hejmar 1 havîn 1987

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

NÛKIRINA KURMANCÎ

Kurmancî zarekî gelekî dewlemend e. Di hin warên jiyana rojane de, di peywendiyên bi xwezayê (tabîetê) re, peyvên wê ji yên zimanên mezin ên ewropayî kêmtir namînin. Mesela ji bo navên pez û dewaran, ji bo navên dengên tişt û heywanan de ew ji fransizî û îngilîzî jî zengîntir e. Ew berî rûsî û zimanên slav ên din bûye zimanekî edebî û hê di sedsalên XIV û XV de berhemên giranbiha dane.

Mixabin, ji bo sedemên siyasî, ji ber bindestketina gelê kurd û parvekirina welatê wî, rê li ber vê pêşveçûyina dîrokî hate bestîn, an asê kirin. Kurmancî wilo bê xweyî, li jêr êriş û gefên çandên biyanî kete sedsala XX an, ya nûjeniyê (moderniyê), ya rojname, radyo û televizyonê. Bi awayê ku civaknas dibêjin mirovahî di heftê salên dawîn de ji heft sed salên berê bêtir veguherînên civakî (sosyal) û çandî (kulturî) derbas kiriye. Çerxa dîrokê bereberê zûtir digere, bergehên mirovan frehtir dibin, nûyîtî li çar aliyên cihanê zûtir belav dibin, dinya hin bi bin "biçûktir" dibe. Di vê meşa han de qels, kulek, brîndar, naamade dikevin, û hin ji wan jî ji rûpelên dîrokê winda dibin.

Ji salên 1920î ve Kurdên Iraqê karîne bi kurmanciya xwarê ango bi "soranî" binivîsin, pirtûk, kovar û rojnameyan derînin. Zaroyên wan di xwendegahên despêkî û navîn de zimanê xwe yê dê dixwînin, di radyo ûtelevizyonan de bername û weşînekên "soranî" hene. Zimannasên kurd ên îraqê bi salan li ser pirsên rastnivîsîna "soranî" xebitîne, hê jî dixebitin. Lewre rewşa van ji ya kesên ku bi kurmancî dipeyivin (Kurdên Tirkiye, Sûrye, û yên bakura Kurdistana Îran û Iraqê, tevhîhev bêtirî 65% ê gelê kurd) pirr baştir e.

Xebatên ku di salên 1930-1940î de Kamran A. Bedirxan û Celadet Bedirxan pêk anîne ji bo rastnivîsîna kurmancî gaveke hêja ne. Lê pêşvebirin û kûrkirina vî karî ferz e, pirseke jindarî ye. Heke rojekê li perçeyeke Kurdistanê gelê kurd bigihê azadiya xwe, wê demê dê Akademiyeke ziman, bi riya imkan û gengaziyên dewletê (radyo-televizyon, rojname, xwendegah) li ser pirsên zimên biryaran bistîne û wan biryaran bide qebûl kirin. Lê ev roj dê kengî bê diyar nîne. Heye ku ta wê rojê, li jêr tesîra televizyon û xwendegahên tirkî û erebî birrekî mezin ê gelê kurd kurmanciya bav û kalên xwe ji bîr ke an jî tenê zimanekî jarketî, tevlihev bipeyve. Kurmancî jî bibe wekî zimanên îrlandî, welşî an brotonî, zimanekî "folklorî" ku tenê carna di govend û dîlanan de tê bi karanîn.

Welatparêzên xwedî berpisiyar, nemaze xwenda û ronakbîr, li ber sernivişt û qederê serî natewînin, wekî berxên sernerm li hêviya kêra qesab namînin. Parastina zimanê pêşiyên me bingehê evîna welêt e, rehê jindarî yê welatparêziyê ye. Lewra divê ku her Kurdê welatparêz li gora karîn û zanîna xwe beşdarî vî şerê parastin û nûkirina kurmancî bibe.

Ji bo nûkirin û dewlemendkirina kurmancî Enstîtu salê du caran, her carê hefteyek nivîskar, zimannas û rojnamevanên kurmanc ên ji hemû navçeyên Kurdistanê dicivîne. Ew di her civînekê de li ser peyvnasiya (terminolojiya) şaxeke ziman dixebitin. Civîna bihara 1987 li ser rastnivîsîna navên rojan, mehan, hejmaran û li ser navên coxrafî xebitî. Biryarên vê civînê di rûpelên vê rojnameyê de tên belav kirin. Ewê heya payizê Enstîtu xarîteyeke cihanê û yeka Kurdistanê bi kurmancî çap bike û bixe nav xelkê.

Di vê civînê de pisporên kurd ên ji navçeyên Agirî, Şapûr (Kurdistana Îranê), Akre û Kerkûk (Kurdistana Iraqê), Hekarî, Diyarbekir û Mêrdînê (Kurdistana Tirkiye), hebûn. Ev civîn ji 18 ta 24ê nîsanê li bajarê Barselonayê, paytexta Navçeya xweser (otonom) a Kataloniyayê li Spanyayê çêbû. Civîna payîzê jî her li wî bajarî bi arîkariya hikûmata xweser a katalanî çê dibe û ewê li ser peyvnasiya (terminolojiya) siyasî û îdarî be.

Her Kurdek dikare pirs û pêşneyarên xwe yên li ser rastnivîsîna ziman ji "Komisyona kurmancî" ya Enstîtuyê re binivîse. Em hêvîdar in ku her Kurdê ku pê diqede dê arîkariya vê xebata bingehî bike. Bila pirsa ziman bibe ya heryek ji me, ya me hemûyan, pirsek neteweyî. Tenê bi vî awayî emê bikaribin di nav salan de kurmanciya me ya şêrîn ji talûke û gemaroyê rizgar bikin.

KURMANCÎ

Encamên civîna Barselonayê

Nivlskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên ku ji 18 ta 24ê nîsanê li bajarê Barselonayê (paytexta Katalonyayê) li ser pirsên rastnivîsîna kurmancî xebitîn gihane encamên (netîceyên) ku em di rûpelên vê rojnameya taybetî de belav dikin. Ewê Enstîtu piştî her civîneke zimanî hejmareke vê rojnameya *Kurmancî* derîne.

RASTNIVÎSÎNA JIMARAN

0	Sifir (Nîn)	**16**	Şazdeh
1	Yek	**17**	Hevdeh
2	Du, dido	**18**	Hejdeh
3	Sê, sisê	**19**	Nozdeh
4	Çar	**20**	Bîst
5	Pênc	**21**	Bîst û yek
6	Şeş	**30**	Sî
7	Hef	**31**	Sî û yek
8	Heşt	**40**	Çil
9	Neh	**50**	Pêncî
10	Deh	**60**	Şêst
11	Yazdeh	**70**	Heftê
12	Dozdeh	**80**	Heştê
13	Sêzdeh	**90**	Nod
14	Çardeh	**100**	Sed
15	Panzdeh	**101**	Sed û yek

200 : Du sed; **1000**: Hezar;
1 000 000: Milyon; **1 000 000 000**: Milyar;
1 000 000 000 000 (1 000 milyar): Trîlyon

JIMARÊN RÊZÊ

1. Yeka	yekem	yekemîn
2. Didoyan	duyem	duyemîn
3. Sisêyan	sêyem	seyemîn
4. Çaran	çarem	çaremîn
5. Pêncan	pêncem	pêncemîn
6. Şeşan	şeşem	şeşemîn
7. Heftan	heftem	heftemîn
8. heştan	heştem	heştemîn
9. Nehan	nehem	nehemîn
10. Dehan	dehem	dehemîn
11. Yazdehan	yazdehem	yazdehemîn
20. Bîstan	bîstem	bîstemîn
30. Siyan	siyem	siyemîn
40. Çilan	çilem	çilemîn
50. Pênciyan	pênciyem	pênciyemîn
60. Şêstan	şêstem	şêstemîn
70. Heftêyan	heftêyem	heftêyemîn
80. Heştêyan	heştêyem	heştêyemîn
90. Nodan	nodem	nodemîn
100. Sedan	sedem	sedemîn

NAVÊN COXRAFÎ

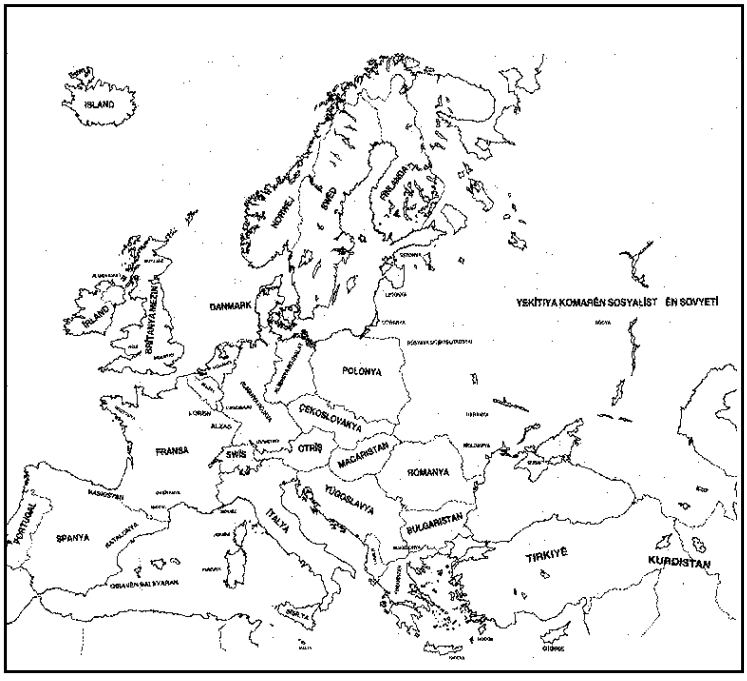
AMERÎKA

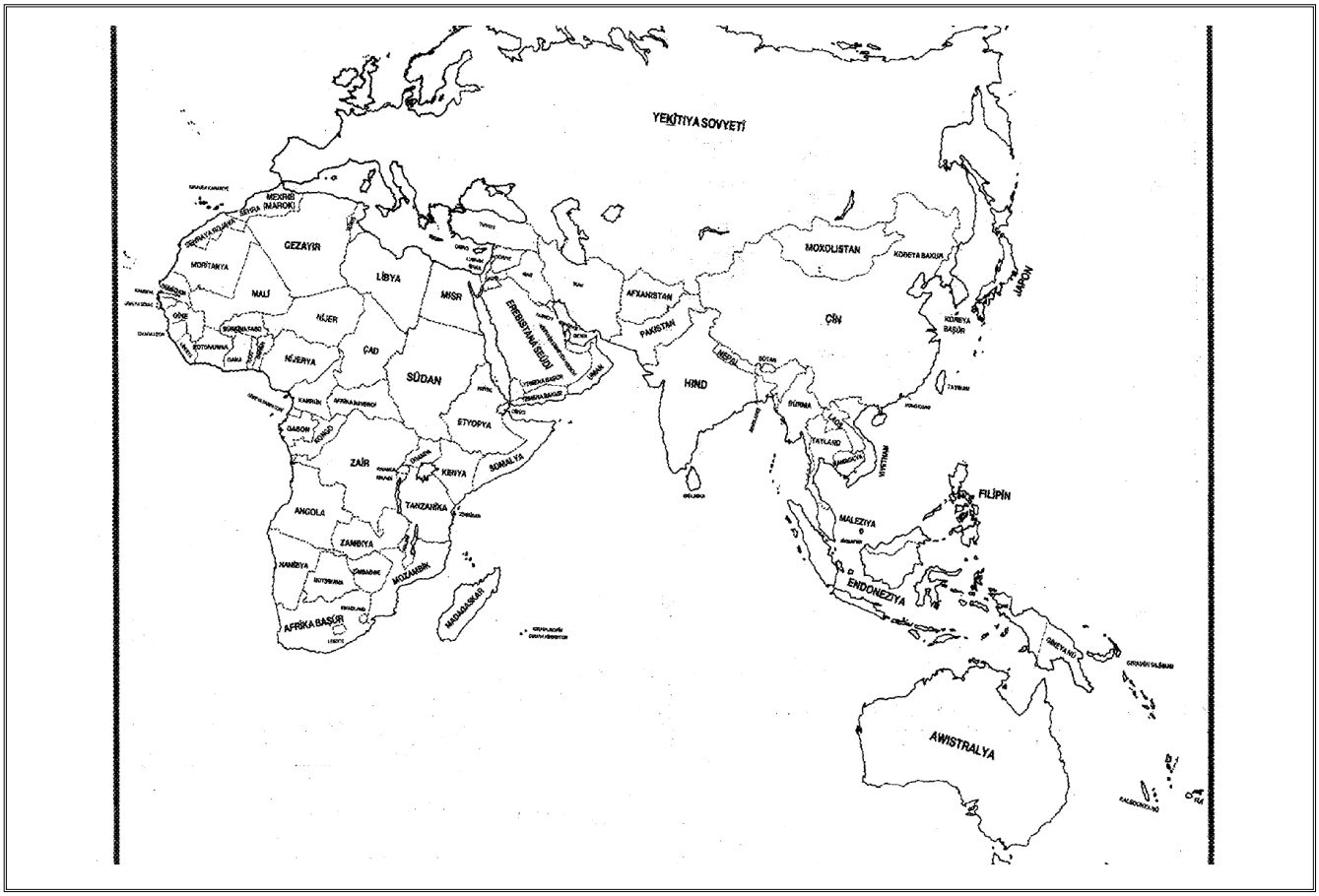
Kanada	Otawa
Alaska	Xelîca Alaskayê
Dewletên Yakbûyî yên Amerikayê	Waşington (Washington)
Kuba	Havana
Haîtî	PortoPrens
San Domînîk	Santo Dominigo
PortoRîko	SanJuan
Antîlên Mezin	
Antîlên Biçûk	
Meksîka	Meksîko
Belîz	
Belmofan	
Guatemala	Guatemala
Salvador	San Salvador
Hondûras	Tegucigalpa
Nikaragua	Managua
Kosta Rîka	San Jose
Panama	Panama
Kolombya	Bogota
Venezuela	Karakas
Brazîl	Brazîlyla
Giyana	Corc Tawn-Amazon
Sûrînam	Paramarîbo
Giyena Fransayê	Kayen
Ekwador	Kîto
Perû	Lîma
Bolîvya	La Paz
Paraguway	Assunsiyon
Arjantîn	Buenos Aires
Ûrûguway	Montevîdeo
Şîlî	Snatiyago
Girava mezin a Agiristanê	
Tengava Macelan	
Malvînas (Falkland)	Stanley
Xelîca Sen Xorxê	
Xelîca Korkovado	
Girava Corciya Başûr	
Tengava Dêwan	
Antîlên Başûr	
Welatên Graham	

EWROPA

-Fînlanda	Helsinkî
-Swêd	Stokholm
-Norwej	Oslo
-Danmark	Kopenhag
-Îsland	Reykyawîk
-Gronland	
-Faroarna	
-Brîtanya Mezin	London
-Îngilîstan	
-Îrlanda Bakur	Belfast
-Skotland (Scotland)	Glasgow
-Wêls	
-Îrland	Dublin
-Polonya	Warşova
-Çekoslovakya	Prag
-Romanya	Bûxarest
-Macaristan	Budapest
-Bulgaristan	Sofya
-Yunanistan	Atîna

-Albanya	Tîrana
-Yûgoslavya	Belgrad
-Otriş	Viyen
-Lîxtinştayn	
-Îtalya	Roma
-Malta	Valleta
-Sardînya	Kyalerî
-Korsîka	Bastya
-Swîs	Cenev
-Fransa	Parîs
-Monako	Monte Karlo
-Spanya	Madrîd
-Andora	
-Portugal	Lîsbon
-Almanya	
-Rojhelat	Berlîna Rojhelat
-Almanya Rojava	Bon
-Luksembûrg	
-Beljika	Brukesl
-Hollanda	Amsterdam

ASYA

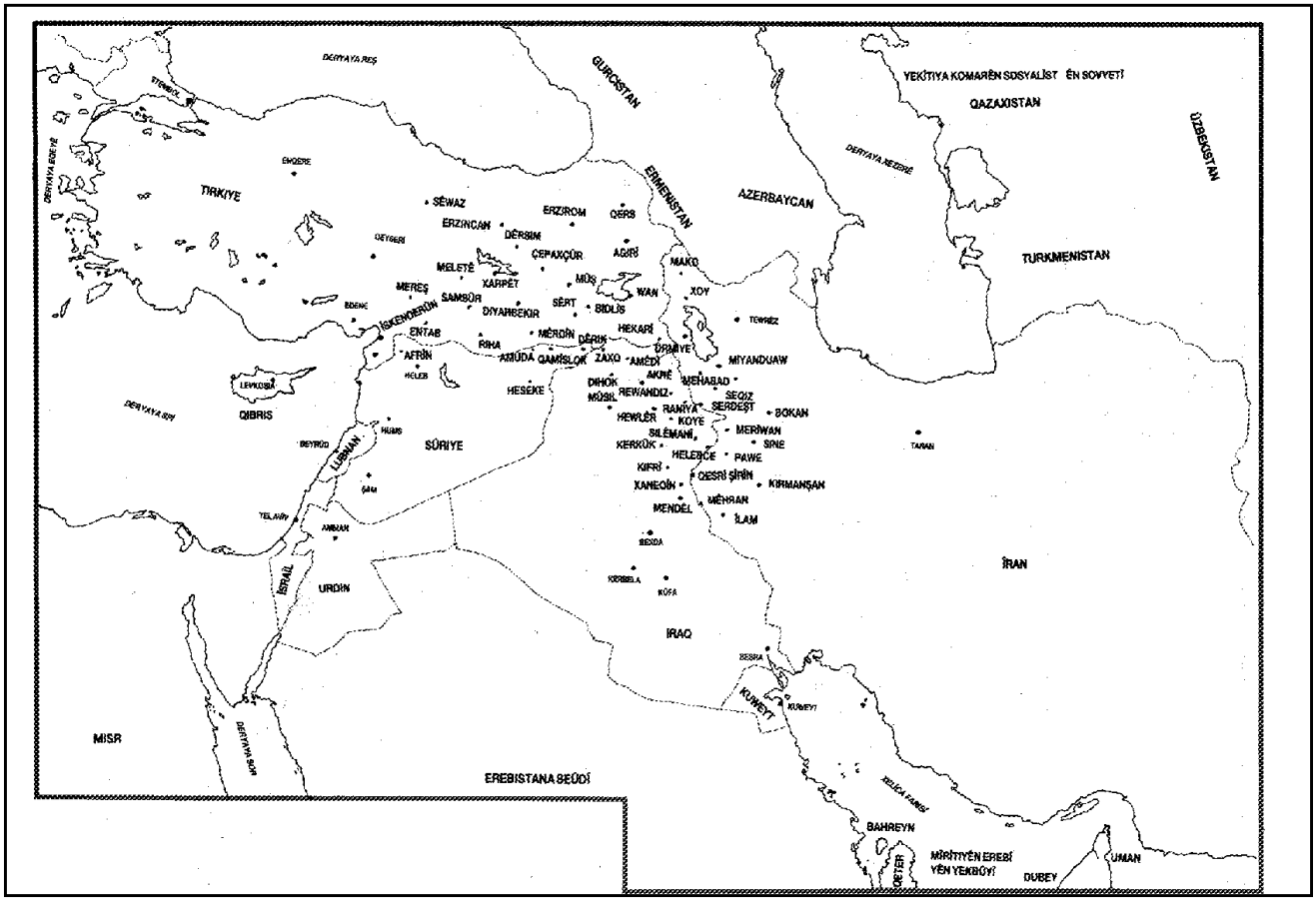
Afxanistan	Kabul
Pakistan	Îslamabad
Hind	Delhî
Srî Lanka	Kolombo
Bengladeş	Dakka
Bûrma	Rangûn
Tayland	Bangkok
Kamboçya	Phnom Pen
Laos	Viyang Şan
Viyetnam	Hanoy, Ho Şî Mîn
Maleziya	Kuala Lumpur
Sîngapûr	
Endoneziya	Cakarta, Bandûng
Gineya Nû	Port Moresbî
Awistralya	Sîdney (Sydney)
Zelanda Nû	Wellington
Kaledonya Nû	Nûmeya (Noumea)
Giravên Silêman	
Fijî	
Filîpin	Manîla
Taywan	Taypê
Hong Kong	Viktoriya (Victoria)
Çîn	Pekîn (Beyjing)
Nepal	Katmandû
Bûtan	
Moxolistan	Ûlan Batûr
Koreya Bakur	Piyongyang
Koreya Başûr	Seûl
Japon	Tokyo
Yekîtiya Sovyetî	Moskov

AFRÎKA

Misr	Qahîre
Lîbya	Trablûs
Tûnis	Tûnis
Cezayir	Cezayir
Mexrib (Marok)	Rebat
Sehra	
Sehraya Rojava	El Eyûn
Giravên Kanariyê	
Morîtanya	Nûakşot
Malî	Bamako
Senegal	Dakar
Gambiya	Banjûl
Gîneya Bisao	Bîsao
Gîne	Konakrî
Siyera Leon	Frîtawn (Free Town)
Lîberya	Monrovya
Kotdîvuwar	Abidcan
Gana	Akra
Bûrkîna Faso	
Voltaya Jorîn	Wanadûgû
Togo	Lome
Benen	Kotonû
Nîjerya	Lagos
Kamrûn	Yaûnde
Gîneya Ekwatorî	Malabo
Nîjer	Niyamey
Çad	Nicame`na
Sûdan	Xartûm
Afrîka Navendî	Bangî
Etyopya	Adîs Abeba
Erître	Esmere
Cibûtî	Cîbûtî
Somalya	Mogadîşû
Kenya	Nayirobî
Ûganda	Kampala
Rwanda	Kîgalî
Brundî	Bujumbura
Tanzanîka	Dar Es Selam
Malawî	Blantîre
Mozambîk	Mabûto
Madagaskar	Antana Narîvo
Kanala Mozambîkê	
Girava Rewinyon	
Girava Morîs	
Zengîbar	Zengîbar
Zîmbabwe	Salsbûry
Swaziland	Mbabane
Lesoteo	Maserû
Afrîka Başûr	Pretorya
Botswana	Gabaron
Namîbya	Windhûk
Zambiya	Lûsaka
Angola	Lûanda
Zaîr	Kînşasa
Kongo	Brazîl
Gabon	Librvîl

OQYANÛSYA

Antartîka	
Oqyanûsa Arktîk	
Polînezya	
Mîkronezya	
Melanezya	

TIRKIYE

Enqere
Edene
Stembol
Qeyserî
Qonya
Antaxya
Îskenderûn

IRAQ

Bexda
Besra
Kerbela
Kûfe

SÛRIYE

Şam
Heleb
Hums
Lazkiye
Dêrezor

ÎRAN

Taran
Tewrêz

ROJHELAT

Lubnan	Beyrûd
Îsraîl	Tel Avîv - Quds
Urdin	Amman
Kuweyt	Kuweyt
Erebistana Seûdî	Riyaz
Yemena Bakûr	Sen'a
Dubey	Şarîqe
Mûrîtiyên Erebî yên Yekbûyî	Ebû Zebî
Bahreyn	Mename
Uman	Mesqet
Qibris	Levkosia
Yemena Başûr	'Eden
Qetar	Dohe

DEMÊN SALÊ

Di salê de çar **dem** an werz (mewsim) hene:
BIHAR, HAVÎN, PAYÎZ û ZIVISTAN
Her dema salê sê meh dom dike.

Mehên biharê: Adar, Nîsan, Gulan
Mehên havînê: Hezîran, Tîrmeh, Tebax
Mehên payîzê: Îlon, Çirî, Teşrîn
Mehên zivistanê: Kanûn, Çile, Sibat

NAVÊN MEHAN

kurdî	*almanî*	*fransizî*	*îngilizî*	*tirkî*
Çile	Januari	Janvier	January	Ocak
Sibat	Februar	Février	February	Şubat
Adar	März	Mars	March	Mart
Nîsan	April	Avril	April	Nisan
Gulan	Mai	Mai	May	Mayıs
Hezîran	Juni	Juin	Juni	Haziran
Tîrmeh	Juli	Juillet	July	Temmuz
Tebax	August	Août	August	Agustos
Îlon	September	Septembre	September	Eylül
Çirî	Oktober	Octobre	October	Ekim
Teşrîn	November	Novembre	November	Kasım
Kanûn	Dezember	Décembre	Decembe	Aralık

ROJÊN HEFTÊ

Gotina **hefte** ji jimara heft tê, bi xwerû kurdî ye.
Di **hefteyekê** de heft roj hene. Va ne navên rast ên van rojan û wergerandina wan a bi zimanên biyanî:

kurdî	*almanî*	*fransizî*	*îngilizî*	*tirkî*
Yekşem	Sonntag	Dimanche	Sunday	Pazar
Duşem	Montag	Lundi	Monday	Pazartesi
Sêşem	Dienstag	Mardi	Tuesday	Salı
Çarşem	Mittwoch	Mercredi	Wednesday	Çarşamba
Pêncşem	Donnerstag	Jeudi	Thursday	Perşembe
Înî	Freitag	Vendredi	Friday	Cuma
Şemî	Samstag	Samedi	Saturday	Cumartesi

hejmar 2 zivistan 1988

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

BARSELONA 2

Nivîskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên dervayî welêt salê du caran, di bihar û payîzê de, ji bo hefteyekê dicivin, li ser pirsên rastnivîsîn û nûkirina kurmancî dixebitin.

Di civîna bihara 1987 an de giraniya xebatê li ser peyivnasiya (terminoloijiya) coxrafî û li ser rastnivîsîna navên rojan, mehan û hejmaran bû. Navên welatên cihanê, ên çiya, deşt, çem û bajarên sereke, bi zimanê kurmancî hatin tesbît kirin. Encamên civînê di hejmara 1a rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî *Kurmancî* de hatin belav kirin. Ji ber van encaman nexşeyeke (xarîteyeke) rengîn a cihanê bi zaravayê kurmancî hate pêk anîn û çap kirin.

Civîna payizê ji 7 ta 14 teşrîn 1987an de dîsa li bajarê Barselonayê (paytexta Katalonyayê), bi arîkariya dostane ya hikûmeta otonom a katalanî çê bû. Di civînê de ji rojhelat ta rojava, ji bakur ta başûrê navçeyên kurmancîaxêvên Kurdistanê çibigre ji her herêmê beşdar hebûn. Di rojên pêşîn ên civînê li ser navên coxrafî yên Kurdistanê hate xebitîn. Di şêst salên dawîn de dewletên ku welatê me li hev par kirine navên piraniya bajar, bajarok, deşt û çiyayên me jî guherîne, navên nû li van danîne. Guhartina navan destpêka guhartina zanava (huwiyeta) kesekî, gelekî an welatekî ye. Lewra gava ku Konkîstador ên spanî an dagîrkerên brîtanî an îgilîz welatek zevt dikirin tafil navên nû li wan datanîn û, piştî çend nifşan (neslan), derveyî çend zana û diroknasan, kesî êdî navên kevn ên van welatan nedizanî.

Di sedsala XX an de li me jî wilo qewimiye. Welatê me ji me re bûye biyanî (xerîb). Em Kurdên Îran û Iraqê li aliyekî bihêlin, îro çend Kurdên Tirkiyê dizanin ku navê kurdî yê *Adiyamanê* Semsûr e, ku yê *Kurtalanê* Misric e, *Bingol, Çewlik e...*

Ji bo ku ev nav neyên ji bîr kirin, nifşên nû ew binasin, Enstitu ji ber encamên vê civîna payizê xarîteyeke rengîn a Kurdistanê da çap kirin, tê de navên kevn ên bajar, bajarok, çem, gol, deşt û çiyayên Welatê Kurdan bi awayekî zanistî bi cî kir û li bin navan, di nav kevanekan de, navên wan ên resmî jî nivîsî da ku welatiyên me çêtir tê bigihên. Weka her xebata destpêkî ev xarîta jî bê kêmasî û şaşî nîne. Ewê di çapa duwemîn de bên rast kirin.

Di bernameya Civîna payizê de hin pirsên din jî hebûn: navên îdarî, navên meywe û heşînatiyan, reng, hwd... Bi carekê bersîvdana pirsên wilo freh mimkin nebû. Pirsên ku hatine safî kirin di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin. Ên din ewê gav bi gav, piştî şêwr û lêgerînên bêtir, di civînên pêşiya me de zelal bibin. Herwekî di encamên vê Civînê de jî dixuye amanca vê xebatê çêkirina peyv û gotinên nû nîne. Heya ku ji me tê, em lê digerin ka li navçeyên cihê yên Kurdistanê ji bo tiştekî çi nav bêtir tê bi kar anîn. Em wî navî û, heke ku hebin, guhartoyên (variyantên) wî yên deverî tesbît dikin û belav dikin. Gava ku di tu zaravê kurdî de ji bo tiştekî an mefhûmekê navek nîn be, wê demê li ser çêkirina peyveke nû, li gora aheng û mantiqa kurmancî, diponijin. Baş di bîra me de ye ku zimanekî çêkirox, zêde *xwerû û petî* heye ku dilê hin ronakbîr û xwendayan xweş bike lê piraniya xelkê tê nagihê, xelkê ji hevûdu û ji xwendayan dûr dixe. Gava ku Kurdekî ji rêzê, hinek bi xwendin û nivîsandinê dizane, bikaribe bi serbestî, bi zimanê xwe yê rojane, kovar an romaneke kurdî bixwîne û jê zewq bistîne emê bikaribin bêjin ku kurmancî êdî bi rastî bû, an cardin bû zimanekî nivîskî yê gelêrî. Zimanê ku bi frehî hate nivîsandin û xwendin jî êdî zû bi zû winda nabe. Amanc û merema xebata me jî her ev e.

KURMANCÎ

ENCAMÊN CIVÎNA PAYÎZÊ

Nivîskar, rojnamevan û zimannasên kurd ên ku ji 7 ta 14ê teşrîna 1987an li barjarê Barselonayê li ser pirsên rastnivîsîna kurmancî xebitîn, gihane encamên (netîceyên) ku em di rûpelên vê rojnameya taybetî de belav dikin.

RENG

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
spî	beyaz	blanc	white
reş	kara	noir	black
sor	kırmızı	rouge	red
zer	sarı	jaune	yellow
kesk, sewz	yeşil	vert	green
şîn	mavi	bleu	blue
qehweyî	kahverengi	marron	brown
qemer	yağız	basané	swarthy
qemerê vekirî, esmer	esmer	brun	dusky
gewr, spiyê girîî	açık gri, açık	clair, gris clair	light, light grey
qerqas, çîl spî	bembeyaz	blanc éclatant	bright white
binevşî, mor	mor	violet	purple
pembe	pembe	rose	pink
erxewanî	şarabrengi	pourpre	crimson
kej	kumral, sarışın	blond	blond, fair
bor	kızıl	roux	red-haired, redhead
boz	boz	gris-pommelé	dapple-grey
çûr	açık sarı	jaune clair	light yellow
qîçik	saman sarısı	jaune paille	straw colour
qer	parlak siyah	noir brillant	bright black
şê (qehweyê bi sorayî ve)	al (at için)	alezan	chestnut
genimî	açık esmer	couleur de blé	wheat colour
şîrî	sütbeyaz	opalin, laiteux	opaline
xakî	haki	kaki	khaki

MEYWE

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*ingilîzî*
sêv	elma	pomme	apple
porteqal	portakal	orange	orange
hirmê	armut	poire	pear
hêjîr	incir	figue	fig
hinar	nar	grenade	pomegranate
zebeş, şûtî	karpuz	pastèque	watermelon
xox	seftali	pêche	peach

tirî	üzüm	raisin	grapes
kelek,gundor, petêx, qawin, qire	kavun	melon	melon
arûng, zerdele, qeysî, mişmiş	kaysı	abricot	apricot
tûtfrengî	çilek	fraise	strawberry
tû	dut	mûre	blackberry
behîv	badem	amende	almond
gûz	ceviz	noix	walnut
gêlaz, qeresî	kiraz	cerise	cherry
wîşne	vişne	griotte	morello cherry
biyok, bih	ayva	coing	quince
alûçe	yeşil erik	mirabelle	green plum
încas, hulûreş	kara erik	prune	blak plum
lîmon	limon	citron	lemon
mûz	muz	banane	banana
mandarîn, klementîn	mandalin	mandarine, clémentine	mandarin, clémentine
fistiq, piste	fıstık	pistache	pistachio
findiq, bindeq	fındık	noisette	hazelnut
bitim	bıtım	lentisque	
kezwan, şînok	menengüç	térébinthe	
givîj	akdiken	aubépine	hawthorn
xurme, qesp hembelaz, xatûnok	hurma	datte	date
dendûreşk	böğürlten	mûre sauvage	bramble
ananas	ananas	ananas	pine apple
şekok, girsik	ahlat	poire sauvage	wild pear
tihok, tawik	dağdağan	baie de sureau	elderberry
belût	palamut	gland	acorn
kestane	kestane	chataîgne	chestnut
tereqî	nektarin	nectarine	nectarin
zeytûn	zeytin	olive	olive

HÊŞÎNAHÎ - S E W Z Î

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
pîvaz	soğan	oignon	onion
sîr	sarmısak	ail	garlic
pîvazterk	yeşil soğan	oignon	shullot
xiyar, arû	salatalık	concombre	cucumber
bejik	kıtır	variété de concombre	variety of cucumber
acûr	acur	conbombre russe	russian cucumber
îsot	biber	poivron	green
kelem	lahana	chou	pepper
gulkelem	karnıbahar	chou-fleur	cabbage
kelemê Brukselê	Brüksel lahanası	chou deBruxelles	cauliflower Brussels sprout
sorkelem	kızıl lahana	chou rouge	red cabbage
kartol, patat, qompîr	patates	pommes de terre	potato
sêvaxîn	yerelması	topinambour	helianthe tuberaux
xes	marul	laitue	lettuce
gizêr	havuç	carotte	carrot
pirasa	pırasa	poireau	leek
şiwît	dereotu	fenouil	fennel
bexdenûs	maydanoz	persil	parsley
firingî, şamik, bacanê sor, temate	domates	tomate	tomato
balican, bacan	pathcan	aubergine	aubergine,eggplant
fasûlye, lobî, lobye	fasulya	haricot	bean
nok	nohut	pois-chiche	chickpea
nîsk	mercimek	lentille	lentil
maş	börülce	féerole, faséol	horse bean
baqil	bakla	fève	broad bean
tevrik, tivir	turp	radis	radish
binerdik	şalgamın bir türü	variété de navet	variety of turnip
şêlim	şalgam	navet	turnip
silk	pancar	betterave	beet
silka sor	kırmızı pancar	betterave rouge	beetroot
silkên şekir	şeker pancarı	betterave sucrière	sugar beet
kundir, kulind	kabak	courge	marrow, pumpkin
dolmik, rextik	kabak	courgette	courgette
bamiye	bamya	gambo, bamias	okra, gumbo
engînar, neynokên bûkê	enginar	artichaut	artichoke
xerdel	hardal	moutarde	mustard
meroje, kiling	kuş konmaz	asperge	asparagus
garis	darı	millet	millet
lazût, gilgilê Stembolê, garisê Stembolê, genimê Şamê, genimok	mısır	maïs	Indian corn, corn
rêwas, rûbês	ravent, okçul	rhubarbe	rhubarb
îspanax, silqok, siyele karî, kuvark, kumik, figerojşk, karkulîlk	ispanak	épinard	spinach
karok	mantar	champignon	mushroom
tûzik	tere	cresson	watercress
tolik	ebegümeci	mauve	mallow
rihan	fesleğen	basilic	basil
pûng	yarpuz	menthe sauvage	spearmint
kereng	kenger	chardonnette	cardoon
nane, pûjan	nane	nane	mint
catirî	kekik	marjolaine	marjoram
sîrik	yabani sarmısak	ciboule	scallion
sîrim		ciboulette	chive

PEYVEN KURDÎ DI KLASÎKÊN ME DE

Mewlûda Kurmancî

Reşo ZÎLAN

Mewlûda Kurmancî ya ku em ê lê piçekî hûr binihêrin û hin peyvên kurdî yên ku tê de derbas dibin, berpêşî we bikin, ya Mela Huseynê Bateyî ye. Ji bilî mewlûdnameya Bateyî, Mela Ebdilkerîm Mideris û Mih-emede Reşad El-Miftî ji mewlûdname nivîsandine. Di nav van herdukan de mewlûdname ya El-Miftî bêtir nêzîkî ya Bateyî ye. Di van salên dawin de, melayek ji melayên Kurdistana bakur, mewlûdnameya Bateyî li gor zanîn û kurdiya xwe, bêî ku kêşa wê ya yazdeh kîteyî têk bide, kiriye kurmanciyeke nû. Di van hiç

yekê de tam û çêja rastîn ya mewlûdnameya BATEYÎ dîtin ne mumkun e. Mewlûdnameya Bateyî, bê guman ji hemûyan têkûztir, edebîtir, giranbihatir û binavûdengtir e. Ev di nav şêniyên Kurdistanê de, yên ku bi zaravayê kurmancî dipeyivin, gelekî belav bûye û nas e. Mirov bê şik dikare bibêje, ku di nav klasîkên kurdî de ya herî bêtir çap û belav bûye, nas e û tête xwendin, Mewlûda Kurmancî ye. Dêlindêzên xwendin û dayîna mewlûdan êdî ji roleke olî û ayinî bêtir, roleke civakî dilîzin. Ew gelek caran ji bo bîranîna miriyan, pîrozkirina di tistekî de biserketinê, bi sax û xwe,sî ji xerîbî û eskeriyê vegerê û herweha ji bo belavkirina xêr û qenciyê û hwd. tête xwendin û dayîn.

Gelo Mala Huseynê Bateyî kî ye û çi kes e ? Çi berhem û afirandinên wî hene ? Herçendî ev pirs ne babeta vê nivîsarê be jî, dîsan jî pêwîst e ku em gelekî bi kurtî li ser van pirsan rabiwestin.

Gelek kesên ku li ser BATEYÎ û mewlûdnameya wî nivîsandine; Bilîç Serko, M.Emin Zekî, 'Elaeddîn Sucadî, Herekol Azîzan, Prof. Qanatê Kurdo, Dr. Kemal Fûad, E.B. Soane, Thomas Bois, V.F. Mînorsky û gelekên din, bêî ku bi belge bipeyîtînin, dibêjin navê wî "Mela Ehmedê Bateyî" ye. Lê heçî navê "Ehmed" e, wî hiç li cîhekî û li hîç helbestekê bi kar neaniye welê xûya dike ku çavkaniya vî navî, A. Jaba ye. Herwekî tête zanîn A. Jaba, balyozê Rûsyayê li Erziromê, hemû agehî û enformasyonên xwe yên li ser klasîkên kurdî û nivîsevanên wan ji Mela Mehmûdê Beyazidî wergirtiye. Mixabin gelek ji wan jî şaş in. Wisan diyar e, ku cara pêşîn ev nav bi şaşî bi riya pirtûka A. Jaba belav bûye û yên din jî jê û ji hev wergirtine. Di çapeke Stembolê û her weha di çapa Gîw Mukriyanî ya Mewlûda Kurmancî de navê wî "Hesen" hatiye nivisîn, ku ev jî ne rast e. Lê navê rastî yê xwedî û nivisevanê Mewlûda Kurmancî, her wek neviyên wî bi xwe jî dibêjin û di nav mela, feqî û şêniyên Kurdistanê de belav e û di pişta mewlûdnameya wî de jî hatiye nivîsîn, Mela Huseynê Bateyî ye. Ew bi xwe ji eşîra Hertoşîyan (Ertroşiyan) e û ji gundê Bateyî ye. Ev gund li herêma Hekariyan e û dikeve nêzîkî geliyê Tiyarê û gundê Marûnis.

Tête texmîn kirin, ku wî di medreseya Mîr Hesenê Welî de, li gundê Muksê xwendiye. Ev medrese, medresa mezin û binavûdeng e. Dibêjin carina heya 300 feqeh lê dixwendin û qasî 10 mamosteyan jî tê de ders didan. Wî piştî dawîanîna xwendina xwe ya medresê, bi xwe ders dane feqihan. Ew bi zanist û nivîsîna helbestan ve mijûl bûye. Herweha çûye hec û helbesta xwe ya "Hilo raba Ebû el-Qasim" li ser gora pêxember gotiye.

Heçî zanîna dem û zemanê ku ew tê de jiyaye, yek car dijwartir e. Gelek kesan, wek A. Jaba, B. ∑erko, M.E. Zekî, 'E. Sucadî, H. Azîzan, Prof. Q. Kurdo, T. Bois, V.F. Mînorsky û gelekên din gotine ku ew di navbera salên 820-900-ê koçî, ango 1417-1495-ê zayînî de jiyaye. SADIQ Behadin Amêdî, Bateyî hevçaxê Mela Mensûrê Gêrgaşî nîşan dide. Mela Mensûrê Gêrgaşî ji gundê Gêrgaşê ye. Ev gund dikeve başûra rojhelata Amêdiyê. Mela Enwerê Mayî dibêje ku "Ew di sedsala 11-an ya koçî de jiyaye, ango di sedsala 17-an ya zayînî. Lê herwekî mewlûdname ji aliyê olperestî û dîndariyê de afirandineke gelekî girîng e û cihê wê di dêlindêzên ayînî de bi qedr û rûmet e, ji aliyê kesekî wek Ehmedê Xanî (1650-1707) de nenasbûna wê pirseke girîng tîne pêşberî me. Heke hebûna wê ji aliyê Xanî ve bihata zanîn, ji wê çêlnekirin ne mumkun bû. Xanî, pêxemberê me yê neteweyî, di sertaca edebîyata kurdî Mem û Zînê de navê Bateyî nehaniye. Wî, di van malikan de navê Eliyê Herîrî, Melayê Cizîrê û Feqiyê Teyran aniye û rûmeta berhem û afirandinên wan girtiye û gotiye ;

Min dê 'alema kelamê mewzûn
'Alî bikira li banê gerdûn
B'nave ruhê Melayê Cizîrî
Pê hey bikira 'Eliyê Herîrî
Keyfek we bida Feqiyê Teyran
Heta bi ebed bimayî heyran
Çib'kim ko qewî kesade bazar
Nînin ji qumaşî re xerîdar

Ne xwe, heke Bateyî berî Xanî jiyaba û mewlûdname nivîsîba, divabû Xanî jê çêl bikira. Yan na, ji XANÎ re dibû kêmasîyeke mezin. Dîtina ev celeb kêmasî û li milekî din jî aliyê Xanî de nezanîn pûtepênedan û nedîtina mewlûdnamê ne mûmkun e. Rastiyeke din jî heye, ku mewlûdname û toreya xwendin û dayîna mewlûdê derengtir ketiye nav civata kurdî. Ji ber vê yekê ye, ku mewlûdnameyên bi zaravayê kurdiya jêrîn û bi zaravayê kurdiya dimilî jî ne xwedi tarixeke hinde dirêj in. Ev yek jî wê baweriyê dide me, ku Mewlûda Kurmancî ne ji sedsala 15-an e. Lê heye ku ew piştî Xanî, yan jî çend sal berî mirina wî, ango ji destpêka sedsala 18-an be...

Mewlûda Kurmancî heya niha gelek caran hatiye çap kirin. Destnivîsara herî kevn ku me dîtiye, ji sala 1270-yê koçî, agno 1853-yê zayînî ye. Ew bi destê kesekî ku navê Wî Ebdulhemîd e, hatiye nivîsîn. Rojhelatnas Albert von Le Coq ew destnivîsar di sala 1901-2-an de li ∑amê bi dest xistîye û piştre ew aniye Ewropayê. Ew destnivîsar niha li kitêbxaneya "Staatsbibliothek" Marburg/Berlinê ye.

Cara pêşîn A. von Le Coq di sala 1903-an de Mewlûda Kurmancî li Berlînê çap dike. Ew ji ber destnivîsara Mela Mihemedê Wanî, ku ji sala 1888-an e, bi awakî fotolîtografik hatiye çap kirin. Bi dû re Ehmed Ramîzê Liceyê di sala (1324) 1906-an de li Qahîrê çap kiriye. Mewlûda Kurmancî disan di sala 1906 û 1919-an de li Stembolê, di 1933an de bi destê Celadet Bedirxan li ∑amê di (1350) 1931an de li Stembolê, di 1966-an de bi destê Gîw Mukriyanî li Hewlêrê, di 1977 (?)-an de dîsan li Hewlêrê û di 1982-an de ji aliyê S.B. Amêdî de li Bexdayê hatiye çap kirin. Lê ev çap ji ya xwerû û orjinal cihêtir e. Mewlûdnameya Bateyî heya niha gelek caran li Kurdistana bakur foto-ofset, hatiye çap kirin. Lê bêî ku tarixa li ser bête guhartin û şaşiyên çapê bên rastkirin. Mewlûda Kurmancî di forma mesnewî de ye, ji 564 malikan û ji 18 beşan pêk hatiye. Malikên wê giştî ji 11 kîteyan pêk tên û kêşa wê li ser 11-an e. Rojhelatnas Wetzstein dibêje, ku "∑êx BATÊ yê Kurdan mewlûda *Îbn Hecer* bi helbestkî kiriye'kurdî". Lê di rastiyê de wî jê îlham wergirtiye, ne ku her yekser ew wergerandiye kurdî.
Destpêka Mewlûda Kurmancî weha ye ;

Hemdê bê hed bo Xudayê 'alemîn
Ew Xudayê daye me dînê mubîn

Dawiya wê jî weha ye :

Bo cemî'e muslimîn û salihe
Bo feqîrê Bateyî el-fatihe

Di dawiya her beşekê de ev neqarat heye;

Ger divêtin hûn ji narê bin necat
B'işq û şewqek hûn bibêjin es- selat

Gelek nivîsevan û lêger dinivisin û dibêjin ku ji bilî mewlûdnamê çend tiştên din yên Bateyî hene. Wek dîwaneke çîroka Zembîlfiroş, û hwd. Lê heya îro ji çend helbestên Bateyî û pê de çu tiştek bi dest neketiye. Heçî çîroka Zembîlfroş e, ew ne ya Bateyî ye. Lê ew ya Miradxwanê Beyazîdî ye.

BEŞ I

Namwer (Namuwer) *(f)* Xudannav, xwedînav
Mar û mûr Mar ji bo heywanên dixuşin (rawir) û mûr jî ji bo bihukan ango rawir û bihuk.
Negotî Eşkerenekirî, diyarnekiri, ji dev derneketî
Der *(f)* Li, di... de, di nav de.
Karsaz (karisaz) Kesê ku karekî bi rêk dixe û çêdike, çêker, xaliq
Bende Kole, bendî, 'ebd
Mihriban *(f)* Dilovan, bi şewqet, bi muhabet, rûxoş, xûynerm
Bedîd-Pedîd *(f)* Pendî, eşkere, aşikar, berçav
Ba *(f)* Bi
Aferîd Afirand, xulq kir
Ala Di kurmanciya nûjen de ev peyv wek AL hatiye nivîsîn û bi kar anîn. A rastî ne Al e, lê herwekî di zaravayê jêrîn de têt gotin, ALA ye. Ango; perçem, beyreq
Zeman Dem, çax, wext
Aferîn Bijî !

BEŞ II

An *(f)* Bîsk, kêlîk, xêlek, lehze
Hin *(e)* Bîsk, kêlîk, xêlek, lehze
Darû *(f)* Derman
Dîde *(f)* Çav
Bînahî Hêza dîtinê, dîtin
Destegîr Alîkar, destgîr, kesê ku bi destan digre
Gunehkar Kesê ku gunehek kiriye
Penah *(f)* Parêzgeh, star
Pûşt *(f)* Pişt, piştevan
Rahnî Ronahî, ronakî
Asîman, asûman, asîman *(f)* Asman,'ezman
Rewan, revan Tiştê ku diçe, diherike; li vir: jîn
Xakî pa *(f)* Xweliya pê, axa (toz) pê
Lew Lewma, loma, ji ber vê/wê
Goşîdar, gûşdar *(f)* Guhdar
Karûbar Kar û xebat
Xweşnewa *(f)* Xeş, xweşdeng
Çerx Daxdar
Daxîdar Daxdar, birîndar

(f) : Ango bi farisî ye.

BEŞ III

Dergeh Derî
Koh, Kûh Çiya, şax, kirr
Fer Teyîsok, îskok, birqok
Hember Bergind, bergîdan
Bexşîn Dayin, lê borîn
Dîger *(f)* Yê/ya din
Hilbûn Vêketin, pêketin (Çira hilbû = çira vêket, Agir hilbû = agir vêket, Agir hilkirin = agir dadan, agir vêxistin)
Hemnişîn Pêkve rûnişti, hevrûnişti
Çavxirab Çavneçê, çavpîs
Pur Maneya rastî ya vê peyvê, herwek di zaravayê jêrin de tête bi kar anîn, tijî, dagirtî ye. Bi kurdî ne **pur** lê **pir** e. Li vir bi maneya gelek de ye.
Şiyan Karîn, şekirin
Cergebez Govenda ku jin û mêr bi hev re digrin, reşbelek. Wekî din maneya qelebalix jî dide.
Lêk Li yek û du, li êk û du, ji hev, jê
Huşyar bûn Hişyar bûn; li vir: agehdar bûn, haydar bûn.

AL AN ALA ?

Hin Kurdên Tirkiyê di van salên dawîn de ji bo **perçem** (tirkî: *bayrak*, fransizî: *drapeau*, îngilîzî: *flag*) peyva **al** bi kar tînin. Ev peyv xwerû kurdî ye û gelekî kevn e, lê rastiya wê **ala** ye, ne **al** e. Melayê Batê di Mewlûda kurmancî de ev gotin wilo bi kar aniye:

Ya Reb imanê dixwazin em mudam
Jêrê alaya Muhemed wesselam.

* * *

KEY Û KEVANÎ

Kurdên ku gotina **kevanî** yê nizanibin kêm in. Piranî ew bi mana jina malê, pîrek, xêzan an xanim bi kar tînin. Lê gelo ev gotin ji ku tê ? Ji peyva **Keybanû** , ango jina **key** (qiral, şah) tê. Mana gotinê qiraliçe, şahbanû, melîke (tirkî: *kraliçe*, fransizî: *reine*, îngilîzî: *queen*) ye. Pêşiyên me **civanmêr** (tirkî: *centlmen*, fransizî: *gentilhomme*, îngilîzî: *gentleman*) bûne, bi gotinê be jî, qedrê jin û xatûnên xwe zanibûne.

BIJÎ AN AFERÎN

Kîjan rastir e ? Her du jî. Aferîn ji **afirandinê** (xulq kirin, jiyandan) tê û xwerû kurdî ye, di farisî û zimanên îranî de teşeyên nêzîk ên vê gotinê hene. Jê **afirandî** (mexlûq, tirkî: *yaratık*, fransizî: *créature*, îngilîzî: *creature*) çêbûye. Mana aferîn bijî ye.

NAVÊN ÎDARÎ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
Dewlet	devlet	état	state
Hukûmet	hükümet	gouvernement	government
Serekkomar	cumhurbaşkanı	président de la république	president of republic
Serekdewlet	devletbaşkanı	chef d'état	head of state
Sermiyan	başkan	président	president
Serekwezîr	başbakan	premier ministre	prime minister
Komar	cumhuriyet	république	republic
Key, şah, qiral	kral, şah	roi	king
Şahitî, keyîtî, qirali	şahlık, krallık	royaume, royauté	kingdom, kingship
Keyperest, şahperest	monarşist	royaliste, monarchiste	monarchist
Paytext	başşehir, başkent	capitale	capital
Wezaret, wezaretxane	bakanlık	ministère	ministry
Wezîr	bakan	ministre	minister, secretary
Wezareta dadiyê	adalet bakanlığı	ministère de la justice	ministry of justice
Wezareta karên derve	dışişleri bakanlığı	ministère des affaires étrangères	ministry of foreign affairs
Wezirê derve	dışişleri bakanı	ministre des affaires étrangères	foreign mininter
Wezareta karên civakî	sosyal işler bakanlığı	ministère des affaires sociales	ministry of social affairs
Civakî, sosyal	toplumsal	social	social
Wezareta karên çandiniyê	tarım işleri bakanlığı	ministère de l'agriculture	ministry of agriculture
Çandin	tarım	agriculture	agriculture
Cotkar	çiftçi	agriculteur	farmer
Wezareta bazara kar	çalışma bakanlığı	ministère du travail	ministry of labour
Bazara kar	iş piyasası	marché du travail	labour market
Wezareta maliyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	ministry of finance
Sivîl	sivil	civile	civilian
Mal, xanî	ev, mesken	maison, logement	house, accomodation
Wezareta hawirparêziyê	çevre bakanlığı	ministère de l'environement	ministry of environemnt
Wezareta enerjiyê	enerji bakanlığı	ministère de l'énergie	ministry of energy
Hawîr, hawir	çevre	environement	environement
Wezareta bazirganiya derve	dış ticaret bakanlığı	ministère du commerce extérieur	ministry of foreign trade
Bazirganiya derve	dış ticaret	commerce extéhieur	foreign trade

Bazirganî	ticaret	commerce	trade
Bazirgan, têcir	tüccar	commerçant	trader, merchant
Wezareta aboriyê	ekonomi bakanlığı	ministère de l'économie	ministry of economy
Wezareta tendurustiyê	sağlık bakanlığı	ministère de la santé	ministry of health
Wezareta zanistî û teknolojiyê	bilim ve teknoloji bakanlıgı	ministère des sciences et de techonologie	ministry of sciences and techology
Wezareta budcê	bütçe bakanlığı	ministère du budget	ministry of budget
Wezareta tûrîzmê	turizm bakanlığı	ministère du tourisme	ministry of tourisme
Wezareta sporê	spor bakanlığı	ministère des sports	ministry of sports
Neteweyên Yekbûyî	Birleşmiş Milletler	Nations-Unies	United-Nations
Parlement	parlamento	parlement	parliament
Wezareta karên hundir	içişleri bakanlığı	ministère de l'interieur	ministry of domestic affairs
Wezareta şer	savaş bakanlığı	ministère de la guerre	ministry of war
Wezareta çandê	kültür bakanlığı	ministère de la culture	ministry of culture
Çandî	kültürel	culturel	cultural
Xwenda	okumuş	lettré, instruit	educated
Welat	ülke	pays	country
Navçe	bölge	région	area, region
Hêl, alî, rex, la	yer	côté	side
Dever, cîgeh	lokal	endroit, lieu, place	place
Cî, şûn, der	yer	lieu, place	place
Herêm	distrikt	district, secteur	district
Bajar, şehr	şehir	ville, cité	city, town
Tax	mahalle	quartier	quarter
Bajarok	küçük şehir, kasaba	bourg, bourgade	staggling village, small town
Gund, dêh	köy	village	village
Wîlayet	il	département, préfecture	department, province
Belediye, şaredarî	belediye	mairie	city hall, mayoralty
Şaredar, serekbelediye	belediye başkanı	maire	mayor
Bajaravahî	şehircilik	urbanisme	town planing
Walî	vali	préfêt	prefect, governor

NAVGÎNÊN NEQLIYÊ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
trên	tren	train	train
balafir, firinde	uçak	avion	airplane, aircraft
otomobil	otomobil	automobile	motor car
otobus	otobüs	autobus	bus
minîbus	minibüs	minibus	minibus
kamyon	kamyon	camion	lorry, truck
kamyonet	kamyonet	camionette	van
traktor	traktör	tracteur	tractor
cîp	jip	jeep	jeep
pîkap	pikab	estafette	pick-up
bisîklet, duçerxe	bisiklet	bicyclette	bicycle
motorsîklet	motosiklet	motocyclette	bike
sêçerxe		tricycle	tricycle
parxêl	at arabası, kağnı	char à bœufs	oxcart
helikopter	helikopter	hélicoptère	helicopter
taksî	taksi	taxi	taxi
mototren	mototren	train diesel	motor train

hejmar 3 havîn 1988

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

CIVÎNA BRUKSELÊ

Civîna biharê ya li ser pirsên rastnivîsîn û nûkirina kurmancî di rojên 17 - 23ê nîsanê 1988an de li bajarê Brukselê, paytexta Beljîkayê, çê bû.

Ji nivîskar, rojnamevan, ronakbîr û zimannasên kurd ên dervayî welêt ên ku hatibûn vê Civînê ev in : Khosrow ABDOLLAHÎ (Selmas), Moayed AHMED (Behdînan), Kazim BABA (Dêrsim), Lutfî BAKSÎ (Batman), Rojen BARNAS (Diyarbekir), Egîd DIJWAR (Bişêrî), Evdo (nûçegihanê Kurdistan Press), Derwêş FERHO (Mêrdîn), D. ÎZOLÎ (Dêrsim), Mûsa KAVAL (Hekarî), K. NEZAN (Diyarbekir), Hiner SALIM (Behdînan), Şahîn B. SOREKLÎ (Koban), Yücel YEŞİLGÖZ (Dêrsim), Memo YETKÎN (Semsûr) û Reşo ZÎLAN.

Ji vê lîstê dixuye ku di civîna biharê de ji bakur ta başûr, ji rohelat ta rojavayê navçeyên kurmancîaxêvên Kurdistanê beşdar hebûn. Giraniya bernameya civînê vêcarê li ser peyivnasiya (termînolojiya) rojnamevaniyê û ya anatomiyê bû. Sal bi sal hejmara kovarên kurdî zêdetir dibe, hewcedariya bi peyvên kurdî ji bo behskirina bûyer û qewimandinên rojane jî li wê gorê hingî diçe xwe xurtir nîşan dide. Di Civîne de li ser hin ji van peyvên bingehîn hate axaftin, hinên din, ku bêtir lê fikirîn û xebat dixwazin, man civîna payizê. Heçî anatomiyê, xebatên civînê dan xuyakirin ku zimanê me di vî warî de gelekî dewlemend e ; ji bo hin parçeyên laşê mirov di şûna navekî de çend nav hene. Lê herwekî ev nav di xwendegahan de nayên hîn kirin, hin Kurd, nemaze bajarî, baş nizanin bi rastî kîjan nav ji bo kîjan parçeyê laş e. Lewra em van navan li ser wêneyên zanistî yên anatomiya mirov bi cîh dikin, ta ku xeletî, tevlihevî û şaşbikaranîn kêmtir bibin. Xebata li ser anatomiyê ewê di civînên ku tên de jî dom bike.

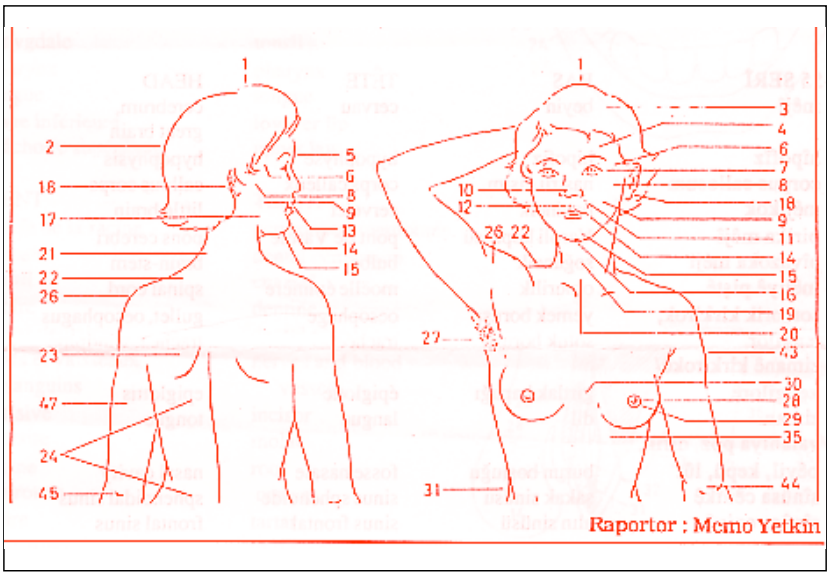
Wekî her car, di bernameya Civîna Brukselê de jî, hin pirsên jiyana rojane hebûn. Îca, beşdar li ser navên biharatan û ên navgînên deryayî xebitîn. Ew wisa jî vegeriyan ser hin navên îdarî û siyasî ku di civîna berê de zelal nebûbûn.

Bernameyên civînan şeş meh berê tên kifş kirin. Komele, kovar an komikên kurd ên ku dixwazin hin pirsên taybetî pêşniyarî van civînan bikin, divê ku di wextê de daxwaziyên xwe bi name ji Enstîtuyê re binivîsin. Stûnên *Kurmancî* ji rexne û pêşniyarên xwendevan re vekirî ne.

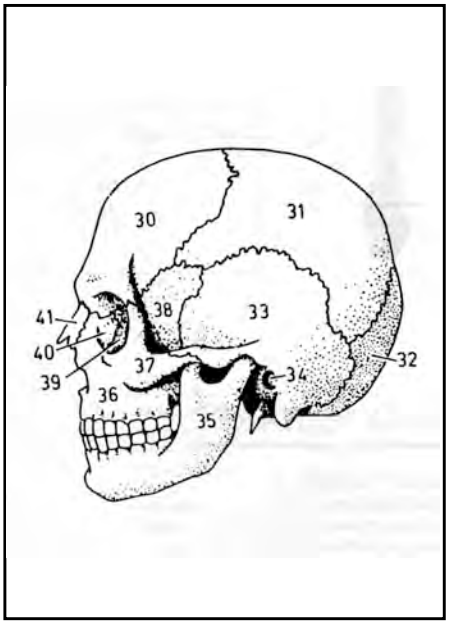
Amanc û merema me ew e ku bi hevkariya Kurdên ku bi zimanê xwe dizanin û jê hiz dikin kurmanciya nivîskî têkûz, ahengdar, bi mantiq, zelal û spehîtir be.

KURMANCÎ

ANATOMIYA MIROV

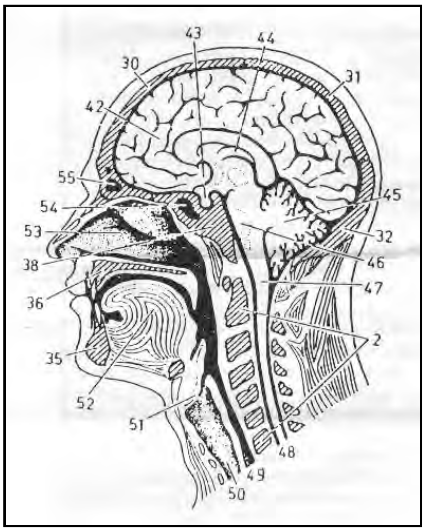
kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
1- 18 SERÎ	**BAŞ**	**TÊTE**	**HEAD**
1 - Tasa serî, tepika serî, tepa serî, qoq	kafa tası, kafa tası zirvesi	crâne, sommet du crâne	crown of the head, top of the head
2- patik	artkafa	occiput	back of the head
3- por	saç	chevelure	hair
4-17 RÛ	**YÜZ**	**FACE**	**FACE**
4-5- enî	alın	front	forehead
4- pêşcênîk, beşik	alın çıkıntısı	bosse frontale	frontal eminence
5- navçav	iki kaş arası, belce	glabelle	supercilliary arch
6- cênîk	şakak	tempe	temple
7- çav	göz	œil	eye
8- hinarik	elmacık	pommette	cheekbone
9- dêm, lam, rû	yanak	joue	cheek
10- poz, difin, kepû, lût, bêvil	burun	nez	nose
11- bêrûmet		sillon naso-générien	nasolabial fold
12-		sillon sous-nasal	philtrum
13- dev	ağız	bouche	mouth
14- kujê lêvê	dudakların birleşme yeri	commissure des lèvres	labial commissure
15- çene, erzîng	çene	menton	chin
16- çenegeh	çene çukurcuğu	fossette mentonnière	dimple in the chin
17- çelefîk, çen, alçen	üstçene	mâchoire inférieure	jaw
18- guh	kulak	oreille	ear
19-21- STÛ	**BOYUN**	**COU**	**NECK**
19- qirik	boğaz	gorge	throat
20- çala gerdenê		fossette sous-sternal	hollow of the throat
21- çema stû	ense	nuque	nape of the neck

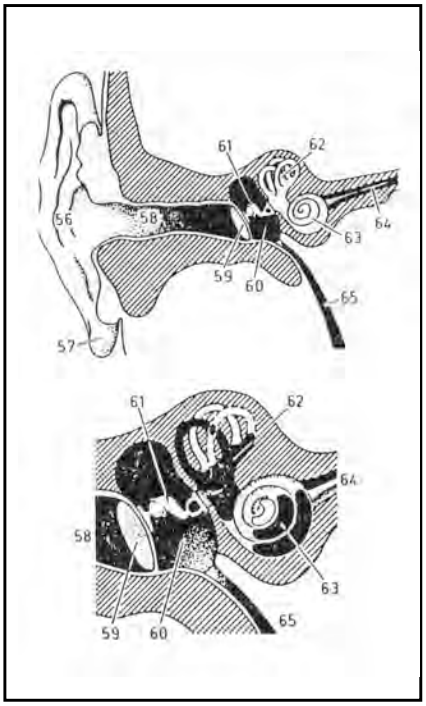

Anatomiya Serî

30-41 QERQÛDE, SKELET	ÎSKELET	SQUELETTE	SKELETON
kilox	kafatası	crâne	skull
30- textikê eniyê, hestiyê eniyê	alın kemiği	frontal	frontal bone
31- tasa serî	çeber kemiği	pariétal	parietal bone
nîve tasa rastê	sağ yan kafa kemiği	pariétal droite	right parietal bone
nîve tasa çepê	sol yan kafa kemiği	pariétal gauche	left parietal bone
32- hestiyê patikê	arkakafa kemiği	occiput	occipital bone
33- hestiyê beleguhê	yankafa kemiği	temporal	temporal bone
34- kerrika guh	kulak yolu	conduit auditif	external auditory canal
35- hestiyê çena jêrîn	altçene kemiği	maxillaire inférieur	lower jaw bone
36- hestiyê çena jorîn	üst çene kemiği	maxillaire supérieur	upper jaw bone
37- hestiyê hinarikê	elmacık kemiği	os malaire	cheekbone
38- hestiyê cênîkê	şakak kemiği	sphénoide	sphenoid bone
39- hestiyê kortika çav	göz çukuru kemiği	ethmoide	ethmoid
40- hestiyê kaniya çav	göz pınarı kemiği	unguis, os lacrymal	lachrymal bone
41- hestîn poz, difin, kepû, lût, bêvil	burun kemikleri	os nasaux	nasal bones

42-55 SERÎ	BAŞ	TÊTE	HEAD
42- mêjî	beyin	cervau	cerebrum, great brain
43- hîpofiz	hipofiz	hypophyse	hypophysis
44- corpus callosum	nasırlı cisim	corps calleux	callous corps
45- mêjîkok	beyincik	cervelet	little brain
46- pirika mêjî	Varoli köprüsü	pont de Varole	pons cerebri
47- pîvazoka mêjî	soğancık	bulbe	brain-stem
48- mêjiyê piştê	omurilik	moëlle épinière	spinal cord
49- sorsorik, kirkirok	yemek borusu	oesophage	gullet, oesophagus
50- zengilor	soluk borusu	trachée	trachea, windpipe
51- zimanê kirkirokê/zengilorê	gırtlak kapağı	épiglotte	epiglottis
52- ziman	dil	langue	tongue
53- valahiya poz, difin, bêvil, kepû, lût	burun boşluğu	fosse nasale	nasal cavity
54- sînûsa cênîkê	şakak sinüsü	sinus sphénoide	sphenoidal sinus
55- sînûsa eniyê	alın sinüsü	sinus frontal	frontal sinus

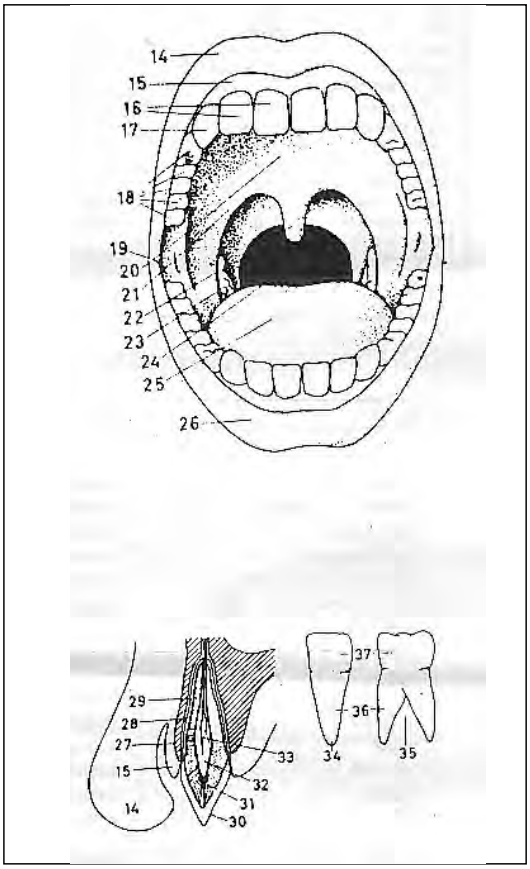

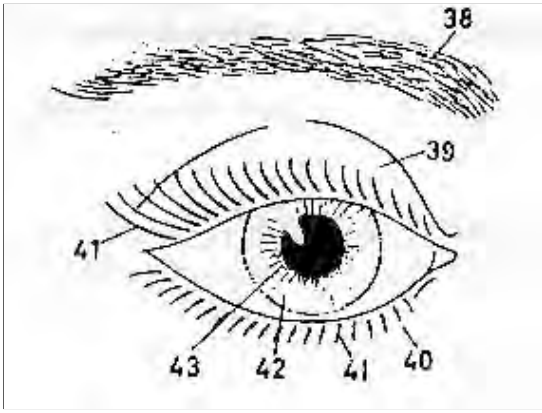

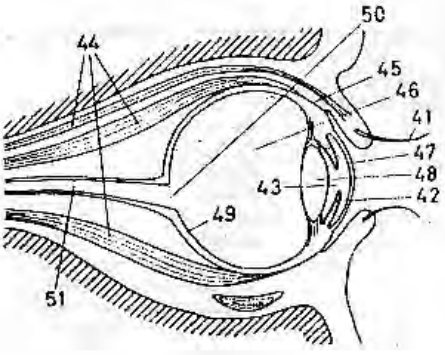
56-65 ORGANÊ BIHÎSTINÊ

GUH	KULAK	OREILLE	EAR
56- 58 guhê derva	dış kulak	oreille externe	external ear
56- kevçika guh	dış kulak kepçesi	pavillon	auricle
57- nermika guh, gurçika guh	kulak memesi	lobe	ear lobe
58- kerrika guh	kulak yolu	conduit auditif	external auditory canal
59-61 guhê navîn	orta kulak	oreille moyenne	middle ear
59- perdeya guh	kulak zarı	tympan	tympanic membrane
60- valahiya guhê navîn	orta kulak boşluğu	caisse du tympan	typmanic cavity
61- hestîkên bihîstinê, çakûç, sindan, zengû	orta kulak kemikleri, çekiç, örs, üzengi	osselets de l'oreille, marteau, enclume, étrier	ossicles, hammer, anvil, stirrup
62-64- guhê hundirîn	iç kulak	oreille interne	internal ear
62- labîrent	labirent	labyrinthe	labyrinth
63- şeytanok	salyangoz	limaçon	cochlea
64- rehê bihîstinê	işitme siniri	nerf auditif	auditory nerve
65- boriya Ostakî	Ostaki borusu	trompe d'Eustache	Eustachian tube
	çimika guh	tragus	tragus
	kevîya guh	anthélix	anthelix
	serçimika guhsarmal	hélix	helix

14-37 DEV û GEWRÎ	ağız ve boğaz	la bouche et le pharynx	mouth and throat
14- **lêva jorîn**	üst dudak	lèvre supérieure	upper lip
15- **pidî**	diş eti	gencive	gum
16-18 DIRAN an DIDAN	**DİŞ**	**DENT**	**TEETH**
16- **diranên pêşîn, diranên befşik**	kesici dişler	incisives	incisors
17- **diranên tûj, qîl**	köpek dişleri	canines	canine tooth
18- **diranen kursî, diranên paşî**	azı dişler	molaires	premolars
19- **kujêdev**	dudakların birleşme yeri	commissurre des lèvres	labial commisure
20- **esmanê dev, panîka dev, kama dev**	damak	palais	hard palate
21- **nermika esmanê dev**	yumuşak damak	voile du palais	soft plate velum
22- **zimanê biçûk, zimanok**	küçük dil	luette	uvula
23- **behîvok, aloq, gelale**	bademcik	amygdale	tonsil
24- **gewrî, hefik**	boğaz	pharynx	pharynx
25- **ziman**	dil	langue	tongue
26- **lêva jêrîn**	alt dudak	lèvre inférieure	lower lip
27- **çena jorîn**	üst çene	mâchoire supérieure	upper jaw
28-37 DIRAN	**DİŞ**	**DENT**	**TEETH**
28- **kîsikê diran**	dişkökü zarı	coiffe de la racine	periodontal membrane
29- **hesteyê diran**	diş çimentosu	cément	dental cementum
30- **sedefa diran**	emaye	émail	enamel
31- **aca diran**	fildişi kısma	ivoire	dentine
32- **pûka diran**	iç/orta tabaka	pulpe denttaire	dental pulp
33- **reh û damarên diran**	diş sinir ve damarları	nerfs et vaisseaux sanguins	nerves and blood vessels
34- **befşik**	kesici diş	incisive	incisor
35- **diranê kursi**	azı diş	molaire	molar
36- **koka diran**	diş kökü	racine	root
37- **taca diran**	diş tacı	couronne	crown
kepîr	kîreç	tartre	tartar
kepîr girtin	kireç tutmak	s'entarter	to fur up

38-51 ÇAV	**GÖZ**	**ŒIL**	**EYE**
38- birî	kaş	sourcil	eyebrow
39- palikê çavê jorîn	üst göz kapağı	paupière supérieure	upper eyelid
40-palikê çavê jêrîn	alt göz kapağı	paupière inférieure	lower eyelid
41- bijang	kirpik	cil	eyelash
42- reşika çav, iris	iris	iris	iris
43- bîbik	göz bebeği	pupille	pupil
44- masûlkeyên çav	göz kasları	muscles occulomoteurs	ocular muscles
45- gûza çav	göz yuvarlağı, göz küresi	globe oculaire	eyeball
46- spîka çav	göz akı	corps vitré	vitrous body
47- perdeya çav, gilêne	saydam tabaka	cornée	cornea
48- nîske	göz merceği	cristallin	lens
49- tora çav, retîna	ağ tabaka	rétine	retina
50- piniya kor	kör nokta	papille	blind spot
51- reha bînahiyê	görme siniri	nerf optique	optic nerve

Navê navgînên deryayê

Amadekar: Mûsa KAVAL

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
navgîn	araç	véhicule, moyen de transport	means, vehicle
derya	deniz	mer	sea
deryayî	denizsel	marin,e	sea, adj.
deryavan	denizci	marin, navigateur	seaman, navigator
deryavanî	denizcilik	navigation	navigation
keştîvan	gemici	marin, matelot	sailor, seaman
keştîvanî	gemicilik	marine	navy
bixêrî	baca	cheminée	chimney
bêrik	kürek	rame	oar
keştî	gemi	navire, bateau	ship, boat
xêlî	yelken	voile	sail
keştiya bi bêrik	kürekli gemi	navire à rames	noving boat
keştiya bayî	yelkenli gemi	bateau à voile	sailing boat
keştiya dûkelî, vapor	buharlı gemi	bateau à vapeur	steamer, steam ship
keştiya bi motor	motorlu gemi	bateau à moteur	motorboat
keştiya bi enerjiya nuklêrî	nükleer güdümlü gemi	navire à propulsion nucléaire	nuclear-powered ship
cenkeştî	savaş gemisi	navire de guerre	warship
keştiya barkêş	yük gemisi	navire de transport	transport ship
keştiya nexweşxane	hastahane gemisi	navire-hôpital	hospital-ship
keştiya xwendegeh	okul gemisi	bateau-école	training ship
keştiya masîgiriyê, masîvaniyê	balıkçı gemisi	chalutier, bateau de péche	trawler
keştiya rêberiyê	kılavuz gemisi	bateau-pilote	pilot boat
keştiya hawarê	cankurtaran gemisi	bateau de sauvetage	lifeboat
keştiya agirkujiyê	itfaiye gemisi	bateau-pompe	fireboat
keştiya geştê	eğlence gemisi	bateau de plaisance	pleasure boat
keştiya petrolkêş	petrol gemisi	pétrolier	tanker
balafirhilgir	uçak gemisi	porte-avion	aircraft carrier
stol	filo	flotte	fleet
keştiya rêwiyan	yolcu gemisi	paquebot	liner
qeyik	kayık	barque	small boat
mayinçîn	mayın döşeme gemisi	mouilleur de mines	minelayer
mayingir	mayın tarama gemisi	dragueur de mines	minesweeper
lezbot	sürat motoru, devriye motoru	vedette	launch, patrolboat
ferîbot	feribot	ferry-boat	ferry-boat
qeyika hawarê	cankurtaran kayığı	canot de sauvetage	lifeboat
noqav	denizaltı	sous-marin	submarine
kelek	sal	radeau	timber float
kod	küçük tekne	canot	small or open boat
lengergeh	iskele	échelle, embarcadère	landing stage
lenger	çapa demiri	ancre	anchor
bender	liman	port	port, harbour
sekûya benderê	rıhtım	quai	quay, embankment
fanosa deryayî	deniz feneri	phare	light house, beacon
lenger avêtin	demirlemek	jeter l'ancre	cast anchor, drop anchor
lenger hildan	demir almak	lever l'ancre	weigh anchor
keştiya hawarê	cankurtaran	bateau de sauvetage	lifeboat

Biharat

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*	*latînî*
biharat	baharat	epices	spices	
rizyane, cehcehik	rezene	fenouil	common fennel	foeniculum vulgare
anix, anîs	anason	anis	anise	pimpinella anisum
zîre, kîmyon	kimyon	cumin	cumin	carum carvi
bîbera reş, îsota reş	karabiber	poivre noir	black pepper	piper nigrum
bibera spî, îsota spî	beyaz biber	poivre blanc	white pepper	piper albium
germok		poivre de la Jamaique	Jamaican pepper	pimenta officinalis
pûng	yarpuz	menthe sauvage	wild mint	mentha silvaticus
nane	nane	menthe poivrée	peppermint	mentha piperita
bîberiye	biberiye	romarin	rosemary	rosmarinis officialinus
zaferan	safran	safran	saffron	crocus stavius
gijnîj	kişniş	coriandre	coriander	coriandrum sativum
xaşxaşk	haşhaş	pavot	poppy	papaver
defne	defne	laurier	laurel	laurus nobilus
hêl	kakule	cardamome	cardamom	elettaria cardamomum
zencefil	zencefil	gingembre	ginger	zingiber officinal

darçîn	tarçın	cannelle	cinnamon	cinnamomum ceylanicum
mêxik	karanfil	clou de girofle	clove	eugenia caryophyllata
vanîl	vanilya	vanille	vanilla	vanilla planifolia
reşreşk, hefsûdank	çörek otu	carvi, cumin des prés	caraway seeds	nigella sativa
simaq	sımak	sumac	sumac	rhus cotinus
rihan	reyhan, fesleğen	basilic	basil	ocimum basilicum
catir, cehtirî	mercankök	origan, marjolaine	origan	origanum vulgare
tarxûn	tarhûn	estragon	tarragon	artemisia dracunculus
kurî	kuri	curry	curry	
riha zer, koka zer	hint safranı	curcuma, safran des Indes	curcuma	
pîjinda, şiwît	dere otu	aneth	aneth	anethum
tovxerdel	hardal	moutarde	mustard	
kuncî	susam	sésame	sesame	
zererek	keten	lin	flax	
îsota Kayenê	Kayen biberi	poivre de Cayenne	Cayenne pepper	
xweya lîmonê, lîmondûz	limontozu	acide citrique	citric acid	
bîbera sor	kırmızı biber	paprika	paprika	

Termên siyasî û îdarî

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
komar	cumhuriyet	république	republic
komarî	cumhuriyetçi	républicain, e	republican
sîstema komarî	cumhuriyetçi sistem	système républicain	republican system
komarxwaz	cumhuriyet taraftarı	républicain, partisan de la république	republican, who is in favor of republic
komarparêz	cumhuriyet savunucusu	défenseur de la république	defender of republic
komarperest	koyu cumhuriyetçi	républicain fanatique	fanatic republican
serbajar	başşehir, başkent	capitale	capital
berbajar	banliyö	banlieu	suburbs, outskirts
bergir	savunucu	défenseur	defender
bergirî	savunma	défense	defence
wezareta bergiriyê	savunma bakanlığı	ministère de la défense	ministy of defence
dadmend	adil	juste, équitable	just, fair
dadmendî	adalet	justice, équité	justice, fairness
wezareta dadmendiyê	adalet bakanlığı	ministère de la justice	ministry of justice
guhastin (biguhêze !), l.	ulaştırmak, nakletmek	transporter	to transport, to carry, to move
guhastin, *n.m.*	ulaştırma, nakliye	transport	transportation
wezareta guhastinê	ulaştırma bakanlığı	ministère des transports	ministry of transportation
hîn bûn, fêr bûn, l.	öğrenmek	apprendre	to learn
hîn kirin, fêr kirin	öğretmek	enseigner, instruire	to teach
hînbûn, fêrbûn , n.m.	öğrenme	apprentissage	learning
hînkirin, fêrkirin, n.m.	öğretim, talim	instruction	teaching, training, instruction
hevotin (bihêvoje !), l.	eğitmek, terbiye etmek	éduquer, apprivoiser	to educate, to tame
hevotin, *n.m.*	eğitim	éducation	education
hînkirin û hevotin	talim ve terbiye	instruction et éducation	teaching and education
wezareta hevotina neteweyî	milli eğitim bakanlığı	ministère de l'éducation nationale	ministry of national education
neheviji	terbiyesiz	inéduqué	uneducated
gihandin(bighîne !), l.	yetiştirmek	former	to train
gihandin, *n.m.*	yetiştirme	formation	training
ragihandin, (ragihîne!), 1	iletişim	communication, transmission	communication, transmission
ragihandin, (ragihîne !), l.	iletmek	communiquer, transmettre	to communicate, to transmit
tele-ragihandin *n.m.*	tele-iletişim	télé-comunication	tele-communication
navginên ragihandinê	iletişim araçları	moyens de communication	means of communication

civat	meclis, toplum	assemblée, société	assembly, society
civatkîan civakî	toplumsal, sosyal	social, e	social
civataşaredariyê	belediye meclisi	conseil municipal	town council
encumen	encümen	commission, comité	committee, commission
encumena şaredariyê	belediye encümeni	comité exécutif municipal	town council executive
tax	mahalle	quartier	quarter
awartin(biawêre!), l.	istisna etmek	excepter	to except
awarte	istisnaî	exceptionnel	exceptional
rewşaawarte	istisnaî durum	état d'exception	state of exception
birandin (bibirîne !), l.	yok etmek	exterminer	to exterminate
birandin, *n.m.*	yoketme	extermination	extermination
nijadkujî	soykırım	génocide	genocide
qir, qirkirin	katliam	massacre	massacre, slaughter
hinare	mesaj	message	message
hinartî, şandî, peyk	elçi	envoyé, messager	messenger
darayî,maliye	maliye	finance	finance
wezareta darayiyê, maliyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	minstry of finance
endustrî	endüstri	industrie	industry
wezareta endustriyê	endüstri bakanlığı	minstère de l'industrie	minstry of industry
balyoz, sefîr	büyük elçi	ambassadeur	ambassador
balyozxane	elçilik	ambassade	embassy
konsul	konsolos	consul	consul
konsulxane	konsolosluk	consulat	consulate
ataşe	ataşe	attaché	attaché
pispor	uzman, bilirkişi	expert	expert
desthilat	otorite	autorité	authority
karîn, şiyan	iktidar, kudret	pouvoir	power
dengdan	oylama	vote	vote
hilbijartin	seçim	élection	election
hilbijêr	seçmen	électeur	elector, voter
hilbijartî	seçilmiş	élu	elected
bijare	seçkin	distingué	distinguished
namzed	aday	candidat	candidate, applicant
bernamzed	aday adayı	candidat à la canditature	candidate for candidacy
statu	statü	statut	status
referandum	referandum	référendum	referendum

Rastnivîsîna lêkera *BÛN*ê

Ez	im	me
Tu	(y) î	yî
Ew	e	ye
Em	in	ne
Hun	in	ne
Ew	in	ne

Mînak:

Ez	kurd	im
Tu	kurd	î
Ew	kurd	e
Em	kurd	in
Hun	kurd	in
Ew	kurd	in

Lê	Ez	gundî	me
	Tu	gundî	yî
	Ew	gundî	ye
	Em	gundî	ne
	Hun	gundî	ne
	Ew	gundî	ne

Lêkera **bûn**ê mana rewş guhartinê (fransizî : *devenir*, îngilîzî, *to become*) jî dibe û hingê wekî jêrîn tê bi kar anîn :

Ez	dibim
Tu	dibî
Ew	dibe
Em	dibin
Hun	dibin
Ew	dibin

TERMÊN ROJNAMEVANIYÊ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
rojname	gazete	journal	newspaper
rojnamevan	gazeteci	journaliste	journalist
rojnamevanî	gazetecilik	journalisme	journalism
kovar	dergi	revue	journal, review
kovara hefteyî	haftalık dergi	revue hebdo-madaire,	weekly hebdomadaire
kovara mehane, mehname	aylık dergi	revue mensuelle, mensuel	monthly
kovara sêmehî	üç aylık dergi	revue trimestrielle	quarterly
kovara salane, salname	yıllık dergi	revue annuelle	annual journal
kovara nîvmehî	15 günlük gazete	revue bimensuelle, bimensuel	bimonthly, fortnightly
redaktor	redaktör	rédacteur	redactor
nûçegihan	muhabir	correspondant	correspondent
nivîs	yazı	écrit	writing, written work
nivîsar	yazı, metin	écrit, texte	text
bend	makale	article	article, paper
nivîser	okur-yazar	alphabète, qui sait lire et ecrire	literate
nivîskar, nivîsevan	yazar	écrivain	writer
nivîsandin	yazı, yazmak	écriture, écrire	writing, to write
nûçe	haber	nouvelle	news
berpirsiyar	sorumlu	responsable	responsible
berpirsiyarî	sorumluluk	responsabilité	responsibility
nivîskî	yazılı	écrit, par écrit	written, in writing
nivîsyar	katip	scribe, secrétaire	secretary, scribe
nivîsgeh	yazı odası	bureau	office
nivîsxane	yazı kalemi	secrétariat, bureau des dactylos	typing pool, writing section
destnivîs	elyazması	manuscrit	manuscript
destxet	elyazısı	écriture	handwriting
rastnivîsîn	imla kuralları	orthographe	orthography
sernivîs	başlık	titre	title
sernivîsar	başyazı, başmakale	éditorial	editorial, leading rticle
sernivîskar	başyazar	éditorialiste	editorial writer
roportaj	röportaj	reportage	report
karîkator	karikatür	caricature	cartoon
karîkatorîst	karikatürist	caricaturiste	cartooniste
foto	fotograf	photo, photograph	photo, photographie
fotokêş	fotoğrafçı	photographe	photographer
wêne	her türlü resim	image, peinture	image, painting
çîn, neqş	resim	dessin	drawing
neqişkêş	desinatör	dessinateur	drawer
sernûçe, manşet	manşet	manchette	headline
kiriyar, abone	abone	abonné	subscriber
kiriyarî, aboneyî	abonman	abonnement	subscription
çapemenî	basın	presse	press
çap	basım, baskı	impression	printing
weşan	yayın	publication	publishing
çapxane	matbaa	imprimerie	printing house
weşanxane	yayınevi	maison d'édition	publishing bouse
pirtûk	kitap	livre	book
namilke	broşür	brochure, opuscule	brochure, booklet
bulten	bülten	bulletin	bulletin
belavok	bildiri	tract	tract
rêze	dizi	série	series
rêze-film	dizi film	feuilleton, films à épisodes	serial
wêneçîrok	çizgi roman	bande dessinée	strip cartoon
fotoroman	fotoroman	roman-photo	romantic picture story
çîrok	hikaye, masal	histoire, conte	story, tale
çîn, neqş	işleme, desen	dessin, motif	motif, pattern
çînîn	işlemek, nakşetmek	graver, dessiner	to engrave, to imprint, to draw
veçinîn, hevrês kirin	dokuma sök-üğünü örmek, örerek, yapmak	repriser	to darn, to mend, to strich up
hilçinîn	sarmak, masura sarmak	embobiner, enrouler	to wind up, to roll up

GIYAYÊN DERMANAN

Va ne navên çend giyayên ku di hekimiya kurmancî de bi kar tînin. Gelo hun mana wan bi tu zimanên din dizanin ?
Heke bi eseyî dizanibin kerem kin ji *Kurmancî* re binvîsin.

- **Meyremxurt**
- **Tirşok**
- **Qahfûr**
- **Pelewêsk**
- **Gûlik**
- **Karî**
- **Gûriz**
- **Nûsek**
- **Doçbizin**
- **Hîro**

hejmar 4 zivistan 1989

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Termên rojname û rojnamevaniyê

kurdî	*tirkî*	*fransızî*	*îngilîzî*
helbest, şi'r	şiir	poème	poem
kuncnivîsar, quncnivîsar*1	köşe yazısı	billet, rubrique	column
kuncnivîs, quncnivîs	köşe yazarı	billetiste	columnist
rêzenivîsar	seri yazı, dizi yazı	feuilleton	series
stûn	sütun	colonne	column
rêz	satır	ligne	line
tîprêzî	dizgi	typographie	typography
tîprêz	dizgici, tipograf	typographe	typographer
çap	baskı, basım	impression	printing
çap kirin	basmak	imprimer	to print
çapxane	basımevi	imprimerie	printing house
xwendevan	okuyucu	lecteur	reader
belavkirin	dağıtım	distribution	circulation
belavker	dağıtımcı	distributeur	distributor
weşanxane	yayınevi	maison d'édition	publishing house
weşandin	yayınlamak	éditer, publier	to publish
pritûkfiroş	kitabçı	libraire	bookseller
pirtûkfiroşî	kitabçılık, kitapçı dükkanı	librairie, métier de libraire	bookshop, booksellership
heyber, mijar, babet	konu, mevzu	sujet, matière	subject
têm	tem, tema	thème	theme
naverok	içerik, muhteva	contenu	content
fihrist*2	indeks, fihrist	index	index
berg	kapak	couverture	cover
kiras	şömiz, karton kaplama gömleği	chemise	jacket
nimînende, niwêner*3	temsilci	représentant	represantative
nimandin, niwênandin	temsil etmek*4	montrer, représenter	to show, to represent
nimûne	örnek, misal	exemple, échantillon	example, sample
arîkar, alîkar	yardımcı, muavin	assistant	aid, assistant
rûpel raxistin	sayfa düzenlemek	mettre en page	to make up, to lay-out
rûpelraxer	sayfa düzenleyici	metteur en page	page maker, compositor
rûpelraxerî	sayfa düzenleyicilik	métier de metteur en page	compositorships

1. kuncnivîsar, quncnivîsar: ji ber ku li hin deverên Kurdistanê* **kunc *(kuncik) û li hin deverên dinê* **qunc** *tê bi kar anîn û Kurmancên ku* **kunc** *bi kar tînin ji* **qunc** *tê nagihîjin, herwekî yên* **qunc** *bi kar tînin ji ya dinê fêm nakin, me di pêşneyara herdiwan de ji fayde dît.*

2. fihrist, pêrist:* **fihrist *gotineke farisî ya kevin e. Ev gotin di hin ferhengên bi kurdî yên kevin de* **fihrist** *û di hinan de jî* **pêrist** *derbas dibe ku di nav Kurdên rojhelat (Îran) û yên başûr (Iraq) de ya dawî bêtir belavbûyî ye.*

3. nimînende, niwêner:* **nimînende *di nav metnên kurmancî de û di* **Hawar***ê de gelek hatiye bi kar anîn.* **Niwêner** *di nav kurmanciya xwarê (soranî-mukriyanî) de tê bi kar anîn ku ev* **niwêner** *bi awakî guhartî wekî* **nûner** *derbasî kurmanciya jorê biye û bi vî awayî ji aliyê hin kesan ve tê bi kar anîn.*

4. Kurmancên ku* **nimandin *bi kar tînin, piranî ji bo* **nîşan dan, şanî dan, raberkirin** *û hwd dibêjin. Lê me ew li vir di maneya di dereceya didu an de bi kar aniye.*

Civîna Berlînê

Civîna payîza 1988an li Berlînê di roja 27 teşrîn 1988an de bi vekirina serekê Enstîtuya kurdî ya Parîsê, Kendal Nezan, dest pê kir. Serekê Enstîtuyê ji bo hevalên nûhatî yên vê civînê, behsa bingeh û awayên civînê kir û mazeretên hevalên vexwendî yên ku ji ber hin sedeman nikarîn beşdarî vê civînê bibin, pêşkêşî zanîna hevalên amadebûyî kir.

Di civînê de Khosrow Abdollahî (Selmas), Muzefer Begzade (∑ikakan), Mustafa Düzgün (Dersim), Xelîl Dihokî (Dihok), Huseyin Sado (Hesîçe), Reşo Zîlan, Mûsa Kaval (Hekarî), Rojen Barnas (Diyarbekir), S.Rêwing (Sêrt) û Derwêş Ferho (Mêrdîn) beşdar bûn.

Serektiya civînê, her weke berê, bi awayê ku bi dorê rojê yek bike, ji Reşo Zîlan dest pê kir.

Civîn, li gora bernameya xwe, li ser pirsên jêrîn xebitî: termên rojname û rojnamevaniyê, navên cihan, sîstema îdarî ya Îranê, kurmanciya Dîwana Melayê Cizîrî û ya Cigerxwîn û hin xalên gramerê (lêkerên hevedudanî).

Ewê civîna bihara 1989 giraniya xwe bide pirsa termînolojiya hiqûqî. Ji bo amadekirina van peyvên hiqûqî komek ji hiqûqnasên kurd hatiye pêk anîn û ewê di mehên pêşiya me de li ser vê pirsê bixebite.

KURMANCÎ

FERHENGOKA
Dîwana Melayê Cizîrî

Amadekar : Rojen BARNAS

Ev ferhengoka piçûk a ji Dîwana Melayê Cizîrî, perçekî ji rêzexebata berhevkirina gotinên kurdî ji klasîkên kurmanciya jorîn e.

Çerçewa vê xebatê berhevkirin û hilbijartina gotinen kurdî yên di nav nivîsarên klasîkan de mayî ne. Ev gotin ji aliyê hin kesan ve bêne zanîn jî mixabin ji aliyê piraniyê ve nayên zanîn; ew li hin herêman bêne bikaranîn jî li herêmên mayî yên welat hatine jibîrvekirinê. Yaxut hin ji van gotinan di nav axleb Kurdên Tirkîyê de wek gotinên tirkî têne zanîn.

Di berferehkirina zimanekî de riya belkî dijwar, lê ya esasî, berhevkirina gotinên eslî yên wî zimanî: 1) ji afirandinên wî yên klasîk; 2) ji folklora devkî û 3) li sahayê ji devê xelqê ye. Di pey de, ji bo hewcedariyên nû yên ziman, gehîneka "gotin çêkirinê" tê; ku gava meriv bi endaze û bi baldariyeke hûr û xurt hereket neke, dêlva kêr gihandinê wê ziyaneke giran bigihîne ziman, di ziman de bibe sedemê anarşiyeke mezin. Lewra beşa zimannasî ya Enstîtuyê

di civîna xwe ya pêşîn a Barselonayê de vê rêzexebatê wek xebateke bingehîn û berdewam pejirand û da ber xwe.

Ev ferhengoka berpêşî we kirî xeleka diduyan a vê rêzexebatê ye ku herwekî hun pê dizanin xeleka pêşîn ferhengoka Mewlûda Melayê Bateyî bû û ji aliyê mamosta Reşo Zîlan ve hatibû amade kirin. Xebata li ser Şêx Ehmedê Xanî, Cegerxwîn û klasîkên me yên dinê di çerçewa bernameya xebatê di dorê de ne.

Di berhevkirin û hilbijartina gotinên vê ferhengokê de min ji nusxeyên Dîwana Melayê Cizîrî , çapa ji aliyê mamosta Hejar ve amadekirî, esas girt. Lê wê bi çapa Misrê, bi ya Stokholmê (Zeynelabidîn Zinar û M.Emin Narozî pêk anîne) û bi hin xezelên dîsa bi alfaba kurdî-latînî ji wergerandina Qedrî Cemîl Paşa di Hawarê de muqayese kir.

Di xebata li ser maneyên gotinan berhema bingehîn çapa mamosta Hejar e. Di pey de xebata muşterek e ku ji aliyê beşdarên civîna Bruksel û Berlîlê kêmasî hatine rast kirin. Ji aliyê tesbîtkirina hatina orîjîna gotinan ji çavkaniyên jêrîn hatiye istîfade kirin:

1) Ansiklopedîk Lûgat Ferit Develioğlu
2) Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Pars Tuğlacı
3) Persian-English Dictionary, Steingass
4) Ferhengên kurdî û erebî/fransizî/rusî

Di *Dîwana Cizîrî* de ji bilî kurdî, gotinên ku bi selê xwe çînî, erebî, farisî, tirkî, yûnanî û hwd gelek in. Ji ber vî çendî di hilbijartin û tesbîta gotinên kurdî de civîn ihtîmameke gelek mezin nîşan daye şaşiyek piçûk çi ye, neyê kirin.

Di sêwirandina wê ferhengokê de min li gora pîvanên jêrîn gotinan hilbijart : a) Gotinên ku îro ji aliyê piraniyê ve nayên nasîn; b) Gotinên ji aliyê rastnivîsîn (îmla) an bilêvkirinê (telafuz) de têvel in; c) Gotinên ku ji roja Cizîrî heta niha neguhirîne wekî xwe mane.

Li hember maneya her gotinê, ji bo numûne dayinê, me malikek ji *Dîwanê* daniye da ku xwendevan bizanibe ev gotin li ku derê û bi çi awayî derbas dibe. Hin gotin hene ku li hember û di pey maneyê de *bnr.* dinivisîne ku maneya wê «binêre» li gotina di pey de bi tîpên reştirîn nivîsandî. Herwekî : «dav: dafik; *bnr.* li **bend**». Ku dixwazin ka gotina «dav» di kîjan malikê de derbas dibe, divê li gotina «**bend**» binêrin. Li ber wê gotinê malikek ji xezeleke Cizîrî heye ku gotina «**bend**» tê de hatiye bikaranîn.

Ev xebata pêşkêşkirî bi gotina rastî ne ferhengok e, lê ferhengoka ferhengokê ye. Ji bo ferhengokeke temamî divê hemû gotinên bikaranînî tê de hebin. ji bo biservebûna edebiyata klasîkî ev pêwist e, lê îro ne heliz e. Ji ferhengokeke kurdî ya *Dîwana* wî dîsa divê hemî gotinên kurdî yên ku wî bi kar anîne tê de hebin, lê ev jî xebateke ferehtir divê ku niha li dervayê mebesta çerçewa xebata me dimîne. Di çerçewa van herdiwan de ev ferhengoka pêşkêşkirî, ku gotin caîz be, têjika ferhengokê ye. lê hemî gotinên pêwist tê de hene, ji derva nemane.

Hêvîdar im ku bi kêrî têkilpêbiran were

Rojen BARNAS

A

aferîn: bijî
"Rustem û Cemşîd û Xalid, Hemze ya şêrê Elî
Aferîn ya **şehsiwarê** turk û rimbazê ereb"

al'al: helale, lale
"**Sunbul** bi sema tên û gulan perde dirandin
Bişkiftine **al'al** û hişîn bûne terazin"

amanc: armanc
"Bendeyê sadiq seher **amancî** reştozê xwe kir
Min bi qewlê dijminan det ber xedengan bê sebeb"

awaz: deng, sewt
"Ney dûr e hebîbê me çi feryad û fixan kin
Wê guh li zemîra dil e **awaz** çi hacet?"

ax: erd, xwelî
"Ji **axa** asîtanê **mistekî** bîn
Li daxan da bibînim xweş seba tîz"

azar: êş, eziyet, sancî
"Ahî ji derdê dil dikit herçî ku dî **azarî** çerx
Derbê li nîva dil didit lami' sifet nûbarî çerx"

B

bac: wêrgî
"**Cuhtê** Hebeşan bi turfet-ul- 'eyn
Anî qederek ji Espehan **bac**"

bal: nik, cem
"Li **bal** îlmê te me'lûm e ji jînê min tu meqsûd î
Fîdayê canê me dê can bit di qesda wesl û **dînê** da"

balîn: balîv, balgeh
"Da nale û ahên me ji dil seh bikirî
Wer guh bide **hindavî** serê **balînê**"

ba Xoy: bi Xwedê
"Bendeyê **ba Xoy** bivêt dê meylî sîm û zer **nekit**
Da 'etaya padişahan bê hed û ejmar bit"

bazîn: leyistin, baz dan, revîn
"**Çerx** e felek û melek **dibazin**
Şemsun we kewakibun we ebrac"
"Li ber çogan û kaşûyan ji derba Turk û Hîndûyan
Dibazim herwekî goyan dema ew têne meydanê"

behîtin: helandin
"Cewra te behîtîn û cefaya te perîtin
Qurbanî te bim guh bide carek gilehê min"

bejn-aferî: bejna ku bi naz dimeşe
"Da xef nebit bejn-aferî mey hate şehkasa surî
Mînnet ku îro dîm-durî dîsa şeraba nab da"

belazîz: gezîze, sunbula daristanê, ya kûvî
"Ku lê têt ew qebaya asimanî
Letîfa şeng û nazik wek belazîz"

belg: pel; *bnr.* li perr

benda heyderî: xişrê li ser kofiyê
"Kewkeb û qewsê qezeh lu'luê benda heyderî
Tên tewafa zulf û xalên dilrubayê rast û çep"

bend: girtî, dîl, girêdayî
"Dil bendê dava zulfekê keftî kemenda ulfekê
Hel fî yed-îl meftûnî şey ew key fe esne' ya feta"

ber ve: ber bi
"Ber ve şerqê di seher westayin
Hîndûyên rojperest in çep û rast"

ber: kevir, seng
"Çi eser dê li berî xare bikit qetreyî ab
Qelemê me bi dosê qetreyê zuha dê çi kit"

berî: sade û hêsa
"Girişme û raza berî 'arif venabin lê derî
Hetta di nêva agirî ew xef nebit perwane reqs"

berx: birca karikê, birca berxê
"Heyheya reqs û semaya te çi xweş bestiye çerx
Ku di burcê bi sema tête li ser destê xwe berx"

bestîn: girêdan, rapêçan; *bnr.* li berx

bexşîn: 'efûkirin, dayin
"Yek bûse bexşî ewwel bi îhsan
Axir li min kir curm û xeramet"

bext: îqbal, talih
"Zuhre û îqda sureyya keşşifî bûn ew di şerq
Sayeya bextê me dayê ma li ser perde û nîqab"

beyhûde: bêhûde
"Kes bi dada me nepirsit gileh û dad çi kit
Te nebit dadresek beyhûde feryad çi kit"

bêgav: tim, bêwext
"Aşiqan bêgav lew kalîn ji dil tên şubhê re'd
Wan ji bala lê dibarin wek brûskan remz û naz"

bêt û ret: were û here
"Her mecala ew di cengê bêt û ret her carekê
Rast û çep de bêxitin, sed bi mizraq û qeseb"

bêvîr: nexweşê li ber mirinê, ji hêz ketî

"Herçî bêvîrê ku navê dilberê bêtin li ser
Xweş dibit hadir di gavê bê guman û şubhe ye"

biçîn ver: li berê biçîne (deyne)
"Enqa ne şikara kes e davan tu biçîn ver
Dava ku enqa tu vedî badî hewa girt"

binoşîn: em vexwin
"Heyata dil meya baqî binoşîn da bi muştaqî
Ela ya ey-yuhes-saqî edir kes'en we nawil ha"

biretin: herin, biçin; *bnr.* li bêt û ret

biste: bê tirs, bê şerm, bê teklîf
"Were xanim bikuj biste bi xencer
Melê, emma bi destê xwe-y mubarek"

bişko: bişkok
"Çîng-çînga bişkoan awaz û dengê zergoan
Sed melayik guh didin ber wê newayê rast û çep"

bişkoj: xonçegul, xonçe
"Sehergeh endelîb mest in ji bihna werd û bişkojan
Şubeh tûtak û goyînan dinalîn em di firqê da"

biwar: bihart
"Weh ku bê şahid û mehbûb te umrê xwe biwar
Karekî rabe bike weqt e ku êvar e dereng"

biwerîn: werîne, bîne
"Veke lêvê û ji nîvê biwerîn qend û nebat
"Ji lebê le'lê şekerbêj û ji şeker meke behs"

bînahî: ronahiya çav, qudreta dîtinê
"Şukur bînahiya min hat û Ye'qûb dîde rewşen bû
Bi bûya Yûsifê Misrî li Ken'anê beser peyda"

bîz: kerahet, xweparêzî, xwe jê girtin
"Xebais-teb' e, j'ehil seg-siriştê e
Yeqîn ew ker ji canan lew dikit bîz"

bîzî kirin: hez nekirin, xwe jê girtin
"Bîzî dikit ji qencan ji remz û naz û xencan
Qedrê gulan çi zanit ? Kerbeş divêt kerê reş"

buxçe: baxçê gulan
"Me ji buxçe ya yar zeyyinî bê pirs yek sêvek çinî
Web'ma ceney tû centeyî elqet'eley ye cînyeta"

butperestî: pûtperestî
"Etwarê 'işq û mestî, esrarê butperestî
Teqîrê sed rîwaret nakit ji bo kîfayet"

C

cerg: ceger
"Mehbûb û reyhan pur gulav ker kir li min cerg û hinav
Zehra helahil bû di nav lew saqî ew cullab da"

cuht: cot, *bnr.* li bac

Ç

çelek: xwarbûna wekî serê çoganê
"Êsîr kirim zulfa çelek ew horiya şubhet melek
Tîr dan ji reştozên helek mecrûhê qewsê purweşîn"

çenber: xelek, daîre, muhasere
"Xef da me cama kewserê şirîn-qed û leb şekkerê
Bayê seba da çenberê hatin sema şetrî û lef"

çendan: ewçend
"Zehrî derdê mezin firqet ciger sot ateşî da dil
Cîhê sebrê nema çendan ferec min dî di sebrê da"

çengal: çengel
"Sur şirînê, nazenînê, kuştime nakit yeqînê
Wê bi çengala evînê dil ji min bir dil ji min"

çeper: mewzî, sîper
"Tîr sed têne ciger sîne li ber maye çeper
Ji dil û cergê kul û sîneyê ker-ker meke behs"

çerx: daîre, xelek, felek
"Hin zerî ne pur sur in, serbiperr in dêm-dur in
Min ku di çerxê we dî sebr û qerar im nema"

çevandin: tewandina wek çenberê
"Ez dibêjim dê li min dîsa ceger sed pare kin
Wê bi mîzan herdû şîrazî çevandin mahî new"

çîn: xelek, badok, kurîşk
"Çin çîn kirin zulfên siya kesk etlesê diba qeba
Îdî nîşan nabin xuya têkel kirin lazim seba"

çogan: golf; *bnr.* li bazîn

çokar: xizmetkar
"Her serê dewlet hebit dê her di nêv benda te bit
Herkesê 'aqil bitin dê her di çokarê te bî"

D

dabiristin: rêz bi rêz bûn, sef girêdan
"Zengiyan cewşen vebestin pêşberî coqa Hebeş
Dabiristin yek bi yek çûn ber lîwayê rast û çep"

dad: hawar, edalet, medet; *bnr.* li beyhûde

dane: tene, tane
"Canê xwe meke daneyê dava ku vedayî
Ahû-sîfet ew pê hesya rahî xeta girt"

dav: dafik; *bnr.* li bend

der dest: di dest de
"Ji du'ayê qedehek der dest e
Her seher mestî meyî-nabî du'a"

derbend: bender, lîman
"Xasî teşrifa te bin derya û derbendê ecem
Da xelatên her seher sed zerkeş û mexmûr bê"

destgîr: hamî, alîkar
"Destgîrê te nebit Xidrî 'înayet li qedîm
Nagehî abî heyatê bi du esker Elyas"

destûr: îzin, îcaze
"Ji ser dîmê nîqab avêt û destûra tewafê da
Bi se'yê beyt û îhramê û min eswed ziyaret kir"

derîn: dayin
"Qehweya telx digel zehrî helahîl bideriî
Me ji destê te mibarek şeker-amîz e xweşab"

di gavê de: di cih de, tafilê
"Xedenga firqetê re'd e dilê ew xefletê lê dit
Dibêjim wer cebel bit ew bi ker bit wê di gavê da"

digel: pê re, *bnr.* li derîn

dihnêrim: ji hinartinê; dişînim
"Her seher dihnêrim ez cana bi ahan ra ji dil
Barek-el Bari bi îs'adîn 'eleyha yewma 'id"

dijwar: zor, zehmet
"Sar dibit dil ma bi sed cewr û cefayan zerreyek
'işq teb'et-nar e hingî dê biçît dijwar bit"

dilgeşte: dilmayî
"Dilgeşte me ji dêrê naçim kinîşteyê qet
Mîhrabê wê bi min ra wer da biçîne Laleş"

dîdar: yê dîtî, rû, dîtin
"Kuştiyên dîdar û dînê bê xeta her dehsed in
Her seher dîsa ji nû va têne kêrê sed celeb"

dîl: esîr
"Dîl me hezar in te di bendê we lê
Leyse lena 'enke mecalu bedîl"

dîm: dêm, *bnr.* li bejn-aferî

dîn: temaşe, dîtin, *bnr.* li bal

dojeh: cehenem
"Ger ji wê horî siriştê 'işweyek îzhar bit
Dê bibit narî Xelîl-ul-lah û dojeh sar bit"

dos: dews; *bnr.* li ber

E

eger: heke
"Bi Qur'anê bi ayatê eger pîrê xerabatê
Bibêjit secde bin latê murîdên wî dibin qatî"

Ehremen: xwedayê tarî û xerabiyê yê zerduştiyê
"Ehremen te'lîmê dabû Ebyedî dest tê hebû
Pur bi vê te'lîm û rayê hatibû çûbû xîtab"

ejmar: hejmar
"Lê şehîdên te bi ejmar bi xencer kuştî
Hê neçû xûn ji birînan sed û heftad û du leş"
endaze: qiyas, pîvan, usûl
"Remzên te di canan ne bi endaze di raz in
Heryek bi hezar reng rewanê me dixwazin"
er: eger
"Ji Hafiz qutbe Şîrazî Mela fehm er bikî razî
Bi awazê ney û sazê bibin ber çerxê perwazî"
Erjenk: pirtûka wêne ya Manî pêxemberê îranî
"Bi sîmavê bi zêravê tu rojê neqşekî bavê
Ku da Erjenk ji wê navê li ber rojê nebit perde"
erzen: erzêng, çene
"Katibê neqşê qudretê zêrî reşandî ser xetê
Erzen û dîm û cubhete pê neqqişand û kir nuqet"
eşkere: aşkera, aşîkar
"Belko dîwar bi guh bin bi Xwedê kî bi Xwedê
Bi tu rengî nekirî eşkere esrarî hudûs"
ev reng: bi vî awayî
"Hat der ji burc û penceran dil girt û da ber xenceran
Ev reng e halê dilberan lew 'aşiqan xûn bûn ceger"
evistin: evîn
"Agir di ab û gil diket qelban ji qelban hil diket
Metqeb di can û dil diket daîm evistin karî çerx"

F

find: mûm
"Fîraqa dilbera rind e behîtim ez wekî find e
Musilmanik di rê min de xeber bit balî sultanê"
fira: yê pirr an zû difire
"Me û nesîm xweş pence têkra wê diçîn wek teyr vêkra
Behsê zulfa yar pêkra bûrî 'işqê pur fira ye"
firişte: melek
"Hûr û firişte kê weh dîn nazik û xob û sur şîrîn
Dîmê nimûne ber bikîn sûretê çîn numa xelet"
fûr bûn: fûrîn, kelîn, bilqîn
"Her derê ne'lê feres şubhet boraqê vêkevit
Çeşmeyê heywan ji ew erdê mubarek fûr bî"

G

gaz: kelbetan
"Serwî-nazê serfirazê şubhê zêr remz mecazê
Dame ber çakûç û gazê dil ji min bir dil ji min"
gazinde: gazin, gazinc
"Şakîssîlahî her dem bi kuştina Melê bit
Gazindeyan ji kê kim, ji kê bikim şikayet"
gerçî: herçend
"Şerhê halê min Mela narit beyadê hê temam
Vê sewadê gerçî her dem jê birin sed înûxab"
gerd: xwelî, toz
"Suhtim ez pêta evînê têk biwam gerd û heba
Inne lî ayatî sidqîn kane fî haz-en-neba"
gerden: cihê sîng û stû digihîjin hev
"Wê şepalê misk-xalê dîmdurê gerden-şemalê
Cebheta biskan sema lê dil ji min bir dil ji min"
gestin: gez kirin
"Gestîme xelq û 'eqrebê mest im ji şewqa xebxebê
Tali' tinê me d'kewkebê îro 'eqarib têne der"
geşt: gerr, seyran
"Buxçeya sorgul di geş tê çîçek û reyhanê reş tê
Dilrubayan têne geştê sunbulan ta ta sema ye"
gêra: guhart, guhirî
"Feyza 'ulûmê hikmet cama sedef ku gêra
Me j'destê muxbeçan dît bi mishef û bi ayet"
gil: herî
"Her gil û seng dibitin zêr bi tedbîrê hekîm
Qabiliyet ku nebit hikmetê ustad çi kit"
gileh: gilî, şikayet; *bnr.* li behîtin
girtî: hebsî
"Dilberê serdarê xûban ez nizam agah heye
D'hebs û zîndanê esîr girtiyê dermande ye"
go : gog; *bnr.* li bazîn
goş: guh
"Goşî bi 'amê me de terkî mudamî me de
Ekserûhum fi xuma exlebûhum fî 'ema"
goyger: gobaz, yê xweş bi gogê dileyize
"Textê di mîr û begleran meydanê coqa goygeran
Eslan û cotê meyxuran mey dan şeraba saxerê"
goyîn: cureke balinde ji malbata pepûkê; *bnr.* li bişkoj
gulav: ava gulan; *bnr.* li cerg
gunbed: qube
"Wê bi sed pencereyan daye şu'aya qidemî
Gunbedî işqê li ser kursiyê dewwarî hudûs"

H

heçî: herçî
"Heçî firqet nedî hîcran nebê min dax û key lê ne
Ji bil derbê di hîcranê firaqa rûh û can kê da"
heç wekî: herwekî
"Secdeya ber eswedan nadim bi sed hec-ekberan
Sond bi wan zulfan û xalan heç wekî bêjim we ye"
hela: hê, hêja, hele
"Pur min ji vê çerxê Mela kêşane afat û bela
Ebleh bibînim wî hela herçî ji dil bit yarî çerx"
hema: tafilê
"Teşbîhê bi cedwel me di nêv ateşî işqê
Dil qelbê heqîqet bit û iksîrê hema girt"
hempa: emsal
"Li min pirsek bi dildarî dibit hempayê dîdarê
Vewestayim di ferwarê li 'ebdê xwe ke fermanê"
henarîn: şandin, hinartin
"Qasid bi meqsûda me hat ba mujde û emr û berat
Nîşan hinarîn hem xelat şehzadeya gulgûn qeba"
heriftin: roxandin
"Lew heriftim ez ji meylê şubhetê sihlê û seylê
Muhbet û 'işqa di Leylê ez kirim yekser pilox"
hevdeng: emsal
"Zerîfê nazikê şengê sifethorê perîrengê
Bi rojê ra tu hevdengê du reştozên siyehrengê"
hevotin: fêr kirin
"Hostayê 'işqê dil hevot ser ta qedem hingî disot
Remza en-el-Heq her digot bawer bikin Mensûr e dil"
hey û hey: timî û daîm, hê jî
"Qedehek taze ji 'işqê di ezel da me hekîmê
Jê dinoşin hey û hey hê bi xwe cama me lebaleb"
hilê: (roj) hilê
"'îd e û hebîbê nezr e lê yan dê bi qurban bî Melê
Ya Reb bibînim roj hilê sikkîn di dest qessabê da"
hindav: raser; *bnr.* li balîn
hingaftin: lêdan, îsabet kirin
"Kûsê ku hingaft bi şahî li text

Padişehan neqdî rewan dan xerac”

hingî: ewçend; *bnr.* li hevotin

hir: hire, vira, vê, vêder
“Er ne hudhud ji Seba bêt û wekî bayê Seba
Dê ji hir ku bigehit dest ve peykê heremê”

hol: topa ji kulav an ji potik çêkirî; binêre li gogê
“Mîr û Kurmanc li holan qederekî westane
Lê di nîvê bi sef û tîpê ereb hatine ceng”

hosta: osta; *bnr.* li hevotin

J

jehrî: bi jarî
“Zulfên bi tew şîrîn leban jehrî ne şubhet ‘eqreban
Lê min ji biska pur girî îro tinê girtin du ta”

jeng: zeng
“Newaya mutrib û çengê fîxan avête xerçengê
Were saqî heta kengê neşoyin dil ji vê jengê”

ji rengê: mîna, wekî, bi mislê
“Me ra j’ewwel çi bir xamê kişand axir bi bednamî
Ji rengê Se’dî û Camî ji şuhret pê hisîn ‘amî”

jih: têla sazê muzîkê, rûdiyê zirav
“Ger şubhetê perwane di bezmê te çi sed ger
Sed nale hezar rengî wekî çeng û jihê min”

jiha: ejdeha
“Zinhar e kesê dest bibit erqemê serwê
Bê ‘işweyê le’lan ne bi teslîm jiha girt”

jî: umr, temen
“Muhbet û mihnet di zor in hub dibêm bê şek bela ye
‘Umr û jî xweş pê diborin sotin û derd û cefa ye”

K

kalîn: nalîn; *bnr.* li bêgav

kan: xezîne, ciyê maden û xwê jê derxistinê
“Kan bi gewher çi bikit gewher eger pak nebit
Tu besîret te nebit sîretê ecdad çi kit”

karsaz: jêhatî, yê ku kar pêk tîne
“Sed baziyan ev huqqebaz tînit bi hîle karsaz
Geh geh ku naz e û geh niyaz sehhar û pur mekkarî çerx”

kas: piyan, kase
“Herçî rengê te bivêtin xwe bibinî lîllahî
Nezerê wer bide kasê çi xweş ayîne ye kas”

kaşû: kaşo, darê serkaşo yê çoganê; *bnr.* li bazîn

kemend: tayê serî bi hilboq; *bnr.* li bend

ker kirin: perçe kirin; *bnr.* li ceng

keyber: kêra mezin, birîn
“Min di dil kovan hezar in dax û keyber bê hisab
Mihneta werdên bi xar in wên di dil da sed nîşab”

kezeb: cegera reş, mêlag
“Xefletê ew keşşifî şîr dest bi dest hatin ceger
Go xebînet ya Mela miskîn Melê ker kir kezeb”

kêmxew: qumaşê qedîfe ku xew (pûrt)ên wî kêm in
“Nazik letîf gerden zerîf lebsê şerîf kêmxew qedîf
Min dî bi wext ew nîk-bext îro li text fexfûrî bû”

kilox: qafê serî
“Dest nehêlim ez ji dînê şubhê Ferhad û Şîrînê
Wer ji ber ‘işq û evînê min di rê çit ev kilox”

kok: xweşik, bi edeb, mukemel
“Tu bimeş kok bi ser derê qesrê
Bi xwe kokî li şah û qeyser ke”

kovan: derd û hesret; *bnr.* li keyber

kûre: hêtûn
“Fa’ilek lazim e da fi’l û eser peyda bit
Ger tu heddad nebit kûreyê heddad çi kit”

kûze: cêrê avê
“Tu şerabê bi xerabê bi nehingan deh demî
Dê kifayet bi çi rengî me bikin kûze û tas”

L

lê miştin: tê gevizandin
“Bi derbên xenceran kuştin bi xwîna sohrî lê miştin
Di çîna sunbulên qişt in me dil pur misk û mawer de”

M

meger: wisa ku, halbûkî
“Meger şîrîn bi wê şîraniyê bû
Ela şems-ul melahet qed tuşarek”

meyfiroş: şerabfiroş, meyxanecî
“Muxbeçeyên meyfiroş her seherê tên sema
Badexwiran noş noş mane li dorê cema”

misrî: şûrê destkariya Misrê
“Xencer û tîr û teber barîn şibih berq û brûsk
Misriyan lami’ ji elmasan didayê rast û çep”

mist: kulmekê, kulmek bi dev re; *bnr.* li ax

N

naçar: bêçare
“Hey’eta keyf û kemê bê keyf e keyfa arif e
Dê bimînit ger nebit naçar bê tiryak rûh”

napak: neqenc
“Cami ‘işqê paki rûhani tuhûra batin e
Ê nenoşî her we ma hetta ebed napak rûh”

neşêm: nikarim
“Mey ber kefê meşha sefê soza defê da qerqefê
Husna li dêm wesfan neşêm herçî dibêm jê dûrî bû”

neynik: eynik
“Gerçî her daîm ji mihrê neynika dil bedr e min
Wek hîlala subhe têm ez carinan bim napedîd”

nihe: niho, niha
“Te divê dawî birî bit nihe da
Bibirim ser bi du enguşt meqes in”

nima: nîşan dan, temsîl kirin; *bnr.* li vê ra

noş bit: afiyet bit
“Herkesê camê ji destê wê binoşit noşî bit
Ê ji wî destî nenoşî zehrî bit lê ew medam”

noşîn: vexwarin; *bnr.* li napak

nuhtin: îsabet kirin, hingaftin; *bnr.* li suhtin

nûbar: berê nû teze, cureke kevanê bû ku pê çend tîr bi hev re dihatin avêtinê.
“Gezmeyek qewsê şevîn aşiq bi nêva dil kevit
Dê ji can destan bişot xasma kevan nûbar bit”

P

payan: dawî
“Husn û cemalê canan nadêritin tu payan
Herçî nebit bidayet esla nehin nihayet”

pehnî: pehnayî, rastayî
“Pehniya wê çerx û dolaba dinê
Nisbeta erbabê ‘irfanê xelet”

pencere: pace, şibak
“Wê bi sed pencereyan daye şu’aya qidemî
Gunbedî işqê li ser kursiyê dewwarê hudûs”

pergar: pergela xêzkirina çenberê
“Kes dî li lewhê sîne qet neqşek ve hatî bê xelet
Herdem ji nû yek taze xet tavête der pergar xet”

perhîz: xwe parastina ji hin xwarin û vexwarinan
“Şem’ê ser nûr nadirit ger ew nekit perhîz dil
Zewqê cama işqê nakit ger nekit îmsak rûh”

perr: polik û pereyên xişirê xemilandinê
"Şetrî û zulf û belg û perr hemyan li dêm de'we û şer
îlan li sewa bûne ger 'eqreb xuyan ez her teref"
perwane: perperoka li dora çirayê digere, aşiq; *bnr.* li berî
pertew: ronî, purtew
"Heyf di qeyda xak û gil bit arifê çalak rûh
Dê mucerred bit ku pertew dit ji nûra pak rûh"
peyda: hasil; *bnr.* li bînahî
pêt: alav
"Brûska batinî da dil di pêtî sîne wê wer bû
Ku dê bêtin tebîta dil di nav wê nar û pêtê da"
pilox: bizotê agir
"Lew heriftim ez ji meylê şubhetê sîhlê û seylê
Muhbet û 'işqa di Leylê ez kirim yekser pilox"
pîrê muxan: pîrê meyxanê, serekmelayê zerduştî
"Xizmeta pîrê muxan dê kit kesê meqsûd e mey
"Şîşe û cama zucacî yê divêt dê ret Heleb"
poşîn: pûşî giredan, xêlî kirin
"Ji wê camê dinoşim ez
Seher lew ney li hoş im ez
Ji 'amê lê dipoşim ez
Bi can her lê dikoşim ez"
pur sur: cazib, dilkêş
"Hin zerî ne pur sur in ser bi perr in dêm dur in
Min ku di çerxê we dî sebr û qerarim nema"
pur: pirr, gelek; *bnr.* li cerg

Q

qe: hîç
"Ji lebê le'lê şeker yar qe nekir pursa Melê
Misriyan gezme reşandin ku kişandine elmas"
qeyser: împarator, kayzer, çar; *bnr.* li kok

R

rimbaz: leşkerê bi rim şer dike, hostayê rim bikaranînê; *bnr.* li aferîn
rîşî: gulik
"Netrik û tayên bi rîşî ê di zêr in pê ve wîşî
Min du fêris dîn di pêşî mirwet û insaf yox"
ruswa: rezîl, bê îtîbar
"Ruswayê 'işqê tenha ne ez bûm
Kes dî zemanan hub bê melamet"

S

saye: hîmaye, alîkarî, siyanet, sî; *bnr.* li bext
seng: ber, kevir; *bnr.* li gil
serbiperr: ya ku tûncik û temorîk bi perrikê zêr in; *bnr.* li pur sur
sermal: pêçeya li serî tê pêçanê.
"Sosinên taze û muşkên walan
Bes perîşan ke li ser sermalan"
serw: selwî; *bnr.* li jiha
seywan: sîwan
"Erzê halê min bigota yê bi 'inwanê edeb
"Asîtan bikra ziyaret çetr û seywan û tunab"
sêgah: cureke meqamê muzîkê ye ku zuhdeke xurt û hizneke aşkere distirê.
"Lîllah were saqî bi du caman me ciwan ke
Mutrib bi defê ra bide sêgah û şebabê"
sîne: sîng, dil
"Rast û çep têne ceger sîne kulab
'Er'erên şengî dilestin çep û rast"
suhtin: sotin, şewitandin
"Bi narê fîrqetê suhtim ji ferqê ser heta pê da
Xedenga xefletê nuhtim ji berqa lamî'a tê da"
sunbul: simil; *bnr.* li geşt
suxte: feqeh, şagirt
"Go suxte murada xwe ji min telbe ke îro
"Min go ji kerîm telbe û daxwazî çi hacet"

Ş

şahbaz: bazê spî
"Ew dilê min wek kebûter nabitin kes lewme ket
Lew di vê torê we da keftî me dîn sed şahbaz"
şahîn: şahbaz
"Teyrê dil bê tem'ekî nayête dest şehzadeyan
Qûşçiyê şahîn di destê dê dibê azar bit"
şahnuşîn: şaneşîn, balkon
"Şahnuşînên nazikan zayi' mekin
Da nebîni dil bi xanê xelet"
şehsiwar: şahê siwaran; *bnr.* li aferîn
şek: lêdana bi çoganê
"Mislê goy bê ser û pa bûme li ber derb û şekan
Lew bi çoganê cefa ya xwe ji dil hûrî kirin"
şeng: bi kêf, bi şipil; *bnr.* li belazîz
şepal: bejna lihevhatî û xwînşîrîn, ferxê şêr
"Xwîn ji dil co co rewan tê wek 'eqîq û erxewan tê
Lê ji dest selwa ciwan tê ew şepala şeng û şox"
şetrenc: setrenc
"Di meydanê şîrîn xencan bi çerxên mislê şetrencan
Turaba ber piyê qencan zubad û 'enberên gerd e"
şîret: nesîhet
"Xelqno li min kin şîretê ew dilbera zêrîn kemer
Min dî di halê xefletê hat der ji burcê wek qemer"
şîşe: şûşe; *bnr.* li pîrê muxan

T

tar: çenbera pehn a ji dep an metal; tara deholê
"Tu ji ber perdeya wehmê were der da bibihî
Çi newa tête bi sed nexme ji ew tarê hudûs"
teba: tev de
"Sebr û qerarim ku bir can û ceger hûr dikir
Zulmê we reng kî dikir can dibir û dil teba"
tenha: tenê, xalî; *bnr.* li ruswa
tepandin; bi serî de anîn, tûşî kirin; *bnr.* li wer ne
terazin: mêrg û çayira li keviya; *bnr.* li al'al
tewizandin: givaştin, xemilandin
"Nesrîn û binefşe tewizandin
Mawerd direşand şûşeî 'ac"
teyîn: tewîn
"Tiliyên nazik şemalîn min li ser çehvên xwe malîn
Talibê werdên bi xal în dil di vê fikrê teya ye"
tê werbûn: çeng kirin, êrîş kirin
"Cin û teyyarek me dî wer bû di min winda kirim
Dame ber pence w kulaban hilfirandim wek 'uqab"
têkel kirin: tevlihev kirin
"Wajîgûn dewrê numa min çerx û bayê lewleban
Kewkeban seyra muxalif girt û têkel kir hîsab"
tinê: tenê; *bnr.* li jehrî
tîp: deste leşker, deste siwar; *bnr.* li hol
tu: hîç; *bnr.* li kan
tundî: tûjî, tûjî (gurr)
"Da me şehzade bi destê xwe mubarek qedehek
Ne xubarek ji xumarî û ne tundî û ne xeş"
tûle: cewrik, dêlik
"Ku tûlê asitanî dûr nekî êdî ji dergahê
Ji ba Xwo vî rucû nakîn di babê lutt û rehmê da"
tûtak: tûtî, dûdû
"Sehergeh 'endelîb mest in ji bihna werd û bişkojan
Şubeh tûtak û goyinan dinalîn em di firqê da"

U

umid: hêvî

"Bi umîda te humayê ne Melê tûr veda
Wer temaşayê cihan bûye hemî tûr û şebek"

V

vajî: ters
"Munqelib min dî menazil vajî ew seyrê dikin
Yek bi yek xwîn jê dibarin ateş û lem' û şîhab"
ve: ecêb, veh
"Ve Melê sur periya hûrî sifet
Sed melek destû be dest in çep û rast"
vebestin: xwe rapêçan
"Zengiyan cewşen vebestin pêşberî coqa Hebeş
Daberistin yek bi yek çûn ber lîwayê rast û çep"
vejîn: ji nû ve jîn
"Ji remza dilberê dîsa li min hatin vejîn derd e
Di lebsê tariyê min dî xwiya bû ew siyah-çerde"
vemal: bimale
"Zulf çûne ser nûra zelal carek were bayê şîmal
Biskan ji ser dêmê vemal zulfan ji ber cotê esed"
vewestan: sekinîn, rawestan; *bnr.* li hempa
vexwendin: dawet kirin
"Bi tûlên asitanî ra vexwendim mîr bi dergahê
Bi vî çavî hebîb dîtim şukur ev şefqê Mewlê da"
vêk ra: pê re
"Zuhre rengê mal û xurşidê ji bala wê nima
Lew du kewkeb çûne vê ra îstiwayê rast û çep"
vêk ketin: yekdîger bûn, bûne yek
"Vêk ketin şems û zuhel îro di burca 'eqrebê
Seyf çû destê merîxê mulkê dil lew bû xerab"
vêkra: bi hev re, bi hevûdu re
"Bi werdan zeyyinîn gulşen çîmen da lale bişkiftin
Binefş û çiçekan vêkra şefeq da yek di rewdê da"
vi : bi
"Şox û şepala meyperest ew zalima hişyar û mest
Vê nameyê xef dî vi dest fî teyyiha neşrun-neba"

vîn: îrade
"Husn û cemalê xwest evîn vêkra di yek zatî civîn
Nûra qedîm bû 'işq û vîn wan li êk naz û 'işwe da"

W

wajîgûn: berevajî, bê oxir; *bnr.* li têkil kirin
we: weha; *bnr.* li pur sur
weh ku: wisa ku; *bnr.* li biwar
werhatin: gevizîn
"Bi dama muhbetê bend im xedenga fir-qetê dil nuht
Bi şubhê murxê nîm-besmel di hev wer têm di xwînê da"
wer ne: heke na
"Setweta Leylê yeqîn Mecnûn tepand
Wer ne Qeys nakit beyabanê xelet"
westan: muhlet dan, navbir, man, rawestan
"Ber vi şerqê di seherê westayin
Hindûyên rojperest in çep û rast"
wêran: kambax
"'Alemek wêranî zulfên te ji rengê 'enberê
Çerx û perwazê didin carek li bayê rast û çep"
wîşî: gûşî; *bnr.* li rîşî

X

xak: erd, ax
"Da di çeşman min werîna xakê her wek tûtiya
Ya hebîb pê lê nihayî baniya wê ew turab"
xal: nuqte, deq
"Bi xalên werd û nesrînan ji Qudret xet kişandî lê
Bi terha nêrgiza 'êlî sehergahan nesîm lê da"
xasma: nemaze; *bnr.* li nûbar
xemrevîn: ya xemên meriv direvîne, yar
"Xema 'işqê perihtim ez hebîba xemre-vîn kanê
Seraser têk behîtim ez ji derdê firq û hîcranê"
xêlî: pûşîya ser rû
"Li ber rojê bibit xêlî binêrim qameta 'êlî
Qedîf û zerkeş û têlî zebad û mîsk û 'enber da"
xunav: aviya li ser gul û giya
"Li gulên tey' terr û nazik ku seher girtî xunav
Di ebarîq û qinînan ji hesed suhtî gulab"
xwe spartin: tewekul, îtimad
"Kor e xwe nasipêrit carek bi dest delî-lan
Ebleh çi kit tewafê nabînitin berê reş"

Y

yeksan: beranber, wekhev
"Ê bi Xidrî ra divêt ava heyatê bit nesîb
Dê bi se'y û cehdê yeksan bin li bal wî roz û şeb"
yekta: bê emsal, li ser tayekî
"Nisbet perî zîba ye ew wek nêrgiza yekta ye ew
Ya men rea xillî fe hel yuşbî bî şey'în qameta"

Z

zehr: zar, uslûba peyivînê
"Bi zehrê xwe î şerîf xwendim ku xiz-metkarî dêrînî
Te pur cewr û cefa dîne silûk û se'y û cehdê da"
zend: milê jêrîn, ji enîşkê heta qevdika dest
"Wan dest û zend û sa'idan mey dane şeyx û zahidan
Mestî bi çeşmê şahidan ew nêrgiza sey-rab da"
zengar: kesk, sewz
"Herfên ji qudret nuqte pur madarê hewza le'l û dur
Ev rengî kê dî weh bi sur qudret-nimûn zengar xet"
zengî: zencî; *bnr.* li vebestin
zerbaf: qumaş an perçeyên ji hevdayên zêr têkel
"Zulfa siyah 'enber bike xemlê ji zêrê zer bike
Zerbaf û dîba ber bike misk û gulavê lê reşîn"
zerbav: kanarya
"Reyhan û sunbul tê hene sed çiçek û gul tê hene
Zerbav û bulbul tê hene ew baxçeya gulzar xet"
zergo: guharê zêrin; *bnr.* li bişko
zerkeş: li ava zêr xistî
"Wer guh de çeng û nayê şîrîn ku bên semayê
Camê binoşe vê ra çi sade û çi zerkeş"
zêrav: ava zêr
"Bi sîmavê bi zêravê tu rojê neqşekî bavê
Ku da Erjeng ji wê navê li ber rojê nebit perde"
zînhar: eman ha!; *bnr.* li jiha
zîwer: xişir, tiştên xemlê yên ji zêr
"Zêr û zîwer dikirim celbê qulûban haşa
Husn û sur zatî nebit qametî meyyad çi kit"
zox: zoxav, kêm
"Ah û oxên min ji dil tên lê ji ber tûra qizil tên
Yan ji kovanên di kul tên jê dizêt her xwîn û zox"

(dumahîka *Termên rojname û rojnamevaniyê*)

raxistina rûpelan	sayfa düzenleme	mise en page	make-up, making-up, lay -out
montaj	montaj	montage	setting
sekreter	sekreter	secrétaire	secretary
beşdar	katılan	participant	participant
beşdarî	katılım	participation	participation
tevkar	katkıda bulunan	contribuant	contributor
tevkarî	katkı, katkıda bulunma	contribution	contribution
hevkar	işbirlikçi, iş arkadaşı	collaborateur	collaborator
hevkarî	işbirliği	collaboration	collaboration
xwudan, xwedî	sahib	propriétaire	proprietor, owner
Xwedê, Xuda	Tanrı, Allah	Dieu	God
wergerandin	tercüme etmek tercüme	traduire	to translate
werger/wergerandin	tercüme	traduction, action de traduire	translation
wergêr	mütercim, çevirmen	traducteur	translator
wergerandî	çeviri, çevrili	traduit	translated
wergêrî	çevirmenlik mütercimlik	métier de traducteur	translatorship
tercuman, paçvan	tercüman	interprète	interpreter
paçve, tercume	tercüme (tercümanlık)	interprétation	translation
tercumanî, paçvezanî	tercümanlık	interprétariat	interpreting
arşîv	arşiv	archive	archive
rast kirin	düzeltmek, tashih etmek	corriger	to correct, to read (proof)
rastkirin	düzeltme, tashih	correction	proof-reading
rastker	düzeltici, tashihci	correcteur	proof-reader

JI PIRSÊN GRAMERA KURDÎ

Mîr Celadet BERDIRXAN
& Roger LESCOT

KETINA FONEMAN Û SIVIKBÛYÎN*

Yek ji xasiyetên zimanê kurdî ew e ku timî sivikbûyîn û weciziyê digere. Ev meyl li nemaze di hevoksaziya (sentaksa)1 vî zimanî de tê dîtin. Emê di paragrafên jêrîn de bibînin ew çawa xwe di qanûnên fonetîkê2 de nîşan dide. Her gotinekî kurdî, bi veguherîneke xwezayî (tabiî), hingî diçe kurtir dibe, hin bi hin hejmareke ta mimkin mezin a dengên xwe davêje, ta ku bibe yekîteyî (yekheceyî). Ev veguherîn geh bi avêtina hin elemanan, geh bi vekişînê3 dibe. Emê yek bi yek li van her du awayan binêrin.

KETINA DENGDÊRAN

Em dizanin ku dengdêrên e û î, gava ku nêzî dengdêrên dirêj bin pirîcar dikevin. Va ne hin mînakên (mîsalên) din ên ketina dengdêrên kurt û dirêj:

Rizyang, giyayek, ji bo *rizyanik*.
Dargering, giyayek ku xwe li daran dipêçe, ji bo *dargerînek*.
Argûşk, keviyê paşîn ê çena jêrîn, ji bo *alîgûsk*.
Parxan, ji bo *parûxan*.

KETINA DENGDARAN

Pirîcar çend dengdar bi hev re dikevin ji bo ku gotin siviktir bibe:

a) Di nava gotinan de.

Mînak: *Desgeh*, ji bo *destgeh*.
Domam, ji bo *dotmam*.
Desmal, ji bo *destmal*.
Cênik, ji bo *cêndik*.
Biçeng, ji bo *binçeng*.
Cihar, ji bo *cehwar*.

b) Di dawiya gotinan de. Gelemparane ji her du dengdarên dawî ya diduyan winda dibe.

Mînak: *Yekşem*, ji bo *yekşemb*.
Por, ji bo *port*.
Ben, ji bo *bend*.
Berçav, ji bo *berçavik*.
Erzîn, ji bo *erzînik*.
Gir, ji bo *girs*.

Lê çend mînakên ketina dengdara pêşî, ya ji her du yên dawiya gotinê, jî te dîtin:

Mînak: *Zengelok*, ji bo *zengelork*.
Pêpik, derece, ji bo *pêping*. (ji pêpeling).

KETINA KOMÊN FONEMAN. Di gelek gotinan de, dengdêr an dengdarên bi serê xwe na lê çend fonem bi hev re winda dibin. Guhêrandinên wilo gelemperane dogitinên ku sê an bêtir kîteyên (heceyên) wan hene de xwe nîşan didin û dixwazin ew bikin du - an sê kîteyî.

Mînak: Di dawîya radera (infinitiva) lêkeran (fiîlan) de - *ayîn dibe - an.*

- *ihan*		
Nêrîn,	ji	*nihêrîn*.
Gurçik,	ji	gurçîlik.
Ar,	ji	*agir*.
Tevnepîrk,		
tora pîrhevokê,	ji	*tevna pîrikê*.
Zêrker,	ji	*zêringer*.
Parsû,	ji	*peransû*.
Mestir,	ji	*mezintir*.

Vekişîn. Emê fonemên vekişînê di du koman de ji hev veqetînin:

a) ên ku berhemên rasthatinên tesadufî (daçek û pronav, pêşlêker û lêker, hwd.) ne.

b) ên ku bi awayekî timî di nav gotinan de xwe nîşan didin. Encama wan hemûyan ew e ku hin komên sabît ên ji dengdêran (gelemperane yên kurt) û ji dengdaran pêkhatî winda dibin, cihê xwe ji dengdêrên dirêj ên yekta re dihêlin.

Di tabloyên jêrîn de me teşeyên (formên) ku di hin devokên çiyayî yên bi awayekî giştî kevnaperêztin (Botan, Hekarî, Behdînan û heta Tor Abdîn) de mane û peyvên devokên deştê dane ber hev. Hejmar û lihevkirina van mînakan wisa ne mirov dike teoriyek çêke û bêje ku ev veguherîn di pêşveçûna sîstema dengî ya kurdî de qûnaxek nîşan didin.

Nivîsarên klasîk ên kevn ên li ber dest kêm in û kêm faîde ne ji bo teyîda vê teoriyê: em hê li hêviya çapên wan ên zanistî ne û ji xwe di wan de gelek peyvên erebî û farisî hene.

a, yek di şûna komên *-eh-*, *-we-*, *-ehe-*, *-ehi-* de xwe nîşan dide.

Mînak: *Kanî*, ji *kehnî*.
Patin, ji *pehtin*.

Danû, ji *dehnû.*
Daşik, ji *dehşik.*
Canî, ji *cehnî.*
Ra, ji *reh.*
Bajo, ji *behjo.* (fermana *ajotin*).
Bavêje, ji *behvêje.* (fermana *avêtin*).
Bawer, ji *behwer* (bawer kirin).
Şar, ji *şehir.*
Panî, ji *pehnî.*
Paîz, ji *pehîz.*
Fam, ji *fehim.*
Xastin, ji *xwestin.*
Xwar, ji *xweher.*
Par, ji *behir.*
Tal, ji *tehil.*
Çav, ji *çehiv.*
Pan, ji *pehin.*

ê, yek şûna komên *-eh-*, *ehi-*, *-ey-* digre.
Mînak: *Rê,* ji *reh.*
Bêvil, ji *behvil.*
Şê, ji *şeh.*
Rêl, ji *rehil.*
Avêtin, ji *avehtin.*
Mêvan, ji *mehvan.*
Bêtir, ji *behtir.*
Rêtin, ji *rehtin.*
Çêlek, ji *çehlek.*
Pê, ji *pey.*
Kêf, ji *keyf.*
Elêh, ji *eleyh.*
Hêv, ji *heyiv.*
Mêw, ji *meyiw* an *mehiw.*

î, yek şûna komên *-ih-*, *ihi-* û *-iyi-* digre.
Mînak: *Tirî* ji *tirih.*
Bî, ji *bih.*
Cî, ji *cih.*
Pêçî, ji *pêçih.*
Sipî, ji *sipih.* (heywanek wekî *kêçê*)
Sîwan, ji *sihwan.*
Sî, ji *sih.*
Dîtin, ji *dihtin.*
Bibine, ji *bibihne.*
Rîtin, ji *rihtin.*
Mî, ji *mih.*
Tî, ji *tihin.*
Mîvan, ji *mihvan.*
Gilî, ji *gilih.*
Bîn, ji *bihin.*
Dîn, ji *dihin.*
Hîv, ji *hiyiv.*

Koma *-hi-*, di destpêka gotinan de gelek car dibe *î.*

ŞANEK I. Dixuye ku koma *-eh-* geh dibe *a* geh *ê.*
ŞANEK II. Teşeyên paralel, destpêkî (îptidaî) an vekişî, ku di tabloyên jorîn de tên dîtin, wekî mehvan û mihvan, ku dibin mêvan û mîvan; heyiv û hiyiv, ku dibin hêv û hîv, tên îzah kirin ji ber ku e û i bi hêsanî şûna hev digrin an cih diguhêrin.

Mirov dikare bibîne ku buyerên vekişîna peyvên biyanî yên ku ketine nav kurmancî eynî wekî yên gotinên bi eslê xwe îranî ne. Wekî di gotinên fehm de. keyf, eleyh. Mînakên wila di lîsteyên jêrîn de jî tên dîtin.

o, yek dikeve şûna komên *-uh-*, *-we-*, *-wî-*, *-wi-*, *-ihu*, *-weyi-*.
Mînak: *Gotin,* ji *guhtin.*
Ronî, ji *rihnî.*
Ronahî, ji *rihnahî.*
Cot, ji *ciht.*
Sotin, ji *sihtin.*
Ordek, ji *werdek.*
Go, ji *guh.*
Sond, ji *swind.*
Kor, ji *kwîr.*
Goz, ji *gwîz.*
Stiro, ji *stirih.*
Ajotin, ji *ajihtin.*
Movik, ji *mihvik.*
Motac, ji *mihtac.*
Don, ji *dihun.*
Bost, ji *bihust.*
Borîn, ji *bihurîn.*
Xong, ji *xweying.*

û, yek ji komên *-wî-* û pirr kêm car, ji *-ih-* tê.
Mînak: *Dûr,* ji *dwîr.*
Kûr, ji *kwîr.*
Qûz, ji *qwîz.*
Xûn, ji *xwîn.*
Xûşk, ji *xwîşk.*
Hûr, ji *hwîr.*
Stûr, ji *stwîr.*
Tûj, ji *twîj.*
Şûr, ji *şwîr.*
Şûjin, ji *şihjin.*

ŞANEK I. Koma *-ih-* dikare him *o* him *î* bide wisa jî, *-wî-*, ku piranî dibe *û*, carna *o* dide.
ŞANEK II. Peyvên tabloyên jorîn bi piranî ji rehên îraniya kevn tên û di wan de konmên degdêr û dengdar hebûn, û me di mînakên jorîn de vekişîna dûr, dîtin, kanî, hwd. tenê dengdêrên dirêj hebûn.

---

* Ev bend ji pirtûka *Grammaire Kurde,* Emir Djeladet Bedir Khan & Roger Lescot, Librairie d'Amérique et d'Orient, Paris, 1970, hatiye wergerandin.

1.hevoksazî (sentaks): rêza gotinan di hevokê (cumlê) de; awa û rastekên (qaîdên) çêkirina hevokan.

2. fonetîk: beşê zimannasiyê ku bi pirsên foneman (her yek ji dengên ziman) mijûl dibe. Fonemên kurmancî di alfabeya kurdî ya latînî de bi 31 tîpan (herfan) tên nivîsîn. 8 ji wan dengêr in: *a, e, ê, î, o, u, û.* 23 ên mayî dengdar in.

3.vikişîn bi mana contraction, çûn ser hev, kurt bûn, kişan ser hev hatiye bi kar anîn.

JI NAMEYÊN XWENDEVANAN

Xwendevanekî *Kurmancî*
ji navçeya Midyadê,
navên hin gîyayan şandine.

karî: Giya ye, reng kesk, bejn 30 cm, sapê wê pan e, nîvgera wê 2 cm ye. Pelên wê wekî yên darê ne, tên hişk kirin û tevî xwarinê dikin, tama goşt dide, bi xavî tama wê tûj e; li çolê tê dîtin (li gor Eleşkîrtî).

tirşok: Giya ye, biharê der diçe, bi xavî tê xwarin, tama wê tirş e. Reng kesk, bejn 50cm, sap gilover û nîvgera wê 2 cm ye (li gor Midyadê û Eleşkîrtî).

gûriz: Giya ye, biharê derdiçe, ji bo xwarinê tê kelandin (wekî espanax), hêk û rûn tevî dikin, bi xavî tama wê şor e, reng kesk, gava şîn e kulîlkên wê pembe ne (bejn: 1cm), gava mezin dibe bejn 1 m ye (li gor Midyadê).

qahfûr: Ji sapa gûrizê tê çêkirin, wekî teneka çopê tê bi kar anîn (li gor Midyadê).

nûsek: Li ber avê çêdibe, wekî pelewêsk e, wekî espanax tê xwarin (li gor Elîşkîrtî).

pelewêsk: Li ber avê çê dibe, bejn 10cm., sapa wê tê avêtin û ji pelên wê dolme tê çêkirin (li gor Mîdyadî û Eleşkîrtî).

gûlik: Mehên nîsan û gulanê derdiçe, bej, 5cm., wekî tiliyeke qalin e, reng kesk, bi kêra tê çinîn, tê kelandin, hêk û rûn tevî dibe (bi tirkî çiliş).

reşik: Li ser avê derdiçe, zirav wekî sapan trî ye, tê kelandin û rengê reş dide, ji bo rengdana rîsê tê bi kar anîn (nayê xwarin).

mendik: Biharê derdiçe, bejn 30-40cm., wekî cigareyek qalin e, qaçilê ser radikin û bi xwavî tê xwarin, tam û rengê kelenka dide.

cax: 2 tilî pan e, bejn 20-25 cm, serê wê şax dide û tê de çêva hûr wekî pincar heye (ew tê avêtin), tama wê tûj e, tê kelandin û xwarin, ji ber tirşî jî çêdikin.

Ribês: Derbiharê dertê, di ciyê qumlaxê de mezin dibe, koka wê li ser erdê de pel dide, sapa wê 40 cm. radibe, qaçilê sapê radikin û sapa wê bi xavî tê xwarin (tirkî ışkın).

Hevalên hêja,

Hejmara kovara we ya *Kurmancî* ya duda kete destê min. Mala we ava. Ew rojnama delal dikare kêrî her mirovekî zane jî bê.

Ez jî dixwazim hine bîr û bawerî û serdazêdekirinêd xwe bêjim, belkî we gerek bin. Em ji renga dest pê bikin: Navê renga li bal me ev in:
Sipî: çîl, qerqaş, sîs, boz (hespê boz), kever, çal

Reş: qer, hemis (seyê hemis), qemer, esmer (reşê vekirî)
Sor: al, gevez, kumeyt, xanimreng
Şîn: hêşîn, kesk
Sût : şîrkî, şînboz
Zer: qîçik, şê, çûr, kej, çeqel, soron, narincî.
(Çend rengêd din): belek, gewr, qawereng

Têmûrê XELÎL
Rewan-Ermenistana Sovyetî

Bêjeyên ku cihan nîşan didin

Amadekar : Mûsa KAVAL

1- Navên ku cihekî bi awayekî giştî nîşan didin:

Weke: cih, cî, cîh (li hinek navçan "*cî*", "*cik*" jî dibêjin).

- der
- erd
- avahî
- xanî
- mal
- war
- şop
- şûn
- dews
- teng
- rêç

2- Navên cihan ku bi arîkariya paşpirtikên istan, xane, geh, dank û ok ê tên çêkirin;

A) ISTAN

Bi arîkariya istanê navên hinek cihan çêdibin ku li wan cihan bê hijmar ruhber û tişt hene.

Ev cih ji bo wan wek war an welat e.

Weke:Kurd + istan —> Kurdistan
Afxan + istan —> Afxanistan
mor + istan —> moristan
mar + istan —> maristan
gul + istan —> gulistan
dar + istan —> daristan
şehir + istan —> şehiristan
dib + istan —> dibistan

B**) XANE**

Bi arîkariya xaneyê navên cihan çêdibin ku dorgirtî û sergirtî ne.

Weke:derman + xane —> dermanxane
mêvan + xane —> mêvanxane
nexweş + xane —> nexweşxane
mey + xane —> meyxane
girtî + xane —> girtîxane
çay + xane —> çayxane
pirtûk + xane —> pirtûkxane

C) GEH

Bi arîkariya gehê jî navên cihan çêdibin.

Weke:havîn + geh —> havîngeh
seyran + geh —> seyrangeh
kêlan + geh —> kêlangeh
dirûn + geh —> dirûngeh
şer + geh —> şergeh
zanîn + geh —> zanîngeh

D) DANK

Bi arîkariya dankê navên wan aletên ku cih in tên çêkirin.

Binyatê dankê dan e û k li ser hatiye zêde kirin ji ber ku ew û rader (mesder)ên lêkerên hevedudanî ji hev bên cihê kirin (weke: avdan, xwêdan)

Weke:

xwê + dank —> xwêdank
av + dank —> avdank
kil + dank —> kildank
dew + dank —> dewdank
xwelî + dank —> xwelîdank

Ok

Bi arîkariya paşpirtika okê jî navên cihan çêdibin.

Weke:
serşo + k —> serşok
cilşo + k —> cilşok

(Gava rehê gotinê bi o yê biqede oya okê dikeve, k dimîne.)

3- hir, vir / hê re, vira / hê ve, vê rê, vê dê, vê derê } ku cihên nêzîk nîşan didin

wir, wê de / wira, wê dê / wê rê, wê derê, wê ve } ku cihên dûr nîşan didin.

4- Bêjeyên ku alîyekî ji aliyan nîşan didin.

alî	nikar	ba
rex	la	
kêlek	kenar	
mil	cem	dev
teniştnik		
teng		

5- Bêjeyên ku hemû aliyan nîşan didin:

dor	hawîr
dormandor	hawîrdor
rexanrex	dorhêl
çarnikar	dorûber
çarrex	doralî
rastûçep	derûber
çarkenar	derûdor
	çaralî

hejmar 5 havîn 1989

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê li Swêdê

Civîna pêncemîn a li ser zaravayê kurmancî li Stockholmê, roja 1ê nîsana 1989an dest pê kir û heta 9ê nîsanê dewam kir.

Hevalên ku di civînê de beşdar bûn ev bûn; Khosrow Abdollahî (Selmas), Rojen Barnas (Diyarbekir), Lutfî Baksî (Xerza), Firat Cewerî (Mardîn), Xelîl Dihokî (Dihok), Mustafa Düzgün (Dersîm), Derwêş M.Ferho (Tor), Musa Kaval (Hekarî), Hazim Kiliç (Hekarî), Asî Rebatî (Sulêmanî), S. Rêwing (Sêrt), Kendal Nezan (Diyarbekir), Huner Salem (Akrê), Mehmed Uzun (Swêrek), Memo Yetkîn (Semsûr) û Reşo Zîlan (Agirî).

Civîn, li gora bernameya xwe, hem li ser pirsgirêkên rêzimanî û hem jî li ser terman xebitî. Herwekî ku hûn dê di rojnamê de bibînin, civîn bi firehî li ser du pirsgirêkên dijwar yên rêzimana kurdî rawesta: lêkerên hevûdudanî û raweya neyînî. Ji bilî van pirsgirêkan, civîn li ser devoka Behdînî jî xebitî. Lê em rapora vê xebatê ku ji aliyê S. Rêving hat pêşkêş kirin, di Kurmancî de naweşînin, ji ber ku ew di kovara Federasyona Kurd li Swêdê Berbangê de (hejmar 4/88) weşiyaye.

Heçî term bin civînê xebata xwe ya li ser anatomiya meriv, peyvên şal û şepik û peyvên ku cih nîşan didin domand û dest bi termên hiqûqî kir. Di beşa «*Ji klasîkên me*» de, vê carê, dor ya şaîrê nemir Seyda Cigerxwîn bû.

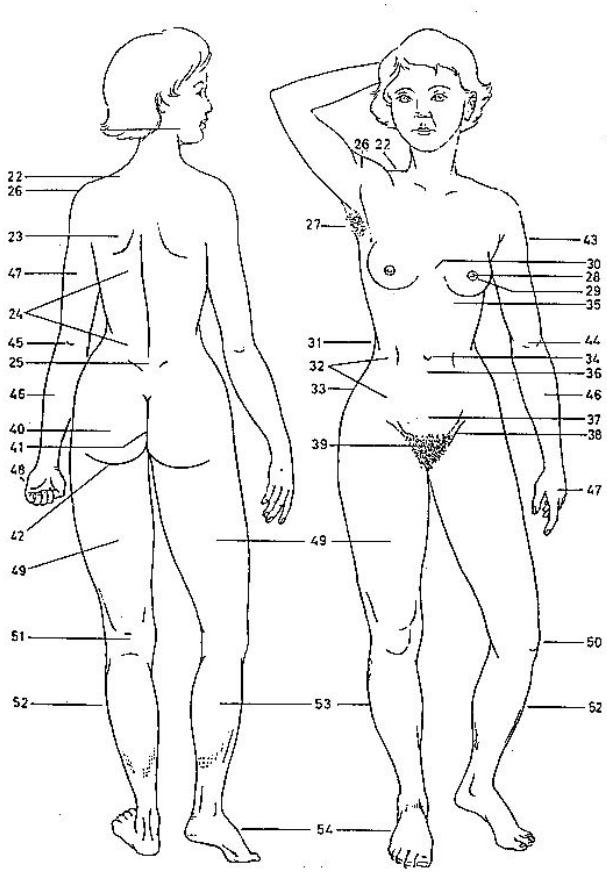
Ev xebata ku roj bi roj hin çêtir û tekûztir dibe, îroj bêtir bala xwendevanên kurd dikişîne û ew jî bi pêşniyar û dîtinên xwe, vê xebatê hîn dewlementir dikin. Em her li hêviya pêşniyar û dîtinên xwendevanan in.

KURMANCÎ

Anatomiya mirov

(dûmahîka hejmara 3an)

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
22-41 BEDEN	**GÖVDE**	**LE TRONC**	**TRUNK**
22-25 PIŞT	SIRT	LE DOS	BACK
22- mil, serpî, sermil	omuz	l'épaule	shoulder
23- pî	kürek kemiği	l'omoplate	shoulder blade
24- navpişt, kodika piştê	bel	les lombes	loins
25- kortikên qorikê, kortikên kemaxê	kıç çukuru	les fosses lombaires	small of the back
26- binçeng, binkefş	koltuk altı	l'aisselle	armpit
27- pûrtê binçengê, mûyê binçengê, pirça binçengê	koltuk altı kılı	les poils, axillaires	armpit hair
28-30 SÎNG, PÊSÎR	**GÖĞÜS**	**LE THORAX**	**THORAX (CHEST)**
28-29 memik, çiçik	meme	le sein	Breasts
28- sermemik, gupika memikê	meme ucu	le mamelon	nipple
29- xala memikê	ayla	l'aréole	aréola
30- navçiçik, navmemik, sersîng	göğüs	la poitrine	bosom
31- navteng, newq	bel	la taille	waist
32- kêlek	yan, böğür	le flanc	flank (side)
33- qorik, kemax	kalça	le hanche	hip
34- navik	göbek	le nombril	navel
35-37 ZIK	**KARIN**	**L'ABDOMEN** (le ventre)	**ABDOMEN** (stomach)
35- serzik	karın üst bölgesi	l'épigastre	upper abdomen
36- til	alt karın	l'hypogastre	abdomen
37- binzik, zikê piçûk	göbek altı	le bas-ventre	lower abdomen
38-berran	kasık	l'ain	groin
39- berzik, rûv, rêv	ferç, etek	le pubis	pudenda (vulva)
40- qûn, gurmik, tilmiqûn	kıç	la fesse	seat (backside, coll, bottom)
41- qelişteka qûnê	kıç yolu	le sillon, inter fessier	anal groove, anal cleft
42- qurmiçka qûnê	kıç kırışığı	le sillon sous fessier	gluteal fold

43-54 ENDAMÊN, LAŞÎ	**UZUVLAR, KOL VE BACAKLAR**	**LES MEMBRES**	**LIMBS**
43-48 ÇENG, MIL, ÇEPIL, PÎ	**ÜST UZUV**	**LE MEMBRE SUPERIEUR**	**ARM**
43- bend, pazû	kol	le bras	upper arm
44- qurmiçka enîşkê	dirsek kırışığı	le pli du coude	crook of the arm
45- enîşk	dirsek	le coude	elbow
46- zend, bask, bazend	bilek, alt kol, önkol	l'avant-bras	forearm
47- dest	el	main	hand
48- kulm, mist,	yumruk	le poing	fist (clenched clenched hand) fist,girmist
49-54 LING, QOR	**BACAK**	**LE MEMBRE INFÉRIEUR**	**LEG**
49- ran, hêt	bud	la cuisse	thigh
50- çok, jinû	diz	le genou	knee
51- binçok, binjinû	diz altı	le creux poplité	popliteal space
52- çîp, çîm	bacak	la jambe	shank
53- paq, baq	baldır	le mollet	calf
54- pê	ayak	le pied	foot

Lêkerên hevedudanî

(verbes composés)

Amadekar : Rojen BARNAS

Di kurmancî de du cur lêker hene ku ya pêşî lêkerên bingehîn in. Lêkerên bingehîn, besît in ku di gewda lêkerê di halê mesderî (infinitif) de perçeyên dîtir wekî navdêr (ism/substantif), rengdêr (sifet/adjectif), hoker (zerf/adverbe), pronav (zemir/pronom), pêrkît (préfix) an parkît (suffix) tune ne. Gewda lêkerê ya di halê mesder (infinitif) de xwerû ye.

Cura diduyan lêkerên hevedudanî (verbes composés) ne, ku gewda lêkerê bi piranî ji lêkerek û ji pêrkîteke xwerû an ji pêrkîteke hevedudanî, ji navdêrekê, ji rengdêrekê, an ji hokerekê pêk tê.

LÊKERÊN HEVEDUDANİ YÊN

A. Tofa Pêşîn

1. Lêkerên hevedudanî yên ku ji pêrkîteke xwerû û ji lêkerekê pêk tên:

da : dadan, dahatin, daketin, daweşandin, dakirin.
hil : hilanîn, hilavêtin, hilawistin, hildan, hilkirin.
ra : rabûn, rakişandin, rakirin, raxistin.
ve : vebûn, vedan, vejîn, vekirin, vekuştin, veniştin.
vê : vêketin, vêxistin.
we : weşandin.
wer : wergirtin, wergerandin.

2. Lêkerên hevedudanî yên ku ji pêrkîteke hevedudanî û ji lêkerekê çêdibin.

Pêrkîtên hevedudanî

jê = ji + wê/wî
lê = li + wê/wî
pê = bi + wê/wî
tê = di + wê/wî

Herwekî tê dîtinê pêrkîtên hevedudanî ji daçekek û ji pronavek pêk tên.

LÊKERÊN HEVEDUDANÎ YÊN JI JÊ, LÊ, PÊ, TÊ ÇÊBYÎ:

jê : jêkirin
lê : lêkirin
pê : pê vedan
tê : têderxistin, têgihandin, têgihîştin, têxistin.

Rastnivisîna lêkerên hevedudanî yên ku bi jê, lê pê û tê çêdibin:

a) Di lêkerên mîna jêkirin, lêkirin, têgihîştin ku pêrkîtên wan hevedudanî ne û di laperandinê de ev pêrkît ji hevûdu nabişifin, divê pêkve bêne nivisandin.

Herwekî:

lêkirin (ava kirin, nivîsîn): Min dîwar lêkir.
Min xanî lêkir.
Ez xanî lêdikim.

b) Di lêkerên ku pêrkîtên wan ên hevedudanî di laperandinê de ji hev dibişifin, divê pêrkît ji lêkerê cihê bête nivisandinê.

Herwekî:

bar lê kirin: Min barê xwe li kerê kir.

3. Lêkerên hevedudanî yên ji pêrkîteke navdêrî, rengdêrî an hokerî û ji lêkerekê çêdibin.

Pêrkît herçend wek navdêr/rengdêr an hoker xwiyan bike jî, li vê derê erka wê êdî ne navdêrî/rengdêrî an hokerî ye, lêbelê tiqûtenê pêrkîtbûn e. Ji ber hindê pêrkît jêderka wê ji çi cur gotinê hatibe bila were, bi lêkerê ve tê nivisîn.

P Ê R K Î T A

Lêkera hevedudanî	**hokerî**	**navdêrî**	**rengdêrî**	**lêker**
berdan	ber	-	-	+ dan
berketin*	ber	-	-	+ ketin
çêbûn	-	-	çê	+ bûn
çêkirin	-	-	çê	+ kirin
derkirin	der	-	-	+ kirin
derxistin	der	-	-	+ xistin
girêdan	-	girê(k)	-	+ dan
rêdan	-	rê	-	+ dan
rêkirin**	-	rê	-	+ kirin
rokirin	-	ro	-	+ kirin
rûdan	-	rû	-	+ dan
rûniştin	-	rû	-	+ niştin

* *berketin* lêkereke hevedudanî ye, bi/li ber ketin biwêjeke (tabîr) lêkerî ye.
** rêkirin lêkereke hevedudanî ye, bi rê kirin biwêjeke lêkerî ye.

Xusûsiyetên laperandina lêkerên vê tofê:

a) Di laperandina zemanên fermanî (imperatif), dahatû (futur), bilaniya bûrî (imparfait du subjonctif) û şertê bûrî (conditionel 1ère forme) de; berlêkera bi-nayê bikaranîn.

Herwekî:

Çêke, rabe, lêxe. Ne ku: Çêbike, rabike, lêbixe.
Ezê çêkim, ezê rabim, ezê lêxim.
Min çêkira, ez rabûma, min lêxista.
Minê çêkira, ezê rabûma, minê lêxista.

b) Berlêkera di- wek qaîdeyek gelemper tê ber koka lêkera eslî.

Herwekî:

rabûn

gewda lêkerê	:	rabûn
pêrkît	:	ra
koka lêkerê/ lêkera eslî	:	bûn
paşlêker	:	-n
rabûn	:	ez radibim, ez radibûm.
çêkirin	:	ez çêdikim, min çêdikir.

Lê wek îstisna li hin navçeyên mîna Bişêriyê, Hevêrkan û Torê ev berlêkera di- di pêşiya gewdê de wekî ku lêkereke xwerû be tê bikaranîn.
Herwekî: dirabim, dirabûm, dilêxim.

c) Di laperandina neyînî (négation) ya lêkerên vê tofê de berlêkerên neyîniyê wekî me-, ma-, ne- dikevine navbera pêrkîtê û lêkera eslî.

Herwekî: Ez ranabim, ez ranedibûm, ezê ranebim, ramebe, bila ranebe.

B. Tofa diduyan

Lêkerên hevedudanî yên vê tofê ji navdêrekê an rengdêrekê û ji lêkerekê pêk tên.

1. Navdêr an rengdêr + lêker:

Ava bûn	Ava kirin
Hazir bûn	Hazir kirin
Pîr bûn	
Qaîl bûn	Qaîl kirin
Vala bûn	Vala kirin
Av dan	
Guh dan	
Mikur hatin	
Rast hatin	
Limêj kirin	
Nas kirin	

2. Lêker + navdêr, rengdêr an hoker

Anîn cih
Çûn ava
Dan pey
Ketin pey
Kirin der

Di laperandina (kişandina) teşeyên erînî û neyînî de ya tê laperandine lêker bi xwe ye, perçeyên dinê yên wekî navdêr, rengdêr an hoker nayên laperandinê. Di rastnivîsîna lêkerên hevedudanî de gava lêker bin hêmanên lêkerê ji hevûdu cihê, gava navdêr bin pêkve têne nivîsîn. Herwekî:

Lêker	navdêr
Av dan	avdan
Rast hatin	rasthatin

BIWÊJÊN (TABÎRÊN) LÊKERÎ *(locution verbales)*

Biwêjên lêkerî ji hêmaneke lêkerî çi xwerû an hevedudanî û ji çend hêmanên dinê yên nelêkerî pêk tên. Ev hêman wekî pêşdaçek (préposition), paşdaçek (postposition); pronav, rengdêr an jî navdêr in.

ji lêkerên tabîrî çend numûne:

Biwêja lêkerî	Navdêr
Bin av bûn	binavbûn
Li hev ketin	lihevketin
Bi hev ketin	bihevketin
Li ber xwe ketin	liberxweketin
Hatin ser xwe	
Lê geriyan	lêgerîn
Bi rê ketin	birêketin
Ji hev danîn	
Li ber .....dan	
Dev jê berdan	
Dest pê kirin	
Baweriya xwe (pê) kirin	
Bala xwe dan	
Ji bîr rakirin	
Berê xwe dan	
Dnîn ber hev	

JI KLASÎKÊN KURDÎ

F erhengoka D îwana Cegerxwîn

- I -

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

Di çerçewa bernameya xebata li ser afirandinên klasîkên kurdî em di vê hejmara **Kurmancî** *de ferhengokeke* **Dîwana Cegerxwîn** *belav dikin. Ev ferhengok li ser bingehê Dîwana yekem hatiye pêk anîn. Eslê peyvên ku ne xwerû kurmancî ne di nav kevanekê de hatiye nîsan dan :*

A

Abidar *(f.)* avdar, bi av, pirr bi av; zebeş abidar e; bi av e.
Aheng miqam, melodî
An *(f.)* ew, ewa
Ap mam
Arezû *(f.)* daxwaz, xwezî
Asitan *(f.)* erd, cîh
Ateş *(f.)* agir
Ateşîn *(f.)* agirîn, pirr ji agir
Avanî avahî
Awaz deng, awazê bilûrê:dengê bilûrê
Ayîn rêç, dîn; ayînê Kurdan yê berê zerdeştî bû.

B

Bad ba; bayê havînan pirr gurr nîne.
Badegîr *(f.)* meygir
Balafir firoke, teyare
Barî Xwedê, Barî Teala, *(e.)* xwedêyê mezin
Bazîn bezîn
Başok épervier *(fr.)*
Bedgo (bed gotin), pîsî-bêj, dev-pîs
Bedxwaz xêrnexwaz, pîsîxwaz
Bêgan bêgane: biyanî
Behîv badem *(f.)*, amande *(fr.)*
Behmen 1) navê yekemîn Şahê bine-mala keyaniyan, 2) navê firişteyekê ye di dînê zerdeştî de.
Behram 1) navê serdarekî pirr bi nav û deng ê zemanê Hormozê Çaharan şahê Sasaniyan e. 2) navê stêrkekê ye 3) navê firişteyekê ye di dînê zerdeştî de.
Benc beng, giyayê bengê
Bende kole,
Ber hasil, ber birin serî: hasil kirin
Ber kevir; di ser me de ber dibarin: di ser me kevir dibarin
Berbadî çûn berbad bûn, ji dest çûn
Berberî îxtîlaf, duberekî
Beyaban, biyaban çol
Beşt kêran
Bêmirês bê mirûz, bê sikûm
Bênîn bîn kirin, gulê bibênin : gulê bîn bikin
Bêserî bê xwendan, bê serok û bê rehber
Bêş 1) bac: filan kes hate bêş kirin : bac ji wî hate stendin, 2) maliyat, filan kesê bêşa xwe daye : filan kesê maliyata xwe daye.
Bi hezar rengî bi hezar awayî
Bihuşt bêhişt, cinnet *(e.)*
Bijarte élite *(fr.)*

(e.) : erebî ; *(f.)* : farisî ; *(fr.)* : fransizî ; *(t.)* : tirkî

Bil xeynî, ji bil we: ji xeynî we
Bin-den şeraba binê kûp, den: kûp
Bosîn maç kirin

C

Cam *(f.)* **qedeh** *(e.)* piyana mey vexwarinê ye.
Canbazî can fida kirin, can gorî kirin
Cejne-rojî cejna rojîtiyê, cejna remezanê
Ceng şer
Cengebazî şer û oxilme, şerê bi deng û feng
Ceres *(e.)* zengil
Cewcam *(e.)* zarok
Cewdik meşkeke piçûk e ji bo avê
Cihangîr cihangir
Cihok, ciw coya avê
Ciwanmêr comerd, camêr
Coş *(f.)* kel, av coş hatî : av keliyayî

Ç

Çal bîr, çala avê, çala genim
Çalak jîr, jêhatî
Çeleng jêhatî, jîr
Çendan hewqas, ew çendan rê çû heya westiya: ew hewqasî rê çû...
Çeng *(f.)* harp, haletekî mûsiqiyê ye
Çengal, **çengel** çetel
Çeşm *(f.)* çav
Çikûs dest girtî, mirovekî çekûs : mirovekî dest girtî: dest nevekirî
Çirax *(f.)* çira
Çogan çel, hol

D

Daberizîn êriş kirin, hemle kirin
Dafik kemîn, ew kete dafikê : ew kete kemînê
Dahî *(e.)* pirr jîr, jêhatî
Dehen *(f.)* dev
Dewa *(f.)* derman
Deşnam *(f.)* cinêw, çêr, deşnam dayîn, cinêw dayîn
Dilawer mêrxas
Dilxurt bi tehemûl
Difr, difre xurûr
Dixan *(e.)* dûkel
Diyar *(e.)* cîh, war
Dîbace *(f.)* pêşgotin
Dîdar dîtin
Dîden *(f.)* dîtin
Direfş *(f.)* ala
Dot keç; dotmam : keçmam
Duzex dojeh : doje : cihennem
Dûd *(f.)* dû, dûkel

E

Ebrû - qezeh birû kevan
Ebrû birû
Ehremen, **ehrîmen** Xwedê yê nebaşî û pîsiyê
Ehûramezda Xwedê yê başiyê û qenciyê
Ejder 1) marekî mezinî efsaneyî ye ku agir ji devê wî derdiket,
Em ev, eva
Emro îro
Enguşt *(f.)* tilî
Engûr *(f.)* tirî
Enîroj eniya wê wekî rojê
Erdeşêr, Erdeşîr yekemîn Şahê Xanedana Sasaniyan
Erjen navê yekek ji pirtûkên Manî ê pêxember e ku wênekeşekî bi nav û deng bû jî.
Erqem *(e.)* çîn, neqş
Erx co, kanal
Evor heywanê nêçîrê, gibier *(fr.)*
Eyran Îran, navê îranê yê kewn

F

Fehetkar fedîkar, şermezar
Felat rizgarî
Ferfûr porselen
Ferzîn wezîr e di leyistoka Şetrencê de
Fexregah *(e.)* cîhê ku mirov pê fexrê dike
Feryad *(f.)* qîrîn
Firengî ewropayî
Firing Ewrûpa
Fixan *(f.)* qîrîn
Fort pesn; fortan di xwe dan: pesnê xwe dan; vantardise *(fr.)*

G

Geda parsek
Gedek kurr
Gerdenxwar stûxwar
Gerdûn asiman, kainat *(e.)*
Gerdûş 1) geran: ew çûye gerdûşê: çûye geranê, 2) zivirîn, asiman di gerdûşê de ye: di zivirînê de ye.
Germesûk qumaşê kêm qîmet, kincir
Gêş ref, komik
Girbêj bêjinga bi qulên girtir
Guft gotin, axavtin
Guftego *(s.)* diyalog
Guhreş Kûroş *(f.)*, Şahekî bi nav û deng ji xanedana Hexamenişî ku di 559-530 pêş mîladê li Îranê hukum kiriye Cyrus le Grand *(fr.)*
Gulşen gulzar
Guzar geşt û seyran

H

Heçî darekî du çiqile (Y) ku dixin serê werîs de
Hemdem heval
Hemnişîn *(f.)* hemdem
Hêl, hêle nêçîra bi grûpî; battue *(fr.)*

J

Jan êş, derd

K

Kamiran *(f.)* xweşbext
Kaxik vazoya kulîlkan, pôt *(fr.)* aux fleurs, vase *(fr.)*
Kaşo darê gogê
Kerkere nezan, têgihîştî
Kelax îskelet, squelette *(fr.)*
Kelbeş kerbeş
Keleş rêbirr, eşqiya
Kelxot bê didan, kesekî ku didanên wî ketine
Kenişt *(f.)* dêra cihûyan, sînagog
Kepez cîhê bi gir û girik
Kerx westiyayî, bê hêz, ji hêz ketî
Key keybir, kêreke mezin
Kêşim bejn û bal
Kiçik piçûk
Kîrgo kêroşk
Kopal gurz
Kuca *(f.)* kuder, kîjan der
Kulek yê ku dikule
Kûp û bel bandêva çiyê; pic de montagne *(fr.)*

L

Lacerem *(e.)* bi neçarî
Laf pesnê xwe dan, fort
Lakin *(e.)* lê
Leb *(f.)* lêv
Lebaleb *(f.)* tijî, limlimî
Lem'an *(e.)* pêt, alav
Lîs ciyê ku çûk û teyr xwe lê datînin; perchoire *(fr.)*

M

Mader *(f.)* dê, dayik
Mah *(f.)* hîv
Mahweş *(f.)* mah - hîv, weş wekî, mahweş wek hîvê
Manend *(f.)* wekî
Marmij 1) yê ku jehra mar dimije, 2)kesê bê wijdan kedxurî dike, xelkê dişêlîne.
Matem *(f.)* şîn, reş, matem girtin, reş girtin
Max kêran, 1) traverse, poutre (f.r), 2) ode
Medhoş, medhûş *(f.)* bê hiş ketî, ji xwe ve çûyî, medhoş bûn: ji xwe ve çûyîn
Mend kas bûn, ji hêz ketin
Merdane bi mêrxasî, bi camêrî
Merdî camêrî
Mersef sinî
Mestane *(f.)* bi serxwoşî

Meyger kesê ku di meyxanê de meyê di gerîne, saqî
Meyza kirin mêze kirin, nêrîn
Mêlak kezeb (kezev)
Mijde *(f.)* mizgînî
Mirdal mirdar
Mirdû *(s.)* mirî
Miskar kaniya ava madenî
Mitêl, mitûl lihêf
Mîtan mîntan, kiras
Moxil cureyek bêjingê
Murx *(f.)* mirîşk, teyr, murxê bazî, teyrê bazî
Muxbeçe zarokên ku di zemanê berê de di meyxanan de meygirî dikirin.
Mûdî şûm, bedyûm

N

Nagah *(f.)* nişkave
Nagehan *(f.)* nişkave
Namidar *(f.)* navdar, bi nav û deng
Naqos *(e.)* zengil
Nasazî nesazî
Nasufte *(f.)* qul nekirî
Naşor perçeyê ji rîsê zirav
Nebîrbir kure-fem
Nemerd bêbext, ne camêr
Nepax pifik an tifik a hesinkeran, soufflet *(fr.)*,
Nermî musamaba, tolerance *(fr.)*
Nêrdewan derence, pêlekan
Nêrîz cureke xencer
Nihan nihên, veşartî
Nijdevan rêbirr, rêgir
Nik cem, ba, nik min: cem min, ba; min
Nuxwurî, nûxwirî zaroyê yekemîn

P

Paketeb' *(k+e.)* pak+teb': paqij tînet
Pare *(f.)* pirtî, pare pare bûn, pirtî pirtî bûn
Pargon, pargûn coyeke piçûk e ku li dora kon, çadir an her tiştekî din vedidin, ji bo ku ava baranê neçe hindur.
Parsek kesê ku parsê dike
Parsîw parsû
Paye derece, paya mamostatiyê
Pehlewan mirovekî pirr xurt û bi qewat
Perwane, pervane *(f.)* minminîk, pepûle, pirpirok
Perwa tirs; bê perwa: bê tirs, bê minet
Pesendîde *(f.)* baş, bijartî
Peyam *(f.)* mesaj, wilam
Peyk *(f.)* qasid
Pêlek demek, qasek
Pêrgî berve çûn; ez çûbûm pêrgîya wî: ez ber wî ve çûbûm.
Pêtazî pêxas
Pêyxam *(f.)* mesaj
Pêşrew pêşeng
Pişkoj hebin, bendê ku davêjin serê sing û bi wî kon girêdidin
Polad pola
Pûtxane cîhê pûtan

Q

Qad meydan, cih, erd
Qadûk beroşeke piçûk
Qed û qamet *(e.)* bejn û bal
Qend şekir
Qeraş aşvan
Qerij qirêj, gemar
Qerpal 1) cilên kevn û ji hev ketî, 2) li ser hev û din de kombûn û kevnare bûn
Qerqef surahî, cama şerabê
Qewî *(e.)* xurt, qewîn
Qews û qezeh *(e.)* keskesor
Qirak qijika reş
Qunbere, Qurix stêrkeke ku durust di nîveka havînê de der dikeve û pirr jî bi şemal e.
Qutb *(e.)* serok, ji hemûyan mezintir

R

Rastgo rastbêj
Raz *(f.)* sirr
Reftar *(f.)* tevger, helwest
Reg reh, bê reg: bê reh
Rencber, rêncber zehmetkêş, emekdar
Rewa cayiz
Rêberî rehberî
Ritbe *(e.)* derece, paye
Rîp fêl, hîle
Robar çem
Rojcebîn *(k+e.)* enî ya wê wekî rojê ye
Rux *(f.)* rû
Ruxsar *(f.)* rû, sûret
Rûmah *(f.)* rûyê wê wekî hîvê ye
Rûnpêj tawe, miqilik, rûnbirêşk
Rûro, rûroj ruyê wê wekî kilora rojê ye
Rûsiyahî *(f.)* rûreşî

S

Sade hêsan, hêsayî, besît
Sahibqiran *(e.)* hukumdarê mezin
Sehergahan *(f.)* bi wextê serê sibê
Sehrebaz sêrbaz, cadûbaz
Senc strî yên dara sincê
Seng *(f.)* kevir
Serenguşt *(f.)* serê tiliyê
Serheng *(f.)* mîralay; colonél *(fr.)*
Sersal û nûroj newroz
Serdar serok; généralissime *(fr.)*
Serşok cîhê ku mirov têde serê xwe dişo, banyo *(fr.)*
Seza şerm, e'yb, nebaş, ji bo we pirr seza ye: ji bo we pirr şerm e
Sêwî êtîm, belengaz, bêxwedan
Siyehgûnpoş *(f.)* wekî reş li xwe kirî
Sifirne sîvander
Sikke *(e.)* polik
Siyah *(f.)* reş
Siyahçerd *(f.)* reşolekî
Sîma *(f.)* rû, sûret
Sîwak *(e.)* miswaka erebî ku hecî ji hecê tînin û pê didanên xwe paqij dikin
Stêle beradayî
Surşirîn dilrevîn
Suxen *(f.)* peyv, axavtin
Sûxte *(f.)* şewitî (ji derdan)

Ş

Şadî şahî
Şanî dan nîşan dan
Şax *(s.)* çiya
Şeb *(f.)* şev
Şebnem *(f.)* xunav
Şecaet *(e.)* dilêrî, mêrxasî
Şek derb, şekek lê da, derbek lê da
Şekeramîz *(f.)* şekirdar
Şel şil, nexweşiya şilbûnê
Şekerxend *(f.)* şekir ken
Şewişîn muwazena xwe winda kirin, perdre l'équilibre *(fr.)*
Şewq û tereb *(e.)* şahî û xweşî
Şext şexte, perçe perçe bûn
Şeyda *(f.)* bê tewat, evîndar
Şeyl *(e.)* hal û hereket
Şêrîn dengê kewê nêr gava ku dixwîne
Şêt *(s.)* dîn; şêt bûn: dîn bûn
Şikêr kevirên gir ên li ser hev di çiyan de

T

Tar tarî
Tazî *(f.)* ereb
Taçîk tacîk, faris
Tebeqe *(e.)* qat
Tebîb *(e.)* doxtor, bijîşk
Teblîx *(e.)* reklam, nasandin
Telebkar *(e.+k.)* deynxwaz
Temezî sermala rengîn a ku keç û jin li dora kofiya xwe dialînin an dialandin
Ten beden, laşê mirov
Tenha tenê, bi tenê
Terbûş *(e.)* şaşik
Terş heywanên kedî kirî
Terx bê qusûr, bê 'eyb
Tewizîn têk çûn
Text û pa hukum, seltenet
Teylesan *(e.)* 1) şaşika dora kumê melan, 2) xirx
Têrmal zengîn, dewlemend
Tifaq *(e.)* hevgirtin, yekîtî
Tiral tembel
Tîx *(f.)* keybir, teraşa (cilêta) ku mirov pê rihê xwe diteraşe

Tog bêheya, effrontée *(fr.)*
Tol jina daw ne paqij, jina doxîn sist
Tor û tey tim û tim
Torîk çeqel; chacal *(fr.)*
Tûre, torre *(e.)* bisk, serê biskan

V

Vebestin careke din girêdan
Vejîn, vejiyan vejiyandin, careke din zindî bûn an zindî kirin
Vewestan rawestan
Vîn evîn

W

Waris *(e.)* mîratxwer
Wer eger, heke

X

Xak ax; xaka Kurdistan: axa Kurdistan
Xaltîk xatî, xûşka dayika mirov
Xame *(f.)* qelem, pênûs
Xan û sera koşk û qesr
Xap xapîn, fêl
Xedeng tûreke rast û dirêj ku ji dara gezê dihate çêkirin
Xerîdar *(f.)* muşterî, kiriyar
Xeste *(f.)* 1) nexweş, 2) westiyayî
Xezan *(f.)* payîz
Xeşm *(f.)* hêrs, pertî; brutalité *(fr.)*
Xişt zeng, şîşa ku serê wê tûj e
Xol xwelî
Xubar, Ẍ**ubar** *(f.)* toz
Xuda Xwedê
Xumpare *(f.)* mêrkuj; meurtier *(fr.)*
Xurd *(f.)* xwarin
Xurşîd *(f.)* tav, hetav
Xwedan Xwedî, xweyî, sahib
Xweser 1) otoriter (fr.), despot *(fr.)* 2) otonom
Xweserî 1) otorîtarîzm,despotîzm *(fr.)*, 2) otonomî *(f.)*
Xweşnewaz *(f.)* xweş aheng

Ẍ

Ẍ**ed-dar** *(e.)* zordar, stemkar
Ẍ**emhilgir** *(e.+k.)* kesekî ku xema kesên din dixwe an dikişine
Ẍ**emze** *(e.)* 1) bijang, 2) naz û tîz
Ẍ**emzerim** *(e.+k.)* bijangrim, bijang wekî rimê
Ẍ**erîq** *(e.)* xeniqî
Ẍ**ezeb** *(e.)* hêrs, bela
Ẍ**unce,** Ẍ**unçe** *(f.)* bişkoja gulê

Y

Yadigar *(f.)* diyarî
Yar heval, dost
Yekser hemû, pêkve, têkre
Yeksû *(f.)* 1)yekalî, 2) wekhev
Yexma, yexma *(f.)* talan, yexma kirin, talan kirin
Yexsîr dîl, êsîr
Yezd Gurd şahek ji şahên xanedana Sasaniyan
Yezdan xwedê di dînê Mezdayî de

Z

Zaẍ *(f.)* qijika reş
Zehr *(e.)* gul
Zehr *(f.)* jehr, jar
Zendî zindî, zindû, jîndar
Zinnar *(e.)* kemerbend
Zingar jeng
Zuhd *(e.)* xwe parêziya dînî

Ji pirsgirêkên rêzimanî
Raweya neyînî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Di zaravayê kurmancî de raweya neyînî ya perçeyên axaftinê yên wek bernav, rengdêr, hoker, daçek, navdêr, gihanek, baneşan û hwd bi alîkariya pirtika neyînî ya ne-yê têne çêkirin. Di rewşên holê de pirtika ne-yê serbixwe ye, cihê û bi tena serê xwe têtе nivîsîn. Di raweya neyînîyê de pirtika ne-yê her tim têtе pêşiya parçeya axaftinê ya ku divê bêtе neyînî kirin. Bo nimûne:

Raweya erînî	**Raweya neyînî**
Yê ku ew gotiye, ez im.	Yê ku ew gotiye, ne ez im
Av sar e.	Av ne sar e.
Ma tu sibehî diçî gund?	Ne sibehî, lê dusibehî.
Ev diyariya ji bo min e?	Na, ew ne ji bo te ye.
Ew zeviya han zeviya Dara ye.	Ew zevî ne zeviya Dara ye.
Zîzê weke te kej e.	Zîzê ne weke min, lê weke Fodilê kej e.
Lo, lo!	Ne lo lo, lê lê!

Awarte: Di hin devokên kurmancî de, di rex vî awayê han yê jorîn de, awayekî din yê raweya neyinî jî heye. Heçî ew rawe ye, herwekî hin zaravayên din yên kurdî, bi alîkariya nînê ve têtе çêkirin. Ev gelek caran yan hema bi dû rengdêr, hoker, daçek, navdêr, gihanek, baneşan û hwd re têt yan jî diçe dawiya hevokê. Herwekî pirtika ne-yê, nîne jî peyveke serbixwe ye û cihê û bi tena serê xwe têtе nivîsîn. Bo nimûne:

Lîloz ew nîne.
Av sar nîne.
Ew zevî zeviya Dara nîne.
Lo lo nîne, lêlê ye!
Na, ew ji bo te nîne.
Rojbûna min sibehî nîne, dusibehî ye.
Ew bi şekir nîne.

Lê herwekî emê piştre jî çêl bikin, nîne bi xwe raweya neyînî ya hebûnê ye, ango: nînbûn, tunebûn. Ji lewre jî ew li gor bernavan têtе tewandin.

Neyîniya bi vî awayî, hem di zimanê axaftinê û hem jî bi teybetî di zimanê nivîsandinê de hin tevlihevî û aloziyan tîne pêş. Bo nimûne, heke Kurmancek ji hêla bakurê Kurdistanê bibêje «Konê min nîne.» dê Kurmancek ji hêla Botan, Toriyan, Behdînan û hwd welê têbigihê, ku ew dibêje «Min kon nîne.» ango «Konê min tune ye.».

Ji ber vê têkilhevî û aloziyê, divê em hewil bidin da ku bi kêmanî di zimanê nivîsandinê de vê forma han ya neyîniyê nehêtе bi kar anîn.

RAWEYA NEYÎNÎ YA LÊKERA «BÛN»ê

A. Dema niha

Herwekî ku li jorê jî diyar dibe, pirtika neyînî ya ne-yê her tim têtе pêşiya perçeyên axaftinê yên têvel. Ew her dîsan serbixwe ye. Di hevokan de,

cihê û bi tena serê xwe ye û wilo jî tête nivisîn. Ew li gor bernavan nahête tewandin. Lê herwekî ku li jêrê jî dixuyê, guhartoya devokî her tim li gor bernavan tête tewandin. Di pêkhatineke weha de êdî ew rola lêkereke neyînîkiri dilîze. Wek:

1. Li gor qaideya **bêdeng** - d**engdar** - **bêdeng** (B+D+B):

Raweya erînî	**Raweya neyînî**	**Guhartoya devokî**
Ez cotkar im.	Ez ne cotkar im.	Ez cotkar nînim.
Tu şagirt î.	Tu ne şagirt î.	Tu şagirt nînî.
Ew gavan e.	Ew ne gavan e.	Ew gavan nîne.
Em Kurd in.	Em ne Kurd in.	Em Kurd nînin.
Hûn sazbend in.	Hûn ne sazbend in.	Hûn sazbend nînin.
Ew çûk in.	Ew ne çûk in.	Ew çûk nînin.

2. Li gor qaîdeya **dengdar** - **bêdeng** - **dengdar** (D+B+D):

Ez gundî me.	Ez ne gundî me.	Ez gundî nînim.
Tu bajarî yî.	Tu ne bajarî yî.	Tu bajarî nînî.
Ew rovî ye.	Ew ne rovî ye.	Ew rovî nîne.
Em zane ne.	Em ne zane ne.	Em zane nînin.
Hûn akincî ne.	Hûn ne akincî ne.	Hûn akincî nînin.
Ew çiyayî ne.	Ew ne çiyayî ne.	Ew çiyayî nînin.

Carina hin kes, gava ku forma guhartoya devokî bi kar tînin, wê lêkera tewandî ji hev vediqetînin û wek lêkereke hevedudanî, cihê dinivîsin. Bo nimûne:

1. Li gor qaîdeya **B+D+B**	2. Li gor qeîdeya **D+B+D**
Ez cotkar nîn im.	Ez gundî nîn im.
Tu şagirt nîn î.	Tu bajarî nîn î.
Ew gavan nîn e.	Ew rovî nîn e.
Em Kurd nîn in.	Em zane nîn in.
Hûn sazbend nîn in.	Hûn akincî nîn in.
Ew çûk nîn in.	Ew çiyayî nîn in.

Heçî pirtika *im*, *î*, *e*, û *in* e, mirov dizane ew tewangên lêkera *bûn*-ê ne. Lê heçî pirtika *nîn* e, wek xuya ye, rola pirtika neyînîyê dilîze. Lê bele herwekî ku jê jî darî çav dibe, di guhartoya devokî ya neyînîyê de qaîdeya «D+B+D» derbas nabe. Ango lêkera *bûn*-ê li gor dengdarê berî xwe, yê ku di hevokê de, pêwîstî tewandinê nabe. Ji ber ku nîne bi bêdeng dest pê dike, tewanga lêkera bûnê jî, her li gor qaîdeya «B+D+B»-yê dimîne.

Eşkere ye, ku nîne ji «nebûn»ê têt. Ji nebûnê re, di hin devokên kurmancî de, dibêjin nînbûn... Her çi be, heke ev forma han carina ji ber neçariyê bête bi kar anîn jî, divê pirtika nîn-ê bi lêkera bûn-ê ve bête nivîsîn.

DI DEMÊN LÊKERAN DE RASTNIVÎSÎNA NEYÎNIYÊ

B. Dema pêş

Raweya erînî	**Raweya neyînî**	**Guhartoya devokî**
Ez ê bibim.	Ez ê nebim.	Ez ê nînbim.
Tu ê bibî.	Tu ê nebî.	Tu ê nînbî.
Ew ê bibe.	Ew ê nebe.	Ew ê nînbe.
Em ê bibin.	Em ê nebin.	Em ê nînbîn.
Hûn ê bibin.	Hûn ê nebin.	Hûn ê nînbin.
Ew ê bibin.	Ew ê nebin.	Ew ê nebin.

Li vir, pirsa sereke ya ku ji aliyê rastnivîsînê de derdikeve pêşiya me, ew e: aya em ê pirtika NE-yê, wek li jorê, di gel lêkerê, pêkve binivîsîn? Yan divê em wê, wek li jêrê, cihê û bi tena serê xwe binivîsin? Ango:

Ez ê ne bim.
Tu ê ne bî.
Ew ê ne be.
Em ê ne bin.
Hûn ê ne bin.
Ew ê ne bin.

Têbînî: Herçendî ji aliyê pêkhatina zimanê kurdî de cihê nivîsandina vê pirtikê rastir be jî, ku piraniya zimanên hindoewrûpî welê dinivîsin, di pêk ve nivîsandinê de feyde bêtir e. Sûd û feydeya herî mezin, bê guman ya pedagojîk e. Pêkve nivîsandina pirtika neyînîyê hem di nivîsandin û xwandin, hem di bilêvkirin û hem jî di hînkirinê de hêsanî kû gengaziyên gelekî mezin derdixîne.

C. Dema boriya berdest

Raweya erînî	**Raweya neyînî**
Ez dibûm	nedibûm
Tu dibûyî	nedibûyî
Ew dibû	nedibû
Em/Hûn/Ew dibûn	nedibûn

D. Dema boriya têdeyî

Ez bûm	nebûm
Tu bûyî	nebûyî
Ew bû	nebû
Em/Hûn/Ew bûn	nebûn

E. Dema boriya çîrokî

Ez bûbûm	nebûbûm
Tu bûbûyî	nebûbûyî
Ew bûbû	nebûbû
Em/Hûn/Ew bûbûn	nebûbûn

F. Dema boriya dûdar/sade

Ez bûme	nebûme
Tu bûyî	nebûyî
Ew bûye	nebûye
Em/Hûn/Ew bûne	nebûne

G. a) Reweya hekînî: Dema borî I

Ez bûma	nebûma
Tu bûya(yî)	nebûya(yî)
Ew bûya	nebûya
Em/Hûn/Ew bûna	nebûna

G. b) Dema borî II

Ez ê bibûma	ê nebûma
Tu ê bibûya(yî)	ênebibûya(yî)
Ew ê bibûya	ê nebibûya
Em/Hûn/Ew bibûna	ê nebibûna

H. a) Raweya bilanî: Boriya berdest.

Ez bûbiwam	ne bûbiwam
Tu bûbiwa	ne bûbiwa
Ew bûbiwa	nebûbiwa
Em/Hûn/Ew bûbiwan	nebûbiwan

H. b) Dema niha û pêş I

Ez bibim	nebim
Tu bibî	nebî
Ew bibe	nebe
Em/Hûn/Ew bibin	nebin

H. c) Dema niha û pêş II

Ku ez bim	nebim
Ku tu bî	nebî
Ku ew be	nebe
Ku em/Hûn/Ew bin	nebin

1. Raweya fermanî

a) Yekhejmar	
Bibe! (be!)	nebe !
	mebe !
b) Pirhejmar	
Bibin! (bin!)	nebin !
	mebin !

Têbînî: Di zaravayê kurmancî de du cure raweya fermanî hene. Yek ji wan bi alîkariya pirtika me-yê têtе çêkirin, ya din jî bi alîkariya pirtika ne-yê. Ferqa di navbera wan de ev e: «ME» her tim ferman e û fermaneke miso-ger e. Lê di ne-yê de tawsiye heye. Mixa bin, ku îro li ba hin Kurmancan me bi temamî asîmîle bûye û di şûna wê de bi tenê ne û forma bi wê têtе çêkirin, maye.

LÊKERA «HEBÛN»-Ê

A. Dema niha

Raweya erînî	Raweya neyînî	Lêkera alternatîv
Min heye	min nîne	... min tune
Te heye	te nîne	... te tune
Wî/Wê heye	wî/wê nîne	... wî/wê tune
Me/We/Wan heye	me/we/wan nîne	... me/we/wan tune

B. Dema pêş

Min dê hebe	min dê nînbe	... min dê tune be
Te dê hebe	te dê nînbe	... te dê tune be

C. Dema boriya têdayî

Min hebû	min nebû	... min tune bû
Te hebû	te nebû	... te tune bû

D. Dema boriya çîrokî

Min hebû	min nebû	... min tune bû
Te hebû	te nebû	... te tune bû

E. Dema boriya dûdar

Min hebûye	min nebûye	... min tune bûye
Te hebûye	te nebûye	... te tune ye

F. a) Raweya hekînî; dema borî I

Min hebiwa	min nebiwa	... min tune bûya
Te hebiwa	te nebiwa	... te tune bûya

F. b) Dema borî II

Min dê hebiwa	min dê nebiwa	... min dê tune bûya
Te dê hebiwa	te dê nebiwa	... te de tune bûya

G. a) Raweya bilanî; boriya berdest

Min hebe	min nînbe	... tune be
Te hebe	te nînbe	... tune be

G. b) Dema niha

Min hebe	min nînbe	... min tune be
Te hebe	te nînbe	... te tune be

H. Raweya fermanî

Hebe!	Mebe!
Hebin!	Mebin!

L Ê K E R A «H E Y Î N»Ê

A. Dema niha

Raweya erînî	Raweya neyînî
Ez heme	tune me
Tu heyî	tune yî
Ew heye	tune ye
Em/Hûn/Ew hene	tune ne

B. Dema boriya têdayî

Ez hebûm	tune bûm
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebû	tune bû
Em/Hûn/Ew hebûn	tune bûn

C. Dema boriya dûdar

Ez hebûme	tune bûme
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebûye	tune bûye
Em/Hûn/Ew hebûne	tune bûne

D. Boriya çîrokî

Ez hebûm	tune bûm
Tu hebûyî	tune bûyî
Ew hebû	tune bû
Em/Hûn/Ew hebûn	tune bûn

E. Dema pêş

Ez dê hebim	dê tune bim
Tu dê hebî	dê tune bî
Ew dê hebe	dê tune be
Em/Hûn/Ew hebin	dê tune bin

F. a) Reweya hekînî; dema borî I

Ez hebûma	tune bûma
Tu hebûyayî	tune bûyayî
Ew hebûya	tune bûya
Em/Hûn/Ew hebûna	tune bûna

F. b) Dema borî II

Ez dê hebûma	dê tune bûma
Tu dê hebûyayî	dê tune bûyayî
Ew dê hebûya	dê tune bûya
Em/Hûn/Ew hebûna	dê tune bûna

G. a) Raweya bilanî; Boriya berdest

Ez hebûbiwam	tune biwam
Tu hebûbiwa	tune biwa
Ew hebûbiwa	tune biwa
Em/Hûn/Ew hebûbiwan	tune biwan

G. b) Raweya bilanî; Dema niha û pêş

Ez hebim	tune bim
Tu hebî	tune bî
Ew hebe	tune be
Em/Hûn/Ew hebin	tune bin

G. c) Dema niha û pêş II

Ku ez hebim	ku ez tune bim
Ku tu hebî	ku tu tune bî
Ku ew hebe	ku ew tune be
Ku em/hûn/ew hebin	ku em/hûn/ew/ tune bin

H. Raweya fermanî

Hebe!	mebe!
Hebin!	mebin!

RAWEYA NEYÎNÎ YA LÊKERAN

A. Dema niha

Da ku mirov lêkereke ku li gor dema niha hatiye tewandin bike raweya neyînî, divê mirov pirtika di ku pirtika dema niha ya lêkeran e, hilde. Di şûna wê de pirtika neyînî ya na-yê, ku lêker bi bêdengekê dest pê bike, yan jî bi tenê n -yê, ku lêker bi dengdara «a»-yê dest pê bike, bi lêkerê ve binivîse. Bo nimûne:

Lêker	Raweya erînî	Raweya neyînî	Raweya Fermanî Neyînî
Kirin	Ez dikim	nakim	
	Tu dikî	nakî	meke!, neke!
	Ew dike	nake	
	Em/Hûn/Ew	dikin nakin	mekin!, nekin!
Nivîsîn	dinivîse	nanivîse	menivîse!, nenivîse!
Sûtin	disû	nasû	mesû!, nesû!
Jiyan/Jîn	dijî	najî	mejî!, nejî!
Barîn	dibare	nabare	mebare!, nebare!
Qajîn	diqaje	naqaje	meqaje!, neqaje!
Xwarin	dixwe	naxwe	mexwe!, nexwe!
Alastin	dialêse	nalêse	mealêse!, nealêse!
Eşîn	diêşe	naêşe	meêşe!, neêşe!
Iskîn	diîske	naîske	meîske!, neîske!
Orîn	diore	naore	meore!, neore!
Ûrîn	diûre	naûre	meûre!, neûre!
Enirîn	dienire	naenire	meenire!, neenire

LÊKERÊN HEVEDUDANÎ

Dil şikandin	dil dişkêne	dil naşkêne	dil meşkêne!, dil neşkêne!
Lê xistin	lê dixe	lê naxe	lê mexe!, lê nexe!
Pê şêwirîn	pê dişêwire	pê naşêwire	pê meşêwire!, pê neşêwire!
Jê rijandin	jê dirije	jê narije	jê merije!, jê nerije!
Tê dan	tê dide	tê nade	tê mede!, tê nede!
Vexwarin	vedixwe	venaxwe	vemexwe!, venexwe!
Dadan	dadide	danade	damede!, danede!
Raxistin	radixe	ranaxe	ramexe!,ranexe!
Derketin	derdikeve	dernakeve	dermekeve!, dernekeve!
Wergirtin	werdigire	wernagire	wermegire!, wernegire!
Hilavêtin	hildiavêje	hilnavêje	hilmeavêje!, hilneavêje!

Hin ji Kurmancan, raweya neyînî ya lêkerên bi pêşpirtikên wek bi «ra-, ve-, der-, hil-» û hwd ve hevedudanî ne lê di tewangê de ji hev nahêne veqetandin, her yekser pirtika na-yê bi serê lêkerê ve dinivîsin. Bi vî rengî raweya neyîniyê çê dikin. bo nimûne:

vexwarin	navexwe
raxistin	naraxe
wergirtin	nawergire

Lêkerên wek «karîn» û «zanîn»-ê bi pirtika ni-yê têne neyînî kirin. Wek;

Zanîn	dizane	nizane	mezane, nezane!
Karîn	dikare	nikare	

B. Dema pêş

Raweya neyînî, di gişt demên pêş yên hemû lêkeran de (karîn û zanîn ne têde), her bi alîkariya pirtika «NE»-yê têne çêkirin. Wek;

Lêker	Dem	
Çûn	ez ê	neçim
		neçûma
		neçûbim

C. Dema borî

Hemû lêker, lêkera zanîn û karîn ne têde, di gişt demên borî de bi alîkariya pirtika ne-yê têne neyînî kirin. Bo nimûne;

Kirin	min	nekir
		nedikir
		nekiriye
		nekiribû

TERMÊN HIQÛQÎ

Amadekar : Musa KAVAL

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
Kes	şahıs	personne	person
Kesane	şahsî	personnel	personal
Kesî	şahıs	personnel	personal
Kesahî	şahsiyet	personnalité	personality
Netewe	ulus	nation	nation
Neteweyî	ulusal	national	national
Neteweyîtî	ulusallık, millilik	carectère national	nationhood
Neteweperwer	ulussever, ulusçu	nationaliste, qui aime sa nation	nationalist
Neteweparêz	ulusçu, milliyetçi	nationaliste, qui défend sa nation	nationalist -
Neteweparêzî	ulusçuluk, milliyetçilik	nationalisme	nationalism
Neteweperest	koyu ulusçu, şöven milliyetçi	chauvin	chauvinistic
Navneteweyî	uluslararası,	international	international
Gelemper	genel	général	general
Bi gelemperî	genellikle, genel olmak	généralement	generally
Gişti	kamu	public	public
Gişti	genel	général	general
Civat	toplum	société	society
Civatî, civakî	toplumsal	social	social
Exlaq, sinc	ahlak	morale, ethique	ethics
Seredan	görüşme	visite	visit
Danberhevî	karşılaştırma	comparaison	comparaison
Dan ber hev	karşılaştırmak	comparer	to compare
Bi dananberhevî	karşılaştırmak	comparé	compared
Peyketin	takib	poursuite	pursuit, prosecution
Dad	adalet	justice	justice
Dadî, qeza	adlî, tûzel	judiciaire	judicial
Hiqûq	hukuk	droit	law
Hiqûqî	hukuksal	juridique	juridical
Qanûn	kanun	loi	law
Hiqûqê neteweyî	ulusal hukuk	droit national	national law
Hiqûqê navneteweyî	uluslararası hukuk	droit international	international law
Hiqûqê gişti	kamu hukuku	droit public	public law
Hiqûqê danberhevî	karşılaşktırmalı hukuk	droit comparé	compared law

hejmar 6 zivistan 1990

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Anatomiya mirov

(dumahîka hejmara 5)

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*înglilizî*
1 - 29 QERQÛDE, SKELET	**ISKELET**	**SQUELETTE**	**SKELETON**
1. kilox	kafatası	crâne	skul
2 - 5 Stûna piştê	bel kemiği	colonne vertébrale, épine dorsale	vertabral column spinal column
movik	omur	vertèbre	vertebra
geh, girêçik	eklem	jointure	joint
2. movikên stû : 7 lib in, ji tevahiya wan re stûkurk tê gotin.	boyun omurları	vertèbres cervicales	cervical vertebra
3.movikên piştê : 7 lib in.	sırt omurları	vertèbres dorsales	dorsal vertebra
4. movikên mazmazkê		vertèbres lombaires	lumbar vertebra
hestiyê kortîxê	sağrı kemiği	sacrum	sacrum
5. kilêjî, hestiyê boçikê	kuyruk kemiği	coccyx	coccyx
6 -7 kembera mil		ceinture scapulaire	shoulder gridle
6. pirika mil	köprücük kemiği	clavicule	clavicle
7. bêrok, pîl	kürek kemiği	omoplate	shoulder blade
8 - 11 sebeta sîng, qefesa sîng, rikeha sîng	göğüs	thorax	thorax
8. depê sîng	göğüs kemiği	sternum	breastbone
9. parsû	kaburga	côte	true rib
10. zirparsû, parsûyên kurt	serbest kaburgalar	côtes flotantes	false ribs
11. kirkirka parsûyê	kaburga kıkırdağı	cartilage costal	costal cartilage
12 - 14 mil, pî, bask, çeng	kol	bras	upper arm
12. lûla pazû	üst kol lülesi	humérus	humerus
13. lûlezenda zirav	döner kemik	radius	radius
14. lûlezenda stûr	dirsek kemiği	cubitus	ulna
15 - 17 dest	el	main	hand
15. hestiyên bazinê (qevdika) dest	bilek kemikleri	carpe	carpus
16. şeyê dest	tarak kemikleri	métacarpe	metacarpal bone
17. hestiyên tiliyan	parmak kemikleri	phalanges du doigt	phalanx
18 - 21 legen, kodik	leğen, havsala	bassin	pelvis
18. hestiyê qorikê, hestiyê kemaxê	kalça kemiği	os iliaque	ilium, hip bone
19. hestiyê qûnê	verek, iskiyon	ischion	ischium
20. hestiyê rûv	kasık kemiği	pubis	pubis
21. hestiyê kortîxê	sağrı kemiği	sacrum	sacrum
22-25. ling	bacak	jambe	leg
22. hestiyê ran, hestiyê hêtê	uyruk kemiği	fémur	femur, high bone

Civîna Stockholmê

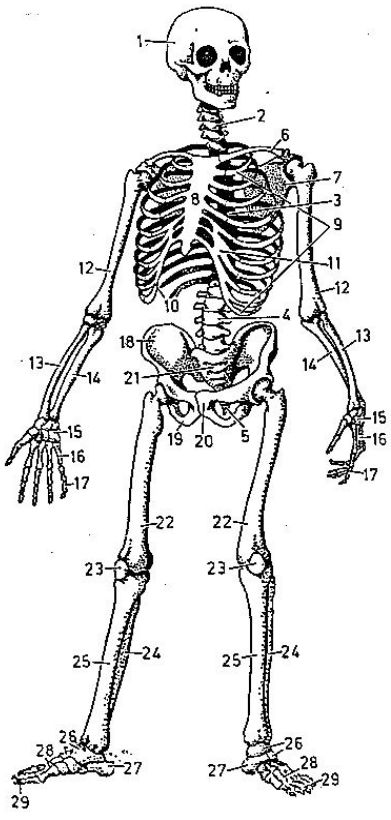
Civîna şeşemîn a li ser zaravê kurmancî li Xwendegeha bilind a Biskops Arnö, nêzî bajarê Stokholmê, roja 12ê teşrînê dest pê kir û heya 18ê teşrînê dom kir.

Hevalên ku di vê civînê de beşdar bûn ev bûn: Rojen Barnas (Diyarbekir), Lutfî Baksî (Xerza), Mahmûd Baksî (Xerza), Cemal Batu (Mêrdîn), Xelîl Dihokî (Dihok), Mûsa Kaval (Hekarî), Hazim Kiliç (Hekarî), Kendal Nezan (Diyarbekir), Huner Salim (Akrê), Mehmed Uzun (Swêrek), Reşo Zîlan (Agirî).

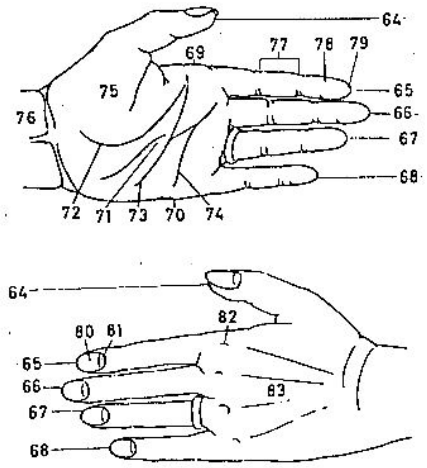
Civîn vê carê jî li ser peyvên hiqûqî û yên anatomiya mirov xebitî. Paşê Hazim Kiliç rapora xwe li ser termên ku di çandiniyê de tên bi kar anîn pêşkêş kir. Beşdar bi firehî li ser van peyvan rawestiyan.

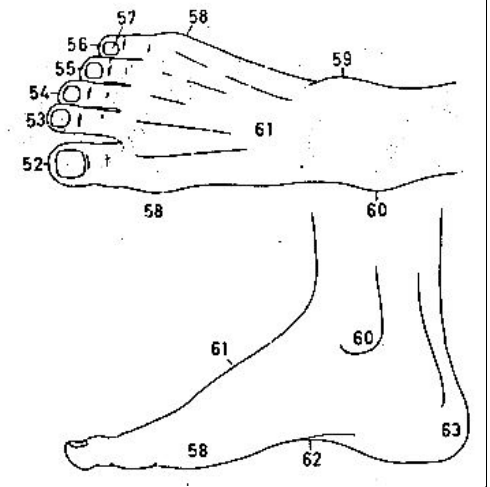
Ewê civîna bihara 1990an giraniya xwe bide termînolojiya edebî û kurmanciya nivîskî ya *Hawar* û *Roja Nû*.

KURMANCÎ

23. serçok, serjinû, keşka çokê, çortanok, kasika çokê, kodika çokê	diz kapağı	rotule	patella, kneecap
24. lûlaqa zirav	kamış kemiği	péroné	fibula, splint bone
25. lûlaqa stûr, gîtik, hestiyê birçî	kaval kemiği	tibia	tibia, shin bone
26-29. pê	ayak	pied	foot
26. hestiyên bazinê pê	ayak bileği kemikleri	tarse	tarsus
27. hestiyê paniyê	topuk kemiği	calcanéum	calcaneum, heelbone
28. hestiyên şeyê pê	ayak tarağı kemikleri	métatarse	metatarsus
29. hestiyên pêçiyan	ayak parmağı kemikleri	phalange de l'orteil	phalange
52-63. PÊ	**AYAK**	**PIED**	**FOOT**
pêçî	ayak parmağı	orteil	toe
52. pêçiya beranê, pêçiya mezin	ayak baş parmağı	gros orteil	big toe
53. pêçiya dirêj	orta ayak parmağı	deuxieme orteil	second toe
54. pêçiya navîn		troisième orteil	third toe
55. pêçiya babelîçkê		quatrième orteil	fourth toe
56. pêçiya qilîçkê	küçük ayak parmağı	petit orteil	little toe
57. neynûka pêçiyê	ayak parmağı tırnağı	ongle de l'orteil	toenail
58. girêka pê		éminence de l'articulation	ball of the foot
59. gûzika derve		malléle externe	lateral malleolus
60. gûzika hundir		malléle interne	medial malleolus
61. piştpê	ayak sırtı	dos de pied	dorsum of the foot
62. hevêsa pê, zengiya pê, kefa pê	ayak tabanı	plante de pied	sole of the foot
63. panî	topuk	talon	heel
64-83. DEST	**EL**	**MAIN**	**HAND**
64. tiliya mezin, tiliya beranê	baş parmak	pouce	thumb
65. tiliya nîşandanê	işaret parmağı	ilindex	index finger
66. tiliya navîn, tiliya dirêj	ortak parmak	majeur	middle finger
67. babelîçk, tiliya gustîlkê	yüzük parmağı	annulaire	ring finger
68. qilîçk, tiliya biçûk	küçük parmak	auriculaire	little finger
69.		bord radial de la main	radial side of the hand
70. teniştа dest		bord cubital de la main	ulnar side of the hand
71. hevêsa dest, kefa dest	el ayası	paume	palm of the hand
72-74. xêzikên dest	el çizgileri	lignes de la main	lines of the hand
75. gurçika dest, nermika dest		éminence thénar	ball of the thumb
76. qevdika dest, bazinê dest		poignet	wrist
77. movikên tiliyan		phalange	phaan
78. gûpika tiliyê		pulpe de la phalangette	finger pad
79. sertilî	parmak ucu	bout de doigt	fingertip
80. neynûk	tırnak	ongle	nail
81. spîka neynûkê		lunule	lunule of the nail
82. girêkên dest		noeuds de l'articulation	knuckles
83. piştdest	el sırtı	dos de la main	back of the hand

Termên Çandinî

Amadekar : HazimKILIÇ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
nn. (navê nêr)	eril isim	masculin	masculine
nm. (navê mê)	dişil isim	féminin	feminine
çandin	tarım, ziraat	agriculture	agriculture
çandinî	tarımsal, ziraatsal	agraire, agricole	agrarian, agricultural
ber	ürün	produit	product, fruct
ber hilanîn	ürün almak, ürün kaldırmak	récolter	to harvest
erd, *nm.*	toprak, mülk, arazi	terre, terrain	earth, ground
ax, *nm.*	toprak	sol	soil
hêşinahî, şinkatî, *nn.*	yeşillik, nebat	légume	vegetable
xwelî, *nm.*	kül, toz	poussière, cendre	dust, ask
hêman, *nm.*	unsur, eleman	élément	element
xîz, sîlik, sêlax, rîk, *nm.*	kum	sable	sand
xireber, xîçik, *nm.*	çakıl	gravier	gravel
gil, kîlte, *nm.*	kil	argile	clay
kils, kişil, *nm.*	kireç	chaux	lime
gêç, cixs, cils, cis, *nm.*	alçı	gypse	gypsum, plaster stone
humus, *nm.*	umus	humus	humus
axa bi xîz	kumlu toprak	sol sablonneux	sandy soil
axa bi kîlte	killi toprak	sol argileux	clayey soil
axa bi kils	kireçli toprak	sol calcaire	chalky soil
kêlan, cot kirin, erd ajotin	toprak sürmek	labourer	to plough, to plow, to till
kêlangeh, *nm.*	sürüme ayrılmış toprak	terre de labourage	plowing land
kolan (bikole!)	toprağı kirizma etmek, kazmak	creuser, bêcher	to dig, to turn over (earth)
tov kirin	tohum ekmek	ensemencer, semer	to sow, to seed
mangêr, *nn.*	tırmık, kültivatör	herse	harrow
mangêr kirin	tırmık çekmek	herser, biner	to harrow
binkol, tivrik, *nn.*	çapa	houe, hoyan	hoe, mattock
binkol kirin, tevrik kirin	çapalamak	houer	to hoe
şene, *nn.*	tırmık	râteau	rake
şene kirin	tırmıklamak	enfouir au râteau,	to rake râteler
serav, *nm.*	ilk sulama	premier arrosage d'un jardin	first watering of a garden
serav kirin	ilk sulamak	arroser pour la première fois un jardin	to water for the first time a garden
tov, toxim, *nn.*	tohum	graine, semence	seed
zibil, peyn, *nn.*	gübre	engrais, fumier	manure, dung, fertilizer
ziblê xwezayî, ziblê heywanan	doğal gübre	fumier, engrais naturel	dung, manure
ziblê kîmyayî	kimyasal gübre	engrais chimique	chemical fertilizer
avezibil	gübre şerbeti	engrais liquide, purin	liquid manure
giyazibil	ot gübresi	engrais végétal	vegetal manure
zilq, çirt, zîrç	kuş gübresi	fiente d'oiseaux et de vollaille	droppings of birds
ziblê sar	sığır gübresi	fumier de bovins	cattle dung
ziblê germ	at, eşek, gübresi	fumier de cheval, de mule	horse and donkey dung
pişkil, pişkul , *nn.*	koyun, keçi dışkısı	crotte, crottin	droppings of sheep
rêx, rîx, *nm.*	büyük baş hayvan gübresi	bouse	cow dung, cowpat

Bêr û Mer

Bêr li aliyê rojava û bakur, **mer** li aliyê Hekarê ji bona alatê kolanê tête gotin ku tirkiya wê *"kürek"* e. **Mer** li aliyê rojava û bakur, metirke li aliyê Hekarê ji bona alavê binkolanê tête gotin ku tirkiya wê *"bel, belküreği"* ye.

Çend peyvên din

Di civînê de li ser navên hin giyayên din jî hate axaftin, lê mixabin me nikarî van navan wergerînin zimanên biyanî. Heke ji xwendevanên *Kurmancî* hin kes bi tirkî, erebî, farisî, îngilîzî, fransîzî an rûsiya van navan bizanibin, bira ji kerema xwe re em agahdar bikin.

tûsî,*nm* : giyayek e, li biharê hêşîn dibe, bejna wê qasî du bihustan e, rengê wê morê vekirî ye, pelên wê hûrik û bi dirrî ne, qaçilê wê diqeşêrin û wekî çerez tê xwarin.

baxoxe, *nm* : giyayek ji malbata kerenga ye, serê wê bi pel e, berên wê girover in û wekî pelên wê bi dirrî ne; berên wê tên xwarin, ew bi xwe jî tê qeşartin û xwarin.

bendik, *nm*: giyayek avî ye, biharê wekî tûzikê li ber devê kanî an çeman hêşîn dibe, tama wê nêzî ya bexdenûsê ye.

kûzrek, *nm* : giyayek e, di gulanê de hêşîn dibe û qasî mehekê dijî, pelên wê ji çar pelikan pêk tên, qirna wê di rûn û hêkan de diqewirînin û dixwin.

pêmirîşk, *nm* : giyayek e demî ye, pelên wê wekî piyê mirîşkê ne, qirna wê dikelînin û dixwin.

sping, *nm* : giyayek e, pelên wê zirav û dirêj in û bi xavî wekî çerez tên xwarin, ew bi xwe wekî nîvesêvek e û bi şîr e.

xenclîsk, *nm* : giyayek e, sêvika wê ya binaxê qasî gûzekê ye, rengê sêvikê qehweyî yê tarî ye.

kesil, kospil, fişqî, *nm*	at, eşek, katır gübresi	fiente de cheval, de mule et d'âne	droppings of horse, donkey, etc
ziblê tevlihev, ziblê têkel	karışık gübre	engrais mélangé	mixed dung
giyajeng, *nm*	yabani ot, alınması gereken otlar	mauvaise herbe	weed
ka, *nm*	saman	paille	straw
tenî, *nm*	kurum	suie	soot
herî, celb, *nm*	çamur	boue	mud, slush
bermayî, *nm*	artık	reste, résidu	remaining, residium
ziblê madenî	madeni gübre	engrais minéral	mineral fertilizer
AVDAN	**SULAMA**	**ARROSAGE**	**WATERING IRRIGATION**
derav, qetek,*nm*	su tevzi kanalları, tevzi ağzı	points de distribution de l'eau	water supply points
awayên avdanê	sulama türleri	procédés d'arrosage	watering forms
reşandin (bireşîne!)	serperek sulamak	arroser	to water
awayê deravî	tüm arazi parçalarının enlemesine birden sulanması	arrosage en largeur de toutes les parcelles	watering in breadth all parcels of land
xewnandin, *nm*	dinlendirici sulama, gece sulaması	arrosage de nuit	night watering
destedêr kirin	çabuk sulama	arroser rapidement	to water quickly
avdêr, *n.*	sulamacı	arroseur, arroseuse	sprinkler
KANIYÊN AVDANÊ	**SULAMA KAYNAKLARI**	**SOURCES D'ARROSSAGE**	**WATERING SOURCES**
çem, rûbar, *nm*	dere, ırmak, nehir	ruisseau, rivière, fleuve	stream, river
co, *nm*., cok, *nm.*	kanal, ark	canal	channel
kêfte, lîç, *nm.*	gölet	réservoir d'eau, pièce d'eau, étang	pond
ger, *nm.*	akarsudaki göl kısmı	eaux stagnantes d'une rivière	stagnant waters a river
bîr, *nm.*	kuyu	puits	well
bincan	akarsu üzerinde yapılan sed vasıtasıyla su yükseltilerek araziye su verilmesi	irrigation à partir d'une écluse	irrigation from a look
AMÛRET, ALAV, HACET, ALETÊN ÇANDINÎ	**TARIM ARAÇLARI**	**INSTRUMENTS ARATOIRES**	**AGRICULTURAL INSTRUMENTS, TOOLS**
dirûn (bidirû!),	tahıl ve ot biçmek	moissonner	to harvest
çinîn (biçine !)	biçmek, devşirmek, toplamak	cueillir	to gather, to pick, to pluck
çandin (biçîne!)	ekmek, dikmek	semer, cultiver, planter	to seed, to cultivate, to raise, to grow
gêre, *nm*., xarman, *nm.*	harman dövme	battage de céréales	threshing of corn
daweşandin (daweşîne !)	silkmek, silkelemek	secouer	to shake
dirûngeh,	biçim alanı	aire de moisson	harvest area
bêder kirin, bênder kirin	harmanlamak	battre (les céréales)	to thresh
bêder, coxîn, *nm.*	harman yeri	aire de battage	threshing-floor
cot, *nm.*	karasaban	charrue	plough
cot kirin	çift sürmek	labourer	to plough
hevcar, *nm.*	karasaban gövdesi	le bâti de la charrue	plough frame
nîr, *nm.*	boyunduruk	joug	yoke
gêsin, gîsin, *nm*	saban demiri	soc	ploughshare
mahlû, *nm.*	tırmık, tapan	râteau	rake
mangêr, *nm.*	disk, diskaro		
kotan, *nm.*	pulluk	brabant	all-metal wheel plough
parxêl, *nm.*	öküz, atla toprak üzerinde çekilen kızak	traîneau de transport,	transportation sledge, schlitte timber sledge, dray
makîna dirûnê	biçer makinası	moissonneuse-batteuse	harvester, reaping machine
makina dirûn û gêrê	biçer-döğer makinası	moissonneuse-	combine (harvester)
mîbzer, makîna tovreşanê, *nm.*	tohum ekme makinası	semeuse	drill (for sowing)
patos, *nm.*	döğme makinası	batteuse	thresher, threshing machine
moşene, kam, gam, *nm.*	döğen	batteuse à traction animale	thresher
cercere, cencere, *nm.*	silindir tekerlekli ve döğme makinası silindirleri balta ağızlı	batteuse à roues cylindriques	cylindrical wheel thresher
cendere	pres makinası, sıkıştırma makinası	presse, presse à comprimer	press, pressing machine
AMÛRETÊN GIYA KIŞANDINÊ	**OT TAŞIMA ARAÇLARI**	**MOYENS DE TRANSPORT DU FOIN, TRAÎNEAU**	**HAY TRANSPORTATION MEANS**
garte, *nm.*	kızak	véhicule que l'on traîne sur la neige	sledge, sleigh
qol, *nm.*	kızaksız, yalnız halat üzerinde yapılan ot çekimi	transport du foin sur des câbles	cable transportation of hay

ereba ga	kağnı	char à beufs	oxen cart
dadan (dade!)	1) kaymak, 2) konmak	1) glisser 2) se poser, se percher	1) to slip 2) to settle, to perch
tehisîn, (bitehese!)	gayrı ihtiyari kaymak	glisser involontairement	to slip unintentionally
tehesandin, (bitehesîne!)	kaydırmak	faire glisser	to slide
şemitîn (bişemite!)	kaymak	glisser	to slip
şemitandin (bişemitîne!)	kaydırmak	faire glisser	so slide
xirxal, *nm.*	teker	roue	wheel
firxûn, *nm.*	bir tür at arabası,	charrette à cheval	horse cart
bêr, mer, *nm.*	kürek	pelle	shovel
mer, metirke, *nm.*	bel, belküreği	bêche	spade
tevir, *nm.*	kazma, biri kesici, ağızlı kazma diğeri kazıcı çift	pioche à deux pointes	mathock
tevrik, *nn.*	çapa	houe	hoe
kulling, *nn.*	1) inşaat ve taş çıkarma kazması, 2) manivella,murc	1) pioche, rivelaine, pic à deux pointes 2) manivelle, levier	1) mathock, pickaxe 2) crank, lever
tirmix, *nm.*	tırmık	râteau	rake
melhêb, *nm.*	yaba	fourche	fork, hayfork
meqes, *nm.*	makas	ciseaux	scissors
şeyê dest	el tarağı	peigne	comb
birrek, *nm.,* mişar	bıçkı, destere	scie	saw
çakûç, *nn.*	çekiç	marteau	hammer
sindan, *nn.*	örs	enclume	anvil
das, *nm.*	orak	faucille	sickle
şalok, dasa paleyiyê	biçme orağı	faucille de moissonneur	harvester's sickle
dasa daran	dehre	serpe	billhook
kêlindî, qirim, *nm.,* tirpan	tırpan	faux	scythe
kêlindîkêş, *nn.,* tirpankêş	tırpancı	faucheur	reaper, mower
kêr, *nm.*	bıçak	couteau	knife
kêrik, *nm.*	çakı	couteau de poche	pocket knife
zevî, *nm.*	tarla	champ	field
lat, *nm.*	küçük tarla	portion de champ, petit champ	small field
berxwêr, şeqlîşa, *nm.*	büyük tarla	domaine agricole, latifundium	domain, estate
bax, *nn.*	ağaç bahçesi	verger	orchard
baxçe, *nn.*	sebze, meyve bahçesi	jardin	garden
bostan, bîstan, *nn.*	sebze tarlası yada bahçesi	potager	kitchen garden
parêz, werz, *nn.*	kavun, karpuz tarlası	champ de pastèques et de melons	melon, watermelon field
rez, *nn.*	bağ	vignoble	vineyard
malik, mişar, *nn.*	tarh	rangée d'un jardin	row of a garden
kertik, *nm.*	çeltik evleği	rangée d'une rizière	row, line of a rice field
kerdî, latik, *nm.*	bahçe, bostan evleği	parcelle d'un champ ou d'un jardin	parcel of a field or garden
tixûb, *nn.*	sınır, hudud	frontière	border, boundary
mişkane, *nm.*	rehin, ipotek	gage, hypothèque	mortgage
zeviya xwe bi mişkane dayin	tarlasını hipoteğe vermek	hypothéquer son champ	to mortgage a field
pişkane, *nm.*	müşterek hisseli mülk	propriété indivise, collective	undivided, collective land
nîvekarî, *nm.*	ortakçılık	métayage	sharecropping
givande, *nm.*	topraktan tarla sınırı	tallus de remblai	slope, embankment
hewd, *nn.*	fide tarhı, fidelik	pépinière	seed bed
axesor, *nm.*	kırmızı toprak	terre rouge	red soil
axereş, *nm.*	kara toprak	terre noire	black soil
axeşîn, *nm.*	gri toprak	terre grise	grey soil
kîlte, *nm.*	killi toprak	sol argileux	clayey soil
berespî, *nn.*	kireç taşı	pierre à chaux	clayey stone
tevş, *nn.*	küçük, yassı, sivri ağızlı taş	galet	pebble
helan, *nn.*	yassı, tabaka tabaka oluşmuş taş	dalle	flagstone
reşe, *nn.*	korkuluk	épouvantail	scarecrow
heska hirçê	kepçe şeklindeki korkuluk	épouvantail en forme de louche	bugbear
dexil, tene, *nn.*	tahıl	céréales	cereal, corn
genim, *nn.*	buğday	blé	wheat

şilêl, çexdar, *nn.*	çavdar	seigle	rye
ceh, *nn.*	arpa	orge	barley
garis, *nn.*	darı	millet	millet
genimşamî, gilgil, lazût, *nn.*	mısır	maïs	maize, Indian corn
şûv, şov, *nm.*	nadas	jachère	fallow
adan, *nm.*	besin, gıda	aliment, substance nutritive	food, nutriment
bi adan	besleyici	nutritif	nutritive, nourishing
aşêv kirin, adê kirin (ade)	yabani otlardan ayıklamak	sarcler	to weed(garden), to clean (a field)
fasûlî, lobî, *nn.* (ji latinî phaseolus)	fasulya	haricot	bean
maş, *nn.*	Hint fasulyesi	haricot d'Inde	Indian bean
polik, bezelî, *nn.*	bezelye	petit pois	garden pea
birinc, riz, *nn.*	pirinc	riz	rice
kulind, kulindir, *nn.*	kabak	courge	marrow
dolmik, kulindterk, *nn.*	dolmalık kabak	courgette	courgette
bamye, *nn.*	bamya(y)	gombo	gombo
tirozî, kilyar, ecûr, *nn.*	acur	concombre russe	Russian cucumber
gulberojk, *nm.*	ayçiçeği	tournesol	sunflower
xas, xes, kahû, *nn.*	marul	laitue	lettuce
silk, *nn.*	pancar	bette, poirée	beet
şêlim, *nn.*	şalgam	betterave	beetroot
giyadermank, *nn.*	hekimlikte kullanılan otlar	herbes médicinales	medicinal herbs
qorîngan	kırmızı çiçekli yonca	trèfle rouge	red clover
ketezer	sarı çiçekli yonca türü	trèfle jaune	yellow clover
zil, qeram, *nn.*	kamış	roseau	reed
D A R	**AĞAÇLAR**	**ARBRES**	**TREES**
pejnandin(bipejne!)	budamak	élaguer, émonder	to prune, to trim
kezaxtin(bikezêxe!)	bağ budamak	tailler la vigne	to dress vine
pejik, *nn.*	küçük ve ince dal parçası	branche, brindille	twig, sprig, brushwood
spîndar, hewr, *nm.*	kavak	peuplier	poplar
pelg, *nm.*	titrek kavak	peuplier tremble	aspen
bî, *nm.*	söğüt	saule	willow
şengebî, şorebî, bîşeng	salkım söğüt	saule pleureur	weeping willow
benav	diş budak	frêne	ask (tree, timber)
berû	meşe palamudu	gland	acorn
darberû	meşe ağacı	chêne	oak
mazî	mazı	noix de Galle	oak apple
darmazî	mazı ağacı	varieté de chêne	variety of oak
kevot	akça ağaç	érable	maple
evris, qaç	ardıç	genévrier	juniper
çinar	çınar	platane	plane tree
DARÊN MEYWE	**YEMİŞ AĞAÇLARI**	**ARBRES FRUITIERS**	**FRUIT TREES**
zirişk, qermox, *nm.*	diken üzümü	épine vinette	barberry
dirik, dirîmok, dendûreşk, *nm.*	böğürtlen	mûron	blackberry
şîlank, *nm.*	kuş burnu	églantier	wild rose
findeq, *nm.*	fındık	noisette	hazelnut
gûz, *nm.*	ceviz	noix	walnut
xurme, qesp, *nm.*	hurma	datte	date
gul	gül	rose	rose
sosin	zambak	lys, iris	lily
DAR, nm	**AĞAÇ**	**ARBRE**	**TREE**
reh, *nm.*	kök	racine	root
rîşe, *nm.*	kökçük, ince kök teli	radicelle	radicel, rootlet
qurm, *nm.*	ağaç gövdesi	tronc	trunk
ta, *nm.*	dal	ramification, branche	branch, ramification
şax, *nm.*	küçük dal	rameau	small branch, twig
çeq, çiqil, *nm.*	ince dal	brindille	twig, sprig
ajfiliz, aj	filiz	pousse	sprout
patrome, lûl	aşı	greffe	graft, scion
patrome kirin	ağaç aşılamak	greffer	to graft
goyin, *nm.*	nöbet, sıra	garde, surveillance	guard
goyinger	nöbetçi	gardien, veilleur	keeper, watchmen

TERMÊN HIQÛQÎ

Amadekar : Musa KAVAL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîz
çavkanî	kaynak	source	source
çavkaniyên	hukukun	les sources	the sources
hiqûqê	kaynakları	de droit	of law
qanûn	yasa	loi	law
qanûna bingehî	anayasa	constitution	constitution
qanûnî	yasal	légal	lawful, legal
biryar	karar	décision	decision
biryarname	kararname	décret, ordonnance	decree, ordinance
xweza	doğa	nature	nature
xwezayî	doğal	naturel	natural
hiqûqa xwezayî	doğal hukuk	droit naturel	natural law
hiqûqa bacê	vergi hukuku	droit fiscal	fiscal law
hiqûqa kar	iş hukuku	droit du travail	labour laws
hiqûqa giştî	kamu hukuku	droit public	public law
hiqûqa gelemperî	genel hukuk	droit général	general law
hiqûqa xwedaniyê	mülkiyet hukuku	droit de propriètè	property law
bank	banka	banque	bank
bankî	bankasal	bancaire	pertaining
bankgêr	bankacı	banquier	banker
bankgêrî	bankacılık	la banque, le métier de banque	banking
hiqûqa	bankacılık	droit	banking law
bankgêriyê	hukuku	bancaire	
hiqûqa malbatî	aile hukuku	droit de famille	family law
ewlehî	emniyet, güvenlik	sécurité	security
ewlehiya	sosyal	sécurité	social
civakî	güvenlik	sociale	security
ewlehiya giştî	kamu güvenliği	sécurité publique	public security
sîgorte, bîme	sigorta	assurance	insurance
pêşniyar	öneri, teklif	proposition	proposal
pêşniyara qanûnê	kanun önerisi	proposition de loi	law proposal
peyman	antlaşma, misak	pacte, traité	pact, treaty
hevalbendî	ittifak	alliance	alliance
lihevkirin	anlaşma	accord	agreement
lihevhatin	barışma	réconciliation	reconciliation
testîq kirin	tastik etmek, onaylamak	approuver,	ratifier
mafê	kendi	droit à l'auto-	right to selfdeter-
çarenûsî	kaderini tayin hakkı	right to détermination	mination
mafê penaberî	sığınma hakkı	droit d'asile	asylum right
avûkat, parêzer	avukat	avocat	lawyer, advocate
dadgeh	mahkeme	tribunal, court	court
seza, ceza	ceza	peine	sentence
dadgeha sezayî	ceza mahkemesi	tribunal criminel	criminal court
lihevanîn	sulh	réconcilation	reconciliation
dadgeha lihevanînê	sulh mahkemesi	tribunal d'instance	magistrates' court
bendname, girêdan	akd, akid	acte	acte

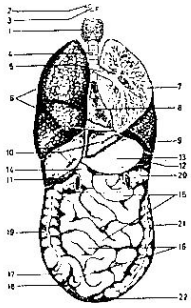
hejmar 7 havîn 1990

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

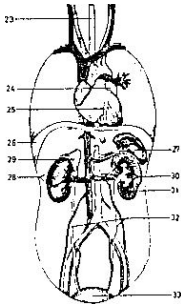
Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Anatomiya Mirov

(dûmahîka hejmara 6)

1-57 - ORGANÊN HINDURÎN	İÇ ORGANLAR ORGANS	ORGANES INTERNES	INTERNAL
1- toşpî, n.m.	salgı bezi	glande	gland
toşpiya tîroîdê	tiroid bezi	corps tyroide	thyroid gland
2-3- GEWRÎ	**LARİNKS, GIRTLAK**	**LARYNX**	**LARYNX**
2- hestiyê hiyoîde	hiyoid kemiği	os hyoïde	hyoid bone
3- kirkirka tîroîdê	tiroid eklemi	cartilage thyroîde	tyroid cartilage
4- zengilor	soluk borusu	trachée	trachea
gûzika zengilorê	Adem elması, gırtlak çıkıntısı	pomme d'Adam	Adam's apple
5- bronş	bronş	bronche	bronchus
bronşik	bronşçuk	bronchiole	bronchiole
6-7 pişik, ceger,şîpelk	ak ciğer	poumons	lung
6- pişika rastê	sağ akciger	poumon droit	right lung
7-loba jorîn a pişikê	akciğer üst lopu	lobe supérieur du poumon	upper pulmonary lobe
8- dil	yürek, kalb	cœur	heart
9- perdeya navbirê, diayafragm	diyafram	diaphragme	diaphragm
10- cegera reş, kezeb, mêlak	kara ciğer	foie	liver
11- kîsikê zirav	safra kesesi	vésicule biliaire	gall bladder
12- fatereşk, xalxalk, sipil	dalak (Arapça talak)	rate	spleen
13- asik, made	mide	estomac	stomach
14-22- RÛVÎ	**BAĞIRSAKLAR**	**INTESTINS**	**INTESTINES**
14-16- RÛVIYA ZIRAV	**İNCE BAĞIRSAK**	**INTESTIN GRÊLE**	**SMALL NTESTINE**
14- donzdetilk, donzdegirêk	oniki parmak barsağı	duodénum	duodenum
15- rûviya birçî	boş bağırsak	jejunum	jejunum
16- rûviya badayî	kıvırım bağırsak	iléon	ileum
17-22- RÛVIYA STÛR	**KALIN BAĞIRSAK**	**GROS INTESTIN**	**IARGE INTESTINE**
17- rûviya kor	kör bağırsak	caecum	cecum, caecum
18- apandîs, rûviya zêde	apandis	appendice	appendix
19- zeblota hilkêşayî		colôn ascencdant	ascending colon
20- zeblota berwarkî		colôn transverse	transverse colon
21- zeblota dakêşayî		colôn descendant	descending colon
22- rûviya dawîn, tortorîk	rektum	rectum	rectum
23- sorsorik	yemek borrusu	oesophage	oesophagus, gullet
24-25 dil	kalb, yürek	cœur	heart
24- guhik	kulakçık	oreillette	auricle
25- tîşika pêşîn a dil		sillon inter-ventri-culaire antérieur	anterior longitudi nal cardiac sulcus

Civîna Ismail Besikçi

Civîna heftemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravê kurmancî, li Swêdê, li Biskops Arnöyê civiya. Civîn hefteyekê, ji 7ê nîsanê heta 14ê nîsanê, dom kir. Civîna bihara 1990an, îcar, bi firehî li ser termên edebî bû ku em di vê hejmarê de, beşê yekemîn yê terman diweşînin. Tevî termên edebî, hevalên beşdar li ser termên hiqûqî û anatomiyê jî xebitîn. Herçî pirsegirêkên gramatîka kurdî be, beşdar li ser rapora Reşo Zîlan, ku di derheqa rastnivisîna hin hoker û daçekan de bû, xebitîn. Em vê xebatê jî di vê hejmarê de diweşînin.

Hevalên ku beşdarî li civîna bihara 1990 an kirin ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Lutfî Baksî (Xerzan), Mehmûd Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Cemal Batun (Mêrdîn), Joyce Blau (Fransa), Nûra Cewarî (Rewan), Firat Cewerî (Nisêbîn), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Remzî Kerîm (Sêrt), Hazim Kiliç (Hekarî), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysî Zeydanlî (Bêdlîs) û Reşo Zîlan (Agirî).

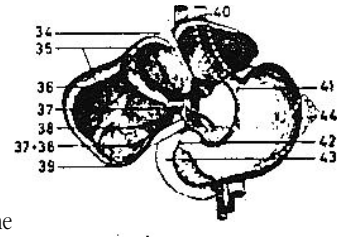
Di vê civînê de du navên nû hebûn : folklorîsta hêja Nûra Cewarî ku ji Ermenistana Sovyetî hatibû û xanima Joyce Blau ku li Zanîngeha Sorbonnê, ya Parîsê, mamosteya zimanê kurdî ye. Nivîskarê kurdê Yekitiya Sovyetî Tosinê Reşîd jî, êvarekê, hat ziyareta me. Em bi dîtina wan kêfxweş, bi xebat û pêşniyarên wan hîn têkûztir bûn.

Hevalên ku ji Rewanê hatibûn daxwaz û pêşniyar kirin ku niwênerên kurd ên Yekitiya Sovyetî jî di civînên me de beşdar bin. Me dil û daxwaz û hêvî heye ku hevalên ji Yekîtiya Sovyetî jî bikaribin di civînên bê de hazir bin û vê xebata pîroz hîn geştir û berfirehtir bikin.

Bi biryara hevalên beşdar navê vê civînê bû *Civîna İsmail Besikçi*. Herwekî ku tê zanîn, Dr. İsmail Beşikçi, nivîskar, sosyolog, ji mêj ve ye li ser doza Kurdan û pirsa Kurdistanê dixebite û wî gelek kitêb, di vî warî de weşandine. Û ji ber vê yekê, ew gelek caran hatiye girtin û bi dirêjahiya salan li zîndan û girtîxanên Tirkiyê maye. Niha, wî du kitêbên din ku li ser pirs û pirsgirêkên Kurd û Kurdistanê ne, li Stembolê, weşandine. Ji lewre, ew hatiye girtin. Ji bo nîşandana piştgirtiyê û protestkirina girtina İsmail Beşikçi, civînê telegramek ji serekkomarê Tirkiyê Turgut Özal re şand û kopiyek ji telegramê jî ji İsmail Beşikçi re bi rê kir.

KURMANCÎ

26-perdeya navbirê	diyafram diyafragm	diaphragme	diaphragm
27- fatereşk, xalxalk, sipil	dalak	rate	spleen
28- gurçika rastê	sağ böbrek	rein droit	right kidney
29- toşpiya sergurçikî	böbreküstü salgı bezi	capsule surrénale	suprarenal gland
30-31- gurçika çepê	sol böbrek	rein gauche	left kidney
30- kovên gurçikê, kalîks	böbrek piramitleri	calice	calyx
31- legena gurçikê	leğen	bassinet	renal pelvis
32- mîzkêş	sidik yolu	uretère	ureter
33- mîzdank	sidik kesesi	vessie	bladder
34-35- KEZEB, CEGERA REŞ	**KARA CİĞER**	**FOIE**	**LIVER**
34- navika kezebê	kara ciğer göbeği	hile du foie	falciform ligament of the
35- lobê kezebê	kara ciğer lopu	lobe du foie	lobe of the liver
36- kîsikê zirav	safra kesesi	vesicule biliaire	gall bladder
37-38- DUCOYA ZIRAVÎ	**SAFRA KANALI**	**CANAL CHOLÉDOQUE**	**COMMON BILE DUCT**
37- coya kezebe	hepatik kanal	canal hépatique	common hepatic duct
38- coya ziravî	sistik kanal	canal cystique	cystic duct
39- derîdamar	kapı damar	veine porte	portal (hepatic portal vein)
40- sorsorik	yemek borusu	oesophage	oesophagus
41-42- MADE, AŞIK	**MİDE**	**ESTOMAC**	**STOMACH**
41- serdevka made, aşik	mide ağzı	cardia	cardiac orifice
42- bindevka made, aşik	mide kapısı	pylore	pylorus
43- donzdetilk	on iki parmak bağırsağı	duodénum	duodenum
44- pankreas	pankreas	pancréas	pancreas

Li ser rastnivisîna çend tiştan

Reşo ZÎLAN

1. Rastnivîsîna hin daçek û hokeran

Herçendî daçekên kurdî ji çend cureyan pêk bên jî, di rastiyê de, yên bingehîn ev in; ***ji, li, di, bi, bê***. Heçî daçekên din in, êdî ew bi alîkariya van daçekên han yên bingehîn tên afirandin. Ji ber vê yekê jî, di warê rastnivîsîna daçekan de, tiştê ku em bal û dêna xwe bidinê ew e, ku divê em timî van daçekên bingehîn çu caran bi peyvine din ve nezeliqînin.

Wek:

*Cerdoyê Biro mala xwe **ji** gund guhaste bajêr.*
*«Apê min têye **ji** deştê, barek strî li piştê.»*
*Keç û xortên gundê Yekavê **li** guhera gund civiyabûn.*
*Ev koloz û ev şal û şapik xweş **li** bejna te hatine.*
*«Me ji narê diye nûra te **di** dil*
Lew ji "işqa te her ateşperes in»
Melayê Cizîrî
*Wê ev melhema han **di** birîna xwe da û pak bû.*
Gelo ew bi kurdî dizane?
*Tiştê ku hukûmetê anîbû serê me, ne **bi** dilê xelqê bû.*
*Wê şevê **bê** (bêî) wan kes nehat.*
Ez çayê bê şekir vedixwim.

Hin caran mirov dikare bi alîkariya hin peyvên din kompleksên daçekî çêbike. Ji kompleksên daçekî mebest kompeyvek (komek peyv) e, ku ji çend daçekan, yan ji yek yan jî ji çend daçek û paşdaçekekê pêk tên. Ev kompeyvên han yên daçekî dikarin bi rola rengdêr yan hokerê jî rabin. Heçî ev kompeyvên daçekî ne, bêî ku em yek bi yek li maneyên peyvên ku ew jê pêk tên bigerin û bibêjin ka ew hîç maneyekê didin yan na, divê em her yekê ji wan bi tena serê xwe binivîsin. Li milekî din jî, ji aliyê hebûna maneyê ve, bê guman her perçeyek ji wan xwedî maneyekê ye.

*Baran **ji ber** sitema axayê êlê warê xwe terikand.*
*Wî xwe **ji ser** serê çiyayê Kose berda xwarê.*
*Ez ne **ji ba** wan têm.*
*Min destê xwe **ji bin** kumê xwe derneanî.*
*Zorav **ji bilî** kara xwe tiştekî din hizir nake.*
*Ev diyarî **ji bo** destgirtiya min e.*
*Dijmin **ji pişt** çiyayê Zozikê derneketiye.*
*Ew herduk **ji bev** hez dikin.*
*Memir **ji nik** pismamê xwe têt.*
*Werin van hûrûmûrên xwe **ji rex** malê hilînin!*
*Mêvan **ji derve** hatin hundir û derbasî dîwanxaneyê bûn.*
***Li ber** dergehê koşkê pûtekî mermerîn hebû.*
*Guldank **li ser** maseyê ye.*
*Ew wê çaxê çend rojan **li ba** me mabû.*
*Gulzar **li bin** darê rûdine.*
*Tu **li hember** wî zimandirêjiyan meke!*
*Êdî Kurd **li dijî** mercên koledariyê radibin.*
*Ev yeka han ne **li gor** dilê wî ye.*
*Bager û Diljar ne **li derve** ne.*
*Ew û ev qet **li bev** naçin.*
*Eskeran hema **li pêşberî** gundê me kemîn danî.*
*Ka tu **di gel** min were bajêr, ez ê alî te bikim.*
*Here **jê re** bibêje, ku bila ew êvarê zû vegere.*
*Dilop **jê de** dihatin xwarê.*
*Ew cotesolên ku te kirîbûn, **lê** nehatin.*
*Ka **pê re** here gund û serxweş iyê bide gundiyan.*
*Em hingê jî **pê de** ketin, lê nebû.*
*Ma te ew **pê ve** zeliqand?*
*Ma min negote te, ku tiliya xwe **tê de** meke?*
*Wî derziyek **tê re** kir û pîjik derêxist.*

Heçî hokerên pêşdaçeka wan ketî û bi tenê paşdaçeka wan mayî ne, divê mirov paşdaçeka mayî bi tena serê xwe nenivîse. Wê her yekser bi peyvê ve binûse (bizeliqîne).

Wek:

***Paşve, paşde, pêşve, pêşde, şûnve, şûnde, serve, serde, piştre, piştve, dûre, binre** û her wekî din.*
*Welatê me bi destê dijmin **paşde** maye.*
*Ez ê bi alîkariya vê kursê zimanê xwe **pêşve** bibim.*
*Min taştê xwar û **piştre** du îskan çay vexwarin.*
*Dibêjin **piştve** fîşek berdanê.*

Lê heke çu tiştek ji daçekê neketibe û daçek, daçekeke tam be, divê qaîdeyên ku li jorê hatine behs û çêl kirin, derbas bibin.

Ango:
Hezare ***ber bi*** *gund* ***ve*** *çû.*
Wî diviya duhî ***bi dû*** *min* ***re*** *bida rê.*
Ev nîr û mercên han Kurdan her ***ber bi paş*** *ve dibin.*
Ez ê ***ji*** *sibehî* ***û pê de*** *li ser karê xwe nemînim.*
Ji êvarê ***û bi vir de*** *xew neketiye çavên dayika min.*

Ji bilî van, divê perçeyên ku di pêkanîna daçek, hoker yan jî pêşlêkerên hevedudanî de roline mezin dilîzin jî cihê û bi tena serê xwe bêne nivîsandin.

Bo nimûne:
Di nav hev de, li ser hev, di rex hev de, li dor hev, li teniştê hev, tev li hev, ser bi ser, qor bi qor, roj bi roj, gund bi gund, pel bi pel, dan ber hev, dan ser hev, dan teniştê hev û hwd.

Lê belê, eger ji wan perçeyan peyveke nû bête afirandin, ku ew peyv mefhûmek be û mefhûmeke xweser û taybetî be, êdî ew hingê bi hev re têtе nivîsandin.

Wek:
Curbicur, derbider, gorbigor, rûbirû, serejêr (=nişûv, serbijêr*), serejor (*=serbijor, hevraz, kaş*), hevber (*=wekhev*), hevgel (*= hogir, destek*), demildest (*=di wê bîskê de*), berepaş, serhevraz, kerrekerr û hwd.*

2. Rastnivîsîna raweya çêbiwar

Raweya çêbiwar (partîsîpa dema borî) ya zaravayê kurmancî bi ***-î*** û bi ***-yî*** -yê dawî tên. Lêkerên ku radera wan bi ***-in*** û ***-în*** dawî tên, mirov di şûna wan de bi tenê ***-î***- yekê, yên ku bi ***-an*** û ***-ûn***- ê dawî tên jî, mirov di şûna wan de bi tenê ***-yî*** -yekê li koka lêkeran zêde dike. Mirov bi vî awayî raweya çêbiwar ya sade bi dest dixe.

Wek:
Hatî (hatin), *ketî* (ketin), *mirî* (mirin), *kuştî* (kuştin), *kirî* (kirin)
Girî, (girîn), *firî* (firîn), *nihêrî* (nihêrîn), *perçifî* (perçifîn)
Mayî (man), *payî* (pan), *dayî* (dan), *kutayî* (kutan)
Çûyî (çûn), *bûyî* (bûn), *cûyî* (=cûtî) (cûn, cûtin)

Raweya çêbiwar ya hevedudanî jî bi alîkariya daçekên têvel têne çêkirin. Di warê rastnivîsînê de, divê mirov berî her tiştî lê binihêre ka ew raweya çêbiwar ya hevedudanî tewandî ye yan na. Eger ne tewandî be, divê ew bi hev re bête nivîsandin.

Gul û giyayên ***avnekirî*** *çilmisîbûn.*
Wî tiştên ***jibîrkirî*** *dianîn bîra mirovî.*
Xortê ***sergermbûyî*** *bi pêşîra wî girt.*
Ew ji kesên ***navnedayî*** *ye.*
Mîha ***serjêkirî*** *hilawistin.*
Dêleseya ***dermanxwarî*** *sekitî.*
Bi ya kalê ***jihevdeketî*** *be, ew hîn jî xort e.*
Me perçeyên otomobîla ***jihevderxistî*** *dîsan li hev siwar kirin.*
Eskeran agir berda gundê ***dorlêpêçayî.***
Pereyên ***bideyndayî*** *ji kîsê wî çûn.*
Xwarina ***jibermayî*** *bû para pisîka malê.*
Eger raweya çêbiwar ya hevedudanî tewandî be, divê wê çaxê em wê bi hev re nenivîsin.

Bo nimûne:
Dîwarê ***ji nîvê de qelişî,*** *hilweşiya.*
Sêva ***ji darê ketî,*** *nedihat xwarin.*
Guletopa ***li nîveka gund ketî,*** *neteqiya.*
Rondikên ***ji çavan barî,*** *nîşana hesretê bûn.*
Navê çîroka ***di bîrê de mayî,*** *Enter Pehlewan bû.*
Gelo navê gundê ***bi bajêr ve girêdayî,*** *çi bû?*
Endamê ***ji partiyê vekişiyayî,*** *hevalê dostekî te ye.*
Kesê ***bi wî re çûyî,*** *êvarê vegeriya.*
Pêş mergeyê ***gule li hêtê ketî,*** *pak bû.*
Polîsan Mewlûda ***ji bav û kalan mayî,*** *bi xwe re bir.*

Termên çandiniyê

(dumahîka hejmara 6)

Amadekar : Hazim KILIÇ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
nûber, nûbar	turfanda	primeur	early fruit or vegetable
şitil	fide	semis	seedling, young plant
mişteli	fidan	plant	plant
çevrebî	hedik		
dîndar, tirşe	Lübnan palamudu	chêne libanais	oak of Lebanon
qaç, qarç	yayvan yabancı ardıç	une variété de genévrier	a variety of juniper
evris, merx	boylu yabani ardıç	une variété de genévrier	a variety of juniper
çam	çam	pin	pine
dirî	diken	épine, ronce	thorn, thorn bush, bramble
strî	diken	épine	thorn
gers, gez	ılgın	tamaris, tamarix	tamarisk
mêw	üzüm ağacı	vigne	vine
dêlî	asma	variété de vigne grimpante	creeping vine
gûnî	geven	astragale	astragalus
MEYWE	**YEMİŞ**	**FRUIT**	**FRUIT**
hilû, alû	erik	prune	plum
hilûreşk	kara erik	prune noire	black plum
hilûzerk	sarı erik	prune jaune	yellow plum

alûçe	can eriği, yeşil erik	varieté de prune verte	variety of geen plum
qeysî, zerdele	kaysı	abricot	apricot
gêlas, gilyaz, qerasî	kiraz (yunanca kerasos'tan)	cerise	cherry
fişne	vişne (rûsça vişniya'dan)	griotte	Morello cherry
hirmê	armut	poire	pear
girsk, şekok, karçîn	yaban armudu	poire sauvage	wild pear
hejesor, parz, sinc	iğde	éléange	oleaster
şîlan	kuşburnu	églantier	dog rose
kezwan, şengêl	çitlembik, menengüç	térébinthe	terebinth
xêxik	son baharda yetişen yaban eriği	prune sauvage d'automne	autumnal wild pear
helhelok	kızılcık	cornaline	cornel berry, cornelian cherry
beybûn	sarı sümbül	marguerite	daisy
sosineber	papatya	camomille	cammomilla
sosin	süsen (farsça sûsen'den)	iris	iris
helale	lale (farsça)	tulipe	tulip
nêrgiz	nergiz (yunanca narkisos'dan)	narcisse	narcissus
yasemîn, asmîn	yasemin	jasmin	jasmine
salep	salep	orchis	orchis
kaktûs	kaktüs (yunanca kaktos'tan)	cactus	cactus
hêro	Hatmi çiçeği	mauve	hollyhock, marsh mallow
mijmijok	sığırdili	buglosse	bugloss
sûs	meyan	réglisse	licorice
mêxik, qerefîl	karanfil (yunanca karyonfilon'dan)	oeillet, girofle	carnation
binefş	menekşe	vilolette	violet
canemerg, gula bê miraz	kardelen	perce-neige	snowdrop
leylaq	leylak (fasça lila'dan)	lilas	lilac
bûkik, bûkanî, gulebûk	gelincik	coquelicot	poppy
guharok	küpe çiçeği	fuchsia	fuchsia
sinbil	sümbül (farsça sunbul)	jacinthe	hyacinth
sîwanok	şemsiye çiçeği	ombellifère	umbellifer
gulqedîfe	kadife çiçeği	amarante	amaranth

Termên Edebî

Amadekar : Rojen BARNAS

Zengîniya zimanekî ji zengîniya bêje û termên di wî zimanî pêk tê. Term, nav an nasnavê mefhûmên ilmî û hunerî ne. Edebiyat ji alîkî ve ilm, ji alîkî ve jî hunermendî ye. Ji bo nasîn, lêkolîn, nerxpêdan û bi nasîn dayina ilmekî an hunerekî hewcedariya meriv bi van nav an nasnavên taybetî (term) heye, ku ji vê hewcedariyê termînoloji hatiye afirandin, da herkes ji gotinekê an ji nasnavekî eynî tiştî fêm bike.

Wekî her zimanê zindî û yê afirandina fikr û hunerê, hewcedariya zimanê me jî bi termînolojiya şaxên ilmê û hunerê cihê cihê heye. Ji vê dîtinê em bi rê ketin û me xebata bihevgihandina termên edebî da ber xwe.

Me bernameye xwe ya «termên edebî» ji edebiyata klasîk ber bi edebiyata nûjen danî. Di vê hejmarê de giranî li ser termên edebiyata klasîk, di hejmara bê de nîvî dê li ser edebiyata klasîk û nîvî jî li ser ya nûjen be. Di xebatên pêş me de li gora hewcedarî û fersendê emê li ser termên edebiyata cihanî jî rawestin.

Bi kurmancî binavkirin an tesbîta rastnivîsîna terman xebata hevalên beşdarî civîne ye. Hin term hene ku ew bi xwe erebî ne; wekî *xezel, qesîde, mesnewî* ku di giştî edebiyatên Rojhelata Navîn de wisa tên binavkirin, ji bona wan navekî kurdî danîn ewçend ne pêwist e.

Kurmanciya termên vê xebatê bi tinê di maneya wan a edebî de ye. Hin term gengaz e ku di zimanên dinê de ji bilî edebiyatê di hin şaxên ilm û hunerên de jî bêne bikaranîn û maneyên wan ên cihê hebin. Lê kurmanciya wan her di maneya wan a edebiyatê de hatiye danîn. Divê xwendevan lê miqate bin.

Di amadekirina vê de, min metoda «rêber» an «ansîklopedî» hilbijart ku di pêş de ev bibe binaxeya «rêbera edebiyata kurmancî» an «rêbera termên edebî». Ji vê bonê heta diva me bi nimûne û şema terman îzah kir.

Hêvidar im ku ne îro be jî siberoj bi kêrî hewcedaran bê.

Edebiyat : Di maneya fereh de navê giştî yê hemî tiştên devkî û nivîskî yên hunermendî, zanistî û pêşeyî ye.

Edebiyata bedew : Navê giştî yê hemî hunerên devkî û nivîsikî ye ku şi'r, roman, tiyatro, çîrok, û h.w.d dikevine navê.

Edebiyata pêşeyî : Navê giştî yê nivîsarên zanistî(tib, matematîk, fîzîk) û yên pêşeyî (meslekî) ye.

Pêşe : Kar, meslek

Vegotin : (vebêje)/**vegêrîn** (vegêre) Çîrokek, bûyerek, serpêhatiyek gotin.

Vebêj / vegêr : Ew kesê ku tiştekî vedibêje.

Riyên vegotinê : Riyên ku meriv xwezî û daxwaziyên xwe pê vedibêje, ku ev dido ne

1. **nesr /** pexşan: Vegotina bê kêş û bê aheng, wek axaftina rojane.

2. **nezm** : Vegotina bi kêş û beşavend.

Mensûr : Berhemên bi nesrê hatine vegotin.

Menzûm : Berhemên bi nezmê hatine vegotin.

Edebî 1. Tiştê ku bi edebiyate re têkildar e, 2. Berhema ku di warê hunermendiya edebiyata bedew de xwedî rûmetekî ye.

Kêş : Wezin, pîvan

Kêşên çendahîn : Weznên bi jimarên kîteyan çêdibin.

Çendahîn : Kemmiyet, kantite

Kêşên çawahîn : Kêşên ku li gora hêjayiya kîteyan -wek kîteya dirêj û kurt, ya vekirî û girtî- çêkirî.

Çawahîn : Keyfiyet, kalik.

Kêşa kîteyî : Kêşa ku li gora jimara kîteyan çêdibe.

Rawest : Di kêşên kîteyî de cihê rawestinê ye. Herwekî di kêşeke 4+4+3=11 de, rawest di pey kîteya çaran û ya heştan de tê. Ku kêş 4+3+4=11 be wê gavê rawest di pey kîteya çaran û heftan de heye. Ku kêş 5+6=11 be rawestek bi tenê heye û ew jî di pey kîteya pêncan de tê.

Kanî Dêrşew, / ka Herekol, / ka Kepir

Ka zozanên / Bavê -Têlî / ka kê bir

Dibêjin ku / Birca-Belek / hilweşî
Text û bextê / botiyan de / ka geşî
(Herekol Azîzan)

Rewest bi nîşandeka (/) hatiye nîşandan.

Kêşa erûzê : Kêşeke çawahîn e, ku li ser bingehê dirêjî û kurtî, vekirîbûn û girtîbûna kîteyan çêdibe. Ji edebiyata ereb derbasî edebiyata faris û ji edebiyata faris jî derbasî edebiyatên klasîk ên welatên musilman biye. Nezmên edebiyata kurd ên klasîk giştbi vê kêşê hatine nivisandin.

Qalib : Kêşa rêzeke nezmê ye, ku ji çend perçeyên («cuz») kêşê pêk tê.

Herwekî

Di fesla nûbiharê da digel dîlber biçin geştê
Ji ew xweştir "umur nabit, li min ew hal qewî xweş tê.

(Xanî)

Di fes la nû bi har ê da

di gel dîl ber bi çin geş tê
Ji ew xweş tir 'u mur na bit, li min ew hal qe wî xweş tê.

Me fa î lun me fa î lun me fa î lun me fa î lun
. / / / . / / / . / / / . / / /
---------- ---------- ---------- ----------
c u z
---
q a l i b

Pevgihandek : Ji bona vekirî xwendina kîteyeke girtî, dengdara (konson) dawiya bêjeyekê jê veqetandin û bi gihandina bêjeya di pey a ku bi dengdêr(voyel) destpêkirî xwendin e. Herwekî:

Hin gul û hin enber in, hin şîrîn û esmer in.
(Cizîrî)

Meriv dikare vê rêzê bêje bi bêje ji hevûdu veqetandî (bi «fesil») bixwîne;

Hin / gul / û / hin/ enber / in,/ hin/ şîrin/ û es mer /in.

û meriv dikare bi awayê jêrîn bixwîne;

Hin gu / l û / hin / enbe / r in / hin şîrî / n û es me / r in.

Li vê derê di «**gu / l** û», « **r in**», «**n û** » de pevgihandek hatiye kirin ku dengdara dawiya «gul», «enber», «şîrîn», «esmer» bi dengdêra serê bêjeya berî xwe ve bi riya xwendinê hatiye gihandin ku pevgihandek ev e. Ji vê re «wesil» jî tê gotinê.

Jêveqetandek : Jê re fesil jî tê gotinê ku berevajiyê pevgihandekê ye. Çi pevgihandek û çi jêveqetandek ji bona ahenga kêşê tê kirinê. Jê re «fesil» jî tê gotinê. (Binêre li nimûne-ya pevgihandekê).

Kîteya vekirî : Kîteya ku bi dengdêrekê diqede, herwekî *ba, şe, rê, bi, kî, ko, du, zû.*

Kîteya dirêj : Kîteya ku bi dengdêreke dirêj (*a, ê, î, û*) diqede.

Kîteya kurt : Kîteya ku bi dengdêreke kurt (*e, i, o, u*) diqede.

Kîteya girtî : Kîteya ku bi dengdarek (konson) diqede, herwekî *kal, berf, zêr, cil, pîr, bor, kûr, cur.*

Beşavend : qafiye. Drûvpêketina dengan a di kîteya dawin a bêjeyan de ye.

Beşavenda çaryek : beşavenda ku bi nêzedengdarekê diqede «**guj**» û «**kaş**».

Nîvbeşavend : beşavenda ku bi dengdareke wekhev diqede «**mil**», «**pal**», «**bel**».

Tu yî qadir bi yek emrê te yê «kun!»
Mukemmel bûye alem bêserûbin
(∑êx Eskerî)

Beşavenda tam : beşavenda ku bi dengdêrek û dengdarek wek-hev biqede «**mil**», «**kil**», «**dil**».

*Îd e îro bê qerar im ez ji feqda dêmdu**rê***
*Bê hebîb im, bê hebîb im, bê hebîb im, bê heb**îb***
Herkesek ba yarê xwe d'meşyan di sehrayan li rê
Pur keîb im, pur keîb im, pur keîb im, pur keîb
(∑êx Evdirehmanê Axtepî)

Beşavenda zengîn : beşavenda ku dawiya wan bi diduyan zêdetir dengdar û dengdêrên wekhev biqede «**man**», «**zeman**», «**deman**», «**ziman**», «**guman**».

Gelî biran werin cengê
Bişoyin dil ji vê jengê
Bibêjim ez heta kengê
Nehin yek j'me bi vê rengê
(Mustefa Ehmed Botî)

Beşavenda hevdeng : beşavenda ku bi du an zêde gotinên dengdar û dengdêrên wan wekhev, lê maneya wan cihê tê çêkirin

*Şahînşehê textekê **Medîne***
*Mu'ciz ji te ew qeder **me dîne***
(Xanî)

Beşavenda rast : beşavenda ku wek rêza *aa, bb, cc, dd* li dû hev tên.

Binve xweşiya dil û du çavan (a)
Dadê ji te re her ro nîgehban (a)
Da zû tu mezin bî Bedir-Xan (a)
Binve kezeba min bin ve lo! lo! (b)
(Emîr Alî Bedir-Xan)

Beşavenda çeprast : beşavenda ku wek rêza *a b a b, c d c d*, tê danîn.

Hê ji min dil herişandê (a)
Suhtiyê arê te me (b)
Hiş û aqil şewişandê (a)
Sews û bîmarê te me (b)
(Osman Sebrî)

Beşavenda pêçayî : beşavenda ku li rêza *a b b a* tê danîn.

Bedewî çilmisî l'ber pêlên zeman (a)
Lê şabaş! di dêlvê jîrîtî geş bû (b)
Dilbera ku di wextê de keleş bû (b)
Gula geş e, li baxê aqilmendan (a)
(R.Barnas)

Redîf : bêje an kîteyên di nivîsandin û maneyê de wekhev ên di dawiya beşavendê de tên.

*Bizan ko min **yar** ti wî*
*Dil jî **bîrîndar** ti wî*
(Feqiyê Teyran)

yar û birîndar beşavend in.
ti wî redîf e.

Rêz : rêza nivîsarê ya nezmê an nesrê.
Malik : beyit. Durêzeya nezmê.
Azade : rêza bi serê xwe ya nezmê ku ne bi malik an bi perçekî nezmê ve ye.
Takemalik : malika bi serê xwe ku ne di nav xezel an qesîdekî de ye.
Malika destpêkî : metle'.Di xezel û qesîdeyan de malika destpêkirinê.
Xweşmalika destpêkê : husnî metle'. Malika diduyan a xezel an qesîdeyê.
Xweşmalika dawiyê : husnî meqte'. Malika diduyan a paşî ya xezel an qesîdeyê.
Malika dawîn : meqte'. Malika dawîn a xezel an qesîdeyê ku di xezelan de navê şair di vê malikê de derbas dibe.
Şahmalik : şahbeyt, beyt ul xezel.Malika herî bedew a xezelê.
Bend : koma rêzên nezmê ku ji çar, pênc, şeş... deh rêzan pêk tên.
Xezel : teşeya sereke ya nezma edebiyata dîwanî ye. Ji malikan pêk tê. Bi gelemperî, bi hindikî ji pênc malikan dest pê dike û heta bîst, bîst û pênc malikan jî dirêj dibe.
Numûne

XEZEL

"Er"er xerame bi qedd û qamet
Yek bûse da me bi sed qiyamet
malika destpêkî (metle')

Yek bûse bexşî ewwel bi îhsan
Axir li min kir cirm û xeramet
xweşmalika destpêkê(husnî metle')

Ji jeng û zerqê da dil bişotin
Cama sedef bîn rind û keramet

Ji herdû çeşmên te y' mest û xûnrêz
Nûra du çeşman kê dî selamet

Li derdû êşan peykan û nîşan
Me j' herdû çeşman kifş in 'elamet

Ruswayê 'işqê tenha ne ez bûm
Kes dî zemanan hub bê melamet
sahmalik(beyt ul xezel)

Du secde ferz in fîlhal bibin ber
Dema xuya bit ew qed û qamet
Da eybê rindan nekî bi badî
Nufûsu qewmîn biha tesamet
xweşmalika dawiyê (husnî meqte')

Mela li 'umrî bêfayde bûrî
Kêşa bi zoran qehr û nedamet
malika dawîn (meqte')
(Melayê Cizîrî)

---------- a
---------- a
---------- b
---------- a
---------- c
---------- a
---------- d
---------- a
---------- e
---------- a
---------- f
---------- a

Xezela rêzkirî : xezela ku rêzên wê di nîvekê de jî bi beşavend e û gava meriv rêzê di nîvî de dişkêne malik dibe kerte. Jê re xezela musammat jî tê gotin.
Numûne

Serwînazê **serfirazê** şubhê zêr remza **mecazê**
Dame ber çakûç û **gazê** dil ji min bir dil ji min
malika xezela rêzkirî
(Melayê Cizîrî)

Serwînazê serfirazê
Şubhê zêr remza mecazê
Dame ber çakûç û gazê
Dil ji min bir dil ji min **kerte**

Nezîre : carina şair ji xezelekê ku şairek din nivisandiye gelek hez dike. Ji ber vê hezkirinê an ji ber rêzgirtina wî şairî, şair xezelek dinivisîne ku ev xezel bi babet, kêş, beşavend, redîf, di dirûvê wê xezelê de ye.
Qesîde : ji curên nezmê yên edebiyata dîwanê ye ku bi mebesta pesindayin an navnokirina yekî an tiştekî tê nivisandin. Teşeyê qesîdeyê wek yê xezelê ye, ji malikan pêk tê. Malikên qesîdê ji sihî heta not û neha ne. Lê yên zêdetir jî hene.

Avakirina qesîdeyê bi gelemperî li gora vê rêzê çêdibe

1. **Xweşkirin** (teşbîb) bira pêşî ya qesîdeyê ye, ku şair bi teswîrkirina tiştekî dest bi qesîdeya xwe dike. Ev teswîr dibe a cejn, bihar, bajar, şûr, roj, gul, havîn, payîz, zivistan, hesp, sunbil, remezan û h.w.d be.
2. **Gurîzgeh** malika derbasok a ji bira «xweşkirin»ê derbasî bira mebestê ango pesindanê bûn e.
3. **Pesindan** (medhiye) bira bingehî ya qesîdeyê ye ku mebesta şair di vê de kom dibe. ∑air di vê birê de pesnê merivekî mezin dide.
4. Texezzul xezela di pey pesindanê de ye.
5. Xwepesindan(fexriye) di vê birê de şair pesnê xwe dide.
6;Tacmalik malika ku navê şair tê de derbas dibe, ku ev malik di dawiya bira xwepesindanê(fexriye) de tê.
7. Hêvî(du'a) di vê birê de şair ji bo ew kesê ku pesnê wî daye duayên qenc dike, û bi vê birê qesîde diqede.

Mesnewî : yek ji teşeyên nezma edebiyata dîwanê ye, ji malikan tê honandin û her malik di nav xwe de hevbeşavend e. Di babetên dirêj û çîrokan de ev teşe tê bikaranîn. Mem û Zîn û Mewlûd bi vî teşeyî hatine nivîsandin.
Kerte : qit'e. Bi hindikî ji çar rêzan pêk tê.
Sêyîn : perçeyên sêreze ne.Hevaxaftina Melayê Cizîrî û Feqiyê Teyran bi sêyîna ye.
Çarîn : rubaî
Çarane : murabba'. Ji bendên çar rêz pêk tên.
Pêncane : muxemmes. Ji bendên pênc rêz pêk tên.
Sesane : museddes. Ji bendên şeş rêz pêk tên.
Heftane : musebba'. Ji bendên heft rêz pêk tên.
Hestane : musemmen. Ji bendên heşt rêz pêk tên.
Nehane : mustessa. Ji bendên neh rêz pêk tên.
Dehane : mueşşer. Ji bendên deh rêz pêk tên.
Çaranekirî : terbi'. Bi du rêz zêdekirina li malikên xezela şairekî dinê çêkirina çarane ye.
Çaraneya hevrêz : çaraneya ku rêza çaran a benda pêşî di dawiya her bendî de tê tekrar kirinê.
Çaraneya hevbesavend : çaraneya ku rêzên dawîn ên her bendê bi rêza dawî ya benda pêşî re hevbeşavend e.
Serdeyî : ji bona çêkirina çaranekirî(an pêncanêkirî, şeşanekirî, ... dehanekirî) li serê malikên xezela dê bê çaranekirin (û yên din) zêdekirina bi du rêzan e. Di pêncanekirinê de sê, di dehanekirinê de heşt rêz tên zêdekirin.
Nêvdeyî ji : bona çêkirina çaranekirî (an pêncanekirî... dehanekirî) di nav rêzên malikên xezela dê bê çaranekirin (an yên din) zêdekirina bi du rêzan e. Di pêncanekirinê de sê rêz, di dehanekirinê de heşt rêz lê têne zêdekirin.
Numûne

---------- malika xezela ecibandî

x x x x x x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x du rêzên
çaranekirinê yên şair

x x x x x x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x (serdeyî)

---------- çaranekiriya serdeyî
---
x x x x x x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x x x x x x (nêvdeyî)
---------- çaranekiriya nêvdeyî

Pêncaneya nehevbesavend : terdiye. Pêncaneya ku rêzên pêncan ên bendan ne hevrêz in û ne jî hevbeşavend in.

Vegerbend : terci'î bend. Teşeyek ji teşeyên nezma dîwanê ye ku ji bendan pêk tê. Her bend bi drûv mîna xezelê ye û malika dawîn a benda pêşî di nav xwe de hevbeşavend e, ku ev malik(vegermalik) di pey her bendê de bêguhartin tê.

Vegermalik : malika di dawiya bendên vegerbendê de ye, ku erka wê bi vegera li ser benda pêşiyê bendan bi hev ve girêdide.

Girêbend : terkîbî bend. Wek vegerbendê ji bendan pêk tê. Malikên di dawiya her bendê de bi serê xwe hevbeşavend e û erka wê girêdana du bendan e.

Girêmalik : malikên di dawiya bendên girêbendê de nê.

Hunerên edebî : hunerên gotin û vegotinê ne.

Hevdengî : hunerê hevdeng çêkirinê (binêre li hevdeng).

Hevreh : hunerê bikaranîna gotinên ji rehekê ye.

Pircare : tekrîr. Ji bona xurtkirina tesîra gotinê, hin gotin an hevokan pir car dîsakirin e. Herwekî «merheba» yên di Mewlûdê de.

Merheba ey sirrê Furqan merheba
Merheba ey derdê derman merheba

Merheba ey canê baqî merheba
Merheba 'uşşaqê saqî merheba

Merheba ey alî sultan merheba
Merheba ey kanê 'irfan merheba
(Melayê Bateyî)

Jêwergirtin/Jêveguhastin : îqtîbas. Ji bona bihêzkirina gotina xwe, bikaranîna gotinek ji yekî dinê ye. Di edebiyata dîwanî de ev bi pirani bi bikaranîna ayetek an hedîsekî pêxember dihate kirin.

Pêç û belav : lef û neşir. Berê vebîrandina du an çend tiştan e, û di pey de gotina tiştên ku girêdayê bi wan ve ne. Bi vî awayî sîmetriya bêjeyan tê çêkirin.

Bes niye her dil te xûyê Pîrê Sen'anî mesel
Bendê benda kafirê bê dîn û bê îmanekê.
(Pertew Begê Hekarî)

Lêveger : hunereke edebî ye, ku meriv gotina dawîn, an gotineke bingehîn a dawiya rêza an malika berê di serê rêza an malika nû de dubare dike û bi vê, li rêza an malika berê vedigere.

. . . .
Berê xwe da bi min carêk hilîna xadimê çarik
*Me dît hilbû ji wê nalek çi ku zêra **şefeq dabû***

***Şefeq dabû** me qenc dîtin guhar û berben û tîtin*
*Mixalif new' û texlît in, **muresse'** cumle lêdabû*

***Muresse'** teyr û qemçî ne, rex û rex belg û rêşî ne*
Hemî zêr û mirarî ne, li ser eniyê temenna bû.
. . . .
(Bekir Begê Erzî)

Nezaniya bi zanîn : tecahul ul-'arif. Tevî ku meriv bi rastiyê dizane lê ji bo zêdekirina hêza pêjnê, xwe li nezanî datîne.

Xoceyê Xidrî xelet çû kaniya ava heyat
Lêvê le'lê te y' şeker-rêz bê guman ew kanî ye.
(Cegerxwîn)

Xwesbehane : husnî ta'lîl. Bûyîna tiştekî an bûyerekê, ne bi sedemê wê yê rastîn, lê bi bahaneke xweş nîşandayin e.

Telbe kir weslê ji dilber me bi 'inwanî zekat
Go tu ebd î û bi ebdê xwe zekatê nadim.
(Melayê Cizîrî)

Kesandin : teşxîs. Kesayetiya(şexsiyet) mirovan dayina tiştên neheyber wekî dar û ber, û heywanan e. Di şi'r û çîrokan de heywan, û tiştên ne heyber(bi ruh) wek ku xwedî kesayetiya mirovîn bin, ango wek mirov bin bi mirovan re didin û distînin an wek mirovan dilivin.

Tawis bi wî şiklê melîh şermendeyê saqê di reş
Ew qijika gûxwir binêr, qîj qîj dikit»elwan im ez»
(Axayok)

Şermendebûn(berxweketin) û pesindarî taybetiya mirovan e, perçekî ji kesayetiya mirovan e ku bi heywan û tebayan re peyda nabe. Lê li vê derê şair kesayetiya mirovan daye tawis û qijikê ku tawis şermî û qijik jî qure ye.

Peyivandin : întaq. Heywan û heyînên neheyber wekî ku mirov bin, bi peyivîn dayin e.

Rovî gotê ez xulam *Ji Kurdistan heya Şam*
Min nedîn wek gurê zer *Bê mêjî û zirt û ker*
(Roviyê Jîr-Osman Sebrî)

Lihevî : tenasub. Bi hev re bikaranîna du an çend gotinên ku ji aliyê mane, babet an cureyî ve têkiliya wan bi hev re hebin.

Serxweşê cama şerbetê dêm şubhê şem'a zulmetê
Horiya d'baxê cennetê serdarê çendîn mehweş e.
('Eliyê Herîrî)

Di vê malikê de serxweş - cam(piyan) - şerbet(mey), şem'(find) - zulmet(tarî), horî - baxê cennetê û mehweş(mîna hîvê/heyvîn) ji aliyê mane, babet û cureyî ve têkildar in.

Pirs : Ne ji bona bersîv stendina tiştekî ku meriv pê nizane, lê ji bona balkişandin û xurtkirina pêjnê hunera gotinê ya bi riya pirsê ye.

Ew çi bejn e, ew çi qamet, ew çi qedd e, dilruba?
Ew çi exbar in, te can de, ew çi durr in, pur buha?
Ew çi narinc û turunc in, ew çi sêv in, sîneca?
Ew çi mehtab in, binagûş, ew çi subh e, nûrfeza?
Rohniya şama firaqê, şem' û mala kê yî tu?
(Macin)

Kî pê dizane?

Gelo kî ji we bi zimanekî ewropî an rohelatî navên dar an kulîlkên jêrîn dizane? Yên ku dizanin bila ji kerema xwe ra ji *Kurmancî* re binivîsînin, arîkariya me bikin.

Ji niha ve spas.

kinêr : darek e ku donê wê di bîrovê didin û ew sax dike.

masîjark : giyayê ku ji bo girtina masiyan bi kar tînin. Li aliyê Hekariyê jê re ***masîcark*** dibêjin, bi bejn e û tayê wê stûr e, havînî û demî ye.

Hun meyweyek bi navê ***germox*** an ***zersik,*** kulîlkek bi navê ***xemla bûkê*** dinasin?

hejmar 8 zivistan 1991

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

BERLÎN II

Civîna heştemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî li Almanya ya yekbûyî, li bajarê Berlînê civiya. Civîn pênc rojan, ji 10 heta 15ê kanûnê dom kir. Giraniya xebata vê civînê li ser termên dezgehên cotkarî, çandinî û navên pez û dewaran bû. Ji van pê ve civîn li ser dûmahîka termên edebî, anatomiya mirov, ferhengoka *Sewra Azadî* ya Cegerxwîn, a *Memê Alan* û ya kovara *Stêrê* xebitî.

Hevalên ku beşdarî civîna pahîza 1990 an bûn, ev in: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbekir), Muzeffer Begzade (Şikakan), Mûsa Kaval (Hekarî), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Hazim Kılıç (Hekarî), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Huseyin Kurdo (Amûd), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Siwêrek) û Reşo Zîlan (Agirî).

KURMANCÎ

Termên çandiniyê li hêla Mêrdînê

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
cot	çift	charrue	plough
cotkarî	çiftçilik	agriculture	agriculture
cotkar	çiftçi	cultivateur	farmer
erd	arazi	terre, terrain	earth, ground
erdê avî	sulak arazi	terre irriguée	irrigated land
erdê bejî	kurak, susuz arazi	terre non irriguée	non irrigated land
erdê best	kumlu yamaç arazisi	terre sablonneuse	sandy soil
erdê qiraç, xîç	kıraç arazi	terrain friche	waste land
erdê beyar	boş bırakılmış, ekilmemiş arazi	terre non cultivée	uncultivated land
erdê bûr	başıboş arazi	terre abandonnée	abandoned land
erdê kirêb	bir kez sürülmüş tarla	champ labouré une fois	field ploughed once
şûv / şov	ekime hazır tarla	champ prêt aux semailles	field ready for sowing
kat	ekilmiş fakat herhangi bir nedenle biçilmemiş tarlanın ertesi yıl sürülmeden kendiliğinden ürün vermesi	champ labouré et semé mais non récolté pour une raison quelconque, qui l'année suivante donne des récoltes sans être à nouveau labouré	ploughed and sown field but for some reason not harvested, which will yield a crop the year after without having to be ploughed again
zîl dan	çimlenmek	germer	to sprout
hêşîn bûn	yeşermek	verdir	to turn green
ketina beqê, avis bûn, pîk bûn	başağa durmak	amorce de formation des épis	initial forming of ears (corn, etc.)
seridîn, şîrik girtin	başaklanmak, başağın sütle dolgunlaşması	former des épis emplissage du tégument du grain	to form ears filling up of seed's integument

(dumahîk rûpel 3)

Termên Edebî

Rojen Barnas

Niçlêdan : taariz kirin. Bi mebesta tinaz pêkirinê an yekî piçûkxistinê an jî niçlêdanê, gotina xwe bi maneyeke bi temamî bervajiya wê gotinê gotin e. Herwekî ku ji yekî derengmayî re meriv bêje, ev çi heliza te bû tu çima ew çend zû hati.

Niç : taariz (t) *dokunma, taşlama* (f) *satire* (e) *satire.*
Dirûvpêxistin : Teşbîh. Du tiştên an kesên ku dirûvê wan bi hev kevin, dirûvê yê qels bi yê xurt xistin e. (t) *benzetme* (f) *allégorie* (e) *allegory.*
Herwekî: *Zozan wek gulekê xweşik e.*

HÊMANÊN DIRÛVPÊXISTINÊ: Çar hêmanên dirûvpêxistinê hene.

1. **Dirûvpêketî**: Muşebbeh. Yê dirûv pê dayî (yê qels). *Zozan wek gulekê xweşik e.* Zozan dirûvpêketî ye.
2. **Dirûvdar**: Muşebbehun bîh. Yê dirûv pê xistî (yê xurt). Zozan wek *gulekê* xweşik e. Gul dirûvdar e.
3. **Dirûv**: wechî şebeh. Aliyê an awayê dirûvpêketinê ye. Zozan wek gulekê *xweşik* e. Xweşik aliyê dirûvpêxistinê ye, dirûv e.
4. **Daçeka dirûvpêxistinê**: edatî şebeh: Zozan *wek* gulekê xweşik e. «Wek» daçek e û li vê derê daçeka dirûvpêxistinê ye. Ji bili «wek»ê daçekên dirûvpêxistinê ev in: mîna, nola, asa, misl, manend, weş, goya, sankî, meger, çawa, çendŞ

CURÊN DIRÛVPÊXISTINÊ:

1. **Dirûvpêxistina tevekî**: Teşbîhî mufessel: dirûvpêxistina bi her çar hêmanan e; dirûvpêketî, dirûvdar, dirûv û daçeka dirûvpêxistinê pêkve hene. Herwekî:

Zozan wek gulekê xweşik e.

2. **Dirûvpêxistina kurtane**: teşbîhî mucmel. Dirûvpêxistina ku bêî hêmana dirûv tê çêkirin. Herwekî: *Zozan wek gul e.*
3. **Dirûvpêxistina xurtkirî**: teşbihî muekked. Dirûvpêxistina ku bêî daçek tê çêkirinê. Herwekî: *Bi xweşikbûnê Zozan gul e.*
4. **Dirûvpêxistina rewan**: teşbîhî belîx: dirûvpêxistina ku bi tenê bi dirûvpêketî û dirûvdar tê çekirin. Herwekî: *Zozan gul e.*
5. **Dirûvpêxistina kurt**: teşbîhî mûcez: teşbîha bi gotinên herî hindik tê kirin.

Hinarîk gul, temorîk gul
Çav û dev pêkve gulxonçe
Ne guldan e dilbera min
Lê gulîstan e, rinda min.
(R.Barnas)

Di vê numûnê de: hinarîk wek gulê sor e, temorîk mîna gulê bi xweşbihn e, çav nola gulê geş e, û dev jî mislê gulê lihev, xwezîbij û dilkêş e. Ji van heryek bi awakî dişihibin gulê. Ev piranî jî dibe di gulekê de bi serê xwe peyda nebe, lê bi tenê di gulistanê de hebe.

6. **Dirûvpêxistina nimandî**: teşbiha temsilî. Di navbera dirûvpêketî û dirûvdar da carina gelek aliyê dirûvê hene ku hunerrmend ne bi tenê bi aliyekî lê bi gelek aliyên dirûvdayinê dirûvpêxistin çêdike. Ji vê dirûvpêxistinê re dirûvpêxistina nimandî tê gotin.

Mecaz: bikaranîna gotinê ya ji maneya wê ya bingehîn bi maneyeke dîtir e. (t) *mecaz* (f) *métaphore* (e) *metaphor*.
Mecaza hinartî: mecazî mursel : Bêî mebesta dirûvpêxistinê bikaranîna mecazê ye. (t) *mecazi mürsel* (f) *métonymie* (e) *metonymy*
Îstiare: dirûvpêxistina ku bi tenê an ji dirûvpêketî an jî ji dirûvdar pêk tê.
Îstiara vekirî: îstiareî musarraha. Îstiareya bêdirûvpêketî (muşebbeh) ye.
Îstiara girtî : Îstiareî mekniye: Îstiareya ku bê dirûvdar tê çêkirinê.
Mezmûn: îstiareyên vekirî ne. dêlva bejnê ve serw, dêlva çav ahû, dêlva bijang tîr, zulf: kafir, perîşan, dev: hoqe, nuqte.

ÇEŞNÊN EDEBÎ
(t) *edebi türler* (f) *genres littéraires* (e) *literary genres*

1. **Çeşnên bingehîn**: Ji bilî şi'rê li gora mebest û teknîkên xwe, ji sê koma pêk tên.

a. **Çeşnê vegotinê**: Destan, çîrokên xeyalî (bi perî, dêw, cin), çîrokên gelêrî (serpêhatiyên mirovîn ên gelêrî); **fabl**: (çîrokên ku qehremanên wan rawir in), kurteçîrok, mesnewî, çîrokên hunerî (yên nivîskarî), roman.
b. **Çeşnê rapêşiyê**: Çeşnên şanûgeriyê (tiyatroyê).
c. **Çeşnê ramanî**: Nivîsarên wek bend, cêribandin ((f) *essai*), suhbet.

2. **Çeşnên alîkar**: Çeşnên alîkar hem di nav çeşnên bingehîn de wek hêmanek alîkar têne bikaranîn, hem jî bi serê xwe lixweser hene: Biografi (jînenîgarî), bîranîn, ger, name, gotar, rexnenivîs, dîrok.

Destan: (t) *destan* (f) *epopée* (e) *epic*
Destanî: (t) *destansal* (f) *épique* (e) *epic*
Efsane :(t) *efsane* (f) *légende* (e) *legend*
Efsaneyi : (t) *efsanesel* (f) *légendaire* (e) *legendary*
Bend: (t) *makale* (f) *article* (e) *article*
Gotar: (t) *nutuk* (f) *discours* (e) *speech*
Cêribandin: (t) *deneme* (f) *essai* (e) *essay*
Dram: Afirandina tiyatroyê ya dilpêşewitîn û pêkenîn pêkve ye (t) *dram* (f) *drame* (e) *drama*.
Dramnivîs: Nivîskarê dramê.
Komedî: Afirandina tiyatroyê ya pêkenînê ye.
Komedînivîs: Nivîskarê komediyê .
Trajedî: Afirandina tiyatroyê ya dilpêşewatê ye.
Trajedînivîs: Nivîskarê trajediyê.
Şanûgerî : Tiyatro.
Şanû: (t) *sahne* (f) *scène* (e) *stage*
Şanûger: Lîstikvanê tiyatroyê.
Ramana sereke: Di nivîsarekê de fikra esasî, fikra bingehîn. (t) *ana fikir* (f) *idée principale* (e) *main idea*.
Hevtîp: (f) *Anagramme*. Hunera bikaranîna gotinên ku tîpên wan wek hev in, lê mane û xwendina wan cihê ye. Herwekî : Selma û Elmas, Nisan û Nasîn, Ber û Reb.
Deredemî: Hunera bûyerekê an kesekî bi zanîn di tarîxeke dîtir de nîşan dayin (f) *anachronisme*.
Bênav: Nivîsarên ku nivîskarên wan ne diyar in, û wek malê gel giştbi kar tînin. Çîrokên bênav; çîrokên gelêrî. (t) *anonim* (f) *anonyme* (e) *anonymous*.
Bênavî : (t) *anonimlik* (f) *anonymat* (e) *anonymity*.
Navber: Di leyistika tiyatroyê de navbera du perdeyan (t) *fasıla* (f) *entracte* (e) *intermission*.
Peyvnasî: termînolojî.
Vegotin: (t) *anlatmak* (f) *conter, raconter* (e) *to relate, to tell*.
Çîrok: (t) *hikaye, masal* (f) *conte* (e) *tale, story*.
Çîrokbêj: (t) *masal, hikaye anlatan*
Rapêşî: (t) *gösteri* (f) *représentation* (e) *performance*.
Rapêş kirin : (t) *temsil etmek* (f) *représenter* (e) *to perform*.
Leyîzvan, lîstikvan: (t) *oyuncu* (f) *acteur, comédien* (e) *actor, comedian*.
Şadîk: (t) *eğlendirici* (f) *amuseur, divertisseur* (e) *entertainer*.
Hevmane: (t) *eşanlamlı* (f) *synonyme* (e) *synonymous*.

(dumahîka rûpela 1an)			
kulîlkdan, şalik girtin	(baklagiller) tanenin sütle dolgunlaşması	emplissage du tégument des grains de légumineuses	filling up of integument of leguminous plant's seed
zer bûn, zergulî bûn	sararmak	blondir, mûrir	to turn golden, to ripen
xubarî	yağmur öncesi tohum ekme	semailles avant les premières pluies	sowing before rainfall
gîsnê zêr	yağmur sonrası yabani otlann yeşermesi ardından sürüm ve ekim	labourage et semailles après les pluies et la pousse des herbes sauvages	ploughing and sowing after rainfall and growth of wild grasses
gîsnê reş	yeşerme ile birlikte don ve ayazın vurduğu ekin	récolte atteinte par les gelées	harvest affected by frost
serav	yağmur sonrası ekim	semailles d'après les pluies	sowing after rainfall
bizar kirin / tov kirin / çandin	ekmek	semer	to sow
bizir / tov	tohum	semence	seed
zad / tene	tane, tahıl	grain	seed
çinîn / dirûn	biçim, biçme	récolte, moisson	harvest, crop
paleyî	orakçılık	métier de moissonneur	harvester's trade
pale	orakçı	moissonneur	harvester
serpale	başorakçı	moissonneur en chef	chief harvester
dûpale	artçı orakçı	aide-moissonneur	harvester's help
qefil	bir kaç desteden oluşan demet	gerbe formée de quelques javelles	sheaf made up by several swathes
qefilvan	demet toplayıcı	ramasseur de gerbes	collector of sheaves
liqat	oraktan kurtulmuş başakları elle koparma işi	glane	handful of ears left over after the sheaves have been collected
liqatvan	liqat işini yapan	glaneur, glaneuse	person who picks up leftover ears in the field
berdas	bir oraklık alan	édendue de champ pouvant être récoltée d'un coup de faucille	expanse of field ready for harvesting by sickle
dîk	oraktan kurtulmuş başak	épi non coupé par la faucille	ear which is not cut by sickle
şixre, kişre	sapları harmana taşıma işi	transport des épis vers l'aire de battage	transport of ears to threshing area
darşixre	sap yükleme askısı	cadre de bois à deux versants que l'on met sur le bât des bêtes de somme pour le transport du foin	two sided wooden frame which is put on packsaddle to carry hay
şixrevan	harmana sap taşıyan	tranporteur de foin ou d'épis de céréales	person who transports hay or cereals' ears
selb, sepl, darcêrk, xerek	su, taş, v.b hayvanla taşımada kullanılan askı	cadre de bois que l'on met sur le dos des bêtes de somme pour le transport d'eau, de pierres etc.	wooden frame which is put on packsaddle to carry water, stones etc.
qûncêrk	testilik, testi konulan ağaçtan veya topraktan yapılmış özel yer	porte-cruches en bois ou en terre cuite	wooden or earthenware jug carrier
qalûçik, şalok	küçük orak	faucillon	small sickle to cut kindlings
qeynax	orakla biçmede sol ele geçirilen parmaklıklı biçim yardımcı aleti	protège-main des moissonneurs instrument en bois en forme de "S"	harvester's hand protection wooden tool in the shape of an "S"
tar	tahtadan yapılmış «S» biçimindeki orakla biçimde sol ele geçirilerek kullanılan biçme yardıkcı aleti	que le moissonneur met dans sa main gauche pour tenir l'herbe ou le foin qu'il vient de couper par la faucille de sa main droite	that the harvester keeps in his left hand to hold the grass or the hay which he just cut with the sickle in his right hand
kosere, xarik	yumuşak bir tür zımpara taşı	variété de pierre ponce	variety of pumice stone
heste	bileme demiri	fer à affûter	sharpening or grindingiron
hesan	bileyi taşı	pierre à aiguiser	sharpening or grinding stone,whetstone
sêgulî	üçlü çatal	fourche à 3 branches	3 pronged pitchfork
bolvir	bir tür iri elek	tamis à grosses mailles	wide meshed sieve
serad	tane, saman v.b elemede kullanılan iri gözlü elek	tamis à grosses mailles servant à séparer le grain de la paille	wide meshed sieve used to separate the grain from the straw
bêjing	tane elemede kullanılan elek	tamis à grains	grain sieve

moxil, elek	un eleği	tamis à mailles fines pour séparer le son de la farine	fine meshed sieve to separate the bran from the flour
şel, xeşe	kilim v.b yaygıları ilmek suretiyle yapılan ve tütün pamuk v.b taşımada kullanılan geçici büyük çuval	gros sac sommaire de transport de coton et de tabac	large coarse sack for transport of cotton and tobacco
ferd	yükte iki çuvaldan her biri	grand sac en poils de chèvre	large goatskin bag
têr	heybe biçimimde çok uzun ve büyük taşıma aracı.	grand bissac	large shoulder bag
xeş	*bkz.* şêl	voir şêl	see şêl
çewal	çuval	sac à céréale	cereal sack
telîs	kenevirden yapılmış çuval	çewal en chanvre	hemp çewal
xirar	kıldan kaba dokunmuş, sama v.b taşımada kullanılan büyük çuval	gros çewal sommaire en poils de chèvre pour le transport de la paille	large coarse goatskin çewal for the transport of straw
xurc	heybe	besace	beggar's bag
tûr	torba	sac	bag
selik	sepet	panier	basket
sakar	saman taşımada kullanılan çok büyük sepet	hotte généralement utilisée dans le transport de la paille	basket carried on the back for transport of straw
çetik	askılı omuz çantası	sacoche	shoulderbag
çal	buğday, arpa v.b saklamada kullanılan ve özel bir biçimde yapılan kuyu, çukur	silo creusé dans la terre pour la conservation s des céréales	silo dug in the earth for preservation of cereals
risil	ev içinde, dizboyu bir duvarla çevrili olup hububata ayrılmış yer	aire d'emmagasinage des céréales, entourée d'un muret	cereal storage area enclosed by low wall
kadîn	samanlık	pailler, hangar à paille	straw shed, straw barn
lod	dışarda özel bir biçimde saklanmak üzere istif edilmiş ve üstü, çevresi rüzgar ve yağmura karşı korunmuş saman ve ot yığını	meule de paille ou de foin entourée d'une protection contre les intempéries	stack of straw or haystack surrounded by protection against bad weather
giyadîn	otluk	hangar à foin	hay barn
bênder hûr kirin, gêre kirin	harman döğmek	battre les céréales	to thresh cereals
bênder ba kirin	harman savurmak	éventer les céréales, après le battage, pour séparer les grains de la paille	to air cereals after threshing in order to separate grain from straw
palûte, zibare	imece	travail collectif des paysans au moment des moissons	collective farmers' labour at harvest time
pûş, kaş	kendi kendine kurumuş ot	herbe sèche non fauchée	uncut dry grass
sap, kulêş	kırılmamış kuru ot	herbe sèche non hâchée	unchopped dry grass
qersele, qesel	tırılmış buğday, arpa v.b sapları	tiges fauchées des céréales	mown cereal stalks
kûzir, kozere	harman artığı iri çer çöp	débris de tiges, balayures de l'aire de battage	small pieces of stalk, sweepings of threshing area
qerme, belim	kırılmış, dövülmüş sap	tiges de céréales fauchées, hâchées lors du battage	mown cereal stalks, chopped while being threshed
ka	saman	paille	straw
hûre, pixmik	saman tozu	poussière de paille	strawdust
kapek	kepek	son	bran
kumik, çet	kabuklu tane	grain non séparé du son	grain not separated from bran
cêz, paqij, şûş	rüzgarda savurulmuş buğday	blé séparé de la paille par l'éventage	wheat separated from straw during airing
sercêz, serşûş	rüzgarda savurulduktan sonra temiz hububat kümesi	amas de grains les mieux séparés de la paille après l'éventage	heap of grain best separated from straw after airing
kesmûk, kêzmûk	kılçıklı saman	paille contenant la barbe des épis	straw containing beard of corn ears
bijî	başak kılçığı	barbe des épis	beard of corn ears
berba	savurma esnasında ayrık düşen tane, taneler	grains tombés à l'écart lors de l'éventage	grain which fell aside during airing
ifare, binbêder	harman artığı	restes du battage et d'éventage des grains	remnants of grain after threshing and airing
şeqil kirin,	hububat yığınını damgalamak,	marquer d'un sceau l'amas de	to put a seal on heap

dêç kirin	işaretlemek	grains avant son partage	of grain before it is separated
firîk	firik, henüz sararmamış fakat dolgun tanelilik hali	grain formé mais encore immature	formed grain but still immature
şewibîn,	sıcaktan tanenin	grain brûlé par la chaleur avant	grain burnt by heat
şihibîn, rewiqîn, çirijîn	olgunlaşmadan büzülerek kuruması	d'être arrivé à maturité	before coming to maturity
melêvayî, sêparî, sêkutî	marabalık	métayage	sharecropping
melêva, melêvçî	maraba	métayer	sharecropper, tenant farmer
kerax	topraksız olup toprak sahibi tarafından ailesiyle birlikte beslenen hizmetkar köylü	paysan sans terre entretenu avec sa famille par le propriétaire foncier en échange de son travail	farmer without land supported with his family by landowner in exchange for his labour
keraxî	topraksız köylünün hizmet karşılığı toprak sahibi tarafından beslenmesi	contrat liant un kerax à son seigneur	contract binding a kerax to his landlord
deraxe	üstüste istif edilmiş biçili tahıl demetleri	meule de gerbes de céréales superposées	stack of piles of cereal sheaves
deman	icar	location, louage	renting
deman kirin	icar etmek	louer	to rent
çeltûk	çeltik	riz non décortiqué	rice in the husk
çewlîk	ırmak dirsekleri arasındaki alüvyonlu toprak	terre enrichie par des alluvions	soil enriched by alluvial deposits
qîş	tarla veya arazideki volkanik iri ve büyük yassı taş	rocher ou bloc de pierre volcanique	vulcanic rock or stone block
qûç	tarlada üstüvanevi istif edilmiş taş yığını	amas de pierres dans un champ	heap of stones in field
şikêr	duvar tarzında üstüste harçsız ve iğreti istif edilmiş taş dizisi	muret formé par la superposition, sans ciment, de pierres	small wall formed by piling up stones without cement
tîr	ince ve uzun tarla parçası	segment étroit et long d'un champ	narrow and long segment of field
sed, kos	bir sürüm hattı	sillon	furrow
sersed	bir sürümlük hattın bitim ucu	le bout du sillon	furrow's end
sel	geniş yayvan büyük taş	bloc de pierre large et plat	large flat stone block
qode	ekilmemiş olup otlamaya bırakılmış tarla	champ non labouré utilisé comme pâturage	unploughed field used as pasture

Navên pez û dewaran

Amadekar : Hazim KILIÇ

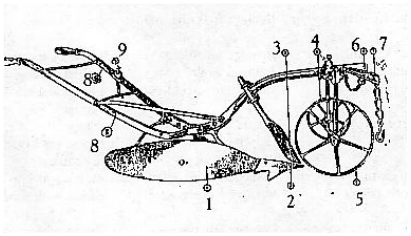
NAVÊN PEZ Û DEWARAN	HAYVAN ADLARI	NOMS D'ANIMAUX	NAMES OF ANIMALS
Pez	küçükbaş hayvanlar	ovins	ovine race
Pezên spî	koyun türü	mouton	sheep
Bêçî	1-3 haftalık kuzu	agneau âgé de 1 à 3 semaines	lamb 1 to 3 weeks old
Berx	kuzu	agneau	lamb
Kavir	6 ay - 1 yaşındaki kuzu	agneau âgé de 6 mois à 1 an	lamb 6 months to 1 year old
Berindir, şek	1 - 2 yaş (erkek)	agneau âgé de 1 à 2 ans	lamb 1 to 2 years old
Berindîr, berdîr	1 - 2 yaş (dişi)	agnelle âgée de 1 à 2 ans	(she) lamb 1 to 2 years old
Hogiç	2 yaş ve büyük koç	jeune bélier, âgé de plus de 2 ans	young ram over 2 years old
Xanberingdir	2 - 3 yaş koyun	jeune brebis âgée de 2 à 3 ans	young ewe 2 to 3 years old
Mih	koyun	brebis adulte, mouton	adult ewe, sheep
Beran	koç	bélier adulte	adult ram
Beranê qert	yaşlı koç	vieux bélier	old ram
Beranê kol	boynuzsuz koç	bélier sans corne	hornless ram
Beranê binûjik	küçük boynuzlu koç	bélier à cornes courtes	ram with short horns
Beranê kel	tohumluk koç	bélier-étalon	stud ram

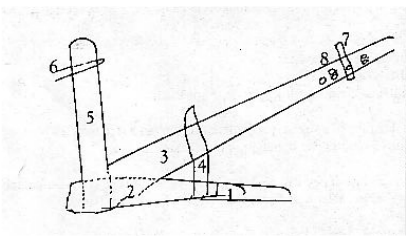
Maz, hogiç dibe maz	olgun koç	bélier d'âge mûr	middle-aged ram
Tirmaz, maz dibe tirmaz	yaşlı koç	bélier âgé, vieux	elderly, old ram
Pezê reşe	keçi türü	caprinés	caprine race
Karik	oğlak	cabri, bicot, chevreau	kid
Gîsk	6 aylık - 1 yaşında oğlak	chevreau âgé de 6 mois à 1 ans	kid 6 months to 1 year old
Kûr, hevûrî	1 - 2 yaşında (erkek)	biquet, chevreau mâle entre 2 et 3 ans	male kid 2 to 3 years old
Seyis, hevûrî	2 - 3 yaşında (erkek)	jeune bouc âgé de 2 à 3 ans	young goat 2 to 3 years old
Tiştîr	1 - 2 yaşında (dişi)	biquette âgée de 1 à 2 ans	(she) kid 1 to 2 years old
Bizaştîr	2 - 3 yaşında (dişi)	chevrette âgée de 2 à 3 ans	young (she) goat 2 to 3 years old
Bizin	keçi	chèvre	(she) goat
Nêrî	teke	bouc	billy goat
Qertenêrî	yaşlı teke	vieux bouc	old billy goat
Çûr, bizina çûr	tiftik keçisi	chèvre d'Angora	Angora goat
Merez	tiftik kılı	poils de mohair	mohair
DEWAR	**BÜYÜKBAŞ HAYVANLAR**	**BOVINS**	**BOVINE CATTLE**
çêlek	sığır	vache	cow
Golik	buzağı	veau	calf
a) Golikê sersing	buzağı	veau nourri au lait	milk-fed calf
b) Golıkê yekgaranî, parone	bir yaşında dana	bouvillon âgé d'1 an	bull-calf 1 year old
c) Mozîk	dana	bouvillon âgé de plus d'1 an, taurillon	bull-calf over 1 year old
Canega, conega	boğa	taureau	bull
Nehgan, nogin	genç inek	génisse	heifer
Ga	öküz	böuf	ox
a) Boxe, moc	boğa	taureau adulte	adult bull
b) Gayê cot	çift öküzü	böuf de labour	ox
Çêl; çêlek, manga	inek	vache	cow
NAVÊN TAYBETÎ YÊN JIYANA PEZ Û DEWARAN	**BAZI ÖZEL HAYVANCILIK TERİMLERİ**	**CERTAINS TERMES D'ELEVAGE**	**BREEDING TERMS**
Durhî, dirûşm, dirûf	damga	marque	branding
Avis	gebe	grosse	pregnant
Stawr	sütten kesilmiş, steril	qui ne donne plus de lait, stérile	milkless
Ber	zuriyet	progéniture, descendance	progeny, offspring
Kû, ko	sıcakta koyunların ardarda ve küme halinde biribirine sokulması	attroupement des moutons aux heures chaudes de la journée	flocking together of sheep at the hottest moment of the day
Mexel	hayvanların gündüz dinlenmesi ve üstü açık dinlenme yeri	aire de repos diurne pour le troupeau	herd's diurnal resting area
Hevşî	küçük başhayvanların gece dinlenmesi ve üstü açık dinlenme yeri	aire de repos nocturne pour le troupeau	flock's nocturnal resting area
Gihor, guher	yamaçlardaki koyak biçimindeki düzlük	petit plateau à flanc de montagne	small plateau on mountain side
a) Hevşiyê hingorî	akşam dinlenmesi sabaha	repos nocture	nocturnal rest
b) Hevşiyê berêspêdê	yakın dinlenmesi	repos du petit matin	rest at daybreak
∑evîn:	gece otlatması	pâturage nocturne	nocturnal grazing
Palîn, alinc	sabah, öğle, akşam otlatması	pâturage du matin et de la journée	early morning and diurnal grazing
Çere, çêre	otlatma, otlak	pâturage	pasture
Têştxwer, taştêkirin:	sabah yemi, sabah otlatması	fourrage du matin, pâturage du matin	morning fodder, morning grazing
∑îvxwer, şîvkirin:	akşam yemi, akşam otlatması	fourrage du soir, pâturage du soir	evening fodder, evening grazing
Koz, kozik:	üstü açık, etrafı çevrili kuzu ağılı	parc clôturé pour agneaux	closed off lamb pen
Gov, gom:	üstü kapalı küçükbaş hayvan ağılı	bergerie	sheep pen
Arguherî:	dinlenmeden sonra hareket ettirmek, sidik ve dışkısını ettirmek maksadıyla ve tekrar yatırılmak üzere sürünün gezdirilmesi	promenade effectuée après le repos pour permettre aux bêtes de faire leurs besoins hors de l'aire de repos	walk after rest in order to enable the animals to relieve themselves away from their resting area

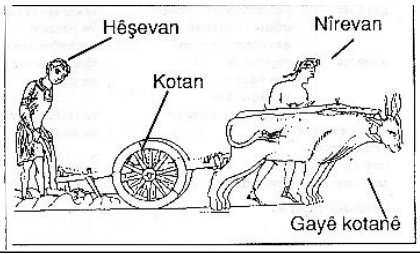
Kotan	üstü açık koyun ağılı	parc à moutons	sheep pen
Bêr, bêrî	kırda sürü sağımı	traite des brebis dans la nature	milking of ewes in the open
Dohtin, dotin	sağma, sağmak	traire	to milk
Guhan	hayvan memesi	pis	udder
Çiçik, sertîr	meme ucu	trayon	milking nipple
Dûng, dûv	koyun türünde geniş ve yayvan kuyruk	queue grasse du mouton	fat tail of sheep
Daw	koç kuyruğu	queue du bélier	tail of ram
Kerî	sürü	troupeau	flock
Dûnhe	kar üzerinde küçükbaş hayvanlara yem verilmesi	action de donner du fourrage sur la neige aux ovins	action of giving fodder on the snow to ovine animals
Berxşo	temmuzda kuzu yıkama	lavage des agneaux en juillet	washing of lambs in July
Berxbir	temmuzda kuzu kırkma	tonte des agneaux en juillet	shearing of lambs in July
Pezbir	Mayıs ve Haziranda koyun kırkma	tonte des moutons en mai et juin	shearing of sheep in May and June
Bizinbir	ağustos ve Eylül ayında keçi kırkma	tonte des chèvres en août et septembre	sshearing of goats in August and September
Cew, hevring	kırkma makası	forces, ciseaux de tonte	shears
Cewêz	kırkıcı, kırkma işini yapan kimse	personne qui pratique la tonte	shearer
Hişar	kırda büyükbaş hayvanlar için yapılan etrafı çevrili, üstü açık yer	parc clôturé à bovins	cattle enclosure
Kurmizk, boçik, qemçik	keçi türünde kuyruk	queue des capridés	tail of caprine animals
Kel	boğa	taureau	bull
Revî	binek hayvanlarının kırda kendi başına başıboş kalanlar	chevaux sauvages	wild horses
Hey	binek hayvanlarından birini veya birkaçını başıboş çöle salmak, terketmek	lâcher des chevaux dans la nature	to let horses loose in the open
Hawî, avî:	sürüden ayrılıp bir süre kırda başıboş dolandıktan sonra kendiliğinden sürüye katılan küçükbaş hayvanlardan biri veya birkaçı	groupe de bovins qui après avoir quitté le troupeau et erré quelques temps dans la nature rentrent au bercail	groupe of bovine animals coming back to the fold after leaving the herd and wandering around for some time
garan	nahır, büyükbaş hayvan sürüsü	troupeau de bovins	herd
mozirganî, binêre hişar	*bk*z. hişar		
ÇEND CINSÊN PEZ	**BİRKAÇ KOYUN TÜRÜ**	**QUELQUES ESPECES OVINES**	**SOME OVINE SPECIES**
Pezê qerqaş	akkoyun	mouton blanc	white sheep
Pezê hûrik	yüzü kırmızımsı kulakları küçük ufak yapılı bir koyun türü	race de mouton à museau rougeâtre, à petites oreilles, de petite taille	breed of small-sized sheep with reddish muzzle and small ears
Pezê riser	koyu kırmızı-kahvemsi, uzun kulaklı, uzun yapağılı iri yapılı koyun türü	race de mouton à toison marron aux oreilles longues, bien en chair	breed of well-padded sheep with brown fleece and long ears
Pezê sereş	kara başlı koyun türü	mouton à tête noire	sheep with black hair
Pezê tebeş, beş	kafası alacalı (kırmızı veya kara ile ak) koyun türü	mouton à tête pie	sheep with black and white head
Pezê sîs	yüzü, kafası ve kirpikleri tümden beyaz olan koyun türü	mouton à tête blanche	sheep with white head
Pezê qer	karakoyun. Baştanbaşa kara renkte olan koyun türü	mouton noir	black sheep
Pezê sor	kırmızı-kahvemsi renkte olan, iri yapılı, eti lezzetli bir koyun türü	mouton charnu à toison alezane dont la viande est très appréciée	fleshy sheep with chestnut fleece whose meat is greatly appreciated
Pezê hemdanî	uzun ve yassı kulaklı bir koyun türü	race de mouton aux oreilles longues et rondes	breed of sheep with long round ears
HESP Û MEHÎN	**AT VE KISRAK**	**CHEVAL ET JUMENT**	**HORSE AND MARE**
Kurik	yavru tay	poulain âgé de quelques mois	foal a few months old
Canî	tay	poulain	foal

Canîhesp	erkek tay	poulain mâle	male foal
Canîmehîn	kısrak tay	pouliche	filly
Nûzîn, berzîn	dört yaşında ve eyerlemeye erişkin at	cheval âgé de 4 ans prêt à être sellé	four year old horse ready to be saddled
Mehîn	kısrak	jument	mare
Hesp	at	cheval	horse
Bargîr	beygir, yük atı	cheval de somme	packhorse
Hespê fal	tohumluk at, döl atı	étalon	stallion
Exte, axte	burulmuş at	hongre	gelding
Hêstir	katır	mule	mule
Ker	eşek	âne	donkey
Ker, nêreker	erkek eşek	âne mâle	ass (male)
Maker, manker	dişi eşek	ânesse	she-ass
Cehşik, daşik, caş	sıpa	ânon, bourricot	ass's foal

Dezgehên cotkariyê li aliyê Şikakan

Amadekar : Mizeffer BEGZADE

DEZGEHÊN COTKARIYÊ LI ALIYÊ ŞIKAKAN	**ŞIKAK BÖLGESİNDE KULLANILAN TARIM ARAÇLARI**	**TERMES AGRICOLES DANS LA REGION DES SHIKAKS**	**FARMING TERMS USED IN THE REGION OF THE SHIKAKS**
Cot	karasaban	charrue	plough
1. gasin	karasaban demiri	soc	ploughshare
2. dend / pêcat:	yatay gövde	partie horizontale du bâti de la charrue	horizontal part of plough's frame
3. baskêş	karasaban oku	flèche de la charrue	plough's beam
4. şûrê cot	keski	coutre	coulter
5. hêş	dikey gövde	partie verticale du bâti de la charrue	vertical part of plough's frame
6. destikê cot	karasaban kabzası	poignée de la charrue	plough handle
7. Gele	sürgü	pêne, verrou	bolt
8. Kunesim	sürgü deliği	mortaise	mortise
Hêşevan	karasaban sürücüsü	conducteur de la charrue	plough driver
Nîrevan	çift hayvanlarını yönlendirici	celui qui guide les bêtes de labour	person who guides plough animals swivel plough
Kotan	pulluk	brabant	half-twin plough
1. Textê kotanê	döküm levhası	planche du brabaut	swivel plough board
2. Gasin	uç demiri	soc	ploughshare
3. ∑ûrê kotanê	keski demiri	coutre	coulter
4. Zinê kotanê	karık tekerleği	roue de sillon	furrowing wheel
5. Tekerê zînê kotanê	arazi tekerleği	rotavator, fraise rotative pour régénérer la terre	drilling wheel used to regenerate the soil

6. Kunesim	çekme deliği	gâche, mortaise	striking plate, mortise
7. Çengale û kulabe	çeki çengeli ve halkası	crampon et anneau de traction	traction cramp and ring
8. Destkêş	şasi	châssis	sub-frame
10. Çopan	çeki zinciri ve kancası	châne de traction	traction chain
1. Nîr	boyunduruk	joug	yoke
2. Navnîr	boyunduruk beli	bâti du joug	yoke frame
3. Kulabe	boyun çubuğu	baguette du joug	yoke rod or staff
4. Xenîke	boyun çubuğu bağı	anneau de la baguette du joug	ring of yoke rod
5. Kunesima nîr	boyunduruk deliği	orifice du joug	yoke opening
Mali	tapan	herse	harrow
Baskêşên maliyê	tapan çekme kolları	bras de traction de la herse	harrow's traction arm
Mangêr	tarla tırmığı	râteau mécanique	mechanical rake
Baskêşên mangêrê	çekme kolları	traverses du râteau	rake's crosspiece
Dendikê mangêrê	tırmık dişleri	dents du râteau	rake's teeth or prongs
Bose	ucu çapraz halka	anneau à extrémité croisée	ring with overlapping ends
Cencer	harman döğme makinesi	batteuse à roues cylindiriques	cylindrical wheel thresher
1-2. Tîrê cencerê	dişli kollar	arbres dentés de la batteuse	thresher's toothed shaft
3-4. Rexê cencerê	kızaklar	traîneaux de la batteuse	wooden or metallic cart used to transport thresher
5-6. Navejeka cencerê	mesnetler	appuis de la batteuse	thresher restbars
7. Dindikê cencerê	kesme dişler	dents des roues	toothed wheels
8. Banê cencerê	sürücü kulesi	cabine de pilotage	driver's cab or seat
Gêzîk/gêzî	çalı süpürgesi	balai de bruyère	besom, broom
Dirban	tırpan	faux	scythe
1. Destik, bistî	sap	manche	handle, stick
2. Heçî	sapan kolu	poignée de manche	handle
3. Gele	tırpan çenesi	pointe courbée de la faux	curved tip of cythe
Das	orak	faucille	sickle
1. Destik	sap	poignée, manche	handle
2. Devê dasê	orak ağzı	lame de la faucille	sickle blade
3. Nikilê dasê	orak ucu	pointe de la faucille	sickle tip
Bêr	kürek	pelle	shovel
Panika bêrê	kürek ayası	plaque de la pelle	shovel blade
Bistîk	kürek sapı	manche de la pelle	shovel stick
Mer	bel	bêche	spade
∑ene	çatal	fourche	fork
Dirnix	tırmık	râteau	rake
Dindikê dirnixê	tırmık dişi	dent de râteau	rake tooth or prong
Kurore	darı ekmeği	pain de millet	millet bread
Gurz	ot demeti	botte de foin	hay bundle, sheaf, bale
Bendeke	ot demetini bağlamaya yarayan ot	tige servant à attacher une botte, lien	stalk used to tie up a
Xane : Koma giya ya sed-du sed faxeyî ye	yüz, iki yüz demetlik ot yığın	meule formée de cent à deux cents javelles	stack made up with 100 to 200 swathes
Taxe	ot demeti	javelle	swath
Las: Giyayê çinî yê berê palekî ye.	bağlanmış ot demeti	brassée	armful
Xorim: Koma lasê ye.	laslardan oluşan ot yığını	meule formée de brassées	stack made up with armfuls
Doşek: Bi gurzan raxistina binê bêdera cencerê û gêrê ye	discora altına yatay serilen demet yığını	gerbes disposées en forme de matelas sur l'aire de battage	sheaves laid down in shape of mattress on threshing area
Darê coxînê. Darikê di nîveka bêderê de ye	harman ortasına dikilen direk	poteau de bois planté au milieu de l'aire de battage	wooden post stuck in centre of threshing area
Xeyan: Genimê kutayî yê li dora darê coxîn kom dikin.	direk etrafında toplanan buğday yığını	blés battus amassés autour du poteau	threshed wheat collected around post
Werîs	kıldan örme halat	corde tissée en poils de chèvre	rope woven with goat hair
Gerdûm	kağnı, öküz arabası	char à böuf	oxcart
Kol: taxûk	kızak	traineau	sleigh, sled
∑în: tok	teker çemberi, bandaj	bandage d'une roue	banding of wheel
Tilî	ispit		felloe, fellyrin
Memik	ağaç jant dilimi	section de la jente en bois	section of wooden felly
Kond	poyra	moyeu	hub
Tîr : sirnî	dingil	essien	axle

Berhemên şîr

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

BERHEMÊN ŞÎR	SÜT ÜRÜNLERİ	PRODUITS LAITIERS	DAIRY PRODUCTS
Şîr	süt	lait	milk
Şîrê xîç / şîrê xav, şîrê zine	doğumdan sonra oluşan ilk sarımsı süt, ağız sütü	premier lait d'une accouchée ou colostrum d'une bête venant de mettre bas	first milk of new mother or colostrum of an animal which just gave brith
Xelindor	ilk sütten yapılan mayasız peynir	fromage fabriqué avec le premier lait	cheese made with first milk
Firo / zak	ilk üç günlük sütten yapılan maya tutmamış taze peynir	fromage fait avec du lait des 3 premiers jours	cheese made with milk of first 3 days
Tawik: Tasika şivanan	çoban tası	bol de berger	shepherd's bowl
Serşîr: Serê şîrê xav e.	çiğ süt kaymağı	pellicule crémeuse se formant à la surface du lait straight from the cow	thin layer of cream forming on the surface of milk
Mast = qatix	yoğurt	yoghourt	yoghurt
Havên =eyvan	maya	présure, ferment	rennet, ferment
Meyin	mayalanmak	fermenter	to ferment
Meyandin	mayalamak	mettre de la présure	to add rennet
To	kaymak	crême, couche crémeuse se formant à la surface du yoghourt	cream, creamy layer forming on the surface of yoghurt
Mastê xwarinê	yemek yoğurdu, iyi kaynatılmış sütten yapılır	yoghourt à manger qui est fait avec du lait ayant bien bouilli	solid yoghurt made with well-boiled milk
Mastê kilanê	yayık yoğurdu, kaynatılmamış sütten yapılır	yoghourt à baratter fait avec du lait non bouilli qui donne davantage de beurre	yoghurt for churning made with unboiled milk which produces more butter
Çeqilmast = mastav	çırpma ayran	yoghourt à boire	liquid yoghurt
Dew	yayık ayranı	petit-lait, babeurre	buttermilk
Dewmast	ayranlı yoğurt	mélange du petit-lait et du yoghourt	mixture of buttermilk and yoghurt
Nivîşk	tereyağı	beurre non fondu	unmelted butter
Rûn	yağ	beurre fondu	melted butter
Rûnê biharê, rûnê kizinê:	ilk bahar tereyağı	beurre du printemps	spring butter
Penêr/penîr	peynir	fromage	cheese
Havênê penêr	bir aylık kuzu şirdeninden yapılan peynir mayası	présure faite avec la caillette d'un agneau âgé d'un moi	rennet made of one month-old lamb's rennet bag
Penêrê ter	taze, tuzlanmamış peynir	fromage frais non salé	fresh cheese, unsalted
Penêrê şoravkê	salamura peynir	fromage saumuré	pickled cheese
Penêrê helandî:	eritilmiş peynir	fromage fondu	melted cheese
Rîçal	örgülü peynir	fromage fondu et tressé	melted and braided cheese
Penêrê eyaran	tulum peyniri	variété de fromage conservée dans des outres	variety of cheese preserved in goatskin
Penêrê sîrikê	yabani sarmısaklı peynir	fromage à la ciboulette	cheese with chives
Penêrê siyaboyê (reşreşikê)	çörekotlu peynir	fromage à la nigelle	cheese with corncockle
Penêrê rijî	yağsız (imansız) peynir	fromage fait avec du lait écrémé	cheese made with skim milk
Penêrê pûngê	yarpuzlu peynir	fromage à la menthe sauvage	cheese with wild mint

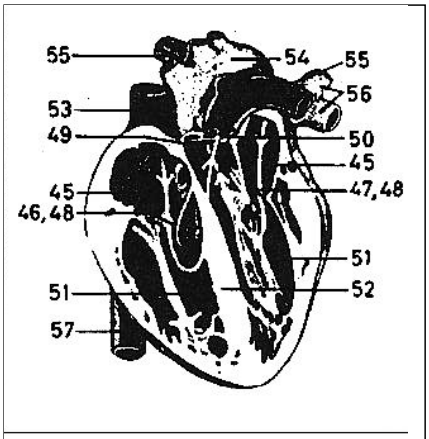
Şûjî: Ava penêr e ku germ dikin û jê lorik çêdikin.
Lorik: Ji şûjiya qusandî çêdibe.
Çirik: Penêrê honandî yê ku di ava germ a lorik jê girtî de tê honandin.
Givik: Penêrê neparzûnkirî.
Gidîş: Ji bona parastina ji ba û baranê bi awake taybetî komkirina gurzan a li nav erd e. Wisa tê birêzkirin ku serê gurzan yê aliyê simbil dikevin hundir, ji derva namînin.

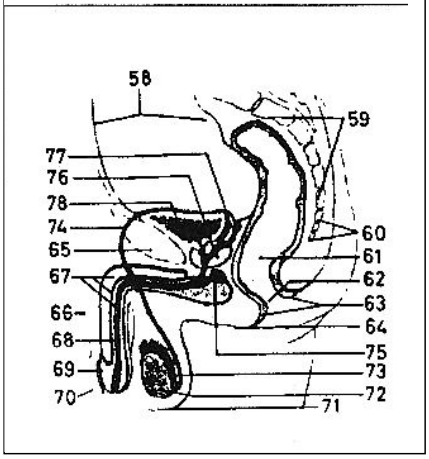
Şîrê xîç / şîrê xav, şîrê cara yekemîn a di pey zayinê de ye, ku rengê wî zerik e. Gava zarûk an berx şîrê xîç pir vexwin bi zikêşê dikevin, nava wan diçe: zarûk vîjikî, heywan tirixî dibin.
Xelindor: Ji şîrê xîç tê çêkirinê.
Şîrê xîç dikelînin, bê havên dimeye, dibe wek penêr. Ku hindik bikelînin penêr nerm, ku pir bikelînin penêr hişk tê.
Firo / zak: Ji bo penêr çêkirinê şîrê xîç yê heta sê rojên pêşiyê dikelînin, ku şîr nemeyê, dibe firo.

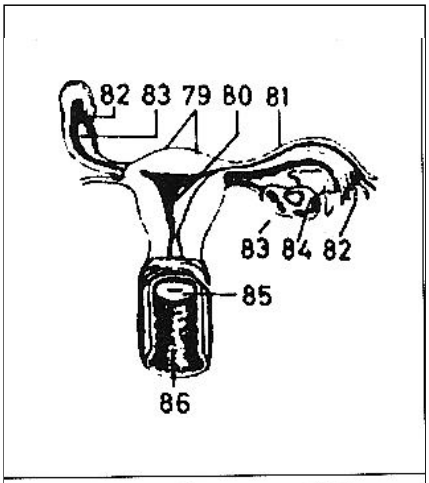
Anatomiya Mirov

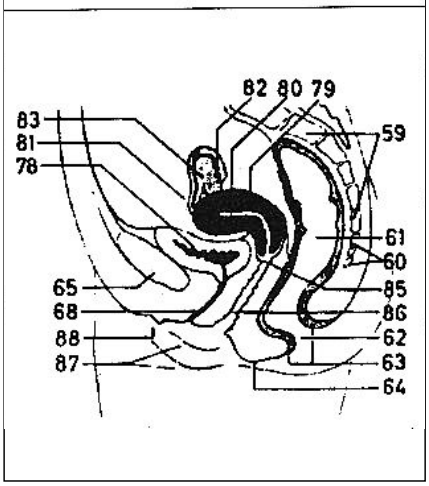
(dûmahîka hejmara 7)

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
45-57. DIL	**KALB**	**CŒUR**	**HEART**
45. Guhik	kulakçık	oreillette	auricle
46-47.Derîçeyên dil	kalb kapakçıkları	valvules cardiaques	valves of the heart
46. Derîçeya sêniçik	üçlü kapakçık	valvule tricuspide	tricuspid valve
47. Derîçeya duniçik	ikili kapakçık	valvule mitrale	biscuspid valve (mitral valve)
48. Derîçe	kapakçık	valvule	valve
49. Derîçeya şahdemar	aort kapakçığı	valvule sigmoïde de l'aorte	aortic valve
50. Derîçeya xwînbera pişikê	akciğer atardamar kapakçığı	valvule sigmoïde de l'artère	pulmonary valve pulmonaire
51. Malikên dil (malika çepê, malika rastê)	karıncık	ventricules	ventricles
52. Navbira malikan	karıncık çeperi	cloison interventriculaire	interventricularseptum
53. Xwînhênera sereke ya jorîn	ana toplardamar	veine cave supérieure	superior vena cava
54. Şahdemar	büyük atardamar	aorte	aorta
55. Xwînbera pişikê	akciğer atardamarı	artère pulmonaire	pulmonary artery
56. Xwînhênerên pişikê	akciğer damarı	veines pulmonaires	pulmonary veins
57. Xwînhênera serekeya jêrîn	alt ana toplardamar	veine cave inférieure	inferior vena cava
58. Betanê zik	karın zarı	péritoine	peritoneum
59. Hestiyê kortîxê	sağrı kemiği	sacrum	sacrum
60. Hestiyê boçikê	kuyruk kemiği	coccyx	coccyx
61. Rûviya dawîn, tortorîk	rektum, gödun	rectum	rectum
62. Zotik, pind	anus	anus	anus
63. Masûlka zotikê	anus sfinkteri	sphincter anal	anal sphincter
64. Navran	apışarası	le périnée	perineum
65. Kirkirka rûv	kaşık kemiği	la symphyse pubienne	pubic symphisis
66-77 ORGANÊN CINSÎ YÊN MÊRAN	**ERİL CİNSEL ORGANLAR**	**ORGANES GENITAUX MASCULINS**	**MALE SEX ORGANS**
66. Kîr	erkek organı, kamış	verge, penis	penis
67. Masûlka repbûnê	dikleşme dokusu	tissu érectile	corpus cavernosum and spongiosum of the penis
68. Mîzî	siyet, üretra	urètre	urethra
69. Serpelî, gupik	erkek temanül uzvu başı	gland	glans penis
70. Çermik	sünnet derisi	prépuce	prepuce
71. Kîsikê gun	taşak torbası	scrotum	scrotum
72. Hêlikê rastê,	sağ taşak	testicule droit	right testicle
73. Serhêlik	erbezi üstü	épididyme	epididymis
74. Riya avikê	spermatik kanalı	conduit séminal	spermatic duct
75. Toşpiya Koper	Cowper bezi	glande de Cowper	Cowper's gland
76. Prostat	prostat	prostate	prostate
77. Kîsikê avikê	sperm torbası	vésicule séminale	seminal vesicle
78. Mîzdank	sidik torbası	vessie	bladder
79-88 ORGANÊN CINSÎ YÊN JINAN	**DİŞİL CİNSEL ORGANLAR**	**ORGANES GENITAUX FEMININS**	**FEMALE SEX ORGANS**
79. Malzarûk	dölyatağı	utérus	uterus
80. Valahiya malzarûkê	rahim boşluğu	la cavité utérine	cavity of the uterus
81. Xerzerê	yumurtalık kanalı ou de Fallope	trompe utérine	fallopian tube
82. Fimbriyen	fimbria	franges de la trompe	fimbria
83. Xerzdank, hêkdank	yumurtalık	ovaire	ovary
84. Kîsikê hêkêpîstik, xaşik xerz	kesecik	follicule ovule	follicle ovum
85. Gewriya malzarûkê	yumurtacık	col de l'utérus	os uteri externum
86. Quz	dölyolu	vagin	vagina
87. Lêvên quz		lèvres du vagin	lip of the vulva
88. Gilik, nêrik, zilik	bızır	clitoris	clitoris

hejmar 9 havîn 1991

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

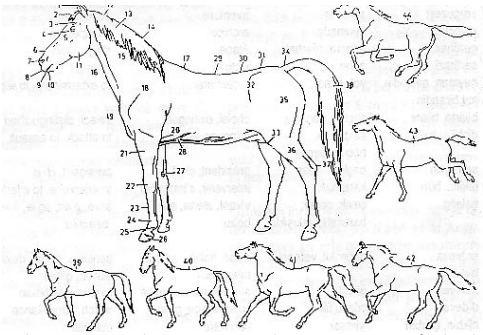
Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

HESP

Amedekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
1-38 hesp	at	morphologie du cheval	points of the horse
1-11 serî	baş	tête (la tête du cheval	head (horse's head)
1- guh	kulak	oreille	ear
2- tûmik, tûncik	perçem	toupet	forelock
3- enî	alın	front	forehead
4- çav	göz	œil	eye
5- rû	yüz	face	face
6- difin, poz, bêvil	burun	chanfrein	nose
7- firnik	burun deliği	naseau	nostril
8- lêva jorî	üst dudak	lèvre supérieure	upper lip
9- dev	ağız	bouche	mouth
10- lêva jêrî	alt dudak	lèvre inférieure	underlip (lower lip)
11- guhişk, alûş, alçîmek	atın alt çenesi	ganache	lower jaw
12- patik	ense	nuque	crest (neck)
13- biji	yele	crinière	mane (horse'smane)
14- çema stû		encolure	crest (horse's crest)
15- stû	boyun	cou	neck
16- gewrî	boğaz	gorge	throat
17- sermil		garrot	withers

18-27 lingê pêşîn,dest	ön ayak	membre antérieur	forehand
18- şepîlk, pol	omuz	épaule	shoulder
19- sîng, pêxîl	göğüs	poitrail	breast
20- binçeng	dirsek	coude	elbow
21- mil	bilek	avant-bras	forearm
22-26 zend		pied antérieur	forefoot
22- çok	diz	genou	knee (carpus, wrist)
23- zend		canon	cannon
24- qevdik, xirtik		boulet	fetlock
25- gûzek	bukağılık	paturon	pastern
26- sim		pied (sabot)	hoof
27- goçke		châtaigne, un durillon	chestnut (castor), a callosity
28- demara mehmûzê		veine thoracique externe	spur vein
29- navpişt	sırt	dos	back
30- masulka, piş		reins	loins (lumbar region)
31- qorik	sağrı	croupe	croup (rump. crupper)
32 - kulîmek	kalça	hanche	hip
33-37 - lingê paşî	arka ayak	membre postérieur	hind leg
33- çok		grasset	stifle (stifle joint)
34- qurma dêlê	but	attache de la queue	root (dock) of the tail

CIVÎNA BIHARA 1991AN

Civîna nehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî ji 25ê gulanê ta 1ê hezîranê, li Swêdê, li xwendegeha Biskops Arnöyê civiya. Civîn giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna peyvên hin afirandinên klasîk û nûjên ên kurmanci : *Nûbara Ehmedê Xanî* (Sedsala XVIIan), *Adet û Rusûmatê El Ekrad* (Sedsala XIXan), Memê Alan, Dîwana Duwem a Cegerxwîn, kovarên *Roja Nû* û *Stêrk* (Salên 1940an), Dîwana Tîrêj. Tevî vê lêkolîna bingehîn ji bo vejîndina dewlemendiyên kêmnas ên zimanê me beşdarên civînê li ser hin gotinên jiyana rojane (hesp û mirîşk) û li ser pirsên rêzimana kurdî jî xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê de belav dikin. Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1991an bûn, ev in : Lutfî Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbekir), Mizaffer Begzade (Şikakan), Huseyin Kurdo (Amûd), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Mêrdîn), Elî Şêr (Wan), Mehmet Uzun (Siwêrek), Veysi Zeydanlî (Bedlîs), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Reşo Zîlan (Agirî).

KURMANCÎ

LI SER RASTNIVÎSÎNA ÇEND TIŞTAN

(II)

Reşo ZÎLAN

3. Rastnivîsîna pirtikên bi *bê* û *ne* -yê

Di zaravayê kurmancî de daçeka «**bi**»-yê xwedî çend maneyan e. Wek daçekekê maneya wê ya bingehîn tev, tevî, di gel, pê re, pêrebûn û refaqetkirin e.Bi alikariya vê daçekê çend daçekên hevedudanî jî tên saz kirin, ku di pêkhatinên weha de rola «**bi**»-yê pêşdaçek e. Ev pêşdaçek çu caran bi peyva berî xwe yan jî bi dû xwe ve nayê zeliqandin. Ew hertim serbixwe û cihê têtê nivîsîn. Paşdaçekên ku daçekên hevedudanî pêk tînin jî, ku «**de**, **re**, **ve**» ne, divê wek «**bi**»-yê cihê û serbixwe bêne nivîsîn.

Ev çend nimûne ne ji bo daçekên sade:

*Tu hîna **bi** kurdî nizanî!*
*Balafira me hê **bi** hewayê neketiye.*
*Ewî pere **bi** bêrika xwe xist.*
***Bi** min, ev ne tiştekî qenc e.*
*Tu **bi** ya min bike, guh mede xelqê.*
*Mendoyê bêbext ew **bi** kuştin da.*
*Ez **bi** şivan bûm.*

Ev jî çend nimûne ne ji bo daçekên hevedudanî:

*Mêvan dê **berbi** êvarê bêne malê.*
*Karwan **ber bi** destê sibehê derkete rê.*
*Devê şûşê **serbi** jêr meke, ser**bi** jor bike!*
*Ne ku ez, lê **biser de** ew ji me dixeyîde.*
*Ji duhî **û bi virde** ez di nivînan de me.*
*Kinc û solên min **bi** avê **de** çûn.*
*Min dît, ku hin serbaz **ber bi** gund **ve** diçûn.*
*Tiştekî **bi** ser **ve** zêde meke!*
*"Axa, **bi** deh gundiyên xwe **ve**, bawer dike ku Keyxosrow e".*
*Şagirt **bi** mamoste **re** çûn çolê.*
*Nasnameya wî ne **bi** wî **re** bû.*
***Bi** derenceyan **re** hilkişiya taqa didiwan.*

Herweha **bi** dikare rola forma alaviyê (enstrûmental) jî, ango çêkirin yan jî bûna tiştekî bi riya yan jî bi alikariya alav û amrazekî (alet, hacet, enstrûment), bîne cîh. Bo nimûne:

*Ez çayê **bi** şekir vedixwim.*
*Ajda **bi** otomobîlê diçe çarşiyê.*
*Hestî **bi** hêrê nayên hûr kirin.*
*Wî destên xwe **bi** sabûnê şûştin.*
*Cendirme dixwazin me **bi** darê zorê bînin rê.*
*Dûwarên odeyê **bi** keviran hatine çêkirin.*
*Welat navê xwe **bi** qelemê nivîsand.*
*Wî **bi** galegalê serê me bir.*
*Pirto **bi** destê Nevzad hat kuştin.*
*Min ew pere **bi** destên xwe spartin wî.*
*"Yek heye, **bi** sedî; sed heye, **bi** yekî".*
*"Dinya **bi** dor e, ne **bi** zor e".*

*Ka de tu **bi** navê Xwedê sond bixwe!*

Ji bilî vê, **bi** dikare bibe hoker jî. Heke **bi** bi rola hokerê rabe jî divê ew bi tena serê xwe bête nivîsîn. Heçî **bi**-ya hoker e, ew ji bo darîçavkirina çawan û herweha kînga, di çi zemanî de qewimîna bûyerekê ye. Wek:

*Wê **bi** dizîka ji kurê xwe re got.*
***Bi** rastî ez ne di wê baweriyê de me.*
***Bi** roj ba dihat, **bi** şev jî baran.*
*Zimanê wî roj **bi** roj qelstir dibe.*
*Wî **bi** temamî dest ji kurdîniyê berdaye.*
*Ez ê ji te re **bi** tenê gotinekê bibêjim.*
*Hevind**bi** wî awayî nikare bixwîne.*
*Ez ê ne**bi** siwarî, lê **bi** peyatî bêm.*
*Tu **bi** qencî jê re bibêje, ne **bi** xerabî.*
*Hevraz her **bi** carekê derew dikirin.*
*Em **bi** saetan li benda te man.*

Herwekî ku di hevokên jorîn de jî diyar dibin, rola **bi**-yê, ji bilî ku ew hoker e, temamkera lêkerê (verbal attribut) ye jî. Ango **bi**, naveroka hevokê bi alîkariya lêkeran temam dike. Gava ku em li hevoka *Wê bi dizîka ji kurê xwe re got* dinihêrin, em dibînin ku di vê hevokê de peyva *bi dizîka* bi rola hokerê radibe. Ew bi me nîşan dide, ku diya wî kurikî bi çi awayî, bi çi rengî bi kurê xwe re peyiviye. Heke em pirsa *Wê çawan ji kurê xwe re got?* ji hevokê bikin, dê bersiva pirsa me *bi dizîka* be. Ne xwe, *bi dizîka* hoker e. Lê belê, pirtika ku di vê hevokê de lêkerê temam dike, **bi** ye. Bêî bikaranîna **bi** -yê, em nikarin lêkera di vê hevokê de, ku *got* e, temam bikin. Ji lewre jî em jê re dibêjin ev **bi**, temamkera lêkerê ye. Ji ber vê yekê jî divê ev **bi** bi tena serê xwe bête nivîsandin.

Carina jî **bi** bi rola pêşpirtikê radibe û di forma îzafeyê de têtе bi kar anîn. Di rewşên holê de, divê em **bi**-yê ji peyva ku bi dû wê re têt, veneqetînin û wan bi hev re binivîsin. Wek:

*Xwarina **bi** rûn dijminê tenduristiya me ye.*
*Kebaniya **bi** zarok xwe vedihisîne.*
*Heval mirovekî **bi** bext e.*
*Ev bizina me heywanekî **bi** goşt e.*
*Ciwan goştê **bi** bez hez nedikir.*
*Destgirtiya wî yeke **bi** naz e.*
*Hêmîn xwarinên **bi** tam çêdike.*
*Xortên **bi** kezeb ji gundê me derketine.*
*Geliyên **bi** dar xemla welêt in.*

Wek xuya ye, di nimûneyên jorîn de rola **bi** -yê pêşpirtik e. Ew hatiye pêşiya peyvekê, jê rengdêreke nû afirandiye. Ev rengdêra nû jî bûye temamkera navdêrekê yan jî bernavekê. Divê bête gotin, ku rengdêrên weha çêkirî, gelek caran îdyomên nû pêk tînin û ji aliyê naverokê ve, maneyeke nû dafirînin. Herwisan, **bi** -yên pêşpirtik yên bi vî rengî, pirî caran maneya *heyî, heye, xwedî/xwedan* yan jî maneya paşpirtika *-dar* didin naveroka peyva di gel xwe. Ango: Birûn = rûndar, rûnheyî.
Bizarok = ducanî.
Bibext = xwedîbext.
Bigoşt = goştdar, goştheyî.
Bibez = bezdar, bidon, birûn.
Binaz = nazdar.
Bitam = tamdar, biçêj, çêjdar.
Bikezeb = wêrek, mêrxwas.
Bidar = dar lê heye.

Tiştên ku me di warê rastnivîsîna **bi** -yê de gotin, bi giştî, di warê rastnivîsîna **bê** -yê de jî derbas dibin. Ji ber ku ferqa di navbera **bi** û **bê** -yê de, bi tenê ji aliyê naverok û maneyê ve ye. Ne ku ji aliyê rêzimanî ve. Ji aliyê rêzimanî ve rola herdukan jî yek e. Lê belê, herwekî têtе zanîn, ew ji aliyê mane û naverokê ve du pirtikên bervajiyên hev in. Heçî **bê** ye, ew di maneya tunebûn, pêrenebûn û hwd de ye. Ew ji peyva *bêyî* hatiye kurt kirin û bûye **bê**. Car caran dibe **bêî** jî. Ew, nemaze gava ku di gel gehîneka *ku*, yan jî bi tena serê xwe di maneya hayjêtunebûn, tunebûn û bihevrenebûnê de têtе bi kar anîn, dibe **bêî**.

Ev in çend nimûne ji bo rastnivîsîna **bê** -yê.
Ne bi hev re:
*Ez çayê **bê** şekir vedixwim.*
***Bê** guman ev tiştên te gotî, rast in.*
*Duhî ez **bê** pere çûbûm dikanê.*
*Goşt**bê** bez e, ji te re baş e.*
*Wî cînarê xwe **bê** sebeb bi hêrs kir.*
*Ez ê qewlê xwe **bê** gotin bînim cîh.*
*Çi bikim, **bê** bext im, şansê min tune ye!*

Bi hev re:
*Koçer mirovekî **bê** bext e.*
*Dibêjin ew bi derdekî **bê** derman ketiye.*
*Meyweyên **bê** tam nayên xwarin.*
*Mirovê **bê** kar divê li kar bigere!*
*Xwarina **bê** pere bi destê her kesî nakeve.*
*Penêrê **bê** îman nedihate xwarin.*
*Ev bîr, bîreke **bê** binî ye.*
*Cira hevalê te yê **bê** rû ne xweş e.*
*Tu dê ji kû mirovekî **bê** deng bibînî?*

Çend nimûne ji bo rastnivîsîna **bêî** -yê:
*Ew **bêî** min nabe.*
*Êzdîn **bêî** xanima xwe naçe serdana xelqê.*
*Ew **bêî** ageha mamosteya xwe derketine heuşê.*
***Bêî** ku cînaran bihisîne, mala xwe bar kiriye.*
***Bêî** ku tu bizanibî, me pereyên xwe hiltanîn.*

Heçî rastnivîsîna pirtika **ne** -yê ye, qaîdeyên ku ji bo rastnivîsîna **bi** û **bê** -yê derbas dibin, divê ji bo rastnivîsîna pirtika **ne** -yê jî derbas bibin. Berî her tiştî, pirtika **ne** -yê, pirtikeke neyînîyê ye. Ji bo pêkanîna raweya neyînîyê têtе bi kar anîn. Me dil nîne, ku em li vir dîsan li ser raweya neyînî û qaîdeyên ku ji bo wê derbas dibin, rawestin. Ji ber ku me li ser vê pirsgirêkê di hejmara 5-an ya KURMANCÎ de, ku di havîna sala 1989-an de hatiye weşandin, bendeke taybetî nivîsîbû. Ji ber vê yekê jî, em ê bi tenê bi kurtî ji **ne** -ya ku mirov bi hev re dinivîse, çêl bikin.

Qaîdeyên ku di warê rastnivîsîna **ne** -yê de derbas dibin, herwekî yên **bi** û **bê** -yê ne. Ango, her çi gava ku rola **ne** -yê bibe temamkera lêkerê, divê ew cihê bête nivîsîn. Lê heke rola **ne** -yê bibe pêşpirtik û ew di gel peyva bi dû xwe re rengdêreke nû yan jî îdyomekê biafirîne, divê ew bi hev re bête nivîsîn. Wek:

Ne bi hev re:
*Heyam niha êdî **ne** sar e.*
*Eylo **ne** kurapê min e, lê kurmetê min e.*
*Ew ê ku telefon kiribû, **ne** ez im.*
*Doktor dibêje ku ew **ne** kunêr e.*
*Hingê Efrasyab **ne** rengkorî bû.*
*Mircan **ne** yara Keleş e, yara Kawe ye.*
*Ew camêrê ku tu dibêjî, **ne** merd e.*

Bi hev re:
*Miraz ne mirovekî dewlemend e, **ne** dar e.*
*Zagros **ne** yarê me hemûyan e.*
*Gelo kîjan doktorî ev **ne** xweş muayene kiriye?*
*Ewî ne duayên qencan, lê duayên **ne** qencan kirin!*
*Mem û Zîna Xanî yê **ne** mir sertaca edebiyata me ye.*
*Camêrên **ne** merd yên wek te, nebatine rûkalê dinyayê.*
*Mîha me jî û çêleka me jî **ne** zok in.*
*Kesê **ne** heq divê cezayê xwe bibîne.*

35- ramê stûr	bacak	cuisse	haunch
36- ranê zirav	dirsek	jambe	gaskin
37- çevok		jarret (la pointe du jarret)	hock
38- dêl, qemçik, boçik	kuyruk	queue	tail
39-44- meşa hespan	at yürüyüşleri	allures	gaits of the horse
39- qedem, meşa nerm, rêveçûn	yürüyüş	pas	walk
40- rewan	rahvan	amble	pace
41- loq	tırıs	trot	trot
42- gurloq		galot	canter (hand gallop)
43-44- çargaviya nerm	hafif dörtnala	petit galot	canter
43- çargav, çarnal	dörtnala	galot	gallop
44- çargaviya miṣt	hücum dörtnala	grand galot	full gallop
temen, emr	yaş	âge	age
şîre, 1 salî	1 yaşına kadar	jusqu'à 1 an	less than 1 year old
bîrye 2 salî	tay	poulin	foal
cohnî, canî	1 ile 2 yaşları arası	âgé de 1 à 2 ans	between 1 to 2 years old
nuhzîn, 3 salî	2 ile 3 yaşları arası	âgé de 2 à 3 ans	between 2 to 3 years old
qute, 4 salî	3 ile 4 yaşları arası	âgé de 3 à 4 ans	between 3 to 4 years old
dêlberdayî, 5 salî,	4 ile 5 yaşları arası	âgé de 4 à 5 ans	between 4 to 5 years old
hesp, ji 5 salî pê ve	at (5 yaşından sonra)	cheval (à partir de 5 ans)	horse (5 years od or more)

nîşana 5 saliyê ew e ku du diranên pehn hene, dibêjin enaf.
nijdî kirin, di 5 saliyê de ku ji bona hesp dêla xwe baş hilde jor, hinekî ji dêla wê/wî dibirin.

RENGÊN HESPAN

reşbez	koyu gri	gris foncé	dark grey
sorboz	demir kır	aubère	strawberry roan
şînboz	çelik grisi	gris bleu	blue grey
kumêt	doru	bai, e	bay
zerkumet	kule	isabelle	light-tan (horse)
qule	sekili at	balzan	(horse) with white stockings
qemer	yağız	brun	brown

FERHENGOKA
ROJA NÛ

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
kiryarî	abone ücreti	abonnement	subscription
kiryar	abone	abonné (e)	subscriber
kiryar (bikir), kirîdar, kiryox	alıcı	client, acheteur	client, buyer
bişûndemayîn	gerikalma	arriération	backwardness
xwe di ser re zer kirin, xwe di ser ve çeng kirin	aşmak	franchir	to cross
navtêdan	kışkırtma, tahrik	provocation, incitation, instigation	provocation, incitement, instigation
lêsorkirin, lêtûjkirin	kızıştırma	excitation	excitement
bîrewer	aydın	intellectuel	intellectual
xweser	bağımsız	independant	independent
xweserî	bağımsızlık	indépendance	independance
heyîn	varlık	existence	existence
bîr birin, bîr lê birin	düşünmek, tahmin etmek, değerlendirmek	penser, évaluer, tenir compte	to think, to evaluate, to take into account
lebat, endam	uzuv	membre	member
xerabe, kavil, wêran, dêris, xirbe	harabe	ruine	ruin
bi dar ve kirin	idam etmek	pendre	to hang
yekîne	birlik (askeri)	unité (militaire)	unit (military)
bombeavêj, bombavêj	bombardıman uçağı	bombardier	bomber
sozwinda	sözünü tutmayan	qui ne tient pas parole	who doesn't keep his word
qipçe kirin	kenetlemek	cramponner, attacher	to clamp, to fasten, to tie
neqeb	geçit, gedik, ara	passage, brèche	passage, breach, gap
mamik, tiştonek, qelpik, têderxistinok	bilmece	devinette	riddle
noqav	deniz altı	sous-marin	submarine
bin av kirin	batırmak	couler, faire plonger	to sink, to plunge sthg into
baskordî	kolordu	corps d'armée	army corps
sinçî, sincî	karakter, ahlak	caractère, habitude	character, habit
sermed	ebedi	éternel	eternal
sermedî	ebediyet	eternité	eternity
fermandar	komutan	commandant	commander
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	commandement-in-chief
topên balafirşikên	uçaksavar topları	artillerie anti-aérienne	anti-aircaft artillery
nûçegihan	muhabir	correspondant	correspondent
zirehpûş,zirîpoş	zırhlı	cuirassé	battleship
navhincî, navincî	orta büyüklükte	moyen	middle sized
ardû	kuru yakacak	combustible solide	solid combustible
sotemenî	yakıt	carburant, combustible	fuel
tasa şihînê	terazi kefesi	plateau d'une balance	scales pan
şihîn, şehîn	terazi	balance	scales
penah	barınak	abri	shelter
pê dan erdê	direnmek	résister	to resist
berfende, aşît, renî, renû, herez, basû, şepe, horyes	çığ	avalanche	avalanche
pûn: pûyin, debax kirin	sepilemek	tanner	to tan
nav hilanîn	zikr etmek	mentionner	to mention
leylan	serap	mirage	mirage
seyandin (dûtin)	sıvamak	enduire	to coat
bi cezbê ketin	(tarikat ehli için)kendinden geçmek	entrer en transes	to go with a trance
cezbe	kendinden geçme	transe, extase	trance, ecstasy
serguzeşt	serüven	aventure	adventure
komgirav	takımada	archipel	archipelago
gehînek	aşama, merhale	étape	stage, stop

serfirazî	zafer	victoire	victory
heyman, qelandin,tov birandin	yok etmek	exterminer	to exterminate, to wipe out
bijarte, bijare	seçkin, seçilmiş	choisi, distingué	select, distinguished
dirêjî.... kirin	saldırmak, hücum etmek	attaquer, assaillir	to attack, to assault
sermiyan	başkan, lider	président, chef	president, chief
têkilî... bûn	karışmak	intervenir, s'immiscer	to intervence, to interfere
çeleng	çevik, cesur, hareketli, yakışıklı	vivant, alerte, agile, beau	alive, alert, agile, lively, beautiful
şehreza	becerikli, yetenekli,bilgili	avisé, habile, adroit, talentueux	sensible, skilful, dexterous, skilled, gifted
dîdevan	gözcü	surveillant, sentinelle	sentry, watchman
dîdevanî	gözcülük	surveillance, garde	watch, surveillance
nîkbîn, çakbîn	iyimser	optimiste	optimist
nîkbînî, çakbînî	iyimserlik	optimisme	optimism
bedbîn	karamsar	pessimiste	pessimist
bedbînî	karamsarlık	pessimisme	pessimism
armanc	amaç, ereç, hedef	but, objectif, cible	goal, objective, target
qad	saha, meydan, alan	terrain, champ, place	ground, field, place
qada şer	savaş alanı	champ de bataille	battle-field
qada dahatinê	iniş alanı	terrain d'atterrissage	landing ground
alan	yankı	écho	echo
alan dan	yankılamak	répercuter, produire un écho	to echo
bi hewa ketin	havalanmak	prendre l'air, s'envoler	to take off, to fly away
nuhirandin	mırıldanarak şarkı söylemek	fredonner	to hum
torin	asil, yakışıklı	noble, beau	noble, handsome, beautiful
narincî	turuncu	orangé, châtain clair.	chestnut, light biswin, reddish

sincok : benî, meşlûr, sincûx, kome
kesme : helîl

F E R H E N G O K A

Nûbara Ehmedê Xanî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR
Nûbar di sala 1683 an de hatiye nivîsîn.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
gerew, graw	1) rehin 2) karşılık	1) gage 2)contre-partie, contre-valeur	1) pawn 2) compensation
ziyan	hasar	dommage, perte	dammage, harmn, loss
derew	yalan	mensonge	lie
şilîl	çavdar	seigle	rye
to	kaymak	crème	cream
bet	toy	outarde	bustard, Canada goose
zîv	gümüş	argent	silver
paxir	bakir	cuivre	cooper
risas, zirinc	kurşun	plomb	lead
qela	kalay	étain	tin, pewter
ejnû	diz	genou	knee
sîng	göğüs	poitrine	chest, breast
ran	baldır	cuisse	thig
didan (diran)	diş	dent	tooth
lêv	dudak	lèvre	lip
xasma: nexasim, nemaze	özellikle	particulièrement, spécialement	particularly, especially
bajar	şehir	ville	city, town
dirav	para	monnaie, argent	money
ermûş	îpek	soie	silk

mehder	şefaet	intercession	intercession
mehdervan	şefaatkar	intercesseur	intercessor
rewal: bêmû	tüysüz	imberbe	beardless
hilû	pürüzsüz	lisse	smooth
biçûk	küçük	petit	small
mak	ana, anaç	mère, matrice	mother, matrix
asîman	gök	ciel	sky
mey	şarab	vin	wine
meyxwer	şarapçı	buveur de vin	wine drinker
hinarî	gönderilen, elçi	envoyé	envoy
bêgav	mecbur	obligé	obliged, complelled
bêgavî	mecburiyet	obligation, nécessité	obligation
gor	mezar	tombe	grave
hinar	nar	grenade	pomegranate
gilyaz	kiraz	cerise	cherry
hejîr	incir	figue	fig
kuncî	susam	sésame	sesame
bih	ayva	coing	quince
kundir	kabak	courge	marrow, squash
penîr	peynir	fromage	cheese
poxîn: genimê qelandî û hûrkirî	kavut	blé frit	fried wheat
keşk: çortan	kurut	grumeaux de babeur sechés pour l'hiver	buttermilk lump dried for winter
heban	dağarcık	sacoche	food bag
girr, debax	tabak	tannage	tanning
hevrê	yoldaş	compagnon, camarade	companion, mate
pîşe	meslek	métier, profession	occupation, craft, profession
kevan	yay	arc	bow
kêşik	yay kirişi	corde d'un arc	bow's string
tîr	ok	flèche	arrow
leşker	asker	soldat	soldier
cuwamêrî	cömertlik	générosité	generoisity
nijde	devriye	patrouille	patrol
mêrînî	mürüvet	magnanimité, générosité	magnanimity, generosity
lawînî	gençlik	jeunesse	youth
pêşû	sivrisinek	moustique	mosquito
pojan	yavşan otu	véronique	speedwell, veronica
pûng	yarpuz	menthe sauvage	wild mint
superng (siping)	yemlik otu	salsifis des prés	goats beard
kaxez	kağıt	papier	paper
penbû	pamuk	coton	cotton
bêheya	hayasız	effronté	shameless, impudent
riswayî	rezil	infâme, vil	vile, infamous
evîn	aşk, sevgi	amour	love
yar	dost	ami,e	lover
kewden	görgüsüz, cahil, düşüncesiz	écervelé, idiot rustre, goujat	churl, loot, boor co-spouse
hewî	kuma	co-épouse, lien de parenté entre les épouses d'un polygamme	
têkil	karışık	mélangé, embrouillé, désordonné	mixed-up, muddled, disorderly
ask	geyik	cerf	stag, hart
bîşe	çalılık	bosquet, buisson	copse, grove
bardar	yüklü	chargée, enceinte	loaded, laden, pregnant
avis	hamile	grosse, enceinte	pregnant
mafûr	halı	tapis	rug, carpet

mey	şarab	vin	wine
hêvî	umut	espoir	hope
hêvînemayî	umutsuz	désespéré	hopeless
asin	demir	fer	iron
pola	çelik	acier	steel
biraştî	izgara, şiş ya da ya da fırında pişmiş	rôti	roast
ta	tel	fil	thread, wire
taze	taze	frais	fresh
belg	yaprak	feuille	leaf
xêvet	büyük çadır	grande tente	large tente
kon	çadır	tente	tente
vîn	îrade	volonté	will
şên	kudret, iktidar	pouvoir	power
ala	bayrak	étendard, drapeau	flag, standard
durû	ikiyüzlü	hypocrite, faux-jeton	hypocritical
qerd	maymun	singe	monkey
zengil	çan	cloche	bell
dojeh	cehenem	enfer	hell
perestin	ibadet	adoration	adoration, worship
sertilî	başparmak	pouce	thumb
mîdad	murekkep	encre	ink
lengî	topal	boiteux	lame
verêhtin	boşaltmak	vider, verser	to pour, to empty

P E Y V Ê N

Dîwana Tîrêj

Amadekar: Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
heyam, dem, dewr	devir, çağ, dönem	temps, époque, période	time, epoch, period
geşt, ger	seyran, kır gezintisi, piknik	promenade à la campagne	walk, stroll in countryside
lenger	1) köprü ayağı 2)çapa demiri	1) pilier d'un pont 2) ancre	1) pillar 2) anchor
koh, çiya	dağ	montagne	mountain
pesar, berpal	bayır, yamaç	côteau	hillside, slope
panav, deşta bilind a rast	yüksek ova	plateau (de montagne)	plateau
lat	masif kaya, uçurum	rocher, précipice	rock, chasm
xunav	çişeleme, çiy, şebnem	rosée	dew
çirisandin	ışıldatmak	faire luire	to polish, to shine
çirisîn	ışıldamak	luire, étinceler	to gleam, to shine
perwaz	kanat çırpma, uçuş	envol, battement d'ailes	flight, taking wing
lek	1) 10.000 kişi 2) küme	1) 10.000 individus 2) foule	1) 10.000 peuples 2) crowd
cobar	dere	ruisseau, cours d'eau	stream, brook
bestîn	bağlamak	attacher, lier	to bind, to tie up, to link up
sîpah	ordu	armée	army
çilak	ince uzun değnek	baguette fine et rectiligne	rectilinear stick
çilakî	ince uzun	droit, rectiligne	straight
vîn, viyan	irade, istek	volonté	will

şeg	değnek, hokey değneği	baguette, crosse de hockey	hockey stick
helestin, rabûn	kalkmak	se lever	to wake up
hedan	sabır	patience	patience
sawêr	hayal	imagination	imagination
şermîsar	mahcub	honteux, humilié	shameful, ashamed
mişt	silme dolu	à ras bords	to the brim
piyam, peyam	mesaj	message	message
destbeste	elpençe	soumis le doigt sur la couture	fully obedient
geda	dilenci	mendiant	beggar, mendicant
qaş (kevirê bi qîmet)	yüzük taşı	pierre sertie	precious stone, gem
nigîn, gustîl	yüzük	bague	ring
rewa	nem	humidité	humidity, dampness
qad, cî, meydan	meydan, alan	place, champ	place, field
şehneşîn	balkon	balcon	balcony
zernegar	altın işleme	brodé d'or	embroidered with gold
şeng	canlı	vivant, plein de vitalité	lively, vivid
pêjin, dengê kerr	hisetme, gürültü, yankı	signe, signal, bruit, écho	sign, signal, noise, echo
pejina te nayê	senden haber yok, görünmüyorsun	tu ne donnes pas de signe de vie	there is no news from you
kalan	kılıf	fourreau, gaine	sheath
dax	dağlama	cautérisation	cauterization
çeleng	çevik, çalışkan, canlı	agile, vif, leste, diligent	agile, nimble, sprightly
êl	boy, il	tribu	tribe
koçemal : tevahiya malê	ailenin tümü	toute la famille	all family
nik, cem, ba	nezdinde, yanında	chez	at, in
kavil	virane, harabe	ruine	ruin
tak û tûk, yekoyek	tek tük	rarement	rarely
pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
pertew, şewq, tîrej	ışın	rayon	ray
jana zirav	verem	tuberculose	tuberculosis
kovî	yabanî, evcilleştirilmemiş	sauvage, non domestiqué	sauvage wild
pêxwas	baldırı çıplak	va-nu-pieds	tramp
guft û goy	sohbet	causerie, conversation	talk, chat, conversation
tax	mahalle	quartier	quarter, neighbourhood
tevger, bizav	hareket	mouvement	movement, motion
pêşewa	önder	leader	leader
serwer	ulu önder, hükümdar	souverain	sovereign
rav, 1) nêçîr 2) sef	1) av 2) saf	1) chasse 2) rang	1) hunting 2) row, line
kam	dilek, arzu	désir	desire
xifş, ximş, karxezal	ceylan yavrusu	faon, daguet	fawn, brocket
xûz	kambur	bossu	hunchbacked
nependî	gizli	en cachette	on the sly, secretly
xeml û xêz	zinet, süs eşyası	parure, ornement	ornament, jewels, finery
qûntar	dağ eteği	flanc de montagne	slope
berpal	bel	versant de coline	hillside
baq	demet	bouquet	bunch
hov	vahşi	sauvage, fauve	wild, wildcat
rêç, şop	iz	trace	track
pîkolî, pêkolî	eşeleme	action de piaffer	stamp
pêkolî kirin	eşelemek	piaffer	to stamp, to paw the ground
kêl, kevirê çikandî	dikili taş, mezar taşı	borne, pierre tombale	milestone, tombstone
kotek	zor	force, coercition	coercion
şevgêr	harami	brigand opérant la nuit	brigand acting by night
ban	dam	toit	roof
liq	şube	section, branche	section, branch
rex	donanım	agrès, cartoucherie	apparatus, cartridge belt

bîdar, şiyar	uyanık	éveillé, vigilant	awake, vigilant
dilawer, dilêr	yiğit	brave, vaillant	brave, valiant, galant
hêvisîn	nakış işlemek	broder	to embroider
çogan, darê gogê	polo değneği	crosse	crook, crocier, stick
vajî	ters	envers, à l'envers	wrong side, inside out
çox	çuha	drap	woolen cloth
kemxa	bir nevi ipek kumaş	soie de Damas	silk of Damascus
mexmer	kadife	velours	velvet
mircan	mercan	corail	coral
şêrgele	aslan sürüsü	troupeau de lions	herd of lions
têz	çakmaklı tüfeklerde ateşleme fitili	mèche du briquet de fusil	wick of a rifle
şewl	fundalık	broussailles	brushwood
pişk	kura, nasib	lot, part	prize, share, lot
pişk avêtin	kura çekmek	tirer au sort	to draw lots
best	heves, ilham	inclination, désir, inspiration	desire, inclination, inspiration
salar	baş kumandan	commandant en chef	commander in chief
serbaz	er, nefer	soldat	soldier
darsêpî	sehpa, idam sehpası	gibet, potence	gallows
arbeşk	çakmak taşı	silex	flint
axivîn	depreşmek	récidiver (maladie)	to recur
deliyan	kamaşmak	s'éblouir	to bedazzle
terez, zîpik	dolu	grêle	hail
bahoz	fırtına	tempête	storm, tempest
hilmiştin, rapêçayin	çemremek	se retrousser	to hitch up, to turn outwards
bengîn	tutkun, sarhoş	amoureux passioné	passionate
kelax	leş	charogne	carrion
gornebaş	bir sırtlan cinsi	une variété de hyène	a variety of hyena
keftar	sırtlan	hyène	hyena
sermed	ebedi	éternel	eternal
sermedî	ebediyet	éternité	eternity
pêwend	bağ, ilgi	lien, liaison, relation	link, linkage, relation
qirş û qal	çer çöp	brindilles	twig
moran	pus	brouillard	fog, mist, smog
çepel	çirkin	laid	ugly
şabaşî	şükür, ikram	grâce, louange	praise, grace
ceban	mezarlık	cimetière	cemetery
hoşîn	sendelemek	tituber	to stagger
delav	yalak	abreuvoir	watering place
rewrewk	gözleri kararma, sanrı	hallucination	hallucination
hilçinandin	1) çekip koparmak 2) örmek onarmak	1) extirper 2) ravauder, repriser	1) to eradicate, to extirpate 2) to darn
sergerdan	şaşkın, başı dönen	étourdi, désorienté	heedless, scatter brained
zîtin	eğirmek	filer	to spin
peng	iplik çilesi	écheveau	skein, hank
gilde	yumak	pelote	(wool) ball
keşkûl	keşkül, dilenci çanağı	obole	mite, offering, obol
gezo	kudret helvası	manne, exsudation végetale	manna
temara mirinê	ölüm uykusu	sommeil de la mort	deep sleep
rêl	küçük orman	bois	wood
berokaş	yokuş yukarı	pente ascendante	uphill
şîp	iniş, çağlayan	chute d'eau, cascade	waterfall, cascad
babîsok, babelîsk	hortum	tourbillon	whirlwind
bagêr	kasırga	ouragan, bourrasque	hurricane, storm
nirx	narh, değer	prix, valeur	price, value
hok: girêka ku vebûna wê hêsan e.	çözülmesi kolay düğüm	nöud facile à défaire	knot easy to undo

îşk*, îşk dan	sıkıştırmak (yük)	comprimer, presser	to squeeze, to press
gulî	püskül	houppe	tassel, tuft
rîşî	saçak	frange	fringe
mexmer: elba	tahtadan yapılmış	grand récipent en bois	large wooden bucket
mezin a darîn	büyükçe kap		
navkil, kêrî	yayık germe tahtası	baguette servant à tendre la baratte en outre de chèvre	stick which serves to brace a goatskin used as churn

---

* îşk : darê ku pê piştiyek, barek tê şidandin.

Termên rêzimanî

kurdî	tirkî	fransizî	înglilîzî
termên rêzimanî	gramer terimleri	termes grammaticaux	Grammatical terms
alfabe, f.	alfabe	alphabet	alphabet
tîp, f.	harf	lettre	letter
girdek, f.	büyük harf	majuscule	Capital (letter)
hûrek, f.	küçük harf	minuscule	small letter, lower case
dengdar, f*.	ünlü, sesli	voyelle	vowel
dengdara dirêj, f.	uzun ünlü	voyelle longue	long vowel
dengdara kurt, f.	kısa ünlü	voyelle courte	short vowel
bêdeng, f.	ünsüz, sessiz	consonne	consonant
dudeng, f.	iki ünlü, diftong	diphotngue	diphtong
sêdeng, f.	üçünlü, triftong	triphtongue	triphtong
kîte, f.	hece	syllabe	sylabble
yekkîte, f.	tek heceli	monosyllabe	monosylabble
dukîte, f.	iki heceli	dissyllabe	disylabble
sêkîte, f.	üç heceli	trisyllabe	trisylabble
kîtandin	hecelemek	épeler, syllabe par syllabe	to spell syllabble by syllable
pirkîte, f.	çok heceli	polysyllabe	polysyllable
tîpandin	harfi harfine yazdırmak	épeler lettre par lettre	to spell leter by letter
ra, f.	kök	racine	root
rader, m.	masdar	infinitif	infinitif
bêje, peyv, f.	sözcük, kelime	mot	word
bêjeya guhêrbar, f.	değişken sözcük	mot variable	inflectional word
bêjeya neguhêrbar, f.	değişmez, değişken olmayan sözcük	mot invariable	unvariable, uninflectional word
bêjeya sade	yalın sözcük	mot simple	simple word
bêjeya hevedudanî	bileşik sözcük	mot composé	compound word
pêşdanî, f.	önek	préfixe	prefix
paşdanî, f.	ardek	suffixe	suffix
eyletbêje, f.	sözcük topluluğu	famille de mots	words family
serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
serbixweyî	bağımsızlık	indépendance	independence
piçûkker	küçültücü	diminutif	diminutive
erînî	olumluluk	affirmative	affirmative
neyînî, f.	olumsuzluk	négation, négative	negative
hevedudanî, f.	bileşik	composé	compound
hevmane, f.	eşanlamlı	synonyme	synonymous
hevdeng, m.	eşsesli	homonyme	homonymous
dijmane	karşıt anlamlı	antonyme	antonymous
devkî	sözlü	oral	oral
nivîskî	yazılı	écrit	in writing
nimûne	örnek	exemple	example

rêziman	gramer	grammaire	grammar
rêzimana kurdî	Kürtçe grameri	grammaire kurde	Kurdish grammar
navdêr, m.	isim (grammer)	substantif	noun, substantive
nav, m.	isim	nom	name
serenav, m.	özel isim	nom propre	proper noun
hevenav, m.	cins isim	nom commun	common noun
komenav, m.	nom collectif	topluluk ismi	collective noun
navê hevedudanî, m.	bileşik isim	nom composé	compound noun
jimar	sayı	nombre	number
jimarnav, m.	sayı adı	numéral	numberal
tekane, m.	tekil	singulier	singular
pirane, m.	çoğul	pluriel	plural
zayend, f.	cins	genre	gender
mê, f.	dişil	féminin	feminine
nêr, m.	eril	masculin	masculine
nêtar, f.	nötr	neutre	neuter
nêtari, f.	nötrlük	neutralité	neutrality
rastnivîsîn, f.	imla	orthographe	orthography
spehînivîsîn, f.	güzel yazı yazma sanatı	calligraphie	calligraphy
tof, f.	grup, küme	groupe	group
awa, m.	hal, durum	cas	case
tewandin, f. tewang, f.	büküm	déclinaison	declension
tewandin (bitewîne !)	bükümlemek	décliner	to decline
kes, m.	şahıs	personne	person
kesê yekemîn	birinci şahıs	première personne	first person
kesê duwemîn, m.	ikinci şahıs	deuxième personne	second person
kesê sêyemîn, m.	üçüncü şahıs	troisième personne	third person
rengdêr, f.	sıfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn, f.	niteleme sıffatı	adjectif qualificatif	qualifing adjective
rengdêra nîşandanê, f.	işaret sıfafı	adjectif démonstratif	demonstrative adjective
rengdêrra jimarîn, f.	sayı sıfatı	adjectif numéral	numeral adjective
rengdêra pirsiyarkî, f.	soru sıfatı	adjectif interrogatif	interrogative adjective
pronav, m.	zamir	pronom	pronoun
pronavê kesîn, m.	şahıs zamiri	pronom personnel	personal pronoun
pronavê pirsiyarkî, m.	işaret zamiri	pronom interrogatif	interrogative pronoun

---

* Di xebatên xwe yên rêzimanî de Mîr K. A. Bedir Xan *dengdar* ji bo *bêdeng* ango bîseda ya farisî [(t) : sessiz, (f) : consonne] bi kar aniye û ji bo *sedadar* a farisî [(t) ünlü, (f) voyelle] jî *dengdêr,* dixebitîne. Ji ber pêşî li tevliheviya navbera *dengdar/dengdêr* bê girtin û ji bo bikarin van mefhuman bi awayekî sadetir bi zarokên kurd bidin hîn kirin, Civîna ziman termên jorîn helbijart.

JI KLASÎKÊN KURDÎ

F erhengoka D îwana C egerxwîn

-II-

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
kulah: kum	külah	bonnet	cap, bonnet
raborî	geçmiş, mazı	passé	past
şax: çiya	dağ	montagne	mountain
diyar: bilindahî	yükseklik	hauteur	height
fexfexe: xwe nepixandin	övünme	pavanement, fanfaronade	strutting about, bragging

devlok: kesê ku dev davêje her kesî	ısırıcı, herkese dil uzatan	qui agresse tout le monde	aggressive towards everyone
lewleb: destikê meşkê: çerxa felekê	felek çarkı	roue de la Fortune	fate
çikûs: tima	cimri	avare	miserly, stingy
mehder: şefaet	şefaat	clémence	clemency, leniency
şebnem: xunav	şebnem	rosée	dew
rekeh: qefes	kafes	cage	cage
qelêr: qilêr, qirêj	kir	saleté, crasse	dirt, filth
lehî: lêwî, laser, sêlav	sel	torrent	torrent
pereng: 1) hevrîşimê pir sor ê ku dibiriqe, 2) bizot	1) kızıl ipek 2) köz	1) soie rouge 2) braise	1) red silk 2) embers
pêkve: bihevre, hemî	birlikte	ensemble	together
kepen: qeyd û zincîr, lele, toq û zincîra giran ku dixin stûyê mehkûman	mahkumların boynuna takılan ağır zincir	chaîne lourde portée au cou par des condamnés	heavy chain put around the neck of prisoners
kortal	uçurum, dipsiz derinlik	abîme	chasm, abyss
xurd, par	pay	lot, part	share
saw: tirsa mezin	dehşet	frayeur, terreur	fright, terror
reş û peş	korkuluk	épouvantail	scarecrow
reş û peş kirin, çav tirsandin	ürkütmek	brandir l'épouvantail	to scare
serpêl: heqîr, bêxîret	ürkek, haksız-lıkları kabul eden, hakir	indigne, vil	vile, infamous
gerdûn: kaînat	evren	univers	universe
xar: kelem	diken	épine	thorn
lewçe: çenebaz	geveze	bavard	talkative
tolaz: jinbaz, çavlider	hovarda	coureur, libertin	womanizer, woman-chaser, libertine
zugurt: 1) bê jin 2) bê mal û bê dirav, bê çare, reben, rahib stembar : yê ku	1) bekar 2) parasız 3) rahib	1) célibataire 2) sans fortune 3) moine	1) bachelor 2) penyless 3) monk
stem û zilm dikşîne	mazlum	opprimé, persécuté	oppressed, persecuted
paçîk: perçeyekî nerm ê piçûk, potik	bez parçası	pièce de toile, de tissu	piece of material, of cloth
şerîpan bûn :	savaşmak	se battre	to figth
bejî : yabanî, ne avî	yabani, sussuz	sauvage (plante)	wild, savage
sîm : zîv	gümüş	argent	silver
dasî : parsûyên masiyan	kılçık	arête d'un poisson	fishbone
noq	dalma	plonger, plongée	dive, diving
noq bûn	dalmak	plonger	to dive
noqar	dalgıç	plongeur	diver
qulebaz : fêlbaz, fenek	üçkağıtçı	intrigant	schemer
jêder : çavkanî	memba	source, origine	source, origin
gerd : mezin, giregir	büyük, eşraf	grand, notable	notable, impressive
tore : edeb, terbiye	terbiye	education	education
bengîn : bi evîna	aşık, tutkulu	amoureux	enamored, passionate lover

kesekî dîn bûn		passionné	
bengînî	tutku	passion	passion
mihrecan	festival,	festival	festival
wefd, *nm*	heyet, delegasyon	délégation	delegation
merbend :	ayaklara vurulan	chaîne mise	ankle chain
qeyda ling	zincir	aux pieds	
qaçûr, qemçûr	hayvan vergisi	impôt prélevé sur le bétail	tax levied on livestock
hêtûn: kûreya kilsê an hesinkeran	demirci ocağı	forge (de forgeron)	blacksmith's forge

— péhlevan: ji gotina îranî pehle, şehir, bajar tê, pehlevan kesê ku bajar diparast, ku mêr û mêrxas bû, jê re digotin. şeraba kamiranî: şeraba bexteweriyê, şeraba ku mirov dighîne miradê xwe
— li hember hev bûn: şerê hev kirin
— bej : erdê bê av, reşahî
— şût : 1) kone, fenek 2) rût, tazî

F erhengok

Reşo ZÎLAN

Kovara kurdî ya bi navê ***Stêr***ê, di navbera salên 1943 - 1945-an de, wek paşkoya (servehî) salane ya rojnameya ***Roja Nû***, li Beyrûtê hatiye çap kirin. Herwekî têtе zanîn, rojnameya ***Roja Nû***, rojnameyeke hefteyî bû û di navbera salên 1943-1946-an de li Beyrûtê dihate weşandin. 73 hejmarên rojnameya ***Roja Nû*** ronahî dîtine. Xwediyê hem ***Roja Nû*** û hem jî ***Stêr***-ê mamostayê payebilind û zaneyê nemir rehmetî Mîr Dr. Kamiran Alî Bedirxan bû.

Li ser hev 3 hejmarên ***Stêr***-ê derketine. Hejmara 1-an di 6.12.1943-yan de, hejmara 2-yan di 28.2.1944-an de û hejmara 3-yan jî di 22.10.1945-an de hatine weşandin. Hemû hejmar di yek mezinahiyê de, ango di formata A3-ê (297x420 mm) de û 4 rûpel in. Kovar bi xwe wênedar e û wêneyên wê reş û spî ne.

Stêr bi xwe, bi kurdiya zaravayê kurmancî ye û herwekî diyar e, bi kurmanciyeke bilind, edebî, spehî û bedew hatiye nitirandin. Heçî mijarên kovarê ne, mijarên giştî û gelemperî ne. Tevî ku mijarên giştî beşeke girîng ya kovarê pêk tînin, tê de nivîsarên zargotinî û edebî jî ne kêm in.

Ferhengoka jêrîn, ferhengokeke pir piçûk ya peyvên nû, yan jî peyvên jibîrçûyî, windabûyî, nadir û kêmpeydabûyî ne. Ji bilî vê, me peyvên ku ji aliyê rastnivîsîna zaravayê kurmancî de girîngiyekê berpêş dikin jî êxistine ferhengokê. Me li beramber peyvên holê bi tenê «*Rastnivîsîn!*» daniye û bi vî awayî xwastiye bala xwendevanan bikişînin.

Mirarî: mirwarî, durr, lû'lû'; kevirekî rengsedef û giranbiha ye. (t) *inci* (f) *perle* (e) *pearl*
Çarnikar: çarkenar, çarmedor, çaralî, çarhêl, çarhawêl, çarrex
Kû der: *rastnivîsîn!*
(Bi şewq û) **bîn**: (bi şewq û) bînîn
Şanî dan: nîşan dan, nimandin, raber kirin
Pêş kirin: nîşan dan, nimandin, raber kirin
Pevregirêdayî: yekker, yekpare, bihevregirêdayî
(Ev mezinên) **he**: (ev mezinên) han
Sermiyan: = semyan: serek
Dirêjî (neyaran) **bike**: êrişî (neyaran) bike
(Bi hêvî û) **niyaz**: (bi hêvî û) lava
Bi hafa (yekî ketin): bi diyarî (yekî ketin)
Nazenîn: nazdar
Şaristan: 1. welat 2. bajar, şar, şehr
Derêxistin: derxistin
Bend: meqale
Nivîsevan: nivîser, kesê xwedî jêhatin û qabiliyet ku dikare bend yan jî pirtûkan binivîse. Heçî peyva «nivîskar» e, ne bi vê maneyê ye. Ew bi maneya kesê ku şol û karê wî nivîsandin e, bi karê nivîsînê ve bilî dibe, ango sekreter yên ku di nivîsgeh û buroyekê de kar dikin.
Sername: sernivîs, navê bendê
Xebatker: kedkar
Xwe kar kirin: xwe amade kirin
(Çek û) **posat**: (çek û) techîzat
Qirên: şer, pevçûn

Gerandin: bi rê ve birin, îdare kirin
Berberî: şer û neyarî
Bergeh: 1. dîmen, menzere 2. horîzont, aso, ûfiq 3. perspektîv 4. menzîl, mesafe
Gerew: barimte, rehîne
Kûrahî: *rastnivîsîn!*
Lê hûr nêrîn: lê hûr bûn, bi hûr û kûrahî li dabaşekê nihêrîn û ew ders kirin.
Pêşçavan kirin: nîşan dan, nimandin, raber kirin
Gerînende: serkar, mudir
Mirovdewlet: mirovên xwedî zanyariyên dewletbirêvebirinê
Çîrêdestî: berhema destên hunermendekî
Mermertiraş: kesê ku mermeran ditiraşe û jê tiştekî diafirîne
Nûve: îcad, tiştên nû hatine dîtin û îcad kirin
Nûvekar: mûcîd, kesê ku tiştekî nû îcad kiriye
Kûrerastî: rastî û heqîqetên kûr
Bilindtir: *rastnivîsîn!*
û h.w.d.: Û her wekî din, û hwd
Destnîgar: resam
Nîgarandin/nîgarîn: resim kirin
Qesirbend: koşkbend, kesê ku ji avakirina koşkan beşer dike
Avahîgeh: cîhê ku avahî lê hene
Zîz: hesas
Hişyar: *rastnivîsîn!*
Ev pênc sal in: *rastnivîsîn!*
Papor: Keştiyên ku bi buxarê dixebitin
Çelê erbîniyê: = çelê 'erbe'îniyê: çelê erebî, çelê giran
Perde vegirtin: perde kişandina di navbera du tiştan de
Xame: qelem
Daketin erdê: danîn erdê (ji bo çûk û balafiran)
Mamoste: dersdar, mu'elim
Hevalbend: mutefîq
Pereyên xwe: *rastnivîsîn!*
Niha: *rastnivîsîn!*
Dot: keç
Lewitîn: pîs bûn
Xwe bera avê da: xwe berda avê, xwe avêt avê
Qîrker: telal. *«Agir ket mala qîrker, kesî bawer nekir».*
Arî: Xweliya şewitî. *«Ariya ber tifika xwe nadim birinca xelkê».*
Topên balafirşikên: ew celeb çek e ku mirov pê şerê balafiran dike û wan dide erdê.
Pertaw: = pertew, perto: tîrêj
Hawîr: komek kesên ku bi eynî pirs û babetê ve mijûl dibin.
Çandinî: ziraet
Devî: devîçirk, tûm, kem, kurs,darkolik, teraş, dirî, hejik, pûte
Ber pê diçû: ber bi wî diçû
Weşînek: weşandina bernameyekê bi riya radyo yan jî televîzyonê
Civangeh: cîhê ku mirov civanê dide hev û hevûdu lê dibîne, cîhê civanê, cîhê randevûyê, cîhê hevûdu dîtinê
Serhoste: hosteyê ku serektiya hosteyan dike û serekê wan e.
Hostekar: hoste
Bihingeh: cîhê ku mirov xwe lê vedihesîne û îstirehet dike.
Dagerîn: vegerîn
Şikênandin: şikinandin, şehandin, şeh kirin
Nesaxî: nexweşî
Pengav: cîhê ku av tê de pengiviye
Xarê mîhan: keriyê mîhan
Boşê dewan: keriyê hêştiran, keriyê deveyan
Nijdeyê hespan: keriyê hespan
Berxurdar: pardar, behredar
Hatinên erdê: dahatên erdê.

F E R H E N G O K A

Memê Alan

Amadekar : Mehmed UZUN

kurdî	*tirkî*	*fransızî*	*îngilîzî*
mifte, kilît	anahtar	clé	key
bergîr, hespe baran	beygir	cheval de trait, cheval de labour	packhorse
xezîne, defîne, gencîne	hazine	trésor	treasure
sûk, çarşî, bazar	çarşı, bazar	marché	market
havîngeh	yazlık konut	résidence d'été, lieu d'estivage	summer residence, holiday resort cattle's summering area
mîrasxwar, mîratxwir	mirasçı	héritier	heir
haşer û maşer : roja qiyametê	kıyamet günü	jour du Jugement Dernier	Last Judgement Day

xulîn : dengê avê	su sesi	murmure de l'eau	murmur
delîlê heyiriyan : rêberê bêçareyan	çaresizlerin rehberi	guide des infortunés	guide of the wretched
dehiye : qurban	kurban	sacrifice, victime	sacrifice, victim
hermet : xanim	hanım	dame	lady
tenbî : qewîtî	tembih	recommandation, avertissement	recommendation warning
şalûl	baştankara	mésange	tit (mouse)
qonax : menzîl	mesafe, konak	étape, relais	stop, stopping place
kokim : kal	yaşlı	vieux, vieillard	old
galegot : şayia	söylenti	rumeur	rumour
kuriyê behre : caniyê kûvî yê behrê	denizaltı	hippocampe	hippocampus
serac : kesê ku zînan çêdike	saraç	sellier	saddler
çîn : neqş	nakış işleme	broderie, ornement	embroidery, ornament
şewla rojê : tîrêja roja	güneş ışını	rayon de soleil	ray
lîwan : hesinê gemê	gem	mors	bit
lewend : bedew û bi bejn û bal	yakışıklı	beau, élancé, de belle allure	beautiful, slender, good-looking
perwaz : fir	uçuş, uçma	vol	flight
wexm : bîhna nexweş, wexmê miriyan	kötü koku, ölü kokusu	odeur de putréfaction, puanteur	stink, stench
çêlikê şêran : têjikê şêran	aslan yavrusu	lionceau	lion cub
stêle : musteheq, layiq	layık	digne	worthy of, deserving
avaker	imar eden, mimar	batisseur	builder
ferş : teht	döşeme taşı	dalle de pierre	stone slab
simsimî	benekli	tacheté, tavelé	spotted, dotted, speckled, packmarked
mêrkuj	katil	assassin	assassin, murderer
navkêl	bel	reins	kidneys
gûş, goşe	köşe	coin, angle	corner
sergewer : malmezin, torin	asilzade	noble	noble
hênijîn	uyuklamak	somnoler, s'assoupir	to doze, to snooze, to feel drowsy
perwa : tirs	korku	peur	fear
bêperwa	korkusuz	intrépide, preux	intrepid, valiant
dilketî	aşık	amoureux	in love, person in love
kir, kirin	eylem	acte, action	act, action
tem	niyet, arzu	désir, intention	desire, wish, intention
tem kirin	niyet etmek, arzu etmek	désirer, avoir l'intention de	to desire, to wish, to intend to
lezgîn	çevik	agile, leste, alerte	agile, nimble, alert
binanî ; devê tûjê şûr	kılıcın keskin ağzı	le fil de l'épée	the edge of the sword
qonç : boçik	potinin çekilen uzantısı	la tige de la botte	boot's let
pêda pêda : berebere,peyderpey	peyderpey, giderek	petit à petit,progresivement	little by little, progressively
eylo	kartal	aigle	eagle
çilka baranê : dilopa baranê	yağmur damlası	goute de pluie	rain's drop
şapik	pantalon	pantalon	trousers, pants
gengaz : hêsan	kolay	facile	easy
rivên : rivîn, pêtî	alev	flamme	flame
şadimanî, şahî	sevinç, şenlik	joie, liesse, fête	joy, jubilation, celebration
kok : xeml, xweçêkirin	süsleme	toilette, maquillage	toilet, make-up
xwe kok kirin	süslenmek, güzelleşmek	se faire beau, se maquiller	to get spruced, to make-up
talaz : toz	toz	poussière, détritus	dust, rubbish, refuse
berger : kesê ku li ber digere	rica eden, yalvaran	suppliant	supplicant
reml, fal	fal	bonne aventure	fortune
remldar: kesê ku remlê davêje	falcı	diseur de bonne aventure	fortune-teller
keviya avê : kenarê avê	su kenarı, sahil	le bord de l'eau	water's edge

avan	yardakçı	courtisan, flagorneur	flatterer, fawner
serdilk	aziz, sevgili	favorite, chérie	favorite, beloved, cherished
girgîn	azgın, öfkeli	furieux, emporté	furious, hot-tempered
liyan	zayıf, acılı	faible, meurtri	weak, wounded
bodek, ehmeq	budala	idiot, stupide	idiot, stupid
gurr : gef û gurr	tehdîd	menace	menace, threat
gef û gurr dan	tehdit etmek	menacer	to threaten
ebeboz : pêxwas	lumpen	voyou	hoodlum, hooligan
ababelek : fesad	fesatçı	intrigant	scheming
hêl : qewet, hêz	güç	force, puissance	strength, power
bi hêl, bi qewet	güçlü	puissant, fort	powerful, strong
ji hêl ketin	bitkin düşmek	être à bout de force	to be exhausted, to be at the end of one's tether
mehfûr	halı	tapis	carpet
pêrçenk : şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
hişmetkar : heyran	hayran	admiratif	admiring
hişmetkar mayin	hayran kalmak	être admiratif, admirer	to admire
bêtar: gelek zêde, felaket	fazla, haddinden fazla	excessivement, terriblement	excessively, terribly
meqet : mînder	minder	coussin	cushion
kelîşo : cilşo	çamaşırcı	laveuse, femme qui fait la lessive	washerwoman
mihrîvanî : dilovanî	şefkat, muhabet	tendresse, affection, clémence	tenderness, affection, clemency
bijî	yele	crinière	mane
bijiyê şêran	aslan yelesi	crinière du lion	lion's mane
mekarî : dek, fêl	hile	ruse, intrigue	guile, trickery
tiling : dêl	kancık	chienne (insulte)	bitch
dûşk : diş	baldiz	belle-sœur	sister in law
dimik : serê nikil	gaga ucu	le bout du bec	tip of beak
xewle	tenha	isolé, à part, aparté	aside
xewle kirn	özel görüşmek	faire un aparté	to have a private talk
meterîs : sîper, çeper, kozik	siper	tranchée	trench
lek	10.000	10.000	10,000
derbest, çardar	sedye	brancard	stretcher, shaft
kuşim	alay	moquerie	mockery
li kesekî kuşim kirin	biriyle alay etmek	se moquer de quelqu'un	to make fun of s.o.
seypisan : kuçikbav	köpekoğlu	fils de chienne	son of a bitch
pabûsî : pê maç kirin	ayak öpme	baisser le pied	to kiss the feet
pêlepaş : berepaş	geri geri gitmek	à reculons	backwards
lehîzvan, lîstikvan	oyuncu	joueur	player
şetrenc : kişik	satranc	échec	chess
segman : nîşangirê baş	nişancı	bon tireur	good shot
peya, peyar	piyon	pion (échecs)	pawn
kiş	mat	échec et mat	checkmate

hufefuf : dengê pelan
çîrkeçîrk : dengê ben û şirîtan
gulabdîn : xemla zerîn a ku bi şiklê gul de hatine neqşandin
berbejn : nivişta ku bi dirêjahiya xwe qasî bejna kesê ku dixwazin ji nezerê biparêzin, li serê ayet ten nivîsîn, dipêçin dikin nav hicabeke ji şima û paşiyê dixin stûye xwe.
merbend: hesinê li lingekî hespê dixin û bi singekî ve girêdidin
qeyd : hesinê ku pe herdu lingen hespê bi hev re girê didin.
tûk û gulmit : qaçil û girêk (ê darekî)
serhevde : pozdaxî, eyba kesekî ku dikarin bidin rûyê merivek wî
berkiş : di şetrencê de derba berê kişê
ferzîn : di şetrencê de wezîr

hejmar 10 zivistan 1992

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

mirîşk

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
nikil, nikul, gepik, gulpik	gaga	bec	beak
berkurk, dengik, qelpeçîçik	kursak	jabot	crop
kofî	hotoz	crête	crest
hûrik	taşlık	gésier	gizzard
bask, çeng per	kanat	aile	wing
hêt	bud	cuisse	leg, thigh
çîp	bacak	jambe, mollet	leg,calf
naperûşk	tırmık, pençe	griffe	claw
perik, sîx	telmek	penne	large feather
pûrt	tüy	duvet	down
elok, şamî, elo-elo, hulî, cilûx, eloşîş	hindi	dinde	turkey
kevok	güvercin	colombe, pigeon	dove, pigeon
lîs lûs	tünek	perchoir	roost
lîsin	tünemek	se percher	to perch
borangeh	guvercinlik	pigeonnier, colombier	pigeon house, dovecot
hêlîn	yuva	nid	nest
çêlik	yeni doğan guvercin yavrusu	nouveau-né d'un pigeon	new born of pigeon
ferx	genç güvercin	pigeonneau	young pigeon
kox, lîs pînik, holik	kümes	basse-cour	farm yard, poultry
motik	fol	œuf à couver	egg for brooding, nets egg
pûngal	folluk	pondoir	
çêlik, çêçik	civciv	poussin	chick
cûcik	civciv	poussin	chick
çêt, şelûvk	genç horoz	coquelet	cockerel
varik	piliç	poulet, poulette	chicken
mifi,sk	tavuk	poule	hen
dîk dîkil kele,sêr	horoz	coq	cock, rooster
mirîşka avî	su tavuğu	poule d'eau	moorhen
mirîşka kurk	kuluçka tavuk	couveuse	sitter, brooder
qaz	kaz	oie	goose
werdek, miravî	ördek	canard	duck

mê	nêr
cûcik	cûcik
varik	çêt, şelûvk
mirîşk , tûtik	dîk, dîkil, keleşêr.

Civîna payîza 1991an

Civîna dehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 20 ta 26ê meha çiriyê, li Swêdê, li xwendegeha bilind a Biskops Arnöyê civiya. Civîn giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên rêzimanî, hiqûqî û coxrafî. Lênerîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, vê carê bi ferhengokên *Sirr-ul-Mahşer* a Feqî Reşîdê Hekarî, *Dîwana Duwem* a Cegerxwîn, kovarên *Ronahî* û *Roja Nû* dom kir. Beşdarên civînê li ser hin peyvên kêmnas ên jiyana rojane jî xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmarê de tevî sûretek mirîşkê, ku di hejmara berê de baş derneketibû, belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna payîza 1991an bûn ev in: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksî (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbekir), Lufti Baski (Xerza), Muzaffer Begzade (Şikakan), Huseyin Kurdo (Amûd), Hemîd Kiliçaslan* (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbakir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysi Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zîlan (Agirî), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Elî Şer (Wan).

* *Kek Hemîd Kiliçaslan di civîna biharê de amade bû, anvê wî bi xeletî di hejmara berê de hatiye ji bîr kirin.*

Heywanên nav malê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

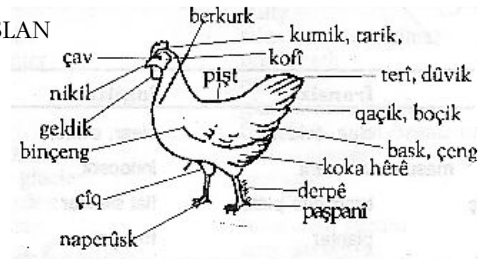
1 - Kevok:

cîh: lûs, lîs, borangeh, hêlîn

zêdebûn: hêkan dikin, ji sê hêkan du çêlik çêdibin. teqrîben her meh kurk dikevin.

çêlik: (t) güvercin yavrusu, (f) nouveau-né d'un pigenneau

ferx: (t) genç güvercin, (f) pigeonneau, (e) young pigeon

kevok: (t) güvercin, (f) pigeon, colombe, (e) dove, pigeon
rengê wan: birdikî, reş, şîn, sipî, sor, kewik, kevok li gora rengê xe tê bi nav kirin.
kevoka kedî: mê
kevok: nêr, yan jî kevokê nêr.

2- Mirîşk, Tûtik:
cîh: lûs, kox, pînik, holik
zêdebûn: hêkan dikin, salê du caran *diqerimin.* qurp, qup, kurk, dikevin.
motik: hêka di pînê de dimîne û mirîşk li ser dilûsin, hêk dikin.
pûngal (t) folluk (f) pondoir.
çêlik/çêçik: sê hefte, 21 rojî li ser hêkên xwe diqerimin.
varik: çêlika ku êdî xuya ye nêr e.
ferx/fêrik: fêrxikê dîkan.
mirîşk/sere: dîk, keleşêr.
rengê wan: sor, sipî, reş, birdikî, kewik.
şiklê wan: bi kofî, bi derpê, geraze, qoqo.

3- Elok, Şamî, Elo-Elo, Hulî, Çûlix, Eloşîş:
cîh: pîna taybetî, li ser bana dilîsin.
nêr: dîkê şamiya
zêdebûn: wek mirîşka salê du caran diqerimin.
xîlik: zêdegoştê di ser nikilê wan re ye
rengê wan: her wekî mirîşkan li gora rengê xwe tên bi nav kirin. 4 heftan li ser hêkê xwe diqerimin.

4- Qaz-Werdek:
cîh: di koxên xaniyan de kurk dikevin
zêdebûn: hêkan dikin. 4 heftan li ser hêkan dimînin.
rengê wan: reş û sipî ne. Wek mirîşk û elokan perikê wan bi qîmet in.

5- Se, Seg, Kûçik:
cîh: sergo, berderî, vedikevî, nav deyên ûş (mixiltên), kadîn.
zêdebûn: diteliqin.
mê: dêl, dêlik, dêlese
nêr: seg, se
cewrik: (t) it yavrusu, (f) chiot, (e) puppy,
a mê tê teleb an bi ba ye.
ê nêr li ser dêlikê çavsorî dibe.

6- Tajî (jên nêçîrê)**:** (slugî)
kûçik+tajî: toltajî ye.
bocîk: (t) fino köpeği, (f) caniche, (e) poodle
seyê şivanan: (t) çoban köpeği (f) chien de berger, (e) sheepdog

7- Pisîk:
cîh: şirîkê malê ye. Ser/bin kulînê, kadîn, nav nivîna, ber tifikê û ber sobê ye.
zêdebûn: dizê, zayîn.
çêlik: pisîkê nêr û pisîka me.
xwarina wan: goşt, hestî, mast û şir.
di meha sibat û adarê de gonê wan e.
têjî (t) kedi yavrusu, (f) chaton
hatin gonan: (f) être en chaleur
nirnewr bû: (f) être en rut

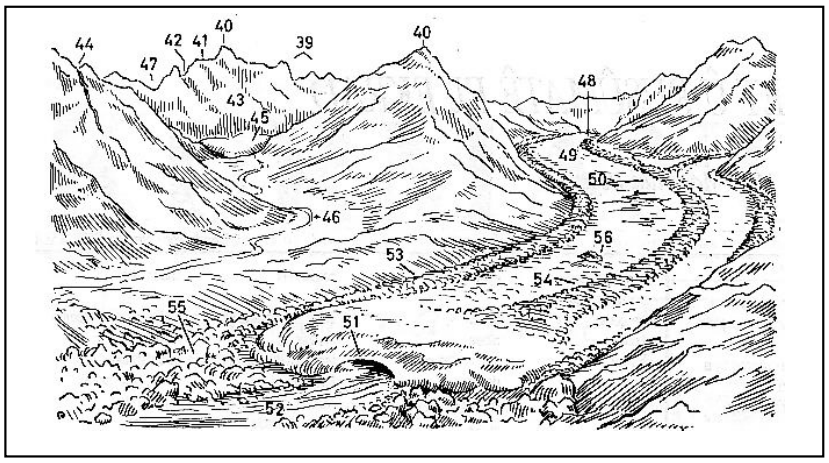
8- Kergo, Kîroşk:
cîh: kun, qul
zêdebûn: dizên, çêlikan tûnin.
xwarin: gîha, heşinayî, gizêr, ceh, genim.
gon dixwin wek pisîka. Her meh çêlikan tûnin.
rengê wan: sor, sipî, reş û belek û cûn in.
Goştê kîroşkan tê xwarin.
Ji çêlikên kîroşkan re hin kes *xirnik* dibêjin.

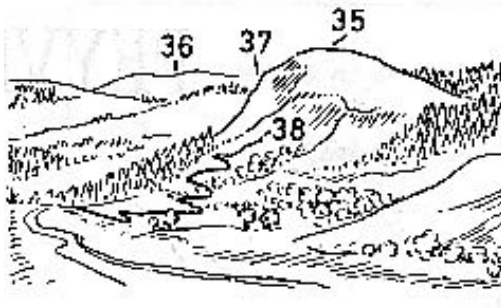
Lawirên kedî

nav	bankirin	qewirandin	werkî din
mirîşk	tû tû, tû tû	kiş, kiş	qirte qirt
dîk	elo, elo, elo,	kiş elo	wîtiwît
kêroşk	wek banga berxa		cîztecîzt
kew			qebeqeb
kûçik	kûçî, kûçî, kûtî, kûtî	tîdî dî dî	nûzenûz
ker	tişî tşî, tşo	ço, mîrat, ço ço	zirezir
dahşik	kurr, kurr		
çêlek	te'e, te'e çêlê, piçê piçê	hohê çêlê	orîn, borîn
hesp	tivrş	dah, deh	hîre hîr

DENGÊ LAWIRWÊN KEDÎ

mirîşk	qirte qurit, qîje qij	qîjîn
kew	qeb û qeb, pirte pirt	xwendin
kurk	qurp e qurp, sîr e şir	qurpîn
kûçik	dereyi	reyîn
ker	dizirî, zirte zirt	zirîn
hesp	di şîhî, herte hirt	şehîn
kiroşk	dikin çîzîn, çiztecizt	

Termên coxrafî

Amadekar Elîşêr

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
34 - devera çiyayî	dağlık yöre	moyenne montagne	mountainous area
35 - serê gir	dağ tepesi	dôme montagneux	rounded mountain top
36 - pişta çiyê, gaz, milê çiyê	sırt	crête (de montagne)	mountain ridge (ridge)
37 - berpala çiyê	dağ yamacı	versant	mountain slope
38 - kaniya çiyê, çavik	dağ, yapaç pınar	source à flanc de coteau	hillside spring
39 -47- devera çiyayê bilind	yüksek dağ yöresi	région de haute montagne	high-mountain region
39- zencireçiya	sıradağ	chaîne de montagnes, massif	mountain range, massif
40 - sertar, kop, gupika çiyê, qot	doruk	pic,cîme	summit (peak, top of mountain)
41 - sermilk	sırt	épaulement rocheux	shoulder
42 - zîn	eyer, semer	selle	saddle
43 - ruyê zinar	kayalık cephe	paroi raide, abrupte	rock face (steep face)
44 - tîşik, şûştek	dere, derecik	couloir	gully
45 - şikêr	moloz, yığıntı, döküntü	talus d'éboulis	talus (scree, detritus)
46 - şiverê	patika	sentier muletier	bridle path
47 - gewn, zixur	dağ geçiti, boğaz	défilé (col)	pass (col)
48 - 56 qeşahî	buzul	glacier	glacial ice, glacier
48 - raxa qeşahiyê	buzul yatağı	névé	firn field (firn basin, nevé)
49 - dola qeşahiyê	buzul deresi, buzul vadisi	glacier de vallée	valley glacier
50- qelîştek	yarık	crevasse de glacier	crevasse
51 - çaviya qeşahiyê	buzul deresi gözü	arche (porte) de glacier	glacier snout
52 - ava qeşatiyê	buzul akıntısı, buzul deresi	torrent glaciaire	subglacial stream
53 - pangorê kêlekê	yan buzul taşı	moraine latérale	lateral moraine
54 - pangorê navîn	orta buzul taşı	moraine médiale	medial moraine
55 - pangorê dawîn	son buzul taşı	moraine terminale	end moraine
56 - tehtê qeşahiyê	buzul masası	table de glacier	glacier table

PEYVÊN ADET Û RUSÛMATÊ EL EKRAD

Mela Mahmud Beyazîdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
zome	oba	camp, campement	camp, encampment
salixdan	tanımlamak, tarif etmek, izah etmek	décrire, expliquer	to describe, to explain
hêşî	çadır alanı	aire, superficie d'une tente plantée	surface covered by a pitched tent
qerewal	gözcü, nobet, karavil	garde, sentinelle,	watchman, sentry
lixab	gem	mors	bit
konstûn (stûnkon)	çadır direği	pilier d'une tente	pillar of a tent
kêzm	direk, kazık	pieu, pal, piquet	peg, stake, picket
rim	mizrak	lance	spear, lance
berayik, pêşkoçî	öncü	avant-garde	vanguard
koç, malên barkiri	1) yüklenmiş eşya 2) göç	1) chargement 2) déménagement, migration	1) load 2) removal, migration
dilan	halay		
stranên li ser miriyan	ağıt	élégie	elegy
daleqandin, hilawestin, dilawêsîn	asmak	suspendre	to hang up, to suspend
kotek, darok, dara şînê	yas ağacı	arbre de deuil	mourning tree
xeft: konê piçûk ê şînan	yas çadırı	tente servant de chapelle ardente	tent used as chapel of rest
laçik	baş örtüsü	foulard	scarf
xoşnûd: razî	memnun	satisfait, content	satisfied, happy
kumreşî	kıskançlık	jalousie	jealousy
bedgomanî, şewm (şom), bê oxir	ugursuz	qui porte malheur	ominous, who brings misfortune
şû, mêr	erkek, koca	mari	husband
şû kirin, mêr kirin	evlenmek (kız için)	se marier (pour une fille)	to get married (for a girl)
çeper, kozika şer	siper	tranchée	trench
şeşxane, cureyek tifingê	bir atışlı tüfek	fusil à un seul coup	single-barrelled rifle
şemal	parlaklık, şevk	éclat, lustre, luminosité	radiance, shine, brilliance, brightness
keskesor	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
serxure	uğursuz	de mauvais augure, néfaste	ominous, harmful
rewend	göçebe	nomade	nomad
dexes	çekemeyen, kıskanç	envieux	envious
hêwişandin	esirgemek, tasaruf etmek	épargner	to spare
tizê tifingé	eski tüfeklerde fitil	mèche des anciens fusils	wick of antique rifles
kirêt, qirêt	kirli	sale	dirty
erşet: hissa jinê	mirasda kadının payı	la part de la femme dans l'héritage de ses parents	woman's share of her parents' inheritance
qeleqend, keleqend	şeker parçası	morceau de sucre	lump of sugar
tevipayi, tevepayî	ortaklaşa	en comrnun	in common
bérîte	kadın ve erkeklerin karşılıklı oynadıkları oyun	danse où hommes et femmes chantent alternativement	dance during which men and women sing in turn
tencik,beroş	tencere	casserole	pan, saucepan
dellak: sunetker	sünetçi	celui qui pratique la circoncision	circuncisioner
xonçe	düğün ve sünetlerde gönderilen hediye	présent offert à l'occasion des fêtes de mariage ou de circoncision	present given at weddnig or circoncision celebrations
xîmenişîn	çadırda yaşayan, göçebe	habitant la tente, nomade	nomad, living in tents
destexane, sifre	sofra	couvert, table	table
argûn	şömine	cheminée	hearth
pilte	fitil	mèche	wick
zîp, çarşema reş	kara çarşamba	'mercredi noir'. demier mercredi de février	"black Wednesday", last Wednesday in February
şkeva: nanê bé hêvirtirş	mayasız ekmek	pain azyme	unleavened bread
zadika hêksorê	paskalya, çöreği	Pâques	Easter
bişkaftin	çözmek, açmak, sökmek	dénouer, délier, ouvrir, défaire	to untie, to undo
pispor	uzman	expert	expert

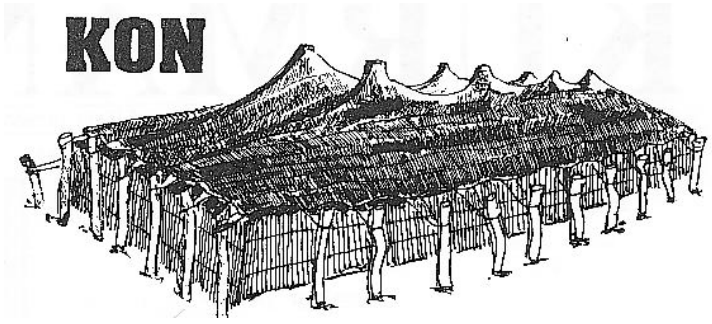
revî	at sürüsü	troupeau de chevaux	herd of horses
gele	ceylan sürüsü	harde, harpail (de cerfs, de gazelles)	herd (of stags, of gazelles)
solger, solbend, koşkar, pînedir	ayakkabıcı	cordonnier	shoemaker
serqeda	belalı	belliqueux, querelleur	bellicose, quarrelsome
conî	dibek	mortier	mortar
şûrker	kılıç imalatçısı	fabricant de sabre, d'épée	swordsmaker
hesinger	demirci	forgeron	smith, blacksmith
nikol	pişmanlık	repenti	repentant
cinaq	lades	os de clavicule chez les oiseaux, fourchette	wishbone
selem	peşin parayla veresiye mal almak	achat à terme payé plusieurs mois d'avance	forward purchase
erebi bazar	bir şeyi ölçmeden, tartmadan satınalma usülü	achhat d'une mardhandise sans la peser ou la mesurer, sur la base d'une évaluation approximative	paid several months in advance purchase of goods without weighing or measuring them, on estimation
rimbaz	mızrakçı	lancier, lanceur	lancer, thrower rifle shooting
tivingendazî	atıcılık	tir au fusil	a kind of Kurdish flat cake
kade, kuliçeyê mezin	bir nevi çörek	sorte de galette kurde	wild animal
dirinde	yırtıcı hayvan	fauve	hare
kerguh, kiroşk	tavşan	lièvre	good swordsman
şûrengiv	iyi kılıç kullanan	bon épéiste	a woman's personal dowry
şekêrt, şikarte	kadına ait özel mülk	dot ou dotation personnelle de la femme	recluse, cloistered
perdenişin, pişt perde	perde ardında oturan, namuslu	recluse (femme)	reconciliation
pêvketin, lihevhatin	anlaşma, barışma	réconciliation	witch
cazû, piresêr	cadı	sorcière	sorcerer
cezewî	cadı işi	sorcier	plea, entreaty
lavahî, li ber gerin	yalvarma, yakarma	supplication	willy-milly
çarneçar, bivê nevê	ister istemez, zorunlu olarak	nolens volens, bon gré, mal gré	vengeance
tol	intikam	vengeance	peasant
goran, gundî	reaya, köylü	paysan	rebel
serkeş	asi	rebelle	who loves the easy life
hêsayî perwer kemin	rahatını seven	qui aime la vie facile	ambush, trap
heşare, neçarge	tuzak	embuscade, piège	1) to card 2) to light a fire with a flint 3) to build (a wall)
jenîn	1) yapağı taramak 2) çakmaktaşıyla ateş yakmak 3) (duvar) inşa etmek	1) carder (f), 2) faire du feu avec un silex, 3) bâtir (un mur)	
olam, suxre	angarya	corvée	chore
tenefê çadiran, benê çadiran	çadırı bağlama ipi	cordage d'une tente	ropes, rigging of a tent
pêşmal	sundurma	appentis	lean-to
mîwek, bişkote	düğme	bouton	button
xurek, xwarin	yiyecek	nourriture	food
pêsûs	lamba	lampe à huile	oil-lamp
giska ezeban	düğünde bekarların damat ailesinden aldıkları hediye ya da kefaret	amende ou cadeau que la famille du marié doit offrir aux célibatres	fine or present given by bridegroom's family to the bachelors
	misafirlere söyletilen türkü	chanson que l'invité doit chanter pour inaugurer la veillée	song sung by guest to inaugurate the evening gathering
gisk, curm	kefaret, ceza	amende, expiation	fine, expiation, atonement
gerelawêj: bi dor stran gotin	sırayla türkü söylemek	chanter à tour de rôle, dans une assemblée	to sing in turns at a gathering
hol	top	balle	ball
pîldar, falavêj	falcı	diseuse de bonne aventure, voyante	fortune-teller
kevirî	dag tırmanıcısı	alpiniste	mountaineer, climber

beranberdan serî: destpêka zayîna pez

çiraxê şêx: endamê şêx ê ku salê carekê dewarek ji mala şêx re dive, dikeve ber benê wî.

nistî: tilsimşkênandinî, mifta tilsimê. Nistiya tayê mirîşkeke reş e.

KON

Amadekar: Muzaffer BEGZADE

***Kon** ji mûyê bizinan û kulka deva tête çêkirin. Ji bona çêkirina kona, berê mû şe dikin û paşê jî dirêsin. Piştî hînga tevnê diraçînin û her car **ta** yan **tejeke** kon çêdikin. Van tejan bi hev û din ve didirûn û bi vî awayî kon çê dibe. Piçûkî û mezinahiya kon bi hejmara tej an hejmara stûnan ve girêdayî ye: wekî konê 24 tejî an konê 6 stûnî. **Koçer** bi çît û perdan navberê didine kon û bi vî awayî cihê rûniştina mêr, jin, û mêvanan û herweha cihê xwarin çêkirinê ji hev û din têne cuda kirin. Rengê kon bi timî reş e û her ji ber wê yekê jî jê re dibêjin **Reşmal**.*

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
berjen,kutek	destek, istinat diregi	appui,support, étai	support, prop, stay
çit	çit	clôture, claie	hurdle, fence
doşik	seki	banquette en terre battue ou en pierre	mud or stone bench
hêşî, kêleka kon	kurulan çadırın yanı	côté d'une tente plantée	side of a pitched tent
kefî; benê pehn ê hûnnandi	yassı ve geniş urgan	bande tissée en laine servant à fixer le bât ou attacher une charge	woollen woven strip used to fix the pack or to fasten a load
kemend	kement	lasso, noeud coulant	lasso, slip-knot, running knot
kon: reşmal	çadır	tente	tent
kon vedan	çadır kurmak	planter une tente	to pitch a tent
mêkut,merkut	tokmak	maillet	mallet
mû	kıl	poils	hair
raçandin	dokumak	tisser	to weave
reşmal	karaçadır	tente noire	black tent
rist,çasir	çadırın altından geçip onu kazıklara bağlayan urgan	corde en poils de chèvre qui passe en-dessous de la toile de la tente et la fixe au piquet	rape made of goat's hair passing under the tent's canvas and tying it to the stake
fi,si	saçak	frange	fringe
serhêşî; singê	çadırın bağlandığı	un des quatre pieux principaux	one of the four main
kêleki yê kon	kenar kazığı	où l'on attache les cordages d'une tente	poles to which the tent's ropes are tied
sing	kazık	piquet, pieu	peg, stake, picket
serrît	çadırın üstünden geçirilip uçmasını önlemek için kazıklara bağlanan urgan	corde en poile de chèvre passant au-dessus de la toile de la tente, fixée au piquet, empêchant la tente de s'envoler	rope made of goat's hair passing over the tent's canvas and tied to the stake, preventing the tent from flying away
stûnkon	çadır direği	pilier, mât d'une tente	stake, pole of a tent
tej, ta, takon	tek en kilim	tissu en poils de chèvre large d'environ 50cm	goatskin fabric approx. 50 cm wide
tevn	dokuma dezgahı	métier à tisser	weaving loom
war	yer, yurt, kamping	lieu, place, camp, campement	camp, camping ground
zome	oba	groupement ou village de tentes nomades	group or village of nomads' tents
zozan	yayla	alpage, are de transhumance d'été	mountain pasture, ground summer pasture
şûnwar	yurtluk	emplacement d'un camp, territoire de campement	encampment, camp

bêrî, bêrivan, werîs, zom, tendûr, têr, sêl, hebin,-şirît, hêşi, çewal,
cihor, cil, obe, pêkuledan, perde, kuledan
kulîn-kulûn-stêr.

TERMÊN HIQÛQÎ

(III)

Amadekar : Veysi ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dadgeh	mahkeme	tribunal, cour	tribunal, court
avûkat, parêzer	avukat	avocat	lawyer
girte	tutanak	procès verbal	minutes
girtenivîs	zabit katibi	greffier	clerk (of the corut)
doz	dava	cause, procès	case, lawsuit
dozdar	davacı	demandeur, plaingant	plaintiff
dozlêkirî	davalı	défendeur	défendant
gilî	şikayet	plainte	complaint
gilî kirin	şikayet etmek	porter plainte	to lodge a complaint
gilîkir	şikayetçi	plaignant	plaintiff
tawan	suç, cürüm	crime, délit	crime, offence
tawan kirin	suç işlemek	commettre un crime	to commit a crime, a felony
tawanbar	suç işleyen, suç faili	auteur d'un crime	perpetrator of a crime
tawanbar	suçlu	coupable	guilty
tawanbarî	suçluluk	culpabilité	guilt
tawanbar kirin	suçlamak, itham etmek	accuser, imputer	to accuse, to impute
tawanbarkirî	suçlanan	accusé, prévenu	accused, defendant
tawanbarker	suçlayan	accusateur	prosecutor, accuser
tawankar	mücrim	criminel	criminal
tawankarî	kriminalite	criminalité	criminality
tawannasî	kriminoloji	criminologie	criminology
gumanbar	şüpheli	suspect	suspicious, suspect
çewtî	kabahat	infraction, délit infraction	offence, breach of the law
cezayê zindanê	hapis cezası	peine de réclusion, de prison	prison sentence
cezayê diravî	para cezası	amende	fine
cezayê mirinê	ölüm cezası	peine de mort	death penalty
cezayê giran	ağır ceza	peine lourde	heavy penalty
cezayê sivik	hafif ceza	peine légère	light penalty
cezayê sermedî	müebed hapis	réclusion à perpétuité	life sentence

JI KLASÎKÊN KURDÎ

Ferhengoka Dîwana Cegerxwîn

-III-

Amadekar. Khosrow ABDOLLAHÎ

bêdar: nedar	yoksul, fakir	pauvre, indigent, miséreux	poor, indigent, destitute, needy
celew: cilav	dizgin	bride, rêne	bridle, rein
col: tevlihev	karışık, heterojen	mélangé, hétérogène	mixed, heterogenous
gulşen	güllük, gülbahçesi	roseraie	rose garden
hawil	takat, güç	force	strength
heriftin	tahrip etmek, yıkmak	détruire, dévaster	to destroy, to devastate
kate	sürgün	rejeton, rejet	shoot, offshoot
kixme	cepken	une sorte de dolman	a sort of dolman
naxir: garan	sığır sürüsü	troupeau de bovins	herd of cattle
perav	sahil	rive, rivage	shore, bank
pêwan: panêr	nöbetçi	gardien, sentinelle	guardian, watchman, sentry
qefa	doğal sığınak	abri naturel	natural shelter
qulebazî: fêlbazî	dalavere	intrigue, tromperie, tricherie	plot, scheme, trick, cheating
raser: fêz	yukarı, üst	le haut, la partie haute, supérieure	top, upper part
reşbend: dafik	kuş tuzağı	piège à oiseaux	bird-trap
sersem: sergêj	sersem	étourdi	heedless, thoughtless
tirabêlk: axa hûrbûyî	ince toz	poussière fine	fine dust
xugî	haraç	tribut	tribute
şayeste	layık	digne de	worthy of
şesar: seşderb	altı atışlı	revolver à six coups	six- chambered revolver

Termên rêzimanî

(II)

Rojen BARNAS

Li ser *"terrnên rêzimanî"* ya kurmancî xebatên destpêkî û ciddî yên Mîr Celadet û Kamuran Bedirxan Beg in. Kurmanciya termên rêzimanî ya Mîr Celadet Beg di *Hawar*ê de, yên Mîr Kamuran Beg jî di pirtûkên wî yên ji bo hînkirina zimanê kurdî du car û bi rengek ji hev cihê hatine weşandin. Di vê xebata xwe ya li ser termên rêzimanî ya kurmancî de -ku besa pêşi di jimareya 9. a *Kurmanciyê* de derket - me wek liste; lîsteya termên di *Grammaire Kurde Dialecte kurdmanjî* ya Mîr Celadet Bedir-Xan û Roger Lescot çarçewe, û wek navlêkirin (kurmanciya terman) jî xebata Mîr Celadet û Mîr Kamuran bingeh, da ber xwe. Ji ber ku ne lîsteya termên ji xebata Mîr Celadet Beg û ne jî yên Mîr Kamuran Beg bersîva hewcedariya lîsteya di *"Grammaire Kurde"* de didan, pêwist bû ku em li xebata di vi warî de kirî zêde bikin. Yê diduyan jı sedem ev e, ku di gelek cihan de navlêkirinên terman ên Mîr Celadet û Mîr Kamuran, heta yên Mîr Kamuran ên berê û yên paşiyê li hevûdu nanihêrin û ev dibin sedemê geremolî û tevlîheviyê.

Herwekî :

(f) **comparatif**:
© kemper, kemperandin,
u pêşhevanî *an* bêtirker,

(f) **adjectifs numéraux cardinaux**:
© rengdêrên jmarîn ên bingehîn,
u rengdêrên jmarda,

(f) **adjectifs numéraux ordinaux**:
© rengdêrên jmarîn ên rêzin,
u rengdêrên rêzda,

(f) **adjectifs possessifs**
© rengdêrên xwemalîn,
¶ rengdêrên destdaniyê,
u rengdêrên destdaniyê *an* wxedıtiyê,

(f) **adverbe**:
© hoker,
¶ hoker, rengpîşe,

(f) **adverbes de manière**:
¶ rengpîşeya awahî,

(f) **terminaison**:
© dûpaş (n),
u dawîne,

(f) **radical**:
© rayek,
¶ hîm,

(f) **transitif**:
© gerguhêz,
u sergerandî,

(f) **intransitif**:
© negerguhêz,
u pêgerandî,

(f) **conjugaison du verbe**:
¶ lapêrîn
u kesandin.

Di navlêkirinên bi kurmancî yên termên rêzimanî de rêçka me ev e:

1. Ji navên heyî yên ji aliyê Mîr Celadet û Mîr Kamuran Beg ve dayî yên ku li hevûdu dinihêrin û ji aliyê jê famkirinê ve ne şolî ne tevlîhev in, wan her wisa qebûlkirin û bikaranîn.

2. Ji navlêkirinên wan ên ku li hevûdu nanihêrin; ya di maneyê de rasttir û di bilêvkirinê de siviktir, hibijartin.

3. Ji navlêkirinên kesên din ên di vî warî de xebatên ciddî kirine îstifade kirin.

4. Tevî van her sê riyan jî, ku ji bo termeke rêzimanî ya pêwist kurmanciya yekê peyder nebe, an jî ew navlêkirina bi kurmancî ya heyî li gora maneya termê ne bi cih be; wê gavê li gora mentiqa maneya termê, navekî kurmancî yê nû lê danîn e.

Maneyên nîşanekên ku li jorê hatine bikaranin:

© —> Celadet Bedirxan, ji *Hawar*ê
¶ —> Kamuran Bedirxan, *Nivîsa Min*
u —> Kamuran Bedirxan, ji *Rêzana Zmanê Kurdî*

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
fonetîk	fonetik	phonétique	phonetics
dengdar	ünlü, sesli	voyelle	vowel
bilind	yüksek	haute	high
navincî	orta	moyenne	middle
nizim	alçak	basse	low
nizima pêşderkî	alçak ön çıkış	antérieure basse	front low
bilinda navderkî	karma yüksek	mixte haute	mixed high
bilinda pêşderkî	art çıkışlı yüksek	postérieure haute	back high
lêvkî	dudaksı	labiale	labial
diranî	dişseller	dentale	dental
pêşesmandevî	öndamaksılar	prépalatale	prepalatal
esmandevi û qirikî	damaksılar ve gırtlaksılar	palatales	palatal
girtiya hişk	ötümsüz kapantılı	occlusive sourde	voiceless occlusive
girtiya nerm	ötümlü kapantılı	occlusive sonore	voiced occlusive
fîzeka hişk	ötümsüz sızıcı	spirante sourde	voiceless spirant
fîzeka nerm	ötümlü sızıcı	spirante sonore	voiced spirant
girtiya difinî	genizsel kapantılı	occlusive nasale	nasal occlusive
dulêviya domdar	sürekli ötümlü	bilabiale	continuous
a nerm	çift dudaksıl	continue sonore	voiced bilabial
herikiya lerzokî	titreşimli akıcı	liquide vibrante	vibrant liquid
herikiya rexkî	akıcı yan ünsüz	liquide latérale	lateral liquid
nîvdengdar	yarı ünlü	semi-voyelle	semi-vowel
paşesmandevî	artdamaksıl	postpalatable	postpalatal
domdara nerm	ötümlü sürekli	continue sonore	voiced continuous
domdara hişk	ötümsüz sürekli	continue sourde	voiceless continuous
nîvgirtiya bi xişîn	hışıltılı yan kapantılı	semi-occlusive chuintante	hissing semi- occlusive
rastîhevhatina dengdaran	kesinti	hiatus	break
cotbûn	ikileşme	gémination	gemination
cîguherîn	göçüşme	métathèse	metathesis
tewandina awayan	durum bükünleri	flexion de cas	inflexion of the cases
têbinî	açıklama, (dikkat, dipnot, uyarma)	note, remarque	footnote, remark
cotebêje	sözcüklerde eşleme	couple de mots	pair of words
morfolojî	morfoloji	morphologie	morphology
pronavê vegerok	dönüşlü şahıs zamiri	pronom personel réfléchi	reflexive pronoun
pronavê xweyitiyê	iyelik (mülkiyet) zamiri	pronom possessif	possessive pronoun
pronavê hevdûtiyê	işdeş zamir	pronom réciproque	reciprocal pronoun
pronavê peywendiyê	ilgi zamiri	pronom relatif	relative pronoun
biwêja pronavî	zamirsel deyim	locution pronominale	pronominal phrase
pronavên kurtkirî	kısaltılmış zamirler	pronom abrégé neutre	abbreviated pronoun

(Dûmahîk heye)

Ferhengoka RONAHÎ

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
kişwer	yurt, ülke	pays	country
xebat	çalışma	travail	work
destegah	tezgah imalathane	comptoir,atelier	counter, workshop
hinerwer	yetenekli	talentueux	gifted
wargeh	mevzi	position	(mil) position
kêlîk	biraz (sonra)	tout à l'heure	soon
noqar	denizaltı	sous-marin	submarine
wêne	photo	photographie	photography
tangşikên	tanksavar	anti-char	anti-tank
pisporê eskerî	askeri uzman	expert militaire	military expert
nemaze	özellikle	en particulier	especially, in particular
qad	meydan	place	place
kozik	tabya, pusu	etranchement	entrenchment
tavil,tafil	hemen, derhal	tout de suite	at once,immediately
çeper, senger	siper	tranchée	trench
asêgeh	müstahkem mevki, istihkam	fortification	fortification
firsend, kês, keys	fırsat	occasion, opportunité	opportunity
xwîndar	kanlı	sanguin, saignant	sanguine, beeding
hêman	öğe	élément	element
nêz a (ji nêza)	açlık(tan)	faim	hunger
posat	muhimat	munition	ammunition
teba	mahluk	créature	creature
xeriqandin	batırmak	couler	to sink, to send to the bottom
singik	örgü şişi	aiguille à tricoter	knitting needle
bender	liman	port	port,harbour
hûrmûr	(ıvır zıvır), zaruri ihtiyaç	affaires, effets	things, clothes
şewender, silq	şeker pancarı	betterave à sucre	beet, sugar beet
beristan	kara	terre, terre ferme	land, terra firma
stol	filo	flotte	fleet
cenkeştî	savaş gemisi	navire de guerre	war ship
nimînende	temsilci, delege	représentant, délégué	representative, delegate
têkber	eşya	objet,article	item
têkberên malê	ev eşyası	articles ménagers	household requisites
ristin	eğirmek	filer	to spin
awartin	dıştalamak, istisna tutmak	exclure, faire exception	to exclude, to make an exception
ayende	gelecek	futur	future
nifş	kuşak, nesil	génération	generation
zêringer	kuyumcu	orfèvre	goldsmith
ristik	kolye	collier, chaîne	necklace
gon, reng, gûn	reng	couleur	colour
kuçe	sokak	rue	street
hilweşîn	yıkım	effondrement	collapse, falling-down
qels	güçsüz, zayıf	faible	weak

cewdik	su tulumu	outre à eau	water skin
balafirşikên	uçaksavar	(arme) anti-aérienne	anti-aircraft
behredar	ortak	associé, actionnaire	associate, shareholder
parêv, biryan	tandır kebabı	tandoori	tandoori
kezixandin	budamak	tailler,élaguer	to prune, to lop off
awarte	istisna	exception	exception
guhêzbar	seyyar	ambulant	itinerant
durû	iki yüzlü riyakar	hypocrite	hypocritical
pesn	övgü	louange	praise
ciwanmer	centilmen,yiğit	gentilhomme	gentleman
bêbextî	kaleşlik, ihanet	trahison	betrayal
nemerdî	kancıklık, alçaklık	lâcheté, bassesse	cowardice, lowness
lezbot	sürat motoru	hors-bord, vedette	speed boat
biserhatî	sergüzeşt	aventure	adventure
tihnî	susama	soif	thirst
tamdar	lezzetli, lezziz	savoureux, succulent	tasty, succulent
bej	kara	terre	land
peresto	ilah, çok sevilen	idole	idol
rûmet	değer	valeur	value
bêperwa	korkusuz	sans crainte	without fear
sergewaz	devlet büyüğü, önder	chef, chef d'Etat	chief, Head of State
tekûz	sağlam, muntazam	solide, robuste	solid, sturdy, strong
girav	ada	île	island, isle
dêwendam	devasa	gigantesque	gigantic
berevan	savunmacı	défenseur	defender
nûjen	modern	moderne	modern
nîvro	güney	Sud	South
kaçanî	kap-kaçak, mutfak eşyası	vaisselle	crockery
rawir	av hayvanı	gibier	game
nîvro-rohilat	güneydoğu	Sud-Est	South-East
tirtire	kocaman	énorme	huge, enormous
berhewa kirin	havaya uçurmak	faire sauter, faire exploser	to blow up, to explode
nûçe	haber	nouvelle	news
xweser	bağımsız, müstakil	indépendant	independent
barkêş	yük gemisi	transporteur	carrier
payitext	başkent	capitale	capital(city)
tov	tohum	grainesemence	seed
bênefs	pisboğaz	gourmand, glouton	greedy, gluttonous
bênefsî	pisboğazlık	goinfrerie	piggery, guzzling
bêhemdî	gayri ihtiyari	involontairement	unvoluntarily, unintentionally
bi nav kirin	adlandırmak	nommer	to name
hindav	yön istikamet	direction	way,direction
sewgirandin, misoger kirin	garantilemek, garanti etmek	assurer, garantir	to insure, to assure
zirekpûş	zırhlı	blindé	armoured
pola	çelik	acier	steel
stûr	kalın	épais	thick
mîr	emir, sultan	émir	emir
pismîr	şehzade, prens	prince	prince
zikmakî	doğuştan	congénital	congenital
çêkirox	yapay, imal eden	créateur, fabricant	maker, manufacturer
bêhemta	eşsiz	sans égal, unique	unequalled, unique
zirav	safra	bile	bile

F e r h e n g o k a

Sirr ul-Mahşera Feqî Reşidê Hekarî

Amadekar: Zeynalabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aşîkar	açık	clair, évident	clear, evident
bêrî	günahsız, masum	innocent	innocent
bist: şîşika pehn	geniş şiş	brochette plate	flat skewer
çikandin	dikmek	planter	to plant
dasîtan	destan	épopée	epos, epic
derbend	geçit	défilé, col, goulet	defile, gorge, pass, gully
dîbac	dallı çiçekli bir çeşit ipekli kumaş	tissu précieux en soie à motifs floraux	precious silk fabric with floral design
ecûzpîr	cadı	sorcière	witch
encam	sonuç, netice	résultat, conclusion	result, conclusion
etles	atlas	satin	satin
genc	hazine	trésor	treasure
kesirîn	üzülmek	se tourmenter, avoir de la peine	to fret, to be anxious to worry, to grieve
kêşan	tartı, tartma	mesure, pesée	measure, measurement, weighing
mas	kaşağı	étrille	currycomb
tîmar kirin, mehez kirin	kaşağılamak	étriller	to curry a horse
pêkve	beraber, birlikte	ensemble	together
perwaz	uçuş, uçma	vol, envol	flight, taking flight
penah, star	sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
pîşe	meslek	métier	trade, profession
qetran, qîr	katran	goudron	tar
serteser, seranser	baştanbaşa	d'un bout à l'autre, entièrement	from beginning to end, entièrement all the way, entirely
serxweş	sarhoş	ivre	drunk
tengezar, bêçare	çaresiz	désespéré, sans remède	desperate, beyond remedy
umîd	umut	espoir	hope
xeşm	hışm, öfke	fureur, colère	fury, rage, anger
xendan, kenok	güleç	souriant	smiling
yexma, talan	yağma	pillage	looting
yekayek, yekoyek, yek bi yek	birer birer, teker teker	un à un	one by one

hejmar 11 havîn 1992

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

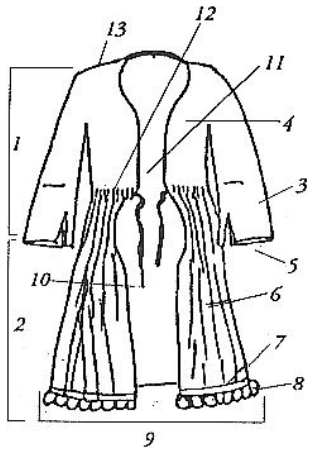
Civîna bihara 1992an

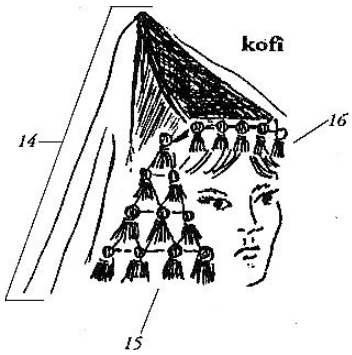
Civîna yanzdehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 12 ta 18 ê meha nîsanê li Swedê, li Xwendegeha bilind a Biskops Arnöyê civiya. Civîn giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên leşkerî, rêzimanî û hiqûqî. Lênêrîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, bi ferhengokên *Mirsad-ul Eftal* a Şêx Mihemedê Kerbela û kovarên *Ronahî* û *Hawar*ê dom kir. Di warên peyvên jiyana rojane de, vê carê beşdarên civînê li ser navên cil û bergan û ên amanên nav malê xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmara *Kurmancî* da belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1992 an bûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Mahmûd Baksi (Xerza), Rojen Barnas (Diyarbekir), Lutfî Baksi (Xerza), Muzafer Begzade (Şikakan), Mihemed Siddîq Îmamî (Behdînan), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Siwêrek), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Mêrdîn), Mehmed Tanrıkulu (Diyarbekir), Mehmed Uzun (Siwêrek), Zinarê Xamo (Wêranşar), Veysî Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zîlan (Agirî), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Elî Şêr (Wan).

Amadekar: Muzaffer BEGZADE

CIL Û BERG

fîstan*, dêre, taqî

1 - beden
2 - daw
3 - mil
4 - beden
5 - devmilk
6 - kurîşk
7 - kobe
8 - porik
9 - derdaw, dawdêl
10- belaçik bendik
11 - pêsîr
12 - kurîşk, qirme
13 - sermil

* *Jê re li navçeya Behdînan û Hekarê fîstan dibêjin. Peyva fîstan ji spanî* **fustan** *(cureyek qumaş) tê. Li nav koçeran û li aliyê Serhedê ji vî kirasê serê bervekirî re* **dêre**, *li hin navçeyên din jî* **taqî** *dibêjin. Li piraniya navçeyên Kurdistanê fîstan bi mana kirasê ser bi kar tînin.*

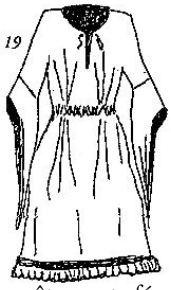
14 - **kofî**
15 - bercênîk, qotik
16 - rêzik
17 - dênik, darkofî, tasa kofiyê
18 - qutik, êlek
19 - kiras
20 - xiftan
21 - derpê
22 - serkiras
23 - zendik, milik
24 - binkiras
25 - pêşgîr
26 - pêlaw, sol
27 - gore
28 - lepik, destgorik
29 - şimik

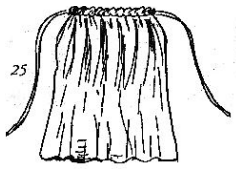

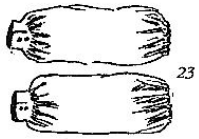

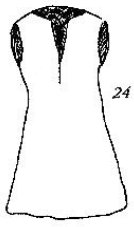

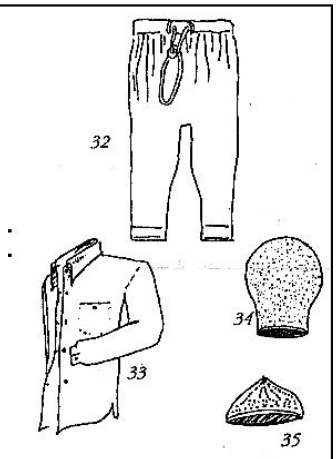

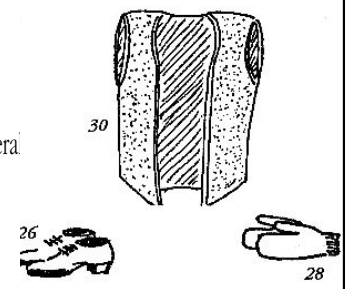

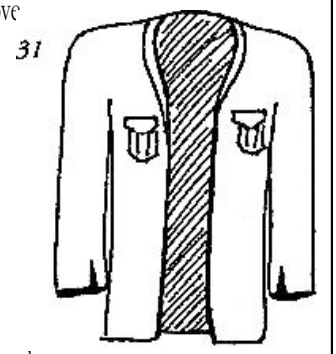

cilên jinan	kadın giysileri	vêtements féminins	women's clothes
cil, kinc, berg, çek	elbise, giysi	vêtement, habit	clothe
cil li xwe kirin	giyinmek	s'habiller, se vêtir	to get dressed
qutik, êlek	yelek	gilet	waistcoat
kiras, qutik	entari, gömlek	chemise, tunique	loose
serkiras: kirasê ser	üst gömlek	chemise de dessus	outershirt
zendik, milik	kolluk	manchette	cuff, oversleeve

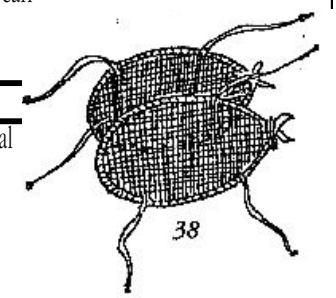
binkiras	iç gömlek	sous-vêtement	women's undershirt with sleeves
meleqof : binkirasê bê mil	askılı iç gömlek	sous-vêtement féminin sans manches avec des manches	women's undershirt without sleeves
derpê	don	culotte, caleçon	knickers, underpants
havilkiras	kadın donu	culotte de femme	women's underpants
çît, temezî, çarik,	genç kadınların	variétés de foulards et	varieties of young
meles, hibrî, laçik	baş örtü çeşitleri	fichus de jeunes femmes	women's scarves
kitan, dolbend,	kadın baş örtü	variétés de foulards et fichus	varieties of mature
şar, merheme	çeşitleri	des femmes d'âge mûr	women's scarves
sermal : destmala serî, serpûş	baş örtüsü	couvre-chef	headgear
kofî	hotoz, kofi	coiffure féminine kurde	kind of headgear
pêşmalk, mêzer, berkoş, pêştemal	peştemal	serviette de bain	large bath towel
pêşgîr	havlu	serviette	towel
bervank, berdilk	önlük	tablier	apron, pinafore, overa
gore	çorap	chaussette	sock
rêzik	alınlık	diadème, frontal	diadem
pêlav, sol	ayakkabı	chaussure	shoe
çarok, çaroke, çarşev, hêzar	çarşaf	tchador	chador
lepik, destgorik	eldiven	gant	glove
destik, tetik	mutfak ya da boks eldiveni	gant de cuisine ou de boxe	kitchen or boxing glove
şimik	terlik	pantoufle	slipper
xiftan	kaftan	cafetan	caftan
beden	büst	buste	chest
daw	etek	jupe	skirt
derdaw, dawdêl	eteğin ucu	extrémité de la jupe	extermity of the skirt
kurîşk	büzgü	pli	fold
berstû, berestû, beskurk, skur, bestik, svang	yaka	col, collet	collar
bişkok, qumçe	düğme	bouton	button
kespik : bişkoka sedefî	sedef düğme	bouton en nacre	button in mother-of-pearl
bişkoj	gonca	bouton, bourgeon	bud

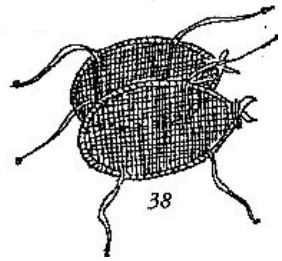

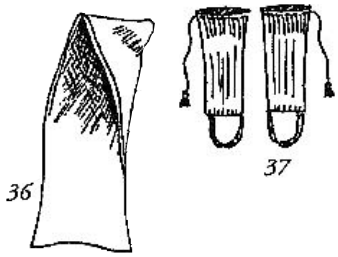
cilên mêran	erkek giysileri	vêtements masculins	men's clothes
şapik, bergûz	geleneksel Kürt giysilerinde ceket	veste du costume traditionnel kurde	jacket of the traditional Kurdish costume
şal	pantalon	pantalon	pant
kiras	iç gömleği	tunique	tunic
qutik	gömlek	chemise	shirt
derpê	don	culotte, caleçon	underpants
kerik	geleneksel düğmesiz yün ya da keçe yelek	gilet de laine ou de feutre traditionnel, sans bouton	wool or felt waistcoat without button
koloz	Kürt kalpağı	couvre-chef masculin cylindrique kurde	a cylinrical Kurdish headgear
kum	külah	bonnet	conical hat or cap
kulav, kepen	çoban keçesi	manteau de feutre des bergers	shepherd's felt cloak
kulik	yağmurluk başlığı	capuchon	hood
saq	tozluk	guêtre, jambière	gaiter

30 - kerik
31 - şapk, berguz
32 - şal
33 - kiras
34 - koloz
35 - kum
36 - kulik
37 - saq
38 - lekan, liyn

fanorî, fanîle	fanila	flanelle, maillot du corps masculin	men's undershirt, flannel
faîke, vezel, qazax	kazak	pull-over, tricot de laine	pull-over
şalgerdan	atkı, kaşkol	cache-col, cache-nez	scarf, muffler
çarox	çarık	sandale paysanne en peau de vache	rawhide sandal
liyan, lekan	hedik	chaussures de neige	snow shoes
devzendik	kol ağzı	manchette	cuff
berîk, kûrik, girfan	cep	poche	pocket
qeytan, bensol	bağ, kordon	cordon, lacet	lace
doxîn	uçkur	cordon qui sert à maintenir les caleçons ou pantalons	broad band through top of trousers
pizî, maldoxîn : ciyê doxînê	uçkurluk	coulisse où on fait passer le cordon servant à maintenir les caleçons ou pantalons bouffants	seam for passing a broad band for holding up drawers

tat : ji gûzikê ta serê pêçiyên gorê

Ferhengoka

*Mîrsad-ul Etfal à Şêx Mihemedê Kerbela**

(II)

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aqilmend	akıllı	sage	wise
jinû, çok	diz	genou	knee
bizot	kor	braise	live charcoal
bakir, pepûk	guguk kuşu	coucou	cuckoo
bizûz	güve	mite	moth
sîxur	oklu kirpi	porc-épic	porcupine
tûtî	papağan	perroquet	parrot
kemend	kement	lasso	lasso
tung	mühür	sceau, tampon	seal, stamp
qumrî	kumru	tourterelle	turtledove
sarinc	sarnıç	citerne	water tank
nerdîban	merdiven	escalier	stairs
bûm : kund	baykuş	hibou	owl
baz	doğan kuşu	faucon	falcon, hawk
başok	atmaca	épervier	sparrowhawk
şebşebk, şevşevok	yarasa	chauve-souris	bat
dujin dan	küfür etmek	jurer, injurier	to abuse, to insult

** Ev pirtûk di sala 1914 de hatiye nivîsîn. Şêx Kerbela kurê Şêx Evdirehmanê Aqtepê ye.*

TERMÊN LEŞKERÎ

(I)

Amadekar : Rojen BARNAS
Mizaffer BEGZADE

Qenc an neqenc, leşkerî perçekî ji jiyana me mirovan e. Leşkerî wek damezran (muessese) bi honandineke taybetî hatiye honandin; çavîkên vê honandinê û alavên (alet) wê bi navên taybetî hatine bi nav kirin, ku em jê re dibêjin «termên leşkerî».

Ev term an navlêkirinên leşkerî di jiyana me Kurdan ya rojane de bi gurrayî derbas dibin. Lêbelê ev term di nav Kurdên rojhelat de bi farisî an ûrisî, di nav yên başûr de bi erebî û di nav yên bakur de bi tirkî ne.

Rehmetî Mîr Celadet Bedirxan Beg di wextê de hin nav û terman dîtibû û di Hawar û Ronahî de bi kar anîbû. Di dema Komara Mehabadê û Tevgera Barzanî de ji hin yekîneyan re bi kurdî nav hatibûn dîtin û bikaranîn. Lê ev termên dîtî ewçend hindik in ku têrî bersîva hewcedariya gelemper nakin.

Di çarçeweke gelemper de —ne bi kitkit (teferrûat)— me termên leşkerî da ber xwe. Di aliyê navlêkirinên yekîneyên leşkerî de wek nimûne me sîstema Natoyê welgirt. Di navlêkirinan de wek bingeh: 1. Navlêkirinên di dema Komara Mehabadê û Tevgera Barzanî ; 2. Navlêkirinên di Hawar û Ronahî ; 3. Navlêkirinên di klasîkan de her wisa girt û ji yên bênavmayî re, li gora maneyên wan ên di zimanên dîtir de da berhev û jê re navekî bi kurdî danî. Herwekî: Bêjeya «istihkam» a bi tirkî wek navê sinifa leşkerî di zimanên ewrûpî de bi maneya endazyarî (muhendîsî) ye, ku me jî vî navî lê kir. Lêbelê endazyarî tiqûtenê di maneya «istihkam» a tirkî de ye, ne ku meriv bêje; ku «istihkam» endazyarî be, û li gora «tahkîmat», «tahkim», «müstahkem», «muhkem» ji eynî gotinê (istihkam / hekeme) ne, emê jî ji endaz an endazyarî berdêla wan çêkin, zînhar tiştek wisa nebe !

Hin bêjeyên mîna piyade, siwarî, zirx(zireh), alayî (alay) û yawer gotinên îranî (kurdî-farisî) ne û ji îranî derbasî tirkî bûne. Lê ev gotin ne bi tenê di maneya leşkerî, lê bi gelemperî di jiyana Kurdan a rojane de hene.

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
yekîneyên leşkerî	askeri birlikler	unités miliaires	military units
yekîne	birlik	unité	unity
pel	manga	escouade	squad
(Ji 10-11 neferan pêk tê.)			
deste	takım	peloton	platoon
(Ji çar pelan pêk tê.)			
tof	bölük	compagnie	company
(Ji 3-4 desteyan pêk tê.)			
tabûr, gurdan	tabur	bataillon	battalion
(Ji 3-4 tofan pêk tê.)			
alayî, heng	alay	régiment	regiment
(Bi gelemperî ji 3-4 gurdan an, di siwariyan de ji 4-5 tofan pêk tê.)			
tîp	tugay	brigade	brigade

Li hêzên erdê ji du hengan û yekîneyên pêwist, li hêzên esmanî ji hengekê (75~54 an 48 balafir) û tofên veguhastin (*transportation*), îkmal, ragihandin (*communication*), ji gurdanên tendurustî û kontrola hewayî, û ji yekîneyên meteorolojî û ewlehiyê (emniyet) pêk tê.

liq	tümen	division	division
(Ji 3-4 hengan û yekîneyên pêwist pêk tê. Jimara leşkeran ji 7000 heta 18000 diguhire.)			
parleşker	kolordu	corps d'armée	army corps
(Ji sê liqan û yekîneyên temamkir ên dinê pêk tê.)			
leşker	ordu	armée	army
(Ji çend parleşker û liqan pêk tê.)			
hêzên çekdar	silahlı kuvvetler	forces armées	armed forces
hêzên bejayî	kara kuvvetleri	armées de terre	ground forces
hêzên deryayî	deniz kuvvetleri	marine	navy
hêzên hewayî	hava kuvvetleri	forces aériennes	air forces
sinifên leşkerî	askeri sınıflar	classes militaires	military classes
sinifa şerkar	muharib sınıf	classe combattante	combatant class
sinifa xizmetkar	hizmet sınıfı	classes services	service class
piyade	piyade	fantassin, infanterie	infantry, infantryman
piyadeyên mekanîzekirî	mekanize piyade	infanterie mécanisée	mechanized infantry
piyadeyên hewayî	hava piyadesi	infanterie aérienne	air infantry
piyadeyen deryayî	deniz piyadesi	infanterie marine	marines
siwarî	süvari	cavalier, cavalerie	cavalryman, cavalry
topavêj	topçu	artilleur	artilleryman, gunman
topavêjî	topçuluk, topçu sınıfı	artillerie	artillery
yekîneya zirxdar	zırhlı birlik	unité blindée	armoured unit
cama zirxkirî	kurşun geçirmez cam	vitre blindée	armoured glass
trêmbêla zirxkirî	zırhlı araba	voiture blindée	armoured car
ragihandin	haberleşme	communication	communication
endazyarî	istihkam	génie militaire	the Engineers
cendirme	jandarma	gendarme	gendarme
veguhastin	ulaştırma	transport	transportation
tendurustî	sıhhiye	santé	health, sanitary
tedarik	levazım	approvisonnement	supplies
paraşutbaz	paraşütçü	parachutiste	paratrooper
paraşut	paraşüt	parachute	parachute
fermander	komutan	commandant	commander
serfermander	başkomutan	commandant en chef	commander-in-chief
yawer	yaver	aide-de-camp, assistant	aide-de-camp
serkan	kurmay (ünvan)	membre d'etat-major	staff member
serkantî	kurmay, kurmaylık	état-major	staff
serkantiya giştî	genel kurmay	état-major général	general staff
serekê serkantiya giştî	genel kurmay başkanı	chef d'état-major général	chief of general staff
baregeh	karargah	quartier-général	headquarters
leşkergeh	ordugah	camp militaire	military camp
garnîzon	garnizon	garnison	garrison
pagerî	devriye	ronde, patrouille	round, patrol
nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
nîşangir, segman	nişancı	bon tireur	shooter
alîkarê nîşangir	nişancı yardımcısı	aide-tireur	shooter's assistant

(Dûmahîk heye)

Amanên nav malê

Amadekar : Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aman, firaq, fera	kab, kab kacak	ustensile	implement
derdan	kab	récipient	container, receptacle
qurûqaf	çanak çömlek	poterie	pottery
piyan, şûşe, piyale, qedeh, îstekan, îskan	bardak	verre	glass
piyana avê	su bardağı	verre à eau	water glass
piyana mey	şarap bardağı	verre à vin	wine glass
piyana çayê	çay bardağı	verre à thé	tea cup
demkêşk	demlik	théière	tea-pot
çaydan	çaydanlık	bouilloire, théière	kettle
semawer	semaver	samovar	samovar
telbî	semaver tepsisi	plateau de samovar	samovar's tray
şekirdank, qendank	şekerlik	sucrier	sugar bowl
binik, nalbekî, zirî	bardak tabağı	soucoupe	saucer
kevçî	kaşık	cuiller	spoon
kevçiyê çayê	çay kaşığı	cuiller à thé	teaspoon
kevçiyê şorbê	çorba kaşığı	cuiller à soupe	soupspoon
kevçiyê şîrîniyê	tatlı kaşığı	cuiller à dessert	dessertspoon
kevçiyê darîn	ağaçtan kaşık	cuiller de bois	wooden spoon
kêr	bıçak	couteau	knife
kêra nan	ekmek bıçağı	couteau à pain	bread knife
kêra goşt	et bıçağı	couteau à viande	carving knife
kêrik	yemek bıçağı	couteau de table	knife
kêrika berîkê	cep bıçağı	canif	pocket knife
çengal, çetel, çartil	çatal	fourchette	fork
çoçik	küçük kepçe	petite louche	small ladle
çemçik : çoçika metalî	metalden küçük kepçe	petite louche en métal	small metal ladle
hesk	kepçe	louche	ladle
kefgîr	kevgir	écumoire	skimmer
tas, tîrar, sukure, zerik	tas	tasse	cup
kasik	kase	écuelle, bol	bowl
teyfik, dewrî, lalîk	tabak	plat, assiette	plate
sênî*, berkêş	sini	grand plateau de cuivre	large copper tray
tepsî, berkêşok	tepsi	plateau	tray
quşxane, qaşik	küçük tencere	cocotte, fait-tout	stewpot
beroş	tencere	marmite	cooking pot
satil	bakraç	petit seau en cuivre	copper bucket

dewl, çelt	kuyu kovası	seau en peau ou en plastique servant à puiser de l'eau de puits	leather or plastic bucket used in drawing water
bêdirok **	topraktan yapılmış kova	seau en métal galvanisé ou en plastique	bucket made of galvanized metal or plastic
elbik : satila darîn	ağaçtan bakraç	seau en bois	wooden bucket
halûv : satila ji qaf çêkirî	küçük bakraç	seau en terre cuite	earthen bucket
parç, surahî, şemşaq	sürahi	carafe	carafe
tawik: taweya piçûk a şivanan	küçük çoban tavası	petite poêle des bergers	shepherd's frying pan
kod : tasa darîn	ağaçtan tas	écuelle	bowl, porringer
misîn	ibrik	aiguière	ewer
legan	leğen	cuvette, bassin	basin, large bowl
sîtil	kazan	chaudron, chaudière	cauldron, boiler
niqre	fazla büyük kazan	gros chaudron, cuiseur	large cauldron
teşt	teşt	grand bassin	large basin
şikev	tahdadan hamur teknesi	pétrin	trough
şîrdoşk, gadoş : satila piçûk a ji bo şîr	süt bakracı	petit seau généralement en bois employé pour le lait	small wooden bucket for milk
xwelîdank	kül tablası	cendrier	ashtray
guldank	vazo	vase	vase
çerxetûn, satilî, yendo	saplı tencere	casserole	saucepan
hestîvk, kartosk :	hamur spatülü	spatule employée pour détacher la pâte	baker's spatula
kuşik, kundirê beravê, kundirê stoyîk :	hamam tası olarak kullanılan içi boşaltılmış ve kurutulmuş kabak	courge longitudinale vidée et séchée utilisée comme récipient	
şerbik ***	küçük su testisi	cruchon	small jug
dîz	çömlek	terrine	earthen pot
dîzik	küçük çömlek	petite terrine, pot de terre	small earthen pot
kûp, kuloz	küp	jarre	earthenware jar
kûpik	küçük küp	petite jarre	small jar
den, qedele : kûpê mezin bi çar çembil, cîlakirî	büyük cilalı küp	grande jarre vernie à quatre anneaux	large varnished jar with four handles
nêhre : kûpê mezin ê penîr	cilasız büyük peynir küpü	grande jarrre à fromage	large jar for cheese
kûz, cêr	testi	cruche	jug
kûzik, kedînk	küçük testi	petite cruche	small jug
girarîn	büyük ve derin yemek kabı	soupière	soup tureen
lengerî	büyük ve derin olmayan bakırdan pilav kabı	grand plat en cuivre dans lequel on sert le riz	large copper plate
tawe	tava	poêle (à frire)	frying pan
xweydank	tuzluk	salière	salt cellar
kovik, mastêrk, rihetî, gewrî	huni	entonnoir	funnel
fincan	fincan	tasse (en céramique)	cup
fincana qehwê	kahve fincanı	tasse à café	coffee cup

** li berriya Mêrdînê sênî ji teyfik re dibêjin, di şûna berkêş û sênî de dibêjin.*
*** ji rûsî* (VEDRO) *vêdro: satil*
**** li bin herêman şerbik bi mana tasa çinkoyî an fincan bi kar tînin.*

Ferhengoka
RONAHÎ
(II)

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
balafira bombavêj	bombardıman uçağı	bombardier	bomber
balafirên nêçîrvan	avcı uçağı	avion de chasse	fighter
bêtêl, bêsîm	telsiz	sans fil	wireless
bijarte	seçkin	choisi, distingué	selected, distinguished
birc	kule	tour	tower
bivê nevê	ister istemez, mutlaka	bon gré, mal gré	willingly or unwilligly
cenanî, xebatên erdê avî,	sulu tarım	agriculture irriguée	irrigated agriculture
çinîna sebze, titûn, hwd	pamuk hallacı	carde et arc du	instruments of the
çek û kevanê penbûjen	aletleri	cardeur de coton	cotton carder
çeknas	1) tanıyıcı, erbap 2) silah uzmanı	1) connaisseur, expert 2) expert en armes	1) expert 2) expert in weapons
çênî	parça	pièce, morceau,fragment	piece, fragment
çîk	kıvılcım	étincelle	spark
dranker	dişçi	dentiste	dentist
duta	iki misli, iki kat	double	double, two-fold
gerinende	müdür	directeur	director
gilîhlê	davalı	défendeur	defender
gilîhvan	davacı	plaignant	plaintiff
guherbar	değişken	variable	variable
guherbarî	değişkenlik	variation	variation
hêle	sürek avı	battue	battue
hêman	unsur, eleman	élément	element
herojî, rojane	günlük	journalier,de tous les jours	every day
hindikandin	küçümsemek	minimiser, sous estimer	to minimize
ji çek kirin	silahtan etmek, silahını almak	désarmer	to disarm
kanên petrolê	petrol yatakları	gisements de pétrole	oil deposits
kevzîç, kevz	yosun	mousse	moss
kimt	zirve	sommet	summit
mikur hatin	itiraf etmek	confesser	to confess
mikur	itiraf	confession	confession
mit	tepe	colline	hill
şandiyar	muhabir	envoyé, correspondant	envoy, correspondent
şiverê	patika	sentier	path
paye	mertebe	grade, rang	rank
qelpikê guh	kulak kepçesi	pavillon de l'oreille	earlap
rêhesin	demir yolu	chemin de fer	railway
serfermandar	başkomutan	commandant en chef	chief commandant
serfermandarî	başkomutanlık	commandement en chef	chief command
serheng	albay	colonel	colonel
sîpan, kumqeşa	buzul	glacier	glacier
tewek	tabaka	couche	layer, stratum
xortanî	gençlik	jeunesse	youth
xwîl, xûl	eğik	courbé, penché	lop-sided, slanting

Ferhengoka

HAWARÊ

Amadekar : *Mehmed UZUN*

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
ava mend	durgun kirli su	eau stagnante	stagnant water
ber pê bûn	oluşmak, meydana gelmek	s'accomplir, se réaliser	to come true, to be achieved
berberî	hasımlık, düşmanlık	animosité, antagonisme	enmity, antagonism
Bercis	müşteri yıldızı	Jupiter	Jupiter
berdêlk	karşılık	équivalent	equivalent
bergeh	manzara	vue	view, sight
berkêşk	öğrenci masası	pupitre	desk
bi kotek	zorla	par la force	by force
biber	meyve veren	fructeux	fruitful
bingeh, hîm, xîm	esas, ilke	fondement, principe	foundation, principle
boş	bol, çok, gür	beaucoup, en grande quantité	plenty, many, full-of
brûskîn	ışıldamak	étinceler, luire	to sparkle, to glitter
çar bûn,	ortaya çıkmak,	apparaître, se former	to appear
peyda bûn	meydana gelmek	se produire	to come into existence
çîrçîrok	masal	conte	tale
çîrok	öykü, hikaye	histoire, récit	story
ciyok	yerini tutan, eşdeğer	équivalent, remplaçant	equivalent
danînk	konu, mevzu	sujet, thème	topic, subject
depreş	kara tahta	tableau noir	black board
diyarok	öğretmen kürsüsü	chaire	chair
dotmîr	prenses	princesse	princess
erdnigarî, erdnasî	coğrafya	géograhie	geography
geda	yoksul	pauvre	poor
hinartin, şandin	göndermek, yollamak	envoyer, expédier	to send
hinerwer, hunermend	sanatçı	artiste	artist
jînenigarî	hayat hikayesi, biyografya	biographie	biography
Kakeşîn, Kadiz	Saman Yolu	La Voie Lactée	Milky Way
kereker, kerrekerr	sessizce	silencieusement	silently
kevandin	yenmek	vaincre	to vanquish, to defeat
kitekit	teferuat, ayrıntı	détail	detail
kitkit, kit bi ket, yek bi yek	teker teker	un à un	one by one
kortal, çal	çukur, uçurum	cavité, abîme	cavity, abysse
kotek	kötek	bastonnade	beating, drubbing
kotin	kemirmek	ronger	to gnaw, to pit
kurdanî, bi awayên Kurdan	Kürtlere özgü	à la manière kurde	in the Krudish way
kurdîtî	kürtlük, kürtçülük	kurdité, kurdisme	kurdishness, kurdisme
landik	beşik	berceau	cradle
lewma, loma,	bu nedenle,	de ce fait,	for this reason
lewre	bundan ötürü	pour cette raison	because of that
li ser vebûn	bulmak	trouver, découvrir	to find
mamik	bilmece	devinette	riddle, conundrum
methelok	kıssa, ata sözü	proverbe, adage	proverb, saying
parêz	bostan, bahçe	potager, jardin	garden, vegetable garden
pêşî, kermêş, kelmêş, mixik, visik	sivri sinek	moustique	mosquito
perçivandin	şişmek	s'enfler	to swell

pêrgî hev bûn	karşılaşmak	se rencontrer	to meet
Pêwr	Venüs	Vénus	Venus
pîlewer	tenekeci	ferblantier	tinman
pingav	su birikintisi	eau stagnante	stagnant water
pingirîn	birikmek, dolmak	s'accumuler, se remplir	to accumulate, to fill up
pronivîs, bername	program	programme	programme
rave	açıklama, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, yorumlamak	expliquer, commenter	to explain, to comment
rûniştek	sıra	banc	bench
safirî : zerê vekirî	açık sarı	jaune clair	light yellow
sêpî	sehpa	trépied	tripod
sernîvek	merkez	centre	centre
serstûn, sernivîs	başyazı	éditorial	editorial
serwext, têgihîştî	bilinçli, haberdar	au courant, au fait, informé	aware
tavil, tafil	derhal	tout de suite, immédiatement	immediately
tawî	sıtmalı	paludéen	paludal
têdexistî, naverok	içindekiler	table de matières, contenu	content
tekûz kirin	güçlendirmek, sağlamlaştırmak	fortifier, consolider	to strengthen, to fortify
tekûz, mezbût	güçlü, sağlam	solide, robuste	robust
texlît, cure	çeşit	variété, sorte	sort, variety
vekujandin	söndürmek	éteindre, assouvir	to extinguish, to turn off
verotin (veroje !)	kazımak	gratter, râcler	to scrape out, to scratch
veytûn, hêtûn, kûre	ateş ocağı	four, fournaise	kiln, furnace
welatî	yurttaş	compatriote	compatriot, fellow countryman
xeritandin, kok birandin	kökünü kurutmak, yok etmek	extirper, éradiquer	to eradicate
xurî, xwerû	saf	pur	pure
xurîtî	saflık, temizlik	pureté	purity
yekdengî	tekseslilik, oybirliği	unanimité	unanimity
zar, zarav	lehçe	dialecte	dialecte
zexm	güçlü	robuste	robust, sturdy
zivarî	yoksulluk	pauvreté, misère	misery, poverty

Peyivnasî

Tê gotin ku peyv jî wekî mirovan xwedî jiyaneke taybetî ne. Li ciyekê peyda dibin, di nav sal û deman de diguhirin, ji navçe an welatekî derbasî navçe û welatên din dibin, dikevin teşeyên cihê û carna jî winda dibin, tên ji bîr kirin. Zaneyên bi navê *etîmolog* li ser jiyan û dîroka peyvan dixebitin, didin xuya kirin kîjan peyiv ji ku tê, kengî ketiye çi teşeyê. Di zimanê kurdî de hê xebatên wilo kêm in. Emê carna di *Kurmancî* de li ser esl û bingehên hin peyvên ku di kurdî de tên bi kar anîn binivîsin. Çend nimûne:

Alay an **alayî**

Ji latînî **alae** (alay tê xwendin) tê.

Mana destpêkî ya peyvê *perr, bask* e. Cara pêşîn Hannibal, di sala 225ê berî mîladê ji pareke leşker re ev nav daniye. Di dema Romaya kevnare de bêtir ji yekîneyên siwarî re *alae* digotin. Ev peyv ji Romayiyan (Kurd dibêjin Romiyan) ketiye nav kurdî û farisî. Tirk piştî sedsala XIV an dest bikaranîna vê peyvê kirine.

Çay

Ji **ça**ya zimanê çînî tê. Di zaravayê Çîna başûr de ew *tay* an *tey* dibêjin. Di sala 1657 an de peyva *tee* bi riya hollandî ketiye zimanên Ewropaya Rojava, di fransizî de bûye *thé* (tê), di îngilîzî de *tea* (tî). Lê Rûs peyva zaravayê çînî yê edebî, *ça* girtine û wek *çay* bi kar anîne. Peyva *çay* ji Rûsan di sedsala XIXan de derbasî kurdî, tirkî û farisî bûye. Herwekî di erebî de dengê *ç* tune ye, wan jî vê peyvê wekî *şay* kirine zimanê xwe.

Fîncan

Di zaravayên îranî yên kevn de **pingân** tasika avê ye. Ereban ev gotin ji Îraniyan (Kurd û Farisan) girtiye û herwekî di erebî de dengê *g* tune ye û di şûna wî de *c* bi

kar tînin, kirine *fîncan*. Ji erebî ketiye osmanî û tirkî jî. Di nav sedsalan de bilevkirina *fîncan* di kurmancî de jî şûna **pingân** girtiye.

Qanûn

Ji peyva yewnaniya kevn **kanôn** (qaîde, awa) ketiye latînî. Kilîsa katolîk ev peyv bi mana awa û qaîdeyên îmanê bi kar aniye. Ereban ev peyv bi teşeyê qanûn kirine zimanê xwe û bi riya misilmaniyê ev peyv ketiye zimanê kurdî, farisî, tirkî û piraniya zimanên gelên misilman. Kurdên Soran di şûna vê peyva hindû-ewropî bêjeya *yasa* bi kar tînin, lê *yasa* ji peyva moxolî *yasax* tê.

(Dûmahîk heye).

TERMÊN HIQÛQÎ

(II)

Amadekar : VEYSÎ ZEYDANLI

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
lêbarkirin	isnat, isnat etme	imputation	imputation, charge
lê bar kirin, xistin ser yekî	birine isnat etmek	imputer, attribuer	to impute, to attribute
lêbarkirî	müsnet, isnat edilen	imputé, attribué	charged, imputed
lêbarker	isnat eden	qui impute, qui attribue	who imput
berevanî	savunma	défense	defence
berevanî kirin	savunmak	défendre	to defend
berevan	savunucu, müdafi	défenseur	defender
parastin	korumak, muhafaza etmek	protéger, conserver	to protect, to conserve
peyitandin, *l.*	ispat etmek, saptamak, kanıtlamak	prouver, établir, démontrer	to prove, to establish
peyitandin, *n.*	saptama, ispatlama	preuve, démonstration	proof, demonstration
peyt	ispat	preuve	proof
peyketin	takibat, kovuşturma	poursuite	(legal) procedings
bi pey yekî ketin	kovuşturmak, takip etmek, kovuşturma açmak	poursuivre, engager des poursuites	to start legal proceding, to take action against sb.
jêpirsîn	sorgulama, sorgu	interrogatoire	questioning
jê pirsîn	sorgulamak	interroger	to question, to interrogate
hakimê jêpirsînê	sorgu hakimi	juge d'instruction	examining judge
venêrîn, *nm.*	denetleme, doğrulama	vérification	checking, verification
venêrîn, *l.*	denetlemek,doğrulamak, tahkik etmek	vérifier, examiner	to check, to verify
lêgerîn, lêkolîn, *nm.*	araştırma	recherche	research
lê gerîn, *l.*	araştırmak	rechercher, faire des recherches	to search for, to do research
vekolîn	soruşturma, tahkikat	enquête, investigation, instruction	inquiry, investigation
girtin, *l.*	yakalamak	appréhender, capturer	to capture, to apprehend
girtin, *nm.*	yakalama	appréhension, capture, saisie	capture

ragirtin, *l.*	tutuklamak, tevkif etmek	arrêter	to arrest
ragirtin, *nm.*	tutuklama	arrestation, arrêt	arrestation, arrest
ragirtname	tevkif, tutuklama müzekkeresi	mandat d'arrêt	warrant for arrest
biryara ragirtinê	tevkif kararı	ordre d'arrêter	order for arrest
biryara ragirtinê ya paşpenî	giyabi tutuklama kararı	ordre d'arrêter par contumace	order for arrest in abstentia
ragirtxane	tevkif evi	maison d'arrêt	house of detention
binçav, jêrçav	göz altı	garde à vue	in custody
pawan	gardiyan	gardien	guard
kelemçe, destbend	kelepçe	menotte	handcuff
merbend	ayak kösteği	chaînes passées aux pieds d'un prisonnier	fetters attached to the legs of prisoners
lele	pranga	chaînes passées au cou d'un prisonnier	fetters attached to the neck of prisoners
rûniştin, daniştin	oturum, celse	session	session

_____

l : lêker	*fiil*	*verbe*	*verb*
n : nav	*ad*	*substantif*	*name*

Termên rêzimanî

(III)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
rengdêr	sıfat	adjectif	adjective
rengdêra çawahîn	niteleme sıfatı	adjectif qualificatif	qualifying adjective
rengdêra pêveber	yüklem sıfat	adjectif atribut	atribute adjective
pêveber	yüklem	atribut	atribute
kemper	sıfatta ölçümlemek	comparer	to compare
lapekemper	sıfatta aşırılık	superlatif	superlative
rengdêrên jmarîn	sayı sıfatları	adjectifs numéraux	numeral adjectives
rengdêrên jmarîn ên bingehîn	asal sayı sıfatları	adjectifs numéraux cardinaux	cardinal numeral adjectives
rengdêrên jmarîn ên rêzîn	sıra sayı sıfatları	adjectifs numéraux ordinaux	ordinal numeral adjectives
rengdêrên nîşandanê	işaret sıfatları	adjectifs démonstratifs	demonstrative adjectives
rengdêrên nebinavkirî	belgisiz sıfatlar	adjectifs indéfinis	indefinite adjectives
rengdêrên pirsiyarkî	soru sıfatları	adjectifs interrogatifs	interrogative adjectives
rengdêrên xwedîtiyê	mülkiyet sıfatları	adjectifs possesifs	possessive adjectives
daçek	edat	préposition	preposition

biwêjên daçekî	deyim edatlar	locutions prépositives	prepositive locutions
paşdaçek	art edat	postposition	postposition
komdaçek	edat takımları	complexes prépositionels	prepositional complexes
hoker	belirteç, zarf	adverbe	adverb
bêtirker	çoğaltıcı	augmentatif	augmentative
hokera awakî	durum belirteci	adverbe de manière	adverb of manner
hokera çendahî û jmarî	miktar ve sayı beliteci	adverbe de quantité et de nombre	adverb of quantity and of number
hokera cih û hindavê	yer ve yön belirteci	adverbe de lieu et de direction	adverb of place and of direction
hokera demkî	zaman belirteci	adverbe de temps	adverb of time
hokera erînî	tasdik belirteci	adverbe d'affirmation	adverb of assertion
hokera daxwaziyê	istek belirteci	adverbe optatif	optative adverb
hokera neyînî	olumsuzluk belirteci	adverbe de négation	adverb of negation
hokera pirsiyarkî	soru belirteci	adverbe d'interrogation	adverb of interrogation
hokera gumanî	tahmin belirteci	adverbe de supposition	adverb of supposition
biwêjên hokerî	deyim belirteçler	locutions adverbiales	adverbial locutions
gihanek	bağlaç	conjonction	conjonction
gihaneka sade	basit bağlaç	conjonction simple	simple conjunction
cotgihanek	çifte bağlaç	conjonction double	double conjunction
biwêjên gihanekî	deyim bağlaçlar	locutions conjonctives	conjunctive locutions
baneşan	ünlem	interjection	interjection
pêşdanî	önek	préfixe	prefixe
pêşdaniya sade	yalın önek	préfixe simple	simple prefixe
pêşdaniya hevedudanî	bileşik önek	préfixe composé	compound prefixe
paşdanî	sonek	suffixe	suffixe
paşdaniyên çawahî û peywendiyê	niteleme ve bağıntı sonekleri	suffixes de qualifica--tion et de relation	suffixes of qualification and relation
paşdaniyên piçûkker	küçültme sonekleri	suffixes diminutifs	diminutive suffixes
paşdaniyên alavî	araç sonekleri	suffixes instrumentaux	instrumental suffixes

(Dûmahîk heye)

hejmar 12 zivistan 1993

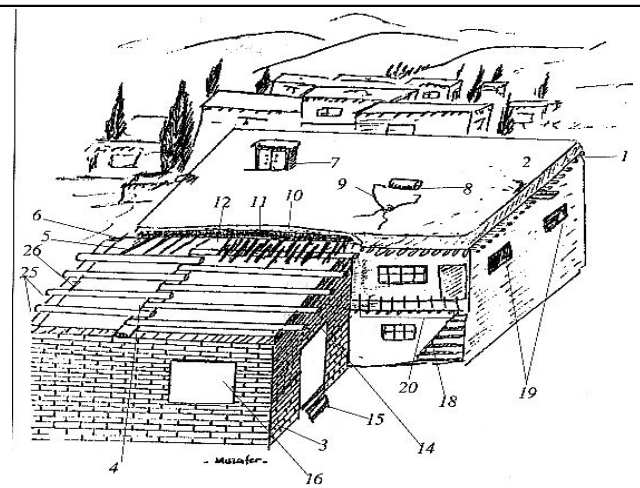
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Xanî

Amadekar : *Hemîd KILIÇASLAN*

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
1 - qomax, serdîwar : du qorên dawîn ên dîwar	duvarın kirişleri kapatan son iki dizisi	les deux dernières rangées de chaque étage du mur	the last two rows on head level of the wall
2 - ban, serxanî, serban	dam, çatı	toit	roof
3 - rêz, qor	dizi, sıra	rang, rangée	row, line
4 - karîte, pir	ana kiriş, orta kiriş	poutre centrale,	main beam
5 - rewt	uzun sırık	long bâton, longue perche	long pole, long stick
6 - mertek, mirdiyaq, martaq, şeqle	mertek	solive, poutre, poteau, poutre porteuse	squared balk of timber,beam, post supporting beam
7 - rojîn, kulek	aydınlanma bacası	ouverture pratiquée dans le toit pour l'éclairage	aperture in a roof to give light
8 - bangerdan, bangor, gundor	loğ	rouleau en pierre pour comprimer un toit en terrre	stone roller (used to roll the clay roof of a hause)
9 - qeysik, barloq	loğlama ağacı	manche en bois du rouleau	wooden handle of stone roller
10 - seyek, siwax	sıva	enduit	coating
11 - qirş	çalı-çırpı	brindilles	sticks, thorns and brambles
12 - dep, text	tahta	bois	timber
13 - derî	kapı	porte	door
14 - serderî	üst eşik	linteau	lintel
15 - şîpane, binderî	eşik	seuil	threshold
16 - pencere, rojîn	pencere	fenêtre	window
17 - pêlekan, derence	sabit merdiven	escalier	staircase

Civîna payîza 1992an

Civîna duwanzdehemîn a li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, ji 24 ta 31ê meha çiriyê li Swêdê, li xwendegeha bilind a Biskops Arnöyê civiya. Civîn vê carê jî giraniya xebatên xwe da ser lêgerîna termên rêzimanî, hiqûqî û leşkerî. Lênêrîna peyvên klasîkên kurdî, ku timî di bernameya civînên ziman de ye, bi ferhengoka kovara *Ronahî* dom kir. Di warên peyvên jiyana rojane de, beşdarên civînê li ser peyvên malbat û merivatiyê û termên avakirinê xebitîn. Em encamên van xebatan di vê hejmara *Kurmancî* de belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna payîza 1992 an bûn ev in : Lutfî Baksi (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Muzafer Begzade (Şikakan), Hemîd Kılıçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Elî Şêr (Wan), Mehmed Uzun (Swêrek), Veysî Zeydanlî (Bedlîs), Reşo Zilan (Agirî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman).

18 - pêlik, pêplûk	basamak	marche d'un escalier	step, stair
19 - taq	küçük pencere	petite fenêtre	small window
20 - bernig	teras	terrasse	terrace
21 - bêr	kürek	pêle	shovel
22 - herî	balçık, harc	glaise, boue	wet clay, mud
23 - kerpîç, kelpîç	kerpiç	pisé	sundried brick
24 - darqalib	kerpiç kalıbı	moule à pisé	brick mold
25 - kêran	kiriş	poutre	beam
26 - max	iki kiriş arası mesafe	distance entre deux poutres	distance between two beams

termên avakirinê

hîm, xîm, binyad, binaxe, binî, binyan, bintar, asas	temel	fondation	foundation
ber, kevir	taş	pierre	stone
qermît	tuğla, keremit	brique rouge, tuile	red brick, red tile
dîwar	duvar	mur	wall
nawbir	ara bölme	cloison	dividing wall
kuç	elle tutulabilen taş	pierre irrégulière de construction	irregular building stone
pîj, pûç, kênce	yassı, küçük taş	petite pierre de forme plate	small flat stone
sel, sal	geniş yassı döşeme taşı	dalle de pierre	flagstone, paving stone
rek	doldurmada kullanılan küçük taş ve çamur ya da çimento karışımı, ara dolgu	remplissage fait de petites pierres de ciment ou de boue	filling made of small stones, cement or mud
xurdik, xilik, xîç, tîke	ara dolgu molozu	gravats	rubble stones
qab	kemer, tonoz	voûte, arcade	arch, vault
taht, ferş	yassı düz taş	pierre plate, dalle de pierre	flagstone, paving stone
cax, êrmikar, çembilheya, navbire	duvarı takviye için içli ve dışlı çepe-çevre konan kiriş	poutre de soutènement posée horizontalement au milieu d'un mur pour le consolider	supporting beam placed horizontally in the middle of a wall to consolidate it
dalan, kolan	sofa, hol	vestibule	hall, anteroom
sivder	1- sundurma, 2-hol	appentis	penthouse, lean-to-roof lobby
arîk, qarçik, sepîtk, binban	tavan	plafond	ceiling
şîp	eşik taşı	pierre du seuil	door sill
kêran, beşt	direk, dam kirişi	poutre	beam
kut, kutek	iğreti sütun	colonne provisoire en bois	temporary wooden column

spartek, destek	dayanak, payanda	soutien, support, appui	support
qirşkirin	çalı çırpı döşeme	pavement en brindilles	pavement with sticks, thorns and brambles
axkirin, banax	toprak döşeme	action de couvrir le toit en terre	to cover the roof with earth
stûn	sütun	colonne	column
perdik	küçük sırık (dam kirişi ortüsü için)	petit bâton	small stick
sîqal, mole	ince sıva	dernière couche d'enduit	last coating
perdax kirin	perdahlamak	polir	to polish
alaşkirin	kiriş kaplama	pose des poutrelles	covering of the joists
lûrik	zakkum ağacı	laurier-rose	oleander
evzêl, erzêl, inzêl	eğreti iskele platformu	plateforme de construction ou de peinture	builder's scaffolding
avrêjn, avrêjen ; meylbûna xanî ji bo ku av li ser xanî nemîne	su eğimi	inclinaison du toit pour l'écoulement de l'eau de pluie	roof inclination to drain off rain
kerik	inşaat iskele ayakları	trépied	tripod
porxan, tûng, gong, kêzin	künk	conduite d'eau en terre cuite	earthenware water pipe
nerdiwan	seyyar merdiven	échelle	ladder
pêbask : kevirê ku di hêlên bîrê de an di çemekî de pê lê dikin ji bo daketin an derbasbûnê	kuyuya inmek ya da dereyi geçmek için basılan taş	pierre saillante sur laquelle on s'appuie pour descendre dans un puits ou franchir un ruisseau	jutting stone to lean on when going down a well or crossing a small stream
eywan	eyvan	hall ou salon ouvert d'un côté	hall or living-room, open on one side
şaneşîn	balkon	balcon	balcony
bixêrî	baca	conduit de fumée	smoke hole
argûn, argind	şömine	cheminée	hearth, fireplace
arkolk : şîşa agir	maşa	tisonnier	tongs, pincers
arişt	külün altındaki yanmış toprak, öğülüp talk gibi kullanılır	cendres fines utilisées comme talc	fine ashes used as talcum powder
şerşok, hemamok	banyo	bain	bath
cilşok, kafik	yunak, çamaşırhane	lavanderie	wash-house
destşok	lavabo	lavabo	wash basin
daşir, avdestxane	hela, tuvalet	toilette	toilet, lavatory, WC
avrêjk	pisuar	pissoire	urinal
çirîk, çiranek, şurik, çoratan	oluk	gouttière	gutter pipe

Termên rêzimanî

(IV)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
lêker	fiil	verbe	verb
lêkera sade	basit fiil	verbe simple	simple verb
lêkera hevedudanî	bileşik fiil	verbe composé	compound verb
lêkera bingehîn	temel fiil	verbe fondamental	fundamental verb
lêkera pronavkî	adıl fiil	verbe pronominal	reflexive verb
lêkerên bi qaîde	kurallı fiiller	verbes réguliers	regular verbs
lêkerên bê qaîde	kuralsız fiiller	verbes irréguliers	irregular verbs
lêkera nekesanî	salt üçüncü şahıslı fiil	verbe impersonnel	impersonal verb
dawîne	mastar soneki	terminaison	ending
ra, reh	kök	racine, radical	root
berlêker	çekim öneki	préverbe	verbal prefix
lêkerên vegerok	dönüşlü fiiller	verbes réfléchis	reflexive verbs
neyekser	dolaylı	indirect	indirect
biwêjên lêkerî	deyim fiiller	locutions verbales	verbal phrases
lêkerên alîkar	yardımcı fiiller	verbes auxiliaires	auxiliary verbs
lêkera têper	geçişli fiil	verbe transitif	transitive verb
lêkera têneper	geçişsiz fiil	verbe intransitif	intransitive verb
rawe	kip	mode	mood
dem	zaman	temps	tense
dema raborî	geçmiş zaman	temps passé	past tense
raborî	mazı, geçmiş	passé	past
dema niho	şimdiki zaman	temps présent	present tense
dema dahatî	gelecek zaman	temps futur	future tense
demên hevedudanî	bileşik zamanlar	temps composés	compound tenses
têper	geçişli	transitif	transitive
têneper	geçişsiz	intransitif	intransitive
nêtar	nötr	neutre	neutral
neyînî	olumsuz	négative	negative
rader	mastar	infinitif	infinitive
radera hevedudanî	bileşik mastar	infinitif composé	compound infinitive
pareng	sıfatfiil	participe	participle
parenga raborî *(mayî, hatî, kirî)*	geçmiş zaman ortacı	participe passé	past participle
parenga nihoyî	durum ortacı	participe présent	present participle
parenga qop *(hati, keti, ma)*		participe apocopé	apocope participle
lêkerên sedemkar	ettirgen fiiller	verbes causatifs	causative verbs
sedem	neden	cause, motif	cause
sedemî	nedensel	causal	causal
sedemkar	ettirgen	causatif	causative
kişandina lêkerê	fiil çekimi	conjugaison du verbe	conjugation of the verb

Herwekî

ketin => ket = rayek, in = dawîne.

KIŞANDIN Û NAVLÊKIRINA DEMAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
raboriya sade (*ez mam*)	-di'li geçmiş	prétérit	preterite
raboriya çîrokî (*ez mame*)	-miş'li geçmiş	prétérit narratif	narrative preterite
raboriya berdest (*ez dimam*)	bileşik hikâye	imparfait	imperfect
raboriya berdest a çîrokî (*ez dimame*)	sürekli bileşik hikâye	imparfait duratif	durative imperfect
raboriya dûr (*ez mabûm*)	-miş'li geçmiş hikâye	plus-que-parfait	pluperfect, past perfect
raboriya dûr a liserbûyinê (*ez dimabûm*)	yaklaşık -miş'li g. hikâye	plus-que-parfait approximatif	approximative pluperfect
raweya bilanî	dilek kipi	mode subjonctif	subjonctive mood
nihoya bilaniyê {*(bila) ez bimînim*}	istek şimdiki zaman	présent du subjonctif	present subjective
raboriya bilaniyê {*(bila) ez bimama*}	istek bileşik hikâye	imparfait du subjonctif	imperfect subjective
raboriya dûr a bilaniyê {*(bila) ez mabiwama*}	istek -miş'li geçmiş hikaye	plus-que-parfait du subjonctif	pluperfect subjective
raweya hekînî (*teşe 1. ezê bimama, teşe 2. ezê mabiwama*)	şart kipi	mode conditionnel	conditional mood
raweya pêşker	bildirme kipi	mode indicatif	indicative mood
dema niho (*ez dimînim*)	şimdiki zaman	présent	present
nihoya domdar (*ez dimînime*)	sürekli şimdiki zaman	présent duratif	durative present
dahatî (*ezê bimînim*)	gelecek	futur	future
dahatiya pêş (*ezê mabim*)	ön gelecek zaman	futur antérieur	future perfect, future anterior
dahatiya nêzîk (*ez dikim bimînim*)	yakın gelecek zaman	futur proche	immediate future
raweya fermanî (*bimîne*)	emir kipi	mode imperatif	imperative mood

(dûmahîk heye)

TERMÊN HIQÛQÎ

(III)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
girtîxane	cezaevi	prison	prison
ragirtî	mevkuf, tutuklu	détenu	detainee
ragirtîxane*	tutuk evi, tevkif evi	maison d'arrêt	arrest house
paşdeavêtin	talik, erteleme	ajournement	postponement, postponing
paşde avêtin	ertelemek	ajourner	to postpone
gîrokirin, derengîxistin	tehir, tehir etme	retard	delay
gîro kirin, bi derengî xistin	tehir etmek	retarder	to delay
gîro bûn, bi derengî bûn	tehir olmak, gecikmek	être en retard	to be late, to be delayed
paşdexistin	tecil, tecil etme	ajournement	postponing
paşde xistin	tecil etmek	ajourner, remettre	to postpone
serbestberdan	tahliye (tutuklu)	libération, élargissement	setting free
serbest berdan	tahliye etmek	libérer, élargir	to set free
berdan	salıverme	relâchement	release
serbest berdana bi merc	şartlı tahliye	libération conditonnelle	conditional relase
daxwazname	dilekçe	requête, pétition	petition

sond	yemin	serment	oath
sond xwarin	yemin etmek	prêter serment, jurer	to take an oath, to swear
spartedar	vekil	représentant	representative, attorney
spartedarî	vekillik, vekalet	représentation légale	attorneyship, proxy
spartename	vekaletname	pouvoir de représenter qn	proxy, power for attorney
xwespêr	müvekkil	client (d'un avocat)	client (of lawyer)

* Di hejmara 11 de *ragirtîxane* bi şaşî ragirxane hatiye nivîsîn.

Ferhengoka

RONAHÎ

(III)

Amadekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
rixtan	koşum	harnachement	harness
zîn	eyer	selle, bât	saddle
sinçî	ahlak, sencere	morale, éthique	moral, ethics
pesdeng : dengê nizm	alçak sesli	silencieux, qui parle à voix basse	silent, quiet low-voiced
pesdengî	sessizlik	discrétion, silence	silence, discretion
awarte	istisna	exception	exception
awarteyî	istisnayi	exceptionnel	exceptional
poş	tos	coup de tête ou de cornes	a blow with the head
poş lêdan	toslamak	d'un bélier donner un coup de tête ou de cornes	or horns of a ram to butt, to give a blow with the head or horns
lat	düz ve muntazam kaya	bloc ou dalle de pierre	flagstone
têvel	farklı, çeşitli, muhtelif	différent, varié	different, varied
braştî	ateşte çevrilmiş	grillé	grilled
braştin	ateşte çevirmek, kebap etmek	griller sur le feu	to grill
dîdevan	gözcü, gözetleyici	veilleur	watchman
dîdevanî	gözcülük, gözetleyici	veille, métier de veilleur	watchmanship
nêregah	gözetleme yeri	tour de veille, de surveillance	watch tour, watch point
nema	önüne geldiği fiile «artık» + olumsuzluk anlamını veren belirteç	ne... plus	any more, no.. more
nema tê	artık gelmiyor	il ne vient plus	he does not come any more
dil ji bîr ve çûn	fenalık gelmek, geçirmek	s'évanouir, perdre connaissance	to faint, to feel ill
tavilê	hemen, derhal	tout de suite, aussitôt	at once, immediately
canecan: ji dil û can	samimi, candan	sincère, intime	sincere, intimate
cihû	yahudi	juif	jew
nehk, nêk, nîk	olta iğnesi, irmen çengeli, iğ çengeli	crochet	needle, crochet
dêwendam	dev, dev boylu, devasa	gigantesque	gigantic
peransû, parsû	kaburga	côte	rib
havil	çare, çözüm, çıkar yol	issue, solution, remède	way, means, remedy, solution
yextirme	savaşta ganimet alınan at	cheval pris comme butin dans la guerre	horse taken as spoils of war
semt	ihtiyat	prudence, précaution	prudence, precaution

bisemt	ihiyatlı, temkinli	prudent, précautionneux	prudent, cautious
bêsemt	ihtiyatsız, temkinsiz	imprudent	imprudent, rash
semtî	ihtiyati	conservatoire	precautionary
kêmlebat	alil, noksan uzuvlu	invalide, handicapé	invalid, handicapped
kêmlebatî	maluliyet	handicap	handicap
qeysik	koltuk değneği, loğ çekme aleti	béquille	crutch
leva : beş, par	parça, bölüm, bölme	part, division	part, division
leva kirin	bölmek, taksim etmek	diviser, partager	to share, to divide
leva bûn	bölünmek	se diviser, être partagé	to be divided
nexweşnêr	hasta bakıcı	infirmier (ère)	trained nurse
bi darî yekî ketin : bi diyarî yekî ketin	görüşmek	rendre visite à quelqu'un, rencontrer	to meet, to see each other, to have an interview

TERMÊN LEŞKERÎ

(II)

Amadekar : Rojen BARNAS & Mizaffer BEGZADE

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
saloxgêrî	istihbarat	renseignement (service)	intelligence service
saloxgêr	istihbaratçı	agent de renseignement	intelligence agent
salox	haber, malumat	renseignement, information	intelligence, information
saloxdêr	muhbir, bilgi veren	informateur	informer, informant
saloxdar	malumat sahibi	informé, avisé	informed
stol	donanma, filo	flotte	fleet
hêzên hewayî yên deryayî	deniz hava kuvvetleri	forces aeriennes de la marine	navy airforce
hêzên deryayî	deniz kuvvetleri	marine, forces maritimes	navy, naval forces
binke	üs	base	base
binkeyên deryayî	deniz üsleri	bases navales	naval bases
cîguhêz	seyyar	mobile	mobile
cendirmê cîguhêz	seyyar jandarma	gendarme mobile	mobile gendarme
padîgan, qişle	kışla	caserne	barracks
fêrgeh	talimgah	terrain d'exercice militaire	military drill-ground
venasîn	keşif	reconnaissance	reconnaissance
êrîş, pelamar	hücum, saldırı	attaque, assaut, charge	attack, assault, onset
daberizîn, *nm*	taaruz	offensive	offensive
daberizîn, *l*	taaruza geçmek	passer à l'offensive	to go into the offensive
daberize !	taaruz et !	A l'attaque!	attack !
berevanî	savunma	defense	defence,
parastin	korumak	defendre, protéger	to defend, to protect
meteris	metris	tranchée	trench, entrenchment
senger	mevzi	position	position
çeper	tabya	fort, bastion	bastion, fort
kozik	pusu	embuscade	ambush
kozik vedan	pusu kurmak	tendre une embuscade	to lay an ambush
asêgeh	müstahkem mevki	fortification	fortification

(Dûmahîk heye)

Malbat û merivatî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
meriv, mirov, xizm, mermal	akraba	parent	relative
merivatî, xizmatî	akrabalık	parenté, lien de parenté	kinship
dê, dayik, dad, mader	ana	mère	mother
bav, bab	baba	père	father
dayê, dadê	*dê*'nin çağrı hali	forme vocative de ***dê***	vocative case of ***dê***
bavo, babo	*bav*'ın çağrı hali	forme vocative de ***bav***	vocative case of ***bav***
jin	karı, kadın	femme, épouse	woman, wife
mêr	erkek, koca	homme, mari	man, husband
dê û bav	ebeveyn	parents	parents
jinbav, damarî	üvey anne	belle-mère, marâtre	stepmother
zirbav, bavmarî	üvey baba	beau-père, époux de la mère	stepfather
hêwî, hewî	kuma	co-épouse	co-wife
keç, dot, qîz	kız	fille	girl, daughter
kur, law, gede, pis	oğlan	fils	son
kurhilî, zirkur	üvey oğlan	beau-fils, fils issu d'un autre mariage	stepson
keçhilî, zirkeç	üvey kız	belle-fille, fille issue d'un autre mariage	stepdaughter
nevisî	üvey çocuk	enfant issu d'un autre mariage	stepchild
kal, kalik, bapîr	dede	grand-père	grand-father
pîr, pîrik, dapîr	nine	grand-mère	grand-mother
xweh, xwişk, xweng, xwehîng	kız kardeş	sœur	sister
et, hek	abla	sœur aînée	elder sister
bira	erkek kardeş	frère	brother
kek	ağabey	frère aîné	elder brother
mam, ap	amca	oncle paternel	paternal uncle
xal	dayı	oncle maternel	maternal uncle
xaltîk, xatî, xalet	teyze	tante maternelle	maternal aunt
met, metik, pûr	hala	tante paternelle	paternal aunt
jinap, amojin, jinmam	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	wife of paternal uncle
xalojin, jinxal	dayı karısı	la femme de l'oncle maternel	wife of maternal uncle
tî	kadının kocasının erkek kardeşi	frère du mari (par rapport à la femme), beau-frère	husband's broter brother-in-law
eltî	kayın, karının kocasının kız kardeşi	la sœur du mari (par rapport à la femme), belle-sœur	husband's sister sister-in-law
jintî, hewcan	kadının kocasının kardeşinin karısı	femme du frère du mari (par rapport à la femme)	wife of the husband's brother
diş, gorm	görümce	la sœur du mari	husband's sister
hemzift, baltûz, xwişkejin, diş	baldız	sœur de l'épouse, belle-sœur	wife's sister, sister-in-law
bûk	gelin	bru, belle-fille, mariée	bride, daughter-in-law
zava	damat	gendre, marié	bride, groom, son-in-law
xesû, xwesî	kaynana	belle-mère, la mère du conjoint	mother-in-law
xezûr	kayın baba	beau-père, le père du conjoint	father-in-law

bûra	kayın birader	beau-frère, frère de l'épouse	wife's brother
xezûran, xezûrgelan	kayınbabagiller,	les parents du côté de la belle-famille	parents on the in-laws' side
xinamî, xizm	evlilik bağıyla akraba	parent par alliance	relations by marriage
xinamîtî, xizmatî	evlilik bağıyla kurulan akrabalık	parenté par alliance	relationship by marriage
meriv, mirov	kan bağıyla akraba	parent par lien de sang	blood relative
merivatî, mirovatî	kan bağıyla akrabalık	parenté par lien de sang	blood relation, consanguinity
zeyî	ailenin evli kızı ya da kızları	fille mariée de la famille	married daughter(s) of a family
zeyî	yeni evlenen kızın alilesine ilk ziyareti	première visite de la nouvelle mariée à la famille de ses parents	first visit of the new bride to her parents' family
bûk çû zeyî	gelin ailesini ziyarete gitti	la nouvelle mariée a rendu visite à ses parents	the new bride paid a visit to her parents
dotmam, keçmam, keçap, qîzap	amca kızı	cousine, fille de l'oncle paternel	(female) cousin, daughter of paternal uncle
pismam, kurmam, kurap, pisap	amca oğlu	cousin, fils de l'oncle paternel	(male) cousin, son of paternal oncle
birazî kardeş çocuğu	yeğen, erkek	neveu, nièce, fils ou fille du frère	nephew, niece, brother's son or daughter
xwarzî	yeğen, kız kardeş çocuğu	neveu, nièce, fils ou fille de la sœur	nephew, niece sister's son or daughter
kurxal, pisxal	dayı oğlu	cousin, fils de l'oncle maternel	maternal uncle's son
keçxal, dotxal, qîzxal	dayı kızı	cousine, fille de l'oncle maternel	maternal uncle's daughter
keçxaltî, qîzxaltî	teyze kızı	fille de la tante maternelle	maternal uncle's daughter
kurxaltî, pisxaltî, lawxaltî	teyze oğlu	fils de la tante maternelle	maternal aunt's son
bixaltî : zarokên xaltiyê	teyze çocuğu	enfant (fils ou fille) de la tante maternelle	maternal aunt's child
kurmet, lawmet	hala oğlu	fils de la tante paternelle	paternal aunt's son
keçmet, qîzmet, qîzmetik	hala kızı	fille de la tante paternelle	paternal aunt's daughter
nevî	torun	petit-fils, petite-fille	grand-children
nevîçirk	torunun çocuğu	arrière petit-enfant	great-grandchild
nevîçîçirk	torunun torunu	arrière-arrière petit-enfant	great-great-grandchild
çîçirk	torunun - torunun çocuğu	arrière-arrière-arrière petit-enfant	great-great-great grandchild
cêwî, cotik, cemik, hevzik	ikiz	jumeau, jumelle	twin
nûxurî, ziknixî	ilk çocuk	premier né	first child
yekta, yekane	tek çocuk	enfant unique	only child
paşlandik, paşebere	son çocuk	dernier né	last-born child
paşbab	babasının ölümünden sonra doğan çocuk	enfant né après le décès de son père	child born after death of his father
dêşîr, dayîn	süt anası, dadı	nourrice, mère de lait	west nurse
dadok	dadı, mürebiyye	nourrice, gouvernante	child's nurse, governess
biraşîr	süt erkek kardeşi	frère de lait	foster brother
xwehşîr	süt kız kardeşi	sœur de lait	foster sister
birazava	sağdıç	ami intime du marié, garçon d'honneur	bridegroom's best man, intimate friend of the bridegroom
dapîrok, pîrik	ebe	sage-femme	midwife
hevling, bacanak, hevzava	bacanak	le mari de la sœur de l'épouse, beau-frère	the husband of one's wife's sister

Çend peyvên kêmnas ji

Dîwana Melayê Cizîrî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
îsîn	parıldamak, ışıldamak	rayonner, reluire	to gleam, to shine
îsandin	parlatmak, ışıldatmak	faire luire, polir	to polish
kam	arzû, murad	désir	wish, desire
kax : qesr	köşk, villa	palais, villa	palace
ragirtin	dayanmak, kaldırabilmek	soutenir, endurer, supporter	to bear, to endure, to withstand
rexne	eleştiri, tenkit	critique	criticism
sûlaf : sûlav	bade, şarap	vin	wine
terwende : berê nû	turfanda	primeur	early fruit or vegetables
zîwer : zîvîn	gümüşten yapılan, gümüş	en argent, d'argent	silver

Peyivnasî

ÎSTEKAN an **ÎSKAN**
Bi mana qedeh an piyan di nav Kurdên Serhedan de bi kar tînin. Ji rûsî *stakan* (*stakan* tê xwendin) ketiye nav van Kurdên cîranê Rûsyayê.

SEMAWER
Ji peyva rûsî *samovar* (*samovar*, «ê ku bi xwe dikele») tê, di sedsala XIX an de ketiye zimanê me.

PIYAN
Di hin herêmên Kurdistanê de bi mana qedeh de bi kar tînin. Peyveke kurdî ye, merivatiya wê bi *piyale* û *peymane* yên farisî, philale (*fîlale* tê xwendin) a yewnanî û *phiala* (*fîla*) latînî heye.

PIYADE
Peyveke îranî ya bi mana *peya* ya kurdî. Kesê ku bi pê diçe, ne siwar e.

TAWE
Alava ku tê de xwarin tê pehtin an germ kirin, peyveke kurdî û îranî ye. Di rehê wê de tav heye ku germahî ji tavê tê. Tirkan ji teşeya farisî *tâve* girtine û li gora ahenga dengî ya zimanê xwe kirine tava.

hejmar 13 havîn 1993

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 1993yan

Civîna sêzdehemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, di navbera rojên 3-9 ê nîsana 1993-yan de li Swêdê, di xwendegeha Biskops Arnöyê de pêk hat.

Piraniya xalên bernameya vê civînê, ji xalên domandina lêgerîna li ser termên rêzimanî, hiqûqî, leşkerî û avahiyê pêk hatibû. Lê di gel vê jî, civîn di warê jîna civakî û rojane de, li ser peyvên tevn, nan û nanpêjiyê rawestiya. Xebata xwe ya li ser peyvên di kovarên *Ronahî* û *Hawarê* de domand. Herweha li ser ferhengoka Zargotina Kurdên Sûriyê xebitî. Ji bo civîna payîzê bernameyek danî.

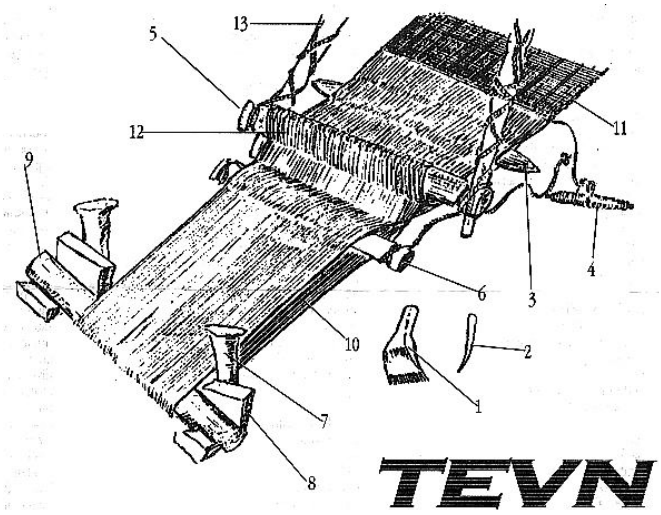
Em encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de belav dikin.

Hevalên ku beşdarî civîna bihara 1993 yan bûbûn, ev in : Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Muzafer Begzade (∑ikakan), Hazim Kiliç (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Ferhad Pîrbal (Hewlêr), Zinar Soran (Dêrik), Mehmed Uzun (Siwêrek), Veysî Zeydanlî (Bidlîs), Zeynel-abidîn Zinar (Batman), Reşo Zîlan (Agirî).

Amedekar : Elîşêr

TEVN -
DOKUMA TEZGAHI -
MÉTIER À TISSER -
WEAVING LOOM

1 - hepik, kerkît, kerpît, hepo
2 - pîj, pîjik
3- befş, bevşik
4- masûr, tîrka tevnê
5- dargurd
6- paşgurd, davik, şiben
7- sing
8- pîk, piyik
9- tevnî
10- hevde
11- şilik, tevne
12- gurda tevnê
13- sêpê

TERMÊN HIQÛQÎ

(IV)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
guwah, şahid	tanık, şahit	témoin	witness
guwahê çavkî	görgü tanığı	témoin oculaire	ocular witness
guwahî, şahidî	tanıklık, şahitlik	témoignage	witnessing, testimony
derhûd	kefil	caution, garant	guarantor
derhûdî	kefalet	caution, garantie	guarantee, guaranty
derhûdname	kefaletname	acte de caution	bail bond, letter of guarantee
noter	noter	notaire	solicitor, notary
deyn	1) borç, 2) alacak	1) dette, 2) crédit, prêt, créance	1) debt, claim, 2) credit, loan
deyndar	borçlu	redevable, débiteur, endetté	debtor, indebted
deyndêr	alacaklı	créancier, créditeur	creditor
kirê	kira	loyer, location	rent, rental

kirêdar	kiracı	locataire	tenant, renter, lodger
kirêdêr	kiraya veren	loueur	hirer out, renter out
xwedîmal	malik, sahip, mal mülk sahibi	propriétaire	owner, proprietor, landlord
deman	icar	affermage, location	letting, hiring out, leasing
deman kirin, bi deman girtin	icar etmek	affermer, louer	to let, to lease, to hire out
bicihanîn	icra	exécution, application	execution, carrying out
bi cih anîn	icra etmek	exécuter, appliquer	to execute, to implement, to carry out
gazî	celp	convocation	summons, summoning
gazî kirin	celp etmek	convoquer	to convoke, to summon
gazîname	celpname	assignation	written summons
vexwendin, n.	davet	invitation	invitation

F e r h e n g o k a

Zargotina Kurdên Sûriyê

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
şûrkêş : 1) şûrbaz, mêrxasê şûr 2) piştmêrê kesekî	1) iyi kılıç kullanan 2) fedaî	1) sabreur 2) personne prête à se sacrifier	1) swordsman 2) one ready to sacrifice oneself
kabok : çok, ejnû	diz	genou	knee
kefka kopal : kefika gopal	baston başı	pommeau ou poignée d'une canne	cane's knob
da qene : da qet ne bene	hiç olmazsa	au moins	at least
gulîbir : porkur	yas nedeniyle örgüsü kesilmiş	celle qui a coupé ses tresses pour porter le deuil	woman who has cut her plaits in mourning
dilê dêredêr : dilê birîndar û perîşan	yaralı ve perişan gönül	cœur brisé, en ruines	broken heart, ruined
xêlî	gelin duvağı	le voile de la mariée	bride's veil
xundkar	hünkar	souverain, sultan	sovereign, sultan
giregir	ileri gelenler	notables, personnages importants	leading citizens, important public figures
rahiştin	tutmak, kapmak, kaldırmak	saisir, prendre	to take, to hold, to catch
rahiştin hev	kapışmak, güreşmek	lutter, s'en prendre l'un à l'autre	to get to grips (with), to wrestle
ban : jor	yukarı	haut, partie supérieure	upper part, top
li ban : li jor	yukarıda	en haut	above, overhead, upstairs

kulî, *n.m.*	yumak	flocon de laine, de coton	flock (of wool or cotton)
kulî, *n.m.*	çekirge	sauterelle	grasshopper
hêlik : hilik	bir tür yün	une sorte de laine, laine de qualité	a kind of wool ; high quality wool
kebar, kibar	sabah ezanı öncesi sala	prière récitée par le muezzin du haut d'un minaret avant l'appel précédant le lever du jour	prayer recited by the muezzin from top of minaret before the morning call announcing dawn
tavî	sağnak	averse, ondée	shower (of rain)
boşê devan	deve sürüsü	troupeau de chameaux	camels' herd
reyîvan : selwan, salwan	deve çobanı	chamelier, gardien du troupeau de chameaux	camel driver, cameleer
gome : kevirê mezin û giran ê ku ji ciyê xwe nalebite	yerinden oynatılması güç ağır taş	pierre lourde, difficile à bouger	heavy stone hard to move
ligligandin : bi lez badan	hızla çevirmek, döndermek	virevolter	to twirl around
ligligîn	şiddetle titremek	grelotter, claquer, tressaillir, frissonner	to shiver, to quake, to shudder
hewranî : herwanî	harmanî, bir cins aba	une sorte de cape	a kind of cape
cewr	yavru	le petit d'un animal ou d'un humain	the young, of an animal or a child
seklawî	bir cins asil at	une race de pur-sang arabe	a race of purebred arab horse
lîlandin	zılgıt çekmek, sevinç vermek için lilili çekmek	s'écrier; pousser des youyous de joie	to cry out
çengezêrîn	altın kanatlı	qui a des ailes en or	who has golden wings
kosemisrî : kalmisrî	bir kılıç türü	sabre égyptien	a kind of sword, Egyptian sword
xuşîn	hışırtı	bruissement, murmure	murmur, rustle, rustling, buzzing
çingîn	şıngırtı	fracas	din
ereboşk : Erebê ne eşîr û bi serê xwe	asılsız sıradan Arab	Arabe ordinaire qui n'appartient pas à une tribu	ordinary Arab, who does not belong to a tribe
şengesiwar : siwarê jêhatî yê berbiçav	gözde süvari	cavalier émerite	skilled rider
nîvçe	1) orta 2) yarım	1) moyen 2) à moitié, demi	1) middle, mean 2) half
xeşim, xişîm	toy, acemi, cahil	novice, inexpérimenté	greenhorn, inexperienced, novice
hilhatin	kalkmak, yükselmek	se lever, s'élever	to get up, to stand up, to rise
gutil, gutle, kutle	kitle	masse	mass, crowd
hîzar, hêzar : cilê jina yê derve	1) çarşaf 2) patıska	1) tchador 2) batiste	1) women's outdoor overgarment 2) cambric
zirincî	kurşuni renk	gris plomb	lead colored, gray
sayî, sahî	açık (hava)	clair, pur, limpide	clear, limpid, pure
çîksayî, şîr sahî	apaçık (hava)	très clair, sans nuage	very clear, cloudless
hişkesayî	ayaz	froid intense des nuits claires	dry cold, frost on a cold night
temborî, temorîk, temerî, temelî, poçax	kakül	accroche-cœur, boucle de cheveux qui tombe sur le front	lock of hair, curl falling on the forehéad side lock
şêzer (zerê bi qahweyî, bi sorayî ve)	kula-sarı arası at donu	brun roux, louvet	russet, dun
xurmeyî	hurma rengi	couleur de date	color of date

ûçık, hûçik, hiçik, lewendî	kolun yen bağı	cordon de la manche des habits traditionnels kurdes	sleeve's string in the Kurdish traditional dresses
noqtajî, newqtajî, navteng, newqzirav	ince belli	qui a la taille fine	slim-waisted
ritam	sulu çamur, balçık	boue, bourbe	wet clay, mud
zingorî, zengarî	pasaklı	crasseux, sale	dirty, slovenly, filthy
pîq, çîq : hestiyê çepê yê teyran, ji wî hestiyê qelûnê çêdikin	uyuk kemiği	fémur	femur, thighbone
miz (hilmek cixare)	çekim	bouffée	puff, drag
şevgêr : mêrxasê şevê	gece kahramanı	héros nocturne	nocturnal hero
hêwirîn	geçici konaklama, sığınma, bir yerde kalma, barınma	se poser, s'arrêter pour se reposer, percher	to stop, to rest, to perch
hêwirandin	barındırmak	abriter, accueillir	to shelter, to welcome
hêwirdar : kesê ku hêwirî ye	barınan kişi	qui s'est mis à l'abri	who has taken shelter
dernixûn : ber bi jêr, ser dev kirin, devûrû, deverû	yüz üstü	à plat ventre	face downwards
bilandin	mırıldanmak	fredonner	to hum
rêbar, rêbiwar	geçit	passage	passage, passageway, mountain pass
destevala : destvala	silahsız, eli boş	à mains vides, désarmé, démuni	empty-handed, unarmed poor, helpless
çabgan	cepken	sorte de veste qui ressemble au dolman	sort of jacket the sleeves of which are slit, leaving the arms free
qibûr	tabanca kılıfı	étui à revolver	holster
dilûl : cûreyek hêştirê çîpzer e, beza ye	binek devesi	chameau de course	saddle camel
şînok	bir çeşit eski tüfek	variété de fusil ancien	a kind of old rifle
berwac	bir cins tüfek	variété de fusil ancien	a kind of old rifle
irc, arc	bambu, Hint kamışı	bambou	bamboo
vexwendin, *l.*	davet etmek	inviter, convier	to invite
nameya vexwendinê	davetname, davetiye	invitation, carte ou lettre d'invitation	written invitation, invitation card
misoger	kesin	définitif	definitive, final
misogerî	kesinlik	caractère décisif, certitude	decisiveness, certainty
misoger bûn	kesinleşmek	devenir définitif	to become final
misogerbûn	kesinleşme	le fait de devenir définitif	becoming definitive
misoger kirin	kesinleştirmek	rendre définitif	to make final, definitive
misogerkirin	kesinleştirme	action de rendre définitif	making final
misongerbûyî	kesinleşmiş	definitif, certain	definitive, certain
daxwaz	talep, istek	demande, requête	request, demand
daxwazname	dilekçe	requête écrite, pétition	petition, written request
daxwazkar	talebkâr	demandeur, requérant	applicant, suitor

Ferhengoka
RONAHÎ
(III)

Amedekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
ejnû : çok	diz	genou	knee
kort, kortik, çal	çukur	fosse, trou, cavité	hole, pit, hollow, cavity
mirîzindî	yaşayan ölü	mort-vivant	more dead than alive
berpeyî : pêşkêşiya ji bo mezinekî	arz ve takdim	présent offert à un supérieur, à un seigneur, offrande	offering, present given, to a high official
berpeyî kirin	bir büyüğe sunum	présenter une offrande	to present an offering
bîstek : weşek, qasek	an, lahza	moment, instant	moment, instant
nifir	beddua	anathème, imprécation	curse, anathema, imprecation
dizdar	kale koruyucusu, kale komutanı	défenseur, gardien de forteresse	warden of a castle
peşilîn	dağılmak	s'effondrer, se disperser	to collapse, to fall down
qels	zayıf	faible, affaibli	weak, weakened
bêtêl	telsiz	sans fil	wireless
li xwe guhdar bûn	kendine bakmak	faire attention à soi, prendre soin de soi,	to take care of oneself
şêwirîn	danışmak	consulter	to consult, to take advice
kutik : têjikê se, beraz an hirçan	köpek, domuz ya da ayı yavrusu	petit d'une chienne, d'une truie ou d'une ourse	young of a bitch, a sow or a shebear
kutikê se, cewrik	enik	chiot	pup, puppy
gurxenêk : seyê ku guran dixeniqîne	kurt boğan köpek	chien capable d'étrangler des loups	dog able to strangle wolves
gurêx	kurt köpeği, güçlü, kuvvetli gözü pek	chien dressé pour donner la chasse aux loups	dog trained to hunt wolves
serbend : serekê mufrezê	müfreze komutanı	commandant d'un détachement	commander of a detachment
banî jor	yukarı	en haut, partie supérieure	up, upstairs, upperpart
çêla yekî / tiştekî kirin	birinden veya bir şeyden bahsetmek	parler de quelqu'un ou quelque chose	to talk about s.o or s.th.
çêl kirin	bahsetmek	mentionner, citer	to mention, to talk about
cihangîr	fatih	conquérant	conqueror
zirêç	kurşun	plomb	lead
nihît : teht	döşeme taşı	bloc de pierre, dalle de pierre	stone slab
fûrîn	fışkırma, kabarıp taşma	éruption	eruption
col, tevlihev	karışık, karma	mélangé	mixed
nijad, regez	ırk	race	race
boş	kesif, yoğun, kalabalık, bol	dense, abondant	abundant, dense, thick
venasîn	itiraf etmek, tanımak	reconnaître	to recognize
xwîl : xîl, xûz, xwar	eğri	courbe, oblique, courbé	bent, curved, inclined
ramedandin	yatırmak	coucher, étendre	to lay down, to spread out
ramedîn, xwe ramedandin	yatmak, uzanmak	se coucher, s'étendre	to lie down, to stretch out
zikişkî : serzik, serdev	yüz üstü	à plat ventre	face downwards
arsîm : zekem, persîv, helamet	nezle	rhume	cold, head cold

arsîmî bûn	nezle olmak	s'enrhumer	to catch a cold
bêpîvan	ölçüsüz	démesuré	excessive, inordinate
rajêr	tebaa, uyruk	ressortissant, sujet	subject, national
zêw	karnaval, şölen, şenlik	carnaval, kermesse	carnaval, popular feast
kûlî	sömürgelerde Hintli ya da Çinli işçi, hamal	coolie	coolie
riz, birinc	pirinç	riz	rice
zintarî	dizanteri	dysenterie	dysentery
bazdonek, pêbask	atlama taşı	pierre saillante sur laquelle on s'appuie pour franchir un ruisseau	stepping-stone
xwe tê zer kirin	atlamak	sauter, se jeter	to jump
fêtkarî, fehêtkarî, şermezarî	utanç, mahcubiyet	honte, timidité, opprobre	shame, shyness
tertepêl	eski belge, arşiv	archives	archives
têvel	muhfelif, türlü, çeşitli	divers, varié	diverse, varied, various
berfende : şepe, aşît, herez	çığ	avalanche	avalanche
mirêk : neynik	ayna	miroir	mirror
xwînî	kan davalı, katil	assassin	assassin, murderer
şelp, şep	darbe, vuruş	coup	blow, knock
himbiz	sık	touffu, dense	tight, dense, thick
himbizî	sıklık	touffeur, densité	density, tightness, thickness
sergevaz	önder, lider	leader, dirigeant	leader
sergevazî	önderlik, liderlik	direction, qualité de leadership	leadership
veketin : vezelîn	uzanmak, yatmak	s'étendre, se tapir, s'allonger	to stretch out, to lie down
rêzik	gelenek	tradition, us	tradition, custom
talde, stare	sütre, barınak	abri	cover, shelter
rîp	hile	astuce, supercherie, tricherie	trick, cheating
varqilîn	kendine gelmek, farkına varmak	se rendre compte, remarquer	to become aware (of), to notice
dirêjî xwe kirin, êrîş kirin	hücum etmek, saldırmak	attaquer, mener une attaque	to attack, to make an assault
ji kerr ve	sessizce	discrètement	discreetly, quietly
dongî	sonuç, netice	résultat	result
tewş	abes, nafile, saçma	vain, futile, absurde	futile, vain, absurd
tewşî	abeslik, saçmalık	futilité, absurdité	absudity, futility, rubbish
tewşo-mewşo	saçma-sapan	futilités, absurdité, propos incongrus	incongruous talk, nonsense
hawik	deve semerî	bât du chameau	camel's packsaddle
boblat : bobelat	facia, musibet	calamité, désastre	calamity, disaster
gindirîn	yuvarlanmak	rouler, couler	to roll along, to flaw
sotebar, ardû	yakacak	combustible	fuel, combustible
kaztîn : nalîna seyan	köpek inlemesi	hurlement du chien	howling
perû : xelat	ödül, mükafat	prix, récompense	award, reward, prize
êrdim : herêm, navçe	yöre, bölge	région	area, region
qabqab	takunya	sabot (chaussure en bois)	clog, sabot
devî	çalı, çalılık, fundalık	buisson, petit bois	bush
pergal	düzen, nizam	ordre, système	order, system
gastîn : meydan	meydan	place	square
xwe çengî ..... kirin	saldırmak, hücum etmek	s'en prendre à, attaquer	to make an assault on, to attack

xwe di ser..... re çeng kirin	üzerinden atlamak	sauter par dessus de....., enjamber	to jump (over)
çelîxt : çelî	taşlı, kayalı dağ çıkıntısı	éminence pierreuse	stony knoll
bêhtir, bêtir	daha fazla	davantage, plus	more
stirîh, şax, qoç, qiloç, strû	boynuz	corne	horn
çîtik kişandin	kura çekmek	tirer au sort, conscrire	(1) to draw lots (2) to draft
şerde	terbiye, adab	éducation	éducation
dama	hüzünlü, üzgün, düşünceli	triste, pensif	thoughtful, sad, gloomy
zinhar	sakın	gare, prenez garde	beware, take care
kem	burnu kesilmiş, kabahatlı	fautive, dont le nez est coupé	at fault, guilty woman whose nose is cut as punkshment
seng : sengînî, giranî	ağırlık	poids	weight
bi seng : sengîn, giran	ağır	lourd, pesant	heavy
sengîn / sengandin	tartmak	peser	to weigh
çel	yüksek sarp kaya	rocher élevé et abrupt	high steep rock
bizav	hareket	mouvement	move, movement
binas	neden, müsebbib	cause, responsable	cause, motive

Ferhengoka

HAWARÊ

Amadekar : Mehmed UZUN

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
serxwerabûn : raperîn, serîhilanîn	ayaklanma	insurrection, soulèvement	uprising, insurrection
keçebav : keça bi esl	asıl kız	fille noble, de belle lignée	girl of noble origin
pîpok	cam	vitre	glass, pane, window
qulêr : qulqulkî	göz göz delikli	poreux	all holes, porous
pow : hevde	örü	trame	woof, weft
germandin	ısıtmak	chauffer	to heat
rikrikandin	çatırdatmak	claquer	to clatter
dijûn : çêr	küfür	juron, injure, blasphème	curse, insult, blasphemy
rojanî : yewmiye	yevmiye, gündelik	salaire journalier	daily pay, day's wages
bilêvkirin	telafüz	prononciation	pronunciation, spelling
hingur	alaca karanlık	clair-obscur, pénombre	twilight, half-light
dahatî	gelecek	avenir	future
nihirandin, nihirîn	mırıldanmak	fredonner	to hum
mehdik : landik, dergûş	beşik	berceau	cradle
parîz	park, bahçe	parc, jardin	park, grounds, garden
bûm : kund	baykuş	hibou	owl
kevanjen	1) okçu, 2) hallaç	1) archer, 2) cardeur	1) archer, 2) woolfluffer who works with bow
solîn	çiçek bahçesi	parterre de fleurs	flower bed, flower garden
rêl	orman	bois	wood

N an û nanpêjî

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
ard, ar, arvan	un	farine	flour
hevîr	hamur	pâte	dough, pastry, batter
girik	hamur topağı	boule de pâte	roundish lump
hevîrtirş	maya	levain, levure	leaven, yeast
kapek	kepek	son	bran
nanpêj	ekmek pişirme ustası, fırıncı	boulanger	baker
nanpêjî	ekmek pişirme ustalığı, fırıncılık	métier de boulanger	bakership
nanfiroş	ekmekçi	vendeur de pain, boulanger	breadseller, baker
nanfiroşî	ekmekçilik	commerce de pain, boulangerie	breadselling
nanê sêlê	sac ekmeği	pain cuit sur une plaque de tôle	bread baked on metal sheet
nanê req/rikak ; nanê sêlê yê hişk, pişt re avê lê dikin û dixwin	kuru sac ekmeği	*nanê sêlê* sec qu'on conserve et q'uon trempe dans l'au pour manger	dried *nanê sêlê*
nanê şikeva	mayasız ekmek	pain sans levain	unleavened bread
şilekî, şilikî, kumik	gözleme	crêpe	pancake
nanê hilatî	mayalı ekmek	pain au levain	leavened bread
xewre	bir çeşit börek	sorte de galettes des rois	sort of twelfth night cake
lewaş	yufka ekmek	fine galette de pain	thin flat cake
perxaç, kadesûr : nanê bi penêr	peynirli ekmek, pohaça	feuilleté au fromage	flaky pastry
zilopî, zengilok	tulumba tatlısı	sorte de pâtisserie arrosée de syrop	sweet made of pastry soaked in syrup
kulîçe	çörek	brioche	round cake or loaf
pişrûk : 1) hevîrê ku baş nehatiye histiran, 2)herriya ku baş li hev ne ketiye	1) az yoğrulmuş hamur, 2) az karıştırılmış çamur	1) pâte mal pétrie, 2) glaise peu mélangée	1) badly kneaded dough 2) badly mixed clay
hestîf	baş tarafı geniş olan ve ekmeğin tandır ya da fırından çıkarılmasında kullanılan demir	spatule servant à détacher le pain du four et à l'extraire	spatula to take the bread out of the oven
tenûr	tandır	four à pain en glaise	earthenware oven
mişûd, rûhevîrk : potê ku davên ser hevîr	hamur örtüsü	tissu couvrant le pétrin	towel covering dough
zendik, milik	kolluk	manchon, protège-bras	muff, oversleeve
bermilk	kollu tandırcı önlüğü	chemise de protection des femmes faisant cuire le pain	shirt protecting women when baking bread
destik, tetik	tutacak	gant de cuisine	oven glove
mezreke, mezkere,	üzerine bir çaput sarılarak hamurun tandıra yapıştırılmasında kullanılan geniş bir tahta parçası	spatule en bois enrobée de tissu servant à appliquer le pain sur la paroi du four	wooden spatula couvered with a cloth used to put bread in the oven

pêşmal, berkoş, bervank, mêzerönlük		tablier	
ardû, awirdû	yakacak	combustible	apron, fuel
sêl	sac	plaque de tôle pour faire cuire du pain	thin metal plate for baking bread
tîr, tîrik	ince oklava	rouleau fin à patisserie	thin rolling-pin
şapik, şûpik, kirtnak, kirdanek, darkilor, dûx	merdane oklava	rouleau de pâtissier	rolling-pin
tifik	ocak	foyer, âtre	furnace, fireplace
pelgez, maşik	maşa	pincette	tongs, pliers
qursik : xwarineke kurdî; hevîr û hêk û rûn bi çemçik an heskê dixin nav rûnê qijirandî	hamur ve yumurtadan yapılıp yağda kızartılan bir cns börek	beignet	doughnut, fritter
qerisok : nanê ji arvanê nîskan çêkirî	mercimek unundan yapılan ekmek	pain fait de la farine de lentilles	bread made with lentil flour
hevdel, pelok, pilor, pelûl : rûn + ard + şerbet an dims (mot, doşav), ron e û didin jinên ku nû zarok anîne yan jî kesên ku diranên wan nîn in.	bulamaç	bouillie à base de farine et du raisiné à l'usage des parturientes ou des personnes édentées	thick soup made with flour, butter and syrup or raisiné for parturients or toothless people
helawî : helawa arvan	un helvası	halva de farine	sweet prepared with flour, butter and sugar
bist	şiş	brochette	skewer
çelak: şîşa tenûrê	tandır şişi	tisonnier du four	oven's poker
arkolk: şîşa ber tifikê	ocak ya da mangal şişi	tisonnier	poker

kulor: nanê gilover ê ku nava wî qûl e

girde, qalin : nanê gilover ê stûr.

tertepe : nanek ji lewaş stûrtir ji girde teniktir e.

toxavk : toyê ku bi ser şîr dikeve

rûxavk : kefa ku bi ser rûnê kelandî dikeve

ardxavk : ardê ku bi ser mixilê dikeve

sorgulka ard : li hin herêman ardxavk xwarinek e ji ardê di nav rûn de qijirandî çêdibe ; carna gûz jî dixin navê.

xavik : tiştê ku di kelandin an bêjingkirinê de bi ser xavikê (melesê) de dikeve, diavêjin yan jî bi awayekî din bi kar tînin.

hevrîşk : nanê genimî yê tenûrê û germ ku di nav rûn de hûrkirî. Xwarineke kurdî ya kevn e. Nanê germ + rûn.

mirtoxe, xwerîs : xwarineke kurdî ye. Arvan di rûnê qijirandî de qenc sor dikin û dixwin. Ard + rûn + xwê.

biçirk : ji hevîrê şikeva girikên piçûk çêdikin û di nav rûn de diqijirînin

pispisok : av + rûn + nan + biharat + pîvaz

xebîs : ard + rûn + şekir (mirtoxe + şekir)

kincirok : ardxavk + hêk

loq : hevîrê pişrûkî, bi hevîrî didin dewar û hespan

kût, pato, tapan, tapo : nanê kapekê an yê ji tenûrê ketî ku didin seyan

kelexank

xacîgat, xacirgan

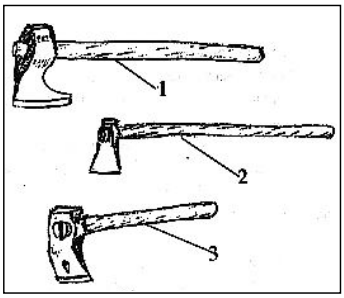
çîtik : darikê qurayê

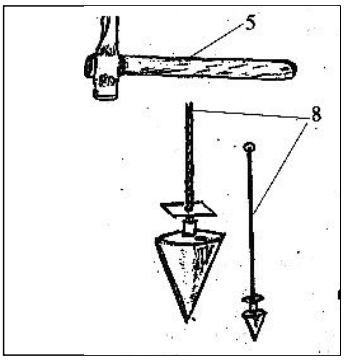
ava boş, daristana boş, milkê boş.

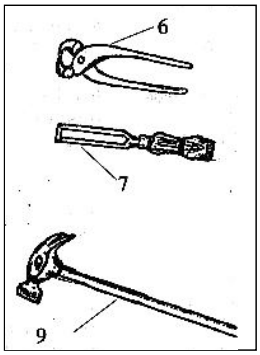
Avahî û alavên avahiyê

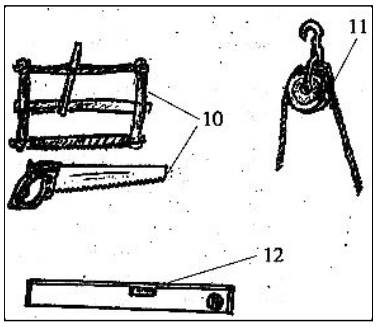
Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
kox	kulübe	cabane, hutte	hut, cabin, shed
pang : xaniyê servekirî	üstü açık yapı	construction sans toit	building or house which has not a roof
pag	üstü kapalı hayvan barınağı	1) écurie, 2) étable	1) stable 2) cowshed
kolik, pîng, pînik, koxik, kox	kümes	basse cour	poultry house
mendere, dutebeq, duqat	iki katlı ev	maison à étage	two story house
bêla	duvarları çitlerden örülü içi dışı sıvalı yapı	construction dont les murs sont faits de tiges ou branchages	house whose walls are made of stalks or branches
koşk	köşk	pavillon, palais	pavilion, villa, palace
seray	saray	palais	palace
kax	saray	palais	palace
qesr	saray	palais	palace
ta, qat, tebeqe, taq	kat	étage	floor, story
ode, mezel, jûr	oda	chambre	room
odeya rûniştinê	oturma odası	salle de séjour	living room
odeya nivistinê an razanê	yatak odası	chambre à coucher	bedroom
odeya xwarinê	yemek odası	salle à manger	dining room
mêşevang, mêşildan	arı kulübesi, kovanların bulunduğu sundurma	appentis où l'on range les ruches	lean-to where the beehives are stored
bakêş	havalandırıcı	aspirateur, ventilateur	aspirator, ventilator, fan
bakêşî	havalandırma	ventilation	ventilation
destşok	lavabo	lavabo	washbasin
cilşok	çamaşırhane	buanderie	washhouse, laundry
serşok, hemamok	banyo	salle de bains	bathroom
avdestxane, destavxane, avrêjxane, daşir	tualet, yüznumara	toilette	toilet, wc
holik, kepir, çardax	çardak	treille, tonnelle	trellis, bower
qalib	kalıp	moule	mould, matrix
rende	rende	rabot	carpenter's plane
xeşeb, simok, simtek, nojek	matkab	perceuse	drill

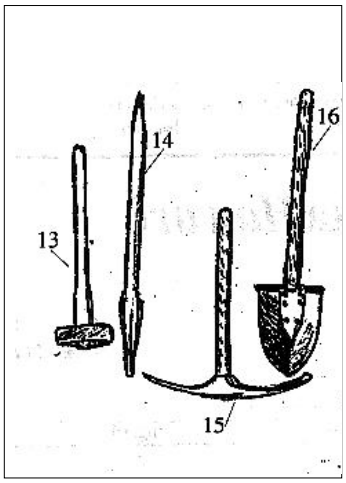

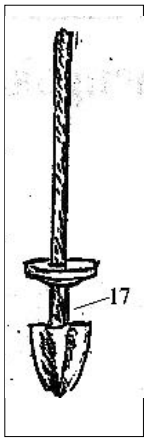

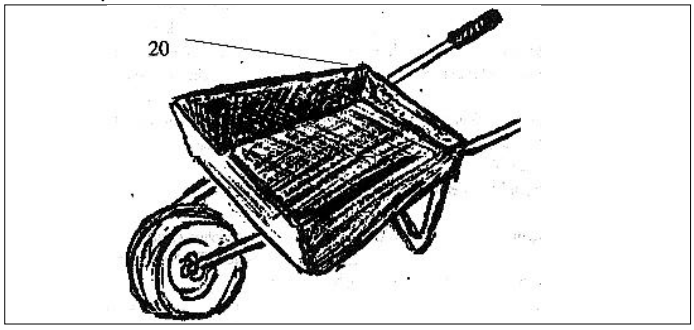

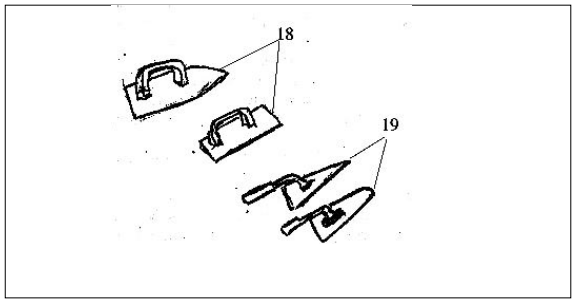

1 - bivir, balte	balta	hachette	axe, hatchet
2 - tevrik	çapa	hove, binette	hoe
3 - tevşo, tevşî, tevşû	keser	herminette	adze
4-5 - çakûç	çekiç	marteau	hammer
6 - gaz, kelbetan	kerpeten	tenailles	pincers, tongs, nippers
7 - îskarpîn, eskene	yontma kalemi	ciseau	chisel
8 - şaqûl	çekül	fil à plomb	plumb line
9 - kuling			
10 - birek, mişar	testere	scie	saw, handsaw
11- çirik	çıkrık	rouet, treuil	spinning wheel, pulley
12- tereziya avê, terazûya avê, mêzîna avê	su terazisi	niveau de maçon	carpenter's level
13- geran, zomp, balyoz, mirc	balyoz	casse-pierres	sledge hammer
14- qerase, lihaze, çilmêre, lomb	kaldıraç	levier	lever
15- kuling, tevr	kazma	pioche	pickaxe
16- bêr	kürek	pelle	shovel
17- mer	bel	bêche	spade
18- mala, malî, kefik	mala	truelle	trowel
19- kevçi, kevçik	sıva malası	truelle de plâtrier	plasterer's trowel
20- girgirok, xirxirk, erebeya destan	el arabası	brouette	wheelbarrow

Peyivnasî

Bêdirok
Satila ji lastîkê çêkirî. Ji rûsî VEDRO (*Vêdro* tê xwendin); *satil* tê, di hin navçeyên Kurdistana bakur de tê bi kar anîn.

Sênî
Peyveke îranî ye; bi guhartinên biçûk ên bilêvkirinê di farisî, belûcî û zimanên îranî yên din de jî heye. Faris vê peyvê *sînî* telafûz dikin. Di hin navçeyên Kurdsitanê de ji sêniyê re *berkêş* dibêjin.

Şekir
Peyveke hindo-ewropî ya gelekî kevn e. Di sanstkrîtî de *sarkara* an *saxara* ji zilê kû jê şekir çêdibe re dibjêjin. Ev peyv di dema Yewnanistana kevnare de bi teşeyê *sakxaron* ketiye yewnanî, di latînî de bûye *saccharum* (sakxarum). Teşeya farisî ya peyvê *şeker* e û nêzî ya kurdî ye. Îngilîziya vê peyvê *sugar* e û *şûgir* tê bi lêv kirin. *Şekerdank* ji derdanê ku şekir dixinê re dibêjin.

Rende
Peyveke îranî ye; reha wê ya farisî *rendîden* bi mana rast kirin, *kotin* e.

Termên rêzimanî

(V)

Amadekar : Rojen BARNAS

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
hevoksazî	sözdizimi	syntaxe	syntax
rewş	durum, hal	état	state
rewşa binavkirî	belirlilik durumu	état défini	definite state
rewşa nebinavkirî	belirsizlik durumu	état indéfini	indefinite state
bikaranîna awayan	durumların kullanımı	emploi des cas	use of the cases
awayê navkî	yalın durum	nominatif	nominative
awayê bangkî	seslenme durumu	vocatif	vocative
awayê tewandî	eğik durum	cas oblique	oblique case
rewşîn	durumsal	circonstanciel	adverbial
awayê cihkî	yersel durum	cas locatif	locative case
awayê pêveberî	yüklemsel durum	cas attributif	predicative case
pêveberî	yüklemsel	attributif	predicative
peywendî	ilişki, bağlantı	relation	relation
pêvekirin	ekleme	annexion	annexation
peywendiya pêvekirinê	eklenme bağlantısı	rapport d'annexion	annexation relation
peywendiya çawahiyê	niteleme bağlantısı	rapport de qualification	qualification relation
diyargîn	belgeç (öz sıfat)	épithète	attribute
diyargînên têkel	karmaşık belgeçler	epithètes complexes	complex attributes
pêvenişt	koşuntu	apposition	apposition
kirde	özne	sujet	subject
pêveber	yüklem	attribut	complement
têrker	tümleç	complément	object
têrkera yekser	düz tümleç	complément direct	direct object
têrkera neyekser	dolaylı tümleç	complément indirect	indirect object
tişte	nesne	objet	object
têrkera rewşîn	durumsal tümleç	complément circonstanciel	adverbial phrase
têrkera yekser a lêkerê	dolaysız fiil tümleci	complément direct de verbe	direct object verb
têrkera neyekser a lêkerê	dolaylı fiil tümleci	complément indirect de verbe	indirect object verb
têrkera navdêrê	isim tümleci	complément de nom	possessive phrase
têrkera daçekê	edat tümleci	complément de préposition	poropositional phrase
hevok	cümle	phrase	sentence
hevoka pirsiyarkî	soru cümlesi	phrase interrogative	interrogative sentence
hevoka baneşanî	ünlem cümlesi	phrase exclamative	exclamatory sentence
hevoka sereke	temel cümle	proposition principale	main clause
hevoka pêreyî	yan cümle	proposition secondaire	subordivate clause
hevokên pêreyî yên	ad ve sıfat yan cümleleri	propositions nominales	nominal and adjectival

navdêrî û rengdêrî		et adjectives	clauses
hevokên pêreyî yên temamker	tümleyici yan cümleler	propositions complétives	substantival clauses
hevokên pêreyî yên peywendiyê	bağıntılı yan cümleler	propositions relatives	relative clauses
hevokên pêreyî yên rewşîn	durumsal yan cümleler	propositions circonstancielles	adverbial clauses
hevoka temamker	tümleyici cümle	phrase complétive	substantival phrase
hevoka têkel	karmaşık cümle	phrase complexe	complex clause
hevcih	başka bir sözcüğe köken yada biçim bakımından benzeyen sözcük	paronyme	paronym
ahenga deman	zamanların uyumu	concordance des temps	sequence of tenses
ahenga raweyan	kiplerin uyumu	concordance des modes	sequence of moods

— dawî—

	NUQTEŞANÎ / XALBENDÎ	NOKTALAMA İŞARETLERİ	PONCTUATION	PUNCTUATION
.	nuqte, xal	nokta	point,	full stop, period
,	bihnok	virgül	virgule	comma
?	pirsnîşan, nuqtepirs	soru işareti	point d'interrogation	question mark
:	nuqtecot	iki nokta üstüste	deux-points	colon
;	nuqtebihnok	noktalı virgül	point-virgule	semicolon
( )	kevane	parantez	paranthèse	parenthesis, bracket
[ ]	koşebend	köşeli parantez	crochet	square brackets
“ ”	dunik	tırnak işareti	guillemet	inverted comma, quotation mark
_	xêzik	çizgi	ligne	line
-	bendik	tire	trait d'union	hyphen
!	bangnîşan	ünlem işareti	point d'exclamation	exclamation mark
(...)	sênuqte	üç nokta yanyana	point de suspension	suspension points
(--)	dubendik	çift çizgi	double-tiret	double-dash
	xistina nav dunikan	tırnak içine almak	mettre entre guillemets	to put in quotation marks
	xistina nav du kevaneyan	paranteze almak	mettre entre parenthèses	to put between brackets
	kevane vekirin	parantez açmak	ouvrir une parenthèse	to open the brackets
	kevane girtin	parantezi kapatmak	fermer la parenthèse	to close the bracket

hejmar 14-15 zivistan - havîn 1994

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê

Civîna payize di navbera rojên 29 teşrîn-5 kanûn 1993yan de, li Parîsê, pêk hat. Tiştê vê civînê yê hêjayî gotinê ew e ku civîn di dema lidarketina konferanseke navneteweyî de, ku di bin navê «Zimanê kurdî ber bi sala 2000 î» de, ji aliyê Enstîtuya Neteweyî ya Ziman û Bajarvaniyên Rojhilatê û Enstîtuya Kurdî ya Parîsê ve hatibû amade kirin. Ji çaraliyên cihanê, kesên kurd û biyanî, wek pispor yan jî wek mêvan ji bo vê konferansê ku di avahiyeke xweser û kevnare ya zanîngeha Sorbonê de pêk dihat, hatibûn vexwandin.

Mebesta vê konferansa navneteweyî, bi kurtî, ew bû ku rewşa zimanê kurdî ya îro, gehînek û qonaxên ku ew di vê sedsala dawîn de jê derbas bûyî û tecrubeyên jê derketî, raxîne ber çavan û wan binirxîne. Herweha wî bide ber çend zimanên din, ku di dîroka xwe de rastî gelek asteng û boblatan bûne ku dişibîne yên zimanê me, nirxandin û bêjîngkirina encamên wan û hwd.

Herçî bend û raporên pisporan, gotar û axaftinên vexwandî û mêvanan in, ku pêşkêşî konferansê kirine, dê piştre wek pirtûkekê bi çend zimanan bête weşandin.

Beşdarên civînê, di wan çend rojên mayî de, li ser xalên programa xwe xebitîn. Ji bo civîna bihara 1994an bernameyek danîn. Hevalên ku beşdarî vê civînê bûbûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî (Xerzan), Ordixanê Celîl (St.Petersbûrg), Rojan Hazim (Hekarî), Hemûd Kiliçaslan (Mêrdîn), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman).

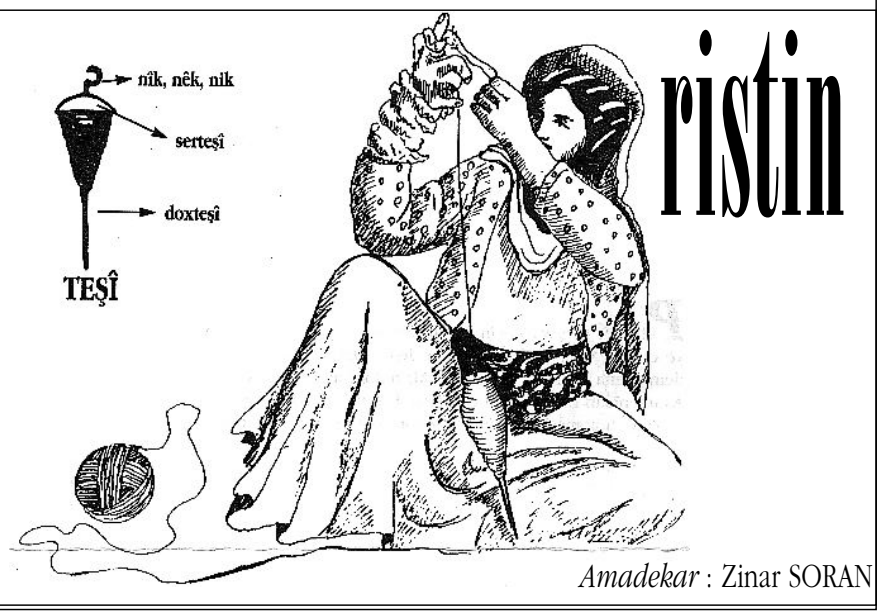
Civîna bihara 1994an

Civîna panzdehemîn ya li ser zimanê kurdî, zaravayê kurmancî, di navbera rojên 3-8ê nîsana 1994an de li Swêdê, di xwendegeha Biskops Arnöyê de pêk hat.

Bernameya vê civînê, ji gotûbêjên li ser hin pirsgirêkên rastnivîsînê, ferhenga pehlewî, devoka Hekariyan, navdêr û lêkerên ji dengan diafirin, peyvên di kovarên Ronahî û Roja Nû de û herweha ferhengokên hin klasîkên me pêk hatibû. Civînê, herwekû caran, kar û barên xwe nirxand û ji bo civîna pêşî jî bernameyek danî.

Em hin ji encamên vê civînê di vê hejmara Kurmancî de diweşînin.

Hevalên ku beşdarî vê civînê bûbûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemûd Kiliçaslan (Mêrdîn), Derwêş Ferho (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Rojen Barnas (Diyarbekir), Reşo Zîlan (Agirî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman).

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransîzî	îngilîzî
ristin, rêsîn	eğirmek, iğmek	filer la laine	to spin
teşî	iğ, örek	fuseau	spindle
teşîrêsî	eğirme, iğme (iğ ile)	filage avec un fuseau	spinning
teşî ristin/rêsîn	öreke (iğ) ile eğirmek	filer avec un fuseau	to spin
serteşî	iğ başı, örekebaşı	la tête du fuseau	head of the spindle
doxteşî, dûlkê teşiyê	iğ sapı, örekesapı	la tige du fuseau	spindle's stem
nîk, nêk, nihk, nik, nûk	iğ tığı, öreke tığı	pointe métallique du fuseau	spindle's needle
zî	ince iplik	fil fin	thin yarn
rîş	yün ipliği	fil de laine	yarn
peng	yumak yapılırken çaprazlamasına atılan bağlar	nœud croisé de la pelote	crosswise knot in a wood ball
guloka dupengî	çifte bağlı yumak	pelote à deux nœuds	wood ball with double knots

guloka çarpengî	dört bağlı yumak	pelote à quatre nœuds	wood ball with four knots
peng, kelef, penge	çile	écheveau	hank
ta, dezî	iplik	fil	thread, yarn
tayê xav, tayê kêmba	iyice eğrilmemiş iplik	fil mal formé	ill spinned yarn
ben, benik, bend	ip	corde	rope, cord, string
nex, nexik	kıl iplik	fil en poils de chèvre	hair made thread
arşûjin, asûjin, arşûn, aşûjin	çuvaldız	grosse aiguille pour sacs à grains	packing needle
sênex	kalınca kıl ip	ficelle en poils de chèvre	string made of goat's hair
qinap, qirnap	kınnap	fil en chanvre	hemp thread
kap	kalın ip	ficelle	string, twine
werîs	urgan	grosse corde en poils de chèvre	stout rope made of goat's hair
şirît	şerit	corde en chanvre	hemp rope
teng, tang	enli yassı urgan	bande tissée en poils de chèvre	strip made of goat's hair
bisk	yün saçağı	frange de laine brute	fringe of untreated wool
kulî, sîmek	taraktan geçirilmiş eğrirmeye hazır yün tutamı	flocon de laine peignée	pinch of combed wool
lûfik, lûlik	eğirmeye hazır uzunlamasına dolanmış yün yumağı	mèche de laine peignée	tuft of combed wood
şeh, şehhirî, şe	yün tarağı	peigne à laine	card
şehmû, şehê mû	kıl tarağı	peigne à poils	comb
devşeh	bir defada yün tarağı ağzına gelebilecek miktarda yün destesi	quantité de laine brute qui pourrait être passée au peigne en une fois	quantity of untreated wool that can be carded in one go
hirîşo	1) yün yıkama günü, 2) yün yıkayan	1) jour du lavage de la laine, 2) laveur, se de laine	1) wool washing day 2) wool washer
hirî raxistin	yünü kurutmak için sermek	étendre la laine pour la sécher	to spread out wool to let it dry
veçirandin	taraklama öncesi yolarak ayıklamak	triage de la laine brute avant le peignage	sorting out wool before carding
şeh (şe) kirin	taramak	peigner	to card
berkabik, berrank	eğirmede kullanılan deri veya muşambadan yapılan diz önlüğü	protège-jambe en cuir ou toile cirée utilisé par les fileuses	leather shin guard
teşî vizandin	iğ çevirmek	tourner fuseau	to roll the spindle
teşî zîz kirin	iği hızlandırarak döndürmek	faire tourner vite le fuseau	to turn the spindle quickly
teşî badan	iğ çevirmek	tourner fuseau	to roll the spindle
ziyîn	ipi makaraya/yumağa sarmak	embobiner	to wind
binşeh, binşe	tarak artığı yün	rebut du peignage	carding left-ouers
serşeh, serşe	taraklanmış ilk yün	laine peignée de premier choix	top-quality carded wool
mû	kıl	poils	hair
hirî	yün	laine	wool
liva	kuzu yünü	laine d'agneau	lamb's lab's wool
tiftîk, çûr	tiftik	mohair	mohair
kej	bir çeşit keçi kılı	sorte de poils de chèvre	kind of goat's hair

FERHENGOKA

Pehlewî û Kurmancî

Amadekar : Rojen BARNAS

Pehlewî, Farisiya navîn e. Farisiya kevin yek ji zimanê resmî yê dewletê yê dewra Axamenidan bû ku ji dema Darius (çi bigre berî Îsa 500î) heta dema zefta Îranê ya Îskenderê Makedonî ajot (berî Îsa 330-327). Di dema Axamenîdan (Akamenid) de Farisî, Êlamî û Akadî zimanên resmî û Aramî jî zimanê dîplomasî û bazirganî yên împaratoriya Persan bûn.(1)

Bi vegirtina Îranê ya Îskender re Farisiya kevin ji zimanê resmî yê dewlet-bûyinê derket û cihê xwe ji zimanê resmî yê împaratoriya Îskender, ji Yûnanî re hişt.

Di nîveka sedsala 200î berî Îsa Parthên koçer ku li bakurê Îranê bûn, ji rojhelat û bakur ve heta Babîl û Êlamê Îranê dan ber xwe û kirin bin hukmê xwe, ku di wê demê de ev dever di bin hukmê Seleukiyan de bûn û zimanê wan ê burokrasiyê Yûnanî bû. Di destpêkê de Parth zimanê xwe di danûstandinên resmî de bikar neanîn, di dewsê de Yûnanî wek zimanê resmî bi kar anîn.

Parthî di destpêkê de zaravayekî îraniyê bakurîn bû ku nêzîkî Skîtî û Sakayî bû û jê re Pehlewî an Farisiya navîn jî tê gotin. Di zemanê Sasaniyan de (piştî Îsa 224-641) û bi taybetî di dema Narseh de (293 - 302) Parthî an Pehlewî bû zimanê resmî yê dewletê. Bi têkçûna hukumraniya Îranê li hember îstilayên Îslamê, Pehlewî an Farisiya navîn jiyana xwe temam kir. Di dewsê de Erebî wek zimanê dîn, bû zimanê resmî yê dewleta Îslamê û bêguman yê Îranê jî.

Di 822yan de Tahirê Samanî li Xoresanê têkiliya xwe ji xelîfê Bexdayê birî. Samanî ku xwe ji azbata Sasaniyan dihesibandin di koşk û serayên xwe de şair û nivîskar xwedî dikirin û Farisiya ku gel pê diaxifî wek zimanê edebiyatê pêşve birin. Ji vê Farisiya ha re Farisiya nû tê gotin.

Wek şaxekî ji dara zimanê Hîndû Ewropayî zimanê Îranî ji sê guliyan pêk tê:(2)

1) Îraniya bakur: Osetî, Skîtî, Sogdî û w.d
2) Îraniya rojhelat: Peştû (Efxanî) û Avestayiya kevin
3) Îraniya rojava: Farisî û Kurdî

Bi vê xebata ha me xwest dûrîtî û nêzîkiya bêjeyên di Kurmanciya me ya îroyîn û yên di Pehlewî de tesbît bikin. Ev xebata me li ser bingehê "Ferhenga Pehlewî-Îngîlîzî"(3) ya D.N.Mackenzie ye. Bêjeyên di vê ferhengê de ji Farisiya Navîn a Manîkî (dînê Manî) û Farisiya Nû ya herî zû pêk hatine. Transkripsiyon û maneya bêjeyan a bi Îngîlîzî yên Mackenzie ne. Me bi tenê bilêvkirina (telafûz) wan a bi Kurmancî (yên bêjeyên Pehlewî) û maneya wan a bi Kurmancî li berê danî.

Di vê xebatê de me ji bêjeyên sivik yanî yên di bilêvkirinê de çibigre mîna hev in dest pê kir û di civînên pêş me de jî hêdî hêdî ber bi yên girantir ve herin.

(1) *Bra Böckers Världs Historia*, cild 3, r. 93, Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, 1983.
(2) *Bra Böckers Lexikon*, cild 11, r. 381, Bokförlaget Bra Böcker, Höganäs, 1986.
(3) *A Concise Pahlavi Dictionary*, D.N.MACKEZIE, Oxford University Press, Ely House, London, W.r, 1971.

A

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendina wê	Kurmanciya îroyîn	Fransizî	Îngilîzî
a = e			
agar (eger)	eger, ger, heger	si	if
ambar [Er. ‘anbar] (‘ember)	ember (bihn)	ambre gris	amber gris
arzān (erzan)	erzan [≠]	cher	valuable, worthy
asmān (esman) [N: āsmān]	esman	ciel	sky, heavens
az (ez) [P]	ez	je	I
ā = a			
āfrīdan, āfrīn- (afrîden, afrîn-) [N: āfarīdan, āfarīn-] (aferîden, aferîn)	afirandin, afirîn-	louer, bénir, créer	praise, bless, create
āfrīn [N: āfarīn] (afrîn, aferîn)	aferîn, eferim	bénédiction, louange	praise, blessing
āgāh (agah)	agah	avisé, au fait	aware, knowing

ārd (ard)	ard, ar, arvan	farine	flour
āðtīh [N: āðtī] (aştîh, aştî)	aştî	paix	peace
āzād (azad)	azad, aza	noble, libre	nobble, free

B

b = b

bāγ (baë)	baë, baëçe	jardin	garden, orchard
bahr (behr)	behr, par	part, portion, lot	part, portion, share, lot
bāj (bac)	bac	taxe, tribut	tribute, tax
bālēn [N: bālīn] (balên / balîn)	balîn, balişne, balîv, balgih	coussin, oreiller	cushion, pillov
bar (ber)	ber (meywe)	fruit, produit, profit	fruit, produce, profit
bār (bar)	bar	charge, fardeau, devoir	load, burden, duty
bārestān (baristan)	baristan	patient (patience), résigné	patient (patience), resigned
bārestānīh (baristanîh)	baristanî	patience, résignation	patience, resignation
baxt (bext)	bext	fortune, destin, sort	fortune, fate
bāz (baz)	baz	faucon	hawk, falcon
bē (bê / bî)	bê	sans	except, without
bēh (bêh / bih)	bih, biyok	coing	quince
bizeðk [N: piziðk] (bizişk)	bizîşk, bijîşk	médecin	doctor, physician
bōr (boor)	bor	roux, brun-rouge	reddish-brown, bay (horse)
brīn (brîn)	birîn	coupe, division, coupure	cut, division, delimination, limited
brinj [N:birinj] (brinc / birinc)	birinc	riz	rice
bryng [N:birinj] (brwîng, birinc)	birinc	bronze	bronze, brass

Ç

č = ç

čambar (çember)	çember	cercle, cerceau	circle, hoop
čand (çend)	çend	combien, tant	how many, much, so many
čang (çeng)	çeng [e.k.]	harpe	harp
čarm (çerm)	çerm	peau, cuir	skin, hide, leather
čaw(la)gān [N:čaugān] (çewlegan / çewgan)	çewgan, çogan	maillet de polo, polo	polo-stick, polo
činār (çinar)	çinar	platane oriental	oriental plane tree

D

d => d

dād (dad)	dad	loi, droit, justice; écrits portant sur des questions de droit	law, justice; those scriptures dealing with legal matters
daftar (defter)	defter	registre, livre de comptabilité	register, acount-book
-dān (-dan)	-dan, -dank	suffixe, qui contient	suffix, -holder, -container
dān(ag) [N: dāna] (dan/daneg/dane)	dan, dane, tene	semence, graine	seed, grain
dar (der)	der, derî	porte; palais, chapitre, sujet	door; palace; chapter, subject
dār (dar)	dar	arbre, potence, bois	tree, gallows; wood
-dār (-dar)	-dar	suffixe, qui contient	suffix, -holder, -keeper
darband (derbend)	derbend	porte, portail	gate

dard (derd)	derd	douleur	pain
dārēn (darên)	darîn	en bois	wooden
dargāh (dergah)	derge, dergah	porte, embrasure de porte	doorway
darmān (derman)	derman	remède, médicament	remedy, medicine
darz (derz)	derz	ourlet	seam
dās (das)	das	faucille	sickle
dast (dest)	dest	main	hand
dast-gir (destgîr)	destgîr, destgir	auxiliaire, captif	helper, captive
daϑt (deşt)	deşt	terrain découvert	plain, open, ground
deh (dih)	dih, dêh	paysage, terre, village	country, land, village
dēn [N: dîn] (dên / dîn)	dîn	religion	religion
dēnār [N: dīnār] (dênar / dînar)	dînar	dinar (or)	(gold) dinar
dēw (dêw)	dêw	démon, diable	demon, devil
dēwār (dêwar)	dîwar	mur	wall
dīdār (dîdar)	dīdar [e.k.]	vision, visible	sight, visible
dil (dil)	dil	coeur	heart
dilēr (dilêr)	dilêr	courageux	brave
diz (diz)	diz, dize, dêz, dêze	forteresse	fortress
dōst (doost / dûst)	dost	ami	friend
drust [N:durust] (drust / durust)	drust	droit, juste	right, just
dūr (dûr)	dûr	lointain, distant, éloigné	far, distant, remote

E

ēk [N: yak] (êk / yek)	êk, yek	un	one

F

framān [N:farmān] (freman / ferman)	ferman	ordre, instrument; péché mineur	order, command; a minor degree of sin
frayād [N : faryād] (freyad / feryad)	feryad [e.k.]	aide, assistance	help, assistance
frazēn [N: farzin] (frezên / ferzin)	ferzîn, ferezîn	(échecs) reine (lit. garde)	(chess) queen, (lit. 'guard')

G

gabr [N: gōr] (gebr, goor)	gor	tombe, fosse	hollow, cavity, tomb
gač (geç)	geç	plâtre, gypse	plaster, gypsum
gāh (gah)	-geh, -gah	place, lieu, siège	place, throne, bed
-gar (-ger)	-ger	suffixe, formant des noms d'artisans	suffix forming actor nouns
garān [N: girān] (geran / giran)	giran	lourd, sérieux, difficile	heavy, serious, difficult
gardan (gerden)	gerden	cou	neck
garm (germ)	germ	chaud	warm, hot
gaz (gez)	gez, gezik	tamaris	tamarisk
gil (gil)	gil, gil û gemar	argile, glaise	clay
giyā(h) (giya(h))	giya	herbe, herbage	grass
gōn [N: gūn] (goon / gûn)	gon, gûn, gwîn	couleur	colour
gōϑt (gooşt)	goşt	viande	meat, flesh
gul (gul)	gul	fleur, rose	flower, rose
gumān (guman)	guman	doute	doubt
gumbad (gumbed)	gumbed, kumbet, kumbez	dôme, coupole, temple du feu	dome, fire-temple
gyān [N: jān] (gyan / can)	giyan, can	âme, fantôme	soul, ghost

H

haft (heft)	heft	sept	seven
ham (hem)	hem	aussi, de même	also, same
hāmōn [N: hāmūn]	hamûn	niveau, plat	level, flat
(hamoon / hamûn)har(w)	her	tout, chaque	all, each, every
[N: har] (her(w) / her)			
haðt (heşt)	heşt	huit	eight
hunar (huner)	huner	vertu, aptitude	virtue, ability, skill
hunarōmand [N:hunarmand]	hunermend	apte, habile, vertueux	skilled, virtuous
(hunaroomend / hunermend)			

J

j = c

jādūg [N: jādū] (cadûg / cadû)	cadû, cazū	sorcière, magicienne	sorcerer, magician
jām (cam)	cam	verre, vitre	glass
jang (ceng)	ceng	combat, lutte, bataille	struggle, battle, fight
jār (car)	car	fois, occasion	time, occasion
jō(y) (coo(y))	co, cih	ruisseau, canal	stream, channel
judāg [N: judā] (cudag / cuda)	cuda, cihê	séparé, différent	separate, different
juwan [N:jawān] (cuwan / cewan)	ciwan	jeune, un(e) jeune	young, a youth

K

kaf (kef)	kef	écume, mousse, bave	foam, slime
kām (kam)	kam, qam	volonté, désir, but	will, desire, purpose
kanār (kenar)	kenar	côte, bord	side, edge; embrace
kār (kar)	kar	travail, action, affaire	work, deed, affair
kārewan [N: kārwān]	karwan	caravane,	caravan, military column
(kariwan / karwan		colonne militaire	
karr (kerr)	kerr	sourd	deaf
kas (kes)	kes	personne, quelqu'un	person, somebody
kāskēn (kaskên)	kesk, keskîn [≠]	bleu, lapis	lapis lazuli
kaðtīg [N;kaðtī] (keştîg, keştî)	keştî	bateau, navire	boat, ship
kē [N:kī] (kê, kî)	kî / kê	qui	who, which
kēn [N:kīn(a)] (kên / kîn(e))	kîn	haine, malice, revanche	hate, malice, revenge
kilēl [N: kilīd] (kilêl / kilîd)	kilîlik, kilîl, kilîd	clé, clef	key
kōr (koor)	kor	aveugle	blind
koðk (kooşk)	koşk	pavillon, palais, kiosk	pavilion, palace, kiosk
kū [N:kī] (kû, kî)	ku, ko	où, que	where, that, than
kulāf [N:kulāh] (kulaf / kulah	kulav, kulah	coiffe, bonnet	cap, bonnet

L

larzīdan, larz- (lerzîden, lerz-)	lerizîn, leriz-	trembler, frissonner	shiver, tremble
laðkar (leşker)	leşker	armée	army

M

ma (me)	me (meke, meçe)	ne pas	not (prohibitive)
mār (mar)	mar	serpent	snake
mast (mest)	mest	hébété, intoxiqué	bemused, intoxicated
māst (mast)	mast	yaourt, lait caillé	curds, sour milk (?)
māð (maş)	maş, maşik	vesce	vetch, pulse

maðk (meşk)	meşk	baratte en peau	mussuck, skin bag (for liquidds)
may (mey)	mey	vin	wine
mēwag [N:mēwa] (mêwe(g))	mêwe, meywe	fruit	fruit
mēx [P: myx] (mêx / mwîx)	mîx	clou, cheville	peg, nail
muhr (muhr)	mor, muhr	sceau	seal

N

naft (neft)	neft	moite, humide, naphte	moist, damp, naphta
nān (nan)	nan	pain, nourriture	bread, food
nāzuk (nazuk)	nazik	tendre, gentil, inconstant	tender, gentle, fickle
nīð- (nîş-)	nîş, nîşandan	voir, observer	see, observe
nīðān [N: niðān] (nîşan / nişan)	nîşan	signe, marque, bannière	sign, mark, banner
niyāz (niyaz)	niyaz	besoin, manque, misère	need, want, misery

P

pādēz [N:pāyēz] (padêz/payêz)	payîz	automne	autumn
pahn (pehn)	pehn, pan	large	wide, broad
pāk (pak)	pak	propre, pur, sacré	clean, pure, holy
panāh (penah)	penah	protecteur, refuge	protector, refuge
panīr (penîr)	penîr, penêr	fromage	cheese
pānzdah (panzdeh)	panzdeh	quinze	fifteen
parr (perr)	perr	aile, plume	feather, wing
payādag [N:piyāda] (peyadeg / piyade)	peya, piyade	à pied, pieton, fantassin	on foot, foot-solder, (chess) pawn
paywand (peywend)	peywend	liaison, connexion, progéniture	connection, offspring
pēð (pêş)	pêş	avant, auparavant	before
pēðag [N:pēða] (pêşeg, pêşe)	pêşe, pîşe, bêşe	commerce, métier,	trade, craft; guild, caste
pīr (pîr)	pîr	vieux, âgé, ancien	old, aged, ancient
pōst (poost)	post	peau, écorce; coquille	skin, hide; bark, shell
pōstēn (poostên)	postîn	(fait en) peau	(made of) skin
pōz(ag) [N:poz(a)] (pooz(eg) / poz(e))	poz	museau, gueule	snout, muzzle
puðt (puşt)	pişt	soutien, protection	back; support, protection

R

rān (ran)	ran	cuisse	thigh
rang (reng)	reng	couleur, teinture	colour, dye
ranj (renc)	renc	labeur, ennui	toil, trouble
rāst (rast)	rast	vrai, droit, direct	true, straight, direct
raz (rez)	rez	vin, vignoble	vine, vineyard
razm (rezm)	rezm [e.k.]	bataille	battle
razmgāh (rezmgah)	rezmga, rezmgah	champ de bataille	battlefield
rēð (rêş)	rîş	plaie, blessure	wound, sore

S

sad (sed)	sed	cent	hundred
sag (seg)	se, seg	chien	dog
sahm (sehm)	sehm, sehw, saw	terreur	terror
sāl (sal)	sal	an, année	year
-sālag [N: -sāla] (sale(g))	-sale (yeksale, sêsale...)	âgé de...	... -year old

sālār (salar)	salar [e.k.]	dirigeant, maître	leader, master
sāmān (saman)	saman [e.k] (=tehemul]	limite, frontière	limit, boundary
sar (ser)	ser	tête; sommet, cime, fin, commencement	head; top, summit; end, beginning
sarāsar (seraser)	seraser, seranser	du début à la fin, d'un bout à l'autre	from end to end
sargēn sergên)	sergîn	bouse, fumier	dung, manure
sarw (serw)	serw, selw, selwî	cyprès	cypress
saxt (sext)	sext	fort, dur ; sévère(ment), très	strong, hard, severe(ly); very
saxtag [N:saxtiyān] (sexteg /sextiyan)	sextiyan	maroquin	morocco leather
sāyag [N: sāya] (sayeg / saye)	sî, saye	ombre	shade, shadow
sēzdah (sêzdeh)	sêzdeh	treize	thirteen
sīh [N: sī] (sîh / sî)	sih, sî	trente	thirty
spās [N:sipās] (spas / sipas)	spas	service, gratitude, remerciement	service, gratitude, thanks
spās-dār (spasdar)	spasdar	reconnaissant	grateful, thankful
srōd [N: surōd (srood / surood)	srûd	chant, chanson	song
stūn(ag) [N: stūn] (stûn (eg))	stûn	colonne, pilier, mât	column, pillar, mast
sūd (sûd)	sûd	usage, emploi, profit,avantage	use, profit, advantage
sust (sust)	sist	lâche, insolent, mou, paresseux	slack, lazy

Ş

∂ād (şad)	şa, şad	heureux, joyeux	happy, joyful
∂āh (şah)	şah	roi	king
∂ahr (şehr)	şehr, şar, bajar	pays, ville	country, city
∂arm (şerm)	şerm	honte	shame
∂a∂ (şeş)	şeş	six	six
∂āzdah [N: ∂ānzdah] (şazdeh/şanzdeh)	şazdeh, şanzdeh	seize	sixteen
∂ēwan (şêwen)	şîn, şîwen	se lamenter	lament
∂iftālūg [N: ∂aftālū] (şiftalûg / şeftalû)	şeftalû	pêche	peach
∂īr (şîr)	şîr	lait	milk
∂īrēn [N: ∂īrīn] (şîrên / şîrîn)	şîrîn	doux, sucré	sweet

T

tā (ta)	ta, heta	de manière à, jusqu'à	until; so that
tambūr (tembûr)	tembûr	cithare, luth	cither, lute
tan (ten)	ten, beden	personne	nobody, person
tan-drust (tendrust)	tendrust	sain, entier	healthy, whole
tang (teng)	teng	étroit, serré	narrow, tight
tanuk (tenuk)	tenik	mince, superficiel	thin, shallow
tanûr (tenûr)	tenûr, tendûr	four	oven
tarr (terr)	terr	humide, frais	moist, fresh
ta∂t (teşt)	teşt	bol	bowl
taxt (text)	text	trône	throne

U

ummēd (ummêd)	umîd	espoir	hope
ummēdwār (ummêdwar)	umîdwar	plein d'espoir, prometteur	hopeful

W

warz [N: barz] (werz / berz)	werz	travail, labeur, agriculture	work, agriculture
wāy (way)	way !	malheur !	woe !

X

xāk (xak)	xak	terre, poussière	earth, dust
xām (xam)	xam, xav	cru, brut	crude, raw
xān (xan)	xan, xanî	maison	house
xēm (xêm)	xîm, hîm	nature, caractère	nature, character
xēðm [N: xiðm] (xêşm / xişm)	xişm	colère, courroux	anger, the demon Wrath
xōg [N: xōy] (xoog / xooy)	xû, xûy, xwî	nature, caractère	nature, character, disposition
xwah (xweh)	xweh, xwişk	soeur	sister

Y

yak (yek)	yek, êk	un(e)	one
yāzdah (yazdeh)	yazdeh, yanzdeh	onze	eleven

Z

zamān (zeman)	zeman	temps, heure	time, hour
zanjīr [P: zyncyhr] (zencîr / zwîncihr)	zencîr, zincîr	chaîne	chain
zayt (zeyt)	zeyt (≈)	olive	olive
zēn [Nû: zīn] (zên / zîn)	zîn	selle	saddle
zēndān [Nû: zindān] (zêndan/zindan)	zîndan	prison	prison
zēnhār [N: zinhār] (zênhar/zinhar)	zinhar	protection	protection
zīrak (zîrek)	zîrek, jîr	sage, intelligent	wise, clever
ziðt (zişt)	zişt	haineux, laid	hateful, ugly
zōr (zoor)	zor	pouvoir, force	power, strength
zyān [Nû: ziyan (zyan / ziyan)	ziyan	perte, dommage	loss, harm, damage

---

ŞANEK :

[≈]	maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[∫]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pehlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.]	di edebiyata klasîk de.
[N]	Farisiya Nû
[Er.]	Erebî
[P]	Parthî

DEVOKÊ HEKARÎYA

Rojan HAZIM

Devokê Hekarîya cihekî girîng û taybetî heye di dîyalekta kurmancî da... Ji ber vê çendê ye ku me li ser vi devoki dest bi lêkolîneke dirêj û fireh kir û ev karê me dom dike. Lê belê, li vê derê; ji bo xebata «*Kurmancî*» (Rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, li ser pirsên zaravê kurmancî), em dê di gel hinek nimûneyan û bi kurtî li ser vê çendê bisekinin...

Coxrafya devokê Hekarîya

Ev devoke li aqarekî mezin û fireh tête axivtin. Ji bilî êl- eşîrên xwecih yên navça Hekarîya, bireke mezine van eşîran belavî aqarekî firehe dorberê Hekarîya jî bûne. Di bingeh da devokek jî be, lê herweha li gorî êl - eşîran gelek nuansên devokî jî peyda bûne. Nuansên sereke di devokê Hekarîya da ; Ertoşîyanî, Pinyanişî, ∑emdînanî, Oremarî, ∑ikakî, Elbakî, Amêdîyanî û Goyanî ne. Helbet ev nuanse jî di nav xwe de xwedî nuans in... Ji navça Gever, Mirgever û Tirgever bigrin heta alîyê ∑emdîna hindek êl-eşîrên wekî Dirî, Herkî, Gerdî, Begzade û Doskîya jî di nav devokê Hekarîya da nuansên bi serê xwe ne... Lê belê, di nav van nuansa da ji alîyê bi lêvkirinê ve Goyanî taybetîyeke xweser heye. Di gel taybetîya xwe; ji ber ku eşîra Goya li ser tixûbê Hekarî û Botan bi cih in, di bin tesîra devokê Botan da jî maye.

Ev nuansên devokê Hekarîya; ji Westan, Elbak, Qesrik, Şax û Miksa Wanê bigre heta pişta Silopî û li alîyê rojhilatê jî heta nêzîki Urmîye û pişta Şnoyê, li başûr jî; ji Kahnîmasî û gelîyê Berwarê, Amêdîyê û heta pişta Dihok û Zaxo têne axivtin... Helbet navenda vi devoki Colemêrg, Elkî, ∑ax, Elbak, Gever, ∑emdînan, Çel, û heta dereceyekê jî Qilaba ye...

Lê belê, serûkahnîya devokê Hekarîya Colemerg û Elkî ye... Navçên dî jî li dor vê kanê fireh dibin...

Helbet îro demografîya Hekarîya jî gelek hatîye guhartin. Bûyerên aborî, civakî, polîtîk û leşkerî bûyne sebebê koç û bareke navînî û derveyî... Gelek êl-eşîra, cih û warên bab û kalên xwe berdane û bar kirine çûyne cihên dî...

Nêzîkî nîv milonê kes di vê cografya fireh da bi vi devoki daxivin.

Devokê Hekarîya di alfabê da

Di alfaba ku Bedir Xanîyan danî da û bilêvkirina Hekarîya da nuansek heye: Dengê **û** wekî **ü** ya tirkî têt... Di axivtinê de şûna ku bêjin «**hûn**» dibêjin «**hün**»... Lê belê ev nuanse jî di timamî Hekarîya da bi kar nayêt. Li hind cihên Hekarîya herwekî «**hûn**» tête gotin... Wekî me di serî da gotî; di devokê Hekarîya da jî hindek nuans hene...

Çend mînakên dî: **bûn** dibe **bün** / **kûr** dibe **kür** / **dûr** dibe **dür** / **bûk** dibe **bük**... Ev bilêvkirine li Behdîna û Botan jî wisa ye: Carina li hersê navçan «**û**» dibe «**î**». Wekî **bûn**/**bîn**, **dûr**/**dîr**, **kûr**/**kîr**, **bûk**/**bîk**... (bi taybetî li hêla Amêdîyê).

Dengê «**r**» bi taybetî di nîveka Colemêrgê û çarçoveyeke teng da nayê ber guh. Şûna dengê «**r**» dengê «**y**» derdikeve... («**herê**» dibe «**heyê**»). Lê belê, heke «**r**» di serê bêjeyê da be herwekî dengê xwe tête bi lêv kirin. Tenê di nîvek û dawîya bêjeyê da dibe «**y**».

Dengê «**h**» jî di devokê Hekarîya da ji devokên dî zêdetir bi kar têt: **herê**/**erê**, **rih**/**rî**, **bêhn**/**bîn**, **têhnî**/**tî**, **mih**/**mî**, **bahr**/**par**, **xwahr**/**xwar**, **pahtin**/**patin**, **kahnî**/**kanî**, **rêhl**/**rêl**, **heyv**/**hîv**, **sihwane**/**sîwane**, **mêhvan**/**mêvan** û gelekên din.

Ji alîyê gramerê ve devokê Hekarîya

Devokê Hekarîya ji alîyê qayde û formên gramatîkî ve hindek taybetîyên xweser hene... Lê belê, ev cûdahîye ne bingehîn in, formel in. Wekî dî ev devoke bi timamî li gorî çarçova gramera ku Bedir Xanîyan danî bi kar têt...

Nuansên ku ji devokên dî cûda têne gotin formên piranî, çend daçek û lêker in.
Mînak: «Gundî**yêt** Hekarîya, dar**a** ji rêhl**ed** dûr tînin». Ev hevoke li gorî forma piranîya ku Bedir Xanîya danî divê ku wisa be: ««Gundîy**ên** Hekarîyan, dar**an** ji rêhl**en** dûr tînin». Ev forme digel Hekarîya li Behdîna, Botan û li nav hin Kurdên Qafqasyayê jî bi kar têt... «Ji kerb**êt** wi ew hingizî...» — «Ji kerb**ên** wî ew hingizî»...

Forma nêr û mê jî di devokê Hekarîya da cûdahîyek heye: Bo yekanî **ê**, **a** û bo piranî jî **ên** û **an** bi kar tên. Lê belê, di gel van forma bo cinsên nêr û mê, «**ê**» jî bi hev ra bi kar têt...Helbet di halê nexûyayî da ev forme tête dîtin...

Mînak: «Em bi rê ve rastî gundiyek**ê** hatin...». Li vê derê cins nexûya ye. Dibe ku ew gundî mêr an jî jin be... Lê belê, li gorî gramera Bedir Xanîyan divê heke ew gundî mêr be wekî «gundiyekî» bi kar bêt. Heke jin be, dibe «gundiyekê»...

Ev forma ku ji bo herdu cinsan di devokê Hekarîya de wekî «**ê**» bi kar têt, di halê nexûyayî de formeke rast e... Ji ber ku ev form ji bo cinsê mêr î nexûyayi jî bi kar têt. Mînak: «Ez bi rê ve rastî mêrikek**ê** hatim, min nas nekir»... Dema ji bo cinsê mê jî be wisa tête gotin: «Ez rastî jinek**ê** hatim...».

Dema halê xûyayi bi kar têt heke xasyetek (rengdêr) bi dûv ra gotin; du form bi kar tên:

1°«Ez rastî mêrikek**î** reşesmer hatim...» An jî «Ez rastî jinek**e** delal hatim...».

2° Hesp**ê** boz, nan**ê** hişk, goşt**ê** sor... Heke nav li dûv nav bêt:

Hespê Soro, nanê tenûrê, goştê golikan... Heke pronov li dûv nav bêt:
Hespê min, nanê te, goştê wi... Heke cins û hal xûyayî be, ji bo mêr şuna «**î**», «**i**» bi kar têt...

Mînak: «Ez çûm aş**i**», «Kê got ? W**i** morov**i** got», «Nanê şivan**i**»...
Ne ku aş**î**, morov**î**, şivanî... Lê belê heke di halê xûyayî û yekanî da be «**î**» bi kar têt.

Mînak: Hespek**î** boz, darek**î** stûr...

Ji bo cinsê mê: Mahînek**e** kihêl, şevek**e** sar, darek**e** mezin... Ne ku mahînek**a**, şevek**a**, an jî darek**a**...

Li vê derê divê bête gotin ku; «**i**» an jî «**î**» di devokê Hekarîya da, herweha forma tewandinê ye. Di hin devoka da ev forma deklinasyonê wekî «**ê**» bi kar têt.

Mînak: **aş** dibe **êş**, **xanî** / **xênî**, **ziman** / **zimên**... Lê belê di devokê Hekarîya da ev nimûne wisa dibin: **aşi**/**aşî**, **xanîyî** wek xwe dimîne, **zimani**/**zimanî**...
Heke di hevokekê da bête gotin: «Ez çûm **êş**» di devokê Hekarîya da dibe: «Ez çûm **aşi** / **aşî**...».
Dîsa di forma piranî da gelek cara şûna an tenê a bi kar têt.

Mînak: «Min refeke kew**a** dit»... Ne ku «kew**an**»...
Binav kirina forma nêr û mê di hindek cinsên heywana da jî li Hekarîya cûda tête gotin. Wekî: **mêkew** ne kewa mê, **maker** ne kera mê, **mahîn** ne hespa mê...
Li alîyê dî; gelek bêje li Hakarîya nêr in lê li alîyên dî wekî mê bi kar tên...

Mînak: qelem**ê** min / ne qelem**a** min... Anjî devok**ê** Hekarîya / ne devok**a** Hekarîya...

Paşpirtika -**ina** jî li Hekarîya bi kar nayê... Şûna ku bêjin «Ez hespin**a** dibînim», «ez **hinek** an jî **hindek** / **çendek** hespan dibînim» tête gotin...

Daçek

Di devokê Hekariya da bi kar anîna daçekan jî piçeke cûda ye. Mînak: Heke daçeka pêşiyê «**ji**» be daçeka paşîyê dibe «**ra**» û «**ve**»... Wekî «**ji wi** / **te ra**» û «**ji îro pê ve**»... Heke daçeka pêşiyê «**di**» be daçeka paşîyê dibe «**da**»... Wekî «**di** nav gund **da**»...
Ne ku «**ji wî** / **te re**», «**di** nav gund **de**»...

Hin mînakên dî; **pêk ve**, **vêk ra**, **jê ra**, **tê da**, **pê ra**... Ne ku; **vêk re**, **jê re**, **tê de**, **pê re**...

Hejmartin

Di hejmartinê da li şûna «**yek**» «**êk**», li şûna «**dido**» «**du**», li şûna «**sisê**» «**sê**» li şûna «**sî**» «**sih**», li şûna «**not**» jî «**nehwêt**» tête gotin... Hejmarên di, kêm zêde wekî devokên dî têne gotin...

Hindek bêje û navên taybetî

Li Hekarîya şûna ku bêjin: «were **cem** min», «were **nik** min» tête gotin. Nimûnên dî jî wisa... **nik** / cem, **şibî** / nola; mîna, **dûv** / pey, we, wa, hosa, wesa, **weto** / welê, wilo, wisa, **çiku** / çunkî, **pitir** / bêtir, pirtir, **gelek** / pir, **evro** / îro, **duhî** / diho, duh..
lebê / çi, **belê** / erê, arê, **an** / yan, **heke** / eger, **harîkar** / arîkar, alîkar, **rûs** / tazî, **tezî** / sar, **ter** / şil.

Ji bo «**bav**» «**bab**», ji bo «**dê**» jî, «**da**, **dadê**, **dayê**, **dîyê**» tête gotin...

Poz di devokê Hekarîya da mana «**qûnê**» dide. Lê belê bêjeya hevmana **bêvil** an jî pozê **kepî** an jî **difin** e...

Partîkel

Şûna «**ê**», «**a**», **ên** / **yê**, **ya** û **yên** bi kar tên... Mînak: **yê** mayî, **ya** revî, **yên** girtî...

Pronav

Bi giştî ji alîyê bingehîn ve, di devokê Hekarya da pronav nayên guhartin:

1° ez, tu ew em, hun ew.

2° min, te, wî / wê, me, we (hewe), wan...

Lê belê, di grûba duwemîn ya pronavan da; kesê yekemînê yekanî şûna «min» «mi» tête gotin... Yê sêyemîn ji bo nêr jî; «**wî**» di devokê Hekarîya da dibe «**wi**»... Mînak: Ez wi dibînim... «Ez li hespi siwar bûm»... Şûna «**wan**» jî «**ewan**» bi kar têt gelek caran... Şûna «**wan got**» «**ewan got**» tête gotin... Lê belê, ev pronavên sêyemîn, nêr û mê bi hev a «**wî**» û «**wê**» di axivtinê da dîsa form diguhurin. Mînak: şûna «**wî got**», «**ewi got**» an jî «**ewê got**» tête gotin...

Li alîyê dî, pronavê «**we**» jî li hêla Hekarîya wekî «**hewe**» bi kar têt. Lê belê, ev forme taybetî li şûna pronavê qedir girtinê bi kar têt ku di hindek zimanên evrûpîyan da jî ev forme heye.

Di rêzgirtinê da şûna «**we**» hem di yekanî hem jî di piranî da «**hewe**» tête gotin... Ev forme ji ber siyanet û qedir girtinê wisa bi kar têt...

Şûna ku bêjin «**we got**» dibêjin «**hewe got**»... Li hin alîyên Hekarîya wekî Şemdîna, şûna «**we - Hewe**», «**hingû**» anjî «**hingo**» jî dibêjin...
Pronavê refleksî «**xwe**», li hind cihên Hekarîya wekî «**xo**» bi kar têt. Lê bi piranî dîsa wekî «**xwe**» tête gotin...

Lêker

Di hevmanayî, bilêvkirin û kêşana hindek lêkeran da formeke taybetî heye di devokê Hekarîya da.

Mînak: Şûna «**anîn**», «**înan**» tête gotin. Nimûnên dî jî herwisa...
dadan / veniştin, **sotin** / şewitîn, **axiftin** / peyivîn, **alîstin** / alastin, **hinartin** / şandin, **şkandin** / şkênandin, **hisûn** / sûn, **hinûn** / dûn, **pejinandin** / kezixandin, **bişavtin** / bivaştin, **nivisti**/ razan, **jenîn** / jentin, **malîn** / maliştin, **hêlan** / hiştin, **terikîn** / zayîna kitik (pisîk) û seyan, **hûbûn** / hînbûn...

Di kêşana lêkeran li halê «xwezî»yê da jî formeke xweser bi kar têt:
Ez **mabame** / bimama

Ez **çûbame** / biçiwama
Ez **bame** / biwama
Ez **hebame** / hebiwama

Şûna «**ez biketima**», «**ez ketibam**» têtе gotin...
Lezgîn dê **ketiba** / biketa, dê **bezîba** / bibezîya, **ew dê ketiba** / wê biketa...
Di kêşana lêkeran da, bi hevkarîya daçeka «**bi**» formên nû çêdibin. Ji ber vê çendê; bi hevkarîya daçeka «**bi**» lêkera «**bûn**» formên cûda werdigre... Lewma, şûna «**bû bûm**» di devokê Hekarîya da «**bibûm**» têtе gotin.

Ez **bibûm** / bû bûm
Tu **bibûyî** / bû bûyî
Ew **bibû** / bû bû
Em **bibûn** / bû bûn
Hûn **bibûn** / bû bûn
Ew **bibûn** / bû bûn

(Di demên grûba duyemîna lêkara «**bûn**» da).
Çend formên guhartî yên lêkera: Mînak; «**bikim**» wekî «**bikem**» têtе gotin: Nimûnên dî jî herwisa...
biket / bike
naket / nake
nasojit / nasoje, naşewitîne
ketne / ketine
kirme / kirime
bibitin / bibe

Lêkera «**nêrîn**» jî di devokê Hekarîya da bi çend rengan têtе gotin:
Li Colemêrg, Elkî, Şax, Qesrik û piranîya Elbakê: **berê xwe dan** (berê xwe bide, berê xwe de)
Li Çelê: **berê xwe dan, zên dan û nêrîn** (berê xwe bide, berê xwe de, zên de, binêre)
Li nav Goyan: **hêre kirin** (hêre bikê, hêre ke)
Li Gever, Oremar û Çelê: **zên dan** (zên de)
Li hind alîyên Elbakê: **mêze kirin** (mêze bike, mêze ke)
Li Şemdîna: **berê xwe dan, berêxo dan** (berê xwe bide, bere xwe de, berê xo bide, berê xo de)

Forma lêkera «**nas kirin**» jî di devokê Hekarîya da têtе guhartin û dibe «**niyasîn**».
Şûna; «**ez nas dikim**», «**ez dinyasim**» dibêjin.
Forma negatîv jî : «**ez nanyasim**» e.
Lêkera «**hînbûn**» jî di devokê Hekarîya da wisa bi kar têt: «**Hûbûn, hûrebûn**»...

Di devokê Hekarîya da lêkera «bûn» :

Demê niha: Ez im, **tu yî**, ew e, em in, hûn in, ew in.
Forma neyînî (negatîv): Ne ez im, ne **tu yî**, ne ew e, ne em in, ne hûn in, ne ew in.
Borîya berdest: Ez bûm, **tu bûy**, ew bû, em bûn, hûn bûn, ew bûn. (Ev forme li başûra Hekarîya û li dorberê Amêdîyê wisa bi kar têt: Ez bîm, tu bî, ew bî, em bî, hûn bîn, ew bîn...
Forma negatîv: Ne ez bûm û herwisa pê da diçe...
Borîya dudar: Ez bûme, **tu bûyî**, ew bûye, em bûne, hûn bûne, ew bûne.
Forma negatîv: Ez ne bûme û hwd...
Borîya çirokî: Ez bibûm, tu bibûy, ew bibû, em bibûn, ew bibûn.
Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...
Raweya gerane (xwezîyê): Ez bam, tu bay, ew ba, em ban, hûn ban, ew ban.
Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...

1° Raweya Bilanî; (Di forma yekemîn ya demê niha da): ez bibim, tu bibî, **ew bibît** / **bibit**, em bibin, hûn bibin, ew bibin.

Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...

2° Raweya Bilanî: (Di forma duyemîn ya demê niha da): Li vê derê hokerê «**heke**» an jî «**ku**» têtе serî: Heke (ku) ez bim, heke (ku) tu bî, heke (ku) ew be, heke (ku) em bin, heke (ku) hûn bin, heke (ku) ew bin....

1°Borîya Berdest: Ez bam, tu bay, ew ba, em ban, ew ban.

Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...

2° Borîya Berdest: Ez bibam, tu bibay, ew biba, em biban, hûn biban, ew biban.

Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...

3° Borîya Berdest: Ez bibame, tu bibayî, ew bibaye, em bibane, hûn bibane, ew bibane.
Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...
Raweya Fermanî: Erînî; be, bin, bin / Neyînî; ne be, ne bin, ne bin.

Masdar :**Bûn** / Ne bûn
Mazî: **Bibûn** / Ne bibûn

Raweya Pîşkerî: (Demê niha): Ez dibim, tu dibî, **ew dibît**, em dibin, hûn dibin, ew dibin.
Forma negatîv: Ez na bim, tu na bî, ew na bît, em na bin, hûn na bin, ew na bin.

Borîya Berdest:
1° Ez dibim, tu dibîy, ew dibît, em dibin, hûn dibin, ew dibin.
2° Ez dibime, tu dibîye, ew dibîte, em dibîne, hûn dibîne, ew dibîne.
Forma negatîv: Daçeka «**ne**» têtе pêş û wisa dom dike...

Lêkera **vîn** (vîyan) di halê demê niha da 1° Ez divêm, tu divêy, ew divêt, em divên, hûn divên, ew divên. 2° Min divêt, **wi** / **wî** / **wê** (ewi, ewi, ewê) divêt, me divêt, we (Hewe) divêt, wan (ewan) divêt.

Forma negatîv: 1° Ez nevêm, tu nevêy, ew nevêt, em nevên, hûn nevên, ew nevên. 2° Min nevêt, te nevêt, **wi** / **wî** / **wê** (ewi, ewî, ewê) nevêt, me nevêt, we (hewe) nevêt, wan (ewan) nevêt.

Lihevîya lêker: Li devokê Hekarîya; di hevokê da kirde û lêker li hev tên. Heke kirde piranî be, hingê lêker bi forma piranî têtе gotin: Heke serve piranî be hingê kêşan (deklinasyon) tayîn dike.

Mînak: **Biçûk dibezin** / Zaro dibezin (Li vê derê biçûk pir in, lê belê piranîya wan bi forma piranîya lêker têtе kivş kirin. Heke bêjin «**Biçûkan dibezin**» nabe). **Biçûk sêva dixwin** / Zaro sêvan

dixwin. **Biçûk sêva dixwe** / Zaro sêvan dixwe. **Biçûka sêv xwarin** / Zaroyan sêv xwarin. **Biçûk çend sêva dixwin** / Zaro sêvinan dixwin. **Biçûka çend sêv xwarin** / Zaroyan sêvin xwarin. (Li Hekarîya ji bo zarok : biçûk têtе gotin)...

Li hind navçên rojava Kurdistanê carina hem kirde hem jî serve bi forma piranî, lê belê lêker bi forma yêkanî têtе gotin: Wekî; Zaroyan sêvan xwar. Me sêvan xwar. Helbet ev forme şaş e.

Ketina tîp û kurtbûna bêjeyan

Helbet wekî hemû ziman an jî devokan, di devokê Hekarîya da jî kurtbûna bêjeya û ketina tîpa ji bêjeyê gelek têtе dîtin.... Çend mînak: **paleyê jîr** / palê jîr, **perdeya sor** / perda sor, **malxwêyekî baş** / malxwêkî baş, **mezintir** / meztir, **zaravayê kurmancî** / zaravê kurmancî...

Di devokê Hekarîya da daçekên pêşi û paşîyê di axivtinê da bi kirde an jî bêjeyê ve dizeliqin. Ev ji ber bi lêz axivtina devoki ye... Mînak : **j'mi ra** (ji min ra), **ne'j bo** (ne ji bo), **ew'j** (ew jî), **Xanî'j** (Xanî jî), **ne'j** (ne ji), **cefa'j** (cefa jî)...

Ewi **b'tenê** nehêlin. (bi tenê)
Hûn hemû cilkên xwe **l'xwe** kin. (cilikên xwe li xwe bikin)
Eve **j'we** çetire. (ji we).

Hokerên cih nîşandanê

«**Kû derê**» di devoke Hekarîya da wekî «**kî derê**», «**kerdi**», «**kîrê**» bi kar têt.
Di hevokê da wisa ye: tu dê çîye «**kerdi**, **kîrê**» anjî «**kî derê**» ? / tu ji «**kîrê**, **kerdi**» anji «**kî derê yî**» ? / tu li «**kerdi**, **kîrê**» anjî li «**kî derê**» rûdinî ?

Çend bêje ji hêla Hekarîya

berze : winda
biçûk : zarok
birsî : birçî
bizdandin : qetandin, tirsandin
cindî : bedew
çu : tu / «Sohtim gelo çu di min nema»...
çûçik : çivîk
dêrhetav : tîrhetav, tîrêjên rojê
ezman : ziman
fekirin : nêrîn
gêsûbelav : kezîbelav
hêj : hê
hevişandin : hevşi kirina pez
hişyar : şiyar
înan : anîn
kab : şilît, şerît
kelebab : dîk, dîkil
law : xort, ciwan
leyzbaz : hîlekar
mencel : qazana mezin, sîtil
mindal : zarok
neşêm : nikarim (şiyan: karîn)
nik : cem
şol : kar, şixul
şubî/şibî : wekî, mîna
pêkve : bi hev ra
perû : xelat
pirçikokek : hindikek
ramûstin : maç kirin
rewal : xort
rohndik : hêsir
seh kirin : guhdarî kirin, bihîstin
sêhl : sêl
sotin : şewitîn
têk : bi hev, di yek
tûkil : kevilk, tûvilk
werîn / werandin : weşîn / weşandin
xalî : vala
zênda : lê nêrî

Hinek metelok û gotinên pêşiya ji hêla Hekarîya

Axa li keyfê ye, mal li bin befrê ye.

Berê darê, darê dixemilînît.

Berê gotina xwe bipêje, paşê birêje.

Bixwe şibî mêra, rabe şibî şêra.

Direwîn, carekê dixwe firavîn

Dilê şivan bixwazît, mastî ji nêrî çêdikit.

Ez axa, tu axa, kî golika bibe nav baxa.

Ewrêt reş baran e, ewrêt spî zivistan e.

Hesp suwarê xwe dinyasît.

Xwastin rûreşiyek bît, nedan ducara rûreşi ye.

Jin heye jinkok heye, mêr heye mêrkok heye.

Kuştin heye, reva mêra nîn e.

Kirmê darê ne ji darê bît, zewala darê nabît.

Keda helal, heram nabît.

Kî diket, kî dixwet...

Av ji serûkahnîyê şêlû dibît.

Av bi evrazi naçît.

Bi kevçikî kom kir, bi heskûyê belav kir.

Bira bira ye, bazar cûda ye.

Dengê daholê ji dûr ve'y xweş e.

Destê xwarinê'y dirêj e.

Mirovê nezan, aqilê wî ji kîsê xelkê ye.

Xweş xeber e, lê min ne bawer e.

Suwarê hespê xelkê, herî peya ye.

Zik têr e, çav birsî ye.

Asin sar naçemhît.

Ber li cihê xwe'y giran e.

Çiya bi çiya nakevin, çav bi çava dikevin.

Dîwarê ser befrê ye.

Gêsnê di çavê xwe da nabînît, derzîya di çavê hevalê xwe da dibînît.

Heke ecela bizine hat, nanê şivanî dixwet.

Heke agir berbû dehli, ter û hişt pêk ve disujin.

Her pezek û pêpka xwe.

Hîndî xwe be.

Heta mirinê kirin e.

Her evrazekê, nişîvyek heye.

Heta li ser serê xwe bi rêve neçî, qedrê pîya nizanî.

Xûdanê mirî'y kore ye.

Kero nemire heta kîvar şîn dibin.

Mala direwîni sot, kesê jê bawer nekir.

Her dar li ser binê xwe şîn dibît.

Tifa ser evraz e.

Zikê têr, haj yê birsî nîn e.

Têbînî:

— Ji bo parastin û berpêşkirina taybetmendiyên devoka kurmanciya Hekariyan, çu guhartinek di vê nivîsarê de nehatiye kirin.

— Peyva «devok» di zaravayê kurmancî de mê ye. Lê li ba hin Kurmancan ew dibe nêr.

F e r h e n g o k a

Mewlûda Bateyî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	*tirkî*	*fransîzî*	*îngilîzî*
ala	bayrak	drapeau, étendard	flag, standard
avûrû / avrû	haya, ar, haysiyet, onur, itibar	vergogne	shame, bashfulness
ayîsîn	tutuşmak, yanmak	brûler	to burn, to be on fire
ayîsandin	tutuşturmak, yakmak	mettre le feu	to set on fire
babet	uygun, layık, deng	convenable, digne	fit, suitable, proper
berze, bizir, winda	kayıp	perdu	lost
berze bûn	kaybolmak	être perdu	to be lost
berze kirin	kaybetmek	perdre	to loose
buxûr	buhur	encens	incense
cergebez	kadın-erkek kolkola girilerek çekilen halay	une sorte de ronde mixte	a mixed folk dance
çavîn, çavînî	nazar	mauvais œil	evil eye
çavîn kirin, çavînî kirin	nazar etmek	porter malheur	to cause illness or misfortune by the evil eye
çu, çi, tu	hiç	rien	nothing, no, none
dîdar, dîtin	görüşme, görme, ziyaret	entrevue, visite	meeting, visit
kînedûz, kînedoz, kîndar	kin güden, kinli	rancunier	vindictive, rancorous
revd, rivd	gurup	groupe	group, set
seywan, sîwan	şemsiye	parapluie	umbrella
şepal	zarif	élégant	elegant, graceful
têwerhatin	sarmak, etrafını sarmak, sarıp sarmalamak, kaplamak	encercler	to surround, to coat, to cover, to encircle
verêtin	akmak (su vb)	couler (eau)	to run, to flow (water)
weryan, werîn, weşîn	dökülmek (saç, yaprak vb)	tomber (feuilles, cheveux)	to fall (hair, leaves)
westîn, rawestîn, sekinîn	durmak, kalmak	rester, stopper	to stay, to remains
reşbelek	metin, yazı	texte, écrit	text, writing

F e r h e n g o k a

N ehc-ul Enam a M ele X elîlê Sêrtî

Amadekar : Zeynelabidîn ZINAR

kurdî	*tirkî*	*fransîzî*	*îngilîzî*
bera	sahi, sahiden	vrai, vraiement	right
duezmanî	iki yüzlülük	hypocrisie	hypocrisy
dibac	ipek elbise	vêtement en soie	silk cloth
dujîn: çêr, dijûn, zêf	küfür	injure, insulte	insult
peşîwa	rehber, öncü	guide	guide
sezawar	layık, müstahak	qui est digne de, méritant	who merits
vebuhtin, vebuhandin	tayin etmek	nommer, désigner	to appoint, to nominate
reha bûn	kurtulmak	être libéré, être sauvé	to be freed

F e r h e n g o k a

Zargotina Kurdên Sûriyê

-II-

(ji sitrana «*Mîr Mendelî û Gulistan*»)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	***tirkî***	***fransîzî***	***îngilîzî***
‘era, ‘erên	buruna takılan yüzük biçimindeki hızma	ornement en forme d’anneau porté sur le nez	nose-ring
berdevk	sigara, pipo ağızlığı, nargilenin ağıza konan kısmı	embouchure d’une pipe ou fume-cigarette	mouth-piece of a pipe, cigarette holder
biwar	mukabil, ön	devant, face	in front of
cixsî	silahçı dükkanı	armurier	armourer
çerxî	beş kuruşluk Osmanlı parası	pièce ottomane de 5 piastres	a 5-piastre piece
çox, çux	çuha	toile en poils de chèvre	goat-hair cloth
deqandin	tık tık vurmak	tapoter	drum one's fingers
deskêşî xwe kirin	yedeğinde götürmek	conduire un cheval de réserve au côté du sien	lead a spare horse
fit/fît	bitirme, fit	épuisement, achèvement	exhaustion, completion
goştbirinc	etli pirinç pilavı	sauté de viande au riz	stewed meat and rice
gulêrî	güllü	à décor floral	a floral decoration
helîmok	Kürt müziğinde makam türü	un mode musical kurde	a Kurdish musical mode
heşandin	doldurmak, dolgu yapmak	remplir, bourrer	fill, stuff
kepisandin	kapamak, sıkıştırmak, yerleştirmek	mettre en place, fixer	put in place, position
kevî	kenar	bord	edge
kit	tek	impair	odd
kito kito	teke tek	un à un	one by one
kuram, pismam, kurmam	amca oğlu	cousin paternel	cousin (of father's side)
kurdanî	Kürt usülü, Kürtçe	à la kurde	Kurdish style
kutilk, kutlik, kuftik	içli köfte	boulette de gruau à la viande haché	meat ball with groats
lev û lev	dopdolu	rempli à bord	full to the brim
mehîna boze sîse sayî/çîl sipî	lekeziz at	cheval à robe blanche	white horse
menegî	yarış kısrağı	jument de course	racing mare
naşî kirin, şanî kirin, şanî dan	göstermek	montrer, désigner	show, indicate
pala xwe dan	yaslanmak	s’adosser	lean back
paldan	yaslanmak, itmek, yatmak	s’adosser, s’allonger	lean back, lie down
payîzok	Kürt müziğinde makam türü	chanson d’automne, genre musical kurde	autumn song; a type of Kurdish music
qaqim	kelle, baş	crâne	head
qelandin	kavurmak	frire	to fry
qerepîn	karabin tüfek	carabine	carbine, gun

qeyserî	kapalı çarşı	marché couvert	covered market
qoq	kelle, baş	crâne	head
quraftin	demir, ağaç, plastik v.b. sert şeyleri bükerek kırmak, devşirmek	rompre, briser	to break
raser	üzeri, üzerinde	sur, au-dessus	on, on top
rav hilanîn	hayvan izi sürmek	suivre la trace d'une bête	tracking an animal
rav	paralel çizgi	lignes parallèles	parallel lines
rav	toplu av, saf kurarak avlanmak	chasse collective	a hunt
ravravî	paralel çizgili kumaş v.s.	tissu à rayures parallèles	cloth with a pattern of parallel lines
silav vedan	selamını almak	répondre au salut de qqn.	replying to a greeting
sitî	hanım, bayan	dame	lady
teqilandin	tartmak, ölçüp biçmek	jauger, peser	to measure, to weigh
turkanî	Türk usülü, Türkçe	à la turque	Turkish style
xizêmok	Kürt müziğinde makam türü	un genre musical kurde	a type of Kurdish music
xwînî	kan davalı, katil	assassin	assassin, murderer
Yezîrgan	Erzincan	la ville d'Erzincan	the town of Erzincan
zîz	ince, nazik	tendre, sensible	tender, sensitive

ZEWAC

Amadekar : Lutfî BAKSI

kurdî	***tirkî***	***fransîzî***	***îngilîzî***
zewicîn	evlenmek	se marier	to marry, to get married
zewicandin	evlendirmek	marier	to arrange a marriage
zewac	evlilik	mariage	marriage
şû kirin, mêr kirin, çûn mêr	evlenmek (kadın için)	prendre époux	to take a husband
jin anîn	evlenmek (erkek için)	prendre épouse	to take a wife
bi serî kirin/bûn, bi mal kirin/ bûn	evlendirmek / evlenmek	marier	to marry, to arrange a marriage
serî girêdan	başını bağlamak (evlendirmek)	marier	to arrange a marriage
di (bin) çav re kirin	gözüne kestirmek	avoir des vues sur qn.	to have one's eye on someone
geryan, lê gerîn, çav lê gerandin	gözücüye çıkmak	se mettre à la recherche d'une fiancée	to start looking for a bride
keçdîtin, dîtin, çûn dîtiniyê	1) kız bulmak (gelin adayı), görmek 2) görücüye gitmek	chercher une fiancée	to look for a bride
keçdîtin, dîtin, dîtinî	görücüye gitme	recherche d'une fiancée	looking for a bride
bi dilê... bûn / pê qayil bûn	benimsemek, razı olmak	consentir	to consent
herê / erêkirin	kız tarafının dünüre kız istemeye gelmeleri için olur vermesi	accord ou aval des parents de la fille pour donner sa main	agreement of a girl's parents for her marriage
çûn xwazgîniyê	kız istemeye gitmek, dünüre gitmek	aller demander une fille en mariage	to ask for a girl in marriage
xwazgînî, xwazgîn	kız istemeye giden kişi veya kişiler	ceux ou celles qui vont demander la main de la jeune fille	the match-makers
qasid	elçi	ambassadeur	ambassador

qelen, next	başlık	dot payée aux parents de la fille	dowry (paid to the girl's parents)
qelen birîn / qelen vebirîn, next vebirîn	başlık kesmek	décider du montant de la dot	to agree on the amount of dowry
qelenbirîn, qelenvebirîn, nextvebirîn	başlık kesme	cérémonie de décision du montant de la dot	ceremony for agreeing on the amount of dowry
binkîs	hatır akçesi olarak başlıktan kız babası tarafından bağışlanan meblağ	remise sur la dot consentie par le père de la fille en honneur de qn.	reduction in dowry agreed by the girl's father in honour of someone
xwastî	sözlü	engagée	wooed
nîşanî	nişanlama, nişan, nişan töreni	fiançailles	engagement
nîşan kirin, nîşan pê ve kirin	nişanlamak	acte de fiancer	the act of betrothing
şerbet, şîrînî	şerbet merasimi	cocktail offert pour célébrer l'engagement	cocktail to celebrate the engagement
destgirtî, dergîstî	nişanlı	fiancé(e)	fiancée
dest girtin	nişanlamak	fiancer	to betroth
sozdar, herêkirî	sözkesilmiş, sözlü	fiancé(e), promis(e)	betrothed
xelat, sernext	hediye	cadeau	present
şîrmijî, heqê şîr	süt bedeli (başlık kesilirken kız annesi için verilen meblağ veya hediye)	part de la dot payée à la mère de la fiancée comme «prix de l'allaitement»	part of dowry paid to the girl's mother for having breasted her
rê vekirin	nişanlı erkeğin nişanlılık döneminde kız evini ziyaret için hediye göndererek izin istemesi	cadeau envoyé par le fiancé pour obtenir la permission de rendre visite à la maison de la fiancée	present sent by the fiancé to obtain permission to visit his fiancée's home
rêvekirinî	nişanlı erkeğin nişanlılık döneminde nişanlısının ziyaretine ilişkin izin	permission obtenue par le fiancé pour rendre visite à la maison de la fiancée	permission given to the fiancé to visit his fiancée's home
cihêz danîn, karê bûkê kirin	çeyiz hazırlamak	préparer la dot de la mariée	preparing the bride's dowry
cihêz, kar	çeyiz	dot de la mariée	bride's dowry
çûna ser cihêz, dîtina cihêz	çeyizi görmeye gitmek	aller voir la dot	going to see the bride's dowry
xwençe, bişare, xelat	düğüne davet için gönderilen hediye	cadeau envoyé en guise d'invitation aux noces	present sent with invitation to the wedding
serşo	gelinin düğün için hamama götürülüp yıkanması	cérémonie de bain de la mariée	ceremony of the brides's bath
henne, xena, desthenne	kına; kına gecesi	cérémonie d'application de henné sur la main de la mariée	ceremony of staining the bride's hands with henna
vexwandî, xwandî, dawetî, gazîkirî, dawetvanî	düğün davetlisi	invité au mariage	wedding guest
xwandî	düğün davetlilerini çağıran	celui qui invite aux festivités de mariage	person who issues the invitation to the wedding
dawet, şahî	düğün	noces, fêtes de mariage	wedding festivities
serspî, porspî, serejin	düğün alayı öncesi gelin evine gönderilen haberci kadın	femme d'un certain âge envoyée chez la mariée pour annoncer le début du défilé nuptial	elderly woman sent to the bride to announce the begining of the wedding procession
rovî (berbûrî)	düğün alayı öncesi gelin evine gönderilen haberci erkek	homme chargé d'aller chercher la mariée chez ses parents	man responsible for fetching the bride from her home
berbûk, berbûdî	1) düğün esnasında geline refakat eden ve aynı zamanda	1) dame accompagnant la mariée pendant les	1) matron of honour (the bride's advisor

	ona danışmanlık yapan yaşlı kadın. 2) damadın evinde gelinin ilk duvağı açıldığında erkek çocuğu olması dileğiyle gelinin kucağına oturulan erkek çocuk.	festivités de mariage et lui servant de conseillère 2) garçonnet que l'on fait asseoir sur le genou de la mariée à son arrivée chez le marié avec le souhait qu'elle mette au monde un garçon	during the ceremonies) 2) small boy placed on the bride's knees upon her arrival at the bridegroom's home with the hope that she will bear a son
berbûkî	kadınlardan oluşan gelin alayı	défilé nuptial formé de femmes	wedding procession of women
berbûk	kadınlardan oluşan gelin alayına katılan kişi	femme ou fille participant au défilé nuptial	a girl or woman taking part in the procession
birazava	sağdıç	garçon d'honneur	bride-groom
xêl, xêlî	düğün alayı	défilé nuptial	wedding procession
xêlî	duvak	voile de la mariée	bridal veil
bûk siwar kirin	gelini ata bindirmek	faire monter la mariée à cheval	mounting the bride on a horse
berderî	kapıbağı (kapı önü kesilerek alınan)	présent offert à celui qui se tient devant la porte d'entrée de la mariée au moment où on vient chercher celle-ci	present offered to the person at the door of the bride's home when she is fetched away
piştderî	kapı bağı (kapı ardı kesilerek alınan)	présent offert à celui qui se tient derrière la porte d'entrée de la chambre de la mariée au moment où on vient chercher celle-ci	present offered to the person standing behind the bride's home when she is feched away
hespkêş	gelin atının başını çeken	celui qui tient les rênes du cheval transportant la mariée	the person holding the bride's horse's reins
piştgirêdan	belbağı (gelin kardeşinin gelinin beline kemeri bağladığında aldığı hediye)	cadeau donné au frère de la mariée lorsqu'il met la ceinture autour de la taille de la mariée	present given to the bride's brother when he puts the girdle on the bride
sergirêdan	başbağı (gelin başını bağlayana verilen hediye)	cadeau offert à celui ou celle qui place la coiffe de la mariée	present given to the person who places the crown on the bride's head
sersindoq	gelin sandığının üzerine oturana verilen hediye	cadeau offert à celui ou celle qui est assis(e) sur le coffre de la mariée	present given to the person sitting on the bride's trunk
gîska 'ezepan	genç delikanlıların gelin alayının gelişinde yollarını keserek aldığı hediye	cadeau obtenu par les jeunes gens se mettant en travers de la route du défilé nuptial	present given to the young men barring the way of the procession
zengogirtin	atın üzengesini tutana verilen hediye	cadeau offert à celui qui tient l'étrier du cheval de la mariée	present given to the person holding the bride's stirrup
destgir	gelinin kolunu tutarak onu bindirmeye götüren veya damadın evi yakın olduğunda onu eve kadar götüren iki yakını	deux proches parents de la mariée qui la tiennent par le bras pour la faire monter à cheval ou l'accompagner chez le marié	two of the bride's close relatives who hold her arms to help her mount the horse or who accompany her to the bridegroom
mehr	nikah	acte de mariage	act of marrigage
mehr kirin	nikahlamak	marier	to marry
mehr birîn	nikah kıymak	célébrer un mariage	conclude a marriage
mehrbirîn	nikahkıyma	cérémonie de conclusion de mariage	celebrate the conclusion of a marriage
mehrbirr	nihak kıyan	celui qui conclut l'acte de mariage	official who concludes the marriage

mehrbirrî	nikahı kıyılmış (düğünü henüz yapılmamış)	personne officiellement mariée mais le mariage n'est pas encore fêté	person formally married but whose marriage festivities have not yet taken place
bermehr, bedelmehr	nikahta erkek tarafının kadının geleceği için vad ettiği güvence akçesi	somme promise par la famille du marié comme garantie d'avenir pour la mariée	amount of dowry personally guaranteed to the bride
mehr avêtin ser	nikahına geçirmek (biçimsel olarak yapılan nikahlama)	mariage formel, mariage blanc	'marriage' in name only, paper mariage
bûk	gelin	mariée, épousée	bride
zava	damat	marié, époux	bride-groom
serşoya zava/ê	gerdek için damat adayının yıkanma merasimi	cérémonie de bains du marié	ceremony of the bride-groom's bath
rûkurkirina zava/ê	damat traşı	cérémonie du rasage de la barbe du marié	ceremony of shaving the bride-goom
paşatiya zava/ê	gelinin damat evine gelmesi ile başlayan ve damadın gerdeğe girmesine kadar süren ve çevredeki bekarlardan oluşturduğu adamlarıyla sürdürdüğü beyliğidir	période de réjouissances incluse entre l'arrivée de la mariée et la nuit nuptiale, au cours de laquelle le marié accompagné de ses amis célibataires fête ses dernières heures de célibat	period of festivities between the conclusion of the marriage and its consommation during which the bride-groom spends with his bachelor friends his last hours of little lord
şabaş	1) duğünlerde damat için toplanan para v.s. bağışta bulunanların isimleri toplulukta söylenerek yapılan merasim. 2) düğünde çalgıcıların düğüne katılanlardan topladıkları bahşis	l) argent collecté au cours des festivités de mariage pour venir en aide au marié, 2) pourboire collecté par des musiciens qui nomment et font l'éloge de leurs bienfaiteurs	1) money collected during the marriage festivities to help the bridegroom 2) tips collected by the musicians for singing the praises of the guests
guhastin	gelinin damat evine getirilmesi	conduire la mariée chez le marié	leading the bride to the bride-groom's home
veguhastin	berdel halinde gelinlerin götürülmeleri	fête de mariage au cours de laquelle un frère et une sœur épousent une sœur et son frère	feast of of marriage, when a brother and sister are married to sister and brother
berdêlî, berdil, pêguhork	ailelerin karşılıklı olarak kızlarını birbirine gelin vermeleri, berdel	mariage croisé où un frère et une sœur épousent une sœur et un frère	double marriage between a brother and his sister with a sister and her brother
gerdek	zifaf, gerdek	chambre nuptiale	nuptial room
berdan	boşama, boşanma	divorce, répudiation	divorce, repudiation
berzewac, xame	evlilik çağına gelmiş kız veya erkek, ergen	fille ou garçon en âge de se marier	youth of marriageable age
kıtan lê şkestî	evlilik çağını aşmış genç kız	vieille fille	unmarried girl
zavayê navmalê	iç güveyi	gendre qui habite chez ses beaux-parents	son-in-law living in his wife's family
çûyîna sermalê	dul kadınla evlenen erkeğin kadının evine taşınması	épouser une veuve et s'installer chez elle	marry a widow and live in her house
hewî, hêwî	kuma	co-épouse	second wife
serhewiyê	kuma üstüne giden (evlenen)	mariage d'une femme avec un homme déjà marié	marriage of a woman with an already married man
jinebî, bîjin	dul kadın	veuve	widow
mêrebî	dul erkek	veuf	widower
keç revandin	kız kaçırmak	enlever une fille	to elope with a girl
revok	aynı kızı tekrar kaçıran erkek	homme qui enlève pour la deuxième fois la même fille	a man who elopes twice with the same girl

revandî	kaçırılan kız	fille enlevée	kidnapped girl
darika zava/ê	gelin alayını damda bekleyen damadın yanında süslenen özel hazırlanmış ardıç ağacı	arbre décoré auprès duquel le marié attend l'arrivée de la mariée	ornamented tree beside which the bridegroom awaits the bride's arrival
nemêr	iktidarsız (cinsi)	impuissant, impotent	impotent
nêremê, nêramê, nêrebûk	kız-oğlan, hünsa	hermaphrodite	hermaphrodite
koçek	köçek, çengi	danseur, danseuse	dancer

F e r h e n g o k a

Y ûsif û Z uleyxa

Amadekar : ELÎŞÊR

kurdî	***tirkî***	***fransîzî***	***îngilîzî***
hîn: dem, wext	an, vakit	moment	a while, moment
xewas	dalgıç	plongeur	diver
serpoş	1) başı örtülü, 2) başörtüsü	1) qui a la tête couverte, 2) couvre-chef	1) whose head is covered, 2) head gear
bi yekdan: bi carekê	birlikte, bir seferde	en une seule fois, ensemble	all at one, together
çar û naçar	ister istemez	volens nolens	willy-nilly
pencik: penç, pençe	pençe	griffe	paw, claw
zarî kirin; zarîn	inlemek, yalvarmak	gémir, supplier	to groan, to implore
bikirr	müşteri, alıcı	client	customer, client
balîn	başucu	chevet	bed (head), bedside
kax: qesr, koşk	saray, köşk	palais	palace
berzex	1) araf, 2) ince uzun kara parçası	1) purgatoire 2) isthme	1) purgatory 2) isthmus

hejmar 16 zivistan 1995

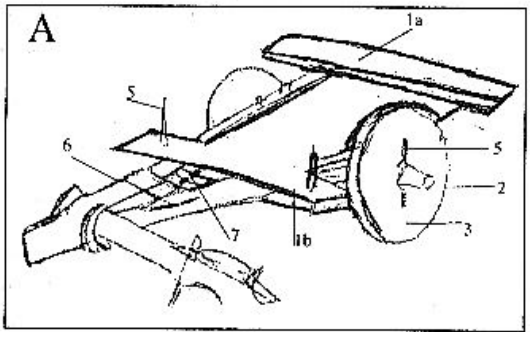
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

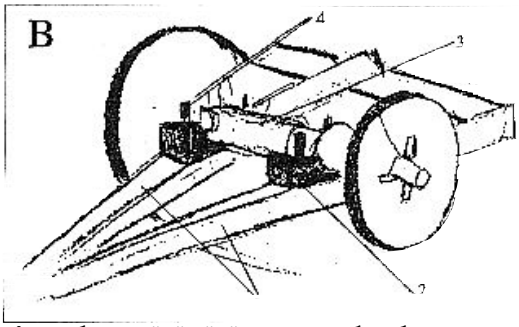
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Alavên candiniyê

Amadekar : ELÎŞÊR

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*înglilizî*
EREBA GA, GERDÛM	KAĞNI	CHAR À BOEUF	OXEN CART
A — ji aliye jor ve	**üstten görünüşü**	**vue d'en haut**	**upper view**
kopî	kağnı karöserinin ön ve arkadaki iri ve güçlü tahtasına verilen ad.	pièces de bois de dvant et de derrière du char	wooden front and rear parts of a cart
1- a) kopiyê paşî	arka tahta	planche de derrière	back board
b) kopiyê pêşî	ön tahta	placnhe de devant	fore board
2- toq	tekerlek çemberi	anneau encerclant la roue	ring encircling the wheel
3- maran	tekerleğin ağaçtan gövdesi	roue en bois	wooden wheel
4- akêr (çar lib in)	karöser yük bağlama sırıkları	batonnets de fixation de la charge	load fixing bars
5- kursiv	tekerleğin ağaç pimi	boulon en bois de la roue	wooden wheel axle pins
6- mazlix	sürücü oturağı	siège du conducteur	driver's seat
7- çîçirk	urgan veya halat sıkıcı		

B — ji aliyê binî ve	**alttan görünüşü**	**vue d'en bas**	**view from below**
1- arêx, rexgerdûm	karöser taşıyıcı		
2- balge	dingil yastığı	coussin de l'axe	axle's seating
3- sirnî	dingil	axe, arbre	axle, axle-tree
4- akêra sirniyê	dingil tespit çubukları	fixateurs de l'axe	axle holding pins

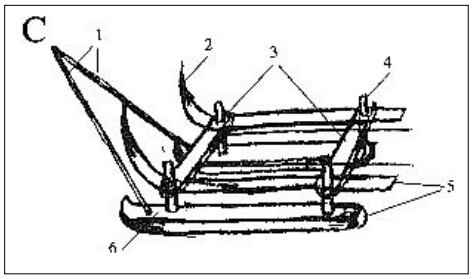
Civîna payîza 1994an

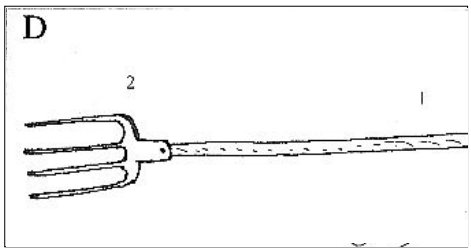
Civîna payizê di navbera rojên 5-11 teşrîn 1994an de li Swêdê, di xwendegeha Biskops Arnöyê de çêbû. Bernameya vê civînê, ji gotûbêjên li ser hin pirsên rastnivisînê, ferhenga *Pehlewî, devoka Qerejdaxê, alavên çandiniyê, ferhengokên Mem û Zîn, Roja Nû* **û** *termên hiqûqê* **pêk hatiye.**

Em hin ji encamên vê civînê di vê hejmara Kurmancî de diweşînin.

Hevalên ku beşdarî vê civînê bûbûn ev in : Khosrow Abdollahî (Selmas), Mizaffer Begzade (Şikak), Elîşêr (Wan), Lutfî Bakşî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Rojan Hazim (Hekarî), Musa Kaval (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Reşo Zîlan (Agirî).

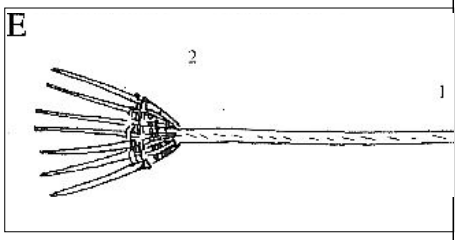
C — paxêl, parxêl, kişke	**öküz tarafından çekilen kızak**	**traîneau à boeuf**	**oxen sledge**
1- palûl	kızağın boyunduruk bağlantı çubukları	fixateurs du joug du traîneau	sledge yoke harness
2- têli	yük tutmaya yarayan üst yan kavisli çubuklar	tiges de fixation de la charge	load fixing rods
3- kopî	kızak tespit çubukları	fixateurs du traîneau	sledge cross members
4- sing	kızak tespit çubukları	baguettes de fixation	sledge fixing wands
5- pêpaxêl	kızak ayakları	patins du traîneau	sledge skates
6- punca palûlê	bağlama pimi	goujon, cheville	dowel

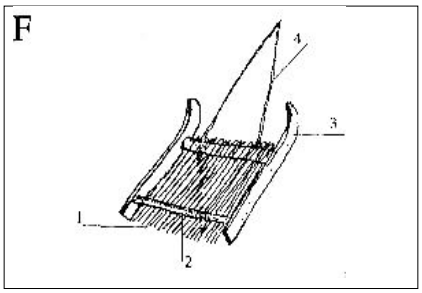
D — dirgan, çarguh, şene (melhêba hesinî)	**yaba**	**fourche**	**fork**
1- destî, destik	sap	manche	handle
2- guhmelhêb	yaba kulağı	fourchon	tines of the fork

E — melhêb	ağaç yaba	fourche en bois	wooden fork
1- destî	sap	manche	handle
2- guhmelhêb	yaba kulağı	fourchon	tines of the fork

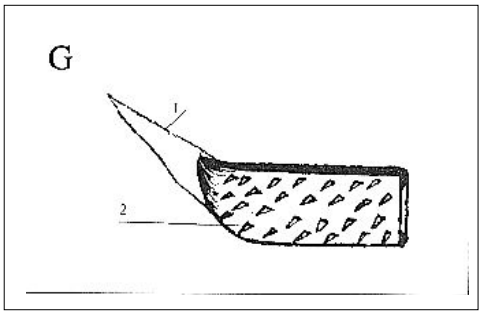

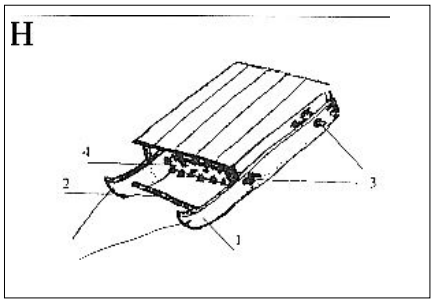
F — mehlî, malî, şapane	**tapan**	**rouleau**	**roller**
1- şivmehlî	tapan çubuğu	tige du rouleau	roller's rod
2- darmehlî	tapan ağacı	traverse	roller's cross-piece
3- guhmehlî	tapan kulakçığı	montant du rouleau	roller's strut
4- palûl	tapanı boyunduruğa bağlayan çubuklar	tige du joung	yoke's rods

G — kam, moşene	**döven**	**fléau**	**flail**
1- rista kamê	çekme zinciri	chaîne de traction	traction chain
2- diran, berheste yan arbeşk (ji hesin)	döven dişi	dent du fléau	flail's serrations

H — cercere, cencere	**harman döven**	**batteuse**	**threshing machine**
1- ling, rexcencer	ayak	monture de la batteuse	side strut
2, 3- navpirk	köprücük	traversine	strut
4- tevşû, devbir	döven bıçağı	lame de la batteuse	threshing machine's blade

F E R H E N G O K A

Pehlewî û Kurmancî

- II -

Amadekar : Rojen BARNAS

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendina wê	Kurmancîya îroyîn	Fransizî	Îngilîzî
A			
a = e			
1. a) a (e) ya serî di kurmancî de nîne an jî ketiye :			
abar [N: bar] (eber)	ber	sur, au-dessus	up, on, over
abaxšāyōdan, abaxšāy- / [N: baxšūdan, baxšāy-] (bexşûden, bexşay)	bexşîn, bexş-	pardonner, avoir pitié de	forgive, have mercy on
abē [N: bē] (ebê,/ ebî, bê / bî)	bê	sans	without, -less
abēbar [N: bēbar] (bêber)	bêber (stewr)	stérile, infécond	fruitless
abēgumān (ebêguman)	bêguman	certainement	without doubt, certain
abēgumanīh (ebêgumanîh)	bêgumanî	certitude	certainty
aswār [N: suwār] (suwar)	siwar	cavalier	horseman, rider
awērān [N: wērān]	wêran	désolé, en ruines	desolate, ruined
1. b) a (e) ya serî di kurmancî de nîne an ketiye û hin bêdeng jî cuda ne an jî guherîne :			
abāg [N: (a)bā] ((e)ba)	ba, bal (cem)	avec	with
abāy- [N: bāyēd] (ebay / bayêd)	vîn / vêtin, vê- (divê, dibê)	il faut, il est nécessaire de	it is necessary, must
abēōš [N: bēhōš] (ebêoş)	bêhiş	inconcient	senseless, unconcious
abē-rah (ebêreh)	bêrê (≈)	pécheur	erring
abē-winah (ebê-winah)	bêgune(h)	innocent	innocent
asēm [N: sēm] ((e)sêm / sîm)	zîv, sîm	argent	silver
aburnāy [N: burnā] (burna)	virnî (≈)	mineur, enfant	under age, child
2. a) [h] di kurmancî de hatiye serê bêjeyê an di destpêkê de ji xwe hebiye:			
anār (enar)	hinar	grenade	pomegranate
and (end)	hind, hinde, hingî	autant, beaucoup	so much, many
andak (endek)	hindik	peu, quelques	little, few
asp (esp)	hesp	cheval	horse
ast(ag) / hasta (esteg / heste)	hestî	os, noyau (fruit)	bone; (fruit) stone
2. b) Awayên bi [h] û bê [h] jî di krmancî de hene :			
afrōšag (efroşeg)	evrîşk, hevrîşk [≈]	confiserie à base de farine, beurre et miel	a sweet meat made of flour, butter and honey
3. a = e	==>	bê:	
a (e)	[ê=>(bi+ê=bê, bêy)]	préfixe privatif a-	privative prefix, un-, -less

a-bahr (e-behr)	bêpar, bêbehr	privé de	portionless, deprived
a-bun (e-bun)	bêbin	sans	baseless
a-čār (e-çar)	naçar	inévitable	inevitable
a-dād (e-dad)	bêdad	illégal, injuste	illegal, unjust
a-dard (e-derd)	bêderd	indolore	painless
a-sar (e-ser)	bêser (û bêbin)	sans fin, interminable	endless

4. a = e

abnūs[N. ābnūs](ebnûs /abnûs)	ebanos	ébène	ebony
abr (ebr)	ewr, hewr	nuage	cloud
abrāz [N. afrāz] (ebraz /efraz)	evraz, hevraz	montée	acclivity
abrēšom (ebrêşom)	evrîşim, hevrîşim	soie	silk
afsān[N. afsāna] (efsan / e)	efsane	histoire, fable	story, fable
almās(t) [N.almās] (elmas(t))	almast, elmas	acier, diamant	steel, diamond
amā [N.mā] (ema / ma)	em, me	nous	we, us
anīg [N.pēšānō] (enî / pêşanî)	enî	front	front, forehead
anjīr (encîr)	encîr, hejîr, hêjîr	figue	fig
awestād[N.ōstad] (ewistad / ostad)	osta, hosta, hoste, westa	maître (artisan)	master (craftsman)

æ = a

ā (a)	a	pronom	pronoun
āb (ab)	av	eau	water
ābād (abad)	ava	populeux, florissant, prospère	populous, thriving, prosperous
ābādih (abadîh)	avahî, avayî	prospérité	prosperity
āb-dān (ab-dan)	avdank	arrosoir, récipient à eau	water-holder
ābus, -tan[N.ābestan] (abus, abusten / abisten)	avis	enceinte	pregnant
āb-zan (ab-zen)	avjen (≈)	bain	bath
ādur [N. ādar] (adur / ader)	agir, ar	feu, le dieu «Feu»; 9ème mois du calandrier, neuvième	fire; the god "Fire"; cal. 9th month; 9th day
āfrāh (afrah)	fêr kirin (hîn kirin)	enseignement, doctrine	teaching, doctrine
āgāhīh (agahîh)	agahî	savoir, connaissance	knowledge
ālag (aleg)	alî	côté	side
ālūdag (alûdeg)	lewt, lewitî	souillé, pollué	defiled, polluted
ālūh (alûh)	eylo, elih	aigle	eagle
āsān (asan)	hêsa, hêsan, asan	calme, paisible	easy, peaceful
āşkārāg[N. āškārā] (aşkara(g))	aşkere, aşkera	évident, manifeste	obvious, evident
āškōb [N. āşkō(b)] (aşko)	aşkî [≈]	toit, plafond	roof, ceiling
ātaxš [N. ātaš / Avesta. ātarş] (atexş / ateş / aterş)	ateş [e.k.]	feu	fire
āzādīh (azadîh)	azadî	liberté, gratitude, remerciement	freedom, gratitude, thanks
āzār (azar)	azar	tourment	torment

B

bālīh (balîş)	balîşne, balîş, balîv	coussin, oreiller	cushion, pillow
-bān (-ban)	-van	suffixe -ien, -eur	-keeper, -guard

bandag (bendeg)	bende, benî	serviteur	servant
bār-jāmag (bar-cameg)	cemik, cemikê bar	besace	saddle-bag
bēl [M=byr] (bêl /bwîr)	bêr	pelle	spade
bēlūr [N. bilūr] (bêlûr /bilûr)	belûr, bilûr	crystal	crystal
bistag [N. busta] (bisteg /buste)	findiq, bindeq	noisette	hazelnut
brād(brad)	bra	frère	brother
brištan, brēz-(brişten, brêz-)	biraştin, birêj-	rôtir	roast
brūg[N. abrū] (brûg / ebrû)	brû, brî	sourcil	(eye) brow
būdan (bûden)	bûn	être	be, become
buland (bulend)	bilind	haut	high
bun (bun)	bin	base, fond, fondation	base, foundation, bottom
burdan, bar- (burden / ber-)	birin, b-	porter, meener, conduire	carry, bear, take, endure
burg (=>Er: burc) (burg)	birc	tour, bourg	tower
burīdan, bur- [N.brīdan] (burîden, bur- / brîden)	birrîn, birr-	couper	cut
buš (buş)	bijî (ya hespê/şêr w.d)	crinière	mane
but (but)	pût, but	idole, Boudha	Buddha, idol

č = ç

čādur (çadur)	çadir	tente	sheet, veil
čahār (çehar)	çar	quatre	four
čahārdah (çehardeh)	çardeh	quatorze	fourteen
čahārpāy[N. čārwā] (çeharpay / çarwa)	çarpê	quadripiède	quadruped
čakuč [N. čakuš] (çakuç /çakuş)	çakûç	marteau	hammer
čār / čārag (çar /çareg)	çare	moyen, remède	means, remedy
čarag (çereg)	çêre, çere	pâturage, praîrie	pasture, grazing, flock
čatrang => (Er. šatranj) (çetreng)	setrenc	échecs	chess
čē [N. či] (çê /çi)	çi	quoi, que	what, which
čē (çê)	çi (ji bo çi)	à cause, comme	for, beacause, since, as, that
čērāy (çêray /çiray)	çire, çira (çima)	pourquoi	for what, why
čehel [N.čihil] (çehel /çihil)	çil, çel	quarante	forty
čīdan, čīn- (çîden, çîn-)	çinîn, çin-	ramasser, amasser, rassembler, empiler	gather, pile up
čihr (çihr)	cir	forme, silhouette, apparence, visage	form, shape, appearance, face
čihr(ag) (çihr(eg))	çirig (esil)	semence, origine; nature, essence	seed, origin; nature, essence
čim (çim)	çima [≈ / ≠]	raison, cause, but, signification	reason, cause, purpose, meaning
čimrāy (çimray)	çima?, çira?	pourquoi ?	why ?
čiray (çirey)	çira	lampe	lamp
čöb (çob)	ço, çov	bois, bâton	wood, stick

D

dādan, dah-(daden, deh-)	dan, d-	1. donner, 2. créer	1. give; 2.create.
dah (deh)	deh	dix	ten
dahigān [N. dihgān] (dehigan, dihgan)	dehqan, dehkan [e.k.]	paysan, campagnard	countryman,farmer
dahom (dehom)	dehem	dixième	tenth

dāmād (damad)	zava	jeune marié, gendre	bridegroom, son-in-law
dandān (dendan)	didan, diran	dent	tooth
darzīg [N. darzī] (derzîg /derzî)	terzî	tailleur	tailor
dastag (deste)	deste	botte, ballot, bouquet, groupe	bunch, bundle, group
dast-kārīh (dest-karîh)	destkarî	travail manuel,	handiwork
dast-šōy (dest-şoy)	destşo [≠]	urinoir	urinate
dawāl (dewal)	dewl, dûl	cuir, peau	leather, skin
dawāl (dewal)	dewlok [e.k.]	supercherie, tromperie, duperie	deceit, trickery
dēnēg [N. dīnī] (dênî /dînî)	dînî, dîndar	religieux	religious
didom (didom)	dido, duyem	second, deuxième	second
dō [N. du] (do / du)	du, dido	deux	two
dōstīh	(dostîh) dostî	amitié, amour	friendship, love
drahm / dir(h)am (drehm/dir(h)em)	dirhem, dirav	drachme	drachm
drayā(b) [N. daryā(b)] (dreya(b) / derya(b))	derya	mer	sea
drāz [N.dirāz] (draz / diraz)	dirêj	long	long
drō [N. darōγ] (dro / deroж)	diro, direw, derew	mensonge, tromperie	lie, deceit
drustīh [N. durustīh] (drustîh / durustîh)	dirustî	justesse, droiture	1) righteousness, 2) health
dūd (dûd)	dû	fumée	smoke
dum(b)	dûv	queue	tail
dušmen [N.dušman](duşmin/duşmen)	dijmin	ennemi	enemy
dušmenīh (duşminîh)	dijminî	inimitié	enemity
dušmenādīh (duşminadîh)	dijminatî	inimitié, hostilité	enemity, hostility
dušox (duşox)	dojeh	enfer	hell
dušwār (duşwar)	dijwar	difficile, désagréable	difficult, disagreable
dušwārīh (duşwarîh)	dijwarî	difficulté	difficulty, trouble, misfortune
duxt (duxt)	dot-(dotmam, dotmîr)	fille	daughter
duz (d) (duz / duzd)	diz	voleur	thief
duz (d)īh (duzdîh / duzîh)	dizî	vol	theft
dwāzdah (dwazdeh)	dwazdeh	douze	twelve

E

ē (ê)	ê	particule indiquant le temps présent au mode optatif	particle giving the present tense optative sense
ēbārag [N. ēwār] (êbareg /êwar)	êvar	soir	evening
ēč [N.hēč] (êç / hêç	hêç, hîç	aucun	not any
ēdar (êder)	ev der, vê derê	ici	here
ēmēd (êmêd)	umîd, hêvî, imûd	espoir	hope
-ēn [N. -īn] (-ên / -în)	-în	suffixe formant des objectifs de substance ou de qualité	suffix forming adjectives of material or quality
ēwāz (êwaz)	awaz	mot, parole	word, utterance
ē(w)-čand (ê(w)-çend)	ewçend	quelques (uns)	some, a few
ēwēn [N. āyīn] (êwên /ayîn)	ayîn	manière, coutume, forme, propriété	manner, custom, form, propriety

ēwēnag [N. āyōna] (êwêneg / ayîna)	eyne, neynik	miroire	mirror
ēw-tāg [N.yaktā] (êw-tag / yekta)	yekta, êkta	seul, individuel	alone, single, individual
ēzm [N. hēzum] (êzm /hêzum)	êzing	bûche, combustible	firewood, fuel

F

frahang[N. farhang] (freheng/ferheng)	ferheng [≠]	éducation, savoir	education, knowledge
filāsōfā (filasofa)	filozof	philosophe	philosopher
framādār (fremadar)	fermandar	commandant, chef, dirigeant	commander, ruler, chief
framānburdār [N. farmānburdār] (fremanburdar / fermanbudar)	fermanber	obéissant, soumis	obedient, submissive
frāx [N. farāx] (frax / ferax)	fireh, fere	large, spacieux, ample, prospère	large, wide, spacious, ample, prosperous
frazānag [N. farzāna] (frezaneg / ferzane)	zana, zane	sage, intelligent	wise, intelligent
frazand [N. farzand] (frezend / ferzend)	Ferzende (nav)	enfant, fils, descendant	child, son, offspring
frēb [N. firēb](frêb /firêb)	virr	tromperie, supercherie	deceit, deception
frēštag [N. firišta] (frêşteg /firişte)	ferîşte, firîşte	apôtre, ange	apostle, angel
frēz (frêz)	ferz	devoir, obligation	duty, obligation
frōxtan, frō(x)š- (froxten, fro(x)ş-)	firotin, froş-	vendre	sell
frušag [N.furša] (fruşeg/furşe)	firo, fru	piqûres d'abeilles	beestings

G

gādan, gāy- (gaden, gay-)	gan, gê-	copuler	copulate with
galōg [N.gulō] (gelog, gulo)	galok, gewrî	gorge	throat
gandagīh (gandagîh)	genî	puanteur	stench
gandum (gendum)	genim	blé	wheat
-gār (-gar)	-kar	suffixe formant des noms d'acteurs	suffix forming actor nouns
garānīh (geranîh)	giranî	pesanteur, lourdeur	heaviness, weight
gardīdan, gard- (gerdîden, gerd-)	gerîn, ger-	tourner, se tourner	turn, revolve
garmīh (germîh)	germî	chaleur	warmth, heat
garm-ābag (germ-abeg)	germav (≈)	bains, thermes	thermal baths
ɣarrānāg (ẍerranag)	xurrînî	tonnerre	thunder
gāw (gaw)	ga	boeuf, taureau	ox, bull, cow
gāw-mēš [N. gā(w)mēš] (gaw-mêş, ga(w)-mêş)	gamêş	buffle	buffalo
gazāg (gezag)	gezek	âpre, perçant, piquant	biting
gazīdan, gaz- (gezîden, gez-)	gestin, gez-	mordre, piquer	bite, sting
gēhān [N. gihān, jahān] (gêhan / gihan, cehan)	cihan	monde	world
gēhānīg (gêhanîg)	cihanî	terrestre, mortel	worldly, mortal
-gēn [N. -gīn] (-gên, -gîn)	-gîn	suffixe formant des adjectifs de qualité	suffix forming adjectives of quality
gēs [N. gēsū] (gês, gêsû)	kezî	boucles, mèches	curls, locks
gētīg [N. gētī] (gêtîg, gêtî)	gîtî	1. le monde terrestre 2. terrestre	1. the material world; 2. worldly

gilag (gileg)	gilî	plainte, lamantation	complaint, lamentation
gišnīz (giṣnîz)	giṣnîj, kiṣnîṣ	coriandre	coriander
gōgird (gogird)	gogird, kirkût	soufre	sulphur
gōhr [N.gawhar] (gohr,gewher)	gewher	substance, essence, nature; bijou; lignée	substance, essence, nature; jewel; lineage
gōṣ (goṣ)	guh, goṣ	oreille	ear
gōšag (goṣeg)	goṣe, koṣe	coin, angle	corner
gōšwār (goṣwar)	guhar	boucle et d'oreille	ear-ring
gōy (goy)	go, gog	balle	ball
gōz (goz)	gûz	noix	walnut
girāmīh (giramîh)	giramî	affection, respect	affection, respect
graw [N. giraw] (grew, girew)	girew, gerew	gage, caution	pledge, security
grih [N. girih] (grih, girîh)	girê(k)	noeud	knot
grīw (grîw)	gewrî	cou, gorge	neck, throat
grīwag [N. giriwa] (grîweg, giriwe)	gir	colline, arête, crête	hill, ridge
grīyīstan, grīy- (griyîsten, griy-)	girîn, girî-	pleurer	weep, cry
grōh [N.gurīh] (groh, guroh)	girûh [e.k]	groupe, foule	group, crowd
guftan, gī(w)- [N. go(y)-] (guften, go(w)- / go(y))	gotin, bêj-	dire, parler	say, speak
gūh (gûh)	gû	crottin, exeréments	dung, excrement
gund (gund)	gun, gunik	testicule	testicle
gurg (gurg)	gur, gurg	loup	wolf
gyāg [N. jāy] (gyag, cay)	cî, cih	place, endroit	place
gyānīg (gyanîg)	giyanî	spirituel, vital	spiritual; vital

H

hād (had)	hê, ha, hêjî	encore, alors	now, then, that is
haftād (heftad)	heftê	soixante-dix	seventy
haftag [N.hafta] (hefteg/hefte)	hefte	semaine	week
haftār [N.kaftār] (heftar/keftar)	keftar, heftyar	hyène	hyena
haftdah [N.hifdah] (heftdeh / hifdeh)	hevdeh, hivdeh	dix-sept	seventeen
hamāg [N.hama](hemag/heme)	hemî, hemû	tout, tous	all
hamagīh (hemegîh)	hemûyî	totalité, universalité	totality, universality
hamāl (hemal)	heval	égal, pair, camarade	equal, peer, comrade
hambadīg (hembedîg)	hember	rival, adversaire	opponent, adversary
hambān [N.anbān] (hemban / enban]	hevan, heban, himban	sacoche en peau	skin bag
hambānd (hemband)	hevbend	connexe	connected
hambār [N.anbār] (hembar / enbar)	embar	dépot, entrepot	store
hambastan, hambah- (hembesten, hembeh-)	kambax kirin	s'écrouler, tomber	collapse, fall
hambāy (hembay)	hempa	compagnon, partenaire, adversaire	companion, partner; adversary
ham-kār (hem-kar)	hevkar	collaborateur	collaborator
ham-pursag (hem-purseg)	(ji) hev pirsîn	consultation	consulting
hamtāg [N.hamtā] (hemtag/hemta)	hemta, hevta	égal, pair	equal, peer
handām [N.andām] (hendam/endam)	endam	membre	member
handaxtan, handāz- (hendexten, hendaz-)	endaz, endaze	projeter, attribuer, considérer, juger	plan, allot, reckon, judge
hangām (hengam)	hingê, hînga	moment, occasion	time, occasion

hanjām [N.anjām] (hencam / encam)	encam	fin, achèvement, issue	end, completion, outcome
harg [Er. xarj, xarāj] (herg / xerc, xerac)	xerc, xerac	devoir, tribut, travail, effort	duty, tribute, work, effort
hašāgird [N.šāgird] (heşagird / şagird)	şagird, şagirt	disciple, élève	disciple, pupil
haštad (heşted)	heştê	quatre-vingt	eighty
haštdah (heştdeh)	hejdeh, hijdeh	dix -huit	eighteen
hāwan (hawen)	hawin, hawan	mortier	a mortar
haxt (hext)	hêt	cuisse, hanche	thigh, haunch, hip
hazār (hezar)	hezar, hizar	mille	thousand
hištan, hil-(hişten, hil)	hiştin, hêl-	laisser, pardonner	let, leave, pardon, set, appont
hixr (hixr)	rêx, rîx	excrément	excrement
Hrīm [N.Rūm](hrom/rûm)	Horom, Rom	Byzance, Rome	Byzantium, Rome
hušk [N.xuşk] (huşk /xuşk)	hişk	sec	dry

I

im-(im-)	î- {îroj / îşev / îsal} ev-{evro/evşev/evsal}	ce, ceci	this
imrōz (imroz)	îroj, îro	aujourd'hui	today

J = C

Jahūd [N.juhūd](cehûd /cuhûd)	cihû, cuhî	juif	Jew
jašn (ceşn)	cejn	célébration, féstival	celebration, festival
jaw (cew)	ceh	orge	barley
jawēn [N.jawīn](cewên /cewîn)	cehîn	d'orge	made of barley
juxt [N.ju*f*t] (cuxt / cuft)	cot, cuxt	paire, couple	pair, couple

K

ka [N. kī] (ke /kî)	ku, ko	si, puisque, lorsque	when, if, since
kabārag (kebareg)	kewar	conteneur, récipient	container
kabk (kebk)	kew	perdrix	partridge
kabōd (kebod)	kevok	gris-bleu; pigeon	grey-blue; pigeon
kadbānūg [N. kadbānū] (kedbanûg /kedbanû)	kebanî, kevanî, kabanî	maîtresse de maison	mistress, lady of the house
kadīg (kedîg)	kedî, kehî	domestique, serviteur	domestic; servant
kafč (kefç)	kepçe	louche, écumoire	ladle, skimmer
kafčag (kefçeg)	kefçî, kevçî	cuillère	spoon
kafšgar (kefşger)	koşkar, goşkar	cordonnier	shoemaker
kaftan (keften)	ketin, keftin	tomber	fall
kāh (kah)	ka	paille	chaff, straw
kamān (keman)	kevan	arc	bow
kamar (kemer)	kember, kemer	taille, ceinture	waist, belt, girdle
kard (kerd)	kir	action, sujet, affaire	action, matter, affair
kārd (kard)	kêr	couteau	knife
kārdāg (kardag)	gerrek, gerrok	voyageur, vagabond, nomade	traveller, wanderer, migrant

kardan (kerden)	kirin, kirdin	faire, agir, exécuter, accomplir	do, make, act, perform
karg (kerg)	kergedan	rhinocéros	rhinoceros
kāskēnēn (kaskênên)	keskîn, keskînî	bleu-vert;en lapis-lazuli	blue-green; of lapis lazuli
kayk (keyk)	kêç	suce	flea
kēnwar [N.kīnawar] (kênwer/kînewer)	kîndar	vengeur, vindicatif	vengeful, vindictive
kēsar (kêser)	qeyser	César	Caesar
kēš (kêş)	(xîret)kêş, (cir)kêş	dogme, foi (en particulier pour les non Mazdéens)	dogma, faith (especially non-Mazdean)
kēšīdan, keš-[N.kaşīdan] (kêşîden, kêş- /keşîden)	kişandin, kiş-, kêşandin	tirer, traîner, arracher	pull, draw
kirm (kirm)	kurm, kurmik, kirm	ver, serpent	worm, serpent
kōdak (kodek)	kodek, gede, kudik	jeune, petit; bébé	young, small; baby
kōfīg [N.kōhī](kofîg/kohî)	kovî, kûvî	sauvage, montagne	wild, mountain
kōftan, kōb- (koften, kob)	kutan, kut-, qutan	battre, piler, écraser	beat, pound, crush
kulačag [N.kulīča] (kuleçeg /kulîçe)	kulîçe, kulînçe (çorek)	petit pain rond	small, round bun
kulang (kuleng)	kuling	grue	crane
kūn (kûn)	qûn	croupe, fesses, derrière, anus	rump, buttocks, anus
kunjīd (kuncîd)	kuncî	sésame	sesame
kurrag (kurreg)	kurîk, kurrî	poulain	foal, colt
kuštan, kuš-(kuşten, kuş)	kuştin, kuj-	tuer	kill

L

lab (leb)	lêv	lèvre	lip
lābag [N.lāba](labeg /labe)	lava , lavayî	supplication	supplication
lābakkar (labekker)	lavakar	suppliant	suppliant

ŞANEK :

[≈]	maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[∫]	maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pahlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.]	di edebiyata klasîk de.
==========	
a (e) => ê	mard / mêr, nar / nêr
b => v	āb / av
b => w	abr / ewr
d => z	dāmād / zava
f => v	frêb / virr
g => c	gāh, / cih, cî
s => z	sîm / zîv
m => v	sîm / zîv
ş => j	duşmen / dijmin, duşox / dojeh, duşwar / dijwar
h li pêşiya dengdaran =>	āsān / hêsa, asp / hesp, anjōr / hêjîr, andak / hindik, anār / hinar
k => q	pākōzag / paqij, pondik / findiq, bindeq, pistag/ fistiq
w => b	warān / beran, warāz / beraz

Çend pirsên rastnivîsê

Reşo ZÎLAN

Pirsa rastnivisîna zimanekî, bê guman, pirseke gelekî girîng e û ji bo çareserkirina wê jî demek divê. Hindek ji wan pirsgirêkan ji destpêka nivîsandina zimanekî de û hindek jî piştre û di nav herikîna zemên û pêşdeçûna zimên de hatine pêş. Îro gelek zimanên standardîzebûyî jî her di vê pirsê de xwedî pirsgirêk in û ji bo çareseriya wan timî gavina diavêjin.

Zimanê me, ku serpêhatiya wî dîrokeke dûr û dirêj pêk tîne û xwedî taybetmendiyên xweser e, ji van pirsgirêkên aloz ne şûştî ye. Pirsa rastnivisîna wî jî hewceyî çareserkirinekê ye. Ji ber vê yekê jî, ev pirs yek ji xalên girîng yên civîna li ser zimanê kurdî ya zaravayê kurmancî pêk tîne.

Di van civînan de, lêhûrnêrîn û gotûbêjên lidarketî hêdî hêdî digihêjin encam û pêwistiya zelalkirinekê. Di vê benda han de, em ew çend xalên ku gihîştine encam û dongiyekê berpêşî xwandevanan dikin.

I. Pirsa rastnivisîna pirtikên tewangê

A) Di navên taybetî de

Herweku têtе zanîn, navdêr di zimanê me de têne tewandin. Li gor qesd û mebesta hevokê, hin pirtik bi navdêran ve têne nûsandin da ku wê meramê bînin zimên. Bo nimûne, gava em dibêjin, «ez Gulbînê dibînim», pirtika tewanga mê ku li vir «ê» ye, bi navdêr ve têtе zeliqandin ku ew jî li vir «Gulbîn» e. Navê mirovekê ye.

Di van salên dawîn de, ji ber nezanîn û nexwandewariya zimanê xwe, hin kes di dema nivîsandinê de wê pirtika tewangê bi alîkariya apostrofekê ji navdêr vediqetînin. Ango wek «Gulbîn'ê» dinivîsin, ku ji kok şaş e û tiştekî ne li rê ye.

Heçi nişandeka apostrofê ye, li gor zimanan, xwedî hin kar û wezîfeyan e. Bo nimûne, ew kar û wezîfeyên wek jêveqetandinê, ketina tîpekê yan çend tîpan, forma genîtîvê û hwd tîne cîh.

Di zimanê me de, ew di nivisînê de bêtir ji bo ketina tîpekê yan jî çend tîpan, kurtkirin û pevnûsandina daçekên hevedudanî ku bi karên têvel radibin, têtе bi kar anîn. Ev yek jî bêtir di tiştên zargotinî, stran û helbestan de, da ku kêşa stran û helbestê nehêtе têkdan, têtе pêş.

Wek di strana Remzo de :

Rêka Midyatê teng e
Paçê Remzo heftreng e
Ramîsanek bide min
Êvar e l'min dereng e.

Heke «l'min» ya li vir, wek «li min» bihata nivisîn û stranbêj ew welê bi lêv bikira dê kêşa wê ne sazkar bûya. Hejmara kîteyan nema dibû 7, lê dibû 8. Ji ber vê yekê, da ku kêş sazkar û bilêvkirin û awaza wê bi aheng û harmonîk be, stranbêj mecbûr dimîne, ku «li min» ya ji du kîteyan pêk hatî, bike yek kîte û wê bi lez wek «l'min» bi lêv bike. Ev yeka han ne bi tenê di stranên me yên klasîk û zargotinî de têtе pêş, lê belê di helbestên me yên klasîk û nûjen de jî.

Di rewşa îro de, di pirsa rastnivisîna pirtikên navdêrên jimaran de, tevlihevî û aloziyeke yekcar mezin heye.

B) Di navdêrên jimaran de

Di zimanê me de, ne bi tenê navên tişt û mîştan navdêr in û xwedî zayend in. Lê belê, navên jimaran (reqem) jî navdêr in û her yek ji wan jî xwedî zayendekê ne. Ji lewre jî, dema ku ew dikevine hevokekê, divê ew li gor qesd û mebesta hevokê bêne tewandin. Bêî tewandin, ew nikarin kam û merama hevokê bi serrastî berpêş bikin.

Di warê zayendên jimaran de tiştê hewceyî gotinê ev e, ku jimara «1» (yek)ê, mê lê yên din hemû jî nêr in. Tewandina wan jî divê li gor cîh û halê wan yê di hevokê de be da ku di gel mebesta hevokê rêk bikeve.

Heçî jimara «1» (yek)ê ye, ew di hin devokên kurmancî de, bi taybetî jî di dema bikaranîna rojên mehan de, dibe nêr. Bo nimûne; ji dêl ve «yeka meha hezîranê», dibêjin «yekê meha hezîranê».

Wek hate gotin, di dema nivîsandina jimaran de, pêwist e, ku ew li gor cîh û halê di hevokê de bêne tewandin. Heke em di rewşeke weha de jimaran ne bi reqemkî, lê bi tîpkî binivîsin, çu tiştekî ku mirov li ser biaxive, tune ye. Ji ber ku ew jimar di gel pirtikên tewanga xwe tên nivîsîn û ji hev nahêne veqetandin. Wek: «Zarok hê nikarin heta sedî bihejmêrin».

Di vê hevokê de, ji ber ku navdêra «sed» nêr e, divê tewanga wê di vî halî de «-î» be. Vêca di nivisînê de em nikarin vê «î» ya han ji navdêrê veqetînin û wê jê cuda binivîsin. Ji lewre jî ew divê wek «sedî» li qelemê keve. Lê belê, pirs ew e, ku gava ev navdêr ne bi tîpkî, lê bi jimarkî (reqemkî) bête nivîsîn, divê çilo li qelemê keve. Di nivîsarên kurmancî de, heta niha çend nimûne hatine pêş.

Ya yekê : Bêî pevzeliqandina pirtika tewangê, bi tenê wek «100» nivîsîn e. Bê guman, ev ji aliyê rêzimana kurmancî ve, ne rast û serrast e. Ji ber ku di zaravayê kurmancî de navdêr hemû xwedî zayend in û pêdiviya tewandina wan tiştekî mecbûrî ye. Ji lewre jî, bi vî awayi nivisîn, pêpeskirina bingeheke girîng ya rêzimanî ye.

Ya didwan : Bi apostrofê veqetandina pirtika tewangê û wek «100'î» nivisîn e. Herweki di xala jorîn e jî hate çêl kirin, apostrof bi karekî din radibe û ev pirtika han ya «-î»yê jî, bi navdêr ve ye û jê nahêtе veqetandin.

Ya sisyan : Piştî navberekê her yekser li pey jimarê, bêî çu nişandekek pê ve be, wek «100 î» nivîsandina wê ye. Di awayê vê rastnivîsînê de jî, ku nivîsarên rehmetî mîr Bedirxanan jî her bi vî rengî ne, çewtiya heyî dîsan vedigere ser pirsa ji navdêrê veqetandina pirtikên tewangê ye û ji lewre jî rexne dixwe.

Ya çaran : Bi nîşandeka tîre (-)yê ew wek «100-î» nivisîn e, ku bêtir ji aliyê Kurdên kevnesovyetistanê ve têtе bi kar anîn. Herwisan min bi xwe jî bervedêriya wê yekê dikir, ku ew bi vî celebî bête nivîsîn.

Piştî gotûbêj û lêhûrbûneke kûr û dûr, baweriya ku ji bo me peyda bû, ev nîşandeka han ya tîreyê, ku ew bi xwe jî bi gelek karên têvel radibe, ne hewceyî nivisînê ye. Madem ku ya herî girîng ew e, ku divê em navdêrê li gor cîh û halê wê yê di hevokê de bitewînin û sedî sed pirtika tewangê binivîsin, vêca çêtir e, ku ew her yekser di gel jimaran bête nivîsîn. Bêî ku çu nîşandekek yan jî navberek bête bi kar anîn. Ango wê wek «100î» binivîsin. Bi riya rakirina tîre û nîsandekên din, hem di lezahiya nivîsînê de rihetiyek peyda dibe û hem jî em ji sergêjiyên din xelas dibin.

Bi vî rengî em çêtir dibînin, ku ji vir û ha de, herwek di van çend nimûneyên jêrîn de jî xuya dibin, pirsa rastnivisîna pirtikên tewangên jimaran weha binivîsin:

Keça me hê 4ê xwe danegirtiye.

Em ê di 22yê meha tebaxê de li Serdeştê bin.

Dayîka Keviyê ne di rêza 3yan, lê di yan 5an de rûniştibû.

Salvegera 49emîn ya komara Mehabadê nêzîk e.

Wî ne dereceya 1emîn lê ya 3hemîn bir.

Zorgîn û Sêvê di sala 1985an de hatibûn serdana me.

- Te got çi sal ? Sala 1983yan ? Na, ne rast e.

Wî di bazara xwe de jî 120î dest pê kir û daket heta 99an.

Xwedêda di 18ê meha 1989an de, Rewşê di 27ê îlona 1986an de û Karzan jî di 31ê adara îsal de ji dayîk bûne.

Tarîxa nameya wê 3yê hezîrana 1992yan bû.

Em ê îsal jî herin xwepênişandana 1ê gulanê.

(Dûmahîk heye).

FERHENGOKA
ROJA NÛ
(II)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	*tirkî*	*fransîzî*	*îngilizî*
avzêr : ava zêr	yaldız	dorure	gilt, gilding
badîn : kaseya meyê	bardak	verre, coupe	glass, goblet
baqê temberiyê : tûncik, temorî	kahkül	mèche	forelock
balafirên dûrger	uzun menzilli uçak	long courrier	long distance aircraft
baqê gulan	gül demeti	bouquet de fleurs	bunch of flowers
baskordî	kolordu	corps d'armée	army corps
bawermend	mümin	fidèle, croyant	faithful, believer
belalûk	yabani vişne	griotte sauvage	wild sour cherry
belawela	darmadağın	éparpillé, dispersé	scattered, all over the place
azbet : ezbet	nesil, sülale	postérité, génération descendance	generation, descendants
ber û barût : ajar, cebirxane	cephane	munition	ammunition
soring : sorreng	kırmızı renk veren bir ot	végétal donnant une teinture rouge	Madder
berberî	rekabet	rivalité, concurrence	rivalry
boblat : bobelat, felaket, mûsîbet	felaket	désastre	disaster
brûskîn	yıldırımvari	foudroyant	thundering, stunning
candar	canlı	animé, vivant	living, alive
cawîdanî	ebediyet	éternité	eternity
çarnikar : çaralî, çar kenar	dört taraftan	tout autour, de tous côtés	all over the place, from all sides
çavê xêl	mahmur göz	œil langoureux	languid eye
çepil	kol	bras	arm
çîm werqîle : çîqxwar	çarpık bacaklı	qui a les jambes fourchues	who has crooked legs
danezan	beyan, beyanname, bildirge	déclaration, manifeste	declaration, manifesto
darbest	sedye	brancard	shaft
devzirav	tüfek	fusil	rifle
dewêt : divît	divit	encrier	inkwell
gulgulîn	sallanarak yürümek	marcher en se dandinant	to waddle, to waddle along
dijwar	zor, güç, sert	difficile, ardu, âpre	hard, difficult
tûtik	kovan	douille	cartridge
hêwişandin	esirgemek	épargner	to save
holbûn : pengizîn	sekmek	sautiller	to hop
hûro : zikmezin	görkemli	ventru, pansu	fat-stomached
kalûş : karûş	domuz ayrığı, ayrık otu	chiendent, herbe des Bermudes	cynodon dactylon, Bermuda grass
kargir	kargir, kâgir	construction en pierres	built on stones
kelogirî bûn	ağlamaklı olmak	être sur le point de pleurer	to feel like crying
kersix	hançerin kesici ağzı	lame du poignard	dagger's blade

kevçîdan	kaşıklık	range-cuiller	spoon rack
kevirtraş	taş yontucu	tailleur de pierre	stone-cutter
kofîkêl : kofiya bilind		haute coiffe de femme	traditional woman headdress
komgirav	takım ada	archipel	archipelago
kunrim : binê rimê	mızrağın alt ucu	le bas de la lance	bottom of a spear
koş : pêş, hemêz	bağır	sein, giron	bosom, breast
kevirê qozîbir	köşe taşı	pierre angulaire	angular stone
mandel	inkar	reniement, négation	denial, refusal
lê dan mandelayê	inkar etmek	nier, renier	to deny, to refuse
mikur hatin	itiraf etmek	avouer, passer aux aveux	to confess, to admit
mirovxwar	yamyam	anthrophage, cannibal	cannibal, anthropophagus
mopîzan	danışman, uzman	conseiller	advicer
naşî	acemi, toy	novice	novice, beginner
nikar : cinsekî kilsê	bir tür kireç	argile	clay
pêşasêgeh	ön savunma mevzileri	avant-fortification	pre-fortification
pirjinî	çokkarılılık	polygamie	polygamy
polaxane	çelikhane	aciérie	steal works
poş kirin	toslamak	se cogner, se heurter	to butt
poş	tos	coup de tête	a blow
qeraş	değirmenci	meunier	miller
qewirandin	kovmak	chasser	to drive out; to send out
qirên : pevçûn, şer	kavga, döğüş	combat, affrontement	fighting
qitîtk	pıhtılaşmış kan	sang coagulé	coagulated blood
qolan	kolan	ruban large, sangle	broad bland or belt
qundax	kundak	crosse	butt
qurnefil	karanfil	oeillet	carnation
qufik	küfe	couffe	(straw) basket
rajor, desthilatdar	hakim, eğemen	dominant	dominating, ruling
rajêr : bindest	ezilen, tebaa	dominé, opprimé	dominated, oppressed
rave	açıklamak	explication	explanation
rave kirin	açıklamak	expliquer	to explain
rêl	koru	bois	small wood, grove
rêvin	kirli	sale	dirty
rêvin kirin	kirletmek	salir, souiller	to make dirty
rêwingî : rêwî	yolcu	voyageur	traveller
semasî	köpek balığı	requin	dogfish, shark
serguzeşt : serpêhatî	serüven	aventure	adventure
serhevde : pozdaxî, qar	aybını yüzüne vurma	reproche	reproach
serpir	köprübaşı	tête de pont	bridgehead
şewl	küçük vadi	vallon	small valley
şivîl : şiverê, şivîle	patika	sentier	path
şîrberf	dondurma	glace	ice-cream
teqez	kesinlikle	certainement	certainly
tûm	çalı, funda	bosquet	bush
tûmik	küçük çalı	petit bosquet	small bush
weyn : dek	oyun	ruse, intrigue	cunning, craftiness
gelpik	gerdan	double menton	double chin
xwedbîn	kendini beğenmiş	auto-suffisant, narcissique	conceited, haughty
xwînsivik	tezcanlı	agile, vif	agile, nimble

qamirên şekirdar	şeker kamışı	canne à sucre	sugar cane
ziktilêlî	şişkin karınlı	qui a le ventre balloné, ventru	potbellied
zivârî	zillet	avilissement, dégradation	degradation, abasement
pehnav, n.f.	düzlük, meydan	place, aire	open space, square, area
pehnava rezan : pehniya nav rezan	bağın ortasındaki düzlük	aire de vendange	grope harvest area
wawîk	çakal	chacal	jackal
ponijîn	dalmak, düşünmek	être absorbé, plongé par ses pensées	to be plunged (in thoughts, occupation)
serrax: lihêf	yorgan	couette, couverture ouatée	quilt
binrax: doşek	döşek	matelas	mattress
şal	çoğunlukla Hindistan'da dokulan değerli bir yün kumaş, kaşmir	tissue de cashmire	shawl, especially a Cashmere shawl
eba şalîn: eba ji şal çêkirî, giranbiha ye	Kaşmir aba	manteau en cachemire	Cashmere cloak
kerx: koma keloxan	ceset yığını, mezbaha	tuerie, carnage	slaughter, carnage
req	sertlik	dureté	hardness, toughness, stiffness
req: kûsiyê avê	su kaplumbağası	tortue d'eau	turtle
pertav	takat, güç	force, énergie	strength, power, energy
ji pertav ketin	takatsız olmak, halden düşmek	être épuisé, être à bout; ne plus avoir de force	to get exhausted
tîş: perçe; kerî	parça, yarık	partie, fragment, piece, section, fissure	fragment, split, crach
tîş-tîşî	paramparça	en pièces	all in pieces, tattered
tîşik	yırtmaç	fente	slit in a garment
dargenek	kene otu	ricin	castor oil plant
genek	kene	graine de ricin	castor bean
donê genekan	kene yağı	huile de ricin	castor oil
tengal : alî, kêlek	yan, taraf, kenar	côté	side
hêlkan: hêlekan, çîncik	1) salıncak, 2) hamak	1) balançoire, 2) hamac	1) swing, 2) hammock
melwend: merwend	tıpta kullanılan bir bitki	une plante médicinale	médicinal plant
talşir : helqetîz	sütleğen	euphorbe	euphorbium, gum-plant
gwînî : gûnî	geven	astragale	gum-tragacanth plant
pirêzk : pirîsk, bera hûr	ince kar	neige fine	fine snow
kur, n.f. : girê bê dar	ağaçsız tepe	colline pelée	bald hill
kop, n.f. : serê girê	zirve	sommet	summit
mitik	basık küçük tepe	monticule	hillock, mound
hevgel : hevkerî, ên ku pezên xwe tevî hev dişînin çêrê	koyunlarını aynı sürüye gönderenler	ceux qui envoient leur béail dans le même troupeau	those who send their livestock to the same herd
qitik : rimêle, hêwêrde, kêrasî	bıldırcın	caille	quale
kêsim : kêrsim	çalım, fiyaka	air, allure, parade	swagger, strut, affected dignity
no féroce 2) piquant,	1) hırçın, 2) biberacısı	1) revèche, hargneux, 2) pimenté	1) ill-tempered, sour-tempered, ferocious, 2) hot, pungent

Devoka Qerejdaxê

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
canzerik	hayvanlarda görülen bir cins sarılık hastalığı		
canzerî, canzerkî bû	1) bu hastalığa müptela olmak, 2) çok acı ve kahır çekmek		
carcim : cacim, mêcer	cecim, cicim	tapis tissé à la main avec des dessins brodés	rug woven on a hand loom with desing added by embroidering
carût : carûd; xerkendaz	ateş küreği	petite pelle à charbon	small coal shovel
caw : pate	bez	toile de coton ou de lin	cotton or linen material
cil û caw; pirtî, pertal, pate	manifatura	textile	textile
ceze : cehzer	arpa sararma dönemi	période de mûris -sement de l'orge	barley's ripening time
cênîk	şakak	tempe	temple
cilq : sivik	sulu, cıvık, zevzek	inopportun, léger, importun	importunate, giddy
cilqî	sululuk, cıvıklık	légereté, baladinage, bavardage	flighty behavior
cinls : cenah	topuz	massue, masse	mace
cixilandin : cixirandin	kışkırtmak; tahrik etmek, teşvik etmek	exciter	to excite; to incite
cixilîn : cixirîn	teşvik olmak; tahrik olmak	s'exciter; être excité; s'inciter	to incite each other; to excite each other
cimêlî : devşewitî	yağ, pekmez ve ekmek karışımı bir yemek	plat fait du pain du raisiné et du beurre fondu	meal made of bread, butter and grape preserve
cînciq	1) incik boncuk, 2) cam bilye	1) verroterie, 2) bille en verre	1) glass jewelry, 2) glass marble
cîq : reşhêle, reşêle	kar kuşu	pinson	snow-bunting
colgenî : şolgenîk	yabani burçak	gesse sauvage	wild vetch
kizin	burçak	gesse, jarosse	common vetch
colik : şolik	bir cins burçak	une sorte de gesse	a variety of vetch
colmark : şolikê maran (nayê xwarin)	yenilmeyen bir burçak türü	gesse non comestible	non edible vetch
cûm	bir çiğnemelik	bouchée, quantité qu'on peut mastiqer en une fois	mouthful
cunî : conî	dibek taşı	grand mortier en pierre	larger stone mortar
çakil	ucu eğri değnek, çöven, baston	bâton à bout recourbé; canne	cane, polo stick
çarberî : çar caran ber dayî	dört kez doğurmuş koyun ya da keçi	brebis ou chèvre ayant mis bas à 4 reprises	ewe or goat wha has lambed
çargayî	dört doğurmuş inek	vache ayant mis bas à 4 reprises	4 times

çavçirtonek	Karacadağ bölgesinde saklambaç oyunu	jeu de cahce-cahe dans la région de Qarajdax	hide and seek game in Qarajdax area
çavnûtik	küçük gözlü	qui a de tout petits yeux	who has small eyes
nûtik	bit yavrusu	jeune pou	young louse
çavpeqle : çavbeloq, çavzeq	patlak gözlü	yeux exorbités	bulging eyes
çavqûnde : çavhiz	fasık	dépravé	depraved
çavsor	zorba, gözü kan bürümüş	brutal, violent	violent, brutal
çavsorî	zorbalık, gözü kan bürümüşlük	brutalité, violence	violence, bullying
çavtêr	tok gözlü	qui ne convoite pas	not covetous
çehço : çeçik	çocuk dilinde göz	oeil (dans le langage infantile)	eye (in children's language)
çek : kinc, cil	elbise	vêtement	clothe, dress
çekem	bir cins çam ağacı,	méleze	larch
çeke : qîr û nêrebend	yakı	emplâtre en goudron	cautery, blister
çenge: çene çengê avêtin	çene	menton	chin
çermandin: çerm kirin, post kirin	yüzmek, derisini soymak	dépiauter; écorcher, dépouiller	to flay: to skin
çêtî : çênî, pirtik	küçük parça	petit morceau; bouchée	mouthful, small part
çêtî çêtî	paramparça	en morceaux	all in pieces, tattered
çêtî kirin	parçalamak	couper en fins morceaux	to cut in small pieces
çiftexas	patıska	batiste, batiska	cambric
çilek: nefsek	nefsine hakim olmayan, yemek düşkünü	avide	greedy for, avid for
çileqe : çeleqare	boşboğaz, geveze	bavard, indiscrèt	indiscreet, babbler, talkative
çilfisandin: çilpandin	aşırmak, çırpmak	choper, chiper, chaparder	to steal (from); to pinch, to filch, to pilfer
çilfis	aşıran, çırpan	chapardeur, voleur	pilferer
çim : kim, gupik	uç, zirve	extrémité, pointe, sommet	extremity, tip, peak, top
çipîsk: tilîfisk, fîtik	fiske	chiquenaude, pichenette	flick, flip (with the finger)
çirr : çirrê birrê, birxelas, birane	yakan, top oynuna benzeyen topsuz ve karşılıklı iki grup tarafından oynanan geleneksel bir Kürt oyunu	jeu de pursuite joué en plein air par deux équipes	a traditional outdoor run-and catch game played by two teams
çirr	sicim, yudum	filet d'eau	dribble, trickle
çirra avê	biraz su	un peu d'eau	a dribble of water
çiravk	su sızıntısı	fillet d'eau	oozings
çirr	sert, direngen	dur, résistant	tough, hard, stiff
goştê çir	sert et	viande dure	tough meat
çirî: kunê serê guhanan	hayvanlarda meme deliği	orifice du trayon	teat's orifice
çirtik	hoppa	écervelé, frivole, légère	flippant, flighty, foppish
çist: çalak	canlı, hareketli	vivant, vif	alive, active, lively
çîprût : teşkrût	baldırı çıplak	vaurien, indigent	1) bare legged, 2) rowdy, rough
çîr	kurutulmuş elma, kaysı v.b.	pomme ou abricot séché	dryied apple or apricot

qerqîtik	kurutulmuş kavun	melon séché	dryied melon
çogerî bûn: ji çokan ketin, ji qidûman ketin	diz çökmek, güçsüzlükten yıkılmak	se mettre à genoux, tomber d'épuisement	to kneel down (of exhaustion)
çolbir: kurterê	kestirme yol	raccourci	shortcut
çort : çors	haşin, kaba, sert	brutal, rude	brutal, harsh, rude
çortanî; xwarina çortan	çökelekten yapılan ayran çorbası	soupe faite avec du petit lait seché	soup made of dried whey
çûçî kirin	çocuk dilinde oturmak	s'assoir dans le langage infantile	to sit down (in chieldren's language)
beqem	solgun, soluk	pâle	pale, fated
beqem bûn	solmak	devenir pâle, déteindre	to fade, to become pale
alale: helale: lale	lale	tulipe	tulip

Bsx. : Di amadekirina vê ferhengokê de, me ji «*Ferhenga Devoka Qerejdaxê*» ya destnivîski ya Mistefa Gazi sûd wergirt.

TERMÊN HIQÛQÎ

(V)

Amadekar : Veysî ZEYDANLÎ

kurdî	***tirkî***	***fransizî***	***îngilizî***
rastandin	1)tasdik, onay, 2) tasdik etme, onaylama	ratification, certification, confirmation	ratification, confirmation
rastandin (birastîne)	tasvip etmek, onaylamak	ratifier, certifier	to ratify; to certify
rastandî	onaylanmış, tasdik edilmîş	ratifié, certifié	ratified, certified
rastandina biryarekê, rastandina biryarê	kararın onayı, kararın onayı	ratification d'une décision	ratification of a decision
pejir, n.f.	kabul, onay	accord, aval, acceptation	acceptance, agreement
pejirandin, n.f.	kabul etme	acceptation, consentement, accord	acceptance, assent, agreement
pejirandin (bipejirîne)	kabul etmek	accepter, admettre, consentir	to accept, to admit, to agree, to assent
pejirîn (bipejire)	kabul olmak	être admis, accepté, reçu	to be agreed, admitted, accepted
pejirî, pejirandî	kabul edilmiş	accepté, admis	agreed; admited
pesend	tasvip	approbation	approbal
pesend kirin	tasvip etmek	approuver	to approve
rewa	meşru	légitime	legitimate
narewa	gayri-meşru	illégitime	illegitimate
rewahî	meşruiyet	légitimité	legitimacy
parastina rewa	meşru savunma	défense légitime	self-defence

Ferhengoka
RONAHÎ
(IV)

Amadekar: Mizaffer BEGZADE

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
palmisandin	elle yoklamak	palper	to finger, to palpate
pelandin	aramak, yoklamak	fouiller, tâter	to search, to frisk
bêrm	küçük göl, havuz	piscine, bassin	pool, pond
nûza	yeni doğmuş	nouveau-né	newborn
evor	dağ keçisi	chamois	chamois
sername	yazı başlığı	titre	title
dexs : hesûdî	kıskançlık,	jalousie	jealousy
dexesok	aşırı kıskanç	très jaloux	very jealous
kerkedan	gergedan	rhinocéros	rhinoceros
kerkulan, kerqolan	zebra	zèbre	zebra
şîp	panter	panthère	panther
piling	kaplan	tigre	tiger
teqez	muhakkak, mutlaka	certainement	certainly
teşk	bacak	patte	leg
îşk dan: badan	çevirmek, sıkıştırmak	serrer, donner un tour	to tighten up
gewende	çingene	tzigane, bohémien	gypsy
venandin	tezgah, tuzak kurmak	placer, mettre en place	to set, to set up
venîn	çizmek	tracer	to draw
xêz venîn	çizgi çizmek	tracer une ligne	to draw a line
qemelax : neçîra kîvroş-kan a di berfa pûk de	karda tavşan avı	chasse aux lièvres dans la neige	hare hunting in the snow
metran	zıpkın	harpon	fish spear, harpoon
zîvar	yoksul, fakir	pauvre, indigent	poor, destitute
çiloreş: payiza pêşîn	ilk sonbahar	début automne	early automn
marî: mêkew	dişi keklik	perdrix femelle	female patridge
margiros: nêrekewê	yalnız kalmış	perdrix séparé provi-	male partridge
bi tenê mayî	erkek keklik	soirement de sa femelle	left alone
xasûk	kurnaz, siyasetçi	rusé, habile, matois, malin	shrewd, cunning, sly
xasukî	kurnazlık	ruse, habileté, malice, matoiserie	shrewdness, slyness
babelîsk: sedsal	yüzyıl	siècle	century
hingustîl, gustîl	yüzük	bague	ring
nefismezin	mağrur	arrogant, hautain	haughty, arrogant
pejn: 1) dengê tiştê nediyar, 2) hest	1) görünmeyen kişi ya da şeyin sesi, 2) his	1) bruit de quelqu'un ou de quelque chose 2) voix, bruit que l'on ne	1) noise of somebody or something not insight, 2) voice, noise
pejna te nayê	senden ses seda, haber yok	voit pas, on n'entend pas parler de toi	you have not been seen (for a long time)
veniştek: ciyê veniştina teyr	tünek	perchoir	perch
pirçazkî: pûrt weşandî	tüy dökmüş	déplumé, qui a perdu ses plumes	who has lost its feathers
merasê: dabeşkirina	av yerinin dağıtımı	partage du territoire	sharing of the

nêçîrgehê		de la chasse	hunting area
şikêr	taş yığını	amas de pierres	heap of stones
serpê: pêxew	örtü, yorgan	couverture	blanket
zînat, tade	zulüm, baskı	oppression, persécution	oppression, persecution
çilk, peşk	su sıçrantısı	jet de gouttes d'eau, éclaboussure, giclement	splash
sindirûk	sanduka, tabut	sarcophage, cercueil	sarcophagus
berdevk	1) mabeynci, 2) sözcü	1) chambellan, 2) porte—parole	1)chamberlain, 2) spokesman
ferzane : pirzane	bilge	sage, érudit	wise, learned
dêlindêz : ayina dînî	dini ayin	cérémonie religieuse, rituel	ritual
gungilî	kıvılcık	bouclé	curly
gurpik	saç halkacığı, buklet	bouclette	small curl
qirdik : koseyê sersalê	Noel Baba	père Noël	father Christmas
şemo	palyaço	clown	clown, fool
şadîk	eğlendirici	amuseur, comique	comic
hilmeyî çûn:	karşı durmak,	s'opposer à,	to oppose
li ber rabûn	kafa tutmak	tenir tête, défier	to be defiant
xilt: koremişk	köstebek	taupe	mole
suxre	angarya	corvée	fatigue, corvee, drudgery
pifî bêvila yekî kirin	tahrik etmek, kışkırtmak	remonter, inciter	to prompt, to incite
devce: tamijî	alışmış, tadına varmış	habitué, accoutumé	accustomed, usual
devce bûn	alışmak, alışkanlık edinmek	prendre l'habitude, s'habituer	to get used, to get accustomed
lewçe	ukala	pédant	wiseacre, pretentious
êrdim	yer, yöre	place, endroit	place, area
hêreker: temaşeker	seyirci	spectateur	onlooker
herê kirin	seyretmek	regarder	to look, to watch
çîkit, çîtik	kura	lot, sort	lots
çîtik kişandin	kura çekmek	tirer au sort	to draw lots
demşûr : şireya meywe û zebze ya ku bi destê meriv dizeliqe	meyve ya da sebzenin ele yapışan suyu	jus de fruit ou de légume collant à la main	fruit or vegetable juice sticking to the hands
pekpekok: peqpeqok, peqok	kabarcık	ampoule	blister
vîtik	fiş, makbuz	fiche; reçu	card, slip, receipt
sindik: savarê hûr	ince öğütülmüş bulgur	gruau fin	boiled pounted wheat
tot bûn: ger bûn, gidirîn	yuvarlanmak	rouler	to roll along; to revolve
fer: hêz, taqet	güç, takat	force	strength, power
vixîne: dengê mêran li meydana şer	savaşta erkek çığlığı	cri de guerre des hommes	shout of warriors
reqemeşn : meşkê ziwa (hişk)	kuru tulum	outre sèche	skin made into a bag
qeşmax: qalikgirtina birînê	yara kabuk bağlaması	cicatrisation de la plaie	healing, closing up
zipilî: sipîçolkî	beyazımsı	blanchâtre	whitish
xişor: agirê nîv temirî; teraf; xwelepel	yarı sönmüş ateş	feu à moitié éteint, braise à moitié éteinte	half-extinguished fire
paymal : di bin pê de mayî	ayaklar altında kalmış, ezilmiş	foulé aux pieds, humilié, opprimé	trampled down, oppressed, humiliated
cîrne: cirnê avê	kurna	bassin de bain, cuve	basin of a bath or fountain
conî: coniyê dan	dibek	grand mortier en pierre	large stone mortar
naperûşk: pence	pençe	griffe	claw

Ferhengoka

Mem û Zînê

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilîzî*
sername	başlangıç, başlık, giriş	titre, introduction	title, introduction
natemam : netemam, nivîşkan	eksik, tamam olmayan	incomplet	incomplet
xam	işlenmemiş, alışmamış, ham	immature, inexpérimenté, cru, novice, vierge	immature, unripe, inexperimented,crude
perdedar : piştperde	gizli, perde arkasında	voilé, dissimulé	hidden, concealed, veiled
genc; gencîne, xezne, xezîne	hazine	trésor	treasure
jar: hejar, belengaz	yoksul, fakir	pauvre	poor
hûr	ufak, küçük	petit	small, little
numandin (binumîne); nîşandan, nimandin	göstermek	montrer, indiquer	to show, to indicate
hindî: hew qas	o kadar	tant, autant	so much, so many
bargeh: dergah, qesr û koşk	dergah, saray	palais,siège du pouvoir	place, headquarters
zemîn: erd	zemin	terre, sol	earth, world
hemta: hevta	emsal	pareil, pair, semblable	peer, alike, similar
bê hemta	emsalsiz	sans pareil	matchless
sezawar : hêja, şayan	şayan, değer, layık	qui mérite, digne	worthy, deserving
nimûd: nîşane	işaret, eser	marque, signe	sign, mark
goya	güya	soi-disant	as if, as though, supposedly
serw: merx	selvi	cyprès	cypress
ayîne : neynik, awêne	ayna	miroir	mirrorr
dane : tene	tane	1) graine, 2) pièce	1) grain, seed, 2) single individual thing of any kind, piece
serwer	önder, baş	chef, prince, leader, souverain	leader, prince, head
teba bûn: tev bûn	katılmak, karışmak	participer, prendre part	to take part, to participate
ateşkede: agirgeh	ateş mabedi	temple du feu	fire temple
vekuştin: vemirandin	söndürmek	eteindre	to put out, to extinguish
butxane: pûtgeh	puthane	temple païen	place of pagan worship
cihangîr	fatih, cihan fatihi	conquérant du monde	world conqueror
vedan: vegirtin	(çadır) açmak, kurmak	planter, mettre en place	to set up, to pitch
seywan: sîwan	şemsiye	parasol, parapluie	umbrella
dilawer: dilêr, mêrxas	yiğit	brave, intrépide	brave, intrepid
saye: sîh, sîber	gölge	ombre	shadow
jî, emr: temen	yaş, ömür	âge	age
napak: ne paqij	temiz olmayan, kirli	impur, impropre, souillé	impure, unclean
seyînî: seyîtî	itlik, köpeklik	qualitié d'un chien	quality of a dog
çalak	faal, çevik	agile, lest, actif	agile, swift, active
penah: sitar	sığınak, barınak	abri, refuge	shelter, refuge
cihanpenah	büyük sultan, dünya sığınağı	grand monarque, refuge du monde	shelter of the world, great monarch

tawan	suc, cürüm	crime	crime
amanc	hedef	cible, objective, but	target, goal
mêrînî: mêranî	erkeklik	bravoure, virilité	bravery, braveness, virility
şemirandin (bişemirîne):	bir yana bırakmak,	abandonner,	to give up,
hiştin, li alîkî hiştin,	terk etmek,	laisser de côté	to abandon,
terk kirin	vazgeçmek		to leave
behre: par	pay	part, lot	share, lot, portion
bêbehre: bêpar	yoksun, paysız bırakılan	privé, dépourvu	deprieved
gerdûn	evren, kainat	univers	universe
anînve: veanîn, anîneve, paşveanîn	geri getirmek	ramener	to bring back to take back
pol	pul, değersiz para	sou	penny
spîdeman: nasat, kêmeyar	düşük ayarlı,saf olmayan	impur, mélangé	impure, not pure, mixed
bezm: şayî	şenlik, meclis	fête, réjouissances	rejoicing
dim: nikul, dindik, dimik	gaga	bec	beak, bill
gulgûn: di rengê gulan de	gül renginde	rouge, couleur de rose	red, rose-colored
gulgeşt: seyran û	güller arasında	promenade dans	stroll amidst roses
geşta nav gulan	gezinme	une roseraie	
taq: qat	kat	étage	floor; storey
vejîn	yeniden doğuş	renaissance	rebirth
nasaz : nadurust, ne lihev	dürsüt olmayan, münasebetsiz	inapproprié, impropre	improper, inapopriate
tennaz : nazenîn	nazik, teni nazlı	graciuese, délicate	delicately beautiful, graceful
pîlewer	çerçi	colporteur	huckster, peddle
gewherî : gewherfiroş	mücevheratçı	joallier	jeweler
xodreste	kendi kendine yetişmiş, kendi kendini yetiştirmiş	autodidacte	self-made man
perwerî, perwerdekirî	eğitilmiş	éduqué	educated
semen: asmîn, yasemen	yasemin	jasmin	jasmin
daheristin	dökülmek, sarkmak	se répandre (cheveux), tomber sur les épaules	(hair) to fall on the shoulders to lang bosely
rehistin	açmak, yeşermek	s'épanouir, s'ouvrir	to bloom, to open out
çah : çal, kort	çukur	fosse, fossette	fossa, pit, dimple
serpençe: serpêçî	parmak uçları	extrémité des doigts	extremity of the fingers
kemergah: pişt, kemer	kemer	ceinture	belt
cuda: cihê	ayrı, farklı	différent, autre	different, else
fayîdexwaz	çıkarcı	égoïste, qui ne cherche que sesintérêts	self-seeking, selfish
sîne: sîng	sine, göğüs	poitrine	bosom, breast
sînesoj: sîngşewat	sineyi yakan	poignant, qui brûle la poitrine	poignant, heartrending
xawer: rojhelat	doğu, şark	Orient, est	Orient, East
têkda	tümden, tamamen	complètement, entièrement totalement	completely, totally
vêkra	birlikte, hep birlikte	ensemble, tous ensemble	all togehter, together
fîroz: pîroz	kutlu, mubarek	béni	blessed
kelat, kela	kale	forteresse	fortress
nijde	çete	bande, gang	band, gang
perçem : şêbisk	perçem	touffe de cheveux	tuft of hair
nagah: ji nişka ve	aniden, ficetten	soudain	sudden
serkol: serqot	baş açık	à tête découverte	bare-headed
kaşo: darê holê	polo değneği	crosse de polo	polo stick

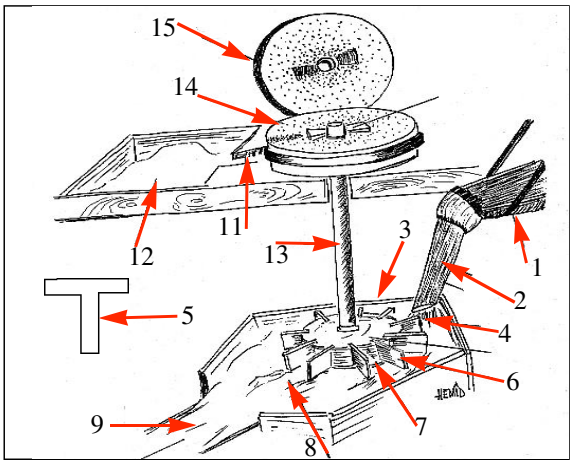
hejmar 17 havîn 1995

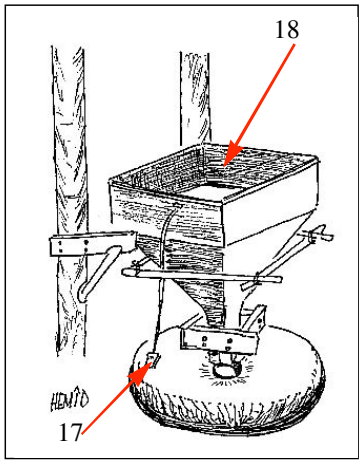
KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

aş

1- cowa avê, coka êş
2- şîp, sip, sûle
3- bota aşê, burca avê, bîra aş, bîra êş, sûle
4- avbir, bêvî
5- mifta 'eyarê, kilîlkê beraşê
6- gond, jewere, kond
7- per, perik
8- bindoxe, bindeqe, mûrî
9- cehennem, doşeder, dojezer, tenbox
10- çeviya aşê, çirtûl
11- ardeling, misaxe, mesax
12- çala aş
13- bist, ling, pêaş, mîla aşê
14-15- beraş, tay, ta, berê aş
14- beraşê binî, jerê binî, binberaş
15- beraşê serî, jerê ser, beraş
16- tebere
17- çeqçeqoq, çeqçeqe, çeqçek
18- oxim, dewla aş, dola aş

Amadekar : ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aş	değirmen	moulin	mill (flour mill)
aşê avê	su değirmeni	moulin à eau	water mill
aşvan, qeraş	değirmenci	meunier	miller
aşvanî, aşhêrî	değirmene buğday öğütmeye giden	personne qui apporte son blé au moulin	someone bringing their wheat to be ground
miz, mûçik	değirmen ücreti, ücret	prix à payer pour faire moudre le blé	charge for milling wheat
şîp, sûle, sûlav	eğimli değirmen savağı	counduit incliné d'eau destiné à faire tourner le moulin	water flume or sluice for mill
bîra aş	değirmen kuyusu	réservoir d'eau destinée à faire tourner le moulin	mill pond
lûla aş	savak oluğu	conduite du réservoir d'eau	water feed channel
birca avê	su kulesi	château d'eau	water tower
avbir, bêrvî	su kesici, vana	vanne	hatch, floodgate
mifta eyarê	ayar anahtarı, ayarlayıcı	mécanisme de régulation de la mouture	mechanism for adjusting fineness of grind
gond, pewere, per, perik, perwaneyên çerxê	çark kanatı	pale de la roue	mill vane
bindoxe	bilya yuvası	roulement à billes	ball bearing
cehenem, dojeh, tenbox, doşeder	değirmen çarkı yatağının bulunduğu yer	enceinte de la roue	place surroun ding mill wheel
ardeling, ardelîn	un oluğu	conduit d'évacuation de la farine	channel for collecting flour
misaxe	un haznesi	réservoir de farine	flour bin
beraş: berê aş, berdê aş	değirmen taşı	meule de moulin en pierre	mill stone
beraşê serê	üst değirmen taşı	meule supérieure	upper mill stone
beraşe binî, binberaş	alt değirmen taşı	meule inférieure	lower mill stone
bist, ling, milê aş	hareket mili	moyeu	hub of the mill
çeqçeqok, çeqçeq	çakıldak	batttant de la meule	mill clapper, mill hopper
oxim, dewle: dewla aş	buğday hunisi	entonnoir de débit du blé	wheat feed funnel
qerase	manivela	levier, manivelle	crank, lever
çirxat	değirmen freni	frein de la roue meunière	mill-wheel brake
çirxat kirin	frenlemek	freiner	to brake
niqirandin	çentikleme	cranter, denteler, encocher	to notch
sikir	savak, tesviye havuzu	écluse	weir

Civîna bihara 1995an

Civîna bihara 1995an ya li ser zaravayê kurmancî di navbera rojên 9-15ê nîsanê bi dar ket. Hevalên beşdar, her wekî caran, vê carê jî bi dirêjahiya hefteyekê li gor bernameya xwe xebitîn. Li ser pirs û pirsgirêkên têvel bi hev şêwirîn û gotûbêj kirin.

Em di vê hejmara Kurmancî de encamên berhem û xebata wan pêşkêşî we dikin.

Hevalên beşdar yên vê civînê : Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Mizaffer Begzade (Şikak), Elîşêr (Wan), Abdullah Emin Bêtasî (Behdînan), Rojan Hazim (Hekarî), Musa Kaval (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar (Batman) û Reşo Zîlan (Agirî).

F E R H E N G O K A

Pehlewî û Kurmancî

- III - (M-S)

Amadekar : Rojen BARNAS

M

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendina wê	Kurmanciya wê ya îroyîn	Fransizî	Îngîlîzî
mādag [N. māda](madeg/made)	madek, mak/ma, mê	femelle	female
mādag [N.māya] (made/maye)	made	essence, substance	essence substance
mādīg (madîg)	madî	essentiel	essential
māh (mah)	meh	lune, mois	moon, month
māhīg [N.māhī] (mahîg/mahî)	masî	poisson	fish
man (men)	min	moi, je, mon, ma	I, me
mān (man)	mal, xanûman	maison, habitation	house, dwelling
mānag (maneg)	mane	sens, esprit	mind
mānāg [N.mānā](manag/mana)	mîna, fena, nola	comme, similaire	like, resembling
māndan, mān- (manden/man)	man / mayin, mîn-	rester, demeurer	stay, remain
māndag (mandeg)	mandû	fatigué, peu, zélé, péché	tired, remiss, fault, sin
mārāg (marag)	meraq	curiosité, préoccupation	perceptive, sensitive
mard (merd)	mêr	homme	man
mardānag (merdaneg)	mêrane, mêranî, merdane	bravoure, bravement	manly, brave
mardōm [N.mardum] (merdom/merdum)	merov, meriv, mirov, merî	homme, être, humain, gens	man, mankind, people
mardōmīh (merdomîh) mirovî	merovî, merivî,	genre humain,humanité	humanity, humannes
maxš (mexş)	mêş	mouche	fly
mazg [N.mayz] (mezg/meëz)	mejî, mêjî, mêjk	cerveau, cervelle	brain, marrow
mazgit{=>Er. mescîd} (mezcid)	mizgeft	mosquée	mosque
mēx (mêë)	mij	brouillard	cloud, mist
mehmān (mihman)	mêvan, mîvan,mêhvan	hôte, invité acceptable	inhabitant, guest
mehtar (mihter)	mehder	aîné, supérieur	elder, senior
mēš (mêş)	mêşin, mih	mouton, brebis	sheep, ewe
mēšag (mêşeg)	mîz	urine	urine
mēzd [N.mēz] (mêzd/mêz)	meze	offrande, repas	offering, meal
mēzdbān (mêzdban)	mazûban, mazûvan	hôte	host
mēzīdan, mēz- (mêzîden, mêz)	mistin, mis-/mijîn, mij-	sucer, téter	suck
mihr (mihr)	mehr,mar (zewac)	acte de mariage	contract, bond
mij (ag) [N.muž (a)] (mijeg/muje)	mijang, bijang, mijûlang, mijgul	cil	eyelid, eyelash
mistan, mēz- [N.mēzīdan] (misten, mêz-/mêzîden)	mîstin, mîz-	uriner	urinate
mizd [N.muzd] (mizd/muzd)	miz (destmiz, romizî)	salaire, récompense	reward, hire, pay
mōr (mor)	mûr, mûrî	fourmille	ant
morwārīd (morwarîd)	mirwarî, mirarî	perle	pearl

mōy (moy)	mû	cheveu, poil	hair
mōyēn (moyîn)	mûyîn	en poil	(made of) hair
mōz (moz)	mûz, moz	banane	banana
mōzag [N.mōza] (moza (g))	mas, mehs, mase (pêlav)	chaussure	shoe
muhrag (muhreg)	muhrik, morîk, morî	perle de verre	bead, vertebra
murdan, mir- (murden, mir-)	mirin, mir-	mourir	die
murdār (murdar)	mirar	charogne	carrion
mušk (muşk)	misk	sucs	musk
mušk [N.mūš] (muşk/mûş)	mişk	souris, rat	mouse, rat
mušt (muşt)	mist	poing	fist
muštan, māl- (muşten/mal-)	maliştin, mal-, noke	essuyer	rub, sweep

N

nab [N.nawa] (neb/newe)	nebî, nevî	petit fils, petite fille	grandson
nāfag [N.nā*f* (a)] (nafeg/nafe)	navik	nombril	navel
nakkirā (nekkira)	înkar, inkar, nikulî	négation, déni	denying, repudiating
nakkirāyīh (nekkirayîh)	înkarî, inkarî	répudiation	repudiation
nāl (nal)	nalîn, nalenal	gémissement, complainte	groan, complain
nām (nam)	nav	nom, renom	name, fame
nāmag [N.nāma] (nameg/name)	name	livre, lettre	book, letter
namāz (nemaz)	nimêj, nivêj, limêj	révérence, prostration, prière	reverence, prostration, prayer
nar (ner)	nêr	mâle, viril	male, manly
nargis (nergis)	nêrgiz	narcisse	narcissus
narm (nerm)	nerm	mou, doux	meek, humble, soft
nawad (newed) not, nod	nehwêd,	quatre-vingt-dix	ninety
naxčīr (nexçîr)	nêçîr	chasse	game, quarry, chase
naxōd (nexod)	nok, nohk	pois-chiche	chick-pea
nāy (nay)	ney	flûte, clairon	tube, flute, clarion, perch
nazd (nezd)	nêz	proche, près	near
nazdik (nezdik)	nêzîk	proche	near
nazdikīh (nezdikî)	nêzîkî	proximité	proximity
nāzišn [N.nāziš] (nazişn/naziş)	nazî, nazdarî	minauderie, coquetterie	boastning, kindness
nē [N.na] (nê/ne)	na, no, ne	non, ne	no not
nēm (nêm)	nîv	moitié, mi	half
nēmag (nêmeg)	nîvek (≈)	milieu, côté, direction	half, side, direction
nēmrōz (nêmroz)	nîvro, nîvroj, navroj	midi, sud	midday, south
nibištan, nibēs- (nibişten,nibês-)	nivîsîn, nivîs-	écrire	write
nifrīdag [N.nifrīd] (nifrîd (eg))	nefret	aversion, haine	accursed
nifrīn (nifrîn)	nifir, nifrîn	anathème, malédiction	curse
nīlōpal [N.nīlōfar] (nîlopel/nîlofer)	nîlufer	nénuphar	lotus, water-lily
nimūdan, nimāy- (nimûden, nimay-)	nimandin, nimîn-	montrer, indiquer	show, guide
nişēb (nişêb)	nişîv, nişûv	déclivité, pente	declivity
niwāg [N.nawā] (niwag/newa)	newa	mélodie, chant	music, song, melody
nō [N.nuh] (no, nuh]	neh	neuf	nine
nōg [N.naw] (nog, new)	nû, nuh	nouveau, récent	new, recent
nōgrōz [N.nawrōz(nogroz/newroz)	newroz	jour de l'an	New Year's day
nōgzād [N.nawzād] (nogzad/newzad)	nûza	nouveau-né	new-born
nōzdah (nozdeh)	nozdeh	dix-neuf	nineteen

nūn (nûn)	niha, niho, nihe	maintenant	now

O

-om {pancam} (-om)	-em (pêncem)	suffixe formant les ordinaux	suffix forming ordinal num-bers
-ōmand [N.-mand] ((o)mend)	-mend	suffixe formant des adjectives de qualité	suffix forming adjectives of quality
ōš [N.hōš] (oş/hoş)	hiş	conscience, intelligence	consciousness, intelligence
ōšmurdan, ōšmār- [N.šumurdan šumār-] (oşmurden, oşmar/ şumurden, şumar)	jimartin, jimêr- hejmartin, hejmêr-	compter, considérer	count, reckon; consider, notice, remember, study
ōšyār [N.hōšyār] (oşyar/hişyar)	hişyar, şiyar	conscient, éveillé, intelligent	conscious
ōy (oy)	ew	il, elle	he, she, that
ōz (oz)	hêz, hoz	force, puissance	strength, power
ōzōmand (ozomend)	hêzmend, bi hêz	fort, puissant	strong, powerful

P

pādan, pāy- (paden, pay)	pan/payin, pê-	attendre	stand, wait
padīriftan, padīr- (pedîriften, pedîr)	pejirandin, pejirîn-	recevoir, accepter	receive, accept
pādixša (y) (padixşa (y))	padîşa (h)	souverain, puissant, autoritaire	ruler; powerful, authoritative, authorized
pah (peh)	pez	mouton	sheep
pahikaftan (pehîkeften)	pey ketin/keftin	suivre, attaquer, poursuivre	fall on, touch, hit, attack
pahnāy [N.pahnā] (pehna (y)	pehnayî, panayî, pahnayî	largeur	width, breadth
pahrēxtan, pahrēz- (pehrêxten, pehrêz)	parastin, parêz-	prendre soin de protéger	care for, tend, protect
pahrēz [N.parhēz] (pehrêz/perhêz)	parêz, -parêz	défense, soin	defence, care
pākīzag [N.pākīza] (pakîzeg/pakîze)	paqij, pakij, pak	propre, pur	pure
palang (peleng)	piling [≠]	léopard	leopard
pālūdag [pālūda] (palûdeg/palûde)	palûte, palûze, pelte	bouille, gelée d'amidon	starch jelly, flummery
pālūdan, pālāy- (palûden, palay-)	palandin, palîn-, palaftin, palêv-	filtrer, purifier	strain, filter, purify
pambag [N.pamba] (pembe (g))	pembû	coton	cotton
panj (penc)	pênc	cinq	five
panjag [N.panja] (penceg/pence)	pêncik, pencik	patte, griffe	pentad, hand, paw
pancāh (pencah)	pêncî, pênceh	cinquante	fifty
pārag [N.pāra] (pareg/pare)	parî, pare, par	morceau, part	piece, part, portion
pārag [N.pāra] (pareg/pare)	perû	cadeau, récom-pense, offrande	gift, offering, bribe
pardag [N.parda] (perdeg/perde)	perde	voile, rideau	veil, curtain
pargandan, pargan-[N.parāgandan]	pergende (bûn/kirin)	dispersé, épars	scatter, distribute, disperse
pargūd (pergûd)	bêrî (êrî û bêrî)	libre, exempt	free, exempt from
parīg [N.parī] (perîg/perî)	perî	fée	witch
parrag [N.parra] (perreg/perre)	perik (perr)	aile	wing
pasēn [N.pasīn] (pesên/pesîn)	paşîn	final, dernier	final, last
pašēmān (peşêman)	poşman, peşîman	pénitent, repentant	penitent, repentant
pāšnag [N.pāşna] (paşneg/paşne)	panî, pehnî	talon	heel

pāšom (paşom)	baş	bon, bien, excellent	excellent
paxšag [N.paša] (pexşeg/peşe)	pêşû, pêşî	moustique, moucheron	mosquito, gnat
pay (pey)	pê (ling)	pied, empreinte	foot, footstep, track
pāy (pay)	pê (pîvana dirêjahiyê)	pied (mesure de longueur)	foot, leg, foot (12 in)
paydāg [N.paydā] (peyda (g))	peyda	visible, évident, révélé	obvious, revealed, visible
paygāmbar [N.pay (g)āmbar] (peygamber/pey (ĭ)amber)	pêxember	messager, apôtre, prophète	messenger, apostle
paymān (peyman)	pîvan, peyman	mesure, période, traité	measure, period; moderation; treaty
pāyram (payrem)	peyrew (teba'e)	disciple, sujet, roturier, plénier	the commonalty, people
pāzen [N.pāzan] (pazin/pazen)	bizin	bouquetin, ibex	ibex
pēčīdan, pēč- (pêçîden, pêç-)	(li hev)piçikîn, piçik-	tresser, entrelasser	twist, entwine
pērōz (pêroz)	pîroz [≠]	victorieux	victorious
pêrōzīh (pêrozîh)	pîrozî [≠]	victoire	victory
pēs (pês)	pîs [≠]	tacheté, souillé, lépreux	mottled, leprous, leper
pēstān (pêstan)	bistan (ji bo jina, berûpêsîr)	poitrine	breast
pēšānīg [N.pēšānī] (pêşanî (g))	enî, anî, pêşanî	front	forehead
pīl (pîl)	fîl	éléphant	elephant
pistag / pista	fistiq, piste, fisteq	pistache	pistachion nut
pōlāwad [N.pōlād] (polawed/polad)	pola	acier	steel
pondik (pondik)	findiq, bindeq	noisette	hazel nut
poxtan, paz- (poxten, pez-)	patin / pehtin, pêj-	cuir	cook, bake
pursidan, purs- (pursîden, purs-)	pirsîn, pirs-	demander	ask
pus (pus)	pis (pis-mam, pis-mîr)	fils	son
puštag (puşteg)	piştî	charge, fardeau	load (carried on the back)
puštībān (puştîban)	piştîvan	soutien, garde du corps	supporter, bodyguard
puštībānīh (puştîbanîh)	piştîvanî	soutien, protection	support, protection

R

radag [N.rada] (redeg/rede)	rêz	ligne, rang, ordre	line, rank, row
rag [P.rahag] (reg/reheg)	reh, ra	veine	vein
rāh (rah)	rê	route, chemin	road, way
randīdan, rand-(rendîden, rend-)	rende kirin	raboter, râper	scratch, grate, abrade
ranjwar [N.ranjūr] (rencwer/rencûr)	rêncber [≈]	troublé, affligé	troubled, distressed
rāspīg (raspîg)	rûspî [≠]	second prêtre officiant	officiating priest second
rāstīh (rastîh)	rastî	vérité	truth
rastag [N.rasta] (resteg/reste)	rêze	série, rangée, progression,élément	series, row, progression, element
rāy [N.rā] (ray/ra)	re, ra	postposition, pour	postposition, for, for the sake of
rēš (rêş)	rîş	blessure, plaie	wound, sore
rēšag [N.rēşa] (rêşeg/rêşe)	reh, rehik, riçik	racine, fibre	root, fibre
rīdan, rīy- (rîden, rîy)	rîn / rîtin, rî-	déféquer	defcate, voide
rōbah (robeh)	rovî, rûvî, rêvî	renard	fox
rōd (rod)	ro	rivière	river
rōd-bār (rod-bar)	robar	bord, berge de rivière	river bank
rōdīg [N.rōda] (rodîg/rode)	rûdî	intestin	intestine, gut
rōyn [N.rauγan] (roxn/rawxen)	rûn	huile, beurre	oil, butter

rōspīg (rospîg)	orispî	putain	whore
rōšn [N.rōšan] (roşn/roşen)	rewşen	éclairé, brillant	light; bright, light
rōy (roy)	rû	face, visage	face
rōz (roz)	roj	jour	day
rōzag [N.rōza] (rozeg/roze)	rojî	jeûne	fast, fasting
rōzan (rozen)	rojîn	fenêtre	window
rōzīg [N.rōzī] (rozîg/rozî)	rizq	pain quotidien,subsistance	daily bread, sustenance
ruwān (ruwan)	rewan [e.k.] (ruh)	âme	soul

S

sabuk (sebuk)	sivik, sibik	léger	light, easy
sabz (sebz)	sewz, sebze	vert, frais	green, fresh
sālīh (salîh)	salî	âgé (de .... ans)	age (of...years)
sālwār (salwar)	salewext	perpétuel, continuel	perennial
sard (serd)	sar	froid	cold
sardīh (serdîh)	sarî	froidure	coldness
sarmāg [N.sarmā] (serma (g))	serma	froid	coldness
sāxtan, sāz- (saxten, saz)	saz kirin / sax kirin	faire, préparer, mettre en marche	make, prepare, tolerate
sazāg [N.sazā] (sezag/seza)	seza [e.k.]	approprié, convenable	fitting, worthy
sē [N.si] (sê/si)	sê, sisê	trois	three
sēb (sêb)	sêv	pomme	apple
sel (sil)	zil [≈]	lance, javelot	spear, javelin
sēnag [N.sīna] (sêneg/sîne)	sîng, sîne [e.k]	poitrine	breast, chest
sēn murw [N.sīmurg] (sên murw/sîmurẍ)	sîmir, sîmerx	un oiseau fabuleux	a fabulous bird
se-pāy [N.sipā] (si-pay/spa)	sêpî	trépied	three-legged
sik (sik)	sirke	vinaigre	vinegar
sofistā (sofista)	sofî	sophiste	sophist
sōg (sog)	sûd	usage, profit, avantage	use, profit, advantage
sōg (sog)	sotin /suhtin, soj-	combustion, brûlage	burning, combustion
sōgand [N.saugand] (sogend/sewgend)	sond	serment	oath
sōgand xwardan (s.xwerden)	sond xwarin	jurer, prêter serment	take, swear an oath
sōhistan, sōh- (sohisten, soh-)	seh / sah kirin	sentir, toucher	touch, feel
sōr (sor)	şor, sûr (avk)	salé	salty
sōsan (sosen)	sosin	lis	lily
sōxtan, sōz- (soxten, soz-)	suhtin / sotin, soj-	brûler	burn
spāh [N.sipāh] (spah/sipah)	spa [e.k]	armée	army
spar [N.sipar] (sper/siper)	sîper	abri	shield
spās dāštan/s. hangārdan (spas daşten/spas hengarden)	spas kirin	remercier	thank, give thanks
spāsdārīh (spasdarîh)	spasdarî	gratitude	gratitude
spēd [N.sapēd] (spêd/sepêd)	spî (reng)	blanc	white
spēdag [N.spēda] (spêdeg/spêde)	spî, spîçk, spîk	blanc d'oeuf	white (off egg, etc)
spēd-dār (spêd-dar)	spîndar, spîdar	peuplier blanc	white poplar, aspen
spiš [N.sipiš] (spiş/sipiş)	sipî, sipih	pou	louse
spul (spul)	sil	mélancolie, spleen	spleen
sraw (srew)	şiro, şor	mot, sortilège	word, spell
srawēnīdan, srawēn- (srewênîden, srewên)	şiro / şor kirin	rapporter, diffuser	[≠] report, broadcast

sraxtag [Av.sraxti-] (srexteg/srexti-	rex	côté	side, part
srāy [N.sarāy] (sray/seray)	sera, seray	maison, hall	house, hall
srū [N.surū (n)] (srû/surû (n))	strû (qoç, qiloç)	corne, ongle, pointe	horn, nail, prong
stabr [N.sitabr] (stebr/sitebr)	stûr	grand, rude, fort	big, coarse, stronge
stabrīh (stebrîh)	stûrî	force, robustesse	coarseness, strength, force
stabrag (=>Er. istebreq) (stebreg)	istebreq [e.k]	soie changeante	shot silk
stadan, stān- (steden, stan)	standin, stîn-	prendre	take
stahm [N.sitam] (stehm/sitem)	sitem	force, oppression	power, oppression
stārag [N.sitāre] (stareg/sitare)	stêr, stêrk	étoile	star
starwan (sterwen)	stewr	stérile, aride, sans enfant	barren, childless
sumb (sumb)	sim	sabot	hoof
sustīh (sustîh)	sistî	laisser-aller, paresse	slackness, laziness
suš [N.šuš] (suş/şuş)	piş, sih	poumon	lung
suxr [N.surx] (suxr/surx)	suhr, sor	rouge	red
suy (bnr. li šuy) (suy)	[sî] <birsî (birçî)	faim	hunger

ŞANEK:

[≈] maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[∫] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pahlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.] di edebiyata klasîk de.

Devoka Qerejdaxê

-II-

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	***tirkî***	***fransizî***	***îngilîzî***
dakirin, hewandina heywanan	hayvanları içeri almak, barındırmak	faire enter le bétail dans l'étable	to stable cattle
daçikandin, çikilandin, daçikilandin, çikandin	dikme (ağaç ve benzeri)	planter	to plant
daçikandin, daçemandin	eğmek, bükmek	courber, tordre	to bend
dadan, girtin û birin	kapmak	saisir	to seize
damarî , dêmarî	üvey anne	marâtre	stepmother
dan	günün üçte biri, öğün	un tiers de la journée	a third of a day
dankut, desteber, desteconî	yarma dövmede kullanılan tokmak	maillet	mallet
danok, danû, dan	hedik	blé entier et poix-chiche bouillis	boiled whole wheat an chick-peas
daş kirin, şeh kirin	yün taramak	peigner la laine	to comb wool
daşir, avdestxane	hela, tuvalet	toilette, wc	toilet, water-closed
darbest	sedye	brancard, civière	stretcher
darik, darcixare, miştik, tûrik	ağızlık	fume-cigarettes	cigarette holder
darniklok/darnikrok	ağaçkakan	pic, pivert	woodpecker

dawerivîn, daweribîn, darivîn,	süzülmek	filtrer, couler	to seep through,to filter
dawrivandin, dawe- ribandin, darivandin	süzmek	égoutter, filtrer	to strain, to filter
daxme, dame, dam	dama	jeu des dames	draughts
dêjnik	tereotu, dereotu	aneth	dill
delav, derav	hayvan sulama yalağı	abreuvoir	watering place, trough
delîn/delyan	takattan düşmek, bitkin olmak	tomber de fatigue, être exténué	to be exhausted, worn out
li hev delîn	afalamak	être déconcerté, stupéfait	to be disconcerted, puzzled
delme, teqol, ne'ol, vizik	topaç	toupie	spinning top
delo, heftok, pêncoke, pêncok, pêncberane	beştaş oyunu	jeu traditionnel joué avec 5 cailloux	traditional game, played with five pebbles
dendî	parça, tane	morceau, pièce	bit, piece
dendiyek şekir	bir parça ya da diş şeker	un morceau de sucre	a lump of sugar
derben	çuval v.b. nin ağzını bağlama kulpu ya da ipi	cordon servant à fermer un sac à grains ou une besace	cord for closing a sack of grain or a purse
derbend	dağ geçidi	défilé, passe de montagne	mountain pass
derbkanî, berqenîk, berkanîk, kevkanî, kevirkanî, qanîk, berdeqanî	çatallastik	lance-pierres, fronde	catapult
dergûş, landik, bêşîk, deydik, hêlane, mehdik	beşik	berceau	cradle
devbelaş, devleq, devbela	boşboğaz, boş konuşan kimse	qui parle en vain, pour ne rein dire, vaseux	a wind-bag
devkivil	beceriksizce konuşan kimse	qui parle malhabilement	clumsy or poor speaker
devkox	üst çenesi ilerde olan	qui a la mâchoire supérieure en saillie	chinless person, with receding chin
devmirî	konuşmaktan aciz kimse	peu disert, incapable de parler	taciturn
devnerm	tatlı sözlü, yumuşak sözlü	qui a l'éloquence agréable, douce	fluent speaker, eloquent
devşewitî, cimêlîk	pekmez, yağ ve ekmek karışımı bir yemek	plat confectionné avec du pain, du beurre et du raisiné chaud	dish made of bread, butter and boiled grape juice
devşo, avdewşo, dewşo, devşêl	ayran artığı	reste du petit-lait	whey, liquid yogurt
dewçink, dodank	küçük ayran tulumu	petite outre à petit lait	hide bottle or container for whey
dewêg	bile, dahi, rağmen	malgré, même	despite, although
dewijn, dewijink	eritilen yağın üstte çıkan tortusu	écume se formant à la surface du beurre fondu	froth that forms on the surface of melted butter
dey	ot yığını	tas de foin	heap of hay, (hay stack)
dezî	dikiş ipliği	fil à coudre	sewing thread
dîkê cûre	ibiksiz horoz	coq écrêté	capon
dîksilêman	ibibik kuşu	huppe vulgaire	hoopoe
dilûl	binek devesi	chameau de bât	camel unsed for
diranfîq, didanfir	ön dişleri aralıklı	qui a les incisives espacées	gap-toothed
diranqîç	fırlak dişli, dişlek	prognathe	prognatious
dirî	böğürtlen	mûre sauvage, mûron	blackberry

dirîhop, dingilefistan, zirnezîq, dingilekişo, babûtanî	tahtaravalli	balançoire, bascule	seesaw, teeter-totter
dirrêt	koyunları su içmeye çağırırken kullanılan sözcük	cri utilisé pour appeler les moutons à s'abreuver	a cry use to rall sheep to drink
distarhêr	el değirmencisi	personne qui se sert du moulin à bras	someone who used a stone quern
distûk, destik	dibek kolu	pilon du mortier en bois	pestle
dîzik	toprak çömlek	marmite en terre cuite	clay cooking pot
doltajî/toltajî	tazıyla köpeğin birleşmesinden meydana gelen yavru	chiot né du croisement d'un lévrier avec une chienne	mongrel pup where sire is a greyhound
doşanî, dotinî	sağmal	laitière	milk-maid
doq bûn	dikilip durmak	se dresser, se planter	to stand up
doran	(hayvanlarda) iç yağı	graisse animale	animal fat
dûajo	çoban yamağı	aide-berger	assistant shepherd
duhêl, duwêl	deriden yapılan ip	cordelet ou lanière de cuir	leather strap or leash
dujîn	kirli, kirlenmiş	sale, sali, souillé	dirty, soiled
duneçel, dunikul	iki çatallı	à double bec, fourchu	forked
dûrme, kok	etli butlu	dodu, bien en chair, replet	plump
êmidî, şelengo, ecûr, encûr	yuvarlak acur	concombre ronde	round cucumber
ez ji nêzda delyam, ez ji nêzda mirim/ketim	açlıktan düştüm	je meurs de faim	I'm starving
fatreşk, fatereşk, xalxalk	dalak	rate	spleen
feraşo, amanşo,derşo, firaqşo	bulaşık bezi	essuie-vaisselle	dish-washer
ferikandin, firikandin	ağır yemek sindirmek, bulut v.b. dağıtmak,dağıtmak	digérer lentement, dissiper	to digest to disperse
'eware bûn	oyalanmak, başıboş olmak	s'occuper, lanterner, trainer	to dawle
'ewirandin	oyalamak	faire lanterner	to keep someone busy uselesly, to keep someone hanging about
incûr, qitik, bejik		mini concombre	variety of small cucumber
êmûdî	acur	variété de concombre	hairy cucumber
ferikîn	dağılmak	se dissiper, se disperser	to overdiversify
firikandin	oğuşturmak	frotter	to rub
xwe firikandin	kıvırtmak, kalçalarını sallayarak yürümek	marcher en ondulant les hanches	to walk in swing or ondulating one's hips
firiz, rezûk	ayrık otu	chiendent, agram	couch grass
firîg, firîk (firîkê genim, firîkê nokan)	olgunlaşmamış tahıl tanesi	graine encore verte de céréales	unripe grain
firşik	kuzu ve oğlak midesi	panse d'agneau	paunch of lamb or kid
firtê firtê	zorbela	avec peine, difficilement	by great effort, after great trouble
fisteq, fisû	kokarca	putois, moufette	polecat
fistoqî, girêfîtik, xirboqî, xilf, gozegirc	kolay çözülen düğüm	noeud qui se défait facilement	quick-release knot
fisirîn, fiskirandin,fîsikandin, vedizîn, çiv dan ber xwe	tüymek, kaytarmak, dönmek, sapmak	filer, s'enfuir, s'esquiver	to slip away, to flee, to dodge
fistiqîn	burkulmak	avoir une entorse	to be sprained
fîso	herhangi bir kuzunun sütünü emdiği halde sesini çıkarmayan koyun	brebis qui laisse, sans réagir n'importe quel agneau la téter	a ewe who allows any lamb to suck
fît	iri yarı ve güçlü erkek	homme grand et fort	tall and strong man

fît, fît bûn	ödeşmek	être quitte	to settle accounts (with one another)
fîtê	şırfın	femme légère	common woman
fîtik, fîk	ıslık	sifflement	whistle
gac	iplik çilesi	écheveau	hank, skein
galgal, galegal	laf, konuşma, söz	paroles vaines, jaserie	hot air
galik	nakışsız, düz ve kalın örülmüş çorap	chaussettes en laines grossièrement tricotées	thick woollen socks
gazinc, gazin, gazind	sitem, dert yanma	reproche	reproach, rebuke
gazincok	sitemde bulunan, sitemkâr, hep dert yanan	plaintif, qui n'arête pas de se plaindre	plaintive, reproachful
gende	çocuk	enfant	children
gen	kesici aletlerde oluşan aşınma, körelme	émoussement (d'une lame)	blunting (of blade, tool)
gen lê ketin, dever lê ketin	körelmek	s'émousser	to lose its edge, its point
gendel	pis, pasaklı, murdar	sale, malpropre	dirty, filthy
germajok	isilik, ısırgın	bouton de chaleur	heat spots, rash, pimple
gewroxî, gewrokî, gewrikî	beyaza çalan, renkte olan	blancheâtre	whitish, off-white
geyîk, gehîk	el parmağı, eklemi	articulation des droits	finger joints
gijgijandin	1) boğayı tahrik ederek çiftleşmeye teşvik etmek 2) tahrik etmek	1) inciter le taureau à l'accouplement 2) inciter, provoquer	1) egg on a bull to mathe, 2) insate, provocke, egg on
gijik	dağınık, taranmamış, karmaşık saç	chevelure en désordre	disordered hair
girboxe	iriyarı	fort, corpulent	powerfully built, big
girêkwîrk, girêkutik, girêhişk	kördüğüm	noeud dissoluble	knot that cannot be untied, snarl, tangle
gurîzî	ürperti	frisson, frissonnement, tressaillement	shiver, shudder, start,quiver
gurîzî kete canê min	ürperdim	j'ai eu des frissons, j'ai traissailli	I had the shivers (cold), I started
gize	çocuk dilinde dişleme	morsure (dans le language infantile)	bite (in baby talk)
gizre	gevrek	croquant, croustillant	crisp, crusty
gizûz, bizûz, mirrik, sic, xurk, xwêrik	güve	mite	clothes moth
gizgizîn	karıncalanmak	fourmiller, avoir des fourmis, être engourdi	to have pinsand needles, to feel benumblad
gome, zome	büyük kaya	grand rocher	big rock
gonc, qonc	odun kütüğü, düğümü olan ve zor kırılabilen odun	büche, souche	baulk, log
qurrebeşk, gurîbeşk,gurrebeş	porsuk	blaireau	badger
gornepişk, gornepaş, gornebaş, keftar, hêftyar	sırtlam	hyène	hyena
guç, kuj, kuç, guhik, guck, goşe	köşe	coin	corner, angle
guhfire	vurdumduymaz, lakayt	indifférent	indifferent, careless
guhik	kulakcık	auricule, oreillette	auricle
gunekî, gunoyî, gunikî	taşak fıtığı	hernie des testicules	testicle hernig
gupîn	gümbürtü	boum (bruit)	booming
gurcan	alaca renkli bir tür iri tarla faresi	rat des champs	big field mouse

gurê Manco	masallarda adı geçen ve çocukları korkutmak için öcü olarak anılan mitolojik kurt	loup-garou	werewolf
guvîşk	sıkılmış ışlak çamaşır	linge humide essoré	damp cloth
guvîj, givîj	dağ alıçı	sorbier sauvage, aubépine, azerole	mountain ash, or its fruit Bot, sorbus aucuparia
gwinî	geven	astragale	gum-tragacanth plant
gwînîkurk	kısa boylu, dikenli bir geven türü	variété d'astragale sauvage	wild hairy gum-tragacanth plant
hac, hay, hag, haj, agah	haberdar	informé, au courant	aware
hac û bac, hay û bay	malumat	connaissance, information	knowledge, information
hebirman	kış için kurutulup saklanan nar taneleri	grenade séchée et conservée pour l'hiver	dried pomegranite
hec, hej, hejik	çalı	brindille	brushwood, twing, sprig
hefşo, hefşî	ağıl	parc à bercail, bergerie	sheep fold
hek, et	abla	soeur aînée	elder sister
hekê, etê	ablaya hitap şekli	vocatif de hek	vocatif of elder siter
helamet, arsim, bapêş, persîv	nezle	rhume	head cold
hepo, epo	yemek, yiyecek (çocuk dilinde)	nourriture (dans le langage infantile)	food (in child's language)
hesan, hêsan, hisan	bileği taşı	pierre à aiguiser	whetstone
heste	çakmak	briquet	lighter
hestîhêr	şirret ve inatçı kadın	mégère	shrew, termagant
hevgel, hevkerî	1) karma küçük baş sürüsü, 2) koyunlarını aynı sürüye katan aileler	1) troupeau mixte d'ovins, 2) familles qui confient leur bétail au même troupeau	1) mixted ovine herd 2) families who put their cattle in the same herd
hevnîsk, hebenîsk	mercimek, nohut ve soğandan oluşan bir yemek	plat fait de lentilles, poix-chiches et oignons	dish of lentils, onions and chick peas
hêl	kuvvet, güç	force, pouissance	power, force
hêlkan, hêlekan	salıncak	balançoire	swing, hammock
hêmî	1) çürük, kalitesiz, 2) nemli	1) (étoffe) de mauvaise qualité, 2) humidité	1) cheap cloth, 2) dampness
hênijîn	uyuklamak	somnoler, sommeiller	to doze
hêrifîn	dağılmak, çözülmek, yıkılmak	se désagréger, se défaire	to break up
hêrik	küçük tepe	petite colline	small hill
hêrfonek	ağızda dağılan, gevrek	croquant, croustillant	crisp, crusty
hêwange	üç tarafı kapalı olup önü açık olan yazlık avlu	cour d'été fermée, de trois côtés, ouverte sur le devant	summer court-yard open on one side
hêwirîn	konaklamak, konmak, barınmak	faire étape, se poser, camper	bivouac, camp, stop
hilborîk	şamata	vacarme, tohu-bohu	racket, row
hildan	kaldırmak	soulever	to lift up
hilfirîn	uçmak, uçuşmak	voler, s'envoler	to fly
hilhilî	çok yaşlı, ihtiyar	très âgé, vieillard	very old man
hilkişandin	çekmek, yukarıya çekmek,	tirer, traîner, monter	to pull up, to draw up, to drag up
hilkişîn	yukarıya çıkmak, tırmanmak	monter, grimper, escalader	to go up, to climb
hilmoştî, hilmojk, hilmêsî, hilmijî, şemixî	sıcaktan tadı bozulmuş olan yemek ve benzeri şey	suri	sour
penêrê baholî, baholî	kokuşmuş peynir	fromage putréfié	spoiled cheese

Not : *Me di amadekirina vê ferhengokê de ji* «Ferhenga Devoka Qerecdaxê» *ya destnivîskî ya Mistefa Gazî sûd wergirtiye.*

Ferhengoka
RONAHÎ
(VI)

Amadekar : Mizaffer BEGZADE

kurdî	***tirkî***	***fransizî***	***îngilîzî***
apore; qutifî	şoke, paniğe kapılmış	choqué, stupéfait	shocked, appalled, stunned, astounded
batî: gun, hêlik	taşak	testicule	testicle
bêjî; bîj, bîç	piç	1) bâtard 2) malin	1) bastard 2) shrewd, cunning
belt	raf	étagère	shelf
berate	leş	charogne	carrion
best	vadi yakası	flanc de vallée	valley's slope
bijûn	1) verimli, bereketli	1) fertile, productif	1) fertile,productive
	2) sağlıklı, zinde	2) sain, vigoureux	2) healthy, alive
erdê bijûn	verimli toprak	terre fertile	fertile land
zozanê bijûn	otlağına daha sürünün girmediği yayla	pâturage non encore brouté par le troupeau	fresh pature, unused
cewdik: dodank	tulum, matara	outre, gourde	bag made of kid's skin, leather or metal water-bottle
çexer: şopa piyan di berfê de	karda ayak izi	empreinte de pied dans la neige	footprint in the snow
çoris	kaba insan, kırıcı insan	personne rude abrupte, grossière	abrupt, rude person
çors	kaba, kırıcı insan	abrupt, brusque, grossier, ère	abrupt, brusque
daketin	türemek	descendre, procéder	to proceed from, to come from,to be descended from
gocar	taşlık, kayalık yer	pierraille	rocky place
helek: lakan, kile, hedik	kar ayakkabısı	chaussures de neige	snow shoes
ji pesnan xeber dan : ji beste xeber dan	hezeyan getirmek, sayıklamak	délirer	to be delirious
kerixî	1) bıkkın 2) yorgun	1) blasé 2) las, fatigué	1) blasé 2) weary tired
kerixîn	bıkmak, usanmak; çok yorulmak	être blasé; lassé	to be blasé; weary
koçegîr	savaşçı, silahşör	guerrier, homme armé d'un seigneur	warrior, a lord's retainer
mesîl	vadi, belen	vallon, passe de montagne	mountain pass, valley
minho	nüsha	exemplaire, copie	copy, a single written or printed paper or book
navlû: navlûle, namlû	namlı	baril, canon (d'une arme)	barel (of a gun)
şekok : kurostik	ahlat	poire sauvage	wild pear
rizde / rizdeçiya	silsile, sıra sıra dağ	chaîne de montagne	mountain chains
rotik	çubuk	baguette	stick
sêlûn	eşik, kapı eşiği	seuil	threshold
setlican : satircemî	zatürye	pneumonie	pneumania
sîxur	oklu kirpi	hérisson (hystrix cristatus)	porcupine
xetîre	meşale	flambeau	torch
xûgî	haraç	rançon	ransom, tribute

F E R H E N G O K A
ROJA NÛ
(III)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

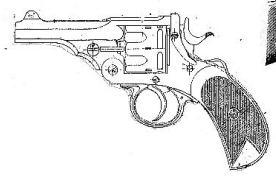
kurdî	*tirkî*	*fransizî*	*îngilizî*
tîn	ısı	chaleur	heat
hêc	azgın	féroce	ferocious (mad), fierce, wild
tûtik	kırmızıya çalan	rougeâtre, orange foncé	reddish
salmidêr: salek seranser	tüm bir yıl, yıl boyunca	toute une année	through out the year
kincêl: kef û kinc	kirli köpük	écume chargée de détritus	dirty foam
sîqal	ince sıva, cila	enduit fin, vernis	varnish
qurf kirin	kırpmak	couper (avec des ciseaux)	to clip, to trim
lengirîn: kulîn, kullîn	aksamak, topallamak	boiter	to limp
navhincî : navincî	orta, vasat	moyen	medium, mean, average
pêşmêr	öncü	avant-garde	vanguard
serpir	köprü başı, mevzi	tête de pont	bridgehead
texterewan	tahtırevan	litière, palanquin	palanquin
pêrgîhevhatin	karşılaşmak	rencontrer quelqu'un, se rencontrer	meet s.o.; meet each other
pêrgîn	karşılama	accueil, réception	welcome, reception
çûn pêrgîna yekî	birini karşılamaya gitmek	aller au-devant de quelqu'un, accueillir quelqu'un	to go and meet sb.
rîspî	ak sakallı, saygın	barbe blanche, respectable	gray-beard
meye	maya, dişi deve	chamelle	she camel
çizirîn	sızmak	infiltrer, fuir	to leak
çilk: dilopa piçûk	damlacık	gouttelette	droplet
gome	büyük taş	grosse pierre	big stone
qeçik: pitik	bebek	bébé	baby
bê perwa: bê dirêxî, bê teqsîr	esirgemeden	sans se ménager	without sparing oneself
gef û gurr: fort, zirt	tehdit	menace	threat, menace
fortek	övüngen, palavracı	fanfaron, vantard	boastful, boaster, braggart
halan: nav di	nara, savaş narası	cri de guerre, hourra	battle-cry, war-cry
xwe dan, halan dan xwe	nara atmak	jeter un cri de guerre, chercher à impressionner l'adversaire par des cris	to yell ones war-cry
tewtewe: hişsivik	aklı kısa	simple d'esprit, simplet	simple, simplistic, half-witted
duriyan, duryan	iki yol kavşağı	jonction de deux voies	junction of two roads
sêriyan, sêrya, çaryan	üç yol kavşağı	carrefour à 3 voies	junction of three roads
çarriyan: xaçerê, çarrê, çaterê	dört yol	carrefour à 4 voies	cross-roads
bikêrhatî	becerikli, elinden iş gelen	habile, adroit	skillful
şerpeze: şepirze	perişan	perturbé, confus, dans le désarroi	in confusion, perturbed, in disarray
tengezarî: endişe	endişe	angoisse, anxiété	anguish, distress, anxiety

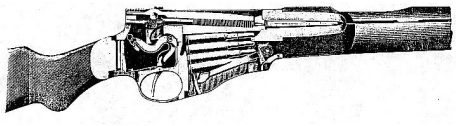
tengezar	endişeli	anxieux, angoissé	anguished, anxious
terkeser	başıboş	errant, vagabond	wanderer, vagrant, vagabond
terkeserî	başıboş gezme	errance, vagabondage	vagrancy
verotin	oymak, içini kazımak	gratter, vider	to scrape, to carve, to hollow or empty
şane	petekgözü, hücre	alvéole, cellule	alveolus, cell of a honeycomb
şan: nanikê hingiv	petek	rayon de miel	honeycomb
hingivê hûrşulhîn	oğul balı	premier miel, miel produit par un nouvel essaim	virgin honey, the first honey from a fresh swarm
tengijîn	içten içe kızmak, patlamak üzere olmak	être sur le point d'exploser, en vouloir beaucoup	be at breaking point, have it in for someone
varqilîn : li peyvê varqilîn	1) takılmak 2) kekelemek	1) être pris, empêché 2) bégayer	1) to be busy, 2) to stammer, to stutter
lê varqilîn	farkına varmak, fark etmek	apercevoir, s'en rendre compte	to notice, to perceive
zirêç, zirîç, zirinc	kurşun	plomb	lead
rengê zirincî	kurşun rengi, kurşuni	gris, gris de plomb	lead colored, gray
veciniqî	irkilmiş	tressaillir	to be startled
xumam	pus	brume	slight fog, mist
bi xumam	puslu	embrouillé, brumeux, flou	hazy, obscure, misty, foggy
piyan	bardak	verre, coupe	glass, goblet
teba	yaratık, mahluk	créature	creature
kasalês	çanak yalayıcı	pique-assiette	scrounger
bendeganî	reaya sınıfı (kısmı, takımı)	plèbe	the plebeians
zadegan	asilzade	patricien, noble	patrician, noble
zadeganî	asilzade takımı	noblesse	nobility
gewz	1) sevinç, 2) varlık	1) joie, 2) opulence	1) joy, 2) opulence
bi gewz bûn	sevinçli olmak, sevinç duymak	éprouver de la joie	to feel joyful
daman	dalmak, düşünmek	être pensif, préoccupé	to be pensive, preoccupied
damayî	dalgın, düşünceli	pensif, préoccupé	plunged in thought, thoughtful
xû kirin	huylanmak	être irrité, agacé	to be irritated, annoyed
şerde	terbiye, edep	éducation	education
diltengî	sıkıntı, can sıkıntısı	détresse, angoisse	distress, anxiety
xurî: bizot	kor	braise	ember
şiverê	patika	sentier	footpath
bersojî: berşoşî, berşoşkî	mide fesadı	indigestion	indigestion
bersojî bûn: berşoşkî bûn	mide fesadına uğramak	avoir une indigestion	to have indigestion
gêdûk	dağ geçidi	passe de montagne	mountain pass
bihurê bêqam	derin su geçidi	gué profond d'une rivière	deep ford
sergelî: serê keriyê	sürü öncüsü	chef d'un troupeau, d'un harpail	leader of a herd
sergeliya xezalan, xezala serê gele	geyik sürüsünün başını çeken geyik	gazelle ou chevreuil menant un harpail (fig.) reine des gazelles.	gazelle or roebuck leading a herd
xwedbîn	bencîl	egoïste	selfish
çavbirçî: çavbirsî	aç gözlü	insatiable, avide	insatiable
têtî	tepeli tarlakuşu	alouette des champs (golerida cristata)	a variety of skylark
gevîzk, gevzik	debelenme yeri	endroit où des animaux se vautrent	wallowing place

dubîra, hechecîk, dûvmeqesk	kırlangıç	hirondelle	swallow
dilvekirî	açık gönüllü	franc, à coeur ouvert	open-hearted, frank
sarîsibe, sariya sibê	fecir, gün açımı	aube, pointe du jour	dawn
tûtya	tutya	tutie, oxyde de zinc	tutty
destxet	el işi	ouvrage manuel	handiwork
biderdan, dorandin	kaybetme, elinden kaçırma	perte, revers, défaite	loss, defeat
werdan	tahvil etme	échange, conversion	conversion, exchange
pirçikan, rûçikandin	türlerini yolmak	déplumer	to pluck (chicken)
hermizga	Hürmüz mabedi, Zerdüşt dini tapınağı	temple d'Ahura-Mazda, temple zaroastrien	temple of Ahura-Mazda, Zorastrian temple
werkirin	1) üstüne örtmek 2) saçmak, serpmek	1) couvrir, 2) semer, distribuer	to sprinkle, to scatter, to sow broadcast
beqbeqîn, biqbiqîn, bilbiqîn	kaynamak	bouillir, bouillonner	to boil, to effervesce
herwanî	geniş ve kısa kollu kısa kürk	court manteau de fourrure aux manches larges et courtes	short fur coat with broad and short sleeves
hefsar	yular	licou, licol	halter
manegê	asil kısrak	jument de race	noble mare
çekem	ökse otu	gui (viscum)	mistletoe
tol, tûle, toltajî	melez köpek, vil	vil, chien vil	cur
destvala	eli boş	à main vides, démuni	empty handed
pardarî, hevpişkî, şirîkatî	ortaklık	association, partenariat	partnership

çek

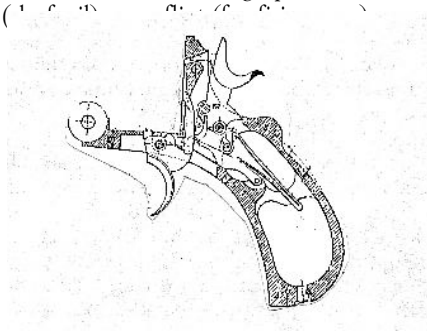
Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Dîlawerê ZENGÎ *

kurdî	***tirkî***	***fransizî***	***îngilîzî***
şîlf: şûrê tazî, şûrê bê kalan	çıplak kılıç, yalın kılıç	sabre au clair	bared sabre
sîlank: kêra bê destî	kabzasız bıçak	couteau sans manche	knife without handle
kêra bi sûste	sustalı bıçak	couteau à cran de sûreté	flick-knife
kêra kalanî	tek ağızlı büyük bıçak	couteau à une lame	single bladed knife
kêra dudevî	iki ağızlı bıçak	couteau à deux lames	two-bladed knife
kalan, cotik	kın	fourreau	sheath
rim: nize, teber	mızrak	lance	spear
boçûm, serrim, sernize	mızrağın demir ucu	pointe en fer de la lance	spear-head
kunrim, qûnrim	mızrağın dibi	crosse de la lance	spear hilt
kunrim kirin	hasımını mızrak dibiyle yere atmak	jeter à terre l'adversaire par le crosse de la lance, sans le mettre à mort	overthrow an opponent with the spear hilt without killing him
binrim kirin : di bin rimê de derbas bûn, serdestiya wî qebûl kirin	birinin mızrağının altından geçmek, üstünlüğünü kabul etmek	passer sous les lances de quelqu'un; accepter sa supériorité	bowing under someone's spear, accepting their superiority
mertal	kalkan	bouclier	shield, buckler
qame	kama	dague, poignard	dagger, poniard, dirk
perend	pala	cimeterre	scimitar
cewdik: tîrdank	sadak	carquois	quiver

şax	boynuzdan barutluk	poudrière en corne	powder horn
hingiz: evnik	ağaçtan topuz	massue en bois	wooden club
ço: çov	sopa	gourdin, trique	thick stick, cudgel
çovê şûrkanî: kaşo			
gurz	gürz	massue en fer, masse d'armes	iron club mace
mûşte, muşt	muşta	poing, coup-de-poing	brass knuckles, knuckle-duster
satore, sator, satir	satır	coutelas	cleaver, large knife for cutting meat
xişt	ucu sivri şiş	broche	spit, skewer
xişt kirin	şişlemek	embrocher	to spit, to skewer, to stab
bivir: balte	balta	hache	axe, hatchet
mazor: marazo,rimê Mazor	bir nevi mızrak Marozo mızrağı	lance de Marozo	Marozo spear
qewsik: kevank, çetel, mato, qiştek	çatallastik	lance-pierres	catapult
tîr	ok	flèche	arrow
sertîrk	temren	pointe de la flèche	arrow-head
kevan	yay	arc	bow (of an archer)
zirh: zirx, zirêx	zırh	cotte, cuirasse, armure	armour
kumzurî	miğfer, tolga	heaume, casque	helmet
zendezirx	kola takılan zırh	brassard	armband
tiving	tüfek	fusil	rifle, gun
çaplî	çaplı	fusil de gros calibre	large-sized caliber gun
modelî		fusil modèle	model (immitation) gun
filinte	filinta	carabine	(short gun, Roum carbine), flint-lock
kemalî	Kırıkkale piyade tüfeği	fusil de fabrication turque	Turkish rifle
demançe	tabanca	pistolet, revolver	pistol, revolver
şeşderb, şeşar, şeşagir	6 atışlı tabanca	revolver à 6 coups	six-shooter
çardexur, çardederb	14 atışlı tabanca	revolver à 14 coups	14-shot pistol
şanzdexur, şanzdederb	16 atışlı tabanca	revolver à 16 coups	16- shot pistol
keleşkof, klaşînkof	kalaşnikof	kalachnikoff	kalashnikoff
narincok, narince	el bombası	grenade	grenade
mîtralyoz	mitralyöz	mitrailleuse	machine gun
qondax; qûndax	dipçik	crosse	butt of a rifle
destî, deste, destik	kabza	poignée	handle, butt
zillik	kovan	cartouche	cartridge
xankêş	kılavuz	vrille	gimlet, screw-tap
singo	süngü	baïonnette	bayonet
lûle	lüle	canon (d'un fusil)	barrel (of a gun)
toq		anneau fixant	rear sighting ring
bazin	tüfek dipçiğini süsleyen ya da pekiştiren halka	anneau décoratif ou de consolidation de la crosse d'un fusil	decorative ring on the butt of a gun
gezik, gazik, niçik, morîk	arpaçık	mire	front sight (of a gun)
şeh	tarak	gne	comb
deste	5 fişek	uet de 5 balles	5 catridge pack
berheste	çakmak taşı	rre à briquet (	

ÇEK :	malfişek,	- funye
- şerşeh	malgulle	- nenûk,
- mengene	- çakûç, dîk,	maşik
- sirme	dîkik	- pirik, pira
- kûp	- derzî	gezikê
	- zimanok	- guhik
- malik, xizne,	- pîm	- nîşan

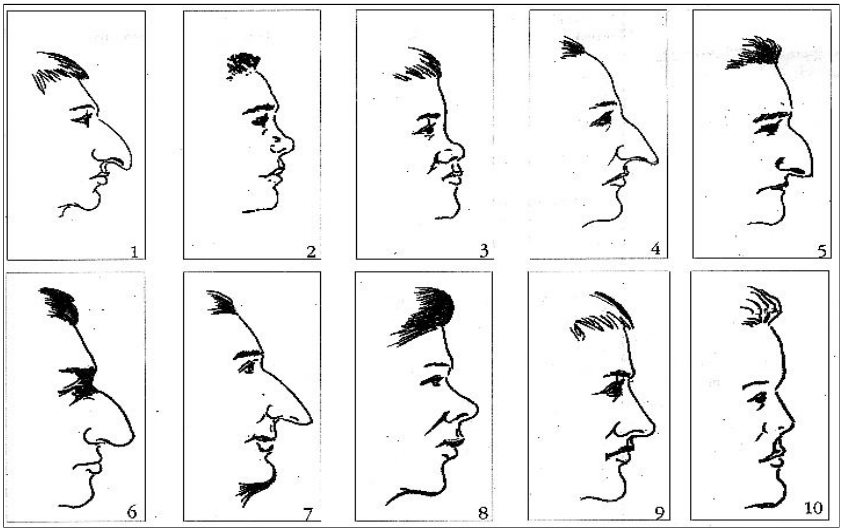
hejmar 18 zivistan 1996

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

POZ

DIFIN, KEPÎ, BÊVIL

1-poznikil, difinnikil, kepînikil
2-pozkutilkî, difinkutilkî, kepîkutilkî
3-pozpelixî, difinpelixî, kepîfeçer
4-pozkêrî, difinkêrî
5-pozkêrr, difin kêrr, kepîkêrr
6-pozberan, difinberan, kepîberan
7-pozşûjin difinşûjin kepîşûjin, pozpîjîn, poztûj
8-pozhildayî, difinhildayî
9-poznarîn, difinnarîn, kepînarîn
10-pozqut, pozkirr, difinqut

CIVÎNA LOLLANDÊ

Civîna 18emîn ya Kurmancî li Lollandê (Danmarkê) di navbera rojên 15 - 21 kanûnê 1995an de çêbû. Hevalên beşdar, her wekî caran, vê carê jî bi dirêjahiya hefteyekê li gor bernameya xwe xebitîn. Li ser pirs û pirsgirêkên têvel bi hev şêwirîn û gotûbêj kirin.

Beşdarê vê civînê ev bûn: Khosrow Abdollahî (Selmas), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Mizafer Begzade (Şikak) Abdullah Emîn Betasî (Behdînan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemûd Kiliçaslan (Mêrdîn), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar (Batman), Reşo Zîlan (Agirî).

K urincî û kurinc

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kurincî; libûjenî, perkerî, kevanjenî	hallaçlık	cardage	carding, combing
kurinc: libûd, kevanjen, libûjen, pareker, livajen	hallaç	cardeur	carder, teasler
jeng: dezgehê kurinciyê	halaç tezgahı	métier du cardage	carding frame
kivan, kevan	hallaç yayı	arc du cadreur	carderer's arch
jeh, jî	yay kirisi	corde d'arc	string
destik, gurz	hallaç tokacı	maillet du cadreur	mallet
bor	keçe dürümü	rouleau de feutre cardé avant la compression	felt roll before compression
bor kirin; bor gerandin	keçe dürmek	rouler le tapis de feutre	to roll up a felt carpet
bor sûtin, bor hisûn	keçeyi sıkıstırmak dövmek	compresser le feutre	to compress the felt carpet

kurincî: karê jenîna liva û pembû ye.
kurinc: kesê ku vî karî dike.
amûretên kurinciyê: 1- kivan, 2- jeh, 3- destik anjî gurz, 4- bor.
kivan: Ji darê çevrebiyê têtе çêkirin.Jehê bi herdu seriyên kivanî ve girêdidin û digivêşin.

Di nîveka darê kivanî da cihê hevêsa destî çêdikin ku dest jê neverise.

Jeh: Ji ruviyê tête çêkirin.

Çêkirina jehê: Ruvî ji herdu seriyan ve tête kêşan û hisûn. 4 heta 5 ruviyên wisa hazir kirî têne têkalandin. Bi vî awayî jeh tête çêkirin ku napiçhe.

Destik: Ji darê dîndar anjî ji gûzê tête çêkirin. Serê destikî zirav e ku di hevêsa mirov da cih bigre. Bin jî stûr e wekî mîrkut û du xirk lê ne ku jeh jê bitehise. Ev xirke hêla jehê zêde dikin. Bi binê destikî li jehê didin ku jeh liva anjî pembû bijene.

Bor: Piştî liva hate jenîn, li ser pateyekî mezinî wekî rûlihêfê belav dikin dinexşînin û avekê lê direşînin, pateyekê jî bi ser da dadidin, darekî direjî rast dikin têda û paşê jî wekî ruloyê dipêçin û girêdidin. Piştî hate girêdan êdî ref ref mirov ji serî heta binî didin ber pêhna ku heta liva pêk ve dirise û dibe tahtî, teyname an jî kulav (*). Kepenê şivana jî jê çêdikin. Bor, rojek heta rojek û nîva tête pêhndan.

(*) Tahtî. çargoşe ye û nehisû ye ; teyname: dirêj e û hisû ye.

F E R H E N G O K A

Pehlewî û Kurmancî

- III - (Ş-Z)

Amadekar : Rojen BARNAS

Ş

Transkrîpsiyona Pehlewî û xwendina wê	**Kurmanciya wê ya îroyîn**	**Fransizî**	**Îngîlîzî**
š= ş			
šab (şeb)	şev	nuit	night
šabīg[N.šabō](şebîg/şebî)	şapik [≠]	tricot de corps	under-shirt
šādīh (şadîh)	şadî, şahî, şayî	bonheur, joie	happiness, joy
šagr [N. šēr] (şegr/şêr)	şêr	lion	lion; astr. Leo
šāhānšah (şahanşeh)	şahînşah, şehînşah	roi des rois	king of kings
šāhbalūt (şahbelût)	şahbelot, şehbelot	chataigne	chestnut
šahrestān (şehristan)	şaristan [≈]	agglomération, province	capital, city
šahryār (şehryar)	şehriyar [e.k.]	seigneur, souverain	lord, sovereign, ruler,
šahryārīh (şehryarîh)	şehriyarî [e.k.]	règne, souveraineté	dominion, reign, sovereignty
šakar (şeker)	şekir	sucre	sugar
šalwār (şelwar)	şalwar, şal, şel	pantalon	trousers
šambalīdag[N.šambalīd] (şembelîdeg/şembelîd)	şembelîk [≠]	fenugrec	fenugreek
šast (şest)	şêst	soixante	sixty
şawāg (şewag)	şevşevok	chauve-souris	bat, flittermouse
šāyistan, šāy- (şayisten, şay-)	şiyan, şê- /şê kirin	pouvoir, être capable	be able, be woerthy
šāyēd[N. šāyad](şayêd/şayed)	şayet, şayed	si, si jamais, en cas	one can, it is possible
šēb (şêb)	şêb, şîp, nişîv	déclivité, pente, déscendante	declivity
šēd (şêd)	şê	saure, alezan	bright; sorrel (horse)
šimšār (şimşar)	şimşîr	buis	box tree
šīrēnōh (şîrênîh)	şîranî, şîrînî	douceur	sweetness
šīšag [N.šīša](şîşeg/şîşe)	şûşe	bouteille, flacon	bottle, flask
škāftan, škāf- [N.šikāftan] (şkaften, şkaf-/şikaften)	bişkaftin, bişkêf- bişkifîn, bişkif-	défaire, découdre	split, burst

škastan, šken-(şkesten, şkin)	şikandin, şikên-	casser, briser	break
[N. škastan, škan-](" , şken-)	şkestin		
šnāxtan, şnās-(şnaxten, şnas-)	nasîn, nas- /niyasîn	connaître, reconnaître	know, recognize
šnāz[N. šinā(w)](şnaz/şina(w))	ajne, avjenî, aşberî	natation	swimming
šnāzōdan, šnāž- [N. šināw]	ajne kirin	nager	swim
šnōšag[N.šunōša] (şnoşeg/şunoşe)	bênijîn/bêhnijîn, bênij-	éternuer	sneeze
šnūg (şnûg)	jinû, ejnû	genou	knee
šubān (şuban)	şivan	berger	shepherd
šuden, šaw- (şuden, şew)	çûn, ç-	aller	go
šustan, šōy- (şusten, şoy-)	şûştin, şo-	laver	wash
šuy (bnr. li suy)(şuy)	[çî] < birçî (birsî)	faim	hunger

T

tab (teb)	ta	fièvre	fever
tābag[N. tāba](tabeg/tabe)	tawe, tawek	poêle	frying-pan
tabāh [N. tāba](tebah/tabe)	teba, teva	ruiné, détruit	ruined, spoilt, destroyed
tāftan, tāb-(taften, tab-)	tav [≈]	chaleur, jour, lumière	heat, burn; shine
tan-drustīh(ten-drustîh)	tendrustî	santé	health
tangīh (tengîh)	tengî	étroitesse, détresse	narrowness; distress
tanīhā [N.tanhā](tenîha/tenha)	tenê, tenha, tenya	seule	alone
tār(tar)	tarî, tarîtî	obscurité, ténèbre	darkness
tarāzūg[N.tarāzū](terazûg)	terazû, terezî	balance	balance, scales; astr. Libra
targumān (terguman)	tercuman	interprète	interpreter
tārīg[N.tārīk](tarîg/tarîk)	tarî, tarîk	obscur	dark
tars(ters)	tirs	peur	fear, respect
tarsīdan, tars-(tersîden, ters-)	tirsîn, tirs-	craindre, avoir peur	fear, be afraid
tāšīdan, tāš-(taşîden, taş-)	tîş kirin	fendre	cut, cleave; create
taxl[N.talx](texl/telx)	tehl, tal	amer	bitter
taxlīh(texlîh)	tehlî, talî	amertume	bitterness
taxtag(texteg)	texte	tablette, planche	tablet, plank, (chess) board
Tāzīg(tazîg)	Tazî [e.k]	Arabe	Arab
tēx[N.tēg](têx/têẍ)	tûj, tîj	tranchant, coupant	sharpe, edge, ridge, ray
tēz (têz)	tûj	aigu	sharp
tēzīh(têzîh)	tûjî	acuité	sharpness
tōgr[N.tōr](tîgr/tîr)	tîr	flèche	arrow
tis(tis)	tişt	chose	thing, affair
tišn(tişn)	tihn, tîn (tihnîtî)/(tîbûn)	soif	thirst
tišnag(tişneg)	tî, tihnî, têhnî	assoifé	thirsty
tō[N.tu](to/tu)	tu, te	tu	thou, thee
tōf[N.tō](tof/to)	tew, ta	pli, couche, rangée	layer
tōhmag[N.tuxma] (tohmeg/tuxme)	tov, toxim, tuxm	graine, souche	seed; stock, family
tōrag[N.töra](toreg/tore)	torîk, torî	chacal	jackal
tōšag[N.töša](toşeg/toşe)	tûşî (yê bûka) [≈]	provision	provision
tru(f)š[N.turš](tru(f)ş/turş)	tirş	aigre, acide	sour

U

ud[N.u](ud/u)	û	et	and
urmōd[N.amrōd] (urmod/emrod)	hirmê, hirmî	poire	pear
uruspar(urusper)	hûr û pizûr, ûr û pizûr	intestins, entraille, abats	intestines, womb; core, eessence
uštar[N.uštur](uşter/uştur)	heştir	chameau	camel
uzērin(uzêrîn)	zerî (yê Roj çûna ava)	crépuscule, soir	the evening; gāh
uzmūdan, uzmay- (uzmûden, uzmey-)	azmûn	examen, teste, preuve	prove, test, try
uzumburd[N.zummurud] (uzumburd/zummurud)	zumrût, zumrûd	émeraude	emerald
uzwān[N.zabān] (uzwan/zeban)	ziman, ezman	langue	tongue, language

W

w ==> b / p ;

wačča g[N.bačča] (weççeg/beççe)	pêçe, pêçek, bêçik, pêçolk	bébé	child, baby, cub
wād[N.bād](wad/bad)	ba	vent	wind
wafr[N.barf](wefr/berf)	berf, befr	neige	snow
wahāg[N.bahā](wehag/beha)	biha	valeur	trading; value
wahār[N.bihar](wehar/bihar)	bihar	printemps	spring
wahišt[N.bihišt](wehişt/bihişt)	bihişt, behişt	paradis	paradise
wahištīg[N.bihištī] (wehiştîg/bihiştî)	bihiştî	(digne) de paradis	(worthy) of paradise
wahmān[N.bahmān] (wehman/behman)	bêvan/bêhvan (filan û b.)	tel ou tel	so and so
wak[N.bak](wek/bek)	beq	grenouille	frog
wanafšag[N.banafša] (wenefşeg/benefşe)	binefş, minewş	violette	violet
wandag(wendeg)	ben, benik, bendik, bend	corde	rope, cord
wāng[N.bāng](wang/bang)	bang	voix, cri	voice, cry
war[N.bar](wer/ber)	ber (sîng û b.)	poitrine	breast
warān (weran)	beran	bouc	ram
warāz[N.gurāz](weraz/guraz)	beraz	verrat, sanglier	boar
warg[N.barg](werg/berg)	berg, pel, pelk	feuille	leaf
wārīdan, wār- [N.bārīdan] (warîden, war-/barîden)	barîn, bar-	pleuvoir	rain
warrag[N.barra](werreg/berre)	berx	agneau	lamb, ram
was[N.bas](wes/bes)	bes	assez, beaucoup	much, many, enough
wāzag(wazeg)	-bêj, -bêjî / bêje	mot, adage	utterance, saying
wāzār[N.bāzār](wazar/bazar)	bazar	marché	market
wāzāragān[N.bāzargān] (wazaregan/bazergan)	bazirgan	marchand	merchant
wāzāragānīh(wazareganîh)	bazirganî	commerce	trade
wāzīdan, wāz-(wazîden, waz-)	bezîn, bez- / bazdan	bouger, courrir, voler	move, carry away, fly
wāzīdan, wāz-[N.bāzīdan] (wazîden, waz-/bazîden)	bazîn, baz- / bazdan	jouer	play
wāzīg[N.bāzī](wazîg/bazî)	bazî	jeu	game, play
wēd[N.bēd](wêd/bêd)	bî	saule	willow
wēn(wên)	bîn, bêhn	soufle	breath

wēnāb[N.bīnāb](wênab/bînab)	bînahî	vue, vision	vision
wēnāg[N.bōnā](wênag/bîna)	bîna, dîn	vue	seeing
wēnāgīh(wênagîh)	bînahî	vue	seeing, sight
wēwag[N.bēwa](wêweg/bêwe)	bî (jinebî, mêrebî)	veuf, ve	widow
wēxtan, wēz-[N.bēxtan, bēz-] (wêxten, wêz-/bêxten, bêz)	bêjing / girbêj kirin,	tamisser, trier	sift, select, choose, separate, cleanse, purify, winnow
wihānag[N.bahāna] (wihaneg/behane)	behane	prétexte, cause	cause, reason
wīr[N.bōr](wîr/bîr)	bîr	mémoire, esprit	memory, mind
wīst [N.bōst](wîst/bîst)	bîst	vingt	twenty
wistāx[N.gustāx / bistāx] (wîstax//gustax/bistax)	bisteh	confiant, audacieux	confident, bold
wistāxīh[N.bistāxīh](wistaxîh/bistaxîh)	bistehî	confiance, audace	confidence, boldness
wiškuftan, wiškof- (wişkuften, wişkof-)	bişkifîn, bişkif-	fleurir, éclore	blossom, hatch
wišuftan, wišōb-[N.gušuftan] (wişuften, wişob-/guşuften)	bişaftin, bişêf-	déssoudre, détruire	disturb, destroy
wixšay(wixşey)	bexşîn	pardonner	forgive, forbear
wiyābān[N.bīābān] (wiyaban/biyaban)	biyaban, yaban	désert	desert
w ==> g			
wardēnīdan, wardēn-[N.gardānīdan] (werdênîden, werdên/gerdanîden)	gerandin, gerîn-	modifier, changer	cause to turn; change, alter
wardišn[N.gardiš] (werdişn/gerdiş)	ger, gerîn	changement, métamorphose	turning, change, metamorphosis
warz[N.gurz](werz/gurz)	gurz	masse	club, mace
wihēz(wihêz)	-guhêz	qui avance, qui se déplace	move, progress
wihir(wihir)	-guhêr	qui change	change
wāxtan, wāz-(waxten, waz-)	gotin, bêj-	dire, parler	say, speak
waštan, ward-[N.gaştan, gard-] (westen, werd-/geşten, gerd-)	gerrin, ger-/geşt	tourner, retourner, voyager	turn, return, wander, change
wīnāh[N.gunāh](winah/gunah)	guneh	péché, crime	sin, crime
wīnāhgar[N.gunāhkar] (winahger/gunahker)	gunehkar	pécheur	sinner
w ===> w / f			
wars(wers)	werîs [≈], rîs	poil, cheveu	hair
waštag(weşteg)	westî, westayî [≈], xeste	malade	sick, ill
windēdan, wind- (windêden, wind-)	winda kirin / bûn [≠]	trouver, obtenir	find, obtain, acquire
wirēg[N.gurēg](wirêg/gurêx)	fir, firîn	voler, échapper	flight, escape
wizīr(wizîr)	wezîr [≈]	décision, jugemnet	decision, judgement
wišan(wişen)	weşandin, daweşandin weşîn, daweşîn	secouer	shake down
w ketiye			
wiškidan, wiškin- (wişkîden, wişkîn-)	şikandin, şkên-	diviser, rompre, casser	divide, separate
wistar(ag)[N.bistar] (wistereg/bister	star, stare, star kirin	couvrir, abriter	bedding, cover
wēnīg[N.bunū](wênog/bunû)	nok [≠]	lentille	lentil
Berevajî			
wābar[N.bāwar](waber/bawer)	bawer	vérité, croyance	truth, belief

wābarīgān(waberrîgan)	bera, berra	vrai	true, trustworthy
waxr(wexr)	xwar, xwehr	courbé, distordu	crocked, distorted

X

x ==> x

xānud mān(xanudman)	xanûman	biens, maison	house and home, dwelling
xānag[N.xāna](xaneg/xane)	xane	maison	house
xōn[N.xūn](xon/xûn)	xwîn, xûn	sang	blood
xormā(xorme)	xurme	date	date
xrad[N.xirad](xred/xired)	xired [e.k]	sagesse, raison	wisdom, reason
xradōmand[N.xiradmand] (xredomend/xiredmend)	xiredmend [e.k.]	sage	wise
xuftan, xufs-[N.xuftan, xusp-] (xuften, xufs-/xuften, xusp)	xewtin, xew-	dormir	sleep
xwāb(xwab)	xew	sommeil	sleep
xwad(xwed)	xwe, xud	soi	self; indeed
xwadāy(xweday)	xwedî, xudan	maître, propriètaire	lord
xwadāyīh(xwedayîh)	xwedîtî, xudayî	possession, souveraineté	lordship, sovereignty
xwahl(xwehl)	xwar, xûl	courbe, tordu	bent, crooked
xwamn(xwemn)	xewn	rêve	sleep, dream
xwandan, xwān- (xwenden, xwan)	xwandin, vexwendin, vexwîn-	appeler, inviter	call, summon
xwaran(xweren)	xwarin	banquet	banquet
xwardan, xwar-(xwerden,xwer)	xwarin, xw-	manger	eat, consume
xwardig(xwerdig)	xwerek, xurek, xwirek	nourriture	food
xwārīdan, xwār- (xwarîden, xwar-)	vexwarin	boire	drink
xwāstan, xwah- (xwasten, xwah-)	xwestin, xwaz-/xwastin	demander	seek, want, desire, attract, acquire
xwaš(xweş)	xweş	plaisant, agréable	pleasant, sweet, nice
xwašīh(xweşîh)	xweşî	plaisir, agrément	pleasantness, pleasure
xwēy[N.xway](xwêy/xwey)	xwê, xweydan, xuh	transpiration	sweat, perspiration
xwistan(xwisten)	xwê/xuh dan, xweydan dan	transpirer	sweat, perspire

x ==> k

xān / xānīg[N.xānō] (xan//xanîg/xanî)	kanî, kan	source	spring, source
xandīdan, xand- (xendîden/xend-)	kenîn, ken-	rire	laugh
xar(xer)	ker	âne	donkey, ass
xar-gōš(xer-goş)	kergo, kîroşk, kîvroşk	lapin	rabbit, hare
xaz(xez)	kûze, kûje	martre	marten
xrīdan, xrīn-[N.xarōdan, xar-] (xrîden, xrîn-/xerîden, xer)	kirîn, kir-	acheter	buy

x ==> h

xašēn[N.xašīn](xeşên/xeşîn)	hêşîn [≠], hesîn	bleu	(dark) blue
xirs(xirs)	hirç	ours	bear

xwurd(xwurd)	hûr, hur	menu, petit	small, little
xwurdag[N.xwurda] (xwurdeg/xwurde)	hûrik, xurdik	particule	something small, particle

Y

yākand(yakend)	yaqût	rubis	ruby
yāsaman(yasemen)	yasemîn	jasmin	jasmine

Z

zādag[N.zāda](zadeg/zade)	-zade, -za	né, enfant	born, child
zādan, zāy-(zaden, zay-)	zayin, za-	naitre	bear, (offspring); be born
zahrag[N.zahra](zehreg/zehre)	zirav	bile	bile, gall
zalūg[N.zalū](zelûg/zelû)	zêlû, zilû, ziro, zurî	sangsue	leech
zamānīg(zemanîg)	zemane, zemanî [≈]	prescrit	prescribed
zamestān(zemistan)	zivistan	hiver	winter
zamīg[N.zamī](zemîg/zemî)	zemîn, zevî, zemî	terre	earth
zandīk(zendîk)	zendîq, zindîq	hérétique, manichéen	heretic, Manichacan
zandīkīh(zendîkîh)	zendîqî,zindîqî	hérésie	hersery
zang(zeng)	zang (qevdika pê)	cheville	ankle, shank
zangīg[N.zangī](zengîg/zengî)	zengî, zencî	nègre	negro
zard(zerd)	zer	jaune, adj.	yellow
zardīh(zerdîh)	zerî	jaune, n.	yellowness
zardag[N.zarda](zerdeg/zerde)	zerik, zerdik	jaune (d'oeuf)	(egg) yolk
zard-ālūg[N.zard-ālū] (zerd-alûg/zerd-alû)	zerdalû, zerdele	abricot	apricot
Zardu(x)št [N.Zardušt] (zerdu(x)ṣt/zerduṣt)	Zerduṣt, Zerdeṣt	Zoroastre	Zarathustra, Zoroaster
zargōn[N.zaryūn] (zergon/zeryûn)	zêrîn	doré, en or	golden, green, fresh
zarr(zerr)	zêr	or	gold
zarrēn(zerrîn)	zêrîn	en or	golden
zarr(ī)gar(zerr(î)ger)	zêrînger, zêrker	orfèvre	goldsmith
zēndānbān[N.zindānbān] (zêndanban/zindanban)	zîndanvan	géolier	jailer
zēndānīg[N.zindānī] (zêndanîg/zindanî)	zîndanî	prisonnier	prisoner
zindag[N.zinda](zindeg/zinde)	zindî	vivant	alive, living
zīnēnīdan, zīnēn- (zînênîden/zînên)	ziyan (z. dayin/kirin)	dommage, perte, préjudice	damage, harm
zōrīg[N.zōrmand] (zorîg/zormend)	bizor / zorek	puissant, for	powerful
zrēh[N.zirih](zrêh/zirih)	zirx, zirih	cuirasse	armour
zūd(zûd)	zû	rapide, rapidement	quick(ly)
zūdīh(zûdîh)	zûyîtî, zûtî	vitesse	speed
zyāngār(zyangar)	ziyankar	préjuiciable	harmful

z ==> j

zadan, zan-(zeden/zen-)	jendin / jenîn, jen-	battre, frapper	hit, beat, strike, smite

zahr(zehr)	jehr, jar	poison, venin	poison, venom
zan(zen)	jin	femme	woman, wife
zānūg[N.zānū](zanûg/zanû)	jinû, ejnû	genou	knee
zih(zih)	jî (rûdiyê zirav), jih	boyau	bow-string
ziyānag(ziyaneg)	jinik, ciwanik, canik	jeune femme	young woman
zūzag[N.žūža](zûzeg/jûje)	jûjî, jijo	hérisson	hedgehog

ŞANEK:

[≈] maneya gotinê ya kurmancî bi ya îngîlîzî re têkildar e, lê ne wek hev e.
[≠] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya îngîlîzî re dijmane ye an jî lê nanihêre.
[∫] maneya gotinê ya kurmancî an bi ya pahlewî re dijmane ye an jî lê nanihêre
[e.k.] di edebiyata klasîk de.

F e r h e n g o k a

Mem û Zînê

— II —

Amadakar: Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdî	***tirkî***	***fransizî***	***îngilizî***
rabûneve, careke din rabûn	yeniden kalkmak	se relever	to rise to one's feet (again), to recover
vexwendin	davet etmek	inviter, convier	to invite
nazîn	iftihar etmek	être fier de, s'enorgueillir	to take pride (in), to be proud of.
mêrnaî	erkeklik	virilité	virility, manliness, manhood
tebsî	tepsi	plateau	smal tray, tray
şoşbîn: birazava	sağdıç	garçon d'honneur	bridegroom's best man
rabwartin rabihortin, rabihartin, derbas kirin	geçirmek	passer	to pass
benî,qûl,ebd	kul, kole	esclave	slave
zêrbenî, gerdeniya zêr	altın gerdanlık	collier d'or	golden necklace
pêşekar	hizmetçi	serviteur	servant
vewestan, rawestan	durmak	s'arrêter	to stop, to stand
xîzan: belengaz, hejar	yoksul	indigent, pauvre	poor, destitute
cergebez, dîlan û govenda têkel ji kur û keçan	kız ve erkeklerin oynadıkları oyun	danse mixte kurde	mixed Kurdish dance
piştkûz: piştxûz	kambur	bossu	humpbacked, hunchbacked
têk heristin; li hev aliyan, tev li hev bûn	dalanmak, sarmaş-dolaş olmak	s'entrelacer, s'ébattre folâter	to intertwine, to gambol, to frolic
sîtav	akis, yansıma	reflet	reflection, reflected light, image

yekvend	birleşmiş, birleşik	uni, unifié	united, unified
yekvendî	birlik	unité	unity
seypisan: kurê kuçikan	kelbzade, itoğlu	fils de chienne	son of a dog
xeberbezîn: xebergerîn	dedikoducu	médisant,potinier	gossiper
nehîndirr	sır saklamayan	indiscret	indiscreet, tackless
kusan: çawan	nasıl	comment	how
jinînî	dişilik	féminité	feminity, womanhood
werandin	salmak, saçmak, dağıtmak	laisser tomber, (cheveux) éparpiller	to let go, to let hang down, to drop
sayewer: sîdar, bi sî, bi saye	gölgesi olan, gölgeli	ombragé	shady, shaded
hoçik: hûçik,hiçik,kuy	yen	manche	sleeve, cuft
gerr dan	dolanmak	s'enrouler	to roll up, to wind
gerra maran	yılanların çiftleşmesi	accouplement de serpents	coupling of snakes
vekustin: vemirandin	söndürmek	éteindre	to extingnish, to go out, to put off
rahiştin	yükseltmek, kaldırmak	élever, soulever	to rise, to lift
veresandin	koparmak, çözmek	défaire, briser	to break, to undo, to untie
kîj: keç, qîz	kız	fille	girl
zendane	kolu koruyan zırh parçası	brassard (de cuirasse)	arm-piece
lendeha: lendehor	pehlivan	héros, personne forte et de haute taille	hero, mighty man
kep: kepû, poz, difin	burun	nez	nose
jivanî: civan	buluşma	rendez-vous, entrevue	date, appointment
hûrdekarî	ince el işi	tavail fin et soigné	fine handiwork
pirbêj	geveze, konuşkan	bavard, loquace, disert	talkative, loquacious
pirbêjî	gevezelik, konuşkanlık	bavardage, verbiage, loquacité	talkativeness, verbiage
bizdandin: qetandin	koparmak	briser, rompre	to break, to cut off
raweşandin: hejandin	sallamak	secouer, ébranler	to shake, to shake up
rûsikîn: şîn bûn	yeşermek, bitmek	pousser, grandir	to grow

hejmar 19 havîn 1996

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Dem *û rojên bi nav û nîşan*

Amadekar : **ELÎŞÊR**

Newroz : 21ê adarê (zayînî) (di teqwîma kevn a rûmî de 9ê adarê bû)

Adar e dew li dar e

Adarê berf hat guliyê darê
Sibe lê nebû êvarê
an
Adarê berfê da guliyê darê
Nema heta êvarê

Adar e, dew li dar e
Ne li vir, li Kewkeb û Sincar e
Li ba şivanê xumal
û kebaniya bi kar û bar e
(li ba koçerên Kîkan)

Newroz newroza kalanî
Dar gopalê xwe hilanî
Zivistan û bihar ji hev deranî

Hivde : 17ê adara rûmî; di vê rojê de xelk, xort, jin û keç diçin ser ziyaretê. Ji bo du sê rojan, şahî û bazar saz dibe û dibe wek karnavalekê. Di wan rojan de keç revandin mubah e.

Hivde xericî, Eyş nedericî
(Cejna hivde derbas bû dîsa Eyşê di mal de ma, qismetê wê venebû).
(li navçeya Silîva û Mûşê).

Hêkesor, zadîk : di dawiya adarê, destpêka nîsanê de ye; hêkan dikelînin û bi rengê sor boyax dikin. Bi hêkên sor dileyîzin. [(t) paskalya, (f) pâques, (i) Easter].

Avêtik, gamêşqiran : 20ê nîsanê (7ê nîsana rûmî); berf êdî dihele, kêm dibe. Avîtik befrê avête qirika dîk.

gamêşqiran : li gor riwayetekê, di 7ê nîsanê de teyrok bariyaye, 7 gamêş bi hev re mirine. Ava barana 7ê nîsanê dermanê zerikê û çavêşê ye.

Di avêtikê de bibare bihar e,
nebare xedar e.

Serê gulanê : 13ê gulanê (1ê gulana rûmî) : di vê rojê de her kes kincên xwe yên bedew li xwe dikin, derdikevin çol û çixariyê. Di wê rojê de li mala xwe mayîn bêoxirî ye. Divê herkes li derva be. (li deşta Silîva).

Çil 'esir : ji 22ê adarê dest pê dike, çil rojan dom dike; di wî çileyî de her roj dana 'esrê baran dibare [(t) kırk ikindiler].

Cejna zozanan : şahiya çûyîna zozanan, di hefteya pêşin a hezîranê de (Li navçeya Serhedê).

Rojveger : 21ê hezîranê (berê di 9ê hezîrana rûmî de pîroz dikirin) ; roja dawiya biharê, destpêka havînê ye.

Qurix : demeke ku havîn dişkê, ber bi payizê ve diçe.

Berxbirîn an **berxbir** : : li aliyê Wanê û Bidlîsê jê re **vartîvar** dibêjin. 23ê tîrmehê (10ê tîrmeha kevn) ye. Wê rojê diçin ciyekî kifş ji bo çixariyê, şahî dikin, berx dibirin.

Gûzweşînk : dema weşîna gûzan, di payîzê de.

Nan û tirî : ji 15ê îlonê de dest pê dike; dema ku tirî ew qas pirr e ku êdî bi nan re tê xwarin; di wê demê de qewlê şivan û gavanan jî xelas dibin. Ev dem qasî du hefteyan dom dike.

Rezçinîn : dema çinîna rezan e; di payîza navîn de ye.

Korkud : rojvegera zivistanê, 21ê kanûna pêşî (9ê kanûna rûmî).

10ê kanûnê, rojê berê xwe da havînê.

Civîna Biskops Arnöyê ya 19emîn

Civîna 19emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnö (Swêdê) di navbera 31ê adarê - 6ê nîsana 1996an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser *dem û rojên bi nav û nîşan; termên hiqûqî; îdyomên kurdî; devoka Qerejdaxê; termên aborî û peyvên li ser nîşanên demên salê û guhurîna hewayî li hêla Hekarîya* xebitîn.

Di vê civînê de, Mustafa Aydogan (Qiziltepe), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Salim Çeliker (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Zeynelabidîn Zinar (Xerzan) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Ji 10ê kanûna rûmî, 22ê kanûna teqwîma nû êdî roj dirêj dibin.

Xaç : 7ê kanûna paşî (rûmî) : roja ku bi merasim xaç davêjin avê, kehanet dikin ku dê sal çawa derbas bibe (20ê kanûna paşî). Çile : 20 roj ji kanûna pêşî û 20 roj jî ji kanûna paşî ye.

Xidirnebî : 21ê kanûna paşî (rûmî); 4ê sibatê. Ji 7ê kanûna paşî yanî ji roja xaçê heta 21ê mehê. Roja Xidirnebî, zivistan dijwar e.

Xaç û Xidirnebî
Wey li halê wî li mala xwe nebî
Şîv hebî taştê tûnebî

Roja agir ; agirê Filan : li Bidlîsê jê re xetre dibêjin. 14ê sibata rûmî (27ê sibatê) ye. Agirê roja leyz û govendan e; wê evarê xelk êzingên hişkkirî (xitre) an daran vêdixin, bi saetan şahî dikin, govend digrin. Li gora mezinan mirov bi vê leyz û govendan gunehên xwe diweşînin. (f) *carnaval de février*)

Zîp : çarşema reş; roja çarşema hefteya dawîn a meha sibatê (rûmî) ye. Wê rojê pîrê (caziyet an keça şeytan) diçe mala bavê xwe û hefteyekê şûn de vedigere. Di vê hefteya bê oxir de (26ê sibatê - 5ê adarê) tawî û bawî diçin ser ziyaretan, serê por tên qusandin (jê re zîp kirin dibêjin), tiştên kevn tên avêtin, bi hêviya ku êş û elam û dijwarî bi wan re bên avêtin. Di çarşema destpêka vê heftê û di ya dawiya heftê de cejn û şahî tê kirin. Wan çarşeman kes xwe naşo, berav nakin, nan napêjin, neynok nabirin.

Sersal : serê salê li gora teqwîma rûmî; şeva 13ê çileya teqwîma nû ye.

Serê salê binê salê
Xwedê bihêle malxweyê malê

an

Xwedê kurekî (keçekê) bide vê malê

Gîskfetisîn; gîskoguro : 28ê sibatê (rûmî); 13ê adarê. Karê xwe li ser lat hilor dikir, lotik didan û digot ;

Tirt û tirt sibatokê
Derketim adarokê
Min xwarî gangilokê...

Sibat, li ser karê dibêje ; *Xweha min î adarê*
Bide min du rojên xedarê
Da ez karikê
Ji ser latê bînim xwarê
Pîrek ji Tora Banî (Mêrdîn)

Çend gotinên li ser nîşanên demên salê û guhurîna hewayî li hêla Hekarîya

(Ev nîşane, di nav xelkê da li gor serpêhatî û hejmariya demên salê yên kevin hatine danîn.)

Amadekar : **Rojan HAZIM**

Baxore : Kesê ku ji hewayê dizane anku hewazan, meteorolog.

Bêrdexe : dûmahîka heyva kanûnê (kanûna pêşîn) ye. Nîşana hatina befira giran e û destpêka çilê zivistanê ye.

Heyhot : dûmahîka (anku roja 31ê) heyva çile anjî kanûna paşîn e.
Li ser vê metelokek jî tête gotin : (du versiyon in)

1 - Heyhot û heyhot
Ser me ve çûn
her çar heyvêt cot
Babê êkê çû kur firot
da bi kezwanek û kevot

2- Heyhot û heyhot
Hatin herdu heyvêt cot
Babê kur firot, da bi dar û sot
Dayê kiç firot, da bi kezwan û kelot

(Heyvcot: Ji ber ku di nav xelkê da herdu heyvên dûmahîkê yên payîzê û herdu heyvên pêşîn yên zivistanê wekî «çirî, çirî û kanûn, kanûn» têne zanîn, lewma jî bo wan heyva, heyvêt cot têne gotin.)

Şevzengil : Ji bo sihê heyva çile (kanûna paşîn) tête gotin. Ev nîşane li ser bûyerekê hatiye danîn :
Li welatê Hekarîya; mirovekê sê kur û sê bûk hebûne. Ev mirove, yekî zana û serwext bûye. Şeva berî heyhotê anku sihê heyva çile (kanûna paşîn) hemû li mal rûniştine. Mêrik di nişkê da guhên xwe bel dike û dibêje biçûkêt xwe ku bêdeng bin. Dengekê ji kêriya (zinarên biçûk yên li dora gund) pişta gund dibihîze. Hema dibêje ku ev şeve dê befireke giran bêtin. Kurên xwe radike û dibêje ku biçin gayê xwe ser jê bikin. Dibêje bûkên xwe jî ku haziriya kelandina goşt bikin. Ga tête ser jê kirin û qazan li ser agir têne danîn. Di vê demê da ew bi xwe jî dareki 2-3 bihosta dirêj tîte û zengilekê bi serî ve girêdide û diçe ser ban û diçikilîne. Befir dibare, hem jî bêsekinîn. Ew li jor dest bi xwarina goşt dikin. Gava dengê zengilê disekine kurêt xwe rêdike ser ban ku befirê bimalin. Heta sipêdê vî karî didomînin. Bi vê yekê ji bin befira giran xilas dibin. Sipêdê derdikevin gund ku çi bibînin! Gund pêkve maye di bin befirê da û mirov hemû fetisîne. Tenê ew xilas bûne. Ji wê rojê pê ve, şeva berî heyhotê wekî şevzengil bi nav dikin û eve li nav xelkê dibe nîşanek.

20ê sibatê : Hatina firindên sorewêr yên koçer e. Nîşana guhurîna hewa ye. Anku sarma dişikêt.

Zîpe an jî **zîpik** : Du cure zîpe hene : **zîpêt sibatê** : Çar rojên dûmahîka sibatê zîpên sibatê ne; **zîpêt adarê** : Çar rojên pêşîne adarê jî zîpên adarê ne.

Gava zîpeyan dest pê kir, êdî seqayê hewa dişikêt û hewa ber bi germê ve diherike. Di zîpeyên adarê da, av li dara digere û eve nîşana hatina biharê ye.
Li ser zîpeyan çend gotin jî hene:

Berî zîpeyan heşt roja heke befir bibare, hingê befir zêde dimîne anku direng dihele. Belêm, piştî zîpeyan heşt roja befir bibare, namîne û zû dihele.
Li ser befira piştî zîpeyan metelokek jî heye:

18ê adarê 18 bihostêt befirê hatine xwarê
Xwe negirt heta danê êvarê

Agirxweşî : 9ê adarê, bi manaya «xweşiyê», agir têtе hilkirin.

Avetîkêt nîsanê : 10 rojêt serê nîsanê ne. Carina heta 20ê nîsanê jî diajon. Di vê demê da baran gelek dibare û hewa sar dibe. Heke baran bibare dîsa hewa gerimtir e. Belêm, heke hewa sahî be ji çilê zivistanê jî sartir dibe. Di nav xelkê da wekî nîşana sarma biharê têtе zanîn û nexweşî pê têt. Nexweşiyên wekî *ta* û *persîfê*.

Stêrêt pêrû, pêwir : Eve komestêr in û wekî şilxê mêşan e. Nîşana hatina havînê ne, ji milê rojhilatê ve têne dîtin. [(t) ülker, süreyya yıldızı, (f) la plêïade, (i) the pleiade.]

Stêrêt terazî : Ev stêre jî 25ê hezîranê ji milê rojhilatê ve têne dîtin. Komek in. Sê li milê rastê, sê jî li milê çepê û yêk jî di nîveka wan da wekî terazîyê xûya dibin. Lewma jê ra stêrêt terazî dibêjin.

Nîşana destpêka çilê havînê têne zanîn. [(t) terazi takım yıldızları, (f) constellation balance, (i) libra.]

Çilê havînê : Ji dûmahîka hezîranê heta 20ê tebaxê dom dike. Kela hewayî bilind e.

Stêrka gelavêj, qorix : 15-20ê tebaxê, stêrka gelavêjê derdikeve. Ev stêrke nîşana şikestina germa hewa ye. Hewa ber bi sarmayê ve ye. Piştî stêrka gelavêjê derket, dewar li ser tewlê nayên girêdan. Wekî nîşana xilasiya havînê têtе zanîn. [(t) çoban yıldızı, (f) étoile du Berger, vénus, (i) shepherd's lamp, Venus.]

Li ser hatina stêrka gelavêjê nîşanek jî têtе gotin: Sipêdê here binê dara kezwanê, heke te belgêt zer dîtin ew nîşana derketina gelavêjê ye.

(Stêrêt Perû, terazî û gelavêj heta serê kanûnê (kanûna pêşîn) li esman in. Serê kanûnê ava dibin. Eve jî wekî nîşana hatina zivistanê têtе zanîn.)

Canemêrg : Kulîlkek e, ji 10ê îlonê pê ve derdikeve. Nîşana payîz û sarmayê û destpêka çandina payîzê ye.

10ê îlonê : Eydil silîv e. Adû, anku mar, kimkime, dûpişk, kêvcale, kirim û ev cûre heywanên dikevin binê axê. (Adû, heywanên xwûşikîn in).

Aveşûtik : Dema baran gelek dibare ji beten û pesara ber bi dolan ve aveşûtik çêdibin. Nîşana lehiyê ye. Gava aveşûtik hatin divê ji wan dera dûr bikevin... [(t) yamaçlardan hızla akan su akıntı ya da derecikleri, (f) torrent, gave, (i) torrent.].

Termên aborî

Amadekar **: Salim ÇELÎKER**

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aborî	ekonomi, iktisat	économie	economy
binavahî	altyapı	infrastructure	infrastructure
butçeya salane	yıllık bütçe	budget annuel	annual budget
daxwazî	talep	demande	demand
derbas bûn, derbas kirin	transfer edilmek, transfer olmak	être trasféré	to be transfered
veguhastin, guhastin	aktarmak, transfer etmek	transférer	to trasfer
deyndêr	alacaklı	créancier, créditeur	creditor
hêvî	beklenti, umut	espoir, espérance	expectation
hêza kirînê	satınalma gücü, alım gücü	pouvoir d'achat	purchasing power
jêkêm	açık	déficitaire	in deficit
jêkêmî	açık	déficit	deficit
jêkêmiya butçeyê	bütçe açığı	déficit budgétaire	budget deficit
jêzêde	fazla, artık	excédentaire	excess

jêzêdeyî	fazlalık	excédent	surplus, exess
jêzêdeyiya butçeyê	bütçe fazlalığı	excédent budgétaire	budget surplus, budget exess
mişehî	bolluk	abondance	abondance
nesafî	gayri safî, brüt	brut	gross, crude
pêşkêşî	arz	offre	supply, offer
pêşkêşî û daxwazî	arz ve talep	offre et demande	supply and demand
safî	net	net	net
sala butçeyê	bütçe yılı	année budgétaire	budget year
vexwazî	alacak	créance, crédit	crédit, claim (financial)
yekîne	birim, birlik	unité	unity

F e r h e n g o k a

HAWARÊ

Amadekar : **Zinar SORAN**

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
arok	bir cins köfte	une sorte de boulette farcie	sort of meat ball
avtav	yağmur yüklü bulut	nuage chargé de pluie	rain claoud
bazbazing; bazingê bazûyê	bazı bileziği	bracelet du bras	bracelet
bê ser û saman: perîşan	perişan	désemparé	bewildered, distraught
belgihê derwêşiyê	dervişlik hırkası	manteau rudimentaire du derviche	dervish's cloak
bêlîte, bêlimte, bêrîte, bêrûte	karşılıklı türkü eşliğinde oynanan geleneksel bir kürt oynu	danse kurde traditionnelle executée accompagnée de chants alternés	traditional danse accompanied by al ternating songs
berpêşkî	ön açıklama	préliminaire	preliminary
bi qîma dilê xwe	gönlünce, gönlünün istediği gibi	à sa guise, selon les voeux de son coeur	according to one's heart's desire
bişkoj; bişkov, gupik	tomurcuk	bourgeon, bouton	bud
biqbiqok	su kabarcığı	bulle	bubble
bîrawer; yê ku di bîrê de dimîne	unutulmayan, hafızada kalan	mémorable	memorable, unforgettable
biryan, biraştî	biryan	rôti	roasted
bor, bihur	su geçiti	passage, gué	ford
çandbar	ekilebilen	cultivable	cultivatable, suitable for cultivation
canrevîn	canrüba, gönül kapan (dilber)	qui ravit le coeur,ravissante	soul-ravishing
çarparsû	(taş, ağaç) dört köşeli	équarri	squared
dêmîr	valide sultan	reine mère	the queen mother
dêris kirin	viran etmek	ruiner, réduire en ruines	to ruin, to cause the ruin of
dêris: kavil, wêran	virane, harabe	ruine	ruin
derpêş kirin	göz önüne getirmek, ileri sürmek	mettre en avant, mettre en vue	to put forward
dilrast	dürüst	franc, honnête	honest, frank, straight
dilsar	kırgın olmak, soğumak	distant, déçu	unwilling, disappointed
dilsar bûn	kırgın olmak, soğumak	être deçu, désabusé	to be disappointed
dûmat: musîbet	bela, musibet	calamité, malheur	calamity, misfortune
ekfî	bir çeşit kafkasya hançeri	poignard caucasien	Caucasian dagger

firolek	uçucu	volatile, qui peut voler	volatile, flying
gidêmî	bir çeşit Arap hançeri	une variété de poingard arabe	a kind of Arab dagger
go; gog	ağaç ya da kıldan yapılan küçük top	balle en bois ou en poils utilisée dans le hockey	hockey ball
gulîvk,0 gulik	püskül	pompon	tassel, pompon
heyber	nesne	objet	object
jûvan bûn	pişmanlık duymak, yaptığına üzülmek	regretter, être désolé	to regret, to feel sorry
kavil: kevil, post	deri, post	peau d'animal	skin, undressed skin
kavilandin: kevilandin, kevil kirin	derisini yararak yüzmek	écorcher (un animal)	to skin (an animal)
kilox	kelle, hayvan başı	tête d'animal	animal's head
kudandin	izlemek, peşine düşmek	poursuivre	to pursue
kumribkirî: kumê dora wî bi rib kirî	etrafı çeyrek altın liralarla bezenmiş kadın başlığı	coiffure féminine parée de piécettes en or	woman's hair style adorned with gold coins
lawjebêj: stranbêj	türkü, ilahi okuyan	chanteur (de chants longs ou religieux)	singer, chanter (of long religious chants)
lêk ve bûn	tasnif olmak	se classer, être classé	to be classified, sorted out
lêk ve kirin	tasnif etmek	classer	to classify, to file
mayî	artık	reste, résidu	remnant, residue
navro	ırmak içindeki adacık	îlot situé au milieu d'un fleuve	island (in a river)
nêreng	büyü	magie, charme	magic, charm, enchantment
nesrîn	yaban gülü, Van gülü	variété de rose, rose de Van	a variety of rose, rose of Van
nivandin	uyutmak	endormir	to send to sleep; to lull to sleep
nûsandin: zeliqandin	yapıştırmak	coller	to glue, to stick
nûsîn: zeliqîn	yapışmak	se coller, adhérer	to adher
nûza	turfa, körpe	nouveau né, tendre, frais, jeune	new borne, tender, very young and fresh
piyar	rahim	miséricordieux	merciful, compasionate
piyarî	rahmet	miséricorde	compassion, God's mercy and grace
pizrûk: hûrbaran	çiseleme	brume	mist
qelîsêl	saç kavurması	viande frite sur un plaque métalique chauffée	meat fried on hot sheet iron
qewan: sêlik	müzik plağı	disque de musique	gramophone record
qîr	katran	goudron	tar
qitik	bıldırcan	caille	quail
qumrî	kumru	tourterelle	turtle dove
raçandin	dokumak	tisser	to weave (tissue)
raxer	sergi, mefruşat	meubles, mobilier, ameublement	furniture, carpets
rêman	kavram, mefhum	notion	notion, concept
rik	inat	obstination, entêtement	obstinacy, stubborness
rikdar	inatçı	obstiné, têtu, entêté	obstinate, stubborn
rîşik	saçak	frange	fringe
saman	zenginlik, rahatlık, divan	richesse, confort	wealth , comfort
sergirdan: sergerdan	başı dönen, sersem	qui a la tête qui tourne, ivre, grisé	giddy, perplexed, bewildered, stunned, drunk
sernijdevan	akıncı başı, çete başı	chef de bande	chief raider, gang chief
serpilkî	yüzeysel olarak	superficiellement	superficially
sîngtalde	damlarda kurulan dalda	abri, muret ou cloison construit sur le toit plat des maisons où l'on dort l'été pour se protéger de la vue	shelter, wall or partition on the flat roof of a house behind which one can sleep, in summer, out of sight

Devoka Qerejdaxê

— III —

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hicimîn	hafif aksamak	boiter légérement	to limp, to hitch slightly
hîm; xîm	temel	fondation, fondement	foundation
hînd	bir çeşit döğüş horozu	une variété de coq de combat	a type of fighting cock
hirço-pirço	dağınık, birbirine karışmış tüy veya ip gibi şeyler	emmêlé	tangled
hirhop	hoppala !	vas-y saute !	now then, jump!, what an idea
hirhop	hoppa	écervelé, frivole	flighty, fop
hirîşo	yün yıkayan	lavoir de laine	wool washer
hîro; hêro, xêrî	hatmi çiçeği	rose trémière	hollyhock
histirî: stirî	diken	épine, écharde	thorn, spine
histirîbirk	dikenli bitkileri biçmekte kullanılan alet	instrument servant à couper les épineux	tool for cutting thorny plantns
histûn: stûn	direk, sütun	colonne, mât, pilier	column, pillar, mast
histûr: stûr	kalın, kaba	gros, grossier	thick, coarse, rude
histûrî kirin	kabalık etmek	se comporter d'une manière grossière,arrogante	to behave in a rude way, with arrogance
hît; çûr	tiftik keçisi	chèvre d'Angora	Angora goat
hîvastin: hevrêstin	örgüyle onarmak	repriser	to darn
hîz; eyarê rûn	yağ tulumu	outre à beurre en peau d'agneau ou de brebis	lambskin for storaging butter
hoç kirin	kalkmak (çocuk dilinde)	se lever (dans le langage enfantin)	to get up (baby talk)
hogirî hev bûn	birbirine alışmak	s'habituer l'un à l'autre, s'accoutumer l'un à l'autre	to get used to one another
hogirî qumarê bûn	kumar alışkanlığı edinmek	prendre l'habitude du jeu	to get used to a game
hol kirin	harman dövmek, harman sürmek	battre la moisson	to thresh
hol: hor	1) harman dövme, harman sürme işi, 2) harman sürme sırasında harmanı daha çabuk sürmesi için hayvana söylenen söz	1) battage 2) allez ! (pour les bêtes de battage)	1) threshing 2) go! goahead (for the threshing animals)
holbûn	şıçramak, fırlamak, zıplamak	bondir	to leap, to jump
hutik; kulm, gumsik, mist	yumruk	poing, coup de poing	fist, blow with a fist
îpilme	ruam hastalığı	vet. morve	glanders
îs, îsik, errik	hayret ifade eden bir ünlem, vay be, abo	oh là là !, interjuction d'étonement	oh dear !
îsk-îsk: îskeîsk	hıçkırma	sanglot	sob
îskîn	hıçkırık, hıçkırma	sanglot	sob

îspat, îspatî	iskambil kağıtlarında «sinek»	carte, trèfle	clubs (cards)
jan	sızı, acı	mal, douleur	ache, pain
jan dan	sızlamak, acı vermek	souffrir d'un mal, éprouver des douleurs	to ache, to suffer sharp pain
jardadayî	zehirlenen, zehirlenmiş	empoisonné	poisened
jardadayî kirin	zehirlemek	empoisonner	to poison
jirra; birra, bi rastî	sahi	vraiment	really, truly
kadiz	samanyolu	voie lactée	the Milky Way
kakil	ceviz, badem gibi yemişlerin içi	cerneau (de noix, d'amande), pas mûr, vert (fruit)	halved walnuts, almonds or fruit unripe, immature, green
kal	yetişmemiş, ham	cochenille	ladybird
kalo: xalxalik	uğur böceği	vielle lame (de couteau, ou d'épée)	old blade (of knife or wsord)
kalome	eski bıçak veya kılıç	champ labouré après une période de jachère	tilled or ploughed field after a fallow period
kalşwîv	nadas süresi bittikten sonra sürülüp ekilen tarla	tabac de rebut, de mauvaise qualité	bad quality tabacco
kamaş	kalitesiz tütün	pouvoir	to be able
kanîn: karîn, şiyan	yapabilmek, edebilmek	corde	lasso, rope
kapik: pêwend	şerit, kemend	fétu de paille	chaff, cut straw
kapol	ufak ve toz halindeki saman		chard
karî, kardî	pazı	simplet, simple d'esprit, naïf naïveté,	simpleton, fool
kawuk	aval, saf	simplicité d'esprit	feeble mindedness
kawukî	avallık, saflık	rumination	rumination
kayik	geviş	apprivoisé, domestique	domesticated, tamed
kedî	evcil	petite outre à petit-lait en peau d'agneau	small lambskin for storaging buttermilk
kedik	küçük ayran tulumu	saponaire	soapwart
kefkefk: kefkefok	sabun otu	bande, d'éclopés	bunch of worthless people
kel û kût; kal û kût	uyuz, sakat topluluğu, işe yaramayan, değersiz	incontinent (d'urine), énurétique	incontinent, enuretic
kelmîzek, kelmo, kelmisk, mîzek, şetek	altını ıslatan kimse, işeyen	énurésie, incontinence	enuresis, incontinence
kelmîzekî	işegenlik	sueur soudaine	sudden sweat
kelxwî; kelxweydan	aniden gelen terleme	outre à eau faite de peau de chèvre	goatskin for water
kun	keçi derisinden su tulumu	morve	mucus (of the nose)
lîçik; lîk, çilm	sümük	morvœux	slimy, snivelling
lîço; lîko, kilmîso	sümüklü, devamlı sümüğü akan	bêler, chevroter	to quaver, to bleat
likîn	melemek (keçiler için)	trébucher	to totter, to stagger
likumîn	sendelemek	pousser des you-yous, des cris de joie d'encourgement	to screans trilling cries of joy
lîrandin: lîlandin, tilîlî kirin	zılgıt çekmek	meule de foin, ou de paille	stack of hay or straw
lod	saman veya ot yığını	tas, amas	pile, heap
londer	bir yığın, bir sürü, pekçok		

TERMÊN HIQÛQÎ

— VI —

Amadekar : Veysi ZEYDANLÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dayîn, *n*	ödeme, tediye	paiement	payment
dayîn, *l*	ödemek	payer	to pay back (a debt)
deyn dayîn	borç ödemek	payer une dette	to pay back a debt
fît bûn	ödeşmek	être quitte avec quelqu'un	to settle accounts (with one another)
gilîname	şikayetname	plainte écrite	written complaint
gilîdar	şikayetçi	plaignant, demandeur	complainant, plaintive
gilîlêkirî	şikayet edilen	défendeur	defendant
balkişandin	ihtar, ihtar etme	avertissement	warning
balkêşname	ihtarname	notification, avis d'avertissement	official warning
bal kişandin	ihtar etmek	avertir	to warn
mikur, mikur hatin	ikrar, ikrar etme	aveu	avowal
li xwe mikur hatin	ikrar etmek,ikrarda bulunmak	avouer, faire des aveux	to admit, to confess
venasîn, *n*	itiraf	confesser, reconnaître	to confess, to admit
rave	açıklama,izahat, yorum	explication, commentaire	explanation, comment
rave kirin	açıklamak, izah etmek	expliquer, commenter	to explain, to comment
made (ji pehlewî *madeg*)	madde	article	article
xal	fıkra	paragraphe	paragraph
bend	bend	alinéa	paragraph
rêxistin	teşkilat, örgüt	organisation	organization
pardar, pişkdar, behrdar	hissedar	actionnaire	shareholder
beşdarî	iştirak, katılım	participation	participation
hevbeş	müşterek	commun	common, joint
jicihrakirin	sürgün	exil, déportation	exile, deportation
jicihrakirî	sürgün, adj.	exilé, déporté	exiled, deported
ji cih rakirin	sürgün etmek	exiler, déporter	to exile, to deport
desteserî	hacız	saisie	distraint, seizure
desteserkirin	haczetme	saisie	seizing, distraining
desteser kirin	hacz etmek	saisir	to distraint, to seize
desteserkirî	mahcûz	saisi(e)	distrained, seized
destdanînserî	zabt	mainmise, prise	seizure
destdanînser	zabtetme	mainmise	seizuring
dest danîn ser	zabt etmek	prendre, conquérir	to conquer, to take
jêstandin	müsadere	confiscation	confiscation
jê standin	müsadere etmek	confisquer	to confiscate
jêstandî	müsadere edilmiş	confisqué	confiscated
diyarkirin	belirleme, tayin	détermination	determination
diyar kirin	belirlemek	déterminer	to determine
diyarker	belirleyici	déterminant	determinant, determining
diyarkirî	muayen, belirlenmiş,belirli	déterminé	determined

Çend pirsên rastnivîsînê

Reşo ZÎLAN

PIRSA PARASTINA KOKA PEYVÊ :

Herwek gelek zimanên din, di zimanê axaftinê yê zaravayê kurmancî de jî, peyv li hin deveran têne kurt kirin. Di dema bilêvkirinê de ji koka peyvan hin deng, nemaze dengên hin tîpên dengdar, têne daqurtandin. Yan jî ew cihên xwe bi hinekên din re, gelek caran bi riya tewangê, pev diguhirînin. Carina guhartinên wisan mezin dibin, ku mirov nema dikare koka peyvê binase û ji wê tevliheviya ku peyv duçar bûyê, koka peyvê zelal bibîne.

Ji xwe, ferq û cihêtiya di navbera zimanê axaftinê û yê nivîsînê de ew e, ku mirov bi riya zelal xuyakirina peyvan riyê li ber tevliheviyê digire. Bi risteke birêkûpêk, bi nivîskî, pêşçavkirina peyvan riyê li ber çavên xwandevanan xweş dike, da ku ew bêî zor û astengiyekê peyvan nas bike û naveroka hevokê xweş têbigihê.

Helbet feyde û kelka zimanê nivîskî ne bi tenê ev e. Di gel çendîn diyardeyên din, ew rê li ber sergêjiyên devokî jî digire û dibe ho û sedemên afirîna zimanekî standart û xwedînorm. Heçî ev rûyê han ya pirsê ye, ji bo me girîngtirînê ho û sedeman e. Ango em çawan bikin û di nivîsarên xwe de bi çi rengî têbikoşin, ku riyê li ber sergêjiyan bigirin. Çawan hewil bidin da ku zimanê me jî ji aliyê nivîsînê ve bibie xwedînorm û standartekê.

Ji ber vê yekê jî, hewce ye, ku em bala xwe bidin hin qaîde û bingehên rastnivîsînê. Bê guman, ev qaîde û bingeh, li ser bingehên rêzimanê bejin didin. Bêî ku mirov bingehên rêzimana zimanekî bide ber çavan, danîna stûnên rastnivîsîna zimanekî jî ne mumkun e. Li milekî din, pirsa rastnivîsînê ne bi tenê pirseke xweser ji bo zimanê me ye. Lê îro zimanên gelekî pêşdeçûyî jî bi van pirsan mijûl dibin. Lê helbet ne bi qasî me...

Bi kurtî, di warê nivîsînê de, divê em guh bidin parastina kok û qurmên peyvan. Di nav hevokê de, di tewangan de, li kû dibe bila bibe, jê tîpan kêm nekin. Ser û guhên wê neşikênin û dest nedin kok û qurma wê. Bihêlin ew li ser qurma xwe bimîne û welê tişt lê zêde bibin. Bo nimûne:

Li hin deveran, di zimanê axaftinê de dibêjin:

«Ez ê perdekê/perdakê bikirim»,
«Navê zavê me Mendo ye»,
«Zarok li aşxanê ne»

û hwd.

Herwekî di van nimûneyan de jî diyar dibe, ji koka peyvan tîpin hatine kuştin. Peyv hatine kurt kirin. Ser û guhên pirtikên tewangan hatine şikandin. Dibe ku mirov di dema axaftinê de têbigihê, ku merama hevokê çi ye. Lê heçî ji aliyê analîtîk ve lêhurnêrîn e, bi me xuya dibe, ku li gor cihên peyvan yên di hevokê de, di tewangên peyvan de nesazkariyeke mezin heye.

Em nikarin ji peyvên «*perdekê/perdakê*», «*zavê*» û herweha «*aşxanê*» kok û tewangan ji hev derxînin. Ji ber ku koka rastîn «*perde*», «*zava*» û «*aşxane*» ye û tewangên wan jî «*-yekê*», «*-yê*» û «*-yê*» ne. Ango divê bibe «*perdeyekê*», «*zavayê*» û «*aşxaneyê*» da ku em bikaribin laş û seriyên wan bibînin û wan ji hevûdu cihê bikin. Dibe ku kurtkirina wan, ji hin kesan re xweştir be û bilêvkirinê gengaztir bike. Lê heçî ji bo nivîsînê ye, bi taybetî jî ji bo ferhengnivîsiyê (leksîkografî) ev celeb nivîsîn sergêjiyên bêderman diafirîn.

Ji lewre jî, divê em bal û dêna xwe baş bidin parastina kok û tewangan û wan di nivîsînê de, herwekî ku pêdivî ye, binivîsin. Çend nimûne:

Ez dê sibehî ji bo serdanê herim ***nexweşxaneyê****.*
Zavayê *mala Berwariyan ji gund vegeriya.*
Me ji bo odeya rûniştinê ***perdeyên*** *spehî kirîn.*
Peyayên *axayê me* ***belaya*** *xwe bi me didin.*
Jinbirayên *min ne ji mermalên me ne.*
De em herin ***baxçeyê*** *cîranê me.*
Diya min cotek ***goreyên*** *rîsînî dane min.*
Zarokan ***çanteyên*** *xwe `ecibandin.*

PIRSA TEWANDINA HIN NAVAN :

A) Navên kovar û rojnameyan

Heçî pirsa tewandin yan jî netewandina navên kovar û rojnameyan e, girêdayî pirsekê ye. Ew jî, heke navê kovar û rojnameyê ji navdêrekê pêk hatibe, yan jî heke navê wê bi navdêrekê dawî bêt, divê ew wek navdêrên xwedîzayenda mê bête tewandin. Wek:

Min ew di vê hejmara ***RONAHÎyê*** *de xwand.*
SERXWEBÛNê *li ser wê pirsê dinivîsand.*
DENGÊ KOMARÊ
DENGÊ AZADIYÊ
RIYA ŞOREŞÊ
DENGÊ KURDISTANÊ
ARMANCê *ew wêne weşandibû.*
Wî ji bo ***ÖZGÜR ÜLKEyê*** *dinivîsî.*
Di kovara ***NOKTAyê*** *de roportajek heye.*
Wî di rojnameya ***AKŞAMê*** *de bendek nivîsîbû.*
Ez nûçegihanê ***MORGONPOSTê*** *dinasim.*
LE MONDEê *li ser şerê birakujiyê nivîsiye.*
DAGENS NYHETERa *swêdî rojnameyeke rojane ye.*
THE GUARDIANê *li ser wê pirsê raporeke piralî weşandiye.*
KEYHANê *ew nivîsîbû.*
Ew hîn jî di ***EL-CÛMHÛRIYEyê*** *de kar dike.*
Wî ew nûçe ji ***ÎZVESTIYAyê*** *veguhastibû.*

Lê heke navê kovar yan jî rojnameyê, ji navê êl û `eşîrêkê yan jî herêmekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan dawî bêt, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de, navdêrên ji navên êl û `eşîran pêkhatî, eger bûbin navên herêman jî, ew çu caran nahên tewandin. Bo nimûne:

Ez nikarim ***DENGÊ MUKRIYAN*** *guhdarî bikim.*
Ew nivîsar di ***DENGÊ METÎNAN*** *de belav bûye.*
Kovara ***BOTAN*** *bi tîpên latînî derdiket.*

Herweha, eger navê kovar yan jî rojnameyê ji rengdêrekê pêk hatibe, yan jî bi navekî wisan biqede, ew nahête tewandin. Ji ber ku, di zimanê me de rengdêr çu caran wek navdêran

nahên tewandin. Wek:

*Di kovara **ROJA NÛ** de çîrokeke wî heye.*
*Di **STÊRKA SOR** de wêneyek hatibû weşandin.*
*Di **KURMANCÎ** de babetên helez derdikevin.*

B) Navên herêman

Herwekî têtе zanîn, di zimanê me de, zayenda navên coxrafîk hemû mê ne. Ji ber vê yekê jî, gava ku ew di hevokê de yan jî weke din tên tewandin, divê li gor qaîdeya navdêrên mê bên tewandin. Wek:

*Ez çûbûm **BERLÎNê** û ji wir jî çûbûm **HELSÎNKÎyê**.*
*Ew duh ji **MÛŞê** ber bi **AMÊDÎyê** bi rê ket.*

Ji van nimûneyan jî xuya dike, ku divê navên coxrafîk, li gor tîpên ku nav pê diqedin, divê pirtikên tewangê werbigrin. Ew jî, eger nav bi tîpên bêdeng biqedin, «*-ê*» û eger bi tîpên dendar biqedin, «*-yê*» ne.

Lê di kurdî de hin navên herêman hene, ku ji navên êl û `eşîran, yan jî ji rengdêrekê çêbûne.
Bo nimûne :

Botan, ango herêma Botîyan. Devera ku Kurdên Botî lê dijîn. **Mukriyan**, ango herêma Kurdên Mukrî. Devera ku Kurdên Mukrî lê dijîn. **Behdînan**, **Soran**. **Germiyan**, ku ji hawîrdora Kerkûkê re û **Serhedan**, ku ji bakûra rojhelata Kurdistana Tirkiyê re têtе gotin. Hin nav jî hene ku ji du navan çêbûne. Wek: **Dola Şehîdan**, **Newala Guran**, **Girê Sîran**, **Geliyê Zîlan**, **Çiyayê Bêxêr**, **Kevirê Reş** û hwd.

Heçî ev qaîdeya jorîn e, ji bo nevdêrên ku ji navên êl û `eşîrekê, ji du navan û yan jî ji rengdêrekê pêkhatî derbas nabe. Ji ber ku ew navdêr berî her tiştî ji pirhejmarekê pêkhatine û ev yeka han jî cureyek tewang têtе hesêb û nabe ku ew careke din bête tewadin. Wek :

*Şerek li herêma **BOTAN** derketiye.*
*Kurdên **BEHDÎNAN** wek me naaxivin.*
*Zerê çûbû **GELIYÊ ZÎLAN** û lê geriyabû.*
*Mîrê **SORAN** serî li ber dijmin neçemand.*
*Pêşmerge ji **DOLA ŞEHÎDAN** derneketine.*
*Hevalê min ji gundê **QESRIKA PIÇÛK** e.*
*Wî ji **DAREBIYA JORÎN** bar kiriye.*
*Serek Clinton ew di **KOŞKA SPÎ** de kiribû mêvan.*
*Ew duh ji **DELHIYA NÛ** vegeriya.*

Lê ji piraniya wan navdêran rengdêr têne afirandin. Wek: Ji Soran; **Soranî, Sorî**. Ji Botan; **Botanî**, Botî. Ji Behdînan; **Behdînanî**, **Behdînî**. Ji Mukriyan; **Mukriyanî**, **Mukrî**. Ji Serhedan; **Serhedî**, Ji Germiyan; **Germiyanî** û hwd.

Divê bête gotin, ku hindek navên din yên coxrafîk hene, ku navên hevedudanî ne. Piraniya wan ji nevdêr û rengdêrekê pêkhatî ne. Divê ew li gor qaîdeyê bêne tewandin. Bo nimûne:

*Ez ji gundê **BERDEREŞê** me.*
*Mala me hê jî li **AVŞÎNê** ye.*
*Mala me ji **MÊRGESORê** derketiye û çûye bajêr.*

PIRSA BIKARANÎNA NÎŞANA *BIHNOKÊ* Û *KU*

Berî her tiştî divê em bêjin, ku ne bi tenê maneyek lê çend maneyên peyva ***KU***yê hene. Ji bo zelalkirina vê pirsê hewce ye, ku em berê wan çend maneyên ***KU***yê bidin zanîn û pîşt re vegerin ser pirsa bikaranîna nîşana bihnokê.

Maneyên peyva ***KU***yê, li gor ka ew ji kîjan perçeyên axaftinê têne hesêb, têtе guhartin. Maneyeke peyva ***KU***yê, ku gihanek be, «eger, heke, heger, herke, hek û ger» e. Di zimanê axaftinê de, li hin deverên Kurdistanê ***KU***yê bi vî rengî bi kar tînin û vê maneyê didinê. Maneya didwan, ***KU***ya ku di gel piraniya lêkeran û maneyeka dawîn jî, ku pronav be, ***KU***ya ku di gel nav û navdêran têne bi kar anîn e.

Heçî ***KU***ya ku wek gihanek di maneya «***eger***»ê de ye, bi vî rengî ye:

***Ku** Baran neçûya sînemayê, dê me hevûdu bidîta.*
***Ku** tu neçî, telefonî min bike.*
***Ku** berf barî, em ê perîşan bibin.*

Ango di şûna ku peyva «***eger/heke***» bête gotin, ***KU*** hatiye bi kar anîn û merama gotinê qenc têtе têgihîştin.

Lê ***KU***ya ku wek pronav e, bi vî awayî ye:

*Gulbîna **ku** te dîtibû, xwîşka min e.*
*Karzanê **ku** nexweş ketibû, hîn pak nebûye.*
*Gulên **ku** me tovên wan reşandibûn, hêşîn bûne.*
*Kesên **ku** te duh dîtibûn, mermalên me ne.*

Ev ***KU***yên ku li vir hatine bi kar anîn, hemû jî ji bo veqetandin û ferqêxistina navbera du yan jî çend tiştan e. Yan jî ji bo bêtir balkişandina ser tiştekî ye. Ji ber vê jî, ***KU***yên jorîn, hertim di gel pirtikên «***-an, -ê, -ên***» hatine bi kar anîn. Ango, ji bo manedayîna «***ya ku, yê ku, yên ku***» ye.

Heçî ***KU***ya din e, ew hertim di gel lêkeran têtе bi kar anîn. Pirsa me ya di nivîsînê de rast bikaranîna nîşana bîhnokê jî bi vê deqê ve girêdayî ye.

Di nivîsînê de, divê em bîknokê daynin berî vê ***KU***ya ku em bi lêkeran re bi kar tînin. Ne ku piştî ***KU***yê. Wek:

*Ew di benda xwe de dinivîse, **ku** Bilind bi vî karî rabûye.*
*Ez dibînim, **ku** tu ne li ser riya rast î.*
*Ez bawer dikim, **ku** dê karê me sibehî kuta bibe.*
*Doktor digot, **ku** divê tu hertim guh bidî tenduristiya xwe.*
*Min şîva xwe xwar, **ku** ez dermanên xwe bixwim.*
*Ew çû bajêr, **ku** ji me re hin hûrûmûran bikire.*

Carina, di hin hevokan de, bîhnok dikare bête berî ***KU***ya ku pronav e. Bo nimûne:

*Desteyek hevalên me, **ku li gundê Kanîmasiyê bûn**, di vegerê de rastî çend serbazên Tirk hatin.*

Heke mirov ji vê hevokê perçeya ***ku li gundê Kanîmasiyê bûn*** derxîne jî, di maneya hevokê de çu guhartineke mezin nabe. Ji ber ku hevoka sereke dimîne û tê de kêmasiyeke gelekî mezin peyda nabe û bi tenê zanyariyeke piçûk ji hevokê derdikeve.

Ji milekî din ve, gava mirov hevokê dixwîne, mirov bi xwe jî dibîne, ku berî ***KU***yê rawestîn û piçekî bêhnvedan gerek e. Ji xwe nîşana bîhnokê jî her ji bo vê yekê ye.

Îdyomên kurdî

Amadekar : **Hemîd KILIÇASLAN**
Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aşê betalan	aşırı konuşan	moulin à paroles	chatter box
aşê hawarê, aşê nokan	doymak bilmeyen, sürekli yiyen	insatiable, goulu	greedy, gluttonous
agir bi erdê keve	ilgisiz, lakayt,gamsız	indifférent,	indifferent, have
gurzek pûşek wî naşewite		insouciant	been struck by lod of strokes
agir bi serê me ketiye	başımıza bir bela geldi	un malheur s'est abattu sur nous	we have had a stroke of bad luck
agir li me bariyaye	büyük bir musibetle karşılaştık	une grande calamité nous est arrivée	we have been struck by a disaster
agir xistiye dawa xwe: li fesadî û belaye digere	bela satan, nifak, kavga arayan	il sème discorde et cherche querelle	he is looking for (making) trouble
agir di çava de ye	gözü kan bürümüş	il voit rouge	he sees red
agir ji ber diçe: agir jê dibare**;** agir ji dêv dibare, agir ji dêv diçe	ateş püskürüyor	il est très en colère	he is spitting fire, he is very angry
agir ketiye	1) paniğe kapılmış, 2) azmış, azgın	1) paniqué, exacerbé, 2) très excité, féroce	1) panic-stricken 2) very agitated
agir li ber kulîna xwe dada: mala xwe bi destê xwe xera kir	evini kendi eliyle yaktı	Il a causé son propre malheur	he caused his own misfortune
agir tê de bûn	(cinsel) ateşli	avoir le feu au cul	having ants in the pants
agirê li heriyê diçe	etkinliği yok, etkisiz, verimsiz	inefficace, improductif	inefficient, unfruitful
agirê pûş	saman alevi	feu de paille	quick, passing, flame or passion
agirê qoçan,	kütük ateşi (tecrübeli yaşlı kimseler için)	peronne âgée et expérimentée	old and experienced (person)
agirê qurman	kalıcı ateş	feu de souche, feu durable, persévérant dans son action	slow burning, persistant, lasting, fire or passion
agirê Xwedê	1) çok çalışkan, çok becerikli, ateş gibi 2) azgın, inatçı	agile, vif, intelligent	agile, intelligent, very quick
alifê vala	1) çocuk yapamayan, kısırlaşmış kadın 2) başı olmayan ev, aile	1) femme qui ne peut plus enfanter 2) famille sanschief	1) a woman who is past child-bearing 2) family without a chief

aqil berdan	kafayı takmak, sevdalanmak	être obsédé par	to be obsessed by
aqil bi ser kum ketiye	aklı havada	qui a la tête dans les nuages	scatterbained head in the clouds
aqilê sivik, barê giran ardê cehînî	baş belası, 1) bitmek bilmeyen 2) kalitesiz	casse-pied, collant	irritating, pestering, a pest
arvanê sala teng; arvanê sala xerab	kara gün dostu	ami des jours d'adversité, ami fidèle	faithfully friend, friend of hard times
arvanê xwe li êş kir; a xwe got; got ez jî heme	boş konuştu, o da ağzını açtı	il a dit son mot aussi	he also has said his word
asasê ser berfê:	temelsiz, kum	sans fondement,	baseless, unfounded
xîma ser cemedê, xîmê ser avê	üzerinde kurulu (şato)	bâti sur la neige	built on snow
av di gunikên wî de wergeriyaye: av li şekokên wî geriyaye: balix bûye	ergenleşmiş, ergenliğe ulaşmış	il est devenu pubère, il a atteint la puberté	hi has reached puberty
av li ser xwe zelal kir	sessiz kaldı, izini kaybettirdi	il est parti pour revenir vite, mais n'est pas revenu	he bas gone for a a short time but he is not back
ava bin kayê: kesê ku tiştên xwe bi dizî	içten hesaplı, sinsi	calculateur, sournois	crafty, cly calculating
ava buhurekî; pîvazê mişarekê ; ji eynî malî	aynı bezin parçası	de même eau, du même acabit	in the same style, of the same type
av ji dev çû; gilêz ji devê wî hat	ağzının suyu aktı	ça lui a mis de l'eau dans la bouche	it made his mouth water
ava qûna cêr : çi qenciyê pê dike, bê feyde ye	beyhûde emek	vain effort	wasted effort
ava reş bi çavan de hatin: kor bûn, nedîtin	görmemek	être aveugle	to be blind
ava serî germ kirin	suyunu ısıtmak	préparer la fin de quelqu'un	plot someone's end or downfall
ava rû: abrû, **avrû:** heya	haya	vergogne	shy
ava rû teqandin an **qetandin**	hayasızlaşmak	devenir effronté, sans vergogne	shameless, become shameless
avpizavî kirin: ji bo zarok an pezên ku ji ber nexweşiyê xwarin naxwin tê gotin	iştahsızlaşmak, hastalık nedeniyle yemek yemeyen çocuk ya da hayvan için söylenir	perdre l'appétit se dit d'enfants ou d'ovins n'ayant pas d'appétit pour cause de maladie	to loose one's appetite said for children or sheep who have has lost their appetite through illness
aviya kulîlkê: yek li pey yekî çû û nehat avî çûyin	ardı ardında gidip gelmeden kaybolmak	aller un à un à la recherhce de quelqu'eun et ne pas revenir	to go one by one tech s.o. and not to come back
ax bi çavan ketin	hayıflanmak, kaçırılmaması gereken fırsatı kaçırmak	déplorer une belle occasion ratée	to regret missing a good opportunity
axa bin gû: bi kêrî tu tiştî nayê	hiç bir işe yaramayan, değersiz	vaurien, vil, sans valeur	good for nothing, worhless
axurê xwe xera kirin: bi nanê xwe leyistin	bindiği dalı kesmek, çıkarına aykırı hareket etmek	couper la branche sur laquelle on est assis, agir contre ses intérêts	cutting one's own throat, acting against one's own interests

hejmar 20 payîz 1996

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

SIMBÊL

(t) Bıyık (f) Moustache (e) Moustache

simbêl**boq**

Rengên simbêlan

1- simbêlê **sor**
2- simbêlê **reş**
3- simbêlê **kizirî**
4- simbêlê **hennekirî**
5- simbêlê **kerteboz (qerteboz)**

Civîna Biskops Arnöyê ya 20emîn

Civîna 20emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 13-20. 10. 1996an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, termên hiqûqî, devoka Qerejdaxê, îdyomên kurdî, cureyên simbêlan, ferhengoka *Roja Nû* û *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Abdullah Emîn Bêtasî (Behdînan), Salim Çeliker (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Cizîrê), Mûsa Kaval (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Sucaî (Şikak), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Reşo Zîlan (Agirî) û Zeynelabîdîn Zinar (Batman) beşdar bûn.

Çend pirsên rastnivîsînê

Reşo ZÎLAN

Pirsa rastnivîsîna navên mirovan

Heçî pirsa rastnivîsîna navên mirovan e, ne bi tenê di zaravayê kurmancî, lê bi awayekî giştî di zimanê kurdî de, bi rastî jî, pirsgirêkeke mezin e. Mezinbûna pirsgirêkê ne bi tenê ji hebûna hinde zarava û devokên kurdî ye. Lê, berî her tiştî, ji tunebûna lêkolînên hûr û kûr yên fonolojîk (dengnasî) e, ku bi me nîşan bide ka li kû û dengên çilo hene. Hevpişkiya wan li kîjan deveran û di navbera kîjan zarava û devokan de hene. Ka guhirîna hin dengan çawan pêşde tên û herweha bandora dengên hin zimanên biyanî û cînar yên li ser zimanê me çi ne û hwd. Di gel vê yekê, nivîsîna kurdî bi çend alfabeyên têvel jî welê dike ku astengên heyî hê mezintir bibin. Zaravayên kurdî yên ku ketine nivîsarê jî, ji danîna hin normên zelalkirî bê par in. Ji lewra jî her kesek li gor kêfa xwe, a rastî jî li gor zimanê ku wî xwe pê kiriye xwande û bi xurtî ketiye bin bandor û tesîra wî, riyeke rastnivîsînê daye ber xwe.

Em ê di vê nivîsarê de zêde li ser pirsên dengan ranewestin. Lê, hewce ye ku em bi kêmanî piçekî li ser pirsa alfabeyên ku kurdî pê têne nivîsîn, rawestin. Ew alfabe jî, sê alfabe ne; *kîrîlî, 'erebî* û *latînî*.

Ji van, heçî alfabeya kîrîlî ye, êdî ber bi mirinê diçe. Nema wek berê têtе bi kar anîn. Lê bê guman edebiyateke dewlemend ya zaravayê kurmancî pê hatiye nivîsîn. Piştî nemana Sovyetistanê, ew hêdî hêdî ji meydana nivîsînê winda bû. Cihê xwe ji alfabeya latînî re hişt. Dîsan jî, ji ber ku edebiyata ku bi kîrîlî derdiket, hema hema qet dernediket derveyê Sovyetistanê, ku bêtir piştî salên 1970yî giha destên Kurdên derveyê Sovyetistanê, rê û awayên rastnivîsîna wê çu bandor û tesîr li ser kurdiya bi tîpên latînî û 'erebî nekir. Rê û awayên rastnivîsîna wê, ku ketibû bin bandora rê û awayên rastinivîsîna zimanê rûsî, her di nav Kurdên Sovyetistanê de bi kar hat. Ji xwe ne mumkun bû ku ew bibe alfabeyeke giştî ji bo hemû Kurdan û bi vî rengî ji aliyê wan ve jî

bête bi kar anîn. Ji lewra jî, di warê rastnivîsîna navên mirovan de, tiştekî ku mirov tê de wek sûdbexş bibîne, tune ye. Di vî warî de, pirsên ku ew tîne pêş her eynî pirsgirêk in, ku ji aliyê taybetmendiya xwe ve, di nivîsîna alfabeya 'erebî de hene. Ji ber vê yekê jî, em ê her yekser dest biavêjin alfabeya 'erebî û pir bi kurtî li wan hûr bibin. Çi ne ev taybetmendî? Berî her tiştî, divê em bidin zanîn, ku sîstema alfabeya kîrîlîk û nivîsîn û rastnivîsîna wê û ya 'erebî, ji hev dûr in. Lê, bi tenê di warê rastnivîsîna navên mirovan de (herweha navên coxrafîk û hwd jî) hevpişkiyeke mezin di navbera herdû alfabeyan de heye. Ango di herdukan de jî nav li gor bilêvkirinê, ne ku li gor orjînalê têne nivîsîn. Hindek caran, ji ber tunebûna dengekî di wî zimanî de, bo nimûne dengê «H»yê di zimanê rûsî de û dengên wek Ç, F, G, J, P, V û hin dengdarên din di zimanê 'erebî de, dibe sedemê ku navên hinde mirovan bi rengekî din bête bi lêv kirin. Bê guman, alfabeyên modifîyekirî yên kurdiya kîrîlî û 'erebî, ji bo van dengan tîpên xweser danîne. Tevî vê jî, gelek caran navên bi riya van zimanan ketine nivîsîna kurdî ya bi alfabeyên kîrîlî û 'erebî, her wek xwe mane û li gor bilêvkirina xwe ya kurdî nehatine guhartin û nivîsîn.

Bi taybetî jî zimanê 'erebî hem bi riya dîn û hem jî bi riya alfabeyê gelek navên 'erebî, ku di nav Kurdan de mişe ne, wisan ku navên 'Ereb bi xwe li xwe nakin xistine nav Kurdan û di nav Kurdan de bûne navên birewac û normal. Herweha bi vê riyê dengên ne kurdî jî, yên ji kurdî re pir xerîb in, ketine zimanê kurdî û nivîsîna wê.

Baş e, gelo em Kurd di gel hinde dijwariyên heyî, pirsa rastnivîsîna navan çawan çareser bikin ? Bi a me, du rê hene li ber me. Ya yekê ew e, ku hema em bibêjin bila hemû li gor bilêvkirina kurdî bêne nivîsîn. Bêî ku em guh bidin orjînala wan. Heye ku ev rê ji bo gelek kesan cazibedar be û herweha kurdîkirina (kurdîfîzekirin) wan paqijî, zelalî, rewanî û rehetiyek be. Lê bê guman ev karekî zehf aloz û tevlihev e, ku heke mirov vê riyê bide ber xwe, ji bin derketina hin barên ku ev rê bi xwe re tîne û dike nivîsara kurdî, ne gengaz e. Ji bilî vê yekê, ev dê bibe sebeba îzolekirina ziman û herwisan xwe li derveyê pêşdeçûnên piralî hîştinê. Riya didwan jî ew e, ku dan ser riya navneteweyî û li gor rê û normên navneteweyî yên hevpişk pêkanîna rastinvîsîna navan e. Bi a me, dê rêçeke weha rê ji ziman re xweş bike da ku ew di qalibeke neteweyî de îzole nemîne û rê li ber hin tengbîniyan jî bigire.

Vêca pêdivî ye ku bête gotin, di warê nivîsîna navên mirovan de çend rê û normên navneteweyî yên hevpişk hene, ku zimanên tîpên latînî bi kar tînin ew ji rastinvîsa xwe re wek destûr danîne. Ew jî bi kurtî ev in: Zimanên ku alfabeya latînî bi kar tînin, navên ku bi alfabeya latînî hatine nivîsîn, weke ku ketine nivîsînê dinivîsin. Sadiqî orjînala wan dimînin. Eger di alfabeya wan de hin tîp tune bin jî, yan tîpa ku ji aliyê wêneya xwe ve herî nêzîk e yan jî tîpa ku ji bo dengê nêzîki wî hatiye danîn, bi kar tînin. Bo nimûne : Di gelek zimanan de tîpên «ö, ø, ä, å , æ, ë, ê, é, û, î, ş» û hwd tune ne. Ew di şûna wan de, tîpên ku nêzikî wêneyên wan in, wek «o, o, a, a, e, e, u, i, s» dinivîsin. Yan jî, ji bo dengê «ö»yê, «oe», ji bo dengê «ä» û «æ»yê, «ae» ji bo dengê «ü»yê, «ue» bi kar tînin. Li gor vê, divê em di nivîsarên kurdî yên bi tîpên latînî de navên wek: Izetbegovič —> Izetbegovic, Miša —> Misa, Åsa —> Asa, Göta —> Gota (Goeta) û Müller —> Muller (Mueller) binivîsin.

Herwek me got, divê em jî, di pirsa rastnivîsîna navên bi alfabeya latînî de sadiqî orjînala wan bimînin. Lê helbet ji bo rehetiyê di nav dukevanekê de bilêvkirina wan jî binivîsin. Bi vî rengî, navên ku ji aliyê nivîsînê ve gelekî çetin in, dikarin bi hêsanî bêne bi lêv kirin.

Dibe ku ev di destpêkê de gelekî zehmet bête xuya kirin. Lê, nemaze di vê dewranê de, dewrana ku teknolojiyê serê xwe hildaye û bi çargavî berê xwe daye deşt û rastên dawîtuneyî, divê em Kurd jî bizanibin ku ziman di çarçoveyeke teng de hew têtе zîndan kirin. Divê em jî wek miletên din fêrî nivîsîn û xwandina navên biyanî bibin. Bizanibin ku guhirîna bi tenê tîpekê me tûşî sergêjiyên çendî mezin dikin. Bo nimûne: Navê -Corc-yê ewropî bi çend awayan têtе nivîsîn; George, Georges, Georg, Gorge. Di qeyd, katalog, kompiyûter û fêhrist û hwd de li navê -Corc- gerîn û ew bi rehetî dîtin ne gengaz e, ku heke ew nav, nemaze orîjînala wî, weha bi çend awayên curbicur hatibe nivîsîn. Ev pirsa han ne bi tenê ji bo navên ewropî, lê ji bo hinde zimanên din jî hene. Di gel vê jî, hinde nav jî hene ku her weke nivîsandî têne bi lêv kirin.

Çend nimûne: George Bush (Corc Bûş), Richard Nixon (Rîçird Nîkson), Tom Jones (Tom Cons), Bill Cosby (Bîl Kosbî), Vaclav Havel (Vaklav Havil), Kofi Annan (Kofî Annan), Theodore Pangalos (Teodor Pangalos), Netanyahu (Netanyahû), Kengo Wa Dondo (Kengo Wa Dongo), Franz Vranitzky (Frantz Vranîtzkî), Roger Lescot (Rojê Lesko), Viollette (Vîyolêt), Berisha (Berîşa), Le Pen (Lö Pen).

Me divê em li vir bi têbînîyeke piçûk behs bikin, ku hinde nav hene ew di her zimanekî de bi rengekî têne nivîsîn û lê her zimanek jî wê li gor fonetîka xwe bi lêv dike.

Wek: Mayk (Mayk), Mike (Mayk), Mike (Mîk), Micke (Mîke), Mike (Mîke) û hwd.

Lê heçî navên ku ne bi latîni hatibin nivîsîn e, divê em jî li gor transkrîbsiyona wan ya navneteweyî binivîsin. Helbet gelek caran demûdezgehên wî welatî bi xwe li ser transkrîbsiyona navan, ku wê jî bi riya biryara zimannasên xwe û saziyên jê berpirsiyar, bi xelqê didin zanîn. Bo nimûne, Çînê berî çendsalekê norm û sîstema nû ya transkrîbsiyona navên çînî da daxuyanî kirin û got, ku ev cure transkrîbsiyona nû ya bi latînî nêzîktirê bilêvkirina orjînalê ye. Me divê hûn navên me yên çînî watov binivîsin. Welê jî bû. Êdî xelqê jî bi a wan kir û navên çînî li gor sîstema resmî ya transkrîbsiyona çînî nivîsandin. Jê çend nimûne: Deng Xiaoping (Deng Ksîyaopîng), Chang Kai-shek (Çîyang Kay-şek).

Ji aliyekî din ve, navên ji alfabeya kîrîlî, divê li gor bilêvkirina kurdî bên nivîsîn.

Wek: Nîkîta Xrûşov, Gorbaçov, Yêltsîn, Maksîm Gorkî, Aleksandir Lebed, Pûşkîn, Mayakovskî û hwd.

Heçî ji bo navên bi zimanê erebî ne, 'Ereb bi xwe negihane biryarekê. Navên 'erebî, di xebatên zanistî de, wek her zimanekî rojhilatê, bi alfabeya traskrîbsiyona zimanên rojhilatî dinivîsin. Lê di navnivîsîn û qeydan de, yan li gor alfabeya fransî yan jî ya îngilîzî dinivîsin. Welatên 'erebî yên ku ketibûn bin destên Îngilîzan, li ser transkrîbsiyona îngilizî, yên ku ketibûn bin destên Fransîyan, li ser transkrîbsiyona fransî dimeşin. Bo nimûne: Eger navê camêrekî Şukrî be û eger ew ji Sûriyê yan jî ji Cezayirê be, navê wî wek «Choukri/Choukry», na eger ji Îraqê yan jî ji Misrê be, navê wî wek «Shoukry/Shoukri/Shokry/Shokri» dinivîsin. Ji bilî vê, tevî ku 'ereb bi xwe navên xwe bi tîpên 'erebî bi rengên curbicur dinivîsin, her miletek jî wê li gor bilêvkirin û rastnivîsîna xwe dinivîse. Wek navê Mihemed, ku bi van çend awayan li qelemê didin: Mohamed, Mohammed, Mohamad, Mohammad, Muhammed, Mehmet.

Gelo em Kurd bi çi awayî binivisin? Divê em, çi navên 'erebî bin û çi jî yên farisî bin, ango navên ku traskribe dibin, li gor alfabeya kurdî binivîsin.

Heçî navên ku 'erebî yan jî farisî ne, lê Kurd jî li xwe dikin û bi kar tînin, divê em wan li gor bilêvkirina kurdî binivîsin.

Ji bo têkneçûna zimanê me divê em bi xurtî hewl bidin ku nekevin bin bandor û tesîra zimanê neteweyên serdest û navan li gor rastivîsîn û bilêvkirina wan nenivîsin. Pêwist e em li vir bibêjin, ku Kurdên bakur di vî warî de nimûneyeke helez radixin ber çavan. Ew, di nivîsarên xwe yên kurdî de, navên wek Xumeynî, Mehmûd, Ferhad, Ehmed, Evdilezîz, Siltan, Belqîz, Zeyneb, û hwd, wek Humeynî, Mahmût/Mehmût, Ferhat, Ahmet/Ehmet, Abdulazîz/Ebdulazîz, Sûltan/Sultan, Belkiz, Zeynep dinivîsin. Ji bo kesên ku tirkî nizanin, pêdivî ye ku mirov şerh bike, ku di zimanê tirkî de, gotinên tirkî di halê xwe yê netewandî de, ji bilî hin awarteyan, divê çu caran bi bêdengên nerm dawî nehên. Ji ber hindê jî Tirk li gor destûra zimanê xwe nikarin bibêjin Ferhad, Zeyneb û hwd. Ji ber ku «D» û «B» ji bêdengên dengên nerm in. Divê ji dêlva wan bêdengên «T» û «P»yê bi kar bînin û bibêjin Ferhat û Zeynep...

Lê kurdî çi şol pê ye ! Divê kurdî li ser destûra zimanê xwe here, ne ya zimanekî din. Ew nav çawan li gor fonetîka kurdî dihêne bi lêv kirin wisan jî bihêne nivîsîn. Ji lewra, di warê rastinvîsîna navên ji zimanê 'erebî ketine kurdî de, me divê em çend nimûneyan berpêş bikin. Navên ku bi gotina «Abd-»ê dest pê dikin, divê wek «Evd-» bêne nivîsîn. Wek: Evdal. Navên ku tê de veqetandeka «-el-, -ul-, -us-,...» hene, divê li gor navan bi xwe yan wek «-il-» yan jî her «-ul-» bêne nivîsîn. Wek: Evdilmitelib, vdilrehman, Evdilsemed, Evdilmecid, Evdilmelîk, Evdilqadir, Evdilxaliq, Evdilxenî, Evdilkerîm, Evdilcebar. Navên ku bi gotina «-lah» dawî tên, divê li gor navan yan wek «-le» yan jî «-la» bêne nivîsîn. Wek:, Kerîmulla, Se'dulla, Evdille û hwd. Navên din jî her li gor bilêvkirina kurdî, wek: Silêman, Ûsiv, Cebar, Setar, Kamil, Feysel, Xalid, Xelîl, Xidir, Kerîm û hwd. Ji bo bilêvkirineke rast ya navên ku tê de dengê «'eyn» hene, mirov dikare vê nîşana han « ' » bi kar bîne.
Wek: «'Îsa, 'Emer, 'Umran, 'Isam, Si'ûd, 'Arif, Ne'man û hwd«.

Herweha divê navên farisî jî li gor alfabeya kurdî bên nivîsîn. Ev jî çend nimûne ne ji navên farisî: Xeyam, Firdewsî, Elî Ekber Vêlayetî, Xamêneî, Xelxalî, Jîla, Hesen Ebbasnejad, Fêreydûn Xosrozadê, Ferîborz Tebatebaîyan, Sîmîn Şahîndost, Jalê, Ehmed Şamlû, Qasimlû, Hesenpûr.

Îdyomên kurdî

(II)

Amadekar : Mustafa AYDOGAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
agir berra nav wan da: agir berda nav wan, agir xist nav wan; ew berdan hev	aralarına fitne fesat soktu, başlarını belaya soktu	il a semé la discorde, l'animosité entre eux	he makes mischief (stirs up trouble) between them
a (ya) wî lê hat: kêsa wî lê hatiye	eline fırsat geçti: şansı yaver gitti	la chance lui a sourit; il a eu de la veine	he was in luck, good luck (good fortune) smiled on him
agir bi erdê xistin: fesadî belav kirin;	fitne fesat yaratmak; birbirine düşürmek	semer la discorde	make mischief, stir up trouble
aş betal kirin	faaliyete son vermek	cesser ses activités	to retire, to cease working
av di navbera wan de naçe	aralarından su sızmıyor	ils sont comme cul et chemise	they are hank in glove,
av reşand gunê wî: ***1) vala vegerandin, 2) rê li ber biserketinê girtin***	1) eli boş çevirmek 2) başarısına engel olmak	1) renvoyer quelqu'un bredouille, les mains vides, 2) faire échouer être fichu, être perdu,	1) to send someone away empty handed 2) to fail, to be lost, lost without trace
av û av çûn	umulmaz bir şekilde yok olmak	disparaître sans laisser de trace	
ava aşekî ji dev çûn;	taacüp etmek, ağzının	être ébahi,	to be breathless, gqping with
ava heft şorbeyan ji dev çûn:	suyu akmak	baver d'étonnement	astonishment

pir ecêbmayî man			
ava buhurekî	aynı tarağın bezi	du même accabit, du même bord	the same type, same side
ava serî germ kirin	başının suyunu ısıtmak, ölümünü hazırlamak	comploter la perte ou la mort de quelqu'un	plot against someone, plot someone's death
avî: xerîb	ecnebi, yabancı	étranger	foreigner
avî çûn, hawî çûn, ava wan bi cokekê	kayb olmak	se perdre, s'égarer	to get lost
de naçe: li hevdu nakin	anlaşamıyorlar	ils ne peuvent pas se sentir	they can't stand one another
axê (derzîyê) biavêjî li erdê nakeve: pir qelebalix e	iğne atsan yere düşmez; çok kalabalık	foule très dense (où une aiguille ne pourrait toucher terre)	a dense crowd
avêtin paş guhê xwe	kulak ardı etmek	faire la sourde oreille, négliger	turn a deaf ear, neglect,
ba bi ber guh ketin	kulağına kar suyu kaçmak, sezmek	avoir vent de quelque chause.	to have wind of something
ba ji ber çûn: perça wî danîn	yatışmak, sakinleşmek	s'apaiser, décolérer	to calm down, cool down
ba ji te baran ji te	kendi önerip kendi cayan	qui propose et qui change d'avis	someone who blows hot and cold
ba bi ber ketin	hava kaçırmak, yellenmek	lâcher des vents, péter	to break wind, to fart
barê xwe li tajiyê kirin	sermayeyi kediye yüklemek, iflas etmek	faire faillite	to go bankrupt,
barê êzingê min	Nuh deyip peygamber demeyen, inatçı	têtu, tête de bois	stubborn, mule headed
baskê wî sist bûn; tengê wî sist bûn	yelkenleri suya indirmek	rabattre ses prétentions	toclimb down, to knuckle under
basko kirin	kolunu kanadını kırmak, güçsüzleştirmek	couper les ailes de quelqu'un, quelqu'un à l'impuissance	hamstring someone
basko nekirin	fütursüz yalan söylemek, desteksiz atmak	mentir sans vergogne	to lie shamelessly
bav ji hev re çêkirin, bavê hev anîn pêş çavê hev	birbirini rezil etmek	s'entre déchirer, se couvrir mutuellement de honte	sling mud (or abuse) at one another
bavê hev şewitandin: hevdu perîşan kirin	anasını ağlatmak	se déchirer, s'entre-déchirer	to tear one another to pieces
bayê sor pê ketin	eli ayağı tutulmak	avoir pieds et poings liés; êtreto immobilisé par le rhumatisme	be tied hands and feet, to be bed-ridden with rhuma tism
bayê wî bilind e	havalıdır, fiyakalıdır	il a grand air, il a la superbe	high and might, haughty
bayê wî rabûye	işleri yolunda	il a le vent en poupe	has the wind in his sails
bayek ji ber serê xwe berdan	tebdili hava etmek	changer d'air	change of air
bê nan û xwê: bê wefa	vefasız	infidèle, déloyal	unfaithful, disloyal
bê serberate çûn; bê ser û bê	iz bırakmadan	partir sans laisser de traces; disparaître	to leave will leaving an address, to disappear
berat çûn; bê ser û şûn çûn	kaybolmak		
bê xwê bûn; bê tam bûn	tatsız olmak, münasebetsiz olmak	être désagréable, inconvenant	to be disgreable, unsuitable
bê zirav	ödlek, korkak	lâche, poltron	coward
bê dil	gönülsüz	involontaire	unwilling, unintentional
belika guhê wî xwê nade	tınmıyor	ile ne réagit pas; il subit sans réagir	he does not react
(ji yekî re) bêmal bûn	varını yoğunu biri için feda etmeye hazır olmak	être prêt à se sacrifier corps et âme pour quelqu'un	submits to be ready to sacrifice oneself body and soul for someone
ben bi lingan neketiye; bê hevsar	kuralsız; ipe sapa gelmez	sans foi ni loi	lawless and faithless
bengî	kara sevdalı, mecnun	amoureux fou, passioné	madly in love
bencxwarî	deli, çılgın	fou	mad
benê (benikê) dû şûjinê, benikê dû hebanê: dûvik	birine ya da bir gruba uyan, tabi olan	qui suit quelqu'un ou un groupe, qui s'adapte aux autres	sameone who follows or adapts himself to a group or to others
benê wî ragirtin, hevsarê wî kişandin	dizginini tutmak, kontrolü elden bırakmamak	le tenir en laisse, le contrôler	hold in leash
benik di guhê wî de rakirin	umut vererek oyalamak	tromper en donnant à espérer pour gagner du temps	to deceive by letting the other hope in vain so as to gain time
bûn benîştê devê xelkê, qajikê ser devê xelkê, ketin ser zar û zimanan	dile düşmek	devenir l'objet de potins	to be subject of gossip

benîştê xwe lê nedanîn	önemsememek	ne pas accorder de l'importance	to attach no importance
benîştê xwe li awakî cûtin	bildiğini okumak, başkalarını umursamamak	en faire à sa tête	to do whatever he/she wants
beqa dixesîne, kêça dixesîne, sa xwê dike	kaldırım mühendisi, boş gezenlerin baş kalfası	fainéant, tire-au-flanc	loafer, idler
berdasa xwe fire kirin	büyük işlere kalkmak, girişmek	entreprendre de grandes actions, étendre son champ d'action	undertake major operations widen his field of action
(wek) berê li nav heriyê dayî, wek gula bihelînî kêb	(söz için) lop diye yerine oturmuş	(parole) qui fait mouche	hits the nail on the head
bergiya devê xwe nezanîn	patavatsız olmak, ne dediğini bilmemek	être impertinent; tenir des propos inconsidérés	cheeky, to express irresponsible ideas
berxê ber gelek maka; çaralîxur (çaralîxwer)	oportünist, ilkesiz, çıkarcı, her tarafta çıkar arayan	opportuniste, qui mange à tous les rateliers	opportunist plays both ends against the middle
bêtarê wî di xizna wî de be ; bela wî li ber derê wî be, bela wî jê re be	belası kendisine kalsın kimseye bulaşmasın	que sa colère, sa nuisance l'emporte lui-même	carred away by his anger
bêtar	müsibet, bela	calamité, desastre	disaster, calamity
bêvil hatin, kirr hatin, kirr rabûn, kurm hatin kurmê cixarê hate wî	kurtlanmak, canı sigara içmek istiyor	avoir envie de; céder à une envie ou à une habitude il a une forte envie de fumer	give way to (a habit, a desire) he has a strong urge to smoke
bêvila (pozê) xwe daleqandin; bêvila xwe kirin	alınmak	s'offusquer	to take offense
bêvil neşewitîn	utanmamak,sıkılmamak	ne pas avoir honte, être effronté, être sans gêne	be shameless inflict a punishment
bêvila yekî firikandin, gemirandin, mizdan	burnunu sürtmek, dersini vermek, haddini bildirmek	infliger une punition, humilier	humiliate
bêvilbilind, kepîbilind, pozbilind, difinbilind, difinqilû, lûtberz	burnu havada, kibirli	hautain	haughty, nose-in the air, conceited
bi agirê yekî şewitîn; di agirê yekî de şewitîn (sotin)	ateşine yanmak	subir un préjudice à cause de quelq'un d'autre	to suffer damages or harm because of someone else

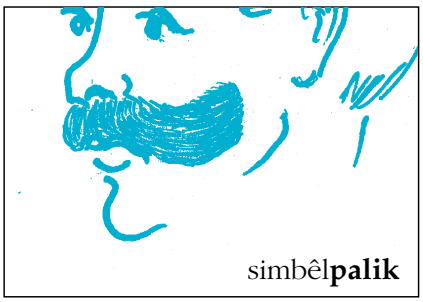
Ferhengoka *Roja Nû*

(II)

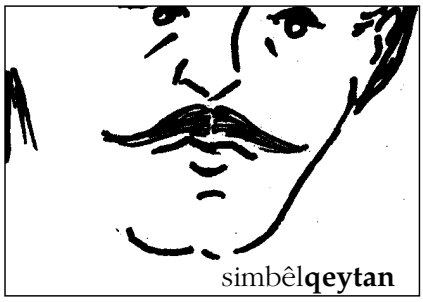
Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
adinê rojê: roja din	ertesi gün	lendemain	the day after
arsimî, bahorî, bapêşî,	nezle	enrhumé persîvî	to have a cold
avdak, hevdeyek, tayek	tel (saç teli)	cheveu	hair
axpîne; turabêlk, tirabêlk	ufalanmış toprak, tiryak	limon	alluvium
bafûr			
bedenparêzî	bedeneğitimi	éducation physique	physical training
bêkêr	işe yaramaz	vaurien	good for nothing, rascal
berger, *n.m.*	yalvarma, yakarma	supplication, prière	prayer
berger, *n.*	vasi, aracı, bakıcı	héritier, intermédiaire	heir
bergor, alîgor	kıble duvarının oyu-arak ölünün defne-dildiği mezar türü	tombe musulmane où le mort est placé dans une cavité pra-tiquée dans le mur tourné vers la Mecque	Moslem tomb inhere the body is placed in a cavity dug into a wall turned towards Mecca
betar; bêtar	afet, musibet	désastre, calamité	calamity, disaster
bîna	gören	qui voit, voyant	sighted person

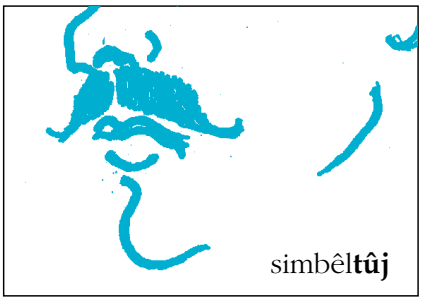
nebîn, kor, nebîna	görmeyen, kör	non voyant	blind, unsighted
nepenîn	saklamak, gizlemek	dissimuler, cacher	to hide, to conceal
nepenî	gizli, görünmeyen, saklı	secret, dissimulé, invisible	hidden, secret, invisible
nimandin	temsil etmek, göstermek	représenter	to represent
bizdonek	korkak, ödlek	poltron, peureux, froussard	coward, fearful
çilpandin	çırpmak, çalmak	chaparder, voler	to pinch, to steal
çarçik	kare	carré	square
çavteng	cimri, hasud	avare, envieux	miser
çêrî; çêlî	yavru	petit, enfant	the young (of an animal or bird), child
çeng bûn	fırlamak	1) bondir, 2) se précipter	1) to fly out, to leap out, 2) to rush
çepel	kötü, iğrenç, rezil	infâme, odieux, vil, dégoûtant	disgusting, vile, infamous
çîçik; çûk, çivîk, çûçik	kuş	oiseau	bird
çito; çawan, çilo, çere, çitil	nasıl	comment	how
dêmanî	yerleşik	sédentaire	sedentery, settled
derûd, derhûd	kefil	garanteur, caution	garantor
bi dest û lepan şer kirin	silahsız, tekme tokat kavga etmek	en venir aux mains	
destvala	eliboş	à mains vides	empty-handed
han, hawar	imdat	appel, secours	help, aid
hatin hana an hawara yekî	birinin imdadına gelmek	venir au secours de quelqu'un	to come to the help (assitance) (of)
duryan	kavşak, yol ayırımı	carrefour	crossroads
gî, gişt, hemî, hemû	hepsi, tümü	tout, tous, totalité	all, the whole
henzel: *petîşok*	Ebu Cehil karpuzu	variété de pastèque sauvage amère	wild and bitter water melon
hêvişandin	esirgemek, tasaruf etmek	épargner	to save, to spare
hilgivîn	kaldırmak, yükseltmek	soulever	to lift
hûtin: hewtin	havlama	aboiement	bark
manegî	soylu at	cheval pur sang	thorough breed
mirêkar; minêkar	arzulu, istekli	désireux, aspirant	eager, desirous, longing
pêçek, qumatk	kundak	lange	nappy
pelasekî kerkît	el tezgahında dokunmuş kilim	tapi tissé avec un métier manuel	hand woven carpet
pêmende	yoksun	privé, depourvu	deprived
pevçûn	kavga	querelle, bagarre	quarrel, fight
qelûnbesk, sibîl, qelûn	pipo	pipe	pipe
qulix	nöbetçi	gardien, veilleur	watchman, guard
rageşî	hırçınlık		
serhişkî	kalınkafalılık	entêtement	stubbornness
sipîsax	sapasağlam	robuste, en bonne santé	in good health robust
sîsik, dendik	çekirdek	noyau	nucleus, kernel (of a nut)
solbend, nalbend	nalbant	maréchal-ferrant	blacksmith
şihîn, mêzin	terazi	balance	scales
tejber	mefruşat	meuble	furniture
tertepêl	doktor muayenesi	auscultation	auscultation
venişţin	tünemek	se percher	to perch
veparimandin	titremek, silkelenmek	frissonner, frémir	to quake, to shudder, shiver
zaye	(onların) ürünleri	produit, progéniture	offspring

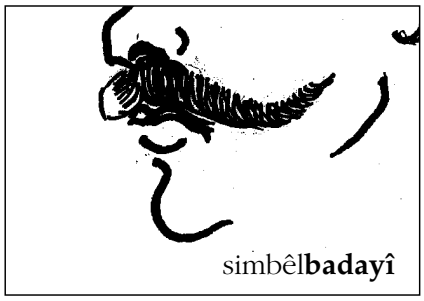
simbêl**palik**

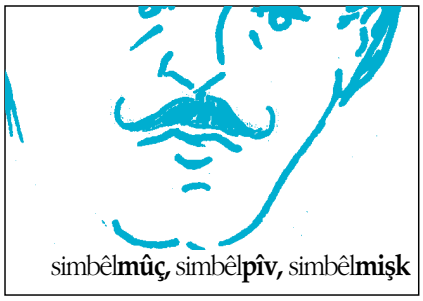
simbêl**qeytan**

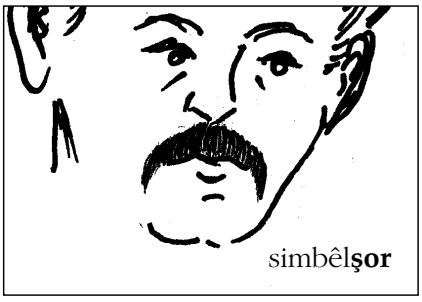
simbêl**tûj**

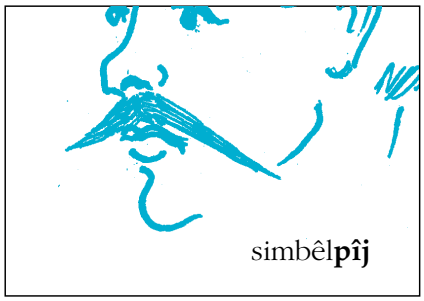
simbêl**badayî**

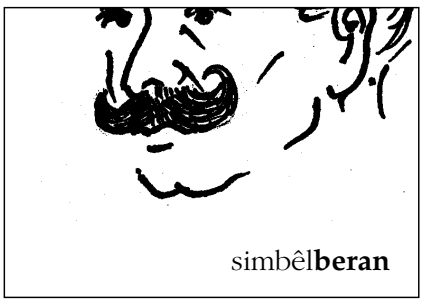
simbêl**mûç**, simbêl**pîv**, simbêl**mişk**

simbêl**şor**

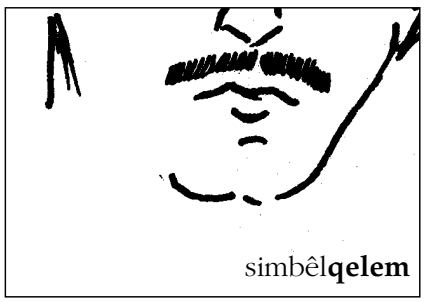
simbêl**pîj**

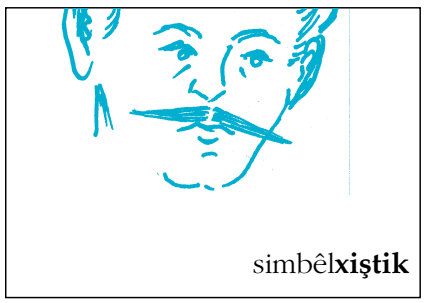
simbêl**beran**

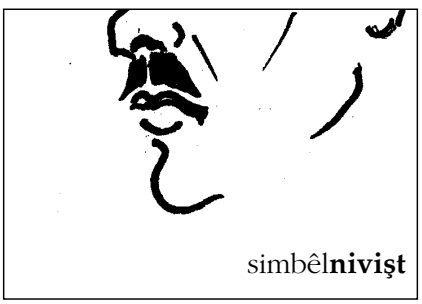
simbêl**gustîl**, simbêl**xelek**

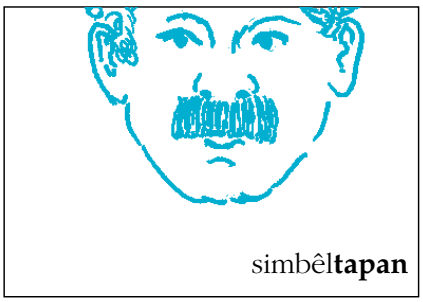
simbêl**qelem**

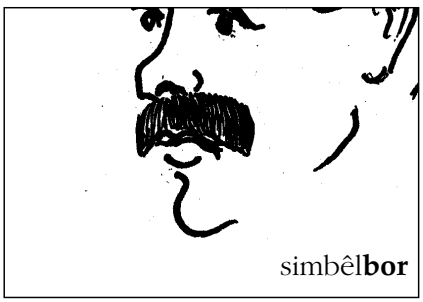
simbêl**xiştik**

simbêl**nivişt**

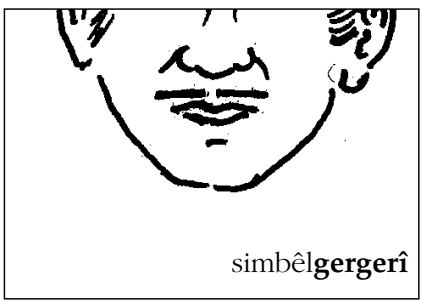
simbêl**tapan**

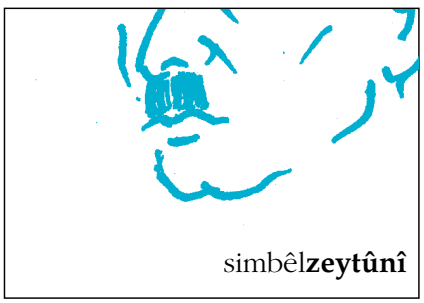
simbêl**bor**

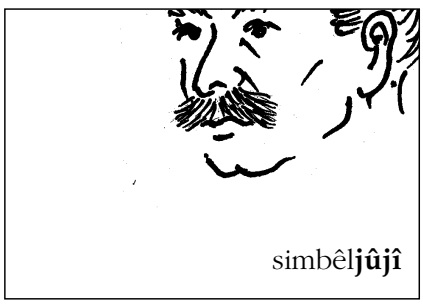
simbêl**sivnik**, simbêl**gêzî**

simbêl**gergerî**

simbêl**zeytûnî**

simbêl**jûjî**

Termên aborî

(II)

Amadekar : Salim ÇELIKER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
mezinbûn	büyüme	croissance	growth
lez	hız, sürat	vitesse	speed
leza mezinbûnê	büyüme hızı	vitesse de croissace	speed of growth
nisbet	oran	taux	rate
nisbeta mezinbûnê	büyüme oranı	taux de croissance	rate of growth
belavkirin	dağıtım	distribution	distribution
hatinî, hatin	gelir	revenue	income
hatiniya kêm	dar gelir	faible revenue	low income
hatiniya bilind	yüksek gelir	haut revenue	high income
guhêrbar	değişken	variable	variable
teraz	denge	équilibre	balance
bi teraz	dengeli	équilibré	balanced
bê teraz	dengesiz	déséquilibré	unbalanced
butçeya biteraz	denk bütçe	budget équilibré	balanced budget
terazname	bilanço	bilan	balance sheet, assessment
dewletgîrî	devletçilik	étatisme	statism
dewletgîr	develtçi	étatiste	statist, partisan of state control
Rêxistina Plankirinê ya Dewletê	Devlet Planlama Teşkilatı	Commissariat national du Plan	State Planing Organisation
gerr	dolaşım	circulation	circulation
gerra xwînê	kan dolaşımı	circulation sanguine	circulation of the blood
gerra mal	mal, eşya dolaşımı	ciculation des marchandises	circulation of the goods
bacên yekser	dolaysız vergiler	impôts directs	direct taxes
bacên neyekser	dolaylı vergiler	impôts indirects	indirect taxes
rawestîn	durgunluk	stagnation	stagnation
rawestîna aborî	ekonomik durgunluk	stagnation économique	economic stagnation
siyaseta aborî	ekonomi politikası	politique économique	economic policy
aborînas	iktisatçı	écnonomiste	economist
kar	1) iş, 2) kazanc, kar	1) travail, occupation, 2) profit, bénéfice,	1) work, labour, job, 2) profit, benefit
karker	işçi	ouvrier	worker, workman
kardar	çalışan	qui a un emploi, salarié	employed worker
karmend	memur	employé, fonctionnaire	employee, civil servant
karbidest	yönetici	dirigeant	official, ruler, leader
kardêr	işveren	employeur	employer
xebitandin	çalıştırmak, işletmek	employer, faire travailer	to employ
xebitandin	çalıştırma, işletme	action d'employer, emploi	employment

Devoka Qerejdaxê

(IV)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kem	kısa, kesik	court, coupé, tronqué, amputé	short, cut, truncated, amputated
Ez poz jêkim kemo ye, ez guh jêkim kerro ye, bêar bêarê herro ye			
kem kirin	kısaltmak, (saç, tüy v.s. gibi şeyleri) kesmek	écourter, racourcir, tronquer, amputer	to shorter, to truncate, to amputate
kerrax, çırpan	tarla, bağ ve bostan sulamada su tevziatçısı	personne chargée de la répartition de l'eau dans l'agriculture et l'horticulture	person responsable for distribution of irrigation
kerdî, kertik	ark, evlek,ya da karığın sırt kısmı	bordure d'une rigole d'irrigation	bank of an irrigation channel
kerge, kergan	1) üzüm kaynatma kazanı, 2) bağ bozumu dibeği	1) grand chaudron utilisé pour faire bouillir le jus de raisin, 2) grand mortier de vendange pour presser le raisin	1) cauldron for boiling grape juice 2) vine press
kerkere	iriyarı, iriyarı kimse	corpulent, massif, armoire à glace	corpulent, big-bodied, stocky
kerme, dirg	ahırlarda kurumuş gübre, kesek	engrais animal formé dans l'étable	manure
kerkon	eski kıl çadır parçası	pièce d'étoffe de tente en poils	
kertal	kurumuş kenger	chardon seché	dried thistle
keramper: kerengper:	kurumuş diken		
stirî û qirş û qalên hişk			
kerempero bi kû de ? Ba bi kû de bibe !			
keskûsor, keskesor, heftreng	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
keşîş, keşe, qeşe	papaz	prêtre	priest
reben	rahib	moine	monk
metran	piskopos	évêque	bishop
kevn û kot; kerkot	kırık dökük, eski püskü	vieillerie, antiquaille, friperie	second hand objects or clothes
kewaşe, kewî	kurumuş ot, dal, çalı çırpı gibi şeyler	brindilles sèches	dry sticks, thorns, or twigs
kewişandin	budamak	tailler, émonder	to trim, to prune
kêlik, kêl	mezar taşı	pierre tombale	tomb stone
kêrt, kart	25 kuruş değerindeki para birimi	pièce de monnaie turque de 25 kurus; quart de livre	Turkish 25 kurus coin, quarter of a lira

kêsrek, kêsek, kêstig, kêstil, kestek, guntil, şel	kesek	motte de terre	clod, lump of earth
kêş, nm	serkeş, külhan beyi	voyou, racaille, canaille	rowdy, bully
kêş, nf.	kuyruk, ard arda sıraya girme	queue (en file indienne)	queue
kidê kidê, gidê gidê	oğlağa seslenirken kullanılan sözcük	locution utilisée pour s'adresser aux agneaux	expression used for calling or adressing lambs
kidik: karikê biçûk	yeni doğmuş oğlak	l'agneau qui veint de naître	new-born lamb
kijole; qirş, qirjik	kirişlerin üzerine serilen çalı çırpı gibi şeyler	brindilles étalées sur les poutrelles pour couvrir le toit de maisons traditionnelles	twigs placed over roof beams for thatching a house
kilandin	yayık yaymak	baratter	to churcn (milk)
kil, *nm*	sürme	khol, hohol	kohl
kil kirin, kil dan, **kil kişandin**	sürme çekmek	mettre du khol autour des yeux	putting kohl round the eyes
kil, *nm*	sallama	action de balancer	swinging
kil kirin, kil dan	sallamak	balancer, secouer	to swing, to shake
kiraşo	çamaşırcı	blanchisseuse	washerwoman
kirênek, kikirk, kirkirîk, kirtik	kıkırdak	cartillage	cartillage, gristle
kirifandin	kıtır kıtır yemek	croquer	to crunch, to eat with a crackling noise
kitanbelaş, belaş, malbelaş	keten bezi	tissu en lin grossier	rough linen cloth
kivil	hayvan postu	peau d'animal	undressed skin
kix	(çocuk dilinde) pis, kötü şey, kaka	(dans le language enfantin) vilain,sale, mauvais	nasty, dirty (child talk)
kixs, kixsik	soğan arpacığı	échalotte	shallot, sping onion
kiz	yanık yün kokusu	odeur de laine brûlée	smell of burnt wool
kizin	burçak	cesse	common vetch
kizirandin	1) tütsülemek alazlamak, 2) kazandibi olmak, tencere dibinin tutuşması	1) flamber (une volaille), brûler (poils, cheveux) 2) attacher, coller (pour une marmite)	1) singe (feathers or hair), 2) stuck (to bottom of cooking pot)
koçek	köçek, iyi oynayan	danseur	dancer
kodik	ağaç yada topraktan yapılmış kab	écuelle, en sébile, bol en bois ou terre cuite	porringer, wooden bowl
kodika parsê	dilenci çanağı	sébile du mendiant	begars' alms bowl
kodika şivanan	çoban çanağı	écuelle du berger	shepherd's bowl
kîp kirin	kenetlemek, oturtmak yerleştirmek	cramponner, lier fortement	to cling tightly, to bild tightly
kokim	kocamış, çok yaşlı kimse	vieillard,e	very old person
kolke: çûkeke wek beraşe ye sînga wê deqdeqî ye			
kolm, korm, lak, **darîn**, hewdik, qafik	köpek yalağı	auge (pour chiens)	feeding bowl (for dogs)
kone	kurnaz	rusé	cuny

korx, cirn, conî, cunî	oyuk taştan dibek, kurna	grand mortier en bois ou en pierre	large wooden or stone mortar
kosre, kosere, berê kartîk	bir cins zimpara taşı	eméri	
kobe	kadın giysilerinin kenarlarına başka bir kumaş parçası ya da danteli dikme yoluyla yapılan işleme.		
koval	sarmal, helezonik	spiral, hélicoïdal	spiral, helicoidal

Ferhengoka ***Hawarê***

(II)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
bandev, mistî	kar fırtınası	tempête de neige	snow storm
berpê kirin	sunmak, arz etmek	présenter	to present
berwar	yamaç	versant, flanc	slope, side (of a hill)
berweq	bir çeşit tüfek	une sorte de fusil	a kind of gun
bîşeng, şêngebî, şorebî	salkım söğüt	saule pleureur	weeping willow
bijandin	arzu etmek, iştahı çekmek	désirer, avoir envie de	to desire, to want sth.
çêlî	yavru	petit (d'un homme ou d'un animal)	young (human or animal)
daketî	ahfad, torun	descendant	descendant
fêlçakî: kiryara baş	iyi fiil	bonne action	good turn, good deed
gurmijîn	kükremek	rugir (lion)	to roar
gurmist, kulmist, kulm	yumruk	poing	fist
gizing	şafak	aube (du jour)	dawn
hingura êvarê	magrib	crépuscule	twilight, dusk
hûrbijarî	özenle	avec soin, attentivement	carefully
keşaf	izci	scout	boy scout
kundayî	işlenmiş sırmalı	brodé (de fil d'or ou d'argent)	gold or silver embroidered
kutefir	selva kuşu, bıldırcın	caille	quail
lêz	kul, köle	esclave	slave
lûç	hile, oyun	ruse, tricherie	trick, cheating
pêrû, bist, pêwr	Süreya yıldızı, ülker	Pléiades	the Pleiades
piştdawî	kıyamet	jour du Jugement dernier	Doomsday, Last Judgement
qerepûşî	kara puşu	voile noir	black veil
qunders, qunederz, *nf*	iğne ardı	point amère	backstitch
zûxal, zûhêl, *nf*	makas ağzı, artık, bez yada kumaş parçası		
qurç, qurt, *nf*	su yudumu	gorgée d'eau	mouthful (of water)

qurçandin, daqurtandin	yutmak	avaler	to swallow
çavqurçkirin, çavqurçandin	göz kırpma	clignenent des yeux	twinkling
çav qurçandin, çav qurç kirin	göz kırpmak	faire de l'œil, cligner de l'œil	making eyes, winking (at s.o.)
rawes	durak	arrêt	stop
reşiş, rişêşk	kısa süreli hafif yağmur	pluie fine de courte durée	
şapat	kısa süren serpinti	petite pluie de courte durée	birds nest build with stones
şapato	havaya göre yer değiştiren, fırsatçı	opportuniste	opportunist
sehgura sibê, sewgurî	alaca karanlık, fecir	entre chien et loup	at dusk, at twilight
sergevaz: rêber, mezin	lider, büyük	leader, chef	leader, chief
serheng	albay	colonel	colonel
solîn, *nf*	1) gonca, 2) çiçek tarlası, 3) taşlarla yapılmış kuş yuvası, 4) künk	1) boufon (de fleur), 2) champs de fleurs, 3) nid d'oiseau gravé sur la pierre, 4) conduite d'eau en terre	1) bud, rose bud, 2) field of flowers, 3) bird nest graved on stone,4) earthenware water pipe
stiwar	sabit, sağlam	robuste, solide	robust, solid
şemirandin	1) terk etmek, bırakmak 2) uyuşturmak	1) abandonner, 2) engourdir	1) to give up, to abandon, 2) to (be) numb
xew lê tewirîn	uykusu kaçmak	avoir du mal à dormir, perdre le sommeil	to be unable to sleep to loose one's sleep
totik; tutuk, qelefîsk, tondik, kundkî, qilûzk	çömelme	accroupissement	squatting, crouching
tût vedan	çömelmek	s'accroupir	to squat, to crouch down
vekît	dikte	dictée	dictation
vekîtandin	dikte etmek	dicter	to dictate
vemaltin	çevremek	retrousser les manches	to roll up one's sleeves
vemiştin, şûştin	yıkamak	laver	to wash
dest vemiştin,	el yıkamak,	s'en laver les mains,	to give up, to wash one's hands (of s.th)
dest jê şûştin	umudunu kesmek, vaz geçmek	renoncer	to give up, to wash one's hand of sth.
warkoz, alkoz	kışlak	campement d'hiver (for animals, (pour nomades)	winter quarters nomads or an army)
werşeq	vaşak	lynx	lynx
werihîn, weşîn, werîn	dökülmek, düşmek	tomber (feuille, cheveu)	to fall (hair, leaves)
xaf, haf, diyar	görünüm, görme, huzur	en vue, à la vue	in view of
çûn xafa (hafa) yekî	birini ziyarete gitmek	rendre visite à quelqu'un	to pay a visit to s.o.
xwestî	sözlü	promise	engaged to be married
zandûr	dehliz, oyuk	corridor	corridor
zemberîş, balîv, balgî	yastık	oreiller	pillow
zikmakî	fitrî, doğuştan olan	congénital	congenital

zimag, nizar, keresî	güneş görmeyen yamaç	versant ne recevant pas le soleil	sunless slope
zîvar, hejar	yoksul	indigent, pauvre	indigent, poor, needy
zomp, mirc, geran	balyoz	masse, casse-pierres	sledge hammer

KEVIRÊN BIHADAR

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Kevirên bihadar : (î) Gem, gemstone, (t) kıymetli taşlar

Berî her tiştî pêdivî ye, ku em piçekî li ser peyva **kevir** rawestin. Ji ber ku peyva **kevir**, di zaravayê kurmancî de, di hindek devokan de bi maneya zinar e, ango tehtekî mezin û qerase ye. Di cîhê peyva **kevir** de, ew peyva **ber** bi kar tînin. Ne bi tenê di hin devokên kurmancî de, lê di zaravayên din yên kurdî de jî ji bo peyva **kevir**, peyva **ber** tête bi kar anîn. Bo nimûne: bi zazî **ber**/**bere**, bi soranî, feylî, lorî û lekî **berd**. Vêca heçî peyva **ber** e, ji bilî maneya **kevir**, di kurmancî de xwedî çend maneyên din e jî. Wek: 1.fêkî, meywe; semere, 2.nekêmber, biber, 3.pêş, 4.rû, 5.hindav, îstiqamet, 6.dên (dîtin), temaşe û hwd. Ji bo ku em ji vê tevliheviyê bi dûr kevin, me çêtir dît ku em peyva **kevir** wek forma sereke bi kar bînin.

Ji milekî din ve, mirov dikare di şûna **kevirên bihadar** de, herwekî ku di klasîka kurmancî ya Memê Alan de jî hatiye 'emilandin, **kevirên gewher** jî bibêje.

Kevirên bihadar li gor cîhên ku ew lê têne bi kar anîn, dibin 3 tof:
1. Yên ku wek xişir, xemil û xêz, têne bi kar anîn, 2. Yên ku wek derman û herweha ji bo armancên hunerî û teknîkî têne bi kar anîn, 3. Yên ku ji bo alavên navmalê, kinc, mobîlya, tablo, xemil û dekorasyonên mîmarî têne bi kar .

Ji bilî vê, ew li gor şefafbûna xwe jî dibin çend tof:
1. Tamşefaf, 2. Nîvşefaf, 3. Neşefaf

Kevirên bihadar ji aliyê hişkbûna xwe ve jî dibin 3 tof:
1. Hişk, 2. Nîvhişk, 3. Nerm

Di sîstema senifandina kevir bihadar de, nirx û bihayê kevirên zînetê, li gor hişkbûn, taybetmendiyên optîkî û herweha li gor peydabûna wan têtе tesbît kirin. Gewher yan jî kevirên bihadar ji kevirên zînetê yên dereceya 1, 2 û 3yan, lê kevir nîvçebihadar jî, ji kevirên zînetê yên dereceya 4 û 5an têne hesêb. Ev yeka han jî bûye sedema ku ew di sê tofan de bêne bi nav kirin:
1. Kevirên bihadar, 2. Kevirên nîvçebihadar, 3. Kevirên xemlê

Lê zanista nûjen ya kevirên bihadar bi vê senifandinê ne qayîl e. Ew hemû mîneral û kevirên ku ji bo xemlûrêzê têne bi kar anîn, wek kevirên bihadar bi nav dike. Ji lewra jî wê dike 2 tof:
1. Kevirên bihadar yên mîneral
Ku ev jî ji van koman pêk têt: 1. Element, 2. Sulfîd, 3. Halojenîd, 4. Oksîd, 5. Karbonat, 6. Sulfat, 7. Fosfat, 8. Sîlîkat, 9. Terkîbên organîk.
2. Kevirên bihadar yên ne mîneral.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
almas (=elmas, almast) (yûnanî : adamas)	elmas	diamant	diamond
almasa reş	kara elmas	diamant noir	black diamond
almasa traşkirî	yontulmuş elmas	diamant taillé	cut diamond
almasa sertîrkî (=almasa peykanî)	okucu biçiminde yontulmuş elmas	diamant taillé en forme de flèches	a kind of dimonds in the shape of arrow-heads
almasa xaldar (=almasa bixal)	benekli elmas	diamant tacheté	a diamond with ablack or red mark (worthless)
almasa şîrîn (=elmasa nebatî)			a kind of diamond
almasa xam	işlenmemiş elmas	diamant brut	unpolished diamond

korûnd: (sanskrîtî kuruvinda)	korindon	coridon	corundum
yaqût (=aqût) (yûnanî: yakothos)	yakut	rubis	ruby
yaqûta şîn	gök yakut, safir	saphir	blue gem, saphire
yaqûta zer	sarı yakut	topaze	yellow gem, topaz
yaqûta mor (=yaqûta binevşî)	mor yakut	améthyste	amethyst
yaqûta le'l	lâ'l yakut, grena	grenat	garnet
yaqûta sor	kırmızı yakut	rubis	red gem, ruby
yaqûta Îskenderî	İskender yakutu	rubis d'Alexandre	precious stones gathered by Alexander's companions when retuning from the regions of darkness
yaqûta hinarî	nar regi yakut	rubis couleur grenade	pidgeon blood ruby
yaqûta seyyal	seyyal yakut	rubis de première eau	ruby of fine water
yaqûta nerm	yumuşak yakut		poorer kind of precious stone
yaqûta kesk	yeşil yakut	saphire vert	green saphire
yaqûta pembe	pembe yakut	rubis rose	pink ruby
yaqûta erxewanî [padparadscha] : (sanskrîtî)	erguvan regi yakut	rubis pourpre	purple ruby
yaqûta porteqalî	turuncu yakut	saphire orange	orange saphire
yaqûta spî	beyaz yakut	saphire blanc	leukos saphire
yaqûta xam	işlenmemiş yakut	rubis brut	unpolished ruby
le'l	lâ'l	rubis, grenat	ruby
le'la abdar (=le'la xoşav)	lâ'l-ı hoşab	rubis de 1ère eau	a most brilliant ruby
le'la pîvazî		rubis rouge et blanc	a kind of red and white ruby
le'la sertîrkî	ok ucu şeklinde oyutulmuş yakut	rubis forme de tête de fléche porté en boucle d'oreille	a ruby of the shape of an arrow-head worn as an eaning
le'la doşabî (=le'la doşavî)	şurup renkli yakut	rubis couleur de syrop	a syrup - coloured ruby
le'la rehdar	kusurlu yakut	rubis ayant un défaut	a ruby with a flaw or defect
le'la nab	lal-ı nab	rubis lustré	lustrous ruby
le'la qulnekirî (=le'la kunnekirî/nesimtî)	delinmemiş yakut	rubis non percé	undrilled ruby
le'la yaqût	la'l yakut	grenat	garnet, carbuncle
lûlû (lû'lû')	inci	perle	a pearl
lûlûya meknûn	kabuğunda saklı inci	perle caché dans sa coquille	a pearl concealed in its shell
lûlûya munezzed	seçkin inci	perle en vue, espacée	pearls neatly strung
lûlûya şehwer	şahane inci	perle royale, très précieuse	a pearl worthy of a king, very precious pearl

durr	inci	perle	pearl
durra ‘Edenî	Aden incisi	perle d’Aden	pearl of Aden
durra giranmaye	büyük ve değerli inci	perle précieuse	precious and big pearl
durra xoşav	şefaf inci	perle de belle eau	fine pearl
durra menzûm	düzenli inci	perle régulière	strung pearls
durra meknûn	kabuğunda saklı inci	perle caché dans sa coquille	hidden pearl in its shell
durra nab	parlak beyaz inci	perle blanche brillante	shining white pearl
durra qulnekirî (=durra hunnekirî/nesimtî)	bakire inci	perle vierge, non percée	virgin pearl, unbored pearl
durra nefîd	inci dizisi	rangée de perles	a string of pearls
durra sedefnîşîn	sedefte saklı inci	perle lovée dans le nacre	a pearl which is still in its mother of pearl
durra semîn	iri ve değerli inci	grosse perle pressieuse	precious pearl
durra sîrab	iri inci	grosse perle	large pearl
durra şehdane	çok iri inci	très grosse perle	very large pearl
durra şehwer	şahane inci	perle royale, magnifique	magnificent pearl
durra yêgane	eşsiz inci	perle sans pareille	a matchless pearl
durra yekdane	ender inci	perle rare	rare pearl
durra yekta	ender ve değerli inci	perle rare et très précieuse	rare pearl, pearl of great price
durra yêtîm	öksüz inci	perle solitaire, rare	rare pearl
pîroze (=pîrozank)	firuze, türkuvaz	turqoise	turquoise
mircan (=mercan)	mercan	corail	coral
mircana reş	siyah mercan	corail noir ou mort	black coral
sedef	sedef	nacre	mother-of-pearl
mirarî (=merwarî, megrît)	inci	perle	pearl
zimrûd	zümrüt	émeraude	emerald
‘eqîq (=heqîq)	akik	agate	agate, carnelian
‘eqîqa Yêmenî	akik-ı Yemeni	agate du Yémen	carnelian from Yemen
topaz: (sanskrîtî: tapas)	topaz	topaze	topaz
topaza spî, şîn, zer, porteqalî, qehweyî, kesk, pembe	betyaz, mavi,sarı, turuncu, kahve, yeşil, pembe topaz	topaze, blanc, bleu, jaune, orange, maron, vert, roze	
zergûn: (farisî: zerdgoon)	zirkon	zircon	zircon
kehrîbar (=karîban)	kehribar	ambre	amber, yellow

kehrîban, kahreban, karban)			amber
kevirê Oltîyê =berê Oltîyê, kevirê Erzeromê, kehrîbara reş	siyah kehribar, kara amber, Erzurum taşı, Oltu taşı)	ambre noir	amber black
kevirê Silêmanî	damarlı akik	onyx	onyx
kevirê lûle	Eskişehir taşı, lüle taşı	meerschaum	
qîlê fîlan (=kêlbeyê fîlan)	fildişi	ivoire	ivory
billûr (=krîstal, belor, belûr)	kristal	cristal	crystal
berzîvk (Kevirekî reş î wek yê Oltîyê ye)			
metalên bihadar	kıymetli metaller	métaux précieux	precious metals
zêr	altın	or	gold
zêrê zer	sarı altın	or jaune	yellow gold
zêrê spî	beyaz altın	or blanc	white gold
zîv	gümüş	argent	silver
platîn	platin	platine	platinum

Çend peyvên ku bi pêşekariya kevirên gewher ve peywendîdar in :

almastraş (= elmastraş)	elmas yontucusu	diamantaire	diamond cutter
traştin, traş kirin (=daterişîn)	yontmak	tailler	to cut
traştin, traşkirin (=daterişandin)	yontma, yontmak	taille	cutting
li ser şuxilîn, li ser kar kirin	işlemek	incruster	to encrust, to inlay
liserşuxilîn, liserkarkirin	işleme	incrustation	inlaying
'eyar, 'iyar	ayar	carat	carat
zîvker	gümüşçü; gümüş işleyen	orfèvre, spéci-aliste d'argenterie	silversmith
zîvkerî	gümüşçülük; gümüş işlemeciliği	argenterie	silverware
zîvfiroş	gümüşçü, gümüş satan	marchand d'ob-jets en argent	silver jewelry merchant
zêrker	kuyumcu; altın işleyen	orfèvre en bijoux d'or	goldsmith gold jewelry
zêrkerî	kuyumculuk; altın işlemeciliği	orfèverie de bijoux d'or	gold ware gold jewelry
zêrfiroş	kuyumcu, altın satan	marchand de bijoux d'or	gold jewelery merchant

hejmar 21 havîn 1997

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Elmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 21emîn

Civîna 21emîn ya Kurmancî li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 30ê adarê û 5ê nîsana 1997 de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, îdyomên kurdî, nifrînên kurdî, devoka Qerejdaxê û ferhengoka Hawarê xebitîn.

Di vê civînê de Xosrow Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Abdullah Emîn Bêtasî (Behdînan), Salim Çeliker (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Cizîrê), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Sucaî (Şikak), Veysi Zeydanli (Bidlîs), Reşo Zîlan (Agirî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara *Kurmancî* de tên belav kirin.

Termên aborî

Amadekar : Salim ÇELİKER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
malê giştî	kamu malı	bien public	public good
xizmeta giştî	kamu hizmeti	service public	public service
aboriya girtî	kapalı ekonomi	économie fermée	closed economy
aboriya vekirî	açık ekonomi	économie ouverte	open economy
bazara reş	kara borsa	marché noir	black market
aboriya têkel	karma ekonomi	économie mixte	mixed economy
hêjahî	değer	valeur	value
hêja	değerli	1) qui de la valeur, valeureux, 2) cher	1) valuable, worthy, 2) dear
ne hêja	değersiz	sans valeur	worthles
hêja bûn	değmek, değerinde olmak	valoir	to be worth
hêjahiyên civakî	toplumsal değerler	valeurs sociales	social values
hêjahiyên manewî	ahlakî değerler	valeurs morales	moral values
hêjahiya lêzêdebûyî	katma değer	valeur ajoutée	added value
mezaxtin (bimezêxe)	tüketmek	consommer	to consume
mezaxtin	tüketim	consommation	consumption
serane	kişi başına	per capita, par tête	per capita
mezaxtina serane	kişi başına tüketim	consommation per capita, par tête	per capita consumption
mezêxer	tüketici	consommateur	consumer
mezêxerî	tüketicilik	consommation	consumership
bikir	alıcı	acheteur, client	buyer, purchaser
civata mezaxtinê	tüketim toplumu	société de consommation	consumer society
darayî, adj.	mali	financier	financial
darayî, n.	maliye	finances	finance
wezareta darayiyê	maliye bakanlığı	ministère des finances	ministry of finance
sala darayî	mali yıl	année financière	financial year
jmaryar, hesabdar	muhasebeci	comptable	accountant
jmaryarî, hesabdarî	muhasebe	comptabilité	accountancy, bolok-keeping
navînî	ortalama	moyenne	average
bi navînî	ortalama olarak	en moyenne	in average
navînî kirin	ortalama yapmak	moyenner, faire la moyenne	to average
bazargerî	pazarlama	commercialisation	marketing
bazarger	pazarlayan	la personne qui commercialise, commercial	marketer
endustrî	endüstri	industrie	industry
endustrîger	sanayici	industriel	industrialist
sendîka	sendika	syndicat	trade-union
sendîkager	sendikacı, sendika yöneticisi	syndicaliste	trade-unionist
bi sendîka, endamê sendîkayê	sendikalı, sendika üyesi	syndiqué, membre d'un syndicat	member of a trade-union
bê sendîka	sendikasız	non syndiqué	who is not affiliated to a trade-union
bazara serbest	serbest piyasa	marché libre	free market
bihayê destekkirî	taban fiyatı	prix de soutien	support price
çandinî, werzêrî	tarım, ziraat	agriculture	agriculture
hêwişandin, paşdestî, sixberî, paşkeftî, destberî	tasaruf	épargne	savings
malên guhêzbar	taşınır mallar	biens meubles	movable goods, movable property
malên neguhêzbar	taşınmaz mallar	biens immeubles	real estate, immovable proprety
takemafî	imtiyaz	exclusivité	exclusive rights
takemaf	imtiyaz sahibi	qui a le droit exclusif	who has the exclusive right
takedestî, yekdestî, pawan	tekel	monopole	monopoly
takedest, yekdest, pawandar	tekelci	monopoliste	monopolist
lihevkirin, pêkkirin	sözleşme	convention	convention, agreement
bitevahî, pêkveyî	toplu	collectif	collective
lihevkirina bitevahî	toplu sözleşme	convention collective	collective convention, agreement
civakî bûyin	sosyalleşmek	devenir social, être social	to be socialized
civakî kirin	sosyalleştirmek	socialiser	to socialize
miz, mizd	ücret	salaire	salary, wage
romizî, (m.)	gündelik, yevmiye	salaire quotidien	daily wage, daily pay
mehmizî, mûçe	aylık ücret, maaş	salaire mensuel	monthly wage
destmizî	el emeği, el ücreti	salaire pour un travail manuel	wage for a manual work
ber, (n)	ürün	produit	product
berhem, (m)	1) ürün, 2) eser	1) produit, 2) oeuvre	1) product 2) work
berdar, biber	verimli	fructueux	fruitful
berhemdar	üretken	productif	productive
berhemdarî	üretkenlik, verimlilik	productivité	productivité
berdarî	verimlilik	fertilité	fertility
ber dayin, ber înan, berhemdan	ürün vermek	produire, donner des fruits	to produce, to yield
ber hilanîn, ber rakirin	ürün elde etmek	récolter	to harvest, to agather (in)
hilberandin, berhem derandin	üretmek	produire	to produce
berhemhêner, berhîner	üretici	producteur	producer
hilberandin	üretim	production	production
hilberdar	üretken	productif	productive
hilberdarî	üretkenlik	productivité	productivity

Devoka Qerejdaxê

(V)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
koxpinîk [ma qey ez koxpinîkî me ku tu min deyim bixapînî; ma kesê koxpinîkî heye ?]	enayi, ahmak anlamında [kandırılacak kadar enayi miyim ; Enayi mi var ?]	idiot, imbécile	idiot, fool, jerk
koz	1) kuzu, oğlak ağılı, 2) çadır içinde etrafı çitle çevrilmiş bölüm, 3) şubat ayında hava, su ve toprağın ısınması	1) bercail pour agneaux, 2) compartiment d'une tente entouré de haies 3) échauffement soudain du temps vers fin février	1) sheep fold, sheep pen, 2) section of a tent surounded by fences, 3) increase of warmth supposed to fall from the sun, successively into air, water and earth in late February
kwêrgî (kerguh, keroşk, kevroşk, kîroşk, kerwêşk, kêrûşk)	tavşan	lapin, lièvre	hare, rabbit
kudik	domuz ve benzeri hayvanların yavrusuna verilen ad	petit d'ourse ou de truie	(bear) cub, whelp, piglet
kulik, guhbalîv	1) yastığın her iki başına geçirilen kılıflar, 2) çoban kepeneğinin başlığı	1) tissu de couleur couvrant les deux extrémités d'un traversin, 2) bonnet et manteau en feutre des bergers	1) colored fabric covering both ends of a cushion, 2) felt cap and vest of shepherds
kulmişt	iki elin bir araya getirilmesiyle oluşturulan dolu avuç	à pleines mains, quantité contenue dans les deux poignées jointes	(unit of mesure) contained the amount in the palms of both hands when held together
kun	su tulumu	outre d'eau	water skin
kuncandin	dişle kemirir gibi ezmek	presser comme si on devait ronger	to gnaw
kungî	çadırda üzerine yatak konulan özel yapılmış tahtalar	planche de bois sur laquelle on range les matelas (dans une tente)	wooden plank on which mattress is placed (in a tent)
kurr	çıplak dağ tepesi	éminence nue, déboisée d'une montagne	bare hill top
kurisîn	kemirmek	être rongé, grignoté	to become worn, corroded, eroded
kurisandin	aşındırmak	ronger	tognaw, to nibble
kur kirin	tıraş etmek	raser	to shave
kurîşk	kıvırcık	bouclé, frisé	curly (hair), crisp
kurot	yassı, küt burunlu	dont le bout du nez est rond, abrupt	who has a blunt nose
kurpist, kurrepist	fısıltı	chuchotement	whisper
kurtêl	ekmek kırıntısı	miette	crumb (of bread)
kuş	boş, çürük	nullité, vaurien	hollow, empty, devoid of content
kevirê kuş	süngер taşı	pierre ponce	pumice stone
kut	sütun, dayak	colonne, pilier	column, pillar, support
kûlik	1) toz, kıl, 2) küllük	1) cendre, 2) amas de cendres	1) ash, dust, 2) pile of ashes
kûp kirin	hacamat yapmak	faire des saignées	to cup (to let (patient's) blood)
kût	kötürüm	paralytique	crippled
kût bûn	kötürüm olmak	devenir paralytique	to beccome crippled
lalî	çocuk dilinde uyuma	dodo	sleep (baby talk)
lalî kirin	(çocuk dilinde) uyumak	faire dodo	to sleep (baby talk)
lalûte	konuşma yeteneği kıt olan, konuşmayı beceremeyen	qui bégaie qui a du mal à parler	tongue tied
lapûrî	eski püskü giysi v.b.	fripes	rags, frippery, old tattered clothes
lem	1) salatalık, kabak, kavun, karpuz v.b. teveği, 2) hayvan memesi	1) plante (de pastèque, de melon, de concombre), 2) mamelle	1) vine (of cucumber, squash, melonplants), 2) udder, animal teat
sênîya lengerî	lenger tabak	assiette en cuivre grande et plate	large copper dish
lewlewok	velveleci	tapageur, bruyant	person who likes loud noise
lexer	uyuşuk, durgun	léthargique	stagnant, indolent
lexerî	hareketsizlik, durgunluk	léthargie	stagnancy, indolence
lext	itme	poussée, bousculade	
lext kirin	itmek	pousser	to push, to shove
maga	bak hele !	dis donc! oh là là!	look!
mak	1) ana, anaç, 2) oyunda ebe	1) mère, matrice	1) mother, 2) " it " (in games)
malkir	ev kuran, yuva kuran	qui fonde un foyer (une famille)	who starts a home
maliştin	süpürmek, silmek	balayer, essayer	to sweep, to erase
marîjok, marmarok, majmajok, marzizerk	kertenkele (ev kertenkelesi değil)	lézard	lizard
mastêrk, kovik	huni	entonnoir	funnel
masûr	masüra	navette (de tisserand)	weaver's shuttle
maz	5 yaşındaki koç	bélier âgé de 5 ans	5 years old ram
mazbir (mazber)	koyunların tırnaklarında meydana gelen bir hastalık	une maladie affectant les pattes des moutons	hoof disease of sheep
mecî	genç dişi deve	jeune chamelle	young female camel
melisîn	(korkudan) büzülüp sinmek	être intimidé	to cringe in fear
merş	büyük kıllı bir kilim türü	tapis tissé en gros poils de chèvre	type of kilim (flat weave carpet) made with coarce hair
mervan	sevecen, kadirbilir, mihriban	amical, cordial	appreciative, friendly receptive
merxur, rîşa mêrxur, birîna mêrxur	cüzzam	lèpre	leprosy

mêr kirin	kadının kocaya varması, evlenmesi	se marier (pour une femme), prendre un mari	to marry (of a women)
mêş û mol	haşarat (sinek v.b.)	insectes	insects, bug
milik	hörgüç	bosse d'un chameau	camel's hump
mirar bûn	murdar olmak	crever (pour un animal)	to die without ritual slaughtering (of ox, cow, sheep, goad)
mird	başta oluşan kepek v.b.	pellicule de cheveux	dandruff
mirîşka avê/avî	su tavuğu	poule d'eau	water fowl
mirîşo	ölü yıkayıcısı	personne qui fait la toilette du mort	one who washes corpses
bi mirinayî, bi mirina (bi mirinayiya wê bû)	ölümüne	à mort	unto death
misas	üvendire	aiguillon, pique-böuf	ox-goad
misdan, mizdan, perixandin, gemirandin	ovmak	masser	to massage, to rub
misdan	ovma, masaj	massaj	massage
mist	avuç	poignée	handful (3 fist)
xurî, avlek	çiçek	vérole	smallpox
sorik	kızamık	rougeole	measles
mitêl, şelte	şilte	matelas rudimentaire	thin mattress
mixmar	kor, kor halindeki ateş	braise	embers
mîkutok, mîrkutok	su çiçeği	petite vérole, varicelle	chicken pox, varicelle
mîna, wek, wekî, bîna	gibi	comme	like, as
mîrustan, murîstan	vücutta kuru yara açan bir egzema türü	une sorte d'eczema	type of eczema
bîrov	sulu egzema	eczéma	eczema
mîzmîzk, mîzdank	mesane	vessie	urinary bladder
mojmojî, demdemî, rengarengî	istikrasız, dalgası belli olmayan	fantasque, lunatique	moody

Ferhengoka *Hawarê*

(III)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**înglîzî**
mirx : teyr	kuş	oiseau	bird
pat	kasımpatı	chrysanthème	chrysanthermum
balafira dûrger	uzun mesafe uçağı	avion à longue distance, long courrier	long distance aircraft
mafir : himin, hey, hemin	nasılsa, mademki	puisque	in any case, since as
dirêjî (yekî/tiştekî) kirin	birine, bir şeye hücüm etmek	attaquer quelqu'un / quelque chose	to attack sb/so
bi darî (diyarî) yekî ketin	birini ziyaret etmek, birinin huzuruna çıkmak	rendre visite à quelqu'un, avoir une audience avec quelqu'un	to pay a visit, to have an audience
dûpaş	fiil takısı	suffixe verbal	verbal suffix
mit	tepe, tümsek	motte	clod, lump
ewlegeh; star	sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
pelax	yıkık kuru ot	herbe couchée	folded herb
velo kirin	aramak, araştırmak, yoklamak	fouiller, examiner	to search
page, pang	harabe ev	maison en ruine	wetched house
helistin : helastin, hilatin, serbûn	kalkıp gitmek	se lever, lever le camp, décamper	to stand up, to leave
herişandin	sıyırmak, hafif yaralamak	égratigner	to scratch
herişîn	sıyrılmak, hafif yaralanmak	s'égratiner, être égratigné	to be scratched
nedîbar	görünmeyen	invisible	invisible
seqer	saka kuşu	chardonneret	goldfinch
mişgul : bijang	kirpik	cil	eyelash
awan	hayin	traître	traitor
kenişte	sinagog	synagogue	synagogue
mehdervani	himaye, koruma	protection	protection
ji ker(r) ve	sessiz sedassız, sessizce	subrepticement, soudain	surreptitiusly
dîmdar	artçı	arrière-garde	rearguard
raser bûn; ser jê standin, fêz jê standin	hakim olmak, üstünlük sağlamak	prendre le dessus, l'emporter	to take the lead
sergever, sergevaz	önder, şef	leader, chef	leader, chief
serdeste	seçkin, mahir	distingué, expert	distinguished, skillful
kotî	cüzam	lèpre	leprosy
çêlî kirin	bahsetmek	parler (de)	to talk (about)
ber pê kirin	sunmak, arz etmek	présenter	to present
herîna	kararsızlık	indécision	undecisiveness
di herênayê de mayîn	kararsız kalmak	rester indécis	to remain undecided
Kerwankuj	çolpan yıldızı, kervankıran	Vénus (planète)	Venus (planet)
Dûpişk	akrep burcu	Scorpion (ast)	Scorpio (ast)
Komika sêwiyan	Sürreya, Pervin	Pléiades	The Pleiads
termê mixêl, termê Adem, heftbra	Büyük Ayı	Grande Ourse	The Great Bear
pisaxe : ji mala axayan	ağazade, ağa soyundan	noble, descendant d'un hobereau ou d'un seigneur	nobleman, descendent of a lord
rejû	maden kömürü	charbon	coal
Kakeşîn, Kadiz	Saman yolu	La Voie lactée	The Milky way

Îdyomên kurdî

(III)

Amadekar : Mustafa AYDOGAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
beravêtî kirin	bir işi zamanından önce, ifa ederek başarısızlığa ugratmak	faire avorter (un projet)	to abort (a project) to cancel
bi axurê xwe de rîtin, bi hesîra (kodika) xwe de rîtin	işlerini, düzenini kendi eliyle bozmak çanağına sıçam	détruire son ordre (son bien-être) par ses propres actions	to shoot one self in the foot, to be one's own worst enemy
bi çira (diwarê) xwe de mîstin	kendi işlerini bozmak, düzenini yıkmak	se tirer dans les pattes	to shoot one self in the foot
bi bêjingê dan hev, bi serradê bela kirin; bi kevçiyan dan hev, bi heskê belav kirin	kaşıkla toplayıp, kepçeyle dağıtmak	collecter avec des cuillers distribuer par louches; gaspiller; distribuer sans considération	to waste
bi cewrî diranê wî/wê rabûye	küçükken dişleri çekilmiş, gözü korkutulmuş	il a été intimidé dès son jeune âge (depuis il est devenu poltron)	he was traumatized as a child, and has become timid as a result
bi dabaşa xwe da ketiye	kendi derdine düşmüş, kendi derdiyle meşgul	il est occupé (absorbé) par ses propres problèmes	he is caught up in his own troubles
bi delka ye, bi dehfa ye, qûtê nemir e [halê te çewa ye ? — Bi delka ye.; Karê te çewa ye ? — Bi delka dimeşe.]	ite-kalka, güçlükle [nasılsın ? zar zor idare ediyorum. işler nasıl ? ite-kalka yürüyor]	avec peine, difficilement [comment ça va ? - Difficilement; comment vont tes affaires ? - Elles	limping along,
bi destar e, destar bi lingan ve girêdayî ye; zexêl e, tiralê Bexdayê ye; cangiran e	tembel, üşegen, ağır canlı [dır]	paresseux, oisif, lourdaud [il est]	lazy, lacking intiative [he's]
bi desthilanî bûn	el kaldırmak, cesur, cüretkar olmak	être courageux, lever la main	to be brave, courageous
bi destpelkê	el yordamıyla	à tatons	groping (in the dark)
bi dewla wî/wê mirov nikare here avê, mirov nikare bi cêrê wî/wê here avê, mirov nikare bi benê wî/wê dakeve bîrê	ipiyle kuyuya inilmez	on ne peut lui faire confiance (on ne peut descendre dans le puits avec sa corde)	(he is not reliable (you wouldnot climb down a well using him as a rope!)
bi dînitî dike, bi duristî (bi aqilî) dixwe; wek şêran (began) dixwe, dike wek mêran	köle gibi çalışıp bey gibi yer; yaptığını bilir; köylü kurnazı	il travaille comme un forcéné pour pouvoir vivre comme un seigneur (un lion), sans être dans le besoin	to work like a slave (=work hard) in order to live like a king
bi dîwaran de rîtin, bi kasik û kovikên bavên xwe derîtin	kendini rezili rüsva etmek	se discréditer, se couvrir de honte	to discret oneself, to cover oneself in shame
ta'ba wî bi erdê de teqiya, keda wî bû xura miriyan, keda wî bi avê re çû, kedkiro ji mala Qasê re, keda wî badilhewa (bi erdê re) çû; emeka wî bû emekê Basis, kedkirê kedwinda; kedkiro kednexwar	emeği boşa gitti	il a travaillé en pure perte, ses efforts n'ont servi à rien	his efforts were in vain, he was unable to enjoy the fruits of his labor
erîn	uzunluk ölçüsü, arşın, 68 cm.	une mesure de longueur de 68 cm	a measure of length about 28 inches, 68 cm
bi firê ketin	kendi kanadıyla uçabilmek; kendi gereksinimlerini karşılayabilmek	voler de ses propres ailes	to be able to care for oneself
ji şîr vekirin : birin serî; temam kirin	sonuca bağlamak	mener à bien, mener (une affaire) à son terme	to bring (a matter) to a close
bi şopa şixrevanan mekeve : bi sap an genimê li pey şixrevanan berhevkirî, qûtê malê nayê civandin	taşıma suyla değirmen dönmez	on ne peut faire tourner un moulin avec des sceaux d'eau	you can't run a mill without a river
bi gur re dikuje û bi xwedî re şînê digerîne (şîn dike); ew gur e, bi xwedanê malê re şîn kir	kurt ile (koyunu) yer, ev sahibiyle de yas tutar; iki yüzlü	avec le loup il dépèce la bête (le mouton) et il porte le deuil du propriétaire	he devours the sheep with the wolves and mourus the sheep's loss with the owner; (description of a hypocrite, one who tries to work both sides of street
bi gwîzana (gûzanan) bi paşpaniya... ketiye	ummadığı yerden darbe yemek	recevoir des coups de la part des gens considérés comme des proches, être trahi par les siens	to be double crossed by a friend
bi heft dilan dil ketin	sırılsıklam aşık olmak	tomber amoureux de tout son être	to full headover heels in love with...
bi hişkeberê (bê ser û çav) dan navê	gözü kapalı, hesapsız kitapsız bir işe girişmek	entreprendre une action à l'aveuglette, sans réfléchir, à la légère	to go blindly into something
bi nan û zikê (nan û ziko) xebitîn	karın tokluğuyla çalışmak	travailler sans salaire, en échange d'être juste nourri, travailler pour peu de chose	to live from hand, scarcely make ends meet
bi nigê (lingê) xwe ketin	kendi ayağıyla bir işe (belaya) bulaşmak	tomber dans le panneau, s'embarquer dans une méchante affaire	to fall into a trap, to get stuck / be fricked into doing something
bi ser avê ketiye : kuvik e, sivik e, pelê wî zû derdikeve	hafif işler çabuk pazara çıkar	il est léger, inconséquent, il se trahit rapidement	he has trouble hiding his true nature
bi serî de hatiye : xwedî tecribe ye been wound the block	deneyimlidir, görmüş geçirmiş	il est expérimenté	he is seasoned, experienced, he has
bi serî kirin	başgöz etmek, evlendirmek	marier l'un de ses proches	to marry off (one's son or daughter)
bi zimanê şewitî (sotî) devê şkestî	dilim tutulaydı, demez olaydım, ağzım kırılaydı	que n'ai-je pas tenu ma langue	said of someone who wishes he had held his tongue, wishes he had kept his big mouth shut
bi zimanê xwe hatin girêdan, bi zimanê xwe pê vebû	kendi söyledikleriyle karşı tarafa delil veren	qui donne des arguments à ses adversaires, qui se fait piéger par ses propres propos	said of someone who hangs himself with his own rope, who shoots himself in the foot, who gives his adversaries ammunition to use against him
bi zimanê xwe ketin	kendi diliyle düşmek	se trouver en difficulté pour ne pas su retenir sa langue	to be in bad position for not having kept his tongue

Nifir, Nifirîn

Amadekar : Elîşêr

A
A bavê min bixwe!
Afatek reş serê te de bê!
Agir bi malê ketiyo!
Agir bi te keve!
Agir li malê keve pêtî li asîmanan re derkeve!
Agir li te bibare!
Agir mala babê te bikeve!
Agir mala te bikeve!
Agir pêketiyo!
Agirê dara berû ser serê te de bibare!
Agirê kulê mala te keto!
Agirê sor û semawat li te bikeve!
Ahê min devê te de bê xwarê!
Ahê min ji te re nemîne!
Argonê te vemire!
Aşîtê Xwedê li mala te bikeve (keve)!
Atana we biqele!
Ava reş bi çavê te de were!
Ava reş di çava de hato!
Ava sar bi çoka keto!
Ava zer di canê te de bê xwarê!
Ava zer di lêş keto!
Avareş bête çavê te!
Avareş bikevit di bin çavên te!
Axûyê (jehra) marê kûr bixwe!
Aynê (ayîk, ayn, ayîn) min ji te re nemîne!
Azmanê dev şikesto!

B
Bab li te bimre!
Bab û bira li te bimrin!
Bab û birayê te bi miradê te şa nebe!
Babaqulî bi te vede!
Babê te xêrê ji te nebîne!
Bapêşî bêyo!
Bapîrê Kal bi te ve bide!
Bayê cinan vêketo!
Bayê fercê (felc) keve!
Bayê quzanan bi te keve!
Bayê reş bi te keve!
Bayê sor bi te keve!
Bayê reş te bigre!
Bazinê sitoyê te bişkê!
Bê biro!
Bê dunde herî înşellah!
Bê mirad çuyo!
Bê ser û ber biçî!
Bê ser û şûn çuyo!
Bedena te reş be!
Bêgor çûyî!
Bejna te biçe bin erdê!
Bela te ber deryê te be!
Bela te ji bin piyê te were!
Bela te li ber lingê te be!
Bela te li te bikeve!
Bela te li te rast bê!
Belkê bibe yekcare!
Belqitiyê belqitî!
Belqitiyo!
Bêm ser cendekê te!
Bêmirado!
Ber bi gor bî!
Ber bi gorr buyo!
Ber xwe nediyo!
Berçavê te bigre!
Berdîla te kurt bitin!
Bêserî û bêrat çuyo!
Bêtar çuyo!
Bêtonê te derketo!
Bêtonê te di xizna te de be!
Bextê te reş be!
Bextî reşî li te bikevit!
Bextreşo
Bêyî bimînî!
Bi av û bi agir çûyî!
Bi corka ketiyo!
Bi te keve derdekî bê derman, dermanê te şîrê teyran û qoçê keran be!
Bi xuriya ketiyo!
Binerd bêyo!
Bira li te bimre!
Birûska meha gulanê li te bikevit!
Birûska Xwedê li te bikeve!

C-Ç
Canzerî biyo!
Çarka (laçika) spî li gewriya te biale!
Çav rijyayo! Çav derketiyo!
Çavê te birije ber pê te!
Çavê te birije nav lepê min!
Çavê te birije!
Çavê te derkeve!
Çavê te kor be!
Çavê te li deriya be!
Çavê te li mista min bikeve (keve)!
Çavê te tim li riya be!
Çavên te reş bin!
Çavtarî!
Çavtariya mirnê te bigirit!
Çengê te bişkê!
Çêtiyên te werin xwarê!
Cî û war destê te nekeve!
Cîgera te biperite!
Cîgera te devê te de bê xwarê (were)!
Cîgera te di pozê te re were!
Cîgara te pirtî pirtî be û devê te de bê xwarê!
Cîgera te qul be!
Cihimiyo!
Çira te bitefe!
Cîranê te mîratxwerê te be!
Ciyê te li şêneya tunebe!
Çopleme girtî!
Çûna te hebe hatina te (vegera te) tunebe!
Çûyîna te hebe hatina te nebe!

D
Dê û bab li te bimrin!
Deng li te bibile!
Dengê dergûşa kurîn nekeve guhê te!
Dengê vajîna zarokan nekeve guhê te!
Dêran bî!
Derd û êş dowanzdeh mirin!
Derdê bê derman bikeve canî te!
Derdê Eyûbê kurmexwarî li te bikeve!
Derîmoro!
Deriyê te babê te bê girtin!
Deriyê te kilît bibe!
Destê te bişkê!
Destê te pûç bibe!
Di bin çengan de hato!
Di çava (n) de hato!
Di gewriyê de mayo!
Di her (şeş) zarokên xwe di şoyekê de veşêrî!
Didan devê te de nemînin!
Dil û hinavê te di devê te de were!
Dil û hinavên te bêne xwarê!
Diya te bimre!
Dukel ji mala babê te bilind nebe!
Dûndana te kor bibit!
Dûnde bi dû te nekeve!

E
Elem!
Em cenazê te rakin!
Emrê te dirêj be, têrxwarina te tunebe!
Ev nan xenîbê te be!
Eyûbê kurmxwarî, te xwarî!
Ez çavê te bi destê xwe bidim serhev!
Ez hêvîdar im heya te ser goniyê be!
Ez kefenê te bi destê xwe bibrim!
Ez kevirê te bi ser dilê xwe dim!
Ez li ser serê te bigerim!
Ez li te helal nakim, bi agir û pêtî be bi canê te keve!
Ez te bi destê xwe veşêrim!
Ez te bispêrim Xwedê!
Ez te dispêrme Xwedê û pêxember!
Ez te li dora serê xwe bigerînim!
Ez te qurbana serê xwe kim!
Ez xêrê ji te nebînim!

'E
'Emirkurt!, 'Emirquto!
'Emrê te kurt be!
'Emrê te yê sîvanokê be!

Ê-F
Êkanê sêsale xwe li gurba te bidit!
Êlih te bidetin!
Êşa zirav li te keve!
Êvar li te nebe!
Felek li te bigere!
Fetisiyo!

G
Gence gence bî! (Çînî çînî bî!, perçe perçe bî! Kirtî kirtî bî! Kitor kitor bî!).
Gerdena te bifisit!
Gewriya te de bimîne!
Goşt helisiyo!
Goştê canê te bihele!
Goştê canê te bihele, tu bibî komek hestî!
Goştê te pirtî pirtî devê te de bê xwerê!
Gor bi dest neketiyo!
Gor bi gor be (bî)!
Gor li te teng be!
Gorbigor geryayo!
Gorbigor herî!
Gorî buyo!
Gulîkurê!
Guliyê te birijin!
Guliyê te kurr be!
Gulla berbanga sibê li te keve!
Gulla serê sibê li te keve (lê keto)!
Gunê te reş be!
Gur tê keve nav pezê te!
Guran xwaro!
Gurê har bi te bigre!
Gurgê reş te bixwetin!

H
Ha tu bi reş bî!
Herî înşellah venegerî!
Hes tu bi jana zirav bikevî!
Heş û reş can bedenê te werbin!
Hêtereş hêta te bigre!
Hêtereş te bigre!
Hewî bê ser te!
Hey bîbigên te darijin ber pên te!
Hey girfiringî li te bên û neynok tinebin tu xwe pê bixrînî!
Hey koremar li binê belga guhên te ve bidit!
Hey mala te xera be!
Hey perqitiyo!
Hey qet têr nexwî!
Hey qet û weselên te vewerin!
Hey topa Xwedê lê keto!
Hey tu bi şîn biyo!
Hey tu qulinca tirkî girtî!
Hey Xwedê dîn û îman ji te sitandiyo!
Hirça gurgemêr li rasta te bêt!
Hûn ber lêmiştê (lehiyê) bikevin!
Hustiyê te ber te de bimîne!

Î
Înşellah nemêr bî!
Înşellah ser zînî nebirqî!
Înşellah sitûyê te bişkê!
Înşellah topa Mustefa li te bikevit!
Înşellah tu herî venegerî!
Înşellah tu jehriyê bikevî!
Înşellah tu têr nexwî!

J
Jahrî!
Jan te bigre!
Janazirav bi te de were!

Janazirav te bigre!
Jeniya marê kor bixwî!
Ji babê xwe, Rebî kes jê nemîne!
Ji gewriya te neçe xwarê!
Jî kurto!
Ji mêraniyê bikevî înşellah!
Jin bê ser te!
Jina te bimre!
Jiyê te bi san û keran bimînit!
Jiyê te bibit jiyê heliz û gorizê!

K
Kalîna pez li ber deriyê te neyê!
Kambax be!
Kebaniya te bimre!
Kefreşiya mirinê te bigirit!
Kerafî!
Kerrafî be!
Kerrafiya mêrê mirinê!
Kerrafiyê bixwe!
Kerr biyo!
Kerrê te li kwirê te bi hesili! (bi qelibe)
Kevir kuçik li serê te be!
Kevir û ber te de were!
Kevir û koçik li te bibare!
Kevrê te bi ser kevran nemîne înşellah!
Kezeb piritî!
Kezeb reş!
Kezeb xwê biyo!
Kezeba te bişewitit!
Kezeba te bikele!
Kezeba te devê te de bê xwarê!
Kezeba te parî parî be!
Kezeba te were xwerê!
Kezeba xwe reş neke!
Kezebşewitiyo! Kezebperitiyo!
Kezîkurê!
Kilîta li deriyê te bikeve!
Kirmên duvî bidin laşê te!
Kitig di kuçka te de bizên!
Koçik nan destê negre!
Koçkê te bê agir be! (Yanî: tu bê jin bimînî)
Koda gerê bi dest de nekevit!
Kok lê bibire
Koka we biqele (biqelike)!
Koka we vemire!
Konê te ji nav konan bê hilanîn!
Korahî di çavên te bikevit!
Kordunde çûyî!
Koremar bi te vede!
Korocax bî!
Kotîbîn bikeve mala bave te!
Kuçikê har bi te bigre!
Kul bikeve mala te!
Kul û mirin!
Kula Helebê bikeve mala babê te!
Kula Helebê di mala te bikeve!
Kula Helebê li te keve!
Kula reş ser mala te de bêt!
Kula salê li te bikeve!
Kulê biro!
Kulî di zadê te bikeve!
Kund li deriyê te bixwîne!
Kund li ser xaniyê we deyne!
Kundê kor li deriyê te bixwîne!
Kundê kor li şûn û warê te bixwîne!
Kunêra reş li singê te hato!
Kurê helekê!
Kurê te bimre!
Kureder!
Kurm û kêz di laşê te bikevin!
Kurr û kem bî!

L
Laşê te çêtî çêtî be!
Lawo, tu pitkê pola re derkevî!
Lê şerab be!
Lê pîroz nebe!
Le'netiyo!
Li te bi jehr be!
Li te bi xwîna xinzîr be!
Li te bibe keratî!
Li te goştê xinzîr be!
Li te heram be!
Li te jehra maran be!
Li te kul û derd be!
Li te ne helal be!
Li te negivire!
Li te xwîna xinzîrê be!
Lingê te bişkê!
Lingê te yê paşiyê negihe pêşiyê!

M
Mala babê te wisan xera bitin, bite berkê kinifan!
Mala babê te xera be, stûn tunebe xwe ber bigre!
Mala here ber mîrata!
Mala te biçit ser malê!
Mala te heft mîrate geryayo!
Mala te ji nav malan bê hilanîn!
Mala te li heft mîratan geryayo!
Mala te ne ava!
Mala te ne ava, mervantî ne heqê te!
Mala te xera be!
Mala xera be kêl li ser kêlê nemîne!
Malê te bibe belayê serê te!
Malşewitiyo!
Malkambaxo!
Malkavil buyî!
Malwêrano!
Malxerabo!
Malxupano!
Mar û mişk di malê keto!
Marê kor bi te ve bide!
Marê reş bi te ve bide!
Ma şale (înşellah) bi kuştineke neşûştî herî!
Ma şalê (înşellah) kirasê reş li te be!
Ma şalê (înşellah) tu di nava alemê susret bî!
Ma şalê (înşellah) tu gullakî herî!
Ma şalê (înşellah) tu herî darbesta te were!
Ma şalê (înşellah) tu rahêlî bi çi bibe ax!
Ma şalê (înşellah) tu yekî sibê, yekî nîvro, yekî êvarê hilînî!
Me helewiya te xwaro!
Mefil mewace (nexweşiya zikêşê) te bigre!
Mejî di poz re hato!
Mejî di qirrikê keto!
Mejîreşî li te bikevit!
Mejiyê te di pozê te re were! Mejî poz re hato!
Mêlakê te devê te de bê!
Mele negihe ser te!
Mêrê te bimre!
Meyt li erdê mayo!
Meytê te hilê! Meyt hilato!
Meytê te li erdê bimîne! Meyt li erdê mayo!
Meytê te xwerê teyr û tuyan be!
Mezin nebî!
Mezin nebiyo!
Mezinê mezela buyo!
Milê te bişkê!
Min helewiya te xwaro!
Min ji te xêr nediyo!
Miradê te bi axê bibe!
Miradê te di qirika te de bimîne!
Mîratbuyî!
Mîratxur tunebuyo!
Mirazê te çavê te de bimîne!
Mirazê te di qirika te de bimîne!
Mirazê te mirazê gulka (navê pincarek e) biharê be!
Mirin di çava keto!
Mirna te hebit lê veşartina te tinebit!
Moran serê te de barê!
Moran serê te de bê!
Mû tişkê te ve neyê!

N
Nanê ceh destê te nekeve!
Nanê rojê destê te nekeve!
Nanê te bi sêlê ve nemîne! (Yanî: jina te bimre)
Nanê te li ser sêhlê bisojit!
Navê te ji dinyê hilê!
Navê te nav navan nekeve (nehîlê)!
Ne li vê dinyê ne li wê dinyê têrxwarina te tunebe!
Neke der!
Nemêr bî înşellah (ma şalê)!
Neviyê xwe nebînî!
Nexweşiya koçkan bi te bigre!
Neynûk (nênûk) tunebe tu xwe pê bixurînî!

O
Ocax bi te ve bide!
Ocaxa te bitefe (vemire)!
Ocaxa te ji kok de vemire!
Ocaxa te kambax be!
Ocaxa te kor be!
Omrê te bibe omrê helizê hezîranê!
Oranî bi çava da hato!
Oxira te li hev neyê!
Oxira te ne ya xêrê be!
Oxira te nîvê rê be, bextê te jî bextê sê (koçik) be!
Oxira te oxira xêrê nebe!
Oxra te nehatin ve be!
Oxra te nîvê rê be!
Oxra te ya Qulo (qubo) be!

P
Pê te bişkê!
Pençeşêr li keçka dilê te bikevit!
Pençeşêr li te bikeve!
Pepûk û kondok di mala babê te de bixwînit!
Pêxember xenîbê te be!
Pi reş heşê!
Pişreşî li te bikevit!
Pişta te bişkê!
Pîlê te xilhin!
Pîlên te bixelin!
Pora te kur be!
Porkurê!

V
Qelihiyo!
Qesifiyo!
Qirr bikeve nav we!
Qulê serad û bijîngê di canê te de çêbe!
Qur'an bi te ve bide!
Quriderê bixwî!
Qurmiçiyo!
Qurregisin bigrî!
Quzilqurt bixwe!
Quzulqurt!
Quzulqurtê bixwî!

R
Razan hebe rabûn tunebe!
Rebbî, tu kûr (kor) bibî ber destê min bikevî!
Rebbî, cî û war bi destê te nekeve!
Rebî, ava reş bi çavê wî bê!
Rebî, jê ketê pê ketê!
Rebî, marê kor bi te ve bide, porê serê te tev biweşîne!
Rebî, tu herî û venegerî!
Rêncareş bikevit nav hestî û weselên te!
Rêya te bibit rêya nehatinverê!
Rîşa xerab di te'd derkeve!
Riya rast pêşiya te nekeve!
Rûviyên te li dest û pên te bialin!
Rûyê te reş be!

S
Sepelîska (seperîska) san (koçkan) te bigirit!
Sewtik sar be (bî)!
Sewta te bê birîn!
Sitohê te bişkê!
Stoyê te bişkê tasê te bineqise!

Ş
Şalê tu bipelçiqî!
Şape li ser te de bê!
Şêl û şehtî bî!
Şelqitiyo!
Şeple li te keve!
Şer û pevçûn ji ber deryê te neçe!
Şewitiyo!
Şîn li mala te keve!
Şîn û girî li mala te ranebe!
Şîn û girî para te be!
Şîrê min ji te ra heram be!
Şîrê min li te ne helal be!

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication
Reşo ZÎLAN
Réalisation
S. ILITCH & M. HASSAN

hejmar 22 zivistan 1998

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 22emîn

Civîna 22emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 26.10 - 1.11 1997an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser nexweşiyên heywanan, zimanê zarokan, îdyomên kurdî, hin termên hiqûqî û aborî, devoka Qerejdaxê û ferhengoka *Hawar*ê xebitîn.

Di vê civînê de Xosrow Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Salim Çeliker (Diyarbekir), Michael Chyet (Waşington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nouman (Qamîşlok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Veysi Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara *Kurmancî* de tên belav kirin.

Nexweşiyên heywanan

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
nexweşî, nesaxî; nisaxî	hastalık	maladie	disease, sickness, illness
werar	belirti, alamet	symptôme, indication, signe	symptom, sign, indication
agir, alek, diryan	kuş palazı	diphtérie, croup	diphteria
cedew, (m) : piştkuliya bi kêm û elem a dewarên bar	yük hayvanlarının sırtında oluşan bere	inflammation purulente du dos des bêtes de somme due au frottement du bât	purulent boil on animal's back,due to irritation by loads carried on the back
cedew girtin	yara, bere kaplamak	être couvert de purulences	
peqik, pêlqik, avlik	deri ya da ciltte oluşan su kabarcığı	ampoule, hydropisie	blister
kifte, şeqdan, simrizî	tırnak hastalığı	grive (zool.)	softening of horse's hoof, thrush
kabik, kabçûyî		crampe	cramp
kam, debax, devkulî	hayvanlarda ağız iltihaplanması, ülseri	ulcération buccale, infection des animaux	animals' mouth ulceration
qolinc, zikêşî	kulunç	colique, crampe	colic, cramp
qesel, seqav, seqew	çatlama, soluksuzlaş-maktan ölme	mort d'essoufflement (pour un cheval	(horse's) death from breathlessness (shortness of breath)
piştî beza bilez avê nede hespî, ew dê seqavî bibe	hızlı koşudan sonra ata su verme, zatürye olur	après cette course rapide n'abreuve pas le cheval, il va attraper une pneumonie	after this fast ride don't give the horse any water, or he'll catch pneumonia
bi zoliyan	fazla yüklenmekten ürkmüş, yük taşımaktan kaçmak	cheval ou mule traumatisé par des fardeaux lourds et qui refuse d'être chargé	horse or mule traumatized by being overloaded with heavy burdens, who refuses to be loaded down
pêsatî	at zatüryesi	pneumonie chevaline	pneumonia (horse's)
xurîk	hayvanlarda çicek hastalığı	clavelée, variole du mouton et des vaches	sheep pox, cowpox
xurî	çiçek hastalığı	variole	small pox, variola
guhanreşî, guhanok	meme iltihabı	mammite, mastite	mastitis
guhanokî bûyîn, bi guhanokê ketin	meme iltihabına bulaşmak	être atteint de mammite	to get mastitis
tebek, şebek	şap hastalığı	fièvre aphteuse	foot-and mouth disease of cattle
marik, mûmark	tenya	ténia, cénure	taenia
şîlav, firşik	şirden	caillette	rennet stomach, abomasum
bawêşe, bawêşî, baêşe	meme romatizması	rhumatisme des mamelles	rhumatisme of the udders
pêşûkî, pêkî, gurî	uyuz	gale	scab, mange
kotî	cüzzamlı	lépreux	leprous
ketew, kedew	cilt sakağısı	morve cutanée, farcin	skin glanders
kêtav	sakağı, ruam	morve	glanders
mêlak, teşenek	bronşit	bronchite	bronchitis
zerik, nexweşiya germê : di dawiya biharê destpêka havînê peyda dibe	sarılık	ictère, jaunisse	icterus, jaundice
ta	sıtma	paludisme, malaria	malaria
pezê tawî	sıtmalı koyun	mouton atteint de malaria	sheep suffering from malaria
axûzî, axorî : nexweşiyeke ku ji zêde xwê xwarinê tê	fazla tuz yemekten doğan bir hastalık	maladie causée par une consommation excessive de sel	illness caused by overeating
kepenek	kepenek	maladie du foie des moutons	liver disease of sheep
harî	kuduz	rage	rabies
qotik : nexweşiya ku pez pê nişkeva dimire		tremblante, maladie tremblante des moutons	scapie
gêjî	sersem, seremlik	vertige	staggers
jarî, jehrî	1) zehirlenme, 2) mide fesadı	1) empoisonnement, 2) indigestion	1) poisoning, 2) indigestion, sick from overeating
kûnêr, kînor	kan çıbanı	abcès	boil, blood boil
nikilşîn, nikleşîn	tavuk kolerası	choléra des poules	chicken cholera
(mirîşk) bi nikilşînê ketin	tavuk kolerasına tutulmak	être atteint de choléra (poules)	to suffer from chicken cholera
sebenisk, sebînisk, sebînisî : nexweşiya seyan e, ku heke kurî an jî boçikê jê bikin, xelas dibe	köpek hastalığı	une maladie de chiens	disease of dogs
yeman : kînoreke xedar e, li ser milan derdikeve, tu çareya wê nîne	hayvanların omuzların da oluşan çaresiz yara	plaie incurable qui apparaît sur les épaules des animaux	uncurable boil on an animal's shoulder
yeman derxistin	«yeman» a tutulmak	être atteint de «yeman»	to suffer from "yeman"
birîna reş	şarbon hastalığı	charbon, anthracose	anthrax
kêlik, nûnik, neynok, firnik			
nûnikî bûyîn, firnikî bûyîn			

Devoka Qerejdaxê

(VI)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
moz; mozezebeş	eşek arısı	frelon	hornet
mozqirtik, zirqîtik	sarı renkte yaban arısı	guêpe	wasp
guhê xwe mûç kirin	kullaklarını dikmek, kabartmak	dresser les oreilles	to prick up one's ears
xwe mûç kirin	dikilmek	se dresser	to hold oneself erect
mûmar	dolama	panaris	whitlow
mwîrî, mûrî, morî, mûr, mûrîstang, morîstank, gêre, gêrgere, gerîk, gêrgêrîk	karınca	fourmi	ant
mwîrîstan, mûristan, morîstan	karınca yuvası	fourmilière	formicary, ant's nest, ant hill
neçel	çatal, yaba vs. parmağı	fourchon, dent	prong (of a fork, etc)
neçê	iyi olmayan, kötü	incorrect, mauvais	incorrect, bad
neçê kirin	iyi yapmamak	mal agir, se comporter mal	to misbehave
neçêyî, nêçêtî	kötülük	incorrection	incorrectness
nermijandin	yumuşatmak, katılığını gidermek	mariner	to marinade, to marinate
nermijî	yumuşamış	ramoli, mariné	marinated
nermojnakî, nermojekî, wekî nermijî, nermoşkî	yumuşağımsı	douillet, mou	gentle, soft, tendre
nermik	meme	lobe	lobe
nermika guh	kulak memesi	lobe de l'oreille	ear lobe
nermika qêf, nermika serî, şilîka serîn, şillik	bıngıldak	fontanelle	fontanel
nesax	esen olmayan, hasta	souffrant, malade	sick, ill, unwell
newêrek	korkak	lâche, poltron	coward
nêm, kêm	irin, cerahet	pus	pus
nêm girtin	irin toplamak	suppurer	to suppurate
nişmî	titiz, itinalı, temiz	soigné, très propre,	tidy, careful, very clean and neat groomed (appearance)
jinek nişmî	itinalı bir kadın	une femme soignée	a tidy, careful, groomed woman
nixilîn : bê hal ketin, bê taqet ketin	halden düşmek	être épuisé, très affaibli, à genoux	to be worn out, very weak, exhausted
nixilandin : anîn xwar	devirmek, yere atmak	abattre	to knock down, to throw down, to overthrow
niyêr : nêr	eril	masculin, mâle	male, masculine
niyêrmo : nêremê, nêrûmê, nêrebwîk	hünsa, erdişi	hermaphrodite	hermaphrodite
nizar, dibûr	güneş görmeyen yer	ubac	sunless slope
beroşk	güneşlik, güneş alan yer	adret	sunny slope
nîçik : gillik, çillik, zîlik	klitoris	clitoris	clitoris
no	hırçın, sert, huysuz	qui a un mauvais caractère, méchant	ill-tempered, bad-tempered, naughty
noşîcan be	1) afiyet olsun, 2) sıhhatler olsun	que cela te (vous) fasse du bien (se dit à une personne qui mange, qui boit, qui sort du bain, etc.)	may it do you good (said to person eating, drinking or coming from bath, shaving)
nokbec : nokbejî, noka bejî	yabani nohut	pois-chiche sauvage	wild chickpea, wild garbanzo bean
noman : nêreker	eşşek (eril)	âne mâle	donkey, jackass
nuhmalî, nûmalî	yeni ev kurmuş olan kimse	personne qui vient de fonder un foyer, une famille	one who has recently established a household (newly wed)
nuka : noke, nika	şimdi	présent, maintenant	now
nûtik	yavşak (bit yavrusu)	larve de poux	nit (of louse)
rişk	sirke (bit yumurtası)	lente	nit (of louse egg)
pak, paqij	temiz	propre	clean
pak kirin	temizlemek	nettoyer	to clean
palik : kurtan	semer	bât	packsaddle
palûke, m	küçük fabrika	manufacture, petite fabrique	small factory
pang : xirbê ser vekirî	üstü açık harabe	ruines d'une maison où on cultive un potager	ruins of a building inside of which a vegetable garden is planted
pap	posa	lie	dregs
papûr, m	şose, cadde	chaussée, route	road, thoroughfare
pardax : texsîr	esirgeme, taksir	épargne, protection	saving, protection
pardax kirin	esirgemek	épargner	to save
parzin	süzme bezi	gaze à filtrer le lait	filtering cloth, strainer
parzinandin, parzandin, dakirin	sütü süzmek	filtrer le lait	to filter (milk)
paşpêkî, paşpê, paşîpê, paş û pêş, bere paş, paşopê	tersine	à contresens, à rebours	in the opposite direction
paşpêkî li kerê siwar bûn	eşeğe tersyüz binmek	monter l'âne à contre sens	to rode the dankey sitting backwards
takêş : pêlawên ku an tenê yên piyê rast an yên piyê çep bin; solên takêş : her du fer jî ên piyekî ne; herdu çep in an herdu ên çepê ne	ikisi de sağ yada sol ayağa uyan ayakkabı çifti	paire de chaussures consitant de deux pieds droit ou de pieds gauche	a pair of shoes consisting of two left-foot or two right-foot shoes
vajî, berevajî	ters yüzlü	à l'envers	inside out
paşpaşkî, berepaşkî	gerisin geri	à reculons, en arrière	reverse backwards
payin	beklemek	attendre	to wait
pelandin	el yordamıyla yoklamak	tatônner	to grope around
pelepûçî : viçî vala	saçma sapan, abuksabuk, boş, anlamsız	absurde, incongru, incohérent	nonsense, absurdity
gotinên pelpûçî	abuksabuk sözler	paroles absurdes, creuses, sornettes, absurdités	nonsense, rubbish meaningless speach
pelikîn	gözü korkmak	être intimidé	to be intimidated
xwe pelikîn	büzülmek	se recroqueviller, se faire petit	to shrivel up, shrink
pêlkut	yarım yamalak	à moitié fait, incomplet	only half done, interrupted in the middle
karê xwe pêlkut kirin	işini yarım yamalak yapmak	faire son travail à moitié, bâcler son travail	to botch (up) (work), to do sth. perfunctorily
pelkutkî	baştan savma	bâclé	slapdash
karê pelkutkî	baştan savma iş	travail bâclé	a botched (up) (piece of work)
pelok, pelûr, pilor	bulamaç	bouillie	thick soup made with flour, butter and sugar
perpitîn, pelpitîn	debelenmek	palpiter	to palpitate, to quiver
pêrgî, pêrgînî, pêşî	ön	au-devant	front, foremost
çûn pêrgiya yekî	birini karşılamak	aller au-devant de quelqu'un	to go meet; to welcome
pêxwarinî	katık	en-cas, casse-croûte	snack
pijgûrî, bişkûrî, pişkur	ayak üstü işlerde çalışan çocuk	enfant qui effectue les menus travaux domestiques	child who performs small tasks
pil pil, pilepil	dırıltı	grognement	grumbling, snarling
pincîk, pîjik	tırnak kenarında çıkan sert deri parçası	excroissance formée autour d'un ongle	callus
pirpar, parpar	semizotu	pourpier	purslane
peritandin	(kumaş, et, vs için) lime lime olmak, dağılmak	se désagréger	to distingtegrate, come apart

Zimanê zarokan

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî zimanê zarokan : zarê zarokan	tirkî çocuk dili	fransizî langage enfantin	îngilîzî baby talk
aba, bab, baba, babba, babo, babbo, bav, bavo, eba, ebo, yabo	baba	papa	dad, daddy
be ! : gava ku dixwazin zarokan bi henekî veciniçinin yan jî bitirsînin vê dibêjin.	çocukları şakayla ürkütmek için söylenir	interjection pour faire plaisamment peur à un(e) enfant	an interjection like saying «boo» to excite an infant
bebê : ji bo gazîkirina zarokên keçînî dibêjin.	kız bebeği çağırma formu	forme vocative pour appeler une bébé	vocative form for calling a baby girl
bebî : 1) bebek, bebe, bebik ; 2) bûkik	bebek	1) bébé ; 2) poupée	1) baby, 2) doll
bebo : ji bo gazîkirina zarokên kurînî dibêjin.	Erkek bebeği çağırma formu	forme vocative pour appeler un bébé	vocative form for calling a baby boy
bilo, pilo : cûcik, bilik	çük	zizi	pee pee
biok, biho, bi'ok : 1) bihuk, kurm û kurmik, 2) heywan	(çocuk dilinde) böcek	bebette (insecte), bestiole	bug (insect)
bive, pive, biv, çiz : tehlûke, xeter	tehlikelidir	c'est dangereux, attention bobo!	it's dangerous, careful boo boo!
bive bûn, pive bûn : (bi) tehlûke bûn, (bi) xeter bûn	tehlikeli olmak	être dangereux	to be dangerous
bu' : gava ku dixwazin zarokan bi heywanekî bitirsînin vê dibêjin	çocukları bir hayvanla korkutmak için söylenir	hou, se dit pour faire peur aux enfants avec une bête (loup)	ooooh, interjection used to frighten a child as if a wolf was coming
cîcî kirin : xweşik kirin, xemilandin xwe cîcî kirin : xwe xweşik kirin	cicilenmek, süslenmek	se faire beau (belle)	to make oneself pretty
cîcî bike! : xweşik bike!, bixemilîne!	cicilen	fais-toi beau (belle)	make yourself pretty
cîcî bûn : xweşik bûn, xemilîn	cici olmak	être mignon	to be cute
cîcî : xweşik, rindik, bedew, ciwan, law, spehî, xasek	cici	beau, mignon	pretty, cute
cîrceq : babûtanî, zirnezîq, tingilafistan, tingilafistî. Li hin deveran, gava ku zarokan li babûtaniyê siwar dikin, dibêjin : "cîrceqê sabûnreqê".	tahterevallı	balance	teeter - totter
cûcê, tûtû : mirişk	tavuk	poulet	chicken
ça'ço, çe'ço, çehço : çav	göz	oeil	eye
çeç, çeçik, çeço, deço, pepik, tet, tetê, teto : dest. Li hin deveran, gava ku bavek destvala ji bajêr vegere malê, ji zarokan re vê dibêjin : "pepikan l´hev xe babo hat, ker firot û destvala hat".	el	main (menotte)	little hand
çîk, çîq, çî', dîq : gava ku bi zarokan re dilîzin bi maneya "min tu dîtî" vê dibêjin û dom dikin : "çîk, baqle baçîk!".	seni gördüm	coucou !	peek-a-boo !
çîkçîk : çûk, çivîk	kuş	oiseau	bird
çiço : memik, çiçik	meme	nénés (téton)	nipples
çik çik, eçê eçê ! : ji bo ku zarok li ser piyan rawestin vê peyvê dibêjin.	Bebeklerin ayakta durmaları için söylenir	se dit aux bébés pour qu'ils se tiennent debout	«upsy-daisey» expression to encourage babies to stand up
çiz kirin : 1) dax kirin, 2) şewitandin, sotandin	yakmak	brûler	to burn
çiz bûn : 1) dax bûn, 2) şewitîn, sotin	yanmak	être brûlé	to be burnt
çiz : 1) xeter, tehlûke, 2) germahî, agir, ar, şewat	1) tehlike, 2) ateş, yakıcı	1) danger, 2) feu, brûlant	1) danger, 2) fire, burning
çoço : ker	eşek	hi han (âne)	donkey
çûçî kirin, çûç kirin, çûçê kirin, tot kirin, tûtî kirin : rûniştin	oturmak	s'asseoir	to sit down
çûçî bike !, çûç bike !, çûçê bike !, tûtî bike !, tot bike ! : rûne !	otur	asseids-toi!	sit down !
çûçî, çûç, çûçê, tûtî, tot : rûniştin	otur	assis	sit
çum çum kirin : 1) serê xwe şûştin, 2) ketin avê, ajnê kirin	1) yıkanmak, 2) yüzmek	1) se laver, 2) nager	1) to wash oneself, 2) to swim
da, dada, eda, dado, dadê, inê (ji tirkî) : dê, dayik	anne	maman	mum, mummy; mom mommy
dehdeh : hesp	at	dada (cheval)	horsey
dirrin dirrin : makîne	makina	machine, appareil	machine, apparatus
dûdê : pez	koyun	mouton	sheep
e e e ! : ji bo ku zarok razên vê dibêjin	çoçukları uyutmak için söylenir	dodo !	«bed-y-bye», night-night
ehe kirin : kuxîn	öksürmek	tousser	to cough
etê : 1) et, xwîşka mezin, li hin deveran ji bo dê jî dibêjin, 2) xwîşkê, hekê, hakê !	abla, bazı yörelerde anne için de söylenir	grande soeur, soeur aînée, dans certaines régions se dit aussi pour la mère	elder sister, big sister
ex kirin : 1) ji devê xwe derxistin, 2) tif (tû) kirin	ağzından çıkarmak, tükürmek	cracher, baver	to spit up, drool
'e, 'e'e, e'e, 'ek, 'ey : 1) pîs, 2) gû	1) pis, kötü, 2) bok	1) pas beau (mauvais, vilain), 2) caca	nasty, dirty, é) caca
'e bike !, e'ê bike !, 'e'e ! e'ê !, 'ek ! : gû bike	kaka et	fais caca	go caca, go poo poo
'e bûn, e'ê bûn, 'ek bûn, 'ey, 'ehê : pîs bûn, lewitîn	pislenmek, altını kirletmek	se mouiller	wet oneself
'e kirin, 'e'e kirin, e'ê kirin, 'ek kirin, 'eke : pîsiya xwe kirin, destava xwe ya mezin kirin, gû kirin	sıçmak	faire caca	to go caca, to go poo poo
'eç bike !, 'eç !, 'eçî !, 'eç'eç ! : lê bide !	vur	frappe, cogne	hit, strike, to hit asainst something
'eç kirin, 'eçî kirin, 'içê kirin, 'eçê kirin, 'eçe kirin, kûta kirin, qutî kirin: lê dan, lê xistin, kutan, qutan	dövmek, vurmak	battre, frapper	to hit, to slap
'em kirin, 'emî kirin, 'epî kirin, hem kirin, 'epo kirin, 'epo : xwarin	yemek	miam (manger)	yum-yum (to eat)
'em bike !, 'em !, 'emî bike !, 'emî !, epî bike !, 'epî !, 'epo bike !, 'epo !, 'epo bixwe !, hem bike!, hem ! : bixwe !	ye !	mange !	eat !
'em, 'emî, 'epî, 'epo, hem, hepo : xwarin, xurek	mama	nourriture, miam-miam	food, yum-yum
'ew'ew, 'ewo, 'ew'ew, kûçî, kûço, hepo, wowo, vûve, kûço : se(g), kûçik, kûtî, kûto	köpek	toutou (chien)	doggie, puppy
fi kirin, fû kirin, pû kirin: 1) pif kirin, 2) bi pifê sarkirina xwarinê	üflemek, üfleyerek soğutmak	souffler	to blow
fin: difin, poz, bêfil, kepû, lût	burun	nez	nose
fofo : ji bo xwarinên wek savar û birinc dibêjin	çocuk dilinde pilav	riz, pilaf	rice, pilaf
girgirok, dardarok: 'ereboka bi sê toterîkan ya ji bo fêrkirina birêveçûna zarokan	çocuklara yürümeyi öğretmekte kullanılan üç tekerlikli araba	voiturette à 3 roues pour apprendre aux enfants à marcher (bébé trotte)	3 wheel apparatus to teach infants to walk, «baby walker»
gize kirin : gez kirin, kit kirin	ısırmak	mordre	to bite
gize bike !, gize!, gez !	ısır !	mords !	bite !
gix : ji bo ku zarok bikenin vê dibêjin	gül !	guili-guili, se dit en chatouillant un bébé pour le faire rire	giddy-giddy, said while tickling a baby to make him/her giggle
gixkan bike ! : bikene !	gül !	risette (rire) !	smile ! (giggle)
goço : goşt	et	viande	meat
goganî : ji bo ku zarok serê xwe kil bikin vê dibêjin	başını sağa sola sallamak	hocher de la tête	to shake, to nod one's head
hadê, heydê ! : de em herin !	haydi	vas-y, allons-y	go on, lets go
hêjanî : ji bo hejandina zarokan dibêjin	çoçukları sallamak için söylenir	l'action de bercer un enfant dans un berceau	the rocking an infant in a cradle
hêzok : hembêz, himêz, hemêzok	koyun, bağır	sein, giron	breast
heçî berê, gula zerê : ji bo ku zarok werin ba mezinan ew vê dibêjin û yê ku pêşî têt şekir didinê.			
hela hela ! : de rabe were !	gel bakalım !	viens ici !	come here !
hopanî : ji bo hopkirina zarokan dibêjin			
hozanî, zozanî : ji listika ku mezin xwe li ser piştê dirêj dikin û herdu pêyên xwe didin ber zikê zarokan û wan li ser zik radikin			

hewayê dibêjin. Li hin deverên din jê re hozanî jî tête gotin.			
ime, mem : 1) tî, têhnî, 2) ma tu tî yî ? / ez tî me, 3) av dayîna zarokan, av xwastin	su	wa wa, boire (eau)	wa wa, to drink (water)
kaka : ji bo tiştên wek şekir, şekirok û çikolate dibêjin	bonbon, çukulata gibi tatlı şeyler	bonbon	sweets, candy
keka, keko, kek : birayê mezin. Li hin deveran ji bo bav jî dibêjin.	Abi, ağabey	grand-frère, frère aîné	elder brother, big brother
kidê : kara bizinê, kar, karik. ji bo bizinan jî tête gotin.	kuzu	caprin, chevreau	kid
kite kite : gava ku zarok dikuxin mezin destê xwe li pişta wan dixin û vê gotinê dibêjin. Ango : helal helal !, para te para te !	çocuk öksürdüğünde büyükler sırtlarına vurup söyledikleri söz	formule dite par les adultes lorsqu'un enfant tousse	comment by adults to children when they cough
kix kirin : pîs kirin, kirêt kirin	kirletmek	salir, souiller	to dirty
kix bûn : pîs bûn, kirêt bûn	kirlenmek	se salir	to get dirty
kix, kîx, be' : pîs, kirêt	kıh, pis, kötü	caca (sale, vilain)	dirty, nasty, caca
kûk ! : ji bo ku zarok li mirovî binihêre vê dibêjin	baksana	coucou	peek-a-boo
lalî kirin, ahê kirin, ela kirin, elak kirin, îdî kirin, lele kirin, lala kirin, lolo kirin, lolî kirin, tatê kirin, hahê (hayê) kirin, nenî kirin, nînî kirin, ule kirin : razan, raketin, nivistin, ramedan, xew kirin	uyumak	faire dodo	to go bed-y-bye, night-night
lalî, ela, elak, îdî, lele, lala, lolo, lolî, tatê, hahê (hayê), ahê, nenî, nînî, ule : xew	uyku	dodo	to take a nap
lorik : sawa, dergûş	beşik	berceau	craddle
lûlû kirin, çizê kirin, bel kirin, bil kirin : mîz kirin, mîztin, destava xwe ya piçûk kirin, pij kirin	çişini yapmak	faire pipi	to wee-wee (b.b), to go pee pee
lûlû bike !, lûlû !, çizê bike ! bilo bilo !, belo belo ! : mîz bike !	çiş !	fais pipi !	wee-wee ! (b.b), go pee pee
lûlû, çizê : mîz, destava piçûk, pêşav	çiş	pipi	wee-wee, pee pee
maç maç, pû'pû' : 1) dengê maç kirin û maç jê standinê ye, 2) maç, paç, ramûsan	öpücük	bisou	kiss
mamo : mam, ap	amca	tonton	uncle
me'ik : berx	oğlak	agneau	lamb
me'e, me'me' : pez, mîh	koyun	mouton	sheep
memî : xwarin, xurek	mama, yemek	nourriture pour enfant	baby food
même, memo, mîmî : mêjok, memik : 1) mêjok, memik, 2) memik, çiçik 3) li hin deveran ji bo avê jî dibêjin	1) emzik 2) meme	1) tétine 2) sein, téton	1) pacifier 2) nipple
mi'o, te'te', çêlê : çêlek, çêl, manga	inek	vache	cow
na na na ! : ji bo ku zarokan aş bikin vê dibêjin	çocukları yatıştırmak için söylemir	se dit pour apaiser les enfants	said to appease children «shh-shh»
nanî, nene : nan	ekmek	pain	bread
naynay kirin, nîna kirin : dîl kirin, govend girtin, reqisîn, dans kirin	oynatmak	faire danser	to make someone dance
naynay bike !, naynay !, nîna bike !, nîna !, : dîl bike !	oyna !	danse !	dance !
nono : kinc û cilên nû	yeni elbise	vêtement neuf	new clothes
papîk : tiştên ku dixin pêyên zarokan	çocukların ayaklarına giydirilen	chausson	baby slippers
papol : solên (pêlavên) zarokan	çocuk ayakkabısı	chaussure d'enfant	baby shoes
pepe : nan. Lin hin deveran ji bo ku zarok xwarina xwe bixwe vê peyvê dibêjin	1) ekmek, 2) ye !	1) pain, 2) mange !	1) breat, 2) eat !
pepo, papo, pepê, pêtik, pep : pê. Li hindek deveran pepo ji bo nan jî dibêjin	ayak	pied	foot
piçê, tixo, 'olik : golik	dana	veau	calf
pifo, pifok, fifok, fifo : xwarina germ	sıcak yemek	repas chaud	hot meal
pişo : pisîk, pişîk, kitik	kedi	minou, miaou (chat)	pussy (cat)
pitê ! : bebeka keçînî. Ji bo gazîkirina bebeka keçînî jî dibêjin.	dişil bebek	bébé (de sexe féminin)	baby girl
pitik : zaroka piçûk, dergûş	bebek	bébé, nouveau-né	baby
pito : bebekê kurînî. Ji bo gazîkirina bebekê kurînî jî dibêjin.	eril bebek	bébé (mâle)	baby boy
pixk ! : ji bo ku zarokan bi henekî bitirsînin vê dibêjin		hop là !	
qoço, tek lolo !: gava ku dixwazin bi zarokan re qoç bilîzin vê dibêjin	toslama	donner un coup de tête	to butt (with the head), billy buck
qulopanî, qulopinc : navê lîstika teqle avêtinê ye	takla	culbute	somersault
şoşo kirin, soşî kirin, şoşî kirin : sûştin	yıkamak	laver	to wash
taytay kirin, dardar kirin, tena (tinê) kirin, westê kirin : li ser pêyan sekinîn	ikı ayak üstünde durabilmek	se tenir debout	to keep oneself up
taytay bike !, taytay !, tay ! dardar bike !, dardar !, westê bike !, westê !, tena (tinê) bike !, tena (tinê) ! Li hin deveran, gava ku mezin dixwazin zarok li ser pêyan rawestin, dibêjin : "tinê tinê, bejna dinê": li ser pêyan bisekine !	bebeklerin ayakta durmaları için söylenir	debout ! (se dit pour les bébés qui commencent à se tenir debout)	stand-up ! (expression to encourage babies to start standing upsy-daisy
tetik : lepik, destkêş, destgork	eldiven	gant	glove
tîtî, tîtîk, çîçî, tîtik : lîstok	oyuncak	joujou, jouet	toy
tîq ! : ji bo ku zarok bikenin vê dibêjin	gül bana, gülsene !	fais risette	smile, give me a smile
toto : qûn	kıç, popo	fesse	bottom, butt
ufe bûn: germ bûn	sıcak olmak	être chaud	to be hot
ufe : germ e !	sıcak	chaud	hot
uve bûn: sar bûn	soğuk olmak	être froid	to be cold
uvvv : sar e !	uv !, soğuk !	froid	cold
wişik, pişik pişik: gava ku dixwazin zarok bikenin tiliya xwe li lêvan didin û vê dibêjin	haydi gül !	fais risette !	give me a smile !
xitik, xeto : bebeka keçînî	dişil bebek	bébé féminin	baby girl
xûçê, xwekê !: 1) xwîşk, 2) xwîşkê!	bacı	frangine, petite soeur	little sister
navên gehînekên biserpêyan ketina zarokan	**çocukların ayakta durabilme evreleri**	**étapes d'évolution des enfants jusqu'à ce qu'ils se tiennent debout**	**stages of babyhood until they stand**
1 - qûnçûçkî, qûnçûçî, liqûnrûniştin, li ser qûnê rûniştin di vê gehînekê de zarok 5 - 6 mehî ne û êdî dikarin li ser qûna xwe rûnin.	kıç üstü oturabilmek (5-6 aylık çocuk)	se tenir en position assise (vers 5,5 - 6 mois)	to sit up (about 5,5-6 months)
2 - qûnkişk, qûnxişk gava ku zarok dikarin xwe li ser qûna xwe bixişînin û herin.	kiç üstü ilerleme	se traîner sur les fesses	to scoot on one's backside
3 - zikkişk, zikxişk, xuşîn di vê gehînekê de zarok dikarin xwe li ser zikê xwe bixişînin û herin.	yüz üstü sürüklenerek ilerleme	avancer en rampant à plat ventre	to crawl on one's stomach
4 - çarlepîk, çarlepk, çarpîk, çaplûk, çepelî gava ku zarok dikarin bi çarlepkî bi rê ve herin.	emekleme	marcher à quatre pattes	to crawl on all-fours
5 - taytay, tenatena, tenêtenê, westêwestê, dadar gava ku zarok nû dikarin li ser pêyan bisekinin.	ayakta durabilmek	pouvoir se tenir debout	to stand upright (erect)
6 - gavavêtin gehîneka ku zarok êdî dikare gav biavêje.	yürümeye başlamak, adım atmak	faire les premiers pas	to take one's first steps, to toddle
7 - kostekqetandin, bendikqetandin zarok êdî dikare xweş bi rêve here. ji bo vê jî bendekî (kostek) piçekî xav bi herdu pêçiyên mezin yên zarok ve girê didin û dihêlin ku ev bi rêveçûnê wî bendî biqetîne.	ipini koparmak, kendi başına yürüyebilmek	il est devenu autonome pour marcher	he can walk by himself, on his own toddler

Îdyomên kurdî

(IV)

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bi çar çavan girîn, bi xwe de pûkîn	iki gözü iki çeşme ağlamak, gereksiz yere sürekli yakınmak, şikayet edinmeyi alışkanlık edinmek	se plaindre à tout propos, à tort	to complain about everything for no reason
bi der û ro de çûyin : bi ser de barîn, rijîn, (Xwedê dayê, tê de digevize)	çok zengin olmak, mal içinde yüzmek	être très riche, nager dans l'opulence	to be very rich rolling in wealth (rolling in money)
bi dê û bav kirin ; cî bi cî kirin	yerli yerine oturtmak, kanıtlamak	étayer solidement	to prove, establish
bi korayî (nezanî) ketin nav	körü körüne bir işe girmek	s'engager aveuglement	to undertake blindy
bi ser çavên xwe de mîstin : xelk ji xwe dûr xistin; pê re bazar nebûn	itici olmak, kimseyle anlaşamamak	repousser, éloigner les gens; être impossible à s'entendre avec	to be repelling people, to be repulsive
bi ser kodika tije girîn	tok karna, varlığa rağmen ağlamak, yakınmak	pleurnicher, se lamenter sans manquer de rien	to lament while lacking nothing to snivel, to whine
bi şilfa... xwe ketin	çabasız zahmetsiz servet sahibi olmak	faire fortune sans efforts (grâce à un mariage, etc.)	to make a fortune without effort (eg by marriage)
bila kumê me li ser keçeliya me be, bila serê gurrî di bin kum de be...	külahımız kelimizi örtsün, kırılan kol yen içinde kalsın	que le chapeau cache bien notre crâne chauve ; lavons en famille notre linge sale	let's wash our dirty linen in private
bilind firîn	yüksek uçmak	avoir des prétentions excessives, irréalistes	to have excessive (unrealistic) expectations
bilind firîn û nizm ketin	yüksek uçup alçak düşmek, umduğunu bulamamak	prétendre voler haut et tomber bas	pride comes before a fall
bilind kuxîn	büyüklük iddiasında olmak	prétendre jouer dans la cour des grands	to give oneself airs
bilûra (li) ber guhê gê (gayî) ye : wekî ji dîwêr re bêjî, deng nabe xwe û bi ya xwe dike	bildiğini okumak, kulak asmamak	jouer de la flûte pour un boeuf (qui n'entend pas la musique); parler en vain, parler à un mur	talking to brick a wall, to speak in vain
bin cil (berr) kirin	hasıraltı etmek, sümen altı etmek	laisser sans réponse une demande, mettre sous le boisseau	to shelve a matter, to leave unanswered (requests)
bin şil bûyîn	ayıplı, kusurlu olmak, gizli aybı olmak	avoir des casseroles, avoir des choses à cacher	to have something to hide
binguh (belegoşk) germ kirin: lê xistin	kulaklarını okşamak, tokat vurmak	donner une gifle	to slap, smack
bin xwe dagirtin	altını doldurmak, yükünü tutmak, köşeyi dönmek	faire fortune	to get rich
bin çengê wî germ kirin	kurşunlamak	fusiller	to shoot
bin filitî ye, bin avêtî ye, goşt daye pisîkê	kızlıktan düşmüş	elle est déflorée	she was deflowered, lost her virginity
binfilitî	savurgan, dipsiz kuyu	prodigue	profligate, spendthrift
bi nan û perçeyekî li ber gerîn	dünden razı olmak, işe teşne olmak	être tout prêt pour ; ne pas demander mieux	to be eager to do it, to be chafing at the bit
beqa nekirin, av negihiştin ser, av bi ser de nexwarin ; di cîh de mirin	düşüp anında ölmek	tomber raide	to drop dead
bê bintar	asılsız, esassız	sans fondement	without any basis, baseless, bottomles
ba di ber de nare /naçe	dört dörtlüktür, eksizsiz ve mazbuttır	c'est du béton, impeccable, travail parfait	watertight, solid, impeccable, flawless, perfect
bask (perr) tune pê bifire, ji kêfa piyê wî/ wê erd nagire	sevincinden uçmak	fou de joie, sur un nuage	ecstatic, on cloud nine
benê xwe qetandin	ipini koparmak	rompre ses attaches	to sever ties (with family, morale)
brayê xwarinê	iyi gün dostu	ami des beaux jours	fair weather friend
birê bûkê, serê biskê	imtiyazlı, torpilli	privilégié, favorisé, qui a la part belle	priviledged, favoured
bi erdê de çûyîn, ketin binê erdê	utançtan yerin dibine girmek	passer sous terre (de honte)	to hide one's head in shame
kerê yekî ajotin	birinin ardından konuşmak, dedikodusunu yapmak	médire, dire du mal de quelqu'un	to slander, talk behind someone's back
bi şûnîkan bi şûna yekî ketin	giyabında birine öfkelenmek, söylenmek	maugréer, pester contre quelqu'un (en son absence)	to curse, nun doun s.o. (in his/her absence)
bizmarê tiştekî danîn (xistin) avê	ipe un sermek, aldatarak oyalamak	avancer des prétextes creux, inconsistants, renvoyer aux calendes grecques	to make vain excuses, to put sth off indefinitely
bi yekî ve bûn benîşt	birine sakız gibi yapışmak, peşini bırakmamak	être collant, importun, importuner	to importune, to dog s.o., to stick to s.o. like glue
çêleka ser pirê : her kesê ku tê karê xwe pê dike	her gelenin işini gördüğü kişi	bonne à tout faire, personne utilisée par tout le monde	jack-of-all-trades
çêleka zer, çêleka nîsê	kendi sütüyle dolu bakraçı tekmeleyip döken inek; emeklerini boşa harcıyan	la vache qui renverse par un coup de pied le seau rempli de son lait, personne qui après avoir fait du bon travail détruit les fruits de son travail	s.o. who does a good work then turns around and destroys the fruits of his labor
bû doza Ereba, hilka Erebê, bû mesela gayê Kanika	yılan hikayesine dönüştü	histoire interminable, problème insoluble	a long-winded story, something that never ends
bû wek şêxê pê li bizota dike, filfil (îsot) ketiye qûnê	paniğe kapılmak, çok acele etmek	être sur le feu, se précipiter	to panic, to rush
bû noka li kevir : ji hev belav bûn	çil yavrusu gibi dağılmak	se disperser aux quatre coins du monde	to be scattered to the four corners of the world (globe)
bû dizê sola (çovê) xwe	pabucunun hırsızı olmak, haklı iken haksız duruma düşmek	(litt.) Devenir le voleur de ses propres chaussures; se trouver en position de coupable alors qu'on a raison	to be considered at fault when one is actually (in the) right, (litt.) "to steal one's own shoes"
bû kurkê qetyayî ; ne bi kuştin tê ne bi hiştin : bûye cil kete mil	ne atılır ne satılır	quelqu'un ou quelquechose dont on ne sait que faire, qu'on ne peut ni jeter ni garder	a person or thing that one doesn't know what to do with, should one keep it or get rid of it ?
canê yekî kirin (wekî) serrad	birini ateşli silah ile delik deşik etmek	cribler quelqu'un de balles	to riddle s.o. with bullets

canê yekî xirt xirt kirin, kert kert kirin : dan ber kêran	birini bıçak ya da hançerle delik deşik etmek	cribler quelqu'un de coups de couteau ou de poignard	to stab s.o. over with a dagger or a knife, to stab in the back
caw cawê te, meqes meqesa te ye; caw cawê te ye;	köy senin harman senin ; at ata biçirrîne : heta dikarî derewan bike bildiğin kadar	(litt.) La toile est tienne, les ciseaux sont tiens ; tu peux la couper à ta guise ; se dit de quelqu'un qui ment avec exagération, sans retenue	litt. "the cloth is yours, the scissors are yours : cut the cloth as much as you like" ; said of an incorrigible (inveterate) liar
cemeda ser dilê xwe helandin ; dilê xwe rihet kirin	emeline ulaşmak	assouvir sa soif, sa vengeance	to satisfy, assuage, quench (thirst revenge)
cewdikê xwe vala kirin	kurdunu dökmek (cinsel)	tirer un coup (sexuel)	to have a quickie (sexual encounter)
cewdikê wî tije bûye	kurtlanmış (cinsel)	il est en rut	he is on rut, horny
cicokî ketin rê : peyatî û destvala bi rê ketin	yaya ve eliboş (silahsız) yola koyulmak	se mettre en route à pied et sans armes	to set out on a trip.. on foot and unarmed
cîhê lê dimîze giha lê şîn nabe : pirr no ye	o kadar hırçın ve belalı ki işediği yerde ot bitmez	il est tellement belliqueux et dur que là où il pisse l'herbe ne pousse pas	the grass does not grow where he urinates, he is very tough
bê dev û şîpan e	patavatsız	impertinent, irréfléchi	who talks at random and thoughtlessly, tactless, one who talks off the top of his head
cila wî bê berwêr e : doq e	lafını bilmez, nerde ne diyeceğini bilmez	il parle à tort et à travers ; il est impertinent	he talks a lot of nonsense, he knows no limits (in speaking)
cilka (berka) xwe ji avê derxistin : ji heqê xwe hatin	kendi kendine yetmek, idare etmek	se débrouiller, s'en tirer	to extricate oneself (from difficulties), to manage, to be self-sufficient, to get by
cilkirina gê piştî baranê	iş işten geçtikten sonra davranmak	(litt.) revêtir le boeuf après la pluie ; agir trop tard	to act too late when it's all over, to close a stable door after the horse has bolted
cilka bênamûsiyê kişandiye serê xwe; cilik kişandiye serê xwe ; kumê bênamûsiyê daye serê xwe	rezilliği kabullenmek, hakkında söylenenleri duymamazlıktan gelmek	se résigner à l'opprobre ; ne pas agir contre l'infamie	to resign o.s. to disgrace (infamy), to do nothing to counteract a scandal
cineta bi minet : qenciya bi minet	başa kakılan iyilik	faire du bien à quelqu'un et le lui rappeler sans cesse	not to let s.o. forget that you've done them a favor
cinikên (cinên) wî hatine dorê ; cinik hatinê	deliliği tutmak	retrouver ses vieux démons	to revert to an earlier state of insanity to have a relapse
curma ser cîrana ye	ceremesini başkasına ödetmek /çektirmek	faire payer à autrui ses fautes	to mahe others pay for one's own faults

Ferhengoka *Hawarê*

(IV)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
rêvîn, rêving	kirli	sale	dirty
hevêrk : herêm	bölge, mıntıka	district	district
zergoz : bi latînî *Carya fraxinifolio*			
bizo, bizî	kara ağaç	orme	(wych) elm
tanî kirin	çitlemek	entourer de haies	to hedge
tanî : ji darên berû, spindar û mazûyan çê dibe; bi heriyê diseyînin dikin çît			
çît	çit	haie	hedge, fence
olî : xaniyê du qatî, binê wê gom e, serê wê menzeleke mezin a pêşvekirî ye	iki katlı köy evi, altı ahır, üstü oturulacak ev	maison à deux étages dont le premier sert d'étable	two story house whose first floor is used as stable
navko : xaniyê yek qatî	tek katlı ev	maison sans étage	one story house
jûvan : poşman, peşîman	pişman	qui a du regret	regretful, sorry, remorseful
rejû, reşû, rejî	kömür	charbon	charcoal
avdiz : di kelehan de riya dizî ya ku tê de dikarin avê bînin	kalelerde suyun getirtildiği gizli yol	aqueduc secret d'une forteresse	secret water conduit (of a fortress)
direh : garisê spî	ak darı	millet	millet
fetandin, fetihandin	ekilmemiş bir araziyi ziraate hazırlamak	défricher une terre et la rendre cultivable	to bring land into cultivation
bêrm	krater gölü	lac de cratère, lac de montagne	crater mountain lake, small mountain lake
şkev : qabek ji dar çêkirî	tahtadan kap	boîte ou récipient en bois	wooden box or vessel
wişk, werşeq, weşek	vaşak	lynx	lynx
qwîz, kûze	sansar	putois	Martes foina, polecat, skunk
kurîbeşk : kurebeşk	porsuk	blaireau	badger
heftar : keftar	sırtlan	hyène	hyena
sîxur	köstebek	taupe	mole
segavî	kunduz	loutre	otter
marmarîşok, gumgumok, balîfrezk, şemşemotik	kertenkele cinsleri	variété de lézards	types of lizard
sêvil, sêvelok, xilt, koremişk	tarla faresi	rat des champs	field mouse
zof, sarmar, şermar, bijmar, jarmar	kırkayak, çiyan	mille-pattes	centipede
tîrmar, tîremar	ok yılanı	couleuvre à collier	grass snake
hişkeber, dîwarê hişkeber	harçsız (duvar, bent)	(mur, muret) construit par empilement des pierres sans ciment	stone wall built without cement duy-stone wall
bereste, berheste, kevirheste	çakmak taşı	pierre à briquet	flint-stone
pandî : panêr	bekçi, nöbetçi	gardien, garde	guard, sentry
pandîgeh	gözetleme ya da nöbet yeri	poste de garde	sentry box, cabin
bazgûrî, başkûrî, berzûrî	yakarma	supplication	supplication
xwe bazgûrî, başkûrî, berzûrî Xwedê kirin	Tanrıya yakarmak	supplier le Seigneur	to implore, to beg the Lord
qelaçe : çeper	küçük kale	fortin	small fort
hêreker	şahit, tanık	témoin	witness
tinawir : xwedan tîn	canlı, diri	vivant	alive, living
lêvok, lêpok	eğlendirici	amuseur, comique	entertainer, comedian
lêvokî kirin	eğlendirmek	amuser	to entertain, to amuse
pîşekar	1) kahya, 2) teşrifatcı, sunucu	1) intendant, 2) présentateur	1) factor, manager (of estate), 2) presenter, introducer (of pers.)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© **INSTITUT KURDE DE PARIS**
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 23 payîz 1998

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 23yemîn

5-11 nîsan 1998

Civîna 23emîn ya *Kurmancî* li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 5 û 11ê nîsana 1998 de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên aborî, îdyomên kurdî, nifrînên kurdî, devoka Qerejdaxê, nexweşiyên heywanan, endamên laş û îdyomên jê çêdibin û ferhengoka *Hawarê* xebitîn.

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Michael Chyet (Waşîngton), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Şikak), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Memo Yetkin (Semsûr), Veysî Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara *Kurmancî* de tên belav kirin.

Devoka Qerejdaxê

(VII)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pişo pişo kirin	yatıştırmak, küçük tavizlerle idare etmek	caresser dans le sens du poil, apaiser to appease, to ease	to stay on the right side of sb.,
pişrûng, pişrûk	1) tam yoğrulmamış hamur, çamur vb, 2) küçük ekmek kırıntısı, buğday unu 3) un, su ve tuzu karıştırıp hafif pişiril ve oğlaklara verilen bir yemek	1) farine, glaise etc. insuffisamment pétrie, 2) fine miette, 3) mélange de en farine, d'eau et de sel légèrement cuit donné en pâture aux agneaux	1) insufficiently kneaded flour, clay, 2) mixture of flour, water and salt, shightly cooked and given to lambs
pitik	bebek	bébé	baby
pizirik, pirzik, pizrik, pirzûk	küçük çoban, sivilce	bouton, pustule	pimple, pustule
kwînêr, kînor, kunêr	kan çıbanı	abcès	abcess
pizirîn : ji hev çûn (ji bo qumaş)	aşırı kullanılmaktan çözülmek, dağılmak	être élimé, s'élimer	to wear thin, to come apart (for a well-worm fabric)
pî	kol	bras	arm
pîj : şîşika gora, singik, sixrik	şiş, çorap şişi	aiguille à tricoter	knitting needle
pînc, pîç, bêjî	piç	bâtard	bastard
pingalî	yataklık etme, suçluyu koruma, barındırma işi	recel de malfaiteur	concealment of a criminal
pingalî kirin	yataklık etmek, suçluyu barındırmak	receler un malfaiteur	to conceal (a criminal)
pîqut, pîkin, hîçikkurt	yarım kol gömlek, yelek ve benzeri	manches courtes (chemise, gilet, etc.)	short sleeves (shirt, etc.)
pîr'abotk : pîrhevok, pîrabok	bebekleri kaçıran, insanları aldatıp beraberlerinde götüren efsanevi yaşlı kadın	mégères ou mauvais génies mythiques qui enlèvent des bébés, qui séduisent des gens et les emmènent chez eux, dont on peut se protéger par une aiguille ou un objet en fer	shrews or mythical evil spirits who kidnap babies, seduce people and take them to their home, against whom one can protect o.s. with a needle or iron object
pîrût	çıplak kollu	qui a les bras nus	bare armed
pîspîsk, fîrfîrk	düdük	sifflet	whistle
pîşo	1) yanık bez kokusu, 2) kav	1) odeur de chiffon brûlé, 2) amadou	1) smell of burnt wool, 2) tinder
pîvazok	soğan yahnisi	ragoût d'oignon	onion stew
karî, kardî	dana ayağı	arum, pied-de-veau	calf's-foot, arum
pizpizêk, pirpizêk	kardelen	perce-neige	snowdrop
pîvong, pîvok	çiğdem ?	scille	spring squill
polat : pola	çelik	acier	steel
pozşimk, xizêm	hızma	ornement en or incrusté dans la narine d'une femme	woman's golden nostril ornament
post kirin, kevil kirin : bi kêrê guran		derisini yüzmek	écorcher un animal to skin (animal)

Termên hiqûqî

Amadekar : Veysi ZEYDANLI

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serwerî	hakimiyet, egemenlik	souveraineté	sovereignty
serwer	hakim, egemen	souverain	sovereign
serdest	başat, ağır basan, hakim, üstün	dominant	dominant
serdestî	başatlık, ağır basma, üstünlük	domination, dominance	domination, dominance
karîn	iktidar	pouvoir	power
karîna siyasî	siyasi iktidar	pouvoir politique	political power
qanûn danîn	yasamak, kanun çıkarmak	légiférer	to legislate
qanûn danîn	yasama	législation	legislation
karîna qanûndanînê	yasama gücü	pouvoir législatif	legislative power
qanûndanêr	kanun koyan, yasa koyan	législateur	lawmaker
birêvebirin	yürütme	exécutif	executive
karîna birêvebirinê	yürütme gücü	pouvoir exécutif	executive power
dengdana pêbaweriyê	güven oylaması	vote de confiance	vote of confidence
desthilat	yetki	autorité	authority
deshilatdar	yetkili	responsable, qui a le pouvoir, l'autorité	who has the authority, responsible competent
ziyan	hasar, zarar	dommage, perte	damage, harm, loss
bêziyan	zararsız	inoffensif	harmless
ziyandîtî	mutazarar, zarara uğramış	lésé, qui a subi des dommages	injured, who suffers loss or damage
ziyankar, ziyanker	zarar verici, zararlı, zarara neden olan	nuisible, dommageable, préjudiciable	harmful, detrimental prejudicial
ziyanok	zarar verici	nuisible	harmful
kurmikên ziyanokî	zarar verici haşareler	insectes nuisibles	harmful insects

Peyvên kêmnas

Amadekar : Michael CHYET

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serşivan	çobanbaşı	berger en chef	chief shepherd
şivan	çoban	berger, pâtre	shepherd
dûajo, dûşivan	yardımcı çoban, çoban yamağı	aide-berger	assistant shepherd
ajorî	sürüyü bir yerden bir yere götürme, sürme	déplacement d'un troupeau sur une longue distance	dispacement of a herd for a long trip
avrû, avrî	yiyecek, içecek artığı	restes de nourriture ou de boisson	remains of food or drink
bihitandin : hetikandin	rezil etmek	déshonorer, flétrir, couvrir de honte	
motk	fol	nichée	nest egg
caxî	meclis, cemaat	assemblée, réunion	meeting, assembly
civat û caxî : civat û cemaet, kesê civat û caxiyan : ehlî cemaet	ehli meclis	personne présentable, digne d'assister à une assemblée de village ou de notables	person honourable admissible to a village assembly
çemçemok, pelşimok, pirçimok, şevşevok,	yarasa şevrevînk, perçemek	chauve-souris	bat
dûş, tûş : rêz	sıra, hiza	ligne, rang	line, rank
di dûşa hev de	aynı hizada	sur la même ligne, dans le même rang	
erhede	herhalde	en tous cas	in any case
givande, kivande	uçurum, yüksek yer vs. kenarı	bord (d'un précipice, d'une hauteur, etc.) bordure, berge	bank, embankment
gosirmet : xerîb, ecêb	acayip, tuhaf	étrange, étonnant, bizarre	strange, amazing, odd
guşme : deste	deste, küme	groupe, escouade	bunch, squad, band
hewdik : hewda biçûk	çanak	écuelle, bol	wooden bowl
heşyenk	barınak, sığınak	abri, refuge	shelter, refuge
kemberok, petîşok	ebu cehil karpuzu	coloquinte	colocynth, bitter apple
kesk	Peygamber ya da velilerin kabrini saran yeşil kutsal örtü	voile vert, considéré comme sacré, recouvrant la tombe du Prophète ou des saints	green veil, considered sacred, covernig the Prophet's tomb or that of the saints
keska Pêxember	Peygamberin kabrini saran yeşil renkli kutsal örtü	voile vert sacré couvrant la tombe du Prophète	sacred green veil covernig the Prophet's tomb
mîntan	1) nimten, mintan, 2) gömlek	1) sorte de gilet bourrelé et brodé 2) chemise	1) a kind of heavy embroidered outer shirt, vest, waistcoat, 2) shirt
kirtnak, kirdane, kirdanek, kirdang	merdane	rouleau de boulanger	thick rolling pin, roller
tîr	oklava	rouleau de pâtissier	cookery rolling pin
mêlît, mêlîde : pêtiya gurr a agir	gür ateş alevi, yüksek alev	haute flamme	high flames
pezkogiro, pezoguro : lîstika gur û pez	kurt-koyun oyunu, geleneksel kürt dansı	danse traditionnelle kurde imitant le jeu du loup et des moutons	traditional Kurdish dance imitatnig the game of wolf and sheep
piraştin (bipirêje !)	türetmek, yaratmak	engendrer, créer, générer	to beget, to create, to generate
pirqîn	aniden gülme	éclat de rire	roar of laughter
pirqîn pê ketin	aniden gülmek,	éclater de rire	to burst out laughing
tesele kirin	yoklamak, kollamak, kontrol etmek	tester, contrôler, vérifier	to test, to control, to verify
hevûdu tesele kirin	biribirini yoklamak	se tester	to test o.s.
lê tesele bûn	erişmek	parvenir	to reach
vezel, fayke	kazak	chandail	sweater
vanqor : beraz	yabani domuz	sanglier	wild boar
xuçkanîk = kuçkanîk			
cinh	sopa	gros bâton, trique, gourdin	thick stick, cudgel bludgeon
kevezan : gopal	baston	canne	cane
çortan : ji ermenî, çor : hişk, tan : dew : dewê hişk, keşk			

Cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bejin : bal, qam	boy	taille	height, stature
bejinzirav	ince boylu	svelte, qui a la taille fine	
bejindirêj	uzun boylu	grand, qui a une taille élancée, haute	
bejinkurt, nivçe	kısa boylu	petit, de petite taille	
kinik	uyumlu ufak tefek	menu,e, mignon,e	
bejinqut, kupîşî	kısa ve dolgun	courtaud, trapu	shortish (person), stocky
bejinpot, bejinbihost, qambihost	çok kısa boylu, bir karış boylu	très petit (de taille), haut comme un empan	
bejin avêtin, bejin dan	boy vermek, büyümek	pousser, grandir (de taille)	
bejin revandin	aniden fazla boy vermek	grandir soudain et rapidement	
navbejnî	orta boylu	de taille moyenne	
poto	cüce, çok kısa	nain, très petit	
bejinbilind	uzun boylu, selvi boylu	de haute taille	
birû, birî, birh, birhî	kaş	sourcil	eyebrows
birûkevan	keman kaş, yay kaş	sourcils arqués	arched eyebrows
birûqeytan	kaytan kaş	sourcils fins et longs	thin and long eyebrows
birûbadayî	kıvrık kaş	sourcils recourbés	curly eyebrows
birûzirav	ince kaş	sourcils fins	thin eyebrows
birûqalind	kalın kaş	sourcils épais	thick eyebrows
birûqelem	kalem kaş	sourcils fins et longs	long, narrow eyebrows
birûgurr	gür kaş	sourcils touffus, fournis	bushy eyebrows
birrûpan	geniş kaş	sourcils larges	broad eyebrows
birûpirç	çatık kaş, çatma kaş	sourcils qui se rejoignent	eyebrows that join
bijang, mijang, mijûlank, mijgul, mişkulî, mojgun	kirpik	cils	eyelash
bijangdirêj	uzun kirpik	cils longs	long eyelashes
bijangbadayî	kıvrık kirpik	cils recourbés	curly eyelashes
bisk	zülûf, zülf	aigrette	aigrette

biskbitêl	tel tel zülüf, tel zülüflü	aigrette avec des cheveux non tressés	aigrette made with single threads
biskbadayî	lüle zülüf, büklümlü zülüf	aigrette bouclée	curly aigrette
biskxelek	halkalı zülüf	aigrette avec des cheveux en forme d'anneaux	aigrette with ringed hair
çavbeloq, çavbelok, çavpeqle, çavzeq	fırlak gözlü	qui a des yeux globuleux	protruding eyes
çavpeqyayî, çavdirhayî	patlak gözlü	qui a des yeux exorbités	popeyed
çavreş	kara gözlü	aux yeux noirs	black eyed
çavbelek	koyu kara gözlü	qui a des yeux noirs et blancs intenses, profonds	intensely white and deep black eyed
çavxezal	ahu gözlü	qui a des yeux de gazelle	gazelle eyed
çavzer	bal rengi gözlü	qui a des yeux couleur de miel	honey eyed
çavmêşînî	ela gözlü	qui a des yeux couleur de noisette	hazel eyed
çavşûjin	ufak gözlü	qui a de tout petits yeux	small eyed
çavê xwe zîq kirin	gözlerini dikerek bakmak	fixer du regard	to gaze fixedly
çavşaş, çavwîr, wîr, çavvir, çaver, çavlo, çavliba, xêl, çavxêl, şaştirme, çavxwar	şaşı gözlü şaşı	louche	crosseyed, squint-eyed
çavşikestî	yapışık kapaklı göz	qui a des paupières collées, déficientes	who has falling eyelids
çavxumar	mahmur gözlü	qui a des yeux languissants	languid eyed
çavkespik	badem gözlü	qui a des yeux d'amande	almond eyed
çavkesk	yeşil gözlü	aux yeux verts	green eyed
çavşîn	mavi gözlü	aux yeux bleus	blue eyed
çavkizî	görme bozukluğu	trouble de vision	vision disorder
çavmezin, çavgir	iri gözlü	qui a de gros yeux	big eyed
çavbel	gözleri fincan gibi geniş olan	yeux écarquillés	someone wide-eyed (saucer-eyed),
çavzêlk, çavzilk	göz seyirme tiki	tic de clignotement des yeux	one who cannot stop blinking
çavkew	keklik gözlü, gözleri ve kirpikleri siyah olan	qui a des yeux et des cils noirs comme ceux d'une perdrix	one who has black eyes and eyelashes like partridge's
çavbikil	sürme gözlü	qui a mis du khol autour des yeux	one who has collyrium/eyeliner around the eyes
çavperçifî, çavperç, çavwerîmî, çavnepixî	şişik göz	aux yeux enflés	with swollen eyes
çavbaz	1) şahin bakışlı, 2) hovarda	1) qui a des regards de faucon, 2) qui cherche à séduire, dragueur,euse	1) falcon eyed, 2) flirtatious
çîrt, kêvjik, şîlaq	çapak	chassie	rheum from the eyes, crust round the eyes
sût	gök mavisi	bleu ciel, azur	azure, sky blue
çavvajî	ters istikametlere bakan gözler	strabisme divergent comme une girouette	divergent strabism
çavtibiqî	çukur gözlü	qui a des yeux enfoncés	deep-set eyes
çavholîk	fırıldak gözlü	qui a des yeux mobiles	
çavkesper	çakır gözlü	qui a des yeux bleu-gris	greyish blue eyed
çavtepişî	çekik gözlü	qui a des yeux bridés	who has slanting eyes
çavsor : 1) har, şerar, belakir, 2) zordest, zorker	1) gözü kan bürümüş, 2) zorba	1) qui voit rouge, 2) brutal, violent	1) one who sees red, 2) bully, violent
çavnepişî	şişkin, uykulu göz	qui a les yeux bouffis	puffy eyed
çavbirçî	aç gözlü	avide, insatiable	greedy, insatiable
çavbilind	gözü yükseklerde olan, muhteris	ambitieux	ambitious
çav vekirî	açık göz	malin, éveillé, intelligent	clever, sharp, smart, shrewd
çavlider	çapkın, gözü dışarda, cinsel arayış içinde	libertin, qui est en quête incessante d'aventures sexuelles	libertine, one in permanent search of sexual adventures
çavtirsiyayî, çavşikandî, çavşikênandî	sinmiş, gözü korkmuş	intimidé, qui a peur aux yeux	intimidated, daunted
çavnebar	kıskanç, çekemeyen	envieux	envious
çavpîs	kem gözlü	qui a mauvais oeil	evil eyed
çavreşî : kumreşî	kıskançlık	jalousie	jealousy
çavtarî	gözü kararmış	hors de lui, qui a perdu son contrôle	beside oneself
çavberjêr : şermok, fedîkok, fediyok	utangaç	timide, qui a les yeux baissés	shy, timid, bashful
çavxerab, çavçepel	kız ve kadınlara kötü gözle bakan	qui convoite la femme d'autrui	one who covets s.o. else's wife
çavhîz, çavqehpe	orospu gözlü, gözüyle zina işleyen	qui dévore des yeux, qui déshabille des yeux	someone who undresses (a woman) with his eyes
çavdarî	bakım	soin, entretien	care, upkeep
çavdijwar, çavtûj	keskin bakışlı	qui a des yeux perçants	one who has a sharp view
çavînî, çavînokî, çavavêjî, çavînkerî, nezerî	nazar	mauvais oeil	evil eye
çavpoş	göz yuman, görmemezlikten gelen, hoş gören	qui ferme les yeux, qui fait semblant de ne pas voir, tolérant	s.o. who shuts his eyes, who pretenis not to see ; tolérant
çavqayîm	gözü pek	brave, preux, qui n'a pas froid aux yeux courageous	bold, brave,
çavşil : ji girî re hazir	sulu gözlü	pleureur,euse, qui pleure facilement	crybaby, one who cries at the drop of a hat
çavçep, şaş	şaşı	louche	cross-eyed
çavtijî, çavtêr, çavnebirçî	gözü tok	rassasié, qui ne convoîte rien	contented, not covetous
çavpîvî	göz kiyası, göz kararı	jaugeage, estimation d'un coup d'oeil	gauging, estimate
çene, çenge, erzink, argûşk, lam	çene	menton	chin
çenexwar	eğri çeneli	menton tordu, de travers	with a crooked chin
çeneya bikort, çeneya kort	gamzeli çene	menton avec une fossette	chin with dimple
çenetûj	sivri çeneli	menton pointu	with pointed chin, sharp-chinned
çenebaz, çenesist	çenesiz, çenesi düşük	bavard	chatterer, talker
çok, çong, jinû, junî, kabok	diz	genou	knee
çokşûjin, çokşijûn	sivri diz kapaklı	qui a le genou pointu	(with) pointy knees, pointed-kneed
çokgirover	yuvarlak, yassı diz kapaklı	qui a le genou rond	(with) round knees, round-kneed
çokreş	kara dizli (fazla çalışmaktan)	qui a le genou usé (noirci) à force de travailler (sous le soleil, etc.)	with knees blackened by work (in the sun etc.)
çoksist	diz dermanı azalmış, dizi çözülmüş	qui a les jambes molles	weak-kneed
çokqerimî	dizi uyuşmuş	qui a le genou engourdi	(with) kneas that have asleep, knees whose blood circulation has been cut off
çîp, çîm, çîq	baldır, bacak	jambe	leg
çîpxwar	eğik bacaklı	qui a des jambes torses	with crooked/twisted legs
çîpzirav	ince bacaklı	qui a des jambes fines, effilées	thin-legged
çîpdirêj	uzun bacaklı	qui a des jambes longues	long-legged
çîplûle	ince uzun bacaklı	qui a des jambes longues et fines	with long and thin legs
çîphijik	çırpı bacaklı	qui a des jambes d'allumettes	bean pole
teşkgur : ên ku di meşê de çok û teşkên wî li hev dikevin	çarpık bacaklı	qui marche les pieds en dedans	pigeon-toed
çîpwerçîle	kavis bacaklı	qui a les jambes arquées	bow-legged
çîprût : 1) bêheya û bêşerm, 2) kesê ku dizî û karê xirabdike, 3) keç û jina çîp tazî	1) hayasız, 2) hırsızılık ve kötü işler yapan, 3) baldırı çıplak kız, kadın	1) éhonté, effronté, 2) malfaiteur, 3) femme qui a les jambes nues	1) shameless, cheekey, 2) malefactor, law breeke, 3) bare-legged woman

Îdyomên kurdî

(V)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Dinya li ba wî çardê nisanê ye	dünya umurunda değil, onun için dünya her zaman günlük güneşlik	il est insouciant ; tout va toujours bien pour lui	he is carefree ; all is always well for him
çaroxa gemarê : rûqayiş, rûçarix, fedî nake, rûyê wî çaroxa gemarê ye	yüzü katır derisi gibidir, hayasızdır	(litt.) il a le cuir dur ; il est effronté	he is shameless
çav ber dan	bir şeye ya da birine göz koymak	convoiter qch ou qn	to covet s.o. or sth
çavê yekî şikênandin : tirs an sawa xwe xistin ser yekî	yıldırmak	intimider qn	to intimidate s.o.
(ji yekî/ê re) çav şikênandin : çav kirin, çav qurçandin, çav riqandin, çav dayin, çav kirin	birine göz kırpmak	faire de l'öil à qn ; donner une öillade	to wink, to blink
çav jê şkestin	bir şeyden ya da birinden korkmak, yılmak	être intimidé par qch/ ou qn, avoir peur	to be intimitaded, to be afraid
çav li der	gözü dışarda	qui convoite sans cesse	who has his eyes on something or someone else
çav birçî, çavbirşî : ê bi risqê xwe qaîl nabe	doyumsuz, aç gözlü	insatiable	insatiable
çavnebar bûyîn	kıskanmak, çekememek	être envieux	to be envious
çavê te bar nade/ nabe, çavê te ba hilnade, çavên te bara nagirin	çekemiyorsun, kıskanıyorsun	tu es envieux, tu envies	you are envious
çav li deriyan bûn	gözü dışarda, başkasının karısında kızında olmak	convoîter la femme ou les filles d'autrui	to covet s.o. else's wife or daugthers
çav li deriyan, xwelî li seriyan	gözü dışarda olanın sonu rezalettir	qui ne cesse de convoiter finit dans l'indignité	who by ceaseless covets ends up in disgrace
çav li destan bûyîn	başkalarından istemeyi alışkanlık edinen, başkasına bağımlı olan, başkasına bel bağlayan	avoir l'habitude de solliciter autrui, dépendre économiquement des autres, compter sur autrui	to be used to sollicit others, to rely on others ; to be dependent on others to rely on others
çav tê birîn, çav birîn, çav jê birîn	gözü kesmek	se sentir capable, à même de faire qch.	to feel capable of
çavê kul derman kirin, cemeda ser dil helandin	taşı gediğine koymak	faire mouche, taper dans le mille	to hit the nail on the head
çavên wî/wê hene	kem gözlüdür	il/elle a mauvais öil, il/elle porte malheur	he/she is evil eyed
çav bi serê wî ve hene : bîra tiştan dike, riya dinyayê dizane, bi fehm e	töreleri bilir, başkalarını düşünür	il est au fait des coutumes, il se souvient d'autrui	he knows the habits ; he is tactful he recalls, he remembers others
çav lê ketin, çav lê kirin	özenmek, taklit etmek	imiter, singer	to imitate (others'), to fake
çavnexel, çavpan : bêxîret	başı öne eğik, gayretsiz	qui a la tête baissée, qui ne réagit pas aux insultes et outrages	who does not react to insults and affronts, cowardly
çav pê ketin	gözü ilişmek, görmek, karşılaşmak	entrevoir, apercevoir, rencontrer, rendre visite	to notice, to catch sight of, to meet
çavpêketin : dîtin, dîdar, ziyaret	görüşme, karşılaşma	entrevue, visite, rencontre	interview, visit, meeting
çavzexel	gözü hilede olan, hilekar	qui cherche à tromper, trompeur, fourbe	deceiver, deceitful, treecherous
çav girêdan : xapandin	aldatmak	tromper	to deceive
çêleka kundokî an kandewî	gebe kalmıyan ve sağılabilen inek	vache laitière stérile	sterile milk cow
çêleka bi ga : ji bo jinên doxînsist	peşinde çok erkek koşturan kadın	(litt.) vache en chaleur; femme qui a des relations avec plusieurs hommes	cow in heat ; woman who has several lovers
çêleka li şûvê dizê : pirr gemarî, bê ser û ber	çok kirli, başıboş	très sale, dépenaillé	very dirty, ragged
çêleka xizanan	dört gözle beklenen, geç yaşta çocuk bekleyen bir kadın	se dit pour une femme avancée en âge qui attend un enfant très désiré	for a woman who gets pregnant late in life and everyone is awaiting the birth of the child
çêleka zerî, zêdinkiyan, çêleka nîsê	iyi bir iş yaptıktan sonra onu personne tahrib eden	qui détruit le fruit de son propre travail	who destroys his own work
çivîka wîtwîtanî : kesê ku bi nezaniya xwe him xwe him dora xwe dide xesarê ; *çivîka wîtwîtanî* *tu bi heseba nizanî* *te mala xwe xera kir* *konê min î reş jî li ser danî*	yanlışlık ve deneyimsizlikleriyle hem kendisinin, hem de çevresinin ağır hasara uğramasına neden olan	personne dont les calculs se révèlent faux et qui par ses erreurs cause sa perte et celle de ses proches	s.o. who miscalculates and who through his erros ruins himself and his next of him
ço di şikeftê de hilnayê	artık dayanılmaz, tahamül haddini aştı, çizmeyi aştı	ça suffit, ça dépasse les bornes, ce n'est plus possible de supporter	that is enough, that is unbearable
çû ber golikan	ıskartaya çıkmak, değersizleşmek, itibarını yitirmek	être discrédité, déconsidéré, être mis au rebut	to be discredited, thrown on the scrap heap
çawa avêt xerab hat	işi bir türlü iyi gitmiyor	ses affaires ne marchent pas du tout	things are going badly
dan ber dilê xwe	gücenmek, kızmak	être vexé	to be upset
dil hiştin/ hêlan	kırmak, gücendirmek	offusquer, offenser qn.	to offend
dil mayîn	alınmak, gücenmek	s'offusquer, s'offenser	to be offended
da dilê wî : kêr gihîşte hestî	canına tak etti	il est à bout de patience	the last straw, it becomes intolerable
dan navê	içine vermek	agir sans retenue, dépenser sans compter	to act or spend without limit or consideration
damar nayê, damar lê naxe	damarı vurmuyor	il ne bronche pas	he does not react
dana Xwedê	Allah vergisi	don de Dieu	God's gift
dar di devê hevdu de rakirin	it gibi dalaşmak	se battre comme des chiens	to fight savagely like dogs
dan rastê, xwe eşkere kirin	açığa vurmak, ifşa etmek	révéler, dévoiler, divulguer	tu unveil, to disclose, to divulge
dan ber, berdan	palavra atmak	mentir sans retenue	to lie without limit, excessively
dara bin xwe birîn, li kodika xwe xistin, bi nanê xwe lîstin	bindiği dalı kesmek, ekmeğiyle oynamak	scier la branche sur laquelle on est assis	to saw off the branch on which one is sitting
dar ji binî birîn	köprüleri atmak	couper les ponts	to burn one's bridges
darikê miradan, deriyê miradan, girê miradan, deriyê ku miradan dibe serî	murad kapısı, murada kavuşturan	qui exauce les vöux, qui permet l'accomplissement des voeux des amoureux, des femmes stériles, etc.	to grant wishes, who allows the wishes of lovers, of sterile women to be fulfilled
darikê pelûlê, darikê gebolê	fitneci, fesat, her işe burnunu sokan, fesat konkuması	qui fourre son nez partout, intrigant	who sticks his nose into every thing, scheming a great mischiefmaker

dartelaqî, yaxurî, topfelaqî, torfeleqî, ketûber, destgurkî, kevgurkî	rastgele, tesadüfen	par hasard, par chance	per chance, by haphazard, at random
dêlik bi ba ye, dêlik li ba ye, se ji Bexda ye	kösnük dişi ta Bağdattan it cezb eder	(litt.) si la chienne est en chaleur le chien arrivera de Bagdad; c'est elle qui attire les mâles	(litt.) if the bitch is on heat the dog will come from Bagdad
deqê wî ber bi gule ye	işini garantiye almış	il a garanti son affaire ; il est sûr de son fait	he has made sure his business
deraxa wî fire ye	büyük oynuyor	il joue grand, il joue dans la cour des grands	he play big
derbend filitiye	ipin ucunu kaçırmış	il a perdu le contrôle, il est dépassé par les événements	he has lost controle of the events
dergûşkî ketin, ke!ikanî ketin	yenişememek, berabere kalmak	faire un match nul, une partie nulle (lutte, sport)	to draw a match
pata mayîn	oyunda berabere kalmak	faire une partie nulle (jeu de cartes)	
derpê bi qûnê ve zeliqî	yumurta kapıya dayandı	in extremis, quand la situation devient sérieuse	at the very last minute, when the situation has become serious
derpê ket nav lingan	şaşırmak, paniğe kapılmak, telaşlanmak	paniquer, s'alarmer	to panic, to become alarmed
derziya wî di ber serê wî de ye	bağımlılığı yok, nerde sabah orda akşam	il est libre comme un oiseau	he is free like a bird
dest birin ber xwe : xîret kirin, bizav kirin	gayret göstermek, cüret etmek	lever la main, réagir	to react, to be zealous
destê belayê : yê ku ji destê wî bela çêdibe	belalı, şerut	belliqueux, querelleux	troublesome, bellicose
destbelav : dijminê malê xwe	savurgan, müsrif	prodigue, gaspilleur	prodigal, lavish
destê yekî dirêj bûyîn : destê yekî dirêj bûn	nüfuzlu olmak	avoir le bras long, être influent	to be powerful/ influential
destdirêjî kirin	1) tecavüz etmek, 2) hırsızlık etmek	1) agresser, 2) voler, dérober	1) to attack, 2) to steal, to rob
dest avêtin	el atmak, teşebüs etmek	entreprendre	to undertake
destê bi tinê : 1) kesê bi serê xwe, bê piştî, 2) wahîd	yalnız başına, destekçi ve mütefiki olmayan	personne seule, sans soutien et alliés	lonely person who has no allies
destê bin kevir	sıkışık, çaresi çukışı olmayan	coincé, dans l'impasse	stuck
destnepaqij, destpîs	güvenilmez, kirli işler yapabilen	non fiable, capable de voler, de méfaits	unreliable, capable of stealing, of misdemeanor
destê min di bin darê wî de ye	birine minet borcu olmak, bağımlı olmak	être redevable envers qn, être dépendant de qn	to be dependent on s.o. to be indepted to s.o.
destê xwe di hemû qulan de kirin, tiliya xwe, an pozê xwe xistin hemû qulan	her deliğe parmağını sokmak, her şeye burnunu sokmak	fourrer son nez partout, se mêler de tout	to stick one's nose into everything, to meddle in everything
destê xwe jê şuştin	umudunu kesmek	s'en laver les mains, y renoncer	to wash hands ; to give up
destê wî hevdu xwarin	sabırsızlıkla beklemek	attendre avec impatience	to await with impatience
destê xalo qot	para ver	donne-moi de l'argent	give me money
destteng bûyîn	ekonomik yönden sıkıntıda olmak,	être financièrement dans la difficulté	to be financially in a difficult situation
dest hilanîn	el kaldırmak, direnmek	lever la main, s'insurger	to raise one's hands, to revolt against
dest lê hilanîn	işi hızlandırmak	accélérer le rythme de son travail	to speed up one's work
destpaqij	güvenilir, temiz işler yapan	fiable, qui a les mains propres	reliable, who has clean hands
destpelînk, despelk	el yordamıyla	à tatons	groping
desttengî	mali darlık	difficulté financière	financial difficulty
destvala, destxalî, destêvala	eli boş	mains vides	empty hands
çira wî di eniya wî de ye : rizqê wî fireh e	kısmeti boldur	il est favorisé par la chance, il est né sous une bonne étoile	he is favored by fortune he was born under a lucky star
çember ji ber hilatiye : pîvan jê re nameye	ölçüyü kaçırmış, haddini bilmez	il dépasse la mesure, il dépasse les bornes	he knows no limits (in behavior)
çend kum bêxwedî mayîn	çok kişi külahsız kaldı (öldü, öldürüldü)	beaucoup de gens sont morts (bien des chapeaux sont tombés)	many people have been killed (litt. many hats have fallen)
çeqçeqî : pirpeyv, şewşewokî	çenesi düşük	très bavard, moulin à paroles	some one who never shuts up, chatterbox

Ferhengoka *Hawarê*

(V)

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
averê bûn	sapmak, ana yoldan ayrılmak	dévier	to deviate
kulabî	çengel	croc, crochet	hook
gergeşîn	ateş ocağı, çok sıcak azapyeri	fournaise	furnace
tûle : se, kûçik	köpek	chien	dog
tûlê asîtanê : seyê ber derî	eşik iti, kapıda bekleyen it	chien de garde	guard dog
şehsiwar	iyi binici, şahsüvar	cavalier émérite	good horseman
çix !	hoşt	interjection utilisée pour chasser un chien	noise made to frighten away a dog
lîwan : eywan	eyvan	anti-chambre, hall d'entrée	hall, antechamber
pêşkepî : pozber	rakip	rival	rival
dimdar	artçı	arrière-garde	rearguard
bebir	kaplan	tigre	tiger
şêbisk : bisk	zülüf	aigrette	aigrette
şabisk : biskê rakirî	ucu kıvırık zülüf	aigrette recourbée	curved aigrette
nîvgirav	yarım ada	péninsule	peninsula
tajang	kamçı	fouet	whip
warkor, ocaxkor, korocax, tûtikbirî, bê zuriyet	züriyetsiz	sans descendant	without descendants
kordûnde, bêdûnde	erkek çoçuğu olmayan	sans fils	without son
zeybeq, zîbeq	civa	mercure	mercury, quicksilver
bismût	bizmut	bismuth	bismuth
demsaz	samimi arkadaş, sırdaş	confident, intime	confident, intimate
demsazî	samimi arkadaşlık, sırdarlık	amitié intime, intimité, confidence	intimate friendship, intimacy, confidence
serencam	sonuç	conclusion, résultat	conclusion, result
serencam kirin	sonuçlandırmak, sonuca bağlamak	conclure	to conclude
nişkegavî	sürpriz	surprise	surprise

haf	mukabil, huzur	en vue, chez, auprès, en présence;	in sight, at some one's place;
blêç	şimşek	éclair	lightning
neynika dîdevariyê	periskop	périscope	periscope
kok kirin	akort etmek	accorder	to tune (instrument)
kok	akort	accord (mus.)	state of being in tune
nekokirî	akortsuz	désaccordé	out of tune, discordant
kokirî	akortlu	accordé	in tune
klîta kokê	akort anahtarı	clé d'accord	tuning-key
kos : defa şer, defa hawarê	savaş davulu, kös	grosse caisse utilisée pour appeler à la guerre	big drum used in calling for war
qereqef : mey, şerab	şarap	vin	wine
bejteng	kıstak	isthme	isthmus
avteng, tengav	boğaz	détroit	straits
balbaz, esker, serbaz	asker, er	soldat	soldier
balbazî, eskerî, serbazî	askerlik, erlik	service militaire	soldiership, military service
hêsû, hesû, aso	ufuk	horizon	horizon
nalbenîşk, zembelîşk, balîşne, navbalîv	yastık	traversin	pillow, bolster
gumrah	yolunu şaşırmış	égaré	lost, astray
gumrah bûn	yolunu şaşırmak, kaybetmek	s'égarer	to ramble, to loose one's way

Bêje û termên rêzdariyê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
hewe teşeyek we ye hingo teşeyek hun e. Li hin navçeyên Kurdistanê ji bo rêzdariyê ji bo kesekî jî hewe/hingo bi kar tînin			
navê hewe bi xêr ?	adınız ?	comment vous appelez-vous ?	what's your name ?
hetikî	rezil, rüsva, kepaze	déshonoré, vil, infame	vile, contemptible, disgraced, scoundrel
hetikandin	rezil, rüsva etmek	déshonorer, flétrir, couvrir d'opprobre	to disgrace, to dishonor, to humiliate
hetikîn	rezil, rüsva olmak	se couvrir d'opprobre, être déshonoré	to be disgraced, to be put to shame
xwe hetikandin, hetika xwe anîn, hatika xwe birin	kendini rezil, rüsva etmek	se couvrir d'opprobre, de honte	to put oneself to shame
hetiketî, hetkehî	kepazelik, rezalet	déshonneur, scandale, ignominie	dishonor, infamy, ignominy, scandal
rêz : hurmet, qedr, qîmet	saygı, kadir	respect, estime	respect, esteem
birêz	saygı değer, sayın	estimable, honorable	honourable, esteemable
rêza yekî girtin	birine saygı göstermek, kadrini bilmek	manifester du respect, de l'estime envers quelqu'un	to show respect, esteem for sb.
rêzdar	saygın, muhterem	respectable	respectable
rêzgir, hurmetkar	hürmetkar, saygılı	respectueux	respectful
rêzdarî	saygınlık, ihtiram	respectabilité	respectability
rêzgirî	saygılılık, hürmetkarlık	attitude respectueuse	respectfulness
di gel/bi silavên germ	sıcak selamlarımla	avec mes salutations chaleureuses	(with my) warm regards
spêdeya te (we, hewe) bi xêr	hayırlı sabahlar	bonne journée	have a good day
roj baş	iyi günler, merhaba	bonjour	hello
navroja te bi xêr (li milê Hekarî û Behdînan di silavdayina musulman û ne musulmanan de nîvro bi kar tê)	öğlen hayırlı olsun	(litt.) bon midi !	(litt.) have a good midday !
êvar baş	iyi akşamlar	bonsoir	good evening
êvara te (we, hewe) bi xêr an xweş	iyi akşamlar	bonne soirée	have a good evening
şev baş	iyi geceler	bonne nuit	good night
şeva te (we, hewe) bi xêr an xweş	hayırlı geceler	bonne nuit	have a good night
xeweke xweş, xew xweş	iyi uykular	bon sommeil	have a pleasant sleep
bi xatirê te, bi xatira te/hewe		Allaha ısmarladık	au revoir goodbye
mal ava, malî ava	evin şen ola, teşekkür	merci, que ta maison soit prospère	thank you
berxwudar be, xêrandar be	berhüdar ol, sağol	que Dieu te bénisse, merci	God bless you, thank you
Xwedê ji te razî be	Allah senden razı olsun	que Dieu soit satisfait de toi, merci	God be happy with you, thank you
oxir be	uğurlar olsun	(litt.) bon augure ! bon vent !	good omeh, good sign
bi xêr biçî	güle güle gidesin	bon retour, rentre bien	farewell, take care
oxira te ya xêrê be	uğurlar olsun	que ton augure soit bon, rentre bien	may yours be a good omeh, take care
rêya te vekirî be	yolun açık olsun	bon voyage, que ta route soit ouverte	safe trip, may your road be open
qewet be ! mandî nebî !	kolay gelsin (güçlü ol !)	(litt.) bonne force ! bon courage (pour quelqu'un qui est en train de travailler)	cheer ! bestrong !
Xwedê qewetê bide	Allah yardımcın olsun	que Dieu te donne de la force	May God give you strength
bereket be ! (bêrî, bêder, bazirganî)	bereketli olsun	qu'elle (la récolte) soit abondante (pour quelqu'un qui travaille dans les champs ou les vignes)	May it be plentiful (said to a person who is working in the fields or in the vineyards)
qewet xweş be	sen de güçlü ol (kolay gelsine cevap)	que tu aies la force aussi ; merci !	Be strong too ; thank you !
Xwedê bereketê bide, bereket li malê te	Allah bereket versin, evine bereket	que Dieu donne de la prospérité; que tes biens soient prospères	May God give prosperity ; may your goods be prosperous
bijî , bijît : aferîn, her hebî	yaşa	vive	long live !
sihet be, xweşî be !	sıhhatler olsun !	bonne santé, se dit à quelqu'un qui vient d'avoir (prendre) un bain, de se couper les cheveux ou de se raser	good health to you ! Said to one having had a bath, haircut or a shave
kefaret be, kefareta gunehan be, derbasbûyî be !	geçmiş olsun !	que cela soit une expiation, que cela soit du passé ! (formule de sympathie que l'on adresse à qn venant de subir une épreuve (maladie, emprisonnement, accident, etc.)	may this be an expiation, may this belong to the past ! (words of sympathy addressed to s.o. who has just gone through bad times (illness, imprisonment, accident etc.)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 24 Payîz 1998

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev niviîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 24emîn

Civîna 24emîn ya ***Kurmancî*** li Biskops Arnöyê (Swêdê) di navbera 17 û 24ê çirî 1998an de çêbû. Di vê civînê de kesên beşdar li ser îdyomên kurdî, çend peyvên kêmnas li milê Hakariya, devoka Qerejdaxê, ferhengoka *Hawarê*, hin şaşiyên rêzimanî, termên komputerê, termên matematîkê, termên rêzdariyê xebitîn.
Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), Michael Chyet (Waşington), Elîşêr (Wan), Rojen Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Şikak), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Memo Yetkin (Semsûr), Veysî Zeydanli (Bidlîs) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara ***Kurmancî*** de tên belav kirin.

Termên matematîkê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
kirarî	işlem	opération	operation
çar kirariyên bingehîn	dört temel işlem	quatre opérations de base	the four basic operations
kirar	işleyen, operatör, faıl	opérateur	operator
wekhev	eşit	égal	equal
wekhevî	eşitlik	égalité	equality
= nîşana wekheviyê	eşitlik işareti	signe d'égalité	equality sign
hevber	eşdeğer	équivalent	equivalent
hevberî	eşdeğerlilik, eşdeğer olma	équivalence	equivalence
wekhev kirin	eşitlemek	égaliser	to equalize
kêmek	eksi	moins	minus
zêdek	artı	plus	plus
a + b : a zêdek b	a artı b	a plus b	a plus b

jimar	sayı	nombre	number
hejmar	numara	numéro	number
reqem	rakam	chiffre	digit
reqemên romayî	roma rakamları	chiffres romains	roman numerals
jimarên tam	tam sayılar	nombres entiers	whole numbers
jimarên cot	çift sayılar	nombres pairs	even numbers
jimarên kit	tek sayılar	nombres impairs	odd numbers
jimarên pêşimîn	asal sayılar	nombres premiers	prime numbers
jimarên şikestî	kesir sayılar	nombres ordinaux	ordinal numbers
jimarên rastî	gerçek sayılar	nombres réels	real numbers
jimarên xwezayî	doğal sayılar	nombres naturels	natural numbers
xal	nokta	point	point
xêz	çizgi	ligne	line
rastexêz	doğru çizgi	ligne droite	straight line
xêza xwar, xwarexêz	eğri çizgi	ligne courbe	curved line

Termên rêzdariyê

Amadekar : Rojen HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
germav baş, germav xweş	sıhhatler olsun (hamamdan ya da kaplıcadan sonra)	formule de voeux de bonne santé dite à qqn qui vient de prendre un bain ou une douche	congratulatory phrase said to someone after a bath or shower or sauna
çavên we ronî	gözünüz aydın	(litt.) que vos yeux soient lumineux ! formule de bienvenue ou de félicitation dite aux proches de quelqu'un qui rentre de voyage ou d'une épreuve (maladie, prison) ou qui vient d'avoir un événement heureux (naissance)	(litt.) may your eyes be bright. When something for which one has been waiting finally happens, one is congratulated with this formula
Xwedê silametiyê bide, silametî be, Xwedê saxiyê bide, Xwedê saxî û silametiyê bide, Xwedê xweşiyê bide; Xwedê xêr û xweşiyê bide, saxî be, saxî û silametî be, xweşî be; derbazî be, Xwedê li te bê rehmê, Xwedê li ciyê te bê rehmê; şîfa xêrê be, nivîna xêrê be !	hasta ziyaretinde söylenen ifadeler: geçmiş olsun; Allah şifalar versin; Allah sağlık ve selamet versin	formules de voeux de bon rétablissement utilisées lorsque quelqu'un rend visite à un malade; prompt rétablissement !	get well soon or speedy recovery ! said when visiting the sick
behî : sersaxî, serxweşî	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
behîçin	taziyeye giden	personne qui rend une visite de condoléances	one who pays a condolence call
behîdar	ölü evi, yas sahibi	proches du défunt, endeuillé	bereft or bereaved, in mourning
hawar, hewar	imdat	secours !	help !
çûn hawara yekî	birinin imdadına gitmek	aller au secours de qqn	to come to the rescue or help of s.o.
hawarî, sersaxî	taziye, başsağlığı	cérémonie de présentation de condoléances	ceremony of presentation of condolences
çûn hawariyê	taziyeye gitmek, başsağlığına gitmek	faire une visite de condoléances	to pay a condolence call
şîn	yas, matem	deuil	mourning
zêmar	şiven	lamentations	lamentations; dirge
serê te (we, hewe) sax be; serê te/we xweş be ; yên mayî sax bin, bila hûn sax bin ; Xwedê sebrê bide	başınız sağ olsun; kalanlar sağ olsun, Allah sabır versin	formule de condoléances dite aux proches du défunt : (litt.) bonne santé à votre tête, bonne santé à ceux qui restent, que Dieu donne la patience ! condoléances !	formula of condolence (litt.) may your head be safe!
lebê, libê	efendim, buyrunuz	oui (très poli); plaît-il	yes (very polite); please? what did you say?
lêbê şêrîn, libê şêrîn	libê'ye verilen kibar yanıt	réplique polie à "libê"	polite answer to "libê"
belê	efendim	oui (poli)	yes (polite)
belê şêrîn, beliya te li dinê	belê'ye kibar yanıt	réplique polie à "belê"	polite answer to "belê"
nexêr	(kibarca) hayır	non (poli)	no (polite)
kerem ke (kin)	lütfen; lütf edin, kerem buyrun	s'il te (vous) plaît ; je t' (vous) en prie, faites-moi la grâce de...	please (when inviting s.o. or offering something)
fermo	buyrun	s'il te plait	please (sing.)

→

fermon	buyrunuz	s'il vous plaît	please (plur.)
keremdar bî (bin), xudan kerem bî	kerem sahibi ol (olun)	à toi (vous) l'honneur, la grâce	reply for 'kerem ke' (litt.) may you be full of grace
ser çava hatî; di (li) ser çava hatî; ser sera hatî	hoş geldin, başgöz üstünde geldin	(litt) sois venu sur mes yeux, sois le bienvenu	welcome
ser çava biçî, ser sera biçî; li ser çavan biçî	başgöz üstüne; güle güle	rentre bien, (litt.) en marchant sur mes yeux ; bon retour	return safelly, (litt.) walking on my eyes; have a safe trip
bi xêr hatî, bi xêr û silamet hatî	hoş geldin	sois le bienvenu	welcome
bi xêr biçî, bi xêr silamet biçî	güle güle git; uğurlar olsun	bon retour	return safely
riya te vekirî be	yolun açık alsun	bonne route, rentre bien	have a safe trip: get home safely
bi xêr û silamet here û were	güle güle git, güle güle gel	bon voyage, reviens-(nous) vite	bon voyage, have a safe trip, come back soon
hêvî kirin, lava kirin, tika kirin	rica etmek	prier, supplier	to beg
hêvî dikim, lava dikim, tika dikim	rica ederim	je t'en prie	I beg you, please
berxudar bî; xêrdar bî	berhudar (mutlu) ol, Allah seni bağışlasın, sağol	que Dieu te garde; soit heureux	may God protect you
ez benî	bendeniz, efendim	votre serviteur	your servant
ez xulam, ez xidam	hizmetçiniz	votre serviteur	your servant
destê te(we) radmîsim an maç dikim	ellerinden öperim	je baise vos mains (formule de respect dite envers une personne plus âgée)	I kiss your hands (formula of respert to social superior or elder)
têm destên te(we)	ellerinden (ellerinizden) öperim	je te(vous) baise les mains; je vous embrasse les mains	I kiss your hands
têm çavên te(we)	gözlerinden (gözlerinizden) öperim	je te baise (embrasse) les yeux (formule d'affection dite par une personne plus âgée à des jeunes personnes	I kiss your eyes (formula of affection to social inferior or young person
têm serê te	babanın evli kızı yada peder gelini için : başından öperim	formule d'affection dite par le beau-père à sa bru ou par le père à sa fille mariée : je t'embrasse la tête	I kiss your head (formula to daughter or daughter in law)
têm rûyên te	yanaklarından öperim	je t'embrasse sur les joues	I kiss your cheeks
emir dirêj bî, jî dirêj bî	çok yaşa, ömrün uzun olsun	(litt.) que ta vie soit longue, longue vie	may you live long!
Xwedê te bihêle	Allah seni bağışlasın	que Dieu te garde	God save you! or God preserve you
têm milê te	kadınların kayın peder, din adamları ya da yaşlı ve saygılı kişiler için : kolundan öperim	formule de respect dite par des femmes pour les hommes âgés et respectés : je t'embrasse le bras	I kiss your arm (formula said by a woman to an older man, to show respect)
mil tewaf kirin	kadınların din adamlarının kolunu öpmesi	(pour une femme) baiser le bras d'un religieux	(for woman) to kiss the arm of a man of religion
qewraşa te me	kadın için : hizmetçinim	je suis votre servante	I am your maidservant
cariya te me	kadın bir büyük için: kölenizim	je suis ton esclave; ta servante (formule de respect dite par une femme pour un homme âgé ou respecté)	I am your slave or your servant (formula of a to woman to an old or respected man)
silavan lê bike	selam söyle	dis-lui/leur mon bonjour, mes salutations	give my regards (to the folks at home)
wekîlê silavan be	soranlara selam söyle;	transmets mes salutations à ceux qui demandent de mes nouvelles	convey my regards (to your family)
bi pê û par be (ji bo bûkê)	gelin getirildiğinde söylenir: ayağı kıdemi uğurlu olsun	que la mariée vous apporte bonheur et prospérité	(may your bride) bring you happiness
Xwedê we (bi hevra) kal û pîr bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte yaşlandırsın, aynı yastıkta yaşlanasınız	formule de voeux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous fasse vieillir ensemble	may you grow old together
Xwedê we bi hev şa bike	yeni evlilere söylenir: Allah sizi birlikte mutlu etsin	formule de voeux pour les nouveaux mariés : que Dieu vous rende heureux ensemble	may God make you happy together
daweta we pîroz be, ser xêrê bê, li ser xêrê be	düğününüz kutlu olsun	formule de félicitations dite lors d'une fête de mariage: (litt.) que vos noces soient sacrées ou qu'elles portent bonheur ; bonne fête de mariage !	congratulations (on your marriage)
şahiya we bi xêr û xweşî be an bi xêr û şahî be !	düğününüz şen olsun, iyi eğlenceler!	qu'elle soit belle et joyeuse votre fête de mariage	best wishes on your wedding
neqşe li serê te; aqûbet li serê te	darısı başına	je te souhaite le même (événement heureux)	I wish the same (happy event) to you
bêhnişîn, bênijîn	hapşırmak	éternuer	to sneeze
xewişkî bûn; xirmaş bûn	uyuklamak	sommeiller	to doze
xewnark: xewna xweş	renkli, güzel rüya	beau rêve; rêve doux, agréable	pleasant dreams
xewnarkan bibîne!	tatlı rüyalar gör	fais des beaux rêves	have pleasant dreams
têr bijî, pir bijî, her bijî	hapşırmadan sonra: çok yaşa	après l'éternuement: à tes souhaits!	bless you (after a sneeze)
pir bijî, bi emr û jî, sed sal û hinkî di jî!	hapşıran çocuklar için söylenir: çok yaşa, yüz yılı aşkın yaşa	se dit à un(e) enfant qui éternue: longue vie, vis plus de cent-ans !	live to be a hundred (said to a sneezing child)
bihurîn, lê bihurîn, tê bihurîn; borîn, lê borîn	af etmek	pardonner, excuser	to forgive, to excuse
bibihure, bibore	af edersin	pardonne-moi	forgive me
bibihurin, biborin	af edersiniz	pardonnez-moi; excusez-moi	forgive me; excuse me
ez doza lê bihurînê dikim	afınızı dilerim	je vous demande pardon	I beg your pardon
li yekî negirtin	kusuruna bakmamak	ne pas tenir rigueur à qqn	not to hold s. th against s.o.
li min negire	kusuruma bakma	ne m'en tiens pas rigueur	don't hold it against me
qisûra min efû bikin	kusurumu af edin	pardonnez mes manquements; excusez-moi	excuse me
gerdana min aza bike; nan û xwoyê xwe li min helal bike; heqê xwe helal bike	hakkını helal et	affranchis-moi (de ma dette de reconnaissance): formule se dit lorsque des gens se quittent pour un long voyage ou une longue séparation	"free me" (from my debt of gratitude) formula used when people are about to be separated for a long time
cejna we pîroz be!	bayramınız kutlu olsun	(litt.) que votre fête soit bénie; bonne fête	may your feast be blessed
sala nû li we pîroz be; sala we ya nû pîroz be	yeni yılınız kutlu olsun	bonne année à vous	happy new year
gelek cejnan (sersalan) bibînî	çok bayramlar (yıllar) göresin	puisses-tu voir de nombreuses fêtes (années)	may you see many more (years)
di nav hizar eydan de bî	bin bayram göresin	puisses-tu être de mille fêtes encore	my you have a thousand more holidays (new / year / birthdays)
ev şahî li ber derê te jî be	darısı başına; bu şenlik kapında da olsun	que cette fête soit devant ta porte aussi (se dit en réponse à des voeux de bonne fête)	may this festival be before your doors too (reply to happy holiday wishes)
qenciya te ji bîr nakim	iyiliğini unutmayacağım	je n'oublierai pas le bien que tu m'as fait	I won't forget the good you have done to me
malî ava	teşekkür	merci (que ta maison soit prospère)	thank you (may your house be prosperous)
malavayî ji heq çêtir e	teşekür ücretten daha iyidir	remerciement vaut mieux que salaire	thanks are better than pay
mala te ava	evin şen olsun; teşekkür ederim	que ta maison soit prospère; je te remercie	I thank you; may your house be prosperous
min ji te minet e	sana minnetarım	je te suis reconnaissant; merci, je te suis obligé	I am grateful to you, obliged to you
silole, silek	alıngan	susceptible	easily offended, sensitive
destên te (we) sax; dest xweş; destê te ter û hêşîn be	ellerine sağlık; ellerin dert görmesin	se dit à la personne qui a préparé le repas : (bonne santé à tes mains! que tes mains soient saines et vertes !)	formula to s.o who has prespared a meal: may your hands be green to healthy
Xwedê zêde bike, zêdehî be, bereket lê be!	ziyade olsun ; Allah ziyade etsin!	formule utilisée lorsqu'on est invité à table et qu'on ne veut pas manger ou après avoir mangé : (litt.) que Dieu vous en donne ou que vous en ayez en abondance !	formula when invited to eat but don't want to: may God give you abundance
dereke te pê neêşe, noşî can be, bibe goşt û xwîn !	afiyet olsun; canına afiyet	se dit à qqn qui vient de manger ou boire : que cela te profite; que cela te fasse du bien!	to a guest: may this do you good
her hebe; timî hebe; daîmî be; qedîm be ; me kêm kir Xwedê zêde ke, Xwedê ciyê wî tije ke	yemek yedikten sonra ev sahibine söylenir : sürekli var olsun, Allah yerini doldursun!	formules dites par le convive après avoir mangé: que vous en ayez (de la nourriture) toujours! nous l'avons diminué, que Dieu le complète	by guests after a meal: may you always have some (food) — we have reduced it, may God replenish it

Îdyomên kurdî

(V)

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
devê wî an zimanê wî li ber nagere	aşırı saygı ya da sevgiden dolayı kıramamak, dili varmamak	il se retient de dire qch de déplaisant à qn par respect ou par amour	he holds back from telling s.o sth. out of respect or affection
devê yekî şêrîn kirin	gönlünü hoş etmek; ağzına bal çalmak	faire plaisir à qn	to please s.o.
devê wî ji şîr şewitî pif dike dew, devê wî şewitî (ye)	ağzı süttten yanmış, yoğurdu üfleyerek yiyor	(litt.) sa bouche ayant été brûlée par du lait (bouillant) il souffle sur le petit-lait avant de le boire; chat échaudé craint l'eau froide	once bitten, twice shy
devê wî tije kirin	1) rüşvetle doyurmak; 2) bir çok kurşunla öldürmek	1) combler qn de pots de vin; acheter son silence; 2) cribler de balles	1) to buy s.o's. silence with a bribe; 2) to riddle s.o. with bullets
devê xwe kir/xist birîna xwe	sineye çekmek	se résigner ; souffrir en silence	to put up with ; to resign one self to
devê xwe venekirin; devê xwe miçandin	ağzını açmamak; hiç birşey söylememek	ne souffler (ou piper) mot ; rester coi	not to say a word, to keep mum
dev ji hev çûyîn	ağzı açık kalmak	rester bouche bée (d'admiration, d'étonnement)	to gape ; to be gaping in wonder /in astonishment/ in stupefaction
dewla dorê : kerê dorê	herkesin kullandığı, işini yaptırdığı kişi	personne dont tout le monde se sert pour ses affaires	person every one uses
dilê xwe jê re vekirin	içini dökmek; yüreğini açmak	se confier à qn	to confide in
dînikê bidîndoq : nedîtek, nedîtok	görmedik, görmemiş	parvenu	upstart
dîwar bi guh in	yerin kullakları var	les murs ont des oreilles	the walls have ears
dîwar hilweşiya, toz hilkişa, dîwar ket û toz hilat; dîwar ket û toz qîlor bû : bû û çû	oldu bitti	ce qui est fait est fait	what's done is done
dîwaro ji te re dibêjim, bûkê tu fahm bike ; dîwaro ji te re dibêjim lê bûkê ji te re davêjim	kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla	(litt.) je le dis au mur afin que la mariée le comprenne; faire comprendre à qn par allusions	to express oneself by allusions
di ber lingan (nigan) de çûyîn	1) ayak altında kalmak; 2) arada gitmek	1) être écrasé par les grands; 2) être dépensé en pure perte	1) to be crushed by the great; 2) to be used (exploited) uselessly
di bin de namîne : ji heqê xwe tê der	altında kalmıyor	il se défend; il répond aux propos des autres ; il ne reste pas redevable	to retort to another's statement; not to remain under any obligation
di curnê gund de rîtin; di kaniya gund de rêtin	içine etmek	(litt.) chier dans la fontaine du village; faire qch de scandaleux pour se faire remarquer	shit stirring to draw attention
di çavê xwe re kirin	gözüne kestirmek	1) convoiter qch ou qn; 2) se sentir capable de faire face à qn	1) to covet sth or s.o.; 2) to feel one's self able to face up to s.o.
di girtinikê de lêxistin; poz şkênandin; di pozê de lê dan	burnunu sürtmek	humilier qn	to make s.o. eat humble pie
di guhê gê de bûyîn, di guhê gê de razan	dünyadan bihaber olmak	(litt.) être dans l'oreille du boeuf ; être dans l'ignorance du monde; ne pas être au courant des nouvelles.	to be unaware of the world; not to be up to date
di kû re zirav e (bû), bira di wir re biqete; di kû re dişkê bila bişkê	nerden inceyse ordan kopsun; ne olacaksa olsun	advienne que pourra!	come what may!
di mal(ê) de mayin	(kız için) evde kalmak	(litt.) rester à la maison: rester vieille fille	remain a spinster
di nav tiliyan re avêtin	zapt edememek; ipin ucunu kaçırmak önleyememek	perdre le contrôle	to loose control
di ser guhê xwe de avêtin	ihmal etmek; ciddiye almamak	négliger; ne pas prendre au sérieux	to neglect: not to take seriously
dibêjin stewr e, dibêje bidoşe: dibêjin nêr e, dibêje bidoşe	laf anlamıyor; mümkün olmayanı istiyor	(litt.) je lui dis : l'animal est un mâle, il me dit de le traire; ne rien comprendre; demander l'impossible	(litt.) I told him it was a bull, he told me to milk it; to be unable to undestand s.th, to ask the impossible
dil hiştin/ şikandin	kalbini kırmak	froisser, vexer	to hurt, to upset
dil jê mayin	alınmak	être froissé, vexé	to be upset
dil giran bûyîn	gücenmek	se fâcher	to be heavy hearted
dil lê rûniştin	içine sinmek; güvenmek	consentir; acquiescer	to consent, to acquiesce
dil lê rûneniştin	güvenmemek; içine sindirmemek, kuşkulu olmak	ne pas avoir le coeur net, être suspicieux ou réservé	to be doubtful, or reserved
dil lê xistin: dil lê dan	kalbi çarpmak	battre (coeur); palpiter	to beat (heart); to flutter
niqutîn dil, ketin dil	içine doğmak	pressentir, avoir un pressentiment	to have a premonition
dil bi pirç e; dilreş e	duygusuz, merhametsiz, hesaplı	calculateur, sans coeur, insensible	cold hearted, calculating
dilê wî lê venabe	eski güveni tesis edemiyor	il ne peut plus l'apprécier comme avant	he cannot forgive and forget, he cannot appreciate s.o. like before
dil pê şewitîn/sotin	birine acımak, üzülmek	avoir de la peine, du chagrin pour qn	to be sorry for s.o.
dilê xwe lê rihet kirin ; dilê xwe tê de rihet kirin	gönlünce tatmin olmak ; isteklerini yerine getirmek	assouvir ses désirs ; réaliser ses souhaits	to assuage
dinya li ser serê wî gerand ; felek li serê wî gerand	dünyayı başına yıktı; feleğini şaşırdı	il fait crouler le monde sur sa tête ; il lui a infligé une punition terrible	he brought the world down on his head
diran di qirikê de	kinci, hesaplı, hain	sournois; traître, calculateur	sly, treacherous, calculating
diran lê qiriçandin ; diran lê çirikandin sîqilandin	diş bilemek	montrer les dents	bare one's teeth
diranê yekî bi cewrî rakirin	küçükken gözünü korkutmak	(litt.) arracher ses dents alors qu'il était un chiot : intimider qn dès son plus jeune âge	crush s.o.'s spirit from childhood
dixan bi erdê xistin	tozu dumana katmak, ortalığı karıştırmak	mettre sens dessus dessous : semer la pagaille	turn topsy tuvy, upside down
dixana kayê : fitneya domdar	uzun süren fitne, fesat	(litt.) fumée de paille : discorde ou querelle interminable	keep up a vendetta
di xwe re nedîtin	üşenmek	avoir la flemme	to be too lazy to do s.th
diz xwediyê malê girt	hırsız ev sahibini bastırdı	le voleur habile fait arrêter le propriétaire	the clever robber gets the owner arrested
dizên neqebekê; seyên neqebekê, kûçikên kormekê	aynı yolun yolcusu	du même acabit	of the same type, birds of a feather
dizê Xwedê	bulduğuyla yetinmeyen	non satisfait de ce qu'il a ou de ce qu'il gagne	not satisfied with what he has (or earns)
dobelan : dobelan bê reh e, gula wî tuneye bi baranê re çêdibe	domalan	truffe	truffle
dobelan e, ji erdê derketiye !	yerden biten domalan gibi köksüz, kimsesiz	il est seul, sans racine ni soutien comme une truffe	he is all alone, without a friend in the world
doşaniyek da û ukekî xwe vê re rêkir	astarı yüzünden pahallı iş yaptırmak	faire une mauvaise affaire ; perdre au change	make a bad bargain
doxînsist	uçkuruna gevşek olan,	volage, libertin(e)	libertine
dûjîn bûyîn	bitlenmek	être couvert de poux	to be lousy; to have lice, to be louse-infested

Devoka Qerejdaxê

(VIII)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
pudî : pidî, pidû	diş eti	gencive	gums
pûyîn	haşlanmış şeyleri avuca alıp sıkmak, sıkın yapmak	écraser un légume cuit, du pain, en faire des boulettes	to press or crush (cooked vegetables) in the palm of one's hand to eat them
qafik	çömlek parçası	morceau d'une poterie, tesson	fragment of pottery, shard
qir û qaf : kax	çanak çömlek parçası	morceau d'une poterie, tesson	fragment of pottery, shard
qafqor: qaşik, qaçil, qaşilk, qaşûlk, qalik, tîvil	kabuk	écorce, peau d'un fruit ou d'un légume	skin (of a fruit), shell, outer covering of anything
qaş kirin : qeşartin, qeşûr kirin, spî kirin	kabuğunu soymak	peler, éplucher	to peel
qamir : birdî : zilê nav tije û bê girêk	hasır sazı	jonc, scirpe	reed, bullrush
qamqulî : xwaro maro, çelexarî	çarpuk çurpuk	tordu, difforme	crooked, deformed
qarîn	feryat etmek	pousser un cri de douleur ou de détresse	to cry out (in distress or pain)
qartik	kurumuş yara kabuğu	croûte d'une plaie	scab (of a wound)
mird : mirdik, kenik	saç kepeği	pellicules	dandruff
qax	kurutularak kışa saklanan patlıcan, domates, sebzeler, vb	tomate, aubergine, légumes séchés pour l'hiver	dried vegetables (tomatoes, eggplant, etc.) stored for winter use
qazik : elbik	küçük tahta kova	petit seau en bois	small wooden bucket
qelênek : qelatik, qelînek	kavrulmuş nohut, buğday vb.	blé, poix-chiche etc. grillés et consommés comme amuse-gueule	roasted chick peas, etc. eaten as a snack
qels: qelîştek, kelîştek	yarık	fente, crevasse, fissure	crack, crevice, fissure
qemitîn, qemiyan, qumirîn, qemrîn	ateşe tutulan yada yaklaştıran dokuma maddesinin sararıp büzüşmesi	se déformer et jaunir après exposition excessive à une source de chaleur (pour un tissu, un vêtement)	to be singed (deformed and discolored by heat) (of cloth/fabric)
qereqûçk : qilîçk, qilîçek, qilîcan	serçe parmağı	auriculaire, petit doigt	little finger, pinkie
qerf û qûçik	alay, dalga	moquerie	mockery
tu qerf û qûçikê xwe bi min dikî	benimle alay ediyorsun	tu te moques de moi	you're making fun of me
qerimîn	yorgunluk hareketsizlik yada soğuktan uyuşmak	s'engourdir (de froid, de fatigue ou d'immobilisme)	to go numb, to become numb (with cold or fatigue
tevizîn : tezink girtin	kan dolaşımı yetersizliğinden uyuşmak	avoir des fourmis	to have pins and needles (in one's legs), one's legs have gone asleep
qerisîn	donmak	geler	to freeze
qertanoz	aşırı kartlaşmış olan hayvan veya insan	vieillerie, (personne ou bête), vieille peau, très âgée	old age
qertîş	kabuk, pul	écaille	scale (on skin)
qertîş girtin	kabuk bağlamak, pul bağlamak, pul pul olmak	être couvert d'écailles	to be covered with scales
qeşab : mehes, qeşaw	kaşağı	étrille	currycomb
qeşab kirin : mehes kirin	kaşağılamak	étriller	to curry
qetoberk, qetobeto : ben, werîs gava ku ji hev dikevin	lime lime olmuş ip yada urgan	corde usée, dont les brins se défont	frayed rope
qeyntirme	kantara, köprü, bina vb. kemeri	cintre (en architecture)	curve (architecture), arched (building)
qiçik : qeçik, pitik, bebik	bebek	bébé	baby
çîq: reşêle, reşçêle	kar kuşu	bruant des neiges	snow-bunting
qijik	karga; kimi yörelerde de saksağan	corbeau; dans certaines régions pie	crow; in some areas magpie
qijilandin : kelandina rûn, qijirandin	yağı kızartmak	faire bouillir le beurre, l'huile	to sizzle (butter, oil)
di rûnê xwe de qijilîn (qijirîn)	kendi yağında kızarmak	(litt.) cuire dans du beurre bouillant : ne pas tenir en place; s'agiter sans cesse	to be on hot bricks
qij qij : qijiqîn	kızaran yağın çıkardığı ses	bruit produit par l'huile bouillante	sound of sizzling oil
qilêrî : qirêjî	kirli, pasaklı	sale, crasseux, malpropre	dirty, filthy
qilêrî kirin	kirletmek	salir, souiller	to dirty, to make dirty, to soil
qilop : qop, qot ; tiliya qop ; destê qop	kesik kol, el ya da parmak	bras, main ou doigt coupé ou handicapé, handicapé (de membres supérieurs)	missing a hand, arm, or finger crippled (in arms or hands)
kût	ayağından sakat	handicapé de membres inférieurs	crippled, (in the legs)
qoto : leng	topal	boiteux	lame, crippled
kulek	aksayan	qui boite, boiteux	lame
kulekî bûn : licimîn, lingirîn, kulîn	aksamak	boiter	to limp
binmilk	omuz değneği	béquille	crutch
qilopanî, qilope, qilopinçk	takla	culbute, cabriole	summersalt
xwe qilopanî kirin: qilopinçk vedan	takla atmak	faire une culbute	to turn a summersalt
qilopilo : kilopilo	dalavere, hile	escroquerie, fraude, filouterie	swindling, fraud, swindle, trickery, cheating
qilopilo kirin	dalavere çevirmek	escroquer, frauder, intriguer	to swindle (cheat); to plot, to intrigue
qilûz : milik : qiloz, kubik, qopik, qor, xûr	kambur	bosse	hump, hunch-back
qilûz bûn : xûz bûn	kamburlaşmak, eğilmek	devenir bossu; se courber	to be(come) hunchbacked/ humpbacked
xwe qilûz kirin : xwe xûz kirin	kamburvari eğilmek	se recourber, se recroqueviller	to stoop, bend down
qerax, qirax, kêlek rex	kıyı, kenar	bord, côté	side, bank, edge
qirniyewî : pirniyewî, mirnawî, nirênewk	çiftleşme zamanındaki kedi	(chat) en chaleur	(cat) on heat
gamboxe : gembole, boxeyê pisîk	1) damızlık kedi, 2) azgın erkek	1) chat étalon; 2) mâle en rut, qui a le démon de midi	1) stud (of cats), 2) horny male
qirpandin	çatırdatmak	craquer	to split, to crack (noise)
pisîka qirniyewî, pirniyewî, mirnawî	çiftleşme zamanındaki kedi	chat en chaleur	cat on heat
bola kitikan	kedilerin çiftleşme zamanı	période d'accouplement des chats	rutting season for cats
qirqilîn : qilqilîn	kaynamak, yerinde duramamak,	bouillir d'impatience; être très agité	to be impatient, agitated
qiseçort : peyvçors	sözleri kaba ve kırıcı (kimse)	grossier, brutal, abrupt	rude, brutal, abrupt, coarse
qise kirin : axaftin, peyivîn, şitexîlîn	konuşmak	parler	speak, talk
qîçik	turuncu (renk)	(couleur) orange	orange (colour)
gevez	bordo (renk)	bordeaux, grenat	dark red, burgundy red,
qîq : kesê zirav û stûdirêj	ince ve uzunboylu	qui est grand(e) de taille et a un cou long	tall and long-necked
qitqitî kirin	paramparça etmek, hurdahaş etmek	briser en morceaux (bois, os)	to smash to pieces/ smithereens (wood, bones)
qoçandin	yeni doğmuş, kuzu ve oğlağın insan eliyle emzirilmesi	faire boire, allaiter un agneau	to nurse, give milk to a newborn lamb
xwe qoçî ser hev kirin	hastalık yada halsizlikten büzülmek	se recroqueviller	to be doubled over in pain
qolinc	kürek kemikleri arasındaki kaslar ve bundan doğan sancı	muscles situés entre les omoplates	muscles between the shoulder blades
qotik : boçik, doçik, seroke, binik, quncik	izmarit	mégot	cigarette butt
qurp : kurt, qup	kuluçka	couveuse	brooding hen
qurp ketin; kurk ketin; bi qup ketin	kuluçkaya yatmak	couver	to sit on eggs, hatch (of hen)
qupik : mirîşka qupê	kuluçka tavuk	poule couveuse	hatching hen
qurûtî avê bûyîn: qurî avê bûyîn, quruyî (qurusî) avê bûyîn	yere eğilip ellerini kullanmaksızın ağızla su içmek	boire de l'eau d'une source directement par la bouche sans se servir de ses mains ou d'un récipient	to drink water from a spring by lying on the ground and putting one's lips to the water (without using hands)

qurût ! qurusî !	hayvanları sulatmak için çıkarılan ses	interjection utilisée pour inciter les bêtes à boire	interjection for urging animals to drink
racanî yekî bûyîn : bela xwe di yekî dan	birine belasını sürmek; birinin üzerine gitmek	chercher querelle à quelqu'un ; s'en prendre à quelqu'un	to pick a fight with s.o.
xwe ragirtin	kendine hakim olmak; kendini tutmak dayanmak, tahamül etmek	se maîtriser ; se retenir ; résister	to control o.s., hold back, resist : be patient
xweragir : kesê bi tehemul	tahamülü kişi	personne patiente, patient	patient, (unhurried)
rejik : rijik, rejî, rejû (goşt şewitî bû rejik)	bir şeyin aşırı yanıp kömür-olması	carbonisé, calciné	burned to a crisp; charred
xwe lê rakişandin	1) birini vurmaya kalkışmak; 2) bir işe kalkışmak, yeltenmek	1) se ruer à l'assaut de quelqu'un ; se dresser pour battre quelqu'un; 2) tenter d'entreprendre qqch	1) to lash out a t s.o., attempt to have at s.o. attempt to beat s.o. up; 2) to strive to do sth. beyond one's power or means
rejî : rejû	kömür	charbon	coal
rejiya daran	odun kömürü	charbon de bois	charcoal
rejiya axê	maden kömürü	charbon de terre, houille	coal
qîjot : qijît	yanık, aşırı yanmış	brûlé	burnt
rentele, remtele	kafadan kontak, kavgacı	voyou, bagarreur, cinglé	hooligan, thug, crazy
repandin	gelişigüzel dövmek	rouer de coups	to beat s.o. up
req û rût : riqîrût	bomboş	complètement vide, dénudé	quite empty, bare as a bone
maleke req û rût	bomboş bir ev	une maison complètement vide	a completely empty house,
rêj kirin : rêç kirin	kazıyarak temizlemek, süpürmek	curer	to clean out
rijî, rij : bê rûn	yağsız, yavan	(plat) sans beurre, sans matière grasse	dry plain food (without fat or butter)
çivir, çevir : têrrûn	yağlı, çok yağlı	(plat) très gras	very greasy, oily (food)
birinca rijî	yavan pilav	riz cuit sans beurre	plain rice (without fat)
penêrê çivir	yağlı peynir	fromage riche en matière grasse	full fat cheese
rino : şeyê darînî yê tevnan	ağaçtan dokuma tarağı	peigne en bois du métier à tisser	weaver's wooden comb
rîko, rîtek	altını pisleten	merdeux	shitty (one who shits in his pants)
rîsî, rêsî	kurutularak burulan kışlık ot, burma	botte de foin tressée et séchée pour le fourrage du bétail en hiver	bunches/bales of dried grass/hay used for animal fodder
xorim, n.f.	ot balyası	meule de foin	bale (bundle) of hay
kwînêr, kînêr, kunêr	kan çıbanı	abcès, furoncle	boil, abcess
kul	1) yara, iltihap; 2) elem, dert	1) plaie, infection; 2) souffrance	1) wound, infection; 2) suffering, pain
kul bûn	iltihap bağlamak	s'infecter	to be infected
kewandin	yarayı yakmak	cautériser	to cauterize
pirzik : pizrik, pizik, pizirik	çıban	furoncle, pustule, bouton	pustule, pimple, boil
riş	cilt ülseri	ulcère de peau	skin ulcer

rîsî : rist, gilwaz	kuru yiyecek dizisi, et yada sebzelerin ipe dizilerek kurutulup kışa saklanması	collier de viande ou de légumes enfilés et séchés pour l'hiver	strings of dried food stored for winter consumption
meşlûr : şaran, benî, kome, orcix, sincix	cevizli, bademli sucuk	friandise faite en trempant dans la bouillie du raisiné un collier de cerneaux enfilés	confection of nuts strung and dipped in boiled grapes juice
gewlaz	kurutulmuş çiçek, soğan, sarımsak vb dizisi	guirlande de fleurs, d'ail, etc.	garland of flowers, string of onions, garlic, etc.
xilxal : xirxal	ipe geçirelerek kurutulan ceviz dizisi	collier de noix enfilées et séchées	string of dried nuts
şikinandin	taramak	peigner	to comb
porê xwe şikinandin	saçını taramak	peigner ses cheveux	to comb one's hair

Ferhengoka Hawarê

Amadekar : Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
evraz, hevraz	yokuş, rampa	montée, pente ascendante, rampe	ascent, upward slope
serevraz, serhevraz	yokuş yukarı	ascendant, montant	uphill
nişûv, nişîv	iniş	descente, pente descendante	descent, downward slope
sernişûv, sernişîv	aşağı	descendant	downhill
hilketin	çıkmak	monter, v.i.	to go up
daketin	inmek	descendre	to come down, to descend
hilkişandin	çıkarmak, yükseltmek	monter, v.t.	to climb
berJor	yukarı	vers le haut	up, upwards
berjêr	aşağı	vers le bas, descendant	down, downwards
kaş	1) yokuş, yamaç, 2) dik yokuş ya da iniş	1) pente ascendante; 2) pente raide	1) upward slope of hill; steep slope
serberjor	yukarı doğru	en montant, montant	upward
serberjêr	aşağı doğru	en descendant, en descente, descendant	downward
sênc, sinc, sincik	iğde	laurier-rose	oleander
ziving	meskun mağara	grotte servant d'habitation	cave used for dwelling
guliçek, guliçek, kuliçek	çadır sütunlarının tepesine yerleştirilen dört deliklerinden urgan geçirilip çadırı tesbit etmeye yarayan tahta parçası	pièce de bois comportant quatre orifices placés au sommet du piquet d'une tente ; les cordes passant par les orifices permettent de fixer la tente.	a piece of wood with four holes in it, placed at the top of a tentpole; the ropes passing through the holes serve to steady the tent
perispan	çadır yaması	pièce de raccommodage de la toile d'une tente	patch on a tent
vehesîn : bîhn vedan	dinlenmek	se reposer	to rest
vehesîn, vehesan	dinlenme, istirahat	repos	rest
rojên vehesînê	dinlenme günleri	jours de repos	rest days
por kirin	dökmek, yığmak	verser, jeter	to pour, to throw
ferwar	hüküm, emir	ordre, décret, firman	order, decree, firman
rikeh : qefes	kafes	cage	cage
vîziqîn, vîzikîn, pijiqîn, pijikîn	fışkırmak	jaillir	to jet, to gush out
viz, vizik	fışkırma	jaillissement	gushing out
vizik, zîrok, teqal	topaç	toupie	top (spinning top)
daylan, dalyan, talyan	dalyan (Italyan'dan türemiş)	bien bâti(e), qui a de belles formes	well built, husky, hefty
kelebest, berbest,	sahildeki taşlık alan	plage de galets	pebbly bank or pebbly beach
berebest : lêva çem a golan	ırmak ya da göl kenarı	bord de rivière ou de lac	lake or river bank
xwîsî, xûzî, qir, qiravî	kırağı	givre, gelée blanche	(hoar) frost
xwîsî ketin	kırağı düşmek	givrer, être couvert de givre	to frost over
xwîsîgirtî, xûzîgirtî, qirgirtî	kırağı tutmuş, kırağılı	givré, couvert de givre	rimy, covered with hoarfrost, frost-covered
dinbaşk : mêşevank, mêşîldan	arı kovanlarının konulduğu kulübe	cabane ou hutte abritant des ruches	beehive

(Qediya)

Hin şaşiyên rêzimanî

Amadekar : Michael L. CHYET

Mezintirîn pirsgirêk ev e : wergêrandinên rastewxo ji zimanekî biyanî - nemaze ji tirkî :

1) Türkçe de, bir konunun üzerinde **durulur**, ama Kürtçe de öyle değil :

- "Di van çavkanîyan de, ji der çûyîna wê ya Konstantinopolê, li ser qehremanîya wê jî **tê sekinîn**".

- Bi zimanê kurdî, lêkerên derbaznebûyî (întransîtîf) qet nabine tebatî (pasîf). Divêt ku mirov bêje : "Di van çavkanîyan de, ji der çûyîna wê ya Konstantînopolê, li ser qehremanîya wê jî **disekinin**".

- "Bi qasî ku ji berhemê **tê têgihiştin**, serpêhatî û bûyerên berhemê li 'Bakurê Sûriyê' derbas dibin... Ji bo ku berhem bi zehf alî **bê têgihiştin**, divê mirov hinekî li ser struktur (avahî) û uslûba ku di prosesa hûnandina berhemê de hatiye bi kar anîn, raweste... Bi qasî ku ji metnê çîrokê **tê têgihiştin**, amanca nivîskarî ew e ku bi alîkariya vê çîrokê jiyana civata 'Bakura Sûriyê' ya ser û bînî hevkirî bi pirr alî..."

- Lêkera **têgihiştin** jî lêkereke derbaznebûyî (întransîtîf) ye — bi gotineke din, ev lêkera hanê nabe pasîf (tebatî) — li ser hindê ra ku bi tirkî "anlaşıldığı gibi" çêdibe. Lê belê, sînonîmek heye ku derbazbûyî (transîtîf) ye: **fêm kirin**. Mirov dikare bêje "Bi qasî ku ji berhemê **tê fêm kirin**" — lê belê, eger em lêkera têgihiştin bi kar bînin, divêt ku em wisa bêjin : "Bi qasî ku em ji berhemê têdigihin..." yan jî "Bi qasî ku mirov/meriv ji berhemê têdigihe..."

2) Türkçe de, **bu - şu - o** hallere göre değişmiyor: bu ev - bu ev**i** - bu ev**ler** -bu evler**in**, amma Kürtçe de öyle değil — **ev** û **ew** têne tewandin, hem li gora zayendê û hem jî li gora hejmarê (yekejmar / pirejmar) :

- "Cardin her wî ew gotara mezin a bi navê 'Kardux û Welatê Karduxan' belav kirîye ku bi dirêjî cî daye **ew gotarên** ku Ksenefon ên di sala... di derheqê Karduxan de nivîsandiye" — ya rast wisa ye : "... bi dirêjî cî daye wan gotarên ku..."

- "**ji bilî ev tiştên** ku me behsa wan kirin..." — ya rast wisa ye : "Ji bilî wan tiştên ku..."

- "**Herweha, tevî ev serfirazî û xweşiyên** nû ez dîsan vegerim welatê xwe." — ya rast wisa ye : "tevi **van** serfirazî û xweşiyên nû" (MUm, 12)

3) Bi kurmancî, dema borî ya lêkerên derbazbûyî (transîtîf) divêt li gora sîstema ergatîf bête saz kirin :

Ez te dibînim li dema niho dibe **Min tu dîtî** di dema borî

(**Min te* dît li hin deveran tête gotin, lê bo zimanê nivîskî yê standart cihê qebûl kirinê nîne).

Li bin tesîr û bandora zimanên biyanî, Kurmancî ji e'sla xwe dûr dikeve. Binihêrin: Margreet Dorleijn. *The Decay of Ergativity in Kurmanci : Language Internal or Contact Induced ?* (Tilburg : Tilburg University Press, 1996), 183 p.

Mînakên xelet bikaranîna ergatîf :

a) "Rojên ku tên bibîranîn an jî pîrozkirin ew in ku ... rûpelek di deftera dîrokê de **veqetandine** ji xwe re" — ya rast ev e : rûpelek **veqetand**

b) "Dewletê heta niha tu rê nemane ku **neceribandiye** ji bo vemirandina têkoşîna gelê Kurd" — ya rast ev e : rê (ku pirejmar e — nemane) **neceribandîne**.

c) "Te vî zimanî ji ku derê **anî**?" — ya rast ev e : Te ev ziman ji ku derê **anî**? Di dema niho de emê wisa bêjin : "Tu vî zimanî ji ku derê **tînî**?", lê di dema borî de, **tu** dibe **te**, û her wisa vî zimanî dibe ev ziman.

d) "Yekemîn kovara kurdî... hersê rûpelên hejmarên xwe yên yekemîn bi wêneyên navdarên kurd **xemilandiye**" — ya rast ev e : hersê rûpelên hejmarên xwe yên yekemîn... **xemilandîne**.

e) "Jinên van malbatên xizan û belengaz li bajarê (...) gelekî perîşanî **kişandine**" — ya rast ev e : jinên van malbatên xizan... perîşanî **kişandiye**.

Di hemî van mînakan da, divêt ku lêkera derbazbûyî (transitif) bi awayekî rêzimanî (grammatikal) digel objekta rastewxo (direct object - nesne) rêk bikeve -nek digel subjekt (özne).

Tewandina nav û cihnavan (pronovan) bi ergatîfê ve girêdayî ye.

şekil A	**şekil B**
cihnav	
ez	min
tu	te
ew *(nêr - yekejmar)*	wî
em	me
hûn	(he) we - hingo
ew *(pirrejmar)*	wan
nav	
(nêr - yekejmar)	
şivan	şivên (şivanî)
gundî	gundî (gundîyî)
dev	dêv (devî)
(pirrejmar)	
şivan	şivanan
gundî	gundîyan
dev	devan
(mê - yekjmar)	
jin	jinê
kitêb	kitêbê
pencere	pencerê (pencereyê)
(pirrejmar)	
jin	jinan
kitêb	kitêban
pencere	pencer(ey)an

Çend peyvên kêmnas ji milê Hekariya

Amadekar : Michael CHYET

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
biyanî	yabancı	étranger	foreigner
xuyanî	yakın akraba	proche parent	close relative
ew ne biyanî ye, xuyanî ye	yabancı değil, ailedendir, akrabadır	il n'est pas étranger, il est de la famille	he's not a stranger he's one of the family
lêzim : merivê dûr	uzak akraba	parent éloigné	remote relative
xizim : xinamî	eş yakınları, hısım	parent par alliance	relation by marriage
sexbêrî	güz kulak olma	surveillance	supervision, taking care
sexbêrî kirin	göz kulak olmak	veiller, surveiller ; prendre soin de	to take care of
sexbêr	göz kulak olan	qui veille à, qui prend soin de	who takes care of
perixandin	ovmak, okşamak	caresser, masser	to caress
avneh : ewle	kendine güvenen, kendinden emin	sûr de lui	self confident
avnehî: ewlehî	emin	sûr de lui	self confident
lê bisteh bûn	alışmak, yakınlaşmak	se familiariser, devenir familier	to familiarize ; to become familier
pîxameta : ji ber, di pîxameta yekî de : ji ber yekî	yüzünden	à cause de	because of
piştrastî	güven	confiance	confidence
behbîr	umursamaz	insouciant, indifférent	carefree
behbîrî kirin	umursamazlık etmek	se montrer indifférent, ne pas prêter attention	to be indifferent ; not to pay attention

Termên komputerê

Amadekar : Bahrûz ŞUCCAI

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bîr	hafıza, bellek	mémoire	memory
dîsket	disket	disquette	diskette
karta grafîkê	grafik kartı	carte graphique	graphic card
karta sereke	esas kart	carte mère	mother board
mişk	fare	souris	mouse
karta deng	ses kartı	carte son	sound card

Nûyitî :

Kurmancî hejmarên 1 - 20 tevî ferhengoka wan a kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî û endeksên tirkî, fransizî û îngilizî. 440 rûpel.

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.institutkurde.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 25 Payîz 1999

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev niviîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê ya 25an

Civîna 25emîn ya ***Kurmancî*** li Biskops Arnöyê (Swêd) di navbera rojên 27ê adar û 3yê nîsan 1999 de çêbû.

Di vê civînê de kesên beşdar li ser termên îdyomên kurdî, bergûz an şel û şepik li Bahdînan, devoka Qerejdaxê, dû'a û temennî, cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî, termên komputerê û li ser termên matematîkê xebitîn.

Di vê civînê de Xosro Abdullahî (Selmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Husên Binavî (Berwarîbala), Michael Chyet (Waşington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Selam Nûman (Cizîr), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Dihok) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara ***Kurmancî*** de tên belav kirin.

Termên matematîkê

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
parvekirin	bölme	division	division
parve kirin	bölmek	diviser	to divide
parvek: nîşana parvekirinê	bölü işareti	signe de division	sign of division
20 ÷ 4 = 5 (bîst parvek çar wekhev e pênc	yirmi bölü dört eşittir beş	vingt divisé par quatre égale cinq	twenty divided by four equals five
çil û pêncan li nehan parve bike	kırk beşi dokuza böl	divisez quarante-cinq par neuf	divide fourty-five by nine
parveker	bölen	diviseur	divisor
berma	kalan	reste	remainder
parînek	bölüm	quotient	quotient
berpar	bölünen	dividende	dividend
kom kirin	toplamak	additionner	to add
komkirin	toplama	addition	addition
4 + 5 = 9 çar û pênc dikin neh an çar zêdêk pênc wekehev e neh	dört ile beş eder dokuz dört artı beş eder dokuz	quatre et cinq font neuf quatre plus cinq égalent neuf	four plus five equals nine
jê derxistin	çıkarmak	soustraire	to substract
jêderxistin	çıkarma	soustraction	substraction
7 - 3 = 4 heft kêm sê dike çar heft kêmek sê wekhev e çar	yedi eksi üç eder dört yada yedi eksi üç eşittir dört	sept moins trois font quatre ou sept moins trois égalent quatre	seven minus three equals four
carandin, v.t.	çarpmak	multiplier	to multiply
carandin	çarpma	multiplication	multiplication
3 x 5 = 15, sê cara pênc dike panzde an wekev e panzde	üç çarpı beş ya da üç kere beş eder on beş	trois fois cinq font quinze ou égalent quinze	three times five equals fifteen
zarek: nîşana carandine : x (.)	çarpma işareti	signe de multiplication	multiplication sign
encam	sonuç, netice	résultat	result
komînek	toplam	somme	sum
goşe	açı	angle	angle
goşeya çik li hin navçeyan goşe nêr e goşeyê çik tê gotin	dik açı	angle droit	right angle
goşeya teng	dar açı	angle aigu	acute angle
goşeya fireh	geniş açı	angle obtus	obtuse angle
goşeya derve	dış açı	angle externe	external angle
goşeya hundir	iç açı	angle intérieur	internal angle
goşeyçik	dik açılı	à angle droit	right angled
goşeteng	dar açılı	à angle aigu	acute angled
goşefireh	geniş açılı	à angle obtus	obtuse angled
sêgoşe	üçgen	triangle	triangle
çargoşe	dörtgen	rectangle	rectangle
sêgoşeya goşeçik	dikaçılı üçgen	triangle à angle droit	right angled triangle
sêgoşeya goşefireh	geniş açılı üçgen	triangle à angle large	obtuse angled triangle
sêgoşeya goşeteng	dar açılı üçgen	triangle à angle aigu	acute angled triangle
binke	taban	base	base
bilindahî	yükseklik	hauteur	height
duhevsan	iki kenarı, aynı olan	isocèle	isosceles
sêgoşeya duhevsan	ikizkenar üçgen	triangle isocèle	isosceles triangle
sêgoşeya hevsan	eşkenar üçgen	triangle équilatéral	equilateral triangle
çarçik	kare	carré	square

Termên komputerê

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dîsk	diśk	disque	disc
reqdîsk		disque dur	hard disc
reqalav		matériel, hardware	hardware
nermalav		logiciel	software
emraz		outil	tool
çaper	yazıcı	imprimante	printer

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
dil bijîn	canı çekmek, canı istemek	avoir envie de qn ou qch	to feel like doing/eating sthg
dilbijok	şip sevdi, obur	gourmand, volage	glutton(ous)
dil (jê) çûyîn, dil borîn, dil ji bîr çûyîn, dil xelîn, dil xewirîn, ji xwe ve çûn, xerbilîn	içi geçmek, bayılmak	perdre connaissance; tomber dans les pommes; s'évanouir	to faint, lose consciousness
dil ketin, dildar bûn, aşiq bûn	aşık olmak; gönlü düşmek, gönül vermek	tomber amoureux	to fall in love
dilkevir, dilkafir, dilreq	acımasız, taş yürekli	qui a un coeur de pierre; impitoyable	hard-hearted, merciless
dil rabûn, dil li hev ketin	midesi bulanmak; yüreği ağzına gelmek	avoir la nausée; avoir un haut-le-coeur	to feel nauseous, sick
dilê min lê da, niqutî dilê min; sêwirî dilê min; kete dilê min	içime doğdu, kalbime damladı	j'ai eu le pressentiment	to sense, have a feeling, suspect
ya dilê yekî xwendin, dilê yekî xwendin	birinin içini okumak; duygu ve düşüncelerini sezmek	lire les pensées de qn	to read someone's thoughts
dilnazik, diltenik, dilkeçik	duyarlı, hasas, yufka yürekli	sensible, qui a le coeur tendre	sensitive, tender hearted
dilzîz	alıngan	susceptible	easily offended
dilê xwe xist cih	merakını gidermek, emin olmak	s'assurer; satisfaire sa curiosité	to make certain; to satisfy one's curiosity
dilê min nabije halê te,	seni imrenmiyorvın	je ne t'envie pas	I don't envy you
dilê min naçe xwarinê	canım yemek istmiyor	je n'ai pas envie de manger	I don't feel like eating
dil berdan	göz koymak, gönül vermek	convoiter	to covet
dil jê çûn	kendinden geçmek, bayılmak	perdre connaissance; tomber dans les pommes	to lose conscience, faint
dil ji bîr çûyîn, dilborîn, dilbuhurîn,	bayılmak, kendinden geçmek	s'évanouir	to faint
dil teqîn	kahretmek kızdırmak, oyuna getirmek	agacer, énerver, fâcher	to irritate, annoy, anger
dil qutufîn	çok korkmak	être effrayé, avoir une peur bleue	to be afraid, to be terrified
dil jê man an mayîn, dil jê şkestin	birine kırılmak, alınmak, gücenmek	être en froid avec qn; être fâché contre qn	to be cool with s.o.; to be cross with s.o.
dilbipirç	acımasız, içten hesaplı, sürekli intikam kini olan	impitoyable, rancunier	pitiless, vindictive
dil sekinîn	şoke olmak	être sous le choc; avoir le coeur qui s'arrête	to be suffering from shock
dil (lê) şehitîn: lê bi guman ketin	şüphelenmek	avoir des soupçons	to be suspicious
dil hilneanîn: dilê wî hilnîne	tahammül edememek	ne pas supporter	can't stand, can't bear
dilê yekî qurufî: dilê min jê qusiya	birinden çekinmek uzak durmak, (yaptığı hatalardan dolayı)	se tenir distant de qn, être réservé envers qn	to keep one's distance from s.o., to be reserved towards s.o.
bi dil bûn	aşık olmak, gönül vermek	être amoureux	to be in love
dilê wî li devê wî ket	tiksinmek (bunaltı geçirmek) bulantı geçirmek	il a eu la nausée, il a eu un haut le coeur	he was sick, nauseated
dil lê vebûn	barışık olmak, dargınlıktan vazgeçmek	se réconcilier, ne plus être fâché	to be reconciled with s.o.
dilmirî	duygusuz	insensible, sans coeur (litt. qui a le coeur mort)	insensitive, heartless
dilfireh	mert, geniş kalplı, gönlünde herkese yer olan	généreux, qui a un gros coeur	generous, big-hearted
diltengî: ne bi dilê... bûn, diltengiyê ji mêvanan dike	birine karşı isteksiz olmak davranmak	à contre-coeur	unwillingly, grudgingly
dilsoz	temiz kalpli, sözünün eri	sincère	sincere
dilhilûk, kezebhilûk	aşırı düşkün, özellikle anaların çocuklara duyduğu aşırı ilgi: sevgi	qui est trop affectueux notamment pour une mère qui couve trop sa progéniture	over-fond, said of mothers who over-protect their children
dilreş	nefret duyan	qui déteste (litt. qui a le coeur noir)	s.o. who detests, black-hearted
dilreşî (dilê min jê reş bûye)	nefret etmek	détester	to detest
dilmezin: xwe li tiştên mezin rakişandin	büyük işlere girişen	qui voit grand, qui entreprend de grandes actions	visionary
dilxurt	tahamulkar	qui supporte, qui a le coeur dur (litt. qui a le coeur robuste)	s.o. who has broad shoulders, (litt. strong-hearted)
dilşewitî	yüreği yanık, duyarlı	très insensible, écorché vif (litt. qui a le coeur brûlé	over-sensitive, thin skinned
dilşewat	yüreğı yanan, yakınlarına bağlı	qui a le coeur sensible, qui se soucie des autres	soft hearted, concerned for other
dilê xwe rehet kirin	amacına ulaşmak, gönlünü rahat etmek	combler ses désirs, assouvir	satisfy desires
dilê xwe lê rehet kirin	hıncını almak, doyasıya dövmek, istediği gibi ıslatmak	régler son compte à qn, lui donner une bonne leçon	settle accounts with s.o.; settle s.o.'s hash
dil birîn kirin/êşandin	yüreğini yaralamak/ incitmek	briser le coeur de qn, peiner qn	break s.o.'s heart
dilsarî	hafif dargınlık	froissement, fâcherie	coolness, ill feeling
dilsar	hafif dargın, gücenmiş	froissé, en froid	offended, hurt
dilsar bûn	hafif gücenmek, soğumak	être froissé, indisposé	to be offended
dilxwaz	1) taraftar; 2) gönüllü	qui a de la sympathie, sympathisant	sympathetic (to s.o.)
bêdilî	isteksizlik	manque de volonté	unwilling
bêdil	isteksiz	qui n'en veut pas, non disposé	not to want s.th., to be indisposed
bêdiliya yekî kirin	birin kırmak istediğini yerini getirmemek	ne pas répondre aux souhaits de qn	not to answer to s.o.'s hopes, to go against s.o.'s wishes
ji dil nehatin	içinden gelmemek	n'avoir pas le coeur à	not have the heart to...
dil şewitîn	yüreği yanmak	se faire du souci, avoir de la peine	to be worried about
dil peritîn	yüreği parça parça olmak / parçalanmak	avoir le coeur brisé, en lambeaux	to have a broken heart
ebabelek: fesad	fesat, nifak çıkaran, felaket tellale	intrigant, marchand de malheur	intriguer, trouble maker
ecûrê tehl e: eskerî ecûrê tehl e: mecbûrî ye; bixwazî nexwazî ev e; bivê nevê	başka tercihi yok; zorunludur	on n'a pas le choix, c'est obligatoire (litt. amer comme du concombre russe)	you have no choice, it's compulsory willy nilly
bûn serê saza(n): bûn benîştê devê xelkê	dillere düşmek	frayer la chronique	to become the talk of the town
ji beroşê derketin: ji devê gur filitîn	ölümden kıl payı kurtulmak	échapper de peu à la mort	to be saved by the skin of one's teeth; to narrowly escape death
emrê sîvanokê (gangilokê) ye: 'emrkurt e	çok kısa ömürlüdür	il a une existence éphémère (comme une plante printanière)	short-lived
ev hevîr gelek avê hiltîne; ev hevîr dê gelek avê hilîne	bu hamur daha çok su kaldırır	(litt. ce pétrin absorbera encore beaucoup d'eau); ce conflit va encore s'aggraver; on n'en est qu'au début de ce conflit	this is only beginning (of a very long conflict); this trouble will get worse
ez çi dibêjim, bilûra (tembûra) min çi dibêje	dam üstünde saksağan vur beline kazmanyı	(litt. je dis une chose, ma flûte [ou guitare] en dit une autre); tenir des propos décousus, incohérents, passer du coq à l'âne	incoherent; contradictory
ez hêka (madenê) wî nas dikim: ez zanim çi mal e	ne mal olduğunu biliyorum	(litt. je sais de quel oeuf il sort); je sais ce qu'il vaut	I know what he's worth, I know where he came from
felek (dinya/dewran) li serê wî geriya: serî lê geriya	feleği şaştı	(litt. la roue de la fortune s'est retournée contre lui), il est victime de l'infortune; son monde s'est effondré	out of luck, abandoned by fate
fisgenî, genfisk, genfisî	içten pazarlıklı, sinsi	sournois; calculateur	sneaky, underhanded
fitrê yekî xweş kirin; deftera wî dan hev	hesabını görmek; defterini dürmek	régler son compte	to settle accounts with s.o.
filîma (filîmê) wî şewitî; fêşkên wî eşkere bûn; dawa wî ji ser çû	ipliği pazara çıktı	son jeu a été dévoilé; ses intrigues sont révélées	to be unmasked (of a charlatan)
filîma yekî kişandin	birinin filimini çekmek; onu izleyip sonra taklitini yapmak	observer qn pour l'imiter; embobiner qn	to observe s.o., to imitate or trick them
filîm li serî çêkirin	başına oyun getirmek; entrika çevirmek	intriguer contre qn; se jouer	to plot against s.o.

gayê nav golikan: kesê ku bi hingûfên xwe re namîne; bêsewiye, nehêja	kalıbının adamı olmayan, değersiz, düzensiz	(litt. un boeuf parmi les veaux): qui fréquente des gens qui ne sont pas de son rang ou âge, léger mal assorti	s.o. who keeps company with people younger than him; a good for-nothing
gayê xemo, gayê şehbaz: bêkêr	işe yaramayan, beceriksiz, değersiz	incapable, inapte, vaurien	inept, incompetent, worthless (person)
genimê şûvan: di dawiyê de ew ê ji heqê xwe tê der	işini becerebilen; sonuçta hakkından gelebilir	à la fin il trouve son compte; il se tire d'affaire	he gets out of a mess
gêrik tê de ye; xwer (xur) tê de ye	yerinde duramıyor	qui a la bougeotte; qui ne tient pas en place	s.o. who cannot stand still, s.o. with ants in his pants, restless
girara gavanan: xwarina tevlihev	(dilenci çanağı gibi) karmakarışık	très mélangé (comme la bouillie des bergers)	all mixed up (like a shepherd's stew)
girêka xwe bi piştxistin; girêya xwe piştheçikê xistin; eba lê quripandin	işini kurtarmak; işini bitirdikten sonra başkalarını düşünmemek	oublier les autres dès qu'on n'a plus besoin d'eux	to be a fairweather friend; to forget others as soon as one no longer needs them
golikê beş; gayê beş	göze batan, saklanamayan	(litt. connu comme un veau bariolé); loup blanc	prominent, sticking out (like a sore thumb)
golikê ber gelek makan; berxê ber du makan	çok yerden yararlanan, çok sahibi olan	qui mange à tous les rateliers, qui a beaucoup de protecteurs	all's grist to his mill; s.o. who feeds at every-ones expense
golikterqîn	iş bozan, oyun bozan	trouble-fête	spoil-sport
çûn ber golikan; bûn golikvan	bir işte, yarışmada ya da toplumda sonuncu olmak	(litt. aller garder les veaux); être la lanterne rouge	to bring up the rear
gotina wî (wê) pere dike	nüfuzu var; sözü para ediyor	il a du poids; sa parole pèse lourd	he carries weight; what he says goes
gû belav kirin; vala peyivîn; pûç ketin	boş yere konuşmak, bok dağıtmak	parler en vain, compter pour de la merde	to bullshit
guh livîn	kulakları oynamak	avoir des oreilles qui bougent, être très éveillé, malin	extremely aware, vigilant
guhan kirin: keç an jina ku mêran dixwaze	(bir kız ya da kadın için) arzu etmek	(litt. faire bouger ses mamelles); désirer un mâle (pour une femme)	to desire (a man — said of a woman) a man hunter (said of a woman)
guhdîk: guh biqul, guh bikun	kulağı delik, olup bitenlerin çabuk farkına varan	qui saisit vite; qui a une bonne oreille	quick on the uptake; one who catches on quickly
guhê xwe bel kirin; guhê xwe veçinîn	kulak kesilmek, pür dikkat dinlemek	dresser les oreilles	to prick up one's ears
guhên xwe li hev dixe	bir şeylere hazırlanıyor	il prépare ou manigance qch des signes	to be hatching a plot (secretly)
gunikreş, reşgunik	çetin ceviz, daşakli	qui a des couilles (litt. qui a des couilles noires i.e. dures	someone who is not afraid of being rebuffed; gutsy
gurçika wî bez girtiye	soğuğa dayanan üşümeyen böbreği yağ, bağlamış	qui résiste au froid; (litt. qui a des reins gras)	someone who can withstand the cold

Devoka Qerejdaxê

(9)

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
rişk	bit yumurtası	lentes	nit, louse egg
rojin: rojîn, kulek; kulînk	1) baca; 2) dam penceresi	1) cheminée; 2) fenêtre pratiquée dans le toit	1) chimney, smokehole; 2) skylight
ro kirin	dökmek, boşaltmak	verser	to spill, empty out
Romî/rom : (eskerê romî, eskerê romê, bextê romê, roma reş)	Türk	anciennement Turc ottoman, Turc	Turk
ron: rohn, ruhn, rehn, hevîr ron hatiye	sıvı, cıvık, açık, ince hamur, cıvık/ sulu olmuş	liquide, fluide, clair	liquid, fluid, clear
ron bûn	sıvılaşmak	être liquide, fluide, clair	to be(come) liquid, fluid, clear
ron hatin : hevîr ron hatiye	sıvı olmak	être liquide (pour le pétrin, etc.)	to be too fluid (of dough)
ruhber: benderuh	canlı	vivant, être vivant	alive, living
ruhistîn	Azrail	(litt. celui qui prend l'âme); l'archange Gabriel (Azrail)	the arch-angel Azrael (Gabriel), taker of souls
rûçikandin: rûqiçandin	yolmak	dépouiller	to pluck (a bird's feathers)
rûçikîn	yolunmak	se dépouiller; être dépouillé	to be plucked
rû girtin: rû stendin	yüz bulmak, şımarmak	être gâté	to be spoilt (by kind treatment), to be emboldened
rû dayîn	yüz vermek	gâter qn	to spoil s.o.
rûşuştî: rûçir	yüzsüz, saygısız	effronté	impertinent, importunate, rude, disrespectful
sak: gedek	manda yavrusu	bufflon nouveau-né	buffalo calf
sam	iğrenç kötü koku	pestilentiel	stench, foul smell
bayê samê	sam yeli	vent pestilentiel	foul wind
sarî barî: al û bal	abuk sabuk, ileri geri	propos décousu, incohérent	incoherent, inconsistent
saw : sehm	dehşet, terör	frayeur, terreur	terror, fright
saw bi ser ketin	ürkmek, korkmak, terorize olmak	être effrayé, terrorisé	to be frightened, terrified
sawa xwe şikandin, sawa xwe girtin	korkusunu yenmek	dépasser sa frayeur	to conquer one's fear
saw girtin	ürkmek, terörize olmak	prendre peur, s'effrayer	to be terrified, to be frightened
sawgirtî	ürkmüş, terörize olmuş	effrayé, terrorisé	terrified, frightened
saxtî	1) yoklama; 2) ziyaret	1) fouille, inspection; 2) visite	1) inspection, search; 2) visit
saxtî kirin, sah (seh) kirin, sax kirin; li ser rê polîsan em saxtî kirin; Remo nexweş bû em çûn saxtiya wî	1) yoklamak; 2) ziyaret etmek; polisler yolda bizi aradı; Remo hastaydı onu ziyarete gittik	1) fouiller, inspecter; 2) visiter, rendre visite; sur la route les policiers nous ont fouillés; Remo étant malade, nous sommes allés lui rendre visite	1) to inspect, search; 2) to visit; on the way, the police searched us; Remo was sick, we went to visit him
semitîn, simitîn, lûç bûn	derinin soyulması, yüzülmesi	s'écorcher	to graze oneself
serqûnç: serqûç, qûç, bi serî	taşarcasına dolu	rempli jusqu'au point de déborder	filled to overflowing
serrax: serlihêf	yorganın üstüne örtülen carcim v.s. gibi örtüler	couvre-lit, tissu ou couverture qu'on met sur la couette	cloth cover for a quilt, bed spread
ser û pê: kelle paça	kelle paça	pieds et tête de mouton (en cuisine)	sheep's trotters (as dish)
sewsî, sewisî, gêj, hewaserî, şeplepêketî	sersem, başı dönen, aklı havada	étourdi, qui a la tête en l'air, dérangé, fofol	absent minded, scatterbrained, dizzy, deranged
sewsî bûn; hewaser bûn	sersemleşmek, başı dönmek	être étourdi, avoir la tête en l'air, être fofol être dérangé	to be dizzy; to become silly, to be absent minded
sewsî kirin, hewaser kirin, şeple pê xistin	sersemletmek, başını, döndertmek	étourdir, faire tourner la tête	to stun, dazzle
sihorîk, sivorî, simore, sivore, sihor, pilûr	sincap	écureuil	squirrel
sêwan	iri çadır kazığı	pal	(pale) large tent stake, stake
li sêwanan xistin	kazığa vurmak	empaler	to impale
sing	kazık	pieu	tent stake
singol, singilk, singot, siqilk, singik	küçük kazık	petit pieu	small tent stake
singodewran	süngü savaşı	combat à armes blanches, à coups de baillonettes	to fight with knives or bayonets
swîravk, sûravk, şoravk, xwêrav	salamura	saumure	brine for pickling
sîrkut	sarmısak döveceği	pilon à ail	garlic press
sîsalk, sîslok, sîsalka gurî, sîsark, sisyark, simsiyark, sîsalek, sîsaleh, sîsyarok	akbaba	vautour	vulture
(ji **sîs** *albîno* [*blanc*], **serî** [*tête*] **sîserk** *qui a la tête blanche*)	akbaba	vautour	albino, (white), (head), white-haired
sorsork	düğün evinin damına asılan ve düğün evini belirten kırmızı bez parçası	fanion rouge hissé sur le toit de la maison du marié pour marquer le lieu du mariage	red cloth hung from roof of house where wedding is being held to mark the house for wedding guests
sût, sûtal, sûtik, sutar, beredayî, sakûl	başıboş, ipsiz sapsız	vaurien, va-nu-pieds	good-for nothing, free loader
sûyîna kulavan, sûyîn, sûn, hesûn, hisûn, sûtin	1) keçeyi ayakla sıkıştırmak; 2) bilemek, kesici aletleri bilemek	1) compresser le tapis en feutre; 2) aiguiser (couteau, sabre)	1) to press a felt carpet; 2) to hone/whet/sharpen (knife or sword)
şayîş, fikare, jêpelikandin	çekinme	hésitation, appréhension	hesitation, apprehension

çelitîn	çizilmek, hafif yararlanmak	s'égratigner	to be wounded slightly, get scratched
çelitandin	çizmek, hafif yaralamak	égratiner	to wound slightly, scratch
kevil kirin: guran, post kirin	derisini yüzmek	dépouiller, écorcher	to peel, skin
zelitandin: rût kirin, tazî (rûs) kirin	soymak, yüzmek	dépouiller, mettre à nu	to skin, flay, strip
serapîra: serapîra doza mêra dike	bunca yaştan sonra	sur le tard; à un âge avancé	late in life
sercil	istenen kızın babasına olurunu aldıktan sonra sunulan hediye	présent offert au père d'une jeune fille après qu'il ait consenti au mariage	gift given to the prospective bride's father after obtaining his consent for marriage
serdeng: pezê sernerm, milahim	uysal koyun	mouton docile, obéissant	docile, obedient (sheep)
serkul; kersil; pîsiya keran	eşek dışkısı	crotte d'âne	donkey manure
bişkul, pişkil, kuşbil; kospil, pîsiya pez, bizin, xezal û heştiran	koyun, keçi, deve dışkısı	crotte de mouton, chèvre	sheep or goat feces (in little balls)
ters, teskul, fişqî, posil	at dışkısı, fışkı	crotte de cheval	horse manure
rêx: pîsiya ga û mangan	tinet tersi	bouse	cow manure, dung
şayîşan ji yekî kirin, jê pelikandin, jê fikare kirin, xwe jê kirin	birinden çekinmek	appréhender qn, craindre qn	to keep one's distance from s.o.
şeb	şap	alun	alum
şekirok, baxoxe, serteşîk, (lat. echinops sphaerocephalus)	geniş yuvarlak başlı bir diken türü	variété de chardon	a variety of thistle
pirpirok, pirpirk	yabani hindiba	pissenlit	dandelion
şale, şêl, xeşe	sırtıyla taşınan sap, ekin	charge de bottes d'épis	load of sheaves of corn
şemedan, cilşema	muşamba	toile cirée; cire	wax cloth; wax, oil cloth, tarpaulin
beng, benc	benc	jusquiame, herbe aux poules	henbane
şemitokî, şimitokî, tehisokî, terişokî, şiqitokî	kaygan	glissant	slippery
şemitîn; terişîn, xurişîn, şiqitîn	kaymak	glisser	to slip, slide
şepelî, şapûşêl, şape	sağanak yağmuru	averse	cloudburst, downpour
şeplor, lûr, lîr, bafilok	sıcaktan, soğuktan ya da bazı yemeklerden meydana gelen kaşıntılı bir cilt alerjisi	allergie cutanée à la suite d'un excès de froid, de chaleur ou de certains aliments	rash resulting from heat, cold, or as a reaction to eating certain foods
şeşek, şeşik	Ramazan bayramından sonra tutulan altı günlük oruç	un jeûne de six jours observé après la fête du Ramadan	6 day fast observed after Ramadan
şevaro, şevûroj	gece gündüz	jour et nuit, sans discontinuité	round the clock
şeqşeqî kirin	bacaklarını birbirinden ayırmak	écarter les jambes (d'une bête)	to pull apart the legs (of an animal), todraw and quarter

Du'a û niyaz

Amadekar : Elîşêr

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
amîn!	amin!	Amen!	Amen!
aqibeta wî serê te!	darısı başına!		the same to you
bereketa Ibrahîm Xelîl tê de be!	İbrahim Halil'in bereketi içinde olsun!	que la prospérité d'Abraham y soit!	may Abraham's blessing be on it
bereketa Xwedê bikeve mala te!	Allahın bereketi evinde olsun!	que la prospérité de Dieu soit dans ta maison	may God's blessing be on your house
bereketa Xwedê bikevê!/ bereketa Xwedê lê be!	Allahın bereketi içinde olsun!	que la prospérité de Dieu soit là-dedans!	may God's blessing reach him
berxwedar bî!	berhudar ol!	(litt que cela te profite bien!) que Dieu te bénisse!	God bless you!
bextê te spî be!	bahtın açık olsun	que la fortune te soit favorable!	may good fortune be with you!
bi pê û par be! (piranî gava ku bûkan tînin ji xezûr û xwesûyan re tên gotin)	gelini getirdikten sonra kayın peder ve kaynanaya söylenir: ayağı uğurlu olsun, berket getirsin!	se dit aux beaux-parents de la mariée: que sa venue apporte bonheur et prospérité à votre famille	said to bride-groom's parents of their new daughter-in-law: may her feet bring prosperity!
bila bi dê û bab mezin be!/ bi dê û bav mezin bibe!	analı babalı büyüsün!	se dit lors de la naissance d'un enfant: qu'il grandisse entouré de ses parents!	at the birth of child: may s/he grow up with both parents!
bila ciyê te bibe behişt (cennet)!/ behiştî bî!/ bila cennetmekan be!/ bila behişt behra te be!	mekanın cennet olsun!	que ton séjour soit le paradis	may you end up in heaven/ paradise!
bila li te bibe goşt û xwîn!/ bi goşt û xwîn be!	yemekten sonra söylenir: canına afiyet! (canına kan ve et olsun!)	se dit après un repas: que cela te profite bien (litt. que cela devienne sang et chair); assimile-le bien!	after a meal: may it become flesh and blood, may it be nourishing for you!
bila 'emrê min li ber emrê te bigere!/ bikeve!/ bila Xwedê 'emrê min li ser 'emrê te zêde bike!	ömrüm sana ömür olsun!	que ma vie s'ajoute à la tienne!	may my years be added to yours!
bila li te bigivire!	yarasın, helalı hoş olsun!	que cela te profite bien!	may you derive benefit/nourishment from it (of food)
bila bi hev re pîr û kal bin! / bi hevre (pêkve) pîr û kal bibin!	aynı yastıkta yaşlanasınız!	se dit aux nouveaux mariés: que vous vieillissiez ensemble!	may yougrow old together!
bila perr û baskên Xwedê li ser be!/ bila sitara Xwedê li ser be!	Allahın kanatları üzeride olsun; Allah seni korusun	que Dieu te prenne sous ses ailes!; que Dieu te protège!	may God take you under his wings, may God protect you
bi silametî rabî!	selametle kalkasın!	remets-toi vite!	a speedy recovery!
bi xêr be!	hayırlı olsun!	que cela te porte du bien!	may this do you good
bila Xwedê bi ber du'ayên salihan bixe!/ bila Xwedê li ser du'ayên salihan bixe!	Allah seni salihlerin duasına versin!	que Dieu te fasse bénéficier des prières des dévots!	may God make you benefit from the prayers of the pious
bila Xwedê şifayê xêrê bide!	Allah hayırlı şifalar versin	que Dieu accorde une guérison bénéfique!	may God grant a good cure
bila Xwedê û Pêxember bên hawara we! / şêx 'Evdulqadir Geylanî li hawara te bêt!	Allah ve Peygamber imdadına gelsın	que Dieu et le Prophète viennent à ton secours!	may God and the Prophet come to your aid
çavê Xwedê li te be!/ di bin çavdêriya Xwedê de bî!	Allah seni korusun!	que Dieu veille sur toi!	may God's eye be on you!
dengê te xweş!	(türkü söyleyene söylenır): sesin hoş olsın; ağzına sağlık!	se dit pour une personne qui chante: que ta voix vive, soit belle!	said to someone singing: may your voice be pleasant!
dengê te li dinê be!	sesin dünyada kalıcı olsun	que ta voix reste au monde!	may your voice be permanent in the world!
derdê te li canê min bikeve!	derdin canıma değsin	que je prenne sur moi ton mal!	may your illness fall on me
derek te pê neêşe!	(yemekte) bir yerine dokunmasın!	se dit à qn qui mange ou boit: que cela ne t'indispose pas!	said of s.o. eating and drinking: may this not do you harm
destê şêx Ebdulqadir li pişta te be! (pêxember/ şêx û meşayîqan/ ocaxa mala şêx)	şeyh Abdulkadir (Geylani)'nin (peygamber/ şeyhlerin/ eli sırtında olsun, yardımı olsun!	que le cheikh Abdulkadir Geylani (fondateur de la confrérie Qadiriya) vienne à ton aide	may Sheikh Abdulqadir Geylani (founder of the Qadiriyah sect) come to your aid
destê te sax be! /destê te xweş be!/ destê te ter û hêşîn be!/ destê te zêrîn be!	yemekten sonra ev sahibesine denir: ellerine sağlık; ellerin var olsun!	se dit après le repas à la maîtresse de maison: que tes mains vivent!	may your hands live (be moist and green) said to the hostess after a meal
di dilovaniya Xwedê de be!	Allahin rehmetine kavuşsun!	qu'il jouisse de la miséricorde de Dieu!	may he enjoy God's mercy
di nav xêr û şahiyê de be!	şen ve esen ol!	soit dans la joie et le bien! (se dit aux nouveaux mariés)	may you live joyful and prosperous (said to newly-wed)
deweta we li ser xêrê be! di nav xêr û şahiyê de be!	düğününüz hayırlı olsun!	que votre fête soit bénie	may your wedding be blessed!
emrê te dirêj be!	ömrün uzun olsun!	que ta vie soit longue	may your life be long!
emr dirêj bî!	uzun ömürlü olsun!	que tu aies une longue vie!	may you have a long life!
evên kevin, hezarî nûh/ bi xêr û xweşî biqetînî!/ hezaran bidirîni (biqetînî)!	yeni bir elbise giyene denir: bunu eskit, bin tane yenisini de; (giysi için) bin tanesini eskitesin	se dit à la personne qui porte un vêtement neuf: use bien celui-ci et mille autres vêtements neufs	said to someone wearing new clothes: wear this one out and (may you have) a thousand new ones
ez çawan ji te xweş im, bila Xwedê jî wisan ji te xweş be!	senden nekadar razı isem Allah da seni o kadar razı etsin!	que Dieu soit content de toi autant que je suis content de toi	may God be as pleased with you as I am
ez goriya te bim, ez nezrê te bim, ez qurbana te bim!/ ez bibim tesediqa serê te!/ ez dora serê te bigerim!	kurbanın olayım!	que je sois sacrifié(e) pour toi	may I be a sacrifice for you!
ez derdê te nebînim!	derdini görmeyeyim	que je ne voie pas ta mort! que je ne te survive pas	may I never see your death!

ez kêmaniya te nebînim!	eksikliğini görmeyeyım	que je ne souffre pas de ton absence (mort)	may I not suffer your loss!
gora te tijî nûr be!	kabrin nur dolsun!	que ta tombe soit remplie de lumière!	may your grave be full of light!
gora wî fireh be!/ gorfireh be!	kabri geniş olsun!	que sa tombe soit vaste	may your grave be great!
goşt pê bigivire!	güçlü kuvvetli olsun!		may s/he flourish!
her hebe! /daîmî be!/ tim hebe!/	daimi olsun; var olsun!	se dit après un repas ou après avoir reçu un don: qu'il y en ait toujours!	said after a meal or after receiving a gift: may it always be so!
her têr û tijî be!	(sofra) bol olsun!	que ta table soit pleine et bien garnie!	may your table be well spead!
hezar salî bî!	bin yıl yaşa!	que tu vives mille ans!	may you live a thousand years!
hûn li ser balgiyekî pîr û kal bin!	yeni evlilere söylenir: aynı yastılıta yaşlanın!	se dit aux nouveaux mariés: que vous vieillissiez ensemble (ayant la tête sur le même traversin)	said to newlyweds: may you grow old together! (on the same pillow)
kevir li ber piyên te nekevin!	yola çıkana söylenir: ayağın taşa takılmasın! yolun açık olsun!	se dit à qn qui part en voyage: que tes pieds ne rencontrent pas d'obstacle (litt. pierres): bon voyage!	said of someone going on a trip: may no stones (obstacles) get in the way of your feet!
kevirê ku li ber lingê te bikeve, bila li çavê min bikeve!	ayağına takılan taş gözüme takılsın!	(litt. que la pierre qui fait obstacle à ton pied me tombe sur les yeux!)	may the stones in your way fall on my eyes!
li ser xêrê be! /li te xweş bît!			may it be for the best!
mala te ava be! / mala te ava!/ malî ava!	evin müreffeh olsun; sağ ol!	(litt. que ta maison soit prospère); merci!	may your home prosper, thank you!
mala te ava, tijî bûk û zava!	evin müreffeh olsun, gelin ve güveği dolsun!	(litt. que ta maison soit prospère); qu'elle s'emplisse de nouveaux mariés!	may your house prosper and be full of newlyweds!
mala te ava Xwedê kurê te bike zava!	evin müreffeh olsun, oğlum güvey olsun!	(litt. que ta maison soit prospère, que ton fils prenne femme)!	may your house prosper and your son take a wife
malê ji te hezar malî!/ ji vê malê hezar mal çêbe!	bu evden bin ev türesin!	que cette maison produise mille autres	may 1,000 households come from yours
mandî nebî!/ qewet be! Xwedê qewetê bide!	kolay gelsin, yorulmayasın!	se dit à qn qui travaille: ne soit pas fatigué que Dieu te donne des forces!	said to s.o. working: don't tire your self, may God strengthen you
me kêm kir bila Xwedê zêde bike!	yemekten sonra söylenir biz azalttık Allah çoğaltsın; Allah yerini doldursun!	se dit après un repas: nous avons diminué (votre richesse) que Dieu la multiplie	said after a meal: we've taken from it, may God increase it
min gerdena te azad kir Xwedê jî azad bike!	seni azat ettim, Allah da azat etsin!	je te fais grâce que Dieu t'accorde grâces aussi!	I grant you mercy, may God grant you it too
mirada te hasil be!/ Xwedê a dilê te bi cih bîne!/ Xwedê li gor dilê te bide te!	Allah gönlüne göre versin!	que Dieu t'en donne selon ton coeur que tu vives longtemps	may God give you what you wish for
mûyê spî li çoga te kevin!	dizlerinde ak tüy bitsin, çok yaşayasın!	jusqu'à ce que les poils de tes genoux blanchissent!	till the hairs on your knees go white
noşîcan be!/ sihet be!	bir şey içene söylenir: afiyet olsun; sıhhatler olsun!	se dit à qn qui boit: que cela te profite, bonne santé!	said to someone drinking: to your health
oxira te oxira xêrê be!/ vegera (oxira) te ya xêrê bît!	uğurlar olsun; uğrun hayırlı olsun!	se dit à qn qui part en voyage: (litt. que ton augure soit heureux); bon vent, bon voyage	said to someone going on a trip: good luck
pîroz û mibarek (bimbarek) be!	mübarek olsun!	(litt. que cela te soit béni); mes compliments (pour qn qui porte un nouveau vêtement ou de nouvelles chaussures)	said to someone wearing new clothes or shoes: may it be blessed
qelema te şên û geş be!	yazana denir: kalemin şen ya da var olsun!	se dit à un écrivain: que ta plume soit prospère! ou épanouie!	said to someone writing: may your pen prosper
rehma Xwedê lê be!/ rehma Xwedê li dê û babê te be! rehmeta Xwedê lê be (bit)!	Allah rahmet eylesin!/ anana babana rahmet!	que Dieu soit clément avec toi!; avec ta mère et ton père	may God be merciful to you; to your parents
rehma Xwedê li miriyên haziran!	Allahın rahmeti hazırların ölüleri üzerine olsun!	que la miséricorde de Dieu soit sur les mânes des morts des présents!	may God have mercy on the ancestors of those present
serderiya te zêr be!	eşiğin altın olsun	que le linteau de ta porte soit en or! que ta maison soit prospère!	may the lintel of your gate be of gold; may your house prosper!
siheta te xweş be!	sağol, sağolsın	bonne santé à toi, bravo!	good health!
siya Xwedê li ser te be!	Allahin gölgesı üzerinde olsun	que l'ombre de Dieu soit sur toi!; que Dieu te protège!	may God's shadow be upon you; may God protect you!
sofra we daîmî be!	sofranız daimî olsun!	que votre table soit éternelle (se dit après un repas)	(said after a meal) may your table always be set
taya te bi mirina min be!	sen sıtma olma, ben öleyim	que je meure plutôt que de te voir pris de fièvre!	may I die rather than see you taken by fever!
tu bi mirazê xwe şa bibî!, tu bi mirada xwe bikevî!	muradına eresin!	que tes voeux soient exaucés! (se dit aux femmes, aux jeunes mariés)	may you attain your desire, may your wishes be granted (said to newly weds and young people)
tu bi xêr û silametî biqetînî!	güle güle eskitesin!	se dit à qn qui porte un nouvel habit ou de nouvelles chaussures: use (le/les) dans la joie!	said to someone wearing new clothes or shoes) wear it out in good health, weart it well
tu bibî hezar salî!	bin yıl yaşa!	que tu vives mille ans!	may you live 1,000 years
tu hezar cejnan bibînî!		que tu connaisses mille autres fêtes!	may you enjoy a thousand more festivities
tu kêmaniyê (kêmasiyê) nebînî!	hiç eksikliğin olmasın!	que rien ne te manque!	may you lack nothing
tu li herdu dinyan (cîhanan) jî rûspî bî!, tu dîn û dinya rûspî bî!	iki dünyada da yüzün ak olsun!	que ta tête soit haute! (que tu sois honoré/e) dans les deux mondes!	may you be honoured in this world and in the next
tu nekî Xwedê bide te!	sen yapmadan Allah versin!	que Dieu te donne même lorsque tu ne fais rien!	may God give you (sthg) even if you have done nothing (to deserve it)
tu nemirî!	ölmeyesin, yaşa!	puisses-tu ne pas mourrir!	may you not die
tu rahêjî axê di destê te de bibe zêr!	tuttuğun toprak elinde altına dönüşsun!	que la terre que tu prends dans la main devienne or!	may the dirt you pick up turn to gold in your hands
tu, tu kul û derdan nebînî!	dert görmeyesin!	que tu ne souffres d'aucun mal	may you suffer no grief!
tu xêrandar bî!/ di nav xêrê de bî! tu xêrdar bî!/ tu xwedanê xêran bî!	hayırdar ol, hayırlar gör	que tu sois entouré du bien! que tu ne connaisses que le bien!	may all around you be good!
xoceyê Xizir bi te re be!/ destê xocê Xizir li pişta te be! Xidir nebî alîkarê te be!/ Xizir pêxember li gel te bît!	Hıdır İlyas yardımcın olsun!	que le prophète Elie te vienne en aide!	may Khidr (the prophet Elijah) be with you
Xwedê 'emrê te dirêj bike!	Allah uzun ömürler versin!	que Dieu t'accorde longue vie!	may God grant you long life
Xwedê bedena te şên bike! (piranî ji bûkan re tê gotin)	geline söylenir: Allah bedenini şenlendirsin! (çocuk versin)	se dit à la jeune mariée: que Dieu rende ton corps fertile! (épanoui); que tu puisses avoir une descendance nombreuse!	said to a new bride: may God make your body fertile; may you have many offspring
Xwedê bêtifaqiyê neke nava we!	Allah aranıza nifak sokmasın!	que Dieu vous protège de la discorde! (division)	may God protect you from disagreements
Xwedê bigihîne ruhê miriyan! Xwedê bigihîne ber destê miriyan!	Allah ölülerin ruhuna kavuştursun! (sadaka dağıtana ya da ölü yemeği verene söylenir)	se dit à ceux qui font une aumône: que Dieu en fasse bénéficier les âmes de vos morts!	may God (accept) the soul of the dead
Xwedê deriyê xêrê li te veke!	Allah sana hayır kapısını açsın!	que Dieu t'ouvre la porte du bien!	may God open for you the gate of goodness
Xwedê şên û qedîm bike!	misafir kalınan evden ayrılırken söylenir: eviniz şen ve kadim olsun!	se dit lorsqu'on quitte une maison où on a passé quelque temps: que ta maison soit vivante et durable! (antique)	may God give you strength and prosperity!
Xwedê li halê te binêre!	Allah haline acısın yardımcın olsun!	que Dieu voie ton état! (et y remédie), se dit à qn qui est malade ou en détresse	may God see your condition! (and cure it) said to someone who is ill
Xwedê îmana te kamil bike!	Allah imanını kamil etsin!	que Dieu t'accorde une foi complète!	may God make your faith perfect!
Xwedê îmanê bide te!	Allah sana iman versin!	que Dieu t'accorde la foi	may God give you faith!
Xwedê ji dê û babê te razî be! Xwedê ji te razî be!	Allah annenden babandan, (ya da senden) razı olsun!	que Dieu soit content de tes parents (de toi)	may God be pleased with your parents (you)!
Xwedê kesî bêpişt neke!	Allah kimseyi desteksiz (arkasız) bırakmasın!	que Dieu ne laisse quiconque sans soutien	may God leave no one without support!
Xwedê kesî bêxwedî (bèxweyî an bêkes) nehêle! Xwedê kesekî bêxwedî neke!/ Xwedê kesî bêkes neke!	Allah kimseyi sahipsiz bırakmasın!	que Dieu ne laisse personne sans protecteur	may God leave nobody unprotected!
Xwedê kurekî bide te!	Allah sana bir erkek çocuğu versin!	que Dieu te donne un fils	may God give you a son!
Xwedê mala te ava bike!	Allah evini müreffeh kılsın!	que Dieu rende ta maison prospère	may God make your household prosper!
Xwedê me ji belayên hîn mezintir bisitirîne!	Allah bizi daha büyük belalardan korusun!	que Dieu nous protège de plus grands malheurs	may God protect us from worse calamities!
Xwedê me li ber du'ayê te bixe!	Allah bizi hayır duandan mahrum etmesin!	que Dieu ne nous prive pas de tes prières	may God not deprive us of your blessings/ prayers!
bila serê te sax be!	başın sağ olsun!	se dit aux proches d'un défunt: (litt. que ta tête vive); longue vie à toi!	said to the family of s.o. who has died: may your head live; (may you have a long life)

Xwedê dengê te bibihîze!	Allah sesini duysun, dileklerini yerine getirsin!	que Dieu t'entende! (se dit à qn qui exprime de bons voeux)	from your mouth to God's ear, may God hear your wish!
Xwedê min nezrê te bike! Xwedê min je te re bike nezir! Xwedê min qurbana te bike!	Allah beni sana kurban etsin!	que Dieu fasse que je sois sacrifié pour toi (pour que tu restes en vie)	may God sacrifice me instead of you (so that you remain alive)
Xwedê mirazê (miradê) dilê te bike!	Allah muradını yerine getirsin!	que Dieu exauce tes voeux (se dit surtout à des jeunes gens pour leur souhaiter un mariage selon leur voeux)	may God make your wishes come true (may God grant your wishes)
Xwedê nivînên xêrê bide te!	hasta yatağında olana denir: tanrı yatağını hayırlı kılsın!	(litt. que Dieu t'accorde un lit de bien!); se dit à un malade: prompt rétablissement!	may God give you a bed of goodness, healing, said to s.o. ill (i.e. speedy recovery)
Xwedê quwetê bide te	Allah kolaylık versin, kolay gelsin!	que Dieu te donne de la force!	may God give you strength
Xwedê selametiyê (selametiya xêrê) bide!	Allah (sana) selametler versin!	que Dieu t'accorde le salut	may God save/protect you (may God keep you safe)
Xwedê te bi dewraneke mezin bighîne!	Allah seni yüce makamlara ulaştırsın!	que Dieu te fasse accéder à un rang élevé	may God elevate your station
Xwedê te bihêle!	Allah seni korusun!	que Dieu te garde	may God keep you among the living, protect you
Xwedê te bixefirîne!	Allah seni bağışlasın!	que Dieu te pardonne (tes péchés)	may God forgive you
Xwedê te ji gunehan efû bike! Xwedê gunehên te efû bike!	Allah günahlarını afetsin!	que Dieu pardonne tes péchés	may God forgive your sins
Xwedê te ji qeza û belayan biparêze!	Allah seni kaza ve belalardan korusun!	que Dieu te protège des accidents et malheurs	may God protect you from adversity
Xwedê te li (ji) ser serê zarokên te kêm neke!	Allah seni çocuklarının başından eksik etmesin!	que Dieu fasse que tes enfants ne soient pas privés de toi	may God not deprive your children of your company
Xwedê te ji qudûmê dest û lingan neke! (an kesî) nexe nav dest û piyan	Allah seni el ayak altında bırakmasın!	que Dieu ne te prive pas de l'usage de tes mains et pieds	may God not deprive you of the use of your hands and feet
Xwedê we bi hev şa bike!	Allah sizi mesut etsin!	que Dieu vous rende heureux (se dit aux mariés)	may God make you happy together
Xwedê we bisitirîne!	Allah sizi korusın!	que Dieu vous protège	may God protect you
Xwedê yekî (yeke) bi dilê te bide te!	Allah sana gönlüne göre birini versin!	que Dieu t'accorde qn selon ton coeur	may God give you a mate who is pleasing to you
Xwedê yeka te bike deh!/ Xwedê yeka te bike didu!	Allah bir verdiğini on etsin!	que Dieu décuple tes richesses!	may God increase your wealth
Xwedê bab û birayê te bihêle!	Allah babanı ve kardeşlerini korusun!	que Dieu garde ton père et tes frères!	may God preserve your father and brothers!
Xwedê bi rehma xwe şa bike!	Allah rahmetiyle şad etsin!	se dit aux proches d'un défunt: que Dieu le réjouisse par sa clémence!	said to the family of one who has died: may God's mercy rejoice him!
Xwedê bîhna we fireh bike (ket)!	Allah sabırlar versin!	que Dieu vous accorde de la patience!	may God grant you patience!
Xwedê bike kefaretê gunehan!	Allah günahlara bedel saysın!	se dit à un malade: que Dieu compte tes souffrances comme répentance de tes péchés!	said to s.o. sick: may God count your pain as repentence for your sins!
Xwedê çira wî ji tune de vêxe!	Allah çırasını yoktan yaksın!	que Dieu éclaire (allume) sa lanterne	may God light his (her) lantern!
Xwedê çu meraqa di dilê te de nehêle!	Allah gönlünde hiçbir gam bırakmasın!	que Dieu ne laisse nul souci dans ton coeur!	may God free your heart from worries!
Xwedê dengê te bibihîze (sehbike)!	Allah sesini duysun!	que Dieu t'entende!	may God hear you!
Xwedê derd û bela neke nesîbê te!	Allah sana dert ve bela nasib etmesin!	que Dieu t'épargne souffrances et calamités!	may God spare you from pain & calamity!
Xwedê derê tifaqan (qeza û belayan) bigre!	Allah bela kapısını kapatsın!	que Dieu ferme la porte des calamités!	may God close the door on calamity!
Xwedê destê rastê muhtacê destê çepê neke!	Allah sağ eli sol ele muhtac etmesin!	que Dieu fasse que la main droite n'ait pas besoin de la main gauche!	may God ensure that your right hand has no need of your left!
Xwedê dilê te şahî biket!	Allah gönlünü şad eylesin!	que Dieu réjouisse ton coeur!	may God rejoice your heart!
Xwedê dilê te xweş bikit!	Allah gönlünü hoş etsin!	que Dieu rende ton coeur heureux!	may God make your heart happy!
Xwedê gerdena te azad bike!	Allah seni azat eylesin!	que Dieu te rende libre (ou qu'il affranchisse)!	may God free (liberate) you!
Xwedê guh li dengê te bît!	Allah sesin duysun (kulak versin)!	que Dieu prête l'oreille à ta voix!	may God lend an ear to your voice!
Xwedê li halê te binêre!	Allah haline baksın!	que Dieu veille sur toi! (litt. sur ton état)	may God watch over you!
Xwedê hewe biparêzit!	Allah sizi korusun!	que Dieu te protège!	may God protect you!
Xwedê ji dîn û îmanê bêpar neke!	Allah dinden ve imandan mahrum etmesin!	que Dieu ne nous prive pas de la religion et de la foi!	may God not deprive us of our religion and faith!
Xwedê ji qeza û belayan bisitirîne! / Xwedê me ji bela û afatan sitar biket! / Xwedê me sitar biket! Xwedê qeza û belayan ji ber derê we dûr xîne! Xwedê te ji bela û afatan sitar biket!	Allah kaza ve beladan korusun!	que Dieu (te) protège des accidents et des calamités	may God protect (you) from accidents and calamities!
Xwedê we şermezar neke!	Allah sizi utandırmasın!		
Xwedê zarokên te ji te re bihêle!	Allah (çocuğunu) sana bağışlasın!	que Dieu garde (tes enfants) pour toi!	may God preserve your children!
Xwedê kêmaniya dengê te neke!	Allah sesini eksiltmesin!	que Dieu ne nous prive pas de ta voix! (litt. ne fasse pas manquer ta voix)	may God not deprive us of your voice!
Xwedê kêmaniya te nede! Xwedê kêmaniya te neke!	Allah seni eksik etmesin!	que Dieu ne nous prive pas de toi!	may God not deprive us of you!
Xwedê kesî li xwe neheyîrîne!	Allah kimseyi darda bırakmasın!	que Dieu ne laisse personne dans l'adversité!	may God leave no one in adversity!
Xwedê li halê te were hewarê!	Allah imdadına yetişsin!	que Dieu vienne à ton secours!	may God come to your aid!
Xwedê me bide bi xêra te!	Allah bizi hayrına versin!	que Dieu nous fasse profiter de tes bienfaits!	may God allow us to enjoy your good deeds!
Xwedê me nede şermê!	Allah bizi utandırmasın!	que Dieu nous épargne la honte!	may God spare us from shame!
Xwedê min bi goriya te ke!/ Xwedê min bi qurbana te ke! Xwedê min li dora serê te bigerîne!/ Xwedê min li dora te bigerîne!	Allah beni sana kurban etsin!/ kurbanın olayım!	que Dieu me sacrifie pour toi (ou à ta place)!	may God sacrifice me in your place!
Xwedê miradê miradxwazan hasil bike yê me jî pê (ve) re! Xwedê mirazê xwedanmirazan hasil bike yê me jî tê de!	Allah herkesi muradına kavuştursun bizi de onlarla!	que Dieu exauce les voeux de chacun et les nôtre aussi !	may God grant the wishes off all and ours too!
Xwedê mirazê dilê te bike! / Xwedê mirazê dilê te hasil bike!	Allah muradına kavuştursun!	que Dieu exauce les voeux de ton coeur!	may God grants your heart's wishes!
Xwedê mirinê nede!	Allah ölüm göstermesin!	que Dieu nous épargne de la mort!	may God spare us from death!
Xwedê mirov ji nezera çavan bisitirîne!	Allah insanı nazardan korusun!	que Dieu nous protège du mauvais oeil!	may God protect us from the evil eye!
Xwedê mirov neke benîştê devê xelkê!	Allah insanı elalemin ağzına sakız yapmasın!	que Dieu fasse que l'on ne devienne pas de la gomme à mâcher dans la bouche des autres!	may God ensure that we do not become chewing gum in the mouths of others!
Xwedê mirov nexe ser zar û zimanan!	Allah insanı dillere düşürmesin!		
Xwedê neyne serê tu kesî!	Allah kimsenın başına getirmesin!	Dieu fasse que personne ne connaisse pareille chose!	may God prevent that from happening to any one!
Xwedê nûra çavê te kêm neke!	Allah gözünün nurunu eksiltmesin!	que Dieu ne réduise pas la lumière de tes yeux!	may God not lessen the light of your eyes!
Xwedê qeyda wî veke!	Allah bağlarını çözsün!	que Dieu le libère de ses fers!	may God release him from his schakles!
Xwedê quwetê bide we!	Allah size güç versin!	que Dieu vous accorde de la force!	may God give you strength! more power to you!
Xwedê me rojekê jî bê te nehêle!	sensiz bir gün kalmayalım!	Dieu fasse que l'on ne reste pas un jour sans toi!	may not a day pass without you!
Xwedê sebrê bidet we!	Allah size sabırlar versin!	que Dieu vous donne de la patience!	may God grant you patience!
Xwedê serê 'eyalê me bihêlit!	Allah aile reisimizi korusun!	que Dieu garde le chef de notre famille!	may God preserve the head of our familly!
Xwedê serî li we negerîne!	tanrı başınzı dara çokmasın!	que Dieu vous épargne l'adversité!	
Xwedê silametiyê bide te!	Allah sana selamet versin!	que Dieu t'accorde le salut!	may God grant you health!
Xwedê te 'efu bike!	Allah seni afetsin!	que Dieu te pardonne!	may God forgire you!
Xwedê te bê war neke!	Allah seni ocaksız bırakmasın !	que Dieu ne te laisse pas sans succession! (litt. sans foyer)	may God note leave you childless!
Xwedê te bigihîne dewraneke mezin!	Allah seni ulu dara sokmasın!	que Dieu te fasse accéder à de hautes responsabilités!	
Xwedê te hewce nekit!	Allah seni muhtac etmesin!	que Dieu ne te laisse pas dans le besoin!	may God save you from need!
Xwedê te ji dest û piyan neke! Xwedê te ji qudûman neke! Xwedê te ji qudûm de nexîne! Xwedê te ji qedem nehêlît!	Allah seni ellerinden kollarından mahrum etmesin!	que Dieu ne prive pas de tes membres!	may God not deprive you of hands or feet!
Xwedê te ji nav zarokên te nebet!	Allah seni çocuklarından koparmasın !	que Dieu ne t'enlève pas à tes enfants!	may God not separate you from your children!
Xwedê te ji axa kolemîşkan bisitirîne!	Allah seni görünmeyen belalardan saklasın!	que Dieu te garde des calamités invisibles!	
Xwedê te muhtacê namerdan neke!	Allah seni namerde muhtaç etmesin !	Dieu que t'aies pas besoin des salauds!	may God protect you from scoundrels!
Xwedê û pêxember bi te re bin!	Allah ve Peygamber seninle olsun	que Dieu et le Prophète soit avec toi!	may God and the Prophet be with you!
Xwedê wan bi hev re pîr û kal bike! Xwedê we bi hev re kal û pîr bike!	Allah onları birlikte yaşlandırsın !	que Dieu les fasses vieillir ensemble!	may God see that they reach old age together!
Xwedê we bi hev şa bike!	Allah sizi birlikte mutlu etsin!	Dieu fasse que vous ayez la joie ensemble!	may God bring you together!

Xwedê we ji ber hev nexe!	Allah birliğinizi bozmasın!	que Dieu ne rompe pas votre entente!	may God keep you together!
Xwedê xêra te binivîsit!	Allah hayrına yazsın (saysın)	que Dieu inscrive ton bien fait!	may God inscribe your good deeds!
Xwedê xêra wî qebûl bike!	Allah bayrını kabul etsin	que Dieu accepte son bienfait!	may God accept his good deeds!
Xwedê ya dilê te bi cî bîne!	Allah gönlündekini yerine getirsin	que Dieu accomplisse le voeu de ton coeur! (litt. ce que tu as dans le coeur)	may God bring your wish to pass!
Xwedê yekîtiya hewe xerab neket!	Allah birliğinizi bozmasın !	que Dieu ne rompe pas votre union!	may God preserve your unity!
Xwedê zêde bike!	Allah artırsın !	que Dieu le démultiplie!	may God increase it!
Xwedê, tu, me û hemî ummeta Mihemmed ji şefa'eta xwe kêm nekî!	Allahım, bizi şefaetinden eksik etme !	ô Dieu ne nous nous prive pas de la clémence!	may God not deprive us of his mercy!
Xweşî be!	sihhatler olsun!	bonne santé!, bon bain!	
Ya şahê Neqşebend!	ey Nakşebendi şahı!	ô Seigneur des Naqchébendin!	o King of Naqshbendis
Ya Rebî şikir ji te re!/ şikir ji Xwedê re!	ya Rab, sana şükürler olsun !	grâce à toi, ô Dieu!	thank God/ the Lord!
Ya Rebî tu me muhtacî kesî nekî!	ya Rab bizi, kimseye muhtaç etme !	ô Dieu, fasse que nous n'ayons pas besoin d'autrui!	o Lord, may we not need the help of others!
Ya Rebî tu me ji nezera xerab bisitirînî!	ya Rab, bizi kem gözden esirge	ô Dieu, protège-nous du mauvais oil!	o Lord, protect we us from evil eye!
Ya Rebî tu me ji ya hayê me jê tune bisitirînî!	ya Rab, bizi bihaber olduğumsuzdan koru!	ô Dieu garde-nous de ce que nous ignorons!	o Lord, protect us from the unknown!
Ya Rebî tu me kêmî kesî nekî!	ya Rab, bizi kimseden eksik etmeyesin!	ô Dieu, fasse que nous ne soyons pas moins que quiconque!	o Lord, don't make us less than anonyme else!
Ya Rebî tu qenciyê ji dilê me kêm nekî!	ya Rab, iyilığı kalbimizden eksiltme!	ô Dieu fasse que nous manquons pas du bien dans notre coeur!	o Lord, don't decrease the goodness in my heart!
Zêdeya we bi dê û bab mezin be!	ziyadeniz çocuğunuz anne ve babasıyla büyüsün	que votre progéniture grandisse entouré de ses parents!	may you grow up with both parents!
Zehmeta te di avê de neçe!	zahmetin boşa gıtmesin	que les efforts ne restent pas vains! (litt. qu'ils n'aillent pas à vau-l'eau)	may your efforts not be wasted!

Cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
DEST, lep	**el**	**main**	**hand**
destqerase: kesê ku destê wî pirr xurt e, bi qewet e	elleri çok güçlü kuvetli olan	qui a des mains puissantes	someone with strong, powerful, (quick hands)
desttopik, destgirover	elleri yuvarlak olan	qui a des mains rondes	plump handed
destqilotik, destê pir biçûk û girover	elleri küçük ve yuvarlak olan	qui a des mains menues et rondes	someone with small, plump hands
destkifte, destkutilkî, destkupişî	elleri köfte gibi kalın ve etli olan	qui a des mains très charnues en forme de boulettes	someone with thick, meaty hands
destmezin, destmilhêb, lepmezin, lepgir, destgir, lephirç	elleri fazla iri olan, ayı elli	qui a des grandes et grosses mains (comme un ours)	someone with huge, hands
destnermik, destpembû	elleri pamuk gibi yumuşak olan	qui a des mains douces	gentle handed
destgupik, destpatore	elsırtı kabarık olan	qui a le dos de la main bombé	someone the back of whose hand is puffy, lumpy
destkabrû	elleri nasırlı olan	qui a les mains calleuses	who has horny hands
destmelhem	çok yumuşak kadın elli	qui a des mains très douces et féminines	who has very soft and feminin hands
destşahîk	parlak ve kaygan elli	qui a des mains brillantes	who has shiny hands
destgurz, lepşêr	elleri oldukça iri ve darbesine kuvvetli	qui a des pattes de lion (des mains grosses et puissantes)	who has lions paws (large and powerful hands)
destgirê	eklemleri iri ve kaba el	qui a des grosses mains osseuses	who has bony hands
destqut	kısa boylu el	qui a des mains courtes	who has short hands
destqopik, destçopik	bükümlü sakat el	qui a des mains difformes	who has deformed hands
destkut	bileği dolgun iri ve şişman el	qui a des poignets et des mains bien charnus	who has fleshed hands en fists
destvaç	çarpık el	qui a des mains tordues	who has twisted hands
destpiçûk	elleri ince ve narin	qui a des mains menues et fines	who has small slender hands
destçoqal	elleri çarpık	qui a des mains tordues	who has twisted hands
destpûç, destkişyayî	eli felçli	qui a des mains paralysées	who has paralysed hands
destfireh	geniş elli	qui a les mains larges	who has wide hands
destgoc	el pamakları içe doğru çekik ya da eğık olan	qui a une main dont les doigts sont tordus ou courbés	who has a hand with twisted fingers
Îdyom			
destgirtî	cimri, hasis, eli sıkı	avare	miserly, avaricious, greedy, selfish
destgîran, desgirtî, dergistî	sözlü	engagé(e) pour le mariage	engaged to be married
destbixwîn	eli kanlı, katil	qui a les mains tachées de sang, assassin	someone with blood on his hands with blood-stained hands, a murderer
destgiran	eli ağır	1) lent; 2) qui a la main lourde	1) slow; 2) heavy-handed
destkurt	fakir, güçsüz	pauvre, sans influence, démuni	indigent, poor, powerless
destgîr	elinden tutan, yardımcı olan	secourable, qui vient en aide	helpful, coming to one's assistance
destsivik, destçapûk	eli hafif olan, çabuk iş gören	alerte, rapide, qui travaille vite	alert, quick
destşifa	eli şifalı olan	qui a des mains qui guérissent	who has healing hands
destbirr	dolandırıcı	escroc	trickster, dishonest, swindler
deskuj: heywanê ku bi destê kesekî hatiye ser jê kirin an awayê serjêkirinê	birinin eliyle kesilen hayvan ya da kesme işlemi	animal comestible égorgé par qn; action d'égorger un animal	butchering/slaughtering of an animal for the purpose of eating its meat
destbend	kelepçe	menottes	handcuffs
destbidest: hema di cih de, devbidest	hemen anında, vakit geçirmeden	sur le champ	immediately, on the spot
destbikar: kesê ku kar ji destê wî tê	elinden iş gelen, becerikli	habile (de ses mains), adroit, travailleur	handy, one who is good at fixing things
destbizav, destbizêv, desthel	eli çabuk, marifetli	alerte, habile	alert, skillful
destemoyî	ehlileştirilmiş, ehli	apprivoisé, domestiqué	tame, domesticated
desthişk	1) zalim; 2) cimri	1) qui a la main dure, despote; 2) avare	1) despotic; 2) miserly, selfish
destkarî: pêleyistin	tahrif, tahrif etme	altération, falsification, manipulation	alteration, manipulation, falsification
destkir (f.)	el işi	artisanat, travail fait à la main	handicraft
destkeft	kazanım	acquis, conquête	achievement, gain
destvekirî	eli açık, cömert	généreux, prodigue	generous
destpak, destpaqij	dürüst, eli temiz	honnête, fiable	honest, reliable
destnepak	dürüst olmayan	malhonnête, peu fiable	dishonest
destpîs	hırsız	voleur	thief, crook
destxwazî	kız isteme	demande de la main d'une fille	asking for a girl's hand in marriage
destfireh	ekonomik yönden darda olmayan, hali vakti yerinde, cömert	aisé, qui n'est pas en difficulté, généreux	well off, generous
destkeçik	elleri hiç iş yapmamış, eli sıcak sudan soğuk suya girmemiş	qui n'a pas travaillé de ses mains	who has never worked with his hands
destgod	sakar	manchot	one-armed
destmiç, destgirtî	cimri	avare	mean, miserly

destqapan	el yordamıyla ağırlığı doğru tahmin eden	qui a la main pour deviner le poids des choses	who is handy at guessing the weight of things
destteng	eli dar, ekonomikman sıkışık durumda olan	qui est dans la gêne, qui a peu de moyens	who is in trouble, hard up
destbelav	cömert	prodigue	lavish, prodigal
destvala	1) eli boş 2) işsiz 3) silahsız	1) qui a les mains vides; 2) chômeur; 3) désarmé, sans armes	1) empty handed; 2) unemployed 3) disarmed
destber	tutumlu	économe	economic
destbivir	darbesi ağır	qui a la main dure	hard fisted
destpûç	elinden birşey gelmez	incapable, bon à rien	incapable, good for nothing
destborî	hatırı sayılmak	qui a le bras long, qui a de l'influence	long armed (a lot of influence), with clout
destnetebitî	eli rahat durmayan	qui bouge sans arrêt, qui ne tient pas en place, qui a les mains baladeuses	fidgety, restless, has roving hands
DEV		**bouche**	**mouth**
devçewal, devcûhal, devtûrik	ağzı çok geniş ve yayvan olan	qui a une bouche trop large (comme un sac)	wide-mouthed (litt. sack-mouthed)
devmûç, devmiç	düzgün büzük ağız	bouche régulière et saillante	someone with a small, protruding mouth
devkovik, devtûtik	zurna ağızlı, huni ağızlı	qui a une bouche conique	who has a funnel-shaped mouth
devzotik	şişkin ve büzük dudaklı ağız	qui a des lèvres charnues et retroussées	someone with thick, (turned up) lips
devxwar	eğri ağızlı	qui a la bouche tordue	who has a crooked mouth
devkeftar	ağzı büyük ve biçimsiz olan	qui a une bouche large et laide (comme celle d'une hyène)	who has a wide and ugly mouth (like a hyena)
devmezin	iri ağızlı	qui a une grosse bouche	who has a big mouth
devpiçûk	küçük ağızlı	qui a une petite bouche	who has a small mouth
devbel	ağzı dışa doğru çıkık olan	qui a la bouche protubérante	who has a protruding mouth
devrût, devrûtik	bıyıksız	sans moustache (litt. qui a la bouche nue)	without mustashes, (litt. naked mouth)
devgur	'kurt' ağızlı	qui a une gueule de loup	who has a wolf's jaws
devkulpik	ağzı içe doğru büzük olan	qui a la bouche enfoncée vers l'intérieur	who has receding mouth
devşekal, devçadir	oldukça geniş ve yayvan agızlı	qui a la bouche très large et disgrâcieuse (comme une godasse)	who has a large clumsy mouth (like a boot)
devpizî	büzük ağızlı	qui a la bouche tordue	who has a twisted mouth
devkoxik	ağzı içeriye çekik olan	qui a la bouche en retrait	who has a receding mouth
devşikeft	ağzı aşırı büyük olan	qui a une grosse bouche caverneuse	who has a large cavernous mouth
devkewar	ağzı büyük olan	qui a une bouche volumineuse	who has a voluminous mouth
devtajî	'tazı' ağızlı	qui a une gueule de lévrier	who has greyhound's jaws
devqelişî	yırtık ağızlı	qui a la bouche "déchirée" (large)	wide-mouthed
devtûj, devtîj, devrêvî	tilki ağızlı	qui a la bouche saillante comme celle du renard	someone with a prominent mouth, like a fox
devjihev, devbeş	açık ağız	qui a la bouche bée, béat	wide, open mouthed
devşelte	yayvan ağızlı	qui a une bouche large	large-mouthed
devmeymûn	maymun ağızlı	qui a une bouche de singe	monkey-mouthed (with an apelike mouth)
devkasik, devkodik	"kase" ağızlı	qui a la bouche en forme de bol en net retrait du menton et du nez	who has a mouth recessed relative to nose and chin
devçarox	çarık ağızlı	qui a la bouche large et édentée	large and toothless mouth
devgilêz, devgirêz, devşil, devşêlav, devşorik	salyalı ağız	qui a la bouche baveuse	a dribbling mouth
devçermik	dudakları çok ince ağız	qui a des lèvres très fines, presque collées	who has thin, tight lips
devşûtikî	ağzı karpuz gibi öne çıkık olan	qui a la bouche en saillie, comme une pastèque	who has a mouth prominent as a water melon
İdyom			
bêdev	1) konuşkan olmayan; 2) kendisini savunamayan	qui a la bouche cousue, peu loquace	one whose lips are sealed
devmirî	konuşmaktan aciz olan	qui a la flemme de parler, qui peine à parler	s.o. who is taciturn
devbixwîn, devlixwîn	kan kokan, azgın	farouche, féroce	wild, fierce
devjihev, devvekirî	1) aval bakan; 2) doyum bilmeyen	1) béat; 2) insatiable	1) smug; 2) insatiable
devpîs, devlewitî, devgemarî, devkirêt, devxirab, devgenî	ağzı bozuk, küfürbaz	qui jure comme un charretier	who swears like a trooper
devnerm	mülahim ve kibar konuşan	qui parle avec douceur et courtoisie	who speaks softly and courteously
devnermik	tatlı konuşmasıyla aldatan	qui tient des propos doux pour tromper	who speaks softly and decentfully
devgirtî	aşzına sıkı, sır vermeyen	qui tient sa langue, qui ne trahit pas le secret	who holds his tongue, does not betray secrets
devbest: nivişta ku dev dide girê dan	kurt ya da kaynana ağzını bağlayan nuska	talisman pour boucler la bouche du loup ou de la belle-mère	talisman for shutting a wolff's mouth or a mother-in-law's
devbiken, devliken, devkenok	güleç	souriant	smiling
devtijî: halxweş	kimseye ihtiyacı olmayan, hali vakti yerinde olan	aisé	well off
devxweş, xweşmerdok	çok konuşup az iş yapan	qui parle bien mais agit peu	who speaks well but does nothing
devziwa	1) yiyecek şeyi olmayan; 2) doyumsuz	1) qui n'a pas à manger; 2) insatiable	1) he who has nothing to eat; 2) insatiable
devlok	başkalarına sataşan	qui a une langue de vipère	vituperous, he who attacks verbally
devmêşînî	mülahim, ağzından kötü laf çıkmayan	qui a un langage poli, docile	docile, softspoken
dudev	söyledikeri birbirini tutmayan, iki yüzlü	faux-cul	two-faced, insincere
devşûştî	inkarcı, yaptıklarını ya da yapılan iyilikleri inkar eden	qui ne reconnaît rien, ingrat	one who denies everything
devşayik	art niyetli güzel ve aldatan şeyler söyleyen	qui tient des propos agréables avec l'intention de tromper	one who says nice things with the intention of fooling or tricking
devberdayî, devsist	ağzında laf tutmayan, ağzı gevşek	indiscrect, qui ne tient pas sa langue	indiscrete, one who cannot hold his tongue
devçêr	ağzı bozuk, söğücü	grossier, qui ne cesse de jurer	foul-mouthed
devrût, devrûtik	merhametsiz, vicdansız	sans pitié, impitoyable	pitiless
devzirav	tüfek	fusil	gun, rifle
devbirsi, devbirçî	doymak bilmeyen	insatiable	insatiable
devrast, rastgo	yalan söylemeyen	honnête, qui ne ment pas	honest, who does not lie
devxwar	ağzından iyi söz çıkmayan	qui ne dit que des gros mots	foul-mouthed
DIRAN, didan		**dent**	**teeth**
diranmişk, didanmişk	küçük, seyrek ve sivri dişli	qui a des dents petites, espacées et aiguisées	one with tiny teeth (like a mouse)
diranfiq, diranqîç	dişlek	qui a des dents protubérantes	who has protruding teeth
dirankelox: kesê ku diranên wî xwar û xirab bin	dişleri eğri ve bozuk olan	qui a des dents pourries et courbées	one who has crooked, bad teeth
diranqîl, didankêlbe	köpek dişleri uzun olan	qui a des canines longues	someone with long canine teeth
diranxwar	eğik dişli	qui a des dents courbées	crooked-toothed
diranbirinc, diransedef, didanmirarî, diranmorî, diranmircan	inci dişli, dişleri muntazam ve beyaz olan	qui a des dents régulières et blanches comme un collier de perles (dents nacrées)	someone with perfect, white teeth, like a string of pearls
diranbeş	uzun yassı dişli	qui a des incisives longues et rondes	who has long, round incisives
diranferşik	geniş ve uzun dişli	qui a des incisives longues et larges	who has long wide incisives
diranker, didanfir	oldukça iri dişli	qui a des grosses dents (comme celles d'un âne)	who has a big teeth (like a donkey's)
dirankox, dirankurmî, diranrizyayî	çürük dişli	qui a des dents gâtées	who has rotten teeth
dirankurisî	dişleri aşınmış olan	qui a des dents érodées	who has worn down teeth
didankop	kesik dişli	qui a des dents espacées et courtes	someone whose teeth are widely spaced and short
diranfirk	seyrek dişli	qui a des dents espacées	someone with wide gaps between his teeth
didanşûrhe	alt ya da üst çenede üste bitişik dişli	qui a certaines dents superposées	someone who has some overlapping teeth
İdyom			
bêdiran	zararsız (kimseye zararı olmayan)	inoffensif, qui ne nuit à personne (litt. sans dent)	inoffensive, hornless (toothless)
ENÎ, nehtik	**alın**	**front**	**forehead**
enîkever, enîgewr	açık alınlı	qui a le front large et haut	someone with a wide, high forehead
enîbeş, beşo	alnı akıtmalı	qui a une touffe blanche sur le devant de la chevelure	someone with a patch of white hair, just above the forehead
enîding, enîgiç, enîdindoq, enîdoq, hêko, enîkutilk	alnı çıkık olan	qui a le front protubérant	one who has protruding forehead
enîteng, enîkurt	dar alınlı	qui a le front bas, peu dégagé	one who has a low, narrow forehead
enîfireh	geniş alınlı	qui a le front dégagé, large	one who has a wide forehead / brow

enîdeq, enîbideq	dövme alınlı	qui a le front tatoué	one with a tattoed forehead/brow
enîtebiqî, enîkort, enîkupiyayî	çökük alınlı	qui a le front concave	who has a concave forehead/brow
enîpirç	alnı kıllı	qui a le front vélu	who has a hairy forehead/brow
enîvekirî	alnı çok açık olan	qui a le front dégagé	who has a wide forehead/brow
enîgirê	alnı düşümlü (urlu) olan	qui a le front boursouflé	who has a swollen forehead/brow
enîçukul	yan tarafları çıkık alın	qui a le front en saillie sur les côtés	who has a bumps on the side of forehead/brow
enîtehtikî, enîtaht	açık ve öne eşik alın	qui a le front dégagé et plat (comme une dalle)	who has a brood flat forehead/brow (like a tile)
enîtirş, enîgirê	çatık kaşlı, çatık suratlı	renfrogné	sullen
Îdyom			
enîbeş	1) tanınan, bilinen 2) yaramaz, haylaz	1) connu, notable; 2) espiègle, vif	1) well know; 2) nischievous lively
enîvekirî	alnı açık	digne, qui a la tête haute	dignified
enîdoq	uğursuz	porte-malheur, de mauvais augure	goual, brings bad luck
enîhilmiştî	gurur duyan, göğsü kabaran	fier	proud
GERDEN	**gerden**	**cou**	**neck**
gerdenzirav	ince boyunlu	qui a le cou mince gracile	who has a slim, graceful neck
gerdenherîr, gerdenhilû	pürüzsüz kaygan boyun	qui a le cou soyeux, sans aspérité	who has a smooth, silky neck
gerdenxezal	'ceylan' boyunlu	qui a un cou de gazelle	who has a gazelle-like neck
gerdentenik	ince narin boyunlu	qui a le cou fin et délicat	who has a smalle, delicate neck
gerdenzer	güzel sarışın boyun	qui a le cou blond	who has a fair necked
gerdenspî	beyaz tenli boyun	qui a le cou blanc	who has a white neck
gerdenşor	çirkin boyun	qui a le cou laid	who has an ugly neck
gerdenbuhist	uzun boyunlu	qui a le cou long	who has a long neck
gerdengaz	boynu uzun ve uyumlu olan	qui a le cou long et gracieux	who has a long, graceful neck
gerdenqaz	kuğu gibi, kuğu boyunlu	qui a un cou de cygne	who has a swan-like
gerdenmorî, gerdenşûşe, gerdenbelor	inci gerdanlı, boynu pürüzsüz ve şefaf olan	qui a le cou sans défaut, translucide	who has a perfect neck
Îdyom			
gerdenaza	1) özgür, azat edilmiş; 2) masun	affranchi, innocenté	1) emancipated, freed; 2) acquitted
gerden aza kirin	1) azat etmek; 2) afetmek	1) affranchir; 2) pardonner	1) to emancipate, to free; 2) to forgive
gerdenxwar, stûxwar	boynu bükük	malheureux, indigent, miséreux	destitute, unhappy, sorrowful
GUH	**kulak**	**oreille**	**ear**
guhbel	dikik kulak	qui a des oreilles décollées	who has large, prominent ears
guhhesk, guhkovik, guhçoçik, guhmastêrk, guhheskû	kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme d'entonnoir	who has funnel shaped ears
guhkuş	ufak kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme de petit entonnoir	who has small funnel shaped ears
guhkevçî	küçük kepçe kulaklı	qui a des oreilles en forme de cuillère	who has spoon-shaped ears
guhkerr	küçücük kulaklı	qui a de toutes petites oreilles	who has very small ears
guhmûç, guhker	tavşan kulaklı	qui a de longues oreilles, des oreilles d'âne	who has long ears, donkey ears
guhşekal, guhşelte	iri geniş kulaklı	qui a de grosses et larges oreilles	who has big wide ears
guhpelîn	geniş yapışık kulaklı	qui a des oreilles larges et collées	who has large pinned back ears
guhkem, guhbirrî	kesik ya da eksik kulaklı	qui a une ou deux oreilles estropiée(s)	who has one or two ears cut off
guhpericî, guhpelişî, guhpelixî	ezik kulak	qui a des oreilles en partie plates	who has partially flat ears
guhçiçik	iri ve sarkık memeli kulak	qui a des oreilles ayant des lobes gros et pendants	who has large pendant lobes
guhloş, guhpehn	geniş yassı kulak	qui a des oreilles larges et rondes	who has wide, round ears
guhmezin	iri kulak	qui a de grandes oreilles	who has big ears
guhkerrînî, guhkerimî	hastalık sonucu çürük kulak	qui a des oreilles estropiées à la suite de maladies	who has ears crippled by illness
Îdyom			
guhgiran	ağır işiten, kulağı ağır olan	qui n'entend pas bien, malentendant	who is hard of hearing
guhqul, guhkun, biguh	kulağı delik, herşeyden çabuk haberi olan	vite, alerte, qui apprend très vite les nouvelles	alert, who is very quick in learning news
guhdirêj, guhker, guhrep	ahmak, eşek	stupide, âne, crétin	stupid, ass, idiot
guhdirêjî	ahmaklık, eşeklik	ânerie, idiotie	stupidity
guhdîk	çabuk duyan, kulağı kabarık	curieux, indiscret, qui prête l'oreille à tout	inquisitive
guhsivik, guhxweş	iyi duyan, kulağı duyarlı	qui a l'oreille fine	who is sharp hearing
guhbel	haber dolaştıran, muhbir	rapporteur, mouchard	squealer, informer
guhbelî	muhbirlik	mouchardage	squealing, sneaking, tattling
guhsist	kulak ardı eden, gevşek, ciddi olmayan	qui fait la sourde oreille, peu sérieux	who turns a deaf ear
guhsistî	gevşeklik, ciddiyetsizlik	manque de sérieux	irresponsible
guhfireh	umursamaz	indifférent, indolent	indolent, lazy
bêguh	1) kulaksız; 2) saşır		without, ears
guhkuş	başkalarını gizlice dinleyen	qui écoute les autres secrètement	who listens in to others
guhşor	kullakları düşmüş	qui a des oreilles rabattues, qui a dû rabattre ses prétentions	who has ears pinned back, who has had to climb down
GULÎ	**saç örgüsü**	**tresse**	**plait**
gulî	saç örgüsü, örük	tresse (de cheveux)	plait, lock (of hair)
gulîzer	sarışın örüklü	qui a des tresses blondes	who has blond plaits
gulîsor	kızıl örüklü	qui a des tresses rousses	who has red plaits
gulîreş	siyah örüklü	qui a des tresses noires	who has black plaits
gulîdirêj	uzun örüklü	qui a de longues tresses	who has ong plaits
gulîzirav	ince örüklü	qui a des tresses fines	who has thin plaits
gulîmar	ince ve uzun örüklü	qui a des tresses fines et longues	who has long, thin plaits
guliqalind	örükleri kalın örülmüş	qui a des tresses épaisses	who has thick plaits
gulîbirr, kezîkur, kezîbirr, gulîkur	sevdiği ya da saydığı bir erkeğin ölümü nedeniyle örüklerini kesen (kadın)	femme dont les tresses sont coupées en raison du deuil d'un proche	a women whose hair is cut short in mourning
gulîwerîs	örükleri organ gibi sık ve kalın örülmüş	qui a des nattes de cheveux tressées serrées et épaisses comme une grosse corde	whose hair is plaited tight like a thick rope
GÛZEK	**topuk kemiği**	**malléole**	**ankle**
gûzek, gûzik, gozek	topuk kemiği	malléole	ankle
gûzekpehn	topuk kemiği yassı olan	qui a des malléoles plates	flat ankles
guziktop	topuk kemişi top olan	qui a des malléoles rondes	round ankles
gûzikgoşt	topuk kemiği gömük olan	qui a des malléoles enfoncées	hollow ankles
GURÇIK		**reins**	**kidney**
Îdyom			
gurçikpola, çargurçikî, heftgurçikî	korkusuz yiğit erkek	homme preux, sans peur, très courageux	brave, fearless man
gurcikxirş	böbrekleri çürümüş, işlemeyen	qui a des reins hors d'usage (pourris)	who has non-functioning kidneys
xirş: pûç	çürük	creux	hollow
axaftina xirş	boş laf	parole creuse	hollow words
KEZÎ	**örük**	**tresse**	**plait**
kezîhûr, kezîzirav	ince örüklü	qui a des tresses fines	who has thin plaits
kezîkurt	kısa örüklü	qui a des tresses courtes	who has short plaits
kezîdirêj	uzun örüklü	qui a des tresses longues	who has long plaits
kezîgir	kalın örüklü	qui a des grosses tresses	who has thick plaits
kezîzer	sarışın örüklü	qui a des tresses blondes	who has blond plaits
kezîsor	kızıl örüklü	qui a des tresses rousses	who has red plaits
kezîreş	siyah örüklü	qui a des tresses noires	who has black plaits
kezîpehn	yassı ve gevşek örülmüş örük	qui a des tresses larges et liées avec souplesse	who has thick loose plaits
LÊV	**dudak**	**lèvre**	**lip**
lêvqelişî	dudağı ortadan yarık olan	qui a une lèvre fendue	who has split lips
lêvzirav	ince dudaklı	qui a des lèvres fines	who has thin delicate lips
lêvtenik, lêvnazik, lêvnarîn, lêvkaxezî	zarif dudaklı, narin dudaklı	qui a des lèvres mignonnes, délicates	who has thin lips
lêvqalind, lêvstûr	iri dudaklı	qui a de grosses lèvres	who has thick lips
lêvreş	kara dudaklı	qui a des lèvres noires	who has black lips

lêvsor	kırmızı dudaklı	qui a des lèvres naturellement rouges	who has naturally red lips
lêvdirêj	uzun dudaklı	qui a des lèvres longues	who has long lips
lêvşor, lêvdaliqî	sarkık dudaklı	qui a des lèvres pendantes	one who has drooping lips
lêvfaq, lêvkem	tavşan dudaklı	bec-de-lièvre	hare-lipped
lêvlerzok	titrek dudaklı	qui a des lèvres tremblantes	who has trembling lips
lêvkurt, lêvqut	dudaklarından biri daha kısa olan	qui a une lèvre plus courte que l'autre	one who has one lip shorter than the other
lêvlemtû, lêvlatan	zenci dudaklı, şişkin dudaklı	qui a des lèvres très grosses, négroÏdes	thick-lipped (like west Africans)
lêvqeşavî: ziwa û terikî	dudakları kuru ve çatlak olan	qui a des lèvres sèches et craquelées (gercées)	one who has dry and chapped lips
lêvziwa	kuru dudaklı	qui a des lèvres sèches	dry-lipped
lêvçimçimî	büğümlü dudak	qui a des lèvres ondulées	curved-lips
lêvgilor	kalın ve etli dudak	qui a des lèvres grosses et charnues	who has thick, meaty lips
lêvşilor, lêvter, lêvşil	ıslak dudaklı	qui a des lèvres humides	who has wet lips
lêvgilêz, lêvgilîsk	dudakları salyalı	qui a des lèvres qui bavent	who has dribbling lips
lêvterikî	çatlak dudaklı	qui a des lèvres fendues	who has split lips
lêvpehn	geniş dudaklı	qui a de larges lèvres	who has wide lips
lêvxwençe	gonca dudaklı	qui a des lèvres en forme de bouton de rose	who has rose bud lips
Îdyom			
lêvşekir, lêvşîrîn	şeker dudaklı	poésie: qui a des lèvres délicieuses	sweet-lipped, sugar-lipped (poetic)
lêvşor, lêvdaliqî	dudağını büzen, asık suratlı	qui fait la gueule	sulky lips

Bergûz an şel û şepik li Behdînan

Amadekar : Husên BINAVÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
bergûz	tiftiften yapılan takım elbise	complet traditionnel kurde d'homme	traditional Kurdish men's costume
merez: mûyê çûran	tiftik	mohair	mohair
çûr	tiftik keçisi, Ankara keçisi	chèvre angora	Angora goat
hiriya serbisk	uzun telli, en iyi kaliteli yün	laine longue de première qualité	first grade long-fibre raw wool
binşe	düşük kaliteli, tarak artığı yün	laine de qualité médiocre, utilisée pour faire des cordes, etc.	medium grade long-fibre raw wool, used for rope making
şepik, şapik	geleneksel kürt erkek kıyafetinde ceket	veste du complet traditionnel kurde d'homme	jacket of traditional Kurdish men's costume
şel, şal	pantalon	pantalon traditionnel	traditional trousers
êlek	yelek	gilet traditionnel kurde	traditional Kurdish waist-coat
êşlek, îşlik	gömlek	chemise	shirt
şûtik: pişt, piştîne	bele bağlanan kumaştan erkek kemeri	ceinture de tissu pour homme	man's cummerbund
şal	el örgüsü bel bağı	ceinture tissée de femme	woven women's belt
dersok, cemedanî, kefî, axabanî, axbanî	kefiye	kéffieh, coiffure traditionnelle kurde	keffiah, traditional Kurdish head wear
kum, kulav	külah	bonnet d'homme en feutre	man's conical felt hat
saq	1) çorabın bacağı örten kısmı; 2) tozluk	1) partie supérieure de la chaussette; 2) guêtre	1) sock uppers 2) gaiters
reşik	yünden ve kırılan örülen çarık	sandale en laine et poils tissés pour l'hiver	winter sandals of woven wool and hair fibers
kalik	altı lastik olan çarık	chaussure primitive dont la semelle est en caouchouc ou en peau et le dessus en laine tissée	rough shoes with rubber or hide sole and woven woollen uppers
kalika xaveryî: kalika ku binê wê qumaş e: kêmkalîte ye	altı kumaştan olan düşük kaliteli çarık	"kalik" dont le bas est en tissu	low quality shoes with cloth uppers

bergûzê bekirbegî: textê wan spî ye, xêzêt (xîçêt) zirav yêt şîn û sor lê ne

bergûzê tiyaryanî: textê wan spî ye, xîçêt zirav yêt sorî lê ne

bergûzê badayî: xîç an malikêt pehn yêt spî û gewir lê ne

bergûzê reşaxayî: şelwarê wî mor (binefşî an xemir) e, yekreng e, şepikê bergûz badayî ye. Ji hemiyan bi qîmettir in

bergûzê piştpez: gewreke tarî û êkreng e (qehweyiya tarî)

bergûzê xezalî: gewreke vebûyî û êkreng e, wekî rengê xezalan (qehweyiya vekirî)

bergûzê keskoyî: textê wan kesk e û xîçên şîn lê ne; an textê wan şîn e û xîçên kesk lê ne

bergûzê kesnedîtî: textê wan mor e; moreke tarî ye, êkreng e. Li Hekariya kesnedîtî: textê wan kesk e, xîçêt wan binefşî, şîn, sor û zer in

kerranî: textê wan spî ye, xîçêt gewir lê ne xîçêt şîn di nav de ne

şernexî: neqşandî bi gelekreng in, spî û xêzêt reş di nav de ne

semayî: şînê vekirî ye

texte binefşî: êkreng û mor (binefşî) ye

sorcûn: hemî reng têne têkel kirin

qer: hemî ji hiriya reş e

Badayî

Piştpez

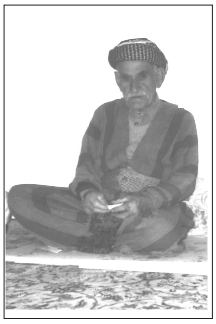
Kerranî

Xezalî

Semayî

Texte Binefşî

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.institutkurde.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

LI ME BIBORIN !

Mixabin di hejmara 24an ya ***Kurmancî*** de çend şaşî çêbûne. Em pêdivî dibînin, ku wan çewtî û şaşiyan li jêrê bidin xuya kirin û rast kirin; Di gel vê serrastkirinê, bi dilekî xemgîn, ji hevalên xwe yên kar û herweha ji xwendevanên ***Kurmancî*** doza lêborînê dikin. Hêvîdar in, ku ew van kêmasiyên me bidin bin piyan.

Ev in ew şaşî:

1. Di navên beşdarên civînê de 2 nav, navên kek Veysî Zeydanli û kek Memo Yetkin, li lîsteyê hatine zêde kirin. Lê navê kek Xosro Abdullahî hatiye ji bîr kirin.
2. Di xebata ***Termên matematîkê*** de amadekar 2 kes bûn. Ji wan navê kek Behroz Şucaî nehatiye nivîsîn. Herweha navê kek Behroz di ***Termên komputerê*** de ji şaş hatiye nivîsin.
3. ***Çend peyvên kêmnas ji milê Hekariya*** ne ji aliyê kek Michael Chyet, lê ji aliyê kek Rojan Hazim ve hatibû amade kirin. Herwisan navê kek Rojan hem di lîsteya beşdaran de û hem jî wek amadekarê ***Termên rêzdariyê*** bi şaşî wek Rojen hatiye nivîsîn.

Kurmancî

hejmar 26 Payîz 1999

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê

Civîna 26emîn ya ***Kurmancî*** di navbera rojên 25-30/10 1999an de li Marly-le-Roi, nêzîkî Parîsê çêbû.

Beşdarên civînê li ser îdyomên kurdî, bergûz an şel û şepik li Bahdînan, devoka Qerejdaxê, xwarinên Serhedê, cureyên endamên laşê mirovan û îdyomên jê çêkirî, termên komputerê û li ser peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de xebitîn.

Di vê civînê de Husên Bênavî (Berwarîbala), Joyce Blau (Parîs), Michael Chayet (Waşington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên cîvînê di vê hejmara ***Kurmancî*** de tên belav kirin.

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

I. DI ZIMANÊ TIRKÎ DE

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

Zimanê kurdî, di nav zimanên hindoewropî de, ji koma zimanên îranî ye. Mebest ji zimanên îranî, binavkirina hemû zimanên xwîşk û bira yên ku di nav vê komê de ne. Ev kom ji van zimanên ku îro têne axaftin, wek: farsî, kurdî, belûçî, derî, tacikî, osetî, tatî, talişî, peştûyî û hwd pêk têt. Gava ku mirov dibêje zimanê îranî, ev nayê wê maneyê ku mebest farsî ye. Li bervajiyê vê, hemû ew ziman in, ku îro tên peyvîn yan jî berê dihatin axaftin lê niha mirî ne. Ango navê wê komê jê têtе qest kirin.

Di zimanê kurdî de peyv hene, ku bi tenê kurdî ne. Ango di nav gelên îranîziman de ew peyv bi tenê li ba kurdan hene. Wek peyvên ***kur, keç, zarok*** (=*zar, zaro, mindal*), ***reş, rondik*** (=*hêsir, stêr, histêrk, firmêsk*). Lê hin peyv jî hene, ku tevî ku di zimanê kurdî de hene, di hemû zimanên din yên îranî de jî hene, ku yan her bi `eynî rengî yan jî hinek caran piçekî cihê û bi aksaneke din têne bi lêv kirin. Wek ***dest, yek, bazar, gul, dûrbîn/ dûrebîn***.

Ji peyvên weha hevpişk re peyvên "*îranî*" têne gotin. Ji ber ku ew malên hemû gelên îranîziman in. Lê gava ku ji van gotinên îranî peyveke din li gor peyvsaziya kurdî hatibe afirandin, êdî ew peyveke kurdî ye. Wek dest gotineke îranî ye, lê heçî peyva destegul e, dibe kurdî. Ji ber ku di zimanên din yên îranî de peyveke bi vî rengî ku bi tenê peyveke hevedudanî be û di vê maneyê de bête bi kar anîn tune ye. Lê ew di şûna peyveke hevedudanî de, peyveke nehevedudanî ya bi îzafeyê çêkirî bi kar tînin. Herweha ev çend peyvên din in, ku li gor peyvsaziya kurdî ne :

serbîjêr (bi tenê peyva ***ser*** bi îranî)
bejinûbala (bi tenê peyva ***bala*** bi îranî)
dilketî (bi tenê peyva ***dil*** bi îranî)
nankor (bi tenê peyva ***nan*** bi îranî)
berşîr (bi tenê peyva ***şîr*** bi îranî)

Peyv jî hene ku ji zimanekî din yên îranî hatine û ketine kurdî, bêî ku bilêvkirina wan bête guhartin yan jî bi guhartineke piçûk, îro jî têne bi kar anîn. Wek: ***Nimayiş***, ku navdêreke lêkerî ye û ji lêkera ***nimûden*** ya farsî têt. Di kurdî de berginda vê lêkerê ***nimandin*** e û her bi maneya ***nîşandan*** û ***pêşkirinê*** de ye. Lê heçî peyva ***nimayiş*** *e*, di çend maneyan de têtе bi kar anîn. *1.* ***Xwepênîşandan***, ***nûtîng*** *2.* ***Di kurdiya soranî de her bi maneya pê**şraxistin, pênîşandan, n**îşandanê***. Herweha ***newzad***, ku ji peyvên ***now (new)*** û ***zad*** pêk hatiye. ***New/now*** ya farsî, bi kurdî ***nû*** û ***-zad*** ya farsî, bi kurdî ***–za***, ango ***nûza***. Lê eger em ji dêl ***newzad*** ya farsî bi kurdî peyva *nûza* bi kar bînin, dê maneyeke din jê derkeve. Kurd *nûza* ji bo zarokên ku nû ji diya xwe bûne û çend rojî ne, dibêjin. Lê peyva ***Newzad*** di kurdî de ji bo navê kuran têtе bi kar anîn û ne di vê maneya me gotî de. Heçî di farsî de ye, ev peyv ne wek nav lê belê bi tenê di maneya *nûza* de têtе bi kar anîn. Herweha wek peyvên din. ***Namzed, name, nimûne, newroz / newrûz (nûroj)*** û hwd.

Vêca gava ku em dibêjin filan bêje îranî ye yan jî kurdî ye, mebest jê ew e, ku me li jorê şerh û ronahî kiriye.

Armanca vê kurtelêkolîna me ya han ne ew e, ku em dewlemendî yan jî jarî û qelsîya zimanekî cîran raxînin pêş çavan. Bi encama jê bidestketî bixwazin bibêjin, ku zimanê me di ser gişt zimanan re ye. Ji filan yan jî bêhvan zimanî dewlemendtir e, paqijtir û zelaltir e. Ne wek wî zimanî zimanekî têkilhev e û gencîneya peyvên wî ji çend bêjeyan bêtir nîne. Ev reng helwêst û awir ne rast in. Em xwe herdem jê gellekî dûr dixin. Lê dijmin û nehezên gelê me timî bi mêjî û têgihîştineke şovenî ya bi vî rengî li zimanê me nihêrîne. Xwastine ku kurdî bikin yan zimanekî tuneyî, yan zimanekî têkilhev û yan jî zaravayek ji zaravayên pir paşdemayî yê zimanê xwe.

Divê qenc bête zanîn, ku çu zimanek nîn e ku ne dewlemend be, her qels û jar be. Her zimanek li gor xwe, li gor dînamîkên xwe dewlemend e. Eger ji dînamîkên xwe îstifade bike, dikare di her warî de her tiştî pê bîne zimên, bibêje û binivîse. Bi alîkarîya wan dînamîkan dikare rêya afirandina peyvan li ber xwe xweş bike da ku bikaribe ji xwe re term û mefhûmên pêdivî biafirîne. Bi vî awayî dikare zimanê xwe bike zimanekî nûjen, geşedarbûyî û zimanê zanistê. Ji bilî vê rêyê, rêyeke din jî heye, ku ew jî ji zimanên din bideynkirina term û mefhûmên pêdivî ye. Ev jî hîç ne ji qelsî û jarîya wî zimanî ye, heye ku mecbûrîyetek be ji mecbûrîyetên cîhana îroyîn ya her ku diçe piçûktir dibe. Serdema niha, ku serdema teknolojîyê ye, tixûb nema xwe li ber radigirin. Ziman jî hew dikarin bi tenê bi peyv û bêjeyên xwemalî xwe têr bikin. Ji wan re sifreyeke ji peyvên dereke xemilandî jî pêwîst e, da ku bikaribin bi wê çavkanîyê zorê ji astengan bibin.

Çawan ku me ji zimanên cîran peyv biribin, wisan jî wan ji me birine. Bi lêkolîneke holê em dixwazin bandora zimanekî qedexekirî, ku yek ji mezintirînê tawanên li hember mirovatîyê ye, li ser zimanekî serdest nîşan bidin. Herweha bibêjin, ku divê xwedîyên 'eslî yên van peyvan çu caran bi tirsa ku ew ji zimanê "tirkî" ne, xwe ji bikaranîna wan nedin paş.

Heçî ji bo derxistina 'esl û bineçeyên van peyvan e, me wek çavkanî pirtûk û xebatên etîmolojîk yên zanistî bi kar anîne. Me pişta xwe çu caran nedaye etîmolojîya gelêrî ku bi her awayî ji zanistê dûr e. Herwisan me di vê lêkolînê de xwastîye ku em kurdîbûna bi tenê peyvên ku îro di zimanê nivîskî yê tirkî de gellekî têne bi kar anîn destnîşan bikin. Bi tenê li ser peyvên sade yan jî hevedudanî rawestin, ku hemû perçeyên wê kurdî-îranî ne û ne ku bes perçeyek jê bi kurdî-îranî lê yê din bi tirkî be.

Piştî ku me lêkolîna xwe ya li ser zimanê tirkî û zimanên din yên cîran jî kuta kir, em ê vêca dest bi berevajîyê wê bikin. Ango, peyvên ku ji zimanên cîran ketine kurdî.

Çend kurte :

far.	=	farsî
peh.	=	pehlewî
tr.	=	tirkî
lat.	=	latînî
îng.	=	înglîzî
skr.	=	sanskrîtî
part.	=	partî

A

kurdî	fransizî	ingilîzî
abanoz: abanûz, ***far:*** *abnûs,* ***lat:*** *ebenus*	ébène	ebony
abara, abrah: avrê, avro, ***far:*** *abrah,* ***tir:*** *su geçiti, kanal*	canal, aqueduc	canal, aqueduct
abbaz: avbaz, sportmenê avê, ***far****: abbaz,* ***tir:*** *su sporcusu*	sportif aquatique	aquatic sportsman, show-diver
abıru: avrû, ***far:*** *abirû*	1) grâce, beauté; 2) honte, modeste	1) grace, beauty; 2) shame, modesty
acur: 'ecûr, (***lat:*** *cucumis flexuosus*)	concombre russe	Russian cucumber
ada: ade, girav, ***far:*** *adek, adak*	île	island
afyon: efyon, afyon, ***far:*** *efyûn,* ***lat:*** *opium*	opium	opium
afyonkeş: efyonkêş, ***far:*** *efyûnkêş*	fumeur d'opium	opium addict
aferin: 'eferim, aferîn, ***far:*** *aferîn*	vive, bravo	bravo, well done!
afsûn: efsûn, ***far:*** *efsûn*	charme, enchantement	charm, enchantment
agâh: ageh, ***far:*** *agah/ageh,* ***peh:*** *akas*	informé, au courant	aware, informed, vigilant
ahenk: aheng, ***far:*** *aheng,* ***peh:*** *aheng*	harmonie	harmony
ahır: axur/axir, ***far:*** *axur,* ***peh:*** *axwer*	écurie	stable
ahüvah: ax û wax	lamentation	lament
Ajda: bi kurdî ji peyva ***aj*** (bi tirkî ango *filiz, fidan, fide* ku hemû jî zimanê yûnanî ne) û lêkera ***aj dan***ê: *filizlenmek.* Bi kurdî navê keçan e. (Tirkan jî ew her ji bo navê keçan danîne.)	jeune plante; prénom de fille	young shoot; a girl's name
al: ale, sorê vekirî (wek *sorê ale*), ***far:*** *al/ala*	vermillon, écarlate	vermillion, scarlet
alev: alav, ***far:*** *alav, alave, elav, eluv,* ***tr:*** *yalım, yalaz*	flamme	flame
alıç: alûçe, alûc, 'alûc,***far:*** *alûçe,* ***lat:*** *crataegus*	prune verte et aigre	green, sour plum
ambar: 'embar, 'inbar, ***peh:*** *henbar/enbar,* ***far:*** *enbar*	dépôt, entrepôt	store, storehouse
amaç: armanc/amanc, ***far:*** *amac*	but, cible	target, aim

amade: amade (=hazir), ***far:*** *amade*	prêt, disponible	ready
aptes: avdest, ***far:*** *abdest*	ablution	ritual ablution
apteshane: avdestxane, destavxane	toilettes	toilets
arzu: arizû, ***far:*** *arizû,* ***peh****: arzok*	désir	desire
asayiş: asayîş, ***far:*** *asayiş,* ***peh:*** *asayişn*	ordre public	public order
astar: astar, ***far:*** *aster*	doublure	lining
aş: aş (xwarin, xurek), ***far****: aş,* ***peh:*** *aş,* ***skr:*** *âçe,* ***lat:*** *esus*	plat cuisiné	cooked dish
aşhane: aşxane, lokanta	1) restaurant; 2) cuisine	1) restaurant; 2) kitchen
aşikâr: eşkere/aşkira, ***far:*** *aşikar,* ***peh:*** *aşkarek*	évident, manifeste	obvious, manifest
aval: awal, ‘ewal, ‘ewêl	crétin, simplet	fool, simpleton, idiot
avadan: avadan (avakirî), ***far:*** *abadan*	ensemble d’outils	set of tools
avare: ‘eware, ***far:*** *avare*	oisif, désoeuvré	idle, out of work
avaz: awaz, ***far:*** *avaz,* ***peh:*** *avaz*	cri, clameur	cry, clamor
avize: awîze, ***far****: prs rad. avîz*	chandelier	chandelier
ayin: ayîn, ***far:*** *ayîn,* ***peh:*** *advên*	cérémonie religieuse, rituel	religious service, ceremony, rite
azar: azar, ***far:*** *azar,* ***peh:*** *azar*	souffrance, douleur	suffering, pain
azdırmak: azirandin, ***far:*** *azurden*	exciter, provoquer, exacerber	to excite, to provoke, to exacerbate

B

baba: bav, bab, ***far:*** *baba*	père	father
baca: pace, ***far:*** *baceh*	conduit de fumée, cheminée	chimney
baç: bac, ***far:*** *bac,* ***peh:*** *vaj*	tribut, taxe, péage	tribute, taxe, toll
badem: behîv, ***far:*** *badem*	amende	almond
bağ: bax, ***far:*** *bax˝,* ***peh:*** *bax˝,*	vignoble, verger	vineyard, orchard
bağçe: baxçe, bexçe, ***far:*** *baxçe*	jardin	garden
bağışlamak: baxişandin, bexişandin, ***far:*** *bexşîden*	pardonner	to forgive
bahane: behane, ***far:*** *behane,* ***peh:*** *vehanek, behanek*	prétexte	pretext, excuse
bahar: bihar, ***far:*** *behar,* ***peh:*** *vehar*	printemps	spring
bahçıvan: baxçevan, ***far:*** *baxçeban*	jardinier	gardener
bahşiş: bexşîş, ***far:*** *bexşiş*	pourboire	tip, baksheesh
baht: bext, ***far:*** *bext,* ***peh:*** *bext*	fortune, chance	fortune, chance, luck
bahtiyar: bextiyar, ***far:*** *bextiyar*	fortuné, heureux	fortunate, happy
balaban: balaban, ***far:*** *balaban*	personne robuste	husky, robust person
barut: barûd, ***far:*** *barût*	poudre	gunpowder
batman: batman, ritil, ***far:*** *patmen/ batman*	mesure de poids	a unit of weight
bazubent: bazbend, pazûbend, ***far:*** *bazûbend*	brassard, talisman porté au bras	armband
bebek: bebek, bebe, ***far:*** *bebek*	bébé	baby
bedbaht: bedbext, ***far:*** *bedbext,* ***peh:*** *vetbext*	malheureux, infortuné	unlucky, unfortunate
bedbin: bedbîn, ***far:*** *bedbîn*	pessimiste	pessimist
bent: bend, ***far:*** *bend,* ***peh:*** *bend*	1) attache, cordon; 2) barrière, barrage	1) link, bond, tie; 2) barrier, dam
belge: belge (ji belg/pelg), ***far:*** *berge*	document	document
ben: ben, şanik, şan, şahnik, xal, ***far****: ben*	grain de beauté	beauty spot
berhudar: berxudar, ***far:*** *berxurdar*	heureux, prospère	happy, prosperous, successful
beste: beste, ***far:*** *beste*	composition vocale	vocal composition
bestekâr: bestekar	compositeur	composer
bet: bed, ***far:*** *bed,* ***peh:*** *vet*	mauvais	bad
bey: beg, ***far:*** *bêk, beg,* ***part:*** *bex˝ (xwedê),* ***peh:*** *beg*	seigneur, monsieur	lord,sir; title put after the names of servants and petty officials
beyaban: biyaban, ***far:*** *biyaban,* ***peh:*** *viyapan*	désert	desert, wilderness
beygir: bargîr, bergîr	cheval de trait	packhorse
bezirgân: bazirgan, ***far:*** *bazergan*	marchand	merchant
bezim: bezm, ***far:*** *bezm*	assemblée conviviale, banquet, fête	banquet, convivial meeting
bibi: bîbî(met), ***far:*** *bîbî û bi maneya dapîr e*	tante paternelle	paternal aunt
biz: bîz, bîze, dirêş	alène	awl
biçare: bêçare, ***far:*** *bîçare*	sans espoir, sans remède	without hope, without remedy
bigünah: bêguneh, ***far:*** *bîgunah*	sans péché, innocent	guiltless, innocent
bikes: bêkes, ***far:*** *bîkes*	seul, sans ami	lonely, friendless
birader: birader, ***far:*** *berader*	1) frère; 2) ami	1) brother; 2) friend
bizar: bêzar, ***far:*** *bîzar*	exténué	weary, exhausted
boran: boran (*berf û boran*), ***far:*** boran	tempête de neige	snow storm
borani: boranî, ***far:*** *boranî*	purée de potiron	pumpkin purée
bostan: bostan/bîstan, ***far:*** *bîstan,* ***peh:*** *bostan*	potager	vegetable garden
boza: *boze,* ***far:*** *boze*	boisson faite de millet fermenté	fermented millet beverage
bülbül: bilbil, ***far:*** *bulbul*	rossignol	nightingale

C

cağ: cax	1) roue à rayon (d’une bicyclette); 2) balustrade; 3) gros sac en cotonnade	1) wheel with spokes; 2) parapet; 3) sack of heavy cotton
cam: cam, ***far:*** *cam*	verre	glass
cambaz: canbaz, ***far:*** *canbaz*	acrobate	acrobat, rope dancer
camekân: camekan, ***far:*** *camiken*	vitrine	shop window, anything built with glass panes
camuş: gamês, ***far:*** *gavmîş,* ***peh:*** *gawmêş*	buffle	water buffalo
can: can, gîyan, ***far:*** *can,* ***ave****: yane*	âme, coeur	soul, heart
canan: canan, ***far:*** canicanan	aimée	beloved
canavar: cinawir, ***far:*** *canever*	monstre	wild animal, monster
cengâver: cengawer, ***far:*** *cengaver*	guerrier, héroïque	hero, warrior
cenk: ceng, ***far:*** *ceng*	guerre	war
cevher: gewher (cewher), ***far:*** *coher,* ***peh:*** *gohr*	essence, joyau	jewel, essence
cicim: carcim/cacim, ***far:*** *cacîm*	tapis tissé à la main avec des dessins brodés	rug woven on a hand loom with embroidered design
ciğer: ceger/cîger/cerg, ***far:*** *ciger*	foie	liver
cihan: cîhan, ***far:*** *cehan,* ***peh:*** *gêhan*	monde	world
civciv/cücük: cûcik, cîvcîvk, çîçik, çivîk, ***far:*** *cûce*	poussin	chick
cıva: cîwe, ***far:*** *cîwe*	mercure	quick silver, mercury
civan: ciwan, ***far:*** *cevan,* ***peh:*** *cuvan*	jeune	young
coşmak: ji coş, ***far:*** *cûş ji cûşîdan*	s’enthousiamer, s’emporter, exulter	be ramied away, be enthusiastic, to exult
cömert: comerd/camêr	généreux	generous
cüda: cuda, cida, ***far:*** *cuda*	éloigné, séparé	separated, remote
curk/gurk: kurk, ***far:*** *kurk, kurç*		
cüce: cûce, ‘ecuc, ***far:*** *cûce*	nain	dwarf
cura: curre,hacûc, ***far:*** *curre*	petite variété de bağlama (luth oriental)	the smallest variety of bağlama (oriental lute)
cümbüş: cunbuş, ***far:*** *cunbiş, ji cunbîden: livîn, bizvîn, bizav kirin*	1) mouvement, agitation; 2) sorte de mandoline avec une caisse en métal	1) motion, movement; 2) kind of mandoline with metal body

Çend modelên bergûz anjî şel û şepika

Amadekar : Rojan HAZIM

Bergûz navê desteyê şel û şepikan e. Desteyekî bergûza ji şel, şepik, şal an jî şûtik, kerik, lewendî û şaşikê (şaşik ji dersokek an jî du dersoka çêdibe) pêk têt. Belêm xelk bo bergûza, şel û şepik jî dibêjin. Şel û şepik cil û bergên qedîm yên xelkê me ne. Perokê şel û şepika bi timamî ji merez, kej an jî hirîya paqij tête çêkirin. Belêm perokê şel û şepikên baş û saxlem bi gelekî ve ji merezî tête çêkirin ku merez muyê bizinên çur e. Perokê şel û şepika mixabin ku niha kêm tête kirin. Ji ber ku hem wekî berê pez xwudankirin kêm bûye, hem jî çêkirina vî perokî gelek biha disekine û ji ber hindê jî, kirîn jî biha dibe. Lewma ev peroke êdî kêm têne dîtin û şel û şepik jî kêm têne dirûn. Evro di cografyayeke gelek teng da ev cilike têne ber kirin. Li navenda Kurdistanê; Hekarî, Botan, Behdîna û li başûr jî, kêmek li navçeyên Soranan têne dîtin.

Ji vî perokî bi newilên cuda şel û şepik têne dirûn. Em dê li jêr çend modelên şel û şepika pêşkêşî we bikin.

1. Şemdînanî :

Deste ji şel, şepik, kerik, şal anjî şûtik û dersokê pêk têt.

Şel : Deling nîv fireh in. Navran gurc û kurt e. Navtang jî ne dirêj e. Berûk bê tûrik in. Tinê devê berûka vekirîye. Helbet şel bi doxîn e.

Şepik : Mil teng û dirêj in û derhiçikên wan hem bê ber in, hem jî têne badan û bê lewendî ne. Herweha binçengên wan jî şeq (anku vekirîne, ne dirûne) û gurc in.

Şal anjî şûtik : Şal ji rîs tête raçandin. Şûtik ji perokê pembû anjî sentetîkî tête çêkirin.

Kerik : Ji livayê tête çêkirin.

Di modelê Şemdînanîyan da hindek hêlên Şemdîna hene ku di ser bergûzan da kerikî jî dikin ber xwe. Di ber kirina vî modelî da navtang û maldoxîna şelî dikeve bin şal an jî şûtikê û qurmiçikên şelî li navtangê têne belav kirin.

Ev model bergûze, helbet di serî da li Şemdîna û dorberî da û heta Gever, Tirgever, Mirgever, Dize û heta dorberên Sîdeka jî têne ber kirin.

Di vî modelî da heke kes bixwaze dikare, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî bide nexş kirin.

2. Ertoşîyanî-Zaxoyanî :

Deste ji şel, şepik, kerik, du dersok û lewendîya pêk têt.

Şel : Deling ji navtangê fireh in û ber bi derdelinga ve teng dibin û navran fireh û nîv şor e. Navtang jî li ser nêhkan e, anku maldoxîn bi timamî nakeve bin şalê. Her li bin zîya şalê an jî şûtikê tête girêdan û qûrmiçikên şelî li ber û piştên navtangê têne kom kirin. Şel bi doxîn e. Ev bergûze jî bi berûk in, belêm berûkên wan bê tûrik in. Tinê devê berûka vekirîye.

Şepik : Mil fireh û dirêjtirin û derhiçikên wan jî bê ber in. Binçeng jî dîsa şeq in û şortir in. Bi lewendî ne.

Lewendî an li ser derhiçika têne pêçan an jî li paş enîşka têne girêdan.

Lewendî : Desteyê lewendîya cot in. Ji perokê cang anjî xizneyî têne dirûn.

Şal anjî şûtik: Şal ji rîs tête raçandin. Şûtik bi gelekî ve ji perokên pembû an jî sentetîkî tête çêkirin.

Kerik : Ji livaya herî bi kalîte tête çêkirin. Di vî modelî da bi gelekî ve kerik tête ber kirin.

Şaşik : Ji du dersoka tête çêkirin. Carina di bin şaşikê da kumekî ji dezîyê pembû hatîye vehunîn jî dikin serê xwe.

Yên ku dixwazin, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî didin nexş kirin.

(Li navçeyên Hekarî û Behdîna şel û şepikên bi modelê Ertoşîyanî-Zaxoyanî têne ker kirin û dirûn; heke pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûk û derdelinga û dormandorê maldoxîna şelî hate nexş kirin, bo wan “Bekir Begî” tête gotin.)

3. Şirnexyanî-Botî :

Desteyê bergûza ji şel, şepik, êlek, şal anjî şûtik û şaşikê pêk têt.

Şel : Deling heta binî wekî borîyê fireh in. Navran nîv gurc e. Derdeling bi nexş in. Berûk bê tûrik in û devberûk jî bi nexş in. Navtang dirêjtir e û maldoxîn dikeve bin şal an jî şûtikê û qurmiçik li navtangê hem têne belav kirin, hem jî li ber û piştê têne kom kirin. Wekî hemû bergûza şel bi doxîn e.

Şepik : Wekî hemû modelên bergûza bê pistû ne. Hiçik ji milî ve piçek teng in, belêm derhiçik bi bertir in û têne badan. Stu, bersing û derhiçik bi nexş in.

Êlek : Berê êlekî ji perokê bergûzan e, lê pişt ji betenê pembû an jî sentetîkî ye. Pişt bi kemer e. Li bersingê herdu alîya çar berûk hene. Li ber derê berûka milê çepê qulpika zincîra seeta berûkê jî heye. Pistû û bersing jî bi nexş in.

Ev modele hem bi şaşik û lewendî, hem jî bê şaşik û lewendî tête ber kirin.

Şal an jî şûtik : Şal ji rîs hatîye raçandin. Şûtik ji perokê pembû an jî sentetîkî ye.

Di vî modelî da jî yên ku dixwazin, pistû, bersing û derhiçikên şepikî û herweha devê berûka, derdeling û dormandorê maldoxîna şelî jî didin nexş kirin.

4. Koçerî :

Deste ji şel, şepik, êlek, lewendî, şal anjî şûtik û şaşikê pêk têt.

Şel : Deling nîv fireh, derdeling jî nîv teng in. Navran jî nîv şor e û navtang bilind e û maldoxîn dikeve bin şal an jî şûtikê. Şel wekî hemû bergûza bi doxîn û bi berûk e û berûk jî bi tûrik in.

Şepik : Mil nîv fireh, derhiçik jî bi ber in û bi lewendî ne. Lewendî bi gelekî ve li paş enîşkê têne girêdan.

Êlek : Wekî êlekê modelê Şirnexyanî-Botî ye.

5. Rêncberî :

Perokê vî modelî bi piranî ji merez an jî hirîya kalîteya duyê tête kirin. Wekî nav jî li ser bi gelekî ve xelkê ku palehî û rêncberîyê dikin, berdikin. Ker kirina vî modelî bi piranî nêzîkî modelên Koçerî û Zaxoyanî ne, ku pê rabûn û rûniştin sanahîtir e. Ev modele jî ji şel, şepik, şal an jî şûtik, lewendî û dersokê pêk têt.

6. Sineyî-Bokanî :

Ev modele li nav Kurdên Soran tête ber kirin. Perokê vî modelî malik malik e. Wekî tête dirûn, malik serwar in anku merîdyenî ne.

Şepik : Hiçik fireh û dirêj, derhiçik jî fireh û bi ber in û têne badan. Binçeng şeq û şor in. Ev modele bê lewendî tête ber kirin.

Şel : Navtang dirêj û fireh e û navran jî şor e. Deling li jor fireh û ber bi derdelinga ve teng dibin. Şel bi doxîn e.

Navtang û maldoxîn bi timamî dikeve binê şûtikê. Berûk hem bi tûrik, hem jî bê tûrik dibin. Li ser vî modelî bi gelekî ve şûtika ji perokê pembû an jî sentetîkî tête girêdan. Herweha ev model bergûze, bê kerik an jî bi kerik jî tête ber kirin. Kerikên vî modelî li hindek navçeyên Soranan bi sermilk in.

Nîvekarîyeke hemû perokên bergûza ew e ku, kirina perok û ker kirina bergûza, digel xelkê me yê navçeyê, lê bi gelekî ve bi destê fileyên navçeyê tête kirin. Bi taybetî jî li alîyê Hekarî û Bahdîna kirina perokên bergûza û ker kirin, ji alîyê fileyên Tiyarê ve dihate kirin. Hindî yên Bota bûn, ew jî ji destê fileyên Herbolê derdiket.

Belêm mixabin ku, evro kêmbûna hejmara fileyên navçeyê û guhurînên dî yên demografîk ev huner û kare jî kêm kirîye, lewma peyda kirin û ber kirina vî libasî hem bi zehmet ketîye, hem jî gelek biha bûye.

Yêk nîvekarîyeke dî ya hemû bergûza jî, bê şal an jî şûtik nayên ber kirin. Herweha ji ber ku perokê bergûza gelekî zivir e, di hemû modelên bergûza da, li bin şelî an derpêyê dirêj an jî pîjema tête ber kirin.

Ferhengok :

bergûz; *desteyê şel û şepika,* ***taxima şel û şepika*** *:* şel ve şepik takımı

dersok; *axabanî, cemedanî, kefî :* kefye

şaşik: sarık

kerik; *êlek an jî cepkenê ji livayê hatîye çêkirin :* yün cepken

perok: kumaş, tekstil

kirina perokî: kumaş dokuması

kerkirina perokî: kumaş biçimi

file; *fele, Îsewî, Xiristiyan :* Hrıstiyan

gurc: çekik, çekilmiş

şor: sarkık, sarkmış

sanahî: kolay

hiçik: kol

derhiçik: kol ağzı

deling: paça

derdeling: paça ağzı

pistû: yaka

doxîn: yünden yuvarlak şekilde örülmüş ve kemer görevi gören kalınca ip

maldoxîn: kemer olarak kullanılan doxînin geçirildiği köprü

şal: yünden dokunmuş bel kuşağı

şûtik: pamuk veya sentetik kumaştan bel kuşağı

qurmiçik: pile

lewendî: dirseğe takılan ve kolağzından sarkan uzunca bez (giysinin önemli aksesuarıdır)

serwar: dikey, boylam, meridyen

cang: amerikan bezi

xizne: patıska

sermilk: omuzluk

Hinek ji xwarinên Serhedê

Amadekar : ELÎŞÊR

GIRARA DEWÎ, DEWÎN, MEHÎR :
Melzeme: Dan, pincar (kereng, mendê, pung, guhbizing, spanax...), dew û xwê.
Dan tê kelandin û pişt re dew dikin ser. Lê ji bo ku dewîn nebizire, berî ku dew têkin ser, hêk û ar (ard) dikin nav. Bêyî sekin heta ku bikele tê tev dan. Piştî ku keliya pincar dikin nav.
Hinek cûreyên din ên girarê jî hene û awayê çêkirina wan wekî yê jorê ye, lê li gor melzemeyê dikin nav tê bi nav kirin. Wekî girara (mehîra) bi nok, girara sar, girara germ, girara qiç (girara bêpincar).

ŞORBE :
Şorbe, piranî li gor ew melzemeyê tê de tê bi kar anîn tê bi nav kirin. Wekî mişewşî (şorbeya nîskan), şorbeya hurkên danî, şorbeya çirêşê, şorbeya mastî, şorbeya birincê, şorbeya terbiyekirî (goştê hêrayî, mîqtarek zêde bîbera reş dikin nav qîymê û hinek jî birinc bi kîmyonê dikin nav û paşê kifte çêdikin. Dikin nav avê û pişt re hinek ar bi zerka hêkê re di nav avê de baş tê çeliqandin û dikin nav kifteyan heta ku baş tûr dibe. Pişt re hinek nivişk tê qijilanrdin û hinek bîbera sor dikin nav û dibe şorbeya terbîyekirî. Birinca di nav goştê hêrayî de gerek e gelek kêm be).

GIRARA SIBÊ :
Melzeme: Dan, goşt, rûn.
Dan û goşt dikin dîzekê û dikin tendûrê. Ew heta sibê di tendûrê de dimîne û serê sibê derdixin û dixwin.

AVŞOR, şorav, avşork :
Melzeme: Hestiyên ji biryanê mayî, goştê sor, bacanê reş, domatês, fasûlye û ava ji biryanê palayî.
Ev serê sibehan tê xwarin.

AVŞORA KEŞKAN :
Melzeme: goştê bi hestî, kartolên biçûk ên spînekirî, avîdewê keşkên pişaftî, rûn, pîvaz.
Goştê bi hestî tê pehtin û pişt re kartolan dikin nav û ew jî dipije. Paşê avîdewê keşkên pişaftî dikin nav û dawiyê jî pîvazên di rûn de hatî sor kirn, dikin ser.

SAVAR :
Li aliyê serhedan, çend cûre savar hene. Taybetmendiya savar an birinca li van ciyan ew e ku, piştî savar an birinc tê pehtin rûn diqijilînin û berdidin ser vê birinc an savarê.
Savar, bi gelemperî li gor melzemeyê dikin nav tê bi nav kirin. Wekî savara nîskan (nîskên lib), savara serbizêr, savara sîngmirîşk, savara birişte yan bişehriye, savara baqleyan, savara kerengan, savara caxê, savara gulikê, savara helizan û hwd. Ji bilî van li aliyê Agiriyê savara sade jî tê çêkirin. Ev savara han piştî pehtina wê temam dibe, dov (dûv) perçe perçe dikin û datînin ser.

BIRINCA MIQEŞER :
Miqeşer: Nok tê xaşandin û qalikê wê li ser tê rakirin. Pişt re bi kirdanekê (merdane) tê perçiqandin heta baş hûr dibe. Paşê jî wê hiş dikin û hiltînin. Berî ku birinc bê çêkirin hinekî dikelînin û dikin nav birincê.

ÎÇPÎLAV :
Eger perçe goşt an mirîşk bi biharatê re bikin nav birincê, jê re îçpîlav tê gotin.

PERDEPÎLAV :
Eger îçpilavê bikin nav hevîrê ku bi rûn û şîr hatibe sitiran, dibe berdepilav. Li hinek ciyan kişmişê jî dikin nav.
Hevîr baş tê vekirin û wê îçpilavê dikin nav û devê wê baş asê dikin. Pişt re dikin nav quşxaneyekê û dipêjin.

DOLMÊN BIQATIX (QATIXLÎ DOLME) :
Melzeme: Savara hûr, goştê sor ê hêrayî, sîrmast, rûn û bîbera bi hev re sorkirî.
Savara hûr û goştê sor ê hêrayî dikin nav hev û baş miz didin. Bi vê libên wekî dolmên pel û keleman tên çêkirin û paşê tên pehtin. Piştî ku ew pijiya derdixin û sîrmast û ew rûn û bîbera bi hev re hatî sor kirin, dikin ser.

KILORÎK (TIRŞMANÇ AŞI) (xilorik, kiftê/kutilkê heşandî) :
Melzeme: Savara nîv hûr, goştê hêrayî.
Savara nîv hûr û goştê hêrayî dikin nav hev û baş miz didin. Pişt re ji vê xilorîkên gilover û biçûk tên çêkirin û dikin nav avê û dipêjin. Ji bo ku bi tam be, biharat û tirşa hinar û alûçeyan jî dikin nav. Ev xwarineke avî e.

ÎÇLÎ KUFTE :
Melzeme: Savara hûr, bezê ser paresû yan gurçikan, goştê hêtan ê baş hatî hêrayî, bîbera reş, pûlbîber.
Savar, goştê hêrayî û biharat bi hev re baş tên li hev dan. Pişt re çiqas ji destê mirov bê ew gilover û tenik tê vekirin û bez dikin navê û devê wê didin hev. Pişt re di nav avê de tên kelandin. Piştî ku çend kel bi ser de bên, derdixin û dixwin. Piranî bi mehîra karî (karî aşi) re tê xwarin. Ev cûre kufteyên han tenê li Bedlîsê tên çêkirin.
Li gundan perçe goştên biçûk an goştê hêrayî jî dikin nav wî bezî û libên kufteyan jî, li gor yên li bajêr, mezintir in.

TURŞÎ DOLME :
Melzeme: Goştê sor ê hêrayî, savara hûr, kelem, hebirman (hinarê hişkkirî), miqeşer an nîskê reş.
Goştê hêrayî, savar, hebirman û miqeşer an nîskê reş dikin nav hev û baş li hev dixin. Pişt re kelem tê xaşandin û perçên qasî destekî jê tên vekirin û ew savara hatî hazir kirin, dikin navê û devê wê didin hev û dipêjin.

KIFTEQUL, (kifteyên derewdanî) :
Melzeme: Hûrkê savar û mixelet (ew kelemê ku payîzê hûr hûr perçe dikin û dikin kûpan û ji bo zivistanê hildidin) , hinek ar, nivişk.
Mixelet bi kelemê wê re tê kelandin û berdidin ser savarê, piştî ku savar germijî tê mizdan û di vê navê de hinek ar didin ber û pişt re jî ji vê kifte çêdikin. Di dawiyê de careke din mixeletê dikelînin û kiftan dikin nav û bi rûnekî zêde ve tê xwarin.

GEBOL :
Melzeme: Savara gilgilê, keşk û rûnê qijilandî.
Piştî savara gilgilê hat çêkirin, dewê ji keşkên pişaftî dikin ser û dawiyê jî ew rûnê qijilandi berdidin ser.

PIÇUC :
Melzeme: Savara herî hûr (simîtk), pîvaz û rûn.
Ev melzeme hemî bi hev re tên kelandin. Gerek e ne rohn be û ne jî tûr bimîne.

ŞILLE, şile :
Melzeme: Savar, domatês, hinek pîvaz.
Savar tê pehtin û pişt re domatês û pîvaz jî sor dikin û dikin nav wê savarê. Ev jî wekî piçucê gerek e ne rohn be ne jî tûr be.

BIRYAN, parêv :
Laşê pez ê sax di êvarê de tê terbîye kirin (tenê bi xwê). Serê sibê bi çengelan ve dikin û dikin tendûra ku di erdê de bi taybetî hatiye çêkirin û heta baş sor dibe û pişt re derdixin. Perçe perçe jê dikin û bi kemalê afiyet dixwin.

PAPAZ YEXNÎ :
Melzeme: Perçên goştî, pîvazê wekî kixsan û salçe.
Van melzemeyan hemî dikin nav hev û dipêjin û dibe papaz yexnî.

PARESÜ, kalek :
Melzeme: Birinc, paresû û biharat.
Birinca bi biharatan çêkirî dikin nav paresûyan û diavêjin firinê û dipêjin.

HES DOLMESÎ :
Melzeme: Birinc an savar, kelem an pelên silk û mêwan û hwd, goştê hêrayî yê bi rûn, bîbera tûj û salçe.
Birinc an savar bi wî goştê hêrayî re tê mizdan. Pişt re ew belgên silk an mêwan qasî destekî tê jê kirin û ew melzemeyê mizdayî dikin nav û dipêjin. Piştî hat pehtin bîbera tûj û salçe dikin ser û dixwin.

KURT DOLMESÎ :
Melzeme: Kelem, gilgil, keşk.
Gilgil baş tê mizdan û pişt re dikin nav pelên keleman ên qasî destekî vekirî û dipêçin û pişt re jî dipêjin. Piştî ku hat pehtin, avîdewê keşkên pişaftî dikin ser û dixwin.

ÇORTÎ TEPLEMESÎ :
Melzeme: Tirşiya keleman, savara (şîş) ji genimê spî (kirik) hatî çêkirin, şîr, rûnê sorkirî.
Savar baş tê mizdan û pişt re ji vê libên pehnaya wan qasî pehnaya sê tiliyan tepleme tê çêkirin. Pişt re jî tirşiya keleman dikin nav dipêjin. Piştî hat pehtin rûnê sorkirî dikin ser û dixwin.

ÇORTÎ AŞI :
Melzeme: Dan, nîsk, goştê paresûyan.
Ev melzemeyên han hemî bi hev re tên kelandin. Xwarineke avî e.

KIFTÊ ÇORTIYAN (Çortî Koftesî) :
Melzeme: Hemî melzemeyên çortî teplemesiyê tên bi kar anîn. Ji bilî wan goştê hêrayî tê sor kirin û biharat dikin nav. Pişt re di ava çortiyê de tê pehtin û dawiyê de ew av jê tê palandin. Pişt re jî pelên çortiyê bi kifteyan re dikin tepsiyê û rûnê sorkirî dikin ser.

KIFTÊ SÎR :
Melzeme: Savara nîvhûr, hêk, hinek ar, hinek çantirî û xwê.
Ev melzemên han hemî bi hev re di nav ava germ de tên nerm kirin. Nêzîkî saetekê bi vî awayî dimîne. Piştî ku nerm bû, ji vê melzemê kifteyên piçûk ên gilover tê çêkirin û di nav avê de tê xaşandin.

HELÎSE :
Melzeme: Dan (eger danê kirikê hebe baştir e, lê eger ew tune be mirov dikare danê genimekî bêsimbêl bi kar bîne), goşt, nivîşk, xwê û av.
Dan û goşt di deneke ax de û di tendûreke erdê çêkirî de tê kelandin. Bi kêmasî du kes li ber rûdinin û bi darekî taybetî hatî çêkirin li hev didin. Ev lihevdana han heta ku goşt bi hestiyên xwe ve di nav dên de bihele dewam dike. Pişt re dikin tepsiyan û orta wê hinek vedikin û nivîşk dikin nîvê.

KELEDOŞ :
Melzeme: Nîskê hêşîn ê nehêrayî, qelî yan goşt, nanê loş, avîdewê keşkanû kakilê gûzan ê hêrayî, salçe û xwê. Li hinek navçeyan pincarên wekî heliz, cax û sipîtakê melzemeyên serekî yên keledoşê ne. Li hinek navçeyan goşt û pincar bi hev re tên bi kar anîn, li hinek ciyan jî tenê goşt an jî pincar dikin nav.
Nisk tê pehtin. Qelî an goşt di nav rûn de bi pîvazan re tê sor kirin. Piştî ku merheleya pehtin û sorkirinê xelas bû, qatek nanê loş qatek nîsk û qatek din jî qelî an goşt û kakilên gûzan ên hêrayî li ser hev tên danîn. Mirov dikare li gora kesên heyî van qatên han zêde bike. Di dawiyê de avîdewê keşkandikin ser û pişt re jî hinek salçeya di nav rûn de hatî qijilandin, berdidin ser.
Ev awayî jorê li aliyê Wanê û hinek ciyên din tê çêkirin. Li aliyê Bedlîsê û Agiriyê û dora wan, qatek pincara wekî sipîtakê, helizê û yan pincareke din jî tê danîn, lê melzemeyên din eynî ne. Li aliyê Bedlîsê gelek ciyan goşt nakin nav û tenê pincar tê bi kar anîn.

TUTMANC, PIŞRUK :
Melzeme: Nîsk, qelî, pîvaz, dewê keşkê, rişta avê û xwê.
Pêşî nîsk tê kelandin. Pişt re riştê dikin nav. Piştî vê avîdewê keşkandikin nav û di dawiyê de jî pîvazên qelandî bi qeliyê re dikin ser.
Li hinek navçeyan di şûna riştê de hevîrê nû hatî vestirîn jî tê bi kar anîn.

TIRŞIK:
Melzeme: Dan, karî, sêbiske, fasulyên spî, lobiyên hişkkirî, nok, kulindir, huliyên hişkkirî, goştê bihestî, arxafk (rûn û arê di nav hev de sorkirî), zerişk an pestîla huliyan û xwê.
Ji bilî arxafkê, ew melzemeyên jorê hemî bi hev re tên kelandin û di dawiyê de arxafk dikin ser û dibe tirşik.

SERDEW, SERBIDEW :
Melzeme: Savara hûr (zêrik), dewê keşkê, rûn, bîber û xwê.
Pêşiyê savar tê pehtin û heta baş bipije û ava xwe bikêşe tê li hev dan. Pişt re avîdewê keşkandikin ser û di dawiyê de jî rûnê qijilandî yê hinek bîber tê de berdidin ser. Ev xwarina han a zivistanê ye û bi taybetî rojên ku bager be tê çêkirin.

'PELÎ, 'pelûk, 'pelûl, 'pelûr :
Melzeme: Ar, rûn, xwê.
Ar di rûn de tê sor kirin. Pişt re avê dikinê û rûn jî berdidin ser.
Ev xwarina kesên ku halê wan tenik e.

'PELIYA KARTOLAN, HEVRÎŞKA KARTOLAN, KARTOLÊ XWEŞKIRÎ :
Melzeme: Kartol, pîvaz, rûn û xwê.
Kartol tê pehtin û pişt re baş tê mizdan. Pîvaz di nav rûn de tê sor kirin û pişt re dikin nav kartolan.

WELÎBAX :
Melzeme: Hevîr (gerek e bi şîr hatibe vestirîn), kartol, penîrê spî û qelî.
Hevîr tê vekirin û melzemeyên jorê dikin navê û bi awayekî gelekî gilover didin hev û bi perçek hevîr devê wê baş asê dikin û dipêjin. Piştî hat pehtin dikin çar perçe û tirşa zuxalê (pestîla huliyan, alûçeyan û hwd) tê pişavtin û dikin ser.

ZULFÎ :
Melzeme: Ar, kakilê gwîzan, bindeq, mewîj.
Ar di nav rûn de tê vestirandin. Piştre qatek ev arê vestirî û qatek jî kakilê gwîzan, bindeq û mewîj li ser hev tê danîn. Ev li gorî hejmara kesên heyî dikare çend qat bê raxistin.

GOŞTÊ PIZOTÊ :
Melzeme: Goşt û biharat.
Goştê çermekal û yan jî yê ne kêrhatî, wekî zolên pehn baş tê vekirin û goştê baş yê kêrî xwarinê bê dikin navê û dipêçin. Piştre dikin bin agirê pizot û disekinin heta ew goştê çermekal dişewite. Paşê wî goştê hindurê çermekalan de ye derdixin û dixwin.

XWARINÊN XWEŞKIRÎ :
Li aliyê serhedê li hinek ciyan, eger pincar, kartol, kulindir û tiştên wekî wan, bên pehtin û piştre bên palandin û baş bên mizdan û hêk bişkînin ser, jê re kartolên xweşkirî, pincara xweşkirî, kulindirên xweşkirî, baqlên xweşkirî û hwd tê gotin.

SINGESÎR : (Singesîr xwarina mîr)
Melzeme: Nanê loş, sîrmast (gerek e mast yê mîyan be), nivişk û xwê.
Nanê loş tê perçe perçe kirin û piştre sîrmast û nivişkê dikin ser.

BORANIYA KULINDIRAN, kundirmast :
Kulindir, sîrmast û xwê.
Kulindir tê pehtin û baş tê mizdan. Piştre sîrmastê dikin ser.

ÇIRTMA KULINDIRAN, çirtme :
Melzeme: Kulindir, nîsk, fasulye an lobîyên hişk, rûn.
Kulindir tê sipî kirin û perçe perçe kirin. Piştre hemî melzeme bi hev re tê pehtin. Xwarineke avî ye.

CAX :
Melzeme: Cax, hêk, rûn.
Cax tê kelandin û piştî ku keliya, eger mirov bixwaze xweşkirî bixwe, mirov ava wê dipalîne û digivêşe heta ku ava tê de xelas dibe û piştre hêk dişkîne ser û wekî caxê xweşkirî dixwe. Lê eger mirov bixwaze bi avî be û wekî xwarineke avî bixwe, ava wê nayê palandin û bi wî awayî tê xwarin.

ÇILBIRA PÎVAZAN, ŞUWA PÎVAZAN :
Melzeme: Pîvazê hêşîn, rûn, salçe.
Pîvaz di avê de tê pehtin û piştre rûn û xwêya wê dikin ser û bi nan re tê xwarin. Şuwa kartolan, şuwa lobiyan, şuwa fasulyan...: Ev jî di sûna pîvazan de kartol, fasulye û lobî tê bi kar anîn.

ŞUWA TIRŞ :
Melzeme: Pincar (spanax, tirşok/evelîk, hêk, rûn, pîvaz, pestîla huliyan, salçe.
Pîvaz û salçe di nav rûn de tên sor kirin. Piştre tirşok dikin nav. Mirov dikare hêk an goşt jî têke nav. Paşê pestîla huliyan dikin ser û di dawiyê de jî hêk dişkînin navê.

ŞILIK :
Melzeme: Savara hûr, pincar, kartol, nivişk, pîvaz, salçe, domatez.
Ev melzemeyên han hemî bi hev re tên pehtin û piştre nivişk dikin ser.

XASÎL, xaşîl, kutayî :
Melzeme: Genimê kutayî, goşt, nivişk.
Goşt û genimê kutayî bi hev re tên kelandin. Ev kela han, gerek e heta hebên genim bihele dewam dike. Piştre dikin tepsiyan û nivişk dikin ser û dixwin.

XUS :
Melzeme: Genimê hêrayî, gûlik (cureyek pincar e) û rûn.
Genimê hêrayî û gûlik bi hev re tên kelandin û piştre hinek rûn jî dikin nav û ew dibe xus.

ASÎDE :
Melzeme: Ar, rûn, kakilê gwîzan û şerbet (şekir-av).
Ar û rûn di nav hev de tên sor kirin û hinek kakilê gwîzan jî dikin navê. Şerbeta wê tê kelandin. Piştî ku ar û kakilê gwîzan baş hat sor kirin, şerbet dikin ser. Ev xwarina han bi taybetî ji bo jinên ku nû hemla xwe danîne tê çêkirin. Awayê din şêrînahiya piştî xwarinê ye. Li Bedlîsê jê re Şirîn Qeynenax tê gotin.

QEYSERÛN, kincirûn, tirşka mişmişan :
Melzeme: Qeysî, rûn û eger hewce be hinek jî şêrînahî.
Qeysî di nav rûn de tê sor kirin. Eger tirş be hinek şêrînahî dikin nav.

GOZBEZ, gozebez (hingivîn û kakil) :
Melzeme: Dims û kakil.
Ev herdu bi hev re hinekî tên kelandin û piştre dema ku sar dibe dixwin.

LALEPÊT :
Melzeme: Hêk, mast, rûn, karbonat û şerbet.
Melzemeyên wê hemî bi hev re tên sor kirin û piştre şerbet dikin ser û wekî şêrînahiya piştî xwarinê tê xwarin.

XURME :
Melzeme: Hêk, ar, mast, rûn, karbonat û kakilê gwîzan.
Hêk û ar di nav rûn de li hev didin û hinek karbonat jî dikin nav û bi vî awayî hevîrê wê hazir dikin. Ev hevîr wekî perçên biçûk biçûk tê vekirin. Piştre kakil dikin navê û li ser bijîngê dipêçin. Piştre di nav rûn de sor dikin. Eger mirov ji bo taştê bi kar bîne şerbet nakin ser, lê eger mirov wekî şêrînahiya piştî xwarinê bi kar bîne, şerbet dikin ser.

ŞORBEŞÎR, gireşîr, sûtlaç :
Melzeme: Birinc, şîr, şekir, darçînê hêrandî.
Birinc û şîr û şekir bi hev re tên kelandin. Ev kela han heta av tê de nemîne dewam dike. Piştre dikin tasikan û darçîna hêrandî li ser direşînin.

MEHELEBÎ :
Melzeme: Arê birincê, şîr û şekir, darçînê hêrandî.
Şekir dikin nav şîr û dikelînin. Piştre arê birincan dikin nav şîr û baş li hev dixin da ku tîr dibe. Paşê jî hemî dikin nav hev û dikelînin heta ku tîr dibe. Piştre jî dikin tasikan û darçîna hêrandî li ser direşînin.

XWERÎS, MIRTOXE :
Melzeme: Ar, rûn.
Ar di nav rûn de baş tê qumandin û serê siban bi hingivîn an reçelê re tê xwarin. Eger şêrînahî bikin nav vê xwerîsê, jê re xwerîsa şêrîn tê gotin.

ARXAFK, kincirûn, arxafka bi kincir :
Melzeme: Ar, hêk, rûn.
Rûn tê helandin û piştre ar didin ber û li hev didin heta ar baş diqome. Piştre jî hêk dişkînin ser û li hev didin heta hêkên wê bipijin. Serê siban bi hingivîn an rêçelê re tê xwarin.

KADÊ GWÎZAN :
Melzeme: Hevîrê bi şîr û rûn hatî vestirîn, kakilê gwîzan ê hêrayî yan kutayî.
Qatek hevîr û qatek kakilê gwîzan li ser hev tê raxistin. Li gor kesên heyî ev qatên han dikarin hindik an zêde bibin. Piştre dikin tenûrê û dipêjin.

KADÊ TEWÊ :
Melzeme: Hevîr, xwerîs, rûn.
Hevîr vedikin û piştre xwerîs dikin navê û didin hev. Piştre rûn dikin tewê û ew hevîrê xwerîs tê de dikin nav wî rûnî û heta baş sor dibe sor dikin.

NANÊ TEWÊ, biçirk, zengil, zîlopî :
Melzeme: Hevîr û rûn.
Hevîr qasî mezintiya tewê tê vekirin û piştre dikin nav rûn û heta ku sor dibe tê pehtin.

Dom dike

Devoka Qerejdaxê

- X -

Amadekar : Mehmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
şewate, agir, agirberbûn	yangın	incendie	fire, arson
şêlandin : şelandin, tazî kirin, rûs kirin	soymak, soygun yapmak	dépouiller, voler	to rob
şêlpîs, şêlgenî, şêlxerab : nelêkdayî, bêserûber	evinin görünümü kötü olan, evini kötü çekip çeviren kadın	mauvaise ménagère	bad housewife
şênî	ahali	population, habitants	population, inhabitants
şêz	at sineği	mouche-araignée de cheval	forest fly
şikev: şikêv	tekne, içinde kuru çökelek eritilen tahta tekne	pétrin (en bois)	wooden dough trough
şikeva, (nanê şikeva) : şikevale	mayasız ekmek	pain azyme	unleaven bread
şikeva belav kirin	1) ölülerın ruhu için yada kötü bir rüyadan sonra dağıtılan sadaka ekmeği; 2) erkekçe dağıtmak, onlarla cömertçe yatmak (kadın içe)	1) distribuer du pain pour la paix des morts; 2) être généreuse avec les hommes, coucher avec plusieurs hommes	1) to give away bread to the needy for the peace of dead; 2) to be generous with men, to sleep with many men
şilî	yağış, ıslaklık, yağmur	pluie, précipitation, humidité	rain, dampness
şilope : şilove	sulu kar, sulu sepken	giboulée	sleet
şilp : şirp, şilq, çirp, pir	aniden, zıp	soudain, tout d'un coup	suddenly
şil û pil : ter û şil, av û zêlak	yamyaş, ıpıslak	tout mouillé, trempé	all wet, soaking
şima : şema	balmumu	cire	wax, beeswax
şirt : gêzik, melkês, cerîfk, bermalk	süpürge	balai	broom
şirt kirin : gezî kirin, malîn, maliştin	süpürmek	balayer	to sweep
şîrgermî : têhnşîrî, şîrogermî, şîregermî	ılık	tiède	tepid, lukewarm
şorik : girêz, gilêz, gilîz, gilîze	salya	salive	saliva
şortik : şotik, deşo	çok su katılmış olan ayran	petit-lait très dilué	very dilute fermented milk
şoşman : şoşmîn, brazava	sağdıç	ami intime du marié qui le conseille pour la nuit nuptiale	bridegroom's best man who advises him for the nuptial night
şûş bûn : şoş bûn, şîş bûn	1) kayarak düşmek; 2) kandırılmak, yoldan çıkarılmak, enayi yerine koyulmak	1) tomber en glissant, s'étaler; 2) se faire avoir	1) to slip, fall headlong; 2) to be caught, to be cheated

şûş kirin	1) kaydırarak düşürmek, 2) kandırmak, yoldan çıkarmak	1) faire tomber quelqu'un; 2) arnaquer, berner qn.	1) make s.o. fall; 2) swindle s.o.
talîzok, babîsok, babelîsk, bablîsok	hortum	tourbillon	whirlwind
tahm dan (ta'mdan), dehf dan, pal dan	itmek	pousser	to push
tar, kevî, kevan : tara bêjingê (moxilê)	kasnak	cadre (d'un tamis, tambour)	frame, hoop (of a drum or seive)
tavilê, tafilê, tafilkê	hemen, derhal	aussitôt, immédiatement	straight away, immediately
tem	arzu, istek	convoitise, désir	coveting, desire
tem kirin	arzu etmek, tama etmek, amahlanma	convoiter, désirer	to covet, to desire
tem : di tem û tayê de bû	kemalinde, güçlü dönemi	au faîte de la puissance	at his (her) heyday
temisandin : demisandin	bastırmak	tasser, entasser	pile up, be crushed together
temisîn	bastırılmak	se tasser, s'entasser, être entassé	to be crowded
tengijandin : tingijandin	öfkelendirmek	mettre en colère	to anger, to infuriate
tengijîn	öfkelenmek	se mettre en colère	to grow angry
tepik, tarik	duvara yapıştırılıp kurumaya bırakılan yaş tezek	galette de bouse de vache	dried dung
teqa	kör pencere	fenêtre aveugle	blind window
teral, tiral	tembel	oisif, fainéant, paresseux	lazy, good-for-nothing
terişandin : tehisandin	kaydırıp düşürmek	faire glisser et tomber	to make s.th. fall or slide
terişîn : tehisîn	kayarak düşmek	glisser et tomber	to slide or fall
tertere, tewtewe, felîte	aylak	oisif, désoeuvré	idle
terxê	obur (kadın)	femme glouton, goinfre, vorace	greedy or gluttonous woman
terxo	obur (erkek)	homme glouton, goinfre	greedy or gluttonous man
tetirxanî bûn	aşırı yemek yemekten dolayı midesi bozulmak	avoir des coliques à force de manger	to have a belly-ache from over-eating
tetirxani kirin	aşırı yemek yemekten dolayı midesini bozmak, birine aşırı yedirip midesini bozmak	gaver qqn et provoquer en lui des coliques	to over-feed s.o., to give him a belly-ache
têwerdan	kabı çalkalamak, durulamak	rincer	to rinse out on thoroughly
tirone, tirole	züppe	snob, dandy	affected person, snob
tirsonek : tirsek, newêrek, tirstirsok	korkak	couard, lâche, poltron	coward, poltroon
tivanc girtin	dersini alma, ağzı yanma	prendre une leçon; avoir une expérience douloureuse	to earn a lesson, to have a painful experience
min tivanca xwe girt	dersimi aldım, ağzım yandı, bu bana ders olsun	j'ai appris ma leçon	I have learnt my lesson
tîr, brûsk	sancı, ani yoğun acı	douleur soudaine et vive (comme une flèche)	sudden, sharp pain (like an armour)
tîrmar : tîremar, marê teyar, marê siwaran	ok yılanı	serpent d'eau	water snake
tog	erkek köpekle dişi tazıdan olan melez hayvan	chien né du croisement d'un chien et d'une levrette	a dog crossbed with a grey hound
toş : tûş, bîst	an, lahza	moment, instant	moment, instant
toş : felaket, musîbet	felaket, musibet	calamité, désastre	calamity, disaster
toş : çors	birkaç kişiyle oynanan bir çeşit taş oyunu	un jeu de dames	a kind of checkers game
tot bûn	yuvarlanmak, itilmek	se rouler, se déplacer en se retournant	to roll, to move by rolling
tot kirin	yuvarlamak, itmek	rouler, déplacer, pousser	to roll
tozan : bakuzîrk, tozana berfê	toz toprak karışımı esen rüzgar	vent fort qui déplace de la poussière ou de la neige	a strong wind, a dust or snowstorm
tûmarî, tumî, tumarî, temamî; sax	yekpare, bütün olarak, tomar	totalité, d'une seule pièce, en totalité	complete, all of one piece
vaca, vajî	tersine çevrilmiş olan	envers, à l'envers	back to front, inside out
vaca bûn	ters döndürülmek, tersine çevrilmek	être à l'envers	to be back to front
vaca kirin	ters döndürmek, tersine çevirmek, içini dışına çıkarmak	mettre à l'envers	to reverse, to put back to front
vebirîn	birbirinden ayırmak, bölmek, gürültü veya sesi kesmek	couper, diviser	to cut, to divide
veçinîn	ot, çimen gibi şeyleri yerden koparmak, yolmak	extirper, déraciner	to uproot, to eradicate
hilçinîn	ayıklamak	trier	to sort
vekolan	kazmak	creuser, excaver	to dig, to excavate

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mustafa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
gurrî mir bû gulîsor ; mirî dimre qûnzêrîn dibe, qûna mirî bi hingivîn e	kel adam öldü bol kızıl saçlı oldu (ölümünden sonra aşırı methedilen kişiler için denir)	une fois mort le chauve est paré d'une (belle) chevelure rousse (se dit lorsqu'on exagère la louange d'un défunt)	the bald man became a redhead (said of excessive praising of one deceased)
hatin agirekî > ma tu hatiyî agirekî ?	acelen ne ? niye fazla kalmıyorsun ? (bir yerde kısa süre kalan ziyaretçiye denir)	(litt.) se dit à un hôte ou visiteur pressé, qui ne reste pas longtemps	(litt.) what is your hurry ?
hatin meşkekê > ma tu hatiyî meşkekê; dibê qey tu bavê bûkê yî ?	kendini olduğundan daha büyük göstermeye çalışma (özellikle kadınlar arasında)	se donner une importance exagérée (comme le père de la mariée)	to exagerate one's importance (like the bride's father)
hay ji bayê felekê nebûn	dünyadan, olaylardan bihaber olmak	(litt.) ne pas être au courant du vent de la fortune ; ignorer les événements	to be out of touch with current events
hec bi wesiyeta nabe	vasiyetle hac ifa edilmez ; her iş ısmarlamayla olmaz	on ne peut pas devenir pèlerin par procuration, il y a des choses qu'on ne peut faire que soi-même	you cannot become a pilgrim by proxy (there are some things one has to do oneself)
heçiyê wî qelişiye	adı kötüye çıkmış, ne dese ne yapsa kötüye yorumlanır	(litt.) son crocher est brisé, comme il a une mauvaise réputation, quoi qu'il fasse ce sera mal interprété	(litt.) his hook is cracked ; i.e. he has such a bad reputation, that whatever he does will be seen in a bad light
heft hespên wî ji keran avis in	yedi atı eşeklerden gebeymiş gibi (yani yedi katır sahibi zengin biri gibi böbürlenen)	(litt). ses sept juments sont engrossées par un âne ; il est hautain comme un homme qui va posséder sept mules et devenir ainsi riche	his seven mares have been impregnated by donkeys ; i.e. he is as haughty as s.o. who will become rich by having seven mules
hela bê çend ser bi ceftê tê	değersiz bir şey karşılığında büyük gelir beklemek	attendre un gros gain en contrepartie de quelque chose de sans valeur comme des écorces de glands de chêne	to expect big returns (to earn a lot of money) from a thing of little value (tanning powder)
hela yekî bi dê û bav bike	hele bir işi doğru dürüst bitir sonra başka işe giriş	se dit à qqn. qui entreprend plusieurs choses sans les mener à bien ; (litt.) élève donc un enfant avec père et mère jusqu'à son terme (avant d'en faire un autre) : termine une chose avant d'en entreprendre d'autres	said of s.o. who undertakes several projects without finishing any of them

herdu lingên (nigên) me xistin soleke teng	iki ayağımızı bir papuca soktular	vous nous avez mis dans une situation très difficile ; (litt. vous avez mis nos deux pieds dans la même chaussure)	you've put us in an uncomfortable situation (i.e. you're forcing both of our feet into one narrow shoe)
hesp siwarê xwe nas dike	at sahibini (binicisini) tanır, binicisine göre iyi ya da kötü koşar ; bir işi ehli olan iyi yapabilir	(litt.) le cheval connaît son cavalier ; il court plus ou bien selon la qualité de son cavalier : il faut être compétent, connaître son affaire	the horse knows its riders : one should be competent, one should know one's business well
hesin bi sarî badide (xwar dike, ditewîne, dicû)	başarlmaz zor işleri yapacak iddia ve güçtedir, güçlüdür, zorludur	il tord le fer à froid (il est à même de réaliser un tour de force, des choses difficiles)	(he's so strong that) he can bend cold iron
hespê min lê nabeze	gözüm onu kesmiyor, sözüm ona geşmiyor	(litt.) mon cheval ne court pas devant lui ; je n'ai pas d'influence sur lui, je ne peux pas lui demander qch.	I have no influence over him (litt. my horse won't gallop for him)
hestî ji hev şikênandin	birbirini fazla incitmek	se faire beaucoup de mal l'un à l'autre (litt.) avoir des os brisés	to break one another's bones (fig.), to injure oneself
hevalê kodbiqul, destê wî nagihê devê wî	iki yakayı bir araya getirememek	(litt.) avoir le bol troué comme le tonneau des Danaïdes ; tirer le diable par la queue malgré tous ses efforts	no matter how hard he works, he cannot make ends meet
hevaltiya quling û rovî ye	turna ile tilki dostluğu gibi aldatıcı dostluk	(litt.) amitié de la grue et du renard ; amitié basée sur la tromperie, amitié incompatible	friendship based on mutual deception, incompatible friendship
heyvanê (havênê) heft satil(ên) şîr e	çaktırmıyor ama çok bilen ya da etkin biri (yedi bakraç sütü mayalayacak güçtedir)	(litt.) c'est la levure de sept seaux de lait; il ne le montre pas mais il connaît plein de choses ; il est très efficace	he may not show it, but he's very efficient, or skilled
hilî çand, virnî ket	umduğunu bulamadı	les résultats ne correspondent pas à ses attentes ; il est déçu par les résultats de son entreprise	the results are not up to expectations, he is disapointed
hûrê wî daketiye : pirr birçî bûye	midesi sarkmış : çok acıkmış	sa panse pend : il a très faim	he is very hungry
hûr pê de teqandin	berbat etmek, içine etmek	gâcher, ficher en l'air (litt.) faire éclater la panse	to spoil everything
îş têl e	işler yolunda	les affaires vont bien	business is going well
ilmê tûrikê	yüzeysel, aldatıcı bilim ; sahte ilim	fausse science ; science superficielle et trompeuse des gens dont tout le bagage est contenu dans une sacoche	phoney knowledge, superficial
inabê wê ketine ; alûmên wê hilû bûne	aşırı yaşlanmış ; işi bitmiş	elle/il est hors d'âge, hors d'usage	out of use, worn out
jê keto pê keto	besle kargayı oysun gözünü	se dit aux gens qui se retournent contre leurs parents, leurs bienfaiteurs ; (litt.) il en est descendu et s'en est pris à lui	said of people who have turned against their parents or benefactors
ji kîsê kirim xweş dibirim	bol keseden atmak, vaad etmek	promettre sans compter, sans l'intention de tenir sa parole	to promise without counting, with no intention of doing it
ji aliyê qûnê ve lê nêrîn	sorumluluktan kaçınmak, yeterince dikkat etmemek	(litt.) regarder par son derrière : ne pas prêter attention ; ne pas s'impliquer	not paying attention, not getting involved
ji dara ketin	çok şaşırmak, hayal kırıklığına uğramak	chercher querelle, chercher noise	picking a quarrel
ji dest(an) kirin	direkt, aracısız satın almak	acheter directement au propriétaire (ou producteur) ; acheter sans intermédiaire	to buy directly from the owner
ji destê duduyan	ikinci elden, kullanılmış	usagé, de seconde main	used, second hand
ji devê (hêştirê) dikeve ji hopehopê namîne (nayê xwar)	deveden düştü ama fiyakasından / havasından eksik kalmıyor / yüksek statüsünü kaybetmesine rağmen eskisi gibi davrananlara söylenir	il est tombé du haut du chameau mais ne manque toujours pas d'air	he fell from the camel but does not lack air
ji mêzîn de ketin ; ji kêşê ketin	dengesini kaybetmek	perdre la boussole	to lose one's bearings
ji pirsan peyivîn, ji ber xwe ve axivîn, ji pesnan xeberdan, ji bestê xeberdan	1) sayıklamak, hezeyan getirmek ; 2) münasebetsiz konuşmak, mevzu dışı konuşmak	1) délirer ; 2) parler hors propos	1) to be delirious; 2) to talk off the subject
ji qûntengiyê, ji qûştengiyê kirin	çaresizlikten reva olmayan bir şey yapmak	faire quelque chose d'impropre, contraint et forcé, faute de moyens	to do, or be obliged to do the wrong thing through lack of means
ji ser şûrê tazî venagere	her belaya bulaşıyor	il se mêle de toutes les querelles (litt.) il ne rengaine pas son épée	he will not sheathe his sword i.e. gets involved in all quarrels
ji serê xwe têr e; têra xwe heye; têra xwe dike	işini bilir	il sait se débrouiller, il peut se défendre	he knows how to manage, to get by
kaya şil firotiye	yaş saman satmış, kötü iş yaptığının bilincindedir	(litt.) il a vendu de la paille mouillée, il a fait une mauvaise chose et il en conscient	he sold damp straw, i.e. did wrong and knows it
kavilên (kavirên) wî bela ne	işleri dağınıktır, kafası dağınıktır (keçileri kaçırmış)	il a des chèvres éparpillées, il a l'esprit confus, désordonné	his hair is on end; i.e. is confused
keçika sêv di paxilê de ye ; morîka şîn e	mavi boncuk kimdeyse, gönlüm ondadır	(litt.) celui qui a la pomme (ou la perle perle bleue) a mon coeur ; se dit pour quelqu'un qui fait la même promesse à beaucoup de monde	said of some one who promises the same thing to many people
kenê te li te here gilî, kenê li te bibe girî	gülmen acıya (ağlamaya) dönüşecek	(litt.) ton rire deviendra pleurs	your laugh will turn to tears
kêr gehişt hestî	bıçak kemiğe dayandı	(litt.) le couteau a touché l'os ; il a atteint les limites du supportable	the knife has reached the bone, he has gone beyond his limits
kêr li werselê rast hat	tam isabet etti ; darbesini iyi yerleştirdi	il a touché le mille ; il a fait mouche	he hit the target, he scored
kêra du dev e	her yönden zararlıdır	c'est un couteau à double tranchant	it cuts both ways
kera bavê kê kulek e ?	kimin kimdin neyi eksik ki ?	en quoi suis-je en reste ? (litt.) l'âne du père de qui est-il boiteux ?	how do I owe something?
hin peyvên kêmnas	**bazı az bilinen sözcükler**	**certains mots peu connus**	**some uncommon words**
heçî, heçik	ağaçtan çengel	crochet en bois	wooden hook
neam	deve kuşu	autruche	ostrich
ceft	palamut kabuğu, dabbaklıkta kulanılır	écorce de gland de chêne broyée utilisée dans la tannerie	acona shell, ground into a powder used in tanning leather

Hin cureyên endamên laş û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
CEGER, cerg, kezeb	**CİĞER**	**FOIE**	**LIVER**
kezebreşî, (kulecergî) kirin	(birini) verem etmek, kahr etmek	rendre qqn malade, excéder qqn	to disgust s.o., make s.o. sick
kezebreşî, (kulecergî) bûn	kahırdan verem olmak, hasta olmak	être excédé, devenir malade à cause de l'inconduite de qqn	to be disgusted, be sick (and tired)
cegerpola, cergpola	çok cesur, korkusuz, yiğit	preux, sans peur	fearless, brave, with nerves of steel
cegerperitî, kezeperitî	ciğeri pare pare olmuş, çok acı çekmiş	très affligé (litt. qui a le foie en lambeaux), très peiné (bouleversé)	extremely upset, extremely distressed
bêceger	korkak, ürkek, ciğersiz	peureux, poltron	cowardly
cegerhîz, cegerhilûk	yakınlarına aşırı düşkün	qui est très attaché à ses proches, sentimental	extremely attached to or doting on, one's children
cegersoj (cergsoz), cegerşewat, kezebşewat	yanık, duygulandıran	qui brûle les entrailles, très touchant	very moving, emotional
MIL, pî	**KOL**	**EPAULE**	**SHOULDER**
milpan, pîpan	geniş omuzlu	qui a des épaules larges	broad-shouldered
NEYNÛK	**TIRNAK**	**ONGLE**	**NAIL**
neynûksor	kırmızı tırnaklı, ojeli, mec. makyajlı şehir kadını	(litt.) qui a des ongles vernis; femme maquillée, urbaine	a woman whose make-up or nailpolish are overdone, city woman
neynûkpan	geniş tırnaklı	qui a des ongles larges	(s.o.) with long fingernails
LÊV	**DUDAK**	**LEVRE**	**LIP**
lêvsor	kırmızı dudaklı, dudaklarına ruj sürmüş, modern kadın	aux lèvres rouges; femme moderne, urbaine	with (red) lipstick, i.e., a modern woman
lêvdeqandî	dudakları tatulu; arap kadını	aux lèvres tatouées; fig. femme arabe	with tattooed lips, fig. Arab woman (bedouin)
PIŞT	**BEL**	**DOS**	**BACK**
piştzirav, newqzirav, navzirav, navtengzirav	ince belli	qui a la taille fine	svelte, thin-waisted
piştxûz, piştxûl, piştxwîl, piştxwar, piştçemyayî	eğik sırtlı	qui a le dos voûté	with bent back (decrepit)
piştmilk, piştqop, piştko, piştqov, piştkov(ik), piştkod, piştkubik, piştbimil(ik)	kambur sırt	bossu	hunchbacked, humpbacked
piştpan, milpan, qorikpan	sırtı geniş	qui a le dos large	with a broad back, broad-backed
piştrast : piştqayîm, ewle	emin	sûr, fiable	sure, confident; reliable, dependable
piştmêr, paşmêr	arka, çıkan, destekleyen, kollayan adam	homme de soutien, défenseur, partisan, garde	bodyguard, henchman,
pişt	sırtı güçlü olma; döl	soutien, arrières	support, backing
bêpişt	sırtı, desteği olmayan	qui n'a pas d'arrières, sans soutien	defenseless, lacking support or backing
piştber, paşber	son doğan çocuk (çoğu yerde erkek çocuk)	dernier-né	last born
ji pişta yekî bûn	birinin dölünden, zürriyetinden olmak	être de la descendance de qqn.	be descended from s.o.
piştgermî : pêbawerî	güven, itimad	confiance	confidence
piştgirî, piştevanî	destekleme	soutien, support	support
piştkulî	güvenirsizlik, gocunma	manque de confiance, suspicion à cause de mauvaise conscience	suspicion because bad conscience, lack of trust, confidence
piştedar, piştîdar	hamal	porte-faix, porteur	porter
piştî	sırtla taşınan yük	faix, fardeau, charge portée sur le dos	burden, load, bundle

Termên kompûterê

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
derok	priz	prise	port
derokên rêzeyî	seri prizler	prises en série	serial ports
derokên paralel	paralel prizler	prises parallèles	parallel ports
tûş	tuş	touche	key
klaviye	klavye	clavier	keyboard
prosesor	prosesor	processeur	processor
ekran	ekran	écran	screen
monîtor	monitor	moniteur	monitor
peydaker	araştırma motoru	moteur de recherche	search engine
lêgerk		navigateur	browser

Nûyitî :

Kurmancî

hejmarên 1 - 20

tevî ferhengoka wan a

kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî û

endeksên tirkî, fransizî û îngilizî.

440 rûpel. 300 FF, 90 DM, 450 SEK

Li Enstîtuya kurdî ya Parîsê û li Weşanxaneya Apec a Swêdê tên firotin

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

www.institutkurde.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**

Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 27 bihar 2000

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Cherbourgê

Civîna 27emîn ya ***Kurmancî*** di navbera rojên 14-20 gulan 2000an de li Fransa, li bajarê Şerbûrgê (Cherbourg) çêbû.

Beşdarên civînê li ser lîstikên gelerî, îdyomên kurdî, cureyên endamên laş, termên trafikê, xwarinên Serhedê û li ser peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de xebitîn.

Di vê civînê de Mustafa Aydogan (Qiziltepe), Lütfi Baksi (Xerzan), Michael Chyet (Waşington), Xosro Edbullahî (Selmas), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara ***Kurmancî*** de tên belav kirin.

Têbînî : *Hevkarê me Kek Newzad Şukrî (Dihok) di civîna 26an ya Kurmancî de beşdar bûbû, lê navê wî di vê hejmarê de derneketibû. Em jê doza lêborînê dikin.*

Nîşana trafîka Kurdistanê ya navneteweyî

lampeyên trafikê	trafik lambaları	feux de trafic	traffic lights
nîşan	işaret	signe	sign
nîşanên trafikê	trafik işaretleri	signes de trafic	traffic symbols
nîşanên rê	yol işaretleri	signalisation routière	road traffic symbols
lewheyên rê	yol levhaları	panneaux routiers	road signs

nişîvê bitalûke

hevrazê bitalûke

derbasgeh

çivaneka rastê

korerê

çiqerê

çarrêyan

lampeyên trafikê

rêya bisiklêtê

xaçerêya bêkontrol

otorê

xêzên rê, xîçên rê

Termên trafîkê

Amadekar: **Rojan HAZIM**

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
trafika gîştî	**genel trafik**	**trafic général**	**general traffic**
1. trafika bejahiyê*	kara trafiği	trafic terrestre	land travel, transport by land
2. trafika rêhesinî	demiryolu trafiği	trafic feroviaire	rail travel, transport by rail
3. trafika hewayî	hava trafiği	trafic aérien	air travel
4. trafika avê	su trafiği	trafic aquatique	transport by water
a. trafika deryayî	deniz trafiği	trafic maritime	sea transport
b. trafika çem û golan	akarsu ve göl trafiği	trafic fluvial	river transport

**Li hin deverên Kurdistanê ji bo bejahiyê* reşahî *jî tête gotin.*

1. **trafika bejahiyê**	kara trafiği	trafic routier	travel by road
rê	yol	route, chemin	road, way
rêwî (rêwingî, rêving, rêbiwar jî tête gotin)	yolcu	voyageur, passeur	traveller, passenger
rêwîtî (rêwingîtî, rêvingî, rêbiwarî jî tête gotin)	yolculuk	voyage	journey, trip
korerê	çıkmaz sokak	impasse	dead end, no outlet
rêya yekpê	tek kişilik yol	chemin muletier	narrow path
şiverê	patika	sentier	path, trail
kurterê	kısacık yol	chemin court	short way
rêya kurtebir, çolbir, rêya vebir	kestirme	raccourci	shortcut
çiqerê	ana yoldan ayrılan yol	route secondaire, embranchement	side road
kuçe	sokak	rue	street
kuçelok	daracık sokak	ruelle	lane, backstreet
kolan	geniş sokak, cadde	grande rue, avenue	large street, avenue, wide road
koberê	acil kullanım şeridi	bande d'arrêt d'urgence	emergency stop lane, hard shoulder
peyarêk	kaldırım	trottoir	pavement, sidewalk
derbasgeh	yaya geçidi	passage de piétons	pedestrian crossing
rêya sereke	ana yol	route principale	main road
navbirra rê	yol aralığı	terre-plein	traffic island
kertikên rê	yol kenarlarındaki uyarıcı şeritler	ligne d'avertissement routières	road shoulder marks
otorê	otoyol	autoroute	highway, motorway
çivanek	viraj	virage	curve, bend
çivaneka çepê	sola viraj	virage à gauche	curve to the left
çivaneka rastê	sağa viraj	virage à droite	curve to the right
durêyan	iki yol kavşağı	intersection de deux routes	fork in the road
sêrêyan	üçyol, üçyol kavşağı	carrefour ou intersection de trois routes	three-way intersection or T-jonction
çarrêyan	dörtyol, dörtyol kavşağı	carrefour de quatre routes	four-way intersection, crossroads
rêya bisîkletê	bisiklet yolu	piste cyclable	cycleway

Hinek ji xwarinên serhedî

-II-

Amadekar : **ELÎŞÊR**

MERGE, melzeme : *Goştê pez an ê kêrvoşkê, pîvaz û tirş.*
Dema ku goştê kêrvoşkê bê bi kar anîn, pîvaz nakin navê. Pêşî goşt tê pehtin û piştre tirş tê kelandin û dikin nav goşt.

DEM KEBAB, melzeme : *Goştê hûrkirî, badem, qeysî, nanê loş, bîbera reş.*
Goştê bi qasî serê du tiliyan hatî hûr kirin, tê pehtin. Piştre badem û qeysî tê sor kirin. Dema ku ev herdu melzemeyên han temam bûn, bîbera reş dikin ser û piştre jî bi nanê loş re tê xwarin.

'EVDÎGOR, melzeme : *Goştê hêrayî, savar, pîvaz.*
Goştê hêrayî, savar û pîvaz dikin nav hev û baş tê mizdan. Piştre ji vê melzemeyê libên mezinahiya wê bi qasî ku nava destê mirov tijî bike perçe tên çêkirin. Van liban di avê de dikelînin û piştî ku pijiya, derdixin û dixwin.

SAVARA MIRTIBKÎ, melzeme : *Savar, pîvazê hêşin, domatês û maydanoz.*
Çêkirina wê eynî wekî ya savarê ye.

BOZBAŞ, melzeme : *Goşt, pîvaz, bacanê reş, biharat û kartol.*
Ev melzemeyên han hemî bi hev re tên kelandin û piştre biharat dikin nav.
Li hinek ciyan kartol nayê bi kar anîn.

BORC, melzeme : *Goştê hestî, kelem, gizêr û pîvaz.*
Ev melzemeyên han hemî bi hev re tên kelandin.

MISEMBE, melzeme : *Goştê mirîşkan, pîvaz (gerek e zêde be), domatês, toza lîmonê.*
Pîvaz zirav zirav tê hûr kirin û di rûn de tê sor kirin. Piştre goştê mirîşkê yê hatî pehtin, domatês û toza lîmonê dikin nav û dikelînin. Misembe gerek e bi birincê re bê xwarin.

AVJAJ, melzeme : *Rûn, pîvaz, penîr, toraq û av.*
Pîvaz, penîr û toraq di nav rûn de tên kelandin. Piştre, ji bo ku zêde avî be
hinek av lê tê zêde kirin û bi nên re tê xwarin.

BINERD, melzeme: *Rûn, şîr, ar û mewîj.*
Rûn, şîr û ar (ard) dikin nav hev û piştre dikin nav tebsiyeke binê wê fireh û dipêjin. Li hinek ciyan mewîj jî dikin nav. Ev cûreyek kek e.

EGIRDEK, melzeme : *Melzemeyê wê wekî yê binerdê ye.*
Piştî ku pehtina wê temam dibe wekî devê şehriyê tê dekorasyon kirin û piştre şerbet dikin ser.

BIMBAR, DORAN, melzeme: *Rovî, goştê nerm, birinc, domatês, bîbera reş, pulbîber, maydanoz, salçe.*
Hür rojekê berê rovî dikin nav ava xwê û hinek sirke jî dikin nav ku baş paqij be. Perçeyên biçûk ji goşt tên çêkirin û dikin nav melzemeyên ku hene. Piştre baş li hev dixin û dikin nav roviyan û dipêjin.

HÛR, melzeme : *Hûr, goştê nerm, birinc, maydanos, bîbera reş, pulbîber, salçe.*
Roşek berê tê şûştin û dikin nav ava xwê. Pişt re dikin nav ava kel û hindurê wê û çermê ser bi kêrê baş tê verûştin. Piştre jî ew melzemeyên li jorê hene dikin navê û devê wê tê dirûtin û tê pehtin.

HÛR Û ROVÎ, melzeme : *Eynî melzemeyên ku ji bo hûr û roviyê ne.*
Di şûna yek û yek bê çêkirin, hûr û rovî bi hev re tên çêkirin.

SERÛPÊ, KELLEPAÇE, melzeme : *Ser û pê, sîr.*
Ser û pê baş tên kizirandin û pirçên serî baş tên rakirin. Gelek caran jî ew pirçên serî tên kur kirin. Piştre dikin avê û ew rojekê di avê de disekine. Piştre jî dikin dîzkê û baş dikelînin.

SÊLEQELÎ, QELÎSÊL, melzeme : *Goşt, sîrmast.*
Goşt perçe perçe tê hûr kirin û bêyî av tê pehtin heta ava xwe bikêşe. Pişt re derdixin û dikin nav sêlê û sor dikin. Paşê jî dikin tebsiyan û sîrmastê dikin ser û bi nanê sêlê yan jî nanê loş re dixwin.

HÊKERÛN, QEYXANE: : Rûn tê sor kirin û hêk di ser de tên şikandin.

XINGEL: ya bi goşt, ya bi toraq û ya bi penîr.
Hevîr dikin û piştre vedikin. Hevîrê vekirî çargoşe û piçûk jê dikin. Hundirê wê bi goşt, yan jî bi toraq, penîr tijî dikin. Devê wê digirin. Wan paşê di avê de dikelînin. Bi dû re germegerm dixin tebaxan, rûn û sîrmast di ser de dikin û dixwin.

HEJÎRÊN QELANDÎ: Rûn tê sor kirin û hêjîr dikin nav û diqelînin.

XOŞAV:
Ev cureyên han yên xoşavan tên çêkirin:
Xoşava zerdeleyan (qeysiyan)
Xoşava çirikên sêvan (çirik: ji sêv an karçînên hişkkirî re tê gotin).
Xoşava çirikên karçînan.
Xoşava mewîjokan (mewîjok: gêlasên hişkkirî).

Xoşava tevlihev (çirikên sêv û karçînan û mewîjok, yan jî zerdele û mewîj bi hev re).
Xoşava bihan.
Xoşava kişmîş yan jî mewîjan (kişmîş: mewîjên bêdendik)

TIRŞÎ:
Ev cureyên han yên tirşînan tên çêkirin:
Tirşiya keleman (mixelet)
Tirşiya alesorkan (cûreyek karçîn).
Tirşiya kerengan.
Tirşiya qerpîşokan (qerpîşok: helizê nû pijkoj dayî).
Tirşiya tevlihev: (kelem, xiyar, domatêsê hêşîn, pîvaz û bîber bi hev re).

Fêkî û pêxwarinên ji bo zivistanê tên hildan:
Sêvên çalê : (cûreyek sêv e û dikin çalê û ji bo zivistanê tê hildan.

Gwîzên şarankirî: (ev jî cûreyk gwîz e û qalikê wê gelek tenik û dirêjî ve ne). Gwîz tên şaran kirin û bi arîkên xanî ve tên daliqandin. Dema ku dibe zivistan tûnin xwarê û dixwin.

Tûyê hişkkirî: Havînan tû tên hişk kirin (piranî tûyê şîr) û qat qat datînin ser hev û dikin çapîkan û bi arîkên xanî ve dialiqînin. Ew kesên hal û wextê wan xweş be qatek tû û qatek hingivîn datînin ser hev û bi vî awayî ji bo zivistanê diparêzin.

Mastê girtî: Mast dikin denan û hinek rûnê nivişk datînin ser devan û hiltînin û dema ku zivistan tê dixwin.

Soxetan: Xwarina feqîran e. Hinek mast dikin nav dew û dikin denan û ji bo zivistanê hildidin.

Hin zexîreyên ji bo zivistanê tên hildan:
Qelî, keşk, rişte, savar, dan, penîr (penêrê bi sîrk, penîrê bi heliz û penîrê bi bitim), holiyên hişkirî, pestîla holiyan, çirikên karçînan, çirikên sêvan, mewîjok û hwd...

Sebzeyên ji bo zivistanê tên hildan:
baqle, lobî, bacanên reş, domates, kulindir, kelem, kartol û hwd.

Pincarên ji bo zivistanê tên hildan:
Xaxêz, karî çirêş cantirî, spîtak, gûlik, mendê û hwd.

Hin cureyên endamên laş û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : **Reşo ZÎLAN**

PÊ	**AYAK**	**PIED**	**FOOT**
pêpan	düztaban	qui a des pieds plats	flat footed
pêxwar	yamuk ayaklı	qui a des pieds tordus	flat footed
pêtapan, pêhirç	iri ve geniş ayaklı	qui a des pieds trop larges, déformés	having very wide or deformed feet
pêqerase, qalibbetal, pêtikpan	kocaman ayaklı aşın ölçüde büyüle olan	qui a des pieds trop grands, hors normes	having exessively big or outsized feet
pêşûnik	uzun ayaklı	qui a des pieds longs	having long feet
pêvajî, pêvaç	çarpık ayaklı	qui a des pieds torses	having twisted feet
pêqut, pêgirê	küt ayaklı	qui a des pieds courts et forts	having short, strong, feet
îdyom			
pêsivik	ayağına çabuk	qui a le pied léger, rapide	having light or rapid steps
pêstûr	zorba, zalim	despote, oppresseur	despot, oppressor
pêstûrî kirin	zorbalık etmek, zülüm etmek	opprimer, brutaliser	to oppress or mistreat
pêxwas	serseri, lümpen	va-nu-pieds, voyou	tramp, lout or hooligan
pêgiran	1) ayağına ağır, 2) gebe, hamile	1) qui a le pied lourd, lent ; 2) enceinte	1) having heavy or slow steps 2) pregnant
pêkolî, pîkolî	1) eşeleme, 2) sabırsızlanma, 3) azma, kurcalama	1) piaffage ; 2) le fait de piaffer	1) impatientce 2) to champ at the bit
		d'impatience ; 3) action de fouiner	(for animals: to paw the ground)
pêstûrk	kesilme, tıkanma (insan için)	essoufflement	out of breath
pêgermok, pêgermî	volta	les cent pas, promenade	a walle, a stroll
pêgermokê gerandin, pê germ kirin	volta atmak	faire les cents pas	to pace up and down
POR, PIRÇ, MÛ	**SAÇ**	**CHEVEU**	**HAIR**
porgij(îk), porgijgijî	dik ve kabarık saçlı	qui a des cheveux rebelles et emmêlés	who has rebellious, tousled hair
porxelek	halkalı saçlı	qui a des cheveux en forme d'anneaux	who has ringlets
porkurîşk, porxingil, porxingilok	kıvırcık saçlı	qui a des cheveux frisés	who has curly, or frizzy, hair, frizzy-haired
porlûle, porbadayî	bukle saçlı, lüle saçlı	qui a des cheveux bouclés	who has curly hair, curly-haired
porjûjî	kirpi saçlı	qui a des cheveux dressés (comme un hérisson)	who has hair standing on end (like a hedgehog)
porhenne	kınalı saç		black-haired
porbizin	kıl saçlı, saçı form almayan	qui a des cheveux difficile à coiffer	who has hair that's hard to keep tidy
porkulav, porgûnî, porgivîşk	keçe saçlı	qui a des cheveux emmêlés et durcis par la saleté comme du feutre	who has hair that's tangled and stiff and matted with dirt
porreş	siyah saçlı, kara saçlı		
porbelavî	dağınık saçlı	qui a des cheveux éparpillés, aux quatre vents	who has dishevelled hair
porzer, porzerînî	sarı saçlı	qui a des cheveux blonds	blond-haired
porbijî	yele saçlı	qui a des cheveux drus et longs comme une crinière	who has longs, straight hair like a mane
pirçhirç	ayı gibi fazla tüylü (vucut için)	vélu comme un ours	hairy as a bear
porsîs	akşın, albino	albino	albino
porşayik, porşahîk, pirçhilû, porhilû	düz parlak saçlı	qui a des cheveux lisses et brillants	who has smooth, shiny hair
porgurr	gür saçlı	qui a des cheveux drus et fournis	who has thick, long hair like a mane
porfirk	seyrek saçlı	qui a des cheveux clairsemés	who has thin hair
porzêr, porzêrînî	sırma saçlı	qui a des cheveux d'or	who has golden hair, golden-haired
porsor	kızıl saçlı	qui a des cheveux roux	who has red hair, red-haired
porspî	ak saçlı	qui a des cheveux blancs	who has white hair, white-haired
porkurt	kısa saçlı	qui a des cheveux courts	who has short hair
pordirêj	uzun saçlı	qui a des cheveux longs	who has long hair
porweşiyayî	saçı dökülmüş	qui a perdu ses cheveux, chauve	to be bald

porberdayî	örülmemiş saç	qui a des cheveux non tressés	who has disheveled hair
porspî	yaşlı, ak saçlı, deneyim sahibi	vieux, vieille, femme expérimentée qui conseille la jeune mariée	an experienced older woman who advises a bride
pordirêj	kadın		long-haired, woman
POZ, difin, bêvil*	**BURUN**	**NEZ**	**NOSE**
pozkerimî, bêvilkerimî, pozkermitî	çicek hastalığından dolayı burnu yara izleri taşıyan	qui porte au nez des cicatrices de la variole	who has a pock-marked nose
pozkurmî	marazlı burun	qui a le nez infecté	who has an infected nose
pozkov, bêvilkov	kısa ve burun delikeri gözüken kalkık burun	qui a le nez court et rectroussé dont les narines sont en vue	who has a short snub nose with blaring nostrils
pozbilind, difinbilind, kepîbilind, dinfinberz, bêvilbilind	burnu havada, mağrur, kibirli	hautain, arrogant	haughty, arrogant

* Têbînî : çend cureyên pozan berê di hejmara 18an ya Kurmancî de derketine.

Îdyomên kurdî

Amadekar : **Hemîd KILIÇASLAN**
Mustafa AYDOGAN

kurdî	**turkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
ji yekî pelikandin (ez ji te dipelikînim)	birinden çekinmek	craindre quelqu'un	to feel challenged by someone; to have something to fear from someone
ji dupelikiya wî de nas kirin> ez wî ji dupelkiya wî de nas dikim	birini çocukluğundan beri tanımak	connaître qn depuis son enfance (ses premiers pas)	to have known someone since child-hood, to know someone's background
ji tiliya xwe bêhn kirin > ma min ji tiliya xwe bêhn kiribû; ji xeybê zanîn	nerden bilebilirdim ki	comment aurais-je pu le savoir? aurais-je flairé de mon doigt? (lire dans une boule de cristal?)	how was I supposed to know? (lit. in a crystal ball?)
ji tira xwe re dibêje wêde; ji qûna xwe re dibêje wêde	kendini çok beğenmiş, kıçına çekil ordan seni tanımıyorum diyen	très imbu de lui-même (litt. qui ne reconnait pas ses pets et veut les cacher)	said of conceited people: he tells his own farts 'Get away from me', i.e., he ignores or denies his past faults
ji yekî / tiştekî piştkul bûn	bir dosta veya bir şeye bel bağlayamamak, beli bükük olmak	on ne peut pas être sûr de qn à cause de ses fautes passées	to lack confidence in someone because, because of past faults, to have given up on others, not to be able to depend any more on someone
kaya şil firotin; giyayê xwe ter dan	ne suç işlediğinin farkında olmak	(litt. vendre de la paille mouillée) être conscient d'avoir commus une mauvaise action	(quiet and nervous) because one has committed an offense and is aware of it
kerek ji ber 'aciz e; kîrê wî naçe gorakê; kîrê wî naçe ferek gore	eşek kadar büyük olmak, büyük olmasına rağmen çocukça davrananlar için söylenir	il est grand comme un âne ou sa verge ne tient pas dans une chaussette tellement il est grand mais il agit comme un enfant	he is a grown man, but is still behaving like (or doing the work of) a boy
kerrên wan li korên wan gerandin(/hesilandin)	perişan etmek, darmadağın etmek	provoquer la déroute de ses ennemis (litt. faire de sorte que leurs sourds cherchent l'onde de leurs aveugles)	to rout his enemies (lit. to make their deaf dependent on their blind)
kes nizane, ka bezê guhê bavê wî ji kû ye	soyu sopu belli olmayan	nul ne sait de qui il descend, nul ne connait son pedigrée	no one knows what his descent or pedigree is (i.e., whether or not he is a bastard)
ketin pêxîla yekî; ketin pêsîra yekî; ketin ber sîngê hev; bi difna yekî ve man	biribirine düşmek	s'en prendre à qn, se quereller avec qn	to pick a quarrel, get into a fight or argument
ketin qirika yekî; ketin gewriya hev	boğazlaşmak	s'empoigner	to try to get at someone's throat, to come to blows
ketin ber destan	yardıma ve bakıma muhtaç bir duruma düşmek	sombrer dans la dépendance, avoir besoin de l'aide et des soins d'autrui	to be unable to care for oneself any more, to be in need of someone else's help
ketin ber lingan; ketin ber pêyan	ayağa düşmek	(litt. tomber sous les pieds) ne pas pouvoir se mouvoir par soi-même, être dépendant	to become needy (in a humiliating manner)
kevanê wî kerik e.	sorun yaratmayan, uyumlu	(litt. son arc est silencieux) il est souple; il ne fait pas d'histoire, il s'adapte aisément	he doesn't make waves; he doesn't rock the boat; he doesn't complain, argue, or make trouble (literally 'His bow is quiet')
kewê xwe di mijê de bernedan	iyice düşünüp taşınmadan bir şeye girişmemek	(litt. ne pas lâcher sa perdrix dans le brouillard) ne pas entreprendre une action sans mûre réflexion	to look before you leap (literally 'not to let one's partridges loose in the fog')
keviran diavêje gûyê xwe; bi keviran dide gûyê xwe	budalaca davranan	il agit stupidement (litt. il lance des cailloux contre ses execréments).	said of fools : He shoots himself in the foot (literally 'he throws stones at his own dung')
kevirek danîn ser; ne hilîne ne deyne	meseleyi kapatmak	stopper net une discussion, éviter de parler de qch (litt. poser des pierres dessus)	to end the discussion, to forget the whole thing
kezeba yekî anîn xwarê; kezeb di dev re derxistin	birini çileden çıkarma	exaspèrer qn, excéder qn par des actes ou propos contrariants. (litt. faire dégurgiter le foie de qn)	to make someone ill (with one's annoying actions), to drive someone up the wall
kezebker; kezebhilûk	yavrusuna çok düşkün	aux petits soins avec ses petits, qui couve et gâte ses enfants	doting on one's children, spoiling one's children
kezeba xwe dan ber bê (bayê bêrîn)	yüreği soğumak	se sentir soulagé après des troubles ou ennuis (litt. exposer son foie au vent)	to take one's frustrations out on someone (by soundly beating someone up)
kezeba xwe hênik kirin	yüreği rahatlamak	avoir le coeur soulagé (litt. rafraîchir son foie)	to feel relieved
kezeb qetandin	ölesiye korkmak	avoir une peur bleue (litt. rompre le foie)	to be scared to death
kezeba wî bez girtiye	soğuğa meydan okuyan	il défie le froid (litt. son foie est engraissé)	he can stand the cold; He is not afraid of the cold
kezebreşî kirin	kahırdan verem etmek, hasta etmek	rendre qn malade, exaspérer qn, (litt. noircir le foie de qn)	to make someone sick or furious, to annoy or disgust someone
kezeb şewitîn	cîgeri yanmak	avoir beaucoup de peine (litt. avoir le foie qui brûle)	to feel bad or sorry (for someone)
kirasê wê li wê ye; dawa wê li ser wê ye	aybı örtülü	sa faute est couverte, dissimulée	his fault is covered up
kirasekî lê bike	bir kılıf bul	trouve-lui un habillage, une justification (litt. une robe)	to dress it up, find a justification
kirasekî lê bibire	ona bir değer biç	donne-lui un prix, fixe une valeur (litt. découpe-lui une robe)	set him a price (lit. cut him a suit)
kirasan dibire	sürekli sorun yaratan	il crée constamment des problèmes (litt. il découpe des robes)	he's always causing problems (lit. he's cutting a suit)
kirasê nedirûtî lê kirin; kirasê nedirûtî xistin stû: buhtan		calomnier qqn, (litt. habiller qqn d'une tunique non cousue)	slander someone (lit. an unsewn suit)
kirê devan li qûna pisîkan rast kirin	biribirine hiç uymayan şeyleri uydurmaya çalışmak	vouloir combiner ou accorder des choses incompatibles (litt. faire assumer aux chats les actes des chameaux)	wanting to do incompatible things (lit. make cats act like camels)
kîrekî herrînî jê re çêkirin	yumurtaya kulp takmak	(litt. affubler qn d'une verge en boue); gaspiller son énergie à faire des choses impossibles et innefficaces	to waste effort on doing the impossible (lit. beating someone with a rod of mud)

kodika vala li ya tije xistin	kaybedecek şeyi olmamak	(litt. frapper le bol vide contre le bol plein) n'avoir rien à perdre à tenter sa chance	having nothing to lose by trying
kokana berxê, li ber qula gur kutan	kuzuyu kurda teslim etmek	jeter l'agneau dans la gueule du loup	throwing the lamb to the wolves
korfeleqî lê rast hatin; ji korfeleqî ve lê rast hatin.	tesadüfen rastgelmek	rencontrer qn par hasard, fortuitement	meeting someone by chance
korfeleqî = darteleqî = qûnfeleqî = topteleqî :	rastgele, tesadüf	par hasard, fortuitement	by chance, accidentally
kuçe li xwe badan	sıvışmak, izini kaybettirmek	déguerpir, faire perdre sa trace	to leave, to vanish
kûçik nema nên ji destan digire	rezil rüsva olmak	être couvert de honte (au point que même un chien refuse de prendre du pain de ses mains)	to be covered in shame (lit. even a dog won't accept bread from him)
kul bişkivandin	yarasını deşmek, derdini deşmek	remuer ses plaies	re-open ones wounds
kulzik = zikreş	kinli, kini olan	haineux, rancunier (litt. qui a le ventre noir)	resentful, to hold a grudge (lit. to have a black stomach)
kumê Elo li serê Welo kirin; kumê Elo li serê Celo kirin	Ali'nin külahını Veli'ye, Veli'nin külahını Ali'ye giydirmek	habile, qui mène ses affaires en se jouant des uns et des autres	cunning, someone who plays people off against one another
kum li serî fireh bûn; serî lê mezin bûn	koltukları kabarmak	avoir la grosse tête (litt. avoir le bonnet qui enfle)	to be big headed (lit. to have a big hat)
kum li serî fireh kirin	koltuk vermek, pohpohlamak	flatter, flagorner qn (faire enfler le bonnet de qn	to flatter
konê wî ji nav waran rakirin; ji nav rakirin	mahvetmek, ocağına incir ekmek	anéantir, détruire qn (litt. faire disparaître sa tente)	anihilate, destroy someone (lit. make their tent disappear)
keda wî bi avê de çû; kada wî bi erdê de teqiya	emeği boşa gitmek	son travail a été vain, son oeuvre est allée à vau-l'eau	all his toil (or labor) was in vain, or was wasted
kepîyê (/pozê) xwe badan	burun kıvırmak	rejeter avec dédain, dédaigner	to contemptuously turn down or reject an offer
kumê (/şaşika) xwe danîn ber xwe	külahını önüne koyup düşünmek	(litt. poser son bonnet devant soi) réfléchir longuement pour prendre une décision	to think things through to reach a decision (lit. place one's hat before one)
kumikê bênamûsiyê dan serê xwe; cilika bênamûsiyê kişandiye serê xwe; kirasê bênamûsiyê kiriye ber xwe	her türlü namusuzluğu kabullenmek	se résigner à l'infâmie, à linsustice, l'affront sans réagir (litt. se couvrir la tête du bonnet de déshonneur)	to accept scandalous behavior (or being mistreated or dishonored) without resisting; to close one's eyes and pretend not to see injustice)
kepî êxistin her derî de; pozê xwe xistin her derê	burnunu her deliğe sokmak	mettre son nez partout, se mêler de tout	to stick one's nose into everything; to be meddlesome

Lîstikên gelerî

Amadekar : **Selam NÛMAN**

Birr, lîstika girrê, topşeq : beşdarên lîstikê dibin du ber (birr) : A û B. Her birrek bi hindikî ji 3 kesan pêk tê. Birra Ayê li dora komikê (kêlê, hoçikê, tilhoçikê, qomkê) belav dibin. Birra Ayê ji aliyekî ve komikê diparêze ji bo kes ji birra Byê li çirra (birra) wan nexe û ji aliyekê din jî endamên birra Byê bigirin, yên tên girtin dişewitin û ji lîstikê derdikevin.

Mirovên Ayê di van halan de dişewitin :
1- Ger yek ji Byê li navbera yekî Ayê û qomikê bixe, ew mirovê Ayê dişewite ;
2- Ger yek ji Byê li navbera du kesên Ayê bixe, herdu kesên Ayê bi hev re dişewitin ;
3- Ger yek ji Byê di navbera qomikê û çend kesên Ayê re derbas bibe, ew kesên Ayê hemû dişewitin ;
4- Ger yek ji Byê lingê xwe deyne ser qomikê, wê gavê hemû kesên Ayê dişewitin. (Ji vî halî re dibêjin çirra qomikê yan kêl kirin).

Mirovên Byê jî bi vî awayî dişewitin :
Ger yek ji Ayê destê xwe li yekî Byê bide, ew kesê Byê dişewite.

ji birra kesên ku kelê (qomikê) diparêzin re dibêjin yên ber deriyan.

serbirr : serekê birrê, serekbirr

şilmeziwa, (*tir.*) yazıtura, (*fra.*) pile ou face, (*îng.*) heads or tails
qomik : kêl, hoçik, tilkoçik, komik (*tir.*) korunacak kaleyi temsill eden dikili taş ya da elbise künmesi (*fra.*) grosse pierre ou amas de vêtement qui fait office de forteresse à défendre (*îng.*) pile of stones or clothes acting as goals

Çavgirtînk : veşartok, çavberdik, çavveşartik, çavnigan, çavgirtinok
(*tir.*) saklambaç, (*fra.*) cache cache, (*îng.*) hide and seek

Yek ji lîstikvanan çavên xwe digre (pîrik) û yên din xwe vedişêrin. Kesê ku çavên xwe digire, heta dehan dihejmêre û bi dû re çavên xwe vedike û dibêje "ez hatim" li hin derên din dibêjin "berdok, şîr û şemamok".
- yê ku ji aliyê kesê ku dêya wî ye, tê dîtin dişewite û ew dibe pîrik.
- lîstikvanê ku berî pîrikê xwe bigihîne niqê xwe xelas dike (naşewite).

Pîrik : (*tir.*) ebe, (*fra.*)..... , (*îng.*) "it" in cildren's games

Çavşûtenek : Awayek veşartokê ye piranî di şevên tavehîvê de dileyizin.
Lîstikvan dibin du birr. Birrek ji wan li ber şûtê (xêzek an nîşanek e li ser dîwar, dar an zinarekî) dimînin, çavên xwe digirin. Piştî ku çavên xwe vedikin, yek ji wan li ber şûtê dimîne û şûtê diparêze jê re şûtvan dibêjin û yên din diçin li lîstikvanên birra din ku xwe veşartin digerin. Divê ku yek ji wan yên veşartî, yek bi tenê jî bê û destê xwe li şûtê bide, birra ku li ber şûtê bû der dide (winda dike).

Nikilkê : hindilkê. Cihê lîstikê tê xêz kirin, ev cih çargoşe ye, qasî saha voleybolê ye. Lîstikvan dibin du birr. Yek ji birra Ayê, bi nikilkê (bi lingekî) pey hemû kesên birra Byê dikeve û hewl dide wan bigire. Ger lingê wî lîstikvanî gihişt erdê ewê bişewite û derkeve. Bi vî awayî hemû kesên birra Ayê yek bi yek dekevin saha lîstikê. Dive hemû kesên birra Byê bêne girtin ji bo ku birra Ayê serkeve an na ewê lîstik ji nû ve bê lîstin.

Xeta : Kulîkulî, ferşane, banê xanî, kîpî, çolanê, çixêzê, teytork
(*tir.*) çizgi oyunu, (*fra.*) marelle ?, (*îng.*) hopscatch
Hingilyo : turane, tûr (V. Explication)

Qaç : çors, tefs (v. Explication)
(*tir.*) elaysı genişliğinde yassı taş ve bu taşla oynanan oyun
(*fra.*) galet de la grosseur de la paume et une variante de pétanque avec lequel on joue, (*îng.*) pebble the size of one's palm or a variety of bowls

Qehfik : qafik
(*tir.*) kırılmış çömlek parçaları ve onlarla oynanan bir oyun
(*fra.*) tesson de poterie et le jeu avec lequel on joue
(*îng.*) shard of pottery or a game

Sêgav : lîstikvan ji xêzeke diyar ve sê gavên li pey hev diavêjin, yê ku dûrtir here qazanc dike.

Xweçengkirin : xweavêtin, xwehilavêtin, (*tir.*) atlama, (*fra.*) bond, saut, (*îng.*) jump

Cotkanî : xwe çengkirina bi her du lingan
(*tir.*) iki ayağı bir araya getirerek sıçrama, (*fra.*) saut fait en piquant les deux pieds
(*îng.*) a hop or jump on both Feet at one

Kevirê qewetê, kuçê quwetê
(*tir.*) güç denemesi için atılan ağır taş, en uzağa atan kazanır
(*fra.*) grosse pierre que les concurrents essaient de lancer aussi loin que possible ; sorte de lancer de disque.
(*îng.*) large stone that contestants try to throw as far as possible, as in discus throwing

Kevirê cerabê : kevirê giran ê ku ji bo cêribandina qeweta xwe hiltînin.
(*tir.*) güç denemesi için kaldırılan ağır taş
(*fra.*) pierre lourde que les concurrents soulèvent à tour de rôle pour prouver leur force, sorte de haltère primitive.
(*îng.*) heavy stone that contestants try to lift - primitive weight lifting

Kevirane : dûravêtina kevirên ji destekî hûrtir ; yê ku dûrtir diavêje bi ser dikeve
(*tir.*) uzağa taş atma ; en uzağa atan kazanır
(*fra.*) lancer de cailloux ; celui que lance au plus loin gagne le jeu.
(*îng.*) throwing pebbles - game is won by whoever throws furthest

Çomerkê xeramerkê, gundogundo xerabe : Ev lîstik di hêvrohnê (tavehîv, taveheyv, hîveron) de tê lîstin. Du birr dilîzin. Birra Ayê di cihên talde û axpînk de bi tiliyên xwe xetan dikişîne. Piştî wê birra Byê li wan xetan digere û xerab dike. Çiqas xet mabin weqe qal li birra Byê dimîne. Dûre birra Byê û Ayê cîh diguherin.

Sêqûçê, sêqûç kê : Du birr dilîzin. Bi kevirekî girover/çorsekî ew qûç tên xerab kirin. Piştî wê, birra A û Byê cîh diguherin.

Kêlanê, kêlvêlok, kêlê : Du birr dilîzin. Her birr 3 kêlan datîne. Navbera her kêlekê bi qasî gavekê ye. Birra Ayê yek bi yek kevirekî qasî lepekî diavêje kêlên birra Byê. Eger ew kes kêlekê bixîne, heqê wê heye ku kevirekî din biavêje. Heke du kêl xistin, heqê wî heye ku sê keviran biavêje. Heke birra Ayê hersê kevirên birra Byê nexîne, hingê dibe dora birra Byê ku biavêje. Kîjan birr hersê kevirên birra din bixîne bi ser dikeve. Cezayê birra ku lîstik wenda kiriye ew e, divê kesên birra biserketî li pişta xwe siwar bikin û tibabekê bigerînin (li hin deran cilên wan ji wan dikin).

Gog, goganê : Du birr dilîzin. Birra Ayê, ji niqteyekî, bi darekî li gogê dixe. Heger birra Byê gogê li hewayê bigire ewê birra Ayê bişewite û bibe dora birra Byê ku li gogê bixe. Heger gog neyê girtin, ew kesê ku li gogê xistiye dê here niqteyeke din ku bi qasî 20 gavan dûrî niqteya pêşîn e û vegere cihê xwe yê berê. Ger bira Byê gog avêt û li lîstikvanê birra Ayê xist ewê birr cihên hevûdu biguherin.

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

- II - DI TIRKÎ DE

Amadekar : **Reşo ZÎLAN**
Behroz ŞUCAÎ

Ç

çabuk : çapûk, çepûk, *far.* : çabuk, *peh. :* çapuk	vite, rapide, rapidement, agile	quick, fast, swift, agile
çadır : çadir,çandir; çator (çadirên kevn), *far.*: çadur, *peh.*: çatur, *sans.*: çatra	tente	tent
çakal : çeqel, *far.*: çeẍal, şeẍal, şegal, *peh.*: şegal	chacal	jackal
çakı : çaqû, çeqû, *far.*: çaqû	canif	pocket knife, clasp knife
çalak : çalak, *far.*: çalak	agile, rapide, prompt	agile, swift
çanak : çanax, *far.*: cunaẍ	pot de terre	earthenware pot
çanta : çente, *far.*: çente	sac	bag
çapraz : çeprast, çepras, *far.*: çepras, çeprast	croisé, transversal, de biais	crosswise, transversal
çardak : çardax, çartaq, *far.*: çartaq, çehartaq	treillis, tonnelle	trellis, bower
çare : çare, *far.*: çare, *peh.*: çarek, çar	remède, moyen	remedy, cure, way, means
çargah : çargah, *far.*: çargah	un makam ou mode musical	a simple makam or oriental-music mode
çarık : çarix, çarox, *far.*: çaruẍ, çaruq	sandale en cuir brut	rawhide sandal
çark : çerx, *far.*: çerx, *sans.*: çakra	roue	wheel
çarmıh : çarmîx, çarmix	crucifix, croix	cross on which criminals were nailed
çarnaçar : çarneçar	bon gré mal gré, volens nolens	willy-nilly, whether one likes it or not
çarşaf : çarşev, *far.*: çadurşeb	1) drap de lit, 2) tchador	1) bed sheet, 2) chador
çarşamba : çarşem, çarşemb, çarşembî, *far.*: çarşenbe	mercredi	Wednesday
çarşı : çarsû, çarşî, *far.*: çarsû, çaharsû	bazar, centre-ville, commerçant, souk	shopping district, market quarter
çavdar : çewdar, çawdar, çewder, *far.*: çavdar, *lat.*: secale cereale	seigle	rye
çayhane : çayxane (çay ji zimanê çînî), *far.*: çayxane	salon de thé	tea house
çehre : çehre, çihre, rû, *far.*: çihre, *part.*: çihreg	visage, aspect, apparence, face	face, aspect, appearance
çek : çek (yên bankeyê, pere), *far.*: çek	chèque	check
çekiç : çakûç, çekûç, çakîç, *far.*: çekuş, *peh.*: çekuç	marteau	hammer
çelenk : çeleng (gul), tacegul, *far.*: çeleng	couronne (de fleurs), guirlande	wreath, garland
çelik (çelik çomak) : çiling, *far.*: çiling	bâtonnet	tipcat
çeltik : çeltûk, çiltûk, *far.*: şeltûk, çeltûk	riz non décortiqué	rice in the husk
çember : çember, *far.*: çenber, *peh.*: çember	cerceau, cercle	hoop, flat ring of wood or iron, cercle
çene : çen, çene, çenge, çeng, erçen, erzen, erzing, *far.*: çane	menton, mâchoire	chin, jaw
çengi : çengjen, çengî, *far.*: çengî	danseuse publique	public dancing girl
çengel/çangal : çengel, çengal, çingal, *far.*: çengal	crochet	hook
çenk : çeng (alaveke mûzîkê) *far.*: çeng, *peh.*: çeng	lyre orientale	oriental lyra
çenk : çeng, *far.*: çeng	croc d'un oiseau de proie	claw of a bird of prey
çepel : çepel, *far.*: çepel	sale, saleté	dirty, dirt, filthy, muddy
çeper : çeper, *far.*: çeper	balustrade, haie	fence, wall
çerçeve : çarçove, çerçeve, *far.*: çarçûbe	cadre, encadrement d'une fenêtre	frame, window frame
çerçi : çerçî, *far.*: çerçî	camelot, marchand ambulant	peddler
çeşme : çavî, çehvîk, çeşme, *far.*: çeşme, *peh.*: çeşmeg	fontaine, source d'eau	fountain, spring of water
çeşni : çêj (tehm/tam), *far.*: çaşnî, *peh.*: çaşnîk	goût, saveur	taste, flavor
çevgen : çogan, çov (çûv), ço, çem, *far.*: çowgan, *peh.*: çopigan	club de polo	polo stick
çevik : çapûk, çepûk, sivik, *far.*: çabuk, *peh.*: çapûk	agile, vif, leste	swift, nimble, agile
çeyrek : çarîk, çaryek, çarêk, *far.*: çarek	quart	quarter, one fourth
çınar : çinar, *far.*: çinar, *peh.*: çinar	platane	plane-tree
çıra : çira, *far.*: çiraẍ, *part.*: çiraẍ	lampe, lampion	oil lamp, lamp
çırak : çirax, *far.*: çiraẍ, *part.*: çiraẍ	apprenti, novice	apprentice, novice
çıkrık : çirik, çixrix, çerx, *far.*: çerx-i ça, *sans.*: cakra	trevil	spinning wheel, pulley
çırpı : çirpî, çilpî	brindilles, broussailles	dry twigs, chip, clipping
çırpmak : çirpîn/çirpandin	secouer, claquer, épousseter	to beat with short, repeated blows
çiçek : çîçek, *far.*: çîçek, çeçek, *sans.*: çeçeke	fleur	flower
çift : cot, coht, *far.*: cuft, *peh.*: cog	couple, pair, double	couple, pair, double
çifte : çifte	doublet, paire, double	paired, double
çil : çîl (spî), *far.*: çîl (ji bo hespê dest û pê spî)	moucheté, tacheté	freckle, speckle, freckled
çilav : çilaw, *far.*: çîlav, çîlev	plat de riz bouilli	dish of boiled rice
çile : çîle (ji çileya derwêşan), *far.*: çille	épreuve, souffrance, peine	ordeal, trial, suffering
çile : peng, gulîfk, gacik, gac, kelef, çîle, *far.*: culle	écheveau	hank, skein
çilekeş : çilekêş, *far.*: çillekeş	qui endure une peine, une épreuve	endurer, sufferer
çilingir : çilingêr, *far.*: çilinger, çilînger, çîlanger, *peh.*: çîlenker	serrurier	locksmith
çimen : çîmen, *far.*: çemen	gazon, pelouse	garden grass, lawn
çingene : cingene, cengene (= poşe, qereçî), *far.*: çengîyan	gitan	gypsy
çini : çinî, çînî (ji ber ku ji Çînê hatiye), *far.*: çînî (amanên spî)	porcelaine	porcelain, china
çir : çîr, çîrik (ji bo hin mêweyên hişkkirî)	fruits séchés (abricot, prune, poire, etc.)	dried apricot, prunes
çirkef : çirkav, çîrkef, *far.*: çirkab	1) cloaque, 2) individu dégûtant	1) foul water, sewer, 2) disgusting fellow
çirkin : çirkîn (kirêt), çîrk *far.*: çirkîn, *peh.*: çirkên	1) laid, 2) infâme, odieux	1) ugly, 2) shameful, disgusting
çivit : çivîd, çivît, civît, çiwît	indigo	indigo, washing blue
çıvıdi : çivîdî, çivîtî	bleu indigo	indigo blue
çoban : şivan, *far.*: şeban, çûpan, *peh.*: şuban	berger, bouvier, vacher	shepherd, herdsman, cowboy
çor : çor, erdê çor, *far.*: şûre	aride	arid, barren
çorak : çorax, *far.*: şûre, şûrezar	terre aride	arid or barren soil
çorap : gore, *far.*: cûrab, gorab	chaussette	stocking, sock
çorba : şorbe, şûrbe, *far.*: şûrba	soupe	soup
çöl : çol, çolistan, *far.*: çûl	désert	desert, waste land
çömçe : çemçe, çemçik, çoçik	louche	ladle
çöp : çov, ço, çop, *far.*: çûb, *peh.*: çob	fétu, balayure, ordure	chip, stalk, peduncle, garbage
çubuk : çopik, şiv, şivik, *far.*: çûbek	rameau, barre, verge	rod, bar, wand, staff
çuha : çoxe, coxe, çûxe, çox, çux, *far.*: çûxe, çûxa	drap grossier	broadchoth
çuval : çewal, çiwal,çiwan, cuhal, cuwal, çiyal, çal, *far.*: çuwal, *peh.*: gewal, cuwal	sac, gros sac	sack

çûk : çûk (= bilik, bilo, lûlik), *far.*: çûk	zizi	willy, penis
çünkü : çunkî, çunkû, çimkî, çimakî, çimku, çunke, çiko, çikû, *far.*: çunkî	parceque	because, for
çürük : çurûk, çirûk (rizî), *far.*: çurûk	pourri, gâté, putride, moisi, rance	rotten, putrid, unsound

D

dem : dem (zeman), dem (ya çay û xwarinê), *far.*: dem	1) moment, instant, temps, 2) infusion	1) moment, time, instant, 2) infusion
dadı : dadik, dadûk, dayîn, daşîr, *far.*: dade	nourrice	child's nurse
dağ : dax, *far.*: 1. daẍ (kel), *peh.*: 1. dak 2. daẍ	marque au fer chaud, blessure	brand made with a hot iron, cautery
damar : tamar, damar, *sans.*: tamar	veine	vein, blood-vessel
danışmak : tanişîn (danişîn) *far.*: danisten	consulter, demander avis	to consult (about)
dayı : dayî, *far.*: daî	oncle maternel	maternal uncle
değme : degme, (degmen, be degmen bi soranî)	n'improte qui, personne	every, any
dehliz : dehlîz, *far.*: dehlîz, *peh.*: dehlîz	vestibule, corridor	entrance-hall, corridor
derbeder : derbider, derbeder, *far.*: derbeder	vagabond, clochard	vagrant, tramp
derbent : derbend, *far.*: derbend	passe de montagne, défilé	mountain-pass, défile
derdest : derdest, *far.*: derdest	mettre la main dessus, arrêter, saisir	to arrest, to seize
dergah : dergeh, *far.*: dergeh, dergah, *peh.*: dergah	1) court d'un roi, 2) couvent, ermitage	1) court of a king, 2) covent
derkenar : derkenar, *far.*: derkenar	note marginale, post-scriptum	marginal note, post-script
derman : derman, *far.*: derman, derman	remède, médicament	remedy, medicine
dert : derd, *far.*: derd, *peh.*: derd, *part.*: derd	peine, chagrin, souci, souffrance, maladie	pain, suffering, sorrow, illness
derunî : derûnî, hindurî, *far.*: derûnî	interne, mental, spirituel	inner, internal, mental
derviş : derwêş, *far.*: derwîş	derviche	dervish
derya : derya, zerya, *far.*: derya, *peh.*: deryap	mer	sea
destan : destan, dastan, *far.*: dastan, *peh.*: dastan	épopée, ballade	epic, ballad, tale
deste : deste, *far.*: deste, *peh.*: destek	banquet, gerbe, poignée	bunch, bouquet
destek : destek	appui, soutien	support, prop
destur : destûr, *far.*: destûr, *peh.*: destwer	permission	permission, leave
dev : dêw, *far.*: dîv, *peh.*: dêw	1) ogre, démon, 2) géant	1)ogre, demon, devil, 2) giant, gigantic
diba : dîba, *far.*: dîba, *peh.*: dêpak	1) brocart, 2) peau et visage de velours	1) silk tissue, 2) velvet skin and complexion
diğer : din (di, dî, dîtir, dîke), *far.*: dîger, diger, *peh.*: dîtîker	autre, autrui	other, the other
dilbaz : dilbaz, *far.*: dilbaz	charmant, séducteur, beau parleur	eloquent, flirt, flirtatious
dilber : dilber, *far.*: dilber	beauté, qui ravit le cœur	beautiful woman, heart-captivating
dirgen : dirgan (= şene, melhêb)	fourche	pitchfork
divan : dîwan, *far.*: dîvan, *peh.*: dêwan	1) conseil d'Etat, 2) cour d'un roi ou seigneur	1) Council of State, 2) Court of a king or lord
divane : dîwane, dîn, *far.*: dîwane, *peh.*: dêwaneg	fou, dérangé	foolish, crazy, insane
divanhane : dîwanxane, *far.*: dîwanxane	cour, salon de réception	court, large hall of reception
dizdar : dizdar, *far.*: dijdar	commandant d'une forteresse	constable, warden of a castle
dolab : dolab, *far.*: dolab	armoire	cupboard, wardrobe
domalan : dobelan, *lat.*: tuber melanosporum	truffe	truffle
dost : dost, *far.*: dost, *peh.*: dost	1) ami(e), 2) amant, maîtresse	1) friend, 2) lover, mistress
dostane : dostane	amicalement	friendly
dubara : dubare, *far.*: dubare	bis, une seconde fois	twice
duçar : duçar (duçar bûn), *far.*: duçar	(être) sujet à, (être) affligé de	subject (to), afflicted (with)
dudu : tûtî (papaxan), *far.*: tûtî	perroquet	parrot
duman : dûman, dû, *far.*: dûman	fumée	smoke, fumes
dut : tû, tût, *far.*: dûd, *peh.*: dûd	mûr	mulberry
duvar : dîwar, *far.*: dîvar, *peh.*: dêwar	mur	wall
dügah : dugah, *far.*: dugah	nom d'un makam	one of the oldest compound makams
düğme : dugme, *far.*: tukme, dukme	bouton	button
dümdar : dumdar, *far.*: dumdar	arrière-garde	rear guard
dürbün : dûrbîn, dûrebîn, *far.*: dûrbîn	jumelles, téléscope	fieldglass, telescope

E

ebru : brû, brî, birih, birhî, bireh, *far.*: ebrû, *peh.*: brûg, brûy	sourcil	eyebrow
efsane : efsane, *far.*: efsane, *peh.*: efsan	légende, mythe	legend, myth
efsanevî : efsaneyî, *far.*: efsane'î	légendaire, mythique	legendary, mythic
ejder : ejder, ejdiha, *far.*: ejder ejdeha, *peh.*: azidehag, *part.*: ejdehag	dragon	dragon
encam : encam, *far.*: encam, *part.*: hencam, *peh.*: hencam	résultat, conclusion	result, conclusion
encümen : encumen, *far.*: encumen, *peh.*: henzemen	conseil, comité	council, committee
endam : endam, *far.*: endam, *part.*: endam	corps, stature, forme	shape, stature, body
endaze : endaze, *far.*: endaze, *peh.*: hendaz	mesure, proportion	measure, proportion
endişe : endîşe, *far.*: endîşe	inquiétude, souci	anxiety, worry
erguvan : erxşewan, *far.*: erxşewan	poupre	purple
erişte : rişte, rijde, *far.*: rişte, *peh.*: rêşte	vermicelle	vermicelli, noodles
erk : erk, *sans.*: urk	travail, labeur	work, labor
ezber : ezber, ji ber, *far.*: ezber	par cœur	by heart

F

fent : fend, *far.*: fend	ruse, feinte, duperie	trick, ruse, feint
ferman : ferman, *far.*: ferman, *peh.*: freman	édit impérial, firman, ordre	imperial edict, firman, order
feryat : feryad, *far.*: feryad, *peh.*: freyat	cri, appel au sécours, complainte	cry, cry for help, complaint
fıstık : fistiq, fisteq, piste, *far.*: piste	pistache	pistachio
figan : fiẍan, fîẍan, *far.*: fiẍan, efẍan	cri de détresse, lamentation	cry of distress, lamentation
fihrist : fihrist, pêrist, *far.*: fihrist	indexe	index
fincan : fîncan, *far.*: fincan, pengan	tasse en porcelaine à thé ou café	coffee or tea cup
firuze : fîroze, pîroze, pîrozank, *far.*: fîrûze, *peh.*: pîrozek	turquoise	turquoise
fişek : fîşek, fişeng, *far.*: fişeng	cartouche	cartridge
fişekhane : fişengxane, fîşekxane (fabrîkeya fişengan), *far.*: fişengxane		

KURMANCÎ

hejmarên 1 - 20, tevî ferhengoka wan a
kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî û
endeksên tirkî, fransizî û îngilizî.

440 rûpel. 300 FF, 90 DM, 450 SEK

Li Enstîtuya kurdî ya Parîsê û li Weşanxaneya Apec a Swêdê tên firotin

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France

www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 28 çile 2001

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arno 1-6/10 2000

Civîna 28 emîn a Kurmancî di navbera rojên 1-6/10/2000 an de li Xwendegaha Bilind a Biskops Arno, li Swêdê civiya. Beşdarên civînê li ser pirsên trafîk, kompûter û matematîk, li ser devoka Botî, ferhengoka Qerejdaxê, cureyên endamên laş, îdyomên kurdî û peyvên kurdî di zimanên cîran de xebitîn...

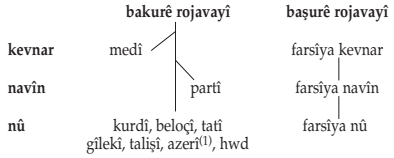
Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Rojan Hazim (Hekarî), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Newzad Cemal Onursal (Cizîr), Behroz Şucaî (Kotol) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Zimanê partî

Amadekar : Behroz ŞUCAÎ

Zimanên îranî bi awayekî kronolojîk li ser sê serdeman têne dabeş kirin, ango îranîya kevnar, îranîya navîn û îranîya nû.
Di hêla cografîk de mirov dikare wan dabeşî sê grûpan bike: îranîya bakurî, îranîya rojhilatî û îranîya rojavayî. Zimanên îranî yên rojavayî jî dibin du grûp: bakurê rojavayî û başurê rojavayî.

Hîn di serdema îranîya kevnar de ferqên fonetîkî grûpa bakur ji grûpa başurê rojavayî vediqetand. Wekî yekem zimanê bakurê rojavayî, mirov dikare zimanê Medan, medî bi nav bike. Ji wî zimanî tenê peyv yan navên hin deveran mane. Mirov ji struktura fonetîkî ya van nav û peyvan, dikare bi rêya muqayesekirina di gel farsîya kevnar (zimanê Hexamenişiyan 549 b.z. – 330 b.z.) dikare ferqên van herdu zimanan ji hev derêxe. Heman ferqên fonetîkî ye ku grûpa bakurê rojavayî ji grûpa başurê rojavayî vediqetîne.

Zimanê partî zimanekî bakurê rojavayî ye, ku di serdema îranîya navîn de hatiye bi kar anîn. "Partî", ku ji peyva *parşava* tê, zimanê fermî yê Erşekan/Partên Îranê (250 b.z. – 226 p.z.)bû. Dokumentên herî kevn ji ví zimanî komek nivîsarên li ser perçeyên kûzikan e, ku bermayîyên salên 100-29 b.z. ne.

Şahên sasanî yên serdema pêşîn (ji Şapûrê I 241 p.z.) hin hikayetên xwe hem bi zimanê Erşekan (partan) û hem jî bi zimanê xwe, ango farsîya navîn, li ser rûyê zinaran nivîsandine. Ev zimanê fermî bi ortografîya aramî hatiye nivîsandin, ku wekî îdeogram dihate xwandin. Zanyarîyên frehtir yên li ser vî zimanî, ancax bi rêya tekstên manîkeyî, ku li Turkistana Rojhilat (Turfan) hatine dîtin, ketine destên me. Ew rewşa vî zimanê bakurê rojavayî ya di dema Manî (naverasta salên 200-ê) de, raber dikin. Tekstên manîkeyî bi partî û farsîya navîn bi awayekî fonetîkî bi ortografîya sûrîyak hatine nivîsandin.

Herçendî partî hin peyv ji zimanên din deyn kiribin jî, ferqên fonetîkî, ku li jorê jê hat çêl kirin, kêm-zêde sîstematîkî ne. Lê bê guman, gava ku Sasanîyan birêveberî xistiye destên xwe, gelek termên îdarî ji Erşekan bi mîras wergirtin û nemaze bi heman formê bi kar anîn. Di heman demê de, bi qelsbûna desthilatdarîya zimanên bakurê rojavayî, peyv û dengên zimanê başurê rojavayî, ango farsîya navîn li ser yên din zaltir bû. Lê bi gelemperî hin ferqên fonetîkî yên bingehîn, yên di navbera bakurê rojavayî û başurê rojavayî de, wekî nimûneyên jêrîn in:

bakurê rojavayî			*başurê rojavayî*		
deng	partî	kurdî	deng	farsî. navîn	farsîya nû
s	masyag	masî	*h*	ma*h*îg	ma*h*î
z	zan-	zan-	*d*	*d*an-	*d*an
j	jen	jin	*z*	*z*en	*z*en
rd	pi*rd*e*	pi*rd*, pir, pi*r*e	*l*	puh*l*	pu*l*
rz	bu*rz*	be*rz*	*l*	bu*l*end	bu*l*end
hr	*hr*ê	*hir*ê (dimilkî)	*s*	*s*ê	*s*ê
b	*b*er	*b*er (dimilkî)	*d*	*d*er	*d*er

Frekansa taybetmendîya fonetîkî ya bakurê rojavayî di kurdîya kurmancî de bilind e. Lê cînartîya bi hezar salan bi farsî re rê ji gelek deynkirinên leksîkalî û fonetîkî re vekiriye. Ji ber vê yekê ye, ku kurmancî û hin zimanên din ên bakurê rojavayî yên serdema nû, ji hinên din, ji bo nimûne kurdiya dimilkî, hîn bêtir di bin bandora fonetîka zimanên başurê rojavayî ango farsî de mane. Kontakta bi sedan salan ya kurmancî bi farsî re, îzolasyon û dûrbûna dimilkî ji farsî, dikarin wek du faktorên sereke vê diyardeyê îzah bikin. Nimûneyên jêrîn vê yekê bêtir konkrettir dike:

farsî û kurmancî: *deh*, lê dimilkî: *des*
farsî û kurmancî: *dil*, lê dimilkî: *zir*
farsî û kurmancî: *erzan*, lê dimilkî: *erjan*
farsî û kurmancî: *sal*, lê dimilkî: *sar*
farsî û kurmancî: *bulend/bilind*, lê dimilkî: *berz*
farsî û kurmancî: *sê*, lê dimilkî: *hirê*
farsî û kurmancî: *der/derî*, lê dimilkî: *ber*

Lê ferqên fonetîkî ya kurmancî di vê hêlê de, ku dijberî rêbaza fonetîkî ya zimanên din yên bakurê rojavayîyî ye, wê ji grûpê dernaxe. Ev guhertin tenê dikare bi deynkirinê bihête îzah kirin. Ji ber ku kurmancî di hêla jenetîkî de, herwekî dimilkî, kurdiyên din, partî û medî, hîn jî divê wekî zimanekî bakurê rojavayî bihête dîtin. Lihevçûnên di navbera kurmancî û partî ne tenê di hêla fonetîkî de, lê herweha di hêla morfolojî û sentaksê de jî dikare bihêne dîtin. Her wekî kurmancî, partî jî zimanekî ergatîv bû; taybetmendîya morfosentaktîk, ku van herdu zimanan bi piranîya zimanên îranî yên serdema navîn re parve dikir. Di hêla fonetîkî de goranî û dimilkî xwedî gelek taybetmendîyên arkaîk in, ku bi hêsanî dikare bi lêkolînên zimannasîyê li ser partî bihêne îzah kirin.
Rojhilatnasên rojavayî bi gelemperî farsîya nû warisê farsîya navîn û ya navîn jî warisê farsîya kevnar dibînin. Lê gelo ka partî berdewama medî ye û herweha ka kurdî -tevî zimanên din ên bakurê rojavayî– berdewama partî ye, nehatiye îsbat kirin. Di vî warî de lêkolîneke ciddî jî nehatiye kirin.
Ferhengoka jêrîn hewlek e ji bo nasandina zimanê partî û herweha raberkirina binetarên hevpar ên kurdî û partî. Maneya hin peyvên hevpar di navbera kurdî û partî de mumkin e bi wext re ji hev dûr ketibin. Ev diyardeyeke normal e semantîka peyvan e. Lê mebest ji vê ferhengokê nasandina binetarê hevpar ê bêjeyên kurdî û partî ye.

(1) Mebest ji azerî ne tirkîya Azerbaycanê ye. Şêniyên Azerbaycana niha berê bi zimanekî îranî yê bakurê rojavayî dipeyivîn. Bi hatina Tirkan ji Asyaya Navîn û lê bi cîwarbûna Tirkên selçûqî û qaraquyunlu, ji ber ku zimanê azerî li çend gundan îzole mabû, rê li ber belavbûna zimanê tirkî xweş bû.

Ferhenga partî

partî	kurmancî	tirkî	fransizî	înglîzî
ab	av	su	eau	water
abad	ava	bayındır, mürefeh	prospère	prosperous, cared for
aben	avîn	parlak, şeffaf	clair, brillant	bright, clear lustrous
adur	agir, adir	ateş	feu	fire
afros	fêr	ders	leçon, enseignement	teaching, instruction
afrîn	aferîn	dua etmek, kutlamak	bénir	invoke blessings on, bless
agoj	kuj, goşe	köşe	côté	side
ahar	xwarin	yemek	nourriture	food
ajon	vejîn	yeniden doğuş	renaissance	rebirth
aşkareg	eşker, aşkere	açık, belirgin	évident, apparent	obvious, plain
asman	esman	gökyüzü	ciel	sky
astaneg	astank, derazîng, derîzan	eşik	seuil	threshold
asun	asin, hesin	demir	fer	iron
asunên	asinîn, hesinî	demirden	en fer	of iron
axwer	ji lêkera xwarinê xwi-xwer	yiyen	qui mange	eat, consume
axweren	xwarin	yemek, ziyafet	repas, banquet	meal, banquet
awaj	awaz (deng)	ses, çağrı	voix, appel	call
azad	azad	hür, özgür	libre	free
azat	aza, azad	özgür, asil	libre, noble	free, noble
azatîft	azadî, azatî	özgürlük	liberté	freedom, liberty

➤

bend	ben, bend	bağ, ip, iplik	lien, attache, corde	bind, tie
bend-	bendkirin	bağlamak	attacher, lier	to bind, to tie
bar	ber	ürün, meyve	fuit	fruit
bareg	berg, cil û berg	giysi	vêtement, habit	garment, dress, apparel
bareg	bergîr, hespê bargîr	yük atı	cheval, monture	horse, mount
barwer	berwer	ürünlü, ürün veren, verimli	fructueux, productif	fruitful
bazûr	bazû, bask	kol, kanat	aile	wing
bendeg	bende	hizmetkar, köle	serviteur, esclave	servant, slave
bendegîft	bendegî	kölelik, hizmetkarlık	servitude, esclavage	servitude, bondage
bendistan	bendîxane, bendistan	hapishane	prison	prison
ber-	ber-, bir(d)in	götürmek	porter, amener	bear, bring
ber	der, derî	kapı	porte	door
besteg	bestî	esir	captif	captive
behr	behr, par	parça, porsiyon	part, portion	part, portion
bexş-	beş kirin	bölmek, dağıtmak	diviser, distribuer	to divide, to distribute
bezeg	beze, gunehkar	günah dolu	coupable, pécheur	sinful, wicked, evil
bezegîft	bezeyî	günah, kötülük	péché, malice	sin. wickedness, evil
bezekkar	bezekar	günahkar	pécheur, malicieux	sinner, evil doer
bezm	bezm, şahî	şölen, senlik	fête, festin	meal, feast
bexanîg	beganî	ilahi, tanrısal	divin	divine, godlike
bidîg	dî, din	diğer	autre	other, second
bizişk	bizîşk, bijişk	hekim, doktor	médecin, docteur	doctor, physician
boy	bîn, bo, behn	koku	senteur, odeur, encense	smell, scent, incense
boxistan	baxistan, bax, baxçe	bahçe	jardin	garden
brad	bra, bira	kardeş	frère	brother
brazişn	brûsîn, çirûsîn, briqîn	parlama, ışıldama	brillance, éclat	shining, radiance
bun	bin	taban, alt, kök	base, fond, racine, fondement, base,	bottom, foundation, root
bunẍah	bingeh	temel	fondation, assise	base, foundation
burwar	berwar	yüksek, yükseklik	haut, hauteur	high, lofty, height
burz	berz, bilind	yüksek	haut	high, lofty, (loud, loudly for sounds)
burzind	berzî, bilindî	yükseklik, irtifa	hauteur	height

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

I. DI ZIMANÊ TIRKÎ DE -III-

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

G

	fransizî	**îngilîzî**
gâh: *geh, gah,* ***far:*** gah, geh, ***peh:*** gah (ji bo maneya cih)	lieu, -raie-, rie, - thèque	place, -ry
gavur: *gawir, gebr,* (mu'erreb ango forma erebîkirî: *kafir*), ***far:*** gebr, kafer (navê zerdeştiyan piştî hatina îslamê), ***peh:*** gebr	giaour, infidèle	unbeliever, giaour
geda: *gede,* ***far:*** geda	mendiant, miséreux	begger, poor man
gem: *gem, lixab, lixaf,* ***far:*** ligam, ligem, licam, ***yûn:*** *kemos*	mors	bit (of a bridle)
genç: *genc,* ***far:*** genc, ***peh:*** genc	jeune	young
gerdan: *gerden,* ***far:*** gerden, ***peh:*** gerten, gerden	cou, gorge	neck, throat
gerdek: *gerdek,* ***far:*** gerdek	chambre nuptiale	nuptial chamber
gerçi: *gerçî,* ***far:*** gerçi	bien que, quoi que, il est vrai que	although, though, it is true that
gergedan: *kergeden, gergedan,* ***far:*** kergeden	rhinocéros	rhinoceros
gergef: *kerge,* ***far:*** kargah	cadre de broderie	embrodery frame
geriz: *karêz, kerîz, kêzîn,* ***far:*** karîz, kehrîz	égout	sewer, drath
geveze: *geveze, çenebaz, çenesist,* ***far:*** gepbaz, gepbaze	bavard	talkative, babbler
gevher: *gewher, cewher,* ***far:*** goher, coher, ***peh:*** gohr	1) bijou, pierre précieuse; 2) essence	1) gem, jewel; 2) essence, substance
gıdıklamak: *xidxidandin, gidgidandin, qidqidandin,* ***far:*** ẍilẍilek (qilqilek) daden	chatouiller	to tickle
gidi: *gidî*	oh! ah!	pauder
girdap (çıkmaz): *gerav, gerînek,* ***far:*** girdab	tourbillon	whirpool
gonca: *xwençe, xunçe,* ***far:*** ẍonçe, ẍunce	bouton (de rose, de fleur)	bud, rosebud
göç: *koç,* ***far:*** *kûç*	migration, transhumance	migration, transhumance
göçer: *koçer*	nomade	nomade
göl: *gol*	lac	lake
gurk: /gurklamak: *kurk,* ***far:*** kork	couveuse (poule)	broody (hen)
güğüm: gumgum, ***far:*** qumqumê, ***lat:*** kukumion	carafon en cuivre	copper jugg with handle
gül: *gul,* ***far:*** gul, ***peh:*** gul	rose	rose
gülab: *gulav,* ***far:*** gulab	eau de rose	rose water, julep
gülçin: *gulçîn,* ***far:*** gulçîn	cueilleur de rose	who gather roses or flowers
güldan: *guldank, guldan,* ***far:*** guldan	vase	rose bowl
güldeste: *guldeste,* ***far:*** guldeste	bouquet	bouquet, bunch of flowers
bouquet gülendam: *gulendam,* ***far:*** gulendam	qui a la taille fine et grâcieuse comme une rose	who has a waist as slender as a nose
gülgün: *gulgon,* ***far:*** gulgûn, gulgon	couleur de rose, rose	rose colored, rosy
gülistan: *gulistan,* ***far:*** gulistan	roseraie	rose garden
gülizar: *gulîzar,* ***far:*** gul´izar	qui a des joues roses	rosy-cheeked
gülle: *gulle,* ***far:*** gulûle	obus	shell, cannon ball
gülnar: *gulhinar, gulhenar,* ***far:*** gulnar	couleur de grenadier	of the colour of pomegranite
gülrenk: *gulreng,* ***far:*** gulreng	couleur de de rose, rose	rosy, rose coloured
gülşen: gulşên, ***far:*** gulşen	roseraie	rose garden
gülten: gulten, ***far:*** gulten	qui a un teint de rose, fraîcheur et rose	rose-bodied, fresh and aninty
gülzar: *gulzar,* ***far:*** gulzar	jardin de fleur, roseraie	flower garden, rose garden
günah: *guneh, gune,* ***far:*** guneh, gunah, ***peh:*** winah	péché	sin
günahkar: *gunehkar,* ***far:*** gunahkar, ***peh:*** winahgar	pécheur	sinner, culprit
gür: *gurr, gûr,* ***far:*** gurr	touffu, dense	thick, abdundant, dense
güruh: *gurûh,* ***far:*** gurûh, ***peh:*** groh	gang, bande	gang, band
gürz: *gurz,* ***far:*** gorz	masse, massue	iron club, nace
güya: *goya,* ***far:*** gûya	soi-disant	so-called

Devoka Qerejdaxê

Amadekar : Mahmûd LEWENDÎ

kurdî	tirkî	fransizi	înglîzî
velîstin	ürkmek, şok geçirmek, çarpılmak	être effrayé, subir un choc, être traumatisé	to be frightened, traumatised, shocked
velo kirin	ağızdaki yiyeceği yutmadan dışarı çıkartmak	rendre gorge, restituer la nourriture	to bring up unswallowed food, spit up
vemaltin, vemaliştin; malîn, vemalîn	temizlemek	nettoyer	to clean, to clean up
veweşandin : daweşandin	silkelemek	secouer, ébranler	to shake off (dust, etc.)
xwe veweşandin : xwe daweşandin	silkenmek	s'épousseter, secouer ses vêtements	to dust oneself, shake off one's clothes
xwe vexistin : xwe dirêj kirin, veketin	yatmak, uzanmak	s'allonger, s'étendre	to lie down
vêra : bi wê/wî ra	birlikte, onunla	avec lui/elle	with him/her
vino, vinvinokî : ginginokî, xinxinokî	burnundan konuşan, genzek	nasillard	nasal, who speaks through the nose
vinevin kirin	burnundan konuşmak, anlaşılmaz şeyler söylemek	nasiller, parler d'une façon inintelligible	to speak through the nose, to be incomprehensible
virik, vîjik : navçûyîn, zikçûyin, navêşî, zikêşî	ishal	diarrhée	diarrhea
virikî,, vîjikî bûyîn	ishal olmak	avoir la diarrhée	to have diarrhea
bû vinevina wî, me tu tiştek jê fam nekir	burnundan birşeyler söyledi, ne söylediği hiç anlaşılmadı	on n'a rien compris à ce qu'il disait à travers le nez	we understood nothing he said through his nose
virnî	geç doğmuş olan hayvan	animal né tardivement, après le terme	animal born late in the season
hilî	vaktinden önce doğan	prématuré, qui naît avec le terme	premature
xubarî	erken olmuş, erken	précoce	precocious
vîz kirin	döndürmek	faire tourner, pivoter	to pivot, to revolve, to turn
vîz bûn	dönmek	se tourner, se retourner	to turn round, to turn, to spin
vîç vîç, vîçevîç : wîcewîc, çîkeçîk	civildama	pépiement, gazouillement, gazouillis	twittering, chirping
qideqid, qid qid	gidaklama	gloussement	clucking
vîjo	ishalli, ishal olan	qui a la diarrhée, diarrhéique	diarrheic
wakîno : waniko, wa, weha, wilo, wisa	öyle, böyle	ainsi, tel, comme cela	so, thus, such
waqînî : wazqînî	çığlık, feryat, ağlama sesi	cri de douleur	a cry of pain
waqînî pê ketin	acıdan feryat etmek, çığlık atmak	pousser un cri de douleur	to cry with pain
warge	kamp yeri, yurtluk	emplacement de camp, lieu de campement	camping ground
wawîk : çeqel	çakal	chacal	jackal
wehş : beraz	domuz, yabani domuz	cochon, sanglier	pig
welatî : hemwelatî, hemşerî	hemşeri, yurttaş	compatriote	countryman, countrywoman, compatriot
wel wel : wey wey	bak hele, vay be	ça alors ! oh là là !	well ! Oh, I say !
weh weh	sığırlara seslenirken kullanılan söz	onamotopée utilisée pour inciter le bétail à avancer, etc.	an noise made to make cattle move
werziba : werzeba	kuzeydoğu rüzgarı	vent du nord-est	north-east wind
west : raht bûn, qerimîn, betilîn	yorgunluk	fatigue	tiredness
westa xwe derxistin : bihna xwe vekirin	yorgunluğunu çıkarmak	prendre du repos, se délasser	to take a rest
westiyan, betilîn, raht bûn	yorulmak	se fatiguer, être fatigué	to get tired, to be tired
westandin : betlandin, raht kirin	yormak	fatiguer	to tire, to fatigue
westiyayî : westî, raht, betilî	yorgun	fatigué	tired
weş : xiş, taqet	hal, takat	force, puissance	potency, strength, power
ji weş ketin an bê weş ketin	halden düşmek, takatten düşmek	être à bout de force, ne plus avoir la force	to be exhausted, at the end of one's tether
bêweş	halsiz, takatsız	à bout de force, très faible, anémique	forceles, very weak
tê de weş nemaye : taqeta wî nemaye	takati kalmamış	il (elle) n'a plus de force, plus d'énergie	he (she) no more energy
weşek	döküntü tütün	débris de tabac	tabacco debris on remnants
wêrîn	cesaret etmek	oser	to dare
wirîne : werîne !	getir !	amène, apporte !	bring it !
xag : xav, xang	çiğ, ham	cru, non-cuit, écru	raw, uncooked
xagî : xavî, xangî	çiğlik, hamlık	crudité	rawness, crudeness
xalîçe : xaliya biçûk	küçük halı	petit tapis	small rug
xap : pûngal	folluk	nid de poule, pondoir	nesting box for hen
xapxapk : pelqeçîçik, çildank, berkurdk, xebxeb	kuş ya da tavuk kursağı	jabot	craw of a bird or chiken
aşik, destarok	taşlık	gésier	gizzard
xaşêl	kullanılmamış olan giysi ya da eşya	objet ou vêtement flambant neuf, non utilisé	brand new object or cloth
xav : deziyê xav, benê xav, qumaşê xav	şağlam olmayan, dayanıksız (iplik, kumaş)	fil ou tissu peu résistant, peu solide	weak thread or cloth
xavik : dolmend, meles, çît, çarik	tülbend	foulard de gaze de coton	gauze
xax : xaîle, teşqele, bela	bela, musibet	tourment, adversité	torment
xaxên giran an nemayî anîn serê yekî	birinin başını görülmemiş belalara sokmak	infliger à quelqu'un des tourments inouïs, accabler qqn, mettre qqn. au pilori	inflict excexxive torments on someone, put them to the pilory
xax û tore : halê rezaletiyê	rezaletlik durumu	opprobre, infamie	infamy
xebrîşok, xevrîşok, xemîşok, xeberoşk : çîrok	masal	conte	tale
xemsar : sersar	ihmalkar	négligeant	negligent, careless
xemsarî : sersarî	ihmalkarlık	négligence	negligence
xeniqok : xendekûk, xendekoke, kuxira reş	boğmaca	coqueluche	whooping cough
xerat : dartaş, necar, dartiraş	marangoz	charpentier	carpenter
xeritandin	yontmak	aplanir, dégrossir, découper (bois)	to plane, smooth or cut wood
xeritî	yontulmuş	dégrossi, aplani	planed, smoothed
xewar, xewte, xewîn	çok uyuyan, uykucu	grand dormeur	fond o sleep, great sleeper
xeste : xestexane, nexweşxane	hastahane	hôpital	hospital
xewgêr : xewger	uyurgezer	noctambule	night-time reveller
xewirandin : xeriqandin	bayıltmak	endormir, évanouir, anesthésier	to make faint, to narcotize
xewirîn : xeriqin, dil xewirîn, ji xwe çûn, dil jê çûn	bayılmak	s'évanouir, perdre connaissance	to faint
xêra Xwedê !	bundan iyisi can sağlığı	à la bonne heure !	God willing !
xêr û bêr : bereket	bolluk, bereket	abondance, fécondité, fertilité	abundance, fruitfulness
xik û xalî : xil û xalî, xir û xalî	bomboş, ıssız, ıpıssız	désert, vide, sans âme qui vit	desert, empty, without a living soul
xilç : gulç	kenger çıkarmada kullanılan ucu sivri değnek	bâton à l'extrémité aiguisée utilisé pour déterrer des tubercules	digging stick
xilorîk : gijlok, teyrok an zîpika hûr	taneleri fazla iri olmayan dolu	grêlon	hailstone
xiloxwarî : çelexwarî	eğri büğrü, çarpık çurpuk, yamrı yumru	crochu, tarabiscoté, tordu	hooked, twisted
xinanî	nezle ya da başka nedenden dolayı burnu tıkanmış olan	qui a le nez bouché à cause d'un rhume, etc.	has a blocked nose because of a cold

xincik	yırtık pırtık, eskimiş giysi	haillon, vêtement très usé en lambeaux	rags, worn out clothes
xir	penis	pénis	penis
xirçik pirçik	bez parçacıkları vb şeyler	bouts ou lamelles de tissus	bits or shreds of cloth
xirêf	işlenmemiş ham keçi tulumu	outre en peau de chèvre non tannée	a gourd of untanned goatskin
xirnik: mendek	tavşan yavrusu	levraut	leveret
xironek: zengila biçûk	ufak çıngırak	clochette, grelot qu'on passe au cou des agneaux	little bell
xirpik: kirkirk, kirkîrok	kıkırdak kemiği	cartilage	cartilage
xirpo: beredayî	hergele	individu vulgaire, malotru	boor vulgar and unscrupulous fellow
xirtikî bûn	burkulmak	se fouler, se faire une entorse	to be sprained
xirxolte	külüstür	vieillerie, rouillé, miteux	shabby, out of date
xirûş: xwîşrîk	vucutta alerjiden oluşan sivilceler	bouton de fièvre dont l'éruption est généralement due à une allergie	a pimple, generally due to an alergy
xiştîn	hışırtı, hışırdama	froissement	rusthing noise
xişxişok	çıngırak	hochet	rattle
xiya	deveyi ıhtırırken kullanılan sözcük	cri lancé pour faire poser ou asseoir le chameau	a cry made to make camels move
xiya kirin	ıhtırmak	faire poser, asseoir le chameau	amke a camel sit or crouch
xîcır	çakıllık yer, çakıllık	terrain pierreux, pierraille	stony soil.
xîldank	diş otu, kılır	visnage	bishop's weed
xopan: kambax, wêran, kavil, xerabe	yıkık, harap yer	ruine	ruins
xopan kirin	yıkmak, harap etmek, viran etmek	ruiner, ravager, faire tomber en ruines	to ruin, to shatter, to destroy
xortik: sengele	13-18 yaşları arasındaki genç	adolescent	teenager
xu lê boqandin, xwe lê boq kirin	sarkıntılık etmek	molester, harceler sexuellement, se frotter contre qn	to molest, to beset (a lady), to harass
xu xewisandin	kırıtmak, cilve yapmak	faire des coquetteries, faire des avances	to becoquettish; to put on coquettish aire to make advances to sb, to come on to sb
xudarîk: xweverît, bixweverîtî, qûnbigû	altını pisleten anlamında hakaret sözcüğü	merdeux	shit, asshole
xugirtî	tutumlu	économie	thrifty
xulmaj: xilmaş, niqhîşk, xirmaş	uyuklayan	somnolent	drowsy
xulmaj bûn	uyuklamak	somnoler, piquer du nez	to drowse, to be sleepy
xunavî: barana sivik	çilenti, serpinti	bruine	drizzle
xurde: hûrmûr, hûrde	hurda	ferraille, déchets	scrap (metal)
xure: zikîn, ziko	obur	glouton, cupide	glutonous, greedy
xurikandin: diqdiqandin, qidqidandin, xudxudandin, qidîlank vekirin	gıdıklamak	chatouiller	to tickle
xurikî	gıdıklanma	chatouillement	tickling
xwa: wa, wa weylê	vay be, öyle mi ?	ah bon ?	is that so ?
xwanê: xuyanî, xuya, diyar	görünen	visible, en vue	visible
xwanê bûn	görünmek	apparaître, être en vue, être visible	to appear, to be in view, to show off
xwe: xweh, xwişk, xweng, xweying	kızkardeş	sœur	sister
xwezî	tükrük	salive	saliva
xweziya xwe daqurtandin	yutkunmak	avaler sa salive	to swallow his/her saliva
tûk, tif	tükrük	crachat	spit
girêz: gilêz, gilîz	salya	bave	dribble
xwezî	dilek	vœu, désir	wish
bi xweziyan dest nagihê baqê keziyan	(sadece) dilemekle cananın zülfüne ulaşılmaz	ce n'est pas avec des vœux qu'en accède aux tresses de la bien-aimée	it is noz by wishing that one gains ones beloved's locks (of hair)
xweziya xwe bi yekî anîn	birine imrenmek	envier qqn	to envy s.o.
xwezîka, xwezî	keşke	j'aurai aimé, si seulement	I wish
xwêdank	tuzluk	salière	saltcellar, saltshaker
xwînî	boynunda kan davası olan, kanlı	sanguinaire, meurtrier	murder
xwînmistî : belakir	aşırı belalı, azgın kimse	belliqueux, querelleur	bellicose, belligerent
xwînsar : ruhsar	sevimsiz	déplaisant	unattractive, unlikable
xwînşîrîn : xwîngerm	sevimli	sympathique, carmant, aimable	charming, lovable, affable
yekane	erkek domuz	cochon mâle	pig
mahû : mehû, mawîk	dişi domuz	truie	sow
yom : yûm, oxir	uğur	présage, augure	pressage, omen
bê yom : bê yum, bê oxir	uğursuz	de mauvais augure, qui porte-malheur	ominous
zar û zêç : jin û zarû	çoluk çocuk	femme et enfants, famille	house hold, wife and children
zarçepel	patavatsız, münasebetsiz	impertinent, sans tact	impertinenet, tactless
zar zar : zarezar	inleme, inilti, zarizar	gémissement	groaning
zeng : jeng, zincar	pas	rouille	rust
zengarî bûn : jengî bûn, zincarî bûn	paslanmak, pas tutumak	être rouillé, se rouiller	to become rusty to get rusty
zengarî kirin	paslandırmak	rouiller	to rust, togo rusty
zengarî : jengî, zincarî	paslı	rouillé	rusty
zerojankî : zermihî, zerhimî, zrotankî	sarıya çalan, açık sarı	jaune pâle, jaunâtre	yellowhish, pale yellow
zêrzemîn : jêrzemîn	boddrum, serdab	cave	cellar
zêvistanî : zêstanî, zihistanî, çile	loğusa	(femme) qui vient d'accoucher, accouchée	woman after childhirth
zik dayîn	duvar (bel vermek)	s'affaisser (mur)	to sink, to subside (for a wall)
zikreş	kıskanç, çekemeyen	jaloux, envieux	jealous, envious
zikşewat : dilşewat	yüreği yanan, yakınlarına bağlı	qui a le cœur sensible, qui se soucie des autres	soft hearted, concerned for others
zikşewitî : dilşewitî	yüreği yanık, duyarlı	très sensible, écorché vif	over-sensitive, thin skinned
zilût : zelût, rût	tüysüz, çıplak	nu, dénudé	nude, bare, bald
zîlanzer	kengerin yeni filizlenmiş olanı		
zîz bûn	kendi çevresinde dönmek, kendi ekseni etrafında dönmek	tourner autour de soi, pivoter	to revolve, to pivot
zo : cot	çift	pair	even, even-numbered
zo-fer : kit û cot, fer û cot	"tek mi çift mi ?" oyunu	jeu de "est-ce pair ou impair?"	"is it odds or evens"
zornaq	kapının arkasına konan tahta sürgü	planche de bois mobile placée derrière une porte qui en s'engouffrant dans le mur la ferme de l'intérieur	a wooden bar socketed into a wall to keep a door barred
zox kirin : zival kirin, zivar kirin	deriyi uzun parçalar halinde kesmek, uzunlamasına dilimlemek	découper le cuir en lamelle longitudinales	to cut leather in longitudinal strips
zwîrî	solucan	ver, parasite	worm

Îdyomên kurdî

Amadekar : Mustafa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizi	înglîzî
kumê Elo li serê Celo (an welo, belo) kirin / kumê elo danîn serê celo	ali'nin küllahını weli'ye giydirmek	se débrouiller faire marcher habilement ses affaires sans fonds propres, (litt.) : mettre le bonnet d'Elo sur la tête de Celo; déshabiller Paul pour habiller Pierre	skilful at running a business on a shoestring ; robbing peter to pay paul
kumê wî ji rastiyê qetiyaye	doğru söylemeyi adet edinen ve bu nedenle zarar görmüş, doğrucu davut	(litt.): son bonnet s'est usé à force de dire la vérité: se dit pour une personne qui, en toutes circonstances, parle avec franchise et qui en subit les conséquences	(litt.) his hat is zorn out from speaking the truth ; said about someone who in all circumstances speaks his mind and suffers the consequences
kund li dewsa (şûna) warê wî dixwîne	ocağı sönmüş, ocağında baykuşlar ötüyor, harap olmuş	(litt.): le hibou chante dans son campement, il est ruiné, anéanti	to be ruined, wiped out ; (litt.) an owl hoots in his camp
kûpê gû, tûrê gû, meşka rêxê, kûpê gemarê	bok küpü	merdier	a mess, (litt.) a shit heap
kûreya derewan, mala derewan, kana derewan, kupê derewan, xana derewan, kuşkuşe, kufika derewan	yalan makinası	(litt.): manufacture ou mine de mensonges, si dit de qqn. qui ment beaucoup, mythomane	a mine of lies ; said of a congenital liar
kurk ketin, bi qup ketin, kurk bûn, li malê kurk ketiye, li malê ketiye kurkê, li malê bi qup ketiye	evde kuluçkaya oturmuş, evden çıkmıyor	(litt.) : il est en couvaison: il ne sort pas de chez lui, il s'enferme chez lui	he has locked himself at home, does not go out (litt.) he is hatching
kurka li avê hilanî	halden düşmüş, perişan	exténué, épuisé	exhausted
kurkê qetiyayî : bû cil û kete min	baş belası, atsan atılmaz satsan satılmaz	se dit de qqn. ou de qqch. dont on ne peut pas se débarrasser	an expression to descibe so or sthg one can't get rid of
kurm tê de livîn, gêrîk (mûrî) di qûnê de gerîn (bûyîn), xwê tê de bûyîn	yerinde duramayan	(litt.) : des fourmis remuent dans son cul : il ne se tient pas en place; il ne cesse de bouger	he has ants in his pants
kurmê darê	belası bünyesinde	(litt.) : le ver dans le fruit, autodestructeur, personne qui nuit à son entourage, qui cause la perte des siens	a person who endangers those around him (litt.) the worm in the fruit
kurmê eyûbî (bû kurmê eyûbî)	kurtulunamayan bela (eyüp peygambere uzun süre musalat olan kurt gibi)	un mal persistant, dont on ne parvient pas à se défaire	a persistant ill one is unable to get rid of
kurmê şîrî	değişmeyen huy	nature caractère, qui ne change pas	an unchanging nature or character
kurmê wî neşikestin (kurmê wî naşike)	bir şeye doymamak, doymak bilmeyen	en redemander, s'adonner sans cesse à qqch. à une passion	to ask for more, to persist in a habit or passion
kurmê xwe şikênandin (şikandin)	kurdunu dökmek	réaliser une action longuement désirée, céder à une tentation, s'adonner à une habitude	to achieve sth long desired, to give way to temptation, to be slave to a habit
kuştiyê di ber xelkê de, kedkiro ji mala qasê re, kedkiro ji xwe nekiro	başkaları için ter döken, emek sarfeden, emeğinden yararlanmayan	qui se tue à la tâche pour autrui	
lawê roja xwe : keysperest	fırsatçı, günlük çıkarları peşinde olan, güvenilmeyen	opportuniste, non fiable	an opportunist ; unreliable
lawendê karê xwe : ehlê karê xwe	işinin eri	expert, qui connaît son affaire	an expert
lê bû derê hîz : ji çar aliyan de deriyên teşqeleyan lê vebûn	her taraftan kuşatılmak, bir çok sorunla karşılaşmak	être pris par un engrenage, être confronté à une avalanche de problèmes	to be caught in a vicious spiral
li ber pahn bû, di nav lepan de rohn bû	içinden çıkamamak, içinden çıkılmaz duruma düşmek	s'empêtrer, s'embrouiller	to get tangled
lê bû xaniyek û şeş derî	çıkış yolu bulamamak, çıkmaza girmek	être dans l'impasse, ne pas trouver d'issue	to be at a dead end
lê sor bûyîn	bir işi canı gönülden yapmak, kendini iyice bir işe vermek, bir işe (birine) dört elle sarılmak	s'adonner avec ardeur a qqch.	to engage in something aith enthusiasm
lê sor kirin	kızıştırmak, tahrik etmek	exciter, provoquer, exhorter	to incite, provoke, exhort
li hev sor bûn	kapışmak, kızışmak	s'enflammer, s'exciter mutuellement, s'empoignier avec ardeur	to exite or provoke one another
li hev sor kirin	kızıştırmak, kapıştırmak	ramonter, exciter qqn. contre qqn.	to incite so against so else
ketin bin yekî	birini kandırmak, etkilemek	influencer, remonter qqn.	to influence or incite so
kolan pîvandin	kaldırım mühendisliği yapmak	passer son temps à battre le pavé	spent ones time walking the streets, the stones
li benda girêkan bûyin	köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı demek, işini bitirinceye kadar herşeyi sineye çekmek	qui accepte tout, flatte les autres le temps de parvenir à ses fins	
li ber çavan reş bûn	gözünde kararmak	(litt.) : devenir noir aux yeux de qqn., tomber en disgrâce	to fall into disgrace
li ber çavan reş kirin	gözünde karartmak	discréditer, disgracier qqn., provoquer la disgrâce de qqn.	to discredit or disgrace so
li ber hilma yekî bûyîn, ketin ber bîna yekî	avutmak, teselli vermek, birinin tesellisi olmak	consolant qqn. servir de consolation à qqn.	to console so
ker jê nakule	kimseye zararı olmuyor, zararsız	inoffensif, qui ne nuit à personne qui ne fait de mal à personne	inoffensive
li xwe girtin, bi stûyê xwe ve girtin	1) üstüne almak, alınmak; 2) kefil olmak	1) s'offenser, s'offusquer; 2) cautionner, servir de garant	1) to be offended; 2) to sponsor or guarantee so
li ber ketin, bi ber ketin	1) üzülmek, etkilenmek; 2) değmek, değerı olmak; 3) kavramak, anlamak	1) être affecté, se chagriner, s'en faire; 2) valoir la peine, 3) comprendre	1) to be moved, sad; 2) to be worth the trouble; 3) to understand
li min	bana ait, bana birak	laisse-le à moi, j'en fais mon affaire	leave it to me
lêva xwe daliqandin	dudak sarkıtmak, surat asmak	faire la gueule, faire la tête	to sulk
li bayê bezê	rüzgar hızıyla	en coup de vent, très vite	like the wind, very fast
li bejnê hatin	yakışmak	seoir, être seyant, convenir	to suit, tobe suitable
li bejna wî tê	tam ona göredir, tam da ona yakışıyor	ça lui va bien, c'est tut lui	it suits him
li pelika guhê dîwaran ketin	işsiz güçsüz dolaşmak	battre le pavé	walk the stones

Cureyên laşê mirovan û îdyomên jêçêkirî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizi	înglîzî
qûn	göt, kalça, kıç, popo	cul, fesse, croupe, arrière-train	buttock, arse, bottom
qûnçewal, qûn cuhal	iri yayvan kalçalı, torba götlü	gros cul qui a de grosses fesses larges comme un gros sac	fat bottom, has a bottom as big as a sack, fat assed
qûnheban, qûnhinban	tulum götlü	qui a des fesses larges et plates	having an ass like an inflated wind bag
qûnfireh	korkak	poltron, lâche	coward, poltroon
qûngiran, qûnterik, qûnpehn	tembel	paresseux	lazy
qûnsist	hantal	lourdaud	sluggish
qûnziwa filitîn	bir işten fazla zarar görmeden sıyrılmak, paçayı kurtarmak	se tirer d'une affaire sans trop de dégâts	to get off scot free
qûnbigû	götüboklu, adi, değersiz	merdeux	asshole, shit
qûnalèz	yağcı, yaltakçı	lèche-cul	arse-licker, ass kisser
qûngerm	konuk evinde yerinden kalkmasını bilmeyen	qui s'incruste chez les gens	
qûntazî	yoksul, giyecek şeyi olmayan, kıçı çıplak	indigent, très pauvre, (litt.) qui a le cul nu, qui n'a pas de quoi se vêtir	very poor, indigent, bare arsed, wearing tatters
qûndiryayî, qûn çiryayî	pantalonun arkası sökülmüş ya da yırtılmış	qui a le fond de son pantalon déchiré, décousu	someone who has the seat of his trouser storn or unstiched
rih, rû, riden, rîş	sakal	barbe	beard
rihdirêj	uzun sakallı	qui a une barbe longue	long beard
rihsor	kızıl sakallı	qui a une barbe rousse	red beard
rihspî	aksakallı	qui a une barbe blanche	white beard, grey beard
rihtapan, rûtapan, rûdergeh	geniş sakallı	qui a une large barbe	road beard
rîgaz	çok uzun sakallı, sakalı bir arşın olan	qui a une barbe longue	long beard
rihbizin, rînêrî	keçi sakallı	qui a une barbiche	goatee
rîgijik, rîgij	süpürge sakallı	qui a une barbe hirsute comme un balai	hairy beard, like a broom
rihxingilok	kıvırcık sakallı	qui a une barbe frisée	fuzzy beard
rihjujî	kirpî sakallı	qui a une barbe hérissée	brisley
rîtopik	çember sakallı	qui a une barbe ronde	round beard
rîhspî, rîspî	yaşlı, deneyimli, aksakallı	barbe blanche, sage	a grey-beard, an elder
rû	yüz, çehre	visage, face	face
rûgewr, rûspî	ak tenli	qui a le teint clair	clear or fair complexion
rûgirover	top yüz, yuvarlak çehreli	qui a le visage rond	round faced
rûheyv, rûhîv	ay yüzlü	qui a le visage beau comme la pleine lune	a faice as beautiful as a full moon
rûpehn, rûpan	geniş yüzlü	qui a le visage large	a broad face
rûsor	kızıl yüzlü	rouquin(e)	a red head
rûçir: rûçarox, rûçerm, rûqaîm	arsız, yüzsüz	effronté	shameless
rûfener	ışık saçıcı yüzü olan	éblouissant(e)	dazzling
rûgeş	şen yüzlü, şen	radieux, rayonnant(e)	radiant
rû dan	yüz vermek, şımartmak	gâter, traiter avec trop d'indulgence	to spoil
rûgirtî, rûstandî	yüzalmış, sımarmış	gâté, impertinent	spoilt, impertinent
rûşûştî	yüzsüz, şımarık	effronté, gâté	spoilt, shameless
rûken, rûbiken	güler yüzlü	souriant(e), rieur(se)	smiling , laughing, cheerful
rûnerm	yumuşak yüzlü	doux, qui a un caractère agréable	pleasant, sweet-tempered
rûperi	peri yüzlü	qui a un visage de fée	has a face like a fairy
rûreş	yüzü kara, kabahatlı, rezil	fautif, coupable, déshonoré	disgraced
rûsar	1) soğuk yüzlü, sevimsiz, cana yakın olmayan; 2) mahcup	1) froid, réservé, 2) honteux, repentant	1) cold, reserved 2) ashamed, repentant
rûspî	yüzü ak, aklanmış	blanchi, qui a la tête haute, qui sort favorablement d'une épreuve	cleared, someone who has emerged blameless from a trial
rûtirş	suratını ekşiten, asık suratlı	renfrogné	sullen
serî : ser kelle, qaf	baş, kafa	tête	head
serkundir, serkulind, sercimcim, sergogim	oldukça iri kafalı, kabak kafalı	qui a une tête démesurée en forme de courge	an extremely big head, a head shaped like a marrow
sermezin	iri kafalı	qui a une grosse tête	big headed
serreş	kara kafalı	qui a une chevelure noire	black haired
sersor	kızıl saçlı kafa	qui a une chevelure rousse	red haired
serspî, sergewr (li hin deveran)	ak saçlı	qui a une chevelure blanche	white haired
serzebeş	kafası karpuz şeklinde olan	qui a la tête en forme de pastèque	has a head the shapr of a water melon
sergindor	kafase kavun şeklinde olan, iri ve yuvarlak olan	qui a la tête ronde en forme d'un gros melon	has a round head shaped like a big melon
serçekûç	çift kafa	qui a une tête avec deux protubérances	has a head with two proturbences
serzelût, serrût, sergirûz	dazlak kafa, saçını kökten kestirmiş	qui a le crâne rasé	has a shaven head
sergolik	öküz kafalı	tête de veau	a head like a calf
serker	eşek kafalı	tête d'âne, qui a la tête dure	a head like a donkey
sergurî, serkeçel, keçel	kel fafa, dazlah kafa	chauve	bald
sergot	başı açık	qui a la tête découverte	head uncovered
sertûjik, serşûjin	sivri kafa	qui a le haut du crâne pointu	has a skull coming to a point on top
serconî	kafasının tepesi düz olan, yassı kafalı	qui a le haut du crâne plat	has a flat top of his head
sermazî	küçük oval kafalı	qui a une tête menue et ovale	has a small oval head
sergadoş	kazan kafalı	qui a la tête cylindrique	has a cylindrical head
serşonik	arkası düz kafa	qui a l'arrière de la tête plat	has a flat back of his head
serhişk, serreq, kellereq	inatçı, sert kafalı	entêté, têtu, obstiné	stubborn
qafqalind	kalın kafalı, anlayışsız, budala	tête dure, obstiné	stubborn, hard headed
serêzing	odun kafalı	tête de bois	wooden headed
serbilind, serberz	başı dik, onurlu	qui a la tête haute, digne	dignified ; holds his head high
serfiraz	1) müşerref, 2) başarılı, 3) galip, muzaffer	1) honoré; 2) qui réussit; 3) vainqueur	1) honoured; 2) successful; 3) a winner
serfirazî	1) onurlanma, 2) başarı, 3) zafer, galibiyet	1) fierté; 2) succès; 3) victoire	1) pride; 2) success; 3) victorious
sermest	mest olmuş, sermest, esrik	ivre (de joie, de plaisir)	drunk (with joy or pleasure), intoxicated
sergiran	ağır başlı, oturaklı	posé, pondéré, sérieux	steady, serious, solemn
sernerm	uysal	docile	docile
sersar	ihmalkar	négligeant	careless, neglectful
sergerm	kolay tahrik olan, fazla düşünmeden hareket eden	qui a le sang chaud, vif, agité, remuant	hot blooded

serserî	serseri	vagabond, clochard	a tramp, a vagabond
serşor, sernixwîn	başı eğik, başı önünde olan	qui a la tête basse	humiliated
sernizim	edepli, sayğıdan dolayı başı önünde olan	qui a la tête baissée à cause d'une faute, d'un pêché	has a bowed head because of a fault or sin
serpel, serbipêl	utançtan ya da bir kabahatten dolayı başı eğik, başı önünde olan	qui a la tête baissée à cause d'une faute, d'un pêché	has a bowed head because of a fault or sin
serniz	içten, hesaplı, sinsi	sournois, calculateur	sly, calculating
serxweş	sarhoş	ivre	drunk
serxalî	boş kafalı	écervelé, qui n'a rien dans la tête	brainless, empty headed
serjinik, serpirik, serjinkok	1) kılıbık; 2) kadın işlerini yapan	1) qui se laisse mener par sa femme; 2) qui s'adonne à des occupations traditionnelles des femmes	1) hempecked husband; 2) does tasks traditionally done by women
serberdayî, serberedayî	1) başıboş, bağlantısız; 2) evlendirilmemiş erkek	1) vagabond; 2) sans attache, non marié	1) vagabond, tramp; 2) untied, unmarried
sergiredayî	evlendirilmiş erkek	(litt.) homme dont la tête est attachée, marié	(litt.) has his head tied, married
bê serî	başsız, öndersiz	privé de chef	lacking a leader or head
stû, sî, hustu, sto	boyun	cou	neck
stûdirêj	uzun boyunlu	qui a un cou long	long neck
stûga	boynu çok kısa olan	qui a le cou très court	short neck
stûkut, stûkin, stûqut	kısa boyunlu	qui a le cou court	short neck
stûlegleg	leylek boyunlu	qui a le cou très long comme celui d'une cigogne	very long neck like a stork
stûqalind	kalın boyunlu, enseli	qui a un gros cou, le coup épais	a thick neck
stûquling	kuğu boyunlu	qui a le cou de cygne	a stork's neck
stûzirav	ince boyunlu	qui a le cou mince	a slender neck
stûxwar	boynu bükük, öksüz	pauvre, misérable, abandonné	poor, miserable, abandonned
stûşkestî, stûfirî !	boynu kırılası, boynu devrilesi	(litt.) que ton cou soit brisé, crève !	(litt.) may your neck be broken, die
tilî : lipil, tibil, til	parmak	doigt	
tilîdirêj	uzun parmaklı	qui a des doigts longs	long fingered
tilîkin	kısa parmaklı	qui a des doigts courts	short fingered
tilixatûn	parmakları düzgün ve alımlı, hatun parmaklı	qui a des doigts gracieux, ((litt.)) doigts de dame	has graceful fingers (litt. ladies fingers)
tilîzirav	ince parmaklı	qui a des doigts minces	slender fingers
tûncik : ehvik, temerî, temenî, temberî, tenborî, temborîk, tûmik, tûşik	kahkül, kakül	mèche	locks, hair
tüncikbadayî	bükülü kahkül	qui a la mèche frisée	fuzzy hair or locks
tüncikdirêj	uzun kahküllü	qui a une longue mèche	long locks
tüncikreş	siyah kahküllü	qui a une mèche noire	black locks
tüncikxelek	halkalı kahkül	qui a une mèche	has a
zik	karın, göbek	ventre	stomach
zikbilind, zikbel	göbeği kalkık	qui a un gros ventre élevé vers le haut	has a high stomach
zikçewal, ziker	göbeği çuval gibi	qui a un ventre gros et large comme un sac	fat stomach, big as a sack
zikjêr : zikdaketi	göbeği düşük	qui a un gros ventre penchant vers le bas	has a big stomach that hangs down
zikkundir	iri karnlı	qui a un gros ventre	a fat stomach
ziktilêlî	iri ve dışa çıkık göbek	qui a un gros ventre protubérant	a protruding stomach
zikmeşk, zikhinban	tulum göbekli	qui a un vente gros en forme d'outre	a big stomach like a gourd
zikmar	hain, sinsi	traître, sournois	treacherous, sly
zikmezin : xure, hûrmezin	obur, doymak bilmeyen	glouton, insatiable	gluttonous
ziko : hûro	1) göbekli, 2) midesine düşkün	1) ventru; 2) glouton	1) big bellied; 2) gluttonous
ziktêr : çavtêr	gözü tok	satisfait, rassasié	satisfied, well fed
zikwerimî, bizik	hamile	enceinte, grosse	pregnant, big
zikliberdev	doğum zamanı yaklaşmış	((litt.)): qui a le ventre à même la bouche, femme enceinte proche de son terme	(litt.) has her belly near her mouth i.e. pregnqnt qn dnear her time
ziktijî : ji xwe razî	kendini beğenen	qui a une bonne opinion de lui, qui est content de lui, auto-satisfait	to have a good opinion of oneself, self-satisfied
ziman, ezman, zar	dil	langue	tongue
zimanbest, bêzar, bêzar û ziman	dilsiz	muet	dumb
zimandirêj	küstah, dili uzun	insolent, qui a la langue bien pendu, impudent	insolent, sharp tongued
zimangiran	konuşmada güçlük çeken	qui a du mal à parler, qui parle très lentement	has difficulty in speaking, speaks slowly
zimannazik	edepli konuşan	courtois, affable	curteous, affable
zimanşîrîn, zarşîrîn, zimanxweş, zarxweş	tatlı dilli	qui parle avec douceur, beau parleur	soft-spoken
zimanfis, zimantis	peltek	qui zézaie, qui zozote	lisper
zimantat, lalûte, tirtirî	kekeç, kekeleyen	bègue	stammerer
zimantûj	konuşmasında saldırgan olan	qui parle d'une manière agressive, blessante	speak in an agressive or wounding
manner			
zimantal, zartal	kaba dilli	grossier, malotru, qui parle d'une manière grossière	crude, ill spoken, rude
zimanmar	dilinden zehir akan	qui a une langue empoisonnée, haineuse	has a poisenous tongue
zimanreş, zimanpîs, zimanbigû	ağzı bozuk, küfürbaz	ordurier, grossier, qui parle vulgairement	crude, speaks vulgarly
zimanhilû, zimanşeyik	kimseyi incitmeden konuşan	qui a un langage lisse, qui parle sans blesser quiconque	smooth tongued
zimanzelal	açık ve anlaşılır şekilde konuşan	qui parle d'une manière claire, qui a une bonne élocution, éloquent	speaks clearly, has good elocution
zirav	öd	bile	bile
ziravqetî, ziravteqî, ziravpirçiyayî	ödü kopmuş	effrayé, peureux, (litt.) dont la vésicule biliaire a éclaté	afraid, timid
bêzirav	ödlek	poltron, timoré	timid, cowardly
zimanpak, zimanpaqij	temiz ağızlı	poli	polite
gun, gunik, pilik, ritil	erbezi	testicule, couilles	testicles, balls
gundiryayî : gunoyî, gunekî, gunosî, ritloyî	erbezi fıtığı	hernie testiculaire	inguenal hernia
gunsist	1) cesaretsiz, 2) iktidarsız	1) lâche, poltron; 2) impotent	1) cowardly, poltroon; 2) impotent
gunberan, gunikberan, pilikberan	koç taşaklı	(litt.) qui a des couilles de bélier, brave, courageux	(litt.) has the balls of a ram i.e. brave, courageous
ritilgîsk	sarkık testis	testicule pendant	has hanging testicles
parsûqalind, parsûstûr	kibirli, mağrur	hautain, arrogant, qui a de la morgue	haughty, arrogant
parsûxwar	zayıf, güçsüz	faible, impuissant	feeble, powerless

Termên trafîkê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizi	înglîzî
rêya yekalî	tek yönlü yol	voie à sens unique	one way street
rêya dualî	çift yönlü yol	voie à double sens	two-way street
tengerê	dar yol	voie étroite	narrow track
rêya ji herdû rexan ve teng dibe (ji çepê ve, ji rastê ve)	iki taraftan daralan yol	rétrécissement de la chaussée	road narrows from both sides
rexerê	yol kenarı	accotement, bas-côté	verge
rêya fireh	genişleyen yol, geniş yol	voie élargie	wide road
xêzên rê, xiçên rê	yol çizgileri	lignes de route	road lines
xêza (xîça) nevebirî	tam çizgi	ligne continue	unbroken line
xêza (xîça) vebirî	kesik çizgi	ligne discontinue	broken line
xêza (xîça) nîvekê	yol ortası çizgisi	linge médiane	centre line, road median
zîkzak	zikzak	zigzag	zigzag
peyarê	yaya yolu	voie piétonne	pedestrian crossing, pedestrian street
çivaneka bitalûke ya rastê	sağa tehlikeli viraj	virage dangereux à droite	dangerous right turn
çivaneka bitalûke ya çepê	sola tehlikeli viraj	virage dangereux à gauche	dangerous curve on the left
çivanekên bitalûke yên rastê	sağa tehlikeli devamlı virajlar	virages dangereux à droite	dangerous curves on the right
çivanekên bitalûke yên çepê	sola tehlikeli devamlı virajlar	virages successifs à gauche	dangerous curves on the left
rêya ji herdu rexan ve teng dibe	iki taraftan daralan yol	voie qui se rétrécit de deux côtés	road that narrows on both sides
rêya ji rexê rastê ve teng dibe	sağdan daralan yol	voie qui se rétrécit à droite	road that narrows on the right
rêya ji rexê çepê ve teng dibe	soldan daralan yol	voie qui se rétrécit à gauche	road that narrows on the left
hevrazê bitalûke	tehlikeli yokuş	montée dangereuse	dangerous climb
nişîvê bitalûke	tehlikeli iniş	descente dangereuse	dangerous down-hill
durîyan	yol ayrımı	bifurcation	fork in the road
xaçerê	yol kavşağı	carrefour, croisée	crossroads
xaçerêya bêkontrol	kontrolsüz kavşak	carrefour libre	uncontrolled crossroads
rêya şoşe	şoşe yol	chaussée	causeway
rêya asfalt	asfalt yol	route asphaltée	asphalt road
pirik	köprücük	ponton	small bridge
pirtan	ağaç dallarından örtülü asma köprü	pont suspendu fait d'arbres et de branchages	hanging bridge made of branches ties together lengthwise
viyaduk	viyadük	viaduc	viaduc
asteng	engel	obstacle	obstacle
bariyer	bariyer	barrière	barrier
wergeryan	devrilmek	renverser, faire un tonneau	to be overturned

çivaneka bitalûke ya rastê

çivaneka bitalûke ya çepê

çivanekên bitalûke ya rastê

çivanekên bitalûke ya çepê

rêya ji herdu rexan ve teng dibe

rêya ji rexê rastê ve teng dibe

rêya ji rexê çepê ve teng dibe

hevrazê bitalûke

nişîvê bitalûke

xaçerêya bêkontrol

Devoka Botî* (I)

Amedekar : Cemal ONURSAL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hişîn: şîn, hêşîn	mavi	bleu	blue
fêkî: fêqî, meywe, mîwe	meyve, yemiş	fruit	fruit
pirteqal	portakal	orange	orange
karçik: hermî, hirmê	armut	poire	pear
şebeş: zebeş	karpuz	pastèque	water melon
tireh: tirî	üzüm	raisin	grape
gindur: gundor, qawin, kalek	kavun	melon	melon
gilyaz: gêlaz	kiraz	cerise	cherry
leymîn: leymûn, lîmon	limon	citron	lemon
mandalî: mandalîn, mandarîn	mandalina	mandarine	mandarine, tangerine
fisteq: fistiq, piste	fıstık	pistache	pistachis
guhuj: givîj, guhîşk, guwîj	akdiken	nerprun	blackckthorn
berî: belût, belot	palamut	gland	acorn
şehbelût: şebelot	kestane	chataigne	chestnut
teraqî	nektarin	nectarine	nectarine
hişinahî: hêşînahî, heşînatî	sebze	légume	vegetable
qitî: ecûr	acur	concombre russe	hairy cucumber
hîçhar: bîber, îsot	biber	poivre, paprika	pepper
lehne: kelem	lahana	chou	cabbage
gêzer: gizêr	havuç	carotte	carrot
bacanê reş: balîcan, bacanreş	patlıcan	aubergine	egg plant, aubergine
kulind: dolmik, rextik	kabak (dolmalık)	courgette	zucchini, courgette
kulind: kulindir, kundir	kabak	courge	marrow, squashe
kulindê mîranî, kulindê şirîn	balkabağı	potiron	pumpkin
xirtik	kıtır, kütek	cornichon	cornichon, pickled cucumber
bamî: bamye	bamya	gombo, okra	okra, gumbo, ladies fingers
kumfeqîrk: kvarik, karok	mantar	champignon	mushroom
sîrmû: sîrim	yabani sarmısak	ciboulette	chive
pirç: por	saç	cheveux, chevelure	hair
navbirh: navçav	iki kaş arası, belce	glabelle	supercilliary arch
ceynik: cênîk	şakak	tempe	temple
kepî: kepû, bêvil, poz	burun	nez	nose
kûrtîka çenê: çenegeh	çene çukurcuğu	fossette mentonnière	dimple in the chin
izman: ezman, ziman	dil	langue	tongue
şikefta dev: esmanê dev	damak	palais (bouche)	palate
izmanuk, izmanê kiçik: zimanok	küçük dil	luette	uvula
hiluq: aloq, behîvok, gelale	bademcik	amygdale	tonsil
raya didanî: reha diran	diş siniri	nerf dental	dental nerve
birh: birû, birî	kaş	sourcil	eyebrow
mişkulk: bijang, mijîlank	kirpik	cil	eyelash
bîbûk: bîbik, bîbok, bîbî	göz bebeği	pupille	pupil
sîvûk: sêvok, sêvik, sêvanik	oyluk kemiğinin, üst ucu	tête du fémur, extrémité supérieure du fémur	neck of femur
tenişt: kêlek	yan, böğür	flanc, côté	side, flank
qît: qîtik, çîq, paq, baq	baldır	mollet	calf
muhrik: movik, geh	omur	vertèbre	vertebra
parasu: parsû, pirasî, parsî	kaburga	côte	rib
kirkiruk: kirkirîtk, kirkirk	kıkırdak	cartilage	cartilage, gristle
pahnî: panî	topuk	talon	heel
gûzek: gûzik, gozik	aşık çıkıntısı	cheville	ankle, malleolus
tiliya beranêkê: tiliya beranî an beranê	başparmak	pouce	thumb
xîtkên dest: xêzikên dest	el çizgileri	lignes de main	lines of the hand
hinav	iç organları	entrailles	entrails, innards, guts
hinavçûn: navçûn, zikçûn	ishal	diarrhée	diarrhoea
patereş: fatereşk, sipil, dêdik	dalak	rate	spleen
rizyank: rizyane	rezene	fenouil	common fennel
filfil: îsota reş, bîbera reş	kara biber	poivre noir	black pepper
kuç: kevir, ber	taş	pierre	stone
çîtik: zil, leven, qamîş	kamış	roseau	reed
bindeq	fındık	noisette	hazelnut
hewdik	fidelik	pépinière	nursery, seedling bed
meştel	fide	plant	plant
mijmij: mişmiş, qeysî	kayısı	abricot	apricot
qerenfîl: qerefîl, mêxik	karanfil	clou de girofle	plant
xeçxecuk: bûkik, bûkok, bûkanî	gelincik	coquelicot	poppy
simbil: sinbil	sümbül	jacinthe	hyacinth
sêwanûk: sîwanok	şemsiye çiceği	ombellifère	umbellifer

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 29 bihar 2001

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arno
8 - 14 nîsan 2001

Civîna 29 emîn a Kurmancî *di navbera rojên 4-8/04/2001 an de li Xwendegaha Bilind a Biskops Arno, li Swêdê civiya. Beşdarên civînê li ser nîşanên trafîkê, stranên folklorî (strana Gewre Xatûn), xwarin (penîr), devoka Kurdên Qefqasyayê, devoka Botan, ferhenga partî-kurdî, peyvên kurdî di zimanên cîran de xebitîn...*

Di vê civînê de Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Michael Chyet (Parîs, Waşington), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Devoka Kurdên Qefqasyayê

Amadekar : Têmûrê XELÎL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
alkan: pêl, pêlên deryayê	dalga	vague	a wave
aşûn: aşûjin, arşûjin, asûjin	çuvaldız ipi	fil de grosse aiguille de sacs à grains	coarse thread for patching up grain sacks
axlêve: dema baharê axira zivistanê xilaz dibe û tiştên nû jî hela şîn ne bûne	ilk bahar başlangıcı, kış zahiresi bitıp kırların henüz yeşermediği geçiş dönemi	premiers jours du printemps; période pendant laquelle les réserves d'hiver s'épuisent alors que l'herbe n'a pas encore poussé	the first days of spring, lean period when the winter stores are exhausted but the grass is not yet grozing
axûn	tutku	passion, frénésie, emballement	passion, frenzy, excitement
ketin axûnê	kendini kaptırmak, bir şeyi tutkuyla yapmak	se passionner, s'emballer	to be attacted or excited, to be carried away
bativk: kînorê ku li ser sûretê merivan çê dibe û bi avî ye yan jî hewa tê de heye. Wexta ew diteqe, dibêjin "ava rûyê wî qetiya". Ango êdî hew şerm dike. peq, pequlk, avzelêlk	yüzde çıkan iltihaplı çıban	furoncle	furuncle, boil
belapêjgar: berhingar, belakirr, belafiroş	belalı, kavgacı	belliqueux, querelleur	bellicose, warlike
berbihêr: bi tehemûl, kesê bi sebir	sabırlı, tahamüllü, hoş görülü	persévérant, patient, tolérant	persevering ; patient ; tolerant
berxweş: qasik an amaneke ku ne tijî ye, ne jî nîvî ye, di navbera wan de ye	yarıdan fazla dolu ama tam dolu almayan	un récipient rempli à moitié	a half filled vessel
beyanî: hov, wehşî	vahşi, yabani	sauvage	wild
betreng: bedreng: reng lê nemaye, reng lê çûye	solgun, uçuk renkli	pâle, incolore	pale ; colourless
betave bûn: beto vebûn	aniden kaybolmak	s'égarer, disparaître soudainement	to get lost ; to disappear suddenly
biramak: birayên ji dayîkekê lê ne ji bavekî	aynı anne ve farklı babalardan olan kardeşler	demi-frère ou demi-soeur, enfants nés d'une même mère et de pères différents	half-brother or half sister having the same mother but different fathers
çêt: di navbera cûcikê û varik de	civciv ile piliç arası tavuk yavrusu	jeune poulet, quelques semaines plus âgé que le poussin	spring chicken ; a few weeks older than a baby chick
çir: tenê ji şekir re tê gotin; "çirek şekîr bide"	parça (şeker)	morceau de sucre	piece or lump
danavî: kulecergî/ hinavkutî kirin	canından bezdirmek, usandırmak, acı çektirmek	épuiser, rendre malade, exaspérer, tourmenter	to sicken, to exasperate, to exhaust
dapalandin: palandin, dawerandin, dawerivandin, darivandin	süzmek	égoutter, décanter	drain, strain
den: reng ji bo qumaş, boyax	boya, boya küpü	teinte, couleur	complexion ; colour
den kirin, avêtin denê	boyamak, boya küpüne batırmak	teindre	to dye
derc kirin	anlamak	saisir, comprendre	to understand
deya: badihewa, vala	boşuna, nafile	vain	vain
deya çûn	boşuna gitmek, nafile çırkmak	être vain, s'avérer vain	to be vain ;
dibûrî: dilsar, bêşewat	soğuk, ilgi ya da yakınlık göstermeyen	froid, réservé, peu affectueux	cold ; reserved ; not affectuous
dilq: rol; ew di filmê de di dilqê sereke de dilîze	rol	rôle	role
dolîdan: hêlekan, hêlan, hêleçan, hêlik	salıncak	balançoire	swing (for playing on)
êgin: jina ku kar ji destê wê tê, jêhatî ye	becerikli, maharetli, çalışkan kadın, hamarat	travailleuse, diligente, agile	hard-working, diligent
êginî	çalışkanlık, becerıklilik	diligence	diligence
gîro: mijûl; ew bi karekî ve gîro ye	meşgul	occupé	busy
gîro kirin	meşgul etmek	occuper	to be busy or occupied
gono: kesê ku behsa wî tê kirin, lê naxwazin, ew bizanibe, ku derheqa wî de xeber didin. Yê gono hat, yê gono got...	kendisinden bahsedilen fakat farkına varmasın diye adı zikredilmeyen	personne dont on parle sans citer sans nom pour qu'elle ne s'en rende pas compte, untel	a person being talked about without being named to prevent them from being aware, so-and-so
govek	göbek	1) nombril; 2) génération	1) navel ; 2) generation
guhbel: (mecazî): xinzîr, beraz, muxbîr, casûs	casus, muhbir	espion, indic	spy
hahanga: ha anka, ha niha	hemen; derhal	tout de suite	immediately, at once
girgîn	hidetli, ateşli, aktif	dynamique, vif, emporté, qui a le sang chaud	dynamic, lively, hot blooded
heytehol: şayî bi heytehol derbas bû	tantana, debdebe, azgın	faste, pompe	pomp, display, magnificence
heywangeh: eywan	ayvan, salon	hall, salon	hall, lounge
hêlan: mertebe, derence	derece, düzey	degré, rang	degree, rank
hêle: bêqusûr, lihevhatî; merivekî hêle ye, ango bê kêmasî ye, xerxwaz e	mükemmel, dört-dörtlük, kusursuz	parfait, sans défaut	perfect ; faultless
hêvşandin: paşdestkirin	tasaruf etmek, esirgemek	épargner, économiser	to save ; to economise
hilgê: hilge: çûyina li zozanan	yaylaya çıkma	montée vers les alpages	going to the high summer pastures
dagêr: dager, vegera ji zozanan	yayladan inme	descente des alpages	coming down from the summer pastures
hoç: balolk, balîlûk	dürüm	rouleau, sandwich	roll, sandwich,
kastîn: ji bo se û kûçikan	inlemek	gémir	to groan, to whine

kelefe: mal, gund yan bajarê hilweşiyayî, kavil, xirbe, dêris, wêran	viran, yıkıntı	ruine	ruins
qoş: qoşî, qoşme: beza hespan; ketine qoşê	at yarışı	course de chevaux	horse race
kevezan: gopalê xemlandî yê hêzeran	baston	canne (de bambou)	cane (of bamboo)
hêzeran	bambu	bambou	bamboo
kîp: gelek di ber hev de; em di şahiyê de kîp rûniştîbûn	sımsıkı	étroitement, très serré	very tight, squeezed
kurn: cirna mezin a avê	kurna	bassin d'eau en pierre	stone water basin
lêpok: berdevk, yê ku pê qeşmerî tê kirin	palyaço	clown, pitre	clown
megîran: mehgiran, nebîran, nagîran: jina ku ducanî ye û dilê wê diçe xwarinekê	aşermek	se dit de femmes enceintes qui ont envie de	describes pregnant women's whims or desires
meke: lazût, gilgilê stembolî	mısır	maïs	corn, maize
mêşindar: nişandar	nişancı	tireur	sharp-shooter
nivatin: mersiye gotin, stranên şînê gotin	ağıt yakmak	chanter une élegie	chant an elegy
parça dil: hêrs, kela dil: parça dilê wî danî	öfke	colère	anger
pelepistûkî kirin: xwe pê şîrîn kirin, melaqî kirin	kendisini sevdirmek	faire du charme; se faire aimer	to be attactive ; to make oneself loved
peranî: revd: peraniya guran	sürü (kurt, it, vs)	meute (loups, chiens)	pack (wolves, dogs)
perseng: berbend, perde, perwa; persenga devê wî tune, ango çi tê ber devî wî dibêje. Bêperseng	pervasız, münasebetsiz	impertinent	impertinent
pînc	tahrik, kızıştırma	incitation	incitement
pînc kirin, pînc dan: nav tê dan	tahrik etmek, kışkırtmak	inciter, exciter, pousser	to incite; to excite; to egg s.o. on
qaşûrk: qelpîk: hûrikên ku ji ber birîna daran dimînin	kereste kırıntısı	copeau	cutting (of wood), chip
qeşirandin: çavê min naqeşirîne	ayırt etmek, kestirmek, farkına varmak	distinguer	to distinguish
qol: îmza	imza	signature	signature
rêj: bi bereket; erdê rêj	bereketli, verimli	fertile, productif	fertile, productive
rozgar: 1) aqûbet, nesîb, qeder; 2) dewran	1) talih, kısmet, kader; 2) zaman, çağ	1) destin; 2) époque	1) destiny; 2) epoch
sarîk: derdanê ji şûşe ku şivan mastê xwe dikinê	çobanların yoğurt ya da sulu yemeklerini koydukları camdan kap	recipient en verre dans lequel les bergers mettent du yaourt, des boissons ou des plats liquides	a glass receptacle herdsmen use for keeping yoghurt ; drinks or liquid dishes
nanê sayî: nanê ziwa, tenê nan	sadece ekmek, kuru ekmek, yavan ekmek	du pain sec, seulement du pain	dry bread ; just bead on its own
semer: sed mî (tenê ji miyan re tê gotin) semerek pez: sed pez	yüz koyun	troupeau de 100 moutons	herd of a hundred sheep
sîs: çîl sipî, piranî ji miyan re tê gotin	bembeyaz	blanc, tout blanc, albinos	white ; completely white ; albino
soron: çilek, nefsek (tenê ji pisîkê re tê gotin); pisîka soron: pisîka çilek	obur (kedi)	glouton (chat)	glutonous (cat)
sût: rengê şîn	mavi	bleu	blue
telalok: kuçikê agir, ku dadidin û di ser re banz didin yan li dorê direqisin	etafında oynanan ateş ocağı	bûcher, feu autour duquel on danse	bonfire
temetîsk: tametîtk: xwarinên xweş	güzel yemekler	mets fins	fine foods ; delicatessen
terewil: hemû heywan	hayvanlar	animaux	animals
teyrede: tilûr: hemû teyr û çûk	kuşlar	oiseaux	birds
nanê tisî: nanê tisî, bê pêxwarin, "nanê tisî pê fetisî"	kuru ekmek, yavan ekmek	pain sec (sans boisson)	dry bread (without drinks)
tolan: holika kûçikan	it ini	chenil	kennel (of a dog)
tomik: tar; mişk dikevine telikê û nikarin jê derên, meriv jî dikevine tomikê	tuzak, hapis	piège, cachot	trap ; prison cell
toxavk: mastê bi rûn; to	sütün üzerinde oluşan çiğ kaymak	crème formée sur le lait	cream on the top of milk
turuş: curet, cesaret	cüret, cesaret	courage, audace	courage ; bravery ; daring
tûzîk: gede	çocuk, oğul	fils, rejeton	son, offspring
filankes xwe nagire bê şahiya me di dewsa xwe de tûzîkê xwe dişîne	şenliğimize gelmiyor, yerine oğlunu gönderiyor	un tel ne vient pas à notre fête il envoie à sa place son rejeton	s.o. is not coming our party and is sending his offspring in his place
xîzge, xîzgeh	kumsal	grève, sablonnière	sandy place, send pit, beach
zarî bûyîn	dili dönmemek, konuşmadan tutulmak	avaler sa langue, rester bouche cousue, ne pas souffler mot	to swallow "one's toungue" ; to keep mum ; not to breathe a word
zendegirtî: ecêbmayî, zendemayî, şaşmayî	şaşkın, hayret içinde olan	stupéfait, sidéré	stupified ; thunderstruck
zûkîn: zûrîn	ulumak	hurler	to howl
zûrbûn: zilbûyin	hayretten donup kalmak	rester bouche bée, être sidéré, épaté	to be speechless ; astounded
agûr	tuğla	tuile, brique en terre cuite	tile ; baked brick
çingil: reşe, şeybûk	korkuluk	épouvantail	scarecrow
gicûce: curekî keviran e, gilover e	iri ve yuvarlak inşaat taşı	grosse pierre ronde de construction	large round stone used for building
kaxçîn: xweliya ku jê kûzika çêdikin	kil	argile	clay
pêpes kirin: binpê kirin, xistin bin piyan	ayak altına almak, ezmek	fouler aux pieds	to trample underfoot
pirçûyê xwe kirin: lêva xwe daliqandin, lêvşor bûn	surat asmak	faire la tête, bouder	to sulk
seqirandin: bêdeng kirin	yatıştırmak, dindirmek	calmer, tranquilliser	to calm ;
seqirîn: guhê min seqirî	dınlenmek, yatışmak	se reposer, se calmer	to rest ; to calm down

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

Di zimanê tirkî de (IV)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	**îngilîzî**
hafta: *hefte, heftî,* ***far:*** hefte, ***peh:*** hefteg	semaine	week
ham: *xam, xav,* ***far:*** xam	brut, immature, vert	raw, immature
han: *xan,* ***far:*** xan, ***peh:*** xan	caravansérail	caravanserail
hane: *xane,* ***far:*** xane, ***peh:*** xaneg, xanîg, ***part:*** xanîg	maison	house
hanedan: *xanedan (=binemal),* ***far:*** xanedan	(1) famille; (2) dynastie	(1) family ; (2) dynasty
harç: *xerc,* ***far:*** xerc	mortier, plâtre	mortar, plaster
harman: *xerman (=bênder),* ***far:*** xermen	aire de battage	winnowing floor
hasta: *xeste,* ***far:*** xeste (=westiyayî), ***peh:*** xesten (=birîndar bûn)	malade	sick, ill
hastane: *xestexane, xeste,* ***far:*** xestetxane	hôpital	hospital
hatun: *xatûn,* ***far:*** xatûn, ***suždî:*** xwatîn	dame	lady
havan: *hawin, hewan, hewing,* ***far:*** haven, ***peh:*** hawen	mortier	mortar
haya: *heya (=gunik),* ***far:*** xaye, ***peh:*** xayik, hayik	testiculle	testicle
hayhuy: *hayhûy,* ***far:*** hayhûy	tumulte, confusion	tumult, confusion
hem: *hem, him,* ***far:*** hem	ainsi-que	as well as, and
hemdert: *hemderd, hevderd,* ***far:*** hemderd	compagnon d'infortune	companion of misfortune
hemşehri: *hemşehrî, hemşerî* ***far:*** hemşehrî	concitoyen, originaire de la même ville ou région	fellow citizen ; compatriot
hemşire: *hemşîre,* ***far:*** hemşire	infirmière	nurse

hendek: *xendeq*, ***far:*** xendeq, kende	tranchée, douve	ditch, trench
hengame: *hengame*, ***far:*** hengame	vacarme, tumulte, tapage	tumult, uproar
her: *her*, ***far:*** her	chaque, chacun	every, each
herrü: *ya herrû ya merrû: ya hero ya mero*	ça passe ou ça casse	to make or break
hezaren: *hezarreng*, ***bot:*** delphinium consolida	delphinium, dauphinelle, pied d'alouette	delphinium
hır: hır çıkarmak: *xirûcir*	querelle, dispute	dispute, quarrel
hirbo: *xirpo*	grossier, brute	booby, lout, clumsy boorish fellow
hiç: *hîç (=qet)*, ***far:*** hîç, ***peh:*** hêç	rien, aucunement	nothing, none
hoca: *xoce*, ***far:*** xwace	maître	master
hodbehot: *xwe bi xwe*, ***far:*** xwud be xwud	soi-même	one's self
horoz: *xoroz (=dîk, dîkil)*, ***far:*** xurûs, ***peh:*** xiros	coq	cock
hoş: *xweş, xoş*, ***far:*** xweş, xoş	plaisant, agréable	pleasant, agreable
hor: *xor, xwar, xar, xwehr*, ***far:*** xwar, ***peh:*** xwar	méprisable	despicable, contemptible
hoşaf: *xoşav, xweşav*, ***far:*** xweşab, xoşab	entremets de fruits cuits au sirop	stewed fruit with plenty of juice
hoşbeş: *xweş baş, xweşbêş*, ***far:*** xoş baş	conversation amicale	friendly chat, friendly discussion
hunhar: *xwînxwar*, ***far:*** xwînxwar	sanguinaire	blood thirsty
hunriz: *xwînrêj*, ***far:*** xwînrîz	sanglant, qui fait verser du sang	bloody, causing blood-shed
hurda: *xurde*, ***far;*** xurde, ***peh:*** xortek	feraille	scrap metal
hurdahaş: *hûrûxweş, hûrûxiş, hûrxaşan*	vermoulu, en pièces	worm-eaten ; in pieces
huy: *xûy*, ***far:*** xwûy	caractère, habitude	character ; habit, temperament
hüner: *huner*, ***far:*** huner, ***part/peh:*** huner	art, talent, habilité, dextérité	art, skill, talent, ability, dexterity
hünkar: *xwînkar, xunkar*, ***far:*** xunkar, xûndger	souverain, sultan	sultan, sovereign
incir: *hêjîr, hejîr*, ***far:*** encîr, engîr, encîl	figue	fig
ibrişim: *hevrişim, hevirmiş*, ***far:*** ebrîşm	soie	silk
işkence: *şkence*, ***far:*** şkenc	torture, sévice	torture
kaftan: *xiftan, xeftan*, ***far:*** xeftan	cafetan	kaftan
kahraman: *qehreman, qareman*, ***far:*** qehreman	héros	hero
kahkül: *kakul*, ***far:*** kakûl	mèche de cheveux	lock of hair
kalender: *qelender*	bohème, personne non conventionnelle	bohemian ; unconventional person
kalleş: *qeleş, qelaş*, ***far:*** qellaş, kellaş	traître, déloyal	untrustworthy ; treacherous
kam: *kam*, ***far:*** kam	désir, souhait	desire, wish
kama: *qeme*, ***far:*** qeme	poignard	dagger
kart: *qert*	vieilli, endurci, dur	hard, toughened, aged
kelek: *kelek*	radeau	raft
kelepçe: *kelebçe, kelemçe*, ***far:*** kelepçe	menotte	handcuff
kelle: *kele, kelle*, ***far:*** kelle	tête	head
kellepaçe: *kellepaçe (=serûpê)*, ***far:*** kellepaçe	plat de tête et pieds de mouton	a dish of sheeps trotters
kem: *kêm*, ***far:*** kem, ***peh:*** kem	1) mauvais, malicieux; 2) peu, défectueux	1) bad, evil, malicious; 2) few : defective
keman: *keman, kevan*, ***far:*** keman, ***peh:*** kemançe: *kemançe, kemençe*, ***far:*** kemançe	petit violon à trois cordes	small violin with three strings
kement: *kemend*, ***far:*** kemend, ***peh:*** kemend	lasso	lasso
kemer: *kember, kinber, kemer, kimer*, ***far:*** kemer	ceinture	belt
kenar: *kenar, kinar*, ***far:*** kenar, ***peh:*** kener	côté, bord	side, edge, border
kene: *gene*, ***far:*** kene	tique (du bétail)	tick (on animals)
kenger, kengel: *kenger, kengir, kereng*	chardonnette, artichaut sauvage	cardoon, wild artichoke
kepçe: *kepçe, kemçe*, ***far:*** kebçe, kefçe	louche	ladle
kepek: *kapek, kepek, kapik*, ***far:*** kepek	son	bran
kereste: *kereste*, ***far:*** kereste	bois, planche, matériau	wood ; timber, plank
kereviz: *kerewîz, kerefs, kerewiz*, ***far:*** kerefs, keresis	céleri	celery
kerhane: *kerxane*, ***far:*** karxane	bordel	brothel
keriz: *karêz, kerîz*, ***far:*** karîz	crédule,	credulous
kervan: *karwan, kerwan*, ***far:*** karvan	caravane	caravan
kervanseray: *karwansera, kerwansera*, ***far:*** kervansera	caravansérail	caravanserail
kese: *kîse, kîs, kîsik*, ***far:*** kîse	1) bourse; 2) sac, pochette	1) purse; 2) bag
kesek: *kesek, kersek*	botte de terre	clod, lump of earth
keşkek: *keşke*, ***far:*** keşkek	plat fait de blé bouilli avec de la viande	a dish of wheat stewed with meat
keşkül: *keşkol*, ***far:*** keşkûl	sébile	beggar's cup
keşmekeş: *kêşmekêş*, ***far:*** keşmekeş	désordre, trouble, grande confusion	disorder, great confusion
kete: *kade*	galette faite avec de la farine, du beurre et des oeufs	a kind of pancake
kevgir: *kefgîr*, ***far:*** kefgir	écumoir	skimmer, perforated ladle
ki: *ku, ko, ke*	que, qui	that ; who
kil: *gil*, ***far:*** gil	argile	clay
kilim: *kilîm*, ***far:*** kilîm, gilîm	kilim	kilim
kin: *kîn*, ***far:*** kîn, ***peh:*** kên	haine, grief	hatred, grudge
kindar: *kîndar*	vindicatif, rancunier	vindictive
kirikit: *kerkît, kergît*	peigne d'un métier à tisser	comb of a loom
kişmiş: *kişmîş, kişmiş*	variété de raisin sans pépin	kind of seedless raisin (smaller than sultana)
kizir, gizir: *gizîr*	lieutenant du chef de village; dignitaire	assistant headman
korunga: *korîgan, qorîngan*	sainfoin	sainfoin
köçek: *koçek*, ***far:*** kûçek	danseur, danseuse	dancer
köfte: *kifte, kufte*, ***far:*** kifte	boulette de viande	meat balls
kör: *kor*, ***far:*** kûr, ***peh:*** kor	aveugle	blind
köse: *kose, kûse*, ***far:*** kose	imberbe	beardless
köstek: *kostek*, ***far:*** kûstik	1) chaîne de montre; 2) chaînes, fers	1) watch chain; 2) fetter, hobble, chains (for prisoners)
köşe: *goşe, koşe*, ***far:*** gûşe	coin, angle	corner, angle
köşebent: *goşebend*	lame de fer pour fixer les coins	iron hook for fixing corners
köşk: *koşk, koçk* ***far:*** koşk	villa, pavillon	villa, house
kötek: *kotek, kutek*, ***far:*** kotek	bastonnade, action de battre	a beating, the act of beating or cudgeling
küçük: *kiçik, qiçik (=biçûk)*, ***far:*** kûçek	petit	small, little
kükürt: *gogird, gûrd, kifrît*, ***far:*** gûgird	sulfure	sulphur
külah: *kulah, kuleh*, ***far:*** kûlah	chapeau conique en feutre, bonnet	conical hat or cap
külünk: *kuling, kuleng*, ***far:*** kuleng	pioche	pick
küm: *1) kom, kûm; 2) gom*	1) amas, tas; 2) bercail	1) heap; 2) small sheep fold
kümbet: *gumbed, gunbed, kumbed*, ***far:*** gunbez, gunbed	dôme, voûte, coupole	dome, vault, coupola
küncü: *kuncî*, ***peh:*** kuncît	sésame	sesame
küp: *kûp*	jarre	earthenware jar
küşne: *kuşne, kizin*	variété de vesce	a kind of vetch (given as folder to oxen)

Hinek lîstikên gelerî

Amadekar : Selam NÛMAN

Lîstikên li derve

Çirr, birr, topşeq, birranê
Çavgirtînk
Tûş
Nikilkê
Xeta
Hingilyo
Qaç
şepiya (goga) qehfikan
Eskerê heval-heval
Ferşanê, tefşok
Kab
Xar

Lîstikên li hundir

Navê
Girrê devan
Fincan
Gustîlk
Heftok
Reci´
Dam
Nehberk
Sêberk
Tilîqûnk

LÎSTIKÊN LI DERVE

Tûş

Ev lîstik bi şev têtе lîstin û hola wê gelekî fireh e; taxek (semtek) yan du tax e, gorî lihevkirinê ye. Lîstik ji ber dîwarekî "niqê" dest pê dike. Berî birra Ayê herin xwe veşêrin birra Bê kesekî beza ji nav xwe hildibijêrin û dikin bûk. Piştî qasekê birra Bê dest pê dikin gazî dikin, dibêjin: "Bûka mîra hat, hat....Qazî, miftî beledî hat, hat" û diçin bi hev re li kesên Ayê digerin. Heger çavên wan bi kesekî ji Ayê ket wê biqîrin, bêjin: Tûş û bûka wan dest pê dike baz dide vedigere "niqê", dîwarê ko ji ber hatibû. Dema ko birra Ayê dengê Tûş dibihîsin pey bûkê dikevin, hewl didin wê, berî bigihîje dîwar bigirin. Heger birra Ayê bûk girtin ewê piwanekê bigirin û careke din herin xwe veşêrin, ya na ew ê têkevin şûna birra Bê. Heger birra Bê kirin nekirin kesek ji birra Ayê nedîtin niqteyekê winda dikin û careke din birra Ayê diherin xwe vedişêrin.

Xeta, Malikanê, Kulî-kulî, Çolanê, Teytok

Ev lîstika ha jî navnetewî ye. Du mirov yan du birr dikarin bi xetayê bilîzin.
Awayê wê li nik me bi vî rengî bû: A û B dilîzin. A dest pê dike dilîze. Divê ji çargoşeya yekê dest pê bike, qehfikê xwe bavêje çargoşeya yekê û xwe di ser re çeng bike û bi nikilkê (li ser lingekî) here ya 2an û 3an, û paşê bi herdu piyan here 4an û 5an, 6an bi nikilkê û 7an û 8an bi herdu piyan, û bi vî awayî vegere heta 2an, rahêje qehfikê xwe, xwe di ser 1ê re çeng bike û ji xetayê derkeve. Vêca ew ê qehfikê xwe baveje 2an, qehfikê wî divê bikeve nav çargoşeyê û nere ser xetê, heger qehfik bikeve ser xetê dişewite. Dema qehfik digihîje 4an divê mirov bi nikilkê here heta 6an. Heger qehfik nekeve çargoşeyê dor dibe ya lîstikvanê din, B. Heger dor vegeriya A, ew ê dîsa qehfikê xwe bavêje çargoşeya ko tê de şewitî bû. Piştî çargoşeya 8an lîstikvan ji xetayê, ji aliyê 7an û 8an, derkeve û qehfikê xwe bavêje çargoşeya yekê, heger qehfik li çargoşeyê bikeve ew çargoşe li lîstikvanê din qedexe dibe, divê lingê wî pê nekeve.

Hingilyo, Pilîtanê, Qîtik, Darqîtik, Çiling

Ev lîstik bi darekî mezin qasî kaşoyekî û darikekî biçûk qasî hostekê têtе lîstin. Du alî dilîzin, her alîyek ji 2 ta 5-6 lîstikvanan e. Lîstik du beş e.
Beşê 1ê:
Birra Ayê li ber du kevirên biçûk dest pê dikin. Her yek ji wan darikê biçûk datîne ser herdu keviran û bi darê mezin lê dide. Birra Bê ko li holê belav dibin, hewl didin darikê biçûk li hewayê bigirin, heger girtin dê ew kesê lê xistiye bişewite û bibe dora kesekî din ji birra Ayê. Heger negirtin û darik li erdê ket ew ê yek ji birra Bê darik ji cihê ko lê ketîye bavêje herdu keviran. Heger darik bi qasî dirêjahiya darê mezin nêzî herdu keviran be ew kesê birra Ayê yê li darikê biçûk dabû dişewite. Dema kesê ji birra Bê darik davêje herdu keviran kesê birra Ayê, yê li darikê biçûk dabû li ber keviran dimîne û hewl dide ko li darikê biçûk bide (berî bikeve erdê). Heger lê da û darik bi hewayê ket û hate girtin ew ê bişewite. Heger na ew ê qonaxa(mesafeta) navbera darik û herdu keviran bipîve (Pîvan darê mezin e) û çend dar derkeve ew ji birra Ayê re weko niqte (piwan) dihesibin.
Beşê 2an:
Niqtên kîjan birrê pirtir bin ew dest pê dikin, her yek ji wan sê caran li darik didin. Ji ber herdu keviran dest pê dikin. Darik divêt ramedandî li erdê be û lîstikvan bi darê xwe li guhê darik dide ko bipengize û li hewayê ta jê bê lê bide. Mafê her lîstikvanekî heye ko sê caran mihawele bike darik ji erdê rake. Dema birra Ayê (em ê bêjin ko niqteyên birra Ayê pirtir bûn) karên xwe diqedînin birra Bê dest pê dikin ji cihê dawî yê ko darik lê ketîye, yek bi yek û ber bi herdu keviran bazdidin û bi bazdanê re dibêjin Hingilyooooooo bê ko bihna xwe berdin. Herdu birr bi hev re bi kesê bazdide re bazdidin ji bo wî kontrol bikin, ka bihna xwe berda ya na. Heger bihna xwe berda ew ê raweste û yekî din ji birra wî dewam dike. Heger birra Bê bi vî awayî gihiştin niqê (herdu keviran) bi ser dikevin û dibe dora wan ko li ber herdu keviran bin. Heger na her yek ji birra Ayê li kolîna kesekî ji birra Bê siwar dibe û dibe nik niqê.

Qaç, Tefş, Toş

Qaç (tefş) kevirekî(berekî) pehn e, bi qasî kefa destekî ye. Beşdarên vê lîstikê bi kêmanî ji 3 lîstikvanan in. Lîstikvanek (mak) li ber gogek piçûk (ji kevir e) dimîne, ew gog di orta girovereke de ye. Berî lîstik dest pê bike her lîsikvanek qaçê xwe ji ber gogê davêje xêzekê (xêza ku lîstikvan qaç jê davêje goga piçûk, ji xêzê ta goga biçûk heye 5-6 metr), xweyê qaçê ji xêzê herî dûr dibe mak. Piştî mak te'yîn dibe dest bi lîstikê dikin. Her yek ji lîstikvanên din qaçê xwe davêje wê goga piçûk, hewl dide ku gogê ji groverê der û dûr bixe, heger bi ser ket wê here qaçê xwe bîne û vegere paş xêzê û herweha lîstikvanên din jî diherin qaçên xwe yên ku li gogê neketibûn tînin û vedigerin paş xêzê. Vêca dema gog ji girovera xwe der dikeve ew lîstikvan ê li ber (mak) wê vedigerîne cihê wê û hewl dide lîstikvanekî bigire berî lingê xwe dayne ser qaçê xwe(yanî lîstikvanên li nav xêzê û qaç). Heger lîstikvan lingê xwe danî ser qaçê xwe nabe mak (pawanê gogê) îşê xwe jê bîne. Ew kesê lingê xwe daniye li ser qaçê xwe li hêviya gog ji grovera xwe der bikeve dimîne ji bo karibe rahêje qaçê xwe û vegere xêzê. Ew kes ê ku lingê xwe daniye li ser qaçê xwe dikare bê ku destên xwe bi kar bîne qaçê xwe dayne li ser rûyê piyê xwe û bilind bike û bi destên xwe bigire, heger qaç ji destê wî ket ya nikaribû qaç bigirta firset ji pawanê gogê re dibe ko pey keve, wî berî bigihîje xêzê bigire. Bi girtina lîstikvanekî pawanê gogê rizgar dibe û yê girtî dikeve şûna wî.

Şepiya (goga) Qehfikan

Lîstik ji 8-11 qehfik, şepiyek (gogek, gelek caran ji paç û terîşan bû) biçûk (qasî şepiya tenîsê ye) û du birr lîstikvanan e. Xêzekê dikişînin û qehfikan datînin li ser hev. Xêz bi qasî 3-4 mitran dûrî qehfikan e. Heger birra Ayê li nik qehfikan bin ew ê Bê, yek bi yek şepiyê (gogê) bavêjin qehfikan, hewl bidin wan ji ser hev bixînin. Heger kesekî ji birra Bê qehfik nexistin ew ê herin têkevin şûna birra Ayê li ber qehfikan bimînin. Heger lîstikvanekî ji Bê qehfik bi şepiyê (gogê) ji ser hev xistin ew ê kesên Bê herin qehfikan daynin li ser hev, di vê demê de birra Ayê diherin pey şepiyê (gogê) dikevin, digirin û davêjin kesên birra Bê, û her kesek ji birra Bê şepî lê bikeve dişewite û ji lîstikê derdikeve. Heger birra Bê bikêrhatî bin û karibin qehfikan daynin li ser hev berî bişewitin bi ser dikevin û niqteyekê qazanc dikin, ya na ew ê têkevin şûna birra Ayê û bibin pawanên qehfikan.

Ferşanê, Tefşok

Lîstikvan ji xêzikekê ferşên(qaçên) xwe davêjin pakêtn(kerton, qutî) vala yên çixaran. Pakêtan di nava girovereke de datînin li ser hev û niqteyan(piwan) didin her pakêtekê. Vêca her pakêtek ji giroverê derdikeve niqteyên wê didin xweyê ferş.

Eskerê heval-heval

Du birr dilîzin. Birra Ayê xwe vedişêrin û birra Bê diherin li wan digerin. Divê birra Bê hemû kesên birra Ayê bigirin ji bo bi ser kevin. Birra Ayê jî divê herin destên xwe li niqê bixin.

LÎSTIKÊN LI HUNDIR

Fincan

Zivistanê gundî bi vê lîstika ha li hundiran dilîzin. Du birr dilîzin. Birra Ayê 7 fincanan li ser dev li ser tebekekê datînin û gustîlkekê diêxin bin fincanekê ji wan 7 fincanan. Vêca birra Bê divê pê derêxînin ka gustîlk di bin kîjan fincanê de ye, heger cara yekê pê derêxistin hingê tebek dibe ya wan, yanî ew tebekê digerînin. Heger birra Bê rahişt fincana yekê bi mebesta gustîlkê û gustîlk ne di bin de bû deh niqte jj wan kêm dibin, lê dikarin xwe ji 10 niqteyan rizgar bikin (xwe bişon) dema karibin fincaneke din pûç bikin(bêjin ko gustîlk ne dibin wê fincanê de ye). Heger gustîlk di bin wê fincanê de derket 6 niqteyên din ji wan kêm dibin û birra Ayê ji nû ve tebekê digerîne.
Li hin deverên din bi awayekî hêsantir dilîzin. Birra Ayê 12 fincanan datînin li ser tebekê û birra Bê divê pê derxînin ka gustîlk di bin kîjan fincanê de ye, heger pê derxistin tebek dibe ya wan, ya na ew ê Birra Ayê dîsan tebekê bigerînin û niqteyekê qezenc dikin.

Gustîlk, gustîranê

Lîstika Gustîlkê jî hema hema wekî lîstika fincanan e. Endamê her birrekê palên xwe didin dîwarekî û beramberî hevudu rûdinên. Herdu birr li hev dikin ko sonda wan bi tiştekî be(li nik me bi Sobê bû). Sond ne bi Xwedê bû ji bo sonda wan dema ne rast derkeve li wan nekeve û gunehkar nebin. Birra Ayê dest pê dikin gustîlkê li nik yekî ji birrê vedişêrin, dema vedişêrin cilikekê yan perdakê bi ser xwe de dadikin û piştî gustîlkê vedişêrin wê cilikê yan perdê davêjin. Vêca birra Bê divê pê derêxînin ka gustîlk bi kê re ye. Birra Bê dikarin yekser texmîna xwe bêjin ko gustîlk bi sobê li nik X e. Heger rast derket birra Bê niqteyekê qezenc dikin û dibe dora wan, heger na birra Ayê niqteyekê qezenc dikin û careke din gustîlkê vedişêrin. Bi awakî din birra Bê dikarin kesên birra Ayê yek bi yek pûç bikin ta kesê gustîlk pê re ye dimîne.

Heftok, Pêncoke, Pêncokanê, Pênckevir, Delo

Kevirê lîstika Heftokê şayik, qasî xarekê biçûk e, lê ne wekî xarê girover e.
Gelek cûreyên lîstika Heftokan hene. Yek ji wan bi vî awayî ye:
Du kes bi 5 heftokan dilîzin. X dest pê dike, her pênc heftokan diêxe destekî û bi teliya mezin û ya nîşandanê heftokekê digire û davêje jor, bi avêtina wê heftokê her çarên din datîne erdê, divê heftok a li hewa berî bikeve erdê bigire. Heger ew heftok ne girt dişewite û heftokan dide Y. Ji xwe heger girt ew ê dewam bike û heftokê careke din bilind bike û bi avêtina wê re rahêje heftokekê ji her çar heftokên din û bi vî awî radihêje her çar heftokên xwe, pêşî yek û yek(bela), dido û dido(doko), sisê û yek(sêko) paşê her çar bi hev re(tepo). Paşê her pêncan bi hev re û bi her du destan davêje ser pişta destên xwe, nabe yek ji wan bikeve. Pişt re wekî destpêkê çar heftokan li erdê belav dike, tiliya nîşandanê ya destê din datîne ser ya ortê û bi tiliya mezin re kevanekî çê dike û datîne ser erdê (qilo) û yek bi yek bi avêtina heftokê ber bi jor ve heftokên din di bin wî kevanî re derbas dike. Heger lîstik bê şaşî xelas kir cezayê Yê dibe Qirincok(meqesok), mîkutok û şiyatok. Y kefa destê xwe datîne erdê û X bi avêtina heftokê re qirincokekê ji pişta destê wî dide, û pişt re mîkutekî yanî bi kulma destê xwe lê dixe. şiyatok bi xwe ne ceza ye, lê piştî qirincok û mîkutan X pişta destê Yê miz dide.

Reci`, Lîstika şivanan

Du lîstikvan dilîzin. Du rêz kortik çêdikin, her rêzek ji 9 kortikan e. 95 reci` in. Reci` kevirek biçûk, şayik û rengîn e. Cilekekê davêjin bi ser kortikan de da ku reci` gemar ne bin. Her lîstikvanek bi 45 reci`an dilîze. Pêşî 5 reci`an diêxin her kortikekê û dest pê dikin reci`an bi dorê digerînin. Heger du reci` di kortikekê de bimînin dibin para yê ku reci`an digerîne. Herweha derdê her lîstikvanekî ew e ku nehêle firseta mayîna du reci`an di kortikekê de ji ê dî re çêbibe.

Girrê devan

Ev lîstik, wek lîstika navê a hêzê ye. Du lîstikvan xwe li ser erdê radimedînin, serê her yekî ji wan li alê linên ên din e. Her yek lingekî (eynê lingên, ê rastê yan jî ê çepê) bilind dike û herdu lingan li hev badidin. Vêca her yek hewl dide ku lingê ê din daxîne erdê.

Devoka Botan

Amadekar : Cemal ONURSAL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
badan, çerx kirin, viz kirin, doş kirin, zivirandin	çevirmek	faire tourner, tordre, pivoter	to turn, to turn round, to rotate, to spin
behs kirin, çêl kirin, qal kirin, kad kirin, gilî kirin	bahs etmek	parler, évoquer, traiter de, mentionner	to talk (about), to mention, to treat (of subject)
behs: mijar	bahis	sujet, matière	topic, subject
bejinbûst: pot, poto, kindiz, qambihost, bejinbihost, bocî	cüce	nain	dwarf
berav: perav: lêva avê; beravê çem	sahil, su kenarı	rive, rivage	shore, coast, bank
berezava: birazava, şoşbîn	sağdıç	garçon d'honneur	bridegroom's best man
bersifk:	veranda	véranda	veranda
bûç lêdan: qoç lêdan	kafa vurmak	donner un coup de tête	To give a head-but
cem: ferd, cemb, ta	yükte her iki çuvaldan biri	grand sac en poils de chèvre	large goatskin bag
çarîk: hîzar, çarşev, eba	kadın çarşaf	tchador	chador
çeltik: çentik, tûrik, xilîdank	kıldan yapılan ve omuza asılan çanta	sacoche en poils de chèvre	a bag made of goat hair
çikilandin: çikandin, nikandin	dikmek	planter	to plant
çîçûk: çêlik, çêcik	civciv	poussin	chick
çîk: çîk dan, çîk ket lingê min	kısa süren yoğun sızı	douleur vive de courte durée	acute but short-lasting pain
çilêçilê: pelçimok; pîrçemek, pêrçenk, perçemûk, şevşevoh, şebşebk, baçîmêlk, şevrevîng, çekçekûle, balçêmk, şibşibêlok, şebşebotk, pêçermik, , pêlçemek, şevekur, şivînek, pelsînik, pêrcemk, perçem, boçermik, şebpare, bêrçenk, baçermok, balçermok, çil, çîlî, çîlî çîlî	yarasa	chauve-souris	bat (animal)
dayin	dadı	nourrice	child's nurse
dehfik: dafik, reşbend	kuş tuzağı	piège à oiseaux	bird-trap
deng dan: deng vedan, alan dan, vebeyîn	yankı vermek, yankılanmak	résonner	to echo; to resound
dêşîr	süt anası	mère de lait, femme qui allaite un bébé qui n'est pas le sien	wet nurse
dil bûrin: dil bihurîn, dil xewrîn, ji xwe veçûn, dil xerbilîn, dil ji bîr çûn	baygınlık geçirmek	défaillir, se sentir mal	to feel faint, to be overcome
dimûhr: peşkreş	uğursuz	qui portemalheur, oiseau de malheur	ill-omened, inauspicious
ecûze: ecûzpîr, pîrasêr, pîrebok, cadû, cazû, pîrhevî	cadı	sorcière	witch
fihêt: şerm,, fedî, eyb fehêt, heya	utamç	honte	shame, bashfulness
fiş: fişe, tewş	abes, nafile, saçma	vain, futile, absurde	futile, vain, absurd
fît dan, sîr dan, fitne dadan, pînc kirin, nav lêdan, gijgijandin	kışkırtmak, tahrik etmek,	exciter, inciter, instiguer	to instigate, to excite, to incite or plot
fitîl: petîl, pilte, pilta	fitil	mèche	wick
girgire: giregir	ileri gelenler	notables, personnages importants	leading citizens, important public figures
girş: kêran	kiriş	poutre	beam
gulîvank: gulifank: kelef, gac, peng, penge	iplik çilesi	écheveau	hank, skein (of thread)
gûvik: kovik	huni	entonnoir	funnel
haval: heval	arkadaş, yoldaş	camarade, ami, compagnon	comrade, friend, companion
hogir	can arkadaşı, kafadar, yakın dost	ami intime, copain	intimate friend, like-minded person
helandin: buhujandin	ertimek, çözmek	faire fondre, dissoudre	melt, dissolve
helîn: buhujîn	erimek, çözülmek	fondre, se dissoudre	to melt, to dissolve, to melt down
heskû: hesk	kepçe	louche	ladle
hewdel: hevdal	bulamaç	bouillie à base de farine et de raisiné à l'usage des parturientes	thick porridge made with flour, butter and syrup or raisins
heyf: tole	intikam, öc	vengeance	vengeance
hinda kirin: winda kirin, berze kirin	kaybetmek, yitirmek	perdre	to lose
hinda bîn: winda bûn, berze bûn	kaybolmak	se perdre, être perdu	to get lost
hinne: xena, hene	kına	henné	henna
hîlet: taqet	takat	force, énergie	strength, energy
hûsandin: hêsan kirin, sûn, tûj kirin	bilemek	aiguiser, affûter	to sharpen, whet, grind
jinbî : jinebî	dul kadın	veuve	widow
jinmam: jinmam	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	wife of paternal uncle
jixal: jinxal	dayı karısı	la femme de l'oncle maternel	wife of maternal uncle
kadik	peynirli pide	pain fourré au fromage	bread stuffed with cheese
keçxal: keçxaletî	dayı kızı	cousine, fille de l'oncle maternel	maternal uncle's daughter
kincik: potir, paç, kincir	bez parçası	pièce de toile, de tissu	piece of material, of cloth
kitik: pişîk, kêtik, pisîng, pişîle	kedi	chat	cat
kurh: kûre	ateş ocağı	four, fournaise	furnace, oven
kurha vira: kûra viran	yalan küpü	bonimenteur, qui ment comme il respire, mythomane	pathological liar
kûx: kokel	ağıl	cabane, hutte	hut, cabin, shed
kuleh: kulî	çekirge	sauterelle	grasshopper
kûlîk: holik, kepr	çardak	treille, tone	trellis, bower
kundê kûr: kundû kor, bûm, kund	baykuş	hibou, chouette, duc	owl
liqayê hev hatin: rastî hev hatin, pêrgî hev hatin, li semta hev hatin, bi ser hilbûn	karşılaşmak	rencontrer qn, croiser	to meet (s.o.), to encounter
maldemayî: dimaldemayî; keça dimaldemayî	evde kalmuş (kız)	vieille fille: qui n'a pu quitter le foyer paternel	spinster ; old maid
malxezur: malxezûr, xezûran	kayıngiller	belle-famille; les parents de l'épouse	in-laws, wife's parents
mastê keyandî: dewê kilayê, dewê keyandî	yayık yoğurdu	petit-lait de baratte	butter-milk
meqeş: kefgîr	kevgir	écumoire	skimmer, perforated ladle
meşrebe: avkîne, parç, şemşaq, sirahi	sürahi	carafe	decanter
metqeb: xişab	matkab	perceuse	drill , auger
nalîn, nalenal kirin	inlemek	gémir	to moan, to groan
nesil: nifş, cîl	kuşak, nesil	génération	generation
pêçandin: pêçan	sarmak	emballer, rouler, emmailloter, envelopper	to wrap up, to bandage, to swaddle
alandin: lefandin	dolamak	enrouler, entourer, ceindre	to wind, to wrap around, to roll up
alîn: liyan, lefîn, ji kê reviyam, lê aliyam	dolanmak	s'enrouler, s'enlacer, éteindre, prendre dans ses bras	to hug, to clasp, to take into one's arms
pê êxistin: pêxistin, vêxistin, hil kirin	yakmak, tutuş turmak	allumer	to light (lamp, fire, pipe)
pê guhartin: tiştek bi tiştek din guhartin	değiş tokuş etmek	troquer, échanger	to barter, to exchange
pirtik	kuş tüyü	plume	feather
puşî: pêşî: mimisk	sivri sinek	moustique	mosquito
qazid: qasid: peyamber	elçi, mesaj götüren	messager	messenger
qazûqeder: keskesor, heftreng	kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
qedemge: daşir, edebxane, destavxane, avrêjxane, avdestxane, çolik	yüznumara, tualet	toilettes, w.c.	toilets, rest room, w.c.
qehirîn: xemgîn bûn	üzülmek	éprouvrer de la peine, avoir du chagrin, être triste	to be sorry, to feel sorry
qereşanî	duvak	voile nuptial, voile de la mariée	bride's veil
qevastin: qebastin	atlamak	sauter, passer au-dessus de	to jump, to skip, to pass over
qirçandin	çatırdatmak	faire craquer	to be irresistible
qupçe: bişkok, bişkoj, kespir, qumçe, bişkote	düğme	bouton	button
qûbqab: qabqab	takunya	sabot (chaussure en bois)	a clog
qûçxane: qûşxane, quşxane	tencere	casserole	saucepan
razan: nivistin, raketan, ramedan, xew kirin	uyumak	dormir	to sleep
razandin	uyutmak	faire dormir	put to sleep
recifîn: ricifîn, rihilîn	titremek, titreşmek	trembler, frissonner, tressaillir	to tremble, to shiver, to quake
rewde: kom, birr, qefle	küme, gurup	groupe, bande, nuée	group, gang, host
rêkirin: bi rê kirin, verêkirin, şandin, hinartin	göndermek, yollamak	envoyer, expédier	to send
rihsivik: cansivik, xwînsivik	tezcanlı	agile, vif	agile, nimble
rîsasî: zirincî, qirşûnî	kurşun rengi, kurşuni	gris, gris de plomb	lead colored, gray

Ferhenga partî-kurdî (II)

Amadekar: Behroz ŞUCAÎ

partî	kurdî	tirkî	fransizî	ingîlîzî
çar	çar, çare	çare, çözüm	solution, remède	solution, remedy
çefar	çar	dört	quatre	four
çefardes	çardeh	ondört	quatorze	fourteen
çeman	zeman	zaman	temps	hour, time
çer	çer-; çêr-	ot ; otlamak	paître	graze
çeraẍ	çire, çira	çıra	lampe	lamp
çewaẍan	çawan	nasıl	comment	how
çuhrbad	çarpê	dört ayaklı	quadripède, animal	quadruped, animal
çwend, çond	çend	kaç, ne kadar	combien, quelques	as much as, how many
çihreg	çihre, çehre	çehre, yüz	face, apparence	face, appearance
çîn-	çin-	biçmek, derlemek	collecter, recueillir	collect, gather, pick
çiş	çîk, çişt, tişt	şey	chose	thing
çuhrom	çarem	dördüncü	quatrième	fourth
dadwar	dadwer	yargıç	juge	judge
dameg	davik, dave, dav	tuzak	trappe	trap, snare
dendan	dindan, diran, didan	diş	dent	tooth
derd	derd	dert	peine, souffrance	pain, suffering
drafş	direfş, direwş	bayrak, sancak	bannière, drapeau	banner, flag
derẍ	dirêj, derx	uzun	long	long
droẍ	direw, derew, dro	yalan	mensonge	lie, deceit
druşt	≠ durust, dirust	hepsi, tam, iyi	tout, bien	whole, well
draxt	drext, dar	ağaç	arbre	tree
des	deh (dimilkî: des)	on	dix	ten
desom	dehem (dimilkî: desim)	onuncu	dixième	tenth
deşt	deşt	ova, çöl	plaine, désert	plain, desert
dwades	diwazdeh, dozdeh	on iki	douze	twelve
dûd	dû	duman	fumée	smoke
dojex	dojeh, dûzex	cehennem	enfer	hell
dûr	dûr	uzak	loin	far
dîdem	dîdem	taç	guirlande	crown of flowers, garland
dijwar	dijwar	güç, zor, güçlük	difficile, difficulté	harsh, hardship
dêm	dêm	yüz	face	face
dên	dîn	din	religion	religion
dênawer	dîndar, dînwer	dindar	religieux, croyant	religious, devout
dêw	dêw	dev	demon	demon
ferrax	fireh	geniş	large, vaste	broad, spacious
fremon	ferman	ferman	ordre, injonction	command, unjunction
frêşteg	firişte, feriştex	melek	apôtre, ange	apostle, angel
gendag	gend, genî	kokuşmuş	pourri, putréfié	stinking, foul
gund	≠gund	ordu, ordugah	armée, camp militaire	army, army camp
gyang	giyan, can	ruh	âme	soul
gyanwar	giyanwer	ruhlu, canlı	vivant	soul-possessing, living creature
gêhan	cîhan	dünya	monde	world
girw-	gir-	tutmak	prendre, saisir	take, seize, grasp
gezn	gence, gezn, xizne	hazine	trésor	treasure
hembend	hembend	hapishane arkadaşı	compagnon de prison	fellow captive
hem	hem, hev	ortak	com—	—mate
hencam	encam	bitirmek, tamamlamak	finir, complèter	finish, complete, fulfill
hrê	dimilkî: hirê	üç	trois	three
huner	huner	marifet, beceri	talent, vertu	virtue, skill
hişt	hişt	bırak	laissé	left (past of leave)
jehr	jehr	zehir	poison	poison
jehrên	jehrîn, jehrî	zehirli	empoisonné	poisonous
jeman	zeman	zeman	temps, heure	time, hour
jen	jin	kadın	femme	woman
jîr	jîr	akıllı, zeki	intelligent, sage	intelligent, wise
jîrîft	jîrî, jîrtî	zeka, zekilik	sagesse, intelligence	wisdom, intelligence
jîwehr	jiyan, jîn	hayat	vie	life
kar	kar	iş	travail, acte	work, deed
karwan	karwan	kervan	armée en marche, armée	army on the march, army
kedeg	ke- (kebanî)	ev	maison	house
kehrêz	karêz	kanalizasyon	canalisation	underground channel
kenîg	keç, (dimilkî) keynek	kız	fille, mademoiselle	girl, maiden
kedixweday	kedxweda	ev sahibi	maître de maison	master of the house
kuşt	kuşt	öldürdü	a tué	has killed
kên	kîn	kin	vengeance, revanche	vengeance, revenge
kîfşer	kişver	bölge, ülke	région du monde	region of the world
lerz	lerz-	titremek	trembler	tremble
mah	meh	ay	mois	month
man	mîn-	kalmak	rester	remain, stay, dwell
masyag	masî	balık	poisson	fish
merd	mêr	erkek	homme	man
merdohm	meriv	insan, halk	peuple, gens, humanité	mankind, men, people, humanity
merẍ	mêrg	çayır	prairie	meadow

partî	kurdî	tirkî	fransizî	ingîlîzî
meren	mirin	ölmek	mourir	to die
mes	mezin	büyük	grand	great
mesader	mestir, mezintir	daha büyük	plus grand, plus âgé	greater, older
mest	mest	sarhoş	ivre, intoxiqué	drunk, intoxicated
muhr	muhr, mohr, mor	mühor	sceau	seal
muhreg	movik	omur	vertèbre	vertebra
mujdeg	mizgînî	müjde	bonne nouvelle, message	good news, message
murẍ	mirîşk	kuş	oiseau	bird
murẍarîd	mirwarî, mirarî	inci	perle	pearl
mey	mey	şarap	vin	wine
mêẍ	mij	sis	brouillard	mist
mêhman	mêhvan, mêvan	konuk, miafir	hôte	guest
mihrban	mihriban	rahman, merhametli	clément	kind, kindly
mêş	mêşin	koyun	mouton	sheep
mêx	mîx, mix	çivi	clou	nail, rivet
nafeg	nav, navik	orta, merkez	centre, milieu	centre, middle
nam	nav	ad	nom	name
naz	naz	naz	plaisir, désir	pleasure, delight
nazag	nazag, nazik	nazlı	grâcieuse, délicate	graceful, delicate
niẍad	niyaz	dua, dilek	prière, obéissance	prayer, obedience
nigar	nîgar	nakışlamak, resimlemek	peindre, dessiner	paint, draw
naẍn	nan	ekmek	pain	bread
nehum	nehim, nehem	dokuzuncu	neuvième	ninth
nemaj	nimêj, nivêj	namaz	obéissance	obedience
nimay	nimîn-	gösterme	montrer, démontrer, manifester	show, demonstrate
ner	nêr	eril, erkek	mâle	male
newag	niwa, newa	hava, melodi	mélodie, air	melody, tune
noxzad	nûza	yeni doğmuş çocuk	nouveau-né	newborn
nêmroj	nîvroj, nîvro	güney	sud	south
nîşan	nîşan	işaret, nişan, sancak	bannière, signe	banner, sign
pad	pê	ayak	pied	foot
pedẍirw-	pejir-(andin)	kabul etmek, almak	accepter, recevoir, prendre	accept, take, receive
pedîj	dij	karşı, zıt	contre, opposé	opposed to, against
pedixşah-	padişah	padişah	ayant le pouvoir, qui règne	have power, rule, reign
pedwend	pêbend, pêwend, peywend	bağ, ilişki	lien, connection, attache	connexion, clamp
penc	pênc	beş	cinq	five
perjar	=perjîn, pejan, perja, perçîn, pêjan (=sênc)	yasak	prohibition	prohibition
perwerz	perwerî	besleme	nourriture	nourishment, food, nurture
peryaj	pîroz	zafer	victoire	victory
peş	paş	sonra	après	after, then
peşêman	poşman, peşîman	pişman	pénitent	penitent, regretful
pewaj	paqij, pakij	temizlemek	purifier	purify
pewag	pak	temîz, pak	pure, sacré, saint	pure, holy
pur	pir	çok	beaucoup, totalement	much, very, completely, wholly
pîl	fîl, (dimilkî: pîl)	fil	éléphant	elephant
pilleg	pille, pîlekan, pêlekan	basamak	autel	stepped altar, altar
pêş	pêş	ön	avant	before
ruwan	rewan	ruh	âme	soul
robas	rovî	tilki	renard	fox
roj	roj	gün	jour	day
rojanîg	rojanî	nurani	lumineux	luminous, bright-faced
rojeg	roji	oruç	jeûne	fast-day, fast
roşn	roşn, rohnî, ronahî	parlak, ışıklı	brillant, lumineux	bright, brillant
roşnîft	rohnî, ronahî	ışık	lumière	light
rêxt	rêht, rêt	döktü	versé	poured
saj	saz	yapmak, kurmak, hazırlamak	préparer, faire	prepare, make
sed	sed	yüz	cent	hundred
safsêr	şimşîr, şûr, simsêr	kılıç	épée	sword
snaj	ajne	yüzmek	nager	swim
ser	ser	yüz, üst	tête, dessus	head, above
sray	strê—	türkü söylemek	chanter	sing
serheng	serheng	önder, kaptan	leader, capitaine	leader, captain
srod	sirûd	şarkı, marş	chant, hymne	song, hymn
suxreg	sor, suhr, sur	kırmızı	pourpre	purple
sext	sext	sıkı	comprimé, dur	compressed, pressed
sisteg	≠sist	kırılmış	brisé	broken
sêweg	sêwî	öksüz	orphelin	orphan

Stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ
Mahmûd LEWENDÎ

Ji strana Gewre Xatûnê Ev stran di sala 1993 an de ji aliyê dengbêjekî hêla Midyadê, aliyê Torê ve, hatiye gotin.

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
a : belê, erê, e	evet	oui	yes
bera: bila, bira		que	which ; that
berbûrîk; berbûdî, berbûrî, berbûkî	(1) dügun esnasında geline refakat eden ve aynı zamanda ona danışmanlık yapan yaşlı kadın; 2) damadın evinde gelinin ilk duvağı açıldığında erkek çocuğu olması dileğiyle gelinin kucağına oturtulan erkek çocuk	1) dame accompagnant la mariée pendant les festivités de mariage et lui servant de conseillère; 2) garçonnet que l'on fait asseoir sur le genou de la mariée chez le marié avec le souhait qu'elle mette au monde un garçon	1) matron of honour (the bride's advisor during the ceremonies); 2) small boy placed on the bride's kneess upon her arrival the bridegroom's home with the hope that she will bear a son
bergîl: bergîr, bargîr	beygir	cheval de trait, cheval de labour	packhorse
benzîn: benzînk, binzîn	at eğerinin altına serilen örtü	couverture qu'on met sur le dos du cheval sous la selle	saddle cloth
beş	alnının bir kısmı asıl renkten farklı olarak beyaz olan	animal qui a une tache blanche sur le front	an animal with a white mark on its forehead
bêzirav	ödlek, korkak	poltron, lâche	coward
bi ser de girtin	baskın yapmak, hücum etmek	surprendre, faire un raid	surprise ; make a sudden raid
bi xaranî: bi xaran	süratle, hızla	à toute vitesse	at full speed, quickly
bi xweşkayî: bi xweşikî, bi xweşî	güzellikle, hoşlukla	gentiment, poliment, sans violence, en douceur	gently, politely
bitir: gewî, betran	şımarık, küstah	gâté, insolent	spoiled, insolent
çal: hespê ku çend pêyên wî spî ne, hespê çal	alaca; elleri ve ayakları beyaz olan at	cheval qui a des pieds blancs	horse with white socks
çapa dev: qeysa dev	ağız ölçüsü, ağız genişliği, hacmı	largeur de la bouche, béance de la bouche	wide mouthed
celew: lixab, lixav, rişme	yular	bride	halter ; bridle
ciwanîk: canî, cahnî, ciwanî	tay	poulain, pouliche	foal
dahm: dam, tern, teng, şûn, cîh	yer	place, lieu	place, spot
dalî: diyarî, hafa	huzuruna, karşısına	en face de, en vue de	in the front of, in view of
darrim: darê rimê	kargı sapı	manche de lance	shaft of spear or lance
dayî	verilmiş, sözlü kız	promise, fiancée	fiancé, betrothed (fem)
destûrdayî	izinli, müsadeli, icazeli	qui a la permission, autorisé	authorised, who has permission
haho: eman	aman, vay	de grâce ! au secours ! oh là !	mercy ! help !
halo: wilo, weha	öyle, böyle, şöyle	ainsi	so ; thus
heçî: herçî	ise, gelince	quant à, en ce qui concerne	as for
hêde: bise, raweste	bir dur, dur, bekle	attends, un instant	wait a minute
hesanî: hêsanî, asanî, rehetî	kolaylık	facilité	facility ; ease
bi hesanî	kolaylıkla	facilement, aisément	easily
hinês: henese, nefes	soluk, nefes	souffle, expiration	breath
hor: horehor, navtêdan	kışkırtma	incitation	incitement
indeko: endeko	kokulu bir yonca türü	variété de mélilot	variety of balm
ji xewê hilşenîn	uykudan sıçramak	sursauter, se réveiller brusquement	jump ; wake up with a start ;
kêra rimê	kargı ucu, mızrak ucu	lame de lance, tête de lance	spearhead or lancehead
lawik: kilam, stran	ezgi, aşk ezgisi	chanson, chanson d'amour	song, love song
livîn: lebitîn	kımıldamak, hareket etmek	bouger, se mouvoir	to move ; to get moving
livandin: lebitandin	kımıldatmak, hareket ettirmek	mouvoir, faire bouger	to get s.o. moving
nefes jenîn	kalbi atmak, nefes alıp vermek	battre (le coeur), respirer	to beat (a heart) ; to breathe
hewandin: (bihewîne!)	1) barındırmak, yerleştirmek; 2) yatıştırmak	1) abriter, héberger; 2) calmer, tranquilliser	1) to shelter , to lodge s.o. ; 2) to calm ; to set at ease
hewîn (bihewe)	1) barınmak, yerleşmek, durmak; rahat etmek, rahat durmak	1) s'abriter, être hébergé; 2) se calmer, s'arrêter	1) to take shelter ; to be lodged ; 2) to calm oneself ; to stop oneself
hewî, hewînî, hewtî	sabır	patience	patience
hewiya min nayê	sabır edemiyorum, sıkılıyorum	je m'ennuie	I am bored
pêbelûk, pêbabûlk: zengî, zengo, rikêb	üzengi	étrier	stirrup
pelik nan: perçeyek nanê sêlê	bir parça saç ekmeği	un morceau de pain	a piece of bread

Penîr

Amadekar : ElÎŞÊR

Berî ku em behsa cureyên penîr bikin, ez dixwazim di vî warî de bi awayekî gelemperî behsa çend noqteyan bikim.
Li vir, em cureyên penîr ên ku em ê behis bikin, ew cure ne ku di civata kurdî ya klasîk de hatine çêkirin û niha jî gelek cureyên wan tên dîtin. Îro îhtîmal e ku li gor pêşveçûna teknîkê û guherîna civatê hin cureyên din jî bên çêkirin, lê di dereceya yekê de ew ji me re ne ewqasî girîng in. Ji ber ku îhtîmala windabûna navê wan û awayê çêkirina wan ne di xeterê de ne.
Li piraniya navçeyên Serhedê û gelek ciyên din ên Kurdistanê, penîr li gor pincar an giyayê ku dikin navê, tê bi nav kirin. Li hinek ciyan jî li gor helandin an şikil û bîçimdanê nav lê tê kirin. Ji bilî van, ew li gor şîrê tê bikaranîn jî tê bi nav kirin. Penîrê herî normal ji şîrê biharê tê çêkirin. Ji ber ku şîrê biharê kêmrûn e. Ji şîrê madekan penîr nayê çêkirin, ji ber ku gelek têrrûn e û ne ekonomîk e jî.
Penîr ji şîrê nîvgermokî tê çêkirin. Şîrê bê kelandin hêvînê nagire. Li gelek ciyan dema ku şîr tê dotin, di eynî esnayî de tê hêvîn kirin. Ji ber ku germaya şîrê nû hatî dotin têra hêvîngirtina wî dike.
Ji bo penîrçêkirinê malzemeyên pêwîst ev in :
1) Şîr : ji hemû cureyên şîr penîr çêdibe. Em ê li xwarê lib û lib behsa kalîteya penîrê ku ji kîjan şîrî çêdibe bikin.
2) Hêvîn : berî ku li dermanxaneyan hêvînên hazir hebin, ew li malan dihatin çêkirin. Ew melzemeyên ji bo çêkirina hêvînê tê bi kar anîn ev in :
Paç an **dîzik :** mezinahiya wê li gor mîqtarê hêvîna bê çêkirin. Em ê li vir ji bo pîvanê paça du lîtreyî bi kar bînin.
Firişk : firişka berxên sava yên hê giya tam nekiribin. Firişka wan tê derxistin û hişk kirin û ew heta dema pernîrçêkirinê tê parastin. Li gor pîvana me ya jorê, pêwîstî bi du firişkan heye.
Şeba spî : kevçikekî xwarinê.
Xwêya lîmonê : kevçikekî xwarinê.
Hejîr : Hewce ye bê perçiqandin û pişt re têkin navê. Sê lib.
Şekir : sê kevçikên xwarinê.
Ev melzemeyên han hemû bi hev re dikin nav dîzekê yan paçekê ku ji axê hatibe çikirin. Piştî du hefteyan xwelêgirtinê, ji vê melzemeyê hêvîn çêdibe. Pîvana bikaranîna hêvînê jî ev e : ji bo tenekeyek şîr çar kevçikên xwarinê hêvîn tê bi kar nanîn. Dema ku hêvîna di paçik an dîzkê de kêm be, em bêjin nîvê wê bê bi kar anîn, êdî hewce nake mirov melzemeyên ku me li jorê behsa wan kirin, bi kar bînê, tenê mirov ava penîr li ser zêde dike. Yanî ew ava ku li ser penîrê hêvînkirî berhev dibe, tê bikaranîn.
3) Parzon : Ji perçeyê wek laçikan tenik tê çêkirin. Parzonên mezin ji sê çar mêtroyan û yên piçûkên adetî jî ji mêtroyekê çêdibe.
4) Pîncar an **giya**yê mirov bixwaze têke navê.
5) Selên fireh û mezin ên ku li ser parzonan tê danîn û kêrî palandina penîr tên.
6) Xwê.
7) 'Eyar, **paç** an **dîzik**ên ji axê çêkirî. Li hinek ciyan ji van paç an dizîkan re *kiviyên penîr* jî tê gotin...

⇨

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hêvîn, hevên, havên, heyvan, maye	maya	levure	yeast, leaven
firişk: firşik, firşk: mada berxikê ku hê giya newariye ye, ziwa dikin; firişkek têra çêkirina lîtreyek hêvîn dike	daha otlanacak yaşa gelmemiş oğlakın midesi, kurutulup maya yapmada kullanılır; bir tanesinden bir litre maya elde edilir	estomac d'un agnelet qui n'est pas encore en âge de paître qu'on fait sécher et qu'on utilise dans la fabrication de la levure; 1 estomac suffit pour la fabrication d'un litre de levure. Dans certaines régions on utilise à sa place de la caillette (şîlav)	the stomach of an unweaned lamb that is dried and used to make yeast. 1 stomach makes a litre of yeast. In some regions renet is used instead.
parzon: parzûn, parzin	peynirın içine konup süzüldüğü ince tülbendimsi bez	tissu en coton dans lequel on met le fromage pour l'égoutter	cloth in zhich cheese is put tostrain it
sel: ferş : teht	yassı ve geniş taş	dalle de pierre	paving stone
cureyên penîr	peynir çeşitleri	variétés de fromage	type of cheese
penîrê bi sîrik	otlu peynir	fromage avec de la ciboulette	cheese with chives
penîrê bi bêpincar : penîrê spî	beyaz peynir	fromage sans herbe	cheese without herbs
penîrê bê îman : penîrê bê adan: penîrê tilore, penîrê rijî ; penîrê bê rûn	yağı alınmış sütten yapılan peynir	fromage fait de lait écrémé	cheese made with skimmed milk
penîrê miyan: ev cure penîr yê herî normal û adetî ye	koyun peyniri	fromage de brebis	ewe's milk cheese
penîrê bizinan: kalîte û çîmeta wê kêmtir e	keçi peyniri	fromage de chèvre	goat's milk cheese
penîrê çêlekan: kalîte û çîmeta wê ji ya bizinan jî kêmtir e	sığır peyniri	fromage de vache	cow's milk cheese
penîrê helandî	eritilmiş peynir	fromage fondu	melted cheese
penîrê kezî : penîrê hûnayî ; penîrê badayî, penîrê rîçal	örgü peynir	fromage de brebis façonné en forme de tresse	ewe's milk cheese shaped like a plait
penîrê helandî yê lûleyî	lüle peynir	fromage de brebis façonné en forme de tube	ewe's milk cheese shaped into block
jajî : torak; ji dew tê çêkirin. Pêşî dew dikelînin, pişt re dikin çewal an telîsên taybetî û pê dipalînin. Jajî xwarina kes an aîleyên feqîr e. Piranî, dema ku penîr dikin paç an 'eyaran ji bo şidandina wê bi kar tînîn.	bir tür çökelek	petit lait égoutté consommé à la place du fromage par des indigents	yoghurt drained and eated instead of cheese by the very poor
penîrê bi bitim : ev cure penîrê han, zêdetir ji bo payîza ewil tê çêkirin û demeke dirêj nayê parastin. Bitimê hê liba wê neşidayî tê bi kar anîn. Gelek caran sê pay bitim û payek penîr û hinek caran jî nîv behr bitim û nîv behr jî penîr tê bi kar anîn.	bıtımlı peynir sonbaharda yapılır ve uzun süre saklanmaz	fromage au lentisque préparé début automne il ne se conserve pas longtemps	resinated cheese made in autumn zhich keeps a long time
penîrê bi kereng (kengir)	kengerli peynir	fromage au chardon	cheese with thistle

penîrê bi stirk : pincarek ji cisnê pîvazê ye. penirê bi mendê (mendik)penîrê bi çavhêşîn. penîrê bi heliz. penîrê bi bîk : pincarek ji cisnê helizê ye. penîrê bi çevir : ev pincar jî ji cisnê helizê ye. penîrê bi siyabo. penîrê bi şexmo : şexmo navê nêriya nêrebendê ye. penîrê bêza :ji nêriya vê pincarê çêdibe, gelek xweş û bi qîmet e. Ji ber ku nêriya wê zêde bi dest nakeve.

Nîşanên trafîkê

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
bariyer	bariyer	barrière	barrier
wergeryan, wergerîn, qelibîn	devrilmek	se renverser	turn turtle; roll over
xaçeya zivirokî	dönüşlü kavşak	carrefour sens giratoire	roundabout
derbasgeha rêya hesini ya bi bariyer	kontröllü demir yolu geçidi	passage à niveau surveillé	level crossing with gates
derbasgeha rêya hesinî ya bê bariyer	kontrolüz demir yolu geçidi	passage à niveau non surveillé	unsupervised level crossing
derbasgeha rêya hesinî ya yekxetî	tekhatlı kontrolsüz demiryolu geçidi	passage à niveau à une voie	single-track level crossing
derbasgeha rêya hesinî ya pirxetî	çok hatlı kontrolsüz demiryolu geçidi	passage à niveau à voies multiples	multi-track level crossing
tunel tünel	tunnel	tunnel	
nezivire rastê	sağa dönülmez	interdiction de tourner à droite	no right turn
nezivire çepê	sola dönülmez	interdiction de tourner à gauche	no left turn
U–kî nezivire	U dönüşü yapılmaz	interdiction de faire demi-tour	no U-turn
tûtûk klakson, korna	avertisseur, klaxon	hooter; klaxon; horn	
leza bilindtirîn	azami sürat	vitesse maximum autorisée	maximum speed
otorê diqede	otoyol bitiyor	fin d'autoroute	end of motorway
raweste	dur	stop	stop
rê bide	yol ver	cédez le passage	give way
rê nîne	taşıt giremez	passage interdit, sens interdit	no entry; one way
jê derbasbûn qedexe ye	öndeki taşıtı geçmek yasaktır	interdiction de doubler	no overtaking
rêya şemitok	kaygan yol	chaussée glissante	slippery road
hişyar be !	dikkat !	attention !	attention!

Xaçerêya zivirokî

Derbasgeha rêya hesinî ya bi bariyer

Derbasgeha rêya hesinî bê bariyer

Nezivire rastê

Nezivire çepê

U-kî nezivire

Otorê diqede

Tûtûk qedexe ye

Leza bilindtirîn

Jê derbasbûn qedexe ye

Rê nîne

Raweste

Tunel

Ba heye

Rê bide

Rêya şemitok

Girkerê (Kasisli yol)

Hişyar be !

Rêya du alî

Balefirgeh

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletinde laison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 30 payîz 2001

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Sevrê

29 çirî - 4 teşrîn 2001

Civîna 30 emîn a Kurmancî di navbera rojên 29/10 ta 4/11/2001 an de li bajarê Sevrê (nêzî Parîsê), li Fransa civiya. Beşdarên civînê li ser peyvên dunavî, amanên axîni, stranên folklorî, devoka Botan, ferhenga partî-kurdî, peyvên kurdî di zimanên cîran de û îdyomên kurdî xebitîn...

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hamîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

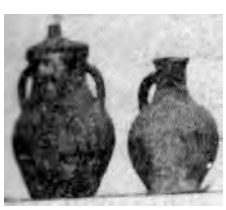
Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Amanên axînî

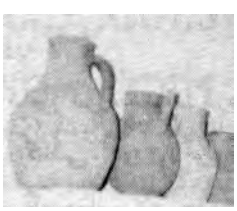
Amadekar : ELÎŞÊR

Amanên axînî ji axa sor a taybetî tên çêkirin. Ev axa han li hemî ciyan tune. Tenê li wan navçeyên ku heye ev meslekê han tê kirin. Ew amanên em ê li vir behsa wan bikin, ên di civaka kurdî ya klasîk de hatine bikaranîn ew in û niha piraniya wan nayên bikaranîn û wenda bûne. Ji xwe mebest ji vê xebatê jî parastina navê van amanên axînî û termên di meslek de tên bikaranîn e.

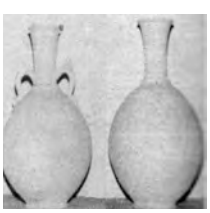
kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
amanên axînî (ji axê)	çanak çömlek	poterie	earthenware
axesor, axa sor, xweliya sor: axa ji bo çêkirinavan amanan tê bikaranîn	kırmızı kil	argile, rouge	clay, red
korsor: ew ciyê axesor tê anîn	kil ocağı	banc d'argile	clay banc
qewax: qewaq; pîrot kesên vî meslekî dikin	çömlekçi	potier	potter
qewaxî: qewaqî, pîrotî	çömlekçilik	métier de potier	potter's trade
kûre: kûrhe, kurh	çömlekçi ocağı	four du potier	potter's oven
xarat kirin: kûre kirin, sotin	çömleği pişirmek	faire cuire la poterie	baking pottery
çembil: çimbil, çemil	kulp	anse	handle (of jug)
sewîl: şerbik	küçük su testisi	cruchon	small jug
cêr: cer, kûz, kwîz	testi	cruche	earth jug
nîvçe: çêrik, cêrê biçûk	ortanca testi	cruche de taille moyenne	Medium sized jar
kûp: kilûz, kivî	küp	jarre pour conserver le fromage	a jar for keeping cheese
den: dene	büyük su ya şarap küpü	grande jarre à eau ou à vin	a big wine or water jar
dîz	çömlek	marmite en terre cuite	an earthenware pot
dîzik	küçük çömlek, güveç	petite marmite en terre cuite	a small earthenware pot

Sewîl, şerbik, destî

Sewîla yek çembil (çimbil), qubqubok

Cêr, cer, kwîz, kûz

Dîz, dîzik, kûp,

Paç

Gadoşk
(li hinek ciyan jê re gadoş tê gotin)

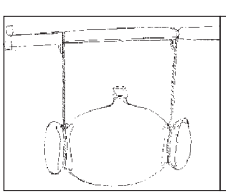
Nîvdene - dene, den - dena duçembil

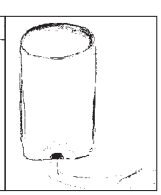
Pişavk (li henek ciyan jê re hincan dibêjin

Kas, kasik

Qom

Tendûr, tenûr

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (V)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	**îngilîzî**
lacivert: *laciwerd*, ***far:*** lacewerd	lapis lazuli, azur	lapis lazuli, azure
lades: *yadest*, *ladest*, ***far:*** yaddaşt	un pari fait avec le bréchet d'une volaille	a bet over the whishbone of a fowl
laf: laf, lev, le'f, ***far:*** laf	parole	word, speech
lafazan: *lafazan (=çenebaz)*, ***far;*** lafzen	verbeux, phraseur, bavard	windbag
lağar: *lexer*, *laxer* (kerê laxer, hêstira laxer) , ***far:*** laẍer	décharné, faible, émacié, maigre	thin and weak, lean, skinny (animal)
lâl: *lal*, ***far:*** lal	muet, sans parole	mute, speechless
lale: *lale*, ***far:*** lale	tulipe	tulip
lavaş: *lewaş*, *lewaşe*, *loş*, ***far:*** lewaş	galette de pain très fine, plate et large	large flat a thin unleven bread
leğen: *legan*, *legen*, ***far:*** legen	bassin (en cuivre, alluminium ou plastique)	large bowl, bassin
leke: *leke*, ***far:*** lek, lekke	1) tâche, marque, défaut; 2) honte, déshonneur	1) stain, spot of dirt, mark; 2) shame, dishonor
leken: *lakan*	chaussures de neige	snow shoes
lenger: *lenger*, ***far:*** *lenger*	1) pilier d'un pont; 2) ancre	1) pillar of bridge; 2) anchor
leş: *leş*, *laş*, ***far:*** leş, laş	cadavre, charogne, carcasse	carcass, carrion
leylek: *leglek*, *leglege*, ***far:*** leklek	cigogne	stork
lök: *lok*, ***far:*** lûl	chameau mâle	male camel
lüle: *lûle*, *lûlik*, ***far:*** lûle	1) tuyau, tube; 2) boucle (de cheveux)	1) pipe, tube; 2) curl (hair)
maderşahi: *maderşahî*, ***far:*** maderşahî	matriarcal	matriarchal
mala: *male*, ***far:*** male	truelle	trowel, mason's trowel
marpuç: *marpîç*, *merpîç*, *marpêç*, ***far:*** marpîç	1) tuyau; 2) tuyau du narghileh	1) hose-pipe, garden hose; 2) tube of a hookab
maşa: *maşe*, ***far:*** maşe	tisonnier	tongs, pincers
maya: maye, meya (meyandin), ***far:*** maye	levain, présure	leaven, yeast
mayhoş: *meyxweş*, ***far:*** mayxoş, meyxoş	agréablement acide	pleasantly acid
mazı: *mazî*, ***far:*** mazu	glande de chêne	gall nut, oak apple
meğer: *meger*, ***far:*** meger, ***peh:*** meger	mais, cependant	but, however
mekik: *mekûk*, ***far:*** mekûk	navette	weaver's shuttle
mehter: *mehter*, ***far:*** mehter, peh: meh (mezin, mes)-ter(tir) mestir	bande de musiciens de palais ottomans	band of musicians who played at Ottoman palaces
meme: *memik*, ***far:*** meme, ***lat:*** mamma	mamelle, mamelon, sein, nichon	teat, nipplle, breast
menekşe: *binefş*, ***far:*** benefşe, ***peh:*** venefşek	violette	violet
menengiç/ melengiç: *menenguş (=kizwan, qezwan, şînok, şengêl)*, ***lat:*** pistacia terebinthis	fruit de térébinthe	fruit of terebinth tree
menteşe: *menteşe (=rizde)*, ***far:*** bend-keşîden, bend-keşe	charnière, gond	hinge
merdane: *merdane*, ***far:*** merdane	bravement, à la manière d'un homme	manly, bravely
merdiven: *nerdiwan*, ***far:*** nerdiban	escalier	stairs, staircase
mert: *merd*, *mêr*, ***far:*** merd	généreux, brave	brave, generous
mest: *mest*, ***far:*** mest	ivre, grisé	drunk
mestane: *mestane*, ***far:*** mestane	avec ivresse, comme un ivre	like a drunk
meşe: *mêşe (=daristan)*, *bîşî*, ***far:*** bîşe, ***peh:*** vîşek	cuir de mouton, cuir	sheepskin leather, leather
mey:*1) mey (=cureyek dûdûk); 2) mey (=şerab)*, ***far:*** mey	1) vin; 2) variété de haut-bois en roseau	1) wine; 2) kind of reed aboe
meşin: *mêşin (=mî, mih, mer)*, ***far:*** *mîşîn*	brebis	ewe
meyhane: *meyxane*, ***far:*** meyxane	cabaret, taverne	tavern, wine shop
meyve, meyva: *mêwe*, ***far:*** mîve	fruit	fruit
meze: *meze*, ***far:*** meze, ***peh:*** mezek	hors d'oeuvre, généralement pour accompagner le vin	savory tidbits that acompany drinking, apetizer, hors d'oeuvre
mıh: mix, *mîx*, ***far:*** mîx, ***peh:*** mîx	clou	nail
mihmandar: *mêhmandar*, *mêvandar*, ***far:*** mêhmandar	hôte, personne qui accueille, accueillant	host, hospitable person
mihrecan: *mihrîcan*, *mihrecan*, ***far:*** mihrcan, ***peh:*** mîtregan	festival, anciennement festivités marquant l'équinoxe	festival
mihriban: *mihrîban*, ***far:*** mihrban	clément, affectionné	clement, affectionate
mine: *mîne*, ***far:*** mîna	1) émail; 2) cadran d'une montre	1) enamel; 2) dial (of clock) or watch
mintan: *mîntan*, ***far:*** nimtene	1) veste traditionnelle d'apparat réversible sans bouton et sans col; 2) tunique	1) kind of outer shirt without collaror boutons; 2) tunic
mis, misk: *misk*, ***far:*** muşk	musk	musk
mor: *mor*	violet	violet
mum: *mûm (=find, findik)*, ***far:*** mûm	1) bougie; 2) cire	1) candle; 2) wax
murdar, mundar: *mirdar*, ***far:*** murdar	1) sale, impropre; 2) viande d'un animal qui n'est pas égorgé selon les preceptes de l'islam, impropre à la consommation	1) dirty, filthy, unclean; 2) ritually unclear meat
muşta: *muşta*, ***far:*** muşte	outil métalique du cordonnier pour aplatir et assouplir les coutures	metal tool used by shoemakers for flattening and smoothing seams
Müjde / muştu: *mizgîn*, *mizgînî*, ***far:*** mujde	bonne nouvelle	good news
mühür: *mohr*, *mor*, ***far:*** mohr, ***per:*** muhr	sceau, tampon	seal, stamp
nacak: *necax*, *nacax: tevşoyê yek devî*, ***far:*** neçek	hachette, herminette	large axe with a hammer on the back
naçar: *neçar*, *naçar (=bêçar)*, ***far:*** naçar	qui n'a pas de remède	helpless, who has no remedy
nadide: *nadîde*, *neditî*, ***far:*** nadîde	rare, précieux	rare, precious
nah: *nex (=bend, ben, ta)*, ***far:*** nex	fil de laine	raw thread or yarn of any sort
nahoş: *ne xweş*, *naxoş*, ***far:*** naxoş	déplaisant, désagréable	unpleasant, disagreeable
nam: *nav*, ***far:*** nam, ***peh:*** nam	nom	name
namaz: *nivêj*, *nimêj*, ***far:*** nemaz, ***peh:*** nemaz	prière musulmane	Moslem prayer
name: *name*, ***far:*** name, ***peh:*** namek	1) livre; 2) lettre, message	1) book; 2) letter, message
namert: *nemerd*, *namerd*, ***far:*** namerd	lâche, méprisable, vil	despicable, vile, coward
namzet: *namzed*, ***far:*** namzed	candidat	candidate, applicant
nankör: *nankor*, ***far:*** nankûr	ingrat	ungrateful
nar: *hinar*, *henar*, ***far:*** enar, ***peh:*** enar	grenade	pomegranate
nargile: *nargîle*, *nêrgele*, ***far:*** nargîl	narghileh	water-pipe, hoolab
narh: *nirx*, *nerx*, ***far:*** nirx, nerx	1) tarif, prix fixé officiellement; 2) prix	1) price, officially fixed price; 2) price
narin: *narîn*	délicat, tendre, fin	slender, delicate, tender
narinc: narinc, nareng, ***far:*** nareng	agrume	citrus fruits
naz: *naz*, ***far:*** naz	manière, coquetterie	coquetry, affected
naznin: *nazenîn*, ***far:*** nazenîn	grâcieuse	graceful, delicately beautiful
nazik: *nazik*, ***far:*** nazuk, ***peh:*** nazik	délicat, fragile, fin, élégant	delicate, fragile, elegant
neft: *neft*, *nift*, ***far:*** neft, ***peh:*** nipt	naphte, pétrole	naphta, petrole
nem: *nem*, *nêm*, ***far:*** nem, ***peh:*** nem	humidité, moiteur	moisture, dampness
nergis: nêrgiz, ***far:*** nergis, ***peh:*** nergîs, ***lat:*** narcissius	narcisse	narcissus
neşter: *neşter*, *nişter*, *nişter*, ***far:*** neşter, nîşter	lancette, bistouri	lancet
Nevruz: *newroz*, *nûroj*, ***far:*** nowroz, ***peh:*** nokroç	fête du nouvel an kurde et iranien (célébré le 21 mars)	the Kurdish and Iranian New Year's Day (march 21)
nevzat: *nûza*, *newzad*, ***far:*** nowzad	nouveau-né	new-born child
ney: *ney*, *nay*, ***far:*** ney	flûte de roseau	a reed flute
neyzen: *neyjen*, *neyzen*, ***far:*** neyzen	joueur de ney	ney player
nişadir: *nişadir*, ***far:*** nişadir	ammoniac	ammonia, salamoniac

nihavent: *nehawend*, ***far:*** nehawend	un mode de musique orientale	an oriental makam
nilüfer: *nîlûfer*, ***far:*** nîlûfer, ***peh:*** nîloper, ***lat:*** nymphea	nénuphar	waterlily
nişan: *nîşan*, ***far:*** nişan, ***peh:*** nişan	1) signe, marque, indication; 2) cible; 3) décoration	1) sign, mark, indication; 2) target; 3) decoration
nişasta: *nişaste, nişa;* ***far:*** nişaster, ***peh:*** nişasteh	amidon	starch (from wheat used for food)
niyaz: *niyaz*, ***far:*** niyaz, ***peh:*** niyaz	1) supplication, prière; 2) désir, souhait	1) suplication, prayer; 2) wish, desire
nümune /numune: *nimûne*, ***far:*** numûne	1) échantillon; 2) exemple	1) sample; 2) example
nümayiş: *nimayiş*, ***far:*** numayîş	démonstration, manifestation	demonstration, appearance
nümayişkar: *nimayişkar*, ***far:*** numayîşkar	démonstrateur, manifestant	demonstrator, who makes a show

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**înglîzî**
li benda girêka xwe bûyîn: girêya xwe li piştheçik xistin	köprüden geçene kadar ayıya dayı demek	se montrer complaisant le temps d'aboutir à ses fins	to appear obliging while working to achieve one's own ends
li ber çavan reş bûyîn/kirin	gözünde kararmak/ karartmak	tomber en disgrâce/ discréditer, dénigrer	to fall into disgrace, to discredit or denigrate
li ber hilma (bîhna) yekî bûyîn: bîhna (sebra) xwe pê derxistin	birine teselli kaynağı olmak	être la consolation de qn.	to be s.o.'s consoler
li ber yekî/ tiştekî ketin: heyfa xwe pê anîn	hayıflanmak	avoir de la peine pour qn./qch., être triste	to be sorry for s.o.
li ber ketin : serwext bûn	anlamak	comprendre, saisir	to understand, to grasp
li ber ketin : bi ber ketin	1) etkilenmek; 2) kapsamına girmek, içermek	inclure, comprendre	to include, to comprise
li ber xwe ketin	1) utanmak; 2) üzülmek (bazı yörelerde)	1) avoir honte, se sentir honteux ; 2) s'en faire, être peiné (dans certaines régions)	1) to be ashamed, to feel ashamed; 2) to be upset (in some regions)
li ber... nenêrîn	fazla üstüne düşmemek	ne pas tenir rigueur, se montrer indulgent	not to hold s.th against s.o., to be indulgent
li ber peyva/devê yekî bûyîn : li ber devê yekî sekinîn	laf kapmak için tetikte olmak	rester attaché aux lèvres de qn.	to hang onto s.o.'s lips
li ber tayê tolikê reqisîn : li ber bayê sayî reqisîn	düşünmeden işe soyunmak	s'engager dans une action sans réfléchir à ses conséquences	to rush into s.th. without thinking of the consequences
li ber xwe xistin	boşa atmak	mentir sans mesure	to lie immoderately
li ber geriyan/gerîn	yalvarmak, yakarmak	supplier	to beg, to implore
li ber dilê yekî gerîn/ çûn û hatin : le ber gerîn	teselli etmek	consoler	to console
ber dil de çûn : dilê yekî kirîn, li ber dil dan, dilê yekî girtin	günül almak	amadouer	to coax, to soften s.o. up
li bin zikê xwe xistin : li dilê xwe xistin	dünden razı	être plus que prêt, ne pas demander mieux	to be more than ready, to be keen
li çavên yekî heyirî mayîn : li ber xatirê çavên yekî heyirî man, ji ber xatirê yekî şaş mayîn	birinin hatırından ötürü eli varmamak	ne pas réagir par respect pour qn.	not to react out of respect for s.o.
li çaviyê xistin : li çav xistin	en gözdesini almak	frapper au coeur, priver qn. de son atout principal	strike s.o. in the heart, deprive s.o.of their strongest card
li cênîkên yekî xistin : dan serê yekî	tepesi atmak	taper sur les nerfs de qn., excéder	get on s.o.'s nerves, exasperate s.o.
li serî xistin/dan	başına vurmak	frapper à la tête	to strike at the head
li çonga xwe xistin/dan	dizini dövmek	(litt.) se frapper les genoux : se lamenter, regretter	to lament, to regret, (lit.to strike one's knees)
li develingên xwe likumîn : li daw û delingên xwe likumîn litimîn, kelipîn, hilingivtin, ertilîn : hiltepilîn	tökezlemek, eteği ayağına dolaşmak	trébucher, se prendre les pieds	to stumble
li dora xwe çûn û hatin	arzularını davranışlarıyla belirtmek	révéler ses désirs par son comportement	to reveal one's desires by one's behaviour
li eniya xwe xistin : binê quşxanê dan ber hemedan	silip süpürmek (yemek için), dibini bulmak (içecek için)	consommer la totalité d'un repas ou d'une boisson	to consume the whole of one's meal or drink
li ber bayê yekî ketin : bi ber bayê yekî ketin	havasina kapılmak	se laisser influencer par qn., agir sous l'influence de qn.	to let oneself be influenced, to act under s.o's influence
li gor bayê yekî çûyîn : li bayê yekî çûyîn	havasında gitmek	suivre qn., être à la remorque de qn.	to follow s.o.
li gor diranê (dinan) yekî bûyîn : xurê yekî bûn	dişine göre olmak	être au goût de qn. être à la portée de qn	to be to s.o.'s taste, to be available to s.o.
li gunê xwe banîn : xwe serê ker hesibandin	kendini birşey saymak	se prendre pour qn., avoir la grosse tête	to be big headed
li hev teqandin	birbirine açılmak	déclarer les hostilités, ouvrir le feu	to open hostilities, to open fire
li meydanê pehn bûn	meydana yayılmak	se répandre	to lie on the ground
li ber yekî pehn bûn/ kirin	üstesinden gelinemez bir duruma getirmek	s'écraser devant qn.	to break down before s.o.
li ber hev pehn bûn	biribirine girmek	se battre avec ardeur	to fight keenly,
li nanê ariyê gerîn : li qula çavê xwe gerîn, li hişê xwe gerîn	aylak aylak dolaşmak	errer, battre le pavé	to wander, to walk up and down
li peleke nexwendî gerîn	bahane aramak	chercher un prétexe	to look for an excuse
li qûnê rûniştin : li ser şindikê rûniştin	sıfırı tüketmek	rester sur le cul	to remain on one's arse, to do nothing
li rastê man : li ariyê man	ortada kalmak	être abandonné à son sort	to be left to one's fate
li ser dilê yekî pîvaz hûr kirin	birinin eksikliğini yüzüne vurmak	reprocher publiquement à qn. ses fautes	to publicly reproach s.o. for their faults
li ser dûvê (boçik, terî, kurî, dêl) xwe rûniştin : li ser qûna xwe rûniştin	kıç üstüne oturmak	se fixer, se calmer, s'asseoir	to calm down, to stay out, to sit down
li ser xwe gerîn	tur atmak	flâner, faire un tour	to take a stroll, to idle
li ser xwe bûn	dinç olmak, zinde olmak	être en forme, être en bonne condition physique	to be fit, to be in a good physical condition
li tehtê rast hatin : rastî korerêyî hatin	çıkmaza girmek	se trouver dans l'impasse	to find oneself at a dead end
li telê yekî ketin	incitmek, gücendirmek	froisser, offenser	to offend, to ruffle s.o.
li kirrê hev ketin	inada bindirmek	s'engager dans un bras de fer avec qn.	to engage in a tug of war with s.o. (metaphorically)
li xwe danîn/ danan	tenezül etmek	daigner	to diegn
li xwe rast kirin : xwe dan dest	kendini ele vermek	s'avouer coupable, se livrer	to admit one's guilt, to give oneself up
li xwe şikênandin = şikestin	üzüntüden veya bir hastalıktan ötürü zayıflanmak	prendre sur soi, être affecté, maigrir à cause des soucis, des peines ou de maladie	to be upset, to get thin with worry, sorrow or illness
li xwe şikandin	ödün vermek, geri adım atmak, değerını düşürmek	concéder, faire des concessions	to concede, to make concessions
li yekî çûyîn/ hatin : bi yekî ve çûyîn	benzemek	ressembler à qn., tenir de qn.	to ressemble s.o., to take after s.o.
li zenga diranan bûyîn	açlıktan nefesi kokmak	crever de faim	to be starving

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kul	1) iltihaplı yara, çıban; 2) derd, elem	1) plaie infectieuse, abcès, pustule; 2) peine, souffrance	infected wound, boil, abscess, pustule; 2) pain, suffering
kula Helebê	Halep çıbanı	plaie d'Alep	Aleppo boil
ca: ka	hele	eh bien; allons donc	now then! well!
fîşek: fişek, berik	fişek	cartouche	cartridge
mîrat	miras	héritage	heritage, inheritance
mîrata Eyneliyê	kahrolası Aynalı tüfek	le foutu fusil	damned rifle!
ray	1) rey, oy; 2) fikir, görüş	1) vote, suffrage; 2) opinion, jugement	1) vote; suffrage; 2) opinion, judgement
raya gişti	kamu oyu	opinion publique	public opinion
mişêwre: şêwir	danışma	consultation	consultation
mişêwre danîn	toplanıp biribiriyle danışmak	se réunir en consultation	to come together for consultation
hefad	fedayi	garde armée, combattant	armed guard, fighter
xweşmêr: mêrê qenc, ciwanmêr	kibar ve cesur kişi	gentilhomme, chevalier	gentleman, knight
qar: qahr	kahır	1) grief, souffrance; 2) colère	1) deep sorrow, complaint; 2) anger
li xwe danîn	1) kendine yedirmek, tenezül etmek; 2) kabullenmek, itiraf etmek	1) daigner; 2) reconnaître, avouer	1) to deign, to condescend; 2) to confess
oxilme	savaşta birbirini deneme	dans la guerre, se tester, se hâter	to test onself, to hurry (in war time)
rojên oxilmên giran	zor savaş günlerinde	les jours des épreuves difficiles, en pleine guerre	days of hardship, in wartime
maqûl, n.	ileri gelen, değerli, makul kışi	notable, noble, personne distinguée, en vue	distinguished person, public figure, notable, noble
maqûl, adj.	uygun, makul, akla yakın	raisonnable, approprié	reasonnable, appropriate
hirç	ayı	ours	bear
nemayê!	ölesi!	que je meurre (pour toi)	may I die (for you)
hêçî zilaman: hêçê zilaman	azgın yiğit	guerrier féroce	ferocious warior
golgenî: gola genî	bataklık, sulaklık	marécage	marsh, swamp
gamêşê golgeniyan	1) bataklık camuşu; 2) güçlü savaşçı	1) buffle des marécages: puissant; 2) guerrier puissant	1) water buffalo; 2) powerful warior
kolî beranan: kolê beranan	1) cesur koç; 2) korkusuz, cesur kişı	1) bouc combatif, courageux; 2) brave, vaillant	1) an aggressive he-goat; 2) brave, courageous
hilm	1) buhar; 2) nefes; 3) ısı	1) vapeur; 2) souffle; 3) chaleur	1) steam; 2) breath; 3) warmth
zû kirin: lezandin	acele etmek	se dépêcher	to hurry up
kihêl	saf kan Arap at, soylu at	pur-sang arabe	thorough-bred Arab (horse)
tewle	tavla	écurie	stable (for horses)
hevsar: rişme	yular	bride	bridle
doxrişme: serhevsar	yular başı	poignée ouvragée de la bride, rênes	reins (ornamented)
qerpûza (qebûsa) zîn	at semerinin önündeki çemberimsi parça	pommeau de la selle	pommel
gizmeyên şiftelî	körüklü çizmeler	bottes à soufflet	Wellingtons
pêşibir ji neyaran standin: pêşî li neyaran birîn	düşmanın taaruz hatını kesmek	couper la route d'avancement de l'ennemi	bar the enemy's advance
mezel: gor, tirb, qebr	mezar	tombe, tombeau	grave, tomb
sêwî	öksüz	orphelin	orphan
mehkûm	hükümlü, kanun kaçağı	condamné, hors-la-loi	outlaw
firar	fırari, kaçak	fugitif, évadé	fugitive, escaped prisoner
teres	pezevenk, alçak	lâche, vil, minable, maquereau	coward, villain, pimp
çima: çira, ji bo çi	neden, niçin	pourquoi	why
bêxweyî, bêkes	sahipsiz, kimsesiz	sans amis, sans protection	without friends or relations, without support or protection
satar	koru	bosquet	bush
zordestî	baskı zulüm	oppression, persécution	oppression, persecution
kaxizê nexêrê	kara haber	mauvaise nouvelle, message funeste	bad news
pêsîrtengî	dar, sıkıntı, zorluk	adversité, difficulté, épreuve difficile	adversity, difficulty, sore trial
kudik	(ayı ya da domuz) yavru(su)	petit (d'ours ou de cochon)	pups (said of pigs or bears only)
çavbixwîn	gözüne kan bürünen, belalı	belliqueux	bellicose
çav niqandin	göz kırpmak	ciller	to blink
kostek, n.f., kosteka saetê	köstek	chaîne d'une montre	watch chain
qondere	kundura	chaussure	shoe
xemilandin	süslemek	parer, orner, décorer	to embellish, to decorate, to adorn
tor, tora masiyan	ağ, balık ağı	filet de pêche	fishing net
tor û bext	insaf, şeref	justice, honneur	fairness, justice, honour
xwe avêtin tor û bextê yekî	birinin insafına ya da onuruna sığınmak	s'en remettre à qn, à son sens de l'honneur et de justice	to rely on s.o., on their sense of honour
bedew	güzel	beau	beautiful
pêşenî: pêşenîk, tuncik	kakül	mèche de cheveux	lock of hair
lome	sitem, serzeniş	reproche	reproach
baweşîn	yelpaze	éventail	fan
gidîno!	gidi, hey gidi!	ah !	oh !

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Peyvên dunavî ew peyv in ku gelek caran ji bo xurtkirina kakil û puxteya meram û mebestekê tên bi kar anîn. Ew peyvên ku li dû hev tên gotin, dikarin bo nimûne peyvên hevmane yan jî dijmane bin. Carina jî dikarin du peyvên ji aliyê naverokê ve ji hev cuda bin. Lê gava ku ew bi hev re di hevokekê de tên bi kar anîn, êdî maneyeke taybetî didin, naveroka meram û kama di dil de têrmanetir, xurttir û berfirehtir dikin. Di zimannasîyê de ji peyvên holê re *"hendiadys"* û yan jî *"binomial phrase"* dibêjin. Peyva *"hendiadys"*, ya ji zimanê yûnanî û latîniya nû ye, bi maneya "yek bi rêya didoyan" e. Ango rewşa ku bîr û fikir, meram û mebesta tê de bi rêya bihevvegirêdana du gotinan tête derbirîn. Mebest jê ew e, ku mirov naveroka ew tiştê ku dixwaze bibêje û bîne zimên, bi rêya bikaranîna du peyvan mefhûmê tîne zimên û salox dide.

Bi kurdî, me çêtir dît, ku em jê re wek term PEYVÊN DUNAVÎ bibêjin. Ji xwe termên "hendiadys" yan jî *"binomial phrase"* her di vê maneyê de ne.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
dunav	çift isim	binôme	binomial
dunavî	çift ismili	binomiale	binomial
peyvên dunavî	binomial sözcükler	phrase ou terme binomiale	binomial phrase

A

ad û eman: ehd û eman: ad û qerar: ehd û qerar	söz, and, yemin	serment,engagement	oath, vow, commitment
li min ad û eman be	yemin olsun...	je jure...	I swear
li ser ad û emana xwe man	sözünde durmak	tenir sa parole, tenir son engagement	keep one's word, respect one's commitments
agir û alav: agir û pêt: xezeb	öfke, bela	colère noire, furie	anger, fury
agir û alav jê dibare / ji devê wî derdikevê	ateş püskürüyor	il est dans une colère noire, furieux	he is furious, in a temper
ap û birazî : mam û biraza, ap û birazê	1) aynı kandan ; 2) çıkar ortaklığı	1) du même sang, 2) alliance d'intérêt	1) of the same blood, 2) an alliance of interests
di şorbê de ap û birazî ne	çorbada ortaktırlar	ils partagent la même soupe, ils sont associés pour la soupe	they share the same soup, they clubbed together for the soup
ar û agir : agir û bizot	keskin, aşırı	survolté, chauffé à blanc	furious, white hot with anger
agir û pîşo : bela	bela ya da sakız gıbi yapışan pas à se débarrasser	collant, personne dont on n'arrive	clinging, someone it is impossible to shake off
ar û av	1) sılıp süpürme ; 2) didik didik etme	1) nettoyage, mise à sac ; 2) passage au peigne fin	1) cleaning up, sacking ; 2) searching with a fine toothed comb
li ar û av dan	silıp süpürmek ; 2) didik didik etmek	1) nettoyer, balayer, mettre à sec ; parcourir d'un bout à l'autre	1) to clean up, sweep up, sack, search from end to end
ar û zar : ar û zar nehiştin : kilîta reş li derî xistin	ocağını söndürmek	anéantir, exterminer	annihilate, exterminate
aş û kaş : ne aş e ne kaş	işsiz güçsüz	oisif, désoeuvré	idle, at loose ends
aş û baş : aş û bajar	gelişigüzel, dereden tepeden	coq à l'âne	jumping from one subject to another
ji aş û baş peyivîn	dereden tepeden bahsetmek	parler du coq à l'âne	talking about all sorts of unconnected subjects
ar û aş	halüvakt, hal	situation, condition	situation, state,
ar û aşê wî baş e	hali vakti iyidir	il a une bonne situation	he is well off
ar û ajar	1) cephane ; 2) sermaye	provision, munition	supplies, ammunition
ar û ajarê wî nema	cephanesi ya da sermayesi tükendi	il a épuisé ses munitions	he has exhausted his ammunition
ar û namûs	ar ve namus	honneur et vertu	honor and virtue
ar û namûs nehişt	ar ve namus bırakmadı	il est d'une effronterie sans limites	he has lost all sense of shame
av û ba : av û hewa : iqlîm	iklim, hava	climat	climate
av û bayê vî welatî li min nayê	bu ülkenin iklimi bana yaramıyor	le climat de ce pays ne me convient pas	this country's climate doesn't suit me
av û ba bûn	aynı havadan olmak, uyumlu olmak	être sur la même longueur d'onde	to be on the same wave length
av û delav : av û derav : av û delav bûn	sırım sıklım ıslanmak	être trempé jusqu'à la corde	to be soaked to the skin
xwe nedan ber tu av û delavan	uzlaşmaya gelmemek, uzlaşıcı olmamak	refuser tout compromis ; être intraitable	to refuse any compromise,
av û kanî : co û kanî	sulak ; suyu bol	bien irrigué, riche en eau	well irrigate, well watered
gundekî bi av û kanî	sulak bir köy	un village riche riche en eau	a well watered village
av û sêlav (an zêlav)	sırılsıklam	tout mouillé, trempé	wet through, soaked
li ber barane bûn av û sêlav (zêlav)	yağmurdan sırılsıklam olmak	être trempé jusqu'à la corde, sous la pluie	to be soaked to the skin, out in the rain
ax û eman	feryat	cri de détresse, appel au secours	cry, cry for help
ax û keser : hesret	hasret, özlem	nostalgie	longing, yearning, nostalgia
ax û keser kişandin	hasret çekmek	aspirer à, avoir la nostalgie	to aspire to, to be nostalgic
axîn û nalîn, ax û nalîn	inleme	gémissement	sobbing,
axîn û nalîn kişandin	inlemek	gémir, se lamenter	to sob, to lament
ax û av : qismet, nesîb	kısmet, nasip	destin, sort	destiny, fate
ax û ava wî li welatê wî bû	kısmeti aülkede idi	son destin était de finir ses jours dans ce pays	his destiny was to finish his days in this country
ax û ox : ax û wax : ay û oy	figan, ah ve oh	lamentation	lamentation
ax û ox kirin	figan etmek	crier de douleur, se lamenter	to cry with pain, to lament
ax û xwelî : gelek, pir	1) toprak ; 2) çok, bol	1) terre ; 2) nombreux, innombrable	1) earth 2) numerous, uncountable
az û naz : naz û nûz	nazlanma, şımarma	minauderie, coquetterie	coquetry, whims
axirî û aqîbet : dawiya dawîn	akibet, son	fin, finalité, destin final	end, aim, final destiny

B

ba û babelîsk (bablîsok, babîsok, bobelîsk)	hortum	tourbillon de poussière	a whirlwind of dust
ba û bager	şiddetli kasırga	tourbillon fort	strong whirlwind
ba û bahoz	şiddetli fırtına	forte tempête	strong storm, tempest
ba û baran	güçlü yağmur, yağmur fırtınası	tempête de pluie	rain storm
bal û dên	pür dikkat	pleine attention, tout oreille	full attention
Bal û dêna xwe dan	dikkatlice bakmak, dikkatli olmak	regarder attentivement	to cook at with full attention
bar û piştî : giranî	yük, ağırlık	fardeau, charge	burden, load
filankes ji min re bû bar û piştî	felan bana yük oldu	un tel est devenu un fardeau pour moi	this person has become a burden to me
bav û bapîr, bab û bapîr, bav û kal	ata	ancêtre, aieux	ancestor, ancestors
bav û bira : bab û bira : kesên pir nêzîkî hev	çok yakın dost ya da sahip	amis proches, intimes	close friends
bav û birayê hev in	çok yakın dosttular	ils sont des amis très proches	they are very close friends
tu bav û birayê min bî	(kadın) : babam kardeşim olasın, yani seninle erkek – kadın ilişkim olamaz	une femme qui écarte toute relation sexuelle avec quelqu'un : que tu sois pour moi un père ou un frère	a woman who prevents any sexual relations with someone : let us be like brother and sister
bax û baxçe : bax û bostan	yeşillik	verdure	greenery
beg û axa : axa û begler : beg û axeler	hakim tabaka, bey ve ağalar	notables, aristocrates	public figures, aristocrats
berf û baran : befir û baran	yağış	précipitation, pluie ou neige	precipitation, rain or snow
bext û miraz (mirad), bext û siûd, bext û talîh, bext û şans	baht, talih	fortune, chance	fortune, luck
biçûk û eyal : jin û zarok	aile, çoluk çocuk	famille, ménage	family, household
birc û kela (kelhe)	kale ; güçlü dayanak	forteresse ; appui puissant	fortress, a strong support
bîhn û berate : ser û şûn ; seraşûn	iz	trace	a trace
bê bîhn û berate çû	iz bırakmadan gitmek	disparaître sans laisser de trace	to disappear without leaving any trace
bîhn û hilm	Soluk ; haber	souffle, signe de vie	breath, sign of life
bîhn û hilma wî nayê	sesi sedası duyulmuyor	il ne donne pas de signe de vie	he has given no sign of life
bûk û zava	1) gelin güvey ; 2) elini işe sürmeyen, nazlı	1) jeunes mariés ; 2) qui s'abstiennent de travailler, qui se croient privilégiés	1) newly wed 2) people who do no work, who consider themselves above it
bûk û zerî	genç ve güzel kızlar	jeunes beautés	young beauties

bejn û bal	boy pos	taille, stature	height, stature
behs û xeber	ses seda, haber	nouvelle	news
ber û piṣt : paṣ û pê, paṣepê, berpaṣ, berepaṣ, piṣtpîṣtkî	ters	à l'envers	inside out, back to front
bel û boq	kaba saba	grossier, mal dégrossi	rude, rough
bîhn û bo	hoş koku	senteur, odeur agréable	fragrance, pleasant scent
Bîhn û bex (bax, box, box)	lağım kokusu	relent d'égoût	smell of a sewer

C

cahil û cihûl	genç, delikanlı ; lümpen genç	jeunes gens bouillonnants	young men, sprightly young men
can û ceger	can ciğer, çok sevgili	chéri, très aimé	darling, beloved
can û cesed : can û cendek	can ceset	corps et âme, être humain	body and soul, human being
ramûsanek li can û cesedê min kerem ke	canıma bir öpücük kerem et	gratifie-moi (mon corps et mon âme) d'un baiser	satify me (my body and soul) with a kiss
car û bar : car û baran, car caran, carina(n)	bazen, ara sıra	parfois	sometimes
cil û caw	manifatura, dokuma	tissu, étoffe	cloth
dikana cil û cawan	manifaturacı dükan	marchand de tissus	cloth merchant
cil û berg	giysi, elbise	vêtement, habit	clothes
cins û cibîliyet	soy sop	lignage, ascendance	lineage, ancestry
cî û nivîn : cih û nivîn	yatak	lit	bed
cî (cih) û war : bi cih û war e	1) yer yurt ; 2) ispatlı	endroit où vivre, foyer	place to live in, home
xwedî cî û war bûn	yer yurt sahibi olmak, yerleşmek	s'installer, fonder un foyer	to settle down, to make a home
cot û cobar	çift çubuk	agriculture	agriculture,
xwedî cot û cobar e	çift çubuk, su saban, ziraat, sahibidir	qui possède un domaine agricole, une ferme	owner of an estate, of a farm, a landowner

Devoka Botan

Amadekar : Cemal ONURSAL

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
ceynik: cênîk	şakak	tempe	temple (anatomy)
cincîlk: colandik, colan, colang	salıncak	balançoire	swing
çilmûyî: xîtko, kilmîş, kilmîşo, çilmo, liçîko, xîtko, pozbilîk, bêvillîk	sümüklü	morveux	glandered (animals) snotty-nosed (human)
dihûl: dehul, dahol, def	davul	grosse caisse	bass drum
devfilitî: devsist, devberdayî	ağzı sıkı olmayan, sır tutamayan	indiscret, qui ne sait pas tenir sa langue	indiscrete, blabber-mouth
ehd û behd: dudilî	tereddüt, kararızlık	hésitation, indécision	hesitation
di ehdûbehdîtî de bîn	ikircikli olmak, tereddüt etmek	hésiter	to hesitate
gangilûk: xingilok, kurîşk	kıvırcık	bouclé, frisé	curly, fizzy (hair)
hachacîlûk: hechecik, hecîreşk, dûvmeqesk	kırlangıç	hirondelle	swallow
qamşîr: qamçî, qamirçî	kırbaç, kamçı	cravache	whip, scourge
kelevajî: tewşo mewşo, beredayî	abuk sabuk, ters, eğri büğrü	incohérent, décousu, tordu, absurde	incoherent, nonsensical
kerresih: kerresî	güneş görmeyen yamaç	versant ne recevant pas le soleil, ubac	north-facing side
marmarîşûk: marmarok, margîsk, mazelîk, mazîzerk	kertenkele	lézard	lizard
moxone: maxwene, maqey	yoksa	sinon	if not, otherwise
mêşmirî: dixwerenedîtî, nêzmirî	bezgin, uyuşuk, üşengen	léthargique, indolent	lethargic, indolent
pîzpîzûk: pîzpîzk, pîpîk, tûtûk, pîzpîzok, firfîrk	düdük	sifflet	whistle
qifşik: qaşilk, qelpîşk	yara kabuğu	brindille	brambles
qulîpaçik: qulopanî, qulopazî, qulopank, teqle	takla	culbute	somersault
qûsk: qewsik, çeqelîk, çetel	çatallastik	lance-pierre	catapault
şipeh: spî, spih	bit	pou	louse
şilid: qurnaz, kone, xesûk, fenek	kurnaz	rusé, malin	shrewd, cunning, sly
ziftik: pizik, pirzik, pirsik	sivilce	acné	pimple
segurî: gurêx	kurt köpeği	chien-loup	wolf-dog, wolfhound
serdan: seredan; serlêdan	ziyaret	visite	visit
çûn serdana yekî	birini ziyaret etmek	rendre visite à qn	to visit s.o.
serik dan yekî/cîkî	birini/biryeri ziyaret etmek	visiter qn/un lieu	to visit s.o./somewhere
serhatî / serpêhatî	serüven	aventure	adventure
serniviz: serşor, sernixûn, serniz, sernizim	başı eğik, kabahatli, suçlu	qui a la tête basse, fautif	hanging his head, at fault
sêlim: silim, silme, derence, seleme, pêstirk, nêrdewan, pêlkane, pêlekan	merdiven	échelle	ladder
sêpanûk: sîpane, binder, binderî, şêmîk, şêmûk	eşik	seuil	threshold
derîzan: derazîn, derçik, bersivk, asîtan, dergeh	dergah	cour (d'une maison)	courtyard (of a house)
stireh: sitir, strû, strî, şax, quloç	boynuz	corne	horn (0f an animal)
şape: aşût, asît, herez, berfende, renî, şepe	çığ	avalanche	avalanche
şewk: nêk, nêhk, nîk, çengel	olta iğnesi	crochet	fishhook, hook
tal: gog, hol, tepik, top, şepî, tip, tepe, tek, çîz	top	balle, ballon	ball, balloon
tefşû: tevşo, tevşî	keser	herminette	adze
tep	kabahat	faute	fault, offense
tep kirin	kabahat işlemek	commettre une faute	to commit a fault, to do wrong
tew: qat	kat, katlama	pli	fold, pleat
tew tew danîn ser hev	kat kat dizmek	ranger les vêtements les uns sur les autres	to stack clothes up
weke: wek, wekî, mîna, minanî,fena, şubî, şitî, nola, notra, notila, wekû, nolanî	gibi	comme	like, as
xewmaş	mahmur, uykulu	languide, qui a du mal à se réveiller	sleepy, languid
zikzikî: serdevkî, deverû, zikûzik, li ser zik	yüzü koyun, yüz üstü	à plat ventre, (dormir) sur le ventre	face downwards, lying on one's stomach
zîz kirin: zîzikandin	hızla çevirmek, hızla döndürmek	faire tourner rapidement, pivoter	to make s.th. turn rapidly, to spin or pivot
zîz bîn	çok hızlı dönmek	tourner très vite, tournoyer à grande vitesse	to turn round rapidly, to spin rapidly

Têbînî :

Di hejmara 29 an de ev peyvên han bi rengekî şaş hatie nivîsîn yan jî wergerandin. Em wan ji nû ve di vê hejmarê de belav dikin.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
çarik: hîzar, çarşev, eba	kadın çarşafı	tchador	chador
dayîn	dadı	nourrice	child's nurse
gulîvandik: gulîfank: kelef, gac, peng, penge	iplik çilesi	écheveau	hank, skein (of thread)
kûlik: holik, kepr	çardak	treille, tone	trellis, bower
malxezûr: xezûran	kayınpedergiller	belle-famille; les parents de l'épouse	in-laws, wife's parents
risasî: zirincî, qirşûnî	kurşun rengi	gris, gris de plomb	lead colored, gray

Ferhenga partî-kurdî (III)

Amadekar: Behroz ŞUCAÎ

partî	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şad (c)	şa, şad	mutlu	heureux	happy
şadîft	şadî, şahî, şayî	mutluluk, şenlik	bonheur, félicité	happiness
şadmaneg	şadmanî, şadimanî	saadet, mutluluk	bonheur	happiness
şefşêr	şimşêr, şûr, şîr	kılıç	sabre	sword, sabre
şah	şah	şah	chah, roi, souverain	shah, king, sovereign
şeb	şev	gece	nuit	night
şeh-	şê- (şiyan), şe, weşe Behdînan: şiyan = karîn Mereş: şe kirin Xorasan: weşe kirin	yapabilmek	pouvoir	to be able, can
şehr	şehr, şeher, şar, şehr	şehir, ülke	ville, pays	town, homeland, country
şehrar, şehrdar	şehrdar, şehredar	hakim, kral	seigneur, roi, souverain	lord, king,sovereign
şehrarîft	şehrdarî, şehredarî	krallık	royaume, domaine	kingdom, domain
şembet	şembî, şemî	cumartesi	samedi	saturday
şeng	şeng (çeng)	çeng, harp	harpe	harp
şerm	şerm	utanç, haya	honte	shame
şermjed	şermeza, şermezar, şermizar	mahcup	honteux	ashamed
şerx (şerij) ?	şêr	aslan	lion	lion
şeşt	şêst, şêşt	altmış	soixante	sixty
şew-	çû-, şî-(dimilkî)	gitmek	aller	to go
şîbeh	şibîle, şivîle, şivêle	keçi yolu	sentier	path
şîfor	şeypûr, şapûr	borazan	trompette	trumpet
şîft	şîr	süt	lait	milk
şnaseg	nas-	tanıyan	sachant, qui sait	knowing, sense
şoh	şeş	altı	six	six
şohom	şeşem	altıncı	sixième	sixth
srû	strû, strî, strih	boynuz	corne	horn
stor	stûr	kalınd	épais	thick
şuban	şivan	çoban	pâtre, berger	shepherd
şûrên	şûr, şor, sûr, swîr, sur	tuzlu	salé	salty
tab-	tav, hetav	ışık, ışıldama	lumière, brillance	light, brightness
tar	tarr	karanlık	obscurité	dark, darkness
tar	tar	yan, çevre	côté, autour	side, around
tarîg	tarî, tarîk	karanlık	obscur	dark
tast	tas	tas	bol	bowl
tebil	tepilk, tipilk, teplik	darbuka	tambourin	tambourine,
têj	tîj, tûj	keskin, sivri	aigu	sharp
ten	ten	cisim, ten	corps	body
teng	teng, tengî, tengasî, tengavî	dar, darlık	détresse, souffrance	suffering, distress
terazûg	terazû, terazî, terezî	terazi	balance	balance, scales
terkuman	tercuman	tercüman	interprète	interpreter
ters	tirs	korku	peur	fear
texl	tehl, tahl, tal	acı	amer	bitter, sharp
tirs-	tirs-	korkmak	avoir peur	to fear, be afraid
toxm	toxim, tuxm, tov	tohum, soy	semence, race, lignée	seed, line, race
trêfş	tirş	ekşi	acide	acid, sour
tû, to	tu, te	sen	tu, toi	thou
tûran	tûran	tıran	nom géographique	place name in Parthian
tusîg	tisî, tirsî	yavan	vide	empty
wad	ba	rüzgar	vent	air, wind
waj, waj-	vaj- (dimilkî) bêj-, -vêj-	söyleme, söz	dire, mot	saying, word, speach
wajargan	bazirgan	tücar, bazirgan	marchand	merchant
war	werd	kızıl gül	rose	rose
war-	bar-	yağmak	pleuvoir	to rain
waran	baran	yağmur	pluie	rain
wawer	bawer	inanç	croyance	belief
wawerîft	bawerî	inanç	croyance	belief
wefr	befir, berf	kar	neige	snow
wehişt	behişt, bihişt, beheşt, bihuşt	cennet	paradis	paradise
wên-	bîn-	bakmak	voir	to see
werdyûn	gerdûn, gerdûm	kağnı	charrette tractée par un boeuf	ox-drawn cart
wes	bes	yeter	assez	enough, too much
wetter	beter	beter	pire	worse
wigah	guwah	şahit, tanık	témoin	witness
wigahîft	guwahî	tanıklık	témoignage	testimony
wişan-	weşîn, weşan	silkelemek	secouer	to shake
wîst	bîst	yirmi	vingt	twenty
wiwar	vawêr, vawar- vavêr kirin, vavartin	tasnif, ayırmak	triage, séparation	sorting, separating
wiyaban	biyaban, yaban	çöl	désert	desert
wxaz-	xwaz-	istek, arzu	souhait, désir	wish, hope, desire
wxazeg	xwazok, xwazxwazok	isteyen, dileyen	désireux, demandeur	desirous, asking for
wxed	xwe	kendi, öz	soi	self
wxerd	xward, xwar	yenilmiş	mangé	eaten
wxerdîg	xwarek, xwereg, xurek	yemek	manger, nourriture	to eat, food, a meal
wxeş	xweş, xoş	hoş	plaisant, agréable	pleasant, agreable
wxeşîft	xweşî	hoşluk	agrément, plaisir	pleasantness, pleasure
wxeşnam	xweşnav	namı iyi olan	de bonne réputation	of good reputation
wyag	cih, cî, cîh, cêga	yer	place, lieu, endroit	place, location
xan	xanî	ev	maison	house, home
xan	kan, kanî	kaynak, çeşme	source	spring, source
xayeg	hêk	yumurta	oeuf	egg

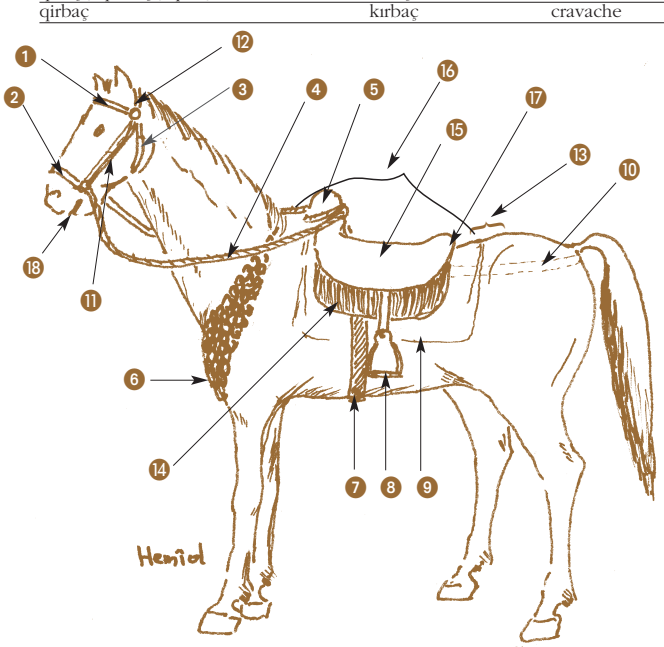
xendind	ken(în)	gülümseme	sourire	smiling
xeşên	hêşîn	mavi	bleu	blue
xiştig	xişt	kerpiç	brique	brick
xiz-	xiz-	sürünmek, kaymak	glisser	creep
xoj	xoş, xweş, xoj	hoş	bon, plaisant	pleasant, good
xo	xûd	miğfer	heaume	helmet
xuft	xeft, xewt, xevt	uyuşmuş, olan	ayant dormi	having slept
xwan	xwan, xan, xanik : (xanika sifreyê)	sofra tahtası	plateau de repas	tray, table
Xweday	Xwedê	sahip, tanrı	seigneur, Dieu	the Lord, God
xweh	xweh	kızkardeş	soeur	sister
xwemn	xewn	uyku, rüya	sommeil, rêve	sleep, dream
yawêd	cawîd	ebedi	éternel	eternal,
yawêdan	cawîdan	ebedi	éternel	eternal
yawer	car	kere	nombre de fois	number of times
yemeg	cêwî, cêmik	ikiz	jumeaux	twins
yezd	yezd	tanrı	dieu	god
yud	cuda, cihê	ayrı	séparé	separate
yuwan	ciwan	genç	jeune, jeune homme	youth, young man
zadeg	zade, zayî	oğul, çocuk	enfant, fils	child, son
zahag	zar(ok)	çocuk	enfant	child
zan-	zan-	bilmek	connaître	to know
zanend	zana, zane	bilen, bilgin	qui sait, savant, connaisseur	one who knows, a wise man
zanûg	ejno, ejnû, junî, jinû	diz	genou	knee
zawer	zor	güç, kuvvet	force, puissance	strength, power
zay-	zê-	doğurmak, doğmak	enfanter, donner naissance	bear, give birth to, be born
zemîg	zevî, zemîn	toprak	sol, terre	earth, soil
zên	zîn	silah, pusat	arme, glaive	weapon, sword
zernên	zêrîn, zêrî	altından, altın rengi	doré	golden
zerxong	zêrgûn	altın rengi	doré	golden
zir	zerre, zerî (dimilkî)	kalp	coeur	heart
zrêh	zerya, derya	deniz	mer	sea
zûr	zûre (dimilkî)	yalan, yalan dolan	faux, mensonger	falsehood, deceitful

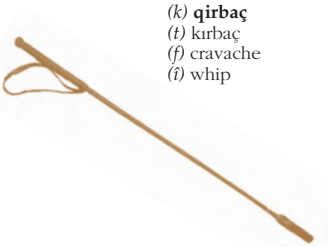

Hesp

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
1	pêşenîk: berenîk	alınlık	frontal	forehead strap
2	serpozk	burunluk	muserolle	nose band
3	bingewrî	boğazaltı	sous-gorge	throat-band
4	doxrişme/serhevsar, doxhevsar	yular başı	(les) rênes	reins
5	qerpûz; qebûsa zîn, qaşa zîna pês	eyer kaşı	pommeau	pommel
6	zêrbend	göğüslük	poitrail	chest
7	navteng, kolan	kolan	sangle	saddle-girth
8	zengo (rikêb): zengî	üzengi	étrier	stirrup
9	binzîn / bincil: berzînk	eğer altı (çul)	tapis de selle	saddle cloth
10	qûş	paldum	croupière	crupper
11	berçênîk		montant du filet	
12	serkele, serguh	başlık (kulaküstü)	tétière	head-stall
13	terkî	terki	croupe	croup
14	berkapka zîn	saçak	frange	fringe, bangs
15	zîn	eyer	selle	saddle
16	kuvana zîn	eyer çatısı yayı	arçon	saddle-bow
17	qaşa zîna paş	eyerin ark kaşı	trousequin	cantel
18	lîwan	gem	mors	bit
	rişme: hevsar	yünden örülen yular	bride en laine tissée pour chevaux	woven wool bridle
	xurc; xurcik, xurcezîn, paşzînk	heybe	besace, bissac en laine tissée	saddle bag (woven wool)
	qamçî, qamirçî, qamşîr	kamçı	fouet	whip horse
	qirbaç	kırbaç	cravache	whip

(k) **qirbaç**
(t) kırbaç
(f) cravache
(î) whip

4 (k) **doxrişme/serhevsar doxhevsar**
(t) yular başı
(f) les rênes
(î) reins

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 31 bihar 2002

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Sevrê

29 çirî - 4 teşrîn 2001

Civîna 31emîn a Kurmancî di navbera rojên 29/10 ta 4/11/2001an de li bajarê Sevrê (nêzîkî Parîsê), li Fransayê civiya. Beşdarên civînê li ser termên kosmêtîk, peyvên dunavî, navlêkirina heywanên kedî, stranên folklorî, peyvên kurdî di zimanên cîran de û îdyomên kurdî xebitîn...

Di vê civînê de Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behroz Şucaî (Kotol), Newzad Şukrî (Duhok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Agirî) beşdar bûn.

Encamên civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Termên kosmêtîk

Amadekar : Rojan HAZIM

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bêhn: bîn, hilm, bihn	koku	odeur, senteur, fragrance, parfum	fragrance, perfume
bêhna xweş: bîna xweş	güzel koku, parfüm	fragrance, parfum, senteur	fragrance, perfume, scent
gulav	gül suyu, gülab	eau de rose	rose water
ava gulan	gül suyu	julep	julep
misk	misk	musc	musk
enber	amber	ambre gris	ambergris
esans	esans	essence (d'une fleur)	essence
lewante: lewente, lewento	lavanta	eau de lavande	lavender water
kolonya, qolonya	kolonya	eau de cologne	eau de cologne
krem, çevrînk	krem	crème	face cream
melhem	merhem	pommade, onguent	ointment, ungent
xweçêkirin	makyaj	maquillage	make-up
xwe çêkirin	makyaj yapmak	se maquiller	to make up
dermanên xweçêkirinê	makyaj malzemeleri	produits de beauté	beauty products
xwe sorav kirin	koyu tonda boyanmak	faire un maquillage sombre	put on a dark make-up
xwe spîyav kirin	açık tonda makyaj etmek	faire un maquillage clair	put on a fair make-up
krema hinarokan (hinarikan)	allık	crème pour les joues	face cream
oje, rengê neynûkan (nûnikan)	oje	vernis à ongle	fingernail polish
bêhnkuj, bînkuj, deodorant	deodoran	déodorant	deodorant
ojebir	oje temizleyicisi	dissolvant de vernis à ongle	fingernail polish remover
rûj, lêvsork	ruj	rouge	rouge
qelema lêvan	dudak kalemi	crayon à lèvres	lip pencil
qelema birûyan	kaş kalemi	crayon à cils	eye-brow pencil
rîmel, maskara	rimel, maskara	rimmel, mascara	mascara
makyajbir	makyaj temizleyicisi, demakiyan	démaquillant	make-up remover
şîrê makyajbir	makyaj temizleme sütü	lait démaquillant	face cleaning milk
krema makyajbir	makyaj temizleme kremi	crème démaquillant	face cleaning cream
pûdre	pudra	poudre	powder
pûdredank	pudra kutusu	poudrier	(powder) compact
sfenc, sunger	sünger	éponge	sponge
sfenca pûdreyê, sungera pûdreyê	pudra süngeri	houppette à poudre	powder puff
firçe	fırça	brosse	brush
penbû	pamuk	coton	cotton
kil	sürme	khôl	kohl
kilçîv	sürme çubuğu	bâton à khôl	stick of kohl
kildank	sürmelik	récipient à khôl	kohl box
sexbêrî, lênêrîn	bakım	soin	care
serşok, hemamok, germav	banyo, hamam	salle de bain	bathroom
pêşgîr, mexmel, qedîfk, destmal, melhefe, xewlî, holî, havlû,	yüz havlusu	serviette	towel
pêştemal, piştemal, pêşmalk, mêzer	banyo havlusu	serviette de bain	large bath towel
birnoz, robê hemamê	bornoz	peignoir	bathrobe
xweya pêyan	ayak tuzu, ayak bakımı tuzu	sel de pieds	footsalt
lûfîk, lûfik	lif	gant de toilette	toilette cloth
lûfikê zivir	sert lif	gant de crin	loofah
kîsikê xweşûştinê	hamam kesesi	gant de toilette	cloth bath glove
şampûan, şampo	şampuan	shampoing	shampoo
sabûn	sabun	savon	soap
kevirê paniyê, berê pahniyê, kûçê pehniyê	sünger taşı	pierre ponce	punice (stone)
krema rû	yüz kremi	crème de visage	face cream
krema destan	el kremi	crème de main	hand cream
krema laşî	vücut kremi	crème de corps	body lotion
krema lêvan	dudak kremi	crème de lèvres	lip cream
balsam; pornermk	balsam	après-shampoing	hair conditionner
losyon	losyon	lotion	lotion
krema tavê	güneş kremi	crème de soleil (crème du jour)	sun tan lotion
mask	maske	masque	mask
krema şevê	gece kremi	crème de nuit	night cream
perixandin; mizdan, mistdan, vemaliştin, firkandin, ferikandin, masaj	masaj	massage	massage
tiraş: kurkirin	tıraş	rasage	shaving, shave

neynik, eyne, eynik, mirêk, ayîne, qutiya ronahiyê	ayna	miroir	mirror
berber, kuafor, sertiraş, delak	berber, kuaför	coiffeur	hairdresser
meqesa berberan	berber makası	ciseaux de coiffeur	hairdresser’s scisors
makîneya portiraşiyê	saç kesme makinası	tondeuse	hair clippers
makîneya rihtiraşiyê	sakal tıraş makinası	rasoir electrique	electric shaver
makîneya simbêl tiraşiyê	bıyık kesme makinası	appareil de taille des moustaches	moustache clippers
porzuhaker, makîneya porziwakirinê	saç kurutma makinası	sèche-cheveux	hair dryer
losyona berî tiraşê	tıraş öncesi losyon	lotion de prè-rasage	pre-shave lotion
losyona piştî tiraşê	tıraş sonrası losyon	lotion d'après-rasage	after-shave lotion
firçeya mûpaqijkirinê	kıl fırçası	brosse à poils	hair brush
firçeya tiraşê	tıraş fırçası	brosse à barbe, blaireau	shaving brush
sabûna tiraşê	tıraş sabunu	savon à barbe	shaving soap
kefa tiraşê	tiraş köpüğü	mousse à raser	shaving foam
spreya poran, bexa poran,	fisfis	aérosol, spray	spray
joleya poran	saç jölesi	gel de coiffeur	hair cream
biryantîn	biryantin	brillantine	brillantine
krema poran	saç kremi	crème pour cheveux	hair cream
cilêt, devik, gûzan, tîxe	tıraş bıçağı, jilet	lame de rasoir	razor blade
destiyê cîlêtê, rihtiraşînk	tıraş makinası	rasoir	shaver
gûzan, dûzan	ustura	rasoir, lame à raser	razor
hesanê/hisanê gûzanan	biley taşı	pierre à aiguiser les lames	stropping stone
qayîşa gûzanxeşkirinê	ustura bileme kayışı	pièce de cuir dur servant à aiguiser les lames	leather razor strop
şeb, berikê xwînbirrînê	şap, kantaşı	alun	alum
şe, şeh	tarak	peigne	comb
krema mûwerandinê, mûhilkirinê	tüydökücü krem	crème d'épilation	hair removing cream
deziyê mûkêşanê, takêş, deziyê hefafkirinê	tüydökücü ipliği	fil à extraire les poils	hair removal wire
mûçink: mûkêş	cımbız	pinces à épiler	tweezers
benîştê mûrakirinê, eqîde, adda, şîre, qajikê mûkişandinê	ağda, çamsakızı	gomme à épiler, cire à épiler	hair removing wax
meqesa neynûkan / nûnikan	tırnak makası	ciseaux à ongles	nail scisors
neynûkbirr: nûnikbir	tırnak kesici	coupe ongles	nail clippers
manîkur	manikür	manicure	manicure
pedîkur	pedikür	pedicure	pedicure
kartik, kêrtik, mevreda neynûkan	tırnak törpüsü	lime à ongle	nail file
macûna diranan	diş macunu	dentifrice	toothpaste
dirankolk, dirankurêsk, zîlikê didanan, kurdan, darikê didanan	kürdan	cure-dent	tooth pick
rengkirina poran/ boyaxkirina poran	saç boyama	teinte de cheveux	hair dye
xena, henne, hinne	kına	henné	henna
xena, henne kirin, henne têdan	kına yakmak, kına sürmek	mettre du henné	to henna one’s hair

Navlêkirina heywanên kedî

Amadekar : ‘ELÎŞÊR

PEZ

MÎ (MIH, MÎH)

Armîşê
Aso
Bager
Bahzî
Barano
Bayêvo
Berfo
Bêrîvan
Beybûn
Bêzar
Bilbil
Binevş
Bokê
Bozê
Çîçeko
Cunê
Dahlê
Delal
Dirê
Gerdan
Gewrê
Gogerçîn
Gozel
Guhar
Gulê
Gulîzer
Heyvo
Hezar
Hezarê
Horî
Hurê
Îpeko
Kejê
Kewê
Kewser
Keyser
Koçê
Kokê
Kolê
Kubar
Kulavo
Kurê
Kurîso
Leyla
Meyrê
Mircan
Nazê
Nexşê
Nîşan
Ordek
Payîz
Perê
Porê
Qaşê
Qazê
Qemer
Qerê
Qerefîl
Qerwaş
Qeytan
Qirmizo
Qulingo
Qurîşo
Rewşê
Rêzbar
Rihan
Rindê
Risel
Sedefo
Sêvo
Seyran
Sînem
Sîpan
Sîsê
Sorê
Sorgul
Soryaz
Sosin
Stêro
Şahrê
Şe’rê
Tasê
Tevrêz
Tûşê
Tûsî
Xalxal
Xan
Xanê
Xarsê
Xasxask
Xemlo
Xezal
Xezo
Xito
Xoxê
Xunaf
Zerê
Zêro
Zeyno
Zeytîno
Zirav
Zînê
Zozan

BIZIN

Askê
Bazino
Beşê
Belê
Bengê
Birdê
Çalê
Çûrê
Gêlaso
Gevezê
Guhbel
Gustîlo
Hejîro
Hemsê
Henkê
Hîtê
Hoşê
Kelê
Kevelê
Keverê
Kêjal
Kirrxinê
Kolê
Mewîjo
Pihoşê
Şaxê
Şe’nê
Şengê
Şerabo
Xencerê
Xencero
Xezal
Xêzê
Xunavê
Zînê
Ziravê

GA

Beşo
Çalo
Çavreş
Çeleng
Ceyran
Çolo
Delal
Dîlber
Dilo
Dusipo
Findo
Heyran
Îno
Kejo
Kolê
Koro
Le’do
Lewend
Qîro
Qumaş
Reşo
Rindo
Seyran
Soro
Şatir
Şatro
Tehlo
Varto
Xezal

ÇÊLEK

Beşê
Borê
Çolê
Delal
Dusipê
Gurcê
Înê
Kejê
Mircê
Mîsê
Qîrê
Rindê
Xemê
Zerê

SE (KÛÇIK)

‘Eceb
Bazin
Beşo
Belek
Bêmal
Bênav
Beyaz
Bigir
Bikûj
Bozo
Çavreş
Çeper
Çerxê
Devreş
Dijwar
Dîno
Doxê
Êrîş
Gampir
Gernas
Gevez
Gewro
Gobel
Gurêx
Guhdar
Guhderz
Guhloş
Guhreş
Guro
Gurzo
Haro
Hergor
Heval
Hirço
Kapreş
Kero
Kêtik
Kotan
Kulab
Lebere
Melesê
Nezer
Perê
Pişîk
Qafreş
Qerebaş
Qero
Qesab
Qezer
Qirmo
Qolo
Qopo
Rikêb
Seydo
Soro
Şemo
Şepal
Şêro
Şevder
Şîro
Şiyar
Teyar
Tolê
Tolo
Xewar
Xewlê
Yeman
Zalim
Zalo
Zero
Zinar
Zorgîn

PIŞÎK (KÊTIK, PISÎK)

Çavmorik
Gogê
Hevrîşm
Hevrîşmo
Lawê
Mircanê
Nêrgiz
Nermê
Nermîş
Nermîşo
Pembî
Reşêle
Sarê
Sebrê
Şepal
Şoxê
Tiftîko
Xewar
Xirnê
Zorgîn
Zoro

GAMÊŞ Û MADEK

Batman
Dewran
Dîno
Hêço
Leylan
Maran
Şaho
Şatir
Şaxo
Şero
Şêko
Qîro
Xadim

HESP Û MEHÎN

Bazo
Borêger
Bozê
Bozêrewan
Bozo
Dundil
Gêjo
Genco
Kesra
Nûşîrewan
Nûma
Rexşêbelek
Seglawî
Sîgal
Şemê
Zozekê

HÊSTIR

Bozê
Mircê
Oco
Sorko
Xecê
Xeco

Peyvên kurdî-îranî di zimanên cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (VI)

Amadekar: Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	**îngilîzî**
pabuç: papûç, papûçik, ***far:*** papûş	chaussure, pantoufle	shoe, slipper
padişah: padişah, ***far:*** padişah, ***peh:*** patexşa	souverain, sultan ottoman	sovereign, the sultan of the Ottoman empire
pafta: *pafte* (n), ***far:*** bafte	section d'un croquis, d'un plan ou d'une carte	section of a large map
paha: biha, ***far:*** beha, ***peh:*** vehak	prix, valeur	price, value
pak: pak, ***far:*** pak, ***peh:*** pak	pur, propre, sacré	pure, proper, clean, holy
pakize: paqij, pakij, pakîze, ***far:*** pakîze, ***peh:*** pakîzek	pur, innocent, chaste	pure, innocent, chaste
palas: palas, ***far:*** palas, pelas	tapis grossier fait de poils de chèvre ou de chiffon	coarse carpet of goat-hair or rag
palan: palan, ***far:*** palan	bât	broad soft saddle
pamuk: pembû, penbo, pemî, ***far:*** penbe, ***peh:*** pembeg	coton	cotton
pancar: *pincar*	herbes comestibles	edible herbs
panzehir: panjehr, panzehr, ***far:*** padzehr, ***peh:*** padzehr	antidote	antidote
para: pere, pare, ***far:*** pare ***peh***: parek	argent	money
pare: *pare, par*, ***far:*** pare, ***peh***: parek	pièce, portion, part	piece, portion, part, fragment
parça: perçe, parçe, ***far:*** parçe	pièce, portion, morceau	piece, portion, fragment
parsa: pars, ***far:*** parse, perse	mendicité	begging
parsa toplamak: *pars berhev kirin*	faire la quête, faire la manche	to beg, to take a collection of money from the crowd
patlıcan: bacan, balincan, balîcan, badimcan, bacanreş, ***far:*** badimcan	aubergine	eggplant
pay: par, pay, ***far:*** pare, ***peh***: pareg, ***sans:*** paj, ***lat:*** pars	part, partie	part
payanda: payende, pal, ***far:*** payende	étai, support	support, strut
paye: paye, ***far:*** paye, ***peh:*** payek	degré, grade, dignité, rang	degree, rank, grade, dignity
payidar: payîdar, ***far:*** paydar	durable, constant, permanent	enduring, constant, permanent
payitaht: paytext, ***far:*** paytext	capitale	capital city
paymal: paymal, ***far:*** paymal, pamal	détruit, foulé aux pieds, en ruine	trodden under-foot, destroyed, ruined
pazar: bazar, ***far:*** bazar	1) marché; 2) dimanche	1) market, market place; 2) Sunday
pazı: (botanik) pazîk, pazî ***far:*** pajû	bette	chard, beet
pazı: (anatomi) pazû, bazû, ***far***: bazû, ***peh:*** bazûk	biceps	biceps
pazıbend: bazbend, ***far:*** bazûbend	amulette portée autour des bras (des biceps)	amulet worn round the arm
peçe: pêçek/ pêçîn, ***far:*** pîçek	voile	veil
pederşahi: *pederşahî*, ***far:*** piderşahî	patriarcal	patriarchal
pehlivan: pehlewan, palewan, pahlewan, pêlewan, ***far:*** pehlewan	1) lutteur; 2) champion, homme fort, héros	1) wrestler; 2) champion, strong man, hero,
pejmürde: pêjmûrde, pejmûrde, pejmurde, ***far:*** pejmurde	1) usé, râpé, élimé; 2) en haillons	1) shabby, worn out, ragged; 2) in rags
peksimet: beksimed, baqisme, ***far:*** beksemed (beksemat)	sorte de biscuit sec	hard biscuit
pelte: palûze, ***far:*** palûde	dessert en gélatine à base de farine et de sucre	flavored jelly-like dessert made with flour and sugar
peltek: peltek, zimanpilt (=zimanviz, zimantil, zimantis)	bêgue, qui zézaie	stutterer, s.o. who lisps
pembe: penbe, pembeyî, perzî, ***far:*** penbe, ***peh:*** pembek	rose, rosé	pink, rose coloured, rosy
pencidü: pênc û du, ***far:*** penc û do	dès de cinq et deux	dice score of five and a two
pencüse: pênc û sê, ***far:*** penc û sê	dès de cinq et trois	dice score of five and and three
pencüyek: pênc û yek, ***far:*** penc û yek	dès de cinq et un	dice score of five and one
pencere: *pencere*, ***far:*** pencere	fenêtre	window
pençe: pence, penc, ***far:*** pence, ***peh:*** pencek	griffe	claw, talon
perakende: pergende, perginde, perakende, ***far:*** perakende	1) dispersé, confus, désordonné; 2) détaillant	1) scattered, dispersed, confused; 2) retailer
perçem: perçem, pirçem, pirçik, ***far:*** perçem	1) touffe ou mèche de cheveux; 2) oriflamme, drapeau, bannière	1) tuft of hair; 2) banner, flag, oriflame
perçin: perçîn, perçîm, ***far:*** perçîn, ***peh:*** perçîn, perzîn	rivet	rivet
perdah: perdax, ***far:*** perdaxt	polissage	polishing
perde: perde, ***far:*** perde, ***peh:*** perdek	rideau	curtain
pergel: pergel, pergal, pergar, ***far:*** pergal, pergar	compas	pair of compasses
perhiz: perhîz, parêz, ***far:*** perhîz, ***peh:*** pahrêç	diète, régime	diet
peri: perî, ***far:*** perî, ***peh:*** perîk	fée	fairy
perişan: perîşan, ***far:*** perîşan, ***peh:*** perîş	en désordre, en ruine, perturbé	scattered, disordered, wrecked, perturbed
perşembe: pêncşem, pêncşemb, ***far:*** pencşenbe	jeudi	Thursday
perva: *perwa*, ***far:*** perva	crainte, retenue, réserve, pertinence	fear, restraint, pertinence
pervane: perwane, ***far:*** pervane, ***peh:*** pervanek	1) phalène; 2) hélice, pale, ventillateur	1) moth, (insect); 2) flywheel, propeller, paddle wheel, fan
pervaz: perwaz, perwaze, ***far:*** pervaz	plinthe, corniche	plinth, cornice, molding
pervin: Perwîn, ***far***: perwîn, ***peh:*** pervîç	Pléiades	the Pleiads
perviz: Perwîz, ***far:*** perwîz, ***peh:*** pervîç	victorieux, puissant, fortuné	victorious, fortunate, powerful
pes: bes, pes, ***far:*** bes, ***peh***: pes	1) ça suffit, ça dépasse la mesure; 2) je me rends, j'accepte ma défaite	1) that beats all, it's the limit; 2) I surrender, I accept my defeat
peşin: pêşîn, pêşî, pêşin, ***far:*** pîşîn	en avance, paiement d'avance	in advance, prepayment, paid in advance
peşkeş: *pêşkêş*, ***far:*** pîşkeş	présent, offrande	gift, offering brought to superior
peşkir: *pêşgîr, pêjgîr*, ***far:*** pîşgîr	serviette de bains	towel
peşrev: *pêşrew*, ***far:*** pîşrew	avant-garde	vanguard, forerunner
peştamal: pêştemal, pêşmal, piştemal	1) grande serviette de bain; 2) tablier	1) big towel; 2) apron, waist cloth
peyda: peyda, ***far:*** peyda, ***par:*** peydag	existant, manifeste, visible, produit	existent, manifest, visible, produced
peyderpey: peyderpê, pêdepêde, pêbipê, ***far:*** peyderpey	pas à pas, graduellement, peu à peu	step by step, by degrees, little by little
peygamber: Pêxember, pêximber, ***far***: peyxember, ***par:*** padxam	prophète, messager	prophet, messenger
peyk: peyk, ***far***: peyk, ***peh:*** peyg	satellite	satellite
peynir: penîr, penêr, ***far:*** penîr, ***peh:*** penîr	fromage	cheese
peyrev: peyrew, ***far:*** peyrew	suiveur, disciple, imitateur	disciple, follower, imitator
pezevenk: pêzeweng, ***far:*** pejavend	maquereau, souteneur, chenapan, gredin	pimp, scoundrel

pılı pırtı: pilî û pirtî, pel û pot, pil û pirt, pirpot	effets, haillons	old rubbish, rags
pîç: bîj, pîç, bîjî, bêjî, bîc, ***far:*** beççe, bece	bâtard	bastard
pilav: pilaw, pelaw, ***far:*** pilow	pilaf	pilaf
pîr: *pîr*, ***far:*** pîr	maître spirituel d'un ordre religieux	spiritual leader of a religious order
pirinç: *birinc*, ***far:*** birinc	riz	rice
pis: *pîs*, ***far:*** pîs	sale, impropre, souillé	dirty, filthy, foul
pişman: poşman, pêşîman, peşêman, ***far:*** peşîman, peşêman ***peh:*** peşêman	repentant, pénitent, désolé	repentent, penitent, regretful
piyade: peyade, pîyade, ***far:*** piyade, ***peh:*** piyatek	1) piéton; 2) soldat d'infanterie	1) pedestrian; 2) foot soldier, infantry
piyaz: pîyaz, pîvaz, ***far:*** piyaz, ***peh:*** peyaz	1) oignons coupés; 2) hors d'œuvre à base d'oignon et d'haricot	1) chopped onion; 2) dish principally flavored with onion (beans, etc)
post: *post, pîst*, ***far:*** pûst, ***peh:*** pûst	peau d'animal	skin, hide
postal: *postal*, ***far:*** pûstgale	bottes de soldat en cuir	heavy army boot
pul: *pûl, pol*, ***far:*** pûl, ***peh:*** pûl	1) monnaie; 2) timbre; 3) écaille	1) money; 2) stamp; 3) scale, shell
polat: polat: pola, polad, pîla, ***far:*** pûlad, ***peh:*** polat	acier	steel
puşt: pûşt, ***far:*** puşt, ***peh:*** puşt	jeune prostitué	catamite
puşu, puşi; pûşî, poşî, ***far:*** pûşî	voile	veil
put: *pût*, ***far:*** but, ***peh:*** but	idole	idol
putperest: *pûtperest*, ***far:*** butprest	idolâtre	idolater
püf: *puf, pif*, ***far:*** puf	souffle	breath
raf: *ref, refik*, ***far:*** ref	étagère	shelf
rahşan: *rehşan, rexşan*, ***far:*** reẍşan	brillant, reluisant	gleaming, glittering, shiny
rahvan: *rewan, rehwan*, ***far:*** revan, ***peh:*** ruwan	qui court bien, qui coule bien	runnimg or flowing easily
rast: *rast;* ***far:*** rast, ***peh:*** rast	droit, vrai	right
reçel: *reçel, rîçal, rêçal*, ***far:*** rîçar, rîçal	confiture	jam
rehber: *rêber, rehber*, ***far:*** rehber	guide	guide
rencide: *rencîde*, ***far:*** rencîde, ***peh:*** reng, rencênîten	offensé, peiné, tourmenté, blessé	pained, tormented, injured, hurt
rençper: *rêncber, rêcber*, ***far:*** rencber	laboureur, travailleur	labourer, workman
rende: *rende, rinde*, ***far:*** rende, ***peh:*** rendîten	rabot	carpenter's plane, scrapen
rengarenk: *rengareng, rengûreng, rengrengî*, ***far:*** rengareng	multicolore	multicolour
renk: *reng*, ***far:*** reng, ***peh:*** reng	couleur	colour
reva: *rewa*, ***far:*** rewa, ***peh:*** rewak	convenable, digne, propre	suitable, worthy, propre
revan: *rewan*, ***far:*** rewan, ***peh:*** ruwan	âme	soul
revani: *rewanî*, ***far:*** rewanî	dessert à base de semoule de maïs	sweet made of corn semolina
rezene: Rizyan, rizyane, raziyane, rizyank, ***far:*** raziyane	***lat:*** feoeniculum, fenouil	fennel
rıhtım: *rixtim*, ***far:*** rîg, ***peh:*** rîk	quai	quay, wharf
ruşen: *rûşen*, ***far:*** roşen, ***peh:*** roşn	lumineux, radieux	luminous, radiant with happiness, beaming with joy

Îdyomên kurdî

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
ma ez li ber golika me? ma ez serê kerê me?	eşek başı mıyım?	à quoi donc je sers? (litt.) suis-je donc le gardien de veaux? c'est-à-dire quelqu'un qui ne compte pas, à qui on ne demande pas son avis	what use am I? (lit.) "Am I the calves' gardian?" i.e. someone of no account, whose opinion is not asked
ma arvan avêtiye nav me? ma qey serê min ji xela û celayê derxistiye?	sanki dar günümün kurtarıcısı mısın? sana ne minnet borcum olabilir ki?	(litt.) ce n'est tout de même pas toi qui m'a sauvé de la famine: pour quoi te serais-je redevable?	(lit.) after all, it wasn't you who saved me from starvation : why should I be endebted to you?
lingê wî erd nagire: daweta diya wî ye	keyiften ayağı yere basmıyor	(litt.) de plaisir ses pieds ne touchent pas terre: être sur un nuage; planer de plaisir, être tout à son plaisir	(lit.) his feet didn't touch the ground; he was so glad; crazy with joy
ma bêjiyê ser bava ye? ma te li erdê diye?	yerde mi buldun ki değer vermiyorsun?	l'as-tu donc trouvé par terre au point de ne lui donner aucune importance?	did you find him so beaten down that you thought him so unimportant?
li kerê mirî gerîn, li malê mirî gerîn	beleşçi olmak, bedava mal peşinde koşmak	(litt.) chercher les charognes d'âne; courir après des choses gratuites	(lit.) looking for donkey's scavengers; running after things which are free
li ser (pey) pejnê çûn	duyumlarla hareket etmek	agir selon son flair ou ses intuitions	act by intuition
li qoziyê / quncikê asê bûn	köşeye sıkışmak	être coincé, être acculé	to be caught or pushed into a corner
li ser qûnê rûniştin: li ser qûna xwe rûniştin	kıçı üstüne oturmak	rester assis sur le cul, renoncer à ses prétentions	remain seated on one's arse, to give up one's claims
ma den e ku tuê tê de kî? ma gana li ser pirê ye?	boya küpü değil ki batırıp çıkarasın? alel acele olacak iş değil	ce n'est pas quelque chose qu'on puisse faire à la va-vite	It's not something one can do in a hurry
ma ji hina xwîn, ji hina av dihere: ma ê te tenê can e?	seninki can, bizimki patlıcan mı?	(litt.) est-ce que les uns versent du sang les autres versent de l'eau? ne pense pas seulement à ta peine, les autres peuvent aussi avoir mal	(lit.) do some shed blood and others shed water? i.e don't just think of your own troubles, others can have them too.
ma min cilikê camiyan diziye? ma min sûçik rewisandine? ma min hecacî tazî kirine? ma min pisîkê dêr û mizgeftan kuştine?	çok büyük kabahat mı işledim?	(litt.) ai-je volé le tapis de la mosquée? ai-je commis une faute très grave?	(lit) have I stolen the mosque's carpet? i.e. have I committed a serious offence?
ma tu li ser mûristanê (xuluqî) yî? ma gêrîk di qûna te de ye? tu li ser kuna mûriyan rûniştiyî? agir/ filfil/ îsot ketiye qûna te?	kıçına biber mi ekildi, acelen ne?	(litt.) es-tu assis sur une fourmillière? pourquoi donc es-tu si pressé?	are you sitting on an ant hill ? why are you in such a hurry ?
maht (qan) sar kirin: deqê (hewesê) yekî şikandin	oyunu soğutmak, hevesini kırmak	calmer le jeu, briser l'enthousiasme, apaiser l'ardeur	calm things down, dampen enthusiasm, cool tempers

te mal anîn stûna malê: te ediland! te kire çîrik	maşallah tam da becerdin!	(litt.) tu as apporté la belle affaire jusqu'au pilier rompu: c'est tout ce que tu rapportes; la montagne a accouché d'une souris	(lit) you've brought a fine bargain to the broken pillar, is this all you've brought, made a mountain out of a mole hill
mala xwe bi destê xwe xerab kirin	kendi eliyle evini yıkmak	causer sa propre perte	brought about his own downfall
malik li hevdû şewitandin: malik li hev xerab kirin	biribirinin evini yıkmak	causer la perte de l'une et de l'autre partie	brought about the downfall of both parties
mastê xwe li gelek sûkan firotin	deneyimli olmak, görmüş geçirmiş olmak	(litt.) avoir vendu son yaourt sur beaucoup de marchés; être expérimenté	(lit) to have sold one's yoghurt on several markets, i.e. to be very skillful
mêşa girî li dorê çûyîn û hatin	belasını aramak	chercher la punition, (litt.) la mouche à pleurer tourne autour de lui	looking for punishment (lit.) the fly of tears is buzzing around him
mêjiyê kera xwariye	eşek beyinli, kaz kafalı	(litt.) qui a mangé de la cervelle de l'âne; stupide, écervelé	(lit) someone who ate the donkey's brains, i.e. is stupid, brainless
meriv newêre li ber bîna wî bisekine	çok asabi	soupe au lait, très irascible	very ill tempered
mexelê wî bi qurîncok (gurîne) e	huzursuz, diken üstünde duruyor	il est mal à l'aise, sur la braise	he is on hot coals, i.e. he is ill at ease
min ne kirrîye û ne firotiye: haya min jê tune	bu işten haberim yok, ilgim yok	je ne suis pas au courant de cette affaire, je n'y suis pour rien	I know nothing about this, I'm not involved
mirad di qirikê de mayîn: miraz di çav de man	muradına ermemek	ne pas voir la réalisation de ses voeux, en particulier être frustré en amour	does not see his wishes achieved (especially meaning frustrated in love)
mirina wî hatiye	eceline susamış	il cherche sa mort	he's trying to kill himself
mîza wî ne zelal e; ava wî şolî ye	tekin değil, güvenilmez	il n'attire pas confiance	he does not inspire confidence
li morîkên diya xwe geriyan	ilgisiz bir yerde bulunmak, ilgisiz bir işle uğraşmak	se trouver en un lieu ou dans une affaire inattendus	to find oneself in an unexpected place or situation
mû bi zimanê me ve hat	dilimizde tüy bitti	(litt.) à force de répéter des poils ont poussé sur notre langue; nous avons tant répété	(lit) repeated oneself so often that hairs have grown on the tongue, i.e. we have repeated it so often
mû li zimanê wî nagere /naaliqe	akıcı bir şekilde konuşmak	parler courament, sans hésitation	to speak fluently, without hesitation
nan bi xwê, xwê bi tam hiştin	tadında bırakmak; ölçüyü kaçırmamak	ne pas franchir les bornes; garder la mesure	does not go overboard, i.e. keeps his balance
nanê bêxwê xwarin: nanê gêjê xwarin	güçsüz, dayanıksız olmak	(litt.) manger du pain sans sel; être peu résistant, peu robuste	(lit) to eat bread without salt; i.e. to have fragile health, not strong
nanê min bêxwê ye: şikeva ye, qenciya min vala diçe	iyiliğim boşuna gidiyor, karşılık bulmuyor	(litt.) mon pain est sans sel, mes bonnes actions ne sont pas récompensées; je fais du bien mais nul ne m'exprime de la reconnaissance	(lit) my bread is unsalted, i.e. my deeds are unrewarded, I do good but no one shows any gratitude
nan û xwêyê wî li ser çoka(çonga)/ gûzika wî ye	nankördür	(litt.) son pain et son sel sont sur ses genoux; il est ingrat, il s'en va dès qu'il a fini de manger et oublie son bienfaiteur	(lit) his bread and his salt are on his knees; i.e. he is ungrateful, he leaves as soon as he's finished eating and forgets his benefactor
nava xwe xistin!	ağır bir iş becermek	s'acquitter d'une lourde mission, déployer de grands efforts	to have achieved a heavy task, to have made great efforts
navika yekî birîn	göbeğini kesmek, birinin göbeğini kesmiş gibi yakından tanımak	connaître qn de près (comme si on lui avait coupé son cordon ombilical)	to know someone intimately (as if one had cut his umbelical cord)
navika wan bi hev re girêdayî ye	göbeği birlikte kesilmiş, biribirinden ayrılmaz iki kişi	(litt.) leur cordon ombilical est commun, ils sont inséparables	(lit) they share the same ombelical cord, they are inseparable
ziravqetandî bûyîn: dil bizdiyan: navqetandî bûyîn: navik piçan/ piçîn	ödü kopmak, ödü patlamak	(litt.) avoir la vésicule biliaire éclatée de peur; avoir une peur bleue	(lit) to burst a gall bladder with fear; to be dead scared
navqetyayî; dilbizdiyayî, ziravqetiyayî, navzikpiçyayî	ödlek	poltron	poltroon, coward
nayê xwarin: nayê daqurtandin, nema di yekî de hilatin; gihiştin serê difnê	tahammül edilemez, dayanılamaz, yutulamaz	insupportable, impossible à avaler	unbearable, hard to swallow
ne bi kêrî defê, ne bi kêrî zurnê tê : ne bi kêrî mizgeftê ne bi kêrî dêrê tê!	bir işe yaramıyor	(litt.) il n'est utile ni pour la grosse-caisse ni pour le haut-bois, ou ni pour la mosquée ni pour l'église; c'est un bon à rien	(lit) he is useless both for the kettle drum or the flute, neither for the mosque nor for the church; i.e. he's a good for nothing
ne bi minê ne bi teyê: ne li min û ne li te ye, ne ker ket ne hîz diriha	umursamaz, hiçbirşey olmamış gibi hareket eden	indifférent; qui ne s'en soucie pas, qui se comporte comme il ne s'était rien passé	indifferent; he doesn't bother; he acts as if nothing had happened
ne sar lê tê ne germ	ona bir türlü yaranamaz, ne soğuk yarar ne de sıcak	ni le froid ou le chaud ne lui conviennent; on ne peut lui plaire	neither hot nor cold suit him; i.e. it's impossible to please him
ne xêra sibê, ne qeda êvarê (şevê)	ne sabahın balı, ne de akşamın belası	(litt.) il vaut mieux ne pas avoir du bien le matin s'il doit apporter une calamité le soir	(lit) it's better not to have a good morning if it means having a disaster in the evening
nebûye dîk azan (bang) dide	horoz olmadan ötüyor	(litt.) il chante avant de devenir un coq; entreprendre des actions au-dessus de ses forces	(lit) he crows before becoming a cock, i.e. he takes on more than he's capable of doing
(bila) nehikê li ser dehikan (be)	dokuzu kabul eden onuda eder	qui accepte 9 coups peut encaisser aussi le dixième	if s.o. accepts 9 blows he can stand the tenth
neynûk (nenûk, neynok) nemaye ku pê bixurîne	kaşınacak tırnağı bile kalmayan, herşeyini kaybetmiş	(litt.) il ne lui reste plus rien, pas même des ongles pour se gratter; il a tout perdu	(lit) he has nothing left — not even nails to scratch with ; he has lost everything
nigê (lingê) xwe li guhê xwe dixe	boş konuşuyor, konuşmasına hiç değer verilmeyen	nul ne prend en compte ses paroles; le chien aboie la caravane passe	no one takes any notice of his words; the dogs barks but the caravan goes on
niklê yekî sîr kirin	kışkırtmak, tahrik etmek	provoquer, exciter, inciter	to provoke, to excite; to incite
nîskek morîkan di nav gûyê xwe de dîtiye	kendini bir şey sayıyor; bokunda boncuk görmüş	(litt.) il a trouvé une lentille dans ses excréments; se prendre pour qn d'important	(lit) he found a lentil in his shit; i.e. he thinks he's someone important
niviştа wî di stûyê wî de ye	tescilli deli, zır deli	c'est un fou confirmé	he a certified lunatic
niviştên wî ketine avê	şansı yok, değeri bilinmiyor	il n'a pas de chance, ses qualités sont ignorées	he has no luck, his qualities are ignored

Peyvên Stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
birader *(n)*	yakın arkadaş, dost	ami intime	close friend, intimate
heçî: herçî	... gelince	quant à	as for
guhdar *(n)*	dinleyici	auditeur	listener
guhdarî *(nm)*	dinleme, dinleyiş	audition	hearing, listening
xweşikbûn *(nm)*	güzellik	beauté	beauty
ji dêl ve: dêvla, di şûna (dewsa, cihê) ... de	... yerine	à la place de, au lieu de	instead of, in place of
leyistin: lîstin, yarî kirin	oynamak	jouer	to play
xort	genç erkek	jeune homme	young man
hiz kirin: hez kirin, hejî kirin	sevmek	aimer	to love
defa singê: depê singî	göğüs kafesi, göğüs	poitrine, cage thoracique	chest, thorax
dişiv	çift vuruş	coup double	double rythme
dişiv kirin,	oyunda iki defa vurmak	donner un coup double	to play double time
vegerandin	geri çevirmek, geri vurmak	retourner, renvoyer	to return, to send back
îro: evro	bugün	aujourd'hui	today
tep	şamar	tape	slap
qê: qey	sanki	comme si	as if, as though
xwestin: xwastin	istemek	demander	to ask
şev	gece	nuit	night
xencer	hançer	poignard, dague	dagger
hestî	kemik	os	bone
deşt	ova	plaine	plain, lowland
perê avê: rexê avê, lêva avê, kenarê avê	su kenarı	bord de l'eau	bank of river, shore
çiqas, çend	ne kadar	tant, autant	so much
xwe lê girtin: xwe li yekî girtin	1) birine sığınmak, himayesini dilemek; 2) birini beklemek	1) s'en remettre à qqn, chercher la protection de qn; 2) attendre qn	1) to put one's trust in s.o., to seek protection from s.o.; 2) wait for s.o.
xwe li tiştekî / cîhekî girtin	bir şeye /yere yönelmek, o yönü hedef almak	s'orienter vers qqch; aller dans la direction de	to go towards s.th
gav (nm): pêngav (nm)	adım	pas	step
axa (n)	ağa	agha	agha
axatî (nm)	ağalık	dignité d'agha	state and condition of being an agha
mexsed: mebest, meram	maksat	intention, but	intention, purpose, aim
bedl: qat, taxim, destekinc	takım elbise	costume	suit (of clothes)
şivan	çoban	berger, pâtre	shepherd
zeraq (nm)	tanyeri	premières lueurs de l'aube	first rays of the daybreak
mij	sis	brouillard, brume	fog, mist
qahwe: qawe	kahve	café	coffee
ewr	bulut	nuage	cloud
gumgum	kumkuma	un grand récipient au col étroit	a large bodied narrow necked vase
şîv	akşam yemeği	dîner	dinner
şerjêkin, serjêkirin (nm)	kesme, başını kesme	égorgement, abattage	slaughter
mazûvan/mazûrvan: mêvandar, mêhvandar	ev sahibi	hôte	host
qediyan: qedîn	bitmek	finir, se terminer	to end, to come to an end
seqet	sakat	handicapé, infirme, invalide, défectueux	handicapped, invalid disabled, infirm, defective
bawî	romatizmalı	rhumatisant	rheumatic
kurk (nn)	kürk	fourrure, manteau de fourrure	fur, fur coat
kimêl: kembêl, şaqûl, gincî	dışkılı yün	laine souillée de crottes	wool soiled with shit
bêrîvan: banedar	sağıcı kadın	trayeuse, femme qui trait du lait	milk maid
taştê, têşt	kahvaltı	petit-déjeûner	breakfast
ta (n), hevta, hemta	hemta, denk, eş	égal, de même niveau	equal, of the same level
hêdî	yavaş	lentement	slowly
şamgeylanî	kadın giysilerinde kullanılan bir cins çiçekli kumaş, bir tür kadin giyşisi	sorte de tissu à motifs floraux utilisé dans les vêtements féminins	flowered cloth used for women's dress
çira şîr	1) süt sıkımı; 2) tertemiz	1) un filet de lait; 2) pur, sans défaut	1) a trickle of milk; 2) pure, flawless
kişandin	çekmek	tirer, attirer	to pull, to draw, to attract
wext	vakit	temps	time
ketin heyrê	ne yapacağını bilmemek, çaresiz olmak	être désarmé, ne pas savoir quoi faire	to be disarmed, not to know what to do
xatûn	hatun	dame	lady
veşartin	saklamak, gizlemek	cacher, dissimuler	to hide, to conceal
rîş	püskül	pompon	tassel
xelk: gel, xelq	halk	peuple	people
kenîn	gülmek	rire	to laugh
şev lê gerîn	gece sersemliğine uğramak	être mal réveillé,être étourdi	to be half awake
kengî: kengê	nezaman	quand	when
xatir	hatır	considération, estime, considération qu'une personne attend d'une autre	esteem, consideration, the consideration that one person expects from another
ji xeynî: ji bilî, bilî, xeynî; zêdeyî, ji derveyî	gayri, başka, dışında	à part, hormis, outre, excepté	besides, except
deqandin: deq kirin, deq lê dan, deq lê kirin	dövme yapmak	tatouer	to tattoo
qeşa	buz	glace	ice
dor	1) sira; 2) etraf, çevre	1) tour; 2) autour	1) turn; 2) around
dora elbê	kutunun çevresi	autour de la boîte	going round in circles
hîva çardeşevî	dolunay	pleine lune	full moon
stêr, stêrk	yıldız	étoile	star
bi şewatî	yakıcı, etkileyici	brûlant, touchant	burning, touching
xurbet: xerîbî, biyanî	gurbet	terre étrangère, exil	exile, foreign country

qatilme: qitilme	verimli, yeşillıği bol, şen	prospère, abondant	prosperous, abundant
bihara qatilme	şen, yeşillıği bol bahar	printemps abondant, prospère	prosperous spring
merxes: sinceq, çelok, derziya xileqandî,	çengelli iğne	épingle double, épingle de nourrice, épingle de sûreté	safety pin
kebas: çitpit	çıtpıt	bouton de pression	press stud
abor: ebûr, îdare	geçim	subsistance	living, livelihood
zarok: mindal, biçûk, sebî, gede, sêwelek	çocuk	enfant	child
sabûn	sabun	savon	soap
bes	1) yeter, kafi; 2) yalnız, sadece	1) assez; 2) sauf, seulement	1) enough; 2) but, only
şimamok	şamana	melon	melon
xulam	hizmetçi	serviteur	servant
qapan	kantar	bascule	steelyard for weighing
gelacî: fesadî	fesatlık, dedikodu	intrigue, médisance	intrigue, slander
mêzîn: terazî, şihîn	terazi	balance	balance, pair of scales
xeyidin: silbûn, aciz bûn	darılmak	se fâcher	to become cross, angry
baran	yağmur	pluie	rain
rijandin	dökmek	verser	to pour
xan	han, kervansaray	caravansérail	caravanserai
selefek siwar	bir atlı grubu	un groupe de cavaliers	a group of horsemen
sond xwarin	yemin etmek	jurer, faire le serment	to swear, to take an oath
jinberdan	kadın boşama	répudiation, divorce	repudiation, divorce
ji kîsê yekî	birinin kesesinden, hesabından	pour le compte de qn	to s.o.'s account or debit

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
Ç			
çal û çavî	göz gözenek	poreux	porous
çal û kort	delik deşik, çukur hendek	cahoteux, plein de trous	full of holes
çarşî û bazar, çarsû û bazar, sûk û bazar	çarşı pazar	quartier commerçant, commerces	shopping district, shops
çek û çol	araç gereç	outils, outillage	tools, set of tools
çek û posat	silah ve techizat	équipement militaire, armement	military equipment, arms
çek û rihêl (rihel, rihal): cihêz	çeyiz	trousseau	trousseau
çek û rext	techizat	équipement militaire, attirail	military equipment
çek û sîleh	silah	armes	arms, weapons
çerm û hestî	et kemik, deri kemik	très émacié, squelettique	skeleton-like, skinny
çê û xerab: baş û xerab, qenc û xerab	iyi kötü	tant bien que mal, d'une manière ou d'une autre	somehow, in some way or other
çil û çiya: çel û çiya: çiya û banî	dağ tepe	par monts, à travers les montagnes	over the mountains
çol û çiya	dağ bayır, dere tepe	par monts et par vaux	up hill and down dale
çirt û pirt	abuk sabuk laflar, zırt pırt	paroles incohérentes, bavardage creux	nonsensical talk
çol û beyar	kır kurak, kır kıraç	terre non cultivée	waste land
çol û pesar	kır yamaç	dans les collines	up in the hills
çûn û hatin	gidiş geliş, sosyal ilişki	va-et-vient, allées et venues, relations sociales	comings and goings, social intercourse
D			
dan û standin	alış veriş, ilişki, irtibat	commerce, échange, relation	commerce, trade, business, relations
dar û ber	ağaçlık, yeşillik	boisé, verdoyant	woody, green
dar û deste	uşak	laquais, valet	lackey, valet
ta û derzî, darik û derzî, ta û dezî	ipince, çok zayıf	très mince, maigrelet, maigrichon, fluet	scrawny, thin, skinny, reedy
dar û devî	çalılık	buisson	bush
dar û dirrî	ağaçlık dikenlik	buisson épineux	thorny bush, thorn bush
dar û derman	ilaç, derman	remède	remedy
das û qeynax: das û tar	orak ve parmaklık, biçici araçlar	outils du moissonneur	harvester's tools
def û zirne: dihol û zirne	davul zurna, şenlik	réjouissances, fête	festivities, celebrations
dek û dolab	entrika	intrigue	intrigue
del û dîn	deli dolu	inconsidéré, irréfléchi	unconsidered, thoughtless
dem û dezgeh	düzen, kurum, kuruluş	ordre, établissement, institution	order, establishment, institution
dem û dewran	zaman, felek	époque, fortune	epoch, time
der û cînar: der û cîran	konu komşu	voisin	neighbour
der û dinya	elalem	les gens, autrui	people, all the world, everybody
der û dor, dor û hêl, dor û ber, dewr û ber	etraf, çevre	milieu, alentours, voisinage	neighbourhood, surroundings
derd û kul: kul û derd	dert ve elem	peines, soucis, tourments	pains, worries, torments
dest û lep: lep û dest; bi dest û lep bûn	eline güçlü olmak, yiğit olmak	être brave (dans une empoignade), savoir se défendre	to be brave (in a fight), to know how to defend oneself
ji dest û lep ketin: ji dest hilanînê ketin	erkeklikten, yiğitlikten düşmek, dirençten düşmek	manquer de bravoure; ne plus être en mesure de se défendre	to lack courage, to be unable to defend oneself
bi dest û lep ketin nav	paldır küldür girişmek	attaquer sans mesure, s'empiffrer	1) to attack recklessly; 2) to gorge oneself
bi dest û pê: dest û ling	elli ayaklı, hareketli, iş bitiren, iş gören	actif, dynamique	active, dynamic
ji dest û pê ketin	takatten düşmek, hareketten düşmek	perdre sa mobilité, devenir dépendant	to be immobilised, to become dependent
dest û çav: ser û çav	el yüz	visage	face
deşt û çiya, deşt û banî	dağ ve ovalar	par monts et par vaux	up hill and down dale
deşt û zozan	ovalık yaylalık	hauts plateaux, alpages	high plateau, summer grazing grounds

dev û çav: ser û çav	sima, yüz	visage	face
dev û deling: daw û deling berhev kirin	tası tarağı toplamak	faire sa valise et s'en aller	to pack up and go
dev û diran	diş	dentition	dentition
dest û dar	koşul, şart	circonstance	circumstances
bi dev û ezman: bi dev û ziman	konuşkan, ağzı laf yapan	disert, loquace	fluent, loquacious
bê dev û ziman	az konuşan, sessiz	taciturne, peu loquace, silencieux	taciturn, silent
dev û lêvên lihev an xweşik	yüzü gözü düzgün	joli minois, visage harmonieux	pretty face
dev û lêvên şîrîn	tatlı diller	langage agréable	pleasant language
dev û poz	ağız burun	gueule	mug
dev û rû	sima, yüz	visage	face
dê û bav: daybab, daybav	ebeveyn	parents	parents
dê û dot: dê û qîz; day û kiç	ana kız	mère et fille	mother and daughter
dê û mak	anne	mère	mother
dil û ceger: dil û gurçik: dil û hinav; dil û mêlak	iç organları	entrailles	entrails, guts
diz û keleş	harami, soyguncu	brigand, bandit	robber, bandit
wek dîk û mirîşk li hember hev bûn	horoz ve tavuk gibi sürekli kapışmak	se regarder en chiens de faïence	to look at one another like porcelain dogs
dîn û cinî: pir dîn, hir dîn	zır deli	fou à lier	raving mad
dîn û har	azgın deli	fou furieux	mad with anger
dost û yar	sevgili	bien-aimé(e)	beloved
dûr û dirêj	uzun uzadıya	longuement	at great length
dû û dûman: dû û dûxan	toz duman	fumée épaisse	thick smoke

E

ehd û peyman: ad û qerar; ehd û wehd, soz û qewl	söz, ahid	engagement, pacte	commitment, pact
ehd û beht; di ehd û behtê de bûn	kararsız olmak	être indécis	to be indecisive
emr û îrade	emir, buyruk	ordre, commandement	order, injunction
erd û esman	yer gök	ciel et terre	heaven and earth
eşq û evîn, işq û evîn	aşk	amour	love
evd û qûl	kul köle	esclave	slave
eyd û erafat: îd û erafat	arife ve bayram günleri	veille et jour de fête religieuse	the eve and day of a religious festival
erz û eyal: irz û eyal: zar û zêç	çoluk çocuk	femme et enfants, famille	wife and children, household, family

Ê

êk û dû: ji êk û dûya xwe nehate xwarê	dediğinde ısrar etmek, taviz vermemek	rester sur ses positions, refuser toute concession, sans hésitation	to dig one's heels in, to refuse any concessions, unhesitatingly
bê êk û dû	tereddütsüz	sans hésitation	without hesitation
êş û azar	acı ve ızdırap	peine et souffrance	pain and suffering
êş û elem	acı ve elem	peine	pain, effort
êş û jan	hastalık	maladie	illness
êş û kul	acı ve dert	peine, souffrance	pain, suffering
êtîm û sêwî	anadan babadan öksüz	orphelin de père et de la mère	orphaned (of both parents)

F

fen û fût: fen û fêl: fêl û fen, fêl û fût, find û fêl	hile, dalavere, hilehurda	ruse, fourberie, tromperie, stratagème	trick, cheating, guile, stratagem
fera û fol	kap kacak	vaisselle	dishes
feryad û fîxan	feryat ve figan	cris plaintifs, lamentations	lamentations, wailing cries
filan û bêvan	falan filan	tel et tel	such and such
filankes û bêvankes	falanca ve filanca	un tel et un tel	this one and the other
fort û zirt	övünme, hava atma	forfanterie, vantardise	bragging, boastfulness, boasting

G

gede û gûde	çoluk çocuk	gamin, garnement	kid, brat
gef û gurr, gurr û gef	tehdit	menace	threat, menace
bi gef û gurr	hiddet ve tehditle	furieusement, d'un air menaçant et furieux	furiously, having a furious and threatening air
gend û gemar : gil û gemar, gil û gû	pislik, toz toprak	saleté, immondice	dint, filth
geşt û seyran: ger û seyran	seyran, piknik, gezinti	excursion, promenade pique-nique	excursion, picnic, stroll, promenade
germ û germistan	kavurucu yaz sıcağı	grandes chaleurs d'été	the heat of summer, a heat wave
gewr û boz: spî û boz	bembeyaz	tout blanc, blanc de neige	pure white; snow white
gil û gemar: gend û gemar: gil û gû	pislik, kir, pasak	saleté, immondice	dirtiness, filth
gilî û gazin	şikayet ve yakınma, sitem	plainte et reproche	complaint and reproach
gilî û gotin	söz, laf	mot, parole	word
gil û gilêş: qirş û qal	çerçöp	brindilles, ronce	twigs, brambles thorns
girr û rik: kirr û rik	aşırı inat	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy
goşt û xwîn: li te bibe goşt û xwîn!	afiyet olsun, yarasın!	que cela te fasse du bien	may it do you good
ji goşt û xwînê hev bûn	aynı soydan olmak	être du même sang; être de proches parents	to be of the same blood; to be very closely related
bi goşt û xwîn bûn	etli butlu olmak	être bien en chair	to be full bodied, to be plump
gotin û galegal	laf	propos creux, paroles creuses	empty works, idle talk
govend û dîlan	şenlik, düğün dernek	réjouissances, festivités	festivities
gulik û gulabend	püsküllü, allı pullu	richement décoré	colourful and richly decked out
gul û çîçek, gul û gulçîçek, gul û kulîlk	çiçek	fleurs	flowers

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 32 payîz 2002

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Dihokê

Payîz 2002

Cara pêşîn e, ku koma xebata **Kurmancî**, *piştî şazdeh salên xebatê bû xwedî delîve ku berê xwe bide welatê xwe û li wê, li ser axa rizgarkirî û di hewa û bayekî azad de li gor bernameya xwe ya kar bixebite.*

Koma me, dikarî bi dirêjahîya du hefteyan, di gel pêrabûna karê xwe, bi awayekî rêkûpêk here seredana demûdezgehên dewleta kurdî ya federal. Kar û karbidestên wan ji nêzîk ve binase û zanyarîyan di warê karûbarên wan de werbigire.

Hêjayî gotinê ye, ku ji Dihokê heta bi Silêmanîyê, xebata di rêka danîna hîmên sazîyên dewletê û gerandina wan, şên û avadankirina welat, parastina tenahî û ewlekarîyê û herweha xweshkirina rewşa kurdistanîyan de serî li me hemûyan bilind kir. Nemaze di doz û daxwazên xwe de yekbûna hêzên sîyasî, pêşeng û karbidestan hêvîyeke gelekî mezin dide me ku dê xewna me rast vegere.

Di dema kar û seredana me de, me ji her alîyî ve xwe deyndarê qedirzanî û mêvandarîya pir germ ya gelê xwe, karbidest û berpirsên dewleta xwe dît. Ji lewra, em tevî spasdarîyên xwe yên ji dil û can, dilsozîya xwe bi xebat û keftelefta wan ya ji bo pêşdebirina doz û daxwazên kurdistanîyan berpêş dikin.

Civîna 32yan ya **Kurmancî** *rojên di navbera 6 – 12/10-2002an de li dar ket. Beşdarên civînê vê carê bi tenê li ser navên heywan, dar û ber, gul û gîyayên Kurdistanê xebitîn. Hewil da ku navên wan yên zanistî, ku latînî ne, bibîne û hêdî hêdî rê li ber tevlihevîyan bigire.*

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Seyîd Ebdulsetar Hemîd Çemseydî (Berwarîbala), Dr Emîn Ebdo (Şengal), Elîşêr (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Doktorant Cewher Fetah Seîd (Hewlêr), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Cemal Onursal (Cizîr), Dr Enwer Osman (Silêmanî), Zinar Soran (Dêrik), Dr Selîm Îsmaîl Şehbaz (Dihok), Newzad Şukrî (Dihok), Mueyîd Teyîb (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** *de tên belav kirin.*

Heywan

hayvanlar / animaux / animals

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
sivoreav, sivoreyê avê, qûz, qûzik, kûje, kûze, kûjik	*castor faeber*	kunduz	castor	beaver
seyê avê, seav, segav	*lutra lutra*	susamuru	loutre	otter
qurebeşk, qurebeş, qurebeşe, qurbeşe, qurbeşk, kurîbeşk, kurebeşk, kurbeşk	*meles meles*	porsuk	blaireau	badger
çeqel, wawîk, tûrk, tûrî, tûrge	*canis aurius*	çakal	chacal	jackal
kitika kûvî, pisîka kovî, pisîka bejî	*felis silvestris*	yaban kedisi	chat sauvage	wild cat
şivir, şivrik, şor	*cervus elaphus*	geyık	cerf commun	red deer
ask, mamiz, xezala çîyayî, şeqil, şift	*capreolus capreolus*	karaca	chevreuil	roe deer
bizina kovî, bizinkovî, nêrîyê kûvî, nêrîkovî	*capra ibex*	yaban keçisi	bouquetin, ibex	wild goat, ibex
pezkovî, pezê kovî, pezkûvî,merê kûvî	*ovis sp.*	yabani dağ koyunu	mouflon	moufflon
berazê kovî, berazkûvî, berazê kûvî, berazê birra	*sus scrova*	yaban domuzu	sanglier	wild boar
sîxur	*histrix indica*	oklukirpi	porc-épic	porcupine
mişkê kor, kişmişkor, mişkkore, koremişk, kuremişk, xilt, curdê kore	*spelax sp.*	köstebek	taupe	mole
cird, circ, cirdan, cirdon	*rattus rattus*	lağım faresi	rat d'égout, surmulot	common rat
mişkê zevîyan		tarla faresi	mulot, campagnol	field mouse
cerbû', culbu'	*jarboa sp*	kır faresi	gerboise	jerboa
xezal	*gazella dorcas*	ceylan	gazelle	gazelle

sivoreyê avê, sivoreav, qûz, kûje

seyê avê, segav

qurebeşk, kurîbeşk

wawîk, çeqel, tûrk, tûrî, tûrge

kitika kûvî, pisîka kovî, pisîka bejî

şivir, şivrik, şor

ask, mamiz, xezala çîyayî, şeqil, şift

bizina kovî, bizinkovî, nêrîkovî

pezkovî, pezê kovî, merê kûvî

berazê kovî, berazkûvî, berazê birra

sîxur

mişkê kor, koremişk, xilt, curdê kore

cird, circ, cirdan, cirdon

mişkê zevîyan

cerbû', culbu'

xezal

Gul û gîya

flora

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurmancî	latînî	tirkî	fransizî	ingilîzî
gulav	*rosa elmaditica*	yaban gülü	églantier	wild rose
‘endeko, ‘indeko, hendekû	*melilotus*	eşek yoncası	mélilot	melilot
belalîzk, bizbizok, bilbizik, bilerzik, bilbizîk pirpizêk	*crocus biflorus*	safran, çiğdem	safran, colchique	saffron, meadow saffron
pîvok, pîvong, pîvik, pîvûk, seradok	*crocus cancellatus*	bir tür çiğdem	variété de crocus	crocus, concellalus
axbandir, zûzûbax	*ornithogalum narbonense*	ak baldır	ornithogale	Bethleem star
bûk, bûkik, bûkanî, bûka gulan, bûkûzava, nanbûkan, gulbûk, bîk, bûka piçûk, bitank, bargulik, bihargulik, nîsanok, pîtanok, gangilok, gangulî	*papaver*	gelincik	coquelicot	poppy
xaşxaşk, xweşxweşk, xaşxaş, xaşxaşok, pitpitok, rebenok	*papaver rhoeas*	haşhaş	pavot	poppy
xuşîl, xuşîlk, xeşûl, xulîşîrk, xurşîl, xweşîl, xwelîşîr, şîremar, şîrmar, şîranok, kucîlk, kujîlk, îrkitik	*euphorbia*	sütleğen	euphorbe	euphorbia
masîcanik, masîjehr, mehsîcark, masîcark, majîjarik	*verbascum sinuatum*	bir tür sığırkuyruğu	molène blanche	mullein
heliz	*ferula rigidula*	çakşır otu	férule	giant fennel
şahdane, kinif	*cannabis sativa*	kenevir otu	chanvre	hemp
gezgezok, gezînk, gezgezk, gîyagezok, gezgezûk, gezok, geznik, gûyadûpişk, gîya agirk	*urtica*	ısırgan otu	ortie	stinging nettle
rextok, gîyarîxtok	*hippocrepis unisiliquosa*		fer-à-cheval à deux fleurs	horseshoe vetch
zirawend, qelûna şeytanî, marske, guhnînk	*aristolochia maurorum/bottae*	loğusa çiçeği	aristoloche	moorish birthwort
nefel, sêbelg, sêpel	*trifolium*	yonca	trèfle	clover
nefela zer	*trifolium campestra*	sarı yonca	trèfle des champs	yellow clover
nefela reş(reşik)	*trifolium stellatum*	kara yonca	trèfle étoilé	black clover
nefela sor	*trifolium pratense*	kırmızı yonca	trèfle rouge, trèfle des près	red clover
nefela mor	*trifolium resupinatom*	mor yonca	trèfle de Perse	reversed clover
nefela spî, sêbelgok	*trifolium repens*	beyaz yonca	trèfle blanc ou rampant	white clover, dutch clover
nefela zivir (girr)	*trifolium scabrum*		trèfle scabre	rough clover
once	*medicago sativa*	kaba yonca	luzerne, alfalfa	alfalfa
ked: cureyek nefel e		bir yonca türü	variété de trèfle	clover
koringan: cureyek nefel e		bir yonca türü	variété de trèfle	clover
sûs, mêkûk, belek	*glycyrrhiza glabra*	meyan	réglisse	licorice
xizêmok, mamîtek	*scorpiurus muricatus*		chenillette à fruits	caterpillar-plant
baqlê fisek: kelîga, şolgenîk	*vicia narbonensis*	bir tür burçak	vesce de Narbonne	French vetch
şoqilê xatûnî, kelîxatûn	*latyrus odoratus*	hatun baklası	pois de senteur	sweet pea
şilêr, gulşilêr, gulşilêl, şilêl, sernixwîn	*fritillaria imperialis*	ağlayangelin	fritillaire	crown imperial
helale, lale	*tulipa*	lale	tulipe	tulip
rihana bejî, rihana kurdî, rihankurdî	*salvia multicaulis*	Kürt reyhanı	sauge multicaule	sage
so, xilindor, xelendor, benî, belbenî	*heracleum mantegazzianum*	baldırgan	carotte sauvage	giant hogweed
pêkew	*bongardia chrysogonum*	çatlak otu	bongardia	golden rod
nêrgizcorî	*narcissus tazeta*	nergis	narcisse à bouquets	narcissus peerless
nêrgiz	*narcissus poeticus*	zerrinkadeh	narcisse des poètes, jeannette	narcissus
sêsne	*sternbergia clusiana*	bir tür tavuk ciçeği	sternbergia	large stenbergia
kîsbelok	*iris aucheri*	bir tür süsen	variété d’iris	type of iris
belghewês, belghevês, pelhewês	*plantago major*	bağa yaprağı	grand plantain	common plantain
gîyamambel, gîyabirînk	*plantago lanceolata*	yılandili	plantain lancéolé	narrow leaf plantain
bendik, benik	*apium nodiflorum*	yabani kereviz	ache/ faux cresson aquatique	brook lime, cow cress
benc, sekran, xirebend	*hyoscyamus nigra*	ban otu	jusquiame noire	common henbane
berfîn, befrîn	*galanthus nivalis*	kardelen	perce-neige	snow-drop
binevş	*viola spp*	menekşe	violette	violet
şekirok, şekirûk, baxoxe, teşîlok, serteşî	*echinops rito*	topuz otu	chardon ornemental	globe thistle
soryaz, sûryaz	*allium ampeloprasum*	kaya sarımsağı	faux poireau	broad leaf wild leek
gûlik, loxîn	*eremurus spectabilis*	çiriş otu	asphodèle	asphodel

Ber - devî / teraş

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
daralînk	*hedera helix*	duvar sarmaşığı	lierre	ivy
şong, şîn, deşîn	*lonicera arborea*	bir tür hanımeli	chèvrefeuille arborescent	arborescent honeysuckle
fisegur, fisgurk: cureyek ji “lonicera”	*lonicera*	hanımeli	chèvrefeuille	honeysuckle
gêzik, gez, gêz, dargez	*tamarix*	bir tür ılgın	tamaris	tamarind
gulbizin	*paeonia mascula*	savul	pivoine	peony
ercink, erguwan, erxewan	*cercis siliquastrum*	erguvan	arbre de Judée	Judas-tree
xurnûf, xurnîfk, xirnûk, stirî	*prosopis farcta*		mesquite	mesquite
kêrat	*anagyris foetida*	zıvırcık	anagyre fétide	bean trefoil
simaq, darsimaq	*rhus coriaria*	sumak	sumac	sumac
tirîmar, daralînka dehlan	*periploca graeca*	ipek fidanı	bourreau des arbres	silk vine
rûl, lûrik, hûrik, jale	*nerium oleander*	zakkum	laurier-rose	oleander
kifir, gever	*vitex pseudo-negundo*	bir tür hayıt	troene de Chine	chaste-tree
darîbrahîm, destbelg, pênctibilbelg	*vitex agnus-castus*	hayıt, acı ayıt	arbre au poivre	chaste-berry
gûnî, kitîre	*astragalus hamosus,*	geven	astragale, tragacanthe	gum, astragalus, tragacanth plant
kelîmeşk, peqpeqok, pifdanka sîne	*colutea cilicica*	yabani sinameki	baguenaudier	bladder senna
dirî, tûtirk, tûtirik, twîtirik	*rubus sanctus*	böğürtlen	framboisier	rasberry bush

Dar

ağaçlar / arbres / trees

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	ingilîzî
dar		ağaç	arbre	tree
hêvrist, hevris, havrist, evrist, êrvist, darêrvist, qaç	*juniperus oxycedrus*	ardıç	genièvre	juniper
sero, selwî, selbî, serwî	*cupressus sempervirens*	servi	cyprès	cypress
kaj	*pinus*	çam	pin	pine
kaja Zawîte	*pinus brutia*	kızıl çam	pin de Turquie	Calabrian pine
guhîj, guvîj, gwîj, gwîşk, gihuşk	*crataegus*	alıç, akdiken	aubépine, azérole	hawthorn
guhîja sor	*crataegus meyr*	kırmızı alıç	azérole rouge	red hawthorn
guhîja zer	*crataegus azaroulus*	sarı alıç	azérole jaune	yellow hawthorn
guhîja reş	*crataegus monogyna*	kara alıç	aubépine monogyne, cennelier	hawthorn
guhîja baxç(ey)an	*crataegus recemiflorus*	aliç, akdiken	aubépine	hawthorn
darbîhok, dara bîhokê, bîh, bih, bîhok, bînok, bêhnok, bînoke, bihî, buyok, biyok	*cydonia oblonga*	ayva ağacı	cognassier	quince tree
darhirmî, dara hirmîyê, hirmî, hirmîk, hirmo, hirmê	*pyrus communis*	armut ağacı	poirier	pear tree
karçîn, karçik		yabani armut	poire sauvage	wild pear
darbehîv, dara behîvê, bahîv, behîv, bi'îv, be'îv, bayîv	*prunus amygdalus*	badem ağacı	amandier	almond tree
helhelok, belalok, belalûk, be'lalûk	*prunus microcarpa*	erik	prune	plum
hecîbahîvk	*prunus argentia*	badem türü	variété d'amandier	type of almond tree
hilûreşk	*prunus domestica*	kara erik	prune	plum
mişmiş, mijmije, mijmij, arûng, qeysî	*prunus armeniaca*	kaysi	abricot	apricot
zerdele,	*prunus insititia*	zerdali	abricot sauvage	wild apricot
şivşîn, şivşînk	*prunus arabica*			
kinêr, kinêrî, kenêr, darkenêr	*prunus mahaleb*	kiraz türü	cerisier de Sainte Lucie	cherry tree
xox, xûx, şeftalî, şeftelî	*prunus persica*	şeftali	pêche	peach
hilîka rezan, hilûka rezan	*prunus spinosa*	çakal eriği	prunellier	blackthorn, sloe
gêlaz, gêlas, gilyaz, gêlyaz, qeresî	*prunus cerasus*	kiraz	cerise	cherry
şêlaz, wişne	*prunus avium*	vişne	griotte	morello cherry
kevot, darkevot, îsfendan	*acer*	akça ağaç	érable	maple
darqir, meram	*cornus sanguinea subsp. australis*	bir tür kızılcık	cornouiller sanguin	red cornel dogwood
çinar	*platanus*	çinar	platane	plane tree
çinara rojavayî	*platanus occidentalis*	batı çınarı	platane occidental	occidental plane-tree
çinara rojhelatî	*platanus orientalis*	doğu çınarı	platane oriental	oriental plane-tree
spîndar, spindar, spîdar, hewr, qewax	*populus*	kavak ağacı	peuplier	poplar
spîndara spî, şatan	*populus alba*	ak kavak, akça kavak	peuplier blanc	white poplar
pelt, pelg	*populus euphratica*	Fırat kavağı, tuzcul kavak	peuplier de l'Euphrate	Euphrates poplar
spîndara reş	*populus nigra*	kara kavak	peuplier noir	black poplar
darebî, dara bîyê, bî	*salix*	söğüt	saule	willow
şengebî, bîşeng, şorebî	*salix babylionica*	salkım söğüt	saule pleureur, saule d'orient	weeping willow
zerebî, zerbî, bîzer, bîzerik	*salix alba*	ak söğüt	saule blanc, marsault	white willow
bîreşik, bîreş	*salix acmophylla*	kara söğüt	saule noir	black willow
dara çevrîyê, çevrebî, çervûbî, cebrebî	*salix aegytiaca*	Mısır söğütü	saule d'Egypte	Egyptian willow
bîya sor	*salix purpurea*	kırmızı söğüt	saule rouge	red willow
xûşe, darxûşe	*betulla alba*	huş ağacı	bouleau	birch
darberû, dara berûyê, berû	*quercus aegilops*	meşe ağacı	chêne	oak
darmazî, dara mazîyê, mazî, mazû	*quercus infectoria*	mazı ağacı	chêne à galles, chêne vert, yeuse	evergreen oak
dîndar	*quercus libani*	Lübnan mazısı	chêne du Liban	Lebanon oak
daresor	*quercus marcanthera*	kırmızı meşe	chêne kermès	Caucasian oak
şahbelût, şenbelîk, şebelût, şehbelût, kestane	*castanea sativa*	kestane	châtaigne	chestnut
gûz, gwîz, dargûz, dara gûzê	*juglans regia*	ceviz ağacı	noyer	walnut tree
pîkan, zirgûz	*carya illinoensis*		pécan	pecan
sinc, sinçî, sincê	*eleagnus angustifolius var. orientalis*	iğde	éléagnus	oriental olive
parz, tevzên, sênc	*eleagnus angustifolius*	bahçe iğdesi	olivier de Bohême	Russian olive
kinarî, dirkezî, strî	*paliurus spina-christi*	kara çalı	paliure épine du Christ	Jerusalem thorn
'enab	*rhamnus persicus*	bir tür cehri	nerprun de Perse	Persian buckthorn
pêkane, demûkawe	*loranthus europaeus*	meşe burcu	gui	mistletoe
tirîyê çolê, tirîyê bejik, tirîkûvî, tirûyê kûvî, tirhê bejî, tortor	*vitis sylvestris*	yabani üzüm	lambrusque, vigne sauvage	wild vine
mêw, darmêw, tirî, tirih	*vitis vinifera*	üzüm asması	vigne	grape vine
dara behiştê	*ailathus altissima*	aylandız, kokar ağaç	ailante	tree-of-heaven
sibahbah, azadar, tizbihok	*melia azedarach*	yalancı tespih ağacı	margousier, lilas des Indes	margosa tree, bead tree
hêjîr	*ficus*	incir	figue	fig
gladişya	*gleditsia triacanthos*	gledіçya	gleditsia, épine du Christ	honey locust
stirîyê derya	*parkinsonia aculeata*	isa değneği	parkinsonia, épine de Jérusalem	Jerusalem thorn
kaselpînya	*caesalpinia gilliesii*	cennet kuşu	oiseau de paradis	yellow bird of paradise
fistiq, fisteq	*pistacia vera*	fıstık	pistache	pistachio
kizwan, kezan, qizwan, kezwan	*pistacia eurycarpa*	çeten	térébinth	terebinth
şînok, bêmk	*pistacia khinjuk*	buttum	pistache khinjuk	khonjok pistachio
menengûş, kizwan	*pistacia terebinthus*	menengiç, meneviç	térébinth	terebinth
benav, darbenav, dara benavê, binew	*fraxinus syriaca*	dışbudak	frêne commun	ash-tree
zeytûn, darzeytûn	*olea europaea*	zeytin ağacı	olivier	olive tree
yasemîn, asmîn	*jasminum officinale*	yasemin	jasmin	jasmine
tihok, ti'ok, tu'ok, te'îtawûk, tayî	*celtis tournefortii*	dağdağan,	micocoulier	hackberry ?
tû, tût	*morus alba*	dut	mûre	mulberry
tûşemî, tûşembî, tûşam, tûşamî, tûyê şêmî, tûşimî, tûreş, tûyê reş, gatû	*morus nigra kara dut*	kara dut	mûre noire	black mulberry
tûyê sor	*morus rubra*	kırmızı dut	mûre rouge	red mulberry
robînya	*robinia pseudoacacia*	akasya	faux acacia	black locust
dara înapê	*ziziphus spina-christi*	hünnap, çiğde	jujubier de Palestine	Arabian jujube

Balinde

kuşlar / oiseaux / birds

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
guncêşk, gundik, beytik, beytok, pasavî, pasarî, berşe, şivandîlke, sivyanok, sivyank, sîvandok, çirtok, çûncik, çivîk, çîvik, çûçik, çîçik, çîvçûk, çûkên navgund (navmalan), çûkên malan	*passer domesticus*	serçe	moineau	sparrow
qela mizgînî, kelaxê reş, qir, qirereş, qirqirk, qiralk, qijak, qelaşk, qelereşk, qijika reş,	*corvus frugilegus*	ekin kargası	corbeau	crow, raven
cîq, çîq, cîqreş, çîqreş, zirzûl, zerzûlk, zerzûrî, zerzûl, çûkreş	*sturnus vulgaris*	sığırcık	étourneau sansonnet	starling
qijika dûvmisas, qijika belek, qijik, qelabaçke, qeşqilank, qişqil, qelqîşk, qelabaçke, keşkerek, etok, etelok	*pica pica*	saksağan	pie bavarde	magpie
kevok, kevotk, kevûk, kevotar, kotir	*columba*	güvercin	colombe	dove
pûşîreşk	*parus palustris*		mésange nonnette	
befrîk	*fringilla coelebs*	ispinoz kuşu	pinson	chaffinch
şirkak, kirrkak	*garrulus glandarius*	alakarga	geai des chênes	oak jay
kolke, çûka navzeviyan, zîrzîrk, zîrzîrka şamî	*alauda*	tarlakuşu	alouette des champs	skylark
pepûk, pepwîk,	*cuculus canorus*	guguk kuşu	coucou	cuckoo
tîtav, qerqewîl, çor	*phasianus*	sülün	faisan	pheasant
darkutk, darkutînek, darkol, darniqrok, darniqar, darkitûk, darkutik, darqul, darkoke, kutkutok, kutkutik, darkoka şamî, kutkutk, tiktikok, çikçiko	*picidae*	ağaçkakan	pic	woodpecker
qîqî	*dendrocopos*	küçük ağaçkakan	pic épeichette	lesser spotted woodpecker
kund: ji bûman piçûktir e, hem şevê û hem jî rojê derdikeve	*strix*	baykuş	hibou	owl
bûm, bîm, bum: mezin e û şevê derdikeve, ji yên hemûyan piçûktir re dibêjin “tûk”	*strix aluco*	alaca baykuş	hulotte	tawny owl

beytik, çirtok, çivîk, çûkên malan, çûncik, guncêşk, pasarî, pasavî, şivandîlke

kelaxê reş, qela mizgînî, qir, qirereş

cîq, çîqreş, çûkreş, zirzûl

qelabaçke, qeşqilank, qijika belek, qijika dûvmisas, qişqil

kevok, kevotar, kotir

pûşîreşk

befrîk

şirkak, kirrkak

kolke, çûka navzeviyan, zîrzîrk, zîrzîrka şamî

pepûk

çor, tîtav, qerqewîl

darkol, darkutk, darniqrok, kutkutok, tiktikok, çikçiko

qîqî

kund

bûm, bîm, bum

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d’information
N° C.P. : 65913 A.S.
© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 33 bihar 2003

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Biskops Arnöyê

Bihar 2003

*Civîna 33an ya **Kurmancî** rojên di navbera 12 – 19/4-2003an de li Swêdê, li Biskops Arnöyê kom bû. Beşdarên civînê li ser termên komputerê, peyvên dunavî, termên coxrafyayê, stranên folklorî, devoka Berrîyê, zayîn û mirina heywanan û peyvên kurdî di zimanên cîran de xebitîn..*

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Rojan Hazim (Hekarî), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

*Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** de tên belav kirin.*

Devoka Berrîya Mêrdînê

- I -

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurmancî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
aciro dan; (ajro, haciro) dan, aj dan	yeniden filizlenmek, filizlenmek	germer, bourgeonner	to germinate, to bud
agir, sincirandina laş, heraret; germî	hararet, ateş	chaleur, fièvre, température	heat, fever, temperature
agirê gûr; agirê gurr	gür ateş	feu nourri	intense gun fire
agirjen	çakmak taşını çakarak ateş elde etmek için kullanılan demir	briquet, fusil (d'un briquet)	flint, flint-lock gun
alîn, aliyan	1) sarılmak; 2) dolanmak	1) s'enlacer ; 2) s'enrouler	1) to embrace one another; 2) to wrap oneself up
alandin	1) sarmak; 2) dolamak	1) enlacer ; 2) enrouler	1) to embrace; 2) to wrap
lê aliyan	bir işe sarılmak	se donner à un travail	to make work for oneself
alastin; alistin, dalistin	yalamak	lécher	to lick
alguherî, arguherî; warguherî	dinlenmeden sonra hareket ettirmek, sidik ve dışkısını ettirmek maksadıyla ve tekrar yatırılmak üzere sürünün gezdirilmesi	déplacer les bêtes de leur campement pour qu'elles fassent leurs besoins	to herd animals from their corral to let them open their bowels
aliquskî, alquskî	bir tarafı iyi yetişip olgunlaşmamış karpuz	pastèque dont un côté n'est pas encore mûr	a water melon, one side of which is unripe
anîn; înan, hînan	getirmek	apporter	to bring
arac kirin	yağı saklamak için yağ tulumu ve çömlek gibi araçları kaynatılmış yağ ve pekmezle sıvazlayıp kullanmaya hazır hale getirmek	enduire des récipients en outre ou en terre cuite avec de l'huile et du raisiné bouillants pour les imperméabiliser	to coat skin or earthenware vessels with boiling oil and grape juice to make them water-proof
arîn; aryan	ağrımak	avoir mal, souffrir	to be ill or in pain
arandin	ağrıtmak	faire souffrir	make someone suffer
arav	kirli çamaşır veya bulaşık suyu	eau usée de lessive ou de plonge	waste wash water
li aravê xistin	kirli çamaşır suyunu ikinci bir yıkamada kullanmak	utiliser l'eau usée de la lessive pour un deuxième lavage	to reuse wash water for a second wash
arava dev, devarav	mecazi olarak artık yemek	(fig.) restes d'un repas	the left-overs from a meal
ardik	1) kaba un; 2) ağaç kepeği	1) farine grossière ; 2) sciure de bois	1) coarse flour; 2) wood shavings
ardikê dan	dövme unu	farine de blé décortiqué	flour of dehusked wheat
ardikê bulxur; ardikê savar	bulgur unu	farine de boulghour	bulgar wheat flour
argûşk ketin	bademcikleri iltihap almak (mecazi)	avoir une amygdalite	to have tonsilitis
arîk, arîkê li rez xist	üzüm bağlarına düşen ve düştüğünde tüm yaprakların kül içinde kalışını andıran ve bağların o dönem ürün vermesini etkileyen bir hastalık	maladie des vignes, anthracnose	a vine disease, anthracnosis?
aringî	küçükbaş hayvanların yakalandığı ve ağızlarında yara bere oluşuna neden olan bir hastalık	fièvre aphteuse des ovins	foot and mouth disease
arkolk	ateşi karıştırmakta kullanılan şiş veya ağaç	tisonnier	a poker
arode, ardode; adûde	ucunda yası bir demir bulunan ve kökleri yenen bazı bitkileri çıkartmakta kullanılan bir alet	instrument en forme de longue cuiller servant à déterrer des tubercules	a spoon-shaped spade used for digging up tubercles or potatoes
arsûk; asûk	aile bireylerinin veya evin gereksinim duyduğu öteberi	articles de ménage	house-work equipment ?
arxavk	tereyağında un ve soğan kavrularak üzerine sarmısak eklenip suda kaynatıldıktan sonra doğranmış ekmeğin üzerine dökülüp yenen bir yemek	soupe cuisinée en faisant revenir de la farine dans du beurre avec des oignons et de l'ail à laquelle on ajoute des morceaux de pain	a soup made by frying flour in butter with garlic and onions to which pieces of bread are added
aşiq; gewende, mutrib, mitirp	1) ses sanatçısı, müzisyen; 2) mecazi olarak yüzsüz, arsız	1) musicien, chanteur ; 2) (fig.) effronté	1) musician, singer; 2) (fig) an impudent or brazen fellow

aşt bûn; aş bûn, haş bûn, havîş bûn	1) barışık olmak; 2) gönlü alınmak, ikna olmak	1) être en paix, être apaisé ; 2) être réconcilié, se réconcilier	1) to be in peace, to be appeased; 2) to be reconciled
aşt kirin; aş kirin, haş kirin, havîş kirin	1) barışık hale getirmek, 2) gönlünü almak, ikna etmek	1) apaiser, calmer ; 2) réconcilier, convaincre	1) to appease, to calm, 2) to reconcile, to convince
aştî	barış	paix	peace
aşûre	aşure	plat à base de céréales, de sucre et de raisin secs	sweet dish made of cereals, sugar, and raisins
ava bane	susuz yerlerde dışardan taşımayla getirilen su, taşıma su	de l'eau transportée d'une source ou d'une rivière éloignée	water brought from a distant spring or river
ava ber tavê	güneşte bırakılarak ısıtılan su, sıcak su	eau chauffée au soleil, eau chaude	hot water, sun-warmed water
ava reş	katarakt	cataracte (méd.)	cataract (med.)
ava tirş bi ser dil ketin ; li ser dil tirş bûn, mî'de tirş bûn	midesi ekşimek, mide ekşimesi	avoir des renvois d'estomac, avoir de l'acidité ou des aigreurs à l'estomac	to belch, to have heartburn, acid stomach
avayî ; avahî	1) bina; 2) inşaat; 3) yapı	1) immeuble ; 2) construction ; 3) structure	1) a building, block of flats; 2) building; 3) a structure
avdew	yayık ayranına su eklenmiş ayran	*dew* (babeurre) très dilué	dilute buttermilk or yoghurt
avdizî; birîna ragirtî, birîna kêmgirtî	irin toplamış yara	plaie infectée	an infected wound
avdizî bûn	iltihaplanmak	s'infecter	to become infected
avdohnk, avdonk; avgoşt	et suyu, et suyu çorbası,	bouillon de viande	clear soup, broth
avgîr	yağmur sularının uzun süre kalmasına rağmen kurumadığı arazi	terre humide	damp earth
avî; xunav	çiğ	rosée	dew
avî, adj.	sıvı	liquide	liquid
avî, n.	su getirmeye giden	personne qui va chercher de l'eau à la source, porteur d'eau	someone who goes to fetch water from a spring
avik	sperma	sperme	sperm
avildan	dölütün içinde bulunduğu sıvı dolu kese	membrane du foetus	membrane of the foetus
avrabûn	1) su kabarması, 2) nehir taşması	1) montée des eaux ; 2) débordement d'une rivière	1) rising waters; 2) the overflowing of a river's banks
av reşandin	su serpmek	arroser	to water or irrigate
avsîrk, avxwêk; avsûrk	su, tuz ve yağ kaynatıldıktan sonra doğranmış ekmeğin üzerine dökülerek yenen bir yemek	bouillon fait avec de l'eau du beurre et de l'ail	a clear soup made of butter, water and garlic
avzêm, avzên; avzêhn	1) yazları kuruyan sızıntı kaynak; 2) sulak arazi	1) source de printemps qui tarit en été ; 2) terre irriguée ou humide	1) a spring-time spring that dries up in the summer; 2) irrigated or damp land
avzêrkirî, seravzêrkirî; avzêrtamdayî	altın suyuna batırılmış	plaqué or	gold plated
avzûnk; avzûm	kayış tokası	boucle de ceinture	a belt buckle
awir; aşur	bakış	regard	a look
axibîn, axivîn, xewr dayîn ; veaxivîn	nüks, nüksetmek	rechuter, faire une rechute	to relapse, to cause a relapse
axreşk	orgik toprak	terre noire	black earth
axur; axil, axûr, axir	ahır (not: bazı yörelerde Kürtçe'deki afir 'ın karşılığı olan hayvan yemliğinin konduğu yere de denilir.)	étable	stable
ayn, (aynê bizna kol...); ay, ayik	ah	aïe, cri de douleur	aïe, a cry of pain
azirîn; aryan, arîn, arhan, bi keleşewatî girîn	içli içli ağlamak	pleurer à chaudes larmes	weeping bitterly

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
derdê bêderman	dermansız dert	mal incurable	an incurable illness
êdî; hêdî, îdî	artık	désormais	henceforth
kîjan; kîj, kîşk, kîjik	hangi, hangisi	lequel, laquelle	which
bi qîma xwe bûn; bi riza dilê xwe bûn, bi dilê xwe bûn	paşa gönlü bilmek	agir à sa guise	acts in his own way
malmîrat, malxirab, malnexirab, malneket, malwêran, kulmal, kulmalneketî, maldêran	evi yıkılası	ô malheureux, que ta maison soit détruite	oh wretch! May your house be destroyed
malxopan	evi yıkılası, evi barkı yıkılası	que ta maison soit en ruines	may your house be in ruins
xwe avêtin yekî	yalvarmak, yalvarıp yakarmak	supplier qqn	to beg s.o.
helal, helalî; helala (helalîya) yekî / helalê (helalîyê) yekê	zevce, nikahlı eş	épouse légitime	legitimate or legal wife
êra; iro, ero, oro (êra malxirabo)	seni ...!, hele ...! (evi yıkılası seni)	ô toi, malheureux	H! you wretch!
qê; qey, ma, ma qey	sanki	comme si, on dirait que	as if, as though
li hev civîn, civiyan; li hev kom bûn, xirve bûn	toplanmak	se réunir, s'assembler	to meet, to get together
şîranî; şêranî, şîrînî, şirînî	1) şerbet töreni; 2) tatlı	1) réception de fiançailles où l'on offre du sirop ; 2) douceur, gâteau, dessert	1) a reception for an engagement in which fruit syrop or cordial is served; 2) a sweet, desert, dessert or cake
siwar; siyar	atlı	cavalier	cavalier, horseman
evdal	abdal	pauvre, pauvre derviche	poor man, poor dervish
naşît	toy	novice, inexpérimenté	a novice, s.o. inexperienced
bermiraz; bermirad	muradına erme çağında olan	adolescent qui arrive à l'âge de se marier	a teen-ager of marriageable age
gîya; gîha	ot	herbe	grass, a herb
înca; îca, îja, vêca	bu kez, bu sefer, şimdi	cette fois-ci	this time
tek: 1) bi tenê, tinê, bêkes, bêheval; 2) yekane, yekta, bêemsal; 3) kit, fer	1) tek, yalnız, kimsesiz; 2) eşsiz; 3) tek	1) seul ; 2) sans pareil ; 3) impair	1) alone; 2) unparalleled; 3) odd numbered
gelek, gelik, pir, zehf	çok	beaucoup	many
mijîn; mêtin, mêhtin	emmek	téter	to suckle
hinek; hindik, hinik, hin	biraz	un peu	a little
xelk; 1) xelq; 2) gel	1) elâlem, el gün; 2) halk	1) autrui ; 2) peuple	1) other people; 2) people
mêl; mêhl, meyl	eşim, eşiklik, meyil	inclination, penchant	an inclination
sar; tezî	soğuk	froid	cold
bala xwe dan; dîna (dêna) xwe dan, berê xwe dan	dikkat etmek	faire attention, prêter attention	to pay attention
xirboz: "gamêşê xirboz" li vir "gamêşê pîr"	kocamış camuş	vieux mufle, vieille peau	old fool

peya bûn; daketin, hatin xwarê	inmek	descendre	to come down
meşîn / meşîyan; bi rê ve çûn, pîyîn	yürümek	marcher	walk
dîwan	divan	cour, divan, assemblée	court, assembly
çep	sol	gauche	left
rast	sağ	droite	right
silav vegirtin; silav wergirtin, silam standin	selamını almak	recevoir des salutations	to receive greetings
qunc; quncik, goşe, qozî(k), qorzî(k), kunc, qulç	iç köşe	angle intérieur, coin	a corner or interior angle
girmilk; girmil, gurmik, girê mil	omuz başı	épaule	shoulder
gîzme; cîzme, cizme	çizme	botte	high boot, top boot
gîzmeya şiftelî; cîzmeyên şiftelî			
qidûm şikestin; qedem şikestin, pê sist bûn, çok sist bûn, çok şikestin	dizleri çözülmek	avoir des genoux qui ne portent plus	unsteady at the knees
fırîn; firyan	1) uçmak; 2) kırılmak	1) s'envoler ; 2) se briser	1) to fly away; 2) to smash oneself
neyartî	düşmanlık	hostilité	enmity
derewîn: 1) ne rast, qelp, ne heqîqî; 2) virrek, virrker	1) yalancı, sahte, uyduruk; 2) yalancı, yalan söyleyen	1) faux, factice ; 2) mensonger, menteur	1) false, fake; 2) a liar
birîna ji binî ve ragirtî	derin yara	plaie infectée	an infected wound
birîn ragirtin (birîna min ragirtiye)	yaranın irin toplaması	s'infecter	to be infected
peya; mêr, zilam, zelam	erkek	homme	a man
şeveq; şefeq, şivaq	şafak	aube	dawn
teze; nû	taze	nouveau, frais	new, fresh
şax vedan	dallanmak	pousser des branches	growing branches
ocax; ûcax, kûçk	ocak	foyer, âtre	hearth
kûran	havza	bassin (géog.)	basin (geog.)

Termên coxrafyayê

Amadekar : 'ELÎŞÊR

kurmancî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
çiyavanî, keverî	alpinizm, dağcılık	alpinisme	alpinism, mountaineering
kelebesta çem û rûbaran	akarsu yatağı	lit de rivière	river-bed
kûran	havza	bassin	basin
kûrana çem û rûbaran	akarsu havzası	bassin d'une rivière	river basin
leza herikînê	akış hızı	vitesse d'écoulement	flowrate, speed
perava nizim	alçak kıyı	berge basse	lower bank
rejîma herikîna çem û rûbaran	akış rejimi	régulation fluviale	river regulation
sekûya çem û rûbaran	akarsu sekisi	terrasse d'un fleuve	river terrace
stêrka rijyayî	akan yıldız (yıldız kayması)	étoile filante	shooting star
hindav: alî	yön	direction	direction
hindavên serekî	anayönler	directions cardinales	the cardinal points, point of the compass
bakur	kuzey	nord	North
başûr	güney	sud	South
rojhilat	doğu	est	East
rojava	batı	ouest	West
hindavên navberî	arayönler	directions intermédiaires	intermediary directions
bakur-rojhilat, bakurê rojhilat	kuzey-batı	nord-est	North-east
bakur-rojava, bakurê rojava	kuzey-doğu	nord-ouest	North-west
başûr-rojhilat, başûrê rojhilat	güney-doğu	sud-est	South-east
başûr-rojava, başûrê rojava	güney-batı	sud-ouest	South-west
bapîv	anemometre, rüzgar ölçer	anémomètre	anemometer
daristan	orman	forêt	forest
têrdaristan	yoğun ağaçlı	bien boisé, densément boisé	well-forested..., thickly wooded
erdê daristanî	ormanlık arazi	terrain boisé	forested or wooded country
herêma daristanî	ormanlık bölge	région boisée	forested region (area)
daristanên baranê	yağmur ormanları	forêt tropicale humide	tropical rain forest
daristana 'talanî	asal orman (balta girmemiş orman)	forêt vierge	virgin forest

Termên komputerê

Amadekar : Newzad HIRORÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
data, komputer	bilgisayar, komputer	ordinateur	data (computer)
dîsketgêr	disket sürücüsü, disket okuyucusu	lecteur de disquette	floppy disk drive
CD-gêr	CD sürücüsü, CD okuyucusu	lecteur de CD	CD-drive
ferman	komut	commande	command
lîstikajo	manevra kolu, joystik	joystick, manette de jeu	joystick
binmişk		tapis de souris	mouse pad
bişkok	buton	bouton	button
nimander	kürsor	curseur	cursor
nîşanker	imleç	pointeur	pointer
tik	tık	clique	click
tikandin <bitikîne!>	tıklamak	cliquer	to click
cottik	çift tıklama	double clique	double click
cot tikandin <cot bitikîne!>	çift tıklamak	double cliquer	to double click
skaner	skaner	scanner	scanner
skaner kirin	skaner etmek	scanner	to scan
mîkrofon	mikrofon	microphone	microphone
kamera	kamera	caméra	camera
qelema elektronî	ışıklı kalem	crayon lumineux, lecteur de code bare	light pen
bikartûş	fonksiyon tuşları	touches de fonction	function key
tîrtûş	yön tuşları	touches flèches	arrow key
tîptûş	klavye tuşlar	touches de clavier	character key

Peyvên dunavî

Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî

H

hal û hewal, hal û ehwal (pirsîn)	hal hatır (sormak)	prendre des nouvelles de qqn	(to inquire after) some body's health
hal û mal, hal û wext	güç ve takat, varlık	fortune, richesse	fortune, wealth
har û dîn, dîn û har	deli divane, çılgın, çılgın deli	fou à lier, fou enragé	mad, insane, furious
har û hêç	azgın	féroce	ferocious
hatin û çûn	1) gelir gider, 2) geliş gidiş	1) revenu ; 2) va-et-vient, aller et retour	1) income; 2) to go back and forth
havîn û zivistan	yaz kış, yılın her dönemi	en toutes saisons	in all seasons
hawar û gazî	imdat	appel au secours	a call for help
hawar û hêwirze	feryat, figan, çığlık	cri (de détresse, de douleur)	a cry (of distress or pain)
hay û bay = hay û guman	haber, bilgi	information	information, news
hazir û nazir	hazır ve nazır	omniprésent et qui voit tout	omnipresent and all-seeing
heft û heyşt	çekişme	engueulade	a telling off
hej û pej	çalı çırpı	brindilles	twigs
hekîm û loqman	tabip	médecin, guérisseur	a doctor or healer
helal û heram	helal, haram	licite et illicite	licit, illicit
helal û xweş = xweşhelal (be)	helali hoş, kemali afiyet (olsun)	que ce soit à vous et puisez-en	let it be yours to have and enjoy
heq û hiqûq	hak -hukuk	droits	rights
heq û neheq	haklı haksız	à tort et à travers	nonsense
hesab û kitab (hisab û kitab)	hesap kitap	comptes	accounts
hev û du /êk û dû, yek û dû	birbiri	l'un et l'autre	the one and the other, both
heval û hogir	arkadaş-dost, eş-dost	amis et relations	friends and acquaintances
hewa û ba = ba û hewa	iklim, hava	climat	climate, weather
hewes û hişmekar = heyr û hişmekar man	bir şeyin güzelliğinden ötürü dona kalmak	rester ébahi	be astonished, thunderstruck
heya û fedî (fihêt) = şerm û fedî (fihêt), şerm û 'eyp, şerm û 'eyb, fedî(fihêt) û heya, fedî û şerm	ar-haya	honte, pudeur, vergogne	shame, shyness
heyf û mixabin = heyf û xebînet:	ne yazık ki, malesef	malheureusement	unfortunately
heyî û tuneyî = heyî neyî	varı yoku	tout ce qu'il possède	all he owns
hez û hewes	şevk	ardeur, enthousiasme	eagerness, ardor
hîç û pûç	fasafiso	abdsurdités	nonsense,
hil û morî = hil û mircan	boncuktan boyun takısı	collier de verroterie	necklace of glass beads
hilf û kulf	yemek buharı	fumet	smell or aroma (of good food)
hilm û gulm = hulm û gulm	kasvetli hava, kalabalıktan oluşan aşırı boğucu hava	air oppressant, air étouffant	an oppressive or stifling atmosphere
hing û ding	gürültü patırtı	tohu-bohu	chaos
hip û hazir = hîpîhazir	pat diye hazır	tout prêt	all ready
hirç û hov	yabani, vahşi	sauvage	wild
hirm û girm (gurm)	tepinme, gürültü	remue-ménage	turning things topsy-turvy
hirmîn û gurmîn	şamata	vacarme	a din, a row
hiş û aqil = hiş û 'eql	akıl	raison, sagesse	wisdom, reason
hisn û cemal = husn û cemal	güzellik	beauté	beauty
hîz û diz	ibne hırsız, çırkef	abject, minable	abject, despicable
horî û perî = hûrî û perî	huri-peri, çok güzel kadın	beauté féérique	fairy-like beauty
hul û heram = hil û heram, hilî heram	tamamiyle haram, tamamen haram	totalement gâché, inutilisable, interdit	completely ruined, unusable, banned
hûr û gir	irili ufaklı	petit et grand, tout un chacun	small and great, one and all
hûr û kûr = hûr û dûr	ince eleyip sık dokuma	d'une façon approfondie, détaillée	in a detailed or profound manner
hûr û mûr	öteberi	des choses et d'autres, articles de ménage	all sorts of things, household objects
hûr û xaş	paramparça	en pièces, en petits morceaux	in pieces, in fragments

I

'irz û 'eyal, 'erz û 'eyal	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
'irz û namûs, 'erz û namûs	ırz ve namus	honneur, vertu (d'une femme)	honour, virtue (of a woman)

Î

îş û kar, îş û 'emel	iş güç	occupation, travail	occupation, work

J

jar û sefîl	yoksul	miséreux	poverty stricken, miserable
jeng û gemar	kir, pas, passak	saleté, souillure	dirt, filth
jeng û jahr	1) zehir zemberek; 2) kir, pas	1) empoisonné, très mauvais ; 2) très sale	1) poisoned (poisonous) very bad; 2) filthy, dirty
jin û mêr	karı koca	couple, mari et femme	a couple, husband and wife
jin û zar, biçûk û 'eyal	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
jintî û mêrtî	karıkocalık	lien de mariage	bonds of marriage
jîr û zana	bilgili ve becerikli	sage et habile	wise or skilful
jor û jêr =jêr û jor, jor û xwar	1) yer gök; 2) alt üst, yukarı aşağı	1) ciel et terre ; 2) haut et bas	1) heaven and earth; 2) high and low

Zayîn û mirina heywanan

Amadekar : Têmûrê XELÎL

kurdî	**navên heywanan**	**ganxwastin**	**bergirtin, pêmayîn, girtin, tovgirtin**	**avisbûn**	**zayîn**	**mirin**
tirkî	hayvan adları	çiftleşme arzusu	döllenme	gebelik	doğurma	ölüm
fransizî	noms d'animaux	en chaleur	fécondation	grossesse	mise bas	mort, crève
îngilîzî	animals' names	on heat	impregnation	pregnancy	giving birth	death
kurdî	mih* û beran (*mîh, mî)	hatin beran	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	koyun ve koç	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	brebis et belier	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilîzî	ewe and ram	to be covered	impregnation	pregnant	to lamb	to die
kurdî	bizin û nêrî	hatin nêrî	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	keçi ve teke	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chèvre et bouc	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilîzî	goat	to be covered	impregnation	pregnant	to kid	to die
kurdî	çêlek* û ga (*çêl, mange, manga)	hatin ga, hatin kel	bergirtin	avis	zayîn	mirin
tirkî	inek ve boğa (öküz)	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	vache et taureau	être saillie ou couverte	fécondation	pleine	vêler	crever, mourir
îngilîzî	cow and bull	to be covered	impregnation	pregnant	to calve	to die
kurdî	mehîn* û hesp (*mahîn, mi'în)	fehl* bûn (*fal)	bergirtin	avis	zayîn	banzdan, can dan, sekitîn, mirin
tirkî	kısrak ve at	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek, gebermek
fransizî	jument et étalon (cheval)	être saillie ou montée	fécondation	pleine	mettre bas	crever
îngilîzî	mare and stallion (horse)	to be covered	impregnation	pregnant	to foal	to die
kurdî	maker* û nêreker (*manker)	fehl* bûn (*fal)	bergirtin	avis	zayîn	banzdan, can dan, sekitîn, mirin
tirkî	dişi eşek ve eşek	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek, gerbermek
fransizî	ânesse et âne	être saillie ou montée	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilîzî	jenny and jack-ass	to be covered	impregnation	pregnant	to give birth	to die
kurdî	dêlese* û se (*dêlik, dêl, dêhl)	hatin ba, bi ba bûn, li ba bûn	bergirtin	avis	teliqîn, terikîn, derikîn	sekitîn, cehimîn, hişk bûn, zuha bûn
tirkî	dişi köpek ve köpek	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chienne et chien	être couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever
îngilîzî	bitch and dog	to be covered	impregnation	pregnant	to pup	to die
kurdî	pisîk* (*pişîk, pisîng, kitik)	gernewikî bûn, nirnewî bûn, qirniyêwî bûn, hatin gon, gonevên	bergirtin	avis	teliqîn, terikîn, derikîn	mirin, sekitîn, hişk bûn
tirkî	kedi	çiftleşmek	döllenme	gebe	doğurmak	ölmek
fransizî	chatte et chat	être couverte	fécondation	pleine	mettre bas	crever, mourir
îngilîzî	cat	to be covered	impregnation	pregnant	to have kittens	to die

kurdî	lê siwar bûn = bazdan ser = xwe avêtin ser : gayîn, gan (ji bo hesp û keran)
tirkî	çiftleşmek (at ve dişi eşekler için)
fransizî	monter, saillir, couvrir (pour le cheval et l'âne)
îngilîzî	to breed (all male animals)
kurdî	xwe kişandin = xwe kêşan : ganxwarin (ji bo mehîn û makeran)
tirkî	çiftleşmek (kısrak ve dişi eşekler için)
fransizî	être saillie, être montée, être couverte (pour la jument et l'ânesse)
îngilîzî	to be covered
kurdî	kişandin ser = kêşan ser : gankirin (ji bo hesp û keran)
tirkî	çiftleşmek (at ve dişi eşekler için)
fransizî	faire saillir, faire couvrir (pour le cheval et l'âne)
îngilîzî	to breed
kurdî	rabûn ser = gankirin (ji bo hesp, ker, ga, nêrî û beranan)
tirkî	çiftleşmek (at, eşek, boğa, teke ve koçlar için)
fransizî	couvrir, saillir (pour le taureau, le bélier, le bouc, le cheval et l'âne)
îngilîzî	to breed
kurdî	fiskandin = fisandin, pêde fis kirin, pêde fisîn : gankirin (ya hin heywanên din yên ku hêkan dikin) (>dîk fiskande mirîşkê, dîkilî mirîşk fisand, dîk bi mirîşkê de fis kir)
tirkî	çiftleşmek (yumurtlayan hayvaların erkek olanları için)
fransizî	couvrir, (pour les oiseaux et gallinacés)
îngilîzî	to breed
kurdî	qemitîn = têkdeman : ji ber krampê di organa mêtiyê de asêmana organa nêriyê
tirkî	vajinizm, penisin vajinada kramptan ötürü kısılması
fransizî	vaginisme
îngilîzî	vaginism

Peyvên kurdî-îranî di zimanê cîran de

1 - Di zimanê tirkî de (VII)

Amadekar : Reşo ZÎLAN
Behroz ŞUCAÎ

	fransizî	**îngilîzî**
R		
raf: *ref, refik,* ***far:*** ref	étagère	shelf
rahşan: *rehşan, rexşan,* ***far:*** rexşan	brillant, scintillant, luisant	gleaming, shining, glittering
rahvan: *rewan, rehwan,* ***far:*** revan, ***peh:*** ruwan	amble	amble, ambling pace
rast: *rast,* ***far:*** rast, ***peh:*** rast, ***part:*** raşt	1) droit ; 2) vrai	right
reçel: *reçel, rîçal, rêçal,* ***far:*** rîçar, rîçal	confiture	jam, fruit preserue
rehber: *rêber, rehber,* ***far:*** rehber	guide	guide
rencide: *rencîde,* ***far:*** rencîde, ***peh:*** reng, rencênîten	offensé, blessé, vexé	offended, hurt, injured
rençper: *rêncber, rencber, rêcber,* ***far:*** rencber	laboureur, journalier	laborer, day laborer
rende: *rende, rinde,* ***far:*** rende, ***peh:*** rendîten	rabot	carpenter's plane
rengârenk: *rengareng, rengûreng, rengrengî,* ***far:*** rengareng	coloré, multicolor	multicolored, of various colours
renk: *reng,* ***far:*** reng, ***peh:*** reng	couleur	colour
reva: *rewa,* ***far:*** rewa, ***peh:*** rewak	convenable, digne, approprié	suitable, worth, proper
revan: *rewan,* ***far:*** rewan, ***peh:*** ruwan	amble	amble
revani: *rewanî,* ***far:*** rewanî	dessert à base de farine, de sucre et des œufs	sweet made of semolina
rezene: *rizyan, rizyane, raziyane, rizyank,* ***far:*** raziyane	fenouil	common fennel
rıhtım: *rixtim,* ***far:*** rîg, ***peh:*** rîk	quai	quay, wharf,
ruşen: *rûşen, rohn,* ***far:*** roşen, ***peh:*** roşn	radieux, rayonnant, lumineux	bright, illuminated, shining
S		
saç: *sac,* ***far:*** sac	1) tôle, en tôle ; 2) plaque de tôle couverte sur laquelle on cuit du pain	1) sheet iron, made of sheet iron; 2) thin iron plate for baking
sade: *sade,* ***far:*** sade	1) simple ; 2) pur, non mélangé	1) mere, simple; 2) unmixed, pure, plain
sahte: *sexte,* ***far:*** saxte, ***peh:*** saxten	faux, truqué, apocryphe	false, sham, counterfeit
sahtekâr: *sextekar,* ***far:*** saxte, kar, ***peh:*** saxten, kar	contrefaiteur, faussaire, truqueur	forger, who counterfeits
salname: *salname,* ***far:*** salname, ***peh:*** sal+namek	annales	yearbook, annual
salt: *selt*	seulement, rien que	merely, solely
salyan: *salyane,* ***far:*** saliyan, salyane	taxe annuelle	yearly tax
saman: *saman (milk û saman),* ***far:*** saman, ***peh:*** saman	richesse, bien-être	weatlth, well being
samur: *semûr,* ***far:*** *semû,* ***peh:*** semor	marte, zibeline	sable fur
sandalye: *sendel, sendelî, sandelî, sandalye,* ***far:*** sandelî	chaise, siège	chair, seat
sansar: *sansar, sîmsar,* ***far:*** samsara, simsar	fouine	polecat
saray: *sera, seray,* ***far:*** sera, seray, ***peh:*** seray	palais	palace
sarhoş: *serxweş, serxoş,* ***far:*** serxwoş	ivre, ivrogne	drunk, drunkard
sarnıç: *sarinc,* ***far:*** sarûc, çarûk, ***peh:*** çarûk	citerne	cistern
sası: *sasî, bîhna sasî,* ***far:*** sasî(feqîr)	odeur de décomposition d'un légume	smell of decaying vegetable matter
satranç: *setrenc, (=kişik),* ***far:*** şetreng, şetrenc, ***peh:*** çetreng	échecs	chess
saye: *saye,* ***far:*** saye, ***peh:*** sayek	grâce à	thanks to
sayvan: *sîwan, sêwan,* ***far:*** sayeban	ombrelle, parasol	parasol, umbrella
saz: *saz (alaveke mûzîkî),* ***far:*** saz	instrument de musique	musical instrument
sebze: *sebze, sewze,* ***far:*** sebze, sebzî	légume	vegetable
segâh: *sêgah,* ***far:*** sêgah	mode musical segah	segah musical mode
seğmen / seymen/ sekban: *1. segvan, 2. sekban, sekvan (=nîşangir),* ***far:*** segban	1) serviteur chargé de chiens ; 2) bon tireur	1) servant in charge of dogs; 2) a good shot, a sharp-shooter
sehpa: *sêpê, sehpa,* ***far:*** sêpa	1) trépied ; 2) gibet, potence	1) three legged stool or table; 2) gallows
seki: *sekû, sekî,* ***far:*** sekû	balzane	white sock on a horse
sepet: *sepet, sebet,* ***far:*** sebed	pannier	basket
ser: *ser, serî,* ***far:*** ser, ***peh:*** ser	tête, chef	head, chief, headman
serap (ılgım, yaylım): *serab,* ***far:*** serab	mirage	mirage
serbaz: *serbaz,* ***far:*** serbaz	brave, soldat	soldier
serbest: *serbest,* ***far:*** ser+beste	libre, indépendant	free, independent
serçe: *serçe (=beytik),* ***far:*** ser+çe	moineau	sparrow
serdar: serdar, ***far:*** serdar, ***peh:*** serdar	commandant, général	commander, general
serencam: *serencam,* ***far:*** serencam	conclusion, résultat	conclusion result
sergerde: *sergerde,* ***far:*** serkerde, sergerdan, sergeşte	chef de bande	leader of a band
sergüzeşt: *serguzeşt,* ***far:*** serguzeşt	aventure	adventure
serkeş: *serkêş,* ***far:*** serkeş	désobeissant, rebelle	disobedient, unruly
sermaye: *sermaye,* ***far:*** sermaye	capital, fortune	capital, fortune
sermayedar: *sermayedar,* ***far:*** sermayedar	capitaliste	capialist
sermest: *sermest,* ***far:*** sermest	ivre, grisé	drunk, intoxicated with .....
serpuş: *serpûş,* ***far:*** serpûş	couvre chef	head gear
sersem: *sersem,* ***far:*** sersam	idiot, stupide, abruti	silly, foolish
serseri: *serserî,* ***far:*** serserî	vagabond, errant, vaurien	vagbod, tramp vagrant
sert: *sert,* ***far:*** serd, ***peh:*** sert	dur, raide, rude, sévère	hard, rough, sharp, stern
sertaç: *sertac,* ***far:*** ser+tac	1) couronne ; 2) personne vénérée	1) crown; 2) honored person
servi= selvi: *selbî, selwî, serwî,* ***far:*** serv	cyprès	cypress
serzeniş: *serzeniş,* ***far:*** serzeniş	reproche, réprimande	reproach, reprimand
seyek: *sê û yek,* ***far:*** sê yek	dans le jeu de dés : trois et un	in dice games: three and one
seza: *seza,* ***far:*** seza, ***peh:*** seçak	convenable, approprié	suuitable, convenient
sille: *sîle, zele,* ***far:*** sîlî	gifle	slap
sim: *zîv, sîm,* ***far:*** sîm, ***peh:*** sîm	argent, argenté	silver, silvered
sima: *sîma,* ***far:*** sîma	1) visage, figure ; 2) personnage	1) face, features; 2) personage

simurg: *sîmir, sîmurx,* ***far:*** sîmurẍ, ***peh:*** sênmurv	un oiseau fabuleux de la mythologie iranienne	a mythical bird inhabiting Elburz Mountain
sincap: *sincab (=simore, sihûrî),* ***far:*** sencab	écureuil	squirrel
sine: *sîne,* ***far:*** sîne, ***peh:*** sênek	poitrine, sein	bosom, breast
sini: *sînî, sinî, sênî,* ***far:*** sînî	grand plateau rond en cuivre	large round capper tray
sipah: *spah, sûpa,* ***far:*** sipah, ***part:*** spah, ***peh:*** spah	armée, troupe	army, troops
sipahî: *spahî,* ***far:*** sipahî	soldat de cavalerie, spahi	cavalry soldier, spahi
sipariş: *spariş, spartin,* ***far:*** sipariş, sifariş, ***peh:*** sperten	commande, commission	order, commission
siper: *sîper, sper,* ***far:*** siper, ***peh:*** sper	1) abri, protection ; 2) tranchée	1) shelter, protection; 2) trench
sirke: *sirke,* ***far:*** sirke, ***peh:*** serkew	vinaigre	vinegar
sitayiş: *stayîş,* ***far:*** sitayiş	louange	praise, enlogy
sitem: *stem, sîtem,* ***far:*** sitem, ***peh:*** stehm	reproche	reproache
suç: *sûc,* ***far:*** sûz, sûc, sûç, ***peh:*** soç	1) crime ; 2) faute, offense	1) crime; 2) offense, fault
suntıraş, *suntıraş: simtraş,* ***far:*** sum+teraş, ***peh:*** sumb	coupe-sabot du maréchal-ferrant	black smith's paring-iron
suzan: *sotin (-soj),* ***far:*** sûzan, (suxtan: sûz-), ***peh:*** suxtan	ardent, fervent, brûlant	burning, ardent, fervent
sülük: *zirî, zirû, zîro, zûrî, zurî,* ***far:*** zalû, zelû, zelûk	sangsue	leech
sümbül: *simbil,* ***far:*** sunbul	jacinthe	hyacinth
sürme: *surme, sirme,* ***far:*** surme	khôl, collyre	kohl, collyrium
süsen: *sosin, sîsin, sûsin,* ***far:*** sûsen, ***peh:*** sosen	iris	iris
sütun: *stûn,* ***far:*** sitûn, ***peh:*** stûn	colonne, pilier	column, pillar
süvari: *swar, swarî, siyar û siyarî,* ***far:*** sevar, ***peh:*** eswar	cavalier	cavalryman

Ş

şabaş: *şebaş, şabaş,* ***far:*** şad baş, şabaş	bient fait, bravo	well done
şad: *şa, şad,* ***far:*** şad, ***peh:*** şad	joyeux, heureux	joyful, merry, happy
şadırvan: *şadurvan, şadirwan,* ***far:*** şadurvan, şadurban, ***peh:*** şaturvan, şadurwan	fontaine formée d'un réservoir circulaire alimentant des robinets pour les ablutions	reservoir with faucets at the sides for ablutions in a mosque courtyard
şah: *şah, şa, şeh,* ***far:*** şah, şeh, ***peh:*** şah	chah, roi	Shah, king
şahane: *şehane, şahane,* ***far:*** şahane	royal, magnifique	royal, magnificient
şahbaz: *şehbaz,* ***far:*** şehbaz	faucon royal	royal falcon
şahdamar: *şahdamar, şehdamar,* ***far:*** şah+reg	aorte	aorta
şahdane: *şehdane, şahdane,* ***far:*** şahdane, ***peh:*** şahdaneg	perle royale, grosse et brillante, la plus grosse perle d'un rosaire	large and lustrous pearl, largest bead in a rosary
şahî: *şahî,* ***far:*** şahî	royal, impérial	royal, imperial
şahin: *şahîn,* ***far:*** şahin	faucon pérégrin	peregrine hawk
şahinşah: *şahinşah, şehinşah,* ***far:*** şahenşah, ***peh:*** şahenşah	le roi des rois, chah de Perse	the king of kings, shah of Persia
şahnişin: *şaneşîn,* ***far:*** şahnişîn	baie vitrée d'un balcon fermé	bay window of a enclosed balcony
şahzade /şehzade: *şehzade, şahzade,* ***far:*** şahzade	prince, fils du sultan	prince, sultan's son
şal: *şal, şalik,* ***far:*** şal	châle	shawl
şalgam: *şelxem, şêlim (=bin'erd),* ***far:***	navet	turnip
şalvar: *şelwar, şelwal, şalwar,* ***far:*** şelvar	pantalons bouffants	buggy trousers, shalwar
şaşı: *şaş (=çavşaş, wîr, xêl)*	louche, louchon, bigle	squiting, squint-eye, crosseyed
şatranc: *setrenc (=kişik),* ***far:*** şetrenc, şetreng, ***peh:*** çetreng	échecs	chess
şayan: *şayan, şayen, (şayenî behs e),* ***far:*** şayan	convenable, digne, qui mérite	worthy, fitting, deserving, suitable
şayet: *şayed,* ***far:*** şayed	si, si jamais, au cas où	if, perchance
şebboy: *şevbo,* ***far:*** şebbûy	giroflée	wallflower
şebnem: *şewnim, şebnem (=avî,xunav),* ***far:*** şebnem	rosée	dew
şeftali: *şeftalû, şeftelî, şeftele, çeftelî,* ***far:*** şeftalû, ***peh:*** şiftalûg	pêche	peach
şehir: *şehr, şehir, şar,* ***far:*** şehr, ***peh:*** şehr	ville	city, town
şehnaz: *şehnaz,* ***far:*** şehnaz	un mode de musique orientale	an oriental musical mode
şeker: *şekir,* ***far:*** şeker, ***peh:*** şeker	sucre	sugar
şekip: *şekîb (=bi sebir),* ***far:*** şekîb	patient, persévérant	patient, enduring, long-suffering
şen: *şên,* ***far:*** şen(g)	joyeux, gai, enjoué	joyous, cheerful
şengül: *şêngul,* ***far:*** şengul	gai, vivant, enjoué	cheerful, lively, playful
şeşcihar: *şeş û çar,* ***far:*** şeş çehar	au tric-trac : six et quatre	in backgommon: six and four
şeşidü: *şeş û du,* ***far:*** şeş o do	au tric-trac : six et deux	in backgommon: six and two
şeşüse: *şeş û sê,* ***far:*** şeş o sê	au tric-trac : six et trois	in backgommon: six and three
şeşyek: *şeş û yek,* ***far:*** şeş yek	au tric-trac : six et un	in backgommon: six and one
şeyda: *şeyda,* ***far:*** şeyda, ***peh:*** şêda	1) fou ; 2) amoureux fou	1) mad, insane; 2) madly in love
şıra: *şîre,* ***far:*** şîre	jus de raisin	grape juice
şirin: *şirîn, şîrîn, şêrîn, şirin,* ***far:*** şîrîn, ***peh:*** şîrên	1) doux ; 2) charmant	1) sweet, delicious; 2) charming
şilte: *şîlte, şelte,* ***far:*** şîlte	matelas fin	thin mattress
şimşir: *şimşîr,* ***far:*** şimşar, şimşad, ***peh:*** şimşar	buis	box wood
şîrden: *şîrdan, şîrden,* ***far:*** şîrdan	caillette	second stomach of ruminants
şiri: *şîre (=diranên şîrî),* ***far:*** şîre	de lait	milky
şiş: *şîş, sîx,* ***far:*** şîş	broche, brochette	spit, skewer
şişhane: *şeşxane,* ***far:*** şeşxan	baril d'un fusil	barrel of a gun
şişe: *şûşe, şîşe,* ***far:*** şîşe, ***peh:*** şîşeg	bouteille	bottle
şive: *şîwe,* ***far:*** şîwe,	accent, manière de prononcer	accent, way of pronouncing
şuh: *şox,* ***far:*** şûx,	coquette, drôle, vivante	coquettish, lively, full of fun

T

ta: *ta, heta,* ***far:*** ta, ***peh:*** ta	jusqu'à même	even until, even as far as
tabanca: *debance,* ***far:*** tepançe	revolver, pistolet	pistol, revolver
taç: *tac,* ***far:*** tac	couronne	crown
tahra: *dehre,* ***far:*** dehre	serpe	reaping-sickle
tahta: *texte,* ***far:*** texte,	bois, en bois, planche de bois	wood, wooden, board
talaş: *talaş, telaş,* ***far:*** teraşe, ***peh:*** taşîten	sciure de bois	wood shavings, sawdust
tambur/ tanbur: *tembûr, tenbûr,* ***far:*** tenbûr, ***peh:*** tenbûr	luth oriental à longue manche	a kind of oriental lute
tane: *dane, tene, dene,* ***far:*** dane, ***peh:*** daneg	pièce, morceau, graine	piece, grain, seed, a single individual thing
tarçın: *darçîn,* ***far:*** darçîn	canelle	cinnamon
tarhana: *terxane,* ***far:*** terxwane, terxîn, terîne	préparation de lait caillé séché et de farine	preparation of dried curds and flour
tas: *tas,* ***far:*** tas	coupe, bol en métal	cup, bowl (made of metal)
tasa: *tase, taswas,* ***far:*** tase	chagrin, anxiété	grief anxiety
tav: *tav, taw,* ***far:*** teb, ***peh:*** teb	bonne température (pour battre le fer)	proper temperature (for hammering iron)
tava: *tawe, tewe, tawek, tawik,* ***far:*** tave, *tabe,* ***peh:*** tabeg	poêle à frire	frying pan

taze: *teze, taze,* ***far:*** taze	frais, nouveau, jeune, récent	fresh, new, recent, young
tazı: *tajî,* ***far:*** tazî,	lévrier, levrette	greyhound, sleuth
tebeşir: *tebeşir, tebaşîr,* ***far:*** tebaşîr	craie	chalk
tek*: tek,* ***far:*** tek, ***peh:*** tag	1) unique, seul ; 2) impair ; 3) seulement	1) single, unique; 2) odd number; 3) only
telaş: *talaş, telaş,* ***far:*** teraşe, ***peh:*** taşîten	agitation, inquiétude, alarme	flurry, anxiety, alarm
tele: *tele, telî (daf, dafik, feq, faq, xef),* ***far:*** tele, ***peh:*** teleg	trappe	trap for beasts
tembel: *tenbel, tembel,* ***far:*** tenbel	paresseux *(ad. et n.)*	lazy, lazy man
ten: *ten,* ***far:*** ten, ***peh:*** ten	corps, chair	body, flesh
tencere: *tencere,* ***far:*** tengîre	marmite	stewpan
teneşir: *teneşo,* ***far:*** tenşûy	banc de toillette rituelle d'un mort	bench for ritual washing of dead
tenha: *tenha, tenê,* ***far:*** tenha, ***peh:*** tenîha	isolé, à l'écart, peu fréquenté	uncrowded, scarcely populated
tepsi: *tebsî, tepsî,* ***far:*** tebsî	plateau	tray, small tray
ter: *ter,* ***far:*** ter, ***peh:*** terr	1) frais, vert ; 2) humide	1) fresh, green; 2) wet, moist
terazi: *terazû, terazî, tirazî, terezî, terezû (şihîn, mêzîn),* ***far:*** terazû, ***peh:*** terazûg	balance	balance, pair of scales
tere: *tere,* ***far:*** tere	cresson	garden cress
terzi*: terzî,* ***far:*** derzî, ***peh:*** derzîg	tailleur, couturier	tailor, dress maker
testere: *destere,* ***far:*** desterre	scie	saw, handsaw
tezgâh: *dezgeh, destgeh,* ***far:*** destgah	1) comptoir, établi ; 2) étal ; 3) métier, atelier	1) counter, work bench; 2) bench; 3) loom, workshop
tığ: *tîx,* ***far:*** tîẍ, ***peh:*** têx	1) aiguille à tricoter ; 2) alène	1) crochet needle; 2) awl,
tımar: *tîmar,* ***far:*** tîmar	étrillage, pansement	grooming, dressing of wounds
tımarhane: *tîmarxane,* ***far:*** tîmarxane	asile d'aliénés	lunatic asylum
tıraş: *taşîn, tiraş,* ***far:*** teraş, ***peh:*** taşîden	coupe (de cheveux, de barbe)	shaving, haircut
tike: *tîke, tike,* ***far:*** tikke	pièce (de tissu), morceau, particule	piece, patch, particle
tirit: *tirît, tilît, tilte,* ***far:*** terîd, terît	pain trompé dans la sauce	breach soaked in gravy
tohum: *toxim, toxm, tov,* ***far:*** toxm, ***peh:*** tohmeg	graine, semence	seed, grain, semen
top: *top,* ***far:*** tûb	1) boule, ballon ; 2) le tout ; 3) canon d'artillerie	1) ball; 2) a whole, a whole lot; 3) gun, canon
topuz: *topiz, debûz (gurz),* ***far:*** debûs	1) massue ; 2) chignon ; 3) noeud rond	1) mace, club; 2) knot of hair; 3) globular knot
tor: *tor,* ***far:*** tûr	filet à mailles serrées	fine-meshed fishing net
torba: *torbe,* ***far:*** tûbre	1) sac ; 2) bourse, scrotum	1) bag; 2) scrotum
tortu: *tort, durdî,* ***far:*** dûrd	1) résidu, sédiment, dépôt ; 2) lie	1) sediment, deposit; 2) dregs, lees
turp: *tivir, tirp,* ***far:*** turb	radis	radish
turşu: *tirşîn, tirşî,* ***far:*** torşî	saumure, légumes saumurés	pickles
tüfek: *tifing, tiving* ***far:*** tufeng	fusil	rifle, gun

U

usta: *hoste,* ***far:*** ostad, ***peh:*** ostad	1) maître artisan ; 2) compétent, habile	1) master (of a craft or a trade); 2) skilled, experienced

Ü

ümit: *omêd, omedî, homêd (hêvî, hîwa),* ***far:*** umîd, ***peh:*** ummêd	espoir, espérance	hope, expectation
üstat: *hoste,* ***far:*** ostad, ***peh:*** ostad	maître, professeur	master, teacher

V

viran: *wêran,* ***far:*** vîran, ***peh:*** awêran	ruiné, en ruine, dévasté	ruined, in ruins, devastated
virane: *wêrane,* ***far:*** vîrane	ruine, un bâtiment en ruine	ruins, a building in ruins

Y

yaban: *yaban,* ***far:*** yaban	1) désert, lieu sauvage ; 2) sauvage	1) desert, wilderness; 2) wild, sauvage
yabani: *yabanî,* ***far:*** yabanî	1) sauvage, non apprivoisé ; 2) grossier, fruste	1) wild, untamed; 2) boorish
yad: *yad,* ***far:*** yad, ***peh:*** eyad	souvenir, évocation, mention	remembrance, recollecting, mention
yâdigâr: *yadigar, yadîgar, yadgar,* ***far:*** yadigar, ***peh:*** eyadgar	souvenir, cadeau en souvenir	keepsake, souvenir
yahni: *yaxnî, yexnî, îxnî, êxnî,* ***far:*** yexmî	ragoût de viande aux oignons	meat stew with onions
yar: *yar,* ***far:*** yar, ***peh:*** eyar	bien-aimé(e), amant(e)	lover, one's beloved
yekpare: *yekpare (yekker),* ***far:*** yekpare	d'une pièce, d'un tenant	of a single piece, all of a piece

Z

-zâde: *paşgira –zade, –za, –ze, –zî, (wek; mîrzade, mîrza, mîrze, xwerzî, xwerza, birazî, biraza, begzade),* ***far:*** zade, ***peh:*** zaden, zay, zade	1) bien-né, noble ; 2) descendant, né (de)	1) noble, born; 2) son of, descended from
zaman: *zeman,* ***far:*** zeman, ***peh:*** zeman, ***parthî:*** jeman	temps, moment, période	time, period, epoch
zambak: *zembeq,* ***far:*** zenbeq, ***peh:*** çembeg	lis	lily
zampara: *zenpere, zempare, zampara,* ***far:*** zen-pare	coureur de jupon, dragueur	womaniser, rake
zar: *1. zarîn, 2. perde,* ***far:*** 1. zar	1) membrane ; 2) gémissement	1) membrane; 2) weeping bitterly
-zede: *paşgira –zede (wek; felaketzede, qezazede),* ***far:*** zede (zeden), ***peh:*** (zeden)	victime de, rescapé de, frappé par	victim of, survivor of, hit by
zehir: *jehr,* ***far:*** zehr, ***peh:*** zehr	poison	poison
zemberek: *zemberek,* ***far:*** zembûre	1) ressort ; 2) loquet	spring (of watch); 2) spring door-latch
zemin: *zemîn, zevî,* ***far:*** zemîn, ***peh:*** zemîg	1) terre, terrain, sol ; 2) fond, arrière-plan	1) earth, ground, soil; 2) background
zenci: *zencî, zincî (reşik),* ***far:*** zengî, ***peh:*** zengîg	1) nègre, négresse ; 2) Ethiopien	1) negro; 2 Ethiopian
zengin: *zengîn,* ***far:*** sengîn	riche, opulent	rich, wealthy
zerdali: *zerdalû, zerdele,* ***far:*** zerdalû, ***peh:*** zerdalûg	abricot sauvage	wild apricot
zerde: *zer, zerik,* ***far:*** zerde, ***peh:*** zerdeg	plat sucré de riz au safran	dish of sweetened rice colored with saffran
zerdeçal: *zerço, zerdeço (riha zer),* ***far:*** zerdçûbe, zerdçobag	(bot.) curcuma, safran des Indes	(bot.) turmeric
zımba: *zimbe,* ***far:*** sunbe	perforateur, poinçon	drill, punch
zımpara: *zimpere, zimpare, sumbete,* ***far:*** sunbade, sumbade	émeri,	emery
zındık: *zindîq (=zend, yê ji dînê zerdeştî),* ***far:*** zend, ***peh:*** zendîk	mécréant, impie, hérésique	unbeliever, impious, heretic
zırh: *zirx, zirih, zirêh, zirî,* ***far:*** zirêh, ***peh:*** zrêh	cuirasse, armure, blindage	armour, armour plating
zırnık: *zirnîx, zernîx, zirnîq,* ***far:*** zirnîx	orpiment	orpiment
zıvana: *ziwane, zîwan,* ***far:*** zebane	tubule, tenon	tenon, appendage shaped like a tangue
zil: *zîl,* ***far:*** zel	1) sonnette ; 2) cymbale	1) bell; 2) cymbol
zincir: *zincîr,* ***far:*** zencîr, ***peh:*** zencîr	chaîne	chain, fetters
zindan: *zîndan, zindan,* ***far:*** zindan, ***peh:*** zêndan	cachot, prison	prison, dungeon
ziyan: *zîyan,* ***far:*** ziyan, ***peh:*** zîyan	dommage, préjudice, perte	dammages, loss
ziyankâr: *zîyankar,* ***far:*** ziyankar, ***peh:*** ziyangar	gaspilleur, dépensier	wasteful
zor: *zor,* ***far:*** zûr, ***peh:*** zûr	1) dur, difficile ; 2) force ; 3) violence	1) hard, difficult; 2) strength, might, 3) violence
zorba: *zorbe, zorba,* ***far:*** zûrba	1) brute ; 2) violent, brutal	1) bully; 2) violent, brutal;
zurna: *zirne, zurne,* ***far:*** surna	(mus.) zurna, sorte de haut-bois utilisé dans la musique populaire	(mus.) zurna, a double-reed instrument played with a drum in folk music

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 34 bihar 2004

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê

Bihar 2004

*Civîna 34an ya **Kurmancî** ji 16 ta 22ê gulana 2004an de li Parîsê li dar ket. Beşdarên civînê vê carê jî li ser termên komputerê, peyvên dunavî, stranên folklorî, devoka Berrîya Mêrdînê û îdyomên kurdî de xebitîn...*

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Michael Chyet (Waşington), Elîşêr (Wan), Rûken Keskîn (Stembol), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Newzad Şukrî (Dihok), Têmûrê Xelîl (Rewan), Evîn Yalçin (Diyarbekir) û Reşo Zîlan (Agirî).

*Encamên xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** de tên belav kirin.*

Peyvên dunavî

Amadekar : Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
ka û kapek: alif, êm	1) hayvan yiyeceği; 2) mecazi anlamda geçimlik	fourrage pour le bétail; 2) (fig.) provision	1) forage for animals; 2) (fig.) provisions
kakil kuncî, (syn.) kakil û mewîj, tamtîk, tamatisk, kakil û hejîr	lezzetli kuru yemişler	amuse-gueule, savoureux, friandises	tasty titbits
kal û bav, (syn.) bav û kal, bav û bapîr	ata, ecdad	ancêtres, aïeuls	ancestors
kal û gewr: gewra xwînsar	alımsız, sevimsiz, soğuk	non attractive, froide	unattractive, cold
kal û kût	yaşlı sakat, malül	vieux et éclopés	old and shop-soiled
kal û xav	çiğ, kaba saba kişi	cru, qui manque de tact, rude	tactless
kal û kurmî	1) yenilmez karpuz, kavun; 2) işe yaramaz	1) impropre à la consommation (fruits verts ou pourris); 2 inutile	1) unfit for human consumption (unripe or rotten fruit); 2) useless
kar û bar; syn. karûber	görev, sorumluluk, iş	1) devoir, responsabilité ; 2) affaire, occupation	1) duty, responsibility; 2) business, occupation
kar û şuxul, kar û 'emel, kar û xebat, îş û kar	iş güç	travail, occupation	work, occupation
keç û kur, keç û law, qîz û kur, keç û xort	gençler	jeunes gens	young people, youth
dêris: metrûk; gundê dêris	metruk	abandonné	abandonned
kaf û kûn, kavil, wêran	harabe	ruiné, en ruine	ruined, in ruins
kef û kinc/ kef û kunc, kef û kivinc	öfke halinde ağızdan çıkan köpük, köpürme	écume se formant dans la bouche en cas de colère, de crise..	frothing at the mouth (with rage or in a fit)
kef û kunc bi ser devê wî ketin	öfkeden ağzı köpürmek	écumer	to froth or foam or skim the froth
kel û bîn	soluk soluğa, alelacele	à toute vitese, en toute hâte	with all speed, in great haste
bi kel û bîn hatin	soluk soluğa gelmek	rappliquer à toute vitesse	to get back as quickly as possible
kel û cehd, kelecad	aşırı gayret, yoğun çaba	effort intense	an intense effort
kel û cehd kirin	yoğun çaba, sarfetmek	déployer des efforts intenses	to deploy intense efforts
fodil, gelekî spehî	çok güzel	très beau	very handsome
kel û kût	kör topal	éclopés, handicapés	crippled, handicapped
kel û pel, pel û pot	eşya, pılıpırtı	fripes, effets	old clothes, bellonging
ken û girî	trajikomik	tragi-comique	tragi-comic
ker û kûçik	it, serseri takımı	racaille, fripons, bande de voyous	rabble, gang of rogues, louts
kerr û gêj	sersem	étourdi, abruti	dizzy, stupid
kerr û lal	1) sağır dilsiz; 2) suskun, sessiz sedasız	1) sourd-muet ; 2) silencieux, taciturne	1) deaf amd dumb; 2) silent, taciturn
kert û kort, kend û kûr, çal û kort	çukurlu (yol)	qui a des fondières, des aspérités, cahoteux, raboteux	rough, harsh
kes û kûs, kes û kar, xizm; (bê kes û kûs)	sahip, akraba; (sahipsiz)	parenté, parentèle; seul, (sans parentèle)	relatives; alone, (without relatives)
kade û bişî, kulinc, kulîçe, qiloç	pasta	patisserie	pastries
kes û nas	çevre, akraba ve tanıdık çevresi	entourage	circle, entourage, close relatives or associates
ket û ber: ketober, ketber	rastgele	au hasard	at random, haphazard
ketin û rabûn	düşüp kalkma	haut et bas	high and low
kevir û kuçik	taş, taş yağumuru	pluie de pierres, de coups	a shower of stones, of blows
kevir û kuçik lê barîn	ağır bir felakete uğramak	subir une grande calamité	to suffer a great calamity
kevir û kûçik barandin	ağır bir saldırıya uğramak	attaqué de tous côté	attacked on all sides
kevn û nû, kevnenû, bikarhatî	kullanılmış	utilisé, usagé	used, worn
kêm û zêde, kêm-zêde	aşağı yukarı, takriben, yaklaşık	plus ou moins, approximativement	more or less, approximately
kur û kêmasî, kil û kêmasî	eksiklik, kusur	défaut, imperfection	defect, imperfection
kin û kurt	1) ufak tefek, kısa; 2) kısaca	1) menu, petit ; 2) bref, en résumé	1) thin, small; 2) briefly, in brief
kirîn û frotin, nf	alışveriş	commerce, négoce	trade, business
kul û keser, kul û derd, kul û kovan	elem, ah ve keder	peine, tourments	sufferings, torments
kom û koflet	cümbür cemaat, topluca	ensemble, tous ensemble	together, all together
kurm û kêz	börtü böcek	vermine	vermin
kok û binyad, esl û fesl, esl û esas	köken	origine, racine	origin, roots
koşk û sera, qesr û qonax	köşkler saraylar, debdebe, ihtişam	palais, magnificence	palace, magnificence
kuçe û kolan	sokak sokak, ortalık	rue par rue	street by street
kuçe û kolan gerîn	ortalıkta gezinmek dolaşmak	errer, flâner	to stroll, to walk around
kurt û kurmancî	açıkça, seraheten	clairement, franchement, en bon kurde	clearly, frankly, in good Kurdish
kûr û dûr	uzun uzadıya	longuement, d'une façon approfondie	at length, in depth
kiras û fîstan	kadın giysileri	habillement féminin, vêtement de femme	women's clothing
kit û cot	çokça, alabildiğine	pour la plupart, en grand nombre	mostly, many of them
lava û rica	yalvarış yakarış	supplique, prière insistante	a petition, an insistant request
lehî û lêmist	azgın sel, taşkın su	innondation, forte crue	flood, very high water level
lez û bez	çarçabuk, alelacele, tez elden	à toute vitesse, en toute hâte	with all speed, in all haste

Devoka berrîya Mêrdînê - II

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
babolî: baholî, şemixî; penîrê babolî, zebeşê baholî, xwarina şemixî	kokuşmak üzere olan, yenilmeyen	impropre à la consommation, qui commence à pourir	unfit for human consumption, starting to rot
babûtan: babûtanî, zirnezîq, zirinzoq, hindirhop, çingletûz, daleqîn	tahtırevalli	jeu de bascule	teeter-trotter, see-saws
bacolî, bacilokî, bacolîk	aslı faslı belli olmayan, soyusopu belirsiz	de souche inconnue, qui n'appartient pas à une parentèle	of unknown origins, s.o. who has no relatives
badok, nf.	1) çevirme; 2) tilki avında kullnılan büyük tornavida gibi bir alet; 3) tornavida	1) tour, rotation; 2) un instrument en forme de tournevis utilisé dans la chasse au renard ; 3) tournevis	1) rotating, turning; 2) an instrument in the form of a screw-driver used for fox hunting; 3) a screwdriver
bavfile, bafile	Ermeni asıllı müsülman	musulman d'origine arménienne	a Moslem of Armenian origin
bafon, bafûn, fafon, fafûn	alümünyom	alumunium	aluminium
bajarê xwe kirin	yıllık ya da mevsimlik ihtiyaçlarını karşılamak için pazara gitmek, yıllık alışverişe gitmek	se rendre en ville pour effectuer ses achats annuels ou semestriels, faire son marché annuel	to go to town to do one's annual shopping
balifa mêr: pofa diya mar, qota diya mar	bir tür iri kertenkele	une sorte de gros lézard	a kind of big lizard
balo, bavo: 1) qe nebe, qet nebe, hîç nebe, bi hindikî, çi nebe; 2) ne xwe	hiç değilse, hiç olmazsa; 2) demek, yoksa	1) au moins ; 2) cela veut dire	1) at least; 2) that is to say
bane; ava bane	taşıma su, taşıma, taşıman	eau transportée, transportée	transported. waterborn
neban	uyumsuz, geçimsiz		
kesê neban	geçimsiz kişi	personne qui ne s'entend pas avec autrui	someone who doesn't get on with anyone else
banandin (bibanîne); şivan berxê li miyê dibanîne	uyum sağlatmak, alıştırmak, adapte etmek	adapter, habituer, accorder	to adapt, to get used to something
li hev banîn an baniyan	biribirine alışmak, adapte olmak	s'habituer l'un à l'autre	to get used to one another
bapeşk: pêşkên ku ber bayê dikevin	rüzgara karışan ilk yağışın damlaları	premières gouttes de pluie accompagnées de vent	the first drops of rain, accompanied by wind
barbir: sernerm	uysal	docile	docile
barbir bûyîn: hatiye rewşa ku xwe bide ber	uysallaşmak	devenir docile, accepter de porter une charge (pour une bête de somme)	to become docile, to accept to carry a load (for beasts of burden)
barewa; cil hê barewa ye	hafif nemli	légèrement humide, pas encore sec	slightly damp, not yet dry
barewa kirin	nemlendirmek	humidifie	dampened
barê xwe danîn, ji hev xelas bûn, raketin, razan	doğurmak, doğum yapmak	accoucher, délivrer (un bébé)	to go into labour, to deliver (a baby)
hêwî, hêmî	nemli, rütübetli	humide	damp
hêwî (hêmî) kirin	nemlendirmek	humidifier	to dampen
titûn hêwî kirin	tütünü nemlendirmek	humidifier le tabac	dampen the tobacco
barûtk: qutbarût, barîtka qut	bir cins bıldırcın	une variété de caille	a variety of quail
qitik	bıldırcın	caille	quail
kewçîr	kır keklik	perdrix grise	grey partridge
kewa gozel	kızıl keklik	perdrix rouge	red partridge
bastêq	pestil		
başewal, başewala: bê derpê (başewal gerîn)	donsuz, çıplak	nu, sans culotte	naked, without pants
bavik	boy	lignée	lineage
bawesîr	basur	hemorroïdes	haemoroids
bawî	romatizmalı	qui a des rhumatismes	s.o. who has rhumatism
bawişk, bawîşk, bawuşk	esneme	baillement	yawnings
bawişk hatin, bawişkîn (bibawişke)	esnemek	bailler	to yawn
bazargerm	pazarlığı kızıştıran	qui fait monter les enchères ou le marchangage	to bid up in an auction or negotiation
bazar germ kirin	pazarlığı kızıştırmak	faire monter les enchères	to bid up in an auction
bazarxweş	anlaşmacı, uzlaşmacı, pazarlıkta yumuşak davranan	conciliant, qui est d'un commerce agréable	conciliatory, s.o. with whom it is easy to do business
bazarhişk	pazarlığı sert olan, uzlaşmaya yatkın olmayan	inconciliant, qui est d'un commerce désagréable	unconciliatory, s.o. with whom it is difficult to do business
bazarqelp	pazarlıkta dürüst davranmayan	qui est malhonnête dans le commerce	who is dishonest in business
bazdan; reqs, dîlan	dans, oyun	danse	dance
bazên; pazên	pazen	flanelle de coton	flanellette
bêxwê: tamsar (mirovekî bêxwê)	tatsız	insipide	tasteless
neranê bastêq, bêçikê bastêq	üzüm şiresine batırılarak yapılan koç şeklindeki pestil	friandise en forme de bélier fabriquée à partir de raisiné	a sweet shaped like a ram made of grape juice and candied fruit
belalûk: palûk	siğil	verrue	wart
belek	beyaz lekeli bir renk karışımı	mélange du blanc et d'une autre couleur, bariolé, tacheté de blanc	a motley of white and another colour with white dots
reşbelek	beyaz lekeli siyah	noir tacheté de blanc	black with white dots
bozbelek	beyaz lekeli gri	gris tacheté de blanc	grey with white dots
sorbelek	beyaz lekeli kırmızı	rouge tacheté de blanc	red with white dots
belekî, nf.	toprağı yer yer örten kar perçaları	plaques de neige qui subsistent	a snow flake that remains unmelted
belekî	iki renkli bir kilim	sorte de kilim ou de feutre bicolore	a sort of felted carpet in two colours
belîk: xuyayî	seçkin, tanınan	distingué, remarqué	distinguished, notable
belîk bûyîn	seçkin olmak	se distinguer, être vu	to be distinguished, well known
belot bûyîn	domalmak	s'incliner jusqu'à ce que le trône forme un angle droit avec les membres inférieurs	to bow low
belotanî	domalma, domalış	inclinaison du buste	to unbend slightly
berqoqanî, berqoqî, sernişîv, serserkî	amuda kalkma, başaşağı durma	sur la tête	on the head
xwe borqoqanî kirin	amuda kalkmak	se tenir sur les mains, la tête en bas	to stand on one's hands, head downwards
belsek, çilpo, çirpo, miftexwer	otlakçı, parazit, beleşçi	pique-assiette, parasite	sponger, parasite
bêmirês ; bêmirêz, bêmerêz, şerpûl	1) sevimsiz, antipatik; 2) düzensiz, pasaklı	antipathique ; 2) désordonné, bordélique	1) unpleasant; 2) untidy, chaotic
çikûm: kirasê reş yê keşeyan	1) rahip kıyafeti; 2) kılık kıyafet, tip	1) soutane ; 2) tenue vestimentaire, type	1) cassock; 2) specific type of clothing
çaxûbeng: çaxûbenga wî ye	1) delikanlılık çağı; 2) altun çağı	1) pleine jeunesse ; 2) âge d'or, apogée du pouvoir	1) the height of youth; 2) heyday
benikê fistoqî	kapana kapanma	pris au piège	caught in a trap
benikê fistoqî lê çêbûn	kapana kapanmak	être pris au piège	to be caught in a trap
beran, nf: lema bijarte	seçkin, verimli	cépage productif	high yielding grape
beranek, beranî, girdik, meznîk, spîkuj, beranok	baş parmak	index	index
berberî hev kirin	denkleştirmek	équilibrer, balancer	to balance
berberojk, bertavk, berberoşk, berroj	güneşlenilen yer, ilk bahara doğru çıkılıp güneşlenilen yer	endroit ensoleillé où vers le début du printemps on prend le soleil	a sunny spot where people lie in the sun in spring
nizar, dibûr, zimag, kerresî	güneş görmeyen yamaç	versant ne recevant pas le soleil ubac	shady side of mountain

serçavîka êgir	ateşi tutuşturmada kulanılan kuru ot	brindilles ou herbes sèches utilisées pour allumer le feu	twigs or dried grass used for lighting fires
berçavîk, çavî: serçavîkgeh	ateşi tutuşturmak için kullanılan şeylerin konduğu ocak bölümü	partie de l'âtre ou de la cheminée où l'on dispose les brindilles destinées à allumer le feu	part of the hearth where the twigs for fire-lighting are stored
berdaw: hiriya ber dawê pez	koyunun kuyruk çevresindeki yünü, değersiz yün	laine couvrant la queue du mouton, laine de pauvre qualité	the wool that covers a sheep's tail, poor quality wool
berder kirin	sızdırmak, duyurmak	donner à connaître, laisser entendre	let something be known or understood
bi (li) ber guh xistin	çıtlamak, çıtlatmak	donner à entendre, mettre la puce à l'oreille	to let something be understood, to give s.o. a clue
berdîwarkî, berdolabî, berdolavî: peyvên pûç û vala	boş asılsız sözler	bavardage, propos sans fondement	gossip, unfounded remarks
berdolabî, nf.	kadınların çalışırken, özellikle dokuma dolabı çevirirken söyledikleri ezgiler	chants des femmes notamment devant le rouet	songs sung by women, especially when spinning
berpax kirin, pelîxandin	mahvetmek, fena halde ezmek	infliger une lourde défaite, écraser	to inflict a heavy or crushing defeat,
berêv, berêvk, beravk, sabûna heliyayî, sabûna bikarhatî	kullanılmış sabun	savon déjà utilisé	soap that has already been used

Peyvên stranên folklorî

Amadekar : M. Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
îsal: ev sale, ev sal	bu sene, bu yıl	cette année	this year
mexsed, meqsed: mebest, niyaz	niyet	intention	intention
bişkuvîn (bibişkuve)	açılmak, açmak	s'ouvrir, s'épanouir	to blossom out
hasil bûn	1) gerçekleşmek; 2) baş göstermek, peyda olmak	1) s'accomplir, se réaliser ; 2) se produire, apparaître	1) to accomplish, to achieve; 2) to appear
hasilkirin	gerçekleşme	accomplissement, réalisation	accomplishment
hatin ber hasilkirinê	gerçekleşmek üzere olmak	être sur le point de se réaliser	to be about to achieve
fetlîn, fetilîn	dönmek	revenir, retourner, v.i.	to come back, to return (vrb. intr.)
fetilandin (bifetilîne)	döndürmek	tourner, retourner, v.t., faire un retour	to turn, to turn back (vrb. tr)
tembî, temî, tembih, teminî: qewitî	1) tembih; 2) sipariş	1) recommandation ; 2) commande	1) recommendation; 2) an order
çeng: mist	avuç	poignée	fist
tim: timî, tim û daîm, daîma	her zaman, daima	toujours	always
mîrpenc: mîrê pênc hezaran	beş bin kişilik askeri gücün kumandanı	commandant d'une force de 5000 soldats	regimental commander, commander
mîrxan: mîrê mîran	beylerbeyi, emirler emiri, emir al-umera	l'émir supérieur, seigneur des seigneurs	a senior emir, lord of lords
eşqiya	eşkiya, kanun kaçağı	bandit, hors la loi	bandit, outlaw
şad û şûd: şahid û şihûd	tanıklar, şahitler	témoins	witnesses
hêç	1) çiftleşme zamanında azgınlaşan (deve, camuş); 2) azgın	1) (chameau, buffle) en rut ; 2) furieux en furie, qui voit rouge, hors de contrôle	1) rutting camel or buffalo; 2) furious, enraged, seeing red, out of control
gamêşê hêç, hêç bûn	azmak	être furieux, péter les plombs	to be furious, to blow one's top
hêç kirin	azdırmak	rendre furieux, mettre hors de soi	infuriate, drive s.o. crazy
tevgerîn (tevbigere!)	hareket etmek, kımıldamak, tepremek	bouger, se mouvoir	to move,
hêsîr, êsîr, êxsîr, yexsîr: dîl	1) esir; 2) yoksul, perişan	1) prisonnier, captif ; 2) pauvre, malheureux	1) prisoner, captive; 2) poor, unfortunate
çaryar: çar yarên Pêxember, çar xelîfe	dört halife	les quatre premiers califes de l'islam	Islam's first four Califs
sond, sûnd	yemin, ant	sermon	oath
sond xwarin	yemin etmek, ant içmek	jurer, prêter serment, s'engager	to swear an oath, to vow
dîn, dêhn	deli	fou, folle	crazy
çê: qenc, baş	iyi, değerli, seçkin	bon, bien	good, well
mêrê çê	iyi, seçkin ve yiğıt erkek	homme brave et chevaleresque, honnête homme	a brave and chivalrous man, an honest man
çêyîtî: qencî, çêyî	iyilik	bonté	goodness
lavekarî	yakarış	supplication	entreaty
pakêta fişekan:: xeşaba fişekan	bıs fişeklik deste	chargeur de cinq cartouches de fusils	a five cartridge magazine
xas	hakiki, standart	véritable, de qualité, de bonne facture	genuine, good quality, well made
qelp	sahte	faux, contrefait, truqué	false, forged
qelp derketin	sahte çıkmak	s'avérer faux	found to be false
qelpî	sahtelik	le fait d'être faux, contrefaçon	the fact of being false
nav di xwe dan	övünmek, kendi kendisini cesaretlendirmek	se vanter, s'exhorter, s'exciter, se donner du courage	to boast, to stir oneself up, to screw up one's courage
halhel kirin	saldırıya geçmek	sonner le halali	sound the death (at the end of a hunt)
hêl, nt	kale (oyunlarda)	but	goal, aim
xîret	gayret	effort en vue de s'opposer à toute agression contre des valeurs sacrées (de solidarité familiale, d'honneur)	an effort to oppose any attack on sacred values (family solidarity, honour)
xîret kirin, xîret nîşandan	gayret etmek, gayret göstermek	faire preuve d'effort et de courage	
nefî'am, nf	toplu sürgün	déportation de masse	mass deportation
nefî'am lê rakirin	topluca sürgün etmek	déporter	to deport, to move
sîtavî: talde, sitare	sütre, barınak	abri	shelter
sîwan, nf	güneşlik şemsiye	1) parasol, ombrelle ; 2) halo, aura, (halo de la lune)	1) an umbrella, 2) a halo, aura (eg. of the moon)
sîtav, nf	suda oluşan görünüm, suda yansıma	reflet dans l'eau	reflection in water
teketek: tekatek, tek û tûk	tek tük	quelques uns, certains	some
dû ji kozika te hilnayê	barınağından duman çıkmıyor, ateş etmiyorsun	(litt.) ton abri reste sans fumée, il n'y a pas de tir, pas de combat ou de mouvement dans ton abri	(litt.) may your home remain without smoke, there is no firing, no fighting in your home
çiriyan: çirîn	yırtılmak	se déchirer, se rompre	tear apart, break off
şewqe	şapka	chapeau	hat
hêla bûn	devrilmek	rouler, rouler par terre	to roll, to roll on the ground
nav pê ketin	adı çıkmak, ünlenmek	devenir célèbre, avoir une réputation	to become famous, to have a reputation
nav pê xistin	adını çıkararak mimlendirmek	rendre célèbre, faire la réputation	make famous, build up a reputation
gurê sebatê	azgın kurt, aç kurt	loup affamé, loup féroce	a starving wolf, a ferocious wolf
birreka çiyê	dağ ile ovanın buluştuğu yer	géog. endroit où se rejoignent la plaine et la montagne	geo: the foot hills, boundary between plains and mountains
himbêz, hembêz, hemêz	bağır, sine, kucak	sein, giron	bosom, lap
kirin himbêza xwe	bağırına basmak, kucaklamak	serrer contre son sein, étreindre	embrace, hug
cindî	yiğit, asker	brave, soldat	a brave man, a soldier

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
paşopê li kerê kirin, berevajî li kerê siwar kirin, paşopêş lê kirin, lê kirin xewn (a qazî), şaş û maş kirin	1) eşeğe ters bindirmek; 2) rezil etmek	1) déboussoler, désorienter ; 2) stigmatiser, mettre au pilon	1) disorient; 2) to pillory so
paşpûk bûyîn		être à la dérive	to drift, to be adrift
paşsitûyê xwe xurandin, patîka xwe xurandin, çema stuyê xwe xurandin	ensesini kaşımak	rentrer bredouille	return empty handed
palê pûş bûyîn / bûn palê pûş	boşuna kürek sallamak, verimsiz iş yapmak		
parsûqalindî, parsûstûrî	1) inat; 2) mağruriyet, kibir	entêtement, arrogance	stubornness, arrogance
parsûqalindî kirin	1) kibırlenmek, kabullenmemek	daigner, consentir	to deign, to grant
patilestûrî bûyîn	ensesi kalın olmak	être inflexible, ne pas courber l'échine	to be inflexible, to refuse to submit
pê li cihê şil nekirin	yaş tahtaya basmamak	agir avec prudence	to act prudently
pê li kerpîçan kirin	pot kırmak, uygunsuz iş yapmak, naneyi yermek	faire une gaffe, gaffer	to make a blunder, to blunder
pê li hêkan kirin	aşırı ihtiyatlı davranmak	marcher sur les œufs	walk very carefully
panga wî rast nebûn	iki yakası bir araya gelmenmek, işi tüm çabasına rağmen düze çıkaramamak	ne pas parvenir à joindre les deux bouts, tirer le diable par la queue	to be unable to make two ends meet
perçên wan li hevdû nehatin: hesinê wan li hev nekirin	uyum sağlıyamamak, anlaşamamak	être d'humeur incompatible, ne pas arriver à s'entendre	to be imcompatible, to be unable to get on together
perda rû qetandin; ava rû qetandin, heya birin	utandırmak, mahcup etmek	faire honte, confondre	to shame
perîk ketin avê	yelkenleri suya indirmek	rabattre ses prétentions, devenir plus humble	to lower one's sights, to become more modest
perîk şîn bûyîn	palazlanmak	s'engraisser, prospérer	to prosper
pertav sist bûyîn	eli ayağı boşalmak, tutmamak	avoir les jambes qui flagellent, perdre ses moyens	to have trembling legs,
pêtî di ezmanan re derketin	ayyuka çıkmak	devenir très notoire	to become notorious
peyv daqurtandin, gotin daqurtandin	lafı kendine yedirmek	ne pas réagir à des propos offensants	to ignore offensive
peyv xwarin, soz xwarin	sözünde durmamak	ne pas tenir parole	not to keep oneÈs word
peyv peyvê vedike, gotin gotinê vedike, sohbet sohbetê dikêşe	laf lafı açar	un sujet évoque un autre	one topic leads to another
peyva wî pere kirin; gotina wî pere kirin	sözü para etmek	avoir de l'autorité, avoir une parole qui compte	to have auothority, to be s.o. whose word counts
pif kirin ewran, pif kirin bin ewran	kendini dev aynasında görmek	être très présomptueux, avoir la grosse tête	to be presumptuous, to be big headed
pişt li tahtê bûyîn	sırtı pek olmak	avoir des arrières solides	to have solid backing
pişta xwe dan yekî: ji yekî xeyidîn	sırtını dönmek, sırt çevirmek, yüz sevirmek	tourner le dos à qqn, ignorer qqn	to turn one's back on s.o.
pişt li têra (şêla) kayê bûyîn	güçsüz olmak, sırtı pek olmamak	avoir des arrières sûre	to be sure of ones backing, of a way out
pişta xwe bi hev girê dan	birbirine güvenmek	se faire confiance, se fier l'un à l'autre	to trust one another
pişta hev girtin	birbirine destek olmak, biribirine sahip çıkmak ya da sırt çıkmak	s'accorder un soutien mutuel, se soutenir réciproquement	to support one another
pişta xwe ji yekî re vekirin, sînga xwe ji yekî re vekirin	birine artık hüsunet duymamak	être désarmé devant qqn, renouer animosité	to be disarmed before s.o., to renew hostilities
pişt sist bûn	çişini tutamamak, altını ıslatmak	être incontinent	to be incontinent, unrestrained, debauched
pişt sar bûn	desteği olmamak, arkası olmamak	être sans soutien, être seul	to be without support, to be alone
pişt lê şkandin / şkênandin	1) belini kırmak; 2) üstesinden gelmek	1) briser les reins de... ; 2) faire le gros d'un travail	1) to break s.o. 2) to do a back-breaking job
pişt hatin / vala bûn	beli gelmek, boşalmak	éjaculer	to ejaculate
pişt qels bûn	1) günsüz olmak; 2) iktidarsız olmak	1) être faible; 2) être impuissant, impotent	1)to be weak, 2) to be powerless, impotent
pişt pê ve nemayîn	takatten düşmek, takatsiz kalmak, hali kalmamak	être épuisé, être à bout de force	to be exhausted, on one's last legs
pişta xwe rast kirin	belini doğrultmak, durumunu düzeltmek	redresser sa situation, reprendre le dessus	to regain control of one's situation, to come out on top
pişta yekî li erdê xistin; zora yekî birin	sırtını yere getirmek	mettre qqn à terre, vaincre	beat s.o. down, to win
piştrast bûn	emin olmak	être sûr, faire confiance	to be reliable, to give confidence
pişta wî li erdê ranabe	daima yenik düşen, sürekli kaybeden	être toujours perdan, être toujours à terre	to be a loser,
pişta wê ji erdê ranabe		être dévergondée, être une traînée, être une marie-couche-toi là	to be shameless, a tart
pişta xwe dan kulînê: xwe xistin stûyê yekî	bir kızın bir eve kendisini gelin olarak ferzetmesi, gidip o evde oturması	se dit d'une fille qui s'installe chez qqn pour le forcer à l'épouser	description applied to a girl who goes to live with s.o. to force him to marry her
jê piştkul bûn	birine güvenemek, birinden emin olmamak	ne pas être sûr de qqn, ne pas se fier à qqn.	not to trust s.o., not to rely on s.o.
pirêze nepaqij: ava wî şolî bûn	sicili temiz olmamak	avoir un passé douteux, avoir des antécédents douteux	have a shady past,
pîvaz li ser dilê yekî hûr kirin	yaraya tuz biber ekmek	remuer le couteau dans une plaie, raviver une blessure	to turn the knife in the wound, to reopen old wounds
pîvazên mişarekê bûyîn / dizê neqebekê bûn, berxê kozekê bûn	aynı türden olmak	être de la même engeance	to be the same sort of scum,
pizika (pizirka) ser zimanê xelkê bûn, benîştê (qamikê) devê xelkê bûn	elalemin diline düşmek, elalemin dilinde sakız olmak	devenir l'objet de médisances	to become the talk of the town
poz pê nekirin: pê ne qeyîl bûn	bir kız ya da erkeği beğenmemek, sevmemek	ne pas consentir à une femme ou à un homme	not to deign to a woman or a man
pûş di eyarê yekî de kirin	kepaze etmek	humilier qqn, mettre au pilori	to humiliate or pillory s.o.
pûş kufandin	boşuboşuna çaba serfetmek, heybeye kürek sallamak	faire la mouche du coche, s'agiter pour rien	make a lot of fuss about nothing

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Beş 1

Behroz ŞUCAÎ

Avestayî zimanekî hindûewropî girêdayî grûpa îranî ye. Avestayî zimanê Avestayê, ango berhevoka dînî ya Zeretuştra, ku ji danerê vî dînî bû. Wekî zimanê herî kevn ê îranî, avestayî gelek taybetmendiyên hevpar bi zimanên klasîk wekî sanskrît, yûnanî û latînî re dinimîne; taybetmendiyên ku paşê bûn bingehê lêkolînên komparatîv ên zimanên hindûewropî. Li ser dîroka avestayî zaniyariyên ku berdest in sînorkirî ne. Lê di bermayîyên eserên avestayî de mirov dikare du zaraveyên avestayî bibîne. Ev du zarave wekî Gatha, yan avestayîya kevnar û zaraveyê klasîk, yan avestayîya ciwan têne naskirin. Piraniya eserên avestayî bi zaraveyê ciwan hatiye nivîsandin. Zaraveyê Gathayê zimanê Zerethuştra û bawermendên wî bû.

Avestayî bi tradîsyona vegotinê dev bi dev ji aliyê muxan û bawermendê zerethuştî ve hatiye parastin heta ku derûdora 1000 p.z. bi ortografiya aramî hate nivîsandin. Dîroka zaraveyê kevn vedigere 1000 b.z û yê ciwan vedigere 500 berî zayînê. Di çarçoveya grûpa îranî de avestayî di asta kevnar de ye. Herçend ku avestayî gelek xusûsiyetên fonolojîk ên şaxê rojhilatî yê zimanên îranî nîşan dide, dîsa jî pozîsyoneke nîvek li gor dabeşbûna zimanên îranî bi ser grûpa rojava û rojhilat de digire. Lê belê mirov dikare gelek refleksên kurdî di avestayî de bibîne û herçend ku pêşdeçûna fonolojîk û semantîk wan ji hev dûr bixe jî ev nêzîkatî dikare bi hêsanî bihête raber kirin. Peyvên avestayî hemû di ferhenga jêrîn de nehatine nivîsandin, tenê ew gotinên kurdî ku mirovî dikarîbû bi ewleyî di avestayî de bibîne hatine nivîsandin. Herçend di kurdî de gelek guhertinên fonolojîk, semantîk û morfolojîk pêk hatine, lê girêdana wê û avestayî di hemû waran de kêm û zêde dikare bihête peyitandin.

Avesta	**kurdî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
a-cyatey	ne-jiyan	yaşamsız	non vie	not-life
afent	avîn	bol, sulak	abondant, riche en eau	aboundant in water, rich in waters
afrîtey-	aferîn, afirî	yaşasın	bénédiction, bravo	blessing
afrîvene	aferîn	yaşasın	bravo	cheers, bravo
aîrya	arya	arya	arien	Aryan
anguşte	(hin) gust(îl)	parmak	doigt	finger
ap	av	su	eau	water
armaê	aram	sakin, sakince	calme, calmement	quietly
axştey	aştî	baris	paix	peace
az-	az	arzu etmek, dilemek	désirer, aspirer à	to wish, to desire, long for
azate	aza, azat(d)	asil	noble	of noble lineage, noble (born)
bðrðzent	berzend, bilind	yüksek	haut	high ; lofty
bazev	baz, bask	kol	bras	arm, foreleg (of an animal)
beγe	beg	malık, tanrı	seigneur, dieu	lord, god
bege, cp. bexte	bac	pay, bölüm	portion, part	portion, share
bend-/best-	bend, best-	bağlamak	lier, attacher	to bind, fetter, to bind
beoδey-	bon, bêhn,	parfüm	parfum, encense	perfume, sweet scent, incense
beod-	bon, bihn, bêhn, bihîstin	koku, parfüm	odeur, parfum	to perceive, notice, to smell of
ber-	bi-, ber-, bar...	götürmek, taşımak	porter, emporter	to bear, to carry, to bring forth, to take away
berðz, bðrðz-	berz, bilind	yüksek, kalkmak	haut, se lever	to rise, go up, high, exalted, loud
berðzeh	berzahî	yüce dağ	hauteur, montagne	height, mount
berðzen	berzî, bilindahî	yükseklik	hauteur, élévation	height
berðziş	balinc, baliş, balîf, balgî	minder	coussin	stuffed seat, cushion
bev, pres. bu-, bv-; beve-, pass. bûte	bi-, bû-, bûyîn	olmak	être	to be
bexş-	bexş(în), beş	bölmek, dağıtmak	répartir, distribuer	to apportion, distribute, divide, give to
bexte	bext	pay, kısmet	part, lot, chance	to share, allot, what is alloted (luck, fortune)
bexter	bext (dêr)	dağıtıcı	distributeur	distributor, bestower
brater-, braðer-	bra, brader	erkek kardeş	frère	brother
bray-, brîn-	birrîn, brîn	kesmek	couper	to cut off, to hurt
brvet-	brû, brî, birh	kas	sourcil	brow, eyebrow
bûmî	bûm(elerze)	yer, yeryüzü	terre	earth
bûne	bin, binî	alt, dip	fond, fondement	ground, bottom, deep place
buneve	ji bin ve	alttan, dipten	du fond	from the underside
-ça	jî, -îş, iş, -ş	-dende, de	et aussi, plus encore	and, also, as well as, moreover
çeðru.kerene-	çarkenar	dörtköşe	rectangulaire	with four corners, edgers
çeðwer-, çetur	çiyar, çar	dört	quatre	four
çeîtî	çe(nd)	kaç	combien	how many
ceney	jin	kadın, karı	femme, épouse	woman, wife
çeşmen	çehv, çav	göz	œil	eye
çerðmen-	çerm(în)	cild, deri	peau, cuir	skin, leather
çere-	çêrîn	taahüt etmek	s'engager	to be engaged in
çexre-	çerx	çark	roue	wheel
çiða-	ceza, siza, seza	ceza	punition, pénalité	atonement, punishment, penalty
çiðre	çihre, çehre	görünüm, yüz	figure, vision	visible, clear, face, vision
cîre	jîr, zîrek	zeki, çevik	habile, intelligent	swift, quick, intelligent, artful
cîtey	jîn, jîwa-	hayat, yaşan	vie	life
cîvye	jîy-, zindî	canlı	vivant	living, alive
cvan	jîyan	canlı	vivant	living, alive
çvet, çvent	çend	nasıl, ne kadar	comment, combien	how, how far, how long
dðrðz	dîl	prango	fers	fetters
dðuş.meneh	dujmin	düşman	ennemi	hostile, enemy
dðuş.menehye	dujminahî	düşmanlık	hostilité	hostility
da-	d-, da- (dayîn)	vermek	donner	to give, grant, etc.
da-	datîn-, danî-	koymak, yerleştirmek	placer, poser	to place, to create

dar-	-dar	tutmak	tenir	to hold
data	dan, didan, dran	diş	dent	tooth
date	dad (now justice)	hak, yasa	droit, loi	right, law
dauru	dar	agaç	arbre	wood
day	dayik, dê (now mother)	beslemek	nourrir	to nurse, to minister
day, *perf. ptcpl. pass dîte*	(past stem of) dît-	bakmak	regarder	to see, to look at
deϑveh	dat-, (danîn)	kuruçu, yaratıcı	fondateur, créateur	creative, creator
deêna	dîn	din	religion	insight, religion
deêve-	dêw	cin, şeytan	démon, mauvais esprit	name of false gods, demons, devils and evil spirits
deg	dax	yakmak, dağlamak	brûler, marquer	to burn, to scorch
dehyev	dê (now village), dih	köy	village	land, province
derəge	drêj, derg	uzun	long	long
dese	deh, des	on	dix	ten
draceh	drêj	uzun	long	long
draceh	drêjî	uzunluk	longueur	length
draoge	drew, dro, derew	yalan	mensonge	lie
drefşe	drefş, drêş, drûşm, terîş	bayark	drapeau	flag
drûg	drew, dro	aldamatmak, aylan söylemek	mentir, tromper	lie, deceive
dugəder-, deγðer	dot	kız	fille	daughter
duϑ.enghev	dojeh	cehennem	enfer	hell
duϑite	dijwar	güçlük, tehlike	difficulter, danger	difficulty, danger, calamity
dunman	dûman	sis, bulut	brouillard, nuage	mist, cloud
duşmeînyev, dujmeneh	dujmin	düşman	ennemi	enemy, foe
dûre	dûr	uzak	loin	far, afar, distant
dve	du, dudo	iki	deux	two
dvedese	donzde	on iki	douze	twelfth
dver	derî, ber	kapı	porte	door, gate
eðeîrî	jêr	alt, altında	sous, en-dessous	under, below
eðeîrî z me	jêr zevî (zemî)	yeraltı	souterrain	underground
eêsme	êzing	odun	bûche, bois à brûler	firewood, fuel
eêtevent	hinde, ev hinde	o kadar	tant	so much, so many
eêvendese	yanzdeh, yewdes	on bir	onze	eleven
eêzeh	az	dilek, arzy	désir, souhait	desire, wish
ehme	me, em, ême	bize, bizim	à nous, le nôtre	us
eîbîz	bîz, bijîn, bij-	arzu, dilek	souhait, désir	wish, desire
eîpî.ceîtî	jen(-în), jen(din)	vurmak	frapper	to smite
ejey	ejdiha, ejdeha	ejderha	dragon, monstre	dragon, monster
enterə	hundir	içinde, dahil	inclus, sous	within, in, under
entere	hundirî	iç	interne, intérieur	inner, interior
eşte	heşt	sekiz	huit	eight
epaxtere	baxter (bakur)	kuzey	nord	northern
epê	pey	sonra	après	after
epere	para	arka, inkinci	derrière, second	posterior, the second
eperem	para, parave	arka dan, ardisira	derrière, après	behind
epeye	pey	sonra, sonradan	après, plus tard	afterwards ; hereafter
erəcey	erc	değer	digne, qui vaut	worthy
esen	seng(în)	taş	pierre	stone
espe	hesp, esp	at	cheval	horse
est-eve	hestî-	kemikli	qui a un os	having, wearing a bone
eve	ev, eva, eve	şu, o	ceci, lui	that, yonder, he
eveðe	evder, vêdê	ora, orada	là, la-bas	there, thither
eveh	av	su	eau	water
event (evevent)	ev hinde	bu kadar	tant	so much, so many
ewre	ewr	bulut, yağmur	nuage, pluie	cloud, rain, shower of rain
ez (eze)	ajotin	sürmek	conduire	to drive
ezəm	ez	ben	je, me, moi	I, me
geoş	guh (ear), gêçk, guçk	duymak, işitmek	écouter	to hear
gerev	gewre, gir, girs, giran	ağır	lourd	heavy
hunere	huner	sanat	art	skill
îme	eme	o, burası	ici, lui, elle	here, he, she, the
îrîte	rît(in)	bok etmek	déféquer	to shit

Termên komputerê

Newzad Hirorî

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
dengî	ses, işitsel	audio	audio
paşbirk	geri tuşu, geriye döğru sil tuşu	touche de retour	backspace
çapera rengîn	renkli yazıcı	imprimante couleur	colour printer
DVD	DVD	DVD	DVD
çapera hibrî	mürekkep püskürtmeli yazıcı	imprimante à jet d'encre	inkjet printer
çapera lazerê	lazer yazıcı	imprimante laser	laser printer
modem	modem	modem	modem
navberk	ara çubuğu, boşluk çubuğu	barre espace	spacebar
bilindgo	hoparlör	haut-parleur	speaker
kaxeza/ê şefaf	saydam kağıt	papier transparent	transparent paper
vîdeoyî, nf	video, görüntü	vidéo	video

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 35 payîz 2004

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna payîza 2004an

Civîna 34an ya Kurmancî ji 6 ta 12ê kanûna 2004an li Bîskops Arnö dar ket. Beşdarên civînê vê carê jî li ser peyvên dunavî, stranên folklorî, devoka Berrîya Mêrdînê û îdyomên kurdî xebitîn.
Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Xosro Ebdullahî (Salmas), Elîşêr (Wan), Hemîd Kilicaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan) û Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Îdyomên kurdî

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN
Mistefa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
qaşilkê gûzê danegirtin: qalikê (qaşil) gûzê tijî nekirin	fındık kabuğunu doldurmamak	être sans importance, une broutille, une bagatelle	to be trifling, insignificant
qalibê qûnxwaran: 'elo xemxwarê dinê, 'elîyê xemxwar	dert babası, Marko Paşa	personne qui se soucie exagérément des malheurs des autres, un écorché vif	s.o. who is excessively concerned about other people's misfortunes
qalibbetal: ji keran deyn kiriye	erkeklik organı iri olan	qui a des pieds trop grand, hors normes	s.o whose feet are too big,
qapana yekî seqet bûn	dengesiz	être déséquilibré	to be out of balance
qelemşor	kalemşör	gratte-papier, plumitif	pen pusher
qermîçekên wî ne yên van salan e: yê berê ye	görünüşünden daha çok deneyimli olmak	être plus mûr que son apparence	to be more mature than he looks
qermîçekên salên xerab dagirtin: 'ewda xwe vekirin	acısını çıkarmak	se rattraper, s'accorder des compensations pour les peines du passé	to compensate one self for, to take revenge for past misfortune
qirikbiqul	boğazı delik, doymak bilmez	glouton, insatiable	a glutton, insatiable
qirika xwe qelaştin (qetandin): tûk di dev de ziwa bûn	boğaz patlatmak	parler sans se ménager, plaider sans cesse	to speak tirelessly, to argue unceasingly
qirik û gewrî li hev zuha kirin	karşılıklı boşuna çene patlatmak	s'épuiser en parlottes ; se parler jusqu'à l'épuisement	to wear oneself out speaking, to talk till exhausted
qirika wî bê derence bûn: bê der û şîpane bûn / bergîya devê xwe nizanîn	patavatsız olmak, ne dediğini bilmemek	parler à tort et à travers, être impertinent	to talk a lot of rubbish, to be impertinent
bi qîra wî kirî, bi qîr û felqîra wî kirî, bi cehenema wî kirî: cehenema wî	canı cehenneme	qu'il aille au diable ! qu'il aille en enfer	let him go to the devil! , let him go to hell
qorikpehn, mezhebfireh	mezhebi geniş	large d'esprit, dévergondée	broad minded, shameless
qudûm şikestin	dizlerinin bağı çözülmek	avoir les jambes coupées, être interdit de mouvement	to have one's legs amputated, to be unable to walk
qûşqetyayî	imanı gevretilmiş	épuisé, usé jusqu'à la corde, à bout de force	exhausted, worn out, at the end of one's tether
qula ber destan	yolgeçen hanı	marie-couche-toi-là, salope	disposable woman, whore
qumaşê xwe nas kirin	malını tanımak	connaître son affaire	to know one's own business
qûn lê qetîn	anası ağlamak	trimer, peiner, suer sang et eau	to slave away, to sweat blood
qûn lê qetandin	anasını ağlatmak	faire souffrir qqn, faire travailler dur	to make s.o. suffer, to make s.o. work hard
qûn pê ve ranebûn	kıçını kaldıramamak	ne plus pouvoir bouger, avoir le cul cloué au sol	to be unable to move, to be pinned to the ground
qûna hev sax kirin: qûna hev pîvan	birbirini sınamak	se tester, se jauger	to test oneself, to size oneself up,
qûna xwe ji erdê ranekirin	kıçını kıpırdatmamak, götünü yerden kaldırmamak	ne pas bouger son cul, ne pas se dépêcher	not to get a move on, not to hurry
qûna mirîşkê li ser hêka betê danîn	birbirine uymayan işler yapmak	faire des choses incompatibles	to do incompatible things
qûn ya mirîşkê ye hêka betê dike, qûn qûna mirîşkê ye hêkên qazan dike	başından büyük işlere girişmek	avoir des prétensions démesurées, entreprendre des actions dépassant ses capacités	to make excessive claims, to undertake actions beyond one's abilities
qûna xwe şûştin û li ser pûngê danîn	suçlu olduğu halde suçu yokmuş gibi davranmak	se disculper et se donner le beau rôle	to exonerate oneself and show oneself in a good light
qûna xwe ji derpê derxistin	çığırından çıkmak	dépasser la mesure	to go too far, to overstep the mark
qûna yekî dan tavê	ipliğini pazara çıkarmak	dévoiler, révéler les dessous d'une affaire	to reveal or disclose the hidden side of a scandal
qura yekî germ bûn	kendinden emin olmak	être sûr de soi ; avoir les arrières solides	to be sure of oneself, to have solid backing
qurtequrt li qirikê daketin	damağı kurumak	avaler sa salive	to gulp
quzê gur pê re bûn: quzê gur pê ve bûn	çok şanslı olmak	être très chanceux, avoir de la veine	to be very lucky, to be a lucky devil
rabûn ser tapanan	gazaba gelmek, köpürmek	s'emporter, écumer de colère	to get carried away, to foam with rage
rabûn ser zengoyan (rikêban)	atağa geçmek	passer à l'attaque, monter sur ses grands chevaux	to go on the offensive
rê nedan yekî	birine yol vermemek, önünü tıkamak	barrer la route à qqn, empêcher qqn d'agir	to stand in s.o.'s way, to prevent s.o. from acting
reqreq (teqreq) jı gewrîyê hatin	açlıktan nefesi kokmak	crever la dalle, avoir l'estomac creux	to be famished, to have an empty stomach
rovîyê (rêvî) zexel: rovîyê xasûk (qurnaz, fêlbaz, fenek, dekbaz), rovî	kurnaz tilki	renard rusé	sly fox
rişme li serî gerandin	salıvermek	lâcher la bride sur le cou, laisser faire	to unleash
rih li ber tavê spî kirin: rih di aş de spî kirin	sakalı değirmende ağartmak	vieillir sans avoir rien appris	to grow old having learned nothing
riha xwe xistin nav lepan: rihê xwe dan dest	sakalı kaptırmak, sakalı ele vermek	se laisser conduire par le bout du nez, se laisser faire	to allow oneself to be led by the nose
rişkên wî jîr bûn: rişkên wî bişkufîn, rişkên wî bûne spî, mû pê ve hatin	biti kanlanmak	prospérer, s'engraisser, devenir riche	to prosper, to enrich oneself
rêya devê xwe nezanîn: bergîya devê xwe nezanîn, persenga devê xwe nezanîn	patavatsız konuşmak, ne dediğini bilmemek	être impertinent, ne pas savoir ce qu'on dit, ne pas mesurer la portée de ses paroles	to be impertinent, not to realise what one's saying,
roj lê gerîn	şapşallaşmak, güpegündüz yolunu kaybetmek	être désorienté, être paumé, perdre la boussole	to be disoriented, to lose one's head
roj lê hilatin	gün doğmak	se lever (soleil)	to rise (sun)
roj lê teng bûn	sıkıntıya düşmek, dara düşmek	se trouver en difficulté, être en détresse	to find oneself in a jam, to be in dire straits
roj li cîhekî teng lê çûn ava	kötü yakalanmak	être dans une mauvaise passe, être pris au dépourvu	to be going through a bad patch, to be caught off one's guard
'esra teng: mêvan di 'esra teng de hatin	kötü zaman: misafirler kötü zamanda geldiler	mal à propos, les invités sont arrivés au mauvais moment	at the wrong time, the guests arrived at a bad time
roj li nîvro	gün ortası, gün ışığında	milieu de la journée, en plein jour	in the middle of the day, in broad daylight
rûnê ji axê	yerde bulunmuş gibi	obtenu sans effort, gratuit	gained without effort, gratuitously

rûyê min ji te reş	kusuruma bakma, hoşgörünüze sığınıyorum, mahcubum	je suis confus devant toi	I am embarrassed or confused to be in front of you
rûyê min li ber te reş	sana karşı mahcubum	je suis confus envers toi	I am embarrassed or confused, to ward you
rûyê min ji ber te reş e	yaptıklarından ötürü mahcubum	j'ai honte de ce que j'ai fait, je suis confus	I am ashamed of what I did, I am embarrassed
rûreş kirin	rezil etmek, rezil rüsva etmek	confondre, faire honte, ridiculiser	to confound, to shame or ridicule
rû li ber yekî ranebûn: serî li ber yekî ranebûn	yüzü tutmamak	ne pas oser, s'empêcher par pudeur de dire ou faire qqch.	not to dare, to be prevented from saying or doing s.th. by modesty or prudery
saxmirî: mirîyê sax	yaşayan ölü	mort vivant	living death
serbêjing	kalburüstü	distingué, trié sur le volet	distinguished, specially chosen
serdil: delalî, serê biskê	gözbebeği, gözde	chéri, choyé	cherished, pampered
sercêz	1) birinci kalite ; 2) üstün	1) de premier choix, de première qualité ; 2) supérieur	1)first choice, best quality; 2) superior
serderbilind: sivderbilind	konuksever	accueillant, hospitalier	welcoming, hospitable
serî xwarin	başını yemek	être la cause de la perte de qqn	to be the cause of the death of s.o.
serî di avtêzê de kirin	evlenmek için kandırmak	séduire en promettant le mariage	to seduce by promising mariage
serê hespê xwe ragirtin	gemlemek, frenlemek	brider, freiner, contrôler	to rein back, to brake, to control
serî ne li ser tu keviran bûn	evsiz barksız, işsiz güçsüz olmak	être sans feu ni toit	to be without hearth or home
serî lê gerandin	uğraştırmak	enquiquiner, tracasser	to bother, to harass
serî şûştî gulî hûnayî	ununu elemiş eleğini asmış	il n'est pas né de la dernière pluie	he wasn't born yesterday
sergirtî	üstü kapalı	discrètement	discreetly
sergobiçûk	dünyası dar	qui a un horizon borné	narrow minded
serî berdan	dizginleri salıvermek	lâcher la bride	to go all out
serî jê standin	gemi azıya almak	avoir la bride sur le cou	to have a free hand
serî hay ji qûnê tune bûn	başka bir dünyada yaşamak	vivre sur un nuage ; être coupé des réalités	to live on a cloud, to have ones head in the clouds
serî kurr kirin û sûravk lê kirin	bu yetmezmiş gibi bir de ...	de surcroit, comme si cela ne suffisait pas	as if that wasn't enough
serî lê mezin kirin	pohpohlamak, koltuklarını kabartmak	flatter, donner la grosse tête à qqn	to flatter s.o.
serobinî hev bûn	alt üst olmak, allak bullak olmak	être sens dessus dessous, sombrer dans la pagaille	to be all topsy turvy, in a mess

Peyvên dunavî -VIII-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

M

man û neman	ölüm kalım, hayat memat	vie et mort	life and death
mal û 'eyal	çoluk çocuk	femme et enfants, famille	wife and children, family
mal û hal: = hal û mal-	1) varı yoğu; 2) ev bark	1) biens, possession ; 2) foyer, famille	1) property, possessions; 2) home, family
mal û mulk	mal mülk	propriété, biens	property, goods
mar û mişk: = mişk û mar, mar û mûr	kurt - böcek	vermine	vermin
me'd û mirûz :	surat, yüz - surat	visage renfrogné	sullen scowling look
mêr û jin : jin û mêr	1) kadın erkek; 2) karı koca	1) homme et femme ; 2) mari et femme	1) man and woman; 2) husband and wife
mêş û mûrî: mêş û mûr	haşarat	insectes	insects, vermin
mift û belaş : miftî belaş	bedava, beleş	gratuit	free, gratis
mij û dûman	sis duman	brouillard	fog or mist
mij û moran : mij û mor	sis pus	brume	mist or fog
mirî û zindî	ölü - diri	mort-vivant	living death
mişk û pisîk: wek mişk û pisîkê li benda hev in	kedinin fare ile oynaması gibi	jouer au chat et à la souris	playing cat and mouse
mîr û gizîr	paşa ve yaveri	le prince et l'intendant	the prince and the steward
morî û mircan	inci – mercan türü takı	parure de perles et de corail	pearl and coral jewellery

N

nan û av: mêvanê xwe bi nan û av kirin	1) misafirini ağırlamak, 2) zaruret	1) faire honneur à ses invités ; 2) nécessité	1) to treat with mark of respect and distinction; 2) requirement, necessity
nav û deng: = nav û bang	şan şöhret	renom, réputation	fame, reputation
nav û nîşan	ad san, anlı şanlı	renommmée	name and fame
nav û namûs	şan şeref	nom et honneur	fame and honour
naz û gaz	naz ve sitem	caprices et reproches	tantrums and reproaches
naz û nûz	nazlanma	minauderie, coquetterie, manières	airs and graces
naz û tîz: bi naz û tîzan ez kal û pîr kirim	nazlarıyla beni kocattı :	elle m'a fait vieux par ses manières et coquetteries	she\s put years on me with her mannerisms and coquetry
nav û nûç = nav û nûçik: nav û nûçik lê kirin	adını kötüye çıkarmak	dénigrer, diffamer	to denigrate, to defame
nêr û mê	1) ikiyüzlü; 2) çıtçıt	1) hypocrite ; fermoir à pression	1) two faced, hypocritical; 2) snap fastener

P

pak û paqij	tertemiz	propret, tout propre	spick and span, very clean
pak û pîs : pak û xerab, qenc û xerab	1) iyi kötü; 2) iyiler kötüler	1) convenable ; 2) les bons et les mauvais	1) adapted to its purpose, suitable; 2) the good and the bad
pal û pişt	arka, destek	support, appui	support and help, backup
per û bask	1) kol kanat; 2) varlık nedeni	1) ailes ; 2) raison d'être	1) wings ; 2) reason for being
pere û pol, pol û pere, pere û pûl, pûl û pere	para pul	argent, monnaie	money, change
pez û şivan	güden ve güdülen	pasteur et ouailles	sheperd with his flock
pê û par : pêpar (bila pê û parê bûkê, pê û parê xêrê be), qedem, ling	ayak (ayağı uğurlu olsun)	pas (que les pas de la mariée apportent bonne chance)	steps (may the bride's steps bring good luck)
paş û pêş, pêş û paş, ber û paş : paş û pêşê xwe ji hev nas nake	ön ve arka, sağını solunu ayırt etmeme	devant et derrière ; ne pas distinger la gauche de la droite, être sans discernement	front and back, not to distinguish the right hand from the left one
piçûk û mezin, biçûk û mezin, kiçik û mezin, hûr û gir, çûk û gir	büyük küçük, irili ufaklı	petits et grands, petits et gros	big and little, great and small
pirtî û palas	pırtıpalaz	biens sans valeur	valueless belongings
pis û pismam	kan akrabalışı	parentèle de sang	consanguinity
pîr û pergal	düzen, tertip	ordre	order
pîr û kal, kal û pîr	yaşlı, yaşlı başlı	personnes âgées	aged people,
pîr û pal, kal û kût	koca, kocamış	décrépits, vieux	decrepit old
por û bisk : Em bûne por û bisk	ayrılamaz	(devenir) inséparable	(to be) inseparable
pol û poşman, por û poşman, kor û perişan	pişman	repenti, plein de remords	repentant, remorse ful
pol û pot, pel û pot, pilî û pirtî :	pılıpırtı	vieilleries, fripes	Out of date or second hand clothes

Q

qal û bal, qal û behs	konuşulan	objet de conversation	subject of conversation
qal û qîl : qîl û qal: 1) qal û qîl tê de nîne; 2) me daweta xwe bê qîl û qal (qal û qût) kir	1) bunda şüphe yok; 2) düğünümüzü kazasız belasız yaptık	controverse ; 1) il n'y a pas matière à controverse ; 2) nous avons célébré nos noces sans incident	controversy; 1) there is no grounds for controversy; 2) our wedding went off without a hitch
qayîş û berberî	rekabet, çekişme	rivalité	rivalry
qeda û bela	kaza bela	accident, calamité	accident, calamity
qeder û qismet	kader kısmet	destin, sort	destiny, fate
qedr û qîmet	kadir kiymet	valeur, considération	value, respect
qewl û qirar	söz ve karar	promesse, engagement	promise, commitment
qewl û soz	söz	promesse	promise, undertaking
qirar û qesem	ahd	serment	oath
qîr û qetran : qîr û zift	1) yapışıp kalma; 2) kapkara, simsiyah	1) collant, gluants ; 2) tout noir	1) tights 2) black and sticky (or skin tight)

R

rabûn û rûniştin	1) örf adet; 2) davranış	1) coutume ; 2) conduite, attitude	1) custom; 2) behaviour
rast û çep : çep û rast; çep û rastê xwe nas nake	1) rastgele; 2) her bir yana ; sağını solunu bilmeme	1) à tort et à travers, au hasard ; 2) à tous vents	1) haphazard, at random; 2) in all directions
rast û durist	doğru dürüst, dürüst	honnête, droit, correct	honest, straight, just
rav û nêçîr	av	chasse	hunt
reng û rû	bet - beniz	teint, visage	complexion, face
req û rût	kupkuru,	tout sec	bone dry
reş û belek	alaca	pie, bariolé	pied, many-coloured
reş û spî : reş û spî ji hev dernaxe	akla karayı seçememe	ne pas savoir distinguer le bien (le blanc) du mal (du noir)	unable to tell good (white) from evil (black)
reş û şîn : reş û mor : 2) em di ber de reş û şîn bûn mêrik qebûl nekir	1) morartı; 2) tüm çabalarımıza rağmen adam kabul etmedi	1) bleu, hématome ; 2) en dépit de nos efforts il n'a pas accepté	1) bruise; 2) despite our efforts he would not accept
reş û tarî	kapkara	tout noir	all black
rez û pez, dewleta bi lez	hayır ve bereket, bağ ve koyun sürüsü, çabuk zenginlik getirir	vignoble et ovins, (fig.) prospérité rapide ; (vignoble et ovins apportent vite la fortune)	vines and sheep (fig), quick prosperity; (grapevines and sheep quickly bring wealth)
rê û dirb	çare	remède, solution	remedy, solution
rê û rizm : rê û resm	örf adet	coutume	custom
rê û rêwan : rê û rêwanî tê de tune bû	1) olanak; 2) yer yoktu, boş yer yoktu	1) moyen, possibilité ; 2) il n'y avait aucun moyen	1) means, the possibility; 2) there was no way
rê û rêçik	yol yordam, usul	procédé, manière de faire	process, manner of doing s.th
rêk û pêk	düzenli	en bon ordre, bien ordonné, en règle	in good order, correct
rih û simbêl	saç sakal	barbe et moustache	beard and moustache
ruh û can	içten, samimi,	sincère	sincere
rû û rûçik	yüz, surat	visage	face
rûs û tazî, rût û tazî	çulsuz, çırılçıplak	nu, dénudé, tout nu	naked, bare
rût û tût	meteliksiz	sans le sou	penniless

Peyvên di stranan de

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Simaîl axa (Simko)			
neman	kalmamak, ölmek	mourir, disparaître	to die,
text û pa	taht ve saltanat	trône	throne
tofan	tufan	déluge	flood
germ	sıcak	chaud	warm
xweşkêş	1) bir tür uzun namlulu silah; 2) hafifmakineli tüfek	1) variété de fusil à long canon ; 2) mitraillette	1) a kind of long barrelled gun; 2) a sub-machine gun
kêş : kêşa tifingê	atış menzili	portée (d'un fusil)	range (of a gun)
esker kişîn	asker yığmak	progression des troupes	advance of troops
esker kişandin	asker sevk etmek, asker yığmak	masser ses troupes	mass one's troops
xam: hespan dixin xamê	torlak	non dressé	untrained, greenhorn
edilîn	düzelmek, derli toplu hale gelmek	s'améliorer	to be improved
edilandin	düzeltmek, derli toplu hale getirmek,	améliorer, mettre en bon état	to improve, to put into good order
engirîn: enirîn, erinîn, 'ingirîn	kızmak, inatlaşmak, inat etmek	s'entêter	to be stubborn
dûman	duman	fumée	smoke
şidandin	sıkıştırmak	serrer, resserrer, tendre	to tighten, to tense
Bişarê axê			
kulîlk	çiçek, kır çiçeği	fleur	flower
xwegirtî	sığinmiş kişi	dépendant, sujet, assujeti, inféodé	a subject, dependent, vassal
deranîn	çıkarmak	sortir, extraire	to take out, to extract,
kenîn: kenîyan	gülmek	rire	laugh
dest hilanîn: dest hildan, lep hilanîn	karşı gelmek, cesaret etmek, direnmek, el kaldırmak	lever la main, s'opposer, confronter	to oppose, to confront
fîdayî	kısa mavzer	fusil Mauser à canon court	a short barrelled Mauser rifle
teresbav	teres oğlu	cocu, souteneur	cuckold, pimp
cendek: term, laş, cesed	ceset	cadavre	corpse
bi darê zorê	cebren, cebri, kaba kuvvetle	de force, par la contrainte	under compulsion
mijûlayî: mijûlahî, xeberdan, peyivîn: axaftin, şexalî,	bahis konusu, sohbet, konuşma	causerie, conversation	a chat, a conversation
mijûl bûn: xeberdan, peyivîn, şexilîn, axaftin, qezî (qise) kirin	konuşmak	parler, converser	to talk, to converse
carê: carina	bazen	parfois	sometimes
henek: yarî, yarenî, laqirdî	şaka	plaisanterie, blague	a joke, a trick
henekên xwe pê kirin: qerfê (tinazê) xwe pê kirin	biriyle alay etmek, dalga geçmek	se moquer de qqn, railler	to mock s.o., to jeer
tek: tekane, bêhevta	biricik, yegane, eşsiz	unique, sans pareil	unique, unparalleled
temaşe	bakma, seyretme	observation	observation
temaşe kirin	bakmak, seyretmek	regarder, observation	to look, to observe
roj li nîvro	günortası	midi, milieu de la journée	midday
qeşmer	soytarı	bouffon, clown	buffoon, clown
kuştî	maktul, öldürülmüş, ölü	tué, assassiné	killed, assassinated
teneke	teneke	fer-blanc	tinplate
raxistin	1) sermek, döşemek; 2) dayayıp döşemek	1) étendre ; 2) meubler	1) to spread or stretch out; 2) to furnish
hez kirin: hiz kirin, hej kirin	sevmek, gönül vermek, hoşlanmak,	aimer, s'éprendre	to love, to be in love
hezkirin: hizkirin, hejkirin	sevme, gönülverme, hoşlanma	amour	love,
zehf: zaf	çok, fazla	beaucoup, très	very much, very
xwastin	istemek, arzu etmek, talep etmek, dilemek	demander, désirer, avoir envie de	to ask for, to desire or want
teyrê narî	anka kuşu	phénix	phoenix
parî parî: tike tike, kerr kerr	pare pare	en pièces, en petits morceaux, par morceaux	in pieces, in little pieces
sîngsipî	göğüsü beyaz tenli	poitrine blanche	a white breast
pel: pelete, pelte	1) yaprak; 2) küme; 3) parça; 4) sarma, sarma yemeği; 5) kuş sürüsü	1) feuille ; 2) groupement ; 3) morceau ; 4) feuille de vigne ; 5) nuée d'oiseaux	1) leaf; 2) grouping; 3) a piece; 4) vine leaf; 5) a flock of birds
pel: pal, pelê keviran	tek elle atılabilen taş	grosse pierre qu'on peut jeter d'une main	a large stone that can be thrown with one hand
pelek berf: pelebefir, şelek berf	kar parçası	poignée de neige, boule de neige	a handful of snow, a snowball
berf: befir	kar	neige	snow
firîn	1) uçmak; 2) uçma, uçuş	1) voler, s'envoler ; 2 vol envol	1) to fly, to fly away; 2) a fight
quling	turna	grue	a crane
ref	kuş sürüsü	nuée (d'oiseaux)	cloud (of birds), a flock
perbelek	alaca kanatlı (kuş)	aux ailes bariolées	many coloured wings
sîmir: teyrê sîmir	simürg	un oiseau mytique	name of a mythical bird
birrîn	kesmek, biçmek	couper, trancher	to cut, to slice
cozan: cûzan, gûzan, gozan, gwîzan	ustura	rasoir mécanique	razor
belkî: dibe ku, heye ku	belki	peut-être	perhaps
bezîn: avêtin 1) bila êşa canê te li canê min bibeze; 2) tevzek êş li didanê min ket û di hemû serê min de bezîya	sirayet etmek, geçmek; 1) varsın ağrın bana geçsin; 2) dişlerime bir sızı girdi ve tüm başıma sirayet etti	contaminer, se transmettre ; 1) que ton mal parcourre aussi mon corps 2) j'ai eu un accès de mal de dent et le mal s'est transmis à toute ma tête	to contaminate, to pass on; 1) may your illness pass on my body too; 2) I had a toothache and the pain has passed on to my whole head

sorgevez: algevez	kan kırmızısı	rouge de sang	bloody red
ay: ayîk, ayn, ah : ah, Xwedê ayîkê min ji te re nehêle	ah, Allah ahımı sana bırakmasın	soupir, cri de douleur, que Dieu ne te laisse pas sans punition pour les souffrances que tu m'as causées	a groan, a cry of pain; may God not spare you any punishments for the pains you have caused me
fîzar: feryad	feryat	cri, appel à l'aide	cry, cry for help
tavesî	gölge	ombre	shadow

Devokê berrîya Mêrdînê - III

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
berfdimsk: berfedims, berfdims, difsûberf, berfemot, berfamotik	kara pekmez karıştırılarak yenen bir tatlı, kar helvası	sorbet fait avec de la neige blanche et du raisiné	a sorbet made with white snow and syrup
dims: mot, doşav, difs	pekmez	raisiné, jus de raisin bouilli	grape juice boited to a heavy syrup
berfxurk: berfexûzî	taneleri çok küçük ve yuvarlak olan kar	neige fine	fine snow
bergî	ön	devant	before, in front
bergî lê girtin	önlemek	prendre le devant, prévenir	to make the first move, to prevent
bergî lê birin: bergîya yekî çûyîn, çûn pêrgîya yekî: çûn pêşîya yekî, çûn pêşera yekî	önüne geçmek, birini karşılamak, karşılamaya gitmek	aller au devant de qqn, accueillir	to go before s.o., to welcome
bêrî kirin: anîn bêrîyê :	sürüyü sağıma götürmek	conduire les brebis à la traite	to lead ewes to be milked
berik, heshesûk: latînî: lycium arabicum,			boxthorn
bêrîya yekî kirin: bîrîya (bîr, bêhrî, xerîbî) yekî kirin	özlemek	avoir la nostalgie de, s'ennuyer de	to long for, to yearn for
berkabik: berkavk, bervînek:	işçilerin dizlerine bağladıkları deriden yapılmış önlük	jambière de cuir	leather gaiters
berkaş	yokuşun başlangıcı	début d'une pente ascendante	the beginning of on upward slope
berkurk: çîldank, dengik, qelpeçîçik	taşlık, kursak	gésier	gizzard
bermalî	ev hanımı, hanım, eş	ménagère, épouse	house wife, spouse
bermeqlûb: berevajî, berovajî, vajî	tersyüz	à l'envers	inside out
berketî	1) değerli, saygın; 2) üzgün	1) cher, honorable ; 2) triste	1) dear, honourable; 2) sad
beropêş: berepêş, ber bi pêş	öne doğru	en avant, vers l'avant	forward, in front, towards the front
beropaş: berepaş, ber bi paş	arkaya doğru, geriye doğru	en arrière, vers l'arrière	behind, towards the rear
berqef:	kovuk	creux, cave	hollow, cavity
bertîl	rüşvet	pot-de-vin	bribe, bribery
berqoqanî: beloqanî, serserkî, li ser serî, xweqoqkirin:	amuda kalkma	équilibre sur les mains, poirier	handstand
berr	kilim	kilim	kilim, hand woven carpet
berşo, berşok	1) elbise yıkanırken geçici olarak giyilen yedek giysi; 2) yarım yamalak yıkanmış elbise	1) vêtement de rechange, porté provisoirement, en attendant que sèche le vêtement usuel ; 2) vêtement mal lavé	1) spare clothing, worn temporarily while usual clothes are being dried ; 2) badly washed clothes
bêserî	1) düşünüp taşınmadan; 2) hararetle.	1) irréfléchi, d'une manière irréfléchie ; 2) avec ardeur	1) thoughtless, recklessly 2) enthusiastically, ardently
min xwe bê serî lê qeliband	düşünüp taşınmadan bu işe giriştim	je me suis lancé dans cette affaire d'une manière irréfléchie	I threw myself into this business in a reckless manner
bê serî lê gerîn	bir şeyi hararetle aramak	chercher ou désirer ardemment	to seek or desire ardently
xwe bê serî lê qelibandin	düşünüp taşınmadan bir şeye girişmek	entreprendre une action sans réfléchir	to undertake an action without thinking
bêş	1) salgın; 2) salma; 3) iane	1) imposition ; 2) taxation ; 3) contribution, taxe, impôt	1) taxation; 2) taxing; 3) contribution, taxes, dues
betan kirin: astar kirin	astar çekmek	doubler, mettre une doublure	to line, to make a lining
betixîn: petixîn, fetixîn:	batmak	couler, sombrer, faire naufrage	to sink, to founder, to be shipwrecked
betixandin: petixandin, fetixandin:	batırmak	faire sombrer, couler vite, faire échouer	to cause to sink, to sink rapidly, to run aground
bexîl: pexîl, bexîl, hesûd:	kıskanç	envieux	envious
bext lê qulipandin: bext lê qulibandin, bext lê wergerandin:	birine döneklik/ kalleşlik etmek	jouer un sale tour à qqn., renier sa parole, trahir	to play a dirty trick on s.o., to break one's word, to betray
beyik: rot, rewt	uzun ve kalın sırık	poteau, poutre	post, pillar
beyandûr	kız ve gelinlerin başlarına taktıkları kıymetli taşlarla işlenmiş altın takı	diadème en or et en pierres précieuses porté par les jeunes femmes	a diadem in gold and precious stones, worn by young women
bez:	1) koşu, 2) sürat, hız	1) course ; 2) vitesse, vélocité	1) a race ; 2) speed, swiftness
beza	iyi koşan, süratlı, hızlı	bon coureur, rapide	a good runner, fast
bi lez û bez	çok acele, süratle, çarçabuk	en toute hâte, précipitamment	hastily, precipitately
bi bayê bezê	rüzgar hızıyla	en coup de vent	in a flash
bezîn: bezyan	1) koşmak; 2) koşma, koşuş; 3) birine kızmak, bağırmak	1) courir ; 2) course ; 3) crier sur qqn., vociférer	1) to run ; 2) race ; 3) to shout at s.o.,
bezîn hev: bezyan hev, xwe li hev rakişandin	atışmak, kavgaya yeltenmek	s'empoigner en venir aux mains	to grapple with
bezandin	1) koşturmak; 2) hızlandırmak	1) faire courir ; 2) accélérer	1) to race ; 2) to accelerate
baz: qevz, qevaz	atlayış	saut, bond	jump
baz dan	1) atlamak; 2) kaçmak, firar etmek; 3) koşmak; 4) halay çekmek, dans etmek	1) sauter, faire un saut ; 2) s'enfuir, s'évader ; 3) courir ; 4) danser en ronde	1) to jump, make a leap; 2) to flee, to escape ; 3) to run ; 4) to danse a round dance
bazdan	1) atlama; 2) kaçma, firar; 3) koşma; 4) halay çekme, dans etme	1) saut ; 2) évasion, fuite ; 3) course ; 4) danse	1) a jump, a leap; 2) an escape; 3) a race; 4) a dance
bêzarî, belaşo, malbelaşo: şito, ketenbelaş	adi bir kumaş türü	cotonnade grossière et est bon marché	coarse and cheap coton cloth
bi cinikan ketin: bi cinan ketin, bi dayê ketin, bi atîyê ketin, edroyî bûn, tep ketin, ketin	sara nöbeti gelmek	avoir une crise d'épilepsie	to have an epileptic fit
bizar: bizirreşandin, tovreşandin	tohum serpmek, ekmek	semailles	seed grain
bi qîra te kirî, felqîra te kirî	git ne belan varsa gör	va au diable	go to the hell
bi serûbinê mehan ketin: bi heyvokî bûn, bi hîvê ketin, serobino bûn, heyvok, hîvik	aysar, aysar olmak (ayın etkisiyle huyunun değiştiğine inanmak)	être perturbé par la nouvelle lune, être perturbé sous l'influence de la nouvelle lune, être mal luné	to be disturbed by the new moon, to fall ill under the influence of the new moon
bîboq: bîbok, bîbik, belboq, bîbûk, bîbî	göz bebeği	prunelle, pupille de l'œil	pupil of the eye
bilîn (bi tiştekî): pê bilîn	bir şeyle meşgul olmak, uğraşmak	s'occuper, être occupé par qqch.	to be busy, to be busy with s.th.
bilandin, digot û dibiland: zarîn /dizarîne	söylenip yakınmak	se plaindre, se lamenter, geindre	to complain, to lament, to sob
bilbilînek, bilînek: lûlik, bilbilîk:	ibrik lülesi	bec-verseur (d'une aiguière)	spout
biliqandin: beliqandin: vîzikandin, pijiqandin	fışkırtmak	faire jaillir	to make s.th. spurt out

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 36 bihar 2005

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 2005an

Civîna 36an ya Kurmancî ji 19 ta 26ê adara 2005an li Swêdê, li Lövstabrukê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên dunavî, peyvên lîstikên kaxezan, stranên folklorî, îdyomên kurdî, devokê Berriyê, zimanê Avesta û paşgirên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên kaxezên lîstikan

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kaxez, kaxet	kağıt, iskambil kağıdı	carte	card
kaxezên lîstikê	iskambil kağıdı, oyun kağıdı	carte à jouer,	playing xcard
destekaxez, desteyek kaxez, desteyeke kaxezan	bir deste oyun kağıdı	un jeu de cartes	a card game, a pack of cards
bêrik, maçe, mançe, qeremanç	maça	pique	spades
dilik, dil, kûpe	kupa	cœur	hearts
dînar, qaro	karo	carreau	diamonds
nefel, îspat, gijnîj, çibîn	sinek	trèfle	clubs
yekdeq, yeklib	birli	un	one
dudeq, dulib	ikili	deux	two
sêdeq, sêlib	üçlü	trois	three
çardeq, çarlib	dörtlü	quatre	four
pêncdeq, pênclib	beşli	cinq	five
şeşdeq, şeşlib	altılı	six	six
heftdeq, heftlib	yedili	sept	seven
heştdeq, heştlib	sekizli	huit	eight
nehdeq, nehlib	dokuzlu	neuf	nine
dehdeq, dehlib	onlu	dix	ten
lawik	oğlan	valet	jack
keçik	kız	dame	queen
papaz, keşe	papaz	roi	king
şeh kirin, kaxez şeh kirin	kağıt taramak	battre les cartes	to shuffle the cards
şeh lê xistin, şeh li kaxezan xistin (dan)	kağıt taramak, tarak vurmak	mélanger les cartes	to shuffle the cards
şikandin, kaxez şikandin, dest şikandin	kağıt kesmek	couper les cartes	to cut the cards
dest dan, kaxez dan	kağıt dağıtmak	distribuer les cartes	to deal the cards
li hev xistin, kaxez li hev xistin (dan)	kağıt karıştırmak /karmak	battre les cartes	to shuffle the cards
destê xwe hejmartin, dest hejmartin	kağıt saymak	compter sa main	to calculate one's hand
'eyne: kaxeza binî	en alttaki kağıt	carte du dessous	the card beneath, the bottom - card
di jokêr de şikandin	jokerde kesmek	couper avec le joker	to play the joker
lîstik	oyun	jeu	gambling
lîstikvan	oyuncu	joueur	player, gambler
lîstikvanî	oyunculuk	action de jouer, jeu	a gamble, gambling
maht /mat: 1. car, lîstik	oyun	1) jeu, partie (d'un jeu)	game, gamble, round (of a game)
maht /mat: 2. dor	oyun sırası	2) tour	turn
me du mahtan (caran /destan) zora wan bir	onları iki kez yendik	on a gagné deux parties contre eux	we won twice against them
maht sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	calm things down
ji lîstikê sar bûn	oyundan soğumak	ne plus avoir envie de jouer	not to want to play any more
ta(h)ma lîstikê nehêlan /nehiştin	oyunun tadını kaçırmak	gâcher le jeu	to spoil the game
ta(h)m di lîstikê de nehêlan /nehiştin	oyunda tat bırakmamak	gâcher le jeu	to spoil the game
lîstik xweş (geş) kirin	oyunu şenlendirmek	animer le jeu	to liven up the game
lîstik xerab kirin	oyunu bozmak	déjouer	to foil, to outsmart
lîstik germ kirin	oyunu ısıtmak	chauffer le jeu	to heat up the game
li lîstikê germ bûn	oyuna ısınmak	être pris par le jeu	to be absorbed by the game
lîstik sar kirin	oyunu soğutmak	calmer le jeu	to calm things down
lîstik beravêtî kirin	oyunun gidişatını bozmak	troubler le jeu	to disturb or spoil the game
lîstik kuştin	oyunu öldürmek	casser le jeu	to break up the game
şewitîn, sotin	oyunda yanmak	être foutu, perdu	to be finished, to have lost
lîstik bi der dan /di lîstikê de xesirîn	oyunu kaybetmek	perdre au jeu	to lose at gaming
zor çûn /jê çûn /winda kirin, dorandin	oyunda kaybetmek, yenilmek, ütülmek	perdre au jeu, être perdant	to lose at gaming, to be a looser
kewijîn	oyuna bir türlü doymamak	avoir la passion du jeu	to have a passion for gambling
kewijî	oyuna bir türlü doymayan,	passionné par le jeu, accro du jeu	to be addicted to gambling
kevzikî	oyuna hasret kalmış, oyun için yanıp tutuşan, oynamak için can atan	en manque de jeu	suffering withdrawal symptoms from lack of gambling
sor bûn	oyuna kapılmak	être pris par le jeu	to be addicted to gambling
lê sor bûn	kendini oyuna kaptırmak	se laisser aller au jeu	to let o.s.go in gambling
lê sor kirin	kızıştırmak	attiser le jeu, inciter au jeu	to stir up or incite a gamble
dest danîn	el dökmek	étaler sa main	to show one's hand
destê xwe rast kirin	eldeki kağıtları dizmek (/düzeltmek)	ranger ses cartes	to sort one's cards
kaxez kişandin	kağıt çekmek	tirer une carte	to draw a card
kaxez avêtin, daketin	kağıt atmak (düşmek)	jouer une carte	to play a card
hîle kirin	hile yapmak	tricher	to cheat
bi hevaltî lîstin	eşleşerek oynamak, eşli oynamak	jouer en partenariat	to play with a partner
lîstika bihevaltî	eşli oyun	jeu en partenariat	game with a partner
her yek ji xwe re lîstin	herkes kendine oynamak	jouer pour soi	to play for oneself, to play one's own hand
lê bûn yek, lê civiyan	birine karşi birlik olmak	jouer ensemble contre quelqu'un	to play against s.o.
kaxez li hev siwar kirin	kağıt düzmek (kurmak)	ranger, ordonner ses cartes	to stack

Devokê Berriya Mêrdînê - III

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
binbar	esas yük	charge principale, fardeau	main burden
bincêz	tahıllarda yığın altı	rebut de la récolte de céréales	the left overs from the cereal harvest
binçal	tahıllarda çukur altı	fond du silo, odeur du fond de silo	the bottom of the silo, the smell of the silo bottom
bîn çikîn	nefesi kesilmek	s'essouffler, être essoufflé	to lose one's breath, to be out of breath,
bînfiskî kirin	halden düşürmek	épuiser, exténuer	exhausted,
bingewrî	atlarda yuların çene altına gelen kısmı	sous-gorge (partie du harnachement d'un cheval)	breast band, part of a house haness
beligoşkî	kaba kulak	oreillons	mumps
binik	altlık; ilk budamadan alınan yapraklardan yapılan kalitesi düşük tütün	tabac de mauvaise qualité tiré des feuilles de la première coupe	poor tobacco made from leaves of the first cuttings
bîrbir	ergin; aklı başında, bilen	mûr, sage, expérimenté	ripe, wise, experienced
birdikî	alaca	bariolé, multicolore	gaily coloured, gaudy
bîrnebir	aklı başında olmayan, bilgisiz	ignorant, inexpérimenté	ignorant, inexperienced
birûsîn	parıldamak	scintiller	to sparkle
bîsorî	yanık	brûlé	burned
bişavtin	suda çözmek, eritmek	dissoudre	to dissolve
bişêvk	çökelek ve benzerlerinin eritildikten sonra kalan ufak parçaları	résidus ou miettes d'une substance dissoute	remnants or crumbs of a dissolved substance
bizdîn	ödü patlamak	avoir une peur bleue	to be frightened stiff, to be in a blue funk
bizmik (kilîta devê karan)	dişindirik, burunluk	muselière (pour agneau ou veau sevré)	muzzle (for a lamb or calf being weaned)
boçikî bûn (qaçikî bûn)	siyatikten rahatsız olmak	avoir une sciatique	to suffer from sciatica
bok: beranê beranan	koçlar koçu	bélier parmi les beliers, très brave	a ram above all rams (very brave)
boq: nêrik	soğan cücüğü	cœur de l'oignon	heart of an onion
birîn	yara	plaie	a wound
birîn şuştin	yarayı yıkamak	laver une plaie	to wash a wound
birîna reş	kara yara	anthrax, charbon	carbuncle
bixudandin	böbürlenmek	s'enorgueillir	to be proud of s.thg
bixuşk	çakıl, elek altı	gravier	gravel
caris	cazgır	qui a la peau dure, dur à cuir	having a tough skin, hard as leather
cefnî: cifnî	bir cins büyük lenger	sorte de plateau pour repas	sort of tray for meals
cênîk kutan	şakağa dövme yapmak	faire un tatouage sur les tempes	to tattoo s.thg on the temples
cênîk lêdan	tepesi atmak	éclater de colère, piquer une grosse colère	an outburst of temper, fly into a rage
cinûsî bûn	cin çarpmışa dönmek	être possédé, perdre ses esprits	to loose one's mind
cirnexweş	geçimsiz, huysuz	qui a un sale caractère	s.o. who has a bad temper
cit bûn	saplamak	tomber à pic, se planter droit	arrive at just the right moment, plant s.thing vertically
cit kirin	saplatmak	planter tout droit, verticalement	to plant it vertically
citê (lîstika xilçanan)	değneği bir dairenin ortasıma dik saplatma oyunu	un jeu de berger consistant à planter droit son bâton à l'intérieur d'un cercle	a shepherd's game that consists of planting his stick inside a circle.
cûg: du kabên şayikkirî yên ji bo lîstikê	bir çift aşuk	paire d'osselets polis	a pair of polished knucklebones
cuher: tûrik	yern torbası	mangeoire	manger
cûn	gri	gris	grey
çapan	çap, kapasite	capacité	capacity
çaqoberî	rastgele	à tort et à travers, jeu libre	
çaqûr, xar û menaş, ketober	neye rastgelse	dans un jeu de billes, coup libre : la bille peut frapper n'importe quelle autre	in a game of marbles, a free shot, the marble can hit any other
çargav	dörtnala	galop	gallop
çarhawîr	dört bir yanı	de tous côtés	on all sides
çarmêrkî	bağdaş kurmak	en tailleur	cross legged
çaroçep	bela satan, belalı	belliqueux, qui cherche querelle autour de lui	bellicose, s.o. picking a fight with everyone around him
çarpî	emekleme	à quatre pattes	on all fours
çekar: qumaşê ku du rengan vedide	yanar döner kumaş	tissu chatoyant, qui change de couleur selon la lumière	shimmering cloth, that changes colour according to the lighting
çekem: nêrebend	yakı	cataplasme fait de goudron, du savon ou d'olive et du blanc d'œuf utilisé pour les côtes cassées	a poultice, made of pitch, soap and the white of eggs, used to treat broken ribs
çekur: eyarê hişkbûyî, meşka hişkbûyî	kurumuş deri parçası	peau de bête séchée	dried animal's skin
çelpandin	1) şapırdatmak; 2) yapıştırmak	1) claquer, giffler ; 2) enduire	1) to slap, 2) to glue, to coat, to paste
çelpîn	şapırdamak	être giflé	to be slapped
çem	(1) nehir; (2) polo değnegi	1) rivière ; 2) club de polo	1) a river 2) a polo club
çemandin	eğmek, bükmek	courber	to bend or bow
çen, çenek	tutam, avuç	une poignée …..	a handful
çengur	kol	bras	an arm
çeqloberkê, çeqloberî	üç taş ya da dokuz taş oyununda çapraz ya da doğru taş oynama halında de kaybetme	dans le jeu de sêberkî ou nehberkî (à trois ou cinq cailloux) être dans une situation de perdant en diagonale ou en avancée normale	in a game sêberkî or nehberkî (with 3 or 5 pebbles to be in a losing position, diagonally or normally advanced
çilapek	ilk yağmur damlaları	les premieres gouttes de pluie	the first rain drops
çilî kirin	imrendirmek, ağzını sulandırmak	mettre de l'eau à la bouche, donner envie	make the mouth water
çindik	hoplama, zıplama	sautillement (pour les agneaux)	skipping or hopping (for lambs)
çipik	damla	goutte	a drop
çirçire	çok yalan atan, desteksiz atan	mythomane, affabulateur	mythomaniac
çirg	sert çimen	pré d'herbes dures	meadow of hard grasses
çirvirî: çiriyayî diryayî	kontrolden çımış	incontrôlable, qui fait eau de toutes parts	incontrable, leaking uncontrably
çiv	1) viraj; 2) hile, oyun	1) virage ; 2) intrigue, tricherie	1) a bend or curve 2) a plot, trick
çîz: çîz kirin	pes, pes etmek	accepter sa défaite, jeter l'éponge	to accept defeat, to throw in the towel

çopalk: zîla kerengan ya sala yekem	kenger fidesi	jeune plant de carline	a “kereng” plant
çorî	aşırı sulama ve gübrelemenin yol açtığı çürüme	pourrissement d’une plante dû à un excès d’eau ou d’engrais	rotting of plant due to too much water or fertilizer
day: atî; bi dayê ketin	sara, saraya tutulmak	épilepsie, avoir une crise d’épilepsie	epilepsy, to have an epileptic fit
daçîrikandin	taviz vermek	concéder, céder	to concede, to give way
dahf dan, delk dan	itelemek	pousser, bousculer	to push, to shove
dangî: pişti bêriyê dema ku mirov berxan bera ber mîhan dide	sabah ve öglen arası oğllakların koyunları emzirmeğe salma zamanı	milieu de la matinée où on lâche les agneaux sous les brebis	mid-morning, when lambs are put to suckle the ewes
daqûl: daqûl hatin	eğilme, eğilmek	pencher, se pencher, se courber	to lean, lean forward, to bend over
darbinçeng	koltuk değneği	béquilles	crutches
daweriqandin	sopasını tereddüt etmeden vurmak	asséner des coups de bâton, rouer de coups	to strike with a stick, to beat up
daxwarin	taviz vermek, iddiasından vaz geçmek	céder, rabattre ses prétentions	to give way, lower one’s demands
dawerivîn	hastalıktan dolayı erimek	être diminué, être affaibli, être émacié	to be in poor health, weakened, emaciated
demîna xwe girtin	bağışıklık kazanmak, alışmak	être immunisé, être habitué, avoir pris le pli	to be immunised, to be used to s.thng, to have got the habit
deng jê bilîn	sesi kesilmek	être silencieux, devenir silencieux	to be silent, to become silent
deqdar: pê derxistin	bilen, isabet buyuran	qui met dans le mille	to hit the bull’s-eye
deqerû	dobra	impertinent	impertinent
derbidûrê	taşı uzağa atma oyunu	jeu consistant à jeter au plus loin une pièce	a game of seeing who can throw a coin furthest
der kirin	deşmek	crever (l’abcès), vider	(fig) lance the boil, clear the air
derbihar	bahara doğru	vers le printemps	towards springtime
derdîlk	kapak	couvercle	a cover
deribî, derblêketî	darbe yemiş	qui a reçu un coup, blessé	to be hit or wounded
derne: çermê qulbûyî	delinmiş deri	peau percée, trouée	a holed or pierced skin
derzik	tarandığında saçı ikiye ayıran çizgi	raie de séparation des cheveux	a parting in the hair
dewbir	toptan, tümüyle	en bloc, en totalité	as a whole
dîlim	dilim	tranche	slice
dilme	rafadan	œuf à la coque	boiled egg
dirûn	dikmek	coudre	to sew
dîndoq: cîncoq	cam ve porselen kırıkları	tesson, morceau de poterie cassée	potsherd, a broken piece of glass or pottery
dobelan	lezettli bir mantar türü	truffe	truffle
derzika piştê	bel kemığı	épine dorsale	spinal column
derzika serî	saç ayırma çizgisi	raie de cheveux	a parting in the hair
pez dewbir frotin	sürüyü toptan satmak	vendre en bloc tout le troupeau	to sell a herd as a whole

Peyvên dunavî -IX-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

S

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
sal û duwazdeh meh / sal duwazdeh meh	yıl on iki ay	toute l’année, tout au long de l’année	all year, all year long
sal û zeman	yıllar	des années	years
salix û sûlix	bilgi ve haber	des nouvelles	where abouts
salix û sûlixê yekî dan (standin)	biri hakkında bilgi almak (vermek)	donner/prendre des nouvelles de qqn	get information about someone
sar û germ	soğuk ve sıcak	le chaud et le froid	blowing hot and cold
sar û germ bûn / sarogermî bûn	soğuk almak	prendre le froid	catch a cold
sar û serma	çok soğuk	très froid	very cold
saw û tirs / tirs û xof	korku ve dehşet	grande peur, épouvante	great fear, terror
sax û selamet	sağ salim	sain et sauf	safe and sound
se û kûçik	it köpek	meute, meute de chiens	a pack, a pack of hounds
se û tûle	it ve enik	chiennerie	kennel
seg û segbav	köpoğlu köpek	chien, fils de chienne	dog, son of a bitch
sehet û qewet	sağlık ve afiyet	santé et force, vigueur	health and strength, vigour
ser û ber	tafsilat, tertip, tanzim	ordre, ordonnancement	order, organisation
bê ser û ber	düzensiz, dağınık	désorganisé, désordonné	disorganised, in disorder
ser û bin	alt üst	sens dessus dessous	to be upside down
ser û bin bûn (kirin)	alt üst olmak (etmek)	être (mettre) sens dessus dessous	to be topy tuvy
ser û çav	baş göz; tip	visage, figure, tête	face, head, expression
bê ser û çav xwarin	kendini kaybederek yemek	manger sans retenue, d’une manière irréfléchie	to eat greadily, thoughtlessly
ser û çavê wê li hev e	yüzü gözü düzgündür	elle a un visage harmonieux	she has a
ser û pê	1) kelle paça; 2) kılık kıyafet	1) (cul.) pieds et tête de mouton ; 2) tenue, accoutrement	1) sheep’s feet and head; 2) dress, uniform
ser û sinc / ser û sîçe / ser û sîç	surat, tip, çehre	visage, gueule, apparence	face, mug, appearance
seyr û sefer	seyrüsefer	trafic, circulation	traffic
sibe û êvar	sabah akşam	matin et soir	morning and evening
silav û kilav / selam û kelam	selam kelam	salutation	greeting
siwar û peya	herkes, tümü	tout un chacun, tout le monde	each and every, everyone
sist û pist	gevşek	faible, indolent, qui manque de zèle	weak, lazy, lacking in enthusiasm
sîng û ber	göğüs	poitrine	chest, breast
sond û qesem	yemin billah	serment	oath, vow
soz û peyman / soz û qerar	ahd	engagement, promesse solennelle	a commitment, a solemn promise
surr û serma / surr û seqem	ayaz	froid sec, grand froid	a dry cold, freezing
surr û sewda / ser û sewda / sewdaserî	kara sevda	amour fou, passion	a great or passionate love
sûk û bazar	çarşı pazar	marché, souk	market
sûtal û tolaz	çapkın	libertin, séducteur	a libertine, a seducer

Ş

şahid û şihûd	tanıklar, şahitler	témoins	witnesses
şan û şeref	şan ve şeref	renom et honneur,	fame and honour
şan û şohret	şan ve şöhret	réputation	reputation
şekir û şima	mum gibi	comme une bougie	like a candle

şer û de'wa	anlaşmazlık	conflit, contentieux	conflict, dispute, litigation,
şer û pevçûn	kavga gürültü	altercation, bagarre	altercation, quarrel. punch-up
şer û şemate	hengame, şamata	tohu bohu, vacarme	chaos, row, din
şer û şiltax	iftira	calomnie	calumny
şeref û heysiyet	şeref ve haysiyet	honneur	honour
şeref û namûs	şeref ve namus	vertu, honneur	virtue, honour
şerm û fedî / şerm û 'ar	utanma	vergogne, honte, déshonneur	shame, dishonour
şerq û xerb	doğu ve batı	orient et occident	West and East
şên û ava	şen ve mamur	prospère	prosperous
şev û roj	gece gündüz	nuit et jour	night and day
şilf û tazî / tip û tazî / şût û tazî / rût û tazî	çırılçıplak	tout nu	completely naked, stark naked
şil û pil	sırılsıklam	tout trempé	soaked
şilî û şepelî	yağışlı hava	pluvieux	rainy
şîn û şahî / şîn û şadî (şayî)	kıvanç ve tasa	deuil et joie, épreuves de la vie	mourning and joy, the trials of life
şîr û şekir	bal şeker	(litt.) avec du lait et du sucre, avec un grand soin	(litt) with milk and sugar - with great care
şox û şeng	şuh ve cazibeli	vive et coquette	lively and coquettish
şor û qise	dedikodu	médisance	slander
şûr û mertal	kılıç kalkan	épée et bouclier	sword and shield

T

ta û dezî / ta û derzî	ipince	très mince, effilé, filiforme	very thin, slender,
tajî û tûle	av köpekleri; ipsiz sapsız	(litt.) lévriers, canaille, racaille	(litt) greyhounds, riffraff
talan û tajan	yağmalama	pillage	loot
tar û mar	darmadağın	en pièces, en ruine	in pieces, in ruins
tan û niç / niç û tan	taş atma	taquinerie	teasing
ter û hişk / hişk û ter	kuru ve yaş	(litt.) sec et humide, tout ensemble sans distinction	(litt) dry and damp. all together, indiscriminately
ter û şil	ıslak	humide, mouillé	damp, wet
ter û can	körpe	tout jeune, en pleine jeunesse	young, full of youth
terş û talan	talana değer	biens à piller	goods for looting
tevn û teşî / tor û tebîet	huy ve adet, huyu suyu	caractère, nature	character, nature
teyr û tilûr / teyr û tûr	kuşlar	oiseaux	bird
tevir û bêr	kazma kürek	pic et pelle; terrassement	pick and shovel, leath levelling
têr û tijî	müreffeh	prospère	prosperous
tik û tenê / tip û tenê / tek û tinê, tiq û tenê	yapayalnız	tout seul	all alone
tî û birçî / tî û birsî	aç ve susuz	affamé, indigent, nécessiteux	hungry, pour, in need
tol û tolaz	çapkın	libertin, dragueur	libertine, s.o. who picks girls up
tor û bext	insaf, merhamet	pitié, compassion	pity, compassion
tore û terbiye	görgü ve terbiye	us et coutume	usage and customs
toz û dûman / toz û xubar / xwelî û xubar	toz duman	poussière, nuage de poussière	dust, a cloud of dust
tût û rût / şût û rût / rût û tût	meteliksiz	sans le sou, fauché	penniless, broke

V

vik û vala / virt û vala / vitî vala / vilqî vala	bomboş	tout vide, sans âme qui vive	completely empty, without a living soul
virr û derew	yalan dolan	mensonge	a lie
vir û wir	burası orası	çà et là	here and there

W

war û berwar	yer yurt	feu et lieu	hearth and home
bê war û berwar	yerziz yurtsuz	sans feu ni lieu	without hearth and home

X

xan û man	ev bark	propriété, résidence	property, residence
xanim û xatûn	hanım hanımcık	gentille dame	a kind lady
xelq û 'alem	el alem	autrui	others
xem û xeyal/ xwen	özlem ve hayal	rêverie	reverie, dreaming
xeml û xişir	süs ve bezek	parure	finery
xerc û xerac	haraç	rançon	ransom
xêr û bereket / xêr û bêr	bolluk bereket	profit, bénéfice	profit, benefit
xêr û guneh	günah ve sevap	responsabilité	responsibility
xêr û şer	iyilik ve kötülük	le bien et le mal	good and evil
xêr û xweşî	dirlik	aisance	ease, affluence
xil û xwar/xwar û vîç/xwar û xîç/xwar û maro	eğri büğrü	tout tordu, tarabiscoté	all bent, twisted, over-ornate
xil û xwavî	tatsız tuzsuz	insipide, fade	insipid, tasteless
xir û cir	kargaşa	embêtement, ennui, conflit	an annoyance, a problem, a dispute
xir û xalî	bomboş, ıssız	désert, vide	deserted, empty
xwarin û vexwarin	yeme içme	subsistance	subsistence
xweyî û xudan / xwedî û xudan	kimi kimsesi	parents, famille, soutiens familiaux	relatives, family, family support
xwîşk û bira	kardeş	fratrie	brothers, a brotherhood

Z

zar û zêç	çoluk çocuk	famille, femme et enfants	family, wife and children
zar û ziman	ağzı dili	langage, parole	language, speech
zar û zor	zar zor	contrainte	constraint
zept û rept	zapturapt	capture	capture
zer û zûtikî / zip û zer / zipîzer	sapsarı	tout jaune	all yellow
zerî û esmer	dilberler	beautés	beauties, beautiful things
zevî û zar	tarla, ekilir toprak	champ, terre cultivable	field, arable land
zêr û zeber / zêr û zeger	süsleme	parure, ornement	finery, ornaments
zêr û zîv	takı	bijoux	jewels
zir û zop /zirzop	zırzop	écervelé, idiot	crack brainless, silly
bi zar û ziman	konuşkan, ağzı laf yapen	loquace, disert	loquacious, talkative
bê zar û ziman	suskun, dilsiz	taciturne, peu disert	tacitern, saying little

Peyvên di stranan de

Amedekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Siyabend û Xecê			
dûkêl/dûman	duman	fumée	smoke
çakî	iyilik	bonté	goodness
rondî/rondik, ronik, stêrk, hêstir, hêsir	gözyaşı	larme	a tear
nezera mal û mêra	dünya malı ve erkek arama	quête de biens et d'hommes	to seek goods and men
hemaîl	hamayıl	amulette, gri-gri, porte-bonheur	amulette, good luck charm
vekujîn/serjêkirin	baş kesmek	décapiter	to decapitate
kefş: binçeng	koltuk altı	aisselle	armpit
deman/daw	etek	jupon, giron	skirt
bêmûk/kizwan	menengiç	fruit de térébinthe	terebinth fruit
berçem/ berxwar	meyilli	en pente	sloping
cemandin/ civandin	toplamak	rassembler, collecter, réunir	to gather, collect, unite
cemîn/ civîn	1) toplanmak; 2) toplantı	1) rassembler, se réunir ; 2) réunion	1) to rally, to meet; 2) a meeting
gorî/qurban, feda	kurban	victime, sacrifice	a victim, a sacrifice
cinawir	canavar	bête sauvage, fauve	a wild animal
zerîb	uçurum	précipice	precepice
pel/sing, xîp, kelem	diken	chardon	thistle
benîştek/benîştok	sakız ağacı	mastic	mastic tree
dotira rojê/roja din	ertesi gün	lendemain	the day after
tera bûn	düşmek, yuvarlanmak	tomber, se rouler	to fall, to roll up in a ball
deskir/desgir, hefsar, rişme	yular	licol	halter
gerînek	girdap	tourbillon	whirlpool
Saliho pismamo			
kevirê birrî	kesme taş	pierre taillée	hewn stone
dormedor	çepe çevre	alentours, environs	all around, in the neighbourhood
temaşe	bakma, seyretme	regard, spectacle	**a** look, a show
kelekvan	kayıkçı	canotier	boatman
gemîvan/keştîvan	gemici	marin	sailor
telaqdan	boşama	répudiation, divorce	repudiation, divorce
lûf/luveluv, lûbelûb, lavelav	yakarma	supplication	supplication
li têlê xistin	telgraf çekmek	télégraphier	to telegraph
jinberdan	kadın boşama	divorce, répudiation	divorce, repudiation
Seydik û seydvan			
seydvan/nêçîrvan	avcı	chasseur	hunter
bilûrbêj/bilûrvan	kavalcı, kaval sanatçısı	joueur de flûte, flutiste	flute player, flautist
tembûrvan	saz sanatçısı, sazcı	joueur de luth (tembûr)	luth (tembûr) player
bertîl	rüşvet	pot de vin	backhander
hisar	hisar	fort, forteresse	fort, castle
veresiyan/filitîn/belav bûn	yayılmak, dağılmak, yulardan boşalmak	se répandre, s'éparpiller	to be spread out, scattered
şevba	akşam yeli	brise du soir	evening breeze
şaxvedayî	boynuzu dallanmış, boynuz salmış	cornu, qui a des bois (cerf)	horned, a horned animal (stag)
canbêzar/fedayî	bir tüfek türü	une variété de fusil	a kind of gun
korebîn/çavkorî	körlük	cécité	blindness
pêşber/î	karşı	contre, en face de	against, facing up to
Cembeliyê mîrê Hekariya			
xencer	hançer	poignard	dagger
cewher/gewher	cevher	essence, joyau	essence, substance, gem
rewneq/ronak	aydınlık, ışıklı	lumineux	luminous
fêza devan/mexelê huşturan, guhera heywanan	develerin dinlenme yeri	aire de repas des chameaux	area for feeding camels
berbang	seher, şafak	aube	dawn
stêrka berbangê	seher yıldızı	étoile du matin	morning star
rewş	1) güzel, gözde 2) durum	1) beauté, favorite ; 2) situation, état	1) beauty, favourite; 2) situation, state
derbûn	yerden çıkmak, kaynamak (su için)	sourdre, émerger	to well up, to emerge,
tajî	tazı	lévrier	greyhound
desmêj/destmêj, destnivêj	abdest	ablutions	ablutions, washing
qutnî/qumaşê şivzirav ê şayîk	ipekli ve pamuklu bir kumaş	étoffe de coton et de soie	a cloth of cotton and silk mixture
bihost/buhust/bust	karış	empan	span (space)
kaboka qonderê/panîya solê	ökçe	talon	heel
ramûsan/maçî kirin, paç kirin	öpmek	embrasser, baiser	to kiss
tareş/terş	sığır, hayvan sürüsü	bétail	cattle
bi darê zorê	zorla, zor kullanarak	par la force	by force
kara xwê/kana xwê	tuzla	mine de sel	salt mine
poxan	çöplük	dépotoire, décharge publique	place for dumping garbage, waste dump
şêl	görünüş, tavır, tip	apparence, attitude	an appearance, an attitude
revoke	kaçan, kaçkın	fugitif	a fugitive
lorandin/lorîn	ninni söylemek	bercer, chanter une berceuse	to rock or cradle, to sing a lullaby
delalî	sevgili, şımarık	choyé, bien-aimé	cherished, beloved
qal û şer	kavga döğüş	altercation, bagarre	altercation, a fight

Îdyomên kurdî

Amadekar : MISTEFA AYDOĞAN
Hemîd KILIÇASLAN

S

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serbir kirin : qutûbir, qutbir kirin	tümüyle kesmek	trancher, couper	to slice, to cut, to cut off
serkur, porkur	işlediği kabahattan ötürü saçları kesilmiş	tondu (comme punition)	to have one's hair close cropped (as a punishment)
seroqûnî hev kirin	alt üst etmek, allak bulak etmek	mettre sens dessus dessous	turn things upside down
seroqûnî hev bûn	alt üst olmak, allak bulak olmak	être sens dessus dessous	to be upside down, confused
serpîrek: serjinik	kılıbık, kadın işlerini yapan	femmelette, homme qui s'adonne aux activités féminines	a weakling, a man who indulges in women's activity
sersal û meyremok ketin tev: (du kar ketin eynî demê)	iki işin aynı zamana rastlaması	télescopage de deux activités, mélange des genres	telescoping two activities, mixing of styles or genres
serxur	uğursuz	porte-malheur	a jinx, s.thg that brings bad luck
sêwiyê kuçan	kimsesiz, başı boş, berduş, baldırı çıplak	orphelin, délaissé, vagabond, va-nu-pied	orphan, s.o. deserted or abandoned, a tramp
sêwiyê binçengşewitî: sêwiyê serqertel	kirli, pasaklı; sürekli itilip kakılan	poisseux, pouilleux	filthy, flea-ridden
sibatoka dînik	sağı solu belli olmayan, güvenilmeyen	(litt.) février fou, imprévisible, peu fiable	(litt) mad as February; crazy, erratic, unreliable
sibehê bîhn derketin: sibehî bihn dan	kokusu sonradan çıkan	qui se fait sentir plus tard, dont les effets désagréables se font sentir plus tard	s.thg felt afterwards, that has unpleasant after-effects
simbêl ba dan	gönüllü olmak	être volontaire, accepter avec plaisir	to volunteer, to accept with pleasure
simbêl alastin	tadına doymamak	se lécher les babines	to lick one's lips
singê yekî kutan	birini şikayet etmek	se plaindre de qqn.	to complain about s.o.
sipiya berêş: sipiya beraşê: rûqayim: birû	küstah, utanmaz, arsız	insolent, éhonté	insolent, isolated, shameless
sipiya firkandî	takatten düşmüş; sinmiş, çok korkmuş	épuisé, dissuadé, terrifié	exhausted, deterred, terrified
sipiya yekî belek bûn (sipiya wî belek e)	göze batmak	se faire remarquer	to draw attention to o.s.
sîr li serî çandin	başına kakmak	reprocher, rappeler constamment à qqn. ses torts	to reproach s.o, to constantly remind s.o. of his/her faults
sivik bûn (sivik e)	hafif olmak, ucuz olmak	être léger, se comporter légèrement, compter peu	to be frivolous, to act frivolously, to count for little
sola yekî di taqê re avêtin	birini kötü huylarda geride bırakmak	dépasser qqn., être pire que lui	to exceed s.o., to be worse than him
sola hesinî: kirasê hesinî	ömür boyu, ölene dek	(litt.) soulier de fer; durable, pour toute la vie	(litt) an iron shoe; durable, lasting a lifetime
stêrka yekî li ezmanan nebûn (stêrka wî li ezmana tune ye)	gözünü budaktan sakınmamak, ölümü hiçe saymak	défier la mort	to defy death
stûyê min û şûrê te, tu kêr û ez penêr (li ber cezayê xwe sekinîn)	verilecek cezaya razı olmak	tendre le cou, consentir à être puni, se soumettre	to crane one's neck, to lay one's head on the block, to agree to be punished, to submit
şapat rawestan	(fırtına) dinmek	se calmer (tempête)	to calm down (a storm)
şekirek xwarin: şekirek şikandin	konuyu açmak, söze başlamak	(litt.) manger ou casser un sucre; aborder un sujet délicat	(litt) to eat or break sugar, to approach a sensitive subject
şitil danîn: ducanî kirin, avis kirin, bi hemle kirin	gebe bırakmak	engrosser, rendre enceinte	to get s.o. pregnant
şujde (/secde) ji yekî re raxistin	itaat etmek	obéir, se soumettre	to obey, to submit
şujde (/secde) bûn	boyun eğmek	se prosterner, se plier	to prostrate o.s., to yield

T

taştiya Xwedê jê re birin: taştiya ezmanan birin	çok uzun olmak	de très haute taille, très grand	very tall
tahta (ku) te lê rît baranê şuşt	geçti Bor'un pazarı	il est trop tard, tu as raté le coche	it is too late, you've missed the bus
talîşk di xwe de dan	kendini bir türlü sevdirememek, beğendirememek	être incapable de se faire aimer ou apprécier	to be unable to make o.s. liked or appreciated
tam jê nekirin	tat alamamak	ne pas y goûter	not to taste it
tava biharê	gelip geçici	(litt.) soleil du printemps ; passager, inconstant	(litt.) spring sun; passing or fickle
taya mirinê bi qirikê girtin	ölüm korkusuna kapılmak	être obsédé par la mort	to be obsessed by death
tayê bi tenê: tiliya bi tenê	biricik	unique, enfant unique	sole, only child
teşiya belikorê bûn	ters gitmeyi alışkanlık edinmek	faire à l'envers, aller à contre sens	to do the opposite, to go in the opposite direction
tembûra yekî şikandin	forsunu bozmak	déjouer le jeu de qqn., rabaisser qqn.	to foil s.o.'s plans, to bring s.o. down
tembûra yekî şikestin	forsu bozulmak	perdre son prestige	to lose prestige
teqeteq ji sîngê hatin	meteliğe kurşun sıkmak	être sans le sou	to be penniless
terî jê kêm bûn	kuyruğu eksik olmak	il ne lui manque que la queue pour être bête	all he lacks is a tail to be stupid
teriya kûçik : zimanê kûçik, kîrê kûçik, tu car rast nabe	it kuyruğu, düzelmez	il est incorrigible (comme la queue du chien)	he is incorrigible (litt. like a dogs tail)
tevn li dar xistin	başına çorap örmek	se jouer de qqn., intriguer contre qqn.,	playing tricks on s.o., plotting against s.o
tevrê bêdox	kimsesiz, sahipsiz	seul, sans soutien	alone, without support
texî bûn: bitir bûn, gewî bûn	şımarmak	être gâté	to be spoild
texîbûyî: bitirbûyî, gewîbûyî	şımarmış	gâté (enfant)	spoilt (child)
tiştê ji me kêm e, guhar û xizêm e	olanlar yetmezmiş gibi	de surcroît, par dessus-le marché	moreover, on top of all that
tiştek bi ber (/li ber) guhan ketin (tiştek bi ber guhê wî ketiye)	kulağına çalınmak	avoir vent de qch.	to have wind of s.th
tiştek di bin cilikê de nehêlan	saklı gizli birşey bırakmamak, herşeyi açığa vurmak	déballer, révéler au grand jour	give vent to, bring out into the open
tiştên nemayî bi serê yekî de anîn: tiştên nemayî anîn serê yekî	rezil rüsva etmek, etmediğini bırakmamak	couvrir qqn d'opprobre, humilier qqn.	to disgrace s.o., to humiliate s.o.
tiliya xwe radan hemî qulan: tiliya xwe kirin hemî qulan, tiliya xwe xistin hemî qulan	her işe parmağını sokmak	mettre son nez partout	to stick one's nose everywhere
tir tê de nesekinîn	1) sır saklamamak; 2) çok yaşlanmak, çaptan düşmek	1) être très indiscret ; 2) devenir trop vieux	1) to be very inquisitive; 2) to become too old
tir jê berdan	kusursuz yapmak, pestilini çıkarmak	réussir sur toute la ligne, vaincre complètement	to succeed all along the line, to defeat completely
tira birîn	kılıf bulmak	trouver une excuse	to find an excuse
tir li kû û das li kû?	ne ilgisi var?	quel rapport ?	what's that got to do with it?
tirên yekî ji cîhê germ hatin (tirên wan ji cîhê germ tên)	varlığına güvenmek	avoir les arrières solides, être sûr de soi	to have strong support, to be sure of oneself
tirên wî hev nagirin	sevinçten uçacak gibi olmak	être fou de joie	to be wild with joy

tiving jê re serberjêr bûn (tivinga min ji te re serberjêr e)	birinin büyüklüğünü kabul etmek (üstünlüğünü kabul ediyorum sana saygım var)	se plier devant qqn., accepter sa supériorité (j'accepte ta supériorité, je me plie devant toi)	to bow down to s.o., (I accept your superiority)
toraqa yekî li ser nanê wî kirin	bohçasını koltuğuna vermek, kovmak, ilişkisini kesmek	mettre qqn. à la porte, chasser qqn., rompre avec qqn.	to show s.o. the door, to drive s.o. away, to break with s.o.
tune ye	hiçtir, işe yaramaz	il n'est rien ; c'est un vaurien	he's nobody, he's a good for nothing
tûrê gû	baş belası	sac à merde, ordure	bag of shit, of manure
tûrikê xwe vala kirin	içini dökmek	vider son sac	pour one's heart out

V

vîlik li dar xistin	oyun tezgahlamak	ourdir une intrigue	to hatch a plot

W

were û vî kerî di vî bihurî re derbas bike	gel de bu işin içinden çık	(litt.) viens faire passer cet âne sur ce gué : comment se sortir de cette passe difficile	(litt)easier to get this donkey over this ford, how can we get over this difficulty
warê xwe genî kirin	beceriksizliğinden dolayı kendi işini bozmak	nuire à ses intérêts par son incapacité	to harm one's interests by one's incompetence
wezna wê hatin	yeri ve zamanı gelmek	arriver à point nommé	just at the right moment

X

xelkê tir kir toq ket sitûyê me	başkasının suçunun ceremesini çekmek	payer pour les fautes d'autrui	to pay for s.o. else's mistakes
xezeb di çavan de bûn	gözünü kan bürümek	voir rouge	to see red
xiyarê mişarekê	aynı türden olmak	être de la même engeance	to be of the same gang
xura xwe bi destê xwe şikênandin: xura xwe bi destê xwe xurandin	göbeğini kendi eliyle kesmek	régler soi-même ses problèmes	to solve problems oneself
xurîn	kaşınmak	démanger, avoir des démangeaisons	to itch
xwê û sabûn jê hatin xwastin	evin geçimi ile ilgili sorumluluk sahibi olmak	être en charge de la subsistance d'une famille	to take charge of the expenditure of a family
xwe bera çolê dan	ayıp yerleri meydana çıkarmak	avoir les couilles en l'air	to expose oneself
xwe berdan	kendini koyvermek	se laisser aller	to let oneself go
xwe di kerrî de bihartin	duymazlığa vurup geçiştirmek	faire la sourde oreille	to turn a deaf ear
xwe qoçandin ser hev (xwe diqoçîne ser hev)	büklüm büklüm olmak	se recroqueviller	to curl oneself up
xwe dîtin	kendini beğenmek	avoir une haute opinion de soi, prendre des airs	to have a high opinion of o.s., to put on airs
xwe şidandin	sıkı sarılmak; giyinip kuşanmak	s'attacher, se vêtir	to button o.s. up, to dress o.s.
xwe şuhurandin	açık saçık giyinmek	avoir une tenue légère	to be lightly ot frivolously dressed
xwe girtin	1) kendine hakim olmak; 2) maddi açıdan toparlanıp güçlenmek	1) se retenir, se maîtriser ; 2) faire fortune, prospérer	1) to control oneself; 2) to make a fortune, to prosper
xwe jê şuştin	kendini temize çıkarmak	se blanchir, se déculpabiliser, se disculper	to whitewash onself, to remove guilt feelings
xwe jê bêrî kirin	sahip çıkmamak, ilişkisini kesmek; kendini muaf tutmak	s'innocenter, se tenir en dehors de qch.	to prove oneself innocent, to keep out of s.thg
xwe ji hev bêrî kirin	birbirine sahip çıkmamak, birbiri ile ilişkisini kesmek	s'ignorer, couper les relations réciproques	to ignore one another, to break off mutual relations
xwe jê re danîn: xwe jê re nizim kirin	taviz vermek, boyun eğmek	se soumettre, se plier devant qqn.	to submit, to bow down to s.o.
xwe li ba kirin	sallana sallana yürümek	marcher en se dandinant	to waddle
xwe li ber baranê şil kirin	kendi kendine gelin güvey olmak	faire son cinéma, prendre ses désirs pour des réalités	to put on an act, to take wishes for realities
xwe li ber nexistin	anlamazlıktan gelmek	feindre, faire semblant	to feign, to pretend
xwe li ber xweş kirin	hevesle hazırlanmak	faire les yeux doux, convoiter	to make eyes at s.o., to desire
xwe tê derxistin	girişmek, yapmaya cesaret etmek	entreprendre, oser faire	to undertake, to dare to do
xwe li ser hev guvaştin	havasını atmak	prendre des airs	to put on airs
xwe xistin êgir	kendini ateşe atmak	se jeter au feu	to jump in a deepend
xwe xwarin	kendini yiyip bitirmek	s'épuiser en reproche, se consumer	to wear oneself out with self reproach
xwe lê rast kirin: xwe lê qelibandin	üstünkörü girişmek	entreprendre à l'aveuglette	to undertake s.th. in the dark
xwe lê danîn	tenezzül etmek; çatmak	reconnaître, être condescendant	to recognise, to be condescending
xwe lê dan	girişmek	entreprendre, se coltiner avec	to undertake s.thg., to get landed with s.thg.
xwe li ber danîn	beklemek; gözetlemek	attendre, observer	to await, to observe
xweş kirin	cilalamak; bir şeyi olduğundan farklı biçimde ballandırarak anlatmak	embellir, enjoliver	to beautify, to brighten up
xwelî li serî!	toprak başa!	(litt.) que la terre tombe sur sa tête; pauvre de toi, misérable	(litt.) may earth fall on your head, you unfortunate miserable one
xwelîser	toprak başına, zavallı	pauvre de toi, misérable	you unfortunate miserable one
xweziya mirov bi dilê yekî bûn	birine imrenmek	envier qqn.	to envie s.o.

Y

yeka wî nabe dudu	iki yakası bir araya gelmiyor	il tire le diable par la queue	he has difficulty making ends meet
yek nekir dudu	itiraz etmeden yaptı	accepter ou faire sans contester	to accept or do s.thg. without protesting
yekmal çûn	atlamamak; acele etmemek	aller doucement, faire gaffe	easy does it, be careful
yekta nebûn û duta tê re nebûn (yekta nabe û duta tê re nabe)	doluya koydum almadı boşa koydum dolmadı	ne pas réussir qch. quoi qu'on fasse, ne pas s'en sortir	failing at s.thg.whatever one does, having no way out

Z

zar û ziman tune	ağzı var dili yok	être sans défense, incapable de riposter	being defenceless, unable to ripost
zêdaya ser kezebê	cabası	la cerise sur le gâteau	the icing on the cake
zerhimî bûn: zermihî bûn	sararıp solmak	pâlir	to turn pale
zik li yekê werimandin: zik tije kirin: avis kirin	karnını şişirmek, gebe bırakmak	1) engrosser; 2) excéder	1) to get some one pregnant; 2) to exceed
zik li xwe kirin tipilk	karnını davul gibi şişirmek	se goinfrer, se remplir la panse	to stuff oneself, to fill ones belly
zik dan ber	karnını tıka basa doldurmak	s'empiffrer	to stuff oneself
zikê xwe guvaştin (zikê xwe diguvêşe)	karnı zil çalmak	avoir une faim de loup, crever de faim	to be ravenous, starving
zipzurne	zil zurna	remonté	furious, livid
zik çêrandin	otlamak	être pique-assiette ou parasite	to be a sponger, a scrounger, or parasite
zimankin: zimankurt	dili kısa	redevable, qui a la langue courte	to owe s.b. s.thg,
zimanê yekî kin bûn	dili kısa olmak	se retenir de parler parce qu'on a qch. à se reprocher ou qu'on est redevable	to hold back from talking because one feels guilty or owes s.o. sthg
zimanê yekî birîn	sesini kesmek	faire taire qqn., clouer le bec à qqn	to silence s.o., to shut s.o up
zincîr qetandin	dizginleri koparmak	être déchaîné, sans retenue	to be furious, unrestrained
ziravqetandî (/qetyayî)bûn	ödü patlamak, ödü kopmak	avoir une peur bleue	to have a bad fright, to be in a blue funk
zirav rêsîn	günden güne erimek	fondre jour après jour, maigrir	to melt away, to get thin
zivistan kirin kundir	kışı karşılamaya hazır olmak	être fin prêt pour l'hiver	to be all ready for winter

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Beş 2

Bêhrûz ŞUCAÎ

avestî	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pesev	pez	koyun	mouton	sheep
entere	hundir, hindir	iç, içeri	interne, intérieur	inner, interior
frezentey	ferzende	çocuk, oğul	enfant, fils	child, son
eyen	heyam	gün, gündüz	jour	day, daytime
avar	arî, alî, hawar	yardım	aide	help
erş-date	... dat(în)-	iyi yapılmış	bien fait	well made, well built (things and people)
manah	ra(man), mane	anlam	signification	think, meaning
veçeh	bêj-,vaja, bêje	söylemek	dire	to say
zə me	zevî	toprak	terre	earth
uştre	huştir	deve	chameau	camel
ke	kê, kî, kîjan	hangi	qui	who, which
kete	key, ke(ke-banî)	oda	chambre	room, small house
meseh	mezin	büyük	grand	big
kede, keḍe, ket	ke(ngê), key	olduğu zaman	quand	when
ken-	kend û kor	kazmak	creuser	to dig
keinye, keinî, keinîn	keynik, keç(ik), keynê	kız	fille	young girl, daughter
ker-,	kir-, -ki-	yapmak	faire	to do
kehrkase	kerkes	karga	vautour	vulture
kerət-	ker(î) kirin	kesmek	couper	to cut
kerəte	kêr, kêrd	bıçak	couteau	knife,
kerəne	kerr	sağır	sourd	deaf
keirye	kar	iş, işlev	fonction	function
dûme	dûv	kuyruk	queue	tail
kerş, kerəşe	kêşan, kişandin	çekmek	tirer, porter	to draw, to carry
danev	dane, dene	tohum	graine	seed
kame	kam	arzu	désir	desire
zreya	zerya, derya	deniz	mer	sea, lake
kû	(li) kû	orada	où	where
kuda	kûda, kuda ?	nerede?	où ?	where?
kve	kude, kuve ?	nereye?	vers où ?	whither
gao	ga	öküz	bœuf	ox
daye	dayîn, dê	bakmak, ilgilenmek	prendre soin	taking care, (now mother)
gaona	gon, gûn	renk	couleur	colour
meêze	mîz	idrar	urine	urine
zeste	dest	el	main	hand
geoş	guh, goş	kulak	oreille	ear
geoşvare	guhar	küpe	boucle d'oreille	ear-rings
gen-, cen-, ceɣn-,	jen-	vurmak	frapper, battre	to smite, to strike
gey, ciɣey, cve-, cvya	jî(iyîn), jiyan	yaşamak	vivre	to live
da-	da-	vermek	donner	to give
gaveiɋye	gavan	çoban	bouvier	herd of cattle
gar	gewrî, gerû,	boğaz	gorge	throat, neck
gerey-, geiri	gir	tepe	colline	hill
gerəz-, gərəz, gərəza, gərəzeête	gaz-, gazinde, gazinc	siten	complainte	a lament
gaɋa	gazî	şarkı	chant, hymne	song, hymn
gamen	gav	adım	pas	step, pace
gəne, gəne	jin	kadın	femme	woman
xan-, xanye	kan, kanî	çeşme	source, fontaine	source, fountain, spring
xreos	xiroş	bağırmak, korkutmak	crier, effrayer	to cry, to frighten
xrûnəra	xwîn-	kanlı	ensanglanté	bloody, blood soaked
xrûre	xwîn-	kana susamış	assoiffé de sang	blood-thirsty
puɋre	pis	oğul	fils	son
xşeɋre-	şah	şah	règne, souverain	reign, dominion, sovereign
xşeɋrye	şahanî	şahane	royal	royal, kingly,
xşep	şev	gece	nuit	night
xşaye	şah	şah, kral	prince, roi	sovereign, king, prince
xşa(y)	şiyan, eşê, şe (kirin, weşe kirin	yapabilmek	être capable de, maîtriser	to be able to, to master
xşnaoɋre	xweşnûd	hoşnutluk	satisfaction	satisfaction
zan-	zanîn	bilmek	savoir	to know
xşveş	şeş	altı	six	six
zyam	(ziv)istan	kış	hiver	winter
çeɋwer-, çetur-	çar, çwar, çiyar	dört	quatre	four
çeɋru-kerene	çar-kenar	dört köşe	quatre coins	four corners
çenre-nhak-	çêre, çêr-	otlak	prairie	grazing
çarəmen	çerm	deri	peau	skin, leather
çiɋa	ceza, siza	ceza	punition	punishment, penalty
teoxmen	tov, toxim	tohum	graine	seed
tenû	ten	vücut	corps	body
tev-, tu-, tûtev, tûtu	twan-în	yapabilmek	être capable	to be able
terşne	tî, tenî	susamış	assoiffé	thirsty
teş-	teşe	biçim	forme	shape, form
teşte	teşt	tabak	assiette, coupe	dish, cup
tigrey, tigre	tîr	ok	flèche	arrow
tîjî	tîj, tûj	keskin	pointu, acéré	sharp
tvəm	tu, te	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
deêna	dîn	din	religion	religion
deêve-	dêw	şeytan	démon	false god, demon, fiend, devil
dag-, deje-	dax	yakmak	brûler	to burn
deḍveh-, daduş-	da-ner	yaratıcı	créateur	creator
dar-	-dar	tutmak	tenir	to hold, maintain…
derəge	drêj	uzun	long	long
bazev	bask, bazk, (baz)bend	kol, kanat	bras, aile	arm
dese	des, deh	on	dix	ten
dese-gaye-	deh-gav	on adım	dix pas	(length of) ten paces
desəme	desem, dehem	onuncu	dixième	tenth
dehake	dehak	şeytani yaratık	être démoniaque	fiendish being
dehyev, dehyu-	dêh (niha gund), dih	toprak	terre	land
ejey-dehake	ejdehak, ejderha	Dahak	Az-Dahak, roi démoniaque mythique d'Iran	Azhdehak, mythical fiendish king of Iran
da	dan(în)	yaratmak	créer	to create

day	daye, dê	1) dadı; 2) özenle bakmak	1) nounou ; 2) élever avec soin	1) an child's nurse 2) to bring up (a child) carefully
day-, dîte-	dît-în	bakmak	voir, regarder	to see, to look at
date	dad, dat	doğru, kanun	droit, loi	right, law
data	dan, dran, didan	diş	dent	tooth
dauru	dar	ağaç	bois	wood
dvedese	donzde, dvedese	oniki	douze	twelve
ɋwe-	tu	sen	tu	you, thee/thou (obsolete)
ɋrey	sê, hirê	üç	trois	three
ɋreh-, tərəse-,	tirs	korku	peur, effroi, frayeur	fear, fright, dread
ɋri-sete	sê sed	üç yüz	trois cents	three hundred
zefen, zefeh-	dev	ağız	bouche	mouth
peêse	pîs	cüzzamlı	lépreux	leper
pek-, peçe	pat-, peht-, pêj-	pişirmek	cuire	to cook
pet-, pete-, peteye-,	peyt, pêt, pît	sıvışmak	sortir en vitesse, filer à l'anglaise	to rush (out), to take French leave
perştey	pirs	bilgi, soru	information, question	information, question
ped, pad, peɖe	pê	ayak	pied	foot, step
peɋene	pehn, pan	geniş	large, spacieux	broad, wide, spacious
pençe	pênc	beş	cinq	five
pençe.dese	panzde	on beş	quinze	fifteen
pença-sent-	pêncî	elli	cinquante	fifty
perev, peuru, peouru-	pir	çok, birçok	nombreux, abondant, fréquent	many, abundant, often
pero	berî, pêr, par	önce	avant	before, foreword
peirî	berê, berî, par, pêr	önce, önceden	avant	before, formerly
pairî.deêze	parêz	ağıl	enclos	enclosure
perəne, pərəne	perr	tüy	plume	feather
perşta (from fras-)	pirs	sormak	demander	ask
parşte	parast-in	korunmak	protection, garde	cover, protection, wardship, guard
pesçe	paş	arka	derrière	behind
pezdeye	bizd-în	korkutmak	effrayer	to scare, to frighten,
pa(y)-, paye-, papey-, pah-	pa-yîn	beklemek	attendre, garder	to expect, to guard
paşne	pehnî, panî	topuk	talon	heel
pərətev	pird, pire, pir	köprü	pont	bridge
pərəɋev	freh	geniş	large	wide, broad
einike	enî	alın	front	front
pərəne	pirr, purr(di klasîkan de)	dolu	plein	full
pərəseiti	pirs-în	sormak	demander	ask
sare	ser, serî	baş, kafa	tête	head
pourucîre	pir-jîr	zeki	intelligent, doué	intelligent, gifted
mehrke-	merg	ölü	mort	dead
sete	sed	yüz	cent	hundred
hezenre-	hezar	bin	mille	thousand
pasto-, peste-	post, pîst	post	peau	skin, hairy skin
piter, piɋr-,	pî (dimilî)	baba	père	father
beod, beoɖe-, baoda-,	bîhn, bihîst(in)	fark etmek, kokusunu almak	sentir, percevoir	to perceive, to feel smell of
beoɖey (beod)	bîhn, bîn	koku	parfum	perfume, sweet scent
beoɖeh-	bihîst-	algılama	perception	perception, consciousness
bege	beg	malık, tanrı	seigneur, Dieu	lord, god
bend-, bendeye-, beste-	bend-, best-in	bağlamak	relier, coller	to bind, glue
bu-, bv-, bûte	bû(n)	olimak	être	to be
ber-, bere-, bareye-	bir, bar	taşımak	porter	carry, bear
mahye-	meh	ay	mois	month
bûne	bin	alt	fond, dessous	bottom, underneath
espe	hesp	at	cheval	horse
sraoɋra, srûtey	sirûd	ezgi, dua	chant, prière	a chant , prayer
dûreţ	dûr	uzak	loin, éloigné	far, far off, far away
fştane	bistan	kadın göğsü	poitrine de femme	woman's breast
ne	na, ne	değıl	ne… pas	not
neê-çe	ne-jî	ve de	non plus	neither
neême-	nîv, nîm	yarı	moitié	half
neve-	neh, noh	dokuz	neuf	nine
nepat, nept, nepter, naptî	nevî, nebî	torun	petit-fils	grandson/daughter
neptye	nevîtî	züriyet	descendant	descendant
neve	nû	yeni	nouveau, frais	new, fresh
nes-, nese, nase, naş	nêz, nêzîk	yaklaşmak, ulaşınak	approcher, atteindre	to approach, to come near, to reach

Paşgirên kurdî

- I -

Amadekar : Reşo ZÎLAN

Paşgir, ango paşdanî yan jî paşpirtik, ew peyvên pir kurt in ku bi dawîya peyvên xwedîmane yên sade yan jî hevedudanî ve tên girê dan û bi vî rengî maneyeke nû didin peyva ku nû hatîye afirandinê. Eger peyva berî paşgirê sade be, êdî ev peyva nûafirandî ya bi alîkarîya pirtikan dibe peyveke hevedudanî.

Heke em vê bi nimûneya peyva "**tirsonek**" ve binimînin, em dibînin ku ev peyveke hevedudanî ye û ji du beşan pêk hatîye, "**tirs**" û "**onek**". Beşa pêşîn, ku "**tirs**" e, xwedîmane ye. Peyveke ne hevedudanî ye, sade ye û em dizanin ku ew ji alîyê maneyê ve rewş û haleteke ruhî nîşan dide. Beşa didwan ya vê peyvê "**onek**" e, ku ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe hîç maneyekê nade. Lê gava ku ew bi beşa yekê ve têtе girêdan, peyveke nû diafirîne, dibe "**tirsonek**". Hingê peyva nûafirandî dibe peyveke hevedudanî. Ev peyva nûafirandî, çendî ji alîyê maneyê ve bi peyva pêşîn ve peywendîdar be jî, êdî xwedîmaneyeke nû ye û ji me re rewşa ruhî ya kesekî salox dide.

Di peyveke weha de, em ji vê beşa didwan, ku "**onek**" e, paşgir dibêjin. Ev bi tena serê xwe ne xwedîmane ye û em bi misogerî nizanin ji çi peyvê hatîye û ketîye vî rengî. Li milekî din, paşgireke holê çu caran jî bi tena serê xwe nahête bi kar anîn. Ji ber vê yekê jî, divê bi dawîya peyvekê ve bête nûsandin (zeliqandin), ku jê maneyeke din biafirîne. Em vê rewşê di peyvên wek; zirtonek, bizdonek, fitlonek, zivronek / zîvronek û hwd de xweş dibînin.

Lê carina hin peyv hene ku em dizanin paşgira wan ji çi afirîne. Bo nimûne, peyva "**masîgir**", ango mirovê ku masîyan digire, bi karê girtina masîyan radibe. Em dibînin ku ev peyv ji beşên "**masî**" û "**gir**" hevedudanî ye. Beşa pêşîn, ku "**masî**" ye, navê malbateke heywanan e ku di avê de dijîn. Beşa didwan, ku "**gir**" e, di rewşeke bi tena

serê xwe de dikare jê sê maneyên jihevdûr derkevin. Ya yekemîn, "**gir**" di maneya "*girik, çîyakok, tepe, til*" de ye. Ya didwan, di maneya "**mezin**" de ye. Heçî maneya sisyan e, ji lêkera "*girtin*"ê ye. Qurma wê ya dema niha ye; ez di**gir**im, tu di**gir**î, ew di**gir**e, em / hûn / ew di**gir**in. Ne xwe, di peyva "**masîgir**" de, qet herdu maneyên pêşîn yên "**gir**"ê tune ye. Lê, maneya wê ya sisyan tê de heye. Li vir êdî ew perçeyek yan jî pirtikek e ji peyvekê. Ew wek pirtik, herçendî zû yan jî dereng peyva "*girtin*"ê bîhîne bîra mirov jî, bi tena serê xwe ne xwedîmane ye. Bi tena serê xwe jî ne bi kar têt û ne jî tête nivîsandin.

Di kurdî de, kîjan zarava dibe bila bibe, paşgirên heyî yan ji qurmên lêkeran yan jî ji parçepeyvên ku îro êdî bûne pirtik pêk tên. Piranîya van paşgiran bi tena serê xwe nahên bi kar anîn. Lê hindek ji wan hene, ku îro di gel rola xwe ya paşgirê wek peyveke serbixwe jî têne bi kar anîn; wek -kar, -bend, -xane û hwd. Di vê lîsteyê de me behsa çendek ji wan jî kiriye.

Di afirandina peyvên nû yên ji paşgiran hevedudanî de divê mirov berî her tiştî bala xwe bide nimûneyên ji berê de di zimanê kurdî de heyî. Li gor naveroka wê, xwe ji maneyên wê yên dîrokî bi dûr neêxe û bi vî awayî peyva nû li hev siwar bike.

Herçendî me ji bo peyva paşgirê, ku di zimanên ewropî de jê re *suffix* dibêjin, berê "paşdanî" gotibe jî, piştî gotûbêjeke dûr û dirêj, me baştir dît ku em di şûna wê de peyva *paşgir* bi kar bînin. Di termînolijîya zimannasîyê de mefhûma paşgir çêtir mane dide û ji bo wergerandina mefhûmên din yên babetên cînar hêsanîyekê pêşkêş dike.

Em ê li vê jêrê lîsteyeke alfabetîk ya ji paşgirên di zaravayê kurmancî de heyî berpêş bikin û hewil bidin da ku bi kurtî rol û maneya wan ya fonksîyonel salox bidin.

-a (I) : Ev paşgir tête dawîya hin qurmên lêkaran, yên dema niha yan jî borî, da ku merama ji lêkerê bide naveroka peyvê.
Nimûne: zan**a**, bez**a**, bîn**a**, nebîn**a**, fehm**a**, xwend**a**, xur**a** / xure (xwera / xwere)

-a (II) : Tête dawîya hin rengdêran û wan dike navdêr.
Nimûne: germ**a**, serm**a**

-a (III) : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: xam**a**

-ahî / -ayî / -hî / -yî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin. Peyv eger bi tîpeke dengdar xelas be (**-a**)ya wê dikeve û dibe (**-hî** / **-yî**). Lê eger peyv bi tîpeke bêdeng dawî bêt, hingê (-a)ya vê paşgirê nakeve. Di devokên kurmancî de du formên vê paşgirê hene: 1. **-ahî**, 2. **-ayî**. Heçi kurdîya kurmancî ya nivîskî ye, rastnivîsa wê li ser bingeha klasîkên me, ku wê jî li ser bingeha devoka botî bejin daye, qanûnek daye ber xwe. Ji ber vê yekê ye, ku forma serekî ya vê paşgirê (**-ahî**) ye.
Nimûne: dûr**ahî**, bilind**ahî**, mezin**ahî**, ber**ahî**, dirêj**ahî**, germ**ahî**, bîn**ahî**, piçûk**ahî**, sor**ahî**, reş**ahî**, zer**ahî**, kesk**ahî**, hêşîn**ahî**, ter**ahî**, şil**ahî**, kûr**ahî**, ava**hî** / avayî, şa**hî** / yî, şên**ahî**, şîn**ahî**, ron**ahî**, kor**ahî**

-ajo : Paşgira ji lêkera "ajotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê ajotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: ker**ajo**, ga**ajo**, dû**ajo**

-ak : Ji rengdêrekê rengdêreke nû diafirîne.
Nimûne: ron**ak**,

-al : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr têne çêkirin.
Nimûne: hev**al**, kort**al**, teng**al**, kend**al**

-alês : Paşgira ji lêkera "alastin, alistin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê alastinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: qûn**alês**, sol**alês**, kod**alês**, kas**alês** (kasealês), firaq**alês**

-an /-yan (I) : Nîşana piranîyê ye. Piranîya forma nebinavkirî ye û tête dawîya navdêrên hem mê û hem jî nêr.
Nimûne: kofîya jin**an**, kumê mêr**an**, erdê gundî**yan**, welatê kurd**an**

-an /-yan (II) : Wek nîşana piranîyê navê êl û eşîretekê dide xuya kirin.
Nimûne: heyder**an**, demen**an**, kîk**an**, mil**an**, reşkot**an**, celalî**yan**, gawestî**yan**, Goyî**yan**

-an /-yan (III) : Navê herêmekê ku êl û eşîreta navkirî lê dijî yan jî lê dima nîşan dide.
Nimûne: Bot**an**, Sor**an**, Mukrîy**an**, Behdîn**an**

-an /-yan (IV) : Wek nîşana piranîyê ji navdêran navdêreke nû û xwedan maneyeke nû diafirîne.
Nimûne: gul**an**, xal**an**, ap**an**

-ane (I) : Paşgirek e ku pê hoker têne çêkirin û maneya "bi awayê, bi rengê, bi tehrê, bi şiklê" dide peyvê.
Nimûne: kurd**ane**, serxweş**ane**, mîr**ane**, dost**ane**, şêr**ane**, mêr**ane**, yek**ane**, tek**ane**, jin**ane**, sextekar**ane**, şah**ane**, merd**ane**

-ane (II) : Hokera dem û zemanan çêdike û maneya "her..., wek her...," dide peyva ku ew pê ve tête girêdanê.
Nimûne: roj**ane**, meh**ane** / heyv**ane**, heft**ane**, sal**ane**,
-ane / (III): Bi alîkarîya vê pirtikê hoker yan jî navdêr tên çêkirin.
Nimûne: yek**ane**, per**ane**, tek**ane**

-anê / -anî: Bi alîkarîya vê pirtikê navên lîstik û yarîyan tên çêkirin.
Nimûne: top**anê** (tal**anê**), gog**anê** / gog**anî**, kêl**anê** / kêl**anî**, bersing**anê**, çog**anê**, hêl**anê**, ber**anê**

-anî (I) : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji rengdêran navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: pir**anî**, mêr**anî**, xort**anî**, kor**anî**, kêm**anî**, keç**anî**, qîz**anî**, jin**anî**

-anî (II) : Bi alîkarîya vê paşgirê navên hin xwarinan û hwd tên çêkirin.
Nimûne: bor**anî**, çort**anî**, şîr**anî**, doş**anî**

-anok : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêr tên çêkirin.
Nimûne: tişt**anok**, çiv**anok**

-ar (I): Ji bo çêkirina navê tiştekî bi kar têt.
Nimûne: dest**ar**, guh**ar**

-ar (II): Tête dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heyset û rengekî dide gotinê. Heye ku ji kurtbûna paşgira "-dar" be.
Nimûne: nivîs**ar**, got**ar**, dîd**ar**, reft**ar**, kuşt**ar**, kird**ar**, mir**ar**

-ar (III): Ji bo çêkirina navê kesê ku karekî dike û pê radibe" tête bi kar anîn. Heye ku ji kurtbûna paşgira "-yar" be.
Nimûne: cot**ar** / cotyar, xew**ar**, mir**ar**, kir**ar**

-ar (IV) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevn**ar**, jeng**ar** / jing**ar** / zeng**ar** / zing**ar**

-ar (VI) : Ji hokeran hokereke nû diafirîne.
Nimûne: pêr**ar**

-are (I) : Ji rengdêran rengdêreke nû çêdike.
Nimûne: kevn**are**

-are (II) : Ev paşgir bi maneya ”xemilandî, bi xemil” de ye.
Nimûne: dil**are**

-asa : Bi maneya ”wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê” de hokeran çêdike.
Nimûne: dêw**asa**, hût**asa**

-asî : Ji rengdêr yan jî ji navekî navdêreke abstrakt çêdike. Heye ku ev pirtik ji guhirîna ”-asa” ya bi maneya ”wek, mîna, fena, mînanî, şitî, şubhê” de be.
Nimûne: kêm**asî**, kurt**asî**, kurd**asî**

-atî /-yatî : Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kirîv**atî**, êzdî**yatî**, mirov**atî**, xizm**atî**

-avêj : Paşgira ji lêkera ”avêtin, havêjtin”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê avêtinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: top**avêj**, bombe**avêj**, tîr**avêj**, dûr**avêj**, gû**avêj**

-avî : Di zaravayê kurmancî de peyva ”avî” bi tena serê xwe xwedîmane ye, maneyeke taybetî dide. Ev peyv ji bo tiştekî ”avdar, bi av û herikok” têtе gotin. Bo nimûne: sêveke avî, xwarineke avî, erdê avî, avî û dêmî. Lê, herwekî di van çend nimûneyên jêrin de xuya dibe, peyva ”avî” ji vê maneyê piçekî dûr e. Ew êdî bi rola paş girîyê radibe. Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêrekê hokerek têtе çêkirin.
Nimûne: ewr**avî**, çir**avî**, gir**avî**, qir**avî**

-wî / -yî : Ji vê paşgirê navê hin nexweşîyan têtе çêkirin.
Nimûne: ta**wî**, ba**wî**

-awer : Paşgira ji lêkera ”awerden”a farisî û ” awirden, hawirden”a kurdîya jêrîn e, ango “anîn, hanîn, înan, hînan”. Lê wek paş gir ji maneya bingehîn ya lêkerê bi dûr ketîye, bûye xwedî maneyeke duhemîn, ku ew jî maneya “xwedîbûn, têdehebûn”ê ye.
Nimûne: ceng**awer**, dil**awer**

-wend : Xuda**wend**

-ayetî : Ev paşgir di van çend dehsalên dawîn de ji zaravayê soranî ketîye kurmancî. Bi alîkarîya vê paşgirê navdêrên abstrakt tên çêkirin.
Nimûne: kurd**ayetî**, bir**ayetî**

-bar (I) : Ev paşgir bi maneya ”destûr heye ku bikî, dikare bête kirin, qabilî kirinê” ye.
Nimûne: guhêr**bar**, guhêz**bar**, bir**bar**, dît**bar** /dî**bar**, nedî**bar**, xwar**bar**

-bar (II) : Ev ji lêkera “barîn”ê afirîye û wek paş gir bi maneya ”tijî (bi), dagirtî (bi)” de ye.
Nimûne: guneh**bar**, tawan**bar**, xem**bar**, çavne**bar**, zîyan**bar**, xeta**bar**

-bar (III) : Ev paş gir ji zimanê pehlewî hatîye û bi maneya ”perav, qirax, kenar, rêya avê” ye.
Nimûne: rû**bar**, co**bar**, zê**bar**

-bare : Bi maneya ”car”ê de ye.
Nimûne: du**bare**, sê**bare**

-baz (I) : Paşgira ji lêkera ”bazdan”ê, ango ”lîstin”ê ye. Di kurmancîya bo nimûne Berazîyan û ya hêla Ruhayê de, ji bo lîstina bi maneya ”dîl kirin û reqs”ê de, dibêjin ”bazdan”. Ji ber vê yekê, gava ku ev paşgir têtе dawîya peyvekê, maneya ”kesê ku bi karê lîstinê radibe” dide peyvê. Peywendîya vê lêkerê bi ”bazdan”a ku bi maneya ”revîn, xwe
nedan dest, xwe hilavêtin, xwe çeng kirin, hop kirin û hwd”ê tune ye.
Nimûne: fêl**baz**, qumar**baz**, can**baz**, kindir**baz**, ser**baz**, şûr**baz**, rim**baz**, jin**baz**, kiç**baz**, dil**baz**, sêhr**baz**, hîle**baz**, hoqe**baz**, dek**baz**, tewle**baz** (fêlbaz), çene**baz**

-baz (II) : Ji lêkera ”bazdan”ê ku peywendîya wê bi ”çûn”ê heye.
Nimûne: der**baz**, , rê**baz**

-bêj : Paşgira ji lêkera ”gotin”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê gotinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: deng**bêj**, stran**bêj**, çîrok**bêj**, henek**bêj**, xweş**bêj** (xoşbêş), gotû**bêj**, gotin**bêj**, Pir**bêj**, ezber**bêj**

-bend (I) : Paşgira ji lêkera ”bestin”ê, ango ”girêdan”ê de ye.
Nimûne: baz**bend**, der**bend**, girê**bend**, çiçik**bend**, terkî**bend**, dest**bend**, dol**bend**, rû**bend**

-bend (II) : Bi maneya ”girêdan û bestin”ê de kar û pêşeyekê nîşan dide.
Nimûne: sol**bend**, nal**bend**

-bend (III) : Bi maneya ”xwe bi tiştekî ve girêdayî dîtin”ê dide.
Nimûne: saz**bend**, heval**bend**

-ber (I) : Paşgira ji lêkera ”burden”a farisî û ”birin”a kurdî ye ku maneya ”kesê / tiştê ku bi karê birinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: rê**ber**, dil**ber**, rêve**ber**, emir**ber**, name**ber**, ferman**ber**, pena**ber**, pêxam**ber** / pêxem**ber** / peyam**ber**, ajne**ber**

-ber (II) : Bi maneya ”hebûn”ê de ye.
Nimûne: sî**ber**, ruh**ber**

-best : Paşgira ji lêkera ”bestin”ê, ango ”girêdan”ê ye ku maneya ”kesê / tiştê ku bi karê girêdanê radibe dide peyvê.
Nimûne:dar**best**, ser**best**, ben**best**, hel**best**

-bir : Paşgira ji lêkera ”birin”ê ye û maneya ”kesê/tiştê ku bi karê birinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: bar**bir**, avrû**bir**, zor**bir**, bîr**bir**
-birr : Paşgira ji lêkera ”birrîn”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê birrînê radibe” dide peyvê.
Nimûne: dar**birr**, rê**birr**, caw**birr**, çol**birr**, av**birr**, ser**birr**, nav**birr**, kurte**birr**, qut**birr**, dest**birr**, dew**birr** (yê ku pezê xwe liserhev difroşe), ta**birr**, çil**birr** (yê ku çilê zarokan dibire), şikêl**birr** (nexweşîya zarokan e û heta dibin 3-4 salî nikarin bimeşin. Yê ku şikêlê dibirre), mehr**birr**, co**birr**

-bihêrk / -buhêrk /-bêrk : Paşgira ji lêkera ”bihartin / buhartin”ê ye û maneya ”tiştê ku bi karê bihartinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: şev**bihêrk**, rê**buhêrk**, dil**buhêrk**

-bîn : Paşgira ji lêkera ”dîtin”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê dîtinê radibe” dide peyvê.
Nimûne: dûr**bîn** /dûre**bîn**, bed**bîn**, hûr**bîn**, xweş**bîn**, ne**bîn**, geş**bîn**, rast**bîn**

-ç : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye û kurtbûyîya ”çe”yê ye.
Nimûne: rê**ç**, ri**ç** (rîçal, reh û rîçal)

-çe : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye.
Nimûne: alû**çe**, bax**çe**, par**çe**, box**çe**, nîv**çe** (nîv**cî**, nîv**co**), keman**çe**, xalî**çe**, nal**çe**

-çik : Paşgira ji bo piçûkkirinê ye. Ji du pirtikên piçûkkirinê, ji ”ç” û ”ik”ê pêk hatîye.
Nimûne: rû**çik**, rê**çik**

-çin : Paşgira ji lêkera ”çinîn”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê çinînê radibe” dide peyvê.

Nimûne: mazî**çin**, gul**çin**, pembû**çin**, titûn**çin**

-**çing**: Paş girek e, ku ji pirtika "çin"ya ya ji lêkera "çinîn"ê û pirtika "g"yê, ku ji paş gira "ing"a ji bo piçûkkirinê ye, pêk hatîye. Bi vê paş girê navên alavan têtе çêkirin.
Nimûne: mû**çing**

-çîn : Paşgira ji lêkera "çandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çandinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: derew**çîn**, gul**çîn**

-çolkî : Ji rengdêrekê hokerê diafirîne.
Nimûne: spî**çolkî**

-da : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dayînê radibe" dide peyvê.
Nimûne: nan**da** / nan**de**, xwedê**da**

-dan (I) : Derdana tiştekî nîşan dide.
Nimûne: der**dan**, şima**dan**, mûm**dan**, agir**dan**, çay**dan**, gul**dan**, kil**dan**,

-dank : Derdaneke piçûk ya tiştekî nîşan dide. Paş gireke hevedudanî ye û ji peyva "dan" û pirtika piçûkkirinê ya "k"yê pêk hatîye.
Nimûne: agir**dank**, av**dank**, avil**dank**, çay**dank**, der**dank**, derzî**dank**, gulçî**dank**, kevçî**dank**, kil**dank**, mîz**dank**, mûm**dank**, pif**dank**, piz**dank**, şekir**dank**, şima**dank**, xwê**dank**, xwelî**dank**

-dar /-(e)dar (I) : Paşgira ji lêkera "daştin"a farisî ye ku di hin zaravayên kurdî de "darîn" e û hevmaneya lêkera "hebûn"ê ye. Paş gira "dar" bi maneya "heye / heyî"yê de ye.
Nimûne: agah**dar**, aheng**dar**, av**dar**, bêhn**dar**, birîn**dar**, çek**dar**, cin**dar**, dên**dar**, derd**edar**, deyn**dar**, dikan**dar**, dîn**dar**, evîn**dar**, ferman**dar**, kir**dar**, kirê**dar**, mal**dar**, mêvan**dar**, nan**dar**, ne**dar**, paye**dar**, pişte**dar** / piştî**dar**, remil**dar**, ser**dar**, sermaye**dar**, xwîn**dar**, zor**dar**,

-dar (II) : Di zaravayê kurmancî de bi tenê di peyva"guhdar" de, ku bi awayekî ş aş , paş gira "dar" di maneya "dan / dayîn"ê de ye. Rastîya vê, herwekî di klasîkên me de jî derbas dibe, "dêr" e û ji lêkera "dêrîn /dêran"ê ye. Di klasîkan nivîskî de ev wek "guh bidêre" ye û peyva "guhdar" jî di edebîyata devkî de "guhdêr" e.
Nimûne: guh**dar** / guhdêr

-de : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: nan**de** (nanda, nandar), dîyar**de**, qûn**de**

-dek : Navên alav û hacetekê nîşan dide.
Nimûne: ba**dek**, nîşan**dek**

-der /-eder (I) : Ev paşgir maneya "derve" dide peyvê.
Nimûne: şev**der** / şev**eder**, çav**der** (çavli**der**), da**der**

-der (II) : Paşgira ji lêkera "dan / dayîn"ê ye û maneya "dayîn"ê dide peyvê.
Nimûne: ferman**der**

-derz : Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê. Peyva "derzî" û "terzî" jî her ji vê peyvê hatine.
Nimûne: qûn**derz** (cureyek kêlê /dirûtinê ye), du**derz**

-dêr : Paşgira ji lêkera "dêran / dêrîn"ê ye û maneya dayînê dide peyvê. Li „**-dar** (II)"an binihêre.
Nimûne: av**dêr**, guh**dêr**, çav**dêr**, kar**dêr**, kirê**dêr**

-dêrî / -dorî : Paşgireke hevedudanî ye û ji "dêr"a ji lêkera "dêran / dêrîn"ê, ku bi maneya "dan / dayîn"ê ye, û ji pirtika "î"yê pêk hatîye. Navdêreken abstrakt diafirîne.
Nimûne: ga**dêrî** / ga**dorî**, şev**dêrî** / şev**dorî**

-dirû : Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: sol**dirû**, kurtan**dirû**, cil**dirû** (kinc**dirû**)

-dîn : Bi maneya "cih, sitar"ê de ye.
Nimûne: ka**dîn**, gîya**dîn**

-doş : Paşgira ji lêkera "dotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dotinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: çêlek**doş**, pez**doş**, ker**doş**

-doz / -diz (I): Paşgira ji lêkera "dirûn, dirûtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê dirûtinê radibe" dide peyvê.
Nimûne: pîne**doz** / pîne**diz**, çewal**doz** /çewal**diz**,

-doz (II) : Paşgira ji lêkera "dozîn, doz kirin"ê ye û maneya "kesê ku bi karê peydakirin û bidestxistinê radibe" dide peyvê. Di zaravayê soranî de ev lêker bi tenê bi maneya "peydakirin"ê de ye û gelekî berfirehtir têtе bi kar anîn. Lê di kurmancî de, "doz kirin" bi maneya "da'we kirin, xwastin"ê de ye. Lê, bi maneya "peydakirin"ê de, bi tenê di kurmancîya li hêla Depê / Xarpêtê de têtе bi kar anîn.
Nimûne: nan**doz**, war**doz**

-e (I) : Têtе dawîya peyvên ji qurma lêkeran afirî û heyset û rengekî dide gotinê.
Nimûne: bijart**e**, bijar**e**, bêj**e**, jimar**e**, bend**e**, kêş**e**, best**e**, hinar**e**, şikest**e**, kird**e**, xwend**e**, mal**e**, awart**e**

-e (II) : Têtе dawîya peyvên ku rengan nîşan dide û maneya "rengê ku ber bi wî rengî diçe, rengê ku dişibe wî rengî" dide peyvê.
Nimûne: sor**e**, kesk**e**, zer**e**, gewr**e**

-e (III) : Têtе dawîya hin peyvên ku peywendîya wan di gel zeman heye yan jî zeman nîşan didin û maneya "bi wê demê ve girêdayî, di wan wextan de" dide peyvê.
Nimûne: bihar**e**, êvar**e**, payîz**e**, ser**e**, navser**e**, heft**e**, çil**e** (çel**e**)

-e (IV) : Ji peyvên navdêr yan jî rengdêr navdêreke nû û xwedan maneyeke nû û taybetî diafirîne.
Nimûne: dest**e**, dermal**e**, çilmêr**e**, şewat**e**, sebz**e**, kor**e**, nerm**e**

-ek (I) : Gelek caran navên tiştan, nemaze navên hacet û alavan diafirîne.
Nimûne: dest**ek**, bad**ek**, rast**ek**, piş**tek**, birr**ek**, xiz**ek**, nîv**ek**, şeş**ek**, heş**tek**, heft**ek**, fitl**ek**, xwast**ek**, kot**ek**, xur**ek** (xwar**ek** / xwer**ek**)

-ek (II): Navên ku xuy û xeyseteke taybetî dide mirovan diafirîne.
Nimûne: virr**ek**, ser**ek**, kul**ek**, sil**ek**, çil**ek**, zirt**ek**, fis**ek**, tirr**ek**, tirs**ek**, mîr**ek**, pîr**ek**, wêr**ek**, newêr**ek**, fen**ek**, pars**ek**, kul**ek**

-el : Ev paşgir maneya "bi rengê" dide peyvê û wê dike xwedan xeyseta navdayî û jê rengdêrekê diafirîne.
Nimûne: çep**el**, kom**el**

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 37 payîz 2005

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê ya payîza 2005an

Civîna 37an ya Kurmancî rojên di navbera 10 - 17/12-2005an de li Parîsê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên kêmnas, termên fûtbolê, termên komputerê, peyvên di stranan de, tiştên xanî û mal û navmalê, devoka Berrîyê û paşgir û pêşgirên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Xosro Ebdullahî (Salmas), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî). Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên kêmnas

Amadekar : Kendal NEZAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
ajaldarî (m)	hayvancılık	élevage de bétail	cattle breeding
ajaldar	hayvan besleyen	éleveur de bétail	cattle breeder
belot, belût, berû, palût, pelût	palamut	noix de galle	oak apple
şahbelût, şahbelot	kestane	marron, châtaigne	chestnut
berisandin	hesaplamak	calculer	to calculate
berisandin (m)	hesap	calcul	calculation
mazî	mazı	gland	acorn
berjenek (n)	dokuma tezgahı parçası	élément de métier à tisser	part of a loom
dîndoq, cîncoq, cîncix, (m)	incik, boncuk	verroterie brillante	brilliant glass beads
dîndoqî; cîncoxî, (r); xara cindoqî	incikten, incikten cam bilya	bille en verre brillant ; bille	made of brilliant glass, glass bead
birûsîn: teyisîn, îsîn	ışıldamak	scintiller	to glitter
cigur, cîgor (m)	şubat ayında üç gün boyunca kutlanan bir hıristiyan bayramı	fête chrétienne célébrée en février pendant trois jours où il y a notamment des processions suivies d'agapes comprenant des panses farcies (zimbeloq)	christian holiday in February celebrated for three days with processions and feasts featuring stuffed intestines
çetiyan (r); şûrê han çetiyan e	vasat, düşük kaliteli / bu kılıç düşük kalitelidir	médiocre ; ce sabre est médiocre	mediocre, this sword is of poor quality
çetiyanî (m)	orta durum, orta değerlilik	médiocrité (n.f.)	mediocrity
cizirandin	incitmek, rencide etmek	humilier	to humiliate
cizirandin (m)	incitme, rencide etme	humiliation	humiliation
xiş bûn	kırılmak	se briser, se casser, être cassé	to be broken
xiş kirin	kırmak	briser, casser	to break
çûr kirin	paha biçmek	priser (v.tr.), mettre un prix	to value, to bid
çûr û xiş kirin	(oyunda) almak, elde etmek	s'approprier au cours d'un jeu, (d'osselets, etc.)	to win
çûr (m)	1) bir oyunda sermayesini tükettikten sonra son avans; 2) avans; 3) bir mecliste asıl şarkıcıları teşvik için söylenen bir ezgi	1) prise dans un jeu une fois que l'on a épuisé son capital, se donner pour une ultime fois un acompte ; 2) avance, acompte ; 3) chanson chantée dans une soirée pour inviter un chanteur à chanter	1) mackings wager after losing ones money; 2) a deposit; 3) a song sung at party, to encourage singer
ev jî cûra filankesê ye	buda falancanın şarkı söylemesi için benden	c'est un acompte pour un tel pour que celui-ci chante	advance payment for a singer
feriqîn (biferiqe)	1) geriye çekilmek, gerilemek; 2) dağılmak (bk... ferikîn)	1) battre en retraite, reculer ; 2) se disperser (voir ferikîn)	1) to retreat; 2) to disperse
feşkirîn (bifeşkire) (v.i.), fişkilîn, bişkivîn	çözülmek, kırılmak	se défaire, se dissoudre, se briser	to be undone, to be dissolved, to break up
feşkirandin (bifeşkirîne), bişkivandin	dağıtmak, çözmek	défaire, disperser, dissoudre	to undo, to dissolve, to break up
fîhurco (r)	mahvolmuş, yıkılmış	anéanti	anihilated
fîhurco kirin	imha etmek	détruire (v.tr), anéantir	to destroy, to anihilate
fînû (r û nav), fenek	asalak, kaypak	scélérat(e), parasite, filou, gredin	scoundrel, swindler, parasite
gilêr (r), gêr, xir, xilor	toplu, toparlanmış	rassemblé(e), assemblé(e),	assembled, gathered
gilêr bûn	yuvarlanmak, toparlanmak, sarılmak	s'enrouler, se lever, être enroulé, être collecté	to be rolled up, to get up, to be collected
gilêr kirin	sarmak, yuvarlamak	rouler, enrouler	to roll
di girnikê de lêxistin	burnunu sürtmek	humilier qqn, frapper qqn au nez, rabaisser le nez de qqn	to humiliate somebody
girnik (m)	burnun ortası	milieu du nez	bridge of the nose
goştezewî (m)	ekime elverişli toprak	terre meuble	loam
gulmanîn (adj.), pirxur, xure, kulp, gulpişî, kulb, hilpo	pisboğaz, doyumsuz	gourmand(e), vorace, avide	greedy
gulik (n)	bitkilerde asalak bir mantarın oluşturduğu hastalık	(bot.) maladie de certaines plantes (tabac, tomate, etc.), mildiou	mildew
gulikê li tûtinê xistiye	tütün mantarlanmış	le tabac est atteint de mildiou	tobbaco is mildewed
gumgumok (m), kumkume	kertenkele	variété de lézard	type of lizard
margîsk (cureyeke maran e)	bir tür yılan	variété de serpent	type of snake
marîjek, mazîzerk	çayır kertenkelesi	lézard de près	meadow lizard
mêşên gumreh	bir kovanın kalabalık arı topluluğu	abeilles nombreuses et actives (dans une ruche), essaim d'abeilles	swarm of bees
gumtil (n), kêstek, kêstil, şel	toprak topağı	motte de terre	clod of earth
hewaneyî (m)	muhalefet	rare, opposition	rare, opposition

hîç (m)	küçük taşların bir deliğe atıldığı bir kız oyunu	1) pin ; 2) jeu de filles qui consiste à faire entrer des cailloux ou “morîk“ dans un trou (voir aussi xîç)	1) pine; 2) girls’ game of throwing stones into a hole
înik (m), pînik	kümes (Serhed bölgesinde)	(dans le Serhed) poulailler	(in Serhed) chicken coop
ji ber ... ve kirin	birinin yerine tutmak, birinin yerine bir iş yapmak	se substituer à qqn, remplacer qqn, agir à la place de qqn	to replace somebody, act on behalf of s.o.
înk (m), înt, rik, i’nt; ketin înkê, ji yekî înk kirin	inat, inat etmek	obstination, entêtement; s’obstiner, avoir une dent contre qqn	stubbornesss, to insist, to be spiteful
karkenar (n)	emekli	retraité(e)	retired person, pensioner
karkenarî (m)	emeklilik	retraite	retirement, pension
kel (n), qot, ser, zîrwe	zirve	sommet, pic	summit, peak
kelê çiyê	dağın zirvesi	sommet de la montagne	summit of a mountain
kelmezo (r)	çağa uymayan, demode	anachronique	anachronistic
kelmezoyî (m)	zamana uymama, demode olma	anachronisme	anachronism
kelmizo (m), kelmij	buhar	vapeur	steam
ker (m); qerz, deyn	borç	prêt	loan
ker dan	borç vermek	prêter (v.tr.) voir qer, qerz	to lend
kerecî (m), qeyix, belem	kayık	barque	boat
kerg (n)	tavuk	poulet	chicken
kerikê kerajo, pezko gurko	bindirbir	saute-mouton	leap-frog
kerbîn (bikeribe)	1) üzülmek; 2) merak etmek; 3) özlemek, arzu etmek; 4) öfkelenmek	1) être attristé ; 2) se faire du souci, s’inquiéter (v.pr.); 3) désirer ardemment ; 4) se mettre en colère	1) be saddened; 2) worry; 3) to desire ardently; 4) to be angry
kekûş (n)	ağustos aylarında olgunlaşan küçük taneli ve çok tatlı bir üzüm türü	variété de raisin très sucré utilisée dans la fabrication du raki, aux petits grains, mûrissant début août	very sweet grapes ripening in August used for raki
kerşît (m)	güney Kürdistan yemeklerinden	(culin.) nom d’un mets du Kurdistan méridional	Southern Kurdish dish
kesber, kesper (adj.)	gözleri mavi ile yeşil arası bir renkte olan	qui a les yeux pers	green-eyed
kesperî (m)	mavi ile yeşil arası bir renk	couleur entre le bleu et le vert	blue-green
keskaw (m),silqas	pancar çorbası	soupe de betterave	beetroot soup
keşkele (n), keşkêlene	ağaç kakan	pie	magpie
kevêl (m), kevî	bir kabın kenarı	bord d’un récipient	edge of a dish
kewderî (m)	kar kekliği	(ornith.) perdrix des neiges, lagopède, gelinotte	ptarmigan, grouse
kewş	kuru otlar	brindille	twig, kindling
kewş û kelaş, qirş û qal, pûş û pal	çalı çırpı	petit bois de chauffage, herbes sèches	kindling
kelaş: gelaş	kuru otlar	herbes sèches	dry grass
kewişandin (bikewişîne)	1) silkelemek, düşürmek 2) budamak	1) ébranler, abattre, faire trembler ; 2) tailler, émonder	1) to demolish, chop down, shake; 2) to cut, to trim
kewê gozel	kırmızı keklik	bartavelle, perdrix rouge	red partridge
kewê sûsik: kewsûsk	kır keklik	perdrix grise	gray partridge
kewê çîrik: kewçîr	beyaz keklik	perdrix blanche	white partridge
kewê rabat ou ribaş	erkek keklik	perdrix cacabe	partridge
kewte an kewde (n)	müfreze, askeri birlik	détachement, groupe, unité militaire	military unit
kewteyine xweser	özerk birlikler	unités autonomes	autonomous units
kezab (m)	kezzap	eau-forte, acide nitrique dilué d’eau	diluted nitric acid, aqua fortes
kêr (r), bêoxir	uğursuz	néfaste, porte-malheur	unlucky
kêş (m) kêşa çiyê, sing, darçît	1) dağ yamacı, yamaç; 2) türban; 3) (farsça) inanç (bkz. kîş)	(pers rare) 1) flanc, versant d’une montagne ; 2) turban ; 3) (pers culte) religion, croyance (voir kîş)	1) slope of a mountain; 2) turban, religious, belief (see kîş)
kêzm	1) kazık; 2) destek direği	1) pieu, pal, piquet ; 2) appui, étale	1) stake; 2) support
kêzim (n); feqîrî jê re ne bû kêzim	1) diken; 2) engel, yoksulluk onun için bir engel oluşturmadı	1) écharde ; 2) obstacle ; la pauvreté n’a pas été un obstacle pour lui	1) splinter; 2) obstacle; destination has not ben an obstacle to him
kilîta devger	ingiliz anahtarı	clef anglaise	adjustable wrench or spanner
kilîta pêşgir	civata anahtar	clef à boulon, clef à vis	spanner
kilkemişke	fare kuyruğu gibi sıra	file en queue de rat	queue
kilkehelsîne, şivanxapînok	kuyruk sallayan, çaban aldatan kuşu	hochequeue	wagtail
kirêb (m), xozan	nadas	terre en jachère, jachère	fallow land
erdê kirêb	bir defa sürülmüş tarla	champ labouré une fois	field plowed once
kirêb (r)	bir defa sürülmüş	labouré une fois superficiellement	a field plowed superficially once
kirêb kirin	toprağı bir defa sürmek	labourer une fois superficiellement	to plow superficially once
koçek	bir yezidi kastı; mensupları şeyh Adi’nin kabrini gözetler ve ayinlerde dans ederler. Kendi aralarında yada müritlerle evlenebilirler, cenazeleri yıkamakla da görevlidir	caste yézidie dont les membres surveillent les gardiens de la tombe du Cheikh Adi et qui dansent lors des cérémonies. Ils peuvent se marier avec des fidèles (murîd). Ils sont chargés de la toilette des morts	Yezidi caste whose members watch over the tomb of Sheik Adi and who dance in ceremonies. They can marry with believers. They prepare bodies for burial
koçek, moîde	köçek	jeune danseur travesti en femme	young male dancer dressed as a woman
kod, koda kilîtê	anahtar silindiri	barillet de serrure	cylinder of lock
koga (m)	büyük mağaza	grand magasin	department store
kors (sor.) (r)	sağlam (bkz. qurs)	solide (voir qurs)	solid
kuş, kuşe ; erdê kuşe	kurak, kurak toprak	aride ; terre aride	arid, arid land
kovik, guzvank, tilîvank	yüksük	dé à coudre	thimble
kozlax (m)	siper dizisi	groupe de tranchées	set of tranches
kortika dizan	kafatası tepesinden saçların birleştiği nokta	le creux du sommet du crâne où les cheveux se rejoignent	crown of the head
kubandin (bikubîne)	susturmak	interdire, imposer le silence, (voir kipandin)	to forbid, to impose silence
kud (m)	1) felç (bkz. kût); 2) öcü alınmamış cinayet	1) paralysie (v. kût) ; 2) meurtre non vengé	1) paralysis; 2) unavenged murder
kulk an kurk (m)	yüksek kaliteli keçi yünü; eldiven, çorap ve geleneksel Kürt giysilerinin (şal, şapik) yapımında kullanılır	laine de chèvre de haute qualité épaisse utilisée pour la fabrication de gants, de chaussettes, de costumes traditionnels kurdes (şal, şapik) imperméables	high-quality water-proof goat wool used for gloves, socks and traditional Kurdish costumes
kulk, devşeh	tarak dibi, kalitesiz	laine inutilisable pour filer	wool not suitable for weaving
kulmêrû (m), kumorî, mûrîstan	yüzde kuru beyaz lekeler oluşturan bir ekzema türü	une variété d’eczéma sur le visage sans purulence avec des plaques blanchâtres	psoriasis
kumbir (n)	taşsız ve düz zirve	sommet arrondi et plat sans pierres	flat, round summit without stones
kurad: pirasa	pırasa	poireau	leek
kurîtî (m)	dalma	plongeon	a dive
kurîtî avê bûn, noq çûm (qurî) quritî avê bûn	su içmek için kafasını suya veya su birikintisine daldırmak	plonger le museau dans l’eau pour boire, (flaque) (v. aussi qorî, qorîtk, qurisî an quriyê avê bûn)	to lap

qurî kirin (m)	bir su birikintisinden su içirtmek	faire boire dans une flaque d'eau	to make drink from a puddle
kurmkêz (m)	parazit hastalığı	maladie parasitaire	parasitic disease
kîp kirin	sıkıca kapatmak	fermer hermétiquement, sceller	to seal
kîp	sıkı kapanmış	hermétique	air tight, water tight
kîp (r)	sessiz, suskun	silencieux	silent
kîp kirin, kîpandin	sesini kesmek, susturmak	empêcher de parler, rendre silencieux	to silence (s.o.)
kurm û kêz	kurt, haşere	vermine	vermin
kurm û kêz bi canê te keve	canına kurt dökülsün	que ton corps soit dévoré par la vermine	may vermin devour you!
kurtepank (m)	bir tür mercan	variété de corail, abramis	type of coral
kurûşik (m)	gerilim, tansiyon	tension	tension
kevirê kuş	sünger taşı	pierre ponce	pumice stone
kuş	oyuk, delikli	poreux, creux	porous, hollow
kuşiş (m)	gayret, gayretkeşlik	application, zèle	zeal, fervor
kûsiyê avê, req	su kaplumbağası	tortue d'eau	turtle
kuşk, qûz, delek, kûze	sansar	martre, zibeline	sable
kûşk (m)	kum kırlangıcı	hirondelle des sables	sand martin
lawandin: lûvandin	yakınmak, ağıt yakmak	se lamenter, faire une élégie	to lament, to write an elegy
hilawêstin (bihilawêse), lawandin	asmak, askıya almak	suspendre	to suspend
lepke (m), bela; lepkeya me gihîşt wî	bela, müsibet; belamız ona bulaştı	calamité, infortune; il a été atteint par notre infortune	calamity, misfortune; he has been harmed by our bad luck
levkîne (m)	dedikodu	médisance	slander
levkînebar (r)	vasat	médiocre	mediocre
levkînebarî (m)	vasatlık	médiocrité	mediocrity
lewendî (m), ûçik, hûçik	1) incelik, ince uzun boy, 2) geleneksel Kürt kadın giysilerinin uzun kol uçları	1) sveltesse ; 2) cordon de la manche des habits traditionnels kurdes	1) slenderness; 2) a cord attached to the sleeve of traditional Kurdish robes
leze (m), hêwirze	kargaşa, gürültü, patırtı	tumulte (n.m.), vacarme, charivari	a din, row, racket
lê dan mandelayê, mandel kirin	inkar etmek	nier (v.tr.), renier (v.tr.)	to deny, to reject
lêbûk, lêpok, şadik	oyuncu, palyaço	acteur(trice), clown, bouffon	actor, clown, jester
lêbûkî	komiklik, palyaçoluk	clownerie, bouffonnerie	buffoonery
lêkandin (m)	bölme	division	division
lêkandin (lêkîne), lêk vekirin	bölmek	diviser (v.tr.)	to divide
lêl, leyl (m)	biri doğu'da biri batı'da olup Leyla ve Mecnun'un ayrılıklarını temsil eden iki yıldız	le nom d'une constellation formée de deux étoiles dont l'une est à l'Est l'autre à l'Ouest symbolisant les amours contrariées de Leyla et Majnoun	a constellation with 2 stars symbolizing the thwarted love of Leyla and Majnoun
lêmişt (m), lehî	1) çamurlu sel; 2) selin götürdüğü çalı-çırpı; 3) lav seli	1) torrent boueux ; 2) brindilles emportées par un torrent ; 3) coulée de lave	1) a muddy stream; 2) dead twigs in a stream; 3) a lava flow
limûzirav	turna balığı	brochet	pike
lok (n)	erkek deve	chameau	camel
lûlikgur	bacakları içe çarpık	qui a des jambes tordues vers l'intérieur	a knock kneed person
maçe (m)	1) dişi eşek; 2) dişi katır	1) ânesse ; 2) mule femelle	1) jenny; 2) mule (female)
maçe (ital), gurz (n)	balyoz	massue	club
malkir, malker, malkirî	tutumlu	économe, ménager, diligent	prudent, thrifty
maman: pîrik	ebe	sage femme	midwife

Xanî
Mal û navmal
-I-

Amadekar: Selam NÛMAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
xanî	ev	maison	house
vîlla	villa	villa	villa
xanîk	evcik	maisonette, petite maison	cottage
rûxanî	cephe, ev cephesi	façade	front, façade, frontage
deriyê hewşê	bahçe kapısı	portail, porte d'entrée dans la cour	gate (to a courtyard)
deriyê derve	dışkapı	portail, porte d'extérieur	outer gate
dergeh	sokak kapısı	porte sur rue	front door, street door
hewş	ev veya bina avlusu	cour	courtyard
dîwarê hewşê, sûra hewşê, benda hewşê	avlu duvarı	mur d'un enclos ou d'une cour	wall (of yard)
saûna	sauna	sauna	sauna
garaj	garaj	garage	garage
tengala xanî	evin yan cephesi	pignon	gable
çavî, ode, jor, menzel	göz, oda	pièce, chambre	room
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
şirik, mezrîb	oluk	gouttière	[rain]gutter
odeya mêvanan	misafir odası	salon, salle de réception	reception room
odeya rûniştinê	oturma odası	salle de séjour	living room
kîler	kiler	cellier	cellar
kewar	erzak dolabı	garde-manger	larder
malnivîn, malvînk	yüklük	range-matelas	mattress storage
kulîn	1) yüklük ve yüklük altı erzak yeri; 2) bazı yerlerde kiler anlamındadır	1) garde-provision ; 2) cellier (dans certaines régions)	1) food store; 2) cellar (in some regions)
navmale	mefruşat	ameublement, mobiliers, équipements	furnishings
kêzîn	lağım	égoût	drain, sewer
curnê serşokê	banyo küveti	baignoire, bassine de bain	bath tub

Devokê Berriya Mêrdînê - IV

Amadekar : Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
doxteşî	kabakulak	oreillons	mumps
dûdayî	tütsülenmiş	fumé	smoked
masîyê dûdayî	tütsülenmiş balık	poisson fumé	smoked fish
dûdayî kirin	tütsülemek	fumer (poisson)	to smoke (fish)
dûdayî bûn	tütsü kokmak	sentir la fumée	to smell smoke
dûzerkî	sararmış, dumandan sararmış	jauni (par la fumée)	yellowed (by smoke)
dupelkî: cotperkî	taze yeşeren, iki yapraklı, filiz	plant qui commence à pousser, plant avec deux feuilles	seedling
duserî	iki başlı	bicéphale	two-headed
dûserk, dûserik	1) ikinci (oyunda); 2) oynayan	deuxième, la personne qui joue en deuxième	second
duser	iki misli, bire karşı iki takası	double, d'une quantité contre son double (dans un troc)	double, bartering two items for one
sêser	üç müslı	triple	triple
erc (nf): erk	kadir-kıymet	valeur, estime	value, worth
evor: ebor, gevşol	taranmamış karmaşık saç	chevelure hirsute	hairy
erdî (m)	has yünden yapılan renkli dört köşe örtü ya da şal	châle en laine fine de forme carrée aux motifs colorés	shawl
ewravî	bulutlu	nuageux	cloudy
eyn (n), di eynê xwe de neanîn der / li eynê xwe dananîn	umur, umursamamak, önemsememek	souci, ne pas s'en soucier, ignorer	concern, matter of concern, not to warry, to ignore, not to care about
ezezî (m)	bencillik	égoïsme	selfishness
fendo: fendok, fendoyî, fenek	hilebaz, düzenbaz, oyunbaz, hileci	intrigant, tricheur	deceiver, trickster, deceitful
feq: qaper	tuzak	piège, trappe, traquenard	trap
firk (adj), porên firk	seyrek, seyrek saç	clairsemé, cheveux clairsemés	sparse, sparse hair
firk (m)	spasma	spasme	spasm
firk ket pişta min û pişta min firikî	belime kramp girdi	j'ai eu un tour de reins	I have a backache
fiskirandin: fizikandin, fiskîlandin, viz kirin	sıvışmak, yan çizmek tüymek	filer à l'anglaise, déguerpir discrètement	to take French leave, to leave without being noticed
findirandin	çekip gitmek	s'en aller, déguerpir	to leave
firdik: hewrik, hûrikê nanî	ekmek kırıntısı	miette (de pain)	crumb
navikê nan	ekmek içi	mie de pain	bread
firtefirt: qilqilandin	kaynama, yerinde duramama	bouillonnement (d'impatience)	bubbling (withing impatience)
firtî firtî xelasbûn, filtî filtî xelasbûn	kıl payı kurtulmak, zor bela kurtulmak	échapper de justesse	to have a narrow escape
fisek	1) osurgan, yelli; 2) kirli işler seviren; 3) gevşek, tembel	1) pêteur ; 2) faux jeton, qui ourdit de mauvais coups; 3) paresseux	1) hypocrite; 2) plotter; 3) idler
fît: qerase, fîtê mêran	devasa, devasa adam	géant, un homme gigantesque	giant
fîta fîta	zoraki, zorla	de force, par la contrainte	forced, coerced
fîta fîta jê re man	ettiği yanında kar kalmak	agir impunément	to act with impunity
fîta fîta jê standin	zorla almak	prendre par la force	to capture
fnêsk: fêşk	kötü iş, kötü eylem	mauvaise action, méfait	bad behavior
firêz (nf)	ayrık otu	chiendent	couch grass
gadorî: gadêrî	nöbetle sığır otlatma	gardiennage des bœufs à tour de rôle	taking turns guarding cattle
gav qelaştin	çok hızlı ve büyük adımlarla yürümek	avancer vite et à grandes enjambées	to stride
gepekî	böbürlenen, azamet satan	arrogant, hautain	arrogant, haughty
gepekî kirin	böbürlenmek	prendre des airs	to be pompous
gerase, qerase, girnose	kocaman, iri	grand, gros, colossal	enormous
gereşûn	artık, yemek artığı	reste, surplus, excédent, résidu	surplus
germijandin	1) ısıtmak; 2) harereti yükseltmek	1) chauffer ; 2) faire monter la température	1) to heat; 2) to raise the temperature
germixandin	sıcaktan bunaltmak	provoquer un malaise par excès de chaleur	to make s.o. ill from heat
germijîn:	1) ısınmak; 2) harareti yükselmek	1) se chauffer ; 2) avoir de la température qui monte	1) to warm oneself; 2) to have a rising temperature
germixîn	sıcaktan kokuşmaya yüz tutmak	commencer à pourrir, à se putréfier à cause de la chaleur	to begin to spoil because of the heat
germik: germav, çêrmûk	ılıca, kaplıca	source thermale	hot spring
germiron: derbihar, deraxlêve	baharın ilk dönemleri	début printemps	early spring
germişk	ısırgın	bouton de chaleur	pimple
germoxekî: sermixî	sıcaktan kokuşmaya yüz tutmuş	qui commence à se putréfier sous l'effet de la chaleur	begins to spoil because of the heat

Termên komputerê

Amadekar : Newzad HIRORÎ

kurdî	turkî	fransizî	îngilîzî
firehband	geniş band	bande large (large bande)	broadband
internet (bilêvkirin: înternet)	internet	internet	internet
e-meyl (posteya elektronîk)	e-posta	courrier électronique	e-mail
e-name (nameya elektrronîk)	e-mektup	courriel	e-letter
e-pirtûk (pirtûka elektronîk)	e-kitab	e-book, livre électronique	e-book
e-nûçe (nûçeyên elektronîk)	e-haber	e-news, informations électroniques	e-news
e-rojname (rojnameya elektronîk)	e-gazete	journal électronique	e-newspaper
e-çap (çapa elektronîk ya...)	e-yayın	éditions électroniques	e-edition
e-weşan (weşana elektronîk)	e-yayıncılık	publications électroniques	e-publishing
e-kovar (kovara elektronîk)	e-dergi, elektronik dergi	magazines électroniques	e-magazines
e-kartpostal (kartpostala elektronîk)	e-kart	carte électronique, carte virtuelle	e-postcard
e-bilêt (bilêta elektronîk)	e-bilet, elektronik bilet	billet électronique	e-ticket
chat (bilêvkirin: çat), axaftin	sohbet	chat, conversation	chat
çat kirin, axafkirin	sohbet etmek	chater, converser	to chat

Peyvên di stranan de

Amedekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hebûn	sahip olmak	avoir	to have
hebûn (inf)	varlık, zenginlik	avoir, richesse	assets, wealth
berê xwe dan	1) yönelmek; 2) bakmak, seyretmek	1) s'orienter, prendre la direction de ; 2) regarder, observer	1) to head toward, to go toword 2) to observe
dizgîn (ji destgîn)	dizgin	rêne	rein
pate (inf), pate avêtin, pate dan	saygıyla, selam için eğilmek, selamlamak, eğilerek selamlamak	salut, révérence, saluer, se pencher respectueusement pour saluer, faire une révérence	to bow, to show reverence
neheqî	haksızlık	injustice	injustice
parî (n)	parça	morceau	piece
parîyek nan	bir parça ekmek	un morceau de pain	piece of bread
vêga; vê gavê	şimdi, şu an	maintenant	now
tevde	birlikte, beraber, topluca, hepsi	ensemble, tout	together
sûr; sûrh, şûrh	kale duvarı	rempart, muraille	rampart, wall
stil: stêl, tewle; tewlexane, tewle, stewl	tavla	étable	stable
pişţevala; pişţvala	giyinip kuşanmamış, silahsız	(personne) non équipée, sans armes	an unarmed persone
şilf:	bıçak, hançer, kılıç, mızrak gibi aletlerin demir kısmı	manche (métallique) de couteau, poignard, epée etc.	handle
henek; yarî	şaka, alay	blague, plaisanterie, moquerie	a joke, a jibe
laqirdî	şaka, lakırdı	blague, plaisanterie	a joke
stûkur	boyun yaka	encolure	neck, collar size
xan	han	auberge, caravansérail	inn
meyizandin : nêrîn, mêze kirin, nihêrîn, fekirin, se kirin, berê xwe dan, temaşa kirin	bakmak, seyretmek	regarder, observer	to look at, to observe
xatûn	hatun	dame	lady
file	hiristiyan	chrétien	christian
dêmgul	yanağı güllü, gül yanaklı	qui a des joues roses	rosy cheeked
tûzî	dilim	tranche, rondelle	slice
kehreban : karîban, kehrîbar	kehribar	1) ambre, ambre jaune ; 2) électricité	1) amber, yellow amber ; 2) electricity
şirrik (n)	1) pul ; 2) oluk, çörten	1) paillette ; 2) gouttière, chéneau	1) sequin; 2) gutter
şirrika avê	su oluğu	chéneau	channel
gulîbend: qeytanê guliyan	saç kordelesi	ruban servant à nouer les tresses	hair ribbon
zerbab: zêrbav	zerbaf	brocard	brocade, cloth of gold
heke: eger, ger	eğer	si	if
kêmayî	kusur, eksiklik	défaut, faute, manquement	error, defect
sik	çirkin, uygunsuz	laid, sordide	ugly, dirty
bertîlxur	rüşvet alan, rüşvetçi	corrompu	corrupt
bertîl dan	rüşvet vermek	corrompre, donner un pot de vin	to bribe
bêziman	zavallı, suskun	pauvre, privé de parole	poor, silenced
qewimîn	olmak, meydana gelmek	se produire, arriver	to happen
edilandin	1) süslemek ; 2) düzeltmek, onarmak	1) parer ; 2) arranger, refaire, réparer	1) to decorate, to dress; 2) to repair
bezîn, beziyan	koşmak	courir	to run
asêbûyî	asi, isyankar, başkaldırmış	rebelle, insurgé	rebel, insurgent
li ber hukûmetê asêbûyî	hükümete baş kaldırmış	rebelle au gouvernement	rebel against the government
bastêq	pestil	friandise faite de jus de raisin ou de mûre bouillis, épaissis à la farine appréciée en fines plaques	fruit pulp dried in thin layers on cloth
mewîj	kuru üzüm	raisin sec	raisin
nazdar	nazlı	coquette, maniérée	coquettish, affected
dehl	koru, koruluk	bois, bosquet	a wood, a grove
xavik, xavek	böğür	flanc	flank, side
xavika serî	bıngıldak	fontanelle	fontanelle

Fûtbol

Amadekar : Mistafa AYDOĞAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
fûtbol: topanê, gogeling	futbol	football	football, soccer
meydana lîstikê	oyun alanı	terrain de jeu	field of play, pitch, playing field
meydana fûtbolê	futbol sahası	terrain de football	football field
pîvanên meydana lîstikê	oyun alanı ölçüleri	mesures de terrain de jeu	measurements of playing field
dirêjîya meydana lîstikê	oyun alanı uzunluğu	longueur de terrain de jeu	playing field length
berê (berahîya) meydana lîstikê	oyun alanı genişliği	largeur de terrain de jeu	playing field width
gol	1) gol; 2) kale	1) but ; 2) cage	goal
golavêj, golker	golcü	tireur de but	kicker
xêza golê	kale çizgisi	ligne de but	goal line
stûn	yan direk	montant, poteau	upright post
kêran	üst direk	barre transversale	crossbar
devera golê	kale sahası	surface de but	goal area
deqa penaltiyê	penaltı noktası	point du coup de pied de réparation (point de penalty)	penalty mark
devera penaltiyê	penaltı sahası	surface de penalty, surface de réparation	penalty area
kevana penaltiyê	ceza yayı	arc de cercle du point de réparation	penalty arc
deqa nîvekê	başlangıç noktası/orta nokta	point central	centre mark, centre spot
çembera nîvekê	orta yuvarlak	cercle central, rond central	centre circle
xêza nîvekê	yarı saha çizgisi/orta saha çizgisi	ligne médiane	halfway line
nîvmeydan	yarı saha	moitié de terrain	halfway field, half of the field

xêzkenar	taç çizgisi	ligne de touche	touch line, sideline
goşe, korner	korner	coin, corner	corner
devera kornerê	korner alanı	coin de corner	corner arc
darê alaya goşeyê	köşe bayrağı direği	poteau de drapeau de coin, de corner	corner flagpost
alaya goşeyê	köşe bayrağı	drapeau de coin, drapeau de corner	corner flag
top, gog	top	ballon	ball
dadwer	hakem	arbitre	referee
dadwerê alîkar	yardımcı hakem	arbitre assistant	assistant referee
dadwerê çarem	dördüncü hakem	quatrième arbitre, arbitre remplaçant, quatrième officiel	fourth official
devera teknîkî	teknik alan	surface technique	technical area
serwêrê teknîkî	teknik direktör	directeur technique	technical manager
antrenor	antrenör	entraîneur	coach
lîstik, yarî	oyun	jeu	play
sîstema lîstikê	oyun sistemi	système de jeu	playing system, playing formation
dema lîstinê	oyun süresi	temps de jeu, durée de match	game duration
dirêjkirin	uzatma (ekstra zaman)	prolongation	extra time
dema lêzêdekirî	uzatma (kayıp zaman için)	temps additionnel	additional time, added time
destpêka lîstikê	oyunun başlaması	engagement, coup d'envoi	kick-off
lîstikvan, yarîker	oyuncu	joueur	player
fûtbollîz	futbol oyuncusu	footballeur, joueur de football	football player, soccer player
guhertina lîstikvanan	oyuncu değişikliği	changement de joueurs, remplacement	players' replacement, substitution
lîstikvanên cîgir	yedek oyuncular	joueurs remplaçants	players' substitutes
fûtbollîzê cîgir	yedek futbolcu	footballeur remplaçant, suppléant	football players' substitute

Paşgirên kurdî

-II-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

-end / -yend : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: nav**end**, rev**end**, za**yend**, gov**end**

-ende / -inde : Bi vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji rengdêr û qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: şerm**ende**, berf**ende**, gerîn**ende**, bal**inde**, fir**inde**, gaz**inde**, ay**inde**

-emenî : Navên koma tiştên ku ji bo mebestekê têne bi kar anîn nîşan dide.

Nimûne: sot**emenî**, xward**emenî**, teq**emenî**, sard**emenî**

-er / -yer : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: koç**er**, rax**er**, bû**yer**, parêz**er**, nivîs**er**, têkoş**er**, bîn**er**, firoş**er**

-eve : Paşgireke lêkerî ye û timî bi dawîya lêkerê ve tête girê dan û maneya "dîsan, careke din" dide lêkerê.

Nimûne: geran**eve**, ketin**eve**, çûn**eve**, dîtin**eve**, kirin**eve**

-ê : Ji bo forma bangkirina navdêrên bi zayenda mê ya yekhejmar e.

Nimûne: keç**ê**!, day**ê**!, et**ê**!, bûk**ê**!, gêj**ê**!, dîn**ê**!

-êr : Bi alîkarîya vê paşgirê hem ji navdêr û hem jî ji qurmên lêkeran rengdêr yan navdêrên nû tên çêkirin.

Nimûne: qul**êr**, dil**êr**, pan**êr**, werz**êr**

-ezar "bnr **" -zar** : Paşgira **–zar** bi maneya cih e, cihê lê çandina tiştekî ye. Tîpa "e"yê ji bo pevgirêdanê ye. Bi alîkarîya wê rengdêr yan jî navdêr tên çêkirin.

Nimûne: şerm**ezar**, teng**ezar**

-ewar : Bi vê paşgirê ji navdêrekê rengdêrek têtе afirandin û maneya "wekî, mîna, fena, şibhê" dide peyvê.

Nimûne: bend**ewar**, bext**ewar**

-ewarî / -warî : Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêr yan jî ji rengdêrekê navdêreke nû ya abstrakt têtе çêkirin .

Nimûne: kurd**ewarî**

-ewer : Bi vê paşgirê ji navdêrekê rengdêrek yan jî navdêreke nû têtе afirandin.

Nimûne: bîr**ewer**, bext**ewer**, can**ewer** /cinawir

-firoş : Ev paşgira ji lêkera "firotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê firotinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: gul**firoş**, zembîl**firoş**, xwe**firoş**, bela**firoş**, pirtî**firoş**

-gar : Ev paşgir maneya "kesê ku dike, kesê ku karekî tîne cih" dide peyvê.

Nimûne: pî**gar**, amoj**gar**, roj**gar** (ev paşgira di vê peyvê de bi wext re mane guhartîye).

Peyva rojgar di maneya "serdem, zeman, dewran, dewr"ê de ye.

-geh : Ev paşgir maneya "cih, dever, şûn, war" dide.

Nimûne: seyran**geh**, havîn**geh**, şar**geh**, bin**geh**, tav**geh**, çêre**geh**, ber**geh**, kêlan**geh**,

war**geh**, zanîn**geh**, çiv**geh**, hêwir**geh**

-gelan : Ev paşgir maneya "kom, piranî û pirhejmarî"yê dide peyvê.

Nimûne: xezûr**gelan**, xinamî**gelan**, moz**gelan**

-ger (I): Paşgira ji lêkera "gerîn / geriyan"ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê gerînê radibe dide peyvê.

Nimûne: şev**ger**, ba**ger**, ban**ger**, şop**ger** / rêç**ger**, pey**ger**, temaşe**ger**, dad**ger**

-ger (II): Ev paşgira maneya "kesê ku bi wî karî radibe" dide peyvê û navê pêşeyekê nîşan dide.

Nimûne: hesin**ger**, zêrîn**ger** / zêr**ger**, kîmya**ger**

-gêr : Paşgira ji lêkera "gêrîn (gêran / gêrandin)"ê ye û maneya "kesê ku karê binavkirî digêrîne, dike" dide peyvê.

Nimûne: şoreş**gêr**, wergêr, mey**gêr**, govend**gêr**, çilin**gêr**, pîlan**gêr**, kar**gêr**, civat**gêr**, dolab**gêr**

-gez : Paşgira ji lêkera "gestin, gezîn, gez kirin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gestinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: pel**gez**

-gihan : Paşgira ji lêkera "gihandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê gihandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: nûçe**gihan**

-gir : Paşgira ji lêkera "girtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê girtinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: masî**gir**, saw**gir**, alî**gir**, xû**gir**, ho**gir**, dil**gir**, mîrat**gir**, rexne**gir**, rê**gir**, pişt**gir**, mal**gir**

-gîr : Paşgira ji lêkera "girtin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê girtinê radibe" dide peyvê. Li ser forma xwe ya kevn maye.

Nimûne: av**gîr**, pêş**gîr**, ber**gîr** (bar**gîr**, bergîl), kef**gîr**

-gîn : Ev paşgir maneya "tijî, tijî bi ... "ê dide peyvê.

Nimûne: lez**gîn**, xem**gîn**, miz**gîn**, xwaz**gîn**, şerm**gîn**, saw**gîn** / sehim**gîn,**

-go : Paşgira ji lêkera ”gotin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê gotinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: rast**go**, bilind**go**, xweş**go**

-gon / -gûn / -gwîn : Maneya ”reng” e.

Nimûne: av**gon** / ar**gûn**, ar**gon** / ar**gûn**, al**gon**, genim**gon** / Genim**gûn**, gul**gon**

-guhêz : Paşgira ji lêkera ”guhastin (neqil kirin)”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê guhaztinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: xeber**guhêz**, war**guhêz**, bar**guhêz**

-hêl : Paşgira ji lêkera ”hêlan (hilanîn, hiştin, terikandin, terkkirin)”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê hiştinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: cî**hêl**, war**hêl**, meydan**hêl**, jin**hêl**, mêr**hêl**, êl**hêl**, gund**hêl**, pez**hêl**, dê**hêl**, bav**hêl**, kur**hêl**, keç**hêl**

-hilgir : Paşgira ji lêkera ”hilgirtin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê hilgirtin û rakirinê radibe” dide peyvê.

Nimûne:bar**hilgir**

-hingêv : Paşgira ji lêkera ”hingaftin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê hingaftinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: şûr**hingêv**, rim**hingêv**, tîr**hingêv**, derb**hingêv**, dar**hingêv**

-hî /-yî : bnr > **-ahî**

-ik (I) : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.

Nimûne: keç**ik**, qîz**ik**, law**ik**, kur**ik**, pîr**ik**, jin**ik**, mêr**ik**, pit**ik**, bav**ik**, kal**ik**, reş**ik**, zer**ik**, sor**ik**, gewr**ik**, rind**ik**, xweş**ik**, cewr**ik**, qird**ik**, berx**ik**, kar**ik** /kehrik,

-ik (II) : Pirtika ji bo navên tişt, hacet û alavan e.

Nimûne: dev**ik**, dest**ik**, lep**ik**, berçav**ik**, ker**ik**, pif**ik**, pir**ik**, bêr**ik**, ber**ik**, pal**ik**, çoç**ik**, hest**ik**, gir**ik**, boç**ik**, elb**ik**, kinc**ik**, kox**ik**, sîr**ik**, qirş**ik**, ref**ik**, piz**ik**, rêç**ik**, şim**ik**, zend**ik**

-ik (III): Pirtika ji bo navên hin xwarinan e.

Nimûne: av**ik** / afik, tirş**ik**, dolm**ik**, lor**ik**, çolik, xilor**ik**, kilor**ik**, nan**ik**, pel**ik**

-ik (IV): Pirtika ji bo navên hin nexweşîyan e.

Nimûne: zer**ik**, sor**ik**, xur**ik**, kux**ik**, xeneqût**ik**, bûk**ik**, efn**ik**, kuf**ik**, kam**ik**

-ikî : Navdêrê abstrakt ya nexweşîyan e yan jî tişt û mirovê bi wê nexweşîyê ketîye.

Nimûne: zer**ikî**, efn**ikî**, vir**ikî**, kuf**ikî**, kam**ikî**, kas**ikî**

-il : Navê cihekî nîşan dide.

Nimûne: paş**il**, pêş**il**, zeng**il**, xwaz**il** (xwazî), paxil

-inc : sar**inc**, gaz**inc**

-incî : nav**incî**

-ing / -ng / -wing : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.

Nimûne: roj**ing**, ar**ing**, sor**ing**, xwey**ing**, poşî**ng**, rê**wing** / rêwingî, bira**ng**, çîya**ng**

-king : Pirtikeke cotpiçûkkirinê ye, tiştan du caran li ser hev piçûk dike. Ev pirtik jî her ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.

Nimûne: bira**king**, xwey**king**, day**king**

-ino / -no / -nino : Ji bo forma bangkirina zayenda hem mê û hem jî nêr ya piranîyê ye.

Nimûne: xortino! (xortno), keçino! (keçno), kurino! (kurno), gundîno! (gundînino)

-istan / -stan (I) : Bi maneya cih, dever û şûn e.

Nimûne: gor**istan**, gul**istan**, bo**stan** (bustan, bîstan), mûr**istan,** dar**istan**, çol**istan**, qûm**istan**, şar**istan** / şehr**istan**

-istan (II) : Bi maneya welat e.

Nimûne: Kurd**istan**, Afxan**istan**, Bulxar**istan**, Gurc**istan**

-istan (III) : Bi maneya dem û zeman e.

Nimûne: germ**istan** (havîn), ziv**istan**,

-işk / -îşk/ -oşk : germ**işk**, hevr**îşk**, kur**îşk**, nerm**oşk**

-î/-yî (I): Ev paşgira mensûbbûn û girêdana bi kom, eşîr, gel, netewe, ziman, zarava, devok, dîn yan jî mezhebekî nîşan dide.

Nimûne: samî, arî (aryanî), ertoşî, botî, milî, kurdî, erebî, almanî, kurmancî, lurî, alewî, êzîdî, beha**yî**, îslamî, henifî, şafi’î, caferî, isma’îlî, evangalî, lûterî

-î/-yî (II): Mensûbbûn û girêdana bi cih, dever, herêm, gund, bajar û welatekî nîşan dide.

Nimûne: deştî, çîya**yî**, gundî, bajarî, zozanî, serhedî, behdînî, diyarbekrî, wanî, mêrdînî, kurdistanî, îraqî, afrîka**yî**, asya**yî**. deverî

-î/-yî (III): Ji rengdêrekê navdêreke abstrakt (mucered) çêdike.

Nimûne: sorî, zerî, bozî, qencî, sarî, germî, çê**yî**, sistî. qelewî, reşî

-î/-yî (IV): Ji rengdêr yan jî ji navdêrekê navdêreke abstrakt çêdike.

Nimûne: camêrî, azadî, serbestî, tolazî, serxweşî, rastî, dostî, nezanî, paqijî

-î/-yî (V): Ji navê kar û pêşeyekê navdêreke abstrakt çêdike û mijûlahîyekê nîşan dide.

Nimûne: karkerî, zîvkerî, cotkarî, gulfiroşî, bikirrî, dengbêjî

-î/-yî (VI): Ji navdêrekê ku dem nîşan dide navdêreke nû ji bo peryodeke taybetî çêdike.

Nimûne: rojî, sêmehî, nîvsalî, hefte**yî**, havînî, payîzî, zivistanî.

-î (VII): Ji navdêran rengdêr çêdike.

Nimûne: avî, bejî, xwînî, bengî

-î (VIII): Ji rengdêran navdêrên konkret çêdike.

Nimûne: şilî, gêrmî, germî

-î (IX): Ji navdêran navdêrên nû yên di maneya alav û tiştekî ne çêdike.

Nimûne: baranî, destî, derî, pîştî, gulî

-î (X): Ji hokeran navdêr çêdike.

Nimûne: binî, serî, nîvî

-î/-yî (XI): Ji çi yan jî ji çi madenê çêbûna tiştekî nîşan dide.

Nimûne: hesinî, sifirî, pola**yî**, zîvî

-îfk : balî**fk**, gulî**fk**

-îk : xurî**k**, qidî**k**, xidxidî**k**

-în (I) : Ji çi yan jî ji çi madenê çêbûna tiştekî nîşan dide.

Nimûne: zêr**în**, zîv**în**, dar**în**, derew**în**, rast**în**

-în (II) : Ji navdêran rengdêr çêdike.

Nimûne: reng**în**, zeng**în**, belg**în**, ah**în**, gurg**în**, beng**în**, deng**în**, şerm**în**, nal**în**, dil**în**

-în (III) : Ji navdêran navdêreke nû çêdike.

Nimûne: berf**în**, tirş**în**, roj**în**

-în (IV) : Ev paşgir ji hokerekê hokereke nû çêdike.

Nimûne: pêş**în**, paş**în**, dawîn, jêrîn, jorîn, navîn,

-îne : Ji navdêran navdêreke nû çêdike.

Nimûne: çar**îne**, yek**îne**, pêş**îne**

-înî (I) : Ji çi yan jî ji çi madenê çêbûna tiştekî nîşan dide.

Nimûne: dar**înî**, zîv**înî**, zêr**înî**

-înî /-yînî : Ev paşgir ji navdêrekê navdêrên nû yên abstrakt çêdike.

Nimûne: kurd**înî**, pîr**înî**, dê**yînî**, bav**înî**, heval**înî**, dost**înî**, beng**înî**, mêr**înî**, kur**înî**, keç**înî**, bûk**înî**, law**înî**

-înok : Ev paşgir maneya ”kesê ku bi wî karî radibe, wî karî dike” dide peyva nû.

Nimûne: xap**înok**, çiv**înok**

-îş / -iş : Ev paşgir ji navdêran navdêreke nû çêdike û maneya ”karê ku tête kirin” dide peyva nû.

Nimûne: bexş**îş**, spar**iş**

-îtî /-yîtî : Ev paşgir ji navdêrekê navdêrên nû yên abstrakt çêdike.

Nimûne: ker**îtî**, bav**îtî**, gund**îtî**, mîr**îtî**, dê**yîtî**, se**yîtî**

-îtik : banger**îtik**

-îyan : Ji rengdêrekê navdêreke nû, ku di maneya cih û deverê de ye dide peyvê.

Nimûne: germ**îyan**

-jen (I): Ji lêkera ”jenîn, jendin”ê ya bi maneya lêdanê de ye. Wek paşgir maneya ”kesê yan jî tiştê ku karê lêdana wî tiştî dike” dide peyva nû.

Nimûne: kevan**jen**, av**jen**, ba**jen**, agir**jen**, liva**jen**, libû**jen**, keman**jen**

-jen (II): Ji lêkera ”jenîn”ê ya bi maneya ”dîwardanîn”ê de, wek paşgir ”kesê ku bi wî karî radibe” dide peyvê.

Nimûne: dîwar**jen**

-jimêr : Paşgira ji lêkera ”hejmartin”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê hejmartinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: demjimêr (alava ku demê dihejmêre, kronomêtre)

-k (I) : Pirtika ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînnîşandanê ye.

Nimûne:qûtî**k**, pîr**k**, nêrî**k**, kanî**k**, çêlî**k**, kurî**k**, cênî**k**, cêwî**k**, sêwî**k**, kevçî**k**, co**k** /cihok,

-k (II) : Pirtika ji bo navên tişt, hacet û alavan e.

Nimûne:daralîn**k**, cerîf**k**, bermal**k**, binmil**k**

-ka : qestî**ka**, qazî**ka**, zû**ka**, xwezî**ka**, hêdî**ka**, dizî**ka**

-kanî / -(i)kantî : Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêrekê peyveke nû ku êdî hoker e, çêdibe û maneya “bi awayê... , bi tehrê...” dide peyvê.

Nimûne: keç**kanî** / keç**kantî** / keç**ikantî**, law**kanî** / law**kantî** / law**ikantî**, jin**kanî** / jin**kantî** / jin**ikantî**, mêr**kanî** / mêr**kantî** / mêr**ikantî-ke** : binke

-kî (I): Maneya ”wek, mîna, fena, şitî, şubhê” dide peyvê û wê dike hoker.

Nimûne: fileh**kî** (file**kî**), kurd**kî**, kurmanc**kî**, alman**kî**, ecem**kî**, ereb**kî**, mirtib**kî**, gundî**kî**, bajarî**kî**, axa**kî**, mêran**kî**, nivîs**kî**, dev**kî**, qeşmer**kî**, serser**kî**, qeşmer**kî**, hêk**kî**

-kî (II): Hokera dem û zemanan çêdike û maneya ”di dema (wexta)... de” dide peyvê.

Nimûne: nîvro**kî**, êvar**kî**, ‘esir**kî**

-kar : Ji gotina kar e û vê xeysetê dide maneya peyvê.

Nimûne: cot**kar**, xwende**kar**, koş**kar**, xebat**kar**, sexte**kar**, hîle**kar**, xizmet**kar**, gunehkar, minê**kar**, alî**kar** / arîkar, zîyan**kar**, rîya**kar**, nîve**kar**, sitem**kar**, zulm**kar**, derew**kar**

-karî : Ev paşgir ji navdêran navdêreke nû ya abstrakt diafirîne.

Nimûne: dest**karî**

-keft : Paşgira ji lêkera ”ketin / keftin”ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê keftinê radibe dide peyvê. Lêkera “ketin”ê di devokên wek behdînî û hinekên botî de ne wek “ketin” lê wek awayê xwe yê kevn “keftin” tête gotin.

Nimûne: dest**keft**

-ker : Ev paşgir awayekî din ya paşgira “kar” e. Her bi maneya “kesê / tiştê ku bi wî karî radibe” dide peyva nû.

Nimûne: zîv**ker**, kar**ker**, zêr**ker**, xebat**ker**, hesin**ker**

-kil : Paşgira ji lêkera ”kilîn, (kilandin, kil kirin)”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kilandinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: dew**kil**

-kir : Paşgira ji lêkera “kirin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kilandinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: dest**kir**, mal**kir**, kar**kir**, şuxul**kir**

-kirr : Paşgira ji lêkera ”kirîn”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kirînê radibe” dide peyvê.

Nimûne: bi**kirr**

-kêş (I): Paşgira ji lêkera ”kêşan / kişandin (kaş kirin)”a barekî ye û maneya “kesê ku bi wî kar û pêşeyî radibe” dide peyvê.

Nimûne: av**kêş**, bar**kêş**, kêlindî**kêş** (= tirpan**kêş**)

-kêş (II): Paşgira ji lêkera ”kêşan / kişandin”a tiştekî bi dûman e û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kişandinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: afyon**kêş**, cigare**kêş**, qelûn**kêş**, tiryak**kêş**, hewa**kêş** / ba**kêş**, mîx**kêş**

-kêş (III): Paşgira ji lêkera ”kêşan / kişandin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku ji alîyê manewî ve xwe dide ber wî karî” dide peyvê.

Nimûne: cefa**kêş**, ser**kêş**, zîyan**kêş**, zehmet**kêş**, şûr**kêş**, dil**kêş**, bal**kêş**

-kêş (IV) : Paşgira ji lêkera ” kêşan / kişandin”ê ya ji bo wezinandinê ye û maneya “giranî”yê dide peyvê.

Nimûne: ta**kêş**

-koj : Paşgira ji lêkera ”kotin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kotinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: hestî**koj**

-kuj : Paşgira ji lêkera ”kuştin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kuştinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: mêr**kuj**, spî**kuj**, mêş**kuj**, agir**kuj**, dest**kuj**, bi**kuj**, xwe**kuj**, karwan**kuj**

-kut : Paşgira ji lêkera ”kutan / qutan”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê kutanê radibe” dide peyvê.

Nimûne: mîr**kut** /mê**kut** /mî**kut**, dan**kut**, sîr**kut**, ba**kut**, dar**kut**, ban**kut**

-ko : Ev paşgir carina ji bo xweşikkirinê û carina jî ji bo piçûkxistina kesan ya di dema rewşa gazîkirinê de tête bi kar anîn.

Nimûne: Hemed**ko**, Cemîl**ko**, Resûl**ko**, muxtar**ko**, malxirab**ko**, reben**ko**

-kok (I) : Ev paşgir ji bo piçûkxistin û sivikahîpêkirinê ye.

Nimûne: jin**kok**, mêr**kok**

-kok (II) : Ev paşgir ji bo piçûkkirina ji ber xweşik û narînbûnê ye. Ji rengdêr yan jî navdêran rengdêrek tête çêkirin.

Nimûne: fedî**kok**, xweş**kok**, keç**kok**, reş**kok**

-kokî : Ji rengdêran rengdêreke nû tête çêkirin.

Nimûne: kevin**kokî**, pembe**kokî**, reş**kokî**, zer**kokî**, şîn**kokî**,

-kolî : Ji lêkera “kolîn, kolandin”ê ye û paşgira didwan “î” lê hatîye zêde kirin û maneya “kesê bi karê kolandinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: pê**kolî** (pî**kolî**)

-lok : Ev paşgira han heye ku ji lêkera “(dev) lê kirin”ê kurt bûbe.

Nimûne: dev**lok**

-mal : Paşgira ji lêkera ”malîn / maliştin”ê ye û maneya “kesê / tiştê ku bi karê malînê radibe” dide peyvê.

Nimûne: dest**mal**, pêşte**mal** / pêşmal

-man / **-iman**: Bi maneya ”cih” e. Di zimanê pehlewî de bi maneya ”xanî, sera” de bû.

Nimûne: nîşti**man**, xani**man**

-mend : Paşgirek e ku di maneya ”heyî, heye, xwedî” de ye. Tête dawîya navdêran.

Nimûne: dewle(t)**mend**, huner**mend**, bawer**mend**, aqil**mend** (eqilmend), şêwir**mend**, kar**mend**

-mêj / **-mij** : Paşgira ji lêkera ”mêtin, mêhtin / miştin”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê mêtinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: xwîn**mêj** (xwînmij), şîr**mêj** (şîrmij), mar**mêj** (marmij)

-nak : Paşgirek e ku maneya “bi, tijî, tijî bi, bi ... dagirtî” dide peyvê.

Nimûne: xem**nak**, xeter**nak**, derd**nak**, tirs**nak**

-nas (I) : Paşgira ji lêkera ”nasîn”ê ya bergindî “’ilm, zanist, zanîn”ê ye. Gava ku tête dawîya navdêran maneya “kesê ku bi wê zanistê mijûl dibe” dide peyvê.

Nimûne: ziman**nas**, stêr**nas**, dîrok**nas**, rojhilat**nas**, aborî**nas**

-nas (II) : Paşgira ji lêkera ”nasîn, (nas kirin)”ê ye û maneya “kesê ku bi karê naskirinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: xwedê**nas**, kêm**nas**, çav**nas**, rê**nas**

-nasî : Ev paşgira hevedudanî ye û ji paşgirên "-nas" û "-î"yê pêk hatîye. Wek di paşgira "-î"yê de jî hatîye behs kirin, bi alîkarîya vê navdêrên abstrakt têne çêkirin. Ji ber ku paşgira "**nasî"** xwedî taybetmendîya bi navkirina zanistan e, ango navê 'ilm û zanistekê bi me dide zanîn, çêtir e ku ev bi tena serê xwe li vir cih bigire. Bi vî awayî em bizanibin ku ev paşgir ji bo çêkirina navên zanistan e.

Nimûne: ziman**nasî**, stêr**nasî**, dîrok**nasî**, civat**nasî**, rojhilat**nasî**

-nêr : Paşgira ji lêkera "nihêrîn / nêrîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê nihêrînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: nexweş**nêr**, çav**nêr** (çavnihêr), zarok**nêr**

-nişîn : Paşgira ji lêkera "niştin, nişîn"ê ye û maneya "cihê ku ew kes lê rûniştîye" dide peyvê.

Nimûne: kurd**nişîn**, mîr**nişîn**, şah**nişîn**

-nivîs : Paşgira ji lêkera "nivîsîn / nivîsandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê nivîsînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: destnivîs, xweş**nivîs**, rast**nivîs**, çîrok**nivîs**, ser**nivîs**, reş**nivîs.**

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 38 bihar 2006

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna bihara 2006an

Careke din delîveya kombûna civîna Kurmancî *li Dihokê, başûrê Kurdistanê, bi dest ket. Civîna me rojên di navbera 30/5 - 7/5 2006an de li dar ket.*

Di vê civînê de ev heval beşdar bûn:

Mustafa Aydogan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskîn (Stenbol), Lutfî Baksî (Xerzan), Ehmedê Dirihî (Çewlîg), Elîşêr (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Cewher F. Seîd (Hewlêr), Ebdulsetar Fettah (Dihok), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Enwer Mehemed Tahir (Hewlêr), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamşilo), Fadil Omer (Dihok), Cemal Onursal (Cizîr), Enwer Osman (Hewlêr), Edîb Polat (Amed), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agrî).

Ev cara didwan bû, ku me civîna xwe li parçe welatê xwe yê azad pêk anî. Bi dirêjahîya hefteyekê temam me li ser programeke giran kar kir. Xala herî girîng ya xebatê babeta navên gulûgîyayan yên hem zanistî û hem jî kurdî bû. Di vî warî de, bi sayeya kedeke yekcar mezin ya hevalên pispor ji başûr û bakurê Kurdistanê, me dikaribû em berhemeke berbiçav ji civînê derbixin.

Xalên din yên civînê, ji navên demûdezgehên dewletê û peyvên rojnamevanîyê pêk dihat. Piştî hîmdanîna dewleta federal li başûrê welat, çawan ku wê guhartineke nû di dîroka me kurdan de pêşde anî, wisan jî wê tesîra xwe li ser zimanê me kir. Hindek mefhûmên nû anîn û hindek delîveyên din dane ber pêşdeçûna zimanê kurdî.

Navên dezgehên dewletê û peyvên rojnamevanîyê du babetên girîng bûn ku divîya kar li ser bête kirin. Ev yek ji bo nêzîkkirina devoka kurmancîya bakur û behdînî jî xwedî girîngîyeke mezin bû.

Cihê serfirazîyê bû, ku ev civîna me rastî rojên yekbûn û hevgirtina herdu îdareyên Kurdistanê hatibû. Vê hikûmeta yekbûyî hêvî, hez û şewqeke bêhevta dixist dilê me hemûyan.

Bi dirêjahîya herdu hefteyên me li Kurdistanê, em bûn mêvanê hikûmetê. Vê hikûmeta yekbûyî em bi comerdîyeke kurdewarî hêwirandin û bi hêzên xwe yên ewlehîyê em hildan bin baskên xwe yên parastinê. Ji hîç xizmetekê dirixî nekir.

Em bi dilekî germ wê pîroz dikin û jê re xweşbextî û serkeftinê dixwazin. Herweha ji dil û can spasî vê mêvandarî û xizmetên pêşkêşkirî dikin.

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Flora Kurdistanê

Amadekar : Edîb POLAT

kurde	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
adarok, gulalesûre, kurikmast	*Anemone coranaria*	taçlı kırlalesi, rüzgar çiçeği, gül lale	anémone couronnée, anémone de Caen	crown anemone
alal, hilale, mêlaq, lale, helal	*Tulipa*	lale	tulipe	tulip
baqilê gamêşan, şolgenîk, kuşne, baqilfisek	*Vicia sativa*	arpa fiği, buğday fiği, ekin fiği, (burçağın bir türü)	vesce commune	common vetch
baqilê xatûnî, kelîkê xatûnî, baqilxatûn	*Sativum saccharatum*	baklagillerden nazlı gelin	pois mangetout	sugar snap peas
baxox, angelok, kanêje	*Centaurea kurdica*	peygamber çiçeği	centaurée kurde	kurdish centaurea
behîva bejî, badema çiya, çaqale	*Prunus carduchorum*	yabani badem	variété d'amandier sauvage	species of wild almond-tree
bendika avî, vîzdorik (zaza)	*Cardamine hirsuta*	tüylü köpük otu	cardamine hérissée	hairy bittercress
bêwîjan, pûjang, gulikê maran	*Achillea millefolium*	adi civanperçemi	millefeuille, achillée	yarrow
beybûn, beybûna demanan, babûnc	*Matricaria chamomilla*	papatya	camomille	camomile
beybûna beyaran	*Matricaria sp.*	çayır papatyası	camomille des champs	corn camomile
binevş, binefş, wenewşe (zaza), gularengag	*Viola odorata*	kokulu menekşe	violette	violet
binevşa belek	*Viola tricolor*	alaca menekşe	pensée sauvage	wild pansy
birinc, riz	*Oryza sativa*	pirinç	riz décortiqué	rice
biyok, bih, bihok, bihî, bî	*Cydonia oblonga*	ayva	coing	quince
botav, batovk, nûjdar, bahtof, sûrinc	*Hypericum triquetrifolium*	kızılcık otu, kantaran	millepertuis	curled -leaf St John's wort
bûkik, bûkanî, bûk, bwîk, nîsanok, patpatok, patpatole, bûkûzava, gulenîsan, rêywek	*Papaver rhoea*	gelincik	coquelicot	common poppy
çarçar, şebraq	*Xanthium spinosum*	dikenli sıraca otu	lampourde épineuse	spiny cocklebur
çekem, dakone (zaza)	*Viscum album*	ökse otu	gui	mistletoe
çengê meryemê, sîklamen	*Cyclamen purpurescens*	siklamen, tavşan kulağı	cyclamen commun, cyclamen rouge-pourpre, marron de cochon	cyclamen
çevk, çexşûr (cûreyek heliz e)	*Ferula communis*	çakşır otu	férule commune	giant fennel
çîlek, tûya erdan, tûfrengî	*Fragaria vesca*	çilek	fraise	strawberry
çîm, giyareş	*Lolium temulentum*	delice	ivraie enivrante, herbe à couteaux	darnel ryegrass
colbenî, şolikê maran, baqilê maran, kelîmar	*Lathyrus tuberosus*	koşkoz	gesse tubéreuse, gland de terre	tuberous pea, sweet pea
çûng, pêmirîşk	*Ranunculus*	düğün çiçeği	renoncule	crowfoot
cux, bencerek (zaza)	*Digitaria*	çatal otu (dijitarya)	digitaire	common crabgrass, large crabgrass
darçîn	*Cinnanomum zeylanicum*	tarçın	cannelier de Ceylan, arbre à cannelle	cinnamon tree
dargerînk, daralînk, badar	*Hedera helix*	duvar sarmaşığı	lierre	ivy
darucan, şêrpûg	*Echinochloa crusgalli*	darıca otu	panic des marais, pied-de-coq	barnyard grass
dinêv, dimor	*Lolium temulentum*	delice	ivraie enivrante, herbe à couteaux	darnel ryegrass, tare
dirî, dirîmok, dirîreşk, dendûreşk, tûtirk	*Rubus*	böğürtlen	mûre sauvage	blackberry
dûvikê hespê, sipingê maran, singê maran, şitlê xezalan, tilîper, rûnîn (zaza), vaşbitrî (zaza)	*Equisetum arvense*	at kuyruğu	prêle des champs, queue-de-renard	horsetail, cattail, joint brass, bottle brush, shavegrass, horse pipe
dûvrovî	*Setaria faberii*	kirpi darı	sétaire géante, sétaire de faber	faber bristlegrass, giant foxtail, nodding foxtail

erpelan, pîrepind	*Scorzonera spp*	bir tür dağ çöveni	scorsonère	black salsifis
fasûlî, fasûlye, fasolî, fasla (zaza)	*Phaseolus vulgaris*	fasulye	haricot	bean
firêz (li hin deveran)	*Agropyron repens*	ayrık otu	chiendent	quackgrass
firêz, herêz, sînrek (zaza)	*Cynodon dactylon*	domuz ayrığı	chiendent, pied-de-poule, herbe des Bermudes	Bermuda grass
gêleqir	*Bellevalia*	dağ sümbülü	variété de jacinthe	species of hyacinth
gêlik	*Scilla kurdistanica*	yıldız sümbülü	variété de scille	species of scilla
genek, dargenek, pilxin (zaza)	*Datura stramonium*	şeytan elanası, boru çiçeği	datura, stramoine, pomme épineuse	datura, thorn apple, stramonium
genim	*Triticum*	buğday	blé	wheat, corn
genimê nan, genimê ardî (cureyên : genimê rûtik, genimê meksîkî)	*Triticum aestivum*	ekmeklik buğday	blé tendre, froment	wheat
genimê savar, genimê req (cureyên : genimê sorgul, genimê girover)	*Triticum durum*	sert buğday	blé dur	hard wheat, durum wheat
gêregiya, giyabawer, kokvaş	*Hordeum bulbosum (poaceae)*	duvar arpası, yabani arpa, yumrulu arpa	orge noueuse	bulbous barley
gezgezik, gezgezok, gezgezk, derzînk (zaza), geznik, gezgezing	*Urtica*	ısırgan otu	ortie	stinging nettle
gijok, rîxok	*Rhamnus kurdicus*	ak diken	nerprun, bourdaine	buckthorn
gilgilê stembolî, garîsê stembolî, genimşamî, lazût	*Zea mays*	mayıs	maïs	indian corn
giyabeng, xirebenk	*Hyoscyamus niger*	kara banotu, göztohumu	jusquiame noire, herbe aux poules	black henbane
giyagewrik, kifkedûpişk, giyadûpişk, vaşogewr (zaza)	*Heliotropium europaeum*	bamkul otu	héliotrope	heliotrope
giyagirêçk, sûrpencik, darê şivanan	*Polygonum*	çoban değneği	renouée	knotgrass
giyayê belalûkê	*Veronica spp*	yavşan otu	véronique	speedwell, veronica
guhbelok	*Phlomis grandiflora*	ayı kulağı	phlomis à grandes fleurs	phlomis grandiflora
guhmişk, gijnija rovî	*Anagallus avensis*	tarla fare kulağı	mouron rouge	scarlet pimpernel
gula bênijînê	*Arnica montana*	dağ arnikası	arnica des montagnes	mountain arnica
gula çavêşê, hemîşe bihar	*Calendula arvensis*	altmak, şamdan çiçeği, ayni sefa, portakal nergizi	souci des champs, gauchefer, souci sauvage	wild calengula, field marigold
gula hesretê, hanek (zaza)	*Crocus sativus*	safran	safran	saffron
gulengî, heşvil (zaza), savil (zaza), gulherçî	*Paeonia officinalis*	ayı gülü	pivoine	peony
gunikê beranan	*Polygonum convolvulus L.*	sarmaşık çoban değneği	renouée liseron	wild buckwheat, black bindweed
guriz, gelziwan (zaza), gurisk	*Anchusa officinalis*	tıbbi sığır dili	buglosse officinale	common bugloss
guriz, gelziwan, gûriz, gwîriz	*Myosotis arvensis*	unutma beni	myosotis des champs	field forget-me-not
gurk, gurgeh	*Orobanche*	canavarotu	orobanche	broomrape
gurnîkê mêşinan, gurnûka	*Arctium lappa*	dulavratotu	bardane, rhubarbe du diable	greater burdock
gurxenêq, kerxenêq	*Aconitum napellus*	kaplanboğan, kurtboğan	aconit napel, casque de Jupiter	monk's hood
gûriz, golmize, zimanê ga	*Anchusa azurea kurdica*	sığır dili	buglosse	bugloss
hêjîr, încire	*Ficus carica*	incir	figue	fig
helerge, lerge	*Angelica archangelica*	melik otu, angelica	angélique	angelica
helhelok, belalûk	*Prunus mahaleb*	mahlep, idrisağacı	faux merisier	mahaleb sherry
helîkek, giloka zer, gelûka zerde, helikok	*Erysimum kurdicum*		vélar, érysimum	wallflower
hêro	*Alcea kurdica*	hatmi çiçeği	rose trémière sauvage	wild hollyhock
hes	*Ornithogalum kurdicum*	yabani sümbül	variété d'ornithogale	ornithogalum
hevrist, hêvrist, wêrs, wers, hors	*Juniperus communis*	ardıç	genévrier commun	juniper
hêzeran, tûra kûrila (Kerkûk)	*Delphinium*	yabani kuşayağı	delphinium, pied d'alouette	delphinium
hinar, henare	*Punica granatum*	nar	grenade	pomegranate
hingivîn, mijmijok, vaşê mêşan (zaza)	*Lamium spp*	ballıbaba	lamier	dead nettle
îsotê cumo	*Physalis alkekengi*	güvey feneri, patlangaç	physalis, alkékenge, coqueret	physalis, winter cherry, cape gooseberry
îsota sor, bîbera sor	*Capsicum annum*	kırmızı sivri biber	piment	pepper, capsicum, chilli
kakao, kekew	*Theobroma cacao*	kakao	cacao	cacao
karî, kardî, kardû, marmaroşk	*Arum maculatum*	lekeli yılan yastığı	arum tacheté, gouet tacheté, pied de veau	lords and ladies, cuckoo pint
kartol, petate, qûnpir, ritax, kirtop, sêvik, kartofil	*Solanum tuberasum*	patates	pomme de terre	potatoe
kelendor, kerbeşa derewîn, zirkerbeş, kerbeşa keran	*Onopordum spp.*	adi eşek dikeni	chardon	cotton thistle
kelxa deveyan, qoleg	*Centaurea kurdica*	devedikeni	variété de centaurée	centaury
kergezik, gezing	*Urtica dioica*	büyük ısırgan	grande ortie, ortie dioïque	large nettle
kerbalcana bejî	*Atriplex hastata*	kara pazı	arroche hastée	hastate orache, iron root
kerengnebî, kengirker, kêngerê nebî, çîstole	*Eryngium campestre*	boğa dikeni	panicaut champêtre	sea holly
kevlepîr	*Boraginaceae*	hodan	myosotis	forget-me-not
kêrat, qereqaç	*Anagyris foetida*	zivircik	anagyre fétide, bois-puant	bean clover, stinking wood
kitan, kitaf, guş	*Linum*	keten	lin	flax
kitana kûvî	*Linum usitatissimum*	yararlı keten	lin utile (utilisé pour l'huile)	annual flax, linseed
kizink, kiznok, xulêr, kizina bejî, xurêl	*Vicia cracca*	kuşfiği	vesce craquette,	bird vetch
rihan, merzekew	*Ocimum basilicum*	fesleğen	basilic	basil
kîsikê şivanî, tûrikê şivanan, tarek (zaza)	*Capsella bursa pastoris*	çoban çantası, kuşkuş otu	capselle, bourse-à-pasteur	shepherd's purse
koksor, lûexandir (zaza)	*Amaranthus retroflexus*	kırmızı köklü tilki kuyruğu	amarante réfléchie, amarante à racine rouge	redroot amaranth, redroot pigweed
kulîlka cotarî, hanhanek, ciwanemerg, pîvok	*Merendera kurdica, Colchicum kurdica*	gül faki	colchique du Kurdistan	autumn crocus , meadow saffron
kuncîkerk	*Sesamum indicum*	yabani susam	sésame	sesame seed, sim sim
lavlavka avî	*convolvulus ssp*	kuzu sarmaşığı	fleurs violettes, grimpe aux arbres	
lavlavk, leflefok, malvênçe	*Convolvulus arvensis kurdica*	tarla sarmaşığı	liseron des champs	bindweed, lesser bindweed
lîmon, leymûn	*Citrus*	limon	citron	lemon
mamîran	*Gentiana lutea*	sarı jantian	gentiane jaune	yellow gentian
mastêrek, tiliya xanimê	*Digitalis purpurea*	yüksük otu (alrenkli)	digitale pourprée	foxglove
mastêrk, sinbêleşên (zaza)	*Polygonum persicaria*	kırmızı ayaklı kara buğden	renouée persicaire	persicaria
meroje, merje, mîrajo	*Asparagus officinalis*	kuşkonmaz	asperge	asparagus
nançivîk	*Thlapsi arvense*	tarla akça çiçeği	tabouret des champs, monnoyère, herbe-aux-écus	stinkweed, pennycress
nanê çûçê, nançivîk, nançûk, nançûçik	*Thlapsi kurdicum*	çoban dağarcığı	monnoyère, tabouret des champs	field penny-cress
naznaz	*Portulaca grandiflora*	ipek çiçeği	pourpier à grandes fleurs	moss rose
nefel	*Trifolium spp*	yonca	trèfle	clover

nefela nêr, nefela binêrik	*Trifolium hybridum*	melez yonca, isveç üçgülü	trèfle alsike, trèfle hybride	alsike clover
nefela sor, keta sor	*Trifolium pratense*	kızıl yonca, çayır üçgülü	trèfle rouge, trèfle des prés	red clover
okalîptus, tadar	*Eucalyptus globulus*	ökaliptus	eucalyptus	eucalyptus
pencepisîk	*Ranunculus repens*	horoz ibiği, sürünücü düğün çiçeği	pied de poule, renoncule rampante	creeping buttercup
peqpeqok, teqteqok, çeqçeqok	*Silene spp (caryophyllaceae)*	nakil, yapışkan otu	silènes	catchfly
pirpar, parpar, pêpîne	*Portulaca oleracea*	semiz otu	pourpier commun	purslane
pîvaz, piyaz	*Allium cepa*	soğan	oignon	onion
pîzel, pîzil	*Juncus*	hasır otu	jonc	rush
pûjan, naneya bejî	*Mentha arvensis*	kır nanesi	menthe des champs	mentha arvensis
qaçmûk, şewbor	*Hesperis kurdica*	acem menekşesi	variété de julienne	common dame's violet
qaco, şîrok, talîşk, xasa bejî, talika zerencam (zaza)	*Lactuca serriola*	küçük ağı marul, küçük eşek marolu	laitue serriole	prickly lettuce
qarûş, karîş, qarûç, bencere, bencira	*Sorghum halepense*	kanyas, geliç	sorgho d'Alep	Johnson grass
qerenfîl, qernefel, qurnefîl, mêxek, mêxik	*Dianthus*	karanfil	œillet	carnation
qesel mehmûd	*Teucrium chamaedrys*	kısa mahmut otu	germandrée petit-chêne	wall germander
qinêber	*Cardaria draba*	kır teresi, yabani tere	passerage, cardaire drave	hoary cress, hoary pepperwort
qirşsorik smartweed	*Polygonum lapathifolium*	ravend yapraklı çoban yaprağı	renouée à feuilles d'oseille	pale smartweed, dock-leaved
qurincok, giya qurincok, gorcal (zaza)	*Tribulus terrestris*	demir dikeni	tribule terrestre, croix-de-malte	caltrops
rebenok, mêlaq (cûreyek lale ye)	*Tulipa oculis-solis*	güneş gözü	variété de tulipe	a species of tulip
ribês, rêwas	*Rheum ribes*	ışgın	rhubarbe	rhubard
rihan, merzekene	*Ocimum basilicum*	fesleğen	basilic	sweet basil
rihana maran	*Salvia spp*	adaçayı	sauge	sage, clary
rîlik, rolik, rûl, ziqqum	*Nerium oleander*	zakkum, ağı çiçeği	laurier rose	oleander, rosebay
sabûnok	*Saponaria officinalis*	adi sabun otu	saponaire officinale, herbe à savon	soapwort
selmast, sêlmask, selmik, vilincê bizan (zaza)	*Chenopodium album*	akkaz ayağı	chénopode blanc, ansérine, chou gras	lamb's quarters, pigweed, goosefoot
sernixûnk	*Fritillaria persica*	acem ters lalesi	fritillaire de Perse	persian lily, persian fritillaria
sêva binerdê, sêvaxîn, saya binerdî	*Helianthus tuberosus*	yerelması	topinambour	Jerusalem artichoke
şirta çeman	*Calluna vulgaris*	adi süpürge çalısı	bruyère	heather
sîvanok	*Phlomis kurdica*	ayı kulağı	phlomis du Kurdistan	Kurdish sage
şoqilê hûr, mircor, çavreşk, baqilê hûr	*Vicia tetrasperma*	dört taneli fiğ	vesce à quatre graines	smooth tare
sorik, korek	*Panicum capillare*	kumdar, arnavut darısı	panic capillaire	witchgrass
sorsork, kitra sor, giyagêzk (gula wî : pîjildan, pîspîsk, pîspîsok, pîjik)	*Imperata cylindrica*	yelotu, kındıra, kan otu	paillote, paille de dys	cogon grass, blady grass
strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq, çavbeloq	*Centaurea*	deligöz	centaurée	centaurea
sumbil	*Hyacinthum orientalis*	sümbül	jacinthe	common hyacinth
şabelot	*Castane sativa*	kestane	châtaigne	sweet chestnut
şahtere	*Fumaria officinalis*	şahtere	fumeterre officinale	common fumitory
şembelîk, xencelîsk	*Trigonella foenum-graecum*	çemen	fenugrec, sénégrain, trigonelle	fenugreek
şeqşeqok, çeqçeqe	*Bongardia chrysogonum*	çatlak otu	bongardia	bongardia
şerabok, giya zirzirok, şofan	*Avena fatua*	yabani yulaf	folle avoine	wild oats
şêlmok, harik	*Sinapis arvensis*	yabani hardal	moutarde des champs	wild mustard
şîlan, gulşîlan, sûrgule	*Rosa canina*	kuşburnu	églantine	wild rose, dog rose, eglantine
şilêr	*Fritillaria*	ağlayan gelin	fritillaire	fritillary
şilêra sernixûnk	*Fritillaria persica*	acem ters lalesi	fritillaire de Perse	persian lily, persian fritillaria
şilêra sernuxwîn, şilêra sernixwînk, gulbenda şahî	*Fritillaria kurdica, Fritillaria imperialis*	ağlayan gelin, kral tuğu	fritillaire impériale (cette fleur est originaire du Kurdistan, pousse en altitude)	crown imperial
şînak, bedemçe, şivşînk	*Prunus arabica*	badem türü	variété d'amandier	prunus arabica
şirşirk, giyagenim, biragenim, xelvaş (zaza), şîlmok	*Bromus spp*	dibromlu	brome	brome grass
şolik, colik, şoqil, baqil, baqla, kêlih, kelî	*Lathyrus*	bezelye	pois	pea
şoqil, şolgenîk, baqilfisek, colgenî, kelîk, gasos (Bahdinan)	*Vicia sativa*	ehli fik, arpa fiği, buğday fiği	vesce	common vesce
şoqilê pisîkan, xişik	*Vicia hirsuta*	kaba tüylü fi	vesce hérissée	hairy tare
tîhnavk	*Labiate spp*	ballıbabagiller	variété de labiée	species of labiate
tiriyê dehlê	*Vaccinium myrtillus*	çoban üzümü	myrtille	whortleberry, blueberry
tiriyê hirçan	*Arctostaphylos uva-ursi*	ayı üzümü	busserole, raisin d'ours	bearberry
tiriyê maran	*Solanum nigrum*	köpek üzümü, köpek memesi	morelle noire	black nightshade
say mîrçikan	*Sorbus aucuparia*	kuş üvezi	sorbier des oiseleurs	mountain ash
tirşok, tirşoka xwarinê	*Rumex spp*	kuzukulağı	oseille	sorrel
tirşok, tirşoke	*Rumex acetosa*	kuzukulağı	oseille des prés	common sorrel
tirşoka gayan	*Rumex obtusifolius*	küt yapraklı labada	patience obtuse	broad-leaved dock
tirşoka keran	*Rumex dentatus*	labada	(oseille non comestible)	indian sorrel, toothed dock
tirşoka kewan	*Rumex acetosella*	küçük kuzukulağı	fausse oseille, petite oseille	sheep's sorrel, small sorrel
tirşoka zinaran	*Rumex crispus*	kıvırık labada	patience crépue	curly dock
tolik, xamazek (zaza)	*Malva neglecta*	ebegümeci	mauve à feuilles rondes	dwarf mallow
tûtirşk, drîsork	*Rubus idaeus*	ahu dudu	framboisier	raspberry
xelîlok, pêlegleg, xilok, poşmê, poşmêz (zaza)	*Geranium spp*	turnagagası	géranium	geranium
xerdela bejî, xerdela reş	*Brassica nigra*	kara hardel	moutarde noire	black mustard
xilîk, hilîk, hilûreşk	*Prunus spinosa*	çakal eriği	prunellier, épinette, épine noire	sloe, blackthorn
xweşîl, taleşîr, şîrmar, xagşîr, xwelîşîrik, şîrik, şîroke, delêk (zaza)	*Euphorbia helioscopia*	seher otu	euphorbe réveil-matin	sun spurge, wartweed
zimanxwînk, zeliqok, nûsek, nwîsek, padûseh (zaza), dûgune	*Gallium aparine*	yapışkan otu	gaillet, gratteron	goosegrass, cleavers
zingilzava, tusiyê keran	*Eryngium spp*	boğa dikeni	panicaut (variété de chardon)	sea holly, eryngo
zirtiq, fistiqa erdê, fisteqê bierdkî	*Arachis hypogaea*	yer fıstığı	arachide	peanut, groundnut, monkey nut
zirtolik, tolika keran, xamezeka sûre	*Malva sylvestris*	büyük ebegümeci	grande mauve	common mallow
kimê, dobelan	*Ascomycetes hypogés*	yermantarı, domalan	truffe	truffle
kimeya reş	*Tuber melanosporum*	kara yermantarı	truffe noire	black truffle
şoqilê hûr, mircor, çavresk, baqilê hûr	*Vicia tetrasperma*	dört taneli fiğ	vesce à quatre graines, lentillon, cicerole	smooth tare
beybûna mêrgan	*Leucanthenum vulgare*	çayır papatyası	marguerite de prés	ox-eye daisy
gurnîg, gurnîgamêş, gûrnûk, mwîsek	*Xanthium strumarium*	hakiki sıraca otu	lampourde aux écrouelles, lampourde glouteron	rough cockleburr
behîva bejî, badema çiya, çaqale	*Prunus carduchorum*	yabani badem	variété d'amandier	almond tree

Achillea millefolium, bêwîjan, pûjang, gulikê maran

Aconitum napellus, gurxenêq, kerxenêq

Agropyron repens, firêz (li hin deveran)

Alcea kurdica, hêro

Amaranthus retroflexus, koksor, lûexandir (zaza)

Annagyris foetida, kêrat, qereqaç

Anchusa azurea kurdica, gûriz, golmize, zimanê ga

Anchusa officinalis, guriz, gelziwan (zaza), gurisk

Anemone coranaria, adarok, gulalesûre, kurikmast

Arum maculatum, karî, kardî, kardû, marmaroşk

Asparagus officinalis, meroje, merje, mîrajo

Atriplex hastata, kerbalcana bejî

Avena fatua, şerabok, giya zirzirok, şofan

Bellevalia, gêleqir

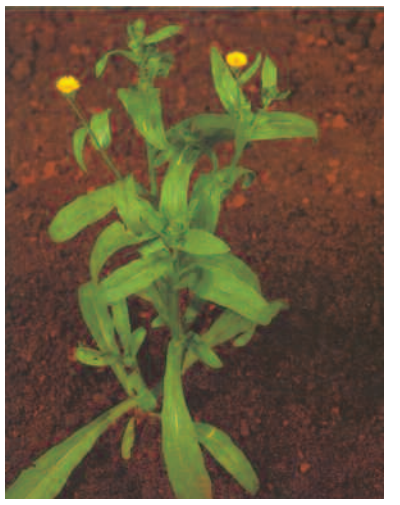
Boraginaceae, kevlepîr

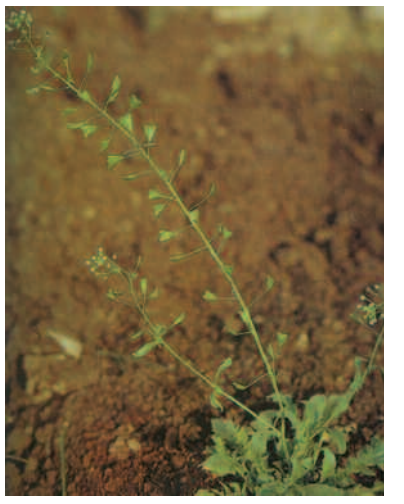
Brassica nigra, xerdela bejî, xerdela reş

Bromus spp, şirşirk, giyagenim, biragenim, xelvaş (zaza), şîlmok

Calendula arvensis, gula çavêşê, hemîşe bihar

Capsella bursa pastoris, kîsikê şivanî, tûrikê şivanan, tarek (zaza)

Cardamine hirsuta, bendika avî, vîzdorik (zaza)

Cardaria draba, qinêber

Centaurea, strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq, çavbeloq

Chenopodium album, selmast, sêlmask, selmik, vilincê bizan (zaza)

*Equisetum arvense,*dûvikê hespê, sipingê maran, singê maran, şitlê xezalan, tilîper, rûnîn (zaza), vaşbitrî (zaza)

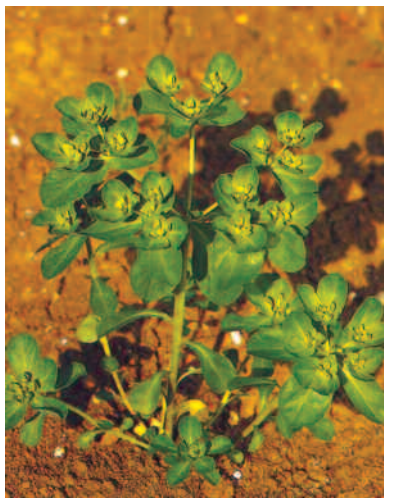
Echinochloa crusgalli, darucan, şêrpûg

Hedera helix, dargerînk, daralînk, badar

Merendera kurdica, colchicum kurdica, kulîlka cotarî, hanhanek, ciwanemerg, pîvok

Euphorbia helioscopia, xweşîl, taleşîr, şîrmar, xagşîr, xwelîşîrik, şîrik, şîroke, delêk (zaza)

Fumaria officinalis, şahtere

Gallium aparine, zimanxwînk, zeliqok, nûsek, nwîsek, padûseh (zaza), dûgune

*Heliotropium europaeum,*giyagewrik, kifkedûpişk, giyadûpişk, vaşogewr (zaza)

Hesperis kurdica, qaçmûk, şewbor

Brassica oleracea, kelem

Lamium spp, hingivîn, mijmijok, vaşê mêşan (zaza)

Lathyrus tuberosus, colbenî, şolikê maran, baqilê maran, kelîmar

Linum, kitan, kitaf, guş

*Lolium temulentum,*çîm, giyareş

Malva neglecta, tolik, xamazek (zaza)

*Matricaria chamomilla,*beybûn, beybûna demanan, babûnc

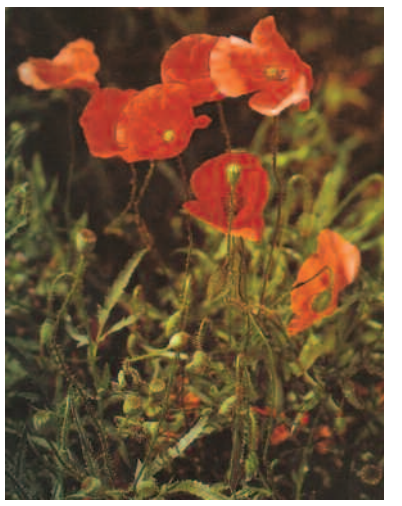
*Mentha arvensis,*pûjan, naneya bejî

Myosotis arvensis, guriz, gelziwan, gûriz, gwîriz

Panicum capillare, sorik, korek

Papaver rhoea, bûkik, bûkanî, bûk, bwîk, nîsanok, patpatok, patpatole, bûkûzava, gulenîsan, rêywek

*Phaseolus vulgaris,*fasûlî, fasûlye, fasolî, fasla (zaza)

Phlomis grandiflora, guhbelok

Phlomis kurdica, sîvanok

Polygonum lapathifolium, qirşsorik

Polygonum persicaria, mastêrk, sinbêleşên (zaza)

*Portulaca oleracea,*pirpar, parpar, pêpîne

*Rumex obtusifolius,*tirşoka gayan

Termên rojnamevaniyê

Amadekar : Newzad HIRÛRÎ

kurmancî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
reklam	reklam	réclame, publicité	advertisement
reklam kirin	reklam yapmak	faire la réclame, faire la publicité	to advertise
reklamger	reklamcı	publiciste	advertiser
reklamgerî	reklamcılık	publicité	advertising, publicity
agahdarî	enformasyon	information	information
analîz	analiz	analyse	analysis
analîz kirin (n.f.)	analiz etmek	analyser	to analyze
analîst	analist	analyste	analyser
jînenigarî, jiyanname	biyografi	biographie	biography
peqoşk, peqoşka axaftinê, balon	balon	bulle (de BD)	balloon
bandrol	bandrol	banderole,	banner
diruşm (n.f.)	1) bayrak, sancak 2) slogan	1) bannière 2) slogan, mot d'ordre	1) banner 2) slogan
stûr, tîpên stûr	kalın harfler	caractère gras	bold
weşandin	yayınlamak	publier, diffuser	to broadcast
weşan	yayınlama, yayın	diffusion, publication	broadcasting
klîp	klip	clip	clip
têgeh (n.f.)	kavram, mefhum	concept	concept
têgehî	kovramsal	conceptuel	conceptual
têgehbar	kavranabilir, anlaşılabilir	concevable	conceivable
netêgehbar	anlaşılamaz, kavranamaz	inconcevable	unconceivable
mafê weşanê	telif hakkı	droit d'auteur	copyright

Dezgehên dewletê

Amadekar : Samî ERGOŞÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
birêveber, rêveber	müdür	directeur	director
birêveberî, rêveberî	müdürlük	direction	directorate
navxwe	iç	interne	internal
navxweyî	dahili, iç	intérieur	internal, interior
elektrîk, kareba	elektrik	électricité	electricity, power
birêveberiya belavkirina elektrîkê (an karebayê)	elektrik dağıtım müdürlüğü	direction de distribution de l'électricité	electric power distribution directorate
sexbêrî	bakım	entretien	maintenance
tora elektrîkê (karebayê)	elektrik şebekesi	réseau électrique	power grid
avero	lağım, kanalizasyon	tout-à-l'égoût	sewers
birêveberiya av û averoyan	su ve kanalizasyon müdürlüğü	direction des eaux et des égoûts	directorate of water supply and sewage
birêveberiya kar û cîwarkirinê	istihdam ve iskan müdürlüğü	direction de l'emploi et du logement	directory of employment and housing
birêveberiya çandiniyê	ziraat müdürlüğü	direction de l'agriculture	directorate of agriculture
saman	kaynak, servet	ressource	resource
samanên ajelî	hayvan kaynakları	ressources animales	animal ressources
birêveberiya samanên ajelî û beytariyê	hayvan kaynakları ve baytarlık müdürlüğü	direction des ressources animales et des services vétérinaires	directorate of animal ressources and veterinarian services
birêveberiya gumrikê	gümrük müdürlüğü	direction des douanes	directorate of customs
plankirina bajêr	şehir planlaması	planification urbaine	city planing
birêveberiya gencîneyê	hazine müdürlüğü	direction du trésor	directorate of treasure or exchequer
birêveberiya weqfan û karûbarên dînî	vakıflar ve din işleri müdürlüğü	direction des biens de main-morte et des affaires religieuses	directory of mortmain and religious trusts
birêveberiya tapoyê	tapu müdürlüğü	direction des titres de propriété	land registry directory
birêveberiya baca hatiniyê (an derametê)	gelir vergisi müdürlüğü	direction de l'impôt sur le revenu	directorate of income tax
birêveberiya çavderiya bazirganiyê	ticaret denetleme müdürlüğü	direction de surveillance du commerce	directory of trade supervision/control
birêveberiya belavkirina sotemeniyê (an ardûyê)	yakıt dağıtım müdürlüğü	direction de distribution des combustibles	directory of fuel distribution
birêveberiya karûbarên civakî	sosyal işler müdürlüğü	direction des affaires sociales	directorate of social welfare
birêveberiya çavderiya darayî	maliye denetleme müdürlüğü	direction de contrôle financier	financial audit directory
birêveberiya spor (an werziş) û ciwanan	spor ve gençlik müdürlüğü	direction des sports et de la jeunesse	directorate of sports and youth
sindoqa çavdêriya malbatan	aile yardım sandığı	fonds d'aide aux familles	familly assistance fund
birêveberiya gişтî ya perwerdeyê	eğitim genel müdürlüğü	direction générale de l'éducation	general directorate of education
birêveberiya perwerdeyê ya Dihokê	Dihok eğitim müdürlüğü	direction de l'éducation de Dihok	Dihok directory of education
taqîgeha keresteyên avakirinê	inşaat malzemeleri laboratuarı	laboratoire des matériaux de construction	building materials testing laboratory
birêveberiya pasportê	pasaport müdürlüğü	direction des passeports	passport office
birêveberiya polîsên parêzgeha (wîlayeta) Dihokê	Dihok vilayeti polis müdürlüğü	direction de la police du département de Dihok	police directory of Dihok county or province
birêveberiya ewlekariyê ya Dihokê	Dihok emniyet müdürlüğü	direction de la sûreté de Dihok	Dihok directorate of security
birêveberiya trafîkê	trafik müdürlüğü	direction du trafic	traffic directory
birêveberiya ava binerd	yeraltı suları müdürlüğü	direction des eaux-souterraines	directory of subterranean waters
birêveberiya nifûsê	nüfus müdürlüğü	direction de l'état-civil	directory of civil status
birêveberiya çalakiyên dibistanan	okul etkinlikleri müdürlüğü	direction d'activités scolaires	directory of school activities
birêveberiya polîsên hawarê	imdat polisi müdürlüğü	direction de la police de secours	directory of emergency services
birêveberiya agirkujiyê	itfaiye müdürlüğü	direction des pompiers	fire brigade directory
serokatiya zanîngeha Dihokê	Dihok üniversitesi başkanlığı	présidence de l'université de Dihok	presidence of Dihok university
birêveberiya şaredariya Dihokê	Dihok belediye müdürlüğü	direction de la municipalité de Dihok	Dihok municipal directory
birêveberiya tendirustiyê	sağlık müdürlüğü	direction de la santé	directory of health
birêveberiya statîstîkê (an amarê)	istatistik müdürlüğü	direction de la statistique	directory of statistics
birêveberiya karkenariyê	emeklilik müdürlüğü	direction des retraités	directory of pensioners
birêveberiya şûnewarên kevnare	eski eserler müdürlüğü	direction des sites archéologiques	directory of archaeological sites
odeya bazirganiyê	ticaret odası	chambre de commerce	chamber of commerce
birêveberiya ava gundan	köy suları müdürlüğü	direction des eaux pour les villages	village water supply directory
kompanya tiştên xwarinê	gıda maddeleri şirketi	compagnie de l'alimentation générale	compagny of staple food stupply
birêveberiya avdanê	sulama müdürlüğü	direction de l'irrigation	directory of irrigation

Di kurdî de binavkirina nebatan

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

Gelo di zimanên din de û di zimanê kurdî (kurmancî (**k**) û zazakî (**z**) = kirmanckî/kirdkî/dimilkî) de nebat çawa tên bi nav kirin? Binavkirina nebatan tê vê manayê: Bi navên sade û yekhejmar ên îlmî binavkirina nebat û grûba nebatan û danîna qaydeyan. Navên latînî hem dirêj in û hem jî gotina wan zehmet e. Lêbelê li dinyayê navên nebatan ên îlmî, bi latînî tên dayîn. Ji van navan re "**navên botanîkî**" tê gotin. Di ferhengan de jî, wek **bot** (*Morus alba*) tê nivîsîn.
Di vê nivîsarê de, min binavkirina nebatan bi kurdî (bi du zaravayên kurdî) û latînî dane ber hev. Çawa dişibihin hev, çawa tên wesifandin û manaya wesifan nîşan didin.
Ji bo navên bi kurmancî min tîpa (k) û bi zazakî jî tîpa (z) danîye ber. Ger nav di her du zaravayan de muşterek be, min tiştek nedanîye ber.
Di amadekirina vê lêkolînê de keda birayên min kek Malmîsanij û kek Roşan Lezgîn gelek e. Wan di her warî de alîkarîya min kir û bi zanyarî û pêşniyarên xwe ev xebat dewlemendtir kirin. Ez gelekî spasî wan dikim. Herweha gelekî spasdarê kek Malmîsanij im ku wî ev ji zaravayê zazakî kiriye kurmancî.

1) Hin nebat navên xwe yên latînî, ji peyvên *kurd, carduchorum, Kurdistan* yan jî herêmên Kurdîstanê werdigrin. Çend nimûne:

Latînî	**Kurdî**
Alcea **kurdica**	hîro/hêro
Cirsium **carduchorum**	vergvaş (z)
Paeonia mascula **kurdistanica**	heşvil, savil (z)
Merendera **kurdica**	kulîlka cotarî, hanhanek, pîvok (k)
Centaurea **kurdica**	baxox, angelok, kanêje (k)
Astragalus **kurdicus**	
Paracaryum **kurdistanicum**	
Verbascum **kurdicum**	

Li vir "kurdistanica" varyete ye û maneya "yê Kurdistanê / ji Kurdistanê, kurdistanî" dide, "carduchorum" jî bi maneya "yê kurdan" e.

2) Di latînî de, tenê navekî rast û îlmî yê her nebatê heye. Ji vî navî re "binomial" tê gotin û her cinsek bi du peyvan tê bi nav kirin. Nimûne:

Latînî	**Kurdî**
Morus alba	tuya sipî (z), tûya spî (k)

Manaya "morus"ê, di kurdî de "tuye"/"tû" ye, manaya "alba" jî di kurdî de "sipî" ye.

3) Di zimanê kurdî de navên nebatan, piranî bi îzafeya navdêran yan jî bi îzafeya rengdêran e. **Nimûne:**
şitlên **xezalan** (k); kekvila **zerde** (z); sosina **awe** (z)

4) Di binavkirina nebatan de mirov reng, bêhn, tehm, şikil û cîyê ku lê hêşîn dibe dide ber çavan.

5) Hin nebat jî bi navên heywanan tên bi nav kirin. **Nimûne:**
nanê **mirîşk**an (k); tirşikê **ga**yan (z); tirşoka **ga**yan (k); zûlê **kesa**yan (z); adirokê **heşî** (z); dimê **lûyî** (z).

Heke navê heywanan li pêşîyê be, yekhejmara wî tê bi kar anîn. **Nimûne:**
dîkpenc (k); **mar**şing (k); **şêrpûg** (k); **verg**vaş (z); **xoz**mêw (z)

6) Di kurdî de carna hece tekrar dibe û li dû wan paşgira "-ik" yan jî "-ok"ê tê, bi vî hawî navê nebatê çêdibe. **Nimûne:**
bizbizok; **hedhed**ik (k); **reşreş**ik (k); **kirkir**ok (k); **lavlav**k (k); **parpar** (z); **qumqum**ok; **sorsor**ik (k); **tajtaj**ik; **wahwah**ok; **xişxiş**ik; **xumxum**ik

7) Di latînî û kurdî de, bi pêşgir û paşgiran jî navên nebatan çêdibin.

ZAYEND (NÊR Û MÊ)

Di latînî de zayenda navan heye. Nav yan nêr, yan mê û yan jî notr in. Zayend bi paşgiran tên nimandin.

nêr	**mê**	**notr**	**nimûne**	**maneya peyvê**
-us	-a	-um	albus, alba, album	sipî
-er	-ra	-rum	niger, nigra, nigrum	reş(k), sîya(z)
-is	-is	-e	brevis, brevis, breve	kilm, kirr
-r	-ris	-re	acer, acris, acre	tal (k), cal (z)

Di kurdî de, di navan de zayend, yanî **nêr** û **mê** heye. Nebat li gor **zayenda** xwe tên bi nav kirin.
Di îzafeya zazakî de paşgirên nêr "**-ê**" û "**-o**", paşgirên mê jî "**-a**" û "**-e**" ne. Di zaravayê kurmancî de, paşgira mê "**-a**" û paşgira nêr jî "**-ê**" ye.

1) Navên **dar**an mê ne.
hebîkê**ra** argoşan (z)
sayê**ra** mîrçikan (z)
dar**a** bîyê (k)
dar**a** sêvê (k)

2) Di zaravayê zazakî de navên **birr**an (z) (= **devî** (k)) nêr in. Lê di kurmancî de mê ne û di halê pirhejmarîyê de têne bi kar anîn.
birr**ê** qalî (z); gez**o** sûrin (z); şitl**ê**(**n**) xezalan (k); şirt**ê**(**n**) çeman (k)

3) Navên **fêkî**yan mê ne.
alûnç**a** tirşe (z); momix**a** reş (k); sêv**a** bejî (k)

4) Navê **kevz**ê mê ye.
kevz**a** awe (z); kevz**a** avê (k)

5) Navên nebatên **alifî** yên **baqleyî** mê ne.
neflik**a** sipî (z); argud**a** bej (z); nefel**a** sipî (k)
kizin**a** reş (k)

6) Navên nebatên **alifî** yên **genimî** nêr in.
xelvaş (z); çîm; giyareş (k)

7) Navên **kulîlk**an mê ne.
vilik**a** kutikan (z); binefşa belek (k); sosin**a** avê (k)

8) Navên **sewze**yan bi piranî mê ne. Tenê yên ku dişibihin organa nêrtîyê, hinek ji wan nêr in (xiyar, balcan, kundir û hwd).
îsot**o** sûr (z); xeyar**ê** payîzî (z); xiyar**ê** bejî (k)
kundir**ê** dolmikan (k); balcan**ê** reş (k)

A) NAVÊN NEBATANÊN KU ÎZAFE NE

Di kurdî de navên hin nebatan wek îzafeya navdêran yan jî îzafeya rengdêran e.

Îzafeya navdêran:
fisa **vergî** (z)
nequrê **leglegî** (z)
saya **argoşan** (z)
vilincê **bizan** (z)
neynûka **bûkê** (k)
baqilên **keran** (k)

Îzafeya rengdêran:
girnûga **gilore** (z); pêçeka **sipî** (z)
garisê **stenbolî** (k); kundirên **mîranî** (k)

Navên tewirên nebatan gelek caran bi îzafe ne. Wek nimûne ez çend tewirên "beqla/bakla", "neflike", "tuye" û "qerqaşe" dinivîsim:
beqlaya **gayan**/ bakla **gayan**
beqlaya **heran**/bakla **heran** (z)
beqlaya **maran**/bakla **maran**
beqlaya **mîrçikan**/bakla **mîrçikan** (z)
beqlaya **pisîngan**/bakla **pisîkan**
beqlaya **sultanî**
beqlaya **xatunan** / bakla **xatunan** / bakla **xatunî**
neflika **sipî** (z); neflika **sûre** (z)
neflika **zerde** (z); tuya **qere** (z)
tuya **sîyaye** (z); tuya **sipî** (z)
tuya **sûre** (z); tuya **tirşe** (z)
tuya **ximrî**/tuya **xumrî** (z)
qerqaşa **payîzî** (z); qerqaşa **wesarî** (z)

B) HIN TAYBETMENDÎYÊN DINÊN NAVÊN NEBATAN

Li gor hin taybetmendîyên wan, meriv dikare li ser navên din ên nebatan weha bibêje:

1) Navên nebatan ên bi peyvên "**awe**" (z)/ **avî** (k) û "**varte**" (z):
bencra **awî** (z); kuya **awî** (z); sungê **vartî** (z)

2) Navên nebatên **yabanî**:
cew**ek** (z); cew**vaş** (z)
korek**vaş** (z); sîr**vaş** (z); şilêl**vaş** (z)
încila **zuray**/încila **zûre** (z); nehaya **bejî**/nehaya **bêjî** (z); qewaxa **pînce** (z)
say**ek**/saya **borî** (z); sîr**ik**
tirşika **zurayine**/tirşika **zureyîne** (z)
val**bor**/vala **borî** (z)

3) Navên nebatan ên li gor **cî**yan:
asmîn (z); **binerd**ik (k); gul**dîwar** (k); incasa **malta**yê (k); saya **binerdî** (z)

4) Navên nebatan ên li gor **alî**yan (**cîhet**an):
vasê **veraroj** (z); **verroj**/ **verrroj**ik/ **verarojk**/ gula **ververojî** (z); gula **berbiroj**/gul**berojk** (k)

5) Bi peyvên **bawerîyê**:
cehnemî; cenet-cehnem; kînger**nebî;** kuya **şêxanî** (z)

6) Bi peyvên **cinsîyetê**:
dêlek (z); **dêle**şit (z)

7) Bi peyvên **demê** (**wext**):
adarok; gula **adar**ê (k); gule**nîsan** (k); kulîlka **gulan**ê (k); kuya **zimistan**î (z)

8) Bi peyvên **merivatîyê**:
vêywek (z); **bûk**ik (k); **xalcînek** (z)

9) Bi navên **kesan**:
elik-fatik (k); **meyrem**xort (k)

10) Bi navên **mîtolojîk**:
newroz

11) Bi peyvên **tibî** (**hekîmtîyê**):
tadar; vaşê **tenşî**yî (z); giyayê **balûk**ê (k)

12) Bi peyvên bona xususîyetên **jin**an:
beqlaya **xatun**an/**xatunî**,
bakla **xatun**an/**xatunî**
tarrê **xatune** (z); tirşoka **xatune; xatune; xatun**ek

13) Bi peyvên **xwarinê**:
nanê mîrçikan (z); **rûnî**; **rûnîn**

14) Bi navên **wesil**an (**organ**an):
bilikê heşî (z); **çim**ê pisîngan, **çim**ga (z); **çav**ga (k); **goş**goz; **pence**şêr; **pence**xanim

15) Bi peyvên **şekil**an:
girnûga **gilor;** pel**pihûn** (z); **punc**vaş /**pûnc**vaş (z)

16) Bi navên **eşya**yan:
giştonek (z); gul**borî;** gul**zirna**yî; **lûle**per **mastêr**ek; **qebqabik; rêzile** (z)**; zel** (z)

17) Bi navên **çek**an:
rim; singoyê îspanî; **şimşîrî**
topiz; xencere

18) Bi navên **heywan**an:
binevşa **seg** (k); bûke**gur** (k)**;** derpêkê **dîk** (k); dilqoka **her**an (z); dirrrika **devan**; fise**gur** (k); gelzûnê **mîrçik**an (z); giya**beraz** (k); goşê **kutik**an (z); goşt**berx**ik (k); guh**mişk** (k); gun**pîsik** (k); gurnigê **gamêşî**; hebikê **argoş**an/saya **argoş**an (z); kardûnê **heşî** (z); kerenga **kûsî** (k); kerika **berxo** (k); kîngerê **her**an (z); kuvarkê **bizin**kî (k); kuvarkê **mîkî** (k); lepeh**irç** (k); luzê **kesa**yan (z); **marmar**oşk (k)**;** **masî**jehr (k); merze**kew** (k); **mêş**xwur/**mêş**gir (k); nefela pîyê **balinde**yî (k); pê**canik** (k); pî**qaz**e (k); piranê **meşna**n (z); rihana **mar**an; rîşê **bizin**ê (k); sawinê **mîrçik**an (z); sungê **mar**an; şaxe**ask** (k); telîyê **merra**yan/**mir**teli (z); teliyê **mozik**an (z); tirîyê mamê **rûvî** (k); tizbîyê **dewarî**; vasê **kek**an (z); vasê **leglêg** (z); vasê **pisîng**an (z); vaş**zerenc** (z); **verg**vaş (z); vile**heş**/**heş**vil, vil**heş**ik (z); vilika **kutik**an (z); vilincê **biz**an (z); **xoz**mêwe (z); zebata **pilingî** (k)

19) Bi navên **hejmar**an:
çarteli/**çar**telu (z); **çar**çal/**çar**çar**;** **çel**pere (k)**;** **di**mor/**di**mol; gula **şêst**per (k); **hezar**gez; **hezar**reng; **hezar**tere

20) Bi peyva "**boye**" (z) (bi kurmancî "bêhn"):
boyinvaş (z); şew**boy**

21) Bi peyvên **tehmê**:
bîbero **şîrîn** (z); helû**tirş**ik (z); engura **şekerî** (z); engura **şerabî** (z); **şekir**ok; **tal**eke/**tal**eki, **tal**ik (z); **tal**ika zerencan (z); **tirş**inge/**tirş**ingî; **tirş**ik; **tirş**ikêre (z); vasê **hemgînî** (z); zebeşa **tahl**e (z)

22) Bi peyvên **reng**an:
belgî**zer**; beng**zerik**; binevşa **belek** (k)**;** çav**zerk** (k); engura **qerî** (z); engura **sûrî** (z); gilgilo **sipî**/girgilo **sipî** (z); goza **sîya**ye (z); gula **sûre** (z); gule**zer;** gul**zêr** (z); gul**zêrîn**; heb**reş** (k); îsoto **sipî** (z); kef**zer**, kev**zer**; kekvila **sipî** (z); kelemo **sûr** (z); kevza **zerkesk**; kevza**reş** (k); kok**sûre** (z); kovikê **erxiwanî** (k); kum**sûre** (z); **lalengî** (rengê mandalîn e); lêmeka **sipî**ye (z); mex**mork**; sîrê kumik**mor** (k); **sor**kelem (k); sosina **sipî** (z); **sûr**dar/**sûre**dar (z)
sûrgule/**sûr**gul, **sûr**gulik (z)
sûrince/**sûr**inci/**sûr**inc/**sor**ince/**sûr**ûnç (z)
sûrvaş (z); tarro **sûr** (z)**;** telîyo **sîya**/teluyo **sîya**/**sîya**teli (z); telîyo **zerd** (z)**;** tirewa **sûre** (z)**;** tû**reşk** (k); vaşo **gewr** (z); vila **çeqere** (z); xamazeka/xanzeka/ximazeka/xamzeka **sûre** (z)**;** xerdelo **sîya; zer**goz; **zer**zeng

23) Bi peyva "**bin**":
binerdî; **bin**gozik

24) Bi peyva "**dare**"/"**dar**":
darbenişt; **dar**çîn; **dar**gez; **dar**hulu (k); **dar**şilêr; **dar**tizbî ; **dar**ziravik (k);

gen**dar**/sûr**dar** (z)**;** gul**dar; dara**lînk; **dare**nan (z); dê**dar**; mele**dar**
hişk**dar** / wişk**dar** (z)

25) Bi peyva "**gule**"/"**gul**":
gulbend; **gul**menşag (z); **gul**nêrgiz; **gul**qedîfe; **gul**zer; **gul**bej; **gul**bihar (k); **gul**kelem; **gul**nexwûn (k); **gul**a adar; **gul**a çavêşê (k); **gul**a hesretê (k); **gule**bêmiraz (k); **gul**ehingvîn (k); **gul**emî; şev**gul**

26) Bi peyva "**şa**"/"**şah**":
şagul; **şa**baqil; **şa**belû; **şa**belûyêre/ **şa**blêre"/"**şa**lbêre (z)

27) Bi peyva "**vaş**" (z) yan jî "**giya**" (k):
vaşê bitrî (z); **vaş**ê derban (z); **vaş**ê genimî (z); **vaş**o nemir (z); **vaş**ê sawinî (z); **vaş**ê şitî (z); **vaş**ê tuzbeyan/vaşê tuzbûn (z); **vaş**ê ziwanok (z)

giyabehlûlk (k); **giya**civa (k); **giya**gewrik (k); **giya**girêçk (k); **giya**jehrik (k); **giya**mêşxur (k); **giya**şermîn (k); **giya**yê ferîşteyî (k); **giya**yê xanimê (k); **giya**yê kirman (k); hêz**giya** (k); hirç**giya** (k)**;** şûr**giya** (k)

28) Bi peyva "**telî**"/"**teli**"/"**telu**" (z) yan jî "**stirî**" (k):
mir**teli** (z)**; sîya**teli (z)

agir**stirî** (k); **stirî**beloq (k); **stirî**k (k); **stirî**mişk; **stirî**per (k); **stirî**yên çavbeloq (k); **stirî**yên gêxanê (k); **stirî**yên maran (k); **stirî**zerk (k)

29) Bi peyva "**vile**"/"**vil**", "**vilike**"/ "**vilik**" (z) yan jî "**kulîlk**" (k):
ça**vil** (z)**;** heş**vil** (z)**;** kek**vil** (z)**;** koz**vilik** (z)**;** sa**vil**/sa**vul** (z)**; vil**heşik (z)

kulîlka bayê (k); **kulîlka** cotarî (k); **kulîlka** gizbelokê (k); **kulîlka** hespan (k); **kulîlka** hesretê (k); **kulîlka** newalan (k); **kulîlka** nîsanê (k); **kulîlka** qesar (k); **kulîlka** şewatê (k); **kulîlka** tolgînê (k); **kulîlka** xezalan (k); **kulîlka** zehferan (k)

30) Bi peyva "**pîvaz**" (k):
pîvaza çolê (k); **pîvaza** guran (k); **pîvaza** hirçan (k); **pîvaza** kuçikan (k); **pîvaza** kurdî (k); **pîvaza** kuvî (k); **pîvaza** maran (k); **pîvaza** genî (k); **pîvazî** (k); **pîvaz**ok (k); **pîvaz**xag (k)

31) Hin navên nebatan bi tekrarkirina peyvekê çêdibin:
kefkefok; **mijmij**ok; **peqpeq**ok; **şeqşeq**ok; **tastas**ik; **teptep**ik; **teqteq**ok; **xaşxaş**ik

C) YÊN KU BI PÊŞGIRAN ÇÊBÛNE

bê-
fasulyeya **bê**dasî/faslêya **bê**dasî (k)
gorcala **bê**teli (z); gula **bê**miraz (k)
vila **bê**koke (z); vaşo **bê**kok (z)

zir-
Pêşgira "**zir-**" maneya "yabanî" û "sexte, nerast" dide. **Nimûne:**
zirbaqle (k); **zir**catir (k); **zir**fistiq (k); **zir**hewr (k); **zir**hêjîr (k); **zir**leylanq (z); **zir**sosin (k); **zir**şemamok (k); **zir**tolike (z)

Ç) YÊN KU BI PAŞGIRAN ÇÊBÛNE

-eke/-eki/-ek/-k
derzîn**ek**
kelaw**ek** (z)
kor**ek** (z); lêm**ek** (z); padus**eke**/padus**eki**/ padus**ek** (z); say**ek** (z); sînz**ek** (z); şîrz**ek** (z)
veyv**eke**/veyw**ek** (z)

-êre
alûnç**êre** (z); bey**êre** (z); dirrik**êre** (z); findiq**êre** (z); goz**êre** (z); henar**êre**/nalb**êre** (z); kinay**êre** (z); lûxp**êre** (z); mahşl**êre**/maşl**êre** (z); payîz**êre** (z); qêlik**êre** (z)**;** say**êre** (z); tey**êre** (z); val**êre** (z); vam**êre** (z); xib**êre** (z); zerdalîy**êre** (z)

-ik
derzîn**ik**/dêrzîn**ik**; gez**ik**; sûrpenc**ik** (z); sûs**ik**; şirt**ik**

-in/-yin/-în/-yîn
pilx**in** (z); tarro gilerzg**în** (z); telîy**in**/teluy**in** (z); zer**în** (z)

-ok
adir**ok**; gez**ok**; kizn**ok**; silq**ok**; sîrm**ok**; şeq**ok**; tirş**ok**; xezal**ok**; zengil**ok**

D) NAVÊN KU BI FORMÊN CIHÊ TÊNE GOTIN

hirmî (k): hermê, hermî, hermû, hurmî, hurmê
tirî (k): tirih, turî
murî (z): meroe, meroy, miro, miroy, mirwa, mirwi, mura, murîye, murû, mûrû

E) NEBATÊN KU BI NAVEKÎ TÊNE GOTIN

Kurdî	**Latînî**
Anix	Satureja hortensis
Anix	Mentha arvensis
Anix	Mentha longifolia
Anix	Pimpinella anisum
Anix	Thymus fallax
Anix	Origanum munzurense

G) JI NAVÊN NEBATAN ÇEND GOTINÊN PÊŞÎYAN Û ÎDYOM

Zazakî:

Îdyom:
Awe dekewtiş **şekok**e.
Beng werdiş.
Bi qasê **goz**e bîyayîş la **gozêre** ra qisey kerdiş.
Çûleyê **vame** denêkerdiş.
Deyî şarî gay û bizî, deyî mi **gulnêrgîzî**.
Hênî pûne ra aciz o, **pûne** zî şino çimeyê hênî de beno zergûn.
Herdîşe **xas,** qine **pîyaz** bîyayîş**.**
Kêna şargê **gul**an a, waştîya vîst û hewt tenan a.
Korek dest ra nêrişîyayîş.
Mesela **sîr** û **pîyaz** kerdiş.
Mi eşt **gozêre**, şi gina **mazêre**.
Mi eşt **sayêre**, şi ame **tuyêre**.
Mîze verdeno **telî**, keno wişk.
Ne **pîyaz** werdiş, ne fek veşayîş.
Neheyê serê tahte bîyayîş.
Pele **kelmayêre** bîyayîş.
Sey girê **darî** bîyayîş.
Sey **pirparî** zêdîyayîş.
Sîr û **pîyaz** ra qisey kerdiş.
Şemo birayî Mamî, **goz**an bedelneno bi **vamî**.
To **vil**e dîy, tira darû çîy.
Xele bi firîk, mele bi şirîk.
Zîre **korekî** vîyartiş.

Gotinên pêşîyan:
Gozê pûçî xirexir kenê.
Her **vaş** kokê xo ser o beno zergûn.
Pîyaz çiqas firk bo ende sere keno pîl.
Sereyê **pîyazî**, qina **pîyazî** yew î!
Welî ra **telî**, **telî**yî ra welî kuweno.

Kurmancî:

Îdyom:
Ava goşt û **balcan**a, ne xwar ne da cîrana.
Ava ser **berû**yan, wek zavayê dilê xesûyan.
Avîlok zî nexşê xwedê ye.
Baxçê **gul**a, para bêaqila.
Berû ji darê ketî, dar nasnekirî.
Bi dilê keran bimîne, qevdek **baxdenûs** namîne.
Bi eşqa **mewij**a, dil diçe **guvîj**a.
Bi serîyek **sîr** nekirin.
Bi şev **şemamok** bi roj pîrebok bûyin.
Bizrê **pirpar**ê bûyîn.
Bo xatirê **gul**ê, **dirik** dikeve paşîlê.
Bûyîn **dirika reş.**
Bûyîn **îsot.**
Çelleyê erebî û **firîgên nokan**?!.
Çi zanit qedrê **gulê**, kerbeş divêt kerê reş.
Çil kilamên hirçî ne, hemû jî li ser dara **hermî** ne.
Darê min kulavê min, rehmet li dê û bavê min.
Dibê qey **sêv**ek e, kirine du felq. (Teşbîh)
Dimirim dibiecim; **ceh** dibêjê ez **birinc** im.
te can e, ê me **balcan** e?/ te can e, ê min **balcan** e?.
Endilko bavê keko, tekê min o, tekê keko.
Garis ji destan nerijîn.
Gayê fiso, nan **garis** o!.
Gula geş dane ber pozê kerê reş.
Ha namûs ha **baxdenûs**!.
Heft çîrokê hirçê ne, her heft jî li ser **hermê** ne.
Heke **xiyar** e, ji tûtikê ve dîyar e.
Herçî ber e, **gula zer** e.
Heya herî bigre **xernûf**.
Hezîran hizirî, **giya** li baskê kizirî.
Kakilê **gûz**ê bûyin.
Kes **pîvaz**an pê hûr nake.
Kirin wek **pincar.**
Li ser **dirik**an rûniştîn.
Lomeya **pîvaz** ji **sîr** kirin.
Mala bavan **gul**a geş, mala mêran roja reş.
Maneya nedayînê, "werîs li **garis** e.".
Mar ji **pûng**ê aciz e, **pûng** jî diçe li ber qula wî hêşîn tê.
Min **sîr** nexwarîye ku bîhn ji devê min bê!.
Nan heye, av heye, **pîvaz** heye, lo lo tu çima dimirî?.
Nav gîya de **tolikê** begemkirin.
Ne dixwim **gêlaz**an ne didim hevrazan.
Ne kortigê **kereng**an bûyin.
Nîsk kirin gîsk.
Nok jî dibêje pozê min heye!.
Pincara çiyayekî bûyin.
Pîrê nemir bihar tê, kero nemir **qîvar** tê.
Qîz **sêv**a li darê ye, her kes çoyê xwe davêje.
Sêva çê para hirçê.
Sîr jî ji **pîvaz** re dibêje "wêde here, bîhn ji te tê!".
Tene bûn firîg, mele bûn şirîg.
Tovê **pirpar**ê bûyîn.
Ya tûrek **mêwij**, ya kelemekî tûj.
Zarok **kulîlk**a malan e. (Teşbîh)
Zebeş neçûyîn dêv.

Gotinên pêşiyan:
Dar bi berê xwe şîn e.
Dar û devî bi guh in!
Dara **hirmî**yan **sêv**an nade!
Darê min kulavê min, rehmet li dê û bavê min.
Demek a **kulîlk**an e, demek a **sosin**an e.
Genimê dewsa **kizin**ê, berxê li ber bizinê, mêrê bindestê jinê, her sê Hesabê mirinê.
Germ germa **tû**yan e, kêf kêfa rûtan e.
Giya di bin kevir de namîne.
Giyayê hewşê ji xwedî re tahl e.
Gul bê bîhn nabe.
Her **giya** li ser koka xwe şîn tê.
Ji **sorik** patîle çênabe.
Ji **şîlan**ê nîr çênabe.
Ker ji **nefel**ê fahm nake.
Kundirê mîranî, çêtir e ji şekirê şîranî.
Nan nanê **genimî**, bext bextê mêran.
Nanê **gilgil** ji tunebûnê çêtir e.
Nok tê li kokê.
Petêxên zer para kûsiyan e!
Pîr bi **pîvong**ê carek tê xapandin.
Pîvaz pîvaz e, çi sor e çi sipî ye.
Rojek a **gul**ê ye, yek a **gulşîlan**ê ye.
Serîyek **pîvaz**, bîhnê berdide beroşekê.
şohreta çeman **dar û bî,** şohreta qîz û bûkan şar û temezî.
Tebax e, **tirî** bax e.
Temûz e, kakil kete **gûz** e.
Xwedîyê **xiyar**ê çilmisî, ne dixwe ne dide kesî.
Zarê şîrîn, **pîvaz**a tûj dike hinguvîn.
Zebeş bi dengê xwe, **hinar** bi rengê xwe.
Zebeş ji xwarinê re, dendik jî danînê re.
Zor **gizêr**ê radike.

Çavkanî

Baytop, Prof. Dr. Asuman, Bitkilerin Bilimsel adlarındaki Niteleyiciler ve Anlamları, İ.Ü Ecz. Fak. Yayınları, İstanbul, 1995

Baytop, Prof.Dr. Turhan, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, TDK Yay. Ankara, 1997

Bedîrxan, Celadet Alî, Ferhenga Kurmancî-Frensî, Kovara Vate, Stockholm, hûmare: 1-18 (1997-2002)

Davis, P.H., Flora of Turkey and the East Aegean Islands, 10 cîld, Edinburgh (1965-1988)

Erdem, Turan, Ferhenga Zazakî-Tirkî/Tirkî Zazakî, Doz Yay. İstanbul 1997

Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İst., 2004

Farqînî, Zana, Türkçe-Kürtçe Sözlük, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İst., 2000

Gruba Xebatê ya Vateyî/Vate Çalışma Grubu, Türkçe-Kırmancca(Zazaca) Sözlük/Kırmancca(Zazaca)-Türkçe Sözlük, İkinci Basım, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004

Guest, Evan, Flora of Iraq, Ministry of agriculture Republic of Iraq, 9 cîld, Baghdad, 1966

Îzolî, D., Ferhenga Kurdî-Tirkî, weşanên Deng, İstanbul, 1992

Malmisanij, Zazaca-Türkçe Sözlük/Ferhengê Dimilkî-Tirkî, Weşanên Deng, İstanbul, 1992

Özcan, Mesut, Zazaca-Türkçe Sözlük, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997

Polat, Edip, Bilim Dilinde Kürtler, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2004

Qazzaz, Shafiq, Kurdish-English Dictionary, Aras Press and Publishers, Erbil, 2000

Saadalla, Salah, Saladin's English-Kurdish Dictionary, Avesta Basım Yayın, 2000

Tazegül, Emrullah, Tarımsal Bilimler Sözlüğü, cild I-II, İzmir, 1987

Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük, Tij yayınları, İstanbul, 2001

Vate (kovara kulturî), Stockholm, hûmare, 1-25 (1997-2005)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris
France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 39 Payîz 2006

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Parîsê ya payîza 2006an

Civîna 39an ya Kurmancî rojên di navbera 27/11 - 2/12-2006an de li Parîsê kom bû. Beşdarên civînê li ser peyvên kurdî û îranî di ermenî de, peyvên kêmnas, termên fûtbolê, peyvên di stranan de, ferhenga Avestayî-Kurdî, paşgir û pêşgirên kurdî xebitîn.
Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Lutfî Baksî (Xerzan), Elîşêr (Wan), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Kendal Nezan (Diyarbekir), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şûcaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên ji xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên kurdî û îranî di ermenî de

Amadekar : Têmûrê XELÎL

ermenî	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
	ermenî, êrmenî (m, r)	ermeni	arménien	armenian
	ermenî, ermenkî (n)	ermenice	arménien, langue arménienne	armenian, armenian language
ajdahak	ezderha, ejdiya, ejdeha, ziya, ziha	ejderha	dragon	dragon
koçarî	koçerî	bir Kürt oyunu	une danse kurde	a Kurdish dance
hox	(ji îranî ahaka) ax, xak	toprak	terre	soil, land, earth
axor	axur	ahır	étable	stable
azat, (avestayî *azate*)	azad	özgür, hür	libre	free
andam, (avestayî *hendame*)	endam	uzuv	membre	member
ambar, (ji îraniya kevn *hembar*)	enbar, embar	anbar	dépôt, entrepôt	warehouse, store
bijîşk (ji îranî *pizîşk*)	pizîşk, pêzêşk	doktor	médecin	physician, doctor
datavor (ji îraniya kevn *date*: heq, dad)	dadwer	hakim	juge	judge
dataxaz	dadxwaz, dadres	savcı, dava makamı	procureur	prosecutor
djvar	dijwar	çetin, zor	difficile	difficult
doşab	doşav	pekmez	sirop épais de raisiné	a thickened grape/resinous syrup
gomêş	gamêş	camuş, manda	buffle	buffalo
gaz (ji îraniyê *gez*)	gaz, gez	arşın	mesure de longueur d'environ 68 cm	a yardstick (about 68 cm long)
gazar	gizêr, gêzer	havuç	carotte	carrot
girpan	girfan, berîk	cep	poche	pocket
kopal	gopal	baston, asa	canne	cane
klor	kilor, gilover, gulor	yuvarlak	rond	round
hêl	hêl	kakule	cardamome	cardamon
hîmk	hîm	temel, esas	base, fondation	basis, foundation
hîmn	hîm: bingeh	kök, esas	racine	root
hol	hol; vizik	topaç	toupie	top, spinning top
hazar	hezar	bin	mille	thousand
comard	comerd	cömert, yiğit	brave, généreux	brave, generous
kîp	kîp : şidandî; derî kîp girtin kîpê hev rûniştin	sıkı, çok yakın; kapıyı sıkı kapatmak birbirine çok yakın oturmak	très serré, resseré; fermer bien la porte; s'asseoir très près l'un de l'autre	very tight, tightened up; to shut the door securely; to sit close together
ksak	kîs, kîsik	kese, torba	bourse	purse
kûrak	kurîk	at ya da eşek yavrusu	petit d'un cheval ou d'un âne	a foal (of horse or donkey)
mom	mûm	mum	bougie	candle
şapîk	şapik	gece gömleği	tunique de nuit	night shirt
bizêz	bizûz, gizûz	güve	mite	clothes moth
kap	kap	şerit, kısa şerit	laisse, corde	leash, cord
kaşêl	kaş	çekme, çekiş	traction	traction, haulage
lagan	legan	leğen	assiette large	large bowl
lavaş	lewaş, loş	levaş	fine galette de pain	a flat loaf of fine bread
paç	paç, maç	öpme, öpüş	baiser, embrassade	a kiss, a hug, an embrace
mêxak	mêxik	karanfil	oeillet, clou de girofle	a carnation, a clove

Peyvên kêmnas (II)

Amadekar : Kendal NEZAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hox	küçük giriş kapısı	portillon	gate, barrier
kam n.m.	suyun geçişini engelleyen bir tür vana	dispositif en bois ou en métal bloquant le passage de l'eau *(sorte de vanne)*	a metal or wooden device for controlling water flow (an adjustable dam)
kamar n.f.	yuvarlak tahta çerçeve (elek, tef, vs)	cadre circulaire en bois *(de tambourin, ou d'un tamis)*	a circular frame (for a tambourine or sieve)
kamav	su kesildikten sonra arkta kalan birikinti	eau stagnante, flaque *n.f. (restant dans la rigole d'irrigation après que l'eau ait été coupée)*	a puddle (of water remaining in an irrigation channel after the water has been cut off)
kambûn	diş kamaşması	agacement des dents	having the teeth on edge
kam n.f.	un, yumurta sarısı ve sudan yapılan ve porselen eşya onarımında kullanılan yapışkan	colle artisanale, faite d'un mélange de farine, de jaune d'œuf et d'eau servant à réparer les porcelaines	traditional glue, made of a mixture of flour, egg yoke and water, ised for repairing pottery and china.
kam dan; kam dan çîniyê	yapıştırmak, çatlak bir porseleni yapıştırmak	coller, recoller *(une porcelaine)* ; recoller une porcelaine	to glue, to stick, to glue together pieces of china
tevş, toş, tevşok	yassı, taşlarla oynanan bir çocuk oyunu	sorte de pétanque kurde	a Kurdish game of bowls
tûr n.f.	geleneksel bir Kürt oyunu (oyuncuların bir kısmı geniş bir çemberin içinde durup dışardan yaklaşan oyuncuları kemerleriyle vurur ve kemerlerini almaya çalışır)	jeu traditionnel où une partie des joueurs se tient à l'intérieur d'un grand cercle et frappe à coups de ceinture ceux qui s'approchent d'eux et cherchent à prendre leur ceinture	a traditional game in which some of the players stand inside a large circle and beat back with their belts those who try to approach them and take their belts away
pezmijok, pezmêjek, pezmijk, pezmişk	koyun kenesi	tique (de moutons)	a tick (the insect)
pêçemok	yarasa	chauve-souris	a bat (the flying mammal)
Pêvir, Pêwr, Perwîn, Sureya n.f.	Süreyya	les Pléiades *(constellation)*	the Pleiades
Pêwr û Mêzîn	Terazi burcu	la Balance *(constellation)*	Libra (constellation of)
piçiqîn, piçikîn, alîn, lefîn	sarılmak	s'enlacer, se nouer	to embrace; to knot
piçiqandin, pêçan, alandin, lefandin	sarmak	enlacer, nouer, ficeler.	to intertwine, knot or tie up
fatfatik, şemşemotik, margîsk, marmarîşok, marîjok, fatimoke	fatmacık, çayır kertenkelesi	lézard des près	green lizard
pêxew n.m.	örtü, bataniye	couverture	blanket
şemşemotik n.f.	bir çeşit Kürt mantısı	sorte de gros raviolis kurdes	a kind of Kurdish ravioli
apê mûş (an lûs) an mamê lûs	geleneksel bir Kürt oyunu: iki oyuncu gözleri kapalı bir şekilde belli bir mesafede karşı karşıya oturur. Aralarında bir yastık vardır, oyuncu karşısındakine kefiyesiyle darbe salmadan önce **"mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs"**. (Lûs amca, eğil sana kötü bir darbe geliyor) der diğeri darbeden kaçmaya çalışır". En çok puan alan oyunu kazanır. Bir oyuncu karşısındakini vuramayınca oynama sırası diğerinin olur.	un jeu traditionnel kurde dans lequel deux personnes sont assises, séparées l'une de l'autre par un traversin, les yeux fermés. Elles se donnent des coups avec un « egal » noué. Le jeu consiste à esquiver les coups de l'autre. A chaque fois, on prévient l'autre avec : **"mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs".** La victoire est acquise aux points. Dès qu'on manque un coup, c'est l'autre joueur qui reprend la main.	a game in which two people are seated, separated by a cushion, with their eyes closed. they hit out at one another with a knotted "egal". the aim of the game it to dodge the opponent's blows. each time they warn one another with **"mamê lûs, xwe bike çilûs, hat te derbeke bênamûs"**. victory is decided on points. Each time a player misses, his opponent takes over the striking.
pezkoguro n.f.	birdirbir	saute-moutons	leap frog
kerikê kerajo	geleneksel bir Kürt oyunu: oyunculardan biri gözünü kapar ve sırtını diğer oyunculara çevirir. Biri sırtına dokunup **"Kerikê kerajo, kî te dajo?"** (Eşek sürücüsü eşek, seni kim sürüyor?) der. Eğer sesini tanımazsa onu sırtına bindirip oyun sahasında gezdirir, tanırsa o sırtına biner ve sahayı dolaşır	jeu traditionnel kurde où un joueur ferme les yeux et tourne le dos aux autres. Quelqu'un touche son dos du doigt en disant : **Kerikê kerajo, kî te dajo ?** (petit âne conducteur d'âne, qui te conduit) S'il ne reconnaît pas la voix, il doit porter la personne sur son dos et faire un tour de terrain, s'il le reconnaît c'est lui qui monte sur son dos	a traditional Kurdish game in which a player closes his eyes and turns his back on the others. someone touches his back saying: **Kerikê kerajo, kî te dajo?** If he fails to recognize the voice he has to carry that person on his back round the field. If he does recognise the voice, then the other carries him.
çavşûtenek, çavgirtinok, çavgirtinek, veşartok	saklanbaç	jeu de cache-cache	a game of hide and seek
hol, vizik, teqal	topaç	toupie	spinning top
gizgizok	ottan yapılan küçük topaç	sorte de petite toupie faite d'une herbe (**gizgizok**) qu'on fait tourner sur un plateau.	a kind of small top made of a variety of grass (**gizgizok**) that is spun on a tray
ponijîn	kara kara düşünmek	avoir des pensées noires, en avoir lourd sur le cœur	to have dark thoughts, to be heavy hearted
ponijîn n.f.	kara düşünce	pensées noires	dark thoughts
pûrisandin	ufalamak	émietter	to shred or crumble
nanê hişk pûrisandin	kuru ekmek ufalamak	émietter le pain sec	to crumble dry bread
titûn pûrisandin	tütün yapraklarını ufalamak	émietter les feuilles de tabac	to shred tobacco leaves
qefilîn, cemidîn, qerimîn, simirîn	soğuktan donmak	être transi, geler *v.i.*, se refroidir *v.pr.*, se geler *v.pr.*, FAM. cailler *v.i.*	to be numb with cold, to be freezing,
qefilîn, betilîn, rat bûn, westiyan	(bazı kuzey ağızlarında) yorulmak, yorgunluktan halsiz düşmek	(REGION.) *(dans certains parlers du nord)* être fatigué, être épuisé, être exténué	(in some northern regional dialects) to be tired, worn out, exhausted
qerqaş, çîlspî	saf beyaz, parlak beyaz	blanc pur, d'un blanc éclatant	pure white, a brilliant white
qesidandin	1) asmak, takmak; 2) çarpmak 3) baş vurmak	1) accrocher *v.tr.* 2) heurter *v.tr.* 3) adresser une requête.	1) to hang up; 2) to collide with or bump into s.o.; 3) to petition a court
qesidîn	1) uğramak; 2) yönelmek, başvurmak	1) visiter *v.i.*, rendre visite en passant, faire halte; 2) s'orienter *v.pr.*, s'adresser à…	1) to call in on s.o.; 2) to go and see s.o.
li mala yekî qesidîn	birine uğramak	faire étape chez quelqu'un	to break one's journey at s.o.'s
qesp	sert, sağlam (taş yada çakmak taşı için)	solide (qualité d'une pierre, d'une pierre à briquet)	solid (eg. like a stone or a flint)
qeş n.f.	(batı ağızlarında) soyma	*(dans les parlers de l'ouest)* épluchage	(in the western dialect) peeling (fruits etc)
qeş kirin	soymak (meyve ve sebze)	peler, éplucher	to peel or clean fruit or vegetables

qetek	buğday ya da pirinci ayıklamada kullanılan tahta sini	plateau en bois utilisé pour trier le blé ou le riz des cailloux	a wooden tray used for sorting wheat or rice to remove small stones
qewarok	içi henüz oluşmamış taze ceviz	noix verte dont la coquille n'est pas encore formée.	an unripe nut whose shell has not yet formed
qewlî, bi qewlî	göre, -e göre	selon	according to
qewlî filankesê/î	falancaya göre	selon un tel	i.e according to so and so
qewilandin	(ender) inandırmak, ikna etmek, baştan çıkarmak (bkz **qebûlandin**)	*(rare)* convaincre *v.tr.*, persuader *v.tr.*, séduire *v.tr.* (voir **qebûlandin)**	(rare) to convince, to persuade or to seduce s.o. (see also **qebûlandin)**
qewîtî, tenbî	tenbih, tavsiye, sipariş	avertissement, recommandation, avis, conseil	a warning, an advice or recommendation
qewîtî kirin	1) tenbihlemek, tavsiye etmek; 2) sipariş vermek	1) donner un avis, conseiller, recommander ; 2) passer commande ;	1) to give advice, to advise or recommend; 2) to place an order
qewîtî lê kirin	birini tenbihlemek	recommander à...	to recommend to s.o.
qewîtiya pêşiyan	ataların tavsiyesi, ata sözü	tradition, adage	a tradition, a saying
qeyal, qiyale n.f. AR.	öğlen uykusu, öglen dinlenmesi	repos de midi, sieste	a mid-day rest, a siesta
ketin qeyalê	öğlen istirahatına çekilmek	faire la sieste, se mettre à l'abri de la chaleur pour le repos de midi	to take a siesta, to shelter from the heat, to take a mid-day nap
qebal adj. AR.	olgun, olgunlaşmış	mûr, mûri	ripe, ripened
qêna adv.	(ender) güçlükle, zor, güç bela	*(rare)* difficilement	(rare) with difficulty
qêna hat	güç bela geldi	il est arrivé avec peine.	he arrived with difficulty
qicî, qij, qijî	kaynar, kaynaşan	*(rare)* bouillant(e), bouillonnant(e), effervescent(e)	(rare) boiling, effervescent
qiç n.f.	(yerel) an	REGION. moment	(regional) moment, short while
qiçekê ; bi vê qiçê vegeriyan	bir anlık; anında döndüler	REGION. moment, un petit moment ; ils sont revenus tout de suite	(regional) a moment, a short while; they returned immediately
qidîk n.f.	kursak	jabot	crop (of bird)
qidîka mirîşkan,	tavuk kursağı	jabot d'une poule	a chicken's crop
qidûm n.f.	tırmık	râteau *n.m.*	a rake
qidûm kirin ; erd qidûm kirin	tırmıklamak	ratisser ; ratisser le sol	to rake
qidûmkirin	tırmıklama	ratissage (du sol)	raking
kubik, qilûz, xûz	kambur	bosse	hump
qilvilandin n.f.	1) çalkalama; 2) sarsma	1) rinçage ; 2) secousse	1) rinsing; 2) a jolt or bump
qilvilandin	1) çalkalamak; 2) sarsmak, silkelemak	1) rincer, passer à l'eau ; 2) secouer	1) to rinse out, to soak; 2) to shake
qilvilîn	1) çalkalanmak; 2) sarsılmak, silkelenmek	1) être rincé, être passé sous l'eau ; 2) être secoué, être agité	1) to be soaked; 2) to be shaken or disturbed, to be agitated
qimil, qimir, qemer	yanık ten	hâle, teint hâlé	tan, a tanned complexion
qimitokî	1) buruşuk; 2) solmuş, solgun	1) froissé, chiffonné, froncé, plissé ; 2) flétri, fané	1) creased, crumpled; 2) withered, wilted, faded
qinyat n.f.	1) takat, güç; 2) kanaat (bkz **qenaet**)	1) force *n.f.*, vigueur *n.f.*, énergie *n.f.*; 2) conviction, croyance. *Voir aussi* **qenaet**	1) force, energy; 2) conviction, belief (see also **qenaet**)
qinyata min bi te re	sana güveniyoum	je te fais confiance	I trust you
qinyata çavan	güründüğü kadar	à vue d'œil	as far as one can see
dîtina çavan qinyata dilan e	gözle görmek inanmaya yeter	la vue suffit à rassurer le cœur	the sight is enough to reassure the heart
qinyata dil şkênandin,	muradına ermek, gönlünün arzularını gerçekleştirmek	réaliser un désir profond, s'efforcer, chercher à obtenir la réalisation d'un vœu, d'un désir	to achieve a deep wish or desire
qin, qinik, qinîk, qinike	nakarat	refrain, rengaine,	a refrain or melody
qinêre, qinotî	öğleden sonra yenilen hafif yemek	goûter *n.m.*, repas léger pris dans l'après-midi.	tea, i.e a light meal or snack taken mid-afternoon .
qiran	salgın hayvan hastalığı:	épizootie *n.f.*	epizootic disease
qiran ketiye nav pez	sürü salgına bulaşmış	les moutons sont frappés par une épizootie	the sheep have caught an epizootic disease
qirçok, *syn.* **çikûs**	cimri	avare *adj.*	miserly, stingy
qirçûn n.f.	hayvan yemi artığı	fourrage non consommé par les bêtes et devenu impropre à la consommation	fodder, not eaten by the animals and become unsuitable for consumption
bêsû	kar yığını	congère, amoncellement (de neige)	snowdrift, a heap of snow
qitin	sıgara ağızılığı	fume-cigarette	a cigarette-holder
qitîtk	kuruntu (kurumuş parçacık veya dilimler için)	pièce ou morceau séché *(de quelque chose)*	a piece or a dried piece (of s.thg)
qitîtkê xwînê qitîtkê petêxê qitîtkê (mêrî) kulê	kan kuruntusu; kurumuş kavun dilimi; baş belası, belalı delikanlı	plaque de sang séché tranche de melon séché ; casse-cou, jeune homme bagarreur	a pool of dried blood a slice of dried melon a daredevil, a reckless person
qîl	boynuz	défense	a tusk
qîlê berazan, syn. şirne; qîlê fîlan	yabani domuz boynuzu, fil dişi	défense de sanglier défense d'éléphant	a boar's tusk an elephant's tusk
qîqac n.f.	yaklaşık 12 kg olan eski tahıl ölçüsü	ancienne mesure de céréales d'une capacité de douze kilos environ	an old unit for measuring grain, of about 12 kg capacity
qîr, zift	asfalt;	asphalte *n.f.*, bitume *n.m.* :	tar, asphalt, bitumen. eg.
qîr kirin ... kirin qîrê, bûn qîr	asfaltlamak; bulaştırmak, çamura batırmak, güç duruma koymak; yapışmak, musallat olmak	asphalter *v.tr.*, goudronner *v.tr.* ; engluer, embourber, mettre dans le pétrin être collant, être casse-pied	to asphalt or to tar to bog down, to get in a mess to be clinging, to be a nuisance
qetran	katran	goudron	tar
qoçandin, quçandin xwe qoçandin ser hev, syn. xwe qosî ser hev kirin	büzmek; büzülmek, kabuğuna çekilmek	replier, recroqueviller ; se recroqueviller	to fold up again, to huddle; to curl o.s. up
qol n.m.	kolye	collier *n.m.*	necklace
qolê zêran	on iki altın dizili kolye ya da baş takısı	collier ou diadème de douze piécettes d'or	necklace or diadem made of 12 small gold coins
qolê mil, girmilk	omuz başı	articulation du bras à l'épaule	shoulder joint
qolek an qolik n.f.	çerçöp olarak yakılan, bir tür irice deve dikeni	variété de gros chardon, utilisé comme brindille	a kind of large thistle used for kindling
qolik (bi qolikê ketin)	(koyunlarda) kelebek hastalığı	maladie de foie qui affecte les moutons (être atteint d'une maladie de foie)	liver disease affecting sheep, (to have a liver complaint)
qopik n.m.	1) topal 2) top biçiminde kumaştan düğme	1) cupule du gland; 2) bouton en tissu en forme de boule	1) an acorn cup; 2) a round cloth button
qoqik, kort	oyuk, delik	trou *n.m.*, cavité *n.f.*	a hole or cavity
qoqika çav	göz oyuğu	orbite de l'œil *n.f.*	eye socket

qoqika mêjî	kafatası	boite crânienne	cranium
qoqilandin	1) delmek, oymak 2) oyuğundan çıkmak (göz)	1) trouer *v.tr.*, percer *v.tr.;* 2) sortir de l'orbite *(œil)*	1) to make a hole, to pierce; 2) to gouge (an eye)
qoq n.f. tizbiya qoq	hint cevizi ağacı ya da kökü; hint cevizi ağacından yapılan tesbih	bois ou racine de cocotier : chapelet en bois de cocotier	the wood or root of a coconut tree a string of beads of coconut wood
qoq, qoqe n.f.syn. meqere qoqeya ta	makara iplik makarası	bobine *n.f.* bobine de fil	a reel, a spool a reel of thread
qoqilandin	oynatmak (bir çocuğu omuzunda oynatmak)	faire bouger, faire sauter (un enfant sur ses épaules)	to make s.o move or jump (eg. a child on one/s shoulders)
qorbaçe, kuxika qîrqîrok, xeneqîtik, xeneqûtk, xeniqok.	boğmaca	coqueluche *n.f.*	whooping cough
qorç n.f.	bir cilt hastalığı	une maladie de peau	a skin disease
qûrîn n.f.	turna çığlığı	cri de la grue	the cry of a crane (bird)
qoş n.f.	hayvanlarda doğum sancısı	convulsions d'un animal au moment de la mise bas	convulsions of an animal as it gives birth
mî ketiye ber qoşan	koyun doğum sancısı çekiyor	la brebis est prise des convulsions de la mise bas	the ewe is in labour convulsions
quşdik, qutîk, qotîk	ayna	miroir	mirror
qulat qulata berfê	top; kar topu	boule : boule de neige	ball; snow ball
quloz quloz bûn qulozî hewa bûn quloz kirin	1) yüksek; 2) zirve; yükselmek göklere göklere çıkmak yükseltmek	1) *adj.* haut, élevé; 2) *n.f.* cime, sommet s'élever ; monter vers le ciel élever	1) high; 2) summit or peak; to rise; to fly to the sky to raise or bring up
qurs	(yerel) yüce dağ	*(régional)* haute montagne	(regional) high mountain
kurt, qurt	akbaba	vautour	vulture
kurtê laşan,	leş kargası	vautour moine *(aegypius monachus).*	a species of vulture (*aegypius monachus*)
quzgezk, cûbir, cûbirk	dana burnu	courtilière; (lat) *gryllotalpa vulgaris*	a mole cricket (*gryllotalpa vulgaris*)
gezgez, gezgezk	dana burnu	muflier, gueule de loup ; (lat) *antirrhinum*	snapdragon (*antirrhinum*)
qûnteşî, hespê bûkê	helikopter böceği	libellule	dragonfly
sivoreav, seyê avî	su samuru	loutre	otter
qûz, kûjî, kûjik, kûze	sansar	fouine	weasel, stone martin
delek, semûr	zerdeva, ağaçsansarı	martre, zibeline	a marten, sable
kurebeşk, kurbeşk	porsuk	blaireau	badger
qwîz	kokarca	putois	polecat, skunk
sîxur	oklu kirpi	porc-épic	porcupine
cîq	sığırcık	étourneau sansonnet, merle	a starling
li ber xistin	(yerel) çaktırmak	*(régional)* faire comprendre	(regional) to make s.o understand
li rû bi ber bûn	(yerel: orta Anadolu Kürtleri) çakmak, anlamak	*(chez les Kurdes d'Anatolie)* comprendre	(regional: anatolian Kurds) to understand
raber xistin	(yerel) teşvik etmek, çaktırmak, birinin kafasına koymak	*(régional)* inciter à faire quelque chose, faire comprendre, pousser à…, mettre dans la tête de	(regional) to urge s.o to do s.thg, make s.o understand, to push s.o to …; to ram s.thg into s.o.'s head
raborandin, raborî kirin	1) geçinmek; 2) geçindirmek, geçimini sağlamak	1) faire passer; 2) assurer sa subsistance	1) help s.o. cross 2) to keep or support oneself
raborî, debar, îdare raboriya me baş e	geçim; geçimimiz iyi	subsistance; nous avons un bon niveau de vie	subsistance; we have a good standard of living
racivandin	toplamak, biraraya getirmek	réunir *v.tr.*, rassembler *v.tr.*	to unite or assemble
racivîn: çûn ser hev, civilîn	büzülmek, çekilmek (kumaş)	se recroqueviller, rétrécir *v.i. (le tissu)*	to shrivel up, to shrink (cloth)
raçandin	temel atmak	jeter les bases, les fondements	to lay the basis or foundations
ranav, ranaviş n.f. ranavî yekî kirin	telkin birine telkin etmek	suggestion suggérer à quelqu'un	suggestion to suggest to s.o
ramedan xwe ramedan Syn. paldan, razan xwe dirêj kirin	yatırmak, uzatmak uzanmak, yatmak	étendre, allonger s'étendre *v.pr.*, s'allonger sur le dos	to streach, lay down, or lengthen to lie down, to lie on one's back
randin	sürmek, gütmek	mener, conduire	to lead, to drive
raperîn	bir ırmağı geçmek, aşmak	traverser une rivière, franchir *v.tr.*, survoler *v.tr.*	to cross a river, to go through or beyond; to fly over or skim through, (depending on contest),
raper	geçit	passage, gué	crossing, ford
rapêlîn	bükmek, katlamak	plier *v.tr.*, replier *v.tr.*	to fold; to fold over
raps	ekilmiş tarla, ekilmiş arazi	champ cultivé, terrain cultivé.	cultivated field, cultivated land
rasandin, rêsandin	örmek 2) zamk sürmek, yapıştırmak; susturmak	nouer, tricoter 2) coller	1) to knot, to knit 2) to stick
rêsayî, rêsî, rêsandî rêsayî têlê rêsayî	örülmüş: örülü, örgülü, eğrimli dikenli tel	noué, tricoté : noué, barbelé fil de fer barbelé	knotted: barbed wire
rasteyar	samimi; içten	sincère *adj.*, franc, franche *adj.*	sincere, frank
rasteyarî	samimiyet, içtenlik	sincérité *n.f.*, franchise *n.f.*	sincerity
pê werkirin, lê kirin xwey pê werkirin	dökmek, serpmek tuzlamak, tuz serpmek	saupoudrer saupoudrer de sel	to sprinkle to sprinkle salt
ratib: pergal ratiba mala wî rind e	düzen; evi çeki düzenlidir	ordre *n.m.* : sa maison est bien rangée	order, tidiness; the house is tidy
ratûtikandin lihêf ratûtikandin	(yerel): örtmek, kaplamak, üstünü kapatmak üstüne yorgan örtmek	*(régional)* mettre sur, couvrir couvrir d'une couette	(regional) to put s.thg. on, to cover to cover with a quilt
ravêjker	danışman	conseiller, ère *n.*, précepteur, trice *n.*	advisor, tutor
ravrav	kumral	blond vénitien, blond roux.	a reddish blond, ginger coloured
rawêj	1) tavsiye, öğüt, nasihat; 2) konuşma tarzı	1) conseil, recommandation; 2) manière de parler, parler *n.m.*	1) advice, recommendation; 2) a way of speaking, speech
rawêjkar, rawişkar	danışman	conseiller, ère	adviser,
rawêjkarî, rawişkarî	danışmanlık	fonction de conseiller	counsellor
pê re westan, pê re westiyan	biriyle urğraşmak	s'occuper de quelqu'un, passer du temps avec quelqu'un, se donner du mal pour quelqu'un	to look after s.o., to go to some pains for s.o.
raweşan, raweşîn. Syn. daweşîn;	1) silkilmek, sarsılmak 2) dökülmek;	1) trembler, bouger brusquement, de façon saccadée, être ébranlé ; 2) tomber :	1) to tremble, to move jerkily, to be shaken; 2) to fall;

pelên darê raweşiyane her kes raweşiya gund	ağacın yaprakları dökülmüş; 3) yığılmak, toplanmak, herkes köye döküldü	les feuilles de l'arbre sont tombées 3) s'attrouper *v.pr.*, se masser *v.pr.* : tout le monde se rassembla au village.	the leaves have fallen; 3) to flock together, to form a crowd; everyone flocked to the village
raweşandin: reşandin	(yerel) serpmek, dökmek	*(régional)* asperger *v.tr.*	(regional) to spray
raxistek	çamaşır serilen ip yada yer	étendoir à linge.	a clothesline
raymezin	1) mağrur, burnu havada; ukala 2) (mec.) eşraf	1) hautain, e *adj.*, arrogant, e *adj.;* 2) FIG. notable *adj.*	1) haughty; 2) (fig) noteworthy
raymezinî raymezinî kirin	mağrurluk; ukalalık mağrur mağrurluk etmek, hava atmak	arrogance *n.f.* : prendre des airs, faire preuve d'arrogance.	arrogance: to put on airs, to display arrogance
rebisandin, repisandin, tepisandin	basmak, bastırmak	tasser *v.tr.*	to pack, to tamp down
rebisîn, repisîn, tepisîn	basılmak, bastırılmak	se tasser	to subside or shrink, to bunch up
rebisandin, rewisandin	sulamak, su vermek	arroser, irriguer	to water, to irrigate
refî n.f. refî kirin	def, uzaklaştırma; def etmek, uzaklaştırmak	écartement, éloignement; écarter, éloigner	a gap or distance; to separate or move away
regez n.f.	1) ırk; 2) cins	1) race *n.f.* ; 2) genre *n.m.*	1) race breed, 2) kind, type
remêl, rimêle, hewêrde, sûsik	bıldırcın	caille	quail
ramî ramî dan	gösterme; göstermek	action de montrer: montrer	showing; to show
renandin	rendelemek	raboter	to plane down or scrape
rengrêj	boyacı, elbise boyacısı	teinturier	dyer
rengrêjxane	kumaş ya da elbise boyama yeri	teinturerie	dyeing
rengrêjî	boyacılık	métier de teinturier	the trade of dyeing
veresîn	çözülmek (örgü)	filer, se défaire, se détricoter	to spin, to undo, to unpick
resandin	yetiştirmek	faire pousser, cultiver	to make s.thg. grow, to cultivate
reşbend	(yerel) uçurum	REGION. gouffre *n.m.*	(regional) a gulf, a chasm
firînek, firînok, zang	uçurum	abîme	abyss
reşik, xarûk	yünden örülü çarık	sandale en laine et poils tissés pour l'hiver	a winter sandal woven of wool and hairs.
retimandin, ritimandin	tıkamak	boucher *v.tr.*	a butcher
retimîn, ritimîn	tıkanmak	être bouché, être obstrué	to be blocked
rewa rewa kirin	ödül; ödüllendirmek	récompense, prix récompenser	a reward, a prize; to reward
rewag	çadır çeperlerini kaplayan keçeden geniş şerit	bande de feutre qui entoure les haies (**çît**) autour de la tente	a felt band that surrounds hedges; **(çît)** or round a tent
rewdîn	çok aç, acından ölen	très affamé, qui meurt de faim.	very hungry, starving
rewdînî	açlık	famine *n.f.*	famine
dilq n.m. ketin dilqê yekî	1) biçim, kılık; 2) rol; birinin kılığına girmek, birinin rolünü oynamak	1) forme ; 2) rôle; prendre le rôle de quelqu'un	1) form, shape; 2) a role; take on s.o.'s role

Termên fûtbol
- II -

Amadekar : Mistefa AYDOĞAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
Federasyona Fûtbolê ya Ewrûpayê	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği	UEFA (Union Européenne de football)	UEFA (Union of European Football Associations)
Federasyona Fûtbolê ya Navneteweyî	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği	FIFA (Fédération internationale de football)	FIFA (International Federation of Football Associations)
gol avêtin	gol atmak	tirer un but	to shoot a goal
gol kirin	gol yapmak	marquer un but	to score goal
gola lê	geçerli gol	but valide	valid goal
gola nelê	geçersiz gol	but invalide	invalid goal
golparêz, qelevan	kaleci	gardien de but	goalkeeper
kûpa	kupa	coupe	cup
kûpaya FFE (UEFA)yê	UEFA kupası	coupe de l'UEFA	UEFA cup
kûpaya şampîyonan	şampiyonlar kupası	coupe des champions	champions cup
lêdan, lêxistin	vuruş	tir	kick
lêdana aûtê, derlêderî	kale vuruşu, aut atışı	sortie de but	the goal kick
lêdana destpêkirinê	başlama vuruşu	coup d'envoi, engagement	kick off
lêdana ji goşeyê, goşelêderî	köşe atışı	tir de coin, corner	the corner kick
lêdana penaltîyê, lêdana cezayê, cezalêderî	penaltı atışı	penalty	the penalty kick
lêdana serbest a neyekser, serbestlêderîya neyekser	endirekt serbest vuruş	coup franc indirect	the indirect free kick
lêdana serbest a yekser, serbestlêderîya yekser	direkt serbest vuruş	coup franc direct	the direct free kick
lêdana serbest, serbestlêderî	serbest atış, serbest vuruş	coup franc	free kick
maç	maç	match	match
maça neteweyî	ulusal maç	match national	national match
şahê golan, şahê golavêjan	gol kralı	meilleur buteur	top scorer
şampîyon	şampiyon	champion	champion
şampîyonîya cîhanê	dünya şampiyonası	championnat du monde	world championship
şampîyonîya Ewrûpayê	Avrupa şampiyonası	championnat européen	European championship
taçavêtin, avêtina ji kenarê, kenaravêjî	taç atışı	remise en jeu	the throw-in
taxim	takım	équipe	team
taximê neteweyî	ulusal takım, milli takım	équipe nationale	national team
tora golê, tora qeleyê	kale ağı	filet de but	goal net

Paşgirên kurdî
-III-

Amadekar : Reşo ZÎLAN

-o (I) : Ji bo çêkirina navên hem jin û hem jî mêran bi dawîya peyvê ve tête girê dan.

Nimûne: Sor**o**, Mend**o**, Baz**o**, Sil**o**; m**o**, Zeyn**o**, Xec**o**, 'Eyş**o**, Wes**o.**

-o (II) : Ev paşgir ji bo piçûkxistina kesan, tişt, cih û deveran û jê bi gilî û gazin behskirinê, yan jî ji bo saloxdan û wesifdanê tête bi kar anîn. Ev dikare hem di forma dema rewşa gazîkirinê de be hem jî ji bo binavkirin û navlêdanînê be.

Nimûne: Hem**o**, Rem**o**, Şem**o**, Hes**o**, bav**o**, Sil**o**, xal**o**, ap**o**, gund**o**, çem**o**, gur**o**, şahîn**o**, heval**o**, lîç**o**, lîk**o**, xwar**o.**

-o / -yo (III) : Ji bo forma bangkirina zayenda nêr ya yekhejmar e.

Nimûne: kur**o**!, bav**o**!, kek**o**!, zava**yo**!, gêj**o**!, dîn**o**!

-ok / -yok (I) : Paşgirek e, ku ji bo salox û wesifdana mirovekî ye.

Nimûne: çep**ok**, tirs**ok**, ken**ok**, mirov**ok**, ger**ok**, rev**ok**, şerm**ok**, zar**ok**, girî**yok**, mizmiz**ok**, xapîn**ok**, xeyd**ok**, qarqar**ok**, qehr**ok**, dilbij**ok**

-ok (II) : Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêr yan jî rengdêran navdêrên nû têne afirandin.

Nimûne: gul**ok**, adar**ok**, nîsan**ok**, dev**ok**, nez**ok**, pel**ok**, kel**ok** /kelek, mişt**ok**, peqpeq**ok**, zelq**ok** /zeliqok, keçel**ok**, şemit**ok**, şîn**ok**, gezgez**ok**, xemrevîn**ok**, pêken**ok**, payîz**ok**, dîl**ok**

-ok / -yok (III) : Ev paşgira ji bo piçûkkirinê ye. Gava ku tête dawîya peyvekê, tiştê ku jê tête kad kirin, ji alîyê mezinahîyê ve piçûk dike.

Nimûne: ferheng**ok**, fetil**ok**, hêjîr**ok**, şekir**ok**, şemam**ok**, zengil**ok**, xeber**ok**, pîvaz**ok**, pifdan**ok**, kanî**yok** / kanyok, hestî**yok**, axa**yok**

-oke : Ji navdêran rengdêrekê diafirîne.

Nimûne: bîr**oke**, şil**oke** (şilope), şerm**oke**, fir**oke**, virr**oke**, tir**oke**

-okî : Ev paşgir ji navdêran rengdêrekê çêdike.

Nimûne: qirêj**okî**, perit**okî**, zerik**okî**, reşk**okî**, gemar**okî**, pitpit**okî**, girîn**okî**, gumgum**okî**, vinvin**okî**, ximxim**okî**

-olek : Bi vê paşgirê rengdêr tête afirandin.

Nimûne: tat**olek**

-ole : Bi vê paşgirê rengdêr têne afirandin.

Nimûne: zirt**ole**, tir**ole**,

-olek / -olik : Bi vê paşgirê rengdêr têne afirandin.

Nimûne: gul**olik**, çînç**olek** (cincîlk, çincîl), zirt**olek**

-olekî : Bi vê paşgirê rengdêreke pêvebrî (attrîbutîv) tête çêkirin.

Nimûne: reş**olekî**, şîn**olekî**, keşk**olekî**

-onek : Ev paşgira ji navdêrekê rengdêr yan jî navdêreke nû çêdike.

Nimûne: tirs**onek**, zirt**onek**, bizd**onek**, fitl**onek**, zîvr**onek**

-or : Bi vê paşgirê rengdêr tête afirandin.

Nimûne: şil**or**

-orik : Bi vê paşgirê rengdêr tête afirandin.

Nimûne: xil**orik**

-ose : Bi vê paşgirê rengdêr tête afirandin. Paşgira "-ose" kurtbûyîya paşgira "-asa" ye ku bi maneya „wek, mîna, fena, şubhê" ye.

Nimûne: ker**ose.**

-otankî : Bi vê paşgirê rengdêreke pêvebrî (attrîbutîv) tête çêkirin.

Nimûne: reş**otankî**, pîr**otankî.**

-over : Bi vê paşgirê rengdêr tête afirandin.

Nimûne: gir**over** / gil**over**, hil**over.**

-ox : Ev paşgir bi maneya "çêker, kesê ku dike, kesê ku bi wî karî radibe" dide peyvê. Paşgira "-ox" di zimanê pehlewî de heye û di farisîya îro de jî din peyvan de maye. Lê di kurdî de, herî zêde, di zaravayê zazakî (dimilî) de bi rengekî gelekî berfireh tête bi kar anîn. Wisan ku dikare bi maneya "çêker" ji bo her kar û pêşeyî bête bi kar anîn.

Nimûne: çêkir**ox**, kirr**ox**, kir**ox** (kiryox), sal**ox** (salix).

-oyî : Bi vê paşgirê ji navdêrekê rengdêrek tête afirandin.

Nimûne: pesn**oyî**, şer**oyî**, peyv**oyî**

-pare : Ev paşgir bi maneya "kerr, perçe, parçe" ye.

Nimûne: yek**pare**, dil**pare**, ciger**pare**,

-perwer : Ji lêkera "perwerandin"a îranî ye ku di maneya "perwerde kirin, xwedî (xudan) kirin, jê re xwedî derketin, mezin kirin, terbîye kirin, hebandin"ê de ye. Ev paşgir maneya "kesê / tiştê ku dihebîne / hez dike, jê re xwedî derdikeve" dide peyvê.

Nimûne: kurd**perwer**, mêvan**perwer**, nîştiman**perwer**, mirov**perwer**

-pêç : Paşgira ji lêkera "pêçandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pêçandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: birîn**pêç**, ser**pêç**, dor**pêç**, rû**pêç**

-parêz : Paşgira ji lêkera "parastin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê parastinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: welat**parêz**, hawîr**parêz**

-perest : Paşgira ji lêkera "perestin"a ku di maneya "hebandin, jê re secde birin"ê de ye. Wek paşgir maneya "kesê ku wî tiştî dihebîne, ji wî tiştî re secdeyê dibe" dide peyvê.

Nimûne: agir**perest**, pût**perest**, xaç**perest**, keys**perest**, xwe**perest**, kevne**perest**, pûl**perest**, nijad**perest**

-pêj : Paşgira ji lêkera "pehtin / pijandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pehtinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xwarin**pêj**, nan**pêj**, rûn**pêj**, aş**pêj**

-pîv : Paşgira ji lêkera "pîvan / pîvandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê pîvandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: germ**pîv**, ba**pîv**

-poş : Paşgira ji lêkera "poşîn"a bi maneya "lixwekirin, wergirtin"ê ye. Gava ku tête dawîya peyvekê maneya "kesê / tiştê ku bi karê poşînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: zirî**poş**, reş**poş**, çav**poş**

-rax : Paşgira ji lêkera "raxistin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê raxistinê radibe dide" peyvê.

Nimûne: ser**rax**, bin**rax**, cî**rax.**

-rês : Paşgira ji lêkera "ristin / rêsîn"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê ristinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: teşî**rês.**

-revîn : Paşgira ji lêkera "revîn / revandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê revînê radibe" dide peyvê.

Nimûne: xem**revîn**, dil**revîn**, xew**revîn**, heval**revîn.**

-rêj : Paşgira ji lêkera "rêtin / rotin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê rêtinê radibe dide" peyvê.

Nimûne: av**rêj**, xwîn**rêj**

-saz : Paşgira ji lêkera "saxten"a farisî ye ku dibe "çêkirin"a kurdî û maneya "kesê / tiştê ku bi karê çêkirinê / sazkirinê" radibe dide peyvê.

Nimûne: derman**saz**, diran**saz**, dem**saz**, çek**saz**, kar**saz.**

-soj / -soz: Paşgira ji lêkera "sotin"ê, ango şewitîn / şewitandinê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê şewitandin / sotinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: dil**soj** /dil**soz**

-stîn: Paşgira ji lêkera "standin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê standinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: ruh**stîn**

-şikên: Paşgira ji lêkera "**ş**ikandin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê **ş**ikandinê radibe" dide peyvê.

Nimûne: balafir**şikên**, ferman**şikên**, kevir**şikên**, qeşa**şikên**, ser**şikên**, deq**şikên**, dilşikên, şak**şikên** (=moralşikên)

-şo : Paşgira ji lêkera "şûştin"ê ye û maneya "kesê / tiştê ku bi karê şûştinê radibe"
dide peyvê.

Nimûne: mirî**şo**, tena**şo** (teneşo, teneşîr), dest**şo**, cil**şo**, çek**şo**, kinc**şo**, kiras**şo**, ser**şo**, firaq**şo**, aman**şo**, berx**şo**

-şok: Paşgireke hevedudanî ye, ji paşgira "-şo" û "-k" pëk hatîye. Maneya "cihê ku ew tişt tê de tête şûştinê" dide peyvê.

Nimûne: ser**şok**, dest**şok**, pê**şok**, firaq**şok**

-tir (I) : Paşgireke demê ye.

Nimûne: sibe**tir**, roj**tir**a din

-tir (II) : Paşgira forma kemper ya rengdêrî yan jî hokerî ya ji bo saloxdana rewşeke danberhevî û miqayesekirinê ye.

Nimûne: xweş**tir**, çê**tir**, germ**tir**, biha**tir**, bilind**tir**, xurt**tir**, mezin**tir**, pir**tir**, dûr**tir**, zû**tir**, derengtir, lez**tir**, beza**tir.**

-tiraş : Paşgira ji lêkera ”tiraşîn / tiraştin”ê ye û maneya kesê / tiştê ku bi karê tiraştinê radibe dide peyvê.

Nimûne: kevir**tiraş** (bertiraş), heykel**tiraş**, qelem**tiraş**, dar**tiraş**, ser**tiraş**, sim**tiraş.**

-tirîn : Paşgira forma lapekemper ya rengdêrî yan jî hokerî ya ji bo saloxdana rewşeke danberhevî û miqayesekirinê ye.

Nimûne: xweş**tirîn**, çê**tirîn**, germ**tirîn**, biha**tirîn**, bilind**tirîn**, xurt**tirîn**, mezin**tirîn**, pir**tirîn**, dûr**tirîn**, zû**tirîn**, derengtirîn, lez**tirîn**, beza**tirîn**

-tî : Paşgirek e ku ji bo çêkirina navdêrên abstrakt têtе bi kar anîn.

Nimûne: şivan**tî**, gavan**tî**, hoste**tî**, heval**tî**, bira**tî**, mirov**tî**, zava**tî**, kurdî**tî**, ker**tî**, har**tî**, beredayî**tî**, durû**tî**

-van / **-evan** (I) : Ev paşgira ku di zimanê farisî de “-ban” e, di kurdî de bûye “-van” yan jî “- wan”. Di zimanê kurdî de ew bi van çend awayên jêrîn têtе bi kar anîn. Wek di van nimûneyan de jî xuya dike, maneya bingehîn ya vê paşgira lêkerî “panêrî / çavnêrîya heywanan kirin, çûna ber heywanan, heywan xwedî kirin” e.
Li vir, hewce ye em bibêjin, ku peyva “şivan”a kurdî di zimanê pehlewî de “şuban” e û peyva “şu” ya ku ji zimanê sanskrîtî ye, di vê peyvê de maneya “pez” wergirtîye. Bi vî rengî, ew di farisî de bûye “çûban”, lê di kurdî de dengê “ş”yê hatîye parastin û bûye “şivan”. Ev peyv çûye nav zimanê tirkî û bûye “çoban”. Herwekî ku xuya dike, mîna ku hinek kes dibêjin, peywendîya vê peyvê bi gotina “ço, çov, şiv” nîn e.

Nimûne: ş**ivan**, ga**van**. berx**van**, kar**van** /kehrikvan, golik**van**, dîk**van**, masî**van**

-van / **-evan** (II) : Paşgira “-van”ê xwedî çend guhartoyên din e.Li vir, herwekî di nimûneyên jêrîn de jî dîyar dibe, ji bo çêkirina navên hin kar û pêşeyan e. Ev paşgir
maneya “ew kesê ku ji karê navbirî fêm û beşedike, ew şuxul ji destê wî têt û xwedan wî karî ye” dide.

Nimûne: nêçîr**van**, bax**van**, lîstik**van**, bêrî**van**, aş**van**, kelek**van**, mele**van**, dîde**van**, nêre**van**, seg**van**, baxçe**van**, rez**van**, melek**van** (serpale), melû**van**, qefle**van**

-van (III) : Paşgira ”-van”ê ya di vê guhartoyê de bi maneya “kesê ku ji lêdana alaveke mûzîkê fêm dike, jê dizane û bi wî kar û hunerî radibe” dide peyvê. Li vir hewce ye bête gotin, ku di zaravayên din yên kurdî de ji bo saloxdana ev celeb karê hunerî paşgira “- jen”ê têtе bi kar anîn, ku ji lêkera “jenîn”ê ye, ango “lê dan”. Bo nimûne, dibêjin “keça min kemanê xweş dijene”. Gava ku em bala xwe didin zaravayê kurmancî dibînin ku piranîya Kurmancan ji dêl “jenîn”ê ve lêkera “lê dan”ê bi kar tînin. Ji ber hindê, vê nimûneya me gotî, bi awayê “keça min kemanê xweş lê dide / keça min xweş li kemanê dixe” dibêjin. Ji vê jî dîyar dibe, ku kurmancî ji zaravayên din yên kurdî û herweha ji zimanên din yên îranî bi dûr ketîye.

Nimûne: bilûr**van**, zirne**van**, tembûr**van**

-van / **-evan** (IV) : Paşgira ”-van”ê ya di vê guhartoyê de bi maneya “kesê ku çavê wî li ser karê navbirî ye, kesê li tiştekî miqate ye, panêr” e.

Nimûne: dergeh**van**, piş**tevan**

-van (V) : Paşgira ”-van”ê ya di vê guhartoyê de ji navdêrekê rengdêrekê diafirîne.

Nimûne: dilo**van**

-wan (I) : Paşgira hevmaneya ”-van”ê. Ji bo maneya di vê nimûneya jêrîn de li guhartoya jorîn ya (**-van** / **-evan** (I)ê binihêre.

Nimûne: sel**wan** / serwan (ango şivanê deveyan)

-wan (II) : Paşgira hevmaneya ”-van”ê. Ji bo maneya di vê nimûneya jêrîn de li guhartoya jorîn ya (**-van** / **-evan** (IV)an binihêre.

Nimûne: pa**wan**, sî**wan**

-wer (I): Paşgira bi maneya ”xwedî kar û pêşeya navbirî“ dide peyvê.

Nimûne: pîlewer

-wer (II): Paşgira ”-wer“ ya di vê guhartoyê de bi maneya ”xwedîbûn”ê ye.
Nimûne: serwer

-wer (III): Ev paşgira ji navdêrekê rengdêrekê çêdike û dide nîşan dan ku ”ew tiştê navbirî ji çi materyalî“ çêbûye.

Nimûne: zîwer (zîvîn), pîlewer.

-weş : Ji lêkera ”weşîn“ê ye û gava ku wek paşgir têtе bi kar anînê maneya ”tiştê ku karê weşandinê dike dide“ peyvê.

Nimûne: pêlweş

-wî: Bi alîkarîya vê paşgirê ji navdêrekê rengdêr yan jî navdêreke nû têne afirandin.

Nimûne: ta**wî**, ba**wî**, efsane**wî**, rê**wî**

-xane (I): Paşgira bi maneya ”xanî, avahî“ ye.

Nimûne: nexweş**xane**, ders**xane**, çay**xane**, qehwe**xane**, şîr**xane**, mêvan**xane**, dîwan**xane**, kar**xane**, çap**xane**

-xane (II): Paşgira bi maneya ”derdana ku tê de tiştek têtе kirin“ e.

Nimûne: agir**xane**, qûş**xane**

-xane (III): Paşgira bi maneya ”xaneya çek û sîlehan“ e.

Nimûne: şeş**xane**

-xwar / xwer / -xur : Paşgira ji lêkera ”xwarin”ê ye û maneya ”kesê /tiştê ku bi karê xwarinê radibe“ dide peyvê.

Nimûne: xwîn**xwar**, goşt**xwar**, pir**xwar**, ked**xwar**, mîrat**xwar**, bertîl**xwar**, mirov**xwar**, heram**xwar**, selef**xwar**, xem**xwar**

-xwaz: Paşgira ji lêkera ”xwastin”ê ye û maneya ”kesê /tiştê ku bi karê xwastinê radibe“ dide peyvê.

Nimûne: mirad**xwaz**, azadî**xwaz**, xêr**xwaz**, qencî**xwaz**, da**xwaz**, dil**xwaz**, şer**xwaz**, aştî**xwaz**

-xenêq: Paşgira ji lêkera ”xeniqandin”ê ye û maneya kesê /tiştê ku bi karê xeniqandinê radibe dide peyvê.

Nimûne: gur**xenêq**, ker**xenêq**

-xur : bnr > xwar

-xwer : bnr > xwar

-xwez : bnr > xwaz

-xwên : bnr > xwîn

-xwîn : Paşgira ji lêkera ”xwendin”ê ye û maneya ”kesê /tiştê ku bi karê xwendinê radibe” dide peyvê.

Nimûne: quran**xwîn**

-yar /-iyar (I) : Ev paşgir bi maneya ”dost, heval” e.

Nimûne: bext**iyar**, hiş**yar**, zan**yar**, jî**yar**, nas**yar**, berpirs**iyar**, pe**yar**,

-yar /-iyar (II) : Ev paşgir maneya ”kesê ku wî karî dike” dide peyvê.

Nimûne: cot**yar**, kir**yar**, kirr**yar**, şandî**yar**

-za (I) : Paşgira ji lêkera ”zan / zayîn”ê ye û maneya ”ji dayîka bûye, hatîye dinê, zaye” dide peyvê.

Nimûne: nû**za** (=ber**za**), heval**za** (cêwî)

-za / -zî / -ze (II) : Bi maneya ”ji kesê navbirî çêûye, ji kesê navbirî dayîka bûye, hatîye dinê, zaye” dide peyvê.

Nimûne: bira**zî** /bira**za**, xwar**zî** /xwar**za**, mîr**za** / mîr**ze**

-zade : Ev paşgir bi maneya ”zarokê ji navbirî çêbûyî, zarokê ...” dide peyvê.

Nimûne: beg**zade**, esil**zade**, mîr**zade**, beg**zade**, şêx**zade**, şeh**zade**, perî**zade**

-zan : Paşgira ji lêkera ”zanîn”ê ye û maneya ”kesê / tiştê ku bi karê zanînê radibe”
dide peyvê.

Nimûne: kurdî**zan**, ziman**zan**, rê**zan**, ho**zan**, qedir**zan**

-zen / -ezen : Paşgira ji lêkera “zeden”a farisî ye ku bergindê “jenîn”a kurdî ye. Li gor kurdî diva bû ev pagir biba “jen” lê herwekî xuya ye, me ev form ji farisî bi deyn kiriye.

Nimûne: borî**zen**, şûr**zen**, qelp**ezen**, ney**zen**

-zar : Ev paşgir bi maneya cih e, cihê lê çandina tiştekî ye. Bi alîkarîya wê rengdêr yan jî navdêr tên çêkirin.

Nimûne: gul**zar**, ba**zar** (ji biha-zar).

-zed : Herwek paşgira “-zen”ê, ku me li jorê jê behs kiriye, ev paşgir jî ji lêkera “zeden”a farisî ye ku bergindê “jenîn”a kurdî ye. Wek paşgir maneya ”kesê ku hatiye pêşniyar / pêşkêş kirin” dide peyvê.

Nimûne: nam**zed**

-zede : Herwek paşgira “-zen” û “zed”ê, ku me li jorê jê behs kiriye, ev paşgir jî ji lêkera “zeden”a farisî ye ku bergindê “jenîn”a kurdî ye.. Wek paşgir maneya ”kesê ku tiştê navbirî lê ketîye” dide peyvê.

Nimûne: felaket**zede**, qeza**zede**

- firaz / fînaz /finyaz : Paşgira bi maneya “bilind” e.

Nimûne: ser**firaz**

-eng : Ev paşgir ji paşgira “-aheng” ya îranî kurt bûye û di kurdîya îro de bûye “-eng”. Ji hokerekê navdêr çêdike.

Nimûne: pêş**eng**

Peyvên di stranan de

Amadekar : Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
liyan: dilê min liyan e	tedirgin, endişeli; kalbim endişe doludur	inquiet, anxieux; mon cœur est inquiet	anxious; my heart is anxious
yabo: bavo	ey baba	(rég. dans les parlers de la plaine de Mêrdîn) père	(reg.) father
akincî: dêmanî, dêmatî	yerleşik	sédentaire	sedentary
seyir kirin, sêr an se kirin	bakmak	regarder	to watch, to look at, to observe
sibeng, sibê, spêde	sabah	matin	morning
êmilk: berxê ber şîr	süt kuzusu	agneau de lait	suckling lamb
qelibîn: qulibîn	devrilmek	être renversé	upside down; spilt; somersault
gulm: qurt	yudum	gorgée	a mouthful (of food or drink especially)
bed	kötü	méchant, mauvais	bad, wicked
bedgiran	çok ağır	très lourd, implacable	very heavy, implacable
kefen	kefen	linceul	a shroud
dupa; dupa ez ji bo te hatim	çoğunlukla, çoğunlukla senin için geldim	surtout, principalement ; je suis venu surtout pour toi	mostly; principally, above all I have come for you
êlî: ê'lî; bi dengê ê'lî	yüksek; yüksek sesle	élevé, haut ; à haute voix	loud, speaking out loud
rîdan: rî, rû, ridên	sakal	barbe	beard
mûçing	cımbız	pince à épiler	tweezers
çêlî, çêlik: derziya gir	iri iğne	grosse aiguille	a big needle
berek	yamaç, yokuş	col	a pass
bereka çiyê	dağ yamacı	col de montagne	a mountain pass
bereka hespê	at yularının boyuna geçirilen bölümü	pièce d'harnachement entourant le cou du cheval	a part of a horse's harness going round its neck
çil	doruk	sommet, cime	summit, peak
çilê darê	ağaç doruğu	cime d'un arbre	the top of a tree
çilê çiyê	dağ zirvesi	sommet de montagne	mountain summit
li çil û çiyan	zirvelerde, yükseklerde	sur les hauteurs, sur les sommets	on high land
namil: navmil	omuz arası, sırt	le haut du dos, emplacement entre les deux épaules	top of the backe, a place between the shoulder
teng û ber: teng û berteng	gümül dürsük	sangle, pièces d'harnachement entourant le ventre et le collier d'un cheval	strap, girth
li ber guhê yekî xistîn: pê hisandin	kulağına çalmak	faire sentir, mettre la puce à l'oreille	to make s.o. feel, set s.o. thinking
jin berdan	boşanmak (kadından)	répudiation, divorce	repudiation, divorce
hozinan; hozê mîhan û berxan ; mîhan hoz kirin	oğlakları koyunlara salmak	lâcher des agneaux sous les brebis	to put lambs to suckle at ewes
hebûk	1) varlık, mal 2) atın bileği, bukağılık	1) (rég. dans le Caucase) richesse ; 2) paturon, articulation inférieure (au-dessus des sabots) du cheval	1) (regional in Caucasus) wealth; 2) a horse's pastern (a joint just above the hoof)
li ser darê piyan rawestan, li ser lingan rawestan	ayakta kalmak, sürekli çalışmak	rester debout, travailler sans cesse	to remain on one's feet, to work continuously
ramûsan: maç	öpücük, öpme	baiser	a kiss
ramûsîn	öpmek	embrasser	to kiss
hingivê zeyiyan	oğul balı	premier miel de jeunes abeilles	virgin honey, the first honey from a fresh swarm
seqlawî (seklawî)	seklavi, slav kökenli asıl at	cheval de race slave	a Slav breed of horse
nal	nal	fer à cheval	horseshoe
bizmar, mîx	çivi	clou	nail
şop	iz	trace, empreinte	a mark, stamp
selef, selefê siwaran	süvari alayı	convoi de cavalier	a cavalcade, a convoy of horsemen
cuhar, cuher, ceher, cehar	yem torbası	musette, mangeoire	nose bag, feed bag
qozax	yosma, şuh	coquette, belle	smart, good looking, pretty
ji ... û pêştir	den itibaren	à partir de	as from, starting with
dilober, dîlber	güzel kız, dilber	beauté, belle fille	a beauty, beautiful girl
evîndar	aşık	amoureux	in love
ceng	savaş	guerre	war
cangorî	kurban	sacrifice, victime	sacrifice, victim
hez kirin	sevmek	aimer	to love
guhdar	dinleyici	auditeur	a listener
dengbêj	ozan	barde, troubadour	a bard, minstrel
narîn	zarif, ince	fin, délicat, raffiné	fine, delicat, refined
xirxal	halhal	chaîne de cheville	anklet
guhar	küpe	boucle d'oreille	ear ring
rewal	tüysüz delikanlı	jeune homme imberbe	a young beardless man
qewal	yezidilikte deyiş söyleyen	chanteur d'hymnes religieux yézidis	singer of yezidi hymns
xelîn, stûyê te bixele! xanî xelîya	1) burkulma: boynu burkulası! 2) yıkılmak: ev yıkıldı	1) se briser, que ton cou se brise ! 2) s'effondre, la maison s'est effondrée	1) to be broken, may your neck be broken; 2) to have collapsed, the house has collapsed
xilxilîn	yıkılmak	s'effondre	to have collapsed
peya bûn: daketin	inmek	descendre, mettre pied à terre	to dismount
sîng û berê tiştîrî	el değmemiş, bakire	vierge ; dont nul n'a caressé les seins	a virgin, s.o whose breasts have not been caressed

kulxan	1) hamamları ısıtan, hamamın altında bulunan kupalı ve geniş ocak; (2) çöplük	1) chaufferie d'un hammam ; 2) décharge publique	1) the boiler room of a steam bath; 2) a public waste dump
tewrî = herî; tewrî pêşî = herî pêşî =	en; en öndeki	le plus ; le plus en avant	the most; the most in advance
gernas	kahraman	héros	heroes
navgiran	meşhur, ünlü	célèbre, fameux	celebrated, famous
boke	cesur, atılgan	courageux, audacieux	brave, daring
bokeberan, boxberan	cesur, atılgan gözüpek	hardi, audacieux (comme un bélier)	bold, daring (like a ram)
can bi can	can ciğer	intime, très proche	intimate, close
xwemalî	1) aileden veya yakınlardan biri; 2) yerli, kendi yapımı	1) la famille, proche ; 2) fait maison	1) the family, close relations; 2) home made
lomekar	yakınan, yakınmacı	plaintif	plaintiff
dîwan	divan	cour, salle de réception d'un seigneur	a court, a lord's reception room
litimîn, likumîn	tökezlemek	trébucher	stumble
keleşo	çamaşırı kaynar suda yıkama	lavage du linge dans de l'eau bouillante	washing clothes in boiling water
darê keleşoyê	çamaşır tokacı	battoir d'essorage du linge	a clothes wringer
miçiqîn: çikîn	(çeşme, göl, kuyu vb), kurumak	tarir	to dry up
mirûz, me'd, sikûm, rûçik	beniz, yüz ifadesi	figure, expression du visage	countenance, facial expression
pelweşîn	yaprak dökümü	chute de feuilles	falling leaves
çêrîn; biçêre	otlamak	paître	to graze (eg. cattle)
xwastek; xwestek	istek, dilek	demande, souhait	request, wish, desire
bermalî	1) ev hanımı; 2) eş, zevce	1) ménagère ; 2) épouse	1) housekeeper; 2) wife
xela	kıtlık	disette	scarcity,famine
dawestîn	durmak	s'arrêter	to stop oneself,
dawestandin	durdurmak	arrêter, stopper	to stop
dagestin	ısırmak	se mordre (les lèvres)	to bite (one's lips)
peqîn	patlamak	exploser	to explode
peqandin	patlatmak	faire exploser	to make or cause an explosion
kaphêşîn: kabhêşîn	ayakları masmavi at	cheval aux pieds bleus	a horse with blue hooves
qêrîn: qîrîn:	çığlık atmak, bağırmak	crier, lancer des cris	to shout to cry out
zelal	duru, berrak	limpide	limpid, clear
kember: kemer	kemer	ceinture	belt
şalwar: şelwer	şalvar	pantalon bouffant	baggy trousers
qulemişk: qulmişk, kunmişk	fare deliği	trou à rat	rat-hole
dizgîn: destgîn	dizgin	rênes	reins
rûçik	yüz, surat, çehre	visage	face
xelek	halka	anneau	ring
xeleka lêvê	üst dudak kenarı	le plis de la lèvre supérieure	the fold of the upper lip
şimşat: şahîk, hilîn	kaygan, parlak ve kaygan	brillant et glissant (sol, surface)	shiny or slippery (eg. ground or surface)
çengzêrîn	1) altın kollu; 2) zengin ve cömert	1) au bras d'or ; 2) riche et généreux	1) with golden arms; 2) rich and generous
bazin	bilezik	bracelet	bracelet, bangle
bazing	küçük bilezik	petit bracelet	bangle
dewkil: sirsûm, qom	yayık	baratte	a churn
hêl: quwet	kuvet	force	force, strength
wer: werkî, werkîno, wanî, wisan, welê, weha, wilo, wanîko	öyle, böyle	comme, ainsi	like, thus,
gewrî(k)	dağın yüksek yerlerinde geçit veren yer	col de montagne	a mountain pass
sitrandin	barındırmak, korumak	abriter, protéger	to shelter, to protect
veder	sapa	à l'écart, éloigné de la route	out of the way, isolated, off the beaten track
kuzot: bizot, perenoj, sotik	köz	braise	hot coals or charcoal
qulp	kulp	anse	handle
niqutîn	damlamak	s'égoutter	to drip
niqutandin	damlatmak	égoutter	to strain

Ferhenga Avestayî-Kurdî

Behrûz ŞUCAÎ

avestayî	**kurdî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
θri-gaye	sê-gav	üç adım	trois pas	three paces
**hurvan-*	rewan	ruh	âme	soul
**seveh-*	sibeh, spêde	sabah	matin	morning, east
**verev-, vouru*	freh, fereh	geniş	large	wide, broad, spacious
**zerey*	zer	sarı	jaune	yellow
baêşezya-	baş- (ji bo brîn û nexweşiyê)	tedavi etmek	soigner, guérir	to heal, cure
dentan-	dindan, didan, diran	diş	dent	tooth
dveêşe	(dij)min, (duj)min	düşman	ennemi	enemy
freêşte	fre	çok, çoğu	très	most
ham	havîn (hamîn), hamnan	yaz	été	summer

hame	hev, hema	benzer	semblable, similaire	equal, like, the same
hamîne	havîn, hamnan	yaz mevsimi	saison d'été	summer-time
hau	ew, hew(qas)	o	il/elle	he/she/that
havene-	haven, havan	havan	mortier	mortar
hem	hev	birlikte	ensemble	together
heme	hemî, heme	her	chaque	any, every
hepte	heft	yedi	sept	seven
heurve	her	tüm	tout, totalité	entire, whole
heve, hve, xwe-	xwe, ho	kendi	soi, le sien	own, one's own
hext	hêt	bud	cuisse	a thigh
hezeh-, hez	hêz	güç, kuvet	force, puissance	strength, power, force
heðe	di-	her zaman, Kürtçe geniş zaman ön eki	toujours, préverbe du duratif	always, (a Kurdish: durative verbal particle)
hişkev-, huşke-, heoş-	hişk	kuru	sec	dry
hizva-, hizveh-	ziman, ezman, ziwan	dil	langue	tongue
hunerevent	hunermend	yetenekli	habile, intelligent	skilled, clever
huşkō-zem	hişke-zevî	kuru toprak	terre sèche	dry earth
hve	eve, eva	bu	ceci	this, the, he
hver-, xwen-	xor- (xorhelat)	güneş	soleil	sun, sunshine
hverə-xşeête-	xurşîd	parlayan güneş	soleil radieux	the shining sun
jnev	jûnî, jinû, ejnû	diz	genou	knee
kerəşver	kişver, kişwer	coğrafi bölge	région de la terre	region of the earth
kere	kerî	sürü	troupeau d'ovins	herd (of sheep)
ma, me	me-	ma, olumsuzluk eki	ne pas, négation	not, negation marker
maêt-	ma-	kalmak	rester	to stay, abide,…
man-, meinye-,	(ra)man	düşünmek, inanmak	penser, croire	to think, believe
maneh-	(ra)man, mane	zihin, düşünce	esprit, pensée	mind, spirit, thinking
maneye-	man-	kalmak	rester	to stay, remain
mater	ma(k), may, dê(marî), mare	ana	mère	mother
me-	mi-, min	bana, benim	mon, moi	me
mede, meðe-	mey	güçlü içki	boisson forte	strong drink
meêş	mêşin, mîh, ga(mêş)	koyun	mouton	sheep,
meêγe	mij	sis	brouillard	cloud, mist, fog
meiδyane	meydan	orta	milieu	the middle
mer-	mir-	ölmek	mourir	to die
merəte	mêr, meriv	ölümcül, insan oğlu, insan	mortel, être humain	mortal, human being, man
merəγa	mêrg	çayır	prairie	meadow
mərəγe	mirîşk	kuş	oiseau	bird
mesen, mezent-	mezin	büyük, önemli, heybetli	grand, important, majestueux	great, important, greatness, majesty
mexşî-	mêş	sinek	mouche	fly
meðeye-	mest	sarhoş	ivre	drunk
miϑra	mitra	Mitra, bir tanrı adı	Mithra	Mithra, name of a god
mîjde	mijde, mizgîn	müjde	récompense pour une bonne nouvelle	reward, for binging good news
mîştî	hemîşe, mişe	daima	toujours	always
mrûre-	mirar-	ölesiye	mortellement	deadly
nafe	navik	göbek	nombril	navel
namen	nav/name	ad, isim	nom	name
namişte	nivişt	eğilmek	se courber, s'incliner	bowing down, bent
naveye	nav	gemi, denizcilik	bâteau, naviguer	boat, ship, navigate
neê-key	ne-kê (ne tukes)	hiçbiri	aucun	none
nəmah,	nimêj, nivêj	saygıyla eğilme, dua	révérence, prière	reverence, prayer
nevetá	nehwêd, not, nod, newe	doksan	quatre-vingt-dix	ninety
nitəma-	nizim	alçak	bas	low
nû	nuha, niha	şimdi	maintenant	now
paϑray-	parêz, parast	korumak	protéger	to protect
peyrîka	pîrik(hevok), pîrê	cadı	sorcière	sorceress, witch
peytî	bi-, pey	ile	avec	with, to
peoyryaêynî-	pêwir, perwîn	Süreyya	Pléiades	Pleiades
pera	perr-, têperr	geçiş	à travers	aside, across
pera	pêr, par,	geçmiş, eski	ancien, ex	former (times),
pere	berê	eskiden	anciennement	formerly
perşta-	pişt-, parast-	sırt, koruma	support, protection	back, protection, guard
petey-, peyti-, peyϑy-	peya	sahib, koca	maître, seigneur, mari	master, lord, husband
pezdeye	bizd-	ürkmek	craindre	to fear, to scare
ramen-	ramedan (vehesiyan)	huzur, dinlenmek	repos, paix	rest, repose, peace
rane	ran	bud	cuisse	thigh
raşte-, razişte-, raz-	rast, raşt (zazakî)	doğru	droit	straight
reêş-	rîş	zarar	dommage	damage, hurt
reoçeh	roj	ışık, gün, ışığı	jour, lumière du jour	light, day-light
reoçene-	rojene, rojin, rojîn	pencere	fenêtre	window

reoçine	roj, rohn	parlak, ışıldayan (Kürtçede gün, güneş)	brillant, radieux (en kurde, jour, soleil)	bright, radiant, shining (in Kurdish day, sun)
reod	rûwek, (ru)stin	yetişmek	pousser, grandir	to grow (in Kurdish growing plant)
reoje	rovî	tilki	renard	fox
reok-	ronî, ronak	parlamak, ışıldamak	briller	to shine, to be bright
reoxşne	roşin, rohn	parlak	brillant	bright
reoxşnev	roşnayî, rohnî	parlaklık	brillance	brightness, brilliance
reoγne	rûhn, rûn	tere yağı	beurre	butter
reoðeh-	(rû)bar	ırmak	rivière	river
reven, reon, urven	rewan	akışkan, ırmak	fluide, rivière	flowing river
şa-	şa-	neşeli, mutlu	joyeux, heureux	joyful, glad, happy
sarəd	sar, sal, ser	yıl	année	a year
şatey	şadî, şahî	neşe, zevk	joie, plaisir	joy, pleasure, comfort
sefe	sim	katır tırnağı	sabot (du cheval)	hoof (of the horse)
seyrye	(ser)gîn, (ser)go	tezek	bouse séchée	dung
seoçeye-	sûc, sûç	günah, hata	péché, faute	a sinful action
serəte-	sar, sard	soğuk	froid	cold
skend-, sçendeye-, sçədeye-, sçindeye-	şkand-, şkên-	kırmak	casser, briser	to break
spaðe	spah, supa	ordu	armée	host, army
speête	spî	beyaz	blanc	white
spen-	seh, seg	köpek	chien	dog
spiş	spîh, spih	bit	pou	louse
srû, srveêne	strû	diken	épine	thom
star	stêr	yıldız	étoile	star
steore	hêstir	büyükbaş hayvan	gros bétail (chameau, cheval)	largecattle, draught animal (camel, horse, ass)
stewre-	stûr	kalın, güçlü, sıkı	bien fixé, épais, ferme, fort	firmly fixed, stiff, firm, strong
stûna-, stûne-	stûn	sütun, direk	colonne, pilier	column, pillar, beam
suxre	suhr, sor	kırmızı	rouge	red (of fire)
şyev, şev-	şî, şo, çû-	gitmek	aller	to go
urven, urun-	rewan	ruh	âme	soul
va-, vaye, vayeh-	ba-, va-	rüzgar	vent	wind
vaçe	bêj-, bêje, vace	deyiş	adage	saying
vefre-	befr, berf, vewr	kar	neige	snow
var-	(bar)an	yağmur	pluie	rain
vareye-	barî-, var-	yağmur yağmak	pleuvoir	to rain
veêda-	peyda	bulma, elde etme	obtention	finding, obtaining
veêm-	em, me	biz	nous	we
veên-	vîn-, bîn-	görmek	voir	to see, to look at
vəhrke	verg, gurg, gur	kurt	loup	wolf
vehyeh	bêh(tir)	daha iyi	meilleur	better
vî-çiðe-, vî-çidyai	cida	ayrı, ayrılma	séparation	separation
vîsent	vîst, bîst	yirmi	vingt	twenty
vohunî	xûn, xwîn, gonî	kan	sang	blood
xweê	xwe	öz, kendi	soi, à soi	self, one's self
xweêd-	xwî (dan)	terlemek	suer	to sweat
xweiryen	xwarin (rader)	yemek, içmek	boire, manger	to eat, to drink
xweŋher	xweyng, xweh	bacı	sœur	sister
xwep-	xew	uyumak	dormir	to asleep
xwer-	xwi-, xwar-	yemek, tüketmek	manger, consommer	to eat, to consume
xwerəntî	xwarin (nav)	yemek	nourriture	food
xwe-wrîre	xwe-werar	faydalı meyveli	fructueux	fruitful, fruitbearing
yûşma, xşme	şima (zazakî)	siz	vous	you(pl.)
yvan, yûvan	ciwan	genc	jeune, jeune homme	young, young man
zan-, zazan-, zîzen	zê-, za-, zayîn	doğurmak	enfanter, donner naissance à	to give birth to a child, to bring forth
zate-	zayî-	doğmuş, hazır	né, présent	born, to be present
zaver	zor	beden gücü	force physique, vigueur	(bodily) strength, vigour
zərəd	zird, zerî, zil, dil	kalb	cœur	heart
zereneêne, zerəneêne-	zêrîn	altından	d'or, en or	golden
zerenye-	zêr	altın	or	gold
zeyene-	zivistan	kış (mevsimi)	hiver	winter (time)
zeyr.geone	zergûn	sarı	jaune	yellowcoloured
zî	jî, zî	gayet tabi, elbette	bien sûr	of course, surely, indeed
zrvan	zeman	zaman	temps	time
zya-	ziyan	zarar vermek	endommager	to damage
zyaney	ziyan	zarar	dommage	damage

Pêşgirên kurmancî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Pêşgir ew pirtik û xurdepeyv in ku têne pêşîya peyvan, bi wan ve têne zeliqandin da ku maneyeke nû bidinê.

Kurdî yek ji wan zimanan e ku, ji bilî çend rêyên din, ji vê rêyê sûd werdigire ku peyvan biafirîne. Xurdepeyvên ku wek pêşgir têne bi kar anîn, dikarin bi tena serê xwe maneyekê nedin. Lê hindek ji wan dikarin bi tena serê xwe maneyekê bidin jî. Ew maneya di wê rewşê de, ango maneya wê ya ferhengî û serekî, ji maneya ku ew wek pêşgir dide, yan gelekî dûr e yan jî hîç peywendî di gel nîne. Bo nimûne: Di hevoka "Baran qelemek da Zînê." de peyva "da"yê ji dema borî ya lêkera "dan / dayîn"ê ye. Mirov dizane ku ev "da"ya li vir bi me nîşan dide ku kesekî bi navê Baran tiştek ku qelem e, daye mirovekê ku navê wê Zîn e. Lê gava ku ev wek pêşgir, ango "da-", bête bi kar anîn, êdî peywendî di gel wê mefhûma ku lêkera "dan / dayîn"ê daye, namîne. Li vir xurdepeyvek e, bi tena serê xwe hîç maneyeke wê tune ye.
Hindek pêşgir hene ku di peyva ku ew tê de ne, maneyekê berpêş dikin. Bo nimûne: Xurdepeyva "hil-" wek pêşgir bi me dide zanîn ku tiştek "ber bi jor" diçe yan jî "ber bi jor" dibe. Rabûn û qilozbûnekê nîşan dide. Wek: "Avêtin" û "hilavêtin". Hilavêtin, avêtineke ber bi jor e.
Pêşgirên kurdî du cure ne, yek ji wan sade ye û ya din jî hevedudanî ye.

Pêşgirên sade

Pêşgirên sade bi tenê ji peyvekê pêk tên.

Ba-
Wek pêşgir maneya "fitil, fetil" dide, ku li hindek deveran jê re "ba" dibêjin. Bo nimûne: "Ka bayeke din bide vê birxûyê."
Nimûne: **Ba**dan, **ba**dek

Baz- /banz-
Bi maneya "qevaz" de ye.
Nimûne: **Baz**dan, **baz**danok, **baz**dok

Ber-
Peyva "ber" bi tena serê xwe xwedan gelek maneyan e. Lê, wek di vê nimûneyê de jî dîyar e, li vir, bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **Ber**dan

Bê-
Bi maneya "tune", "bêyî", "bêî"yê ye. Gava ku wek pêşgir têtе pêşîya peyvekê, maneya tunebûna tiştê navbirî, tunebûna wî tiştî dide peyva nû.
Nimûne: **Bê**bav, **bê**bext, **bê**dad, **bê**dil, **bê**hiş, **bê**mirês, **bê**mirûz, **bê**pere, **bê**rû, **bê**xwedî, **bê**zar, **bê**zirav

Bi (I) -
Bi maneya "yê ku dike", "yê ku wî karî dike" ye. Gava ku wek pêşgir têtе pêşîya peyvekê, maneya kesê ku wî karê navbirî dike dide peyva nû.
Nimûne: **Bi**ken, **bi**kirr, **bi**kuj

Bi (II) -
Bi maneya "heye, heyî", "di gel" e. Gava ku wek pêşgir têtе pêşîya peyvekê, maneya hebûna wî tiştê navbirî yan jî bi wî tiştî dide peyva nû.
Nimûne: **Bi**aqil, **bi**dil, **bi**ruh, **bi**tirs, **bi**ziman

Çe- = çeng
Bi maneya "avêtin"ê ye. Xurdepeyva "çe-" kurtbûna ji peyva "çeng" e.
Nimûne: **Çe**bûn, **çe**kirin

ÇÊ- =çak
Bi maneya "qenc, baş, rind" e.
Nimûne: **Çê**bûn, **çê**kirin

Da-
Bi tena serê xwe hîç maneyekê nade. Lê wek pêşgir carina, di hin peyvên hevedudanî de, maneya "ber bi jêr, ber bi xwarê" dide.
Nimûne: **da**belandin, **da**çikandin, **da**dan, **da**gerandin/**da**gerîn, **da**girtin, **da**ketin, **da**kirin, **da**kişandin, **da**nîn = **da**nan <**da**- nihan> <**da**- înan>, **da**niştin, **da**nizilandin/**da**nizilîn, **da**qurtandin, **da**rivîn/**da**rivandin, **da**werivandin / **da**werivîn, **da**weşandin / **da**weşîn, **da**westandin / **da**westîn, **da**xistin

Der (I)-
Bi maneya "derve, der, ber bi derve, ji hundir ber bi derve" ye.
Nimûne: **Der**bûn, **der**çûn, **der**dan, **der**dan, **der**ketin, **der**kirin, **der**xistin

Der (II)-
Di hin peyvên hevedudanî yên dem û zeman nîşan didin de, wek "derbihar, deraxlêve", bi maneya "destpêk"ê ye. Di hin peyvên din de maneya carina "tê de, di ... de, li" dide.
Nimûne: **Der**bihar, **der**axlêve, **der**dan(k), **der**pê, **der**ling, **der**male, **der**malî, **der**gûş, **der**xûn

He- =hi
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **He**bûn, **he**jmartin

Hil-
Wek xurdepeyveke pêşgir di maneya "ber bi jor, ber bi silal" de ye.
Nimûne: **Hil**anîn / **hil**andin, **hil**atin = **hil**hatin, **hil**avêtin, **hil**awistin, **hil**bijartin, **hil**bûn, **hil**çandin, **hil**çinîn, **hil**firîn, **hil**keftin, **hil**kirin, **hil**kişandin / **hil**kişîn, **hil**mijîn, **hil**pekandin / **hil**pekîn, **hil**perikîn, **hil**weşândin / **hil**weşîn, **hil**mij, **hil**bend

Î- / ev-
Bi maneya "ev" de ye.
Nimûne: **Î**car = evcar, **î**ro = evro, **î**sal = evsal, **î**şev = evşev

Ne -
Ji bo derbirîn û îfadekirina rewşeke neyînî ye.
Nimûne: **Ne**bixêr, **ne**bîna, **ne**dar, **ne**lirê, **ne**mir, **ne**mêr, **ne**xweş, **ne**yar, **ne**zan, **ne**zok, **ne**merd, **ne**lê, **ne**tê, **ne**çê

Na -
Ji bo derbirîn û îfadekirina rewşeke neyînî ye. Pêşgira "na-" hevmaneya "ne-"yê ye.
Nimûne: **Na**şirîn, **na**çar

Nû -
Çi bi tena serê xwe be, çi jî ne bi tena serê xwe be di maneya "ne kevn, teze, taze" de ye. Gava ku wek pêşgir têtе pêşîya peyvekê, maneya nûtîya wî tiştê navbirî dide peyva nû.
Nimûne: **Nû**bar = nûbihar, **nû**za, **nû**jen, **nû**çe

Ra (I)-
Wek pêşgir di hin peyvên hevedudanî de maneya "ber bi jor, hilbûneke şaqûlî" û "kişîn û belavbûneke asoyî" dide.
Nimûne: **Ra**berizandin / **ra**berzîn, **ra**bûn, **ra**dan, **ra**gihandin, **ra**girtin, **ra**hêlan = **ra**hiştin, **ra**hiştin, **ra**ketin, **ra**kirin, **ra**kişandin / **ra**kişîn, **ra**pelikîn, **ra**pêçandin / **ra**pêçan, **ra**westandin / **ra**westîn, **ra**xistin, **ra**zandin / **ra**zan

Ra (II)-
Wek pêşgir di hin peyvên hevedudanî de maneya "li, li alîyê" dide.
Nimûne: **Ra**jêr, **ra**jor, **ra**ser, **ra**ber

Ray-
Wek pêşgir di maneya "berpêşkirin, nîşandan"ê de ye.
Nimûne: **Ray**dan, **ray**kirin

Ro-
Wek pêşgir di maneya "rijandin"ê de ye.
Nimûne: **Ro**kirin, **Ro**bûn

Rû (I)-
Paşgira "rû-" ya di peyva jêrîn de bi maneya "rû, seth"a jorîn e
Nimûne: **Rû**dan

Rû (II)-
Paşgira "rû-" ya di peyva jêrîn de bi maneya "rû, seth"a jêrîn e
Nimûne: **Rû**niştin

Şe-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **şe**kirin = şîyan, karîn

Tey-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **Tey**îsîn

Ve-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **Ve**bijartin, **ve**birrîn, **ve**bûn, **ve**çinîn / **ve**çinandin, **ve**çirandin, **ve**dan, **ve**dizîn, **ve**gerandin, **ve**gerîn = **ve**geran, **ve**gevizandin / **ve**gevizîn, **ve**guhastin, **ve**hêlan, **ve**helîn / **ve**helandin, **ve**hesîn / **ve**hesandin, **ve**hewîn / **ve**hewandin, **ve**hûnandin = **ve**hûnan, **ve**jandin, **ve**jenîn / **ve**jenandin, **ve**jîn, **ve**kirin, **ve**kişandin / **ve**kişîn, **ve**kolan, **ve**kuştin, **ve**lezandin, **ve**lîstin /**ve**leyîstin, **ve**maliştin /**ve**maltin, **ve**malîn, **ve**man, **ve**mirandin, **ve**mirandin = **ve**mirîn, **ve**mirîn, **ve**nandin / **ve**nan, **ve**nasîn, **ve**niştin, **ve**peritîn, **ve**pirtikîn, **ve**renîn, **ve**resandin, **ve**reşandin, **ve**resîn, **ve**reşîn, **ve**ristin, **ve**rotin, **ve**şartin, **ve**xistin, **ve**xurandin, **ve**xwarin, **ve**xwendin, **ve**zelandin, **ve**rûçikandin, **ve**kît, **ve**birr, **ve**der, **ve**ger, **ve**roşk, **ve**şartok

Vê-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **Vê**xistin, **vê**ketin

We-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **We**şandin / **we**şîn

Wer-
Bi tena serê xwe maneyekê nade.
Nimûne: **Wer**gerandin / **wer**gerîn, **ve**girtin

Pêşgirên hevedudanî yên kurtbûyî

Jê-
Pêşgira "jê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "ji vî, ji vê, ji wî, ji wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.
Nimûne: **Jê**birin, **jê**birrîn, **jê**çûn, **jê**ketin, **jê**kirin, **jê**xwarin, **jê**zan, **jê**der

Lê-
Pêşgira "lê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "li vî, li vê, li wî, li wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.
Nimûne: **Lê**kirin, **lê**xistin, **lê**ketin, **lê**kolîn, **lê**dan, **lê**hatin, **lê**mişt, **lê**ker

Pê-
Pêşgira "pê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "bi vî, bi vê, bi wî, bi wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.
Nimûne: **Pê**ketin, **pê**girtin, **pê**xistin, **pê**xwarin, **pê**xew, **pê**mahî, **pê**ketî

Tê-
Pêşgira "tê-"yê daçekeke hevedudanî ye ku ji "ddi vî, di vê, di wî, i wê" kurt bûye. Çi bi tena serê xwe be û çi jî ne bi tena serê xwe be, yan jî gava ku wek pêşgir bi kar bêt, her heman maneyê dide peyva nûafirandî.
Nimûne: **Tê**dan, **tê**gihîştin, **tê**bînî

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 40 bihar 2007

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 40î ya li Dihokê bihara 2007an

Civîna 40emîn ya Kurmancî di navbera rojên 14 – 20ê gulana 2007an de li Kurdistana azad û li bajarê Dihokê li dar ket. Beşdarên civînê careke din bûn xwedî keys ku bikaribin bêhna ba û hewaya azad ya welatê xwe hildin. Jîyana gelên Kurdistanê ya nû û rengîn bibînin û wê, ji bo çend rojan be jî, bi têra dilê xwe biçêjin.

Herwekî civînên berê yên li Dihokê çêbûyî, ev civîn jî bi alîkarîya hukûmeta Kurdistana azad pêk hat. Wê di her warî de xizmeteke bêhed pêşkêşî civînê kir da ku ew bikaribe di aramî, hêminî û ewlehîyê de bi karê xwe rabe. Bi saya vê xizmetê, nemaze bi saya per û baskên parastina hêzên ewlehî û pêşmergeyên dilêr, civînê dikarîbû pir rehet kar bike. Lewra civîn û beşdarên wê ji dil spasdarî vê xizmeta hukûmeta Kurdistana azad in.

Xala herî giring ya bernameya civînê, wek civînên berê yên li Kurdistana azad, her dîsan ji xebata li ser gulûgîyayên Kurdistanê, ango florayê, pêk dihat. Ji bo vî karî çend caran komikên kar yên ji pisporan pêk hatî çûn çîya û deverên ji alîyê gulûgîyayan ve dewlemend da ku xebata meydanî bikin. Di gel vê babeta giran li ser peyvên rojnamevanîyê û hin peyvên kêmnas jî hat kar kirin.

Taybetmendîyeke din ya vê civînê ew bû ku xebata Kurmancî 20 salîya xwe dadigirt. Bi civîna 40emîn ve dibû bîst sal ku ev xebat dom dike. Di mercên xweş û ne xweş de, nemaze di mercên li derveyî welat de, li Ewropayê, domkirina hinde salên xebatê ne karekî gengaz bû. Eger ne ji fedekarîya ji bo gelê xwe ba, ne gengaz bû ku evçend hevalên şareza, bi ser de jî xwedî kar û malbat, bi dirêjahîya hinde salan û salê du hefteyan bihatana ba hev û keda xwe têxistana xebatake weha. Ji ber vê yekê, diviya ev ked û west bi awayekî bihata teqdîr kirin, bilind bihata nirxandin. Loma ji bo vê hilkeftê şahîyeke piçûk hat li dar xistin. Çend hevalên ku di deh û jê bêtir civînan de beşdar bûyî lê ji ber sedemên têvel êdî nema dikarîn beşdar bibin ji bo vê şahîyê hatin vexwendin. Ew heval bi dîplomaya Bedirxanan ya ji bo xizmeta ziman û bi dîyarîyekê, herweha hemû hevalên din yên koma Kurmancî bi dîyarîyeke manedar hatin perû kirin.

Careke din, hezar spas ji bo hemû hevalên berê û yên niha ku keda xwe xistine vê xebatê û xwe ji kar nedane paş. Herweha hezar dilovanî û rehmet li hevalê koma Kurmancî rehmetî kek Ebdulah Emîn Salihê Bêtasî yê gorbehişt, ku di demeke bêwext de, ji nav me bar kiribû û tevî ezîzên ber dilê xwe em jî kiribûn xemgînîyeke giran.

Ev in beşdarên civîna 40î:
Îbrahîm Seydo Aydoğan (Mêrdîn), Mistefa Aydoğan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskin (Stenbol), Lutfî Baksî (Xerzan), Rojen Barnas (Diyarbekir), José Bertolino (Paris), Ebdulsetar Hemîd Berwarî (Dihok), Ehmedê Dirihî (Çewlîg), Elîşêr (Wan), Samî Ergoşî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Letîf Nêrwey (Nêrwey), Kendal Nezan (Diyarbekir), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Cemal Onursal (Cizîr), Enwer Osman (Zanîngeha Selehadîn), Edîp Polat (Diyarbekir) Cewher Fetah Seîd (Zanîngeha Selehadîn), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agrî) û Zeynelabidîn Zinar (Batman).

Peyvên di rojnamevaniyê de

Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
çap	baskı	impression	edition
dawîdem, (dema) herî dawî	zaman sınırı, son dakika	dernière minute, date limite	deadline
daxwazî pêşkêş kirin	istekte bulunmak, dilekçe sunmak /takdim etmek	présenter une pétition	to submit petition
hindikayî	azınlık	minorité	minority
kampanya	kampanya	campagne	campaign
nav-	-arası	inter-	inter-
navdewletî	devletlerarası	inter-étatique	inter-states
navneteweyî	uluslararası	international	international
nişitmanî	milli, ulusal, vatanî	national	national
peywendiyên navneteweyî	uluslararası ilişkiler	relations internationales	international relations
pir-	çok-	multi-	multi-
piranî	çoğunluk	majorité	majority
pirneteweyî	çokuluslu	multi-national	multi-national
pîroz kirin	kutlamak	fêter	revive
vejiyandin	canlandırmak	célébrer	celebrate
bi bîr anîn	anmak	commémorer	commerote
pirziman	çokdilli	multilangue	multilingual
pirzimanî	çokdillilik	multilinguisme	multilingualism
rojnameya êvarî	akşam gazetesi	journal du soir	evening newspaper
rojnameya spêdeyî	sabah gazetesi	journal du matin	morning newspaper
şidet	şiddet	violence	violence
welatparêz	yurtsever, vatansever	patriotic	patriotic
xwenîşandan	gösteri	démonstration	demonstration
xweser	yalnız, sırf	exclusive	exclusive
zimanê dayikê	ana dil	langue maternelle	mother tongue
zimanê fermî	resmi dil	langue officielle	official language
zimanê hevbeş	ortak dil	langue commune	common language
zimanê yekgirtî	birliği sağlanmış dil, birleşik dil	langue unifiée	unified language

Flora Kurdistanê (II)

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

azgilêr, dêdar, dîndar, gelberû	*Quercus Libani Olivier*	Lübnan meşesi	chêne du Liban	Lebanon oak
barêze, barêje, pareza, giya zavak, xaleres, *zaza* : giya lawa	*Adiantum venustum*	çamardı	adiante gracieuse, cheveux de vénus	himalayan maidenhair, evergreen maidenhair
babûnc, beybûn, beybûna demanan	*Matricaria chamomilla*	papatya	camomille	camomile
bêjan, bêwîjan, gula mêş, gulikê maran, pûjang	*Achillea millefolia*	adi civanperçemi	millefeuille, achillée	yarrow
benî, xilindor	*Smyrnium olusatrum*	izmirotu, yabani kereviz	grande ache, persil de cheval	alexanders, black-lovage, horse-parsley
berdî, berdû, birdî	*Typha spp.*	taşçı tokmağı, kaldırımcı tokmağı, sukamışı	typha, massette	bullrush, cattail
berûya spî	*Quercus alba*	beyaz meşe	chêne blanc	white oak
berzeling	*Lavandula angustifolia*	lavanta çiçeği	lavande	lavender
bî	*Salix*	söğüt	saule	willow
çavga, çawga, *zaza* : çimga	*Adonis dentata*		variété d'adonis	toothed pheasant's eye
çekem, *zaza* : dakone, bêûkane	*Viscum album*	ökse otu	gui	mistletoe
çeqçeqe, keproke, tirşoka kewan, şeqşeqok	*Bongardia liontesi*	çatlak otu	bongardia	bongardia
çevir, çevk, çexşûr (cûreyek heliz e)	*Ferula spp*	bir çeşit çakşır otu	variété de férule	variety of giant fennel
çevk, çexşûr	*Ferula communis*	çakşır otu	férule commune	giant fennel
çûng, genimok, pêmirîşk	*Ranunculus arvensis*	karnıbahar, düşün çiçeği	renoncule des champs, bouton d'or	corn buttercup, crowfoot
destarok	*Medicago polymorpha*	tüylü yonca	luzerne polymorphe, trèfle tiges minces	burclover, toothed medick
deqdelav	*Cyperus*	papirüs bitkisi	papyrus ou souchets	papyrus sedges, flatsedges, nutsedges, umbrella-sedges
derpîdîk	*Caryophyllus, silene spp*	gıvışkan otu, tavuk yastığı	silène	campion
derzikê pîrê, derziya pîrê, gêjing	*Scandix pecten-veneris*	zühre tarağı	peigne de vénus	shepherd's needle
fisgurk	*Colutea arborescens*	yalancı sinameki	baguenaudier	bladder senna
gêleqir	*Muscaria armeniacum*	salkımlı sümbül, salkımlı misksoğanı	muscari	grape hyacinth
gelziwan, guriz, (*zaza*) gurisk	*Anchusa officinalis*	sığır dili	buglosse officinale	common bugloss
gêzerê bejî, gêjing, zirgêzer	*Daucus carota*	yabani havuç	carotte sauvage	wild carrot
gezgezik, gezgezok, gezgezk, derzînk (zaza), geznik, gezgezing	*Urtica*	ısırganotu	ortie	stinging nettle
gingil, gungil, gwangil	*Acantholimon*	kar geveni, pişik geveni, at geveni, çobanyastığı	acantholimon, plante rampante de la famille du plumbago	prickly thrift
gîyahêsîl, qamir, kerro	*Typha latifolia*	su kamışı	canne de jonc, massette, quenouille	cattail, broadleaf cattail, bulrush
giya kevir	*Ajuga chamaepitys*	yerçamı	bugle petit pin	ground-pine
gîyabend	*Artemisia absinthium*	pelin otu	absinthe	absinth
giyagurg, gurge, giyagurok, gurik, *zaza* : vergvaş	*Orobanche kurdica*	Kürt süpürge otu, canavarotu	orobanche du Kurdistan	Kurdish broomrape
giyanîşol, giyazirzirok, perespî, şerabok, şofan	*Avena fatua*	yabani yulaf	folle avoine	wild oat
guhê ker, guhkerk, guhkerok	*Verbascum thapsus*		bouillon-blanc, molène blanche	great mullein
guhnîg, gulindok, *zaza* : goşê kutikan, zilindar, zirawend	*Aristolochia*	loğusa çiçeği	aristoloche	aristolochia
gulnîk, gulonîk	*Ixiolirion tataricum*	Sibiriya zambağı, tatarcık	lis de Sibérie	Siberian lily
gustîlok	*Astragalus spp*	bir çeşit geven	variété d'astragale	astragalus variety
hêjîr	*Ficus carica*	incir	figuier	fig-tree
hêro	*Alcea kurdica*	hatmi çiçeği	rose trémière sauvage	wild hollyhock
hevrist, hêvrist, wêrs, wers, hors	*Juniperus communis*	ardıç	genévrier commun	common juniper
hewaco, hewajo	*Alkanna tinctoria*	havaciva otu	orcanette des teinturiers	alkanet
kaja zawîte	*Pinus brutia, var. zawita*	kızıl çam	le pin de calabre, pin de turquie,	Turkish red pine, Calabrian pine
karîya kelê, kardûn, kardî	*Arum spp.*	yılan yastığı, domuz lahanası	arum tacheté, pied de veau	lords-and-ladies, cuckoopint
kemer, keber, şifehl, kemper: berkemer,	*Capparis spinosa*	kapari, kepere	câprier : câpre	caper
kenger, kengirok, kereng	*Gundelia tournefortii*	kenger, sakız otu	artichaut sauvage	tournefort's gundelia
kêrat, qereqaç	*Anagyris foetida*	katır kuyruğu, domuz dikeni	anagyre fétide, bois-puant	bean clover, stinking wood
kerbeş, *zaza* : teliyê heran	*Carduus pycnocephalus*	ince diken	chardon à capitules denses	carduus pycnocephalus (common names include italian thistle)
kevot	*Acer*	akçaağaç	érable	maple
kezan, kizwan	*Pistacia*	sakız ağacı	pistachier sauvage	wild pistachio
kinar, hestirî, dirkezî	*Paliurus spina-christi*	kara çalı, kara diken	epine du Christ	Jerusalem thorn, garland thorn, Christ's thorn
kitan, kitaf, guş	*Linum*	keten	lin	flax
kîvar, kîvarê keran, giyaseg, *zaza*: kingerê heran	*Carduus*	kenger otu	variété de chardon	carduus
leven, qamîş	*Phragmites*	kamış	roseau	reed
lîş	*Allium spp*	yabani sarımsak	ail sauvage, oignon sauvage	wild onion, wild garlic,
lûleper, lûlepera nav geniman (dexlan), *soranî* : gula gezîze	*Gladiolus italicus*	süsen, ekinçiçeği	glaïeul des moissons, glaïeul d'Italie var. de glaïeul native du kurdistan	Italian gladiolus, field gladiolus
mertalok, metalûk	*Medicago orbicularis*	tek yapraklı diskvari yonca	variété de luzerne à une feuille	large disc medick
mîtik, mûtik, mûhrik, morîk	*Myrtus communis*	mersin	myrte commune	common myrtle
nîsanok	*Papaver cylindrica*	haşhaş çiçeği, gelincik	variété de pavot	variety of poppy
pêgulg	*Eryngium*	boğa dikeni	panicaut, var. de chardon,	sea-holly and eryngo
perpîn, pirpîna keviran	*Sedum crassulaceae*	kaya semizotu	pourpier des roches	rock purslane
pîvaza kafira, şilêra sernixûnk	*Fritillaria persica*	Adıyaman lalesi, Acem terslalesi	fritillaire de Perse	Persian bells
pîzok, dembîs	*Juncus junchesi*	saz, hasırotu	jonc	bullrush
qedqedok, qetqetok, dûvê hespê	*Equisetum spp.*	at kuyruğu,	queues de cheval, prêle	horsetail, scouring rush
rihana bejî, rîhana kovî (çiyayî), *zaza* : rihana koyî	*Salvia spp*	ada çayı	sauge	sage
rûnas	*Galium spp*	yoğurt otu	gaillets, caille-lait	bedstraw
şerpeze, şepirze, giyapetatok, kartolok,kartolek	*Orchis spp*	orkide, Türk salebi	orchis mâle	salep orchid, curly purple orchid
şîlan, gulşîlan, sûrgule	*Rosa canina*	kuşburnu, yabangülü	rose de chien, églantier	dog rose
şînak, bademçe, şivşînk,	*Prunus arabica*	badem türü	variété d'amandier	prunus arabica
serteşîk, şekirok, teşîlok	*Echinops spp*	topuz otu	chardon bleu	veitch's blue
serû, sero, selwî, selbî, serwî	*Cypress*	servi, selvi	cyprès	cypress
sosin, sêsna, sîsin	*Sternbergia spp.*	sarı çiğdem	crocus d'automne	sternbergias
simaq	*Rhus coriaria*	sumak	sumac	sumach
sping	*Tragopogon spp.*	teke sakalı	salsifis des prés	salsify pony, montana
stirîzerk, stirîmişk	*Cilibum spp. (Silibum)*	deve dikeni	variété de chardon	variety of thistle
tirincok	*Melissa officinalis*	oğulotu	mélisse, mélisse citronée, citronnelle	lemon balm
tolatirş	*Ranunculus spp.*	altıntabak, altın çiçeği, düşün çiçeği	renoncule	buttercup
tûyarovî	*Sambucus racemosa*	mürver, kırmızı meyveli mürver, gül mürver	sureau rouge, sureau à grappes	European red elder, red elderberry, scarlet elderberry
xelîlok	*Geranium tuberosa*	turnagagası	géranium tubereuse	tuberose geranium
zengilok	*Campanula*	çan çiçeği	campanule	bellflower
zimanê ga	*Borago spp.*	hodan	bourrache	borretsch

Azgilêr, dêdar, dîndar, gelberû, *Quercus Libani Olivier*

Benî, xilindor, *Smyrnium olusatrum*

Bêjan, bêwîjan, gula mêş, gulikê maran, pûjang, *Achillea spp*

Babûnc, beybûn, beybûna demanan, *Matricaria chamomilla*

Bî, *Salix*

Çavga, çawga, *Adonis dentata*

Çekem, *zaza* : dakone, dêkone, bêwkane, *Viscum alba*

Çevir, çevk, çexşûr (cûreyek heliz e), *Ferula spp*

Marran : cureyek teraş e

Derpîdîk, *Silene spp*

Derzîkê pîrê, derzîya pîrê, derzîya leglegî, gêjing, *Scandix pecten- veneris*

Destarok, *Midicago polimorfa*

Fisa hirçê, *Zygophyllum*

Fisgurk, *Colutea arborescens*

Gêleqir, *Muscari spp*

Gîyabend, *Artemisia absinthium*

Gîyahêsîl, qamir, kerro, *Typha latifolia*

Giyanîşol, gîyazirzirok, perespî, şerabok, şofan, *Avena fatua*

Gîyasêvsêvok

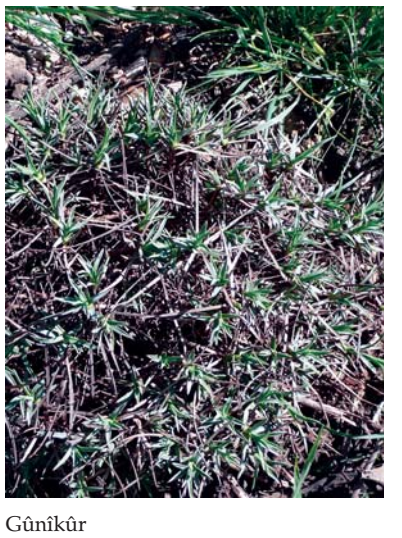
Guhêker, guhker(k), guhkerok, *Verbascum spp*

Gulnîk, gulonîk, *Ixiolirion tataricum*

Gungil, gwîngil, *Acantholimon*

Gûnîkûr

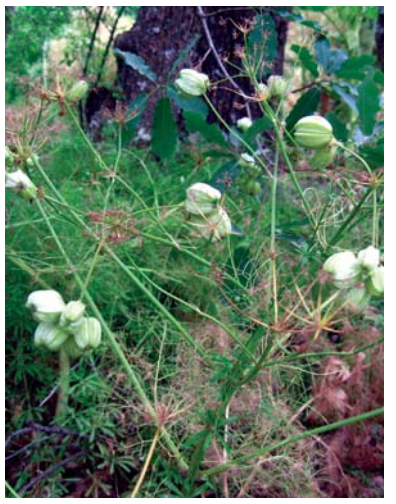
Gurge(h), gurg, gîyagurg, *Orobanche spp*

Gurnîk

Hêjîr,
Ficus carica

Helizê nêr, heliz, rifse, refse,
Ferula communis

Hevrist, hêvrist, hors(z), wers(z),
Juniperius

Hewajo,
Alkanna spp

Hingustîlk, gustîlok,
Astragalus

Kaja zawîte,
Pinus bruta zawite

Kardî, kardûn, karîya kelê, karîya çîya,
Arum spp

Kelendor, qolek, kerbeşa keran, kerbeşa derewîn, zirkebeş,
Onopordum argolicum

Kêrat, qereqac,
Anagires foitida

Kereng, kengir, kengirok,
Gundelia tournefortii

Dirkezî, hestirî, kinar,
Paliurus spp spina christa

Kizan, kizwan,
Pistacia

Leven, qamîş,
Phragmites

Lîş,
Allium spp

Lûleper, lûlepera nav geniman (dexlan),
Gladiolus italicus

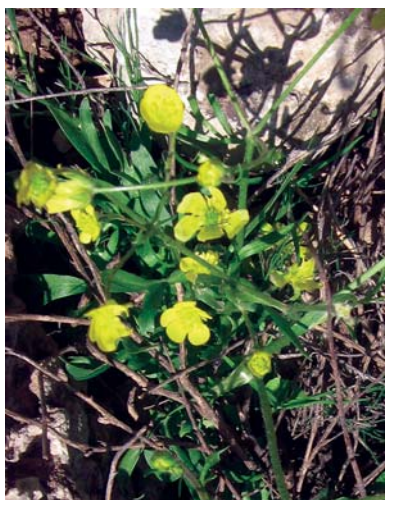
Mêwemarane, tirîyên maran, mirjo,
Bryonia multiflora

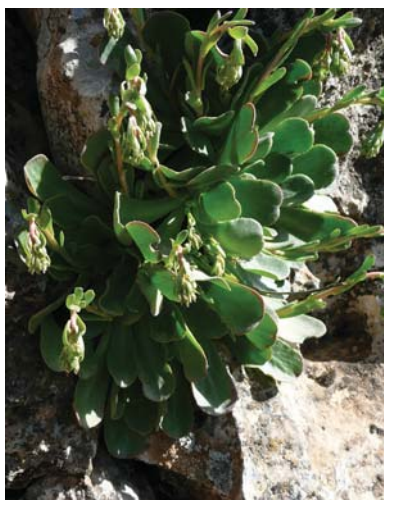
Mohrik, mohrika reş, mîtik,
Myrtus communis

Mohrika spî,
Myrtus spp

Çûng, genimok, pêmirîşk,
Rananculus arvensis

Perpîna keviran,
Sedum crassulaceae

Pîvaza kafiran, şilêra sernixûnk
Fritillaria persica

Qaçkê (benîştê) şivanan

Qedqedok, dûvê hespê,
Equisetum spp

Qesel Mehmûd,
Labiatae teucrium polium

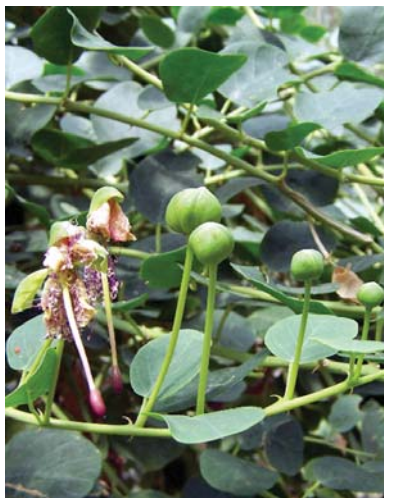
Kîvar, qîvar,
Carduus spp

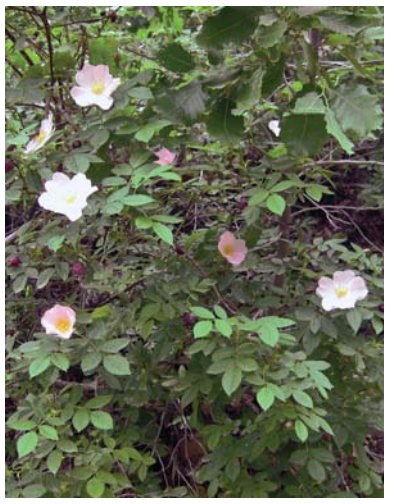
Rûnas, *Galium spp*

Gîyapetatok, kartolok, şepirze, *Orchis spp*

Şifehl, keber, *Capparis spinosa*

Şîlan, gulşîlan, sûrgule, *Rosa canina*

Serteşî(k), şekirok, teşîlok, *Echinops spp*

Serû, sero, selwî, selbî, serwî, *Cypress*

Simaq, *Rhus coriaria*

Sivêr, *Tordylium officinale*

Soryaz, sûrbenî *Allium jesdianum*

Sosin, sêsna, sîsin, *Sternbergia spp*

Sping, *Tragopogon spp*

Tehlîşka kewan, *Lactuca sativa*

Tirincok, *Melissa officinalis*

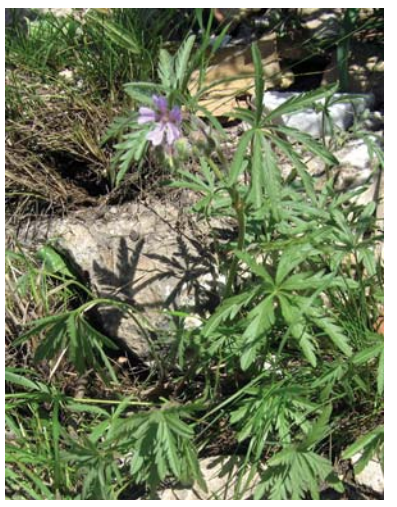
Tirşoka kewan, *Bongardia chrysopogon*

Toletirş, tolatirş, *Ranunculus spp*

Labiatae ajuga (lat.)

Xelîlok, *Geranium tuberosum*

Zimanga, *Borago spp*

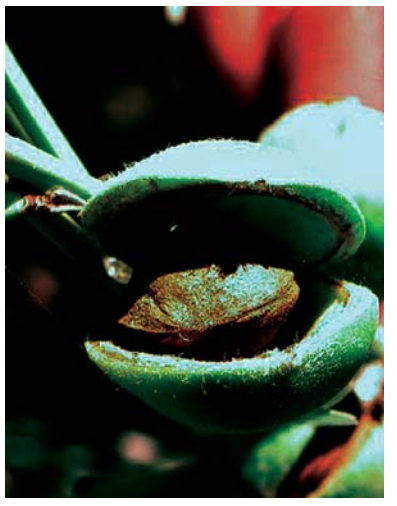
Pela dara dîdarê, dîndarê

Pela dara berûyê

Pela dara mazîyê

Şînak, şivşînk, *Prunus arabica*

Gezgezik, gezgezok, gezgezk, derzînk (zaza), geznik, gezgezing, *Urtica*

Kitan, kitaf, guş, *Linum*

Pîvaz, piyaz, *Allium cepa*

Adarok, gulalesûre, kurikmast,
Anemone coronaria

Badar, daralînk, dargerînk,
Hedera helix

Baqilê maran, colbenî, kelîmar, şolikê maran,
Lathyrus tuberosus

Bendika avî, *zaza* : vîzdorik,
Cardamine hirsuta

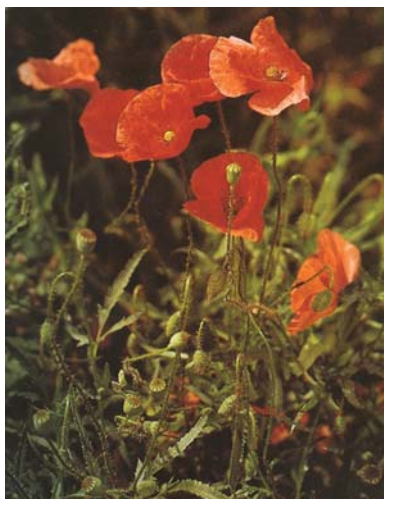
Bêwîjan, gulîkê maran, pûjang,
Achillea millefolium

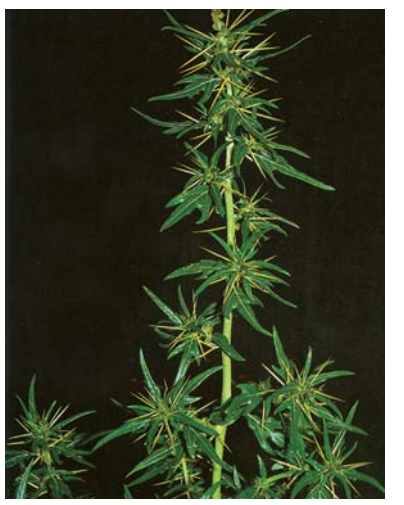
Beybûn, beybûna demanan, babûnc,
Matricaria chamomilla

Biragenim, şirşirok, giyagenim, *zaza* : şîlmok, xelvaş,
Bromus

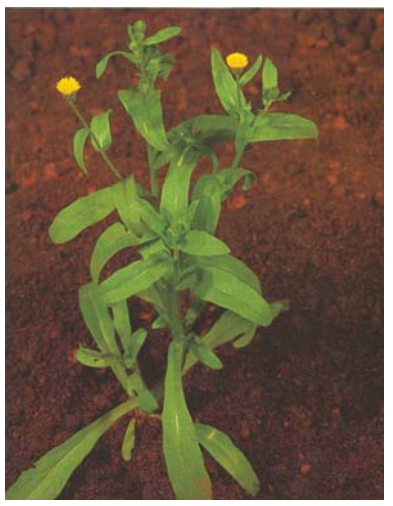
Bûk, bûkanî, bûkik, bûkûzava,bwîk, gulenîsan, nîsanok, patpatole, patpatok, rêywek, *Papaver rhoea*

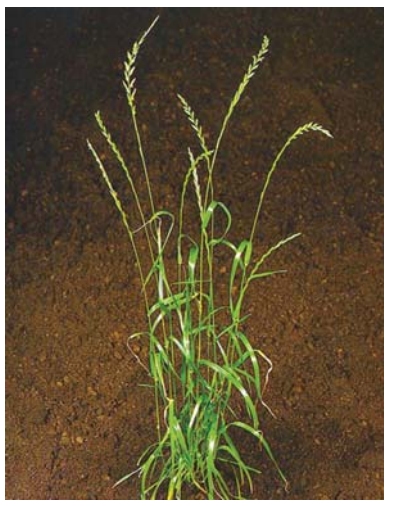
Çarçar, şebraq,
Xanthium spinosum.

Çavbiloq, strîbeloq, strîşûjin, striyê çavbiloq,
Centaurea sp

Çavêşê, gula, hemîşe bihar,
Calendula arvensis

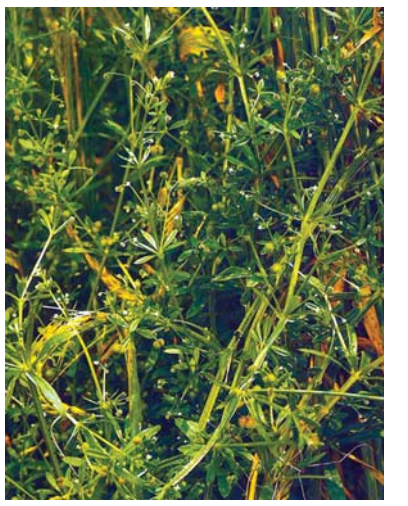
Çîm, giyareş,
Lolium temulentum

Ciwanemerg, hanhanek, kulîlka cotarî, pîvok, *Colchicum*

Darucan, şêrpûg,
Echinochloa crusgalli

Dûgune, nûsk, nwîsek, zeliqok, zimanxwînk, *zaza* : padûseh,
Gallium aparine

Dûvikê hespê, singê maran, sipingê maran, şitlê xezalan, tilîper, *zaza* : rûnîn, vaşbitrî, *Equisetum arvense*

Fasolî, fasûlî, fasûlye, *zaza* : fasla,
Phaseolus vulgaris

Firêz (li hin deveran),
Agropyron repens

Gêlqir,
Bellevelia

Gelziwan, guriz, gûriz, gwîriz,
Myosotis arvensis

Giya zirzirok, şerabok, şofan,
Avena fatua

Giyadûpişk, giyagewrik, kifkedûpişk, *zaza* : vaşogewr, *Heliotropium europaeum*

Giyayê bilalûkê, *Veronica spp*

Golmize, gûroz, zimanê ga,
Anchusa azurea kurdica

Guhbelok,
Phlomis grandiflora

Guriz, gelziwan, *zaza* : gurisk,
Anchusa officinalis

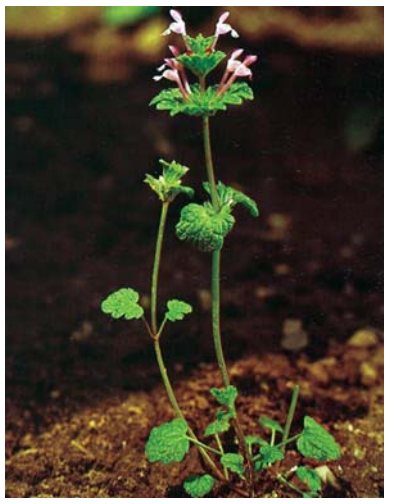
Gurnîg, gurnîgamêş, gûrnûk, mwîsek,
Xanthium strumarium

Gurxenêq, kerxenêq,
Aconitum napellus

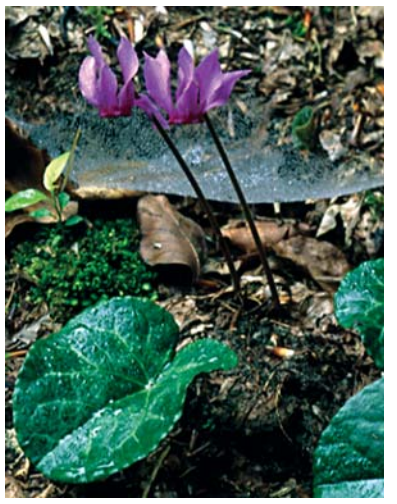
Hêro,
Alcea kurdica

Hingivîn, mijmijok, *zaza* : vaşê mêsan,
Lamium spp

Karî, kardî, kardû, marmaroşk,
Arum maculatum

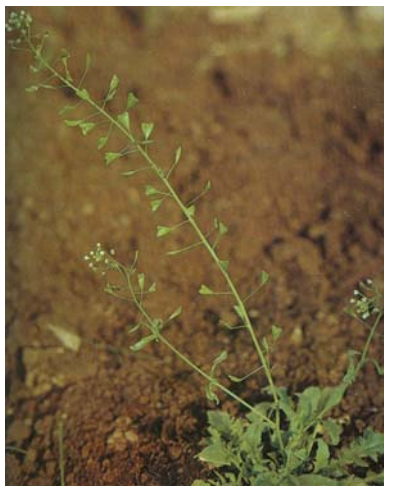
Çengê meryemê, sîklamen,
Cyclamen purpurescens

Kerbalcana bejî,
Atriplex hastata

Kevlepir,
Boraginaceae

Kîskê şivanî, tûrikê şivanan, *zaza* :
tarek, *Capsella bursa_pastoris*

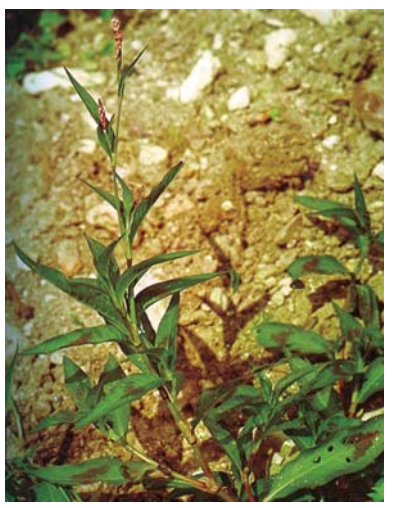
Kizink, kiznok, xulêr, kizina bejî,
Vicia cracca

Koksor, *zaza* : lûexandir,
Amaranthus retroflexus

Korek, sorik, *Panicum capillare*

Mastêrk, *zaza* : sinbêleşên,
Polygonum persicaria

Merje, meroje, mîrajo, *Asparagus officinalis*

Naneya bejî, pûjan, *Mentha arvensis*

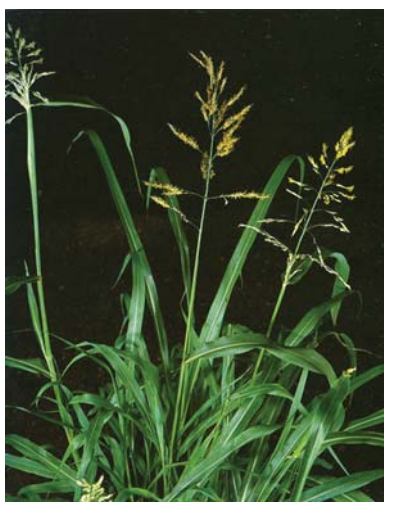
Parpar, pêpîne, pirpar, *Portulaca oleracea*

Qaçmûk, şewbor, *Hesperis kurdica*

Qaco, şirok, talîşk, xasa bejî, *zaza* :
talika zerencam, *Lactuca serriola*

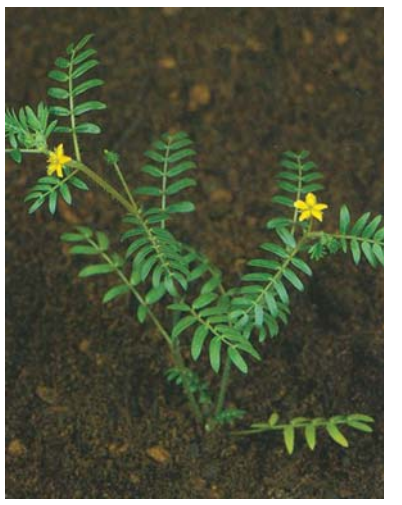
Qarûş, karîş, qarûc, bencere, bencira,
Sorghum halepense

Qinêber, *Cardaria draba*

Qirşsork, *Polygonum lapathifolium*

Qurincok, giya qurincok, gorcal,
Tribulus terrestris

Selmas, sêlmask, selmik, *zaza* : vilincê
bizan *Chenopodium album*

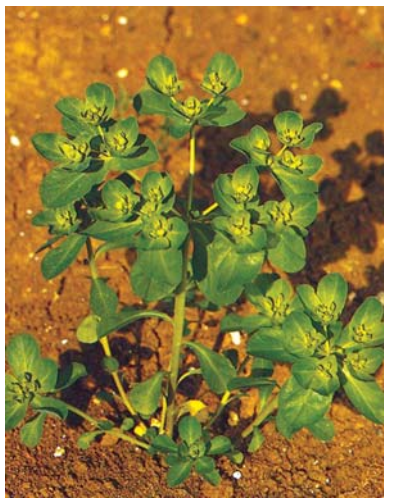
Sîvanok, *Phlomis kurdica*

Şahtere,
Fumaria officinalis

Şêlmok, harik,
Sinapis arvensis

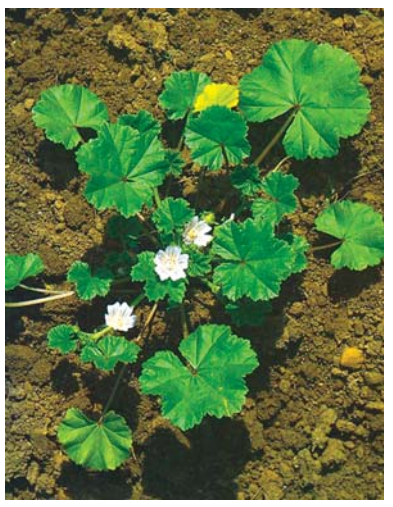
Şirmar, şîroke, taleşîr, xweşîl, xagşîr, xwelîşîrik, *zaza* : delêk,
Euphorbia Helioscopia

Şoqil, şolgenîk, baqilfisek, colgenî, kelîk, *Vicia sativa*

Tirşoka gayan,
Rumex obtusifolius

Tolik, *zaza* : xamazek,
Malva neglecta

Xerdela bejî, xerdela reş,
Brassica nigra

Cux, bencerek (zaza),
Digitaria

Tiriyê maran,
Solanum nigrum

Alal, hilale, mêlaq, lale, helal,
Tulipa

Rihana bejî, ríhana kovî (çiyayî), *zaza*: rihana koyî, *Salvia spp*

Tuya rovî,
Sambucus racemosa

Zengilok,
Campanula

Berdî, berdû, birdî,
Typha spp

Hinar, henare,
Punica granatum

Binevşa belek,
Viola tricolor

Erpelan, pîrepind,
Scorzonera spp

Helhelok, belalûk,
Prunus mahaleb

Xilîk, hilîk, hilûreşk,
Prunus spinosa

Tûtirşk, drîsork,
Rubus idaeus

Tirşok, tirşoke, *Rumex acetosa*

Tiriyê dehlê, *Vaccinium myrtillus*

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette, 75010 Paris
France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication :
Reşo ZÎLAN

Réalisation :
Sacha ILITCH,
Mohamad HASSAN,
Yakup KARADEMIR

hejmar 41 Payîz 2007

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2007an

Civîna 41an ya Kurmancî ji 1 heta 7ê çileya 2007an li Vesterosê, Swêd, li dar ket. Beşdar, di vê civînê de li ser peyvên di qewlên Êzîdîyan û stranan de, peyvên êrmenî di kurdî de, li ser peyvên xanî û fûtbolê û herweha hin peyvên kêmnas xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), José Bertolino (Parîs), Newzad Hirorî (Dihok), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Behroz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên di qewlên Êzîdiyan de

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şefiqîn	şafak sökmek, zuhur etmek,	1) pointer (pour l'aurore) ; 2) apparaître, se mettre à exister	1) to break (day), to dawn; 2) to appear, to come to existence
roj ziriqîn; zeriqîn	tan ağarmak	se lever (pour le jour)	to dawn, to break (day)
tifiqîn	oluşmak	être formé, se former	to be formed
sêqal; sîqal	parlatma, perdahlama	1) action de cirer, de polir, cirage 2) lustre, brillant	1) polishing; 2) lustre, gloss
daman	etek	jupe	skirt (of a dress)
dîndar; dîdar	huzura çıkma, görünme	audience, visite	audience, visit
bendî; benî	köle	esclave	slave
virê kirin; verê kirin	yollamak, uğurlamak	accompagner quelqu'un qui s'en va, faire un bout de conduite	to dispatch, to see someone off (on a journey)
xewlexane; xewletxane	inziva yeri	lieu d'isolement, ermitage	isoletad place, hermitage
sinetxane	yezidi mabedi	lieu de prière yézidi	the yezidi house of worship
pêxam; peyam	risalet, mesaj, haber	épitre, message	epistle, message
xas	yezidi inancında haslar tabakası	les personnages importants de la religion yézidie	the elite people of yezidi belief
doj; dojeh	cehennem	enfer	hell
herûher	ilelebet	pour toujours	forever
qelender	kalender	bohémien, derviche errant	bohemian, wandering dervishe
peşîn; peşyan: beşîn/beşîyan	gülümsemek	sourire	to smile
xwedawend; xwedê	tanrı, ilah	dieu	god
avanî; avahî	bina, yapı	bâtiment, édifice	a building, edifice
hincinîn <hincî hincî (pirtî pirtî, çênî çênî) kirin>	ezmek ufaltmak, paramparça etmek	écraser mettre en pièces, émietter	to crush, to bray crumble, tear... to pieces, (make mincemeat of)
nijînîn; jenîn	duvar örmek	bâtir un mur (de briques ou pierres)	build a wall... [of brick (stone)]
serekî	lahza, an	moment, instant	moment, while, instant
zeyînîn; xemlîn	süslemek, bezemek	embellir, décorer parer, orner	to deck, to adorn, to embellısh, to decorate
zendî; zindî	canlı, yaşayan	vivant, en vie, vif	alive, living, lively
keleş	1)yiğit, babayiğit; 2) korsan, pirat	1) héros, brave ; 2) pirate, corsaire	1) brave, hero; 2) prate, corsair
tofan: tayfûn	tufan	déluge	a flood
şêresiwar	yiğit suvari	cavalier émérite, courageux	brave cavalaryman
tivdîr; tevdîr	tetbir, önlem	mesure, disposition	measure, precaution
xendek; xendeq	hendek	fossé, tranchée	ditch, trench
qelaştin; kelaştin	yarmak	fendre, entailler	to cleave, to cut through
vavirîn	ayrılmak	séparer, être séparé	to separate, to sever
vavirandin	ayırmak	séparer (l'un de l'autre)	to part, to separate from one another
têr bijî	çok yaşa!	vive!	long live!
hebandin	1) tapmak; 2) sevmek	1) révérer ; 2) adorer	1) to worship, to reverence; 2) to adore, to idolise
fer	farz	obligation, devoir obligatoire	obligation act, binding duty, worskship obligation
vegêrandin	eski dinine döndürmek	convertir à son ancienne croyances	to convert to his old beliefs
baran dakirin; barandin	yağmur yağdırmak	faire pleuvoir	to make it rain
mûde	yigit, cesur	brave, courageux	brave, courageous
gêran	anlatmak, söylemek	dire conter	to tell
mencelîq; mencenîq	mancinik	catapulte	a catapult
birik: birk	havuz	bassin	pool, pond
gal <bi gal çûn>	kavga, kavga etmek, ağız kavgası yapmak	querelle, bagarre se quereller, combattre	quarrel, fight, brawl to quarrel, to fight
(kanî ; av) der bûn	kaynamak, yerden su çıkmak	jaillir (eau), sourdre	to gush, to spurt (water)
kesirîn	bitkin düşmek	être épuisé, tomber d'épuisement	to be exhausted
kesirî	yorgun argın	fatigué, exténué	exhausted, tired
dilvekir: dilveker	gönül ferahlatici, içaçıcı, sevindirici	agréable, chaleureux	pleasant, heart-warming
renîn: rênan	bakmak	regarder	to look
lê alandin	sarmak, dolamak	enlacer, entourer	to embrace, wrap around, to surround
ho: weha	böyle, şöyle	donc, ainsi	so, thus
înan: anîn, hanîn	getirmek	apporter	to bring
daînan: danîn	koymak,	mettre, poser	to put, to set, to place
çengil: çeng, çepil, çembil	kol	bras	arm
sergerdan: serîlêgeryayî	sergerdan, aylak, şaşkın	troublé, confus, étonné, perplexe	confused, bewildred, perplexed

spartin	teslim etmek	remettre	to hand over, to deliver
xwe negirtin	1) kendine hakim olamamak; 2) beklememek, sabretmemek	1) ne pas arriver à se retenir ; 2) ne pas avoir la patience de, s'impatienter	1) to be unable to control oneself; 2) not to have any patience to be impatient, to have no patience
ber	en, kat	couche,	layer, fold
duber	iki kat, eni iki kat	double largeur	double fold
nexşandin: neqşandin	nakış işlemek, nakşetmek	broder	to embroider
selefxwar	tefeci	usurier	a usurer
morandin	mühürlemek	sceller, tamponner	to stamp, to seal
fetihandin	fethetmek	conquérir	to conquer
sikan: sekan	konak, durak	étape, arrêt	halting place, a stop
rihliber	canlı	créature vivante, vivant	living being, living creature
zergûn	sarışın	blond	blond
qisedar	söyleyen, konuşan, anlatıcı, konuşmacı	conteur, narrateur	storyteller, narrator
alîxêr	ehli hayır, hayır sever	philanthrope	philanthropist
cirîn; ciriyan	cereyan etmek, olmak	se produire, advenir	happen, to occur
şikirandin	şükretmek	remercier, être reconnaissant	to thank, to be gratful
olaq	binek	bête de somme	beast of burden
dang	etek	jupe	skirt
lîn: den	büyük küp	grande jarre	very large earthenware jar
kerbab: kerbav	eşekoğlu eşek	bourricot, fils d'âne	baby donkey, small donkey
qelsebab: qelsebav	soysuz	dégénéré, bon à rien, bâtard	degenerate, good-for-nothing
kurtexulam /qotexulam	yarımyamalak bir hizmetçi	un mauvais serviteur	a bad servant
sîber: sî, sih	gölge	ombre	shadow
sik	çirkin	laid	ugly
simtraş	nalbant bıçağı	râpe (de maréchal-ferrant)	a rasp, a file (for metal)
beropaş	ters	vers l'arrière	backward, reverse
loqloqo	badi badi yürüme	démarche dandinante	waddling
tîqtîqo	kahkaha	éclat de rire	a burst of laughter
deng hilanîn	sesini almak, duymak	entendre	to hear
deng hildan: deng bilind kirin	sesi yükseltmek	élever la voix	to raise one's voice
dengneker	sessiz, sesini çıkarmayan	taciturne, silencieux, tranquille	taciturn, (reticent), silent, quiet
sindirûk	sandık, dolap	armoire	cupboard
merg: mirin	ölüm, ölmek	mort	death
dev, def: ba	yanında	à	to, at, by
mêrdar	yiğ it	brave, vaillant	brave, stouthearted
koş	kucak	giron	fold, bosom (of a formity)
xweşdivî	sevgili, aziz	chéri, bien-aimé	beloved, dear
paştov	arta kalan tohum	reste de graines	seed remnant
revend: koçer	göçer, göçebe	nomade	nomad
nîvek	merkez, orta	centre, milieu	centre, middle
cergreşo: kezebreşo	kahrolası	qu'il soit damné maudit	damn him! damn it!
dêrîn: dan; dayîn	vermek	donner	to give
gurmijîn	alevlenmek	s'enflammer	to blaze, to set alight
gergeh	idare, daire	direction, administration	management, administration
bor	yağız at	cheval bai	bay horse
derz	çatlak	fente, fissure	fissure, slit, split
rewaq	1) revak; 2) önü açık balkon	portique	gateway, gantry
beysûs	ışıltı	lumière, lueur	brightness, light, shining
dêrîn: hebûn	malik olmak	avoir, posséder	to have, to possess
jê efrastin: jê bilind bûn	(…den) yükselmek	s'élever	to rise
kufe	küfe	hotte	large deep basket
perciftin: perçifîn	şişmek	gonfler	to swell, to blow up
hivotin: hevotin: tiraşîn, rende kirin <dar bi hevotinê, mirov bi gotinê têne rê>	yontmak, törpülemek "ağaç yontularak, insan ise konuşularak yola gelir"	tailler, émonder, limer "l'arbre s'apprivoise en le taillant, l'homme en lui parlant"	to cut, hew, carve, prune; "a tree becomes tame when it is pruned, a man when spoken to"

Xanî, mal, navmale

Amadekar: Selam NOUMAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
mal	konut, mesken, yuva	foyer, logement, maison, domicile	home
xanî	ev	maison	house
qat	kat, tabaka	étage	floor
vîlla	villa	villa	villa
xanîk	küçük ev, kulübe, kır evi	cabane, masure	hut, shack
rûxanî	ön cephe, ön yüz, cephe	façade	front, façade
derîyê derve	dış kapı	porte (f) extérieure	outer door
derîyê hewşê	avlu kapısı	porte donnant sur la cour, portail	gate
dergeh	ön kapı, cümle kapısı, büyük dış kapı	entrée principale, porte sur rue	street door, front door
saûna	sauna, fin hamamı	sauna	sauna
hewş	avlu	cour	court, yard
dîwarê hewşê, sûra hewşê	avlu duvarı	mur de clôture d'un jardin	enclosing wall
jêrzemîn, serdav, qebo	bodrum	cave, sous-sol	basement
perçîn	çit, telörgü	haie, clôture	fence
enbar	ambar	grange, dépôt	shed, store
boriya şirikê	yağmur iniş borusu	goutière	gutter
garaj	garaj	garage	garage
sênc, pejan	ekili çalılardan oluşan çit	haie ou clôture d'épineux	hedge
pêlekan, pêlik, derence	merdiven	escalier	stairs, staircase
bixêrî	baca	cheminée	chimney
balkon	balkon	balcon	balcony
kîler	kiler	cellier, cuisine	food store, kitchen
METBEX	**MUTFAK**	**CUISINE**	**1) KITCHEN; 2) COOK**
pakêtkirin, embalaj	ambalaj	emballage, empaquetage	packaging
kîs, torbe, tûrik	poşet, torba	sac, sachet	pouch, bag
folye	rulo	rouleau	roll
folyeya alîmînyûm	aliminyum kağıdı	rouleau de papier d'aluminium	roll of aluminium foil
folyeya naylon	plastik folyo	rouleau de plastique	roll of plastic foil
qutî	kutu	boîte	can, canister, box
kartona hêkan	yumurta kartonu	carton d'œuf	egg carton, egg box
şûşe	şişe	bouteille	bottle
şûşeya plastîk	plastik şişe	bouteille en plastique	plastic bottle

qutîya konserveyan	konserve kutusu	boîte de conserve	tin of food
pakêt	paket	paquet	packet, package
tûb	tüb	tube	tube
fincan	fincan	tasse	cup
firaqşok	bulaşık lavabosu	évier	sink
firin	fırın	four	oven
ocax	ocak	cuisinière	kitchen range, stove
ocaxa gazê	havagazı ocağı	cuisinière à gaz	gas stove, gas range, gas cooker
ocaxa elektrîkê	elektirik ocağı	cuisinière électrique	electric stove or cooker
ocaxa neftê, papor	gazocağı	réchaud à pétrole	kerosene heater
dolab	dolap	armoire	cupboard
sarincok	buzdolabı	réfrigérateur	refrigerator
çavî (ya dolabê/masê)	çekmece	tiroir	drawer
sifregeh, cihê sifrê	yemek odası	salle à manger	dining room
firaqşo	bulaşık makinası	lave-vaisselle	dish washer

SERŞOK	**HAMAM**	**SALLE DE BAIN**	**BATHROOM**
serşok	banyo	salle de bains	bathroom
banyo, cirn	küvet	baignoire	bath, [bath] tub
destavxane, avdestxane, qedemgeh	tuvalet, yüznumara	toilettes	toilet, wc
destşok	lavabo	lavabo	washbasin
dûş	duş	douche	shower
dûş kirin, xwe dûş kirin, av li xwe kirin	duş yapmak (almak)	se doucher	to have a shower, to shower
dûşkirin, xwedûşkirin, avlixwekirin	duş yapma (alma)	prise de douche, action de se doucher	having a shower
ser şûştin, serê xwe şûştin	banyo yapmak	prendre un bain	have (take) a bath
serşûştin, serê xwe şûştin	banyo yapma	baignade, bain	having (taking) a bath
xwe şûştin	yıkanmak	se laver	to wash oneself
xweşûştin	yıkanma	lavage	washing
nûnik, destavok, nûnî, qesrûk	oturak, lazımlık	pot de chambre	chamber pot
cilşo (makîna şûştinê)	çamaşır makinası	machine (f) à laver	washing machine
cilşo	çamaşırcı	blanchisseur, lavandière	laundry
cilşok	çamaşırhane	blanchisserie, laverie	laundry
cilziwaker	kurutma makinesi	sèche linges	clothes drier
neynik	ayna	miroir	mirror
sabûn	sabun	savon	soap
firçe	fırça	brosse	brush
firçeya diranan	diş fırçası	brosse à dents	tooth brush
firçeya solan	ayakkabı fırçası	brosse à reluire	shoe brush
firçeya cilan	elbise fırçası	brosse à habits	clothes brush
firçeya firaqan	bulaşık fırçası	brosse à vaisselle	dish brush
firçeya tiraşê	tıraş fırçası	blaireau	shaving brush
şeh	tarak	peigne	comb
cilêt, gûzan, cûzan	jilet, tıraş bıçağı	lame (f) de rasoir	razor blade
gûzan, cûzan	ustura	rasoir	razor
rihtiraş, mekîneya rihkurkirinê	elektrikli tıraş makinası	rasoir électrique	[electric] razor or shaver
henefî, mûslix	musluk	robinet	tap
marpêç, xortum	hortum	tuyau d'eau (d'arrosage)	hose, pipe
macûna diranan	diş macunu	dentifrice	toothpaste
pêşgîr	havlu	serviette	towel
lûfik	lif	éponge	sponge
kese	kese	gant de toilette	bath glove
şampûan	şampuan	shampooing	shampoo

ODEYA RAZANÊ	**YATAK ODASI**	**CHAMBRE A COUCHER**	**BEDROOM**
odeya razanê	yatak odası	chambre à coucher	bedroom
perde	perde	rideau	curtain
kornîş	korniş	corniche	cornice
text	karyola	lit	bed
dolaba kincan	gardırop	armoire	wardrobe
komedîn	komodin	commode	chest of drawers
doşek, binrax	döşek	matelas	mattress
lihêf, serrax	yorgan	couette, édredon	quilt, duvet
balîf (zemberiş)	yastık	oreiller	pillow
betanî	battaniye	couverture	blanket
çarşef	çarşaf	drap de lit	bed sheet
rû, rûber	yüz	housse	covering, case
şelte	şilte	surmatelas	mattress cover
dergûş, landik	beşik	berceau	crib, cradle
hêlan	salıncak	balançoire	swing
berrik	küçük kilim	petit tapis	rug

ODEYA RÛNIŞTINÊ	**OTURMA ODASI**	**SEJOUR**	**LIVING ROOM**
odeya rûniştinê	oturma odası	salon, séjour	living room
qenepe, dîwan	kanape,	canapé	sofa
taximqenepe	koltuk takımı	ensemble de canapé et fauteuils de salon	set of sofa and armchairs
palkursî	koltuk	fauteuil	armchair, easy chair
xwelîdank	kültablası	cendrier	ashtray
guldank	vazo, saksı	vase	vase
xalîçe, mehfûr	halı	tapis (de laine, de soie)	rug
merş, merşik	kıldan bir kilim türü	tapis de poils	fur rug
tej, tejik	çul	carpette	rough carpet
kulav	keçe	feutre	felt
dolaba pirtûkan, refika pirtûkan	kitaplık	bibliothèque (meuble), étagères	bookcase, bookshelves
refik	raf	étagère, tablette	shelf
telefon	telefon	téléphone	telephone
televizyon	televizyon	télévision	television
kursî	sandalye	chaise	chair
mase	masa	table	table
lampe	lamba	lampe	lamp
luks	lüks lambası	lampe de tempête	storm lantern, pressurized kerosene (white gasoline) lamp with an incandescent mantle
fanos, fener	fener	lanterne	lantern
mûm	mum	bougie	candle
mûmdank	mumluk, şamdan	bougeoir	candlestick

ampûl	ampul	ampoule	bulb
çira	çıra	flambeau, torche	torch (flaming)
fîş	fiş	fiche	plug
pirîz	priz	prise	socket, point
hewakêşî	havalandırma sistemi, vantilasyon	ventilation	ventilation, fun
hewakêş	vantilatör	ventilateur	ventilator
baweşînk	pervane	éventail	fan
sobe	soba	poële	stove
lûleya (borî) sobeyê	soba borusu	tuyau de poële	stovepipe
kalorîfer, sofac, sofaj	kalorifer	chauffage, radiateur	radiator
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
tifik	ocak	âtre, foyer	fireplace, hearth
tenûr	tandır	four traditionnel en argile	oven consisting of a clay-lined pit or a large, earthen jar buried in the ground
sêl, sêlik	sac	plaque fine de cuisson	sheet used for cooking
çaydan	demlik	théière	teapot
semawer	semaver	samovar	samovar
papor	gaz ocağı	réchaud à pétrole	kerosene stove
sifre	sofra	grand plateau sur lequel est servi le repas	tray (which has a meal laid out on it)
maseya xwarinê	yemek masası	table (de salle à manger)	dining-table

Peyvên di stranan de

Strana Ehmed Begê û Teyar Begê

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
çax	çağ, vakit, zaman	temps, époque	time, age, period
çol	çöl	désert	desert
egîd	yiğit	brave, vaillant	brave, stoutheared
eşîr	1) aşiret, oymak; 2) aşiretin değer yargılarına sahip	1) tribu ; 2) adj. qui adhère aux valeurs tribales	1) tribe; 2) adj. s.o. who observes the tribal traditions
ji ... qerîn	1) vazgeçmek; 2) rahat bırakmak	1) renoncer, laisser tomber ; 2) laisser tranquille	1) to give up; 2) leave someone in peace
kumişîn	1) büzülmek; 2) çökmek	1) se blottir, se faire tout petit, se tapir ; 2) être prostré, être diminué	1) to shrink, shrivel up; 2) prostrated (by age or fatigue)
kupîn: gupîn	gümbürtü	tintement	boom
qedandin	1) bitirmek, tüketmek, sona erdirmek, sonuçlandırmak; 2) dayanmak, idare etmek	1) finir, achever, mener à son terme; 2) supporter, endurer	1) to finish, complete, to carry to the end; 2) to withstand, to endure, to put up with
qedîn	1) bitmek, tükenmek, sona ermek, sonuçlanmak; 2) dayanılmak, idare edilmek	1) s'achever, se terminer, prendre fin 2) être supporté, se supporter	1) to end, come to an end; 2) to be withstood, to be endured
qelibandin: qulipandin	devirmek	renverser	to overturn, knock dawn
qelibîn: qulipîn	devrilmek	être renversé, se renverser	to capsize, to be overthrown
tebat	durgunluk, dinginlik, sükunet	calmé, tranquilité	calm, quietness, tranquility
tebitîn	durmak, durgun olmak, sakinleşmek	se calmer, s'apaiser, se tenir tranquille	to calm oneself, to calm down
kirîv:	kirve	parrain (pour le mariage ou la circoncision	godfather
feqîr	yezidilikte şeyh Adi tarafından görevlendirilen ve Laleş'e hizmet etmek için seçilmiş kişiler	serviteur du temple yézidi de Lalesh	temple server at the Yezidi temple at Lalesh
asê	sarp, yalçın, sıkı	escarpé, abrupt	arduous, very steep
asê bûn	sıkışıp kalmak, mahsur kalmak	être bloqué, coincé	to be stuck in, be unable to move from
asê kirin	sıkıştırmak, sıkı duruma getirmek	rendre difficile, dresser des obstacles	to make difficulties, to set up obstacles
dev gerîn	dili dönmek	être à même de parler	to be able to speak, speak, explain
dinya kêl û bêjing kirin	dünyada gezilmedik köşe bucak bırakmamak	parcourir le monde dans tous les sens	to travel all over the world
ceng	cenk	guerre, combat	war, combat
soring	toprak boya, aşı boyası	ocre	ochre
şitil	fide	plant	(seedling), plant
sergêjî	1) sersemlik; 2) sorun	1) étourdissement, hébétude 2) casse-tête, tracas	1) giddiness, dizziness, mental confusion; 2) a problem, a head-ache
cêrî	cariye	concubine	female slave, concubine
gulbend	püskül bağı	ruban pour nouer les franges	a tassel, a ribbon
teqle	takla	culbute, cabriole	somersault
teqle avêtin	takla atmak	faire la culbute	to turn a somersault
teqlek	takla atan, taklacı	culbuteur	tumbler
kew	keklik	perdrix	partridge
ta: tak, tek	emsal	égal, pair	equal, peer
tund: tutik, qelefîsk	çömelme	accroupissement	squatting, crouching
tund dan: li ser tutikan, rûniştin	çömelmek	s'accroupir	to squat down, to crouch
xem	gam, tasa, kaygı	chagrin, peine, soucis	grief, anxiety, concern
mitale	1) mütalaa; 2) düşünce	1) étude ; 2) pensée méditative	1) studying; 2) thinking, a thought, meditation
ketin mitaleyan	düşünceye dalmak	être perdu dans ses pensées	to be lost in thought
mitale kirin	mütalaa etmek	étudier, méditer	to study, to meditate
çav li ... kişandin	bir şeyin beklentisi içinde olmak	être dans l'attente de qch.	to be expecting s.th.
kirasê Quranê: qewlikê Quranê: cilikê Quranê	Kuran kılıfı	housse de protection du Coran	cover of Koran (Qoran)
nixurî: nexrî	bir ailede ilk doğan çocuk	premier né	first child
tirad	at koşusu	course hippique	derby, a horse race
şiv	çubuk, değnek	bâton	rod, bar, wand, staff
silav û kilav	selam sabah	salutations	salutation, greeting
xwebixwe	kendi kendine, kendiliğinden	automatiquement, spontanément, par soi-même	automatically, spontaneously
şerê xwebixweyî/xwebixwetî	iç kavga, iç şatışma, iç savaş	conflit interne, guerre intestine	civil war, interstine war
axirdewran	ölüm kalım savaşı	apocalypse	apocalypse
borbor/borebor	böğürtü, yüksek sesle bağırma	beuglement criaillerie	lowing, mooing

cotecot/cotcot	ikişer ikişer	par pair / par deux	two by two, in twos, in pairs, in doubles
reh	1) damar; 2) kök	1) veine ; 2) racine	1) vein, blood vessel; 2) root, radical, origin
sosret	1) rezalet; 2) acaip	1) scandale, outrage ; 2) adj. scandaleux, outrageant, extravagant	1) disgrace, scandal, outrage; 2) scandalous, outrageous
şêrgele	aslan sürüsü	harde de lions	a pride of lions
peyda kirin	bulmak	trouver, obtenir	to find
polîpoşman	bin pişman	repentant, qui regrette beaucoup	very regretful, repentent
şevder/şeveder bûn	geceyi dışarıda geçirme	passer la nuit dehors	spend the night out or out of door
şênkayî	yeşillik	verdure	greenness, green vegetable
yadê: dayê	anne (çağrı formu)	maman (vocatif)	mam or mummy
dijmin, neyar	düşman	ennemi	enemy
dewixandin	1) sersemletmek, bunaltmak; 2) çentmek, çöküntü yapmak	1) étourdir 2) cabosser	1) to stun, to daze; 2) to dent

Pêwendiyên ermenkî û kurdî yên zimên

Amadekar: Têmûrê XELÎL

Dîroka pêwendiyên herdu miletên binecî yên hindewropî, Ermeniyan û Kurdan, di hêla zimên de heta niha rind nehatiye lênihêrandinê û lêkolanê. Ermenî û Kurd di demên here kevnar de cînarên hev bûne. Lema jî gerekê zimanên wan herdem di nava danûsitendinê û jihevhildanê de bûyana. Ev pirsgirêk heta niha jî ne di kurdzaniyê de, ne jî di ermenîzaniyê de nehatiye azirûkirinê. Bona pirî-hindikî vê kêmaniyê dagirin, em berê xwe bidine kurteçîroka zimanê ermenî.

Di cihanê de zimanê ermenî tê hesibandinê wek yek ji zimanên herî kevnar û zengîn. Di dîroka zimanzaniyê de bi kêmanî du hezar sal in ku ew ziman heye. Zimanê ermenî di nava malbata zimanên hindewropî de tê hesibandinê wek çiqilekî cuda û serbixwe. Ermenî (an jî ermenkî) ji aliyê zanyar û keşîşekî Ermeniyan yê wê demê herî bi nav û deng Mêsrop Maştos de sala 405an bûye zimanê nivîskî (an jî nivîsarkî). Tiştekî balkêş e, ku Mêsrop Maştos li hêla Mûşê, di gundê Hasêkasê de ji dayka xwe bûye. (Ew gund niha jî heye û navê wî Xasik e). Ew hîmdarê elfabaya Ermeniyan wê demê karê xwe yê afirandariyê li Amedê, Ruhayê (Edesaya berê) û Samsata îro pêk aniye.

Dîroka zimanê Ermeniyan pareveyî li ser 3 deman dibe:

1. Grabar, yanî ermenkiya kevnar (sedsalên 5-11).
2. Ermenkiya Navîn (sedsalên 12-16).
3. Ermenkiya nû, yan jî *aşxarhabar* (ev ziman ku cimaeta sivîl pê diaxive). Du çiqilên vî zimanî hene: ermenkiya rojhilatê û ermenkiya rojavayê. Ev ziman ji sedsala 17an xuliqî û heta îro jî berdewam dike.

Pêşdaçûyîna zimanê ermenkî di her dewrekê de bi faktorên cî û wariyê, civakiyê û bikaranînê ve girêdayî bû. Di nava zimanzaniya Ermeniyan de fikirek heye, ku xên ji zimanê ermenkî yê kevnare yê lîtêratûrî, yanê zimanê nivîsarê, herwiha zimanekî Ermeniyan yê axaftina rojane jî hebûye, ango ji sedsala 5an girtî hinek zaravayên Ermeniyan yên ji hev cudabûyî hebûne.

Zimanê Ermeniyan yê kevnar (grabar) di sedsala 5an de xuliqiye wek zimanê xaçparêziyê yê resmî. Cûrê axaftina ermenkiya kevnar di nava dewranan de hatiye guhastin û gihîştiye dereceya ermenkiya îro. Koçberbûnên Ermeniyan yên bêhesab bûne sebeb, ku zimanê wan di nava sedsalan de ewqas guhêriye, ku îro grabar bûye zimanê kilîseyan û keşîştiya Ermeniyan. Ew ziman li Ermenîstana Roavayê û xwesma jî li Konstantînopolîsê (Stembolê) ma wek zimanê çapemeniyê, dêran û dibistanan. Em nikarin bêjin ku ew zimanekî windabûyî ye. Wek mînak, kovara Yekîtiya Mxîtariyan ya li Vênêdîgê (Sûrb Xazar) heta roja îro jî bi grabarê tê weşandinê. Li hemû dêrên Ermeniyan îro jî dua û dirozgeyên xirîstiyaniyê bi grabarî têne qedandinê.

Izbata sereke, ku ev gotinên ku ezê raberî we bikim bi baweriya min ji zimanê ermenkî derbazî nava kurmancî bûne ew e, ku piraniya wan gotinan di zimanên miletên îranî de tunene. Çend gotin jî îranî ne, lê bi baweriya min pêşî Ermeniyan ji Îraniyan hildaye, dû re me ji Ermeniyan hildaye. Îzbateke dinê jî ew e, ku ew gotin ne di hemû herêmên Kurdistanê yên kurmancîaxêv de têne bikaranînê û piranî li wan herêman têne bikaranînê, ku Ermenî berê piranî bûne.

Gotinên ermenkî di kurmancî de

Anîzaz – Ji gotina ermenkî **anîsvas** e, ku tê maneya:
a) nifirlêkirî, naletlêkirî;
b) nesitirî, nerehet, xwedêjêsitendî.
Di ermenkî de sîstêma sewtên bêdeng yên sêrêz–sêderece heye, wek dz, ds, ss. Ango, gotina ermenkî **anîsvas** gerekê di kurdî de cûrê **anîzaz** bistenda.

Andêr – Ev gotina ermenkî, ku tê maneya "bêxweyî" (**an+têr**), di kurmancî de jî bi eynî maneyê tê bikaranînê.

Antêx – Agirê tendûrê yê sincirî. Ji ermenkî derbazî nava kurmancî bûye.

Axçîk – Keçik, keç.

Axpîn – Ji gotina ermenkî **axb**, ku tê maneya gemar.

Bîbik – Di ermenkî de **bîb** e û bi maneya bîbik e. Di kurmancî de **bîbik** e, di soranî de **bîbîle** ye û tê maneya reşika çavan.

Poşe – Ev gotina ermenkî tê maneya cengene (çengene), mitrib (mirtiv). Gotineke kurdî ya pêşiyan jî heye: "Poşe nabe paşe".

Dêz – Yan jî "cêz" li gelek herêmên Kurdistanê dewsa gotina kurdî **lod** bi kar tînin.

Çortan – Ji gotinên ermenkî **çor** û **tan** hatiye, ku tên maneya **hişk** û **dew**. Bi kurdî **keşk** e.

Çêrmûk – Di ermenkî de **cêrmûk** e û tê maneya çavkaniya ava germ, ava medenî. Ji gotina ermenkî **cêrm** hatiye, ku tê maneya **germ**.

Çîrt – Di ermenkî de **tsîrt** e û tê maneya zîrça (gûyê) mirîşkan, an jî çivîkan, teyr û tûyan.

Gizîk (ji gotina ermenkî **ktsîk**).

Di ermenkî û kurmancî de tê maneya **gilok** (giloka têlan).

Horîk /xorîk – Di ermenkî de tê maneya **cot**. Kurmancîaxêvên çend warên Kurdistana Bakur û Ermenîstanê jî vê gotinê bi kar tînin. Ev gotin di kurmancî de ji bo herdu gayên pêşîn yên kotanê dibêjin. Di gotineke pêşiyan de: "Ne dixwim virîka we, ne diajom horîka we".

Kêran – Ji gotina ermenkî **gêran** hatiye, ku tê maneya darê birî yê bê belg (pel) û çiqil. Piranî di avakirina xaniyan de tê bikaranînê, banê (arîk) xaniyan pê ava dikin. Ev gotin di herdu zimanan de jî bi eynî maneyê tê bikaranînê.

Kêrr – Di ermenkî û kurmancî de tê maneya **xwar**, **tewandî**, wek kevanê. "Nukulê teyr kêrr e".

Kirçom – qirçon: Ji gotina ermenkî **krtsonk** hatiye, ku tê maneya bermayên hestûyên kotî. Ev gotin jî ji **krtsêl**a ermenkî tê, ku tê maneya kotin, geztin.

Koşkar – Di ermenkî de **koşkakar** e û tê maneya **soldirû**. Ji gotinên ermenkî **koşîk** û **kar** tê. **Koşîk** tê maneya "sol", **kar** jî "dirûn". Herdu gotin bi hev re bûne **koşkakar** (koşîk + kar).

Kartu – Ji gotina ermenkî **kartû** hatiye, ku tê maneya nanê ku çend rojan maye û hişk bûye, lê hela kefikî nebûye.

Kirdnak – Di ermenkî de **girdinak** e. Li vir jî herfa ermenkî **g** di kurdî de bûye **k**, wek **g**êran–**k**êran û **g**êrandî–**k**êlendî. Ev gotin di herdu zimanan de jî tê eynî maneyê.

Merek – Ji gotina ermenkî **marag** e, ku tê maneya kîlera gîha û kayê, ardûyê şewatê. Bi kurdî jê re **kadîn** jî dibêjin.

Pûrt – Ji gotina ermenkî **bûrd** çêbûye. Di ermenkî de ev gotin tê maneya **hirî**. Di kurmancî de jî li hinek ciyan dewsa gotina **hiriy**ê tê bikaranînê. Wek nimûne: **pûrta** devê, **pûrta** mirîşkan ("Ezê te pûrte vekim", ango "Ezê te birûçkînim").

Boç(ik) – Ev gotina ermenkî bi eynî maneyê di kurmancî û zazakî de jî heye. Bi kurdî "dûv","dêl" jî dibêjin.

Savar –Ji gotina ermenkî **dzavar** hatiye. **Dzavar** genimê kutayî ye. Gava **dzavar**a ermenkî bibe xwerin, bi kurdî jê re **savar** dibêjin.

Tixa – Kur, kurik

Xaç – **Xaç**a xaçparêzan e, ango **xaç**a Îsa Pêxember e. Ev gotin ji ermenkî ketiye zimanên farisî û tirkî jî.

Xapandin – Ji gotina ermenkî **xabêl** e. Di kurdî de gotinên **xapînok**, **xapok** jî hene, ku di herdu zimanan de jî tê eynî maneyê.

Termên fûtbolê
- III -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kûpaya Ewrûpayê	Avrupa kupası	coupe d'Europe	European Cup
lîg	lig	ligue	league
maça lîgê	lig maçı	match de ligue	league match
fînala kûpayê	kupa finali	finale de la coupe	Cup Final
maça kûpayê	kupa maçı	match de la coupe	a cup match
lîga şampîyonan	şampiyonlar ligi	ligue des champions	championship league
maça dostaniyê	dostluk maçı	match amical	a friendly match
maça amadeyî	hazırlık maçı	match de préparation	preparatory match
meşq, antreman	antrenman	entrainement	training
maça meşqê, maça antremanê	antrenman maçı	match d'entrainement	training match
qaîdeyên pêşbirkeyê	yarışma kuralları	règles de compétition	competition rules
navbera nîveyan	devre arası	pause de mi-temps	half time break
nîve	yarı, devre	mi-temps	half time
nîveya yekem	ilk yarı, birinci devre	première mi-temps	first half
nîveya duyem	ikinci yarı, ikinci devre	deuxième mi-temps	second half
taximê dijek	rakip takım	équipe adversaire	opposing team
taximê qezenckirî	kazanan takım	équipe gagnante, équipe vainqueur	winning team
taximê biderdayî, jêbirî	kaybeden takım	équipe vaincue	losing team
bi der dan	kaybetmek -	perdre	to lose
qezenc kirin	kazanmak	gagner, emporter	to win
maça betalkirî	ibtal edilen maç	match annulé	a cancelled match
beraber, berabermayî	berabere	égalité, nul	a draw
bi beraberî qedîn	berabere bitmek	finir sur un score nul	end with a no goal
man beraber	berabere kalmak	faire un match nul	play a drawn match
bûn beraber	berabere olmak	être à égalité	to be level, to be tied
bi ser ketin, zor birin	galip gelmek: yenmek	emporter, gagner	to win
bin ketin, zor çûn, winda kirin	mağlup olmak: yenilmek	perdre	to lose
biserketin, zorbirin	galibiyet: yengi	victoire	a victory, a win
binketin, zorçûn	mağlubiyet: yenilgi	défaite	defeat
biserketî, zorbirî	galip	vainqueur	winner
binketî, zorçûyî	mağlup: yenik	vaincu	loser
golavêj	golcü	buteur	scorer
şansa golavêtinê	gol şansı	occasion de marquer un but	chance to score
averaja golan	gol averajı	différence de buts	goal average
gol ji dest dan	gol kaçırmak	rater un but	miss a goal
bûn gol: (bû gol)	gol olmak: (gol oldu)	être but (c'est but!)	it's a goal!
lîstika bergirîyê	savunma oyunu, defans oyunu	jeu défensif	a defensive game
pas	pas	passe	pass
pas wergirtin	pas almak	recevoir une passe	receive a pass
pas dan	pas vermek	échange de passes	exchange passes
pas, pasdan	paslaşma	se passer le ballon	pass the ball around
şût, lêdan	şut	tir	shot
şût avêtin	şut atmak (şut çekmek)	tirer	to shoot
volê	vole	volée	volley
top ajotin	top sürmek	avancer avec le ballon	to move forward with the ball
teknîka topê	top tekniği	maîtrise de ballon	control the ball
der, derve	aut	sortie en touche, sortie de but	kick to touch
avêtin der, avêtin derve	auta atmak	céder une touche	to kick into touch
derketin der, derketin derve	auta çıkmak	être sortie de but	to go into touch
ofsayd	ofsayt	hors-jeu	off-side
rewşa ofsaydê	ofsayt pozisyonu	position d'hors-jeu	off-side position
ketin ofsaydê	ofsayta düşmek	être hors-jeu	to be off-side
dijêriş	karşı atak, kontratak	contre-attaque	a counter attack
bi serîyan lê dan	kafayla vurmak	frapper de la tête / marquer un coup de tête	to head the ball
bi serîyan gol avêtin	kafayla gol atmak	marquer un but sur un coup de tête	to score with a header
lêdana bi serîyan	kafa vuruşu	coup de tête	a header
gola bi serîyan	kafa golü:	but sur un coup de tête	to score with a header
meşqkerê qelevanan, meşqkerê golparêzan	kaleci antrenörü	entraîneur de gardien de but	goal-keeper's trainer
qelevanguherîn, golparêzguherîn	kaleci değişikliği	changement de gardien de but	changing the goalkeeper
rexlîz, lîstikvanê rexan	kanat oyuncusu	ailier, joueur de l'aile	a winger
rexlîzê rastê	sağ kanat oyuncusu, sağ açık	ailier droit / joueur de l'aile droite	right winger
rexlîzê çepê	sol kanat oyuncusu, sol açık	ailier gauche / joueur de l'aile gauche	left winger
nîvek	orta alan	rond central / cercle central / le milieu de tarrain	kick-off point mid-field
nîveklîz, lîstikvanê nîvekê	haf, orta alan oyuncusu	milieu / joueur de milieu de terrain	half-back
nîveklîzê rastê	sağ haf, orta alanın en sağında oynayan oyuncu	demi droit / joueur de l'aile droite de milieu de terrain	right-half
nîveklîzê çepê	sol haf, orta alanın en solunda oynayan oyuncu	demi gauche / joueur de l'aile gauche de milieu de terrain	left-half
bergirî, defans	savunma, defans	défense	defence
bergir, lîstikvanê bergirîyê	savunma oyuncusu, bek, defans oyuncusu	joueur de défense	defender
bergirê rastê	sağ bek, savunmanın sağ tarafında yer alan oyuncu	arrière droite	right back
bergirê çepê	sol bek, savunmanın sol tarafında yer alan oyuncu	arrière gauche	left back
lîbero	libero, son adam	stoppeur, libéro	floater
xêza bergirîyê	savunma çizgisi, savunma hattı	ligne de défense	defence line
kaptanê taximê	takım kaptanı	capitaine d'équipe	team captain
êrişber, lîstikvanê êrişê	forvet, ileri uç oyuncusu	attaquant	attacker

Peyvên kêmnas

Amadekar: José BERTOLINO

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
amanşok, firaqşok *n.f.*	bulaşık lavabosu	évier	sink, kitchen sink
dilhilûk, dilzîz,	duyarlı, hassas	tendre, qui a le cœur tendre	sensitive, tender-hearted
diltenik	duygulu, içli, hassas	1) sensible; 2) sentimental(e), qui tombe facilement amoureux	1) sensitive; 2) sentimental, wears ones heart on ones sleeve
doran, *n.m.*	1) hayvansal içyağ 2) ince bağırsak;	1) graisse animale; 2) intestin grêle	1) animal fat; 2) little intestine
girecû *n.m.*	Yahudi mahallesi	quartier juif	Jewish quarter
helîl, peksîmet	kesme	raisiné	grape jelly
nanê helîl	pekmez ve nişastadan yapılan kalınca pestil	confiserie fabriquée avec de la farine et du raisiné, cuite au four, plus épaisse (2 à 3 cm.) que le bastêq	a sweet made of flour and grape jelly then baked, thicker than bastêq (1 inch)
Meyremok *n.f.*	Hristiyanların Meyrem Ana'yı anmak için yaptıkları dini bayram	fête de la Vierge (fête chrétienne)	Christian festival to the Virgin
nanikê hingivî	bal peteği	rayon de miel	honey
nankor, nanserçok, bênanûxwê **nan û xwê li ser çokê**	nankör	ingrat il n'a aucune gratitude, il est ingrat	ungrateful
poşe	1) çingene, 2) dilenci	1) tsigane 2) mendiant	1) gipsy 2) beggar
poşetî	çingenelik, dilencilik	mendicité	begging
poşetî kirin, parsekî kirin	çingenelik yapmak/etmek, dilencilik yapmak	mendier	to beg
qefilîn	1) üşümek; 2) yorgun düşmek	1) se geler; 2) être très fatigué	1) to freeze; 2) to be very tired
radaştin (radêşe) *v.tr.*	1) germek (yatay olarak), 2) çocuğu çişe tutmak	1) tendre v.tr. *(à l'horizontale)* 2) *(en particulier)* tenir un enfant *(pour lui faire faire pipi)*	1) to stretch (*horizontally*) 2) (*particularly*) to hold a child, upright (*to make it pee*)
rahêlan (rahêle) *v.tr.*	mücadele etmek (sporda)	(spor.) lutter v.i.	(spor.) to fight
rebisandin an **rêwisandin** **(sor.) aw daştin**	su serpmek, sulamak **Syn. (sor.) aw daştin**	arroser. **Syn. (sor.) aw daştin**	to water **Syn. (sor.) aw daştin**
regez	ırk, köken, kök	racine, origine	root, origin
rehwal an **rehwan** *n.f.*	rahvan	HIPP. amble n.m. (voir rewan)	amble (see rewan), to walle (a horse)
tewa *n.f.* **min dersa xwe tewa kir**	iyice öğrenmek, dersimi iyice öğrendim	apprentissage n.m. j'ai bien appris ma leçon	learning (the process of) I have learnt my lesson well
rewannas an sor. **derûnnas** neol.	psikolog	psychologue	psychologist
rewannasî an sor. **derûnnasî** neol.	psikoloji	psychologie	psychology
rewisandin	ateşe tutmak (tavuk, kuş vb hayvanların tüyleri için)	mettre sur le feu, flamber *(une volaille)*	put sthng on the fire, singe (*a bird*)
rewisîn	ateşe tutulmak (tavuk, kuş vb hayvanların tüyleri için)	être mis sur le feu, être flambé *(une volaille)*	to be put on the fire, to be singed (*e.g. a bird*)
rewş *n.f.*	1) hale, parlaklık; 2) bezek, süs	1) aura, lumière n.f., brillant n.m., gloire n.f. 2) parure n.f.	1) aura, light, glory, brilliance 2) finery, jewelry
rewt, rot, (darekî zirav û dirêj)	ince uzun sırık	perche, gaule	a long pole, a fishing rod
rexsandin	1) oluşturmak, yapmak, neden olmak, yol açmak (bir olaya); 2) bir fırsat sağlamak, yaratmak	1) faire arriver, provoquer v.tr. *(un événement)* 2) accorder, octroyer, donner l'opportunité	1) bring about, to cause (an event) 2) to grant, to provide an opportunity
rêberdan *n.f.*	sapma, yön değiştirme, yolu terketme	aberration n.f.	aberration
rêberdayî *adj.*	yöndeğiştirmiş, sapmış, yolu terketmiş	aberrant, e adj.	aberrant
rêçal *n.m.*	çökelek	produit laitier, *en part.* fromage frais (jajî).	a milk product, fresh cheese (jajî)
rêçanî *n.f.* jur.	sorgu, sorgulama	interrogatoire n.m.	interrogation
rêçanî kirin	sorgulamak, sorguya çekmek	interroger v.tr.	to interrogate
rêçanîtî *n.f.*	sorgulama, sorgu	interrogation n.f.	interrogation
rêjgeh, devê çem	bir akarsuyun denize / göle döküldüğü yer, ağız, munsap	estuaire, delta	an estuary, a delta
rênêrî	bekleme, gözü yolda olma. **Syn. çavnêrî**	attente. **Syn. çavnêrî**	waiting, expectation. **Syn. çavnêrî**
rêwar	seyahat eden, seyah, yolcu	voyageur	traveller
rêzanî *adj. et n.f.*	politika, politik,	politique, political, politics	policy, political, politics
rih *n.m.* **rih tê de nema**,	cesaret (korkudan sararıp solma, cesaretini yitirme)	bravoure n.f. il n'a plus de courage,	bravery, courage he has no more courage
rijik *n.f.*	yabani incir	figue sauvage	a wild fig
rijrijandin	morartmak, morarmaya yol açmak	faire un bleu, provoquer un hématome	to bruise, cause a bruise
rikan *adj.*	inatçı	obstiné, e adj.	obstinate
rik	inat, hınç	dépit, obstination malveillante	pique, contrariness, spite
ketin rika yekî de,	birine inat etmek	faire (quelque chose) en dépit de quelqu'un, au mépris de la volonté de quelqu'un, faire quelque chose par dépit	to do s.thng to spite s.o., against s.o. wishes, out of spite
di rika te de, ji rika te re	senin inadına	à cause de toi, pour te faire enrager, pour te rendre jaloux	to annoy you, to make you jealous
riko, binik	yapışkan, gitmek bilmeyen	gluant, visqueux	sticky, viscous
rimilk *n.f.*	toz	poussière	dust
rimîn, rivîn	alev	flamme, feu	a flame, fire
riqet ar., **dilnermî, dilsozî** **riqet kirin**,	şefkat; şefkat göstermek	tendresse ; avoir de la tendresse pour…	tenderness; to have a soft spot for…
risandin	burun kanaması	saigner du nez	nose bleed
rista titûnê	tütün yapraklarının bir çubuğa bağlanarak kurutulması	feuilles de tabac enfilées sur un bâton, pour sécher	tobacco leaves tied on a stick to dry
rista nivînê	toplanan yatakları üstüste dizerek kaldırılma	empilement de la literie, pour le rangement	piled up bedding, for putting away
rişk **rişkên yekî bûn nûtik, bihanik**	sirke bit yumurtaları yavşak oldu	lente ses lentes sont devenues des poux (il a prospéré)	a nit his nits have become lice (he has prospered)
nûtik, bangehûrk	yavşak	1) lente; 2) punaise – jeune pou, lente à peine éclose -	1) a nit; 2) louse **-** a young louse that has just hatched -
spî, spih	bit	pou	louse
rişme, hevsar	yular	licol	halter
lixab	gemli yular	bride avec un mors	bridle with bit
gem	gem	mors	bit
serhevsar, doxrişme	yular başı	longe *(fixée au licol)*	tether (*fixed to a halter*)
zîn û zêrbend	eyer ve altın süslü göğüslük	courroie de poitrine (ou poitrinière de cheval) décorée d'or	breast strap (of a horse) decorated with gold
xetimandin, xitimandin	tıkamak	obstruer, boucher	to obstruct, to block

xetimîn, xitimîn, ritimîn	tıkanmak	s'arrêter, s'étouffer, être obstrué, être bloqué	to stop, to be stifled, to be obstructed or blocked
trafîk diherike ji nişka ve dixetime	normal seyreden trafik aniden tıkanıyor	circulation fluide qui bouchonne soudain	fluid circulation that rubs down suddenly
xetimîn, xetimandin *n.f.*	tıkanma, tıkama	obstruction	an obstruction
riwangeh, ruwange *n.f.*	1) açı, zaviye; 2) bakış açısı, görüş *Syn.* **zawiye**	1) angle ; 2) (fig.) point de vue, angle de vue, *Syn.* **zawiye**	1) visual (optic) angle; 2) (fig.) angle, aspect; point of view, *Syn.* **zawiye**
riç, riçik	1) kök; 2) kılcal kök	racine *Syn.* **reh, reg**	root *Syn.* **reh, reg**
rîs, rûs, rwîs *adj. Syn.* **rût**, **tazî**	çıplak *Syn.* **rût**, **tazî**	nu, nue *adj. Syn.* **rût**, **tazî**	bare, naked *Syn.* **rût**, **tazî**
rîsî an **rwîsî** *n.f. Syn.* **tazîtî**	çıplak *Syn.* **tazîtî**	nudité *n.f. Syn.* **tazîtî**	nakedness, nudity *Syn.* **tazîtî**
bi rîsî ketin avê	çıplak suya girmek	entrer dans l'eau tout nu	to enter the water naked
rojveger *n.f.*	gece ile gündüzün eşit olduğu dönem	équinoxe	equinox
ronî kirin; **rûniştin**	oturmak	s'asseoir	to sit down
rozname *n.f.*	takvim	calendrier *n.m.*	a calendar
rustin (**biruze**)	yeşermek, bitmek *Syn.* **şîn hatin, heşîn bûn**	*(région de l'Anatolie)* pousser, croître *Syn.* **şîn hatin, heşîn bûn**	(*in Anatolia*) to sprout, to grow *Syn.* **şîn hatin, heşîn bûn**
ruwek	bitki	plante, végétal	plant, vegetation
ruwekên çandî	ekili bitkiler	plantes cultivées	cultivated plants
ruweknas	botanikçi	botaniste	botanist
ruweknasî	botanik	botanique	botanical
rûbal > rûbar: **rûbarê yekî bûn**	birisiyle yüzyüze gelmek	tomber face à face avec quelqu'un	to come face to face with s.o.
rûd *n.f.* pers. musiq. **rûd û ûd**	tel (müzik enstrümanları için) müzik enstrümanı ve melodisi	corde d'un instrument de musique l'instrument et la mélodie	cord (of a musical instrument) the instrument and the tune
rûdên *n.f.*	yüz güzelliği, çekicilik	beauté du visage, allure *n.f.*	beauty of face, allure
rûxandin, helweşandin, herifandin, hedimandin	yıkmak, viraneye çevirmek	1) déchirer, rompre, trouer, percer ; 2) faire s'écrouler, faire s'effondrer	1) to tear, break, pierce (s.thng.) 2) to collapse
rûxîn, helweşîn, herifîn, hedimîn	yıkılmak	1) se déchirer, se rompre, être troué, percé. 2) s'écrouler, s'effondrer	1) to tear, break (oneself) 2) to collapse, to make s.o. collapse
semer	100 küçük başhayvandan oluşan sürü	troupeau de 100 ovins	a herd of 100 ovines
kerî	yaklaşık 500 küçük başhayvandan oluşan sürü	grand troupeau de moutons (environ 500 bêtes)	a great herd of sheep (about 500 heads)
col	koyun ve keçiden oluşan sürü	troupeau d'ovins et caprins	a heard of sheep and goats
birr	sürü parçası	partie d'un troupeau	part of a herd
sewal, dewar	büyük başhayvan, davar	gros bétail	big cattle
terş û kewal	sığır	le bétail	cattle
safo *n.f.*	kar yığını	amas de neige	a heap of snow
sakûl *adj., Syn.* **beredayî**	1) başıboş, aylak, avare; 2) toy, acemi *Syn.* **sût**, **sûtal**.	1) vaurien(enne) *adj.*, vagabond(e) *adj.*, bon à rien. 2) novice *adj.*, inexpériment(e) *adj.*, immature *adj.* *Syn.* **sût**, **sûtal**.	1) good for nothing, vagabond, restless (adj)., vagrunt 2) inexperienced, immature (adj) *Syn.* **sût**, **sûtal**.
sakûlî *n.f.*	1) başıboşluk, aylaklık, avarelik 2) toyluk, acemilik, bilmezlik	1) vagabondage *n.m. ;* 2) manque d'expérience, manque de maturité	1) vagrancy; 2) lack of experience, lack of maturity
samîn an **bayê samîn**	sam yeli	simoun *n.m.*, vent du sud	south wind
samîr	zakkum	laurier-rose	oleander
saqol *n.f.*	üzüm sepeti. *Syn.* **sewî**	hotte pour transporter le raisin. *Syn.* **sewî**	basket for carrying grapes. *Syn.* **sewî**
saqol *n.f.* bot.	süpürge çalısı, kaba süpürge yapımında kullanılır	plante avec laquelle on fait des balais	plant with which brooms are made, broom
satûl *adj.*	yoksul, zavallı	misérable *adj.*	destitute, poverty stricken
satûlî *n.f.*	yoksulluk, zavallılık	vilenie *n.f.*	vileness, villenie
saw *n.f.* **saw kete diranê min**	kamaşma (diş için). *Syn.* **sekihandin** dişlerim kamaştı	agacement des dents. *Syn.* **sekihandin** j'ai un agacement dans les dents	set on edge (teeth) *Syn.* **sekihandin** my teeth are set on edge
sayis *n.m.*	iki yıllık teke	bouc de deux ans	two-year-old billy goat
sebenêsk *n.f.* vet.	köpek gribi	influenza canine	dog flu
seqawêl, sexewêl	kaba süpürge, sokak süpürgesi	grand balai de branchages	big broom of twigs
serê saetê	saat başı, her saat	par heure, à chaque heure	per hour, every hour
sîs *adj.* **mehîna boz sîsê sayî**,	beyaz, albino parlak beyaz kısrak	blanc, blanche *adj.*, albinos *adj.* jument à la robe d'un blanc éclatant	white, albino mare of brilliant white colour
şarj kirin **saet şarj kirin** **xwe şarj kirin**, **xwe deşarj kirin**,	şarj etmek *Syn.* **bar kirin, dagirtin** saatın pilini doldurmak, mecazi: pilini şarj etmek kendini şarj etmek deşarj olmak, boşalmak *Syn.* **xwe vala kirin**	charger *Syn.* **bar kirin, dagirtin** remonter sa montre ; prendre des forces ; se décharger de (ses ennuis…) *Syn.* **xwe vala kirin**	to charge *Syn.* **bar kirin, dagirtin** to remount one's watch, to gather strength, to free onself of problems *Syn.* **xwe vala kirin**
tamar, damar **reşdamar, şîndamar**	damar, kan damarı toplardamar	vaisseau sanguin veine	blood vessel vein
sordamar, xwînhênêr	atardamar	artère	artery
tep bûn, hatin xwar	çökmek (ev, bina vs)	tomber, s'effondrer, s'écrouler	to fall, to collapse
şahdamar	büyük atardamar, aort	aorte	aorta
tep kirin, anîn xwar	çökertmek (ev, bina vs)	faire tomber	cause to fall
toraq **(toraq hişk dibe dibe çortan/keşk, lê jajî nabe çortan)**	çökelek	babeurre **(**ce qui reste dans la baratte, quand on a extrait le beurre)	buttermilk
jajî (toraq)	sarımsaklı çökelek	fromage frais (en général aromatisé avec de la ciboulette)	fresh cheese (similar to cottage cheese) usually flavoured with chives
jajiya sade	katıksız çökelek	fromage frais sans herbes aromatiques	fresh cheese without herbs
çolik, çulik	çökelek	fromage frais	fresh cheese
wexer *(Bahdinan)* **= oxir**	uğur	augure	augury
wexer kirin	ölmek	mourir, trépasser, tirer sa révérence	to die, to pass away
xitim	hatim, baştan sona kadar okuyup bitirme	achèvement, le fait d'accomplir quelque chose du début à la fin	completion, culmination , the fact of having completely finished s.thng
xitima Quranê	Kuran'ı hatmetme	lecture du Coran d'un bout à l'autre	reading the Quran from end to end
min du cara Quran xitim kiriye,	ben Kuran'ı iki kez hatmettim	j'ai lu par deux fois le Coran en entier	I have twice read the Quran completely
min ev kitêb xitim kiriye,	ben bu kitabı hatmettim	j'ai terminé ce livre	I have finished this book
dersa xwe xitim kirin	dersini okuyup bitirmek	avoir appris sa leçon entière.	to have learnt his lesson completely
xîç	gebe kadının veya memeli hayvanların meme salgısı, kolostrum	colostrum	colostrum
şîrza, şîrzak	yeni doğum yapmış hayvanın ilk üç gün içindeki sütü	lait des trois premiers jours, sucré et savoureux	milk of the first three days after calving, sweet and tasty
firo, xelendor, xilindor, zak,	yeni doğum yapmış hayvanın ilk üç gün içindeki sütünden yapılan bir tür çökelek	yaourt fabriqué avec le lait des trois premiers jours après une mise bas	yoghurt made with milk of the first three days after calving cubing

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **S. ILITCH & M. HASSAN**

hejmar 42 Bihar 2008

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2008an

Civîna 42an ya Kurmancî ji 24 heta 30ê gulana 2008an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.

Beşdarên vê civînê vê carê li ser peyvên di qewlên Êzîdîyan û stranan de, peyvên di Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî de, li ser peyvên xanî, aşê avê û fûtbolê û herweha hin peyvên kêmnas xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Ji ber xebata li ser peyvên xanî û hin peyvên kêmnas di hejmara berê ya Kurmancî de hatin belav kirin, di vê hejmarê de ew babet tune ne.

Termên wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
reg: reh	kök	racine	root
cengel: daristana gurr û himbiz	cangl, balta girmemiş orman	jungle	jungle
bîşe: daristaneke piçûk	koru, koruluk	bosquet	small wood, grove
giruh: kom	gurup	groupe	gang, group
gedayî: parsekî	dilencilik	mendicité	beggary, mendicancy
mon: bêmirûz, bêsikûm	asık suratlı	renfrogné, maussade	sulky, sullen, glum, morose
cewanmerî: camêrî	yiğitlik	bravoure, vaillance	bravery, stoutness
lewranê: lewra, loma, lomanê	bu nedenle, bundan dolayı	de ce fait	therefore, thus
bixweser: serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
yekxeberî: yekdengî	ittifak, birliktelik	entente, unité	agreement, alliance, understanding, unity
xelxele	kargaşa	tumulte, trouble	tumult, disturbance
fermanberdarî: hukumranî	hükümdarlık	souveraineté	dominion, sovereignty
fermanferma	hükmü geçen	souverain	sovereign, overlord
xwînrîz: xwînrêj	gaddar, kandökücü	sanglant, cruel	bloodthirsty, boody, cruel
şilêl: çewdar	çavdar	seigle	rye
kamkarî	muradına erme, mutluluk	bonheur	happiness
dilêr	kahraman	héros	heros, brave men
pena birin: xwe avêtin ber bextê yekî	sığınmak	se réfugier, chercher asile	to take refuge in
fitnengîzî: fitnekarî	fitnecilik, fesatçılık	intrigue	troublemaking, intrigue, plot
dostkam: dostê hezkirî	dost meramlı	ami, bien-aimé	beloved, friend
xakpûsî: xakbûsî	büyük bir zatın ayaklarına varıp öpme	le fait de baiser les pieds d'un haut personnage	to kiss the feet of a dignitary
sened dayîn	garanti vermek	garantir	to guarantee, vouch for
vajî kirin	tersyüz etmek, tersine çevirmek, tahrif etmek	retourner, inverser, falsifier	to turn inside out; falsify
bazxwaste: hesab xwastin	hesap sormak	demander des comptes	to call to account, hold responsible
beryek	karşılık, karşılığında	contrepartie	equivalent given in return, in return
ji paranî : ji par re	arkadan	par derrière	from behind, from the rear
qirargîr bûn: ketin cihê yekî	birinin yerine geçme	remplacer qn.	to replace s.o., ta take s.o. place
derkar: di xizmetê de	hizmette, hizmetinde	en service	in service, in working order
derkarî: xizmet	hizmet	service	service, duty
pev kirin: berhev kirin, kom kirin	toplamak	rassembler, réunir	to gather, collect
ji ... rû wergerîn	kaçınmak	éviter, s'abstenir	avoid, to abstain
hewş kirin: dor lê girtin	kuşatmak, sarmak	encercler, assiéger	to surround, besiege
eman dayîn	aman vermek, yaşamını bağışlamak	gracier qn., épargner la vie de qn.	to spare s.o., to spare one's life
çirax: xwelêgirtî	birinin hizmetinde olan, hizmetçi	homme à tout faire, serviteur	errand boy, odd-jot man
yarî kirin: alîkarî kirin	yardım etmek	aider, assister	to help
dirîxî kirin: texsîr kirin	esirgemek	épargner, ménager	withhold (something) from, deny, begrudge
kînewer: kîndar	kinli	rancunier	vindictive , full of ill will, rancorous
dad	adalet	justice	justice
şebxûn	kanlı gece baskını	raid nocturne sanglant	bloody night raid
rû ji ... birne gerandin	geri püskürtmek	repousser	to beat back, fling back
bedreftarî	kötü davranış	mauvais traitement, mauvaise conduite	ill-treat, ill-treatment, bad behaviour

bedtirê halatan	en kötü haller	les pires cas	the most wicked (/evil) cases
bê ser û pa	başıbozuk	irrégulier, vagabond	lawless, irregular, vagabond
penhan kirin: veşartin	saklamak	cacher, dissimuler	to hide
qederekî	bir miktar	un peu	some, somewhat, a little
serkeş	asi, isyankar, başkaldıran	rebelle, mutin, insurgé	rebellious, mutinous, insubordinate
serkeşî	asilik, isyan, başkaldırı	rébellion, révolte, insurrection	rebelliousness, rebellion, revolt, uprising
bi hevranê: bi hev re	birlikte	ensemble	together
hespê badpa: hespê xweşbez	ayağına çabuk olan, iyi koşan at	cheval rapide	fast horse
namzed kirin	nişanlamak	fiancer	to betroth
yadgar: yadigar	yadigar	souvenir	keepsake, souvenir, remembrance
şikest xwarin	mağlup olmak, yenilmek	être défait , être vaincu	to be defeated, be beaten
wehareng: bi vî rengî	bu şekilde	de cette manière	in this way
destegîr kirin	yakalamak, tutuklamak	arrêter, attraper, appréhender	to arrest, catch
ceng	savaş	guerre	war, fight
tab	güç, kuvvet, takat	force, capacité	power, energy, ability
yarîkarî	yardım	aide, assistance	assistance, aid, help
derwaze	kale kapısı, şehir kapısı	porte de citadelle, porte de ville	gate of citadel, gate of city
çarnaçar	mecburi	obligatoire	compulsory, obligatory
nalan: bi gazin	yakınarak	en se plaignant	complaining
qewî qenc	çok iyi	excellent	very good, excellent
dilawer	kahraman, yiğit	héros, brave	heros, brave men
boran: bihurîn	karşıdan karşıya geçmek, geçmek	traverser	to cross, to cross over
reftar kirin	hareket etmek, davranmak	se conduire	to behave, bear oneself
rencîde	kırma, incitme	offensé, vexé	offended, hurt, vexed
milkdarî	hükümdarlık, padişahlık	souveraineté	sovereignty, rulership, kingship
xaryayî	kükremiş	irrité, rugissant	annoyed, roaring
yaranî kirin: henek kirin	şakalaşmak	plaisanter	to joke
qeyd û bend	bağlama	attache, entrave	hindrance, a hobbe (for horse)
rewane kirin	sevketmek	dépêcher, expédier	to send, dispatch
benda ... girêdan	akt bağlamak	conclure un pacte	to make an agreement

Qewlên Êzîdîyan

- II -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
bor	doru at	cheval bai	reddish brown, sorrel; bay horse
vehewandin	barındırmak	abriter	to harbour, shelter
nebihê	duymaz, işitmez, sağır	malentendant, sourd	deaf, hand of heaving
peristin	tapmak	adorer	to worship, adore
çêr kirin	küfür etmek	injurier, insulter	to curse, abuse, insult
dilqreş	biçimsiz, kılıksız, uğursuz	difforme, mal foutu	ill shaped, deformed
malxwe	1) koca, erkek; 2) aile reisi	1) mari ; 2) chef de famille	1) husband; 2) head of the family
ruwêl = rewal	toy delikanlı	jeunot, adolescent	juvenescent, adolescent
vehêlan	terketmek, bırakmak	abandonner, laisser, quitter	to abandon, leave, quit, forsake, desert
hilavêtin	yukarı (yukarıya doğru) atmak	lancer en l'air	throw upward, throws in the air
dilê yekî ji xwe hiştin	darıltmak, kalbini kırmak	offusquer qn., offenser qn.	to give umbrage, give offense, anger, displease
sil kirin	küstürmek	fâcher, vexer	to offend, make angry, vex
sil bûn	küsmek	être fâché, vexé	to be offended, sulk, vexed
xamî	çiğlik, olgunsuzluk	immaturité	immaturity, unripeness
dilgîr	çekici, cazip, hoş	attrayant, plaisant	pleasing, attractive, delightful
dildar	aşık	amoureux	in love, lover
rênas	yolbilen	guide	guide
ketî	sefil, düşkün	déchu, misérable	beggarly, miserable
sergerdan	başı dönmüş, sersem	étourdi, qui a la tête qui tourne	dizzy, giddy, vertiginous
heyî û neyî	varı yoğu	tous les biens, toutes les possessions	everything one owns, all one's worldly goods
guh dêran	kulak vermek, dinlemek	écouter, prêter l'oreille	to listen
dêran	vermek	donner	to give
kûrha agirî: kûreya agir	ateş ocağı	fournaise	kiln, furnace
pesinîn	meth etmek, övmek	louer, faire l'éloge de	to praise, laud
rûs û tazî	çıplak, çırıl çıplak	tout nu	totally naked, totally nude
pêşbar <pêşbara di pêşiya xwe virê kin>	önceden gönderilen fazla yük	farde ou charges en excès expédiés en avance	overload, send on ahead *<send your excess load on ahead>*
virê kirin: verê kirin	yollamak, yolculamak	envoyer, expédier	to send, dispatch
mişemirî	sahipsiz, kimsesiz	seul, orphelin	all alone, forlorn, orphan
şeqî	bitkin	épuisé, exténué	dead tired, exhausted
înan: anîn	getirmek	amener	to bring
înandin: dan anîn	getirtmek	faire venir	to have (something, someone) brought or summoned
coqetî	korocu	membre d'une chorale	choirboy
coqe	koro	chorale	choir
gêle	sürü, evcil olmayan hayvan sürüsü	troupeau d'animaux sauvages	flock (wild animals)

Peyvên di stranan de

Strana Teyar û Derwêş

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
koçer	yörük, göçer, göçebe	nomade	nomad
fêris	yiğit	brave, vaillant	brave, hero, valliant
rengîn	renkli	en couleur, coloré	colored, colorful
peqîn/teqîn	patlamak, infilak etmek	exploser	to explode, burst out
kevçika dil	kalp kapakçığı, can evi	1) valve cardiaque ; 2) point vital	1) heart valve; 2) a vital spot
meyizîn/meyizandin	bakmak	regarder	to look
piştevale/piştvala	silahsız, kuşamsız	sans armes à la ceinture	unarmed, weaponless, barehanded
tewilxane	at tavlası	écurie	stable
Strana Teyar û Derwêş			
xwepêveberdan	kendini teslim etmek	s'abandonner, se rendre	abandon oneself to, surrender
kuran/ kûrek	havza	bassin	river basin, catchments area
kan	ocak, maden yeri, rezerve	mine	mine
serkon	baş çadır	grande tente du chef, pavillon	pavilion, command tent
axirdewran	ahir zaman	la fin des temps	the end of time, the end of the world
serwan/ servan/ selvan/ selwan	deve çobanı	chamelier	camel herder
kilor/ gilor	yuvarlak, halka biçiminde	rond, en anneau	round, ring-shaped
jinberdan	kadın boşama	divorce, répudiation	divorce, repudiation
wijdan	vicdan	conscience	conscience, consciousness
tûnc	tunç	bronze	bronze
tuncîn	tunçtan	en bronze	in bronze
kendav	körfez	golfe	gulf
bayê bezê	rüzgar gibi	en coup de vent	a gust of wind
qeter	katar	train, file	file, train
deq	seçkin	choisi, distingué	picked, selected
li ber gerandin	kurban etmek	dédier à, sacrifier à	to sacrifice to, to consacrate to
bi destê zorê	zorla, baskıyla	de force	by force
xwemal	şahsi, kendi	personnel, privé	private, personnal
xwemalî	özel şahsa munhasir	à caractère privé	private or confidential
pozê zerîf	uçurum kenarı	le bord du gouffre	the edge of cliff, of an abyss
hûnan/ honandin	örmek	tresser, repriser, tricoter	to knit, to braid, plait
bayê reş/ bareş	doğu rüzgarı	vent d'Est	levanter, East-wind
fîkîn/ fîruzekirin/ kiwîtin	1) ıslık çalmak; 2) ıslık	1) siffler ; 2) sifflement (n.f.)	1) to whistle; 2) whistling, hissing
kulxan	külhan	fourneau d'un bain turc	boiler room (under a Turkish bath)
del û dîn	deli dolu	irréfléchi, inconsidéré	thoughtless
qûrîn	bağırmak	gémir	to shout, yell, clamour, to sob
ban kirin/ba kirin/ bang kirin	çağırmak, bağırmak	appeler, héler	to call, cry out, holler
kezebkor	ciğeri yanası	puisses-tu souffrir durement	may you suffer greatly
nazgiran	çok nazlı, kendini ağır satan	très coquette	very coquettish, coy
nazgiranî	kendini ağır satma	coquetterie	desire to look coy
nazgiranî kirin	nazlanmak	faire des manières	to agree to something only after repeated requests
buxçik/buxçe/boxçe/boxçik	bohça	balluchon	bundle, pack
gewde	gövde	corps	body, carcase
qir/qirr	kırım, kıyım	massacre, extermination	massacre, slaughter, extermination
qirra mêran	erkek kıyımı	massacre des braves	the massacre of brave men
sayî	bulutsuz, parlak, açık, berrak	sans nuage, clair, limpide	cloudless, unclouded, azure, clear
şahzade	şehzade	prince	prince
şan	şan, şöhret	gloire, renommée	fame, glory, renown, notability
kêl/kêlek	böğür, yan taraf	flanc	side, flank
çirpandin	kırpmak	cligner	to clip, shear
xela mêran	erkek kıtlığı	pénurie d'hommes	scarcity of men, shortage of manpower men
çelqan/çelqîn	çalkalanmak	être ballotté, agité	to be shaken up
gawir	gavur	infidèle, giaour	infidel, unbeliever, non-muslim
qebeqeba kewan	keklik ötmesi	cacabement des perdrix	the singing of partridge
qefilîn	donmak	se geler, être gelé	to feel very cold, freeze
simbêl	bıyık	moustache	moustache
şeperze/şepirze/şerpeze	perişan	abattu, accablé, désemparé, piteux	miserable, wretched, pitiful
qurix	kutup yıldızı	étoile polaire	pole star
niqirandin/ niqar kirin	kertiklemek, çentiklemek, yontmak	endenter, encocher	to notch, incise,
zelam/zilam	erkek, er, herif, adam	homme	man, guy, person, fellow
şahmeran	şahmaran	basilic	basilisk
kurî/kurîk	tay	poulain	foal, colt
'ûrîn	ulumak	hurler	howl, yowl, ululate, bay
kosemisrî	mısır kılıcı	sabre égyptien	Egyptian sword or sabre
çipisk	fiske	chiquenaude	flick, flip, fillip
şareza	bilen, mahir, uzman	expert, connaisseur	expert, skilled, familiar
pîrek	kadın, karı	femme, épouse	woman, wife
şax berdan	dallanmak, budaklanmak	se ramifier	to branch out, ramify
comerd	eli açık, cömert	généreux	generous, munificent, bountiful
wanîko	böyle, şöyle	ainsi, comme cela	so, thus, like this
lê venebûn	gerdeğe girememek	manque de consommer le mariage	failure to consumate a mariage
texm/dehm/tang	hiza	alignement, niveau, hauteur	level, alignment, height
qantir/qatir	katır	mule	mule; hinny
dev xwar kirin /devê xwe xwar kirin	yalvarmak, yakarmak	supplier	supplicate, solicit, entreat, beg
şikêr	taş yığını	amas de pierres	cairn

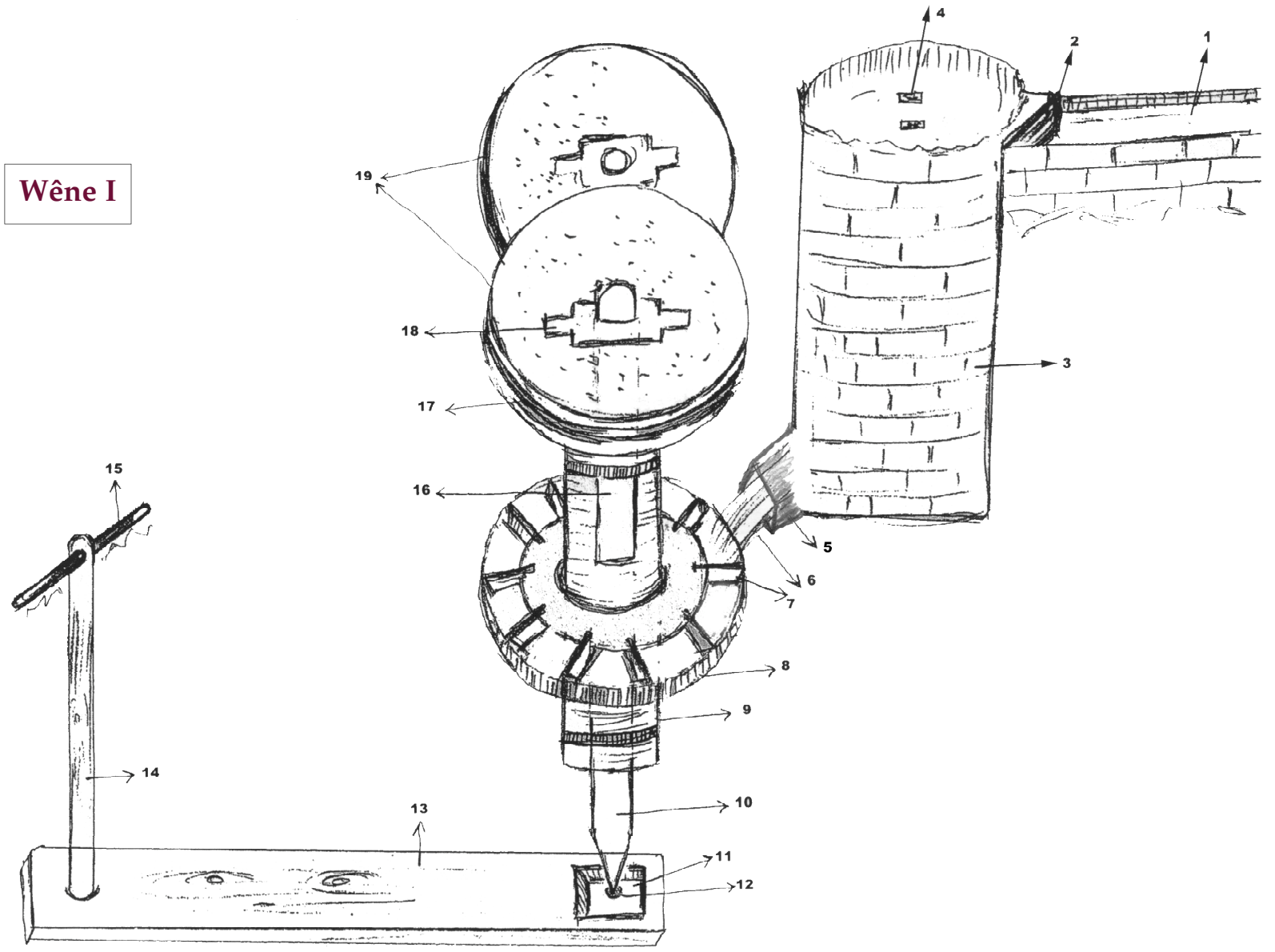
Aşê avê
ji gundê Darê (Mêrdîn)

Amedekar: Zinar SORAN

Ev agahdarî ji devê hosteyekî aşê avê hatiye wergirtin. Navê wî Hecî Ezîzê Şêxê Elo ye.
Li herêma Mêrdînê li gundê Darê dijî. Temenê wî ji 80 salî derbas kiriye.
Aşê avê bi du awayan tê gerandin: yan bi şîpa avê, yan jî bi bîra êş.(*)

(*) Têbînî : ***Di Kurmancîya hejmar 17an de li ser babeta aş xebatek hatibû pêşkêş kirin. Di wê xebatê de ji çend devokên kurmancî peyv hene. Lê peyvên di vê xebatê de bi tenê ji gundekî ne. Lewra jî tê de hindek cudahî hene.***

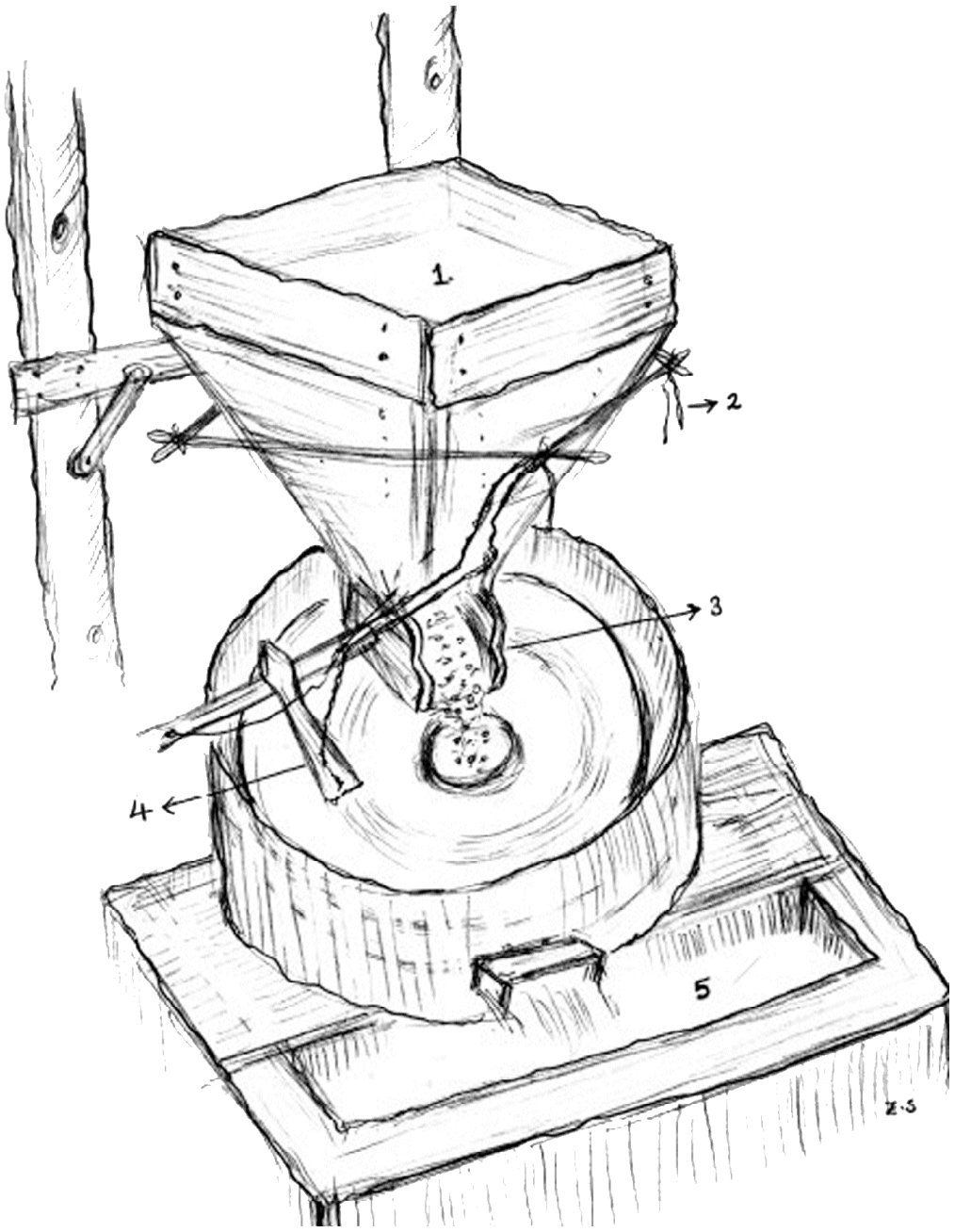
Wêne I

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Aşê yekçavî.	Tek taşlı değirmen.	Moulin à une meule.	A mill with a single mill-stone.
Aşê duçavî.	Iki taşlı değirmen.	Moulin à deux meules.	A mill with two mill-stones.

Wêne I

1. Cuhoka bîrê /êş.	Değirmen arkı, kanalı.	Bief du moulin.	Head race.
2. Avbir.	Su kesici, vana.	Vanne.	Hatch or valve.
3. Bîra êş.	Değirmen kuyusu.	Réservoir d'eau du moulin	Mill water tank or header tank.
4. Rêkik.	Değirmen kuyusu basamakları.	Echelle d'accès au réservoir d'eau.	Access ladder to mill pond or reservoir.
5. Nebûb (qula avê).	Su oluğu.	Abée, l'ouverture par laquelle l'eau tombe sur la roue du moulin.	Conduits, supplying water to the mill.
6. Şîp.	Değirmen dolabını döndüren tazyikli su.	Chute d'eau à haute pression qui fait tourner la roue du moulin.	Water falling on the mill paddles.
7. Perîkên dolaba êş.	Dolap pervanesi.	Palettes ou pales de la roue.	Paddles of a mill wheel.
8. Dolaba êş.	Değirmen dolabı.	Roue à aubes du moulin.	Mill paddle wheel.
9. Qendîl, ji darê tûyê yan jî gûzê ye. Dolaba ku aş lê girêdayî ye.	Dut veya ceviz ağacından yapılır. Değirmeni çeviren çarka bağlıdır.	Cylindre en bois de mûrier ou de noyer sur lequel est attachée la meule.	Wooden cylinder (of mulberry or nut wood) supporting the mill.
10. Çindeq.	Tunçtan yapılan ucu sivri mil.	Arbre en bronze à l'extrémité pointue.	Bronze shaft with pointed end.
11. Bindeq, ji bronzê ye. Qalibê binê çindeqê ye.	Tunçtan yapılır. Ucu sivri milin (*çindeq*) yatağı.	Coussinet de bronze.	Bronze bearing.
12. Noqte, di bindeqê de cihê ku serê çindeqê tê de dizîvire.	Yataktaki yuva.	Partie du coussinet où se loge la pointe de l'arbre.	Part of bearing that houses the end of shaft.
13. Keraxe, ji darê tûyê yan jî gûzê ye. Bindeq tê de bi cih dibe.	Dut veya ceviz ağacından yapılır. İçine yatak yerleştirilir.	Base en bois de mûrier ou de noyer qui supporte le coussinet.	Mulberry or nut wood base for the bearing.
14. Nigê /lingê keraxê, beşt yan jî darê mîzan û eyarê ye ku dikeve dawiya keraxê.	Ayar kolu.	Levier de régulation.	Adjusting lever.
15. Pîjê keraxê, darê ku dikeve serê lingê keraxê.	Ayar kolu eleceği.	Poignée du levier de régulation.	Adjusting lever control shaft.
16. Bist	Demirden yapılan değirmen mili.	Moyeu en fer du moulin.	The mill's iron main shaft.
17. Toqa kevirê êş, toqa dora kevirê êş. Hinek kevir yek perçe ne, hinek jî çar perçe ne.	Değirmen taşı çemberi.	Cerceau de la meule.	Hoop round the millstone.
18. Bivir	Üst değirmen taşını çeviren balta.	Pièce en forme de hache qui fait tourner la meule supérieure.	The key that makes the upper millstone turn with the shaft.
19. Kevir, berd, ferê êş.	Değirmen taşı.	Meule en pierre.	Millstone.
Gewriya êş, di bin bivir de ye. Ji darê hejîrê çêdikin.	Değirmen taşı gözü. Incir ağacından yapılır.	Orifice de la meule.	The mill's opening.
Bivirê êş, bivirê ku pê kevirên êş niqar dikin.	Değirmen taşı tarağı.	Grattoir pour nettoyer la meule.	Millstone scraper.

Wêne II

Wêne II

1. Dewla êş, dewla ku zadê hê nehêrandî dikevê.	Boşaltma hunisi.	Trémie à blé.	Wheat hopper.
2. Benê dewlê, ji bo eyara zad zêde yan jî kêm here ser kevir.	Dökülecek tahıl miktarını ayarlama ipi.	Corde permettant de réguler la quantité du blé à moudre.	A cord that controls the flour of wheat to be ground.
3. Koda dewlê, binê dewlê.	Huni kanalı.	Déversoir à blé de la trémie.	The hopper's wheat outlet, wheat chute.
4. Çeqçeq.	Çakıldak.	Traquet du moulin.	A mill's shutter or flap.
5. Birka êrd, cihê ku ard dirije.	Un hazinesi.	Réservoir à farine.	The flour storage, flour bin.

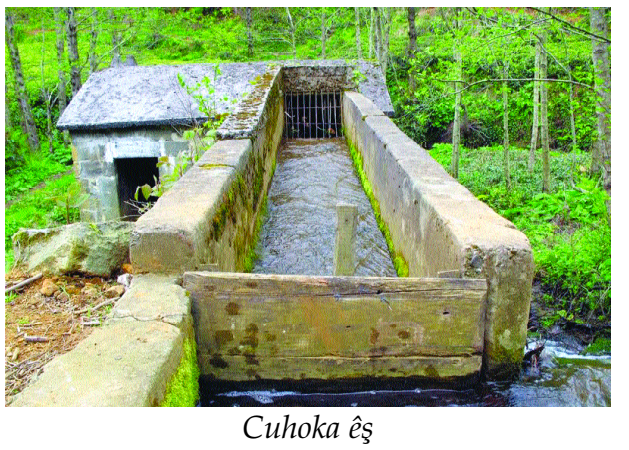
Hinek gotinên bi êş ve girêdayî	**Değirmene ilişkin bazı kelimeler**	**Certains termes relatifs au moulin**	**Some terms used about mills**
Qeraş, kese ku êş dixebitîne.	Değirmenci.	Meunier.	Miller.
Aşvanî, dorçî, kesê ku zad dibe êş.	Tahılı değirmene götüren.	Personne qui porte les céréales à moudre du moulin.	The person who carries grain to the mill for grinding.
Elb, 12 - 13 kg (li vî gundî).	Ölçek (12 – 13 kg).	Une mesure d'environ 12 à 13 kg.	A unit of weight equivalent to about 26/28 pounds
Elbik, nîvelb, 1/2ê elbê.	Yarım ölçek (6 - 6,5 kg).	Moitié d'elb, environ 6 à 6,5 kg.	Half (elb), about 13/14 pounds.
Çapik, 1/4ê elbê.	Çeyrek ölçek (3 - 3,25 kg).	Quart d'elb (3 - 3,25 kg).	Quarter of an eighth of an elb 6,5/7 pounds.
Ard, arvan, ar.	Un.	Farine.	Flour.
Piş, ardê ku dikeve paş kevirê êş. Ev ji qeraş re ye.	Değirmen taşının arka tarafına yığılan un. Bu değirmenciye verilir.	Farine qui tombe derrière la meule et qu'on laisse au meunier.	Flour that falls behind the mill-stone that is left for the miller.

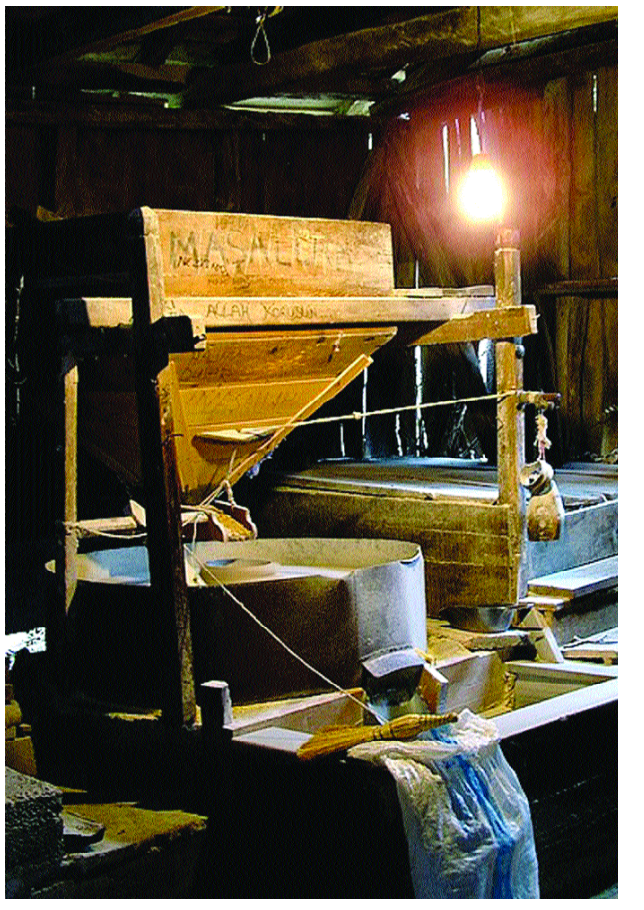
Dewla êş

Çeqçeq û koda dewlê

Cuhoka êş

Aş

Termên fûtbolê
- IV -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
çîpparêz	tekmelik	prɒtège-tibia	shin guard
çokparêz	dizlik	genouillère	knee guard
gore	çorap	chaussette, guêtre	stocking
şort	şort	short	shorts
forma	forma	maillot	jersey
lepik	eldiven	gant	glove
pîzpîzk, fîrfîrk	düdük	le sifflet	whistle
sola fûtbolê, pêlava fûtbolê	futbol ayakkabısı	chaussuɹede football	football boots
sola mîxdar, krampon	krampon	crampon	stud
bîner	seyirci, izleyici	spectateur	spectator
bînergeh, trîbun	tribün	tribune	stand
bînergeha sergirtî, trîbuna sergirtî	kapalı tribün	tribune couverte	covered stand
bînergeha servekirî, trîbuna servekirî	açık tribün	tribune non couverte, à ciel ouvert	open stand
bînergeha şerefê, trîbuna şerefê	şeref tribünü	tribune d'honneur	VIP stand
fûtsal, fûtbola salonê	salon futbolu	foot-en-salle	indoor football
tûrnûwaya fûtbolê	futbol turnuvası	tournoi de football	football tournament
kûpaya fûtsalê	futsal kupası	coupe de footsalle	indoor football cup
taximê serkêş	lider takım	équipe leader	leading team
taximê neteweyî	milli takım	équipe nationale	national team
maça neteweyî	milli maç	match international	international game or match
lîstikvanê taximê neteweyî	milli takım oyuncusu	joueur de l'équipe nationale	national team member
lîstikvanê neteweyî	milli oyuncu	joueur international	an international player
lîstikvanên maçê	maç kadrosu, asil oyuncular	les titulaires du match	those selected for a game
lîsteya 18 kesî	18 kişilik liste	liste de 18 joueurs	list of 18 players
11ê destpêkê	ilk 11	liste des 11 / liste de joueurs titulaires	list of 11 starting players
lîsteya cîgiran	yedek listesi	liste des remplaçants	list of substitute players
taximê şampîyon	şampiyon takım	équipe champion	winning or champion team
taximê ku dikeve	düşen takım	équipe reléguée	relegated team
taximên binî	alttaki takımlar	équipes relégables	teams in the relegation zone, area
taximê ciwan	genç takım	équipe espoir	junior team
taximê ketî	düşmüş takım	équipe reléguée	relegated team
lîsteya maçan, fîkstur	fikstür	calendrier des matches	fixtures list
tabloya pûanan	puan tablosu	classement	league table
pûan	puan	point	point
pûan wergirtin	puan almak	gagner un point	to win a point
pûan bi der dan	puan kaybetmek	perdre un point	to loose a point
bêpûan	puansız	sans point	without any points
nîvfînal	yarı final	demi-finale	semi-final
fînal	final	finale	final
çaryekfînal	çeyrek final	quart de finale	quarter-final
encama maçê	maçın sonucu	résultat du match	match results
tûrnûwa	turnuva	tournoi	tournament
derecebendîya UEFA yê	UEFA sıralaması	classement de l'UEFA	UEFA ranking
derecebendîya FIFA yê	FIFA sıralaması	classement de la FIFA	FIFA ranking
derecebendîya cîhanê	dünya sıralaması	classement mondial	World ranking
derecebendîya ewrûpayê	avrupa sıralaması	classement européen	European ranking
klûba fûtbolê	futbol kulübü	club de football	football club
komeleya fûtbolê	futbol derneği	association de football	Association football (Soccer)
serokê federasyonê	federasyon başkanı	président de la fédération	Federation president
serokê klûbê	kulüp başkanı	président du club	club president
bêjerê fûtbolê, spîkerê fûtbolê	futbol spikeri	présentateur de football	football commentator
bêjerê maçê, spîkerê maçê	maç spikeri	présentateur de match	game commentator
maç vegotin	maçı anlatmak	commenter le match	to comment on a game
nivîskarê fûtbolê	futbol yazarı	chɹoniqueur de football	footballcaster
şirove kirin	yorumlamak	commenter	comment
şirovekirina fûtbolê	futbol yorumu	commenter le football	to comment on football
şirovekarîya fûtbolê	futbol yorumculuğu	commentaire sur le football	football consultancy
şirovekarê fûtbolê	futbol yorumcusu	commentateur de football	a football consultant

- Forma
- Forma
- Maillot
- Jersey

- Şort
- Şort
- Short
- Shorts

- Gore
- Çorap
- Chaussette, guêtre
- Stockings

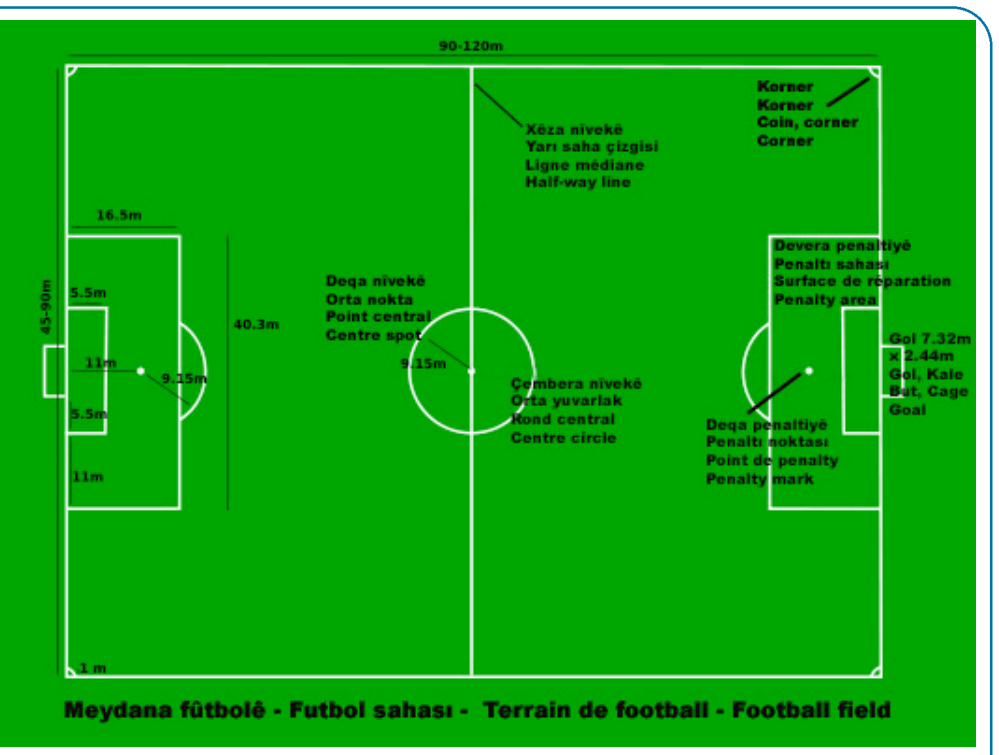
- Çîpparêz
- Tekmelik
- Protège-tibia
- Shin guard

- Sola mîxdar, krampon
- Krampon
- Crampon
- Stud

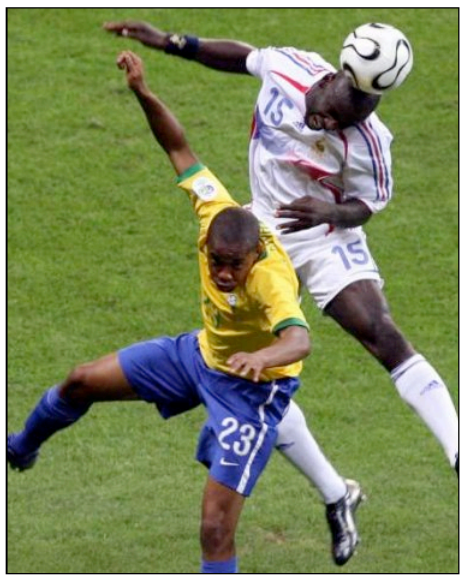
- Çokparêz
- Dizlik
- Genouillère
- Knee guard

Meydana fûtbolê - Futbol sahası - Terrain de football - Football field

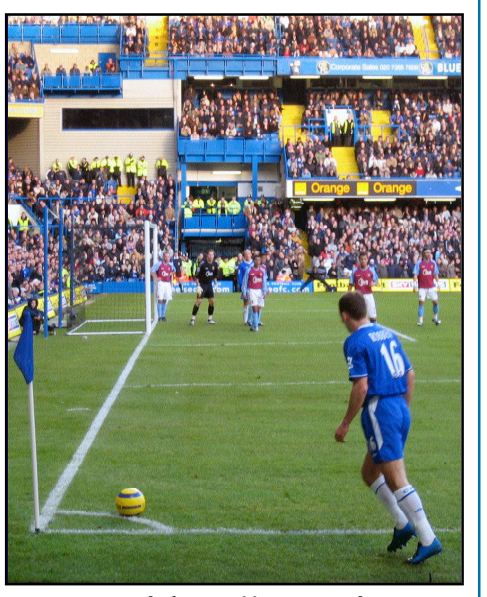
- Volê
- Vole
- Volée
- Volley

- Gola bi serîyan
- Kafa golü
- But sur un coup de tête
- To score with a header

- Kûpa Şampîyonîya Cîhanê
- Dünya Şampiyonası Kupası
- Coupe de championnat du monde
World championship Cup

- Lêdana ji goşeyê
- Köşe atışı
- Tir de coin, corner
- The corner kick

Guherîna hin dengan

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Herwekî zaravayên din yên kurdî, mirov di zaravayê kurmancî de jî guherîna hinek dengan dibîne. Ev dengguherîn ne bi tenê bi hin dengdaran ve girêdayî ne. Lê hin bêdeng jî tên guhartin.

Heçî dengdar in, bi taybetî yên wek **"o" û "û"**yê ne, ew girêdayî prosesa temamnebûna dudengan (dîftong) ya zimanên îranî (ango farsî, kurdî, belûçî, peştû, derî hwd) ye.

Ji ber vê yekê ye, ku em di hin devokên kurmancî de rastî van awayên han yên dengên guhartî tên.

Nimûne:
A) "û" dibe "o" yan jî "iwî / wî", "î" û "ü"

Bûn	> bon	> biwîn / bwîn	> bîn	> bün
Çûn	> çon	> çiwîn / çwîn	> çîn	> çün
Gûz	> goz	> giwîz / gwîz	> gîz	> güz
Tû	> to	> tiwî / twî	> tî	> tü
Banû	> bano			

B) "o" dibe "û" yan jî "iwo / wo" û "û"
Zaro(k) > zarwo > zarû

C) "î" dibe "û" yan jî "o"
Dan (dahn, d'en) > danî > danî > danû > dano

D) "î"ya di dawîya peyvan de dibe "i"

Wî	> wi
Anî	> ani
Banî	> bani
Zerî	> zeri

Guherîna dengê **"û"** bo **"o"**yê, di hin devokan de weke dudengeke **"iwo, wo, wî"**yê yan jî weke dengdareke **"î" û "ü"**yê dîyardeyeke berbelav e.

Nimûneya herî balkêş ji bo guherîna dengê "û" bo "o"yê, devoka Behdînan e. Piranîya dengê "û"yê dibe "o" û carina jî "î" û "wî".

Bûn	> bon
Çûn	> çon
Sabûn	> sabon
Bûk	> bîk, bwîk
Dûr	> dîr, dwîr
Sûk	> sîk, swîk
Rûspî	> rîspî, rwîspî

Di hin devokan de:

Bûk	> bük
Dûr	> dür
Sûk	> sük
Rûspî	> rüspî

Li milekî din, di zaravayê kurmancî de dengguhartineke din heye ku peywendiya wê, bêtir bi devokên kurmancî yan jî bi zaravayên kurdî re heye.

Bo nimûne guherîna dengên "i", "u" û "o"yê

Bihar	> behar	> buhar
Biha	> beha	> buha
Sur	> sir (sur û serma	> sir û serma)
Sor	> sur	
Duh	> doh, do	
Co(k)	> cû (cûk, cuhk, cihok)	

Di warê dengdaran de hewceye bête gotin, ku di hin devokên kurmancî de, **dengê "h"yê li dengdarên weke "a", "î", û "o"yê zêde dibin yan jî berevajîyê vê, dengê "h"yê jê dikeve.**

Wek:

Mî	> mîh	> mih	yan jî	Mîh	> mih	> mî
Cî	> cîh	> cih	yan jî	Cîh	> cih	> cî
Sî	> sîh	> sih	yan jî	Sîh	> sih	> sî
Bî	> bîh	> bih	yan jî	Bîh	> bih	> bî

Mor	> mohr	yan jî	Mohr	> mor
Sor	> sohr	yan jî	Sohr	> sor
Ko	> kohr	yan jî	Kohr	> kor
Don	> dohn	yan jî	Dohn	> don
Kanî	> kahnî /kehnî	yan jî	Kahnî /kehnî	> kanî
Mar	> mahr	yan jî	Mahr	> mar
Çav	> çahv	yan jî	Çahv	> çav

Di devoka Kurdên Serhedê û Sovyeta berê de ev **dengê han ya "ah /a, eh/a"yê dibe "e'".**

Wek:

Kanî	> kahnî	> ke'nî
Mar	> mahr	> me'r
Çav	> çahv	> çe'v
Jehr		> je'r

Lê, herwekî me gotî, ne bi tenê dengdar lê belê bêdeng jî tên guhartin.
Bo nimûne, **dengê "n"yê dibe "l" yan jî berevajî, "r" dibe "l" û hwd.**

Wek:

Nivîn	> livîn
Naylon	> laylon
Ling	> ning
Laser	> naser
Şerît	> şelît
Kermêş	> kelmêş

Bêguman divê gelek sedemên vê guherînê yên têvel hebin, ku hêjayî lêkolînê ne. Lê helbet ew ne babeta vê nivîsarê ye. Me divê bêî ku em li guherînê hûr binihêrin û sedemên wê yek bi yek raxînin ber çavan, lîsteyekê bidin ku di zaravayê kurmancî de guherîna hin dengan berpêşî me dike.

A > E

Bargîr	bergîr
Çawa	çewa
Laş	leş
Şalwar	şelwar/şelwer
Şapik	şepik
Zava	zave

A/EH > E'

Behr	be'r <<erebî>>
Tam /tehm	te'm
Çav /çehv	çe'v
Jehr	je'r
Kanî/kehnî	ke'nî
Kar /kehr	ke'r
Mar	me'r
Panî/pehnî	pe'nî
Şar	şe'r
Zehf/ zaf	ze'f

E > I

Çewal	çiwal
Dereng	direng
Hezar	hizar
Sed	(du)sid
Qelêr	qilêr
Kenêr	kinêr

EY > Ê

Keys	kês
Qeyas-qîyas	qês

Ê > Î

Hênik	hînik
Penêr	penîr
Qêrîn	qîrîn

H > W

Hûn	win

I > E

Biha	beha
Bihar	behar
Çil	çel
Filitîn	felitîn
Fireh	fereh
Firsend	fersend
Fitil	fetil
Gihan	gehan
Hil	hel
Hind	hend*a me*
Hirç	herç
Hirî	herî
Pirtûk	pertûk
Qirêj	qerêj
Rijî	rejî, rejû
Tijî	tejî
Xiyar	xeyar

I > U

Biha	buha
Bihar	buhar
Firsend	fursend
Dijmin	dujmin

IH > Î /ÎH

Cih	cî / cîh
Mih	mî / mîh
Sih	sî / sih
Bih	bî / bîh
Tihn	tî / tîh
Bihn	bîn/ bîhn
Dihn	dîn/ dîhn

Î > Ê

Şîrîn	şêrîn
Dîn	dên
Bîhn	bêhn / bên
Zîhn	zêhn / zên

Î > Û

Danî	danû
Zirî	zirû
Hemî	hemû
Rijî	rejû, rijû
Genî	genû

J > C

Hêja	hêca
Hêjîr	hêcîr / hincîr
Vajî	vacî
Rojî	rocî
Rojîn	rocîn

L > N

Ling	ning
Laser	naser

N > L

Çente	çelte
Ne xwe	le xwe
Neyse	leyse
Nimandin	lêmandin
Nimêj	limêj
Nivîn	livîn
Naylon	laylon

N > R

Jinmam	jirmam
Mecnûn	mecrûm
Nêrîn	rêrîn
Enirîn	erirîn

R > N

Karîn	kanîn

L > R

Alîgûşk	argûşk
Alîkarî	arîkarî
Belçim/pelçim	berçim/perçim
Belxem	berxem
Çilpî	çirpî
Fanîle	fanîre
Gustîl	gustîr
Oxilme	oxirme
Pergal	pergar
Şalwar	şarwal /şerwar /şerwal
Sûravêlk	sûravêrk
Şalûl	şalûr /şarûr
Quzulqurt	quzurqurt
Muleheze	merheze

R > L

Bergîr	bergîl
Bira	bila
Cebirxane	cebilxane
Girê	gilê
Girover	gilover
Girêz	gilêz
Herî/here	helî (helî mezin, here mezin)
Kermêş	kelmêş
Kerpîç	kelpîç
Merhem	melhem
Perçiqandin	pelçiqandin
Qerekter	qelekter
Qijirîn	qijilîn
Kerpetan	kelpetan
Rawir	lawir
Reçel	leçer

Serwî	selwî
Sîrebend	sîlebend (=sîngebend)
Şarp(e)	şalpe
Şerbik	şelbik
Şerît	şelît
Tîremar	tîlemar
Wergerîn	welgerîn
Xirmaş	xilmaş
Xişir	xişil

O/OK > Û/ÛK

Zaro /zarok	zarû / zarûk
Danok	danû/ danûk
Zîro	zîrû /zirû
Kînedoz	kînedûz
Jor	jûr
Gon	gûn

Ş > Ç

Koşk	koçk
Qûşxane	qûçxane
Xwîşk / xûşk	xûçk

U > I

Du(du)	di(du)
Tu	ti
Tune	tine
Tutûn	titûn >tûtin >titon
Hundir/hundur	hindir

W > H

Winda	hinda
Wisa /wusa	hisa/ husa, hosa

Y > R

Yarî	rarî

Û > O

Mûz	moz
Bûn	bon
Çûn	çon
Sabûn	sabon

O > U

Doh	duh
Do	du

J > Ş

Mijgul	mişgul

J > Z

Jîrek	zîrek
Jeng	zeng
Jengar	zengar
Jehr	zehr

Ş > J

Kuştin	kujtin
Miştin	mijtin
Riştin	rijtin
Biraştin	birajtin

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE

Supplément du Bulletin de liaison et d'information

N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS

106, rue La Fayette,

75010 Paris - France,

Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,**

Réalisation : **S. ILITCH & M. HASSAN, Y. KARADEMIR**

hejmar 43 Payîz 2008

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2008an

Civîna 43yan a **Kurmancî** *ji 6 ta 12yê çileya pêşîn ya 2008an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.*

Beşdar, di vê civînê de li ser peyvên di qewlên Êzîdîyan û stranan de, peyvên rûsî di kurdî de, li ser peyvên xanî û fûtbolê û herweha peyvên di wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî de xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Ji ber ku xebata li ser peyvên xanî di hejmara 41an a **Kurmancî** *de hatin belavkirin, di vê hejmarê dê ew babet tune ye.*

Lêborîn :
Navê hevalê me kek Elîşêr (Wan) bi şaşî di nav beşdarên civîna me ya 41an de derneketiye. Em ji ber vê şaşiyê gelekî şermezar in. Ji hevalê xwe yê hêja doza lêborînê dikin û ji xwendevanan jî hêvî dikin ku vê kêmasiya me bidin bin lingan.

Gotinên rûsî ku derbasî kurmancî bûne

Amadekar: Têmûrê XELÎL

Femdarî ye, ku hemû miletên cihanê, xwesma yên cînarên hev, mecbûr dibin gotinan ji hev hildidin, wan gotinan gorî taybetmendîyên zimanê xwe "şimşat" dikin, ango, dikine nava qalibê zimanê xwe, wana bi kar tînin û bi wê yekê ve zimanê xwe dewlemend dikin.

Perçebûna Kurdistanê bû sebeb, ku zimanê kurdî zêde kete bin tesîra zimanên dewletên dagîrkar. Li welatên, ku zimanê dewletê fermî be û zimanê kurdî jî di wan de hema bêje qedexe be, pêşketina wî nikare zêde berbiçav be.

Emê di vê nivîsarê de her tenê behsa tesîra zimanê rûsî li ser kurdî bikin û destnîşan bikin, ka çi gotin û çawa ji rûsî ketine nava kurdî û bûne milkê zimanê me. Emê behsa wan gotinên rûsî-kurdî yên mînanîhev û hemfikir nekin, ku bingeha wan ew e, ku herdu ziman jî hindûewropî ne (wek: mîş-mişk, birat-bira, jêna-jin, brov-birû û h.w.d.). Emê behsa wan gotinan jî nekin, ku bi pêşketina civat û têknîkê ve girêdayî ketine nava zimanê me.

Dîroka pêwendîyên herdu miletên binecî yên hindûewropî, rûs û kurd, di hêla zimên de heta niha rind nehatîye lê nihêrandinê û lê kolanê. Rûs û Kurd di demên here kevnar de cînarên hev bûne. Lema jî gerekê zimanên wan herdem di nava danûsitendinê û jihevhildanê de bûyana. Ev pirsgirêk heta niha jî ne di kurdzanîyê de, ne jî di rûsîzanîyê de nehatîye azirû kirinê.

Wek tê zanîn angorî Peymana Turkmençayê (sala 1828an) devereke Serhedê dikeve nav sînorên Rûsyayê, wek Îdir, Aralix û Qulp. Di zimanê tirkî de ew herêma, ku wan deveran hildide nav xwe, bi navê Çala Surmeliyê (Sürmeli Çukuru) hatiye bi nav kirin. Wek em zanin, Qulp bi xwêya xwe ve navdar e û jê re niha bi tirkî dibêjin Tuzluca. Piştî ku ev war dikevin nav erdê Rusyayê, dibin beşeke Wîlayeta Rewanê (Êrîvanê). Piştî şerê 1877an vê carê ji Qaqizmanê bigire heta bajarê Qersê û Erdehanê erdekî gelek fireh dîsa dikeve destê Rûsan. Mirov dikare bêje ku ji Aralixê (başûr) bigire heta Erdehanê (bakûr), beşeke mezin a Serhedê dibe perçeyekî erdê Rûsyayê. Ew hêla Çala Surmeliyê dikeve nav îdara wilayeta Êrîvanê (Yêrêvanskaya Gûbernîya) û hêla Qersê jî wek rêveberiyeke serbixwe tê qebûl kirin û di zimanê rûsî de wek bi navê "Karskaya Oblast" (Herêma Qersê) hatiye bi nav kirin. Devara Surmeliyê bi qasî sed salî (di navbera salên 1828-1917an de) û devera Qersê jî bi qasî çil salî (di navbera salên 1877-1917an de) di nav erdê Rûsyayê de dimînin. Hemû ev erdê Serhedê heta şoreşa Oktobirê ya sala 1917an di bin hukumdariya Rusyayê de bû. Lê belê, piştî ku îdara nû hat, Lênîn tevaya van erdan li Osmanîyan vegerand.

Çawa ku gotinên rûsî ketibin kurdîya Serhedê, wisa jî ketine kurdîya zaravayê kurmancî ya Kurdistana Îranê, xwesma ya alîyê Ûrmîye û Kotolê. Wan salan sînor gelekî xurt nedihatine parastin û çûyîn-hatina di nav Kurdên bakur û rojhilatê de pir bû.

Femdarî ye, ku eger Kurd û beşeke Kurdistanê bi dehan salan di bin hukumê Rûsîyayê de mabin, bivê-nevê wê ji zimanê rûsî hinek gotin derbazî nav kurdî bibin. Xwesma gotinên wisa, ku di axaftina rojane de tune bûne. Em hindek ji wan gotinan li jêrê raberî we dikin.

Hewcedarîya bikaranîna gotinên rûsî û têrmînolojîya navneteweyî xwesma wê demê zêde bû. Ji dawîya salên 20î yên sedsala 20an şûnde li Ermenîstanê di dibistanên gundên Kurdan de dersên ziman û edebîyeta kurdî dest pê kirin û rojnameya "Riya Teze" dest bi weşanê kir. Hîngê lazimaya wergerandina berhemên rûsî, çapkirina berhemên zanistî, xwesma yên li ser ziman, fonêtîk û rastnivîsandina kurdî peyda bûn. Ji wan salan şûnde zaneyan dest pê kirin hinek gotinên rûsî bikine kurdî, ku berê ne di edebîyeta klasîk de, ne di folklora kurdî de û ne jî di axaftina gel ya rojane de hebûn. Ango, çend gotin, wek dibêjin, "çêkirin". Wek gotina "çerxesiyar" ("biskilêt"). Ev gotin ji alîyê miletê me yê li Qafqasyayê de hate qebûl kirin, kete nava zimanê gel û, wek dibêjin, heke niha em bixwazin wê bi zorê ji zimanê wan derxin, wê dernekeve. Lê gotinên wisa jî hatine çêkirin – wek "destçêxane" ("manûfaktûra"), ku heta îro jî tenê di nivîsaran de têne bi kar anînê, lê ji alîyê gel de nehatine qebûl kirin. Loma jî di axaftina rojane de nayêne bi kar anînê.

gotina rûsî ku derbasî nava kurmancî bûye	orîgînala gotinê bi rûsî	bilêvkirina gotina rûsî bi kurmancî	maneya gotinê bi kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
agûşke, axûşke	окошко (окно)	akoşka	pencere, pace	pencere	fenêtre	window
badval	подвал	padval	jêrzemîn	bodrum	sous-sol	basement
boçke	бочка	boçka	fiçî	fıçı	tonneau	barrel, cask
firxûn	фургон	fûrgon	erebeya hespan ya taybetî ji bo gîya / genim kişandinê	ot veya sap taşımada kullanılan at arabası	charrette à traction animale	cart, wagon
fayke	фуфайка	fûfayka	qazax	kazak	pullover, chandail	pullover
îskan, îstekan	стакан	stakan	qedeh	bardak, kadeh	verre	glass
îstol	стуль	stol	kursî	sandalye	chaise	chair
îşkaf, şikaf	шкаф	şkaf	dolab	dolap	armoire	cupboard
hindişqe	индюшка	îndyûşka	elok, elelok, hindî, şamî culux, cûrcûr	hindi	dinde	turkey
kanfêt	конфета	kanfeta	şekirê nav kaxezan	kağıtlı şekerlemeler	assortiment de bonbons	assorted sweets, candy
kapîk	копейка	kapêyka	qirûşê rûsî	rus kuruşu	piastre russe, kopek	kopeck

kartol	картофель	kartofêl	patate	patates	pomme de terre	potato
kerpîç, kelpîç	кирпич	kîrpîç	agûr	kerpiç	brique d'argile, pisé	(clay) brick, adobe
kiloç, kulîçe	калач (кулича)	kalaç	kulîçe	çörek	petit pain au beurre	kind of bun
qaban	кабан	kaban	berazê kûvî	yaban domuzu	sanglier	wild boar
lom	лом	lom	qerase	manivela	manivelle, levier	crank, lever
manat	монета	manêta	pere, dirav, lîrayê rûsî	rus parası	monnaie russe	russian currency
matoşke, matoşqe	матрешка	matryoşka	keça xwexemilandî ya sivik; bûkika ku ji çend bûkên xemilandî yên dikevin nav hev pêk tê	süslenip püslenmiş oynak kız; içiçe giren Rus süs bebekleri	fille pomponnée et légère ; poupées russes qui s'emboîtent les unes dans les autres	a frivolous dolled up girl; a nest of Russian dolls
nesilqe	носилка	nasîlka	teşkere, teskere, darbest	sedye, teskere	civière, brancard	stretcher, litter
papîroz	попироса	papîrosa	cixare	sigara	cigarette	cigarette
spîçke	спичка	spîçka	niftik, kibrîd, derbik, kiftik	kibrit	allumette	match
pîyan	пьяный	pîyanîy	serxweş	sarhoş	ivre, saoul	drunk
rêzîn	резина	rêzîna	lastîk	lastik	élastique, caoutchouc, gomme	rubber, gum
semawer	самовар (сам+вар)	samavar	semawer	semaver	samovar	samovar
şewqe	шапка	şapka	şewqe	şapka	casquette, chapka	hat, cap
taçke	тачка	taçka	erebeya destan	elarabası	brouette	wheelbarrow
vazgal	вокзал	vakzal	stasyon	istasyon	gare	(railway) station
vêdrok, vêdro, bêdrok	ведро	vêdro	dewl, satil	kova	seau, baquet	bucket
zagon	закон	zakon	qanûn	yasa	loi	law
Kinyaz	князь	kinyaz	navê mêran e û maneya wê "mîr" e.	"Prens" anlamina gelen erkek ismi	prénom masculin qui signifie « prince »	a male name that means "prince"

Termên wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê Bazîdî

- II -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
hurî kirin	tahrik etmek	inciter, exciter, provoquer	to urge, to incite
pêşrew	öncü	avant-garde	vanguard
damena çiyayî	dağ eteği	piémont	foothills
şîrxwir	gözü pek, korkusuz	intrépide	bold, courageous, intrepid
siwarêd tazîsiwar	arap atı binicileri	cavaliers montant des chevaux arabes	riders of Arabian horses
nefîra şer	savaş borusu	clairon	horn, bugle
lalereng	kızıl	rouge, rouge sang	blood red, red
xoşnud kirin	memnun etmek	satisfaire	to please, to satisfy
ji şove	arkadan	par derrière	from behind
nik	yanına, yanında	chez	beside, by, to, at, next
serasîme	sersem	étourdi, abruti	iddy, dizzy, foolish
sil bûn	darılmak, küsmek	se fâcher	to become cross, to become angry
nihal	fidan	pousse, rejeton	sapling
kutah kirin	kısaltmak	écourter, raccourcir, abréger	to shorten, to abbreviate
rewane bûyîn	gönderilmek	être dépêché, être expédié	to be sent, to be dispatched
şul	iş, uğraş	1) travail, boulot ; 2) occupation ; 3) affaire	1) job, work; 2) occupation; 3) affair, matter
xalî kirin	boşaltmak	vider	to empty
bi şû ve zivirîn	geri dönmek	revenir, retourner	to turn back, to return
virêkirin	yollamak, yolculamak	envoyer, dépêcher	to send, to dispatch
melaqî bûyîn	buluşmak	se retrouver, se rencontrer	to meet, to meet again
parî vekirin	paylaşmak, bölüşmek	partager	to share, to divide up, to share out
rimbazî	mızrak oyunu	joute à la lance	tilting, jousting
çapekî: = çapûkî	çeviklik, çabukluk	agilité, rapidité	nimbleness, agility, quickness
rikêb kirin	özengilemek	éperonner	to spur (a horse)
pertaw kirin: = xwe dûr avêtin	sıçrayıp atlamak	bondir, sauter	to jump
leşkerdarî	ordu komutası	commandement de l'armée	the army command
sur: = dawet, şahî	düğün, şenlik	fête, noces, réjouissances	wedding feast, merriment, cheerfulness, gaiety
xwah: xwîşk, xuşk, xoşk, xoçk.	kız kardeş	sœur	sister
li hevûdu hatin	anlaşmak	s'accorder, parvenir à un accord, à un agrément	to agree, to come to an understanding, to reach an agreement
ferîfte	vurgun, tutkun	passionné, très amoureux	in love with, passionately in love with
dudah: = kovan	keder	peine, chagrin	sorrow, grief, affliction
sezawarî	layık olma	le fait d'être digne de	to be worthy of
sezawar	layık	digne de	worthy, fitting, deserving
sitemgîr	zalim	oppresseur, tyran	an oppressor, a tyrant, a brutal, a heartless
dirîx nekirin	esirgememek	ne pas réchigner, ne pas se montrer avare	not to grudge, to be unsparing in
kec: xwar, xwehr, keç	eğik	courbe, incliné	curved, inclined, sloping down, slanted
xur bûn	eğilmek	s'incliner	to bow, bow down, to incline
bêdom	sürmeyen geçici	temporaire, sans suite, momentané	temporary, momentary
noşî kirin	içmek	boire	to drink
serkêş	başı çeken	leader, chef de file	head, leader
pêkhatî	düzenli, eline ayağına düzgün	harmonieux, qui a belle allure	harmonious, fine style
pêkhatî bûyîn	düzenli olmak, eline ayağına düzgün olmak	faire bonne figure, avoir belle allure, être plaisant	to be harmonious, to be stylish, to be agreable
dinyadar	dünyevi dünya işleriyle uğraşan mal mülk sahibi olan	qui s'adonne aux occupations du bas monde	worldly
bixweserî: = serbixwe	bağımsız	indépendant	independent
anegor	... göre	selon, d'après	according to
xwoş	sağ	vivant	alive, living
kuştandan: = kuştî	öldürülmüş	tué	murdered, killed
miryandan: = mirî	ölmüş	mort, décédé	dead
serkeşî: serkêşî	başı çekme, öncülük etme	action de mener, leadership	heading, leading

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana: Xezalê û Reşît Paşa

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
xasbaxçe	hasbahçe	un beau jardin	a beautiful garden
firavîn = navroj	öğle yemeği	déjeuner	lunch
hewz	havuz	bassin, piscine	pool, swimming pool
gep	1) avurt; 2) tıkım, lokma	1) joue ; 2) bouchée	1) cheek; 2) morsell, mouthful
kem = gutil, tûmik	küme, ot ya da bitki kümesi	buisson, touffe, bouquet (d'arbres)	bush, cluster
kema gîyayî	ot kümesi	touffe d'herbe	cluster of grass
pincar	yenilen her türlü ot	herbes comestibles	edible herbs
birçî / birsî	aç	affamé	hungry, starving
naveroj	günortası	en plein jour, au milieu de la journée	in the middle of the day
nexweş	hasta	malade	sick, ill, sick person
dewar	büyük baş hayvan	gros bétail	cattle
xulam	hizmetçi, uşak	domestique, serviteur	servant
gewde	gövde	corps	trunk, body
kurîya derzîyê	iğne deliği	chas (d'une aiguille)	eye of a needle
filan û bêvan	falan filan	tel et tel	such and such
qût	1) yem; 2) aşlık, zahire	1) fourrage; 2) provisions	1) fodder; 2) provisions
belekî	alacalı, benekli	bigarré, bariolé	motley
qerwaş	hizmetçi kadın	servante	domestic servant (woman)
melkemot	azrail	l'Ange de la Mort, Azraël	Angel of Death, Azrael
cendek /term, cinyaz, laş	ceset, naaş	cadavre, dépouille mortelle	corpse, dead body
fekirin	bakmak	regarder	to look
dil ketin	gönül vermek	s'éprendre	to fall in love with
çoqil	baldır	mollet	calf (of leg)
şaşik	sarık	turban	turban
çirandin	yırtmak	déchirer	to rip, to rend, to tear
pîne	yama	pièce pour rapiécer	a patch
pîne kirin	yamalamak	rapiécer, rafistoler	to patch, to vamp
dirûn/ dirûtin:	1) dikme; 2) dikmek	1) couture ; 2) coudre	1) sewing; 2) to sew
gunikreş	taşaklı	brave, hardi, qui a des couilles	brave, pluchy
parîkî	biraz, azıcık	un peu, un moment	for a moment, somewhat, a little
destmêj /destnivêj, destnimêj	abdest	ablutions rituelles musulmanes	ritual ablutions
destnimêj girtin	abdest almak	faire les ablutions musulmanes	perform one's ablutions
xatûn	hatun	dame	lady, madam
qîr/qîrîn/qêrîn	çığlık, nara, haykırış	cri, hurlement	outcry, cry, yell
kerika guh	dış kulak ağzındaki kıkırdaksal çıkıntı	tragus	tragus
erq	ark	fossé, tranchée	ditch, trench
teselî kirin	1) denemek; 2) kontrol etmek	1) tester, mettre à l'épreuve ; 2) contrôler	1) to test; 2) to check, to control
ferqaz	atlama	saut, bond	jump, jumping
ferqaz kirin	atlamak	enjamber, sauter	to straddle
berr	kilim	kilim	kilim
sax bûn/xweş bûn, pak bûn, baş bûn	iyileşmek	aller mieux, se rétablir	to get better
govend	halay	ronde, danse folklorique kurde	Kurdish folk dance
dîlan	halay	fête, festivité	celebration, festivity
govend girtin/ gerandin	halay çekmek	danser (en ronde)	to dance folk dance
reş û tarî	kapkaranlık, zifiri karanlık	ténèbres, nuit noire	pitch darkness
qamqurf = çokqurf	dizlerinin bağı çözülmek	avoir les jambes qui ne portent plus	to become suddenly weak in the knees, cower
stêrk	yıldız	étoile	star
destebiratî / destbira	kanka	frère juré	blood brother
şikeft	mağara	caverne, grotte	cave, cavern
pekîn	1) fırlamak, sıçramak; 2) fırlama, sıçrama	1) bondir, s'élancer ; 2) bond , élan (n.m .)	1) to pop out, jump out; 2) popping out, jumping out
pekandin	1) fırlatmak, sıçratmak; 2) fırlatma, sıçratma	1) lancer, jeter, faire voler, faire jaillir, faire gicler; 2) lancement, envol, jaillissement	1) to hurl, fling, throw, hurtle; 2) throwing, hurtling
fetisîn	1) boğulmak; 2) boğulma	1) s'étouffer, suffoquer ; 2) suffocation (n.f.), étouffement	1) to be choking, suffocate, stifle; 2) suffocating, stifling
fetisandin	1) boğmak; 2) boğma	1) étouffer ; 2) étouffement	1) to choke, suffocate, stifle; 2) choking
seke = sike	sikke	monnaie	currency
birîndar	yaralı	blessé	injured, hurt, wounded
paşil = paşik, paxil	koyun, sine	sein, giron	bosom, breast

Peyvên di qewlên Êzîdîyan de

- III -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	frasizî	îngilîzî
mestexane	meyhane	taverne, cabaret	barroom, pub
ji yek; ji hev	birbirinden	1) semblable, similaire ; 2) qui ressemble l'un à l'autre	1) similar; 2) looks like each other
çile	1) ölünün 40 günü; 2) doğum yapan annenin 40 günü; 3) yeni doğmuş bebeğin 40 günü; 4) kış	1) 40 jours après la mort de qqn. ; 2) 40 jours après l'accouchement pour la mère ; 3) 40 jours après la naissance pour un bébé 4) quarantaine la plus froide de l'hiver	1) for a deceased 40 days after death; 2) for a woman 40 days after birth; 3) for a baby 40 days after his birth; 4) the 40 coldest days of winter
zergûn	altın sarısı	doré	golden
vêre; jê re	ona	pour lui/elle	to him /her /it
qewilzan	Yezidi deyişleri bilen	personne connaissant les hymnes réligieux yézidi	religious poem skill of Yezidi

xwezme: = xwezî	keşke	(formule de souhait) j'aimerais, si seulement	if only
xetxwîn	okur, okuyabilen	lecteur(trice), capable de lire	reader, able to read
pîşk	iş, amel	travail, action, activité	act, deed, activity
holî: = olî, holîk	üstü oturulacak altı ahır olan iki katlı ev	maison d'un étage dont le rez-de-chaussée est utilisé comme étable	/ two story house whose first floor is used as stable
gogker	top oynayan	footballeur, joueur de football	footballer, football player
maltijî	bolluk içinde yüzen	qui vit dans l'abondance, dans l'aisance	who is living in profusion
pêşber	karşı	contre, opposé, à l'envers	against, opposite
perês	inançlı	croyant(e)	believer
şîrdêr	sütveren	nourrice, qui allaite un bébé	person who suckles child
çox	çuha	drap	broadcloth
agirek jenîn	çakmak taşıyla ateş yakmak	allumer du feu en frottant un silex	to make a fire through the striking on a flint
agir hilkirin	ateş yakmak	allumer du feu	to make a fire
kepenek	kepenek	cape de berger en feutre	shepherd's felt cloak
êsîn: = îsîn	parlamak	briller, scintiller	to shine, gleam, glisten
agir dadan	ateş yakmak	faire du feu	to make a fire
qedemgeh	konak	grande demeure	residence, large and imposing house
sitî	hanım, hanımefendi	dame, maîtresse, madame	lady, mistress, madam
berbor	geçit	passage	passageway, passage, a way through
xêl	aşiret	tribu, clan	tribe, clan
têr bijî!	çok yaşa!	à vos souhaits, béni sois-tu !	bless you!
zav	1) dayanıklı, sağlam, güçlü; 2) yetenekli	1) durable, robuste, vigoureux, fort ; 2) capable, habile, talentueux ; convenable	1) durable, lasting, sturdy, strong; 2) able, capable, talented; apt
hest	duygu, şuur	sens, sentiment, sensation	sense, feeling, sensation
buxs	hoş koku	parfum agréable, senteur	fragrance, sweet scent
bi coş	coşkuyla, coşkun	enthousiaste, exubérant, bouillant	enthusiastic, exuberant, ebullient
beysûs	sönük ışıltı	lueur, faible lumière	faint light, weak light
çêkir	yapan	celui qui fait, acteur, auteur, faiseur	doer, maker, performer
raz	sır	secret, mystère	secret, mystery
dîndar = dîdar	görüşme, görme, ziyaret	rencontre, entrevue, visite	meeting, interview, exchange of views, visit
mirandin	öldürmek, yaşamına son vermek	tuer, assassiner, mettre à mort	to kill, murder
xerbende	eşek, katır gibi yük hayvanlarına bakan	personne employée pour prendre soin des animaux de bât	a person employed to take care of pack animals

Termên fûtbolê

- V -

Amadekar: Mustafa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kart	kart	carton	card
karta sor	kırmızı kart	carton rouge	red card
karta zer	sarı kart	carton jaune	yellow card
kart nîşan dan	kart göstermek	mettre un carton	to issue a card
bi karta zer ceza kirin	sarı kartla cezalandırmak	avertir par un carton jaune	to warn with a yellow card
bi karta sor ceza kirin	kırmızı kartla cezalandırmak	sanctionner par un carton rouge	to punish with a red card
kart nîşanî ... dan	...e kart göstermek	mettre un carton à quelqu'un	to give s.o. a red card
kart wergirtin	kart almak, kart görmek	recevoir un carton	to receive a red card
kart hebûn	kartı olmak	être averti / avoir un carton	to be warned/to receive a card
karta zer hebûn	sarı kartı olmak	avoir un carton jaune	to get a yellow card
karta sor hebûn	kırmızı kartı olmak	avoir un carton rouge	to get a red card
balkişandî/balkişayî	uyarılmış	averti	warned
balkişandin	uyarı	avertissement	warning
bal kişandin	uyarmak	avertir	to warn
kurtepas, pasa kurt	kısa pas	passe courte	a short pass
dirêjepas, pasa dirêj	uzun pas	passe longue	a long pass
pasa berepaş	geri pas	passe en retrait	a back pass
pasa berepêş	ileri pas	passe en avant	a through ball
pasa golkirinê, asîst	asist, gol pası	centre décisif, passe décisive	a decisive cross
pas dan	pas vermek	passer, centrer	to pass, to cross
pas dan hevdu	paslaşmak	passer, faire tourner le ballon	to pass the ball (around)
dîwarepas/da û bezî	duvar pası/verkaç	une deux	one-two
pahnîpas, pasa bi pahnîyan, pasa panîkî	topuk pası	passe en talonnade	back heel
rexpas	yan pas	passe en biais	a slanted ball
pasa bilind, bilindepas, pasa hewayî	havadan (atılan) pas	centre en hauteur	a cross
pasa erdî, pasa bi erdê re	yerden (atılan) pas	centre bas, passe à ras de terre	low cross
di ser re avêtin	aşırtmak	envoyer le ballon par-dessus de la tête	to send a high ball
avêtin tacê	taca atmak	mettre en touche	to kick the ball into touch
çiv dan	çalım atmak	dribbler	to dribble
çivdan	çalım	dribble	dribble
çivdêr	çalımcı	dribbleur	dribbler
di ofsaydê de man	ofsaytta kalmak	être hors-jeu	to be off-side
ketin ofsaydê	ofsayta girmek	être hors-jeu	off-side
faul	faul	faute	foul
malemeydan	iç saha	domicile	home
dûremeydan, deplasman	deplasman, dış saha	déplacement à l'extérieur	away
maça li dûremeydanê	dış sahadaki maç	match à l'extérieur	an away game or match
maça li malemeydanê	iç sahadaki maç	match à domicile	a home game or match
lêdana meqeskî (roveşata), meqeslêderî	röveşata	frappe en ciseau ou bicyclette	bicycle kick
lêdana volekî, volelêderî	vole	frappe en volée	volley kick

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette,
75010 Paris - France,
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64
www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 44 Bihar 2009

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2009an

Civîna 44an a **Kurmancî** *ji 18 heta 22ê gulana 2009an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.*

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di çîrokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran û qewlên Êzîdîyan de, peyvên li ser xanî û herweha hin pirsên rengdêrên kurdî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara **Kurmancî** *de tên belav kirin.*

Heçî babeta **hin pirsên rengdêrên kurdî ye**, *piştî gotûbêjeke piralî, hewce hat dîtin ku li ser xebat bidome. Ji ber vê yekê encamên vê babetê di vê hejmara* **Kurmancî** *de tune ne.*

Peyvên di qewlên Êzîdiyan de
- IV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pêş yekî ve; ji pêş yekî ve <ji pêş min ve silavan li wî bike>	... yerine <benden ona selam söyle>	à la place de qqn., de la part de <dis bonjour de ma part, à ma place>	instead of, in (someone´s) stead, on behalf of <greet him in my stead>
derander	orda burda, derbeder	ici ou là, par ci par là désordonné, en désordre, désorganisé	in there and here, at there and here, slovenly, untidy, disorganized (life style)
xêrxwaz	hayırsever	philanthrope, charitable, bienfaisant	philanthropic, charitable, benevolent
xêrnexwaz	hayırsevmez, kötücül	méchant, qui manque de charité	non philanthropic, non charitable, malignant
xwedanî	ilahi. tanrısal	divin, céleste	divine, godly, heavenly
xurcilîn	kıpırdamak, teprenmek	bouger, se remuer	to move
nexurcile!	kıpırdama!, teprenme!	ne bouge pas, tiens-toi tranquille	don't move!, hold still!
perestin	tapmak	vénérer, vouer un culte à, adorer	to worship
kewgirîn	efkarlanmak, hüzünlenmek, kederlenmek	être mélancolique, s'attrister, se sentir déprimé, ne pas avoir le moral	to feel down, become sad, become melancholy, be grieved
kewgirî	efkarlı, hüzünlü, kederli	déprimé, chagriné, triste	low-spirited, downcast, sad, sorrowful, sorrowing, grieving
melevan	yüzücü	nageur	swimmer
melevanî	yüzücülük	nage	swimming
nijîn	1) (duvar) örülmek; 2) istif olmak	1) être construit(un mur) ; 2) être entassé	1) to be built (a wall); 2) to be stacked
nijandin = nijinandin	1) (duvar) örmek; 2) istif etmek	1) construire un mur ; 2) entasser, empiler	1) to build (a wall); lay, bond (bricks or stones); 2) to stack, pile, put up
hawêj = xwazî, dilbijî	imrenti, imrenme	envie, admiration	envy, longing, admiration
hawêjîya xwe (xwazîya xwe) bi yekî anîn	birine imrenmek	envier qqn	to envy
lêzmên xwînê	kan akrabalığı	lien de sang, lien de parenté	blood relationship
çiriskîn	parıldamak, ışıldamak	briller, étinceler, scintiller	to gleam, flash, glitter, sparkle, twinkle, glisten
çiriskandin	parıldatmak, ışıldatmak	faire briller, faire étinceler, faire scintiller	to make (something) gleam, flash, glitter, sparkle, shine or twinkle
çavnêrî = çavnihêrî, çavlirêyî	yol gözleme	attente impatiente, guet, scrutation	waiting for, watching out for, scrutinizing
çavnêrî kirin= çavnihêrî kirin, çavlirê bûn	yol gözlemek	attendre en scrutant (la route), guetter	to wait for, watch out for, to look out
qerqere	kefen	linceul	shroud, winding sheet, cerements
derz	çatlak	fente, fissure	split, slit; fissured, chap, crack
razdar	sırsaklayan, sır sahibi	personne qui garde un secret	person keeping a secret
sêwirandin	tasarlamak	préméditer, projeter, imaginer, concevoir	to design, to conceive
qedirandin	1) ölçüp biçmek; 2) belirlemek, karar kılmak	1) peser, mesurer ; 2) déterminer	1) to weigh up; 2) to determine
ferwar	1) herşeye kâdir; 2) emr	1) tout puissant ; 2) ordre	1) almighty; 2) order
bijarbijare	seçkin	choisi, sélectionné, distingué	selected, chosen, distinguished
kilîl= kilîlk, kilît	anahtar	clé	key
deng hilîlandin /hilîlîn/hilandin	seslenmek, sesini yükseltmek	appeler, héler, crier	to call to, call out to somebody
deng hilandin	ses yükseltmek	hausser la voix, élever la voix	to tune to
cexwûn, coxîn	harman, harman yeri	battage, aire de battage	threshing, threshing, floor
naz	naz	coquetterie	coquetry
goyker	polo oyuncusu	joueur de polo	polo-player
xwezma= xesma, nemaze	özellikle	surtout, spécialement	especially
pêşber bûn	önüne çıkmak	émerger	emerge
çipk= çilk, niqitk, nuqutk, peşk	damlacık	gouttelette	driblet
coqet= coq, cox	koro	chœur	chorus
sibexêr	günaydın!	bonjour	good morning!
sibexêrî	günaydın söyleme	le fait de dire bonjour	saying good morning
tacpoş	taç giymiş, hükümdar, padişah	tête couronnée, monarque	crowned, monarch
loş bûn= noş bûn	afiyet olmak	avoir bonne digestion, bien digérer, tirer profit de ce qu'on boit (ou mange)	to enjoy a meal
noş!	1) afiyet olsun!; 2) şerefe!	1) bon appétit ; 2) à la votre	1) good appetite!, enjoy your meal!; 2) cheers!

Termên wergera Şerefnamê ya Mela Mehmûdê BAZÎDÎ

- III -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
azoxe	azık, nevale	provision de voyage	food (taken along to be eaten while traveling)
sawrî = serane	kafa vergisi	capitation	poll tax, head money
ocaxzade	fakirfukara koruyucusu, babası	protecteur des indigents, des nécessiteux	protector of pauper
beraberî kirin	çekişmek, boy ölçüşmek	rivaliser	to contest, to quarrel, to dispute, to compete with
dilbiryan = dilşewitî, dilsojî	bağrı yanık	qui a le cœur brisé, écorché vif	heartsick, worn with much suffering
îcarî = îcarê, vêcarê, vêca	şimdi, bu kez	maintenant, cette fois-ci	now, yet, this time
sadedil	temiz kalpli	qui a le cœur pur, sincère	truehearted, harmless, pure-minded, pure of heart
xwîndar	kan davalı, katil	meurtrier	bloodletting, murderer
pêk ketin = li hev hatin	anlaşmak, uzlaşmak	agréer, s'accorder	to agree
acur = agûr	kiremit, tuğla	tuile	tile
zelîn = zeliyan, şimitîn, şemitîn	kaymak	glisser	to slide, to slip, to skid
zelandin = şimitandin, şemitandin	kaydırmak	faire glisser	to let slide (skid)
ramî xwe kirin	buyruğuna almak, boyunduruğuna almak	subjuguer	to subdue, to subjugate
hîlegerî	hilekarlık	tricherie, fraude	deceit, cheating, trickery, deceitfulness
xwiyîtî kirin = xweyîtî kirin	yetiştirmek	élever, éduquer	to breed, to bring up
seraperde	padişah otağı, padişah çadırı	pavillon royal	the pavilion (/marquee) of sultan
berxwedar	mutlu	heureux	happy, blissful, merry
hingam	zaman	temps, époque	time, epoch
memleketdarî	ülke yönetme	administration	administration
şermî bûyîn	mahcup olmak	se sentir honteux, être confus	to be ashamed; to be embarrassed
cot bûyîn	evlenmek	se marier	to marry
malxwê	aile reisi	chef de famille	head of the family
ro kirin = rijandin	dökmek	verser	to pour, to pour out
qerawil	gözetleyici, gözcü	observateur, guetteur	observer, lookout
qerawilî	gözetleyicilik, güzcülük	observation, guet	lookout
mêrînî = mêranî, mêrxasî	yiğitlik, kahramanlık	bravoure	bravery, manfulness
sehranişîn	sahra / çöl sakini	habitant du désert	inhabitant of desert
tirane	alay, istihza	moquerie	mock, fun, ridicule
tirane pê kirin	alay etmek, alaya almak	se moquer de	to make fun
revî	firari, kaçkın	fugitif, évadé	escapee, runaway
kuraxa	ağa oğlu	fils d'un agha	son of aga
çirax kirin	becermek (alay yollu)	mettre la pagaille	to mess up, to ruin
rûgerdan	yüz çeviren	qui se détourne	who turns away, who turns his back upon
bernexwazî = jişîrvebûn	sütten kesilme	sevrage	delactation, ablactation
'emrê bernexwazî = temenê jişîrvebûnê	sütten kesilme yaşı	âge du sevrage	the age of delactation
reftar	davranış	conduite	behavior
reftar kirin	davranmak, hareket etmek	se conduire, se comporter	to behave, to act
qurç = qulç	köşe, iç köşe	coin	inside corner
salyane	kelle başına verilen yıllık vergi	capitation annuelle	the Ottoman system of an annual tribute per head
xêmenişîn = konnişîn	çadır sakini	habitant d'une tente	inhabitant / resident of tent
xofnak = tirsnak	korkutucu, korkunç	effrayant, terrifiant	frightening, dreadful, scary
fikar kirin	endişelenmek, kaygılanmak	être inquiet, s'inquiéter	to be worried, get anxious
arî kirin = alî kirin	yardım etmek	aider, assister	to help, to aid, to assist
nimayan = xuya, diyar	belli, ayan, açık	connu, évident, manifeste	apparent, known, evident, noticeable, uncovered
vegerîn	geri dönmek, dönüş	revenir, retourner	to return, to turn back, to come back, to go back
ji rê pal vedan	yolundan alıkoymak	retenir	to restrain, to keep from
dewran ajotin	hüküm sürmek	régner	to reign, to rule
mencenîq	mancınık	catapulte	catapult
pêk dan	toplamak	ramasser, cueillir, collecter	to collect, to assemble, to bring together
rik	inat, ayak direme	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy, insistence
rikber	inatçı, ayak direyici, muhalif	obstiné, entêté	stubborn, obstinate, insistent
rikberî	inatçılık, ayak diretme, muhalefet	obstination, entêtement	stubbornness, obstinacy, insistence
birr birr	küme küme	par groupes, en tas	in heaps, in piles
vêk dan	toplanmak	se réunir, s'assembler	to get together, to meet
ser nahinginivin = ser naçemînin / natewînin	baş eğmemek	ne pas se soumettre, tenir tête	to get stubborn, to be defiant, to challenge
bi yek û dû jêrî nekirin = xwe ji hev re kêm nekirin, ji ber hev danexwarin	kendini karşısındakinden aşağı görmemek	ne pas se sentir inférieur à l'autre	to consider himself equal to the other partner
rewa dêran	reva görmek	considérer digne de	to deem proper, to deem someone worthy of
beraber kirin, beraber erdê kirin	yerle bir etmek	raser, abattre, mettre par terre	to level to the ground, to raze
kemandarî	ok ve yay kuşanmış askeri birlik	unité militaire d'archers	arrow and bow equipped military troop
dezgîn	dizgin	rêne, bride	rein, bridle, headstall
zarotî	çocukluk	enfance	childhood, childness
çoganbazî	polo oyunu	polo	polo game
çoganbaz	polo oyuncusu	joueur de polo	polo player
xwe şelandin	soyunmak	se déshabiller, se dévétir	take off one's clothes
berayîk berahîk = pêşî	ön, önde	devant, à la tête de	in front of, at the head of
destek cil = taximek cil, qatek kinc	bir takım elbise	costume, complet	a set of clothes
berşû = berşo	yedek çamaşır, çamaşır yıkamak için giyilen iş elbisesi	linge de rechange, le vêtement que l'on met en attendant que son linge soit lavé et séché	clothes one is wearing while waiting for one's best clothes to be laundered
destebirak = destebira, destbira	candan arkadaş	meilleur ami, ami intime	best friend
veceniqîn, veciniqîn	ürkmek	être effrayé	to be scared
averê kirin = varê kirin	yoldan saptırmak	sortir du chemin, dévier	drive out
nihal = newal, dol	vadi	vallée	valley
bi bal ... ve = ber bi	... doğru	vers, en direction de	towards
siwarêd reş	gözü pek atlı	cavalier émérite	good rider
beled	1. kılavuz, 2. bilen	1) guide ; 2) au fait, connaisseur	1) guide
hurî bûn = hîn (hîra, hî) bûn	öğrenmek	apprendre	to learn

hûrî kirin = hîn (hîra, hî) kirin	öğretmek	enseigner	to teach
cirenîx	boğuşma, kavga	querelle	quarrel
cezwe	cezve	cafetière (à longue manche pour faire le café turc)	long-handled pot for making Turkish coffee
rakêşandin = rakişandin, rakêşan	sürüklemek	traîner, entraîner	to drag along the ground, to drag into
xercî	harçlık	argent de poche	pocket money
çiranê = çire, çir, çima	neden, niçin	pourquoi	why
ocax	ocak, dergah	famille ayant le don de guérir une maladie spécifique, résidence d'un chef spirituel	family whose members are reputed to be able to treat a specific disease, a religious man dwelling place
şal piştî = şûtik	kuşak	ceinture	belt
rikêb kirin	atağa geçmek, saldırmak	attaquer	to attack
heşar	kuytu	lieu isolé	secluded place
berdilk	canan, sevgili	bien-aimée	sweetheart, beloved
kifşa yekûdu kirin	kozlarını paylaşmak	régler les comptes	forcibly to settle accounts with someone
navmal = navmalî	yatılı hizmetçi	domestique	domestic servant
damedor = dormedor, hawîrdor	etraf, çepeçevre	environs, alentours	around
şevkor = şevekor	gecekörü	héménalope, qui ne voit pas la nuit	nightblind
şevkorî = şevekorî	gecekörlüğü	héménalopie	nightblindness, nyctalopia
rûpek = xêlî	duvak	voile de mariée	bride veil
dews = şûn	1. yer, 2. iz	1) place ; 2 trace	1) place; 2) trace
siwarêd hewarê	suvari yardım birlikleri	unité à cheval de secours	aid squadorn
ji hewla can	can havliyle	dans un ultime effort, dans un effort désepéré	in a desperate attempt one's life
kevçika dil	kalp kulakçığı	orifice de l'oreillette (cœur), plexus solaire	atrium
hikayedxwan = çîrokbêj	hikaye anlatan kimse	conteur	story teller
girî hatin	ağlatmak	se mettre à pleurer	to cry
rimbazî	mızrakçılık	métier ou qualité de lancier	being lance-man, being spearman
rûs = destvala	silahsız	désarmé, sans armes	unarmed
ji mêje = ji mêj ve, ji zû ve (de)	çoktan	depuis longtemps, il y a longtemps	long ago
dergevan	kapıcı	portier	porter
cihê dirûdanê = cihêdirûddanê	selamlık	quartier réservé aux hommes dans une grande maison musulmane	the part of a large Muslim house reserved for the men
varêl	varil	baril	barrel
berhewa bûn	havaya uçmak	prendre l'air, sauter, exploser	to be blown up
çirax kirin	ganimete boğmak	combler	to enrich
nanozikî	karın tokluğu	qui travaille en échange de la nourriture	work for just being satisfied with food and drink
şeveder = şevder	geceyi dışarıda geçiren	qqn qui découche, qui passe la nuit hors chez lui	someone who spends the night away from home
hingiftin = likumîn, lê hilkumîn, hiltepilîn	tökezlemek	trébucher	to stumble
bi xwe ve hatin	ayılmak	reprendre conscience	to recover consciousness
roj avayî	günbatımında	au coucher du soleil, au crépuscule	at sundown, at sunset

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana: Xelîl Begê

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
şahdezorî: şahidîya derewîn	yalancı şahitlik	témoignage mensonger	false evidence, perjury
çika: ka: ka ca, ca, de ka, za, hela	hele	voyons, allons, donc	well!, now then!
êvarkî	akşamleyin	le soir	in the evening
pîrek: jin	kadın	femme, épouse	woman, wife
mîrek	mir, mir ailesinden	prince, émir	emir, descendant of a royal family
birî: birh, bireh	güç, kuvvet	force, puissance	power
qerqot	kör topal	médiocre, minable	mediocre, miserable
qelîyan: qelîn	1) kavrulmak; 2) kökü kazınmak	1) être frit ; 2) être exterminé	1) fried; 2) exterminated
şîv	akşam yemeği	dîner	dinner
madem ku	mademki	puisque	since
malî	1) ev halkı; 2) eş, karı	1) habitants d'une maison ; 2) épouse (n.f.)	1) family member; 2) house wife
qeşitîn: qeşîn, teqizîn, cehimîn, steqirîn, qeli'în, şeqitîn	defolmak	s'en aller, ficher le camp, dégager	to leave, to clear off
qeşitandin: qeşandin, teqizandin, cehimandin, steqirandin, qeli'andin, şeqitandin	defetmek	chasser, expulser, envoyer au diable	to drive s.o. out, to expel, to send s.o. to the devil
filitîn yekî	girişmek, azarlamak, kavgaya tutumak	régler son compte à qn., attaquer qn.	to settle scores with s.o., to attack s.o.
dandoq: cinuh, tak	topuz	masse, massue	mace
çavnêr: çaverê	yol gözleyen	qui scrute le chemin, qui attend l'arrivée de qn.	one who waits for s.o.
çavrênî/çavnêrî: çaverêbûn	yol gözleme	attente impatiente, scrutation	waiting impatiently, scrutinizing
çavrênî/çavnêrî kirin: çaverê kirin	yol gözlemek	attendre avec impatience, scruter	wait impatiently, to scrutinize
rahiştin	almak, kaldırmak, taşımak	prendre, saisir	pick up, carry
hahakê	tam o esnada, hemencecik	juste en ce moment	just then
terh	ince dal	rameau	twig, branch
kevnik: kefî, kefîk, destmal	mendil	mouchoir	handkerchief
peritîn	parepare olmak, paralanmak	être en pièces, être en lambeaux	to be in pieces, in shreds
ewiqîn	takılmak, gecikmek	s'attarder, être retardé	to be late
ewiqandin	geciktirmek	retarder	to delay
birinca raxistî	kavrulmuş etli pilav	riz frit à la viande	rice and meal fried then cooked together
govendgêr	halk oyuncusu	danseur folklorique	folk dancer
bestûk/bestik	yaka	col, collier	collar

Xanî, mal, navmal

- II -

Amadekar: Selam NÛMAN

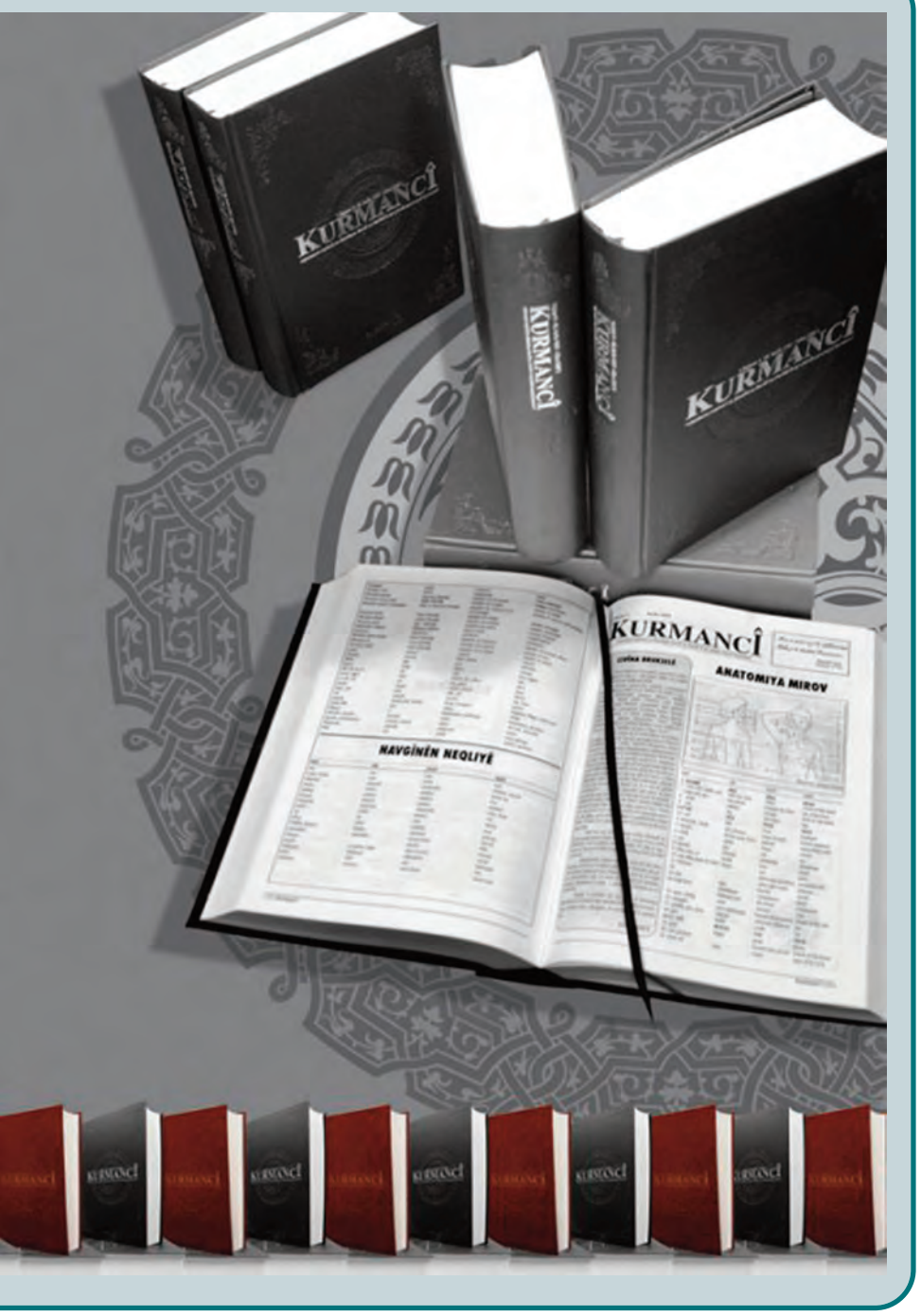
fanos, fener	fener	lanterne	lantern
mûm	mum	bougie	candle
mûmdank	mumluk, şamdan	bougeoir	candlestick
ampûl	ampul	ampoule	ampoule, bulb
çira	çıra	lumière, flambeau	light
fîş	fiş	fiche	plug
pirîz	priz	prise	socket, point
hewakêşî	havalandırma sistemi, vantilasyon	ventilation	ventilation
hewakêş	vantilatör	ventilateur	ventilator
baweşînk	pervane	éventail	fan
sobe	soba	poële	stove
lûleya (borî) sobeyê	soba borusu	tuyau de poële	stovepipe
sofac, sofaj, kalorîfer	şofaj, kalorifer	chauffage, radiateur	radiator
metbex, aşxane	mutfak	cuisine	kitchen
tifik	ocak	âtre, foyer	fireplace
tenûr	tandır	four traditionnel kurde, tandour	oven consisting of a clay-lined pit or a large earthen jar buried in the ground
sêl, sêlik	sac	plaque fine de cuisson	made of sheet iron used for cooking or or baking
çaydan	demlik	théière	teapot
semawer	semaver	samovar	samovar
papor	gaz ocağı	réchaud à pétrole	kerosene stove
sifre	sofra	grand plateau sur lequel est servi le repas	tray (which has a meal laid out on it)
maseya xwarinê	yemek masası	table (de salle à manger)	dining-table

Çil jimarên pêşîn ên ***Kurmancî***, ku ji 1128 rûpelan pêk tên bi hev re tevî ferhengokeke kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî li gel endeksên îngilîzî-kurdî, fransizî-kurdî û tirkî-kurdî wekî cildekî derket.

Kurmanci'nin ilk kırk sayısının toplu baskısı Kürtçe-Türkçe-Fransızca-İngilizce sözlük ve Türkçe-Kürtçe, Fransızca-Kürtçe ve İngilizce-Kürtçe ayrı endekslerle, 1128 sayfa ve tek cilt olarak çıktı.

Les quarante premiers numéros de ***Kurmancî*** ont été réunis en un volume relié de 1128 pages, avec un lexique en kurde-turc-français-anglais suivi d'un index français-kurde, anglais-kurde et turc-kurde.

The forty first issues of ***Kurmanci*** have been collected and bound in a single 1128 pages volume, with a Kurdish-Turkish-French-English lexicon, followed by English-Kurdish, French-Kurdish and Turkish-Kurdish index.

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE
Supplément du Bulletin de liaison et d'information
N° C.P. : 65913 A.S.

© INSTITUT KURDE DE PARIS
106, rue La Fayette,
75010 Paris - France,
Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64

www.fikp.org

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**
Réalisation : **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 45 Payîz 2009

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan
Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2009an

Civîna 45an ya **Kurmancî** *ji 11 ta 12ê çileya 2009an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.*

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di ***40 çîrokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran, Şivanê Kurmanca ya Erebê Şemo, Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê (1961) ya Hecîyê Cindî de*** *û herweha* ***li ser peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê*** *xebitîn.*

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Cemal Onursal (Cizîr), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Şivanê Kurmanca ya Erebê Şemo - I -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

Herwekî nas e, romana Erebê Şemo yê nemir wek romana pêşîn tête zanîn. Kurdîya vê romanê heta niha bi navê "Şivanê Kurd" li gelek cihan hatiye weşandin.

Lê rastî ev e, ku pirtûka weşandî, ne bi weşandina navê orjînal e û ne jî bi zimanê orjînal yê Erebê Şemo ye. Ew bi tenê di sala 1935an de û li Rewanê, bi navê "Şivanê Kurmanca", hem di bin navê xwe yê rast de û hem jî bi zimanê Erebê Şemo yê bavê romana kurdî, hatiye weşandin. Heçî "Şivanê Kurd" e, ew ji alîyê Kurd û kurdîhezê mezin Nûredîn Zaza ve ji fransî hatiye wergerandin, ku ew jî wergera rûsî ye ku ji kurdîya Erebê Şemo hatiye wergerandin.

Heta niha kurdîya "Şivanê Kurmanca" li derveyî Sovyetistana berê çap nebûbû ku em bikaribin wê ji zimanê bavê romana kurdî bixwînin. Lê niha wê ronahî dîtiye, weşanxaneya Lîsê ew li Diyarbekirê weşandiye.

Me zimanê "Şivanê Kurmanca" gelekî hêjayî lêkolînê dît û ji lewra ew hilda bernameya xwe ya xebatê.

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
agir vêsîn: (vemirîn, temirîn, tefîn)	ateş sönmek	(feu) s'éteindre	(for a fire) to die down, to go out
agir vêsandin: (vemirandin, temirandin, tefandin)	ateş söndürmek	éteindre le feu	to extinguish, to put out
alûrke	hayvanlar için yapılan lapa	bouillie pour animaux	a cereal mash for animals
avek jê re zelal kirin	sorununa çare bulmak	résoudre un problème, éclaircir un problème	to find a solution or to clarify a problem
barbir	1) yük hayvanı; 2) yük taşıyıcı	1) bête de somme ; 2) porteur, portefaix	1) beast of burden; 2) porter
bêfesal: bêkês: bêsemt	fırsat vermez	qui ne donne aucune chance, qui ne laisse aucune opportunité	who does not give anyone a chance
midas; sol, pêlav	ayakkabı	soulier, chaussure	shoe
(di) ber dila da hatin: li ber dilan çûn û hatin	teselli etmek	consoler	to console
beranberdan (roja ku beranan bera nav mîhan didin)	koç katımı (koçların güzün çiftleşmek için koyunların arasına salınması)	fête tradionnelle d'automne où on rassemble les béliers et les brebis pour accouplement	an autumn folk festival s when the rams and sheep are gathered for mating
hingê: wê demê: wê çaxê: wê gavê	o zaman	alors, à ce moment	then, at that time
berhingê: berî hingê: berî wê demê: berî wê çaxê: berî wê gavê	o zamandan önce	avant ce temps là, auparavant	before those times
piştî hingê: piştî wê demê: piştî wê çaxê: piştî wê gavê	o zamandan sonra	après ce moment là, après, ensuite, plus tard	after that, then, later on
berk: 1- sert 2- xurt, zexm, hişk	1) sert, katı; 2) sağlam, dayanıklı, sıkı	1) rigide, robuste, ferme, rude ; 2) fort, solide, dur	1) hard, strong, tough; 2) strong, reliable, lasting
berodan: ber da(yi)n, zayîn (roja/eyda berodanê: roja zayîna mîhan)	sürü salma	fête de mise-bas des brebis	days when the sheep give birth to their lambs
berşivka kulêv: di kulavî de cîyê ku şiv dikevê	kepenekte sopanın konulduğu yer	poche dans le manteau de feutre de berger où il range son bâton	the place in the shepherd's felt cloak where he puts in his stick
berx kîs kirin: berx koz kirin: pez koz kirin: berx ji mîhan veqetandin	kuzuları koyunlardan ayırmak / kuzularla koyunları ayrıştırmak	séparer les agneaux des brebis	to separate the sheep from the lambs
bi perda fesal gotin	özenli konuşmak	parler prudement	to speak carefully
bijarkar: yê hildibijêre, yê dineqîne, yê ji hevdu vediqetîne	tasnif eden	trieur(euse), sélectionneur	sorter, selector
bîn û buxz: bîn û bux (bo)	hoş koku	senteur, odeur agréable, fragrance	pleasant scent or smell
binatar: binetar: bintar: jêr	aşağı	partie la plus basse, le bas	the lower part, the bottom
pêpelîng: pêplûk: pêpelûk: pêlik	basamak	marche d'un escalier	a stair's tread
bindarûk	piknik	pique-nique	picnic
birûsî: ronahî	ışık	lumière, lueur	light, gleam
birûsîya êgir	ateş ışığı	lueur du feu	fire light, a blazing fire
birûsîya darçirê: ronahîya darçirayê	meşale ışığı	lueur du flambeau	torchlight
boşe: poşe: qereçî: cengene	çingene, roman	bohème, gitan	gypsy, romany

bû çirpînîya dilê min	yüreğim çarpmaya koyuldu	mon cœur se mit à battre	my heart started pounding
qalmeqalm	kalabalık	foule	crowd, crodedness
busye	tuzak, pusu	piège	trap, ambush
reng lê çûn: sipîçolkî bûn	rengi atmak	devenir pâle, pâlir	(for someone) to go pale
çarneçarî: neçarî	çaresizlik, mecburiyet	impuissance, le fait d'être sans remède, malheur, désespoir, incurabilité	powerlessness, having so solution, incurable, despair
çencirûk: xeramûşk: xincirûk: neperûşk: naprûşk: naperûşk: pencerûk:	tırmalama	griffe	claw, scratch
cew: cuhok	kanal, ark	canal	channel
çika: ca ka, bê ka, hela ka	hele	voyons, donc	just ..., come on, come on and tell us
çilape kirin: xwe çeng kirin	atlamak	sauter	to jump
çirûsî	parıltı	lueur, étincelle, scintillement	a glow or gleam, a spark, a glitter
çîtî: çênî	parçacık	particule, miette	particle
darçira: xetîre	meşale	flambeau	torch
daw danîn	meydan okumak	défier, braver	to challenge, to defy
dest jê kişandin: dev jê berdan, dest jê berdan	vazgeçmek	renoncer, abandonner, se dessaisir de	to renounce one's claim to (something), to give up
destopirçkî hev bûn: daqilaçî hev bûn	el kullanılarak kavga etmek	en venir aux mains	come to blows
(di) dest xwe da	anında	immédiatement, tout de suite	immediately
devgerm bûn	konuşur hale gelmek, konuşmaya ısınmak	se sentir plus à l'aise pour parler, se mettre à parler	to feel easy about speaking, to speak freely, to start talking
mêşe: daristan	orman	forêt	forest
dibek: belkî, dibe ku	belki	peut-être, il se peut que	perhaps, maybe
dan ber dilê xwe: xistin himbêza xwe	kucağına almak	serrer contre soi, donner l'accolade	to clasp s.o. on your arms, to embrace s.o.
havîj; bijîn, bijîyan	iştahını çekmek	avoir envie, avoir de l'appétit pour	to want or deire s.thg., to have a taste for s.thg.
<dilê meriv xwe-xwa havîj dibîyêda>	insanın iştahını kendiliğinden çekiyor	cela vous mettait spontannément en appétit	that immediately aroused your appetite
zêrandin, êşandin, ezab dan	incitmek, acıtmak	tourmenter, peiner, faire mal à qq	to repress, to torment, to harm s.o.
zayendin (dizeyînin): welidandin	doğurtmak	accoucher, faire naître	to assist (a mother) deliver
dolge; dol: newal	vadi	val, vallée	valley, dale
emr; jîyan	yaşam, hayat	vie	life
emrê wan gehîşte hevdu	yaşamları birleşti	ils unirent leur vie	their lives became united
êgin	çalışkan, becerikli	doué, talentueux, dégourdi, agile	talented, gifted, skillful
<zilamekî êgin>	becerikli bir adam	un homme talentueux	a gifted man
êm	süre, vade	délai, durée, terme	deadline, delivery time, duration, term
<di êmê pênc rojan de>	beş günlük sürede	dans un délai de cinq jours	within five days
(bi) fesal çûn: bi semt çûn, bi dîqet çûn	giderken dikkatli olmak, dikkat ederek gitmek	partir avec prudence	to be careful when you leave
fîno	fes	fez, tarbouche	fez, tarboosh
givrik: givrok	palazlanmış	replet, dodu	podgy, plump, fat
givrik bûn	palazlanmak, gelişmek, büyümek	grandir, se développer, croître, pousser	to grow up
guhê xwe tûj kirin: guhê xwe bel kirin	kulaklarını dikmek	dresser les oreilles	to prick up one's ears
gulle agir kirin: gule berdan	ateş etmek	ouvrir le feu, tirer avec une arme à feu	to open fire (on), shoot (at)
gumreh: boş, pir, zêde, zehf; xurt	gümrah	abondant, dense	thick, dense, abundant

Peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê

- I -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
adek: (arode, xilç, gilç, gulç) aletek ji hesin e û devê wê qasî destekî pehn e û destîyê wê ji dar e	kenger gibi kökbitkileri çıkarmada kullanılan ucu yassı alet	bâton doté à son extrémité d'une languette métallique aiguisée utilisé pour déterrer des tubercules	digging stick
alûk: fîdan	fidan	plant, pousse, jeune arbre	sapling
amol: cot, du lib (ji bo dewarên stûr tê bi kar anîn: amolek ga: du lib ga)	çift (büyük baş hayvan için)	paire (se dit pour les bovins) amolek ga: une paire de bœufs	couple (for cattle)
avêtîk: roja bîst roj piştî newrozê (avêtîk, berfê avête qirika dîk).	newroz'dan 20 gün sonraki özel gün	jour marquant le vingtième jour du Newroz (11 avril)	the special day at 20 days after Newroz (April 11)
baçîk, germêşan	mısır	maïs	maize
banaxî: karê banaxê, axkirin, banaxkırın.	dam üstünü toprakla döşeme	action de couvrir le toit en terre	covering the roof with earth
banax kirin	dam üstünü toprakla döşemek	de couvrir le toit en terre	To cover the roof with earth
banewêlk	gelincik	coquelicot	poppy
berçe: 19ê sibatê, xelasîya berçeyê ye û cemreya hewayê dikeve (çil çil e, bîst berçe)	19 şubat'ta sona eren bir peryod, ogün havaya cemre düşer	une période hivernale qui s'achève le 19 février où tombe le "cemre" (radiation de chaleur réchauffant l'air, la terre et l'eau)	a period whıch ends at 19 february, on the same day as "cemre" falls (any of three radiations of heat which supposedly fall in succession from the sun into the air, the water, and the earth in february and march)
berpê: (berpêlk) pê danîna li ber, ling li ber dan	çelme	croche-pied	trip
berpê avêtin: (ling avêtin ber, berpêlk dan ber) li ber pê danîn, li ber ling danîn.	çelme atmak/takmak	faire un croche-pied	to deliberately trip s.o. up
bijûn: (pirêze) çêreya piştî dirûna genim an gîya ku di nav zevîyan de dimîne yan hêşîn dibe.	anız	chaume	thatching, house roofs made of plaited stalks
cembkêşî: girantirbûna cembekê (tayekê) ji ya din.	yükte her iki taraftan birinin ağır gelmesi	déséquilibre entre les deux sacs sur le dos d'une bête de somme, l'une pesant plus lourd que l'autre	an unbalanced load for a beast of burden, the load on one side being greater than on the other
çapîk: (sepet) zembîl	sepet	corbeille, panier	basket

çexevêl (sexevêl, seqawêl, gezik): gêzîya ji şaxên daran hatî çêkirin.	kaba süpürge, sokak süpürgesi	grand balai de branchages	big broom of twigs
çincîl: (landik, mehdik) dergûş	beşik	berceau	cradle
çîrkê sêvan: sêvên qelaştî yên hişkkirî.	kurutulmuş elma	pomme séchée et coupée	dried and cut apples
çîrkê karçînan: karçînên qelaştî yên hişkkirî	kurutulmuş armut	poire coupée et séchée	pears cut and then dried
çirpaç: kesê berpirsê av belavkirinê, bekçîyê av belavkirinê.	sulama suyu dağıtım sorumlusu	préposé à la répartition de l'eau d'irrigation	s.o. responsible for the distribution of irrigation water
dermal: derûdora malê	ev etrafı	environs de la maison	around the house
destepirçî: bi destan (ji bo şer û henekan)	el ile (şaka veya kavga için)	plaisanterie avec les mains jeux de mains	to joke or a fight with the hands, practical joke
dêz: loda giya an çiloyê.	dokurcun	meule de foin, tas de grain	stack of hay or grain
êris: (reben)	rahip	moine	monk
êver: (çîk, ewk, ewêdî) filan tişt	şey	chose, machin, truc	what-do-you-call-it, thingummybob
êveroka êverê: (çîka çîko, ewka ewko,	şeyin şeyi	le truc du machin	So and so's thingummybob
ewêdîya ewêdî) 'enirok: xeyîdok	alıngan, darılgan	susceptible, chatouilleux(euse), facilement offensé	sensitive, easily offended
fersex: (zîtik, zîtok, refes) herdu piyan bi cot ji pişt ve avêtin.	çifte	ruade	kick made by an animal using both of its hind feet at once
fersex avêtin	çifte atmak	donner des ruades	to kick and buck
fexçe: (tepsî, sênî, teyfik, lalîk, tebax)	tabak	plat, assiette	Plate, dish
fîrûze: (firîzî, fîtik, fîtînî, fîkandin, fîkîn)	ıslık	sifflement	whistling
fîrûze dan: firîzî dan, fîkandin, li fîtikê xistin, fîtînî kirin, kwîtan	ıslık çalmak	siffler	to whistle
gelegêdan: libên genimê yên li ber çinînê dikevin nava zevîyê û sala pişt re hêşîn dibin.	ekin biçiminde yere düşüp bir sonrakai yıl yetişen tahıl taneleri	grains qui, lors de la moisson, tombent par terre et poussent l'année suivante	the grains which, during the harvest, fall to the ground and grow the next year
gevel: pora belavbûyî, gevjol, gijol	dağınık saç	cheveux éparpillés, désordonnés, ébourrifés	messy hair, mop
gidîş: dêza (loda) ji gurzên genimê	buğday demetlerinden yapılmış sap yığını	meule de gerbes de blé	stack made of sheafs of wheat-stalks
giranîya malê: tiştên malê yên ku ne bi tenê rojane lazim in	gereksinim duyulan tüm ev eşyası	biens du ménage qui ne sont pas d'un usage quotidien	household goods not in daily use
gurmîze: giyayê hûrkirî.	kıyılmış ot	herbe coupée, hachée	chopped hay

40 Hikayetên Mela Mehmûdê Bazîdî

- I -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
dawerîn: peya bûn, daketin, hatin xwarê	inmek	descendre, débarquer	to go down, step down
birqetav: boran	boran	tourbillon, orage	storm, whirlwind
semt: alî, hêl	taraf	côté, flanc, camp, quartier	side, flank, camp, neighbourhood
nêreşêr: şêrê nêr	1) erkek aslan; 2) cesur	1) lion ; 2) courageux, brave, intrépide, vaillant	1) lion; 2) brave
atlas	atlas	satin	satin
canfes	canfes	taffeta	fine taffeta
qirmiz	kırmız	pourpre, cramoisi	crimson
tagir	taraftar	partisan, adepte, sympathisant	partisan, partial, follower
tagirî	taraftarık	esprit de parti, parti pris, partialité	partisanship
neqeb kirin: qelaştin, vekirin, derevekirin	ev/ bina soymak	cambrioler, voler avec effraction	to burgle, to burglarize
şemdan	şamdan	chandelier, bougeoir	candlestick, candelabra
pêlûn	çok pahalı bir ipek türü	soie de haute qualité et coûteuse	a fine and costly silk
êris	rahip	moine	monk
qûrîn	feryat etmek	crier, se lamenter	to cry out, to lament, to cry for help
hingaftin	vurmak	battre, cogner, taper, frapper	to beat, to hit, to strike
kelaştin: qelaştin	ev/ bina soymak	cambriolage, vol avec effraction	housebreaking, burglary
kusan	çawan	comment, de quelle façon	how, in which way
şimîka derî: şêmîk, şîpane	kapı eşiği	seuil, pas de la porte	threshold
sipartin	dayamak	appuyer, adosser	to lean (against), to prop up (against)
mişemir	korumasız, sahipsiz	sans protecteur, sans défense; sans amis	defenceless, friendless
mişemirî	korumasız olma, sahipsizlik	le fait d'être sans protection	being unprotected, defencelessness,
mişemir bûn	korumasız olmak, sahipsiz olmak	être sans protection, être sans défense, ne pas être protéger	to be unprotected or defenceless
mişemir hiştin	korumasız bırakmak, sahipsiz bırakmak	laisser sans protection	to leave unprotected
nehanî: nihênî	gizli	secret, discret, caché, confidentiel, occulte	secret, confidential
bizivîn	hareket etmek, kıpırdamak, teprenmek	bouger, se mouvoir	to move
çarlepî: çarlepkî, çarpî	emekleme pozisyonu	à quatre-pattes	on all fours,
bi çarlepî (çarlepkî, çarpî) çûn	emeklemek	se traîner à quatre-pattes	to crawl on all fours
deverû	yüzüstü, yüzükoyun	sur le ventre, à plat ventre	face downards, flat one one's face
sûrikîn: xuşikîn	sürünmek	traîner	to delay, to go slowly
pawan	bekçi	garde, vigile, guetteur	guard, watchman
çeqandin	tetiği çekmek	tirer la gâchette	to pull the trigger
mûn	adi, alçak	vulgaire, ignoble, infâme	mean, low, infamous
azox: azûqe	azık	provisions de bouche, approvisionnement	food (taken along to be eaten while traveling)
sitran girêdan: stran avêtin ser	birine veya birşeye türkü yakmak	composer un chant pour célébrer qn. ou qch.	to write a song in memory or in praise of s.o.

Folklor:
"Hikyatêd cimaeta Kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

Kurdperwerê mezin, zanyarê kedkar û qedirbilind Prof Hecîyê Cindî yê gorbehişt di warê komkirina zargotina Kurdan de gelek xebatên yekane û zêrîn ji me re hiştine. Berhema wî ya bi navê "Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê", ku ji 5 bergan pêk têt û di navbera salên 1961 - 1988an de li Rewanê hatine çap kirin, yek ji wan xebatên hêja ye.

Wî bi dirêjahîya jîya xwe li ser zargotina kurdî kar kiriye û di salên cihê cihê de ew çend berhemên xwe li Êrmenistana Sovyetî dane çapê. Destpêka berhevkirina wî ya zargotina kurdî ji nîvê salên 1920î ye. Ew xebat nimûneyên herî kevn yên bi destê Kurdekî ne. Ji ber vê yekê jî, hêjayî lêhûrnêrînê ne.

Hewce ye bête gotin, ku piranîya zarbêjên wî kesên nexwende yên ji devera Serhedê, ji êl û eşîrên têvel bûn. Di nav wan de gelek Êrmenî jî hebûn ku kurdî bûbû zimanê wan yê dê. Ji lewra jî devoka Serhedê di wan berheman de serwer e.
Ev bûn 20 sal ku nemir Hecî Cindî ji nav me koç kiriye. Ji zarbêjên wî jî êdî kesek nemaye. Lê, wî di berhemên xwe de û di gel zarbêjên xwe di civata Kurdan de cihekî layîq girtîye. Ji hemûyan girîngtir, ew ê di dilê me hemû Kurdan de heta hetê bijî.

Me dil heye ku em li berhemên wî yên zargotinê yek bi yek binihêrin. Gencîneya peyvên tê de derxînin û di rojnameya KURMANCÎ de belav bikin ku nemirin.

Peyvên ji pêşgotina pirtûkê

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
mijûlî	fıkra, anekdot	anecdote	an anecdote
nimûş	örnek	exemple	an example
nimûş; dirûv	1) benzeme, görünüş; 2) motiv	1) ressemblance, apparence, similitude ; 2) figure, motif	1) likeness, resemblance; 2) pattern
<nimûşê min dide>	görünüş <görünüşü bana benziyor	il me ressemble	he looks like me
<nimûş dan>	görünüşü aynı olmak, benzemek	ressembler, sembler, rappeler, s'apparenter, tenir de	to resemble or to look like s.o., to remind one of s.o, to take after s.o
hêsa bûn (vehisîn)	dinlenmek	se reposer, se délasser, se détendre, se reposer	to relax, rest
tehlî û tengî	zorlu, çetin, acı, sıkıntılı	difficile, dur, compliqué	difficult, hard, complicated
nuqusandin	küçük düşürmek	faire affront à, humilier, mortifier, offenser	to depreciate, to offend, to humiliate
hîva şîvxwarî	dolunaydan gün almış	pleine lune déclinante, pleine lune passée de quelques jours	the waning moon, a few days after full moon
şimşat	pürüzsüz	lisse, net; sans défaut; sans embarras	smooth, unblemished
tirêq	din adamları sınıfı	clergé	clergy
derodero	derbeder, tarumar	1) éparpillé, dispersé, épars ; 2) vagabond, errant	1) scattered, dispersed; 2) vagrant, wandering person or stray animal
keçelok (keçelo, gurrî)	keloğlan	1) chauve, teigneux(euse) ; 2) un personnage des contes populaires	1) bald,scabby; 2) a charecter of folK tales
red kirin	bitirmek, tamamlamak	finir, terminer, achever, boucler	to finish, complete
qaqicîn	için için yanmak	bouillir d'impatience, d'envie	to burnwith impatience or envy for s.thg.
mînandin	benzerlik	similitude, ressemblance, comparable	similarity, resemblance
zargotin	sözlü halk edebiyatı	littérature orale, folklore oral	oral tradition, oral literature
kok bûn	şişmanlamak	prendre du poids, grossir	to put on weight, to become fat
kok kirin	şişmanlatmak	engraisser, faire grossir	to fatten
miqatî lê kirin	bir şeye göz kulak olmak	faire attention à, surveiller qqn ou, qch, garder, prendre soin	to pay attention, to look after or to care for s.o.
miqate bûn	göz kulak olmak	surveiller, veiller à, prendre soin	to attend, to take care
milkedar; milkdar	mülk sahibi	propriétaire foncier	landowner

Xanî, mal, navmal

Amadekar: Selam NÛMAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
piyan, îskan, stekan, qedeh	bardak	verre, coupe	glass
şemşaq, parç, avkîne, surahî	sürahi	carafe, carafon	carafe
şekirdank	şekerlik	bonbonnière, sucrier	sugar bowl
tas, kase, kas	kase, tas	bol, tasse	bowl
kêr-çetel û kevçî	çatal bıçak takımı	couvert	cover
kêr	bıçak	couteau	knife
kêra goşt, kêra qesaban, kêra metbexê	et bıçağı	couteau à viande, couteau de boucher, couteau de cuisine	kitchen knife
sator	satır	coutelas, couperet	cutlass cleaver
kevçî	kaşık	cuillère	spoon
çetel	çatal	fourchette	fork
hesan	bileği taşı	aiguisoir	sharpening stone
qeşartek	kabuk soyucu	éplucheur	peeler
konservevekir, vekiroka konserveyan	konserve açacağı	ouvre boîte	tin opener
şûşevekir, vekiroka şûşeyan	şişe açacağı	décapsuleur, ouvre-bouteille, tire-bouchon	bottle opener
hawin, hewan	havan	mortier	mortar
sîrguvêş	sarımsak sıkıcı	presse ail	garlic press
lîmonguvêş	limon sıkıcı	presse-agrumes, presse-citron	lemon or orange press
rende	rende	râpe	grater
gûzşikên	ceviz kıran	casse-noix	nut cracker
pîvek	ölçek, ölçü kabı	bol de mesure, mesure	measuring cup
şemşaqa (surahî) pîvanê	ölçü surahisi	cruche de mesure	measuring jug

germpîv, termometre	termometre	thermomètre	thermometer
taymer	timer	minuteur, sablier	timer
terazûya (mêzîn) metbexê	mutfak terazisi	balance de cuisine	kitchen scale
safok, palêvk	süzgeç	passoire	mesh, strainer
kovik, govik, mastêrk	huni	entonnoir	funnel
bêjing	elek, incelek	tamis	sieve
firçe	fırça	brosse	brush
qalib	pasta kalıbı	moule	tin, mould
kefgîr	kevgir	écumoire	skimmer(draining spoon)
çemçik, çoçik, hesk	kepçe	louche	ladle
beroşa zûkelk	düdüklü tencere	cocotte minute, autocuiseur	pressure cooker
beroş, quşxane, moxil	tencere	marmite, faitout, cocotte,	cooking pot
moxil	iri elek, kalbur	crible	riddle, screen
tawe	tava	poêle	frying pan
nanbirêjk	ekmek kızartacağı	grille-pain	toaster
avkelk	ketıl	bouilloire	kettle
makîneya qehweyê	kahve otomatı	machine à café, cafetière	coffee machine, coffee pot

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana Eliyê Daman Begê

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
berra dan: berdan	1) sarkıtmak; 2) salıvermek; 3) kovmak; 4) yenmek	1) laisser pendouiller ; 2) lâcher, congédier ; 3) chasser ; 4) vaincre	1) to hang down; 2) to walk out on s.o., fire s.o; 3) to chase or drive s.o. away; 4) to defeat
cotecot: cotcot, cuhtcuht	çifter çifter	par pair	in pairs
şikir ji qedandina xwedê re: şikir ji dayîna xwedê re	allah vergisine şükür	Dieu soit loué pour ses bienfaits	thank or praise God for his blessings
qedandin: (ji) qedîn	ekonomik gücü yetmek	être à même de, avoir les moyens de	to afford
xizmetkar	hizmetçi	serviteur	servant
li xwe birîn	üstlenmek	assumer	take on (a task or responsibility;
ban kirin: bang kirin	çağırmak, seslenmek	appeler, héler	to call (out)
xwe şidandin	hazırlanmak, kuşanmak	se préparer, s'apprêter	to prepare oneself, to get ready
qêmîş (ne)kirin (ji tirkî): dil (ne)dan, dil (ne)kirin	kıy(ma)mak	ne pas épargner, faire un sacrifice	not to spare, to make a sacrifice
gaqor: gayê qor, gayê pîr	yaşlı öküz	bœuf âgé	an old ox
reben	zavallı, gariban	pauvre, misérable	poor
şîrînî: şîhîn, hîrîn	kişnemek, kükremek	hennir	to whinny
zik çêrandîn	otlanmak	brouter	to browse or graze
ji ... wer kirin	atmak, fırlatmak	jeter, lancer	to throw
hertim: timî, herdem, hergav, herwext	her zaman	toujours	always
cirîd	cirit	jeu hippique où les cavaliers au grand galop lancent un javelot ou un bâton de la longueur du javelot	a horse-riding sport of javelin throwing
pars	dilenme	mendicité	begging
pars kirin	dilenmek	mendier	to beg
parskirin	dilenme	mendicité, le fait de mendier	begging
parsek	dilenci	mendiant	beggar
parsekî	dilencilik	mendicité, métier du mendiant	Begging, beggary
zebanî	cehennem bekçisi, zebani	démon de l'enfer, monstre cruel	hellhound, cruel monster
sindiyan	sind meşesi	chêne de Sind	a kind of oak from Sind
neqandin	seçmek	choisir, sélectionner, trier	to choose, to select, to sort
neqane	seçkin	choisi, distingué	chosen, distinguished
zivirîn	1) dönmek; 2) geri dönmek, geri gelmek	1) tourner, tourner autour; 2) retourner à, rebrousser chemin	1) to turn or rotate round s.th.; 2) to return to, to go back on ones tracks
qube /qub	1) yüksek; 2) tok (ses)	1) (voix) haute; 2) (voix) forte, (voix) puissante	1) high or loud (voice); 2) deep or strong (voice)
<peyvên qube>	büyük laf,	propos prétentieux	pretentious remarks
<dengê dîkan qube ye>	horozlar yüksek sesle ötüyor	les coqs chantent fort	cocks crowing loudly
gurîtî	1) kellik; 2) uyuzluk	1) calvitie; 2) gale	1) baldness; 2) mange
firotin	satmak	vendre	to sell
tar: sef, rêz	saf, sıra	rang, file, rangée, ligne	row, rang
tewilxane: tewlexane	at ahırı, tavla	écurie	stable (for horses)
depoxane	depo	dépôt	depot, store
çeng kirin: çekirin, avêtin	fırlatmak, atmak	jeter, lancer	to throw
timtêl	çekidüzen, kılık kıyafet	tenue, allure	dress, attractive appearance
paşber	arka taraf, arka	postérieur (dos), arrière, derrière, verso	backside, behind, overleaf (printing)
qûnkutî çûn: piştpiştkî/ paşpaşkî çûn	geri geri gitmek	reculer, marcher à reculons	to retreat, to move backwards
şûjin	çuvaldız	carrelet	packing needle
bi darê zorê: bi destê zorê, bi kotekî	zorla, zor kullanarak	de force	by force, forcibly
ajotin	sürmek	conduire	to drive
ajotin ser ...	üstüne sürmek, üstüne varmak, saldırmak	marcher sur, attaquer, se jetter sur	to advance on, get at, attack or rush at s.o.
tew	1) üstelik, bir de; 2) bravo	1) de surcroît, par dessus le marché, au surplus ; 2) bravo	1) furthermore, what's more; 2) bravo
tewandin: tew kirin, tewtew kirin:	'dengbej'leri yüreklendirmek ve morallerini yükseltmek için dinleyicilerce yapılan sözlü teşvik.	encourager les chanteurs avec des mots d'appréciation ou en reprenant leur rengaine	to encourage singers by expressing appreciation or joining in their singing
derz	çatlak	fêlure, fissure, fente	a crack, flaw, fracture
derz lê ketin	çatlak oluşmak	avoir des fissures, se fissurer	to become a crack
derizîn	çatlamak	se fissurer	to be cracked
derizandin	çatlatmak	fissurer	to crack

Çil jimarên pêşîn ên *Kurmancî*, ku ji 1128 rûpelan
pêk tên bi hev re tevî ferhengokeke kurdî-tirkî-fransizî-îngilîzî
li gel endeksên îngilîzî-kurdî, fransizî-kurdî û tirkî-kurdî wekî cildekî derket.

Kurmanci'nin ilk kırk sayısının toplu baskısı
Kürtçe-Türkçe-Fransızca-İngilizce sözlük ve Türkçe-Kürtçe, Fransızca-Kürtçe
ve İngilizce-Kürtçe ayrı endekslerle, 1128 sayfa ve tek cilt olarak çıktı.

Les quarante premiers numéros de *Kurmancî* ont été réunis en un volume
relié de 1128 pages, avec un lexique en kurde-turc-français-anglais
suivi d'un index français-kurde, anglais-kurde et turc-kurde.

The forty first issues of *Kurmancî* have been collected and
bound in a single 1128 pages volume, with a Kurdish-Turkish-French-English lexicon,
followed by English-Kurdish, French-Kurdish and Turkish-Kurdish index.

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS**, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN ,** *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 46 Bihar 2010

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Bihara 2010an

Civîna 46an ya **Kurmancî** *ji 10 heta 16ê gulana 2010an li Vesterosê, Swêd, li dar ket.*

Beşdarên civînê vê carê li ser peyvên di ***40 çîrokên Mela Mehmûdê Bazîdî, stran, Şivanê Kurmanca ya Erebê Şemo, Hikyatêd cimaeta Kurdîyê (1961) ya Hecîyê Cindî de*** *û herweha li ser* ***peyvên ji bêla Bidlîs û Wanê, peyvên ji fransî di kurdîya Sûrîyeyê*** *de xebitîn.*

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên Fransizî di Kurmancîya Cezîrê de

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransizî	inglîzî
eleminyom: alîmînyûm, alyûmîn, ʼelemyon	aliminyum	aluminium	aluminium
eneryê: anarya	anarya, geri	en arrière	backwards, behind
irtiwazî, (bîra irtiwazî): artezyen	artezyen	artésien (puits artésien)	artesian well
as: as	as	as	ace
esansor: asansor	asansör	ascenseur	lift, elevator
esfelt: asfalt	asfalt	asphalte	asphalt
tematîk: otomatîk, avtomat	otomatik	automatique	automatic
tirimpêl: tirimbêl, tombêl, tombîl	otomobil	automobile	car, automobile
bekelorya	lise diploması	baccalauréat	high school certificate
bagaj	bagaj	bagage	luggage, a trunk
belkon: balkon, balqon	balkon	balcon	balcony
benk	sıra	banc	bench
beng: bank, banqe, panga, panqe	banka	banque	bank
berake: baraka, barak, bereqe, baraqe	baraka	baraque	barracks
baston	baston	bâton	stick, rod
betarî: batirî, patirî	batarya, akü	batterie	battery
bêj: bêc, bêcî	bej	beige	beige
bîro	büro	bureau	a desk, an office
bêrê: bere, bîrêt, bêrîye	bere	béret	beret
bêton: beton	beton	béton	concrete
biskilêt: bisîklet, bisîklêt, piskilêt, pisiklêt, paysikil	bisiklet	bicyclette	bicycle, bike
bîdon	bidon	bidon	can, drum
bilyardo: bilardo, bîlardo	bilardo	billard	billiards
biskewît: biskiwît, piskiwît, piskivêt, piskufît, piskêt, biskivît	bisküvit	biscuit	biscuit
blok: blok, bloq	blok	bloc	block
blûz(e): bloz	bluz	blouse	a blouse, an overall,
belfandin	blöf yapmak	bluffer	to bluff
bellaf	blöfçü	bluffeur	a bluffer
bumbe: bombe, bomb, bimbe	bomba	bombe	bomb
bon	karne	bon	gift coupon
potîn	potin	bottine	rubber boot, wellingtons
bot	bot	botte	boot
buffa	kabarık, şişkin	bouffant	plump, fluffy
bocî: bûjî	buji	bougie	sparking plug
buks: boks	boks	boxe	punch
brovê	ortaokul diploması	brevet	certificate (after 9th class)
biryantîn	biryantin	brillantine	brilliantine
kepîne	tuvalet	cabine, cabinet de toilette	toilet
kebil: kêbil, qablo	kablo	câble	cable
kedastro: qadastro	kadastro	cadastre	land registry
kadro, kadir	kadro	cadre	cadre, supervisor
kelson	don, iç donu	caleçon	underpants
kemyon: qamyon, kamyon	kamyon	camion	lorry, truck
kenebe: qenepe	kanape	canapé	sofa
kewçûk: qawûçûx, kawûçûk	kauçuk	caoutchouc	rubber
qepsûn: qapsûn, qepsûl, kepsûl	kapsül	capsule	percussion cap, detonator
kerembol	karambol	carambole	red ball. (billiards)
keremêl: karamêl	karamela, karamel	caramel	caramel, toffee
kerton: karton	karton	carton	carton
xertûş	kartuş	cartouche	cartridge
ketelok: katalog	katalog	catalogue	cataloguing

katolîk: qatolîk	katolik	catholique	catholic
silofan: sîlîfon, sêlefan	selofan	cellophane	cellophane foil
sertefîka: sertîfîka	sertifika	certificat	certificate
şalê	dağ evi, köşk	chalet	chalet
şapo	fötr şapka	chapeau	hat
şasê: şase, şasî	şasi	châssis	chassis
şofac: sofaj	kalorifer	chauffage	heating
şifêr: şofêr	şoför	chauffeur	driver
çikolat: çiklêt, şokolad, çukulata, çiqulete	çikola	chocolat	chocolate
sîneme: sinema	sinema	cinéma	cinema
sîtêr	su ya da sıvı tankı	citerne	cistern, tank
klasor	klasör	classeur	folder,
kwafêr: kuafêr	kuaför	coiffeur	hairdresser
kolac: kolaj	kolalı kağıt	collage	sticking, pasting, collage
komplê: komplît, qomple	komple	complet	finished, completed.
kont	kont	compte	account
kornîş	korniş	corniche	esplanade, coast road
korîdor	koridor	corridor	corridor
gerefêt: qiravat, qirawat	kravat	cravate	tie
krêm: qirem	krem	crème	ointment, salve, cream
krîko	kriko	cric	jack
silindir: silinder, silindêr	silindir	cylindre	cylinder
dektîlo: daktîlo	daktilo	dactylo	typewriter, typist
debriyac: debrîyaj	debriyaj	débrayage	clutch, declutching (strike)
dîzil: dîzel	dizel	diesel	diesel oil (fuel)
dirgisyon: dîreksîyon	direksiyon	direction	steering wheel
dosye	dosya	dossier	folder
dûbil: debil, dûble	duble	double	double
dobilandin	sollamak	doubler, dépasser	to overtake
dezîne: duzîne, derzin	düzine	douzaine	dozen
dûzyêm	ikinci vites	deuxième (vitesse)	the second (gear)
dînamît	dinamit	dynamite	dynamite
dînemo: dînamo	dinamo	dynamo	dynamo,
şerpe: şarpe, eşarp	eşarp	écharpe	scarf
lastîk: elastîk	elastik; lastik	élastique	rubber, elastic
fabrîqe	fabrika	fabrique	factory
fanêle, fanêre: fanore	fanila	flanelle	flannel
filim: fîlm, filîm	film	film	film
firing: firenk	frank	franc	franc
’ala frenqa: alafranga	alafranga	à la bonne franquette	informally, without fuss
frêm: firên	fren	frein	brake

40 Hikayetên
Mela Mehmûdê Bazîdî - II -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
çavreşî	çekememezlik, kıskançlık	1) envie, 2) jalousie	1) desire,craving; 2) jealousy
çavreşî kirin	çekememek, kıskanmak	1) jalouser qn, envier qn	1) to be jealouse of s.o.; 2) to envy s.o.
navserî: navsere	orta yaşlı	d’âge mûr	middle-aged
sîs	akşın, albino	albinos	albino,
nawmalîtî: navmalîtî	besleyip büyütülerek ev işlerinde çalıştırma	le fait d’accueillir dans une famile une personne chargée des travaux domestiques	to bring up as a member of the family s.o. who is there to do domestic work
navmalî	besleyip büyütülerek ev işlerinde çalıştırılan kimse,	domestique ayant grandi dans une famille d’accueil	a servant brought up as a member of a household
xwecih:	yerli	indigène, autochtone	native, autochton
hêsayî bûn: hêsa bûn, vehesîn	dinlenmek, istirahat etmek	se reposer, se détendre, se relaxer	to rest, to relax
şikar kirin	avlamak	chasser	to hunt
zêdenavî	lakap	surnom, pseudonyme	nickname, pseudonym
kusan: çawa(n)	nasıl	comment	how
rabestin	kuşanmak	ceindre	to gird on, put on (a sword, a belt)
berhewa bûn	patlama sonucu havaya uçmak	sauter, être jeté en l’air	to be blown
heyf xwarin	hayıflanmak	déplorer, regretter	to deplore, to regret
heyfxwarin	hayıflanma	regret, déploration	regret, sorrow
serêvar	akşamüstü	vers le soir	evening
pêkhatî	donanımlı, mücehhez	équipé, bien armé	accoutred, equipped
serkul: serqot	başı açık	tête nue, nu-tête	bareheaded
dest li ... sûtin	elini ... sürmek	toucher, caresser, palper	to touch, to stroke, to caress
<destêd xwe li rûyê xwe disûtin>	elini yüzüne sürüyordu	il caressait son visage	he was stroking his face
xars, xarsik (bi êrmenî): bûk	gelin	belle-fille, mariée	daughter-in-law, bride
bervekirî: mêvanperwer	konuksever	hospitalier,accueillant	hospitable
dawerîn	inmek	descendre, débarquer, s’abaisser	to get off (e.g. a horse), to land, or disembark
dahilandin: =berdan xwar, daxistin	aşağı sarkmak, sarkmak	pendouiller, se pencher, retomber, laisser prendre	to hang down, to dangle, to lean over
pertal	1) manifatura; 2) pırtı; 3) eşya	1) textile, étoffe ; 2) balluchon, frusques ; 3) chose, affaire, marchandise	1) textile, cloth; 2) worn out clothes; 3) things, goods
defter kirin	kaydetmek, tescil etmek	enregistrer	to register
şalêd şemle	ince kıldan yapılmış ve özel günlerde kullanılan değerli bir şal	châle fait de poils de chèvre utilisé dans les grandes occasions	a shawl made of fine goats’ hair
şerguhî kirin	göz kulak olmak	surveiller, contrôler	to supervise, to keep a check on
şerguhî	göz kulak olma	surveillance, contrôle	check, control
xol: xwelî	toprak	terre, territoire	soil, land
ji canê xwe borîn	yaşamını feda etmek	se sacrifier, sacrifier son âme	to sacrifice one’s self, to sell your soul
hêşet	kenar mahalle	faubourg	outskirts, suburb
lêp: lêb = fen, fend	hile	ruse, escroquerie, fraude	a trick, a ruse, a swindle
çûn berayîkê: = çûn pêşîyê	1) karşılamak; 2) karşısına çıkmak	1) recevoir ; 2) accueillir, aller au devant de qn	1) to meet; 2) to confront
fikar	kaygı, tasa	souci, inquiétude, anxiété	anxiety, worry
fikar kirin	kaygılanmak	se faire des soucis, s’inquiéter	to feel anxious, to worry
reht bûyîn: rat bûn	yorulmak	se fatiguer, se lasser de	to get tired, to be weary

Şivanê Kurmanca - II -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serê çena kuçê	sokak köşesi	coin de rue, angle de rue	street corner
kivş: kifş: xuya, dîyar	belli, açık, malum	clair, apparent, évident, explicite, manifeste	clear, obvious, evident,
ji hev hatin kivşê	birbirinden ayırt edilmek	être distingué, être différencié, se manifester	to be distinguished
ji hev dan kivşê	birbirinden ayırt etmek	distinguer	to distinguish
hal û medet: hal û ehwal, hal û mesele	hal mesele, sorun, durum	situation, nouvelles, état	situation, new conditions, state
hedimîn	üşüşmek	se précépiter sur	to rush, plunge into
ziravhênik	korkak, ödlek	peureux, froussard, lâche, poltron, dégonflé	coward
heq kirin	defnetmek	enterrer, inhumer	to bury
hêşka	az önce, demin	récemment, tout à l'heure	recently, only a moment ago
hewarî birin	imdat istemek	appeler au secours, appeler à l'aide	to call for help, to call for assistance
hewarî: hawar, hewar	imdat	appel au secours, appel à l'aide	a call for help or assistance
hevek: hebek	biraz	un peu	a little, a bit
hêwerze: hêwirze	kargaşa	tohu bohu, vacarme	chaos, a commotion, a racket, a din
hevk birin: hetik birin	rezil etmek	déshonorer, faire honte à qn, mettre aupilori	to dishonour, to disgrace, to shame s.o.
heyat	avlu	cour	courtyard
heyf vekirin	intikam almak	se venger de	to avenge oneself on, to seek revenge on s.o.
barbir	hamal	porteur, porte faix	porter
heyrî tiştekî/kesekî bûn	bir şeye/birine ihtiyaç duymak	avoir besoin de qch ou qn	be in need of sth/ s.b.
hila: hela: hêj, hê, hê jî	halen	encore, toujours	still, always
himangî: zar zor	güçlükle	difficilement, à grand-peine, péniblement	with difficulty, with great effort
hukum qedandin	hükmü yerine getirmek	exécuter la peine	to carry out a sentence
hurum	rum	grec	Greek
hûr xaş kirin	paramparça etmek	briser, mettre en pièces, anéantir	to shatter
hûr xaş bûn	paramparça olmak	se désagréger, être en pièces, être en morceaux	to be shattered
îstintaq kirin	sorguya çekmek	interroger	to interrogate
kajî-vajî	darmadağın	en désordre, en pagaille, éparpillé	messy, in disorder
ji şabûna lingê min (li) erdê nediket	ayakları yere deymemek	sauter de joie, mes pieds ne touchent pas terre de joie	to be overjoyed
kaw bûn: şa bûn	sevinmek	se réjouir de, exulter	to be delighted
kaw	1) güzel; 2) sevinme, sevinç	1) beau, bien, parfait ; 2) joie, gaieté, liesse, réjouissances	1) beautiful, perfect; 2) joy, jubilation, rejoicing
kawî	güzellik	beauté	beauty
qelaştin	yırtmak	déchirer, tirailler	to tear, to be torn
kese	kısaca	bref, brièvement	shortly, briefly
ketxuda: kedxuda	muhtar	maire	mayor
kêf kok xwey kirin	keyfine bakmak	se faire plaisir	to enjoy oneself
zêrkildayî: avzêrkirî	altın kaplamalı	plaqué-or	gilded
zîvkildayî: avzîvkirî	gümüş kaplamalı	plaqué-argent	silver-plated
kûrme	köz	braise	embers, red hot coals
lap: tam, zêde	büsbütün, oldukça	complètement, entièrement, totalement	completely, entirely
lê girê dan: lê reşandin	taramak	mitrailler	to fire in bursts (as with a machinegun
lê-lê bûn: çav lê bûn	niyetinde olmak	avoir l'intention	to be inatend to
lotî	apaş, hayta, serseri	racaille, canaille, voyou, vaurien	riff-raff, rabble
mehik	cezbe	transe, extase	trance, extasy
ketin mehikê	cezbeye tutulmak	entrer en transe	to go into a trance
hilqoşandin	zıplatmak, hoplatmak	faire rebondir, faire bondir	to give new impetus, to set in motion,
hatin pişta yekî	yardımına gitmek (savaşta)	venir à l'aide de qn, venir soutenir qn	to come to s.o.'s help, to support s.o.(in fighting)
mozik: mozîk	dana	bouvillon âgé de plus d'1 an	a bullock over 1 year old
navnêrî dan: nêrîk dan:	cücük vermek (üğürtmek, bitkilerde tohum veren sapın yesermesi)	avoir une hampe qui se développe, qui pousse (pour un oignon)	growing heart of an onion/plant
nenere: tiştên nemayî/nebûyî	olmadık şeyler	sans précédent, chose incroyable, situation inédite	unprecedented, unheard of

Folklor - II -

"Hikyatêd cimaeta Kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
canpolat	dev	géant, colosse, (litt.) âme d'acier	giant
cîguhastî kirin	yerini değiştirmek	déplacer	to move
dengzivirandin: olan, alan, dengvedan, dengveger	yankı	écho	echo
tarîbara sibê	alaca karanlık	clair-obscur, (du matin), pénombre	half-light (dawn) penumbra (astronomy)
cîguhêz bûn	yerini değişmek	se déplacer, déménager, décamper	to move
hikyatbêj; çîrokbêj	hikaye anlatıcısı	conteur	storyteller
bi hûrgilî	detaylı, ayrıntılı	fouillé, détaillé	detailed

Peyvên ji çîrokên di pirtûkê de

seyranga; seyrangeh	gezinti yeri	promenade (lieu)	promenade
devê yekî negerîn	söylemeye çekinmek	ne pas pouvoir le dire, hésiter à le dire	to be unable to tell, hesitate to say
<devê min nagere>	söylemeye çekiniyorum	je n'ose parler	I do not dare speak
nanga; niha	şimdi	maintenant, à présent	now
firnax	çok sevinme	ravi, enchanté	overjoyed
jêla; jêlî, ji jêr ve	aşağıdan	depuis le bas	from the bottom up
îda; êdî	artık	1) du reste, 2) désormais	1) moreover, 2) hitherto
bi lez ketin	acele etmek	se dépêcher, s'empresser, se presser	to hurry
tewaqe kirin	rica etmek	supplier, prier qn de faire, solliciter	to beg, to ask
çol	1) çöl; 2) kır	1) désert ; 2) campagne	1) desert; 2) open country
çolistan	çöl	désert	desert
şayîş kişandin	kaygılanmak	se soucier de, s'inquiéter, se tracasser	to worry
kergedan	gergedan	rhinocéros	rhinoceros
çêjik; têjik	yavru (hayvan)	petit (animal)	the young (of an animal)
bixwe... paşê bişêkirîne	ye de sonra şükür et!	mange d'abord et remercie après	eat, then say thank you
(ji) ... tirê; ji ... werê, ji ... kirê, ji ... heyê, ji ... weyê	... öyle sanıyordu ki	à l'en croire, selon	according to
her wext (ji) merîya(n) re lawîn nayê	insanın şansı her zaman yaver gitmez	la chance ne sourit pas toujours	luck is not always on your side

qarç	at kuyruğu	queue (cheval)	tail (horse)
şiro vekirin	yorumlamak	commenter	to comment
şirove	yorum	commentaire	commentary
pêra-pêra; pê re pê re	hemen, anında	tout de suite, immédiatement	immediately
çîçik; çîçkî	azıcık, birazcık	un petit peu	a little bit
çikanê; çika, ca ka, bê ka, ka ca	acaba?	est-ce ?	Is it?
ro kir – pîva; hilanî danî, hilda danî	ölçüp biçti	peser le pour et le contre, soupeser	to weigh up the pros and cons
ro kirin	1) dökmek; 2) boşaltmak	1) déverser, verser ; 2) vider, évacuer	1) to pour; 2) to empty

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Strana Evdalê Zeynê

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
avêtin ber hev	atışmak	rivaliser, s'engager dans une joute poétique, se défier	to engage in a contest of poetic repartee
bê lome	allah korusun	que Dieu nous protège	God forbid, God protect us,
bêrî: bêr	süt sağımı	traite (lait)	milking (in the open air)
bexşîş	bahşiş	pourboire, bakchich	tip
çap	1) çap; 2) kalibre; 3) kapasite	1) taille, dimension ; 2) calibre ; 3) capacité	1) size; 2) caliber, bore; 3) capacity
çê	iyi	bon, convenable	Good, suitable
çek	silah	arme	weapon
ceribandin	denemek	essayer, tester, expérimenter	to test, to try, to experiment
çilmisîn	1) solmak; 2) solma	1) se flétrir, se fâner ; 2) déclin, dépérissement	1) to wither; 2) withering away
dayox	veren, verici, veren kimse	donneur, donateur	giver, donor
derwêş	derviş	derviche	dervish
dewar	sığır, büyük baş hayvan	bétail, bovins	cattle
dilê xwe jê sar kirin	kendini birinden veya bir şeyden soğutmak	être en froid avec qn., prendre ses distances avec qn.	to be cool with s.o., to keep one's distance from s.o.
dil jê sar bûn	birinden veya bir şeyden soğumak	manquer d'enthousiasme pour qn., qch., se détacher de	to lack sympathy with s.o., to turn one's back on s.o.
dilsar bûn	soğumak	être désabusé, se détacher	to be disillusioned with s.o.
dilsar	isteksiz, gönülsüz, soğuk	tiède, résérvé, qui manque d'enthousiasme, désenchanté, distant	to be luke-warm, reserved, distant
dilsarî	soğukluk	réserve, froideur, indifférence, détachement	reserve, coldness, indifference
enîbeş	akıtmalı	qui a une mèche blanche sur le devant de la chevelure, tâche blanche sur le front (d'un animal)	an animal that has a white mark on his forehead or front of its mane
êş	ağrı	douleur, mal, souffrance, peine	ache, pain
eşq ... hilanîn	aşka gelmek	être très en verve	to be in brilliant form
eyarşîr/eyarşîrk (kedik)	süt tulumu	petite outre à lait en peau d'agneau ou de chevreau	a lamb skin container for milk
fêz	yukarı, üst taraf	haut, là-haut	upper part, upstairs
germiyan	sıcak bölge, kışlak	bas-pays, plaine, région chaude pendant l'hiver	lowlands where nomads and their flocks go to winter
girê dan	bağlamak	attacher, lier, lacer, bander	to bind, tie, fasten, connect
girêdan	1) bağlama; 2) bağlantı; 3) giyim kuşam	1) action de lier, de nouer; 2) branchement, connexion, raccordement ; 3) accoutrement, habit	1) connection, binding; 2) connection, link coupling; 3) clothes and finery, apparel
giriftar	kötü bir şeye tutulmuş	affligé de, victime de, accro	afflicted with, a victim of, addicted to
helalên hev	nikahlı eş	époux légitimes	husband and wife, legitimate couple
hêt	duvar	mur	wall
hilkişîn	yukarı çıkmak, çıkmak, yükselmek, tırmanmak	monter, escalader, gravir	to climb up, move up, ascend,
kal	yaşlı, koca	vieux	old, aged, elderly (adj)
kalî	yaşlılık	vieillesse (homme)	old age
kaş kirin	çekmek	tirer, traîner, tracter	to draw, to pull
koranî: korî	körlük	aveuglement, cécité	blindness
kurebav: kurê bavan, lawê bavan	yiğit, delikanlı	brave, fils de son père	brave, his father's son,
lêvtenik	ince dudaklı	qui a des lèvres fines	thin-lipped
li ba ketin	dolanmak	circuler, marcher autour	to walk around, to keep moving
loq: parî	lokma	bouchée, morceau	morsel, bite
mîrê mîran	beylerbeyi	(période ottomanne) gouverneur général, prince des princes	in ottoman history governor-general
misêwa	habire, sürekli olarak	continuellement, sans cesse	continually, unceasingly
hatin rayê	yola gelmek	s'aligner, se ranger, revenir sur le droit chemin	to conform, to toe the line
anîn rayê	yola getirmek	convaincre, mettre au pas	to convince, to get in step
pot	çaput, bez, çul	chiffon, torchon	a rag , a duster
qut bûn	kesilmek; kopmak; kısalmak	être coupé, se rompre, se briser, s'arrêter	to be cut, to break, to be broken, to take a break
qut kirin	kesmek; koparmak; kısaltmak	couper, briser, trancher, écourter	to cut, to break, to slice, to cut short
rizandin	1) çürütmek; 2) çürütme	1) pourrir, carier, décomposer ; 2) pourissement décomposition	1) to rot, to decay, to decompose; 2) deterioration, decomposition
rizîn	1) çürümek; 2) çürüme	1) se décomposer, se pourrir ; 2) putréfaction	1) to rot, to putrefy; 2) putrefaction
sererast: = rasterast, rast, yekser	direk	tout droit, directement	straight ahead,
serrast /sererast kirin	düzeltmek	ajuster, arranger, rectifier, corriger, réparer	to correct, to correct , to repare
şevbêrk / şevbihêrk /şevbêrî	gece eğlencesi	veillée	a vigil, an evening entertainment
ziman şiqitîn (şihitîn, şimitîn)	dili sürçmek	avoir la langue qui fourche	slip of the tongue
<zimanê min şiqitî>	dilim sürçtü	ma langue a fourché	my tongue slipped
tal (tehl, te'l) kirin: =te'inandin	acıtmak	faire souffir, endolorir, faire mal, blesser	to hurt, to injure
tal (tehl, te'l) bûn: =te'inîn	acımak	avoir mal, souffrir	to be hurt, to be in pain, to suffer
teyr û tilûr / teyr û tirûd / teyr û tewal / teyr û tûr/ teyrede	kuşlar	oiseaux	birds
xizanî	yoksulluk, fakirlik, sefillik	pauvreté, misère	poverty
xwar: = jêr	aşağı	inférieur (lieu), bas, en-bas	lower (place, floor), below, down stairs
xwe bi kesekî xweş kirin	birine şirin görünmeye çalışmak	complaire à qn	ingratiate oneself with s.o., to try and please s.o.
xweyîkêş: xweykêş, xwedîkêş	ağırlığı olan (kimse)	puissant, fort, qui a du poids	Powerful, strong
kêş	1) ağırlık: 2) etki; 3) vezin; 4) çekim kuvveti; 5) cazibe; 6) çekim (fizik)	1) poids ; 2) pouvoir, influence ; 3) rythme ; 4) force d'attraction ; 5) séduction, attirance ; 6) gravitation	1) weight; 2) power; influence; 3) meter (in verse); 4) attraction; 5) attractiveness, charm; 6) gravitation

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN ,** *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 47 - payîz 2010

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2010an

Civîna 47an ya Kurmancî ji 10 heta 17ê kanûna 2010an li Parîsê li dar ket.

Beşdarên civînê vê carê li ser ***peyvên di stranan de, Şivanê Kurmanca*** ya Erebê Şemo, ***Hikyatêd cimaeta kurdîyê*** (1961) ya Hecîyê Cindî, ***peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê, peyvên fransizî di kurmancîya Cezîrê de*** û herweha li ser ***peyvên kurdî-îranî di zimanê yûnanî de*** xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Khosrow Abdollahî (Selmas), Salih Akin (Xerzan), Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Rojda Azîzoglu (Diyarbekir), Veysî Barak (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Yakup Karademir (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).
Encamên xebata vê civînê di vê hejmara Kurmancî de tên belav kirin.

Peyvên di stranan de

Amadekar: Emîn NAROZÎ

Zembîlfiroş

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
zembîl: zenbîl	sepet	corbeille, panier (flexible)	(pliable) shopping basket, (made of reeds)
biha	1) fiyat, değer; 2) pahalı	1) prix, coût ; 2) cher, coûteux, onéreux	1) price, cost; 2) expensive, costly
tobedar	tövbekâr	pénitent, repentant, contrit	penitent, repentant sinner
‘ebas	fakir	pauvre	poor
‘ebasî	fakirlik	pauvreté	poverty
bi tena...	yalnızca, sadece	seulement, juste, uniquement	only just, solely
debirîn	geçinmek, geçimini sağlamak	subsister, se débrouiller pour vivre	to get by, to manage to live
debirandin	geçindirmek, geçinmesini sağlamak	assurer la subsistance de qqn.	to provide for s.o., to support s.o.
şol: şuxul	iş	travail	work, job
pirsiyar	soru	question	question
ked	emek	labeur, travail	labor, work
erzan	ucuz	bon marché	cheap
erzanî	ucuzluk	le fait d’être bon marché, prix bas	to be cheap, to have a low price
bi erzanî	ucuzca, ucuza	à bon marché	cheaply
nenas	bilinmeyen, tanıdık olmayan	inconnu	unknown, strange, unfamiliar
daw û deling hilanîn	kolları/ paçaları sıvamak	(retrousser les manches et les bas de pantalons) se préparer à faire quelque chose.	to roll up one’s sleeves, ready to do something
şermekar	mahcup	confus, honteux, embarassé	confused, shamed, embarrassed
padşah, padişah	padişah	roi	king
toq û benî	hotoz kasnağı ve asılı sıra altın dizileri	anneaux entourant la coiffure féminine en forme cylindrique (kofî) et les rangées de piécettes d’or qui leur sont attachées	cylindrical rings in a woman’s hair style and the gold coins attached to them
qerwaş: qewraş	kadın hizmetçi	servante	maidservant
lib	tane, adet	pièce, unité	piece, unit
liblibî	tane tane	grains séparés	in separate grains
kelîn	kaynamak	bouillir	to boil
kelandin	kaynatmak	faire bouillir	to boil
hewale: cihekî hewale	yüksek	hauteur bien exposée, qui respire bien, endroit haut et dégagé	perched high and clearly seen, s.o. who breaths well, a high place
serkul: serkol, serserqot, serqot	başı açık	nu-tête	bareheaded
gamasî	balina	baleine	whale
enîpan	geniş alınlı	qui a le front haut	high forehead
vedîtin	bulmak, keşfetmek	découvrir, trouver	to discover, to find

Têlî

qorat	dip, alt taraf, kök	fond, côté bas, racine	base, low side, root
deqdeqî	benek benek, benekli	tacheté	spotted, stained
par	geçen yıl	année dernière	last year
delalîk	sevdicek	bien-aimé(e), chouchou, chéri	sweetheart
tihêl	yan, taraf	côté, latéral	side
girdav: gerînek, gerav	girdap	tourbillon d’eau	whirlpool
heb: lib	tane	unité, graine	bead, unit
timtêl	kılık, kıyafet, dış görünüş, timsal	tenue, habillement, apparence, accoutrement	fine clothes, posh getup (argot) gear
cerge	halka	anneau, bague	ring

Peyvên ji hêla Bidlîs û Wanê

- II - û - III-

Amadeker: ELÎŞÊR

Not: Beşa didwan ya vê xebatê ji ber tunebûna cih di hejmara 46an de nehatibû çap kirin.
Em wê niha di gel beşa sisiyan çap dikin.

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
H			
hilavêjk: feq: (ji bo kêrvoşk, rûvî, gur û. hwd).	tuzak (tavşan, tilki, kurt vb gibi hayvanlar için) tuzak	piège, trappe (pour renards, lièvres, loups)	trap (for foxes, hares, wolvs)
hûl	serseri	vagabond, errant	lout, vagrant, tramp
K			
kapang: ciyê derbasbûnê	geçit	passage, gué	a crossing, a ford
karêz: zozan	yayla	alpage, estive	summer pasture
karişt: melhêb	ağaç yaba	fourche en bois	wooden fork
kartûk:	eğe	lime	file
karûs: gotinên vala	boş laf	absurdité, baliverne, propos creux, fadaise	rubbish!, nonsense
kêç	nem	humidité, moiteur	moisture
kêrr: serê wê tewandî	eğik	courbé, crochu	bent, hooked
kinoşe: gêzî:	süpürge	balai en bruyère	broom
kişt:	çevik, atik	agile, alerte	agile, alert
kiştandin: dar kiştandin	budamak	ébrancher, tailler, émonder	to prune, to trim
kîle: kêl, keyl: pîvanek ji bo genim, ceh û. hwd. deh teneke, yan jî 16 mişqa ye (ji erebî keyl)	kile, ölçek *(buğday vs.)*	boisseau (pour le blé, orge etc.), (sa valeur change d'une région à l'autre)	bushel (different weights in different region)
korî: koriya pez, koy, koya pez	yazın sıcaktan koyunların toplanarak veya ardarda dizilerek başlarını bir öndekinin kuyruğu altında saklaması	attroupement de moutons qui se mettent en rang en se collant pour se protéger de la chaleur d'été	a herd of sheep in summer gathering to protet themselves from heat by hiding their heads under each other's tails
kudûm: kûp	küp	jarre	jar
kuneba: hewakêşa tendûrê, kulfik	tandırlarda hava alma deliği	fente de ventillation de tandour	a ventilation hole of a tandour oven
kurtek	etek	jupe	skirt
kurî: (kuriya tevr, tevşo, kuling û hwd), qûn	arka (*çekiç vb*)	dos (de pioche, doloire, marteau etc.)	back, face (*of a hammer*), blunt edge
L			
lopikandin	1) sıyırmak; 2) ağaç kabuğunu soymak	1) écorcher, érafler ; 2) peler, écailler (pour l'arbre)	1) to skin, to flay, to scratch; 2) to peel, to husk, to strip bark
M			
majo: jinmam, amojin	amca karısı	la femme de l'oncle paternel	the wife of paternal uncle
manêle	manivela	manivelle	a handle, a crank,
mastê girtî: mastê ji bo zivistanê di kûpan de dawerivandî	küplerde kış için süzülmeye bırakılmış yoğurt	yoghurt filtré et conservé dans des jarres pour l'hiver	drained yoghurt preserved in jars for use in wintertime
mêvik: mêwik	düğme	boutton	button
mirbex: mitbex:	mutfak	cuisine	kitchen
mişewşî: mişewş, şorbenîsk	mercimek çorbası	soupe de lentilles	lentil soup
mişqa: pîvanek e ji bo tene ku ji dar hatiye çêkirin	tahıl ölçmede kulanılan ağaçtan bir ölçek	mesure de capacité en bois pour les céréales	a wooden measure of volume for cereals
mitewze	tuvalet	toilette	toilet
moxsî: mixsî: kesên xiristîyan ên çûne Qudsê (hacîyên xiristîyan)	hıristiyan haci	pélerin chrétien qui s'est rendu à Jérusalem	a christian pilgrim to Jerusalem
musirmîn: misilmên: yên ji ser dînê xwe vegeryayî	dönme	converti à l'islam	a convert to islam
mûrting: ketê (nefela) yeksalî	bir yıllık yonca	trèfle d'un an	one year old clover
N			
nêremok: nêremûk, nêremêçk, nêrmo, nêremê, nêrebûk	hünsa	hermaphrodite	hermaphrodite
nêrejin	ersi, erdişi, hünsa	androgyne, hermaphrodite	hermaphrodite
nicimokî: licimokî	hafifçe aksayan	boîteux	limping
nicimîn: licimîn	hafifçe aksamak	boîter, boîtiller	to limp, to hobble
O			
oran	biçilmiş ekin	récolte (de céréales), récolte	harvest (of grain) harvest
P			
parav	çok yaşlı kadın	vieille femme	old woman
paşik: paxil, pêşil, paşil	koyun, göğüs	sein, giron	breast, bosom
paxaç	yuvarlak ortası delik ekmek	galette de pain ronde avec un trou au milieu	round bread with a hole in the middle
pinate	kalın zincir	chaîne épaisse	heavy chain
pirçûnekî bûn	kuzunun fazla oyundan ötürü zayıflaması	amaigrissement d'un agneau à cause d'hyperactivisme	the weakening of lamb because of too much play (activity)
pirçûnekî kirin	kuzuyu fazla oyundan ötürü zayıf düşürmek	faire maigrir l'agneau à force de le faire bouger	to weaken a lamb by making it move (travel)
pûk (berfa pûk, kevrê pûk = kevirê kuş, darê pûk, diranê pûk)	boş, hafif (toz şeklindeki kar, süngertaşı)	vide, léger (neige poudreuse, pierre ponce, bois léger, dent creuse)	empty, light, (powdery snow, pumice stone, hollow tooth)
pût	1) karşılık ödemeden yapılan hayvan bakımı; 2) besi	1) prendre soin d'un animal sans rétribution ; 2) alimentation, fourage	1) taking of care an animal without being paid; 2) food, fodder
pût dayîn	hayvan bakımını karşılık ödemeden birine vermek	confier un animal à quelqu'un sans rétribution	to give the animal to someone without being paid
pût kirin	hayvan bakımınını karşılıksız üstlenmek	prendre soin des animaux d'autrui sans rétribution	take care of animals from others without being paid

Q			
qebê yekî bûn	meydan okumak	défier qqn	to challenge s.o.
qoze	dikili taş (taş oyununda)	pierre dressée en guise de cible (pierre dans un jeu)	a stone raised as a target (a stone in a game)
qulat	kartopu	boule de neige	snowball
R			
rist	zincir	chaîne, collier	chain, necklace
S			
sako	1) çaket; 2) palto (bazı bölgelerde)	1) jaquette ; 2) paletot, manteau	1) jacket; 2) coat, overcoat
salyar	iki yılda bir	biennal	biennial event
seqa kirin: seqav kirin, bi serî kirin, qetab kirin	kesici aletlerin ağzına demir ilave etmek	ajouter une pièce tranchante en fer (comme un coutre ou une charrue)	to add an iron cutting edge (like a plugh share)
seqer: seqem	ayaz	froid sec, grand froid	a dry cold, freezing cold
sekarî: sakar	saman taşımada kullanılan çok büyük sepet	hotte généralement utilisée pour le transport de la paille	basket carried on the back generally for carrying straw
seko: sekû	seki	estrade, banc en terre battue	a platform or earth bank
selexane	mezbaha	abattoir	slaughter house
serçir	yukarıdan aşağıya düşen hafif su akıntısının düşme noktası	le point de chute d'un filet d'eau s'écoulant	the point where a trickle of water is falling
sevî	küfe	hotte	large basket
sewik: kade	çörek	sorte de brioche	a kind of cake
sêre: nîşan, armanc	hedef	cible, objectif	target, objective
sorbelek	alabalık	truite	trout
Ş			
şademergî	aşırı sevinç	extase, joie intense	ecstasy, extreme joy
şibak	çobanın uyanmak için kendine bağladığı koyun	mouton attaché au pied du berger pour le réveiller en cas de danger	the sheep which shepherd has tied to himself to wake him in case of danger
T			
terehol	başıboş, serseri	voyou, vagabond	rascal, stray, bum
terîx (latînî: chalcalburnus tarichi)	inci kefalı	mulet du lac de Van (poisson)	mullett from lake Van (fish)
terxîçek	çit kapı	porte de clôture	wicket or fence gate
teşt, teşta darînî	ağaç leğen	bassine en bois	large wooden bowl
teyrê qîqî	ağaçkakan	pivert	woodpecker
V			
verdî: kûresul, keresû	bıldırcın	caille	quail
W			
weşaş	ceviz toplamada ağacı silkeleyen (genel olarak ağacı silkelenerek ürünü toplanan diğer ağaçlar için de kullanılabilinir)	celui qui secoue le noyer (pour récolter les noix)	some one who shakes a tree to collect the nuts

"Şivanê kurmanca" ya Erebê Şemo

- III -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
ji (min) tirê: min digot qey	öyle saniyordum ki	je croyais que, selon moi	I thought that
parxan: parsû hemû	kaburga (tümü)	côte (os)	ribs
payê xwe dan: pesnê xwe dan	övünmek	se vanter, se glorifier	to boast
perekende: belabelayî, belawela	darmadağın	dispersé, éparpillé, en ordre dispersé	scattered (adj.)
perekende bûn:	darmadağın olmak	se disperser, s'éparpiller	to be scattered
perekende kirin:	darmadağın etmek	disperser, éparpiller	to scatter
pêrênc: pêrenc: keda pê	yolluk	viatique, rétribution d'un coursier ou d'un émissaire	a reward to an intermediary or envoy
pesarî	doğal tezek	fumier, engrais à partir de bouse de vache	manure, dung
pîgar	yardımcı	aide, assistant	an assistant, a helper
pirçûkirî: me'dkirî, mirûzkirî	asıksuratlı	renfrogné, revêche	to be sullen, to sulk, be a wet blanket
pişt jê standin	arkadan kuşatmak	couper les arrières, attaquer par l'arrière, encercler (en guerre)	to cut off the rear, attack from the rear (in war)
pot û palas	pırtı palas	chiffons, bric à brac	rags
qalim: qalind	kalın	épais	thick
qax: koncal	çukur	cavité rocheuse naturelle, trou, bas-fond, fosse	natural rock cavity, a hole, a ditch, the depths
qedandin: pêk anîn	yapmak, yerine getirmek	accomplir, terminer, mener à terme	to fix, to arrange, to complete (successfully)
qelaçî: qelaçe	siper, hendek	tranchée	trench
qelînok: qelînek	kavurga	graines grillées en amuse-gueule, (blé, maïs ou pois chiche)	roasted cereals (corn, wheat, chick-peas)
qemitandin	yapıştırmak, kaynak yapmak	coller, souder	to stick, to solder or weld
qemitîn	yapışmak, kaynamak	adhérer, s'attacher	fasten, to be attached to
qerefîl: xizêmên bi şirik	püsküllü hızma	anneau de nez avec glands, piercing du nez avec glands	nose-ring with tassels
qestîka	şakadan	pour plaisanter, en plaisantant	jokingly
qird: (pezê qird): qert	1) kart; 2) yaşlı	1) vieux ; 2) âgé	1) old; 2) aged, past his prime
qirinte: (merîkî qirinteyî)	iri yarı, kocaman	géant, imposant	giant, impressive
qisîl: hesîr	hasır	paillasse en paille, paillasson	straw mat, door mat
qor: (pezê qor)	zayıf, sıska, cılız	mince, maigrichon	slim, thin, weak
qûnî (qûrê /noqî)... bûn	batmak	plonger, s'enfoncer	to dive, to go down
qûz (xûz) bûn	eğilmek	se pencher, s'incliner	to bow, to bend over

Peyvên fransizî di kurmancîya Cezîrê de

- II -

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransizî	îngilîzî
galon	galon	gallon	gallon
gerac, garaj	garaj	garage	garage
gerson, garson	garson	garçon	a waiter
gato	kek, pasta	gâteau	cake
cilatîn, jelatîn	jelatin	gélatine	gelatin
cendirme	jandarma	gendarme	gendarme
gîdon	gidon	guidon	handlebars
cimnastîk, jîmnastîk	jimnastik	gymnastique	gymnastics
hingar	hangar	hangar	hangar
çakêt	caket	jaquette	jacket
cêb, cîp	cip	jeep	jeep
cîton, jeton	jeton	jeton	a token, a counter
coker, jokêr, joker	joker	joker	joker
sankiyêm	beşinci vites	la cinquième (vitesse)	the fifth gear
lîsans	lisans	licence	bachelor's degree
lêmonad(a), lîmonate, lîmonat	limonata	limonade	lemonade
loc, loce	loca	loge	box
me'keron, meqerne, makarna	makarna	macaroni	macaroni
manto	manto	manteau	coat
manewêl	manivela	manivelle	handle
mazot	mazot	mazout	diesel oil (fuel)
mîkanisyan, mekanîsyen, makînîst	makinist	mécanicien	mechanic
mîkanîk, mekanîk	mekanik	mécanique	mechanics
niyon, neon	neon	néon	neon
pentelon, pantor	pantolon	pantalon	trousers,
pakêt	paket	paquet	parcel, packet
peraşût, paraşût	paraşüt	parachute	parachute
perazît, parazît	parazit	parasite	static, interference, jamming
pate (di lîstikên kaxez û dameyê de)	pata	pat	stalemate
petrol	petrol	pétrole	petroleum, mineral oil
pînpon	pingpong	ping-pong, tennis de table	ping-pong, table tennis
plastîk	plastik	plastique	plastic
poz	poz	pose	pose, posture
bodra, pûdre, potra	pudra	poudre	powder
bêceme, pêceme, pîcame, pîjame	pijama	pyjama	pyjamas
radar	radar	radar	radar
radyo	radyo	radio	radio
radyator	radyator	radiateur	radiator
rasor	yay	ressort	spring
rob (krasê şevan ya jinan)	rop, gecelik	robe de nuit, chemise de nuit	night gown, night dress
rodac	rodaj, makine - motor alıştırma	rodage	running-in
rindêl, rondele	göbekli kavşak, rondela	rondelle, rond-point	washer roundabout (trafic)
katiryêm	dördüncü vites	quatrième (vitesse)	the fourth gear
selete, sellate, salata	salata	salade	salad
sale, salon	salon	salle	hall
salon	salon	salon	1) living room; 2) saloon (US)
serdîn, sardîn	sardalya	sardine	sardine
sişwar	saç kurutma makinası	séchoir (cheveux), sèche-cheveux	hairdrier
sikirtêr, sekreter	sekreter	secrétaire	secretary
sîrom, serûm	serum	sérum	serum
silîp	külot, slip	slip	underpants
soda	soda	soda	soda water
stok	stok	stock	stock
stûdyo	stüdyo	studio	studio
stîlo	dolma kalem	stylo	pen, fountain pen
tampon	tampon	tampon	a pad, a rubber stamp
telefon	telefon	téléphone	telephone
tilvizyon, televîzyon	televizyon	télévision	television
tirmis, termos	termos	thermos	thermos
ton	ton balığı	thon	tuna fish
ton	ton	tonne	ton
tornevîz, tornevîda	tornavida	tournevis	screwdriver
terektor, tereqtor, traktor	traktör	tracteur	tractor
trên	tren	train	train
tranzît, transît	transit	transit	transit
trîko	triko	tricot	pullover, sweater, knitting
trêfazê, trîfaz	trifaze, üç fazlı	triphasé	three-phase
tirwazyêm	üçüncü vites	(la) troisième (vitesse)	third gear
tîfo	tifo	typhoïde	typhoid
wenzelîn, vazelîn	vazelin	vaseline	vaseline
verenda, veranda	veranda	véranda	veranda
vîza, vîze	vize	visa	visa
fîtêz, fitêz, vîtêz	vites	vitesse	gear
vagon	vagon	wagon	railway truck, carriage, (wagon)
winş, vînç	vinç	winch	winch
zigzag, zîqzaq, ziqzaq	zikzak	zigzag	zigzag

Folklor - III -

"Hikyatêd cimaeta kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
serî hilqetandin	başını gövdesinden ayırmak	décapiter	to cut the head off a bird, to behead (a person)
nanga: niha	şimdi	maintenant	now
gişk: giş, gî, hemû	tüm, bütün	tout	all
zêrkildayî	altın kaplamalı	plaqué or	gilded
çavnas	tanışıp yakınlaşmış, aşina	familier, connaissance	an acquaintance
çavnas bûn	tanışıp yakınlaşmak, aşina olmak	être familier, se connaître	to know, to be familiar with
tîbûna xwe şikandin	susuzluğunu gidermek	étancher sa soif	to quench one's thirst
dijon: dijûn, qirêj	kir	saleté, souillure	dirt, soil
dijon bûn	kirlenmek	se salir, se tacher	to get dirty, to be stained
qazvanok: qazvan	kaz bakıcısı	gardien d'oies	goose herd
kuta kirin	bitirmek	finir, achever	to finish, to end
dan ber xwendinê	tahsile göndermek	scolariser, envoyer pour faire des études	to school, to send s.o. to school
zor	güçlü	puissant, fort	powerful
serê xwe bi min re bike yek	benimle seviş	couche avec moi	sleep with me
efseneş bêaqil	akılsız, ahmak	idiot, stupide, sot, inepte, bête, imbécile	foolish, stupid, nut (US), idiot
sere	yaşlı	vieux	elderly
dest (bi) dest	hemen, anında	de suite, immédiatement	immediately
(ji) xweber	kendiliğinden	de lui même, spontanément	spontaneously
talaş: xem	kaygı, tasa	souci	a worry, an anxiety

Peyvên kurdî-îranî di yûnanî de

Amadekar: Rojda AZÎZOGLU

yûnanî	kurdî	farisî	tirkî	fransizî	îngilîzî
αμπάρι [ambári]	embar	enbar	ambar	entrepôt, dépôt	warehause, store
αστάρι [astári]	astar	aster	astar	doublure	lining
αχούρι [axúri]	axur	axor	ahır	écurie	stable
γιάντες [jándes]	yadest, ladest	-	lades, yades	pari fait avec le bréchet d'une volaille	bet over the wishbone of a fowl
γιασεμί [jasemí]	yasemîn	yasemen	yasemin	jasmin	jasmin
γιαχνί [jaxní]	yaxnî, yexnî	yexnî	yahni	ragoût de viande aux oignons	meat stew with onions
γιορντάνι [jordáni]	gerdenî	gerdenbend	gerdanlık	collier	necklace
γκέμι [gémi]	gem	lêcam, lêgam	gem	mors (de cheval)	bit (of a bridle)
γκιαούρης [gaúris]	gawir	gabr, gavur	gavur	giaour, infidèle (religion)	giaour, infidel
δερβένι [dervéni]	derbend	derbend	derbend	passe de montagne, défilé	mountain-pass, defile, canyon
δερβίσης [dervísis], ντερβίσης [dervísis]	derwêş	dervîş	derviş	derviche	dervish
ζαμάνι [zamáni]	zeman	zeman	zaman	temps, époque	time, era
ζόρι [zóri]	zor	zûr	zor	1) dur, difficile ; 2) force ; 3) violence	1) hard, difficult; 2) strength; 3) violence
ζορμπάς [zorbás]	zorbe, zorbaz	zûrbaz	zorba	1) despote, tyran ; 2) violent	1) despot, tyrant; 2) violent
ζουμπάς [zumbás]	zimbe, zinbe	sonbê	zımba	poinçon, perforateur, agrafe	drill, punch
ζουμπούλι [zumbúli]	simbil, sinbil	sonbol	sümbül	jacinthe	hyacinth
ζουρνάς [zurnás]	zirne, zurne	sorna	zurna	zurna	zurna
καγιανάς [kajanás]	qeyxane	xaygînê	kaygana	omelette	omelette
καραβάνι [karaváni]	karwan, kerwan	karvan	kervan	caravane	caravan
καφτάνι [kaftáni]	xeftan, xiftan	xeftan	kaftan	caftan	kaftan
κεσές [ḱesés]	kase, kas	kîsê	kâse	bol, coupe	bowl
κεφτές [ḱeftés]	kifte, kufte	kûftê	köfte	boulette de viande	meat balls
κεχαγιάς [ḱexajás]	keya, kehya, kedxuda	kedxoda	kahya	majordome, intendant	butler, house-keeper
κεχριμπάρι [ḱexribári]	kehrîbar, kareba, kehreban	kehroba	kehribar	ambre jaune	amber
κιόσκι [ḱóśki]	qulûbe (ji peyva «*koşk*»ê)	kûşk	büfe, kulübe	kiosque	kiosk
κιούπι [ḱúpi]	kûp	-	küp	jarre	earthenware jar
κουμπαράς [kumbarás]	qumbere, qompare	xomparê	kumbara	tirelire	moneybox, piggy bank
λεβέντης [levéndis]	lewend	levend	levent, delikanlı	gaillard, bel homme	handsome
λεβεντιά [levendjá]	lewendî	-	delikanlılık	gaillardise	gallant spirit
λεκές [leḱés]	leke	lekkê	leke	tâche, marque	stain, spot of dirt
λελέκι [leléḱi], λέλεκας [lélekas]	legleg	leklek	leylek	cigogne	stork
λεμόνι [lemóni]	lîmon, leymûn	lîmû(n)	limon	citron	lemon
λουλάς [lulás]	lûle, lûlik	lûlê	lüle, boru/nargile vb. ucuna takılan tütün yuvası	fourneau de narguilé, tube	hookah bowl, pipe, tube
μαγιά [majá]	maye, maya	mayê	maya	levure, présure	leaven, yeast
μάγος [mágos]	magî, mecûs	mecûs	büyücü	1) mage ; 2) magicien, sorcier	1) magus; 2) magicien, sorcerer
μαρκούτσι [markútsi]	marpîç, marpêç	marpîç	marpuç	tuyau du narguilé	tube of a hookah
μασούρι [masúri]	masûre, masule	masûrê	masura	bobine, navette de tisserand	bobbin
μαστούρης [mastúris]	mest	mest	mastor, mest, sarhoş	drogué, ivre, grisé	drugged, drunk
μεζές [mezés]	meze	mezzê	meze	hors d'œuvre, mezzé	hors d'œuvre, snack
μελιτζάνα [melidzána]	balîcan, bacan	badêncan	patlıcan	aubergine	eggplant
μενεξές [meneksés]	binefş	benefşê	menekşe	violette	violet (flower)
μεντεσές [mendesés]	menteşe	bendkaşê	menteşe	charnière, gond	hinge
μούμια [múmña]	mûmya	mûmyayî	mumya	momie	mummy
μουρντάρης [murdáris]	1) mirdar; 2) tolaz	mordar	1) murdar; 2) zampara	coureur de jupons	womanizer, skirt chaser
μπαζάρ [bazár]	bazar	bazar	pazar	bazar	bazaar
μπαξές [baksés], μπαχτσές [baxtsés]	baxçe	baxçê	bahçe	jardin	garden
μπαξίσι [baksísi], μπαχτσίσι [baxtsísi]	bexşîş	bexşêş	bahşiş	pourboire, bakchich	tip, baksheesh
μπάτσος [bátsos]	di dema Osmaniyan de ji kesên ku bi zorê bac distendin re dihat gotin. Di argoyê de ji bo polîsan tê gotin (ji peyva «*bac*»ê)	ez *bac*	aynasız (polis)	flic (policier), rançonneur	cop (police)
μπέης [béis]	beg	beg, bêyg	bey	seigneur, monsieur	lord, sir
μπερντές [berdés]	perde	perdê	perde	rideau	curtain
μπιρμπίλι [birbíli]	bilbil	bolbol	bülbül	rossignol	nightingale
μποστάνι [bostáni]	bostan, bîstan	bûstan	bostan	jardin potager	fruit or vegetable garden
μπουμπάρι [bumbári]	bûmbar	bûmbar	bumbar stuffed in a large gut	plat de tripes farcies	sausage made of rice and meat
μπουρέκι [buréḱi]	borek	borek	börek	beurek	burek
μπριάμ [briám], μπριάμι [briámi]	cureyek tirşik (ji peyva «*biryan*»ê)	bêryanî	türlü (yemek)	plat de courgettes et de pommes de terre au four	baked vegetables, food made of zicchini and potato
μπρίκι [bríḱi]	îbrîx, îbrîq (ji bo «*cezwe*»yê)	abrîz	cezve	aiguière (petite cafetière pour le café turc ou grec)	coffeepot
μπρισίμι [brisími], μπιρσίμι [birsími]	hevrîşim	ebrîşem	ibrişim, ipek	soie	silk
νάζι [názi]	naz	naz	naz	caprice, manière, coquetterie	coquetry, caprice
ναργιλές [narjilés], αργιλές [arjilés]	nargîle	nargîl	nargile	narguilé	water-pipe, hookah
νεράντζι [nerándzi]	narinc, nareng	narênc	narenç, turunç	orange amère, bigarade, agrume	bitter orange, citrus fruits
νέφτι [néfti]	neft, nift	neft	neft, asfalt	naphte	naphta
νισεστές [nisestés]	nîşaste, nişa	nêşastê	nişasta	amidon	starch
νταντά [dadá]	dadik, dadûk, dadê	dayê	dadı	nounou, nourrice, bonne d'enfants	nanny, nursemaid
νταούλι [daúli]	dahol, dihol	dohol	davul	tambour	drum
ντερμπεντέρης [derbedéris], ντελμπεντέρης [delbedéris]	merd, mêrxas, camêr, hêja; (dijmaneya «*derbeder*»)	merd, cevanmerd	yürekli, mert	généreux, brave	generous, brave
ντέρτι [dérti]	derd	derd	dert	peine, chagrin, souffrance	pain, suffering, sorrow
ντιβάνι [diváni]	dîwan	dîvan	divan	divan, cour d'un roi ou d'un seigneur	divan, court of a king or lord
ντορβάς [dorvás], τορβάς [torvás], τουρβάς [turvás], ντουρβάς [durvás]	torbe	tûbrê	torba	sac, pochette	bag
ντουβάρι [duvári]	dîwar	dîvar	duvar	mur	wall
ντουλάπι [dulápi]	dolab	dûlab	dolap	armoire, placard	cupboard, wardrobe
ντουμάνι [dumáni]	dû, dûman	dûd	duman	fumée	smoke, fumes
παζάρι [pazári]	bazar	bazar	pazar	marché	market
παπούτσι [papútsi]	papûç, papûçik	papûş	papuç	chaussure, babouche	shoe
παρακεντές [paraḱendés]	1) beredayî; 2) perekende	perakendê	1) düzensiz kimse; 2) perakende	1) un homme dispersé, peu discipliné ; 2) en détail	1) rabble; 2) retail trade
παράς [parás]	pare, pere	parê	para	argent	money
παρτάλι [partáli]	pertal, pirtal	pertal	partal, eski püskü	chiffon (bric-à-brac)	rag (junk shop)

πατσάς [patsás]	paçe (kelepaçe)	paçê	paça	plat de pieds de mouton	dish of sheep's feet
πελτές [peltés], μπελτές [beltés], μπελντές [beldés]	palûze, pelte (ji *palaftin*, *palandin*)	palûdê	pelte	1) concentré de tomates ; 2) dessert en gélatine à base de farine et de sucre	1) concentrate of tomates; 2) jelly-like dessert made with flour and sugar
περβάζι [pervázi], πρεβάζι [prevázi]	perwaz	perwaz	pervaz	corniche	cornice, molding
πεσκέσι [peskési]	pêşkêş, pêşkêşî	pîşkêş	peşkeş	offrande, cadeau	gift, offering brought to superior
πεχλιβάνης [pexliváni̇s], μπεχλιβάνης [bexliváni̇s]	pehlewan	pehlêvan	pehlivan	1) lutteur (corps à corps) ; 2) héros	1) wrestler; 2) hero
πιλάφι [piláfi]	pilaw	polo	pilav	pilaf, riz	pilaf, rice
πλιγούρι [pliγúri], μπλιγούρι [bliγúri]	bulxur, birxul	bolxûr	bulgur	bulghur	bulgur
πούστης [pústis]	pûşt (ji peyva «*pişt*»ê)	poşt	puşt	connard, pédé	catamite
πριτσίνι [pritsíni], περτσίνι [pertsíni]	perçîn	perçîn	perçin	rivet	rivet
ραβάνι [raváni], ρεβάνι [reváni]	rewan, rehwan	revan	rahvan	amble	amble
ραβανί [ravaní], ρεβανί [revaní]	rewanî	rowxenî	revani	dessert à base de semoule de maïs	sweet made of corn semolina
ράφι [ráfi]	ref, refik	ref	raf	étagère, rayon	shelf
ρεζές [rezés]	rizde, reze	rezê	reze	charnière, gond	hinge
σάζι [sázi]	saz	saz	saz	saz	saz
σαΐνι [saíni]	şahîn	şahîn	şahin	foucon	falcon
σαλβάρι [salvári]	şalwar	şelvar	şalvar	pantalon bouffant, chalwar	buggy trousers, shalwar
σάλι [sáli]	şal	şal	şal	châle, écharpe	shawl
σαντούρι [sandúri]	sentûr, santûr	sentûr	santur	santour, tympanon, psaltérion	dulcimer, psaltery
σαράι [sarái], σεράι [serái]	seray	seray	saray	palais, sérail	palace
σαχ [sáx], σάχης [sáx̌is]	şah, şa, şeh	şah	şah	1) chah, roi ; 2) échec	1) shah, king; 2) check (chess)
σαχνίσι [saxnisí]	şaneşîn	şahneşîn	şahnişin	balcon	palace balcony
σερμαγιά [sermajá], σιρμαγιά [sirmajá]	sermaye	sermayê	sermaye	capital	capital
σερσέμης [sersémis]	sersem	sersam	sersem	1) étourdi ; 2) idiot	1) giddy; 2) stupid, silly
σέρτικος [sértikos]	sert	serd	sert	dur, raide, rude, sévère	hard, rough, sharp, stern
σινί [siní]	sênî, sînî	sînî	sini	grand plateau rond en cuivre	large round copper tray
σιντριβάνι [sindriváni]	şadirwan	şadrevan	şadırvan	fontaine, jet d'eau	fountain
σισανές [sisanés]	şeşxane	şêşxanê	namlusu altı yivli tüfek	fusil a six coups	six shot rifle
σουτζούκι [sudzúk̆i]	sicûx, sicûq	zîçek, zîcek	sucuk	saucisson	sausage
σπαχής [spaxís], σπαής [spaís]	spahî	sêpahî	sipahi	armée, troupe	army, troops
ταβάς [tavás], νταβάς [davás]	tawe	tabê	tava	poêle (cuisine)	frying pan
ταμπουράς [tamburás]	tembûr, tenbûr	tenbûr	tambur, tanbur	luth oriental à manche long	a kind of an oriental lute
ταφτάς [taftás]	tafta, tafte	taftê	tafta	taffetas	taffeta
τεζάχι [tezáx̌i]	dezgeh, destgeh	destgah	tezgah	1) comptoir ; 2) étal ; 3) appareil	1) counter, work bench; 2) bench; 3) apparatus
τεμπέλης [tembélis]	tenbel, tembel	tenbel	tembel	paresseux	lazy
τενεκές [tenek̆és], ντενεκές [denek̆és]	teneke	tenekê	teneke	fer-blanc	can, tin
τέντζερης [téndzeris], τεντζερές [tendzerés]	tencere	tengîrê	tencere	marmite	stewpan
τερζής [terzís]	terzî	derzî	terzi	tailleur, couturier	tailor, dress maker
τζάμι [dzámi]	cam	cam	cam	verre	glass
τζάνεμ [dzánem]	canê min (ji peyva *can*)	can	canım	âme, mon âme	dear, darling
τζιέρι [dziéri], τζιγέρι [dzijéri]	ceger, cîger	cîger, cêger	ciğer	foie	liver
τζουράς [dzurás]	curre	cûrê	cura	petite variété de « saz » (luth oriental)	the smallest variety of "saz" (oriental lute)
τζουτζές [dzudzés]	cûce	cûcê	cüce	nain	dwarf
τουλίπα [tulípa]	lale (ji peyva «*dolbend*»ê)	lalê	lale	tulipe	tulip
τουμπελέκι [tumbelék̆i], τουμπερλέκι [tumberlék̆i]	teplik, dumbelek	tonbek	dümbelek	timbale	timbal
τουρμπάνι [turbáni], τιρμπάν [tirbán]	dolbend, dorbend (ji peyva «*dolbend*»ê)	dolbend	tülbent	tulle, gaze	turban
τουρσί [tursí]	tirşî, tirşîn, turşî	torşî	turşu	saumurage	pickles
τουφέκι [tufék̆i], ντουφέκι [dufék̆i]	tifing	tofeng	tüfek	fusil	rifle, gun
τραχανάς [traxanás]	terxane, tarxana	terxînê	tarhana	préparation de lait caillé séché et de farine	preparation of dried curds and flour
τσάγαλο [tsáγalo]	çaxele, çeqele, çeqenek	çeqalê	çağla	amande verte	green almond
τσάντα [tsánda]	çente	çentê	çanta	sac	bag
τσαντίρι [tsandíri]	çadir	çador	çadır	tente	tent
τσαπράζι [tsaprázi]	çeprast, çepûrast	çeporast	çapraz	croisé	crosswise, transversal
τσαρδί [tsarδí], τσαρδάκι [tsarδáki]	çardax	çartaq	çardak	treille, tonnelle	trellis, bower
τσάρκα [tsárka]	çerx	çerx	çarka, gezinti	virée, promenade	trip, stroll
τσαρούχι [tsarúxi]	çarix, çarox	çaroq	çarık	sandale en cuir brut	rawhide sandal, rustic shoe
τσάταλο [tsátalo], τσατάλι [tsatáli]	çetel	doşax	çatal	fourchu, fourche	forked, two pronged
τσιγκέλι [tsiñgéli]	çengel, çengal, çingal	çengal	çengel	crochet	hook
τσικρίκι [tsikríki]	çirik, çixrix	çehrê	çıkrık	rouet, poulie	spinning wheel, pulley
τσιμπούσι [tsibúsi]	cunbuş, cimbiş	conbêş	cümbüş	1) mouvement ; 2) sorte de mandoline avec une caisse en métal	1) movement; 2) kind of mandoline with metal body
τσιράκι [tsiráki]	çirax	çerax	çırak	apprenti, novice	apprentice, novice
τσιρίσι [tsirísi]	şirêz, şîrêz, çirêş	sêrîş	çiriş	colle, gomme (asphodèle en poudre)	glair (powdered asphodel root), glue
τσίτι [tsíti]	çît	çît	çit, pamuktan dokunmuş bez	callicot, tissu en gaze	callico, cotton
τσομπάνης [tsobánis], τσοπάνης [tsopánis]	şivan	çûpan, şeban	çoban	berger	shepherd
τσουβάλι [tsuváli]	çewal, çiwal	cuval, ceval	çuval	gros sac, sac de jute	sack
τσουλούφι [tsulúfi]	zilf	zolf	zülüf	mèche, tresse	plait, braid
τσόχα [tsóxa]	çoxe, çûxe	çûxa, çûxê	çuha	drap grossier	broadcloth
φιρμάνι [firmáni], φερμάνι [fermáni]	ferman	ferman	ferman	firman, ordre	firman, order
φισέκι [fisék̆i]	fîşek, fîşeng	fêşeng	fişek	cartouche	cartridge
φιστίκι [fistík̆i]	fistiq, fisteq, piste	pêstê	fıstık	pistache	pistachio
φλιτζάνι [flidzáni]	fîncan	fêncan	fincan	tasse à thé ou café	coffee or tea cup
χαβάνι [xaváni]	hawin, hewan	haven	havan	mortier	mortar
χαβιάρι [xavjári]	xavyar	xavyar	havyar	caviar	caviar
χαλί [xalí]	xalî	qalî	halı	tapis	carpet
χάνι [xáni]	xan	xan	han	caravansérail	caravanserai
χαρμάνι [xarmáni]	xerman	xermen	harman	mélange de tabacs (aire de battage)	winnowing floor, blend of tobacco
χότζας [xódzas]	xoce	xacê	hoca	maître, muezzin	master, muezzin
χούι [xúi]	xûy	xûy	huy, alışkanlık	habitude, caractère	habit, character
χουνέρι [xunéri]	huner	honer	hile, oyun	ruse, fraude, combine	deception, fraud
χουρμάς [xurmás]	xurma, xurme	xorma	hurma	datte	date (fruit)

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 48 - bihar 2011

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Wanê Bihara 2011an

Civîna Kurmancî ya 48an di navbera rojên 26.06 – 2.07an de li bajarê Wanê, li bakurê Kurdistanê, li dar ket.

Ji bo koma xebatê ya Kurmancî ev cara yekemîn bû ku dikarîbû delîveyekê bibîne da ku civîna xwe li bakurê Kurdistanê saz bike. Helbet cihê serfirazîyeke mezin e ku li perçeyekî welêt, ku ev nêzîkî 90 salî ye di bin nîrên rejîmeke kurdkuj de dijî, civîneke bi vî rengî pêk bêt.

Li bakurê welêt ber bi nemanê çûna ziman û çanda kurdî, ji milekî ve hewildana rejîmê yên pişaftin û asîmîlekirinê û ji milekî din ve meyla bi rizaya dilê xwe xwehelandin û xweasîmîlekirina Kurdan rewşeke gelekî tehlûke pêşde anîye. Koça zoremilî ya rejîmê, koça ji ber sedemên şer û alozbûna rewşa aborî welê kiriye ku gundî ber bi bajaran yan jî ber bi rojavayê Tirkiyeyê biherikin. Gund nemînin, ne jiyana gundîtîyê û ne jî çand û zimanê kurdî her hîç nemînin.

Mixabin e ku ev rastiyek e. Rastiyeke ku em bi rehetî nikarin bipejirînin. Rastiyek e ku dînamîtekê dixe bin hebûna me û dixwaze rehê li me biqelîne.

Neteweyek li ser çend hêmanên bingehîn payedar dimîne. Yek ji girîngtirînê wan helbet çand û ziman e. Zimanê dê ye, zimanê bav û kalan e.

Ziman ne bi tenê axaftin e, kanîya hizirîn, derbirîn, zanîn û afirandinê ye. Bê ziman ferq nakeve navbera mirov û kerîyên dehbe û heywanan.

Wek millet divê em dest ji stûna ku xanîyê me li ser sekinîye, xwe radigire, venekişînin. Me ku dest jê vekişand, xanî tête xwarê, di ser me de tep dibe. Hingê hûr û gir, bihêz û bêhêz, em hemû di binî de dimînin.

****

Beşdarên civînê li ser babetên wek navên çûk û gulûgiyayên Kurdistanê, hingiv û mêşvanî û nexweşiyên heywanan xebitîn. Encamên vê civînê li jêrê têne belav kirin.

Hevalên beşdar:
Salih Akin (Xerzan) , Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Rûken Bagdu-Keskîn (Stenbol), Rojen Barnas (Diyarbekir), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Xalidê Hekarî (Hekarî), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Cemal Onursal (Cizîr), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Têbînî: *Civîn bi temamî bi îmkanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li dar ketiye û wek prensîp bi hîç awayekî bi kom û hêzên siyasî re peywendîdar nebûye.*

Termsaziya pizişkî bi kurdî

Lezgînê ÇALÎ

Li destpêkê, dibê bibêjim ku heker termsazî ji bo Kurdan (an her neteweyeke dî) zehmet be, ji ber wê ye ku zanistên hewcedarên wan terman di nav Kurdan de peyda nebûne. Lewma jî termên wan zanistan nîne. Ku ew zanist peyda nebibin jî, yek ji sebeban nebûna hewcedariya bi wan an hestnekirina wê hewcedariyê bûye.

Dema diyarkirina tixûbên gundan û zeviyan pêdivî bûye, Kurdan term ji bo her cureyekî berzî û nizimî yên erdî afirandine. Ku weha nebûya, şerên eşîran û malbatan li ser aqarên gundan û tixûbên zeviyan dê dijwartir bûbûna. Lê, Kurd ne hewcedarên cidakirina oksîjen û hîdrojena avê bûne. Wan bê haydarbûna ji hebûna hîdrojen û oksîjenê jî ava sar û hûnik a kaniyên zozanên welatî vedixwar... Karekî wan bi herduyan nebû. Ku ava rûbarî gehiştiba pezê wan besî wan bû.

Kurdan gelek nav ji bo pez û heywanên dî yên kedî hene. Lê, ji ber wê ku nexweşiyên wan jî ne zêde giring bûn, navên nexweşiyên wan ne wekî navên polandina (senifandina) wan berfireh bûne. Hemî temenên pez û dewaran navekî xwe heye. Hemî rengên hirî û mûyê heywanan (ji bo veniyasîna wan di keriyan de, û ji bo rêgirtina li ber şerên mumkin) navên xwe hene. Lê, navên nexweşiyan ne ewqas zêde ne.

Hemî tiştên wekî van babetan girêdayî rewşa abûrî-civakî-siyasî-hizrî ya civatan in. Mixabin ku Kurdan fîzîk û kîmya çênekirin. Evro jî, ji ber ku hukûmet û dewleteke Kurdan ya xweser nîne, Kurd zêde hewcedarên hebûna wan terman bi zimanê xwe nînin. Ew term hemî ji zimanên serdest dihên. Kurdî hêşta zimanê berî sedsala 20ê ye. Ji xwe nîne ku moderntirîn stranên stranbêjên kurd hêşta li ser kanî, bejn û bisk û cerikan dihên strandin.

Ku civîn û saziyên wekî vê Kurmancîyê hebin jî, ji xemxwerî û dûrbînî ya hîmdanerên wan e, bi rastî ne ji hewcedariya jiyana evro ya Kurdan.
Ez dê li destpêkê piçekê behsa termên heyî yên kurdi di warê nexweşiyên heywanan de bikim. Hûn dê bibînin ku hejmara wan ne gelek e (hindek ji wan di hejmarên berê yên Kurmanciyê de hatine ku em dubare nakin). Paşî, dê piçekê li ser binemayên giştî yên termsaziya zanistî bisekinim û têbînî yên xwe di warê pratîkê de nîşa we bidim. Li dawiyê, dê behsa termsaziya zanistî ya pizişkî (scientific medical terminology) bikim.

Navên hin nexweşiyên heywanan

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ
û Rûken BAGDU-KESKÎN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
berêş: memikkulî, guhanreşî, bi guhana ketin, lemreşî	meme iltihabı	mastite, mammite	mastitis
berxwirkî	iri ve büyük kuyruklu koyunların yazın sıcağından ötürü kuyruk altlarının pişik olması	irritation due à la chaleur d'été, sous la queue des moutons à queue grasse	a rash under the tail of the large tailed sheeps during the summer heat
bêvîrî	tifo	typhoïde, fièvre typhoïde,	typhoid fever
birîna reş: xiştik	şarbon	charbon, anthrax	anthrax
bi simbilê (simil) ketin	fazla başak yemekten hastalanma	tomber malade pour avoir mangé trop d'épis de blé	sick from eating too much ears of corn
bi nefelê (/gîya) ketin	fazla yonca (/ot) yemekten hastalanma	tomber malade pour avoir mangé trop de trèfle (ou de foin)	sick from eating too much clover and hay
ceh lê ketin	arpalama	tomber malade pour avoir mangé trop d'orge	sick from eating too much barley

çengalkurm	anklostoma	ankylostome	ancylostoma
çiyayî	mera hastalığı	entérotoxémie	enterotoxemia
çor	sığır vebası	peste bovine	cattle plague
davekurm	kıl kurdu	oxyure	pinworm
defiyan	midede gaz toplanması	flatulence	flatulence, intestinal obstruction
didanok	keratinleşme	kératinisation	cornification
êşa zirav: jana zirav	verem	tuberculose	tuberculosis
gocî: kulekî, lengî	aksaklık	boiterie	limp
harî	kuduz	rage (la)	rabies
hilbirîn	mastitis izleri	marques de mammite, ou mastite	scars of mastitis
marik	askaris	ascaris	ascaris
nikilreşî, dimşînk	bir tür tavuk hastalığı	un type de maladie aviaire	a type of chicken disease
nînok	burun delikleri spazmı	spasmes des naseaux	spasm of nostrils
parîdirryayî	avurt divertikülü	diverticule buccal	buccal diverticula
pehnekurm, şirîtekurm	tenya	ténia	tape worm
pembilokiyan, pendefokiyan	mantar enfeksiyonu	infection fongique	fungusis (fungal infection)
persîv	nezle	rhume	influenza
pindikî	tavuklarda kanat altlarının bitlenmesi	poux sous les ailes des poulets	lice in underside of chickens wing
qeremok, qerimok	beyaz kas hastalığı	maladie du muscle blanc, dystrophie musculaire enzootique	white muscle disease WMB
qotik	hayvan vebası	peste animale	animal plague
rîxoyî, hêlebûn, vîjikî, virikî	ishal	diarrhée animale	animal diarrhea
som, kunêr, qunêr, kînor	apse	abcès	abscess
stewrî	kısırlık	stérilité, infécondité	sterility
taya nobeyê	malarya	malaria	malaria
taya vegerr, taya sarormî	tekrarlayan ateş	fièvre récurrente	recurrent fever
tepek	sara hastelığı	épilepsie	epilepsy
tepekî	epileptik	épileptique	epileptic
ûrgepîs	fıtık	hernie	hernia
veçirikîn	çırpınma	convulsion	convulsion
xerab ketin	düşme sonucu hayvanın kurtulması zor bir duruma girmesi	suite à une mauvaise chute, être mal en point	as a result of falling the animal is unwell
xesandin	enemek	castration	castration
xesandî	enenmiş	castré	casterated
korazî	göz kapaklarının kısılmasına neden olan ve görme gücünü zayıflatan bulaşıcı bir hastalık	maladie infectieuse des paupières affectant la vision	an epidemic disease which cutbacks of the eyelids and causes to weakness vision
req	küçük akciğer kelebeği	douve de Chine	opisthorchis sinensis
heb, xwirî, rîş	koyunlarda çiçek hastalığı	clavelée, hydatide	hydatid
pişikbelekî, pişikziwa	akciğer enfarktüsü	infarctus pulmonaire	pulmonary infarction
teyrok lêxistin	deve çatlaması, devenin çatlayarak ölmesi	mourir d'épuisement (pour un chameau)	die of exhaustion (for a camel)
pîrik lêxistin, elk, pîrelk	albasma	fièvre puerpérale	puerperal fever
têdehatin, pêdehatin bi tê de hatin, pê de hatin	ani ölüm (atlar için) beddua olarak 'allahından bulmak', 'ölesice' anlamında	mort subite (pour les chevaux en particulier) que Dieu te punisse ! (malédiction)	sudden death (esp. for horses) may Allah punish you! (a curse)
ziman hatin	sığırlarda ağız ve dil iltihabı	stomatite papuleuse bovine, inflammation de la bouche et de la langue chez les bovins	bovine papular stomatitis, a bovine inflammation of mouth and tongue
pêwirî, arsimî	saman nezlesi	rhume des foins, allergie	hay fever, allergy
çêre xezal dibe	otların sararmaya başlaması	début de jaunissement des herbes	the start of the grass to turn yellow
tevek (tewek)	şap (hastalığı)	fièvre aphteuse	foot and mouth disease
gurrî	uyuz	gale	scab (in cattle)
canzerî	bir tür sarılık hastalığı	forme de jaunisse	tepto, kind of jaundice
beravêtin, jiberavêtin, jiberçûn	düşük, düşük yapma	fausse couche	miscarry
ji ber avêtin, ji ber çûn	düşük yapmak	faire une fausse couche	to have a miscarriage
jiberavêtî	düşük yapmış	qui a fait une fausse couche	the animal which has had a miscarriage
teliqîn	doğurmak (köpekler için)	mettre bas (pour les chiens)	to give birth (dog)
gonxwarin, goxwarin	döllenme, çiftleşme	insémination, accouplement	insemination, mating
gonxwarî	döllenmiş	inséminée, fécondée	inseminated, impregnated
bi êşê ketin, şov, şof	salgına yakalanmak	être frappé par une épidémie	suffering from an epidemic disease
şov, şof	salgın hastalık	épidémie	epidemic, contagion
kurm pê ketin	kuyrukları ağırlaşan koyunların arkalarından kurtlanmaları	être infesté de vers (en part. dans la queue chez les moutons)	be suffered from worms in taol as a result of heavy tail (sheep)
bi spiya ketin	bitlenmek	être infesté de poux	to get infested with lice
bi rişka ketin	sirkelenmek	être infesté de lentes	to become infested with nits
guhan kirin	meme şişmesi	gonflement des pis	swelling of udders
ketin kurkê, qurp (qup) ketin	kuluçkaya yatmak	incuber, couver (une maladie)	to incubate
dim	gaga	bec	bill or beak
lem berdan	memeye birkaç gün önceden süt dolmasıyla doğumun yaklaştığı belirtisi	avoir les mamelles pleines de lait quelques jours avant la mise bas	a few days before the parturition breast fills with milk and this signs the approaching of birth
rûv pê ketin, zî daketin, zî derketin	doğumdan önce dış üreme organının ıslanması	mouillage des organes externes de reproduction avant la mise bas	wetting of the external reproductive organs before birth
moz kirin	sığır sineklerinin ısırması sonucu sığırların çıldırırcasına kaçışmaları	(pour le bétail) se débattre suite à des piqures d'insectes	cattle fly into a rage as a result of biting pale giant horsefly
gewgewe	büge, bügelek, nokra sineği	varron	warble fly
şêz	köpek piresi	puce du chien	dog flea
qelpe, qerpol	çaput	chiffon	tatter, cloth patch
pizgur	eski püskü	usé, défaillant, minable	worn out, shabby
li aziyê man	ortada kalmak	restrer sans protection, rester à l'écart	to be left without protection, to be excluded
tar, tara mirîşkan	tavukların kümeslerde tünedikleri ağaç	perchoir de basse-cour	the roost in poultry-house for sleeping on it
qelpekirina bizinan: ji ber ku boçika bizinan piçûk e zivistanan zîya wan li aziyê dimîne û heywan ji wê derê sermayê digire û nexweş dikeve. Ji bo ku nexweş nekevin, paçek (kemek) ji paş ve bi mûyê wan ve tê dirûtin û qulik tê niximandin. Ji vê re dibêjin "bizinê qelpe dikin".	keçilerin kuyrukları kısa olduğundan kışları üreme organları açıkta kalır ve hayvan buradan soğuk alıp hastalanır. Bunu önlemek için hayvanın arkasını bir bezle kapatıp bezi hayvanın kıllarıyla dikerler. Bu işleme "bizin qelpe kirin" denir.	comme la queue des chèvres est courte, en hiver leurs organes génitaux sont exposés au froid. Pour éviter ce problème, on met un chiffon (qelpe) sur cette partie et on le coud avec ses poils.	the goats usually have a short tail, their reproductive organs are exposed in winter to cold and therefore they become ill. To avoid this, close the hindquarters with a cloth (qelqe) and sewn with his hair.

Hingiv û mêşvanî

Amadekar: Salih AKIN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hingiv û celebên hingivan	**bal ve bal çeşitleri**	**miel et variétés de miel**	**honey and sorts of honey**
hingiv, hingivîn	bal	miel	honey
şîremêş	arı sütü	gelée royale	royal jelly
hingivê zeyiyan	oğul balı	miel vierge, premier miel d'un nouvel essaim	virgin honey, the first honey from a fresh swarm
hingivê makê	kara bal	miel produit sur des vieilles cires	honey produced on old beeswax
hingivê dobe, hingivê helandî, hingivê parzinandî	süzme bal	miel filtré	filtered honey
hingivê şaneyan (şane), hingivê şanikan	fenni petek balı	miel en rayon	comb honey
şane, şanik	petek, bal peteği	alvéole, rayon	alveolus, honeycomb
sinît, sanît	eğir	propolis	propolis
hingivê xelekan	**kasnak, halka, karakovan balı**	**miel, pain de cire**	**honey, wax loaf**
nanika hingiv	arı dalağı	rayon de miel	honeycomb
lêxistina kaşaxî	çapraz petek örme	production d'alvéoles transversales	production of transverse cells
lêxistina nankî	yuvarlak petek örme	production d'alvéoles rondes	round cells production
lêxistina şûrkî	uzunlamasına petek örme	production d'alvéoles longitudinales	production of longitudinal cells
mêşvan	arıcı	apiculteur	beekeeper
mêşvanî	arıcılık	apiculture	beekeeping
kewar û alavên wê	**kovan ve aletleri**	**la ruche et ses matériels**	**the hive and its materials**
kewara mêşan, kewar, kewarmêş, gurbik	kovan	différentes sortes de ruches	hive
kewara axînî	toprak kovan	ruche en terre	clay hive
kewara darînî	fenni kovan	ruche en bois	wooden hive
mêşedan, mêşildan, paşedîn, dinbaşk	arılık, kovanlık	abri de ruche	shelter of hives
derxûn	kovan kapağı	couvercle (de la ruche)	(hive) cap
qalib, çita	petek çıtası	cadre (d'une ruche)	frame (of a hive)
zimanok	sürgü	targette	bolt
dûdank	arıcı körüğü	enfumoir	bee smoker
makîneya dobê: makîneya parzinandinê	süzme makinası	filtre mécanique, tamis	honey filter
celebên mêşan	**arı çeşitleri**	**espèces d'abeilles**	**bee species**
mêş, moz, mêşhingiv, mêşa hingivî, mêşa hingvînî (lat : *apis mellifica*)	arı,	abeille	honey bee make,
heng, hing	ana arı	reine des abeilles	queen bee
mêşên mêşinî	uysal arı	abeilles douces	non-aggressive bees
mêşên bizinî, mêşên no	saldırgan arı	abeilles agressives	aggressive bees
mêşên karker, temen kurt in, dibin 35-40 rojî	işçi arı	abeilles ouvrières	worker bee
ferx	oğul	abeilles qui viennent de naître	young bees
pîrox (hingiv çênakin)	eril arı	faux-bourdons	drone
xwarina mêşan	**arı yemleri**	**alimentation des abeilles**	**bee foods**
kek: ji hevîr, hingiv û şîr çêdikin	"kek": hamur, bal ve sütten yapılır	pâte de farine, de miel et de lait	mixture with dough, honey and milk
şîreya mêşan	arı şurubu	sirop nutritif (nutriment)	syrrup for feeding bees
şerbeta mêşan : xwarina mêşan ya ji bo zivistanê, ji dims yan jî şekir çêdikin	arılar için pekmez veya şekerden yapılan bir kış yemeği	nourriture hivernale faite de jus de raisin bouilli ou de sucre	winter food made from boiled grape juice or sugar solution
îdyom			
hingivbirîn	bal hasadı	la récolte du miel	the honey harvest
hingiv birîn	bal hasad etmek	récolter le miel	to harvest honey
mêş hewandin	arıları içeri almak (kış soğuğundan korumak için)	abriter les abeilles afin de les protéger du froid de l'hiver	to protect bees from winter cold
hingiv xwe li derxûnê daye	bal kovanından taşmak üzere	la ruche est tellement pleine que le miel va déborder	the hive is so full that the honey will overflow
xumîna mêşan	arılar uğulduyor	bourdonnement des abeilles	humming of bees
firîna ferxan	arıların ilk uçuşması	premier vol des jeunes abeilles	first flight of young bees
devê kewarê qitab kirin	kovana eklenti yapmak	agrandir la ruche	to extend a hive
şilxe < mêş bûne şilxe >	sürü	essaim	swarm
balote: hewm, goşî < mêş dibine balote >	arı yığılımı	colonie d'abeilles	the pile of bees

Dûdank

Çita

Gurbik

Makîneya dobê

Şanik

Derxûnê kewarê

Kewarmêşa axînî

Kewarmêş

Mêşedan

Maske

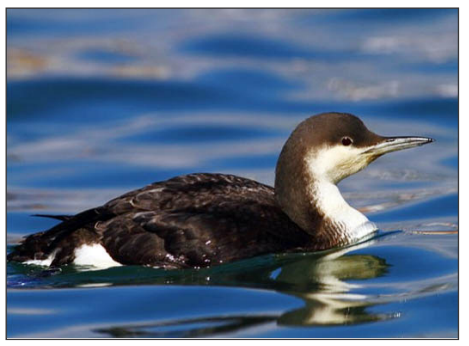
Navên çûkan

Amadekar: Fikret ERTEK
Rûken BAGDU-KESKÎN

Piranîya navan ji Deşta Gewra ye

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şilfo	*Gavia arctica*	kara gerdanlı dalgıç	plongeon arctique	arctic loon
berraşe	*Alauda arvensis*	tarlakuşu	alouette des champs	skylark
berşe	*Melanocorypha-calandra*	boğmaklı toygar	alouette calandre	calandra lark
seravêrik, silavzêrik, sûravêlk	*Tadorna ferruginea*	angıt	tadorne casarca	ruddy shelduck
betê vîzvîzok	*Tetrax tetrax*	mezgeldek	outarde canepetière	little bustard
bûmê palaxê (bûm)	*Bubo bubo*	puhu	grand-duc d'Europe,	eagle owl
kew (dîk), nêrekew	*Alectoris chukar*	kınalı keklik	perdrix choukar	chukar
vitik (dîk û marî)	*Ammoperdix griseogularis*	kum kekliği	perdrix si-si	see, see partridge
kullo, pînês, tîntîn	*Galerida cristata*	tepeli toygar	cochevis huppé	crested lark
mirîşka avî	*Fulica atra*	sakarmeke, saz tavuğu	foulque macroule	common coot
xiloçîzik	*Vanellus vanellus*	kızkuşu	vanneau huppé	nothern lapwing
pit, boqsor	*Cercotrichas galactotes*	çalı bülbülü	agrobate roux	rufous bush robin
bet	*Otis tarda*	toy	outarde barbue	great bustard
çixik	*Scolopax rusticola*	çulluk	bécasse des bois	eurasian woodcock
zirzûl	*Apus melba*	ak karınlı ebabil	martinet à ventre blanc	alpine swift
şalûr	*Merops apiaster*	arıkuşu	guêpier d'Europe	bee-eater
cîq	*Sturnus vulgaris*	sığırcık	étourneau sansonnet	starling
dîkê avî	*Ceryle rudis*	alaca yalıçapkını	alcyon pie, martin, pêcheur pie	pied kingfisher
dîksilo, silêmanê dunukil, dodo tirşik, (dodo)	*Upupa epops*	ibibik	huppe fasciée	hoopoe
çikê bozan	*Oenanthe isabellina*	boz kuyrukkakan	traquet isabelle	ısabellina wheatear
axê çika	*Oenanthe hispanica*	kara kulaklı kuyrukkakan	traquet oreillard	black-eared wheatear
çûçika zer	*Emberiza melanocephala*	kara başlı çinte	bruant mélanocéphale	black-headed bunting
tatilbarik, qerebeşk	*Phalacrocorax carbo*	karabatak	grand Cormoran	great cormorant
qarît, barît, sûsik, sûsk, remêl, rimêle, hevêrde, kutefir, qitik	*Coturnix coturnix*	bıldırcın	caille des blés	common quail
şeşxapînok, şivanxapînk, şivanxapînok, şibxapînk, kilkehelsîne, xapxapok, çûka şivanan	*Caprimulgus europaeus*	çobanaldatan	engoulevent d'Europe	nightjar
şînordek, werdaka serkesk	*Anas platyrhynchos*	yeşilbaş	canard colvert	mallard
qazê çolê	*Anser anser*	boz kaz	oie cendrée	greylag goose
mastok, çûçika serbimast	*Motacilla alba*	ak kuyruksallayan	bergeronnette grise, hochequeue grise	pied wagtail
teyrê boyax	*Coracias garrulus*	gökkuzgun	rollier d'Europe	roller
turlî, tirlî	*Burhinus oedicnemus*	kocagöz	oedicnème criard	stone curlew
oxlî (yê kew), şaqavî, şaq, şîneşaho, qoxan, wîq	*Ardea cinerea*	gri balıkçıl	héron cendré	grey heron
qertelê piştbicil	*Neophron percnopterus*	küçük akbaba	vautour percnoptère	egyptian vulture
qumrî, tivîlk	***Streptopelia decaocto***	kumru	tourterelle turque	eurasian collared dove
qijika boçhelewî	*Pica-pica*	saksağan	pie-bavarde	magpie
kevotker(r)ik	*Streptopelia turtur*	üveyik	tourterelle des bois	turtle dove

Yên wêneyên wan nehatine peydakirin	Resimleri bulunamayanlar	Dont les images n'ont pas été trouvées	Pictures are not found
Bûka mişk: çûkeke pir piçûk e, di nava dirîyan de tenê dike pirpir. Bilind nafire, zûka ji şitlekê difire şitleke din. Rengê wê qehweyîyê bi zerayî ve ye.	Çok küçük bir kuş olup çoğunlukla fundalıklarda yalnız uçuşurlar. Yüksek uçmazlar ve daldan dala çabuk uçarlar. Rengi sarıya çalar kahverengindedir.	Un tout petit oiseau qui vole comme s'il rebondissait entre les buissons. Il ne vole pas haut, il se déplace vite d'une branche à l'autre. Il a une couleur d'un brun-jaunâtre.	A very small kind of birds, fly often alone in the bushes. Fly very quickly from branch to branch but not highly. They have a brown yellow color.
Werdeka e'bûrî: dişibe mariya werdeka serkesk. Lê rengê wê hinekî tarîtir e û jê piçekî piçûktir e.	Yeşilbaşlı ördeğin dişisine benzer. Fakat ondan biraz daha küçük olup rengi de daha koyudur.	Espèce de canard qui ressemble à la femelle du canard colvert en plus foncée et plus petit que celle-ci.	It is very similar to the females of the green-headed duck, slightly smaller and with a darker color.
Werdeka cûrre: dibe ku li Kurdistanê werdeka herî piçûk be. Rengê wê li ser rengê mariya werdeka serkesk e. Masiyan pir dixwe.	Kürdistan'daki en küçük ördek türü olabilir. Rengi yeşilbaş ördeğin rengine benzer. Çok balık yer.	Espèce de canard sans doute la plus petite du Kurdistan. Sa couleur ressemble à celle de la femelle du canard colvert. Il mange beaucoup de poisson.	It may be the smallest duck species in Kurdistan. Its color is similar to the color of mallard ducks. Eats mostly fish.
Kuloyê piçûk: kulikê vî kuloyî tune ye û bi piranî li nêzîkî çeman digere.	Bu toygar küllahsızdır ve çoğunlukla ırmak kenarlarında yaşarlar.	Espèce de cochevis sans huppe qui vit aux bords des rivières.	Lark without a cron living on the river edges.

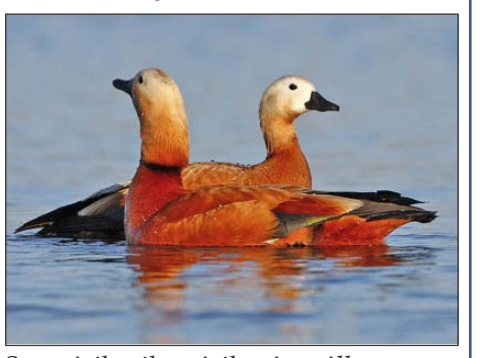
Şilfo,
Gavia arctica

Berraşe,
Alauda arvensis

Berşe,
Melanocorypha-calandra

Seravêrik, silavzêrik, sûravêlk,
Tadorna ferruginea

Betê vîzvîzok,
Tetrax tetrax

Bûmê palaxê (bûm),
Bubo bubo

Kew (dîk), nêrekew,
Alectoris chukar

Vitik (dîk û marî),
Ammoperdix griseogularis

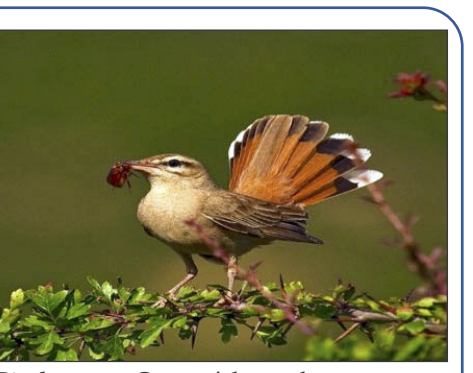
Kullo, pînês, tîntîn, *Galerida cristata*

Mirîşka avî, *Fulica atra*

Xiloçîzik, *Vanellus vanellus*

Pit, boqsor, *Cercotrichas galactotes*

Bet, *Otis tarda*

Çixik, *Scolopax rusticola*

Zirzûl, *Apus melba*

Şalûr, *Merops apiaster*

Cîq, *Sturnus vulgaris*

Dîkê avî, *Ceryle rudis*

Dîksilo, silêmanê dunukil, dodo tirşik (dodo), *Upupa epops*

Çikê bozan, *Oenanthe isabellina*

Axê çika, *Oenanthe hispanica*

Çûçika zer (dîk), *Emberiza melanocephala*

Çûçika zer (marî), *Emberiza melanocephala*

Tatilbarik, qerebeşk, *Phalacrocorax carbo*

Qarît, barît, sûsik, sûsk, remêl, rimêle, hevêrde, kutefir, qitik, *Coturnix coturnix*

Şeşxapînok, şivanxapînk, şivanxapînok, şibxapînk, kilkehelsîne, xapxapok, çûka şivanan, *Caprimulgus europaeus*

Şînordek, werdaka serkesk (dîk), *Anas platyrhynchos*

Qazê çolê, *Anser anser*

Mastok, çûçika serbimast, *Motacilla alba*

Teyrê boyax, *Coracias garrulus*

Qijika boçhelewî, *Pica-pica*

Turlî, tirlî, *Burhinus oedicnemus*

Oxlî (yê kew), şaqavî, şaq, şîneşaho, qoxan, wîq, *Ardea cinerea*

Qumrî, tivîlk, *Streptopelia decaocto*

Qertelê piştbicil, *Neophron percnopterus*

Kevotker(r)ik, *Streptopelia turtur*

Flora Kurdistanê - III -

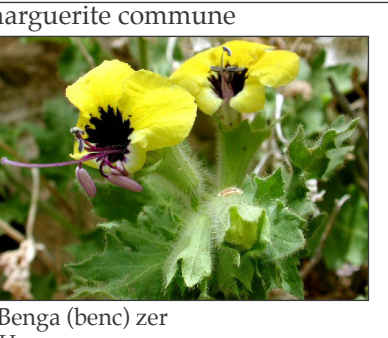
Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ
Eyûb KIRAN û Xalidê HEKARÎ

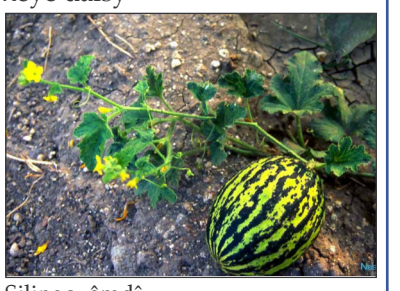
kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kîrê keran (kurdan)	*eminium*	yilan yastığı	vivace tubéreuse	eminium
axbandir, hintirş, 'emtişk	*ornithogalum narbonense*	ak baldır, kurt soğanı	ornithogale de Narbonne	Narbonne star -of-Bethlehem
kirkor	*echinophora teniufolia sibthorpiana*	peynir otu	échinophore à feuilles tenues	prickly parsnip
benga (benc) reş	*hyoscyamus-niger*	siyah banotu	jusquiame noire	black henbane
benga (benc) zer	*hyoscyamus aureus*	sarı banotu	jusquiame dorée	yellow henbane
şilingo, êmdî	*cucumis meld l.*	Mardin acuru	variété de concombre	cucember specie
giyakulik	*gladiolus sp*	glayör	glaïeul	gladiolus
şimşîr	*gladiolus illyricus*	kuzgun kılıç çiçeği	glaïeul d'Illyrie	Illyrian gladiolus
bermalxatûn	*lathyrus roseus*	mürdümük	pois-de-senteur vivace	sweet pea
kirkor, kerkol	*prangos ferulacea*	bir çakşır türü	apiaceae	apiaceae
gongil, çavbeloq	*centaurea calcitrapa*	çoban kaldıran, timur dikeni	chausse trappe, chardon étoilé	purple starthistle, red starthistle
giyagenî	*fritillaria persica*	acem terslalesi	fritillaire de Perse	persian fritillaria
pêcanik, kersim, şivanok	*tussilago farfara*	öksürük otu	tussilage, pas- d'âne	coltsfoot
nêrebend	*scorzonera incisa*	bir yemlik türü	variété de scorsonère	a sort of scorzonera
gîyareşk, hengemînok	*lamium album*	beyaz ballıbaba	lamier blanc, ortie blanche	white deadnettle
qaqulok, mostikvaş	*hordeum bulbosum*	yumrulu arpa	orge bulbeuse	bulbous barley
pêqijak	*chenopodium aristatum*	kazayağı	chénopode	wormseed
qermox, qeremox, zirişk	*berberis vulgaris*	diken üzümü	épine-vinette	common barberry
havazge	*arnebia densiflora*	eğnik	de la famille des boraginacées	boraginaceae
alala sor- mele osman	*phelypaea tournefortii*	ayı parmağı	variété de tulipe	tulipa julia
alal	*phelypaea*	bir ayı parmağı türü	tulipe, variété de tulipe	phelypaea
alala zer, mele osman	*phelypaea*	bir ayıparmağı türü	tulipe jaune	phelypaea
kulîlka qewanê	*leucanthemum-vulgare*	beyaz ay papatyası	marguerite commune	oxeye daisy

Kîrê keran (kurdan),
Eminium

Axbandir, hintirş, 'emtişk,
Ornithogalum narbonense

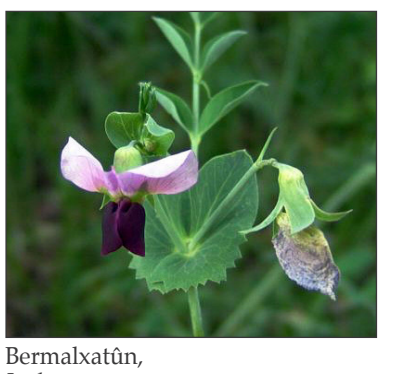

Benga (benc) reş,
Hyoscyamus-niger

Benga (benc) zer
Hyoscyamus aureus

Şilingo, êmdî,
Cucumis meld l.

Giyakulik,
Gladiolus sp

Şimşîr,
Gladiolus illyricus

Bermalxatûn,
Lathyrus roseus

Kirkor, kerkol,
Prangos ferulacea

Gongil, çavbeloq,
Centaurea calcitrapa

Giyagenî,
Fritillaria persica

Pêcanik, kersim, şivanok,
Tussilago farfara

Nêrebend,
Scorzonera incisa

Gîyareşk, hengemînok,
Lamium album

Qaqulok, mostikvaş,
Hordeum bulbosum

Pêqijak,
Chenopodium aristatum

Qermox, qeremox, zirişk,
Berberis vulgaris

Havazge,
Arnebia densiflora

Alala sor - mele Osman,
Phelypaea tournefortii

Alal,
Phelypaea

Alala zer, mele osman,
Phelypaea

Kulîlka qewanê,
Leucanthemum-vulgare

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 49 - payîz 2011

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Payîza 2011an

Civîna **Kurmancî** ya 49an di navbera rojên 19.11 û 25.11.2011an de li Swêdê, li bajarê Västeråsê, li dar ket.

Beşdarên civînê li ser babetên wek *peyvên ji derdora Bidlîs* û *Wanê*, *Folkora Kurmancan*, *Şivanê Kurmanca*, *peyvên yûnanî di kurdî de* û *termên zimannasîyê* xebitîn. Encamên vê civînê li jêrê têne belav kirin.

Di civînê de ev hevalên han beşdar bûn:

Mustefa Aydogan (Mêrdîn), Rojda Azîzoglu (Diyarbekir), Rojen Barnas (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Peyvên ji dîwana Exlatî

Amadekar: Emîn NAROZÎ
Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pişt	zürriyet, nesil	descendance, génération	descendant, generation
pişt bi pişt	nesil nesil, göbek göbek	de génération en génération	from generation to generation
bayê berro	güney rüzgarı	vent du sud	south wind
vehatin	tekrar gelmek, yeniden gelmek	revenir	to come back, to return
pîrejin	kocakarı	vieille dame	old woman
xemxwar	başkası için gam yiyen	anxieux, soucieux, qui se soucie d'autrui	anxious, worried
kedperest	uğraş veren, çaba gösteren	zélé, travaille dur	hard-working
şehmar	şahmar	basilic (200)	basilisk (200)
xumxane	1) şarap mahzeni; 2) meyhane	1) cave à vin ; 2) taverne	1) wine cellar; 2) tavern
çelebi	çelebi	1) bien élevé, bien instruit, bien éduqué ;2) gentilhomme ; 3) prince ; 4) formule de politesse et de respect s'emploie après le nom ; 5) titre du chef d'une confrérie derviches	1) well-bred, well brought up educated; 2) gentleman; 3) hist. Prince; 4) formerly title of respect for a man (used after a name); 5) hist. title of the leader of a dervish order
vebezîn	koşmak	courir	to run
dilkêş	çekici, cazip	attractif	attractive
xumar	mahmur	chancelant, confus	drunk, staggering, confused
derdmend	dertli	peiné, chagriné	grieved, saddened
reştûz	parlak siyah	noir brillant	brilliant black, shining black
kirbase, kiras	pamuklu erkek entarisi	tunique de cotton pour homme	men's cotton tunic

Folklor
- IV -
"Hikyatêd cimaeta kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hesarge: hesargeh	kuşatılmış yer, kuşatma altındaki yer	lieu assiégé	besieged place
çira şuxulîn = çira vêketin	yanmak (lamba)	éclairer (bougie, torche)	to light up (a candle, a torch)
xam bûn	hamlaşmak	manquer d'exercice	out of practice
bêkêf	rahatsız, hasta	indisposé, souffrant	ill, unwell
gilî: gotin	sözcük, söz	mot	word
hemilandin	tahamül etmek, kaldırmak, dayanmak	supporter, résister à, soutenir	to resist
delk (=dek)	oyun, hille	intrigue, jeu	intrigue, plot, game
kêlimîn	konuşmak, dile gelmek	parler, raconter	to speak, to tell
gura… kirin	söz dinlemek, itaat etmek	obéir	to obey
firnax bûn	sevinçten uçmak	jubiler	to be overjoyed, to be jubilant
hezek: hez, cimcime,	bataklık	marais	swamp
qilpik: qirpik, qulpik, qurpik	geyirti, geyirme	hoquet, rot	hiccup, belch
destkêş kirin	yedmek	mener (pour animaux)	to lead (an animal)
bêxudêtî	Allahsızlık	athéisme	atheism
kurîya diran	diş kovuğu	cavité de dent	cavity (in a tooth)
şêpê kotanê	pulluk yarığı sırtı	arrête de sillon	ridge between furrows
gujme	tepe	colline	hill
qurif ketin dil	paniğe kapılmak	paniquer	to panic
pelta ewir	bulut parçası	nuage	a cloud
robet: xwe li dînîtiyê danîn	kendini deliliğe vurmak	faire semblant d'être fou	pretending to be mad
efsene	dengesiz, budala	fou, déséquililbré, idiot, sot	mad, unbalanced

bi cina ketin: bi cinikê ketin	1) delirmek; 2) sara nöbetine tutulmak	1) devenir fou, perdre la raison; 2) avoir une crise d'épilepsy	1) become insane; 2) to have an epileptic fit
bi bûta ketin	çarpılmak (cin çarpması)	être paralysé (par un esprit malveillant)	to be paralyzed (by a malevolent spirit)
serê xwe hilbirîn	başını kaldırmak	lever sa tête	to raise his head
hilbirîn: rahiştin, rakirin, hildan	kaldırmak	lever, élever, soulever, dresser, brandir	to lift, raise, pick-up, set right, brandish

Şivanê Kurmanca ya Erebê Şemo

- IV -

Amadekar: Mustefa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
reşotankî	siyahımsı	noirâtre	blackish
rev li … xistin	kaçırtmak	faire voler, faire fuire, pourchasser	to put to fly
revo: revî	at sürüsü	troupeau de chevaux	horse herd
rikevî (rikêbî) yek kirin	birine saldırmak	attaquer quelqu'un	to attack somebody
rojbihêrî	gününü geçirme	passer le temps	day spending
rojheq	yevmiye	salaire quotidien	day salary
rûyê şîr girtin	sütün kaymağını almak	prendre la crème de lait	take off the milk-cream
saskar: sazkar	uyumlu, uyum	compatible, conforme, harmonieux	harmonic, well-matched, unison
saskar bûn: sazkar bûn	uymak, uyumlu olmak	se conformer, s'adapter, s'ajuster	to fit, to match
saskarbûn: sazkarbûn:	uyumlu olma	adaptation, compatibilité, ajustement	fitting, matching
saskarî: sazkarî	uyumluluk	harmonie	harmony
serfinîyaz: serfinyaz, serfiraz, serbilind	müşerref, onurlu, başarılı	1) honoré, éminent, qui a la tête haute ; 2) fier, victorieux, vainqueur	honoured, glorious
serkar	formen, amir	chef de travaux, d'une équipe	foreman, overseer, superior, chief
serkarî	formenlik, amirlik	surveillance, supervision	overseeing
şêwra xwe pê xistin	danışmak	demander conseil, consulter	to ask advice, to consult
şiro kirin	izah etmek	expliquer, commenter	to explain, to comment
şivdar: ço	değnek, sopa	bâton, gourdin	stick
tarîban: tarîbarî, tarîbar	alacakaranlık	clair-obscur, obscurité	twilight
haco haco kirin: hiço hiço/ hiryo hiryo kirin	(köpekler için) kışkırtmak	provoquer, exciter, inciter (les chiens)	to bait, to incite
xwe telandin	saklanmak	se cacher, se tâpir	to hide
teletel, teletelî	gizlice	secrètement, en cachette, clandestinement	on the sly
terikî	iri, kocaman	énorme, immense, gigantesque	giant, huge, enormous
tiher: teher, awa	tarz, biçim	manière, méthode, façon	way, manner
tûrûtêla kirin: tarûmar kirin:	darmadağın etmek	disperser, éparpiller, mettre sens dessus dessous, dévaster, ruiner, détruire	to scatter, break up
tûtûrût kirin	soyup soğana çevirmek	piller, dévaliser	to plunder
wekilandin	tekrar etmek	répéter, réitérer, reprendre	to repeate, to reiterate
xarandin	at koşturmak	faire galoper (chevaux)	to speed up (horses)
xepexep girtin	aniden yakalamak	attraper soudainement, prendre subitement	stealthy catching
xerîbdost	yabancılarla çabuk kaynaşan	xénophile, accueillant envers l'étranger	kind towards foreigner
hilqoşandin	hoplayıp zıplamak	sauter, bondir, gambader	to gambol
piştostan	sırtüstü	à la renverse, sur le dos	on one's back
xwe ta kirin	tek başına kalmak, çekilmek	s'isoler, se retirer	to go away, to withdraw
zêwezêw: zêwirîn, zîwezîw	uğultu	bruit	noise
zimêr: zimhêr	kışlık zahire	provisions pour l'hiver, réserves	winter nurishment, provisions

Peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê

- IV -

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
xang: dêza çilo yan daran	destelenmiş yemlik meşe dallarının istiflenmesiyle yapılan dokurcun	amas de branches de chênes empilées gardées pour alimenter le bétail	stock of stacked branches of oak as fodder
xincirok: naprûşk, nehperûşk, pencerûk, çencerû, xeramûşk, qeramûşk	tırmalama	griffe	scratching, clawing, scratch, claw
xincirandin	tırmalamak	griffer, rayer	to scratch, claw
xonkarî: heşt kîlogram	yağ ve pekmez ölçümünde 8 kiloluk birim	8 kg, unité de mesure du beurre et du raisiné	8-kg unit of measurement of butter or molasses
xorom: balya	horom, ot balyası	meule de foin	grass bale
xorîk: cotegayên herî pêşîn yên kotanê ku çend cot dikişînin	bir çiften fazla öküzle çekilen kotan veya arabanın en ön sıradaki öküz çifti	paire de bœufs du premier rang de la charrue tirée par plusieurs paires de bœufs	the front row pair of oxen in case of more than a pair to drag the metal plow or car
xerezan: cotegayên herî dawîn yên kotanê ku çend cot dikişînin	bir çiften fazla öküzle çekilen kotan veya arabanın en arka sıradaki öküz çifti	paire de bœufs du dernier rang de la charrue tirée par plusieurs paires de bœufs	the last row pair of oxen in case of more than a pair to drag the metal plow or car
xuzûz: xizmûk	kalburdan geçirilen tahılın artık kısmı	les débris des grains tamisés	the rests of the sieved grain
qît: rûnê ku wekî heq ji ê bi şîrî yê heywanên doşanî ku mirov bi şirêkatî dide	yarıcının sağmal hayvan sahibine karşılık olarak verdiği yağ	le beurre que le métayer donne au propriétaire des animaux laitiers en contrepartie du lait extrait de ses bêtes	the fee in form of butter giving by sharecropper in response to the owner of milk animals
nator: nahtor, notirvan	kır bekçisi	gardien rural, garde champêtre	rural warden
bizirxane: ding	dink	meule servant à décortiquer le riz ou le grain, (dans certaines régions) mortier ou cuve pour le décortiquage du riz	a stone mill used to soften and separate the shells
manîşk: darê îşkdanê	yük sıkıştırma çubuğu	bâtonnet pour resserrer le cordage d'une charge	the bar for compressing of load
şembêle: devling	büyük baş hayvanlar için ağızlık	muselière pour bovins	the chief mouthpiece for large animals
kode: kiriya zozanan	otlak ücreti	loyer de pâturage	grazing fee
kung: kol, kolîk, kolînk, koklîk, qoqelîng	dal, omuz	branche, épaule, haut du dos	upper back
duruh: dirûv, duruf	hayvanların kulaklarını kısmen kesmek veya kırpmak suretiyle konan işaret	incision de l'oreille de bétail aux fins de marquage	partially cut or crop the ears of cattle by a marker

duruh kirin	hayvanların kulaklarını kısmen kesmek veya kırpmak suretiyle işaretlemek	inciser l'oreille du bétail pour le marquer	to cut or crop partially the ears of cattle by a marker
part: 30 lib	part (30 adet)	trente parts / unités	30 units
kalîmast: genimê wekî bexşîş didin zarokan	harman bitiminde çocuklara bahşiş olarak verilen buğday	blé donné aux enfants à la fin du battage comme un pourboire	given to children as a tip at the end of threshing wheat
xasxask: martî	martı	mouette	gull
honaz: serpale	başorakçı	chef d'une équipe de moissonneurs	chief harvester
koçak: binpale	artçı orakçı	le dernier moissonneur d'une équipe	the last reaper in the row
kuxat: sazan (masî)	sazan	carpe	carp
huqe: hoqe, weqî: 1283 gram, 400 dîrhem	okka	ocque (ancienne unité de poids d'environ 1283 grammes, 400 dirhams	a weight of 400 dirhems or 1283 grams
niks: nizim	alçak	bas	low
niks bûn: nizimbûn	alçalmak	descendre, baisser	to lie low
niks kirin: nizm kirin	alçaltmak	rabaisser	to lower
xelîtok: torbeke biçûk an kîsa mirov bi milê xwe ve dialiqîne	tek gözlü omuz çantası	petit sac d'épaule à bandoulière	one-eyed shoulder bag/ one-pocketed shoulder bag / shoulder bag with one pocket
zêw	şenlik	fête, festivités	fest
kirole	darı ekmeği	pain de millet	millet bread
cehîn	arpa ekmeği	pain d'orge	barley bread
samîr: çorbegaris	darı çorbası	soupe de millet	millet soup
çew	çalı çırpı bağlamaya yarayan bükülgen dal	branche souple utilisée comme lien	the flexible branch used to mount the brushwoods
reşayî, bûka baranê	korkuluk	épouvantail	scarecrow

Peyvên yûnanî di kurdî de

Amadekar: Rojda AZÎZOGLU

Di ***Kurmanciya*** hejmara 47an de me lîsteya "peyvên kurdî-îranî di yûnanî de" weşandibû. Me wek sernivîsa lîsteyê peyva *kurdî-îranî* bi kar anî, ji ber ku me xwast bala xwendevanan bikişînin ser şirîkatiya peyvan. Lê, peyvên îranî ku bi tenê di farisî de tên bi kar anîn û derbasî yûnanî bûne, nexistin lîsteyê: wek παράδεισος [paráðisos], ango *bihuşt*. Vê carê jî peyvên yûnanî ku derbasî kurdî bûne, hatin amade kirin.

Me hewl da peyvên zanistî ku êdî bûne navneteweyî, daneynin. Bêguman, çend peyvên wisa ku di kurdî de kêmnas in, di lîsteya jêrîn de hatin qeyd kirin: wek *agora*, *bazalt* an *zodyak*. Li gora etîmolojiyê, dibe ku peyvek ji zimanekî din ketibe kurdî, me koka rastî nivîsand. Peyvên yûnanî ku li jêr in, dibe ku îro bi awayekî din an jî di maneyeke din de bên bi kar anîn. Her wiha di tirkî, fransizî û îngilîzî de me bersiva kurdî daye.

Hewce ye bê gotin ku hindek ji van peyvan ji yûnanî ketine tirkî û piştre derbasî kurdî bûne.

kurdî	**yûnanî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
afaroz	αφορισμός [aforizmós] < *ἀφορίζω*	aforoz	excommunication	excommunication
agora	αγορά [agorá] < *ἀγείρω*	agora	agora	agora
anason (lat: *Pimpinella anisum*)	άνισο [ániso] < *ἄνισον*	anason	anis	anise
anaxtar	ανοιχτήρι [anixtíri] < *ἄνοίγω*	anahtar	clé	key
axtapot, extebût (lat: *Octopus*)	χταπόδι [xtapóði] < *ὀκταπόδιον* < *ὀκτάπους*	ahtapot	pieuvre	octopus
hewlî (= hewş)	αυλή [avlí]	avlu	cour	courtyard
waftîz	βαφτίσια [vaftísxa] < *βαπτίσειν*	vaftiz	baptême	baptism
balîna (lat: *Cetacea*)	φάλαινα [fálena] < *φάλλαινα*	balina	baleine	whale
balyoz (navê çakûçekî mezin û giran)	βαρύς [varís] < *βαρέως*	balyoz	masse (outil)	sledgehammer
bazalt	βασάλτης [vasáltis] < *βασανίτης* = *βάσανος*	bazalt	basalte	basalt
peksimed, beksimed, beqsem, baqismat (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke îranî û di hinekan de wek yûnanî derbas dibe)	παξιμάδι [paksimáði] < *παξαμάδιον*	peksimet	biscuit sec, biscotte	hard biscuit, rusk
beytar	ίππίατρος [ippíatros]	baytar	vétérinaire	veterinarian, horse doctor
bodrum	μπουντρούμι [budrúmi] < *ίππόδρομος*	bodrum	cave	basement
cins	γένος [jénos]	cins	genre	type
çîpûra (lat: *Sparus aurata*)	τσιπούρα [tsipúra] < *ἴππουρος*	çipura	daurade	gilthead seabream
defne (lat: *Laurus*)	δάφνη [ðáfni]	defne	laurier	laurel
defter	διφθέρα [ðifθéra]	defter	cahier	note block
dekan	δεκανός [ðekanós]	dekan	doyen	dean
delfîn (lat: *Delphinidae*)	δελφίνι [ðelfíni] < *δελφίς*	yunus	dauphin	dolphin
dirav	δραχμή [ðraxmí]	para	monnaie, argent	money
dirhem 1) giraniyek = 3,33 gr; 2) pereyek	δραχμή [ðraxmí]	dirhem	1) unité de poids ; 2) pièce d'argent, dirham	dirham
dirgan	δικράνι [ðikráni] < *δίκρανος*	dirgen	fourche	hayfork, pitchfork
efendî	αφέντης [aféndis] < *αὐθέντης*	efendi	effendi	effendi
elmas, almas, almast, elmast	*ἀδάμας* [aðámas]	elmas	diamant	diamond
engînar (lat: *Cynara scolymus*)	αγκινάρα [angĩnára] < *κνάρα*	enginar	artichaut	artichoke
exlamûr (lat: *Tiliaceae*)	φλαμούρι [flamúri] < *φιλύρα*	ıhlamur	tilleul	tilia
êrxat, êlxat	εργάτης [ergátis]	ırgat	journalier, manœuvre	laborer
fanûs, fanos	φανός [fanós]	fanus	lanterne	lantern
fasûlî, fasolye, fasûle (lat: *Phaseolus vulgaris*)	φασούλι [fasúli]	fasulye	haricot	bean, haricot
fener	φανάρι [fanári]	fener	lanterne, falot	lantern
fiçî (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke latînî *buttis* û di hinekan de wek yûnanî derbas dibe)	βουτσί [vutsí] < *βούτις*	fıçı	baril, tonneau	barrel
fils (diravê Bîzansiyan)	φόλλις [follis]	bizans parası	monnaie byzantine, folis	byzantine coin, folis
findiq, bindeq (lat: *Corylus*)	φουντούκι [fundúkĩ] < *(κάρυον) ποντικόν*	fındık	noisette	hazel
firçe (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke prohindûewropî derbas dibe)	βούρτσα [vúrtsa]	fırça	brosse	brush
fîdan, fîde (= şitil)	φυτό [fitó] < *φυτόν*	fidan, fide	plant d'arbre	tree plant
fîske, fîtik, fisik, fîtke, findoq	φούσκα [fúska] < *φύσκη* & *φύσκα*	fiske	chiquenaude, pichenette	flick
fîstan, fistan	φουστάνι [fustáni]	fistan	robe de femme	dress
fok (lat: *Phocidae*)	φώκια [fókĩa] < *φώκη*	fok	phoque	seal

gonye (alaveke geometriyê)	γωνία [γonía]	gönye	équerre	try square (tool)
gubre	κοπριά [kopriá]	gübre	engrais	fertilizer
gumgum	κουκούμιον [kukúmion]	güğüm	cafetière (en forme d'aiguière), broc	coffee pot, carafe, water jug
iksîr	ελιξίριο [eliksírio] < *ξηρίον*	iksir	élixir, potion	elixir, potion
Incîl	ευαγγέλιο [evangĕlio]	İncil	Évangile	Bible, gospel
izxare	εσχάρα [esxára] < *ἐσχάρα*	ızgara	gril	grille
îkon	εικόνα [ikóna] < *εἰκών*	ikon	icône	icon
îstif	στοίβα [stíva] < στείβω	istif	stockage	stack
kaktus (lat: *Cactaceae*)	κάκτος [káktos]	kaktüs	cactus	cactus
karîdes (lat: *Caridea*)	γαρίδα [γaríδa] < *καρίς*	karides	crevette	shrimp
kefal (lat: *Mugilidae*)	κέφαλος [kĕfalos]	kefal	mulet (poisson)	flathead mullet (fish)
kefen	κοφίνι [kofíni] < *κόφινος*	kefen	linceul, suaire	shroud
kerete, kerate	κερατάς [kĕratás]	kerata, ayakkabı çekeceği	chausse-pied	shoehorn
kestane, kestene (lat: *Castanea*)	κάστανο [kástano] < *κάστανον*	kestane	châtaigne	chestnut
kêrakî (= yekşem)	κυριακή [kĭrjakĭ]	Pazar günü	dimanche	Sunday
kilîse, kenîse, kilês	εκκλησία [eklisía] < *ἐκκλησία*	kilise	église	church
kilît	κλειδί [kliδí] < *κλειδίον*	kilit	clé	key
kiremîd	κεραμίδι [kĕramíδi] < *κεραμίδιον* < *κεραμίς*	kiremit	tuile	tile
lahane (lat: *Brassica oleracea var. capitata*)	λάχανο [láxano]	lahana	chou	cabbage
lempe, lambe, lembe, lampe	λάμπα [lámba] < *λάμπω*	lamba	lampe	lamp
lewrek (lat: *Moronidae*)	λαβράκι [lavrákĭ] < *λάβραξ*	levrek	bar (poisson)	sea bass (fish)
lîman	λιμάνι [limáni] < *λιμένιον*	liman	port	port
lîr	λύρα [líra]	lir	lyre	lyre
lîse	λύκειον [líkion]	lise	lycée	high school
lûfer (lat: *Pomatomus saltatrix*)	γοφάρι [γofári] & λουφάρι [lufári] < γομφάριν	lüfer	tassergal	bluefish
maqerne, maqarna	μακάρι [makári]	makarna	macaroni, pâtes	macaroni
mengene	μάγγανον [máŋganon]	mengene	étau	mangle, vise
metelîk	μεταλλικός [metalikós]	metelik	sou, piécette de nickel	penny, cent
meydenoz, me'denûs, bexdenûs (lat: *Petroselinum crispum*) (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke yûnanî û di hinekan de wek hindî derbas dibe)	μαϊντανός [maidanós] & μαϊδανός [maiδanós]	maydanoz	persil	parsley
mîdye (lat: *Mytilus*)	μύδι [míδi]	midye	moule	mussel
mermer	μάρμαρο [mármaro] < *μάρμαρος*	mermer	marbre	marble
meymûn	μαϊμού [maimú] < *μιμοῦμαι*	maymun	singe	monkey
manastir	μοναστήρι [monastíri]	manastır	monastère	monastery
namûs	νόμος [nómos]	namus	honneur	honor
nêrgiz (lat: *narcissus*) (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke îranî derbas dibe)	νάρκισσος [nárkĭsos]	nergis	narcisse	narcissus (plant)
palamûd (lat: *Sarda sarda*)	παλαμίδα [palamíδa] < *πηλαμύς*	palamut	pélamide, sarda	bonito
palût, pelût, belot (lat: *Quercus ithaburensis*)	βελανιδιά [valaniδjá] < *βαλανίδι(ον)*	palamut ağacı	chêne	valonia oak
pirase (lat: *Allium ampeloprasum*)	πράσο [práso] < *πράσον*	pırasa	poireau	leek
pîde	πίτα [píta] < *πίττα*	pide	pain pita	pita
qanûn	κανόνας [kanónas] < *κανών*	kanun	loi, règle	law, legislation
qelem	κάλαμος [kálamos]	kalem	crayon, calame	pencil
bûqalemûn (*bû-* ji erebî -ebû- û *qalemûn* ji yûnanî, lat: *Chamaeleonidae*)	χαμαιλέοντας [xameléondas] < *χαμαιλέων*	bukalemun	caméléon	chameleon
qeresî	κεράσι [kĕrási] < *κεράσιον*	kiraz	cerise	cherry
qirtasiye	χάρτης [xártis]	kırtasiye	papeterie	stationery
qundax, quntax (ya tifingê)	κοντάκι [kondákĭ]	dipçik	crosse de fusil	gunstock
qutî	κουτί [kutí] < *κύτος*	kutu	boîte	box
sandal, sandalî, sendelî	σανδάλι [sanδáli] & σαντάλι [sandáli] < *σανδάλον*	sandalet	sandale	sandal (shoe)
semer	σαμάρι [samári] < *σαγμάριον*	semer	bât	packsaddle
sire	σειρά [sirá]	sıra	queue, rang, tour dans un jeu etc.	row
sînor	σύνορο [sínoro] < *σύνορον*	sınır	frontière	border
sofî	σοφός [sofós]	sofu	soufi	sufi
somin, semûn, somî	ψωμί [psomí] < *ψωμός*	somun	type de pain	type of bread
stakoz (lat: *Nephropidae*)	αστακός [astakós]	istakoz	homard	lobster
stavrîd (lat: *Trachurus*)	σαυρίδι [savríδi] < σαῦρος	istavrit	maquereau bâtard, chinchard	horse mackerel
stol	στόλος [stólos]	filo	flotte	naval fleet
strîdye (lat: *Ostrea*)	στρείδι [stríδi]	istiridye	huître	oyster
îsvenc, esfenc, singer, sunger (lat: *Porifera*)	σφουγγάρι [sfuŋgári] < *σφόγγος = σπόγγος*	sünger	éponge	sponge
şirinqe, sirinc	σύριγγα [síriŋga] < *σῦριγξ*	şırınga	seringue	syringe
tofan	τυφώνας [tifónas] < *τυφών*	tufan	déluge, inondation	torrent, flood
tapo, tapû	τόπος [tópos]	tapu	titre de propriété	land title
tawle, tewle (têbînî : di hin çavkaniyan de wek gotineke yûnanî û di hinekan de wek latînî derbas dibe)	τάβλι [távli]	tavla	backgammon, tric-trac	backgammon
tirpan	δρεπάνι [δrepáni] < *δρεπάνον*	tirpan	faux (outil)	scythe (tool)
usqumrî (lat: Scomber scombrus)	σκουμπρί [skumbrí] < σκουμπρίον < σκομβρίον	uskumru	maquereau (poisson)	atlantic mackerel
vernîk, wernîk, warnîş	βερνίκι [verníkĭ] < *βερενίκη*	vernik	vernis	varnish
xerîte (têbînî : di hin çavkanî dibêjin dibe ku ji misrî be)	χάρτης [xártis]	harita	carte	map
xiristiyan	χριστιανός [xristx̃anós & xrist(ia)nós]	hıristiyan	chrétien	christian
xûnî	χωνί [xoní]	huni	entonnoir	funnel
zodyak	ζώδιο [zóδio] < *ζῳδιακός*	zodyak	zodiaque	zodiac

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 50 - Havîn 2012

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Ehmedê Xanî li Bazîdê

Civîna Kurmancî ya vê carê, rojên di navbera 30.06.12 – 7.07.12an de, li Bazîdê û di bin navê edîb û fîlozofê mezin yê neteweyê kurd Ehmedê Xanî de hat li dar xistin.

Ehmedê Xanî salên di navbera 1651 - 1707an de jîyaye. Wî, li cîhanê, berî peydabûn û belavbûna fikr û ramana neteweyî, ji bo avakirina dewleteke neteweyî, xwast ku kurdan di vî warî de hişyar bike. Rêyeke rast ji bo parastina hêjahîyên xwe yên neteweyî û avakirina welatekî yekbûyî, di bin alayekê de û serbixwe, ji parçebûna eşîrtîyê dûr, bide ber wan. Ji lewra digot:

Ger dê hebuwa me ittifaqek
Vêk ra bikira me inqiyadek

Rûm û 'ereb û 'ecem temamî
Hemiyan ji me ra dikir xulamî

Tekmîl dikir me dîn û dewlet
Tehsîl dikir me 'ilm û hikmet

Temyîz-i dibûn ji hev meqalat
Mumtaz-i dibûn xwedankemalat

Lê mixabin e, ku kesî guh neda şîretên wî. Beg, mîr, serekeşîr, axa û giregirên civata kurdan, desthilatdarên kurdan yên wê serdemê, ji van daxwazan re biyanî bûn, xwe nêzîkî van bîr û hizran nedikirin. Wan emirberîya biyaniyan, girêdanên xulamî û koletîyê di ser van daxwazan re didît. Ketibûn korerêyekê û encamên dahatîya xwe, yên qûl û qewmên xwe, yên zarokên gelê xwe yê kurd nedidîtin. Guh jî nedidan aqilmendên wek Ehmedê Xanî. Ji ber vê yekê, bang û dengê wî dibû wek bilûra ber guhê kerr.

Piştî çend sedsalên din, gava ku Kurdistan bû çend perçe, kurd hatin tarûmar kirin, puxteya banga wî hêdî hêdî hat fehm kirin. Lê, qareqar û barebar êdî bê feyde bû.

Belê, niha em li şaşiyên xwe werqilîn, me dît ku em çawan ketine rêyeke şaş û bêoxir…

Ji bo bilindnirxandina vê bang û dengê Ehmedê Xanî, edîbê xwedantaca zêrîn, Mem û Zîna şahesera neteweyê kurd, bavê kurdperwerîyê, me navê wî li civîna 50yî ya Kurmancî kir. Me di bin navê wî de û li bajarê ku wî xizmet dayê, li wir ku bi zanistê ve mijûl bûye û serê xwe lê danîye ser axa sar, civîna Ehmedê Xanî ya Kurmancî pêk anî.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin:
Masî û masîvanî, gulûgîya – mêwe – hêşînahî –, pezxwedîkirin, termînolojîya pizîşkî û heşare.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbekir), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Xalidê Hekarî (Hekarî), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Termên zimannasîyê

Amadekar: Mistefa AYDOGAN
Newzad HIRORÎ

Têbînî: *Ev babet berhema civîna 49an e û divîya di wê hejmara Kurmancî de bihata weşandin. Lê çi heyf ku di rûpelên wê de cih nemabû û em neçar man ku di vê hejmarê de biweşînin. Bila kedkarên wê li me negirin û xwendevanên me jî li me biborin..*

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bi hev ve kirin	bitişmek	agglutiner, se joindre, se lier	agglutinate
bihevvekirî	bitişimli, eklemeli	agglutinant, agglutinatif	agglutinative
bihevvekirin	bitişim, bitişme	agglutination, liaison	agglutination
duziman	ikidilli	bilingue	bilingual
duzimanî	ikidillilik	bilinguisme	bilingualism
duzimanîya kesane	bireysel ikidillilik	bilinguisme individuel	individual bilingualism
duzimanîya tam	tam ikidillilik, ideal ikidillilik, dengeli ikidillilik	bilinguisme total	full bilingualism
malbata zimanan	dil ailesi	famille de langues	family of languages
şîfreguhartin	dil değiştirimi	alternance de codes	code switching, language switching
yekziman	tekdilli	monolingue	monolingual, monoglot
yekzimanî	tekdillilik	monolinguisme	monolingualism
zaravanas	lehçebilimci	dialectologue	dialectologist
zaravanasî	lehçebilim	dialectologie	dialectology
zaravayî	lehçesel	dialectal	dialectal
zarê demê	dönemsel dil	chronolecte	chronolect
zarê demî	dönemsel dile değin	chronolectal	chronolectal
zarê deverî	yöresel ağız	géolecte	geolect
zarê etnîkî	etnolekt	ethnolecte	ethnolect
zarê kesane	birey dil	idiolecte	idiolect
zarê zayendê	cinsiyet dili	sexolecte	genderlect, sexolect
zarê zayendî	cinsiyet dile değin	sexolectal	genderlectal, sexolectal
zimanê berxeter	tehlikedeki dil	langue en danger	endangered language
zimanê biyanî	yabancı dil	langue étrangère	foreign language
zimanê çêkirî	yapay dil, yapma dil	langue artifcielle	artificial language
zimanê efsûnê	büyü dili	glossalalie	glossalalia
zimanê nebingehîn	ikincil dil	langue seconde	embedded language
zimanê rojane	gündelik dil, günlük dil	discours familier, langage quotidien	colloquial speech
zimanê zarokan	çocuk dili	langage enfantin	child language, infant speech
zimanê zayendnêtar	cinsiyet yansız dil	langue à genre neutre	gender-neutral language
zimanên bêzayend	cinsiyetsiz diller (dilbilgisel olarak)	langues sans genre	genderless languages
zimanên bihevvekirî	bitişimli diller, eklemeli diller	langues agglutinantes	agglutinative languages
zimanên bireserî	belirtme(li) diller, akuzatif diller	langues accusatives	accusative languages
zimanên ergatîv	özegeçişli diller	langues ergatives	ergative languages
zimanên hevreh	akraba diller	langues apparentées	cognate languages
zimanên jihevvekirî	çözümleyici diller, yalınlayan diller, ayrışkan diller	langues analytiques, langues isolantes	analytic languages, isolating languages
zimanên kreol	kırma anadili	langues créoles	creole languages

zimanên lebatî	etken diller	langues actives	active languages
zimanên mirî	ölü diller	langues mortes	dead languages
zimanên neqalibdar	oynak dizilişli diller	langues non configurationnelles, langues flexionnelles	non-configurational languages, flexible languages
zimanên qalibdar	kalıplı diller, katı dizilişli diller	langues configurationnelles	configurational languages, inflexible languages
zimanên tewangbar	bükümlü diller, bükünlü diller	langues flexionnelles	[in] flectional languages, fusional languages, inflecting languages, flexional languages
zimanên tiketikî	şaklamalı diller	langues à clic	click languages

Dar - Arbre - Tree

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

kurdî	**latînî**	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
asindar, hesindar, dêdar, dildar, dîndar, gelberû	*quercus Libani (regia)*	Lübnan meşesi	chêne du Liban	Lebanon oak
lûxpêre, xulpêre	*quercus petraea pinnatiloba*	sapsız meşe	chêne rouvre, chêne sessile	sessile oak
tepedor, dara tepedorî	*quercus suber*	mantar meşesi	chêne-liège	cork oak
şabî	*salix aegyyptica*	mısır söğüdü	saule égyptien	egyptian willow
bîya qufikan, duberxik, germajo	*salix caprea*	keçi söğüdü	saule marsault, saule des chèvres	goat willow
reşebî	*salix nigra*	kara söğüt	saule noir	black willow
ajik, behîva tehl, qijbehîv, behîva kovî (bejî)	*amygdalis amara*	acı badem	amandier amère	bitter almond tree
bizmik	*amygdalis amara*	alıç	aubépine	hawthorn
dara tirşe	*oxydendron*			sourwood
sêvetirşk, sêvtirşk	*malus silvestris*	bir tür yabani elma	boquettier, pommier sauvage ou pommier des bois	crab apple
nermedar	*periploca graeca*	yunan ipekotu	périploque grecque	silk vine
zan	*fagus sylvatica*	avrupa kayını	hêtre commun	european beech
Mêwe		**Meyve ağacı**	**Arbre fruitier**	**Fruit tree**
şilor	*prunus domestica*	mürdüm eriği	prunier	common plum tree
salor, dembûl	*prunus laurocerasus*	kara erik	laurier-cerise	cherry laurel
godîş	*crataegus tanacetifolia*	ayva alıcı, sarı alıç	épines d'orient	tansy-leaved thorn
muşmule	*mespilus germanica*	muşmula, döngel, beşbıyık	néflier d'Allemagne	medlar tree
yengîdunya, êngîdunya	*eriobotrya japonica*	yenidünya, malta eriği	néflier du Japon	loquat
Gulûgîya û hêşînahî				
kitmînk	*raphanus raphanistrum*	yabani turp	radis ravenelle	wild radish
bacik, çoxik	*capsicum annuum*	biber	piment	capsicum
meymesk	*aethusa cynapium*	it kişnişi, yabani maydanoz	petite ciguë, faux-persil	fool's parsley
qicî	*cardaria draba*	kedi otu, yabani tere	passerage drave, pain blanc	whitetop
zuxal	*cornus*	kızılcık sopası, kızıl çubuk	cornouiller	cornel, cornelien cherry
gîyareng, çirix	*datisca cannabina*	renk otu	chanvre vivace	false hemp
kulindok	*mandragora officinarium*	adamotu	mandragore	mandrake
hevîzar, belghewêz, belga birînan	*plantago lanceolata*	sinirotu	plantain lancéolé	ribwort plantain
tûsî	*eryngium billardieri f.*	eşek dikeni	variété de chardon	common name: eryngo
agirok	*ranunculus ficaria*	basur otu, düğün çiçeği	ficaire fausse-renoncule	lesser celandine
gileso, gilîso, so	*heracleum trachyloma*	tavşancıl otu	berce	common name: hogweed
kuvarkên helizê	*pleurotus eryngii ferulae*	kayın mantarı	pleurote de la férule	king trumpet mushroom
tîjtîjok	*ornithogalum narbonense*	akbaldır	ornithogale de Narbonne	Narbonne star-of-Bethlehem
xîyarok	*capparis spinosa herbaceae*	kebere	câprier commun	common name: caper
zîwan	*cephalaria procera*	yüksek pelemir	scabieuse	cephalaria
dinêb, dimor, dimol, zîwan	*lolium temulentum*	delice	ivraie enivrante	darnel
birakardî	*calla palustris*	bataklık nergisi	arum des marais	calla
cehnem-behişt, zirbeybûn, kulîlkmast	*anthemis arvensis*	köpek papatyası	anthémis des champs	corn chamomile
çilkêsan	*leucojum vernum*	gölsoğanı	nivéole d'été	summer snowflake

Asindar, hesindar, dêdar, dildar, dîndar, gelberû
Quercus libani (regia)

Lûxpêre, xulpêre
Quercus petraea pinnatiloba

Tepedor, dara tepedorî
Quercus suber

Şabî
Salix aegyyptica

Bîya qufikan, duberxik, germajo
Salix caprea

Reşebî
Salix nigra

Ajik, behîva tehl, qijbehîv, behîva kovî (bejî)
Amygdalis amara

Dara tirşe
Oxydendron

Sêvetirşk, sêvtirşk
Malus silvestris

Nermedar
Periploca graeca

Zan
Fagus sylvatica

Salor, dembûl
Prunus laurocerasus

Şilor
Prunus domestica

Godîş
Crataegus tanacetifolia

Muşmule
Mespilus germanica

Yengîdunya, êngîdunya
Eriobotrya japonica

Kitmînk
Raphanus raphanistrum

Bacik, çoxik
Capsicum annuum

Meymesk
Aethusa cynapium

Qicî
Cardaria draba

Zuxal
Cornus

Gîyareng, çirix
Datisca cannabina

Kulindok
Mandragora officinarium

Hevîzar, belghewêz, belga birînan
Plantago lanceolata

Tûsî
Eryngium billardieri f.

Agirok
Ranunculus ficaria

Gileso, gilîso, so
Heracleum trachyloma

Kuvarkên helizê
Pleurotus eryngii ferulae

Tîjtîjok
Ornithogalum narbonense

Lûxpêre, xulpêre
Quercus petraea pinnatiloba

Xîyarok
Capparis spinosa herbaceae

Zîwan
Cephalaria procera

Dinêb, dimor, dimol, zîwan
Lolium temulentum

Birakardî
Calla palustris

Cehnem-behişt, zirbeybûn, kulîlkmast
Anthemis arvensis

Çilkêsan
Leucojum vernum

Heşare - Heşere - Insecte - Insect

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

Têbînî:
Di civîna Kurmancî de li ser peyva *heşare* gotûbêjeke pir dûrûdirêj hate kirin. Di nav gencîneya peyvên kurdî de hîç peyvek nehat dîtin ku tam bergindê heşareyê be. Di zimanê ewropî de jê re *insect/ insekt* tête gotin ku ji peyva *insectum*-a latînî hatiye. Di hemû zimanên rojhilatî de jê re heşare/ haşere/ haşerat dibêjin ku ji zimanê erebî ye. Peyvên kurdî yên wek; bihuk/ buhuk, marûmûr, mêşûmoz, kêzûmêz, kurm/ kirm û hwd, her yek ji van ji bo mebesteke taybetî ye û maneya heşareyê nadin. Peyva heşareyê di nav hemû kurdan û zaravayên kurdî de heye û tête bi kar anîn. Nedibû em peyvekê daynin ku ji maneya ku em dixwazin gelekî dûrtir be û di zimanê me de bibe sedemên sergêjîyekê. Ji ber vê me çêtir dît ku em peyva heşareyê bi kar bînin.

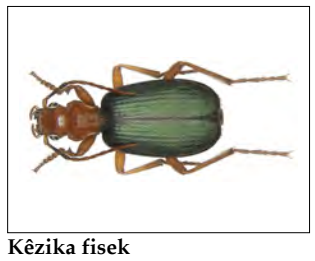
kurdî	**latînî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
heşare	*insectum*	haşaret	insecte	insect
Kêzik	***Coleoptera***	**Böcekler**	**Coléoptères**	**Beetle**
kêzika gû, kêzika rêxê, buluça rêxê	*scarabaeus sacer*	bokböceği	bousier	dung beetle
kêzika reş	*carabus*	karafatma	carabus	carabus
kêzika fisek	*brachinus crepitans*	osurgan böceği	bombardier commun	stink beetle, bombardier beetle
Mêş û moz		**Sinek ve arılar**	**Mouches et abeilles**	**Flies and bees**
mozqirt, zirqit, mozqirtik, moza zer, mozezer, zirqîçk	*mellinus arvensis*	sarıca, yaban arısı	melline des champs	field digger wasp
kermoz, moza sor, mozebeş, stêng	*vespa crabro*	eşek arısı	frelon européen	hornet
mêşa hespan	*hippobosca equina*	at sineği	taon	horset fly, gad fly
mirmirk	*simulium spp*	üvez sineği	phlébotome	buffalo gnat
qûnteşî, serteşî	*odonata*	yusufçuk	libellule	dragonfly
hespikê nebiya, hespê bûkê, hespê gîhê, hespê Fatma nebî	*mantis religiosa*	peygamber devesi	*mante religieuse*	praying Mantis
pindik	*argas persicus*	kümes kenesi	tique de vollail	fowl tick
qirnî, qijnik, tepî, gijnî, gene, kene	*ixodes ricinus*	kene	tique	tick
hezarpê, çilpê, pirpêtk, zîvê duser, jarmar, şarmar, bijmar, zof	*scolopendra morsitans centipede*	kırkayak	scolopendre	centipede
masîyên keran, kermasî		iribaş, kurbağa yavrusu	têtard	tadpole

Kêzika gû, kêzika rêxê, buluça rêxê
Scarabaeus sacer

Kêzika reş
Carabus

Kêzika fisek
Brachinus crepitans

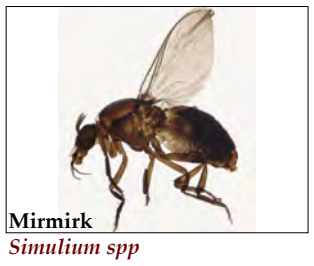
Mozqirt, zirqit, mozqirtik, moza zer, mozezer, zirqîçk
Mellinus arvensis

Kermoz, moza sor, mozebeş, stêng
Vespa crabro

Mêşa hespan,
Hippobosca equina

Mirmirk
Simulium spp

Qûnteşî, serteşî
Odonata

Hespikê nebiya, hespê bûkê, hespê gîhê, hespê Fatma nebî
Mantis religiosa

Pindik
Argas persicus

Qirnî, qijnik, tepî, gijnî, gene, kene
Ixodes ricinus

Hezarpê, çilpê, pirpêtk, zîvê duser, jarmar, şarmar, bijmar, zof
Scolopendra morsitans centipede

Masîyên keran, kermasî

Masî û masîvanî

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

Destpêk

Li gora xebateke zanistî di 2009an de li bakurê Kurdîstanê 50 kooperatîfên masîvaniyê hene. 1.586 masîvan endamên van kooperatîfan in. Di vê xebatê de 654 keştiyên masiyan hatine tesbît kirin.

Encama nêçîrê 6.355 ton/salê, dirêjahiya torên masiyan 1.029.000 m û 21.000 heb torên pînteran hatine tesbît kirin.

Bêyî van, 309 masîvanên bi serê xwe û 209 keştiyên masiyan bi hev re nêzîkî 7.824 ton/salê masî girtine.

Li gora van xebatan hilberîna masiyên avên hundurîn ên Kurdistana Bakur bi qasî nîvê yên Tirkiyê ye.

Ji van em fam dikin ku masîvaniya Kurdistana Bakur gelekî muhîm e.
Dewleta Tirkiyê neçîra masiyan bi qanûnê ve girê daye û kontrol dike. Li gora qanûnê mehên nîsan, gulan, hezîran, tîrmeh û tebaxê neçîra masiyan qedexe ye. Bêyî van mehan rojên musaîd neçîra masiyan dikare bê kirin.

Masiyên Gola Wanê dikarin tenê 60 rojên zivistanê bên girtin.
Şiklê neçîrê: masîgir torên xwe serê sibê diavêjin û êvarê berhev dikin, yan jî êvarê diavêjin û serê sibê berhev dikin. Masîgir torên xwe diavêjin kûrahiyê û ber bi qiraxan dikşînin.

Masiyên Mala Badê

1- Şelq (Şerq): Masiyan dixwin, dirêj in, goştê wan xweş e.
2- Şimşûl: Zirav û dirêj in, serê wan biçûk in, goştê wan ne bi kêr in. Mezinê wan bi qasî du bihostan mezin dibin. Havînê goştê wan bi mirov tahl têt.
3- Kerkerok: reş in, biçûk in (bihostek), donê wan pir e, goştê wan nayê xwarin, wexta mirov dibînin xwe bi tahtan ve dizeliqînin.

Neçîra beraviyên çemê Batmanê

Zivistanê di çeman û golên pir kûr de, qefikê tahtan cîhê kombûna wan e. Taht tune bin ew erdê vedidin di nav av, qûm û heriyê de ji xwe re qulikan çêdikin û dikevinê. Di wan qulan de bi destan tê girtin. Di girtînê de hostatî lazim e. Masiyên qulan celebê bi cisn in, rind in.
Di neçîra masiyan de koça masiyan tê şopandin. Tê zanin ku kînga koç dikin û ebûrê wan kînga tê. Masiyên bi cisn di serê biharê de ber bi hevraz diçin. Xwe li ava berfê digrin. Çûyina dema her celebî cûda ye.

Biharê bi misasan nêçîra wan dibe. Misas alîyek zixt e, alîyek labût e. Aliyê labûtê didin çerxê, mîna devê şûran tûj dikin. Neçîrvan bi misasên xwe dikevin nav avê, buhurên tenik û ji jor de bera ser masî didin. Neçîrvanên hoste bi vî awayî gelek masî digirin.

Payiza dereng jî berjêr diçin. Ew jî wek keriyê kûviyan, wek refê çûçikan qefle bi qefle berjêr dibin.

Şevên payizê bi sûkan diçin neçîrê. Guliyê dara meşeyan li ber devê şonikan ta bi ta vediçirînin. Veçirandin û bi şûn de eger mirov agir pêxe êdî venamire. Bi sûk û misasan diçin neçîra masiyan. Wexta masî ronahiya sûkan dibînin, dirikinin (*Rikinandin: li cîhê xwe sekinîn*).

Bi tora ser darika neçîra masiyan:

Destîkeke mîna misasa serê wê çardar û dora wê bi dareke mîna gopal badayî ve tor tê giredan û bi vê torê li cihên ava şolî masî tên girtin.

Bi pîjan neçîra masiyan:

Pîj mîna tîreke qalind e, di serî de bizmarên vaca û dawiya pîj bi benekî zexm ve girêdayî ye. Li ser buhura wexta masî tên dîtin, pîj tê avêtin, serê pîj di masî de dihere hundur û bizmarên vaca asê dikin, mirov benê pîj bi şûn de dikişîne, masî jî pê re tê.

Bi torên mezin neçîra masîyan:

Heskîfî li ser kelekan û bi torên mezin masiyan digirin, di dema kevn de ji Heskîfê hetanî Mûsilê masî dihatin girtin û dibirin difrotin.

Bi sepetan (selêkan) jî masî têne girtin.

Masîvanî	balıkçılık	fısh farming	pêcherie, pisciculture
Masîvan	balık üreticisi, balıkçı	pisciculturist	pisciculteur
Masîgir	balık tutan, balıkçı	fisher, fisherman	pêcheur
Masîgirî	balıkavlama, balıkavcılığı	fishing	pêche

Di çem, gol, golên piçûk, bendav û bêrmên avê yên Kurdîstana Bakur de hinek celebên masiyan:

kurdî	**latini**	**tirki**	**fransizî**	**îngilîzî**
beneksor: li wîlayeta Wanê navçeya şaxê di çemê Kanîspîyê de nû hatiye dîtin	*salmo tigridis*	alabalık	truite du Tigre	Tigris trout
deqsor, masîxatûnk, sorbelek: li ser kêleka wî 10-12 deqên sor hene	*salmo trutta macrostigma*	alabalık	truite à grosses taches rouges, truite saumonée	brown trout
masîgur: di çemê Dîcleyê û hemû şaxên wê de hene	*aspius vorax*	sis balığı (kocaağız)	aspe	asp
terîx: masiyê gola Wanê	*alburnus tarichi*	inci kefali	darekh	tarek
şînok	*alburnus mossulensis*	Musul kolyozu (inci) balığı	ablette de la région de Mossoul et d'Anatolie	bleak
şebot, şabot, şebût : çemê Dîcle û hemû şaxên wê de hene	*barbus lacerta*	bıyıklı balık	barbeau	barbel
sirink : sering, siring, sêlêv. Siring masîyekî bi cisn e, gelekî mezin dibin. Ew berê dibin cewr, paşê dibin masîyê mezin. Pelikên wan mezin in, goştê wan zaf xweş e	*luciobarbus capito*	kocabaş bıyıklı balığı	variété de gros barbeau à la chair savoureuse	bulatmai barbel
cer, cero: masiyê çemê Dîcleyê ye, di nav celebên masiyan de yê herî mezin dibin e.	*luciobarbus esocinus / luciobarbus xantopterus*	bıyıklı turna balığı maya balığı	mangar brochet à barbillons	mangar barbel needle fish
zereke, zerdemasî, pirpas (Mala Badê**), sîraz**: masiyê gola Xezerê, Dicle, Xinûs û besta Kilîs û Tercanê ye.	*capoeta capoeta umbla*	Dicle sarı balığı	variété de poisson d'eau douce qu'on trouve dans le bassin du Tigre et de l'Euphrate	fresh water fish found in the Tigris and the Euphrates
berat, çepîç: di çemê Dîcleyê û hemû şaxên wê de hene	*capoeta trutta*	bir tür Dicle alabalığı	variété de poisson d'eau douce qu'on trouve dans le bassin du Tigre et de l'Euphrate.	fresh water fish found in the Tigris and the Euphrates
şebotê bersor (soreke) : reng sore ye û masiyekî mezin e, berê dibin cewr. Di çemê Dicleyê û ava Botan de hene	*barbus(tor) grypus*	şabot balığı	variété de carpe de grande taille	variety of large carp
behram, sergolik, qafgolık, **faran** (bi zazakî)**.** Serî û pelikên wî mezin in. dibin cewr, goştê wî spî ye û zaf xweş e	*squalius cephalus syn: leuciscus cephalus orientalis*	tatlı su kefalı	chevesne oriental à chair blanche et savoureuse	chub
berrade, birrek, zikdêlik, sîlikxwir: di çemê Mala Badê, çemê Goksuyê (çiyayê Mazî) de heye.	*cobitis kellei*	taşyiyenbalığı	variété de loche	loach
devsor, bizir: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene	*carasobarbus luteus*	karazgöz, pullu sazan	variété de carpe à bouche rouge	kind of carp
şelabela: bi simbêl e.	*silurus triostegus*	Mezopotamya yayın balığı	silure	silurid
zurî, zul: di çemê Dicleyê û hemû şaxên wê de hene.	*chondrostoma regium*	kababurun	variété de chondrostome	kind of chondrostoma
benî (pasûr**), şoneke (**Mala Badê**):** di çemê Dicle û hemû şaxên wê de hene.	*cyprinion macrostomus*	benekli sazan	carpe tachetée	speckled carp
marmasî	*mastacembelus*	yılanbalığı	anguille	eel
masîpank	*cyprinus carpio*	aynalı sazan	carpe miroir	mirror carp

Beneksor
Salmo tigridis

Deqsor, masîxatûnk, sorbelek
Salmo trutta macrostigma

Masîgur
Aspius vorax

Terîx: masiyê gola wanê
Alburnus tarichi

Şînok
Alburnus mossulensis

Şebot, şabot, şebût
Barbus lacerta

Sirink: sering, siring, sêlêv
Luciobarbus capito

Cer, cero
Luciobarbus esocinus / Luciobarbus xantopterus

Zereke, zerdemasî, pirpas (Mala Badê), sîraz
Capoeta capoeta umbla

Berat, çepîç
Capoeta trutta

Şebotê bersor (soreke)
Barbus(tor) grypus

Behram, sergolik, qafgolık, faran
Squalius cephalus, syn: leuciscus cephalus orientalis

Berrade, birrek, zikdêlik, sîlikxwir
Cobitis kellei

Devsor, bizir
Carasobarbus luteus

Şelabela
Silurus triostegus

Zurî, zul
Chondrostoma regium

Benî (Pasûr), şoneke (Mala Badê)
Cyprinion macrostomus

Marmasî
Mastacembelus

Masîpank
Cyprinus carpio

Termsaziya pizişkî bi kurdî

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

Termzanist

Berî ku derbazî pêşkêşkirina çend termekên pizişkî bibim, dixwazim ku bi kurtî behsa hindek binemayên termesaziya zanistî bikim.

Dibê bihêt zanîn ku termesaziya zanistî ya her zanistekê pişkek ji wê zanistê bi xwe ye. Bi gotineke dî, ku raman, têgeh û çem (çemik, konsept)ên nû di zanistan de peyda dibin, danûstandina li ser wan çemikan bê hebûna termê anko navên nû ji bo wan çênabin. ji bo mînak kesê ku nezane mîh û bizin ne yek in, nikare jî du navên cida li wan lawiran bike. Dibê li destpêkê mirov bi cidatî û newekheviya bûyeran, bûneweran, hestan û konseptan bihese, paşî dê ji bo wan navan peyda bike.

Ku kurdan çemên zanistî nebûne, term û navên wan çeman jî nebûne. Niha ku kurd bi xêra zimanên dî şehrezayên wan çem û konseptan dibin, dibê ji bo parastina paşeroja zimanê xwe bikin ku wan konsept û navan kedîyên zozanên zimanê xwe bikin. Zimanê ku nebe zimanê zanistan ber bi nemanê ve diçe, bila meşîna ber bi nemanê ne ewqasî lezgîn jî be. Ez li ser vê mijarê gelek sekinîme û ji bo neêşandina sere we, wan gotinên xwe dubare nakim.
Lê, di her termesaziyeke zanistî de, pêşkevtina zanistî bi xwe û pêşkevtina termesaziyê bi hev re û mil bi milê hev in. Arêşeya termesaziyê, wekî arêşeyeke pir tengasî, tenê ji bo wan zimanên mîna kurdiyê ye ku jîngeha zimanî ne jîngeheke zanistî ye. Anko, axivtinkerên wî zimanî bi xwe zanistê berhem naînin û tenê zanista berhemê xelkê dî dimezêxin.

Herwekî me got, zanist û zarevesaziya wê mil bi milê hev pêş dikevin. Çawa ku zanist li goreyê hindek pirensîb û binemayan dihên ava kirin, zareveyên wan jî li goreyê hindek binemayên mişlaq û hevsû dihên ava kirin. Çawa ku konseptên nû, dahînan û nûkirinên nû di zanistan de piraniya caran hema ji nebûnê nahên û avahiya zanistî kerpûç li ser kerpûçî û kuçik li ser kuçikî hêdî hêdî dihêt nijinîn, term jî weha yek li ser ya dî dihêt ava kirin û ji bo her termeke nû ne hewce ye ku teker û çerx ji nû bihêt dahînan.

Ji bo mînak, dema amûreke nû ji bo pizişkan dihêt dahînan ku dikarin bi wê amûrê endamên hundirîn yên laşî bibînin, û navê wê dikin *hinavbîn* (endoscope), êdî navên guhartoyên taybetîtir yên wê amûrê çawa li goreyê hewcedariya çêdibin, wesa jî navên wan peyda dibin: *gedebîn* (gastroscope), *bendbîn* (arthroscope), *mîzdanbîn* (cystoscope), *zikbîn* (laparascope), … Kiryara dîtina wan endaman bi wan amûran jî dibit: *hinavbînî* (endoscopy), *gedebînî* (gastroscopy), …

Tenê dibê nehêt ji bîr kirin ku dibê term li goreyê konsept û têgehiştinên zanistî bi xwe bin. Ku term ne di cihê xwe de bin an şêlû û ne zelal bin, dê şaşiyên zanistî bi dû xwe re biînin û rastvekirina wan şaşiyan dem û wizeyê herduan xusar dike.

Mînakekê bidim. Li Başurê Kurdistanê, di dibistanên soranî de, ji bo peyva "*thermometer*" a inglîzî peyiva "*germapêw*"-ê hat bi kar anîn. Bi dîtina min ev peyiv şaş e, û dê mejî û hişê zaroyên ku bi wê peyivê dihên perwerde kirin tevlihev bike. Çima?

Di fîzîkê de du çem anko konsept hene ku ji hev cida ne: yek "*heat*" e ku coreyek ji coreyên enerjî anko wizeyê ye. Ya dî, "*temperature*" e ku navincîna bezayî anko sur'et (*velocity*) ya molekul in anko atomên keristeyekê ye. ji bo baştir têgehiştina ji van herdu çeman dê zêdetir ruhin bikim.

"*Heat*" anko enerjiya germayî ya ava gola Wanê ji enerjiya germayî ya peyaleyeke çayê ku aveke sed dereceyî tê de ye zêdetir e. Lê "*temperature*" anko navincîna bezayî ya molekulên ava peyaleya sed dereceyî ji temperature anko navincîna bezayî ya molekulên avê yên gola Wanê zêdetir e.

Di kurmanciyê de, hindî ku ez dizanim, peyiva "*şîrtêhn - şîrtîn*" an "*têhnşîr - tînşîr*" heye. Ramana wê ew e ku têhna wî/wê wekî ya şîrê memikên dayikê anko laşê mirovî ye û devê mirovî an destê mirovî naşewitîne. Dema sope an tiştekê gelek sincirî anko gerim hebe, dibêjin gelek bi têhn e, anko têhn jê diçe, mirov nikare lê nêzîk bibe an destê xwe li wê bide. Wekî ez dibînim, têhn beranberî temperature a inglîzî ye ne germa. Lewa, thermometer ku temperaturê dipîve, dibê bi kurdi bibe "*têhnpîv - tînpîv*", ne *germapîv*.

Dema zaro bi şaşî bihêt fêrkirin ku thermometer germapîv e, wî çaxî dê konseptên di hişê wî de tevlihev bibin, nemaze dema ku zêdetir hînî fîzîkê û wan konseptan bibe. Çareseriya vê ew e ku ji destpêkê koma hemî konsept û çemên wekhev û nîzîkî hev û dijberî hev li ber çavan bihên girtin û paşî termên nû li goreyê wan bihên hilbijartin an çêkirin.
Di termên zanistî da, hindek tiştên pergalanî anko sîstematîk hene. ji bo mînak, di kîmyaya endamanî de, hindek pêşgir û paşgir û navgir hene ku hema bi qasî keriste û materiyalên kîmyayî destkirî ne. Dema alkuholeke nû bihêt dîtin an çêkirin, li paşiya navê wê dibê paşgira "*-ol*", ku ji alkuholê hatiye, hebe: *methanol*, *ethanol*, *propranol*, … ji bo piraniya malbatên keristeyên kîmyayî nav bi vî rengî li goreyê hindek "lihevhatinan" di navbera zanayên wan zanistan de dihên çêkirin. Dema keristeyêkê nû dihêt dîtin, êdî nav ji sifrê an ji nebûnê nahên çêkirin. Avahiya zanistî kuçik bi kuçik, ber li ser berî, dihêt nijinîn. Kes avahiya berê xapûr û wêran nake. Huner ne xerabkirin e, huner avakirin e.
Di termesaziya zanistî de, dema çem an konsepteka nû ya giştgir û gelemperî peyda dibe, terma wê çemê jî bi wî rengî giştgir û gelemperî dihêt danan. Ji bo mînak, dema di jînzanistî anko biyolojiyê de behsa diyardeyeke jînzanistî ya wekî avisbûnê dikin, êdî avisiya mişkekê, çêlekê, jinekê, û şajinekê yek e. Term her ew term e. Lê, di civatên ne zanistî da, mîna kurdan, çêl avis dibin, lê jin ducan, dugiyan, şirr, bi-hemil,… Kurd dikarin niha jî di meclisên mirovên maqûl de, li malê, wekî berê bikin. Lê, mixabin di termên zanistî de jî hêşta ev edet ber nedaye.
Termên zanistî yên herî baş ew in ku "bizên" anko em bikarîn termên nû ji wan çêbikîn. Di vî warî da, bi dîtina min ev saloxetan gelek ji sivikî û kurtiya terman giringtir e. Ji bo mînak, peyveke zanistî heye ku ji bo wan molekul an atomên keristeyan dihêt bi kar anîn ku elektronek an çend elektronên kêm an zêde hebin. Atomeke sodiyumê sanahîtir elektronekê dide atomeke klorê û xwê ya ku em dixwin ji têkhilbûna wan herduan çêdibe. Atomên weha bi inglîzî " *ion*" in. Bi kurdi jî mirov dikare ji wan re her vî navî bixebitîne. Lê, peyveke dî ya inglîzî ji ion-ê zaye, ew jî *ionization* e. Kurdan (tirk û farisan jî) wekî peyva *ion*-ê ev peyva duyê jî wergirtiye. Bi vî rengî dawiya wergirtina peyvên ji zimnaên biyanî nahêt û li dawiyê tenê dê hindek daçek û artîklên biçûk ji zimanê me bimînin. Bi dîtina min, dibê ion çawa ku di zimanê inglîzî de dizêt, wesa jî di kurdiyê de bizêt û li şûna peyva ionizationê ji bo me kurdan du zaroyên bi navên ayonandin û ayonînê biîne. Wî çaxî peyva *ionized* a inglîzî jî dê xwîşkeke kurdi a bi navê *ayonandî*-yê hebe. Ev saloxeta peyvên zanistî giringtirîn saloxeta termsaziyeke zanistî ye. Ji ber çend sedeman: peyvên ji bo çemên nêzî hev ji nêzîkiya deng û rengên peyvên wan çeman jî dihên niyasîn. Gramer û rêzimana zimanê kurdi namire û bi berdewamî di warê avakirina peyvan de di xebatê de dimîne. Kurd dizanin ku zimanê wan jî çalak û zindî ye û psîkolojiya wan jî xort dibe, baweriya wan bi xwe û şiyanên zimanê wan xorttir dibe…

Termzanistê Pizişkî

Berî rêzkirina hindek peyvên zanistî ji bo pizişkiyê, dikim ku hindek paşgir û pêşgirên pêdivî ji bo hemî zanistên nûdem bibêjim.

Hindek paşgirên pêdivî

-Kulî: Yek ji paşgirên gelek pêdivî di termzaniya pizişkî de paşgirek e ku ji bo navkirina nesaxiyên hewdanên endamên laşî dihêt bi kar anîn. Ev paşgir di zimanê inglîzî de wekî "*aytîs*" dihêt bilêvkirin, di zimanê fransî û almanî de wekî "*ît*", lê nivîsîna wê di wan zimanan de yek e. Her yek li goreyê xwe bi lêv dike: *pneumonitis, nephritis, arthritis, arthritis, meningitis, otitis, congenctivitis,…*

Di kurdiyê da, mirov dikare paşgira "kulî"-yê li şûna wê bixebitîne: memikkulî (*mastitis*), pişikkulî (*pneumonitis*), kezebkulî (*hepatitis*), dilkulî (*carditis*), lenfkulî ()…

–Bîn û –bînî: Du ji paşgirên dî yên ku di pizişkiyê de gelek dihên xebitandin "*-scopy*" û "*-scope*" in. Min li jorê behsa wan kir.

–Kelêşî: Paşgireka dî "*-tomy*" ye. Ramana wê "birrîn", "şeqkirin", "kelaştin" e. Di kurdiyê de mirov dikare "-kelêşî"-yê li şûna wê bixebitîne: laşkelêşî (*anatomy*), perdekelêşî (*fasciotomy*), …

–Jêkirin: Paşgireka nêzîk ji ya berê "*-ectomy*" ye. Ramana wê jêkirin an havêtin e. Di kurdiyê de, mirov dikare "-jêkirin"-ê bixebitîne: gurçikjêkirin/gulçîsikjêkirin (*nephrectomy*), mîzdanjêkirin (*cystectomy*), libjêkirin (*lobectomy*),…

–Derkelêşî: Paşgira sêyê ji vê rêzê, "*-ostomy*" ye ku ji bo kumkirina endaman û danan boriyan di nav wan de dihêt xebitandin. Dibe ku kurdiya wê tiştekê wekî "-derkelêşî"-yê be: gurçikderkelêşî (*nephrostomy*), kolonderkelêşî (*colonstomy*), …

–Kêşî: Paşgireka nêzîkî vê, "*-centesis*" e. Ramana wê valakirin an av jê keşan e. Kurdiya wê dikare bibe "-kêşî": sîngkêşî (*thoracocentesis*), bendkêşî/gehkêşî (*arthrocentesis*), zikkêşî (*paracentesis*),…

–Dirûn: Paşgira bervajiyê van tevan "*-rhaphy*" ye. Kurdiya wê dikare "-dirîn" be: fitiqdirûn (*herniorrhaphy*).

–Nîgar û -nîgarî: Du paşgirên dî "*gram*" û "*-graph*" in ku di peyvên ne-pizişkî yên mîna telegram û telegraph-ê de jî hatine xebitandin. "*-gram*" nîgar anko nivîsa berhema pêvajoya "*-graph*" ê ye. Di kurdiyê de, bi dîtina min, "-nîgar" ji bo berhemî, û "-nîgarî" ji bo pêvajoyê di cihê xwe de ne: memnîgar/memnîgarî (*mammogram/mammography*), tînîgar/tînîgarî (*radiogram/ radiography*), …

–Pîv û –pîvî: Du paşgirên dî "*-meter*" û "*-metry*" in. "*-meter*" alav an amûra pîvanê ye û "*-metry*" pêvajoya pîvanê. Bi kurdi mirov dikare, bi rêz, "-pîv" û "-pîvî"-yê bixebitîne: têhnpîv (amûrê pîvana têhnê: *thermometer*), têhnpîvî (pêvajo anko kiryara pîvana têhnê: *thermometry*) …

–Andin û –în: Du paşgirên herî giring di pizişkiyê (û di hemî zanistên dî de) paşgirên çêkirina lêkeran in. ji bo çêkirina lêkeran "*-ize*", û "*-fy*" dihên xebitandin. Ji bo mînak dema keristeyek bibe ayon (*ion*) dibêjin ew keriste "ayonîze bûye", dema keristeyek bibe wekî sabûnê "sabonîfîke bûye". Bi kurdi, mirov dikare "-andin" û "-în" ê bixebitîne. ji bo mînak ayonandin (awayê gerguhêz) û ayonîn (awayê negerguhêz) ji bo *ionize*-ê di cihê xwe de ne: sabonîn/sabonandin (saponify), tevizandin (*anesthetize*), ruxguherandin (*modify*), karevandin (*electrify*), gloverîn/gloverandin (*globalize*), nûjenandin/nûjenîn (*modernize*), …

Hindek pêşgirên pêdivî

Gir- û hûr-: "*Macro-*" û "*micro-*", bi kurdi piraniya caran mirov dikare, bi rêz, li şûna wan "gir-" û "hûr-"ê bixebitîne: girpêl (*macrowave*), hûrpêl (*microwave*), giraborî (*macroeconomy*), hûraborî (*microeconomy*), girkiloxî (*macrocephaly*), hûrkiloxî (*macrocephaly*),…

Kêm- û pir-: Du pêşgirên dî hene, "*hypo-*" û "*hyper-*" . Bi kurdi mirov dikare li şûna wan kêm- û pir-ê bixebitîne. Kêmpestî (*hypotension*), pirpestî (*hypertension*), kêmçalak (*hypoactive*), pirçalak (*hyperactive*), kêmalbumînxwînî (*hypoalbuminemia*), piralbuminxwînî (*hyperalbuminemia*), kêmşekirxwînî (*hypoglycemia*), pirşekirxwînî (*hyperglycemia*),…

Zir-: Yek ji pêşgirên bi kêr ku di gelek zanistan de heye. Kurdiya wê dikare zir- be. Wekî, zirnav (*pseudonym*), zirzanist (*pseudoscience*), ziravisî (*pseudopregnancy*),…

Nav- û (hin)dur-: Ev jî du pêşgirên giring in. "*Inter-*" behsa tişt an tiştên navbera du an çend tiştên dî dike. Wekî "*international*" ku heta niha di kurdiyê de wekî navneteweyî hatiye paçivandin. Pêşgireka dî, "*intra-*" ye ku behsa tişt an tiştên nava anko hundirê tiştekî bi tenê dike. Wekî "*intra-abdominal*", anko hundirê zikî. Mînakeke dî. Gava mirov behsa têkhilîyên çend kultur û ferhengan bike dê terma "*intercultural*"-ê bixebitîne (bi kurdi: navferhengî, navkulturî), lê gava behsa têkhiliya pêkhate û keriyên cida-cida yên nava ferhenhengekê bi xwe bikîn wî çaxî dibêjîn "*intracultural*" (bi kurdi: durferhengî an hundurferhengî). Mînakên dî: navdepmilanî (*interscapular*), navkesanî (*interpersonal*), hundur/durxaneyî (*intracellular*), navxaneyî (*intercellular*), hundur/durzikî (*intraabdominal*), …

Jêr-, jor-, ser-, bin-: Pêşgira "*infra-*" û "*sub-*" ji bo diyarkirina cihê tiştekî ku nizimtir ji yê dî be dihêt bi kar anîn. "*Infrared*" pêleke ruhniyê ye ku li bin pêla sor e (jêrsor). "*Submarine*" gemiyek e di bin astê deryayê de dimeşe (jêravgemî). "*Ultra-*" û "*supra-*" ji bo cihê bilindtir in: "*ultraviolet*" ji bo pêla jortir ji pêla binefş e (jorbinefş), "*suprarenal*" gumtilekê li ser gurçikê ye (jorgurçik).

Dî-, ber-: Pêşgireka dî heye ku di gelek zanistan de dihêt xebitandin û ji bo diyarkirina ramaneke nêzîkî ramaneke dî an cihekî an tiştekî dihêt ku ne bi tivavî wekî ya dî ye. Peyva "*metacarpal*" ew hestî ne ku dikevin navbera zenda destî û tivilan (berzend). "*Metamorphosis*" pêvajoya guhartinê bo kelwaş anko morfeke dî ye (dîkelwaşîn). "*Metaplasia*": pêvajoya werara xaneyên laşî ber bi aliyeke dî ku ne aliyê xweriskî yê werara wan e, mîna seretan anko şêrpenceyê (dîgeşî).

Ferhenga pezxwedîkirinê

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

Destpêk

Li gora îstatistîkên demên dawî li bakurê Kurdîstanê nêzîkî 30.000.000î pez hene. Bi texmînî, li hemû welat nêzîkî 50.000.000î pez têne xwedî kirin.

Goşt û qatixê ji şîrê pez ji bo xwarina însên, hiriya pez ji bo tekstîlê gelekî muhîm e. Ji çermê pez jî rind tê îstifade kirin. Lewma pezxwedîkirin karûbarekî bingehîn e.
Ji xwe li gora xebatên arkeolojîk pez di dema neolîtîk de, belkî 10 000 sal berî nika li Herêma Hîvika Bixêrûbêr (Fertile Crescent) ji formên biyanî hatiye kedî kirin û niha jî li vê herêmê hîn formên bejî hene.

Ji kedîkirinê û bi vir de, pratîka li ser karûbarê pezxwedîkirinê pir pêşde çûye. Di civata kurdî de, ji bo vê pêşdeçûna karûbarê pezxwedîkirinê termînolojiyeke dewlemend heye. Di vê gotarê de em ê vê termînolojiyê pêşkêş bikim. Ev termên pezxwedîkirinê bi taybetî ji herêma Milan e, ango ji Qerejdaxê hatiye berhev kirin.

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
alênc kirin	koyun sürüsünü dinlendirdikten sonra otlatmak (Karacadağ ve Mardin ovasında sadece öğlen sonrası için denir)	emmener le troupeau au paturage, pour le faire paître (terme utilisé à Karacadag dans la région de Mardin seulement pour le pâturage de l'après-midi)	to graze the flock (of sheep) after rest (the term used in Karacadag and Mardin, only for the afternoon grazing)
alif	1. yem, 2. yemlik	1. fourrage ; 2. alimentation, manger, aliments pour bétail	1. fodder, forage, feed (for livestock), feedstuff; 2. feeding-trough, manger, feeder.
afir	yemlik	mangeoir, dispositif d'alimentation pour le bétail	feeding-trough, manger, feeder for livestock.
alifandin, alif dayîn	yem vermek	donner du fourrage *(au bétail)*. nourrir le bétail, distribution du fourrage au bétail	to give feed (to livestock).
xwêdank	tuzluk	1. salière ; 2. endroit où l'on dispose du sel pour le bétail.	salt lick
kulavê şivanan	kepenek	manteau de feutre de berger	shepherd's (felt) cloak
berçovk, berşivk	kepenekte sopanın konulduğu yer	poche du manteau de feutre pour le bâton du berger	in the shepherd's (felt) cloak, the part holding his stick
pezbend, derzbend	çoban uyurken koyunların kaçışı esnasında uyanmak için eli ile koyunun boyuna bağlanan bağ	corde liant un mouton ou une chèvre à la main du berger, pour l'alerter si elle cherche à s'éloigner.	shepherd's (felt) cloak
ço, çov, çûv, çomax	değenek	bâton	stick
mişrak	uzun sopa	long bâton	long stick
şiv	ince uzun değenek	bâton long et fin, baguette	thin and long stick
şiva gopal, gopalê şivanan	çoban bastonu	bâton du berger à l'extrémité recourbée	shepherd's crook,
elb	gerdel	seau (en bois), bac	pail, bucket (made of wood)
bêriya yekdanî	koyunların günde bir kez sağılması	une traite par jour	once-a-day milking
bêriya dudanî	koyunların günde iki kez sağılması	deux traites par jour	twice-a-day milking
meşka şîr, eyarşîr, şîrar	süt tulumu	outre à lait en peau de bête tannée	milk container made of animal skin
avrênc	yayılacak kadar olmayan yoğurdun konulduğu tulum	outre de yaourt qui n'est pas assez pour être barratté	container for partly curddled yoghurt
sêpîya meşkê	yayık yayma sehpası	trépied *(auquel on suspend la baratte* 'meşk' *pour la secouer)*	tripod on which to hand churner
meşka dew	ayran tulumu	baratte (en peau de génisse ou de chèvre, parfois en terre, suspendue à un trépied, dans laquelle on baratte le yaourt pour en extraire le beurre)	container made of foal ot goat skin to hold liquid yogurt while churning to make butter

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS**, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **M. HASSAN, S. ILITCH, Y. KARADEMIR**

hejmar 51 - Payîz 2012

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna
Civîna payîza 2012an

Civîna Kurmancî ya 51an, rojên di navbera 26.11 – 2.12.2012an de li Swêdê, li bajarê Västeråsê pêk hat.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên îranî-kurdî di Qur'anê de, Peyvên ji "Folklorê kurdî" ya Sadiq Bahaeddîn Amedî, Peyvên di qewl û beytên Êzîdiyan de, Devoka Berrîya Mêrdînê, Peyvên kurdî yên ji herêma Qûlûyê, Peyvên ji "Hikyatêd cimaeta kurdîyê" ya Heciyê Cindî.

Di civînê de ev hevalên han beşdar bûn: Rojen Barnas (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Lezgîn Çalî (Barzan), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Seyfî Dogan (Xelika - Qûlû), Dr. Xanna Omerxalî (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Peyvên di Qewlên Êzdiyan de
– V –

Amadekar: Dr. Xanna OMERXALÎ

Peyvên Qewl û Beytên êzdiyan zû mane diguherin. Ev maneyên ku me dane, dibe ku li ciyekî din maneyek yan jî çend maneyên din bide.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
babzer	yezidilikte dini bilge	sage religieux yézidi	A Yezidi expert in religious knowledge;
badî: badîn	bardak	verre, gobelet	glass, goblet
bang	1. ses, seda., çağrı, çağırma, seslenme; 2. ezan	1. voix, appel ; 2. appel à la prière	1. voice, call; 2. call to prayer
bangîn: bang <zû bangîna wan dihate>	çağrı	appel	appeal; call
bihurîn: borîn, derbas bûn	geçmek	passer	to pass
coqe: coqet	gurup, küme, müfreze	groupe, bande	group, band
dilqreş	yezidilerde feqîrlere denilir	qui porte des habits noirs (feqirs)	black clothes of *feqîr*s
delq	derviş, feqîr, veya rahiplerin hırkası	bure des derviches ou feqirs yézidis	dervish's or a yezidi *feqî's* cowl,
fer dîtin: ferz dîtin	zorunlu görmek	considérer comme obligatoire	to find s.th. obligatory
firwar: ferwar, ferman	emir	ordre, commandement	order, command
fiwar kirin: ferwar kirin, ferman dan	emir vermek	ordonner, commander	to order, to command
hêvên: havên	maya	présure, levain	rennet; leaven
gotûbêj	tartışma	discussion, dialogue	discussion, dialogue
gunehbar	yapılmasında, edilmesinde suç görülen	répréhensible	sinner
kulik	külah	bonnet en laine	a wool bonnet or hat
lomandin: lome kirin, gazin kirin, gazind(e) kirin	yakınmak, serzenişte bulunmak	se plaindre	to complain
lora: nola, nota, mîna	gibi	comme	like, as
mewicîn: pêl vedan	dalgalanmak	onduler, ondoyer, former des vagues	to undulate or make waves
nijyar: afirandin, xuliqandin	yaratma	création, révélation	creation; in religion could mean revelation
nijyar kirin	sağlamak, meydana çıkarmak	obtenir, découvrir, révéler	to obtain, to discover; to reveal
pêrastin	bezemek	orner, parer	to adorn, bedeck
ronkayî: ronahî, rohnî	aydınlık	clarté	light, brightness
seyirîn	sefer yapmak	voyager	to travel
sinetxane, sunetxane	yezidi cemaeti	communauté yézidie	yezidi communities
sur	gizem, sır	mystère, secret	mystery, secret
şay-şoq: şayî û şoqî	sevinç ve şaka	joie, bonheur	joyful, happy, cheerful
şêresiwar, şêresiyar	sözcük anlamı aslan binicisi, yiğit, kahraman	brave, héroïque (qui chevauche un lion)	brave, heroics (.o. who rides a lion)
tebab: tibab	miktar	entièrement, en totalité	in full, completely
te'rîstan: tarîstan	zifiri karanlık	ténèbres	darkness
toq	1. dini sorumluluk; 2. çember; 3. halka	1. collier religieux, 2. responsabilité religieuse	1. religious neckband, 1. religious responsibility
xas	din seçkinleri	saints, protecteurs	holy men; protectors
xir	1. tüm, hepsi, 2. yuvarlak	tous, entièrement	all; entirely
xozî: xwezila, xwezî	keşke	si seulement, pourvu que	if only, provided that
xwendkar: xwendekar	öğrenci	disciple, étudiant	disciple, pupil, student
zebûn	güçsüz, aciz, perişan	impuissant, faible, indigent	powerless, weak, destitute
zênda kirin: zindî kirin	diriltmek, canlandırmak	ressusciter, ramener à la vie	to resuscitate , to bring back to life
çengil: çeng, çepil, çembil	kol	bras	arm
ferdost <'ezîzo, ferdosto, madera me rave> <me yar bira hene ferdostê>	mürit, takipçi	adepte, suiveur	a person who follows orders
kemberbest	yezidilikte ruhbanlara mahsus bel kuşağı	ceinture spécifique portée par les religieux yézidis	a specific belt worn by Yezidi religious leaders
periştîn: peritîn, perijîn, qelîn, şewitîn	yanmak, yanıp kavrulmak, ıstırap çekmek	brûler, souffrir	to burn, be burnt (i.e. to suffer)
serekanî: çavkanî	kaynak	source	source; spring
terêq, ruhaniyên êzdiyan pîr û şêx li cem êzdiyên Ermenistanê wek "terî" yan "terêq" tên bi nav kirin	1. tarikat, 2. yezidilerin din ululları	clergé yézidi, i.e. Pîrs et cheikhs	yezidi clergies, i.e. Pîrs and sheikhs

Peyvên îranî - kurdî di Qur'anê de

Amadekar: Selam NOUMAN

erebî		pehlewî	kurdî	farisî	fransizî	ingilîzî
ebarîq (ibrîq)	أباريق (إبريق)	ab+rêxten	îbrîx	abrîz	aiguière	water, ewer with handle
eraik (erîke)	أرائك (أريكة)	-	-	ewreng	trône	couches, throne
istebreq	استبرق	stavr	-	sêtebr	brocart	silk brocade
berzex	(فرسخ) برزخ	fresengen	-	ferseng	barrière, intervalle	a barrier or partition or interval
tennûr	تنُّور	tenûre	tenûr, tendûr	tenûr	four	oven
cunah	جناح	vinas	binas, finas, gunah		péché, faute	sin, misdeed,
cund	جُند	gund	gund	gund	armée, troupe	army, troop
hûr	حور	hurûst	hûrî	hûrî	houri	Maidens of Paradise, Houris
xezana	خزانة	genc	gencîne	gencîne	trésor	treasury, storehouse
dîn	دين	dên	dîn	dîn	religion	religion
rizq	رزق	roçik, rozek	rizq	rêzq	subsistance, pain quotidien	daily food, sustenance
rewde	روضة	rud *(lake or riverbed)*	rû(bar)	rûd	prairie bien irriguée	a well watered meadow
zerabî	زرابي	-	zîrpa *(under the foot)*	-	tapis, carpette	rich carpet
zûr	زور	zûr	zûr, zûre	-	fausseté	falsehood
siccîl	سجِّيل	seng *(stone)* + gil *(clay)*	-	-	1. tablette d'argile ; 2. registre	1. baked clay tablets 2. register
sirac	سراج	çirax	çira, çirax	çirax	torche, lampe	lamp or torch
serd	سرد	zrih - Av. zrade *(coat of mail)*	zirx	zirêh	cuirasse, armure, blindage	chain armour
sundus	سندس	in combination with *istebreq*	sundus	sundus	soie fine	fine silk
sûq	أسواق	şoka	sûk	-	1. rue ; 2. marché	1. a street; 2. market
firdaws	فردوس	Av. Peirideêze *(circular enclosure)*	Firdews	firdows	paradis	paradise
fîl	فيل	fîl	fîl	pîl, fîl	éléphant	elephant
kenz	كنز	genj	gencîne	gencîne	trésor	treasure
el-mecûs	المجوس	meyoî	mecûs, mux	meguş	Mage	the Magi
mercan	مرجان		mircan	mercan	corail	coral
misk	مسك	muşk	misk	misk	musc	musk
nemariq	نمارق	nerm Av. nemre	nemr+ek (MP)	-	coussin	cushions
Harût	هاروت	Av. Hevrvetat Xurdad	Harût	Harût	les deux anges déchus	the two fallen angels
Marût	و ماروت	Av. Amiritat Murdad	Marût	Marût	Babylone	Babylon
werde	وردة	verle Av. veride	werd, gul	gol	rose	rose
wezîr	وزير	viçir Av. Viçir	wezîr	wezîr	ministre, conseiller (du prince)	minister, prince's counsellor

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - Folklorê Kurdî

Dastana Memê Alan

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
gêre jê çêkirin	harmanlamak	battre (le blé, les céréales), mélanger	to thresh (grain), to mix or blend
pûte pê dan	ehemmiyet vermek	donner de l'importance, considérer comme important	to consider important
lavij: lawij, lawje	türkü, ilahi	1. chant ; 2. chant religieux, cantique	1. song; 2. religious chant, hymn
berbena çîya	dağyamacı	versant de montagne	mountain slope
hemd	keyf, rahat	aise	temper
hejukanî: heçko, hesêvankî, hesêbke, xwedêgiravî	hesap et ki	soi-disant, comme si	supposedly, allegedly, as if
qesîl: qesel, qersele, pirêze	kırılmış buğday, arpa vb sapları	tiges coupées de céréales (orge, blé)	mown cereal stalks (barley, wheat)
rayêk: layîq, tekûz, rêkûpêk, lihevhatî	laik, derlitoplu	bien ordonné, en ordre	tidy, neat, orderly
extexane	tavla	étable	stable
lê vehewîyan	başına toplanmak	s'attrouper, s'assembler autour de	to crowd around, gather round
jêlel: jêhil, jêlve, ji jêr ve	aşağıdan yukarıya doğru	vers le haut	upwards
kit: fer	tek (çiftin karşıtı)	impair	odd
şekal	ayakkabı	chaussure, godasse	shoe
hizir	fikir, düşünce	pensée, réflexion	thought, idea
hizir kirin	düşünmek	penser, réfléchir	to think
hizirîn	düşünmek	penser, réfléchir	to think
rêkbûn: rêkûpêkbûn	çekidüzenli olmak	être bien arrangé, être en ordre	to be neat, to be tidy
hewal: hewale	teras	terrasse	terrace
posîde	1. hayal kırıklığı; 2. sıkkın	1. déçu, désenchanté ; 2. déprimé	1. disappointed; 2. depressed, low-spirited
posîde bûn	1. hayal kırıklığına uğramak; 2. çok sıkılmak;	1. être déçu ; 2. être déprimé, broyer du noir	1. to be disappointed; 2. to feel depressed
xuşîn	1. sürüklemek; 2. kaymak; 3.akmak	1. ramper ; 2. glisser ; 3. couler, s'écouler, bruire	1. to creep, crawl; 2. to slide, slip, skid, glide; 3. to flow, run, gush
xuşandin	1. sürüklemek; 2. kaydırmak; 3. akıtmak	1. traîner ; 2. faire glisser ; 3. faire écouler	1. to drag, draw, creep, crawl; 2. to slide, slip, skid, glide; 3. to flow, run, gush
malhazirî	halihazır yiyecek	nourriture ou repas disponible à la maison	prepared food or meal
sexmerat: ji bo xatirê	hatırı için, hatırına	par égard pour	for the sake of
dil nedan	kıyamamak	épargner qqn/qqch, ne pas se résoudre à lui nuire	not to assent, not to accede
bi kutekî	zorla, zoraki	par la force, de force, imposition	enforcement, by force
bivê nevê: bixwazî nexwazî	ister istemez	qu'on le veuille ou non, volens nolens, inévitable, inéluctablement	inevitable, inevitably
dan ser dil	gönlünü kırmak	ne pas tenir compte ; offenser, offusquer	to disregard, to wound
delîve	fırsat	opportunité, occasion	opportunity
malxulyan	melankoli	mélancolie	melancholy
malxulyayî	melankolik	mélancolique	melancholic
aşop	kabus	cauchemar	nightmare, dread
bangheldêr: delal, telal	telal	crieur public, héraut	herald
bang heldêran	çağrı yapmak	annoncer, crier publiquement	to announce, to herald
kerkirusk: dîk	horoz	coq	cock

Devoka Berrîya Mêrdînê (6)

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
gevizîn	ağınmak, debelenmek	se vautrer, gigoter	to wallow, to wriggle,
gevizandin	debelendirmek	rouler, tortiller	to wriggle, wallow
vegevizîn	debelenmek, kıvranmak	se débattre, se tordre	to struggle, writhe
vegevizandin	debelendirmek, ağnatmak	tortiller, remuer	to squirm, writhe
gewrî ketin: aloqî bûn	bademcikleri şişmek	avoir une amygdalite	to have tonsillitis
li gewrî ketin: êlincî hatin, dil li hev ketin	midesi bulanmak	avoir la nausée	to feel nauseated, to suffer nausea
gezo lêxistin	bitkiler için küf hastalığına yakalanmak	rouille, oïdium	a fungal infection of vegetables and other plants
gulok: guruf	yumak	pelote	ball (of wool/thread/string)
gulofîtk, gulomîtk	sarılmamış düzensiz yumak	écheveau	unwrapped irregular rope, skein, hank
geraze: gereze	toraman horoz	un coq de grande taille et de belle apparence	sturdy cock
girar	1. bulgur, dövme veya pirinç pilavı; 2. ayran çorbası	1. pilaf de riz ou boulghour ; 2. soupe au yaourt et aux céréales	1. coocked rice and cereals; 2. soup made of yoghurt and cereals
gir(d)	1. tepe; 2.iriyarı	1. colline ; 2. costaud, gros	1. hill; 2. gross, big, fat
girr	1. uyuz; 2. şehvetli	1. galeux ; 2. lubrique, concupiscent	1. suffering from scabies; 2. libidinous
girrek: kerr	çok bulanık	trouble, boueux	muddy
girrekî: girravî	çok bulanık su	eau boueuse	muddy water
givişk: givêşk	sıkım	boulette, poignée	squeeze, squash, meat ball, hand-full
gizre	granül, tanecik	granule	granule, pill (pour medicaments)
gizre gizreyî bûn: riskiyan	şekerlenmek	être cristallisé	to be crystallized
guç: guhişk: guçk, kujî	köşe	coin	corner
guhişk	hayvanın bacağından asıldığı yer	le tendon de la patte de l'agneau où le boucher passe son crochet	a tendon of a lab's leg used by butchers to hang the body on a hook
gulp	ağız dolusu su veya sıvı	une lampée d'eau ou de liquide	a mouthful or gulp of water or liquid
gulxe bûn	agulama çağına gelmek	murmurer, gazouiller	to gurgle

Peyvên kurdî yên ji herêma Qûlûyê

Amadekar: Seyfî DOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
avandin: dewisandin, vepestin:	bastırmak	comprimer	to compress
binkum (îdyom):	kafa, akıl, zeka.	sagesse	wisdom,
<wî binkum tune.>	o kafasız biri	écervelé, qui n'a rien sous le bonnet	brainless
<ketin bin kum>	akla yatmak	comprendre, piger	to understand, to catch on
<ev tişt nakeve bin kumê min>	bu aklıma yatmıyor	je n'y comprends rien	I can't get my head around it
başheval: başewal (bêşerwal)	donsuz, tumansız, çıplak	en petite tenue, nu	with no knickers, naked
balgî:	yatağın baş tarafı	tête de lit	head of the bed
biling; binling:	yatağın ayak tarafı	pied de lit	foot of the bed
berke bûn; berket bûn, bereket bûn	koyun sağımının bitiminde veya mahsul kaldırıldıktan sonra bolluk olsun anlamında söylenenir	bénédiction à la fin de la récolte pour éloigner les mauvais esprits	end of month blessing to avert bad lick or spirits
bernexur; nixurî, nuxrî, nexrî:	ilk doğan çocuk	premier-né	firstborn
çavpêl:	kötü huylu, kötü gözlü, güvenilmez	qui a le regard fourbe, indigne de confiance, qui a mauvais caractère	sly looking, untrustworthy, ill-natured
çevberjêr: çavşor:	yere bakan	qui regarde vers le bas, éhonté, ignoble	shameful, vile, ignoble
çîn û çûrtan:	oyun, hile,	intrigue, manigance	intrigue, scheme
çînevîz:	cambazlık, sahtekarlık	tricherie, imposture	cheating, deceiving
cîno:	oyunbaz	tricheur, imposteur	a cheat, an imposture
cîlê: di cih de, demildest:	hemen, anında	immédiatement, tout de suite	immediately
deng kirin:	konuşmak	parler	to speak, talk
devjê; devjen:	geveze	bavard, indiscret	talkative, babbler, indiscreet
destîv: pelgirk, pelgez(k), maşik:	maşa	pinces (pour la cheminée), tisonnier	fire tongs
dêlegur:	dişi kurt	louve	she wolf, female wolf
ficana; ji nişkê ve:	aniden, ficeten	soudain , subitement	suddenly
<ficana de mir>	aniden öldü	il est mort subitement	he died suddenly
heta dêv hatin; heta dev anîn, heta difnê înan, anîn serê poz:	aşırı kızmak	en avoir ras-le-bol, en avoir assez, être excédé	to be fed up, to have had enough, to be angry
hevalpişk; zirav:	öd	1. bile; 2. courage	1. bile; 2. courage
hevgel:	çoban arkadaşlığı	compagnonnage de berger	shepherds' guild
(h)êvisîn; hêwisîn, hewisîn:	öğrenmek	apprendre	to learn
(h)êvisandin; hêwisandin, hewisandin:	öğretmek	apprendre, entraîner	to train, to teach
hebs(t)artin; hilpisartin:	dayamak, dayanmak	appuyer, adosser	to lean
hot	top	ballon	ball
hoto:	kambur	bosse	hunchback
hoz; kerî:	sürü	troupeau	herd, flock
hoz ajotin:	1. sürüyü sürmek; 2. kuzuların koyunlara katımında, analarını kolay bulmarı için sürüyü sürme	1. conduire le troupeau ; 2 amener les agneaux vers les brebis	1. to drive a herd; 2. to lead the lambs to the ewes
hukirin; hîro kirin, hîn kirin:	alıştırmak	habituer, apprendre	to accustom, get used to s.thg
îzbend kirin; vavartin	hayvanların (koyun) tavlı olanların zayıflardan ayıklanması	séparer les moutons malades du reste du troupeau	to separate ill animals from the rest of the herd
kat kirin; behs kirin, vegêran	anlatmak	conter, raconter, relater	to tell,
<çêrok kat kirin>	masal anlatmak	raconter une histoire	to tell a story
kurbecin	delî/şizofren	fou, dément, possédé	mad, crazy
kanîstang	küçük, doğal su kaynağı.	point d'eau, source	Fount, spring
kat gotin	hikaye (negatif anlamda)	raconter des balivernes	to talk nonsense
<kata dibêjê>	hikaye anlatmak	il raconte des histoires	he's telling tales he's, talking nonsense
qolît; qolîtk, kolît, kol	kuzu barınağı (dışarıda)	bercail	sheepfold
xag	kendini beğenmiş, kibirli	arrogant, hautain	arrogant, haughty
lê persiya bûn	başına toplanmak/üşüşmek	se précipiter autour de qqn.	to congregate or gather round s.o.
nêrgur; nêregur	erkek kurt	loup	male wolf

netkî: <Baran got: netkî, me netkî da>	en çok oyunlarda ara vermek için kullanılır, ara, fasıla	pause (dans un jeu)	take a break, half time
niqitîn; nuqitîn:	damlamak	fuir, s'égoutter	to drip, leak
<niqitî zikê/dilê min>:	içime doğdu	je l'ai pressenti	I had a premonition
şûnger; şûngir:	yedek/yardımcı	remplaçant, substitut, adjoint	replacement, surrogate, substitute
<şûngerê şivana>	yedek çoban	adjoint du berger	assistant shepherd
pê hate ser; pê qayîl bûn:	yetinmek, kabullenmek, beğenmek	se contenter	be satisfied with, to satisfy oneself with
pirtû; pirtî, pertal:	kumaş	tissu	fabric, cloth,
pêçek; piçek, pîçek, xêlek, bîstek, weşek, qasek, kêlîyek, pêlek, bêhnek	bir an, çok kısa bir süre, bir sarımlık zaman dilimi	un moment, un instant	a jiffy, a trice
ragerîn	deliye dönmek	devenir fou	become mad
<me'lim î dîsa radigere>	öğretmen yine deliye döndü	le professeur est à nouveau devenu fou	the teacher got mad again
rawêrîn	refekat etmek, başına kötü bir şey gelmesin diye birini bir yerden başka bir yere götürmek – eskort	accompagner, escorter	to accompany or escort s.o.
şerpelî	eliayağı işe yakışmayan, birbirine dolanan	maladroit, gauche, qui les mains et les pieds liés	clumsy, awkward,
şerpelî bûyo! (wekî nifir tê gotin)	(bedua olarak da söylenir): elin ayağın birbirine dolana!	sois paralysé !	be devastated!
surî lê kirin	ezmek, incitmek, zülum etmek	persécuter qqn, harceler qqn, rudoyer	to harass s.o., persecute or treat harshly s.o.
<mê'lîm li min pir surî kir>	öğretmen beni çok incitti	le professeur m'a beaucoup rudoyé	the teacher has treated me harshly
sîsik; hulû, şahîk, şimşat	yası, kaygan	lisse, glissant	smooth, glossy
şûnî lê kirin	sahip çıkmak, değerlendirmek	veiller sur qqn, mettre en valeur	to look after s.o., appreciate s.o
verêkirin	1. yolcu etmek; 2. kaybetmek; daha çok oyun oynamada / kumarda yenik düşmek	1. assister au départ de qqn ; 2. perdre (au jeu)	1. to send s.o. away; 2. to lose (a game)
stran	1. yoğurmak (hamur); 2. türkü (kilam) söylemek (stran)	1. pétrir ; 2. chanter	1. to knead; 2. to sing
serhevde	iftira, aleyhte uydurma	calomnie	to slander
vi ber xistin	öğretmek	entraîner, apprendre	to train
vexwarin	1. içmek; 2. oyun oynama/kumarda kazanmak	1. boire ; 2. gagner (au jeu)	1. to drink; 2. to win (a game)
kurn	ahırlarda büyük baş hayvanların yemlendiği, duvara yapısık havuz	mangeoire	trough
zarmasî	sığır kuyruğu	(bot.) bouillon blanc	mullein

Folklor (V)

"Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê" ya Hecîyê Cindî

Amadekar: R. ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
qewaz	1. kurye; 2. muhafız	1. courrier ; 2. garde	1. courier; 2. guard
mêşe: 1. daristan, 2. palamûd	1. orman; 2. meşe ağacı	1. forêt ; 2. chêne	1. forest; 2. oak tree
nihaka	şu anda, hemen	maintenant	just now
velezîn	uzanmak	s'étendre, s'étaler	lay down, lie down
zerp	şidetli darbe	coup violent	strong blow, smash
derî dan ser piştê	kapıyı ardına kadar açık bırakmak	laisser la porte grande ouverte	to keep door wide open
gilol bûn, gilor bûn	yuvarlanmak	se rouler	to roll over, roll down
kilîta firingî	alafranga kilit	clé moderne, serrure	modern lock
dûrger	dülger	charpentier	carpenter
sovekar: soberkar, avjen	yüzücü	nageur	swimmer
qurimsax	kurumsak, deyyus	proxénète	pimp, also as a pejorative addressing
çarhilqe: çaralî	etraf	alentour, environ	around, surround
serdapê: dertapê, sertanpê	baştan ayağa, baştan başa	de la tête aux pieds	from head to toe
nikandin	ağaç, fide vb dikmek	planter (un arbre)	to plant (a tree, or a bush)
sapok	bot, çizme(rusça'dan)	botte	boot
hincirîn	ezilmek	être écrasé, s'écraser	to get crushed
hincirandin	ezmek	écraser, piétiner	crush, smash
çavronayî dan: çavronkahî/çavronahî dan	gözaydınlığı vermek, kutlamak	féliciter	to congratulate
reva yekî hildan	koşuda yetişmek/ önüne geçmek	rattraper qqn (dans une course)	to catch up
<kesek reva te hilnede>	koşuda kimse senin önüne geçmesın	que personne n'arrive à te rattraper	(no one should catch up with you in a race)
tîrik	ışık demeti	faisceau de rayons de lumière	beam of rays
soldurî: solbend	ayakkabıcı	bottier, cordonnier	shoemaker
cêrge: rêz	sıra	ligne, colonne, rang	line, column. row
hizhizî (pîreke hizhizî)	sarsak, kocamış	décrépit, décati, complètement usé	worn out
qûmlax: sêlewan	kumluk	terrain sablonneux	sandy
zînkir	sarac	sellier	saddler
kerge	gergef	cadre pour broderie	embroidery tender
kerge çêkirin	gergefle nakış işlemek	broder sur cadre	to embroider on a tender
qoçax	yiğit, kahraman	brave, héros	brave, hero
forq: virq	sürtük	traînée	slut
cebayî	caba	gratuit	free, for nothing
pekîn: peşkîn	1. fırlamak; 2. sıçramak; 3. (kellesi, başı) uçmak	1. bondir ; 2. sauter ; 3. être décapité	1. to fly out; 2. Jump; 3. to be decapitated
pekandin: peşkandin	1. fırlatmak; 2. sıçratmak; 3. (kellesini, başını) uçurtmak	1. jeter ; 2. faire bondir ; 3. décapiter	1. to throw 2. to fly out, jump 3. to decapitate
qapût: sako	kaput, palto	paletot, manteau épais	winter coat
liqap, niqāb	nikap	mors	niqab, bit
bi hev ketin	anlaşmak	convenir, se mettre d'accord	to agree
pişt kirin	sırtlamak	épauler, porter	to shoulder a burden
keftorî, keftor, keftar	kocamış, acuze, bunak	mégère	old woman, silly, ill-tempered
zerîterkî	sarışın	blond	blond
meydan dayîna hespekî	atı bir koşu koşturmak	faire un tour à cheval	to ride a lap on a horse
çevnihêrî bûn	yolunu gözlemek, beklemek	guetter l'arrivée de qqn	to await the arrival of s.o., watch, wait
remildar	kuma bakarak fal bakan	liseur de bonne aventure dans le sable	fortune teller using sand
reml danîn: remil avêtin	kum falına bakmak	lire l'avenir dans le sable	telling fortunes in sand

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 1 48 24 64 64, *www.institutkurde.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 52 - Havîn 2013

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Kurmancî ya Mêrdînê

Civîna Kurmancî ya 52yan, rojên di navbera 22 – 29.06.2013an de, li Mêrdînê hat li dar xistin.

Mêrdîn, wek bajarekî pirrengîn û dîrokî, xemleke Kurdistanê ye. Bi dirêjahiya hemû dîroka xwe, ji bo gelek neteweyan mêvandarî kiriye û ew hewandine. Bajarvaniyeke helez, ku nîşana vê pêkvejiyanê ye, afirandiye û ew bi comerdî dewlemend kiriye. Ji bo pirrengî û pirdengiya binecihên xwe û parastina wan sîngê xwe ji êrişên dijminan re kiriye mertal.

Vî bajarî, di gel hinde dijwariyên qewimî, dest ji pirrengî û pirdengiya xwe bernedaye. Hertim di gel binecihên xwe, yên kurd, suryanî, keldanî, nastorî, asûrî, tat, mihelmî, ereb, çeçen, tirk, turkmen, ermenî, domî û cihû, di ahengekê de jiyaye. Ji dîn û mezhebên hev re, yên wek misilmanî, xaçparêzî, cihûtî û êzîdîtiyê, xweşbînî, tolerans û bêhnfirehiyeke bêhed nîşan daye. Bi vî rengî nexşeyeke Kurdistanê ya piçûk, wek neqş û nimûşên xalîçeyeke bedew, li ser dilê xwe raxistiye da ku dinya alem dahatiya welatê me qenc bibîne.

Civîna Mêrdînê di atmosfereke weha de li dar ket û xebata xwe di hilm û gulma hewaya wê gulistana spehî û şahane de domand.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin: ***Kuvark, folklora Sadiq Bahaeddîn Amêdî, termînolojîya pizîşkî, termînolojîya zimannasiyê, taybetmendiyên devoka Celaliyan, têlkarî, pezxwedîkirin, tiba Melayê Erwasî û heşare.***

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Xalidê Hekarî (Hekarî), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Têmûrê Xelîl (Rewan), Prof. Dr. Kadri Yildirim (Licê), Prof. Dr. Abdunnasir Yildiz (Ma'den), Reşo Zîlan (Agirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Kuvarik

Amadekar: Prof. Dr. Abdunnasir YILDIZ

kurdî	**latînî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kuvarik, kuvark, kivarik, kifkarek, kakvîlk, karkulîlk,kumfeqîrk, karok, karî(k), kumik, qarçik, figeroşk, feqîrok, fitrik	*Fungos, agaricum*	mantar	champignon	mushroom
noka şivana	*Helianthemum salicifolium*	domalan otu	hélianthème à feuilles de saule	willow leaved rockrose
dobelan, domelan, dombelan, dolberan, kimê	*Terfezia boudieri*	yermantarı, domalan	truffe des sables, terfès	desert trufle
dobelana reş, kimeya reş	*Tuber melanosporum*	kara yermantarı	truffe noire	black truffle
goştberxik	*Morchella sp*	kuzu göbeği mantarı	morille	morel
fisgur, fisa gur, fisa kûçikan	*Lycoperdaceae*	kuzu mantarı,	vesse-de-loup	puffball
pîşo - 1	*Fomes fomentarius*	kav mantarı	amadouvier	(hoof) fungus
pîşo - 2	*Funalia trogii = Trametes trogii*	çürükçül mantar	tramète	trametes
kuvarika bîyan (bihan)	*Pleurotus ostreatus*	kayın mantarı, istiridye mantarı	pleurote en forme d'huitre	oyster mushroom,
kuvarika kinkor	*Pleurotus eryngii*	çaşır mantarı	pleurote du panicaut	king trumpet mushroom
sing	*Armillaria mellea*	bal mantarı,	armillaire de miel	honey fungus
kuvarikên kûçikan	*Coprinus atramentarius*	bir tür pösteki mantarı, mürekkep mantarı	caprin noir d'encre	inky cap
kuvarika keleman	*Amanita vaginata*	göbelek,	amanite vaginée	grisette
kuvarika sor	*Amanita muscaria*	gelin mantarı	amanite tue-mouche	fly agaric / fly amanita
kuvarika rastan/ kuvarika giya/ mêrga /guheran/ karîya merîya	*Agaricus campestris*	çayır mantarı	rosé des près	field mushroom
kuvarika daran/ darone	*Boletus edulis*	çörek mantarı	cèpe, bolet	penny bun / porcino / cep
kuvarika keran	*Coprinus comatus*	söbelen, pösteki mantarı	coprin chevelu	shaggy ink cap
kuvarika qewaxan	*Agrocybe aegerita*	kavak mantarı	pholiote du peuplier	poplar mushroom, velvet pioppino

Noka şivana
Helianthemum salicifolium

Dobelan, domelan, dombelan, dolberan, kimê
Terfezia boudieri

Dobelana reş, kimeya reş
Tuber melanosporum

Goştberxik
Morchella sp

Fisgur, fisa gur, fisa kûçikan
Lycoperdaceae

Pîşo - 1
Fomes fomentarius

Pîşo - 2
Funalia trogii = Trametes trogii

Kuvarika bîyan (bihan)
Pleurotus ostreatus

Kuvarika kinkor
Pleurotus eryngii

Sing
Armillaria mellea

Kuvarikên kûçikan
Coprinus atramentarius

Kuvarika keleman
Amanita vaginata

Kuvarika sor
Amanita muscaria

Kuvarika rastan/ kuvarika giya/ mêrga /guheran/ karîya merîya
Agaricus campestris

Kuvarika daran/darone
Boletus edulis

Kuvarika qewaxan
Agrocybe aegerita

Kuvarika keran
Coprinus comatus

Ferhenga pezxwedîkirinê

- II -

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
be'randin, barîn / barandin; mîha ku xwê dixwaze bi ser şivana de deng derdixe	tuz yemek isteyen koyunun çobana seslenmesi	bêler, gémissement des moutons pour réclamer du sel au berger	sheep's call for salt lick
berangirtin, berangirêdan	koç bağlama	saillie par un bélier (brebis)	being covered by a ram
beran kokel kirin	koçu tecrit etmek	isoler ou séparer le bélier du reste du troupeau	to isolate / separate rams from the rest of the flock
beran soring kirin	koçu boyamak	teindre les béliers	to paint rams
berdelav, serav	koyunları suya götürme	abreuvage du troupeau à un point d'eau	taking the flock to a water source
berdelav (serav) kirin	koyunları suya götürmek	conduire le troupeau le troupeau à l'abreuvoir	to take the flock to a water trough
berhemên şîr	süt ürünleri	produits laitiers	dairy products
şîrê zinc, şîrê ter	doğumdan sonra oluşan ilk sarımsı süt, ağız sütü	colostrum, premier lait	colustrum, first milk, "liquid gold", beestings
xulundor, xundor, xelindor	ilk sütten yapılan mayasız peynir	fromage fait du premier lait non fermenté	cheese made of colustrum
mastê kîsa, mastê parzûna	süzülmüş yoğurt	yaourt filtré, la crème de yaourt cueillie après filtration (sorte de crème fraiche)	strained or liquid yogurt (labneh)
rûnê nivîşk	tereyağı	beurre	butter
rûnê helandî	sade yağ	beurre fondu	clarified butter, melted butter
tomast	katık olarak kullanılmak üzere kışa saklanılan ve tabaka tabaka kaymak, yoğurt ve çökelekten oluşan ürün	fromage onctueux, fabriqué avec la crème épaisse (qeymax) du lait et du yaourt pour consommation d'hiver	cream cheese made from thick cream and yoghurt saved for consumption during winter
bermîz reşandin	koyunlarda semizlik belirtisi olan idrar izi	humeur sécrétée par une brebis en chaleur éclaboussement d'urine de brebis	secretions of an ewe on heat, urine stain of an ewe (sign of a well-fed sheep)
berxbirrîn	kuzu kırpma	tonte de l'agneau	lamb-shearing
berxê şemze	bir haftalık süt kuzusu	petit agneau, agneau d'une semaine, agneau de lait	baby lamb, a-week old lamb
berxê êmilk	ilkbaharda doğmuş kuzu	agneau né au printemps (né prématuré), agneau du printemps	spring lamb, lamb born prematurely in the spring
berxê çirîza	ekim – kasım aylarında doğmuş kuzu	agneau né après l'agnelage (en général en octobre ou novembre)	late lamb, lamb born after the lambing season (generally in october or november).
berxê mîjo	her koyuna koşup süt emen kuzu	agneau qui s'allaite de diverses brebis	mismothering lamb
berxê kêrê	kesimlik kuzu	agneau destiné à l'abattage	lamb due for slaughtering
buşkul, bişkul, pişkul	koyun, keçi dışkısı	crottin de mouton ou de chèvre	sheep or goat droppings
cunî bûn, silikîn	irkilip kaçmak	prendre la fuite	to be startled, bolting
caris (hustûr)	cazgır	agitateur, fauteurs de trouble	troublemaker, agitator
fêza pez	koyunların dinlenme yeri	aire de repos pour les moutons	open-air pen
berfêzik, palîn	sürünün dinlendirildiği tümseğin gölgelikli yeri	endroit ombragé d'une pente ou d'une colline où se repose le troupeau de moutons	the shadowy spot of the hillside where the sheep rest
gelpûzdayîn	koyunlarda çenealtı şişmesi	gonflement sous le menton des moutons	milk neck
di egalê de pez dotin	laktasyonun ilk döneminde bol sütlü hayvanların sağılması	traire des brebis pendant la première période de lactation	to milk dairy sheep during the first period of lactation
elba bêriyê	ağaçtan sağım bakracı	seau à lait en bois	milking wooden bucket
şîrar	süt tulumu	outre à lait	lambskin milk-container
lolibên (lewlebên) meşkê	tulumun ağaç tutaçları	manches en bois d'une outre à lait	wooden handles of the skin milk-container
hingil	1. tulumda ayak kısımlarının bağı; 2. mecaz olarak kadınların sarkık memesi	1. cordon du bas de l'outre à lait ; 2. argot : seins flasques et tombants	1. bind of the ends of the skin milk-container; 2. idiom: pendulous woman breast
guhandîr, girêş, lem	komple hayvan memesi	pis, mamelle	udder
giroşk	tulumlarda delikleri tıkamak için vurulan düğüm	nœud bouclant de l'outre	knot to plug the holes of the skin milk-container
berdelav kirin	koyunları öğleyin sulamaya götürmek	conduire les moutons à l'abreuvoir à midi	to water sheep noontide
binparzûn	ikinci süzmeden arta kalan yağ tortusu	résidu de beurre après le second filtrage	fat residue left after second filtering
berxa şemze	körpe kuzu, süt kuzusu	agnelle de lait	tender lamb
berxa çirîzê: berxa serkoz	güzün doğmuş kuzu	agnelle née en automne	autumn-born lamb
berxa mîjo: berxa mijo	önüne gelen her koyunu emen kuzu	agnelle qui tête toute brebis qui se présente	sucking lamb (lamb that suckles whatever sheep)
mijandin	emzirmek	allaiter	suckle, suck
îbşîng: êvşîng, hevşik	yavrusu ölmüş hayvan	bête dont le petit est mort	animal that lost its kid
çêleka kundokî	yıl oniki ay süt veren inek	vache qui donne du lait toute l'année	cow that lactates all times of the year
bodelav, sergelî	sulamada öncü koyun	mouton qui guide le troupeau vers la source d'eau	bellwether, the sheep leading the flock (to water)
daketin (ya heywanan)	hayvanların çiftleşmesi	accouplement (des animaux)	mating
ebaqut, ebakurt, kerik	kısa aba	manteau (aba) court	with short aba
ebadirêj	uzun aba	manteau (aba) long	with long aba
guhankirin, lemberdan	doğum belirtisi olarak memelerin süt tutması	avoir les mamelles pleines (annonçant une mise bas proche)	have full udders
guhşekal	kulakları uzun ve geniş hayvan	qui a des oreilles longues et larges en forme de godasse (mouton)	long-eared (sheep)
qilç	eğik kesim	biseau	bevelled
xwe lê helikandin, xwe lê heliqandin	sürtünmek	se frotter contre	to nuzzle, to nudge
hoz kirin	kuzuları emzirmeden sonra koyunlardan ayırmak	séparer les agneaux de leurs mères après l'allaitement	separate lamb from mother after breastfeeding
'ilor, bîhna hilatî	koç ve tekelerin koç katımı döneminde salgıladıkları koku	odeur secrétée par un bélier pour attirer la brebis	odour (secreted by a male sheep to attract the female)
kurmî, kirmî	kurtlanma	infecté de vers	infested
qalboq	asfinik, naftalin	naphtaline	naphthalene
lêvse	alt dudaktaki anatomik özürden ötürü otlayamayan koyun	mouton à lèvre inférieure infirme (qui ne peut pas brouter)	bulldog-jaw sheep
dêlse	uzun kuyruklu koyun türü	mouton à queue longue	long-tailed sheep
pezbirîn, pezqusandin	koyun kırkma	tonte de mouton	sheep shearing
berxbirîn	kuzu kırkma	tonte d'agneau	lamb shearing
pezbirr, qusês	koyun kırkan	tondeur de mouton	sheep clipper

berxbirr	kuzu kırkan	tondeur d'agneau	lamb clipper
pûk kirin	hayvanların kötü hava koşullarını önceden sezmesi	pressentir le mauvais temps (animaux)	to foretell bad weather (esp. animals)
stû bi gulik, qirgulî	boynunda bir çift püskülü olan	qui a des pampilles ou pendeloques (pour les chèvres)	with two dewlap (esp. goats)
qurde	dişleri dökülmüş koyun	mouton édenté	toothless sheep
sarbûna mîhan	seks arzusu düşmüş koyun	diminution de l'instinct sexuel chez les brebis	decrease of ewes' sexual desire
sewsî bûyîn	sersemleşmek	être étourdie	to be scatter-brained
şivanê ragirtî	ücretli çoban	berger salarié	hired shepherd
şoraqî kirin, têrso bûyîn	hayvanların tuz istemi	avoir besoin de sel, être en manque de sel (animaux)	to ask for salt (esp. animals)
teriqandin	hayvan parlatılması/ kaçıştırılması	faire se débander le troupeau	to cause to stampede
teriqîn	hayvan parlaması/ kaçışması	se débander	to stampede
pizan, pizdan, pizdank	plasenta	placenta	placenta

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - II

"Folklorê Kurdî"

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
bêdilîya… nekirin	gönlünü kırmamak	ne pas contrarier qqn, faire plaisir à	to please
	çağrı	annonce	announcement
ji qûn ve man	kıçı üzerinde oturup kalmak	rester assis, ne pas bouger de sa place	to stay seated
ripijîn: repisîn	dolup taşmak	fourrer, emballer déborder	to cram, pack
zirî	zirh	armure, blindage	armour
şeq: tîk, çik	dik	érigé, tout droit, debout	erect, upright
kaluxk: qewlik	kılıf	étui	pouch, purse
cemînok: barebû	salma, yardım	contribution, cotisation	contribution
neqil	kez, defa, kere	fois	time
verestin: veresîn	1. çözülmek, sökülmek; 2. … den kurtulmak	1. se défaire, se détricoter ; 2. être livré de, être débarrassé	1. to unweave, dissolve; 2. to escape, drop, fall
taq	1. tabaka; 2. kör pencere; 3. zafer takı; 4. tonoz; 5. duvarın iç tarafı; 6. iç tavan	1. étage ; 2. fausse fenêtre ; 3. arc, arche ; 4. voûte en arc ; 5. face intérieure du mur ; 6. plafond	1. stair; 2. aperture; 3. arc; 4. arc, 5. inside aspect of walls; 6. ceiling
kefka şûr: destîyê şûr	kılıç kabzası	poignée de l'épée	grip of a sword
çingil: çeng	kol	bras	arm
beraqil	akla yatkın/uygun	raisonnable	reasonable
kelem	kazık	pieu, pal	stake, pale
salox	salık, haber	description, narration, information	description, report, narrative, inform
tepîn	yıkılmak	s'effondrer	to collapse
tepandin	yıkmak	démolir, détruire	to collapse, make something collapse
kumzirî	zırhlı miğfer	heaume blindé	armoured helmet
zêrevan	gözlemci	observateur, guetteur	observer
zêrevanî	gözlemcilik	guet, observation	observation
bîv; bûv	yer, zemin	terre, terrain	ground
sexer şikandin/sexer birin; dane şermê	utandırmak	faire honte, embarrasser	to embarrass
pirt; pirtik	küçük parça	petit morceau, éclat	flake, fleck
navdest	hizmetçi	servante	maid
çep li xwe dan; çiv li xwe dan	kıvırmak	esquiver, faire un détour	turn aside
çep; çiv, fetil, fitlane	dönüş	tour, détour	turn
nestêle	kıyılmaz, değerli, gözü pek	valeureux, intrépide	valuable, dignified, bold
nehişyar; nehiş, bêhiş	baygın	inconscient	unconscious
çardest	karga tulumba etme	porté sur au moins quatre mains	carryed on at list four hands
kelegirî	ağlamaklı olma	être au bord des larmes	to feel like crying
baxwê; baxo	köle sahipleri	maître d'esclaves	master of the slaves
gûrisas	cüruf	scorie	dross
pêdivî bûn	gerekmek, gerekli olmak	avoir besoin, être nécessaire	to need, to be necessary
pêdivî	gereksinim	besoin , nécessaire	need, necessity
xwe lêk dan	hazırlanmak	se préparer, s'apprêter	to prepare, to get ready
ripijîn: tijî bûn	dop dolu olmak	être rempli à bord	to be overfull
ripijî; tijî	dop dolu	plein à bord	overfull, crowded
verevîn	dağılmak	se disperser	to leave (for a crowd)
pêçolk; pêçek, qundax	kundak	lange	swaddle
jêhatin	1. olanak, imkan; 2. maharet, kabiliyet	1. aptitude, capacité ; 2. compétence	1. facility, ability, capability; 2. competence
rênc	eklem	joint, peinture	joint
rêncî bûn	subluksasyon	luxation	subluxation
zax	kuvvet	force	strength
li teqekê	molasız, ara vermeden	sans cesse, sans relâche	continuously, unceasingly
kefş li ber vekirin	zahir kılmak	révéler, rendre manifeste	to make able to reveal
kefş li ber vebûn	zahir olmak	se révéler, se manifester	to be able, to reveal
benîzava	içgüvey	homme qui vit dans la maison des parents de son épouse	man who lives with his wife´s parents
berpêk; saq	tozluk	guetres	gaiter
teqn	çamur	boue	mud
xişîn, xişyan	kaymak	glisser	to slide, crawl
kurav; herîya rohn	sulu çamur	gadoue	sludge
şor kirin: xwar kirin, daliqandin	sarkmak, eğmek	incliner, suspendre	to suspend, hang
şor bûn: xwar bûn, daliqîn	sarkılmak, eğilmek	s'incliner, pendouiller	to suspend, hang
çavê xwe dan tiştekî; çav lê bûn, lê miqate bûn	göz kulak olmak	veiller sur qqch., prendre soin de	to take care of

Têlkarî

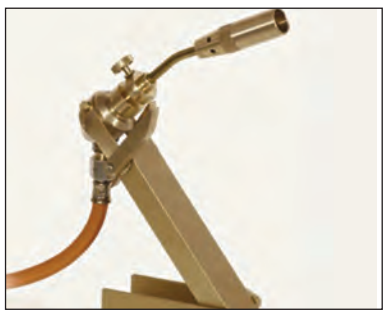
Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN
Birahîm CÎHAN (Hosteyê têlkarîyê)

Standarda zîvê ku ji bo xişir û xemlê dihê bi kar înan 925 eyar e. Lê belê zîvê ji bo têlkarîyê divê % 100 ji zîvê paqij be û eyara wî zîvî 1000 be.
Di demên berê de, helandin, tewandin û pankirina zîvî bi rê û rêbazên prîmîtîf bi cih dihatin. Lê di dema me de, êdî makîne peyda bûne ku vî karî bi hêsanî dikin. Makîneyên berê bi hêza destan dişixulîn, lê niha bi motor û elektrîkê kar dikin. Îroj hilberînên têlkarîyê, di kargehên mezin de bi rê û metodên nûjen û bi awayên pêşketîtir dihê kirin.
Ev kar di destpêkê de ji bo amadekirina xemil û xişirên serdest û dewlemendan û herweha ji bo alavên xwarin û nîşanên mezinîyê peyda bûye. Lê bi dû re bazin, gerdenî, kember, xilxal (xirxal) û cûreyên xişiran yên ji bo jinan jî di nav berhemên têlkariyê de cih girtiye.

Di amadekirina berheman de, di destpêkê de skelet dihên çêkirin. Li gora pêdiviyê, materyalên pêwîst li ser skeletan dihên rast kirin û motîfên xwastî bi têlên zirav dihên xemilandin.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
şalîmo	şaloma (şalümo), kuyumcu şaloması	chalumeau de soudure	torch set
çift	çift, kuyumcu çifti	brucelles, pincettes de joaillier	jewelers tweezers
çifta mezin	kaynak çifti	pinces de soudeur	weld tweezers
çifta piçûk	çalışma çifti, telkari çifti	pincettes	small tweezers
pense	pense	pinces	tongs, pliers
penseya devgirover	yuvarlak ağızlı pense	pinces à tête ronde	round nose pliers
penseya nîvgirover	yarım yuvarlak ağızlı pense	pinces à tête semi-courbée	half round nose pliers
penseya devpehn	yassı ağızlı pense	pinces à tête plate	flat nose pliers
penseya devdirêj	uzun ağızlı pense	pinces à tête allongée	long nose pliers
penseya guharan	küpe pensesi	pinces pour boucles d'oreilles	earring pliers
pergel	pergel	compas	pair of compasses
mengene	mengene	étau	vice
têlbir	antep makası, telkari makası	ciseaux à couper les fils d'argent ou d'or	a scissors for cuting silver or gold
bireka zirav	kıl testere	bocfil	fret-saw
xiştek û xifşek	heştek takımı	set de bouterolles	doming block
xiştek	heştek	bouterolle	doming block
melefe	malafa	baguier-mandrin	mandrel
melefeya xelekan	halka malafası	baguier-mandrin	ring mandrel
serikê êgir	şalimo başlığı	bouche de chalumeau	mouthpiece of torch set
meftûl: têla karî	meftul teli	fil à euroncer	bending wire
qalib	kalıp	moule, matrice	mould
helandin: dewibandin	eritmek	fondre	to smelt

hin motîfên têlkarîyê yên naskirî	**bazi motifler**	**quelques motifs**	**some motifs**
dilik	kalp	motif de cœur	heart, heart motif
roj	güneş	soleil, motif de soleil	sun, solar motif
binefş	menekşe	violette	violet, violet motif
berberoj	ayçiçeği	tournesol	sunflower, sunflower motif
beybûn	papatya	pâquerette, camomille	daisy, camomile, daisy motif
navnivîsk	isimlik	porte-nom	name plate
goşî	salkım	grappe	bunch, raceme motif
gul	gül	rose	ros, ros motif
pinpinîk	kelebek	papillon	butterfly, butterfly motif
çavdîk	horoz gözü	œil de coq	"cock eye", "cock-eyed"

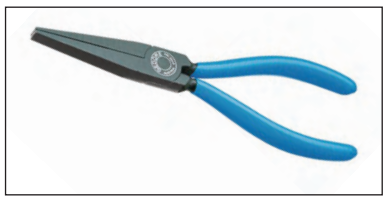

Şalîmo

Çift

Pense

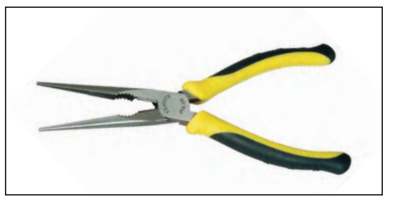

Penseya devgirover

Penseya nîvgirover

Penseya devpehn

Penseya guharan

Penseya guharan

Penseya devdirêj

Pergel

Mengene

Têlbir

Bireka zirav

Xiştek û xifşek

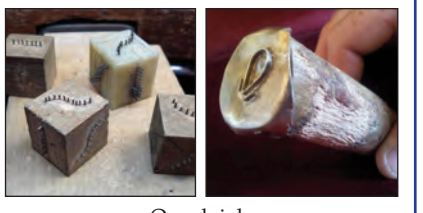

Melefe

Melefeya xelekan

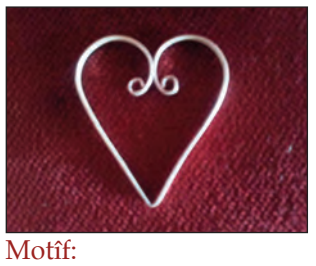

Melefeya xelekan

Melefeya xelekan

Meftûl: têla karî

Q a l i b

Hin modêl û motîfên têlkarîyê yên naskirî - Bazı model ve motifler - Quelques modèles et motifs - Some models and motifs

Motîf:
Dilik

Motîf:
Roj, berbiroj, pinpinîk

Modêl:
Guhar û hingulîska biqaş

Modêl:
Bazin

Modêl:
Kember

Modêl:
Gerdank, guhar û bazin

Heşare - Haşare - Insecte - Insect

- II -

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdî	***Latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**îngîlizî**
sîsirk, çirçirk, circirk	*Cicada plebeja*	ağustos böceği	cigale	cicadas
gezgezk, colbir, cûbir	*Gryllotalpa gryllotalpa*	danaburnu	courtilière	mole cricket
kêç	*Pullex irritans*	insan piresi	puce	human flea
kêça çûkan (çûçik, çivîk)	*Ceratophyllus gallinae*	kuş piresi	puce aviaire	hen flea
kuliyê medreban	*Locusta migratoria*	madrap çekirgesi	criquet migrateur	migratory locust
kurmê hundurê sêvan	*Cydia pomonella*	elma içkurdu	ver de pomme	apple codling moth
kermêşa tayê	*Anopheles maculipennis*	sıtma sivrisineği	moustique anophèle	malaria-carrying mosquito, anopheles
kurmê hundurê behîvan	*Eurytoma amygdali*	badem içkurdu	ver d'amande	almond seed wasp
mêşgewr	*Bemisia tabaci*	tütün beyazsineği	mouche à tabac	silverleaf whitefly
maşotê nîsk û nokan	*Heliothis* armigera	yeşilkurt	heliothis	heliothis
mêşa malan, mêşik, mêşa reş	*Musca domestica*	karasinek	mouche	housefly
moza sergînan	*Mellinus arvensis*	tezek arıları	guêpe	field digger wasp
moza sor, mozezebeş	*Vespa orientalis*	kırmızı eşek arısı	frelon	oriental hornet
pîrikên sor	*Tetranychus spp.*	kırmızı örümcekler	acariens, mite	tetranychus
sinik, reqik, qimil	*Eurygaster integriceps*	süne	punaise des céréales	sunn pest, corn bug
spiyê kincan, spihê kincan	*Pediculus vestimenti*	elbise biti	pou	body louse
spîyê serî	*Pediculus capitis*	baş biti	pou de tête (homme)	head louse
şêz	*Hippobosca equina*	at sineği	hippobosque du cheval ou mouche-araignée	forest fly
gewgewe	*Hypoderma bovis*	nokra sineği, büvelek	mouche du varon	ox warble-fly
gêre, gêrik, mûrî, mîro, mêrû, mûristang	*Monomorium pharaonis*	firavun karıncaları	fourmi pharaon	pharaoh ant
kulî	*Orthoptera*	çekirge	sauterelle	grasshopper
pêşî, kermêş, kelmêş, vizik, mixik	*Culicidae*	sivrisinek	moustique	mosquito

Sîsirk, çirçirk, circirk
Cicada plebeja

Gezgezk, colbir, cûbir
Gryllotalpa gryllotalpa

Kêç
Pullex irritans

Kêça çûkan (çûçik, çivîk)
Ceratophyllus gallinae

Kuliyê medreban
Locusta migratoria

Kurmê hundurê sêvan
Cydia pomonella

Kermêşa tayê
Anopheles maculipennis

Kurmê hundurê behîvan
Eurytoma amygdali

Mêşgewr
Bemisia tabaci

Maşotê nîsk û nokan
***Heliothis* armigera**

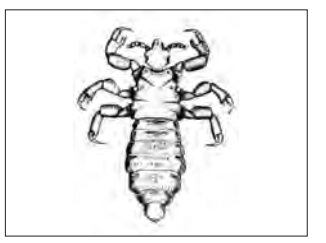

Mêşa malan, mêşik, mêşa reş
Musca domestica

Moza sergînan
Mellinus arvensis

Moza sor, mozezebeş
Vespa orientalis

Pîrikên sor
Tetranychus spp.

Sinik, reqik, qimil
Eurygaster integriceps

Spiyê kincan, spihê kincan
Pediculus vestimenti

Spîyê serî
Pediculus capitis

Şêz
Hippobosca equina

Gewgewe
Hypoderma bovis

Gêre, gêrik, mûrî, mîro, mêrû, mûristang
Monomorium pharaonis

Kulî
Orthoptera

Pêşî, kermêş, kelmêş, vizik, mixik
Culicidae

Termsaziya pizişkî bi kurdî

- II -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
arihan, arihîn, arîn, aryan	acı çekme, kıvranma, sızlamak	agonie, souffrance, peine intense	agony, intense pain, , tingle
arihandin, arandin	azdırmak, çok acı çekmek, kıvranmak	irriter, souffrir beaucoup, gémir	to irritate, to make suffer immensely, to exacerbate
avis	gebe, hamile, döllenmiş	enceinte	pregnant
avis kirin	gebe bırakmak, hamile bırakmak, döllemek	imprégner, engrosser	impregnate
avisî, avisbûn	gebelik, hamilelik, gebe olma	grossesse	pregnancy
avis bûn	gebe olmak, gebe kalmak	tomber enceinte	to become pregnant
azar	ızdırap, acı, ağrı	affliction, souffrance, douleur, clacquage	affliction, to afflict injury
azardan	ızdırap vermek, acı vermek	affliger, faire souffirir	to make suffer
azardîtin	ızdırap çekmek, görmek, acı çekmek	souffrir de blessures	to suffer injury or wounds
baguhkulî	hava basıncındaki değişikilerinin neden olduğu orta kulak iltihabı	otite barotraumatique	barotraumatic otitis
bakterîkuj	bakterileri öldürücü	bactéricide	bacteriocidal
bakterîsekinînk	bakteriyostatik, bakterisavar	bactériostatique	bacteriostatic
bakterîxwar	bakterileri yok eden küçücük cisimler	bactériophage	bacteriophage
bakterîyayî	bakteriyel	bactérien	bacterial
bakterînas	bakteriyolog	bactériologiste	bacteriologist
bakterînasî	bakteriyoloji	bactériologie	bacteriology
hewarêk	havayolu, hava bacası	voie respiratoire, voie aérienne	airway, breathing passages
ziwa bûn, ziwa kirin	kurutmak, suyunu çıkarmak, çekmek	déshydrater	dehydrate
ziwabûn, ziwakirin	kurutma, suyunu çıkarma	déshydratation	dehydration
ziwabûyî, ziwakirî	kurutulmuş, suyu çıkartılmış	déshydraté	dehydrated
bêîyon	iyonsuz, iyonsuzlaştırılmış	déionisé	deionized
nejehrdar	zehirli olmayan, toksik olmayan	**non toxique, non** venimeux	non-poisonous
bêjehrkiri	zehir etkisi gideririlmiş, zehirsizleştirilmiş	désintoxiqué	detoxified
bêjehrkirin	detoksifikasyon, zehirsizleştirme, zehrini alma	désintoxiquation	detoxify, detoxification
mejîrawestîyayî	beyni çıkartılmış	crise cérébelleuse	cerebelar crisis
mejî rawestîn, mejî rawestandin	beynini çıkartmak	décérébrer	to decerebrate
mejîrawestîn, mejîrawestandin	beynini çıkartma	décerébration	decerebration
bêparmayî, bêparhiştî	mahrum, yoksun	défavorisé, privé de	deprived
bêpar man, bêpar hiştin	yoksun bırakmak, mahrum bırakmak	défavoriser	to deprive
bêparman, bêparhiştin	yoksunluk, mahrumiyet, mahrumluk	privation	deprivation

Termên zimannasîyê

- II -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN
Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
zimanê bingehîn	temel dil	langue de base	base/matrix language
zimanên tamergatîv	salt özegeçişli diller	langues à ergatif absolu, ergatif complet	ergative–absolutive languages
zimanên parçeergatîv	bölünmüş özegeçişli diller	langues à ergatif partiel	split-ergative languages
hişyarîya zimanî	dilsel bilinçlilik	conscience linguistique	language awareness
astenga zimanî	dil engeli	barrière de langue	language barrier
guherîna zimanî	dilde değişme	changement linguistique	language change
civata zimanî	dilsel topluluk	communauté linguistique	language community
pêwendîya zimanan	dillerarası etkileşim	contact linguistique	language contact
mirina zimanan	dil ölümü	disparition de langue	language death
biryardana zimanî	dil belirlemesi	détermination linguistique	language determination
pêşveçûna zimanan	dil gelişimi	développement linguistique	language development
serdestîya zimanî	dilsel baskınlık	domination linguistique	language dominance
windabûna zimanan	dil yitimi	perte de langue	language loss
bendîya zimanî	dilsel bağlılık	loyauté linguistique	language loyalty
sexbêrkirina zimanî	dil sürdürümü	entretien de langue	language maintenance
plankirina zimanî	dil düzenlemesi, dil planlaması	planification linguistique	language planning
cografyaya zimanî	dil coğrafyası	géographie linguistique	linguistic geography
şoreşa zimanî	dil devrimi	révolution linguistique	linguistic revolution
zimanê edebî	yazın dili	langue littéraire	literary language
zimanê zindî	yaşayan dil	langue vivante	living language
zimanê piranîyê	çoğunluk dili	langue majoritaire	majority language
zimanê hindikahîyê	azınlık dili	langue minoritaire	minority language
zimanên yekkîteyî	tekseslemli diller	langue monosyllabique	monosyllabic languages
zimanê neteweyî	ulusal dil	langue nationale	national language
zimanê makî	anadili	langue maternelle	native language
duzimanîya tebatî	edilgen ikidillilik	bilinguisme passif	passive bilingualism
zimanên polîsentetîk	çokbirleşimli diller	langues polysynthétiques	polysynthetic languages
duzimanîya serekî	birincil ikidillilik, doğal ikidillilik	bilinguisme primaire	primary bilingualism
zimanên bisînorkirî	sınırlı diller	langues restreintes	restricted languages
zimanê îşaretan	işaret dili	langue des signes	sign language
sosyolekt	küme dili, grup dili	sociolect	sociolect
zimanê çavkanîyê	kaynak dil	langage source	source language
zimanê axaftinê	sözlü dil, konuşma dili	langue parlée	spoken language
zimanê standard	ölçünlü dil, standart dil	langue normative, langue standardisée	standard language
zimanê wergerê	erek dil	langue cible	target language
zimanê bazirganîyê	ticaret dili	langue de commerce	trade language
zimanê binecîyan	yerli dil	vernaculaire	vernacular
zimanê pîşeyî	mesleki dil	langage professionnel	vocational language
zimanê cîhanî	dünya dili	langue mondiale	world language
zimanê nivîskî	yazı dili	langue écrite	written language

Taybetmendiyên Devoka Celaliyan

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

1. Pêşgotin

Amadekirina ferhengan, -ji bo têrûtijîkirina van ferhengan- berawirdkirina devokan û lêkolînên li ser devokên zaravayan gelekî girîng in. Heke gelek -bi çi awayî hebe- çanda xwe ya di nava peyvên zimanê xwe de veşartî neparastibe, piştgirî ji taybetmendiyên devokên xwe negirtibe, zaravayên xwe berawird nekiribin û naveroka zimanê xwe bi van zaravayan zengîn nekiribe, ew ê nikaribe li hemberî bişavtinê bertekeke xurt nîşan bide. Niha em vegerin mijara xwe ya sereke:

2. Cih û Warên Celaliyan

Piraniya eşîra celaliyan li çarmedora Çiyayê Agiriyê bi cih bûne; lê belê hinekên wan li gelek deverên kurdistanî yên din jî belav bûne. Bi rastî min lêkolîneke xurt li ser devoka hemû celaliyan nekiriye. Ez ê di vê gotarê de tenê celaliyên li dora Çiyayê Agiriyê binirxînim. Celaliyên ku îro di nava tixûbên Tirkiya, Îran, Rewan û Azerbaycanê de hatine dabeş kirin û li der û dora Çiyayê Agiriyê belav bûne xwediyên taybetmendiyeke zimanî ne. Devoka wan a kurmancî jî di nava devokên kurmancî yên Serhedê de xwediyê hinek taybetmendiyan e.

3. Taybetmendiyên Devoka Celaliyan

3. 1. Wekî hemû Kurdên serhedî, ji bilî çend awarteyan pêşdaçekan (beşa pêşîn a daçekan) bi lêv nakin. Paşdaçekên ”re”, ”ve” û ”de”yê her tim wekî ”ra”, ”va” û ”da”yê tên bi kar anîn. Wekî nimûne:

Ez malê me.	Ez li malê me.
Ez malê têm.	Ez ji malê têm.
Diya xi **ra** bêje.	Ji diya xwe re bibêje.
Gund **da** kesek nemaye.	Di gund de kesek nemaye.
Zar teze rê **va** diçe.	Zarok teze bi rê ve diçe.

Berî 20 - 25 salan daçekên ”li” û ”ji”yê bi awayekî kurtkirî an jî qelibandî dihatine bi kar anîn; lê niha ev form hema hema nemaye. Wekî nimûne:

Ij ku têyî?	Ji ku têyî?
Il ku ma ev gede?	Li ku ma ev lawik?
Tu**’j** ku têyî?	Tu ji ku têyî?
Ev gede**’l** ku ma?	Ev lawik li ku ma?

3. 2. Gava daçek bi pronavên ”wî” an jî ”wê”yê ve gihiştibin hev û pronaveke hevedûdanî pêk anîbin, wê hingê mînanî hemû devokên kurmanciyê tên bi lêv kirin. Wekî nimûne:

Jê ra bêje	Jê re bibêje.
Tê da tiştek tine.	Tê de tiştek nîn e.
Jê bipirse.	Jê bipirse.
Hespê bîne, **lê** siyar we.	Hespê bîne û lê siwar be.
Ev riyeka herî ye, **tê ra** neçe.	Ev riyeke biherî ye, tê re neçe.

3. 3. Gelek daçekên ku wekî pêşgiran tên ber peyvê di devokê de winda bûne. Her wiha di hinek peyvên bi daçekan pêkhatî de jî pêşdaçek winda bûne. Wekî nimûne:

Ev gede zehf aqil e.	Ev kurik pir **bi aqil e.**
Tu *dil* xeber nadî.	Tu **ji dil** naaxivî.
Piya nesekine!	**Li piyan** nesekine!
Keçika wan a *maldamayî* jî mêr kiriye.	Keça wan a **di malê de mayî** jî mêr kiriye.

3. 4. Gihaneka ”û”yê hema hema nayê bi kar anîn. Li şûna wê çareseriyeke din hatiye dîtin. Carinan jî gihaneka ”û”yê bi giştî tê avêtin û nayê bi kar anîn.
Wekî nimûne:

Elî bave xi va çûne ser îş.	Elî û bavê wî çûne ser kar.
Zozan Rewşenê va mektew xundine.	Zozan û Rewşenê dibistan xwendine.
Kartol pîvaza va bikşîne.	Kartol û pîvazan bikşîne.
Kur bave va li hev nakin.	Kur û bav li hev nakin.
Şêl çêkêt va tev utî ke.	Şal û çakêtî bi hev re utî bike.
Zar-zêç zozanê mane.	Zar û zêç li zozanê mane.

3. 5. Veqetandeka yekjimar a nêr û pirjimarî tenê bi ”e”yekê çareser bûne.
Wekî nimûne:

Bave mi (bave’m) îşev nehat malê. (yekjimarî)	Bavê min îşev nehat malê.
Kare me yî îro kuta bû. (yekjimarî)	Karê me yê îro qediya.
Qîze wî çar he ne/hew in. (pirjimarî - mê)	Keçên wî çar heb in.
Ka **peree** wî hene? (pirjimarî - nêr)	Ka pereyên wî hene?
Jine şeherî xureke xuş dipêjin. (pirjimarî - mê)	Jinên bajarî xwarinên xweş dipêjin.
Dirane wî kurmî bûne. (pirjimarî-nêr)	Diranên wî kurmî bûne.

3. 6. Berê ji bilî hin rewşên awarte tu carî pronava ”min”ê nedihate bi kar anîn, lê niha ev taybetî pir caran tê binpê kirin. Sedema vê yekê jî ihtimala şaşfêmkirina zayendî ye. Lewre Celalî bi eşîrên din tinazên xwe dikin û dibêjin:

Mesewa wan fire ye, **”mi”**yê ra dêjin ”min”	Mezheba wan fireh e, ji ”mi”yê re dibêjin “min”.

Bikaranîna gelemperî wiha ye:

Eva kure **mi ye.**	Ev kurê min e.
Eva qîza **mi ye.**	Ev qîza min e.

Heke di ravekê de pronava ”min”ê bi kar bînin jî kirpandinê (stresê) didine ser ”e”ya dawiyê û pronavê gelekî bi lez dibêjin “eva kure **min e”** û nahêlin tîpa ”n”yê ya pronavê bişide yan jî dubare bibe**.**

Kure **mi yî** jêhatî, eferim te ra!	Kurê min ê jêhatî, eferim ji te ra.
Qîza **mi ya** belengaz caka nexaş e.	Keça min a belengaz cardin nexweş e.

Heçî ku qala mijarê li ser nifşa mê be, wê hingê pir bi baldarî xwe ji bikaranîna ”min”ê didin aliyekî ku kesê li hember tinazeyên xwe pê neke. Lê belê mirov dikare bibêje ku ev form hema hema êdî ji aliyê hinek gundiyan ve tê bi kar anîn û li bajêr têk çûye.

3. 7. Tewanga navdêrên nêr li gorî dengdêran bi ”î”yê ye. Wekî nimûne:

Ozmîn giha diçinî.	Osmên giha diçinî.
Nîn bide **şivîn**.	Nên/xwarinê bide şivên.
Xulîm pez av dida.	Xulêm pez av dida.

Lê belê di peyva ku dengdêrên ”a” û ”e”yê dihewîne de her du dengdêr jî ditewin. Wekî nimûne:

dewar – dêwêr, gavan – gêvîn, kalan – kêlîn, beran – bêrîn, çakêt, çêkît ...

Dêwêr bajo, bira nekevin zeviya.	Dewêr biajo, bila nekevin zeviyan.
Çêkît xu neke, hewa germ e.	Çakêtî li xwe neke, hewa germ e.
Bêrîn bifiroşe.	Berên/beranî bifiroşe.

3. 8. Tu carî peyvên ”nayê” ya ku erêniya wê ”tê” ye û ”neyê”ya ku erêniya wê ”were” ye nakeve ser zimanan. Bi heman sedema zayendî, li şûna wê peyva ”nê”yê tê bi kar anîn.

Derde van **nê** kişandinê.	Derdê van nayê kişandin.
Nê vê derê!	Neyê vê derê.
Derdekî isa bêderman e, **nê** gotinê.	Derdekî wisa bêderman e, nayê gotinê.

3. 9. Pronava ”min”ê di ravekê de wekî qertafekê tê bi kar anîn. Her wiha pronava vegerok a ”xwe”yê jî tenê wekî ”x”yekê tê diyarkirin. Wekî nimûne:

Male’m qurbana te we!	Malê min qurbana te be!
Deste’x kaş ke, bira nekeve ber dêrî.	Destê xwe kaş ke, bila nekeve ber dêriyî.

3. 10. ”bi”ya di lêkeran de û di gelek peyvan de tîpa ”b”yê diguhêzin li gorî deveran ”w”yê an jî ”v”yê.

Vî gedî **buwe** ser hekîmekî.	Vî gedeyî bibe ser hekîmekî.
Dîk **newe suwe (siwe) nawe**?	Dîk nebe sibe nabe?
Malê **wewijêre**!	Malê vebijêre (bide hev)!

Heban **(hewan),** tebat **(tewat),** xebat **(xewat),** şabaş **(şewaş),** teba **(tewa)**, sebeb **(sewew)**...

3. 11. Hinek caran tîpa ”d”yê vediguhêzin tîpa ”r”yê û tîpa ”l”yê jî bi ”r”yê bi lêv dikin. Wekî nimûne:
Pidû (pirî), bila (bira) ...
Li gundê Noreşînê yî Bazîdê çend mal hene ku gelek tîpên ”d”yê wekî ”r”yê bi lêv dikin; lê ev awarteyeke devokê ye û li cihekî din rast nehatimê. Wekî nimûne:

Xurê bera xi birê!	Xwedê belaya xwe bidê.

Bi awayekî gelemperî awayê fermanê yê lêkera ”dayîn”ê ”bire” ye.
Wekî nimûne:

Ja nanekî **bire** mi. Wî sozî **nere** her kesî!	Îcar nanekî bide min. Wî sozî nede her kesî!
Peree wî hene, lê **bire** te **nere** te nizanim.	Pereyên wî hene, bide te yan jî nede te nizanim.

3. 12. Bikaranîna dema niha ya domdar di devokê de heye ku min kêm caran ji devokên din bihîstiye. Wekî nimûne:

Nêr

Ez î nexaş im, ez e ça herim wir.	Ez niha (va ez) nexweş im, ez ê çawa herim wir.
Tu yî (nî) nexaş î, te e ça herî wir.	Tu niha (va tu) nexweş î, tu dê çawa herî wir.
Ew î gêj e, ye pîçiya xwe bibire.	Ew niha (va ew) gêj e, dê pêçiya xwe bibire.
Em î ne hazir in, kê dikare bira worê.	Em niha (va em) ne hazir in, kî dikare bila were.
Hûn î nikarin herin, îva ye berf dibare.	Hûn niha (va hûn) nikarin herin, va ye niha berf dibare.
Ewana yî (nî) hatin, îdî em dikarin herin.	Ew niha (va ew) hatin, êdî em dikarin herin.

Mê

Ez a birçî me, nikarim dêrmîn bixwim.	Ez niha (va ez) birçîme, nikarim dermên bixwim.
Tu ya (na) astiya yî, hinekî sere xi dayne.	Tu niha (va tu) westiyayî yî, hinekî serê xwe dayne.
Ew a ducanî ye, nehêle bira aciz newe.	Ew niha (va ew) ducanî ye, nehêle bila aciz nebe.
Em a pag in, jine xelqê ne isan in.	Em niha (va em) pak in, jinên xelqê ne wisan in.
Hûn a li ku ne, dere we çima girtî ye.	Hûn niha (va hûn) li ku ne, derê we çima girtî ye.
Ewana a (na) hatin, de sivrê raxin.	Ew niha (va ew) hatin, de sifreyê raxin.

3. 13. Daçeka ”bi”yê bi temamî veguheriye ”pê”yê. Wekî nimûne:

Pê kêvçî bixwe kurem! **Pê** destex na, pê kêrê qut ke. **Pê** gulekê bihar nê.	Bi kêvçî bixwe kurê min! Ne bi destê xwe, bi kêrê qut bike. Bi gulekê bihar nayê.

3. 14. Dema bê ne bi ”dê”yê, lê bi ”e” yan jî ”ye”yê tê çareser kirin. Wekî nimûne:

Ez **e** siwê herim Bayîzdê. Tu **ye** kingî worî! Mal **e** siwê bar kin!	Ez ê sibê herim Bazîdê. Tu dê kengê werî! Mal dê sibê bar bikin!

3. 15. Daçeka ”ji bo”yê tê fêm kirin; lê belê hertim daçeka ”sa” yan jî ”sewa”yê tê bi kar anîn. Wekî nimûne:

Sa çi nehatî dewatê? Koxekî **sa** tendûrê çêdikim. **Sewa** wî ferq nake.	Ji bo çi nehatiyî dawetê? Koxekî ji bo tendûrê çêdikim. Ji bo wî ferq nake.

3. 16. Veqetandeka nêr a yekjimar carinan bi ”î”yê tê gotin carinan jî bi ”e”yê. Her du bikaranîn jî hene; lê belê bikaranîna ”e”yê berbelavtir e. Wekî nimûne:

Mi bave'x (**bavî**'x) ra go. **Kure te (kurî** te) kur we, pişta te nê erdê.	Min ji bavê xwe re got. Kurê te kur be, pişta te nayê erdê.

4. Encam: Bikaranîna devokê

Min li jêrê hinek nifirên devoka Celaliyan dane hev. Sedema berhevkirina nifiran ew e ku di nava axêveran de hevpar in û lewma jî berhevkirina wan ji beşên zargotinê yên din hêsatir e. Wekî nimûne:

Avê biwînî nîn newînî, nîn biwînî lê avê newînî!	Avê bibînî nên nebînî, nên bibînî lê avê nebînî!
Bav l'pêşiya kur ketî!	Bav li pêşiya kur ketî!
Bela'x ber piye'x da biwînî!	Belaya xwe di ber piyên xwe de bibînî!
Bin erebekê kevî, goşte te **teka**[1] va bigire!	Bi bin erebeyekê kevî, goştê te bi tekeran ve bigire!
Birûsk te xe!	Birûsk li te bixe!
Çûyîna te hewe; lê hatina te tune we!	Çûyîna te hebe; lê hatina te tune be!
Emre te kurt we!	Emrê te kurt bibe!
Gewrêş[2] gewriya te keve!	Gewrîêş bi gewriya te bikeve!
Herî, l'mi nezivirî!	Herî û li min nezivirî!
Herî, qe venegerî!	Herî, qet venegerî!
Heta'k xuş wî **hemasa**[3] pale wî!	Heta ku xweş bî hertim pale bî!
Hête te bişkê!	Hêta te bişkê!
Ij/ji vir neçî dera han!	Ji vir neçî dera han!
J'îro dernekevî siwê!	Ji îro dernekevî sibehê!
Kêrane xaniye te bişkê!	Kêranê xaniyê te bişkê!
Kotan koka we rawe!	Kotan li koka we rabe!
Kul, jan, dev, diran, bigire pişik - parxan!	Kul, jan, dev, diran, bigire pişik û parxan!
Kulfete te l'te gurê har we!	Kulfetê te li te gurê har be!
Mala te berê bê keve!	Mala te bi berê bayî bikeve!
Mala te kerkene we!	Mala te kerkene bibe!
Nexweşiya te l'te heyşt **nowe**[4] we!	Nexweşiya te li te heşt nobe be!
Nikulreşê[5] kevî!	Bi nikulreşê bikevî!
Piye te ber piye te nekeve!	Piyê te bi ber piyê te nekeve!
Qir koka we keve!	Qir bi koka we bikeve!
Sewta te bibire!	Sewta te bibire!
Şetele[6] l'te keve!	Şetele li te bikeve!
Tu sere riya berate wî!	Tu li serê riyan berate bî!
Tu xuş wî, hale reş da wî!	Tu xweş bî, di halê reş de bî!
Tu xuş wî, hemasa nexaş wî!	Tu xweş bî, hemasa nexweş bî!
Wayle/wayla **xewtêş**ê[7] ketî/ketê!	Weylê/weyla bi xewtêşê ketî/ketê!
Xeneqûtk **xeneq**a[8] te keve!	Xeneqûtk li xeneqa te bikeve!
Xêrê j'emre'x newînî!	Xêrê ji emrê xwe nebînî!
Xêrê jê newînî!	Xêrê jê nebînî!
Xudê **atar**a[9] te bibirîne!	Xwedê atara te bibirîne!
Xudê koka we biqelîne!	Xwedê koka we biqelîne!
Zimane te ber dirane te keve!	Zimanê te bi ber diranê te bikeve!

Di vê gotarê de heta ku ji destê min hat, min taybetmendiyên sereke yên devoka Celaliyan bi ser hev de anîn. Helbet ev taybetmendî tenê beşeke wê ne û divê xebatên kûrtir li ser van mijaran bêne kirin.

---

[1] **tek:** tekereka erebeyê

[2] **gewrêş:** cureyekî nexweşiya ku gewrî pê reş dibe

[3] **hemasa:** her wisa, hertim, bi berdewamî

[4] **nowe:** di nexweşiya tayê de her careke bilindbûna germiya bedenê

[5] **nikulreş:** cureyekî nexweşiya mirîşk û perindeyên din e ku dema bi vê nexweşiyê dikevin nikilê wan reş dibe

[6] **şetele: 1.** qeza û bela **2.** karesat **3.** *mec.* kesê ku belaya xwe dike stûyê xelqê

[7] **xewtêş:** cureyekî nexweşiya ku mirovî xewar dike û mirov nikare zû bi zû ji xewê rabe

[8] **xeneq:** di qirikê de cihê ku bi xitimîn an jî şidandina wê ruhber dixeniqin

[9] **atar:** bingeh, bineçe

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© INSTITUT KURDE DE PARIS, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 53 - Payîz 2013

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna payîza 2013an

Civîna Kurmancî ya 53yan, rojên di navbera 2 – 10.11.2013an de, li Swêdê, li bajarê Västerâsê, hat li dar xistin.

Di civînê de li ser van babetan hat kar kirin: ***Devokê Berrîya Mêrdînê, Hinek peyv ji Selmasê, Peyvên ji Folklora Kurdî ya Sadiq Bahaeddîn Amêdî*** û ***Peyvên ji "Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê"*** ya Hecîyê Cindî.

Ev hevalên han beşdarî vê civînê bûn: ***Khosrow Abdollahi*** (Selmas), ***Mistefa Aydogan*** (Mêrdîn), ***Rojen Barnas*** (Diyarbekir), ***Elîşêr*** (Wan), ***Hemîd Kiliçasalan*** (Mêrdîn), ***Mahmûd Lewendî*** (Qerejdax), ***Selam Nûman*** (Qamişlo), ***Zinar Soran*** (Dêrik), ***Têmûrê Xelîl*** (Rewan), ***Reşo Zîlan*** (Agirî).

Em berhemên ji vê civînê li jêrê pêşkêş dikin.

Hinek peyv ji Selmasê

- I -

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdi	tirkî	fransizî	îngilîzî
abûr; avrû, ava rû, heya	onur, haya, yüz suyu	honneur, vergogne	honour
<abûra yekî birin>	birinin hayasını götürmek	déshonorer qqn, porter atteinte à l'honneur de qqn, déconsidérer qqn.	to dishonour, to disgrace
adan; bereket	bereketli, fertile	fertile	fertile, blessed
<adana vê zeviyê ji ya hanê zêdetir e>	bu tarlanın verimi şundan daha fazladır	ce champ est plus fertile que l'autre champ	the production of thise field is greater than that one
<destê Şîrînê bi adan e>	Şîrîn'in eli bereketlidir.	Şîrîn a les mains vertes.	Shirin has fortunate hands.
ade (pehlewî 'adak')	ada	île	island
agir barandin; gulle barandin	yaylım ateşine tutmak	soumettre à un tir nourri	to open heavy fire
agir gurr kirin; agir geş kirin	kızıştırmak	attiser le feu	to stoke the fire
agirperest	ateşperest	adorateur du feu, zoroastrien	fire worshipper, zoroastrian
ahil	yetişkin, olgun, büyük (yaş)	adulte, dans la force de l'âge, d'âge mûr	adult, mature
navsere	orta yaş	d'âge moyen	middle-aged
ahilî/ahiltî	yetişkinlik, olgunluk (yaş)	maturité, âge mûr	maturity
ajik/ajing;	yabani badem	amande sauvage	wild almond
al	açık kırmızı	rouge clair, incarnate	light red
aniha; anika, vê gavê	hemen şimdi, hemencecik	maintenant, tout de suite	now, straight
ar; war û wargeh	yer yurt, oba	région, camp	area, camp
aran; germiyan	kışlak (göçebeler için)	lieu d'hivernage, bas pays, région sèche et chaude	winter quarters (of nomads)
ardxavk	tavada tereyağında unun kavrulmasıyla yapılan bir yemek	galette confectionnée avec de la farine et du beurre, et cuite à la poêle	four fried in butter (for eating)
şevîlk	çene	mâchoire, maxillaire	jaw, maxilla
arihandin; arandin	ağrıtmak, sızlatmak	raviver une douleur, une blessure, envenimer, exacerber	to cause pain, to sting, to wring
arihîn; arîn	ağrımak, sızlamak	avoir mal, souffrir d'une blessure qui s'est ravivée ou rouverte	to pain, to sting, tingle
arînok/alînok; qafenok, muqeşir	nohut yarması	plat de pois chiches cassés et grillés	split chickpeas
armûş; ermûş, hevirmiş, hevirmêş, hevrîşim	ipek	soie	silk
arûşe; arîşe, arijo, anîzaz	haylaz, yaramaz, afacan	turbulent,(e), tapageur,(euse) (surtout un enfant)	naughty, mischievous, turbulent
arûşetî	haylazlık, yaramazlık, afacanlık	tapage, turbulence	noise, turbulence, troublemaking, mischief
arvan; bijîv	azık, erzak	vivres, provisions	rations, provisions, victuals, [food] supplies
arvane; arwane, nage	dişi deve	chamelle (femelle de dromadaire) de quatre ans et plus	four year old female camel
asûde	sakin, sükünet, rahat	tranquille adj., calme, en paix	calm, relaxed
asûde bûn	rahat olmak, sakin olmak	être tranquille, se calmer	to be relaxed, to be quiet, to be calm
asûde kirin	sakinleştirmek, rahatlatmak	tranquilliser, calmer	to calm, to relieve
asûdetî; asûdeyî	sakinlik, sükünet	tranquillité, sérénité	calmness, serenity
aşê bê/bayî	yel değirmeni	moulin à vent	windmill
aşê hesin; aşê êgir	motorlu değirmen	moulin motorisé	motorized mill
aşêv; eşêv, bijar, alax	ayıklama	binage	weeding
aşêv kirin; eşêv kirin, bijar kirin, alax kirin	ayıklamak	biner, sarcler, désherber	to weed
aşik	küçük değirmen	petit moulin	small mill
aşirmek	pantolon askısı	bretelles de pantalon	pants suspenders
qawîşa aşirme	askı kayışı	la courroie de la croupière	sling, strap crupper
aşî; aşvanî, aşhêrî	değirmene buğday öğütmeye giden	personne qui apporte son grain au moulin	person who brings his grain to mill
aşî kirin; pûyîn, debax kirin	sepilemek	tanner	to tan
aşîta avê	dalgalar halinde gelen su kütlesi	chute d'eau, cascade	cascade, waterfall
aşîtê êş; beraş	değirmen taşı	meule (du moulin)	millstone
<ad û aşît di xwe de anîn>	yalan yere yemin billah etmek	jurer sur sa propre tête, parjurer	forswear oneself, swear on his own head
aşîxane; debaxxane	tabakhane	tannerie	tannery
ava; avadan	şen, bayındır	prospère	built-up, flourishing, prosperous
ava bi binik bûn	içi başka dışı başka olmak	être réservé, être renfermé	be reserved, be withdrawn
ava bûn = çûn ava	batmak (güneş ve ay için)	se coucher (soleil, lune)	to go down
roj ava bû	gün battı	le soleil s'est couché	the sun has gone dawn
roj li ser avan e (ava ye);	güneş batmak üzere	le soleil est sur le point de se coucher	the sun is about to set
avabûna rojê	gün batımı	coucher du soleil	sunset
avabûna hîvê	ay batımı	coucher de la lune	moonset
aveping; avpeng, pingar	su birikintisi	petite mare, flaque	small pond, puddle
avbirr; bend	arık seti	petit barrage en terre (obstruant provisoirement un canal d'irrigation)	small earth dam (temporary blocking an irrigation canal)

Tiba Melayê Erwasî

Amadekar: Prof Dr Kadrî YILDIRIM

Ev pirtûk (Tiba Melayê Erwasî), ji pexşana kurdî ya klasîk nimûneyeke balkêş e û bi qasî ku tê zanîn di warê nûjdarîyê de mînaka yekemîn a nivîskî ye. Ji ber vî qasî jî girîngiyeke wê ya dîrokî heye. Nivîskarê wê Şêx Mihemed Erwasî, ku di nîvê dawîn ê sedsala 18an û destpêka sedsala19an de jiyaye, yek ji mezinên binemala Erwasîyan e û yekemîn endamê vê binemalê ye ku li gundê Erwasê bi cih bûye. Erwas gundekî navçeya Miksa Wanê ye.

Melayê Erwasî ji xwe re Tiba Calînus (Claudius Galenus †200 z) wekî esas girtiye. Yekemîn kesê ku qala Melayê Erwasî kiriye, Yûsuf Ziyadîn Paşayê nivîskarê Ferhenga kurdî-erebî ye. Navê rastî yê Melayê Erwasî, Şêx Mihemed e, lê wî ji xwe re gotiye "Kalikê Erwasiyan Şêx Mihemed el-Qutûb".

Têbînî: ***Ev babeta han diviyabû di hejmara 52an ya Kurmancî de bihata weşandin. Ji ber nemana cih me nedikarî em wê hingê belav bikin.***

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
av ji çavan hatin, avhatina ji çavan	göz sulanması	larmoiement	watery eyes, epiphora
avçûna ji dev	ağızdan salya akması	bave, sécrétion de la bave	drooling, sialorrhea
avolek; peqikên avî	sulu yumrucuklar	bulle, vésicule	vesicle, bulla
ba	romatizma	rhumatisme	rheumatism
bagirtî; mirovê bagirtî	romatizmalı	qui souffre de rhumatisme, rhumatisant	rheumatic
bawesîr; basûr	basur	hémorroïdes	haemorrhoids, piles
bawesîra bayî	romatizmalı basur	hémorroïdes rhumatismales	rheumatic haemorrhoids
bayê çerxan	gezgin romatizma	polyarthrite	wandering rheumatism
bayê sor	kızıl romatizması	rhumatisme inflammatoire	red rheumatism
bêntengî; bêhntengî, bîhntengî	1. nefes darlığı; 2. kasvet; 3. sabırsızlık	1. essoufflement ; 2. irascibilité, emportement ; 3. impatience	1. shortness of breath; 2. irritation; 3. impatience
bewilqebzbûn; mîznehatin	idrar tıkanıklığı	difficulté à uriner, rétention d'urine	urinary obstruction, ischuria
birîna goştrizî	eti çürüyen yara	plaie infectée	rotting wound
çavê şikestî	kamaşmış göz	vue basse	impaired eyesight
çavtarîbûn, tarîbûna çavan	gözkararması	aveuglement	staggers, vision loss
dengvebûn; dengê ketî vedibe	ses açılması	recouvrement de la voix	regained voice, vocal recovery
dijwariya bewlê	idrar rahatsızlığı	trouble urinaire	urination disorder
dirêjkirina mûyan	kıl uzatma	poussée de poils, de cheveux	hair extension
êşa çavan; çavêş	göz ağrısı	mal des yeux, ophtalmie	eye disease
êşa didanan; diranêş	diş ağrısı	mal de dents, odontalgie	toothache, odontalgia
êşa guh; guhêş	kulak ağrısı	otalgie	earache, otalgia
êşa parsûyan; parsûêş	kaburga rahatsızlığı	douleur dans les côtes	rib pain
êşa piştê; piştêş	sırt ağrısı, bel ağrısı	mal de dos	backache, back pain
êşa ser; serêş	başağrısı	migraine	headache
êşa sîng; sîngêş	göğüs ağrısı	douleur de poitrine	chest pain, breast pain
germî	sıcaklık, hararet	chaleur, température	fever, temperature
germîya bedenê; germîya laş	vücut sıcaklığı	température du corps	body temperature
gewrî werimîn, werma gewriyê	boğaz şişmesi	enflement de la gorge	throat swelling
geztina marî; marpêvedan	yılan sokması (ısırması)	piqûre de serpent	snakebite
girê	şiş, yumru	enflement, enflure	swelling
guhê giran	ağır işiten kulak	oreille qui entend mal	poor hearing
guhgiran	ağır işiten	malentendant	hearing-impaired
gurî	1. uyuz; 2. kel	1. galeux ; 2. chauve	1. scabies, 2. bald
hişkahiya dev	ağız kuruluğu	sécheresse de la bouche	dry mouth
îlancûx; îlancux, îlancix, mûmar	yılancık	érysipèle	erysipelas
kelîna me'îdeyê	mide yanması	brûlure d'estomac, pyrosis	heartburn, pyrosis
ketina deng; dengketin	ses düşmesi, ses kısılması	1. enrouement ; 2. dysphonie	1. hoarseness; 2. dysphonia
kewa birînan	yaranın kaynaması (kapanması)	cicatrisation	wound closure
kotîbûn, derdê pîs	cüzzam	lèpre	leprosy
kûrî; korî, korahî, korbûn	körlük	cécité	blindness
kurmê zik	karın (bağırsak) kurdu	ver intestinal, parasite	intestinal worms
mirovê girêdayî; girêdayê bi mêraniyê	iktidarsız	impuissant	impotent, erectile dysfunction (ed)
mûyên çavan; mûyên di çavan de tên	gözdeki kıllar	trichiasis	trichiasis
nexweşiya xewê	uykusuzluk hastalığı	trouble de sommeil, insomnie	insomnia
qermiçiya çavan; qermîçokên çavan	göz kırışıklığı	ridules sous les yeux	eye wrinkles
revandina mûriyan	karıncalarla mücadele	chasse aux fourmis	ant fight
rîş	şark çıbanı	leishmaniose	leishmaniasis
ronahiya (ruhniya) çavan	görme gücü	vue, acuité visuelle	vision, eyesight
şewat	yanma, yanık	brûlure	burning, burn
şewitandina tavê	güneş yanığı	brûlure de soleil	sunburn
şevkûrî; şevkorî, şevekorî, koreşevî	gece körlüğü	cécité nocturne	night blindness, nyctalopia
sîngê girtî	göğüs kapanması	difficulté respiratoire	respiratory obstruction
sir bûn	donmak	geler	congeal, to become numb
sirbirina piyan; pêtevizîn	ayakların uyuşması	gel des pieds	feet numbness
sistbûna destûpiyan	el ve ayaklarda halsizlik	faiblesse des membres	hands and feet weakness
sistiya bedenê	vücutta halsizlik	manque de tonus, faiblesse du corps	body weakness
spîbûna mûyan	saç ağarması	blanchissement des cheveux	graying of the hair
ta	1. sıtma, 2. humma, ateş	1. malaria, paludisme ; 2. fièvre	1. malaria, 2. fever
tengasiya nefesî, tengnefesî; tengenefesî, bîhnçikîn	nefes darlığı	essoufflement respiratoire	breathlessness, shortness of breath
tengnefes; bîhnçikyayî	nefes darlığı olan	qui a le souffle court, qui souffre d'essoufflement	short-winded
weba	veba	peste	pestilence, plague
vereşîn	1. istifra etmek, 2. istifra	1. vomir ; 2. vomissure	1. to vomit1; 2. vomiting
werm	şişkinlik	enflement, gonflement	swelling
werma bedenê	vücut şişkinliği	gonflement du corps	body swelling
werma gewriyê	boğaz şişkinliği	gonflement de la gorge	throat swelling
wermdanîn	şişkinliğin inmesi	dégonflement	reduction of swelling
weşana mûyan	kıl dökülmesi	perte de poils, de cheveux	hair loss
xwîna didanan	diş kanaması	saignement de gencives	teeth bleeding
zehfrazan	aşırı uyku	hypersomnie	excessive sleepiness, hypersomnia
zehr xwarin; jehr xwarin	zehir içmek	s'empoisonner	to take poison
zerahiya rûyan	yüzün rengi solmak	pâlir	(facial) pallor
zerik	sarılık	jaunisse, ictère	jaundice, icterus
zikêş; êşa zik	karın ağrısı	mal d'estomac	stomach ache
zûrekxwarin, derblêketin	darbe	coup, impact, le fait de prendre un coup	impact
zûspîbûna mûyan	saçın erken ağarması	le blanchissement précoce des cheveux	early graying of the hair

Sadiq Bahaeddîn Amêdî - III

"Folklorê Kurdî" - Dastana Memê Alan

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hedar: hedan	sükunet, huzur	calme, sérénité	comfort
koç kirin	nakletmek, göçmek	migrer	to remove, migrate
ripitî; ripijî, repisî, zepitî	tıka basa	à ras le bord, bien tassé	full to the brim
gidîş	başaklar aşağıya gelecek şekilde hasat yığını	meule de gerbes de blés disposées de façon que les épis soient en bas	a pile of grain husks
şîxan; şixre, kişre	sapları harmana taşıma işi	transport de gerbes de céréales vers l'aire de battage	to transport the grain husks for threshing
balav; berav	çamaşır yıkama	lessive	cloth washing
beravî	çamaşır yıkıyan	laveur de linge, lavandière	washer woman/man
berav kirin	çamaşır yıkamak	faire la lessive, laver le linge	to wash (clothes)
di zikê xwe de herişîn	<idyom> için içini yemek	se morfondre	to fret about, to worry
veder bûn	ayrılmak, uzaklaşmak	s'éloigner	to be/become distant, be far-off
bi bez	koşarak, acele	en courant, à pas de course	rush, hastily, quick
pêxemî; bi xema	gamı ile, tasası ile	avec le souci de, en se souciant de	for fear of, in fear of
berbûn êkûdû; bi hev ketin, rabûn hev, xwe li hev rakişandin	dalaşmak, kavga etmek	se chamailler, s'empoigner	to fight, to brawl
nehatin rayê	yola gelmemek, ikna olmamak, baş eğmemek	ne pas se soumettre, refuser de suivre, opiniâtre	to be hard to convince, be stubborn
damayî	bitkin, bitik	épuisé, à bout de force	careworn, exhausted
heçku; herçîku, heçka	sayki, farzetki	comme si	as if
di darê dinyayê de	yeryüzünde	de par le monde	on earth
tep û mistanê (= laqirdî)	elşakası	chahut, bourrade, plaisanterie, pratique	practical joke, playing with claps and fists
xwe pê nehaydan	oralı olmamak	ignorer, ne pas prêter attention	to ignore, pay no attention
dagerîn	yayladan iniş, yayladan inmek	descendre des estives, retour d'alpages	to come down from the summer pastures
hilgêr	yaylaya çıkma	montée vers les estives	one who goes to the high summer pastures
kêşa karwanê	kervan kafilesi, kervan konvoyu	convoi de caravanes	caravan convoy
kêş	kafile, konvoy	convoi	convoy
bêmefer	umutsuz, mecalsız, aman vermez	désespéré, désemparé, sans recours	hopeless, weak
dêm kirin; bêav hiştin	susuz bırakmak	assécher	drain,
şevav; ava şevê	akşam sulaması	arrosage du soir	evening watering
geş bûn	serpilip gelişmek	s'épanouir	flourish
keçînî	1. kız, kızlık, 2. bakirelik, 3. kızlık ile ilgili	1. condition de jeune fille ; 2. virginité ; 3. adj. virginal	1. girl, maiden, 2. virginity, 3. maiden, virginal
keçkanî	1. kızlık, bakirelik; 2. güreşte tarafların berabere kalması	1. virginité ; 2. match nul (dans la lutte)	1. virginity, maiden; 2. draw (for wrestling)
kêrîya çîyê	masadağı	montagne à sommet plat	mountain with flat summit
bêvîrî	halsızlık, takatsızlık	malaise, prostration, épuisement	prostration
radan	1. küremek; 2. kapatmak; 3. sokmak; 4. uzatmak; 5. davranmak	1. ramer ; 2. fermer, verrouiller ; 3. pénétrer ; 4. étendre allonger ; 5. agir	1. to shovel; 2. to seal; 3. to penetrate; 4. to stretch (oneself); 5. to act

Folklor - VI

"Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê" ya Heciyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hêva; virde	bu yana, bu tarafa	par ici	this way, in this direction
terkeselat bûn; (dev ji nimêjê berdan)	namazı terketmek, din yolundan uzaklaşmak	renoncer à la pratique réligieuse, devenir mécréant	to give up the practice of praying
terkeser bûn (dev ji ciyê we, welatê xwe berdan)	yerini yurdunu bırakmak	s'exiler, s'expatrier	strayed, land abandonment
sînod	kilise meclisi	synode	synod
ji şabûna lingê wî erd nagire	sevinçten uçmak	être sur un petit nuage, être très joyeux	he is extremely happy
pirço; pirçû	yüzü asık	renfrogné, maussade	grimace
papax	kalpak	kalpak, bonnet de fourrure, bonnets à la tartare	fur cap
xêretxane	hayırevi, imaret	hospice	shelter
mawerd	gülsuyu	eau de rose	rose water
dor û ber	etraf, çevre	environs, alentours	arround
şiqitandin	indirmek, sıyırmak	descendre (v.t.), baisser	to take/ bring down
qalpax; qapax	kapak	couvercle	lid
çerçirin	çabalamak, gayret göstermek	déployer des efforts, s'efforcer	to endeavour
niç; goşe	köşe	coin	corner
qoçax	yiğit, yürekli	brave, preux	brave, strong
dêmistan	uçsuz bucaksız kurak yer	steppe, étendu aride	wasteland
mirazxwestin, xwastek, daxwaz	dilek	désir, aspiration	wish
maldar	varlıklı, zengin	riche, fortuné	rich
guhartina bi zêrtî	altın karşılığında takas	troc avec de l'or	exchange in gold
terk	yarık, çatlak	fissure, fêlure	split, slit, crack
terk lê ketin	yarılmak, çatlamak	se fissurer	to split, slit
terikîn	yarılmak, çatlamak	se fissurer, se fêler	to split, slit
hevserî; jinûmêrên hev	eş, karı-koca	conjoint	married couple
dilê sax; dilê paqij, dilê safî	saf, temiz yürekli	cœur pur, bien intentionné	pure heart
tê deranîn; tê derxistin; zanîn	doğru tahmin etmek, sezmek	deviner	to guess right
ranêzîkayî … kirin; nêzîkî … bûn	yaklaşmak	s'approcher	to come near
çavronayî dan; çavronahî dan	gözaydınlığı vermek	féliciter, congratuler	to congratulate
dîhar; diyar, xuya	görünür	visible, en vue, apparent	in view
silikîn	ürkmek, şüphelenmek, gocunmak	tressaillir, sursauter	to be affraid
bengîtî	aşk	amour, état amoureux	love, passion
xwarinxane	lokanta	restaurant	restaurant
berdest	el altında, hazır	prêt, à portée de la main	have handy, ready
soldirû; goşkar, solbend	ayakkabıcı	cordonnier, bottier	shoemaker, mender of shoes
pêşekar; sinaetkar	sanatkâr	artisan	craftsman
çap; qeys, pîvan	ölçü	mesure	measure
serê xwe pê re kirin yek	biriyle yatmak, cinsel ilişkide bulunmak	coucher avec qqn. faire l'amour	to make love
qirmî; misîn	ibrik	aiguière	ewer
forq; qehpik:	kancık, kahpe	putain, prostituée	bitch
êrdek	yedek at	cheval de réserve	reserve horse
kulzikî	istemeye istemeye, istemeyerek, gönülsüz	de mauvais gré, à contre cœur	involuntary
te kul kuta dilê min	içime kaygı saldın	tu m'as chagriné	you let grief in my heart
berdestî	hizmetkar	serviteur, servante	servant, valet
hêçka; hînga	ozaman	alors, à ce moment	then
bi qirka hevdu girtin	tartışmak, boğaz boğaza girişmek	s'empoigner	to discuss, bring to account

Devokê Berrîya Mêrdînê

- VII -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
gumre	inatçı, dikkafalı	obstiné, têtu	stubborn
gunkê qapanê	kantar topuzu	poids courant le long de la règle graduée de la bascule	plumb of steelyard
guroşk; guvişk, givîşk, guvîşk	sıkım	boulette, croquette	squeeze
gurrgurre; kuşkuşe	palavracı	bonimenteur, charlatan, menteur	arrant liar
li yekî bi guşeguşan ketin	işkilenmek	avoir des soupçons, se douter de	to get wind of
guvaştin; givaştin	sıkmak	serrer, presser	to squeeze, press
halet	kara saban	charrue	a primitive plow
hamiş; hêmiş, hêş	atı durdurma ünlemi	interjection pour stopper le cheval	interjection to stopping horse
hatnehat; çûnûnehat, çûnnehat	dönüşü olmayan yol	sans retour (chemin)	way of no return
havo; hevo	dokumada atkı	trame	weft
haymûtaym; hamûtam, 'amûtam	suçsuz günahsiz	innocent	innocent
hay û olam jê nebûn	…den habersiz olmak	ignorer, ne pas être au courant	to be unaware of …
hebîn	1. sevme; 2. tapma	1. amour ; 2. adoration	1. love; 2. worship
hebandin	1. sevmek; 2.tapmak	1. aimer ; 2. adorer	1. to love; 2. to worship
hecam	hacamat	ventouse	cupping
kirin heftûheşt	bir konuda çekişmek	se chamailler, avoir une altercation	to altercate
heftûzik	köpek memesi hastalığı	hidrosadénite suppurée	hidradenitis suppurativa
hejhejok	sarsak	branlant	shaky
hênik; hînik, honik, fênik	serin	frais	cool
herbî; şîşika tivingê	harbi	languette de fusil	ramrod
herikîn	akmak	couleur, s'écouler	to flow, run
herikandin	akıtmak	faire couler	to flow, run
herimîn	haram olmak, berbat olmak	s'avilir, se corrompre	to be destroyed, to be fucked
herimandin	haram etmek, berbat etmek	souiller, salir, pervertir	to destroy, mar
hespikê hesinî	bisiklet	bicyclette	bicycle
hevalbehcîn(k)	arkadaş çatlatan	importun, casse-pieds	someone unwelcom, a pain in the neck
hevalçûk; hevalpiçûk	döleşi, etene, plasenta	placenta	placenta
hevrêşk; hevrîşk	sıcak ekmeği doğrayıp üzerine yağ ekleyerek karıştırıp yenen bir yemek	plat de pain chaud émietté et mélangé avec du beurre	buttered bread
hêwî; hêmî, qelp	çürük, kalitesiz (kumaş için)	1. étoffe de mauvaise qualité ; 2. humidité	1. cheap cloth; 2. dampness
heyirî	şaşa kalmış	ébahi, surpris	amazed, perplexed
hezarpizrûk; hezarpizûr; pizûr	kırkbayır	feuillet	psalterium
hezaz, pûl	göçük, heyelan	éboulement	landslip
hilanîn	1. kaldırmak; 2. saklamak, ayırmak	1. lever, soulever ; 2. mettre de côté	1. to lift up; 2. to keep, save
hilperikîn	tırmanmak	grimper	to climb
hildirûn	kısaltmak için içten katlayarak dikmek	raccourcir un vêtement en reprenant le bas	to shorten a cloth
hilgirtin	kaldırmak, taşımak	porter	to carry, bear
hilkutan	tepmek, bastırmak	tasser, compresser	to shake (something) up and down
hilmeyî ser çavê yekî bûn	karşı çıkmak	s'insurger contre qqn.	to rebel
hilmik	saşe, lavanta kesesi	sachet	sachet
hilor bûn	sıçramak, zıplamak	bondir	to jump
hilor kirin	sıçratmak, zıplatmak	faire bondir	to bounce
hilpekîn	sekmek, zıplamak	gicler, jaillir	to skip, bounce about
hilpufandin	üfleyerek tozunu almak	ôter la poussière en soufflant dessus	to blow off
hilqetandin	koparmak	trancher, couper	to puck, to cut off
hilweşandin; hilşandin	yıkmak	démolir, détruire	to fall down, collapse
hinatîşk; kevza keviran	taş yosunu	mousse, lichen	moss (for stone)
hîncir	büyük kaya parçası	gros rocher	boulder
bi hindûhêl	var gücüyle	de toutes ses forces	with all one's strength
li ser hindûhêla xwe bûn	gücü kuvveti yerinde olmak	être au faite de sa puissance, être au sommet de sa forme	to be in full strength
hişkolekî	kupkuru	sec, très sec	half-dryed
hîvron; hîveron, heyveron, tavehîv, taveheyv	mehtap	clair de lune	moonlight
hizhizî	yıpranmış, sarsak	usé, croulant	shaky, trembly
hors	dibek kolu	pilon	pestle
lê ho venedan	oralı olmamak	ignorer, s'en moquer	to not mind, to not care about
hulumandin	pısmak	être effrayé, avoir peur	to be scared
incik; hincik	taranmamış birbirine karışmış saç	enchevêtré, ébouriffé, chevelure emmêlée	ruffled
îppela, tazî: şilf tazî, şût tazî, rût, rûs, xwes, rût û tût	çırıl çıplak	tout nu	full naked
işkba, hişkba	sıkı eğirme	filage serré	hard spinning
xavba	gevşek eğirme	filage lâche	loose spinning
jahr; jehr	zehir	poison	poison
jêkirin	kesmek, koparmak	couper, trancher	to cut
jêrajorî bûn; jêrejorî bûn	sağını solunu şaşırmak, şaşkınlaşmak	être déboussolé, être désorienté, être dérouté	to be led astray
ji ber xwe xistin	tasfiye etmek	liquider, éliminer	to remove
ji destûpîyan ketin	eli ayağı tutmamak	devenir impotent	to debilitate
ji guha kirin	sağır etmek	assourdir	to deafen
ji hiş de ketin	hafızası zayıflamak	perdre la mémoire	to be weak in memory
ji qam de ketin	yığılıp kalmak	s'effondrer	to collapse, fall down
ji ser xwe çûyîn	ne oldum delisi olmak	avoir la grosse tête	stuck-up, snooty

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© **INSTITUT KURDE DE PARIS**, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 54 - Bihara 2014

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Cizîra Botan

Civîna Kurmancî ya 54an, rojên di navbera 21 – 28ê meha hezîrana 2014an de, li bajarê Cizîra dîrokî hat li dar xistin.

Cizîr wek bajar roleke girîng di dîroka Kurdistanê de dîtiye. Demeke dûr û dirêj bûye paytextê mîrektîya Botan ku yek ji sê mîrektîyên herî xurt, temendirêj û xwedanroleke mezin ya serdema piştî Eyûbîyan e. Desthilatdariya vê mîrektîyê heta nîvê sedsala 19an dom kiriye û piştî tevgera merkezîkirina desthilatdariya osmanîyan bi awayekî pir hovane dawî li jiyana van mîrektiyan hat anîn. Yeknebûna mîrektîyên kurdan, jêkdûrî û tenaquzên di navbera mîrektî û eşîretên kurdan, ji hest û hişyariya neteweyî dûrbûna wan, kir ku osmanî di planên xwe de bi ser bikevin. Kurdistana di bin destên osmaniyan de têxin bin zept û reptekê, rê nedin serîhildan û daxwazên neteweyî yên kurdan.

Mîrektîya Botan û Cizîr ne bi tenê di warê dîrokî de, lê belê di warê pêşdebirina çand û edebîyata kurdî de jî roleke mezin lîstiye. Nemaze bi rêya Medreseya Sor û Medreseya Mîr Evdal, Medreseya Finikê xwendineke dînî û zanistî hatiye bi rê ve birin. Bi hezaran mela û feqî, bi dehan zanyar û edîbên kurd ji perwerdeya wan derçûne, xizmet dane gelê xwe û di ronahîkirina gelê xwe de bi karekî hêja rabûne. Bi taybetî di warê zimanê kurdî ya edebî de hîmeke qayîm danîne û bûne rêberên standartkirina zimanê kurdî ya edebîyata klasîk.

Derçûyên van medreseyan, dersdar û dersbêjên wan, hîmên edebîyata kurdî ya klasîk danîne û bûne sedemên afirandineke dewlemend ya zimanê nivîskî ya bilind. Mela, feqî û xwendekarên wan, yên ji herêm û hêlên cuda cuda yên Kurdistanê, bi rêya van medreseyan ji devoka xwe bi dûr ketine û devoka Cizîra Botan ji xwe re wek bingeha zimanê nivîskî yê kurdî (zaravayê kurmancî) pejirandine. Edebîyateke di ast û deraxa zimanên rojhilatî de, wek farisî, erebî, osmanî/tirkî, afirandine û ji wan paşdetir nemane. Ji ber vê ye ku em kurd bi edîb û zanyarên xwe yên wek Melayê Cizîrî, Ehmedê Xanî, Elîyê Herîrî, Elîyê Teremaxî, Melayê Bateyî, Feqîyê Teyran, Sîyahpûş, Mûradê Bazîdî, Îsmaîlê Bazîdî, Şêx Nûredîn û Şêx Memdûhê Birîfkanî, Mela Mehmûdê Bazidî, Mela Xelîlê Sêrtê, Pertew Begê Hekarî, Îbn-ul-Esîr, Ebu-l-'Îz, Seîdê Kurdî, Axayok, Evdirehmanê Axtepî û hwd bêhed serbilind in û herweha deyndar û qerzdarên wan in. Divê em timî ji wan re daxwazkarê rehmetê bin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên ji "Folklorê Kurdî" ya Sadiq Bahaeddîn Amedî, Peyvên Medî di Kurdî de, Balindeyên Kurdistanê, Şalûşapikên Botan, Devoka Liceyê, Kevirtraşî û Avahîyên Mêrdînê, Termînolojîya Pizîşkî, Taybetmendiyên Devoka Goyîyan û herweha Pezxwedîkirin.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Salih Akin (Xerzan), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Reşadê Batûyî (Cizîr), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Sidîq Degirmen (Licê), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), M. Selîm Gökçen (Xurs), Newzad Hirorî (Dihok), Dr Farûq Îsmaîl (Qamişlo), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên ji xebata civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Devoka Liceyê

Amadekar: Sidîq DEGIRMEN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
nawis; nawisk	yapay taş mağara	grotte artificielle	artificial rock cave
cûm bûn; gut bûn, noq bûn, tê de çûn xwarê	batmak	couler, plonger, faire naufrage	to sink, to be shipwrecked
gît; zîp	badire	épreuve, passe difficile	trial
sawan; çarşefa bastêqan	pestil bezi	drap d'étendage de la mélasse du raisin	big cloth for drying grape pulp
xardos	eğe	lime	file, rasp
çeq; rex, kêlek	yan, yanında, yanındaki	côté	side
xanîyên me li çeq hev in	evlerimiz yanyanadır	nos maisons se côtoient	our houses are next to each other
cebil	bir kullanımlık harç	quantité de mortier pour une application	morter mixture for just one use
vizîg	loğ mili	axe du rouleau de pierre	shaft of the stone roller
nigvizîg; nigteşî, qiçpîpik	çırpı bacaklı	aux jambes grêles	spindle-legged
sifirne	süpürge	balai	broom
çirik	oluk	gouttière	gutter, gutter pipe
kozir; kuzotî, kizot	köz	braise	embers
kître;	kitre	adragante	tragacanth
kirmorî	karınca	fourmi	ant
kirmoriya oriz	kırmızı renkli karınca	fourmis rouge	red ants
xîçek; piçek	azıcık	un peu	a little
meşref; oberî; mêdek	yarma ve bulgur örtüsü	drap d'étendage de boulgour	cloth cover for bulgur and coarsely ground grains (wheat, barley, etc.)
kereşo; kirasşo, cilşo	çamaşırcı	lavandière	washerwoman, laundress
aşbabî; eşbabî; batmîce, çîrr	kurutulmuş kaysı	abricot sec	dried apricots
hencîl	incir	figue	fig
dondil	peyğamber devesi	mante religieuse	praying mantis
golelek; kêzgilolk, gûgerînk, kêzika gûgerîn	bok böceği	bousier	dung beetle
kirnî = qirnî	kene	tique	tick
şal	kadınların omuzlarını örtmek için kullandıkları örtü, şal	châle	shawl
bîçe; pêçe	peçe	voile	veil
babîk; lepşewitî, devşewitî, cimêlî	pekmez ve yağ kaynatılıp kuru ekmek parçalarının üzerine dökülerek yenen bir yemek	plat fait avec du raisiné bouilli et du beurre additionné de pain émietté	a dish prepared by boiled grape pulp, butter-and bread crumbs
teftî, savarê hûrik, hûrik, hûrikê savar	ince bulgur	boulgour fin	fine bulgur
kufta binavik, kutilk, kutlik	içli köfte	boulette de boulgour farcie à la viande hachée	balls of bulgur stuffed with meat and then fried
xişnê bulxurê; xişan, savara gir, navoşk	iri bulgur	boulgour concassé gros	coarse bulgur
felqik, qatmeya sêgoşe (niviştkî), perxaç	küçük üçgen gözleme	petite crêpe en forme de triangle	small triangle-shaped pancake
malêz; poxîn, jajerûn	un ve şeker suyla çalkalanarak tavada kızartılmış tereyağında karıştırılarak yenen bir yemek. Özellikle yeni doğum yapmış annelere verilir.	bouillie à base de farine, de beurre et de sucre, destinée notamment aux parturientes	gruel made of flour, butter and sugar (especially for mothers who have recently given birth)
nikûk; neynûk	tırnak	ongle	nail
mahsek; dasa daran, dehre	dehre, dahra	serpe	a type of sickle for pruning
kurk; gore	çorap	chaussette	sock

lelengî; kulinçe, kulîçe, kulîçe	çörek	petit pain au beurre	bun made with butter
aslanberî; ajneberî	yüzme, çimme	natation	swimming
qerqencika heftnig; kevjal, kêvjale	yengeç	crabe	crab
gorîn; berdêl, berdêlî, pêgork, jinbijin	berdel	mariage croisé d'un homme qui donne sa sœur au frère de son épouse	exchange marriage (where a man gives his sister in marriage to another man in exchange for marrying his sister)
sepelik; sipil, xalxalik, fatereşk	dalak	rate	spleen
weşî; gûşî	salkım	grappe	cluster, bunch of fruit
tîtaleka darê, gupika darê	ağacın tepesi	cime (d'un arbre)	top of the tree
tîtal	1. uzun, uzunboylu; 2. yakışıklı	1. grand, de haute stature ; 2. beau	1. tall; 2. handsome
mişewşî; şorbenîsk	mercimek çorbası	soupe de lentilles	lentil soup
pişta fatme'eyşo; keskesor	gökkuşağı	arc-en-ciel	rainbow
gorgor; hêlekan	salıncak	balançoire	swing
bîbî : met	hala	tante paternelle	paternal aunt, aunt
nenik; pîrik	nine	grand-mère	grandmother
bamarî; bavmarî	üvey baba	beau-père, époux de la mère	stepfather
qawindên tûyan; tûyên hişkkirî	kurutulmuş dut	mûre séchée	dried blackberry
hewr; 'ewr	bulut	nuage	cloud

Sadiq Bahaeddîn Amêdî

- IV -

"Folklorê Kurdî"

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
xilxile	1. taş oyuk; 2. doğal taş yığını	1. cavité rocheuse ; 2. amas de pierre	1. cavity in rock; 2. a pile of stone
mîrgeh	emirlik, emaret, beylik	principauté, émirat	principality
temet; bi qasî, hindî	… kadar	autant-que	as many as, in so for as
mişeqe, mişeq; soldirû, pînedoz, solderz	ayakkabı tamircisi	cordonnier	shoemaker, cobler
divêl, diwêl, vêl	sırım	lacet, lanière	thong
kor; korik, kort	çukur	trou, fosse	pit, hole, ditch
berhosta	kalfa	contre-maître	foreman
kêrî; zînî	dağ sırtı	crête (de montagne)	crest, peak (of a mountain)
xunsar, xûsar, xwîsar	kırağı	gelée blanche	frost
pengîn, pengiyan, pengivîn, pengihîn, ping bûn, gewimîn, rexinîn	birikmek	s'entasser, s'accumuler, stagner,	to pile up, to accumulate, to stagnate
pengandin, pengivandin, pengihandin, gewimandin, rexinandin	biriktirmek	accumuler, entasser, amasser	to clock up, to hoard, to amass to cause to burst of anger (figuratively)
semer; kurtan, palik	semer	bât	packsaddle
vetezîn	1. sökülmek (çadır); mecazi: yere serilmek; 2. silkelenmek	1. se démonter (tente), se défaire ; fig. s'étendre ; 2. être secoué (arbre)	1. to be taken down (a tent), to be knocked down; 2. to be shaken (a tree)
vetezandin	1. sökmek (çadır); mecazi: yere sermek; 2. silkelemek	1. démonter (tente) ; Fig. étendre; 2. secouer, ébranler	1. to take down (a tent); (figuratively) to kill; 2. to shake (a tree)

Ferhenga pezxwedîkirinê

- III -

Amadekar: Eyûb KIRAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
av lê (wer)gerîn, av tê wergerîn	çalarmak, olgunlaşmaya yüz tutmak (sebze/meyve)	avoir une montée de sève (fruits et légumes)	to have a rise of sap (fruit and vegetables)
bahcîcik; şalik, kelî	baklagiller kapsülü	cosse	husk (vegetables)
baxvan; baxevan, baxban	bağban	gardien de vignoble	vinyard guard
benkulabe	sambağı	corde de la tige du joug	rope of yoke rod
beran: beranê reza, beranê bîstana, dep	bostan ve bağlarda bitki sıraları	rangée de plantes dans un vignoble ou jardin	rows of plants in a garden or vineyard
bend: nîvdîwarê dora baxçe û hewşan	çit	muret de clôture	fence, low wall
hewq	sebze tarlası	champ de légumes, potager	vegetable field
cehê duparsû	iki sıralı arpa	orge plantée à double rangée	barley planted in double rows
cehê çarparsû	dört sıralı arpa	orge plantée par rangées quadruples	barley planted in quadruple rows
cehê şeşparsû	altı sıralı arpa	orge plantée par rangées sextuples	barley planted in six-rows
miskar; serdelav	arktan karıklara suyu bırakma	point de distribution de l'eau vers les rigoles d'irrigation	distribution point of water to irrigation channels
avbir kirin	sulamaya ara vermek	marquer une pause dans l'irrigation	to interrupt irrigation temporarily
cirdî xezal	arap tavşanı (*allactaga euphratica*)	gerboise	jerboa
derdiyan	dokunmuş torba vb şeyler	sac tissé	bag or sack made of woven fabric
destî	deste, tutam, bağ	bouquet, gerbe	bunch
ketin beqê; til dan	başaklanma öncesi, gebecik	germer	to germinate
dureh	melez, kırma	hybride	hybrid
durehî	melezlik, kırmalık	hybridité	hybridity
erase; bazar, pîyase	buğday pazarı	marché aux céréales	grain market
binbêjing	kalbur altı	rebut de grains de mauvaise qualité tombés sous le tamis à mailles fines	poor quality grain (that has passed on the sieve)
serbêjing	kalbur üstü	grains de qualité supérieure, restant sur le tamis à mailles fines	better quality grain (that has remained on the sieve)
serserad, kitir	sarat üstünde kalan	rebuts de paille et de saletés restés sur le tamis à larges mailles	sieve waste
feld mayîn	sürülmüş tarlada kalan ara kısımlar	rester non cultivé, (portion non labourée d'un champ)	to remain unploughed (a part of a field)
geneg: gula berbiroj	ayçiçeği (Karacadağ yöresinde)	tournesol (parler de Qarajdagh)	sunflower (in the Qarajdagh dialect)

Balindeyên li Kurdistanê

- I -

Berhevker: Îsmaîl TAHA ŞAHÎN

Ji ber gelerengîya wan jîngeh û wargehên ku di Kurdistanê de hene, ji deşt û çiya û kanî û robar û gerr û golan, Kurdistan bûye cihekî giring bo vehewan û bênvedana gelek teyr û tewalan, balindeyan. Ji ber ku dikevte di navbera komek welatên sar yên jorîya Ewropa û Asiya û komek welatên germên Afrîka û Asiyayê de, bûye rêbara çûn û hatin û mişextbûna gelek cûnên balindeyan. Gelek cûn û rengên balindeyan li çiya û deşt û robar û gerr û golên Kurdistanê, çi bi rêka mişextbûnê ve û çi jî wek xwecih, lê dihêne dîtin.

Piranîya balindeyên Kurdistanê mişext in. Salane, du demsalan, di navbera rojhilat û nîveka Afrîka û Kurdistanê de, hindek ji serê biharê dihên û serê payîzê bar dikin û hindek jî berevajî, serê payîzê dihên û destpêka biharê bar dikin. Hejmareke dî jî, bi rêbarî, ji destpêka biharê heta nîva wê, ji rojhilat û nîveka Afrîkayê qesta welatên jorîya Kurdistanê û rojhilat û rojavaya Ewropayê dikin. Keteka kêm û bi qetlazî, ji wan balindeyên biharan qesta Kurdistanê dikin. Ji rojavaya Hindistanê û nîveka Asiya û rojhilata Ewropayê dihên, bihar û havîna xwe li Kurdistanê radiborînin. Piştî çêlikhînanederê, dûmahîya havînê û serê payîzê, careke dî vedigerine wan welatên jê hatîn.

Hejmara wan balindeyên li Kurdistanê hatîne dîtin, bi qasî 324 balinde ne. Pêkve, ji 16 kom û 57 binemalan pêk hatîne. Koma çûçikan bi tenê, ku mezintirîn kom e, ji 22 binemalan pêk hatîye. Balindeyên jêgotî, li ser sê cûnan dihêne pişk kirin: **xwecih**, **mişext**, **rêbar**. Ewên xwecih hemû demên salê dihêne dîtin û cihê xwe bernadin. Mişext, demekî salê, ji serê payîzê û heta dûmahîya biharê, yan ji nîva meha adarê û pê de heta serê payîzê yan zûtir, bi tenê li cihekê bo çerê yan bo çêlikhînanederê (têjikînanederê) dimînin. Paşê bar dikine cihekî dî. Rêbar jî, bi tenê rêka çûn û hatina xwe bi cihekê diêxin û lê namînin. Ji balindeyên Kurdistanê 179 mişext in, 65 jê xwecih in û 80 jê rêbar in. Hejmarên borî jî, di paşerojê de, dûr nahête dîtin, zêde bibin yan jî li kêmê bidin. Ev jî li ser guhorîna kawdan û serûberê jîngeh û wargehê wan radiwestit.

Wek pêştir îşaret hatîye dan, egerê serekî li pişt gelerengî û gelecûnîya balindeyên Kurdistanê, giringîya cihê Kurdistanê bi xwe ye, ku di navbera sê parzemînan (kîşweran) de ye (Asiya, Afrîka, Ewropa). Serbarî cudayîya ax û xak û cihên lê berçav (ji çel, çiya û deşt, gol û robar û kanîyan) û herweha seqayê wê yê hûnik. Ev e hemû hokar in, ku bibite bingeh û hêwirgeha gelek reng û cûnên balindeyan.

Lê di gel vê jî, divêt hizra hindê jî bête kirin, ku vê dûmahîyê, jîn û jîyara gelek ji van balindeyan berhingarî gefên neman û qirbûnê jî bûye, ku netenahî û xwenecihîya rewşa siyasî ya Kurdistanê, yek ji egerên serekî ye. Ev e serbarî xirabkirina war û jîwarê gelek ji balindeyên jêgotî, bi rêka zêdeavakirin û berfirehkirina bajaran, kêşana rêk û rêbarên dirêj di nav cih û wargehên wan de, pîsbûn û bêserûberbûna kirasê şînahîya erdî, kêmbûna rêjî û baranan, li hindek cihên dî, ev e hemû bû egerê nearamî û kêmbûna xwarin û vexwarina hindek cûnan û vebiryana hindekên dî.

Herwesa zêdebûna çekê kuştinê, hemû cûnên tifengên otomatîk, pêşkevtina alavên nêçîrkirinê, zêdebûna alavên veguhaztinê yên çûnxweş, wek turimbêlan, ku têkde bûne hokar bo zêdebûna nêçîrkirina serberdayî. Dîsa karanîna dermanên mêşemorkuj ji bo çareserkirina êş û alafên çandinê, zêdekirina ber û berhemê zevîyan, gelek ji van balindeyan bermirin kirin. Hindekên dî jî, dûrî hilmêtina bêna azadîyê, neçarkirin cihên siruştîyên jîn û jîyara xwe berbidin û ber bi cihên guncayîtir biçin.

Di bin van hemû gefan de, pişkeka giring ji xeml û xêz û ciwanîya siruştê Kurdistanê, hate têkdan û ew cih û warên pêştir, balindeyan jîn û jîyareka tena tê de dibiwart û hest bi êminahîyê dikirin, neman. Bi vê çendê, nexasim di çavê xemxwer û dilsozan de, bar girantir lê hat û rewş aloztir bû.

Têbînî:

Ji bo wergirtina navên latînî, mifa ji van jêderan hatîye wergirtin:

1. Beşîr el-Lûs: *Et-Tuyûr el-'Îraqîyye*, Metbe'et el-Rabîte), Bexdad -1962, 3 berg, bi erebî
2. Dr. Christopher M. Perrins:*Mewsûet et-Tuyûr el-Musewwere*, Mektebet Lubnan-Naşirûn, Lubnan -1997, bi erebî
3. Ehmed Behrî: *Ferhengî Balinde*, Çapxaney Wezaretî Perwerde, Hewlêr -2001, bi kurdî
4. Cemşîd Mensûrî: *Perendeganî Îran*, Neşri Thihnê Awîz, Tehran -1379, bi farisî

Ji bo wergirtina navên kurdî, mifa ji van kesan hatîye wergirtin:

- Nêçîrvan **Sedîqê Mela Recebê Kiwaşî**, jîyê wî 57 sal in, niha li qezaya Sêmêlê xwecih e.
- **Hecî Mistefa Amêdî**, jîyê wî niha di ser 60î re ye, xelkê bajarê Amîdîyê ye.
- Nêçîrvan **Xelîlê Ehmedê Torî**, xelkê komelgeha Misîrîkê, li rojavayî qezaya Sêmêlê.
- **Ebdilxaliq hirorî**, jîyê wî niha di ser 70yî re ye, li bajarê Dihokê xwecih e.
- Feqîr **Şerefê Ûsif**, jîyê wî di ser 60 ê re ye, xelkê devera Solax e, li rojhilata bajarê Şingalê, gundê Şkefta Şerqî.

kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
6. keravî (yê spî), kerxul	*Pelecanus onocrotalus*	akpelikan	pélican blanc	great white pelican
8. şaqavî, şaq, şihaq, şeqeşînk, xel	*Ardea cinerea*	gıri balıkçıl	héron cendré	grey heron
12. garranîk	*Ardeola ibis*	alaca balıkçıl	héron garde-bœufs	cattle egret
13. xelavîk	*Nycticorax nycticorax*	gece balıkçılı	bihoreau gris, héron bihoreau	black-crowned night heron
17. legleg	*Ciconia ciconia*	leylek	cigogne blanche	white stork
21. kelhenek	*Geronticus eremita*	kelaynak	ibis chauve	northern bald ibis, hermit ibis
27. sûravêlk, sulêvark, soravî, soravêrk, sorave	*Tadorna ferruginea*	angut kuşu	tadorne casarca	ruddy shelduck
46. korare, kurore, korkorik	*Milvus migrans*	kara çaylak	milan noir	black kite
49. qurt, kurt, qertel	*Gyps fulvus*	kızıl akbaba	vautour fauve	griffon vulture
50. dalereş	*Aegypius monachus*	kara akbaba	vautour moine	cinereous vulture
51. dalpîroz	*Gypaetus barbatus*	sakallı akbaba	gypaète barbu	bearded vulture
53. keraşo, şimqar	*Circus pygargus*	çayir doğanı	busard cendré	montagu's harrier
58. başok, başoke	*Accipiter nisus*	atmaca, kırgı	épervier d'europe	eurasian sparrowhawk
59. baz	*Accipiter gentilis*	çakır kuşu	vautour des palombes	northern goshawk
62. dehlesorik	*Aquila chrysaetos*	kaya kartalı	aigle royal	golden eagle
63. şahbaz, şehbaz, şabaz	*Aquila heliaca*	şah kartal	aigle imperial	eastern imperial eagle
64. eylo, elih, ilho, elho	*Accipitridae sp.*	kartal	aigle	eagle
65. dubirak	*Hieraaetus fasciatus*	tavşancıl	aigle de bonelli	bonelli's eagle
66. şahîn	*Falco peregrinus*	doğan	faucon pèlerin	peregrine falcon
70. teztezok, teşîrêsik, mastmehînk, teşîlok, vetezînk	*Falco tinnunculus*	kerkenez	faucon crécerelle	common kestrel
74. kewderî	*Tetraogallus caspius*	ürkeklik	tétraogalle de perse	caspian snowcock
75. kew	*Alectoris chukar kurdistanica*	keklik	perdrix choukar	chukar partridge, chukar
76. sûsik, kewsûsik	*Ammoperdix griseogularis*	kum kekliği	perdrix si-si	see-see partridge
77. zirsûsik, kerank, qitkurûzok	*Coturnix coturnix*	bıldırcın	caille des blés	common quail
78. por	*Francolinus francolinus*	turaç, çil kuşu	francolin noir	black francolin
79. kewê çîr, kewçir, kewê çûrik	*Perdix perdix*	çil keklik	perdrix grise	grey partridge
80. tîtav, qerqawil, çor	*Phasianus colchicus*	sülün	faisan de colchide, faisan à collier, faisan de chasse	common pheasant
81. quling	*Grus grus*	turna	grue cendrée	common crane
83. mirîşka avî	*Rallus aquaticus*	su kılavuzu	râle d'eau	water rail
85. qerebeşk	*Fulica atra*	sakarmeke	foulque macroule	eurasian coot
99. tîtok, tirîmok, teyirkê mirîyan (ereban, rihan)	*Hoplopterus indicus*	kızıl ibikli kız kuşu	vanneau indien	red-wattled lapwing
100. pîwî	*Vanellus vanellus*	kız kuşu	vanneau huppé	northern lapwing
104. tirlîk, xilxîlok	*Charadrius hiaticula*	kolyeli büyük yağmurcun	pluvier grand-gravelot	ringed plover
108. mirîşka tiraşan	*Scolopax rusticola*	avrasya çulluğu	bécasse des bois	eurasian woodcock
109. peyşilk	*Tringa(=actitis) hypoleucos*	dere düdükçünü	chevalier guignette	common sandpiper
130. şehing	*Larus canus*	küçük gümüş martı	goéland cendré	common gull, mew gull
141. qitik, ketîk	*Pterocles alchata*	kılkuyruk bağırtlak	ganga cata	pin-tailed sandgrouse
143. kevoşînk, kotireşînk	*Columba livia*	kaya güvercini	pigeon biset	rock dove
145. gapile, rimêle, gapilk, gopile, qurqurk, kurkurk	*Columba palumbus*	tahtalı, kuskuğuk	pigeon ramier	common wood pigeon
150. bîjîyê şirkakê	*Clamator glandarius*	tepeli guguk	coucou geai	great spotted cuckoo
151. kundê spî	*Tyto alba*	peçeli baykuş	effraie des clochers	barn owl
152. tok	*Otus brucei*	çizgili ishak kuşu	petit-duc de bruce	pallid scops owl
161. çevrîk, çivrînk, ebabîlk, çivrîk, çengdas	*Apus apus*	ebabil	martinet noir	common swift
168. qeleşînk, qirhajo, şînşînik, renok (şingal), fatimok	*Coracias garrulus*	gökkuzgun	rollier d'europe	european roller
170. kwîk, kilîkilî, kwîlkwîl, kwîkê keçel	*Picus viridis*	yeşil ağaçkakan	picus viridis	european green woodpecker
174. stûbadok, stûmarik	*Jynx torquilla*	boyunburan	torcol fourmilier	eurasian wryneck
176. wirwirk, gewranik, kolke	*Calandrella rufescens*	çorak toygarı	alouette pispolette	lesser short-toed lark
179. gergerî	*Lullula arborea*	orman toygarı	alouette lulu	woodlark

184. hacîreşk, pêlistank, hechecik, hechecîk, hacîlok, dîlmeqesk, meqesok, dûvmeqesk, dûmeqesk, hachacîlûk, hecîreşk, doşek, dubira	*Hirundo rustica*	kırlangıç	hirondelle rustique	barn swallow
188. serşihank	*Riparia riparia*	kum kırlangıcı	hirondelle de rivage	sand martin
190. dûvlerzînk, dûvhejînk, dûvleqînk	*Motacilla cinerea*	dağ kuyruksallayanı	bergeronnette des ruisseaux	grey wagtail
191. gaçerînk, dûvzelînk, bintilzer	*Motacilla flava melanogrisea*	sarı kuyruksallayan	bergeronnette printanière	western yellow wagtail
198. bilbilê xurmê	*Pycnonotus leucogenys*	himalaya bülbülü	bulbul à joues blanches	himalayan bulbul
200. gasire, nikilkure	*Lanius excubitor*	örümcek kuşu	pie-grièche grise	northern grey shrike, northern shrike
201. cantek, centek, çavreşik, kerregoşik	*Lanius minor*	kara alınlı örümcek kuşu	pie-grièche à poitrine rose	lesser grey shrike
202. sersor, sersorik, gasore	*Lanius senator*	kızıl başlı örümcek kuşu	pie-grièche à tête rousse	*lanius senator*
203. gabelek	*Lanius nubicus*	alaca örümcek kuşu	pie-grièche masquée	masked shrike
204. meşînek, cîdok, serşînk	*Lanius collurio*	kızıl sırtlı örümcrk kuşu	pie-grièche écorcheur	red-backed shrike
206. kurrik, kurrikê avê, singkitan	*Cinclus cinclus*	dere kuşu	cincle plongeur	white-throated dipper
207. çirzink, çirvink, bilbilkê dehlan, mişkxatûn, bûka mişk, wincika qulan	*Troglodytes troglodytes*	çit kuşu	troglodyte mignon	eurasian wren
211. gewrêle, gerwêle, gewrîle, mamgewrik	*Turdus viscivorus*	ökse ardıç kuşu	grive draine	mistle thrush
214. reşêle, reşole, reşhêle, reşwêle, reşçêle, reşûle, cîq	*Turdus merula*	karatavuk	merle noir	common blackbird
215. gulerîk, dûvsorê kevran	*Monticola saxatilis*	taşkızılı	monticole merle-de-roche	common rock thrush
216. reşwêleyê (reşole) keviran	*Monticola solitaries*	gök ardıç kuşu	monticole merle-bleu	blue rock thrush
218. belexişk	*Oenanthe oenanthe*	kuyrukkakan	traquet motteux	northern wheatear, wheatear

6. Keravî (yê spî), kerxul
Pelecanus onocrotalus

8. Şaqavî, şaq, şihaq, şeqeşînk, xel - *Ardea cinerea*

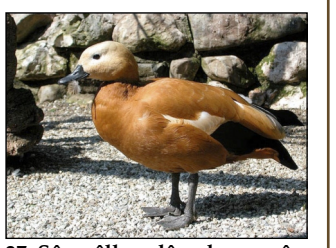
13. Xelavîk
Nycticorax nycticorax

17. Legleg
Ciconia ciconia

21. Kelhenek
Geronticus eremita

27. Sûravêlk, sulêvark, soravî, soravêrk, sorave
Tadorna ferruginea

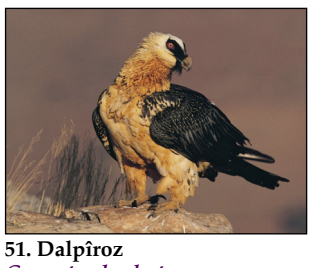
46. Korare, kurore, korkorik
Milvus migrans

49. Qurt, kurt, qertel
Gyps fulvus

50. Dalereş
Aegypius monachus

51. Dalpîroz
Gypaetus barbatus

53. Keraşo, şimqar
Circus pygargus

58. Başok, başoke
Accipiter nisus

59. Baz
Accipiter gentilis

62. Dehlesorik
Aquila chrysaetos

63. Şahbaz, şehbaz, şabaz
Aquila heliaca

64. Eylo, elih, ilho, elho
Accipitridae sp.

65. Dubirak
Hieraaetus fasciatus

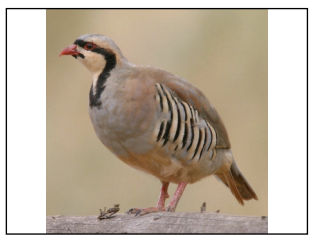
66. Şahîn
Falco peregrinus

70. Teztezok, teşîrêsik, mastmehînk, teşîlok, vetezînk
Falco tinnunculus

74. Kewderî
Tetraogallus caspius

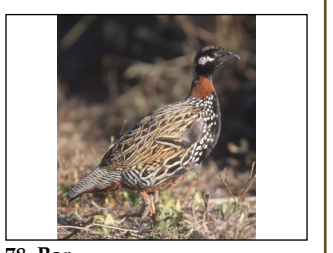
75. Kew
Alectoris chukar kurdistanica

76. Sûsik, kewsûsik
Ammoperdix griseogularis

77. Zirsûsik, kerank, qitkurûzok
Coturnix coturnix

78. Por
Francolinus francolinus

79. Kewê çîr, kewçir, kewê çûrik - *Perdix perdix*

80. Tîtav, qerqawil, çor
Phasianus colchicus

81. Quling
Grus grus

83. Mirîşka avî
Rallus aquaticus

***85.* Qerebeşk**
Fulica atra

99. Tîtok, tirîmok, teyirkê mirîyan (ereban, rihan)
Hoplopterus indicus

100. Pîwî
Vanellus vanellus

104. Tirlîk, xilxîlok
Charadrius hiaticula

108. Mirîşka tiraşan
Scolopax rusticola

109. Peyşilk
Tringa(=actitis)hypoleucos

130. Şehing
Larus canus

141. Qitik, ketîk
Pterocles alchata

143. Kevoşînk, kotireşînk
Columba livia

145. Gapile, rimêle, gapilk, gopile, qurqurk, kurkurk
Columba palumbus

***150.* Bîjîyê şirkakê**
Clamator glandarius

151. Kundê spî
Tyto alba

152. Tok
Otus brucei

161. Çevrîk, çivrînk, ebabîlk, çivrîk, çengdas
Apus apus

168. Qeleşînk, qirhajo, şînşînik, renok (şingal), fatimok
Coracias garrulus

170. Kwîk, kilîkilî, kwîlkwîl, kwîkê keçel
Picus viridis

174. Stûbadok, stûmarik
Jynx torquilla

176. Wirwirk, gewranik, kolke
Calandrella rufescens

179. Gergerî
Lullula arborea

184. Hacîreşk, pêlistank, hechecik, hechecîk, hacîlok, dîlmeqesk, meqesok, dûvmeqesk, dûmeqesk, hachacîlûk, hecîreşk, doşek, dubira
Hirundo rustica

188. Serşihank
Riparia riparia

190. Dûvlerzînk, dûvhejînk, dûvleqînk - *Motacilla cinerea*

191. Gaçerînk, dûvzelînk, bintilzer
Motacilla flava melanogrisea

198. Bilbilê xurmê
Pycnonotus leucogenys

200. Gasire, nikilkure
Lanius excubitor

201. Cantek, centek, çavreşik, kerregoşik
Lanius minor

202. Sersor, sersorik, gasore
Lanius senator

203. Gabelek
Lanius nubicus

204. Meşînek, cîdok, serşînk
Lanius collurio

206. Kurrik, kurrikê avê, singkitan - *Cinclus cinclus*

12. Garranîk
Ardeola ibis

207. Çirzink, çirvink, bilbilkê dehlan, mişkxatûn, bûka mişk, wincika qulan
Troglodytes troglodytes

214. Reşêle, reşole, reşhêle, reşwêle, reşçêle, reşûle, cîq
Turdus merula

215. Gulerîk, dûvsorê kevran
Monticola saxatilis

216. Reşwêleyê (reşole) keviran
Monticola solitaries

218. Belexişk
Oenanthe oenanthe

211. Gewrêle, gerwêle, gewrîle, mamgewrik
Turdus viscivorus

Hinek peyv ji Selmasê

- II -

Amadekar: Khosrow ABDOLLAHÎ

kurdi	tirkî	fransizî	îngilîzî
avdelîk; girêz (gilêz), şorik, ava dev	salya	salive	saliva
avdêlî/avdêrî	sulama, sulamacılık	travail des personnes chargées de l'arrosage ou de l'irrigation	work of irrigating or watering
avgenî	kokuşmuş su	marais infect	swamp
avir/avirr; awir	bakış	regard	gaze, look
avînk; xunav	şebnem	rosée	dew
avrêj	tuvalet	toilettes	toilet
avro	su yolu, oluk	eau sale de lessive, caniveau	dirty gutter water
avzelik/avzelîlk	hidrops	hydropisie	dropsy
avzê/avzêm; zinav	akifer	source de printemps qui se tarit en été	a springtime aquifer that dries up in summer
avzîv	gümüş suyu	argenture	colloidal silver, silver water
avzîv kirin	gümüş suyu ile kaplamak	argenter	to silver plate
avzîvkar	gümüş suyu ile kaplayan	argenteur	silver plater
aware/eware	aylak	errant, vagabond	idler, vagabond
aximandin	depreştirmek, nüksettirmek (yara için)	envenimer, infecter, exacerber	to fester, infect, exacerbate
aximîn (biaxime)	depreşmek, nüksetmek (yara için)	rechuter v.i. (une maladie), s'envenimer, (une blessure), élancer, causer des élancements	to relapse (a disease), to fester (an injury), to cause twinges
axle; xêlîya heyvê	ayla, hale	halo n.m. (autour d'un astre)	halo
axlêvînk; tawe, tawûk	tava	poêle à frire	frying pan, frypan
azirandin	küstürmek, kızdırmak, yerinden etmek	1. chagriner, peiner, attrister, offenser ; 2. égarer	1. to vex, to annoy; 2. to stray
azirîn	kızmak, çekip gitmek	1. être chagriné, être en colère; 2. s'égarer, disparaître	1. to be vexed, to be angry; 2. to disappear, to be loste
balixî	soyu karışık deve yavrusu	chamelon (non racé), (fig.) bâtard, dégénéré (utilisé surtout pour les enfants)	mixed strain baby camel, (fig.) big bastard
bardan	ketenden örülmüş büyük çuval	grand sac en toile de lin (utilisé pour la laine lors de la tonte)	large canvas bag (use for wool after shearing)
bazik; pazû	pazı	biceps	biceps
behec	çatlayıp ölmek, çatlama	terreur mortelle, paralysie (par suite de terreur, d'épuisement, de chagrin)	mortal terror, paralysis (as a result of terror, exhaustion, grief)
behecî	ödlek, korkak	poltron(onne)	coward, chicken-hearted
behecîn	çatlamak, çatlayıp ölmek	être terrorisé, être effrayé, crever de chagrin ou de peur	to die of exhaustion or of fear
bel	dik, fırlak, çıkıntılı	dressé, saillant	thick, protruding, salient
bendek (ji bo dar, texte, borî û hwd)	deste, demet, bağ	brassée, fagot	stack, bundle, fagot
berebere; hêdî hêdî	tedricen, peyderpey	progressivement	gradually, step by step, progressively
berkol	çerez	amuse-gueule	appetizers
berkur; berxewik, xexebk, gelpik	çifte gerden	double menton	double chin
berşîv	ikindi kahvaltısı	petite collation servie avant le diner	tiffin, snack served before dinner
beste	paket, ambalaj	colis, paquet	package, pack
besteya postê	posta paketi	colis postal	parcel
besteyek cixare	bir paket sigara	une cartouche de cigarettes	a carton of cigarettes
besteyek kaxez	bir paket kağıt	une ramette de papier	a ream of paper
bestek; besteka nivînan	yatak bohçası	ballot (matelas et couvertures roulés en ballot pour être rangés)	bundle or roll (of blankets or mattresses for storing)

Li Mêrdînê avahiyên kevirî, naskirina kevir û agahdariyên zanistî

Amadekar: M. Selîm GOKÇEN
Hemîd KILIÇASLAN

Numûneyên kevirên ku min şandibûn ji beşên avadanîyê ya Zanîngeha Teknîkî ya li Stembolê re, di laboratuwara keresteyên avadaniyê de tahlîla wan hate kirin û agahdariyên li jêr nivîsî ji me re hatin şandin.

Ji keresteyên avadaniyê kevirên nerm ku li erdnîgariyeke berfireh belav in, di lîteraturê de navên wan *kevirên kilsî* ne. Li Entabê, Ruhayê, Mêrdînê, başûrê Heskîfê, Sûriye û Iraqê ku meriv tim li wan rast tê, xwerû kevirên kilsî ne. Ji %86 $CaCO^3$ û ji %14 sîlis in ku ji keresteyên di *tîzavê* de nahilandî ye. Weke di tevaya kevirên xweristê, di wan deverên ku me jimartin de, tevn û rengên wan ji hev cuda ne. Mîna kevirên ku li devera Ruhayê derdikevin ji aliyê rengê xwe ji yên devera Mêrdîn û Midyadê gewrtir in. Kevirên ku lî Mêrdîn û Midyadê derdikevin gewrekî û tarîtir in, *çavikên* wan jî pirtir in.

Lêvenerînên di laboratuwarên de hatine kirin, dixwazim bi kurtî pêşkêşî we bikim. Ji taybetmendiyên fîzîkî; li ser *avpizaviya (avmêtinî)* hûrdamarî, di giraniya atmosferê de avpizavî, di ava kelandî de avpizavî hatine test kirin û encamên li jêrê rêzkirî ji me re hatine şandin.

Li hemberî qerisandinê xwarbûn, *xurumandin* û di giraniya atmosferê de rêjeyên berevaniyê bikêrhatî hatine dîtin. Mebesta min ji ragihandina van agahdariyan ev e: Zîrekbûna bav û bavpîrên me yên ku ji derfetên teknolojiyê bêpar, bêyî taybetmendiyên keviran nas bikin, bi hezarên salan bi zelalî li ber çavan radixe.

Kevirên ku bi çavikên hûr bi hev ve ne girêdayine, bayê di çavikan de bernadin, zivistanan germ û havînan jî hênik in. Ev taybetmendîya keviran îro jî alîkariya çavkaniyên enerjîya ku roj bi roj kêm dibe, dike. Her weha; havînan ji ber germaya tavê, rûyê keviran yê derve hêdî hêdî disincire, ev germayî di zivistanan de li hundur vedide. Zivistanan avahiyên kevirî ji ber vê yekê germtir in, ango li hev vegereke xwezayî li kar e.

Ji ber piraniya kevir ji kilsa pak e, ji bo tendurustî-laşsaxiyê dijbakteriyel e û bikêrhatî ye. Ji ber ev demeke dirêj e ku em li Mêrdînê di avahiyên kevirî de dijîn, me divê em wêneyên dema meriv dikeve avahiyekê bi we re parve bikin.

Avahiyên kevn yên Mêrdînê bi piranî gava merîv tê ber derîyê hewşê yên derve, li ser deriyê derve du lib *mîkutkên* ji hesin hene. Ji ber dengê lêdana herdu mîkutkan ne wek hev in, yek ji bona endamên malê û yê, ya din jî ji bona mêvana ye, ji lêdanê dihêt zanîn ku yê li dergehî dide mêvan e an ji malê ye. Li gora dengê lêdana dergehî dema ku lêdan ya mêvanan be, hingî yên li malê li gora wê tevdigerin. Dergehên derve bi tevayî ji dara gwîzê yan jî ji ya tûyê ye. Li şûna menteşeyên îro, li jêra dergeh hêlîneke hesînî û li jorê jî dîsa ji dargwîz yan dartûyê ku dibû *zîlana dergeh* dihate çêkirin. Navê wan *şindeq* û *bindeq* bû. Gava ku meriv dikete hewşê, hêwaneke li gor hebûna malxwê bi nexşên wek dantêlan ji kevir neqişkirî an jî *kemberên li saya* derdikeve hemberî merivan. Ew kevirê di nîvê kemberê de, li hêla jorîn bicîhkirî, kevirê kilîtê ye. Li deverê herî pir kemberên ecemî derdikevin pêşiya me, ku ber bi jor ve *tûjikî* hatiye hûnandin. Kemberên çapê, di van cûrê kemberan de, li gor hêwan û firehbûna pencereyan temam dibe. Lê cardin jî em li hin berhemên ji dema Selçûqiyan mane rast tên ku hinekî nizimtir in û ji wan re dibêjin kemberên Bursayê. Dema ku meriv ji hêwanê derbasî hundur dibe du an sê derî derdikevin pêşiya merivan ku bi kemberên girover in û neqişandî ne û carinan pozikên giroveriyên wek portaqalan neqişkirî em lê rast tên, ew giroverî nîşana ku ew avahî çend ode (mezel, jûr) ne dide nîşandanê.

Dema ku meriv dikeve hundurê avahiyê, yekser serbanekî bilind bi ber çavê merivan dikeve. Ev ya *musalebe* yan jî *aqd* e. Musalebe ji bo odeyên zirav û dirêj in, aqd jî ji bo odeyên çargoşe ne.

Careke din jî divê hin hûrbîniyên di dîwarên odeyan de, werîn şîrove kirin:

Kulîn:
Bi piranî di orta wê *hêlîna* nivînan de li jorê kevirekî neqişkirî wek dardakirî, wek kevirê kilîtê heye. Du mînakên biçûktir li rast û çepê kulînê xuya dikin, yek ji bo balîf, *balgeh-zemberîşan* e û ya din ji bo serrax ango lihêfa ne. Her weha li ba wan malikên nivînan de *şamdanî* ku mêrdînî ji wê re dibêjin *meşme'e* (cihê mûmê), wek kulpikan di dîwarên odeyê de nigarkirî ne. Li hundurê odeyê di ser pencereyan hin kevîrên wek refikan wek 20 cm ji dîwêr zêdekirî hene ku ji bo hilanîna hinarên zivistanî ne.

Hinargeh:
Dîwar bi tevayî kevirî ne û zikê serban jî sewaxkirî ye. Ev *seyek (sewax)* ji nikarê ye ku ji ardê kevir û kilsa neşewitî hatiye tevlihev kirin. Wekî din çi tişt tev li vê seyekê dikirin baş nayê zanîn.
Ji bo pirsa germkirinê çareser bibe, di orta odeya rûniştinê de, dîsa di kevir de korteke bihostekê kwîr û ne gelekî fireh heye. Piştî komir an êzing ji perengî de ketin bûn agirê arîgirtî, dihanîn û dixistin wê kortalê, kursîyeke darîn datanîn ser, bi lihêfeke fireh û mezîn dinuxumandin. Endamên malê ji çarhawîr de lingên xwe dixistin bin lihêfa kursiyê û xwe germ dikirin. Di gelek malan de argûn jî hebûn. Ev argûn wek tifikên malan lê di dîwaran de *hêlînkirî* bûn. Maşe û distan ji argûnan kêm nedibûn. Tifik an kuçên êgir bêtir li hewşan bicîhkirî bûn.

Li xaniyên Mêrdînê hin kevir û tiştên kevirnîgariyê ku meriv tim lê rast dihat, yên navên wan dihatin gotin û ku em dizanin, ev in: Nîgarên ango neqşên li keviran bi pirranî mêwe (zeytûn, goşiyê tirî, dargerînk, pelên kerengan, pelên mêwên tirî), kevok, xezal û motîfên endazyarîyê (sêkevî, çarkevî, çargoşe û hwd) li Mêrdînê peyda dibin.

Berî ku diwar bê jenandin bi kevîpîvankê bilindahî û dirêjayiya kevir, ji bo wekhev bin, dihên pîvan.

Şeh: Ji bo pîvan û terişandina kevir, ji hesin çêkirî ye. 10 cm fireh 20 cm dirêj e, orta wî kunkirî ye ku bi doxeke ji dara berûyê doxkirî ye.
Rek: Ji bo dagirtina valayiyên navbera qorê keviran e ku ji kevirên biçûk, xilik û nikarê ye.
Kulîn: Hêlîna nivînan.
Hel û şed: Hosteyiya di dîwarjeniyê de ji bo xetên keviran neyên serhev.
Qozîbirr: (kujîbirr, qorzîbirr) Ev kevirên qesp û dirêj û fireh ku hîmên xênî li ser ava dibûn.
Qor: Rêza keviran ya seranserî.
Serder: Serderî.

Çeprast hûnandina serderan. Kevirên serdera pencereyan:
Kembera kol: kembera girover e.
Kembera ecem: Kembera tûjikî ye.
Derz: Wekhevkirin û mêzîna qorên keviran.
Derazîn: derîzan, derazîn, derçik, bersivk, asîtan, dergeh.
Mezrip, şurik: Ava barana û ya ji hilandina berfê ku ji serban bê vala kirin, ji keviran rêya avê ye ku zîncîrek pê ve dadilqandin da ku dema av ji serban were xwarê belav nebe û derûdora xwe tev şil neke.
Muqernes: Bêtir li avahiyên wekî mizgeft û medreseyan, di navbera mînber û deriyê derve de, neqş û nîgarên tevlihev yên şêwaza kembera bişûnveyî ye. <muqernes: ji yûnanî *kronîs*, ango çemyayî >
Curn: Ji bo destnimêjê, ji bo guvaştina zeytûnan û tirî, ji bo dan û savar kutanê bi kar dihêt
Pixêrî, bixêrî: Di ser tifikan re û li ser argûnan, ew kuna di dîwêr de hûnayî, bakêşa dû, dûmanê.
Kewar: Embarên biçûk yên ji herriyê, ji dexl û dan û hûrmûrên neliberdestan bi kar dihêt.
Borange(h): Taqa kevokan, bi tevayî li pêş avahiyê di ser pencereyan re ji bo hewirîna kevokan e.
Curnê avê: Ji bo kevok û çivîkan curnên ji kevir di hewşa avahiyan de, li hewşê, li tenhayek ku zûbizû rê pê nakevi de dihêt bi cîh kirin.
Qub, qube: çargoşe, şeşgoşe û heştgoşe ne. Avahiyên girover û sergirtî, bi tevayî li ser mizgeft, turbe, serê minaran tên çêkirin.
Cax: Di hundurê odeyê de li herdu aliyên derî yên hêla hundurû textebendên ji nîv metroyê bilindtir ku balgeh dispartinê.
Sincê kevirî: Sênc û perçînên ji kevir yên li dora nerdiwan û balkonan.

Hûrbîniyên keviran yên ji derve:
Kevirên derdora dergeh û pencereyan bi piranî neqişandî ne. Gelek fîgûr û wêneyên cûrbicûr ku piraniya wan nuha nayên zanîn û xwendin. Ew li dorberên pencere û deriyên nîgarkirî îro jî hene. Keresteyên ku di nîgarkirinê de dihatin bi kar anîn, navên hinan ji wan li jêrê rêzkirî ne:
Şablon: Mestereyên nîgarkirinê
Niqor: Minqar, miqar.
Minqar: Miqar, niqor.
Taqtoqa: Çekûç, mîrkut.
Nikar: ardê kevir.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
hinargeh	kışlık narların muhafaza edildiği yer	niche murale pour la conservation des grenades en hiver	place where pomegranates are stored in winter
şehê keviran	yontma çekici	taillant	chipping hammer (for stone masonry)
rek	taş aralarını blokaj yaparak kireç ve taş tozu ile doldurma, kireç harcı	mortier de chaux	lime mortar
hel û şed	taşların sıra diziminde çizgilerin üst üste gelmeme pozisyonu	appareil, (maçonnerie)	brickwork or stonework
qozîbir	uzunca köşe taşı	pierre d'angle	cornerstone
qor	sıra dizimi	rangée	row
kembera kol	Bursa kemeri	arc de Brousse	Bursa arch, Bursa vault
kembera ecem	acem kemeri	arc persan	persian arch
kembera çap	yarıçap kemeri	voûte en berceau	semi-circuler vault
paceya çepûrast	çapraz örülmüş pencere üst kirişi	linteau droit clavé	gauged lintel
derz	derz	jointure, joint	joint, seam
merzîp, şurik	çörten	gouttière	gutters
muqernes	mukarnas	nid d'abeille	honeycomb work
curn	kurna	cuve	basin of a bath or fountain
curnê avê	su kurnası	cuvette à eau	water basin
qub, qube	kubbe, kümbet	coupole	dome, cupola
cax	tahta divan	divan en bois, estrade	low sitting divan
sincê kevirî	taş korkuluk	balustrades en pierre	stone balustrade
şablon	mestereyên nîgarkirinê: nakış şablonu	modèle d'ornement	template of ornamentation
minqar, miqar, niqor	keski, murç	ciseau plat	chisel
taqtoqa	tokmak, madırga	maillet	mallet
nikar	taş unu	poussière de taille	fine dust, rock flour

Taqtoqa, minqar, miqar, niqor

Minqar, miqar, niqor

Taqtoqa, minqar, miqar, niqor

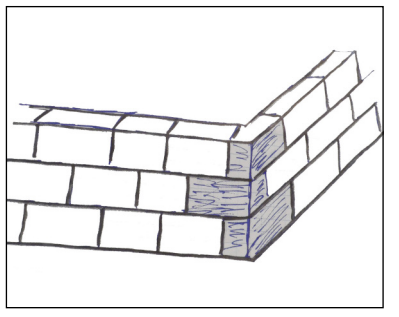
Şehê keviran

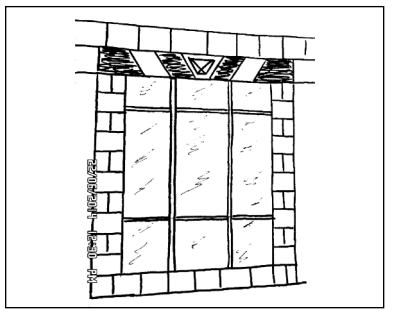
Şehê keviran

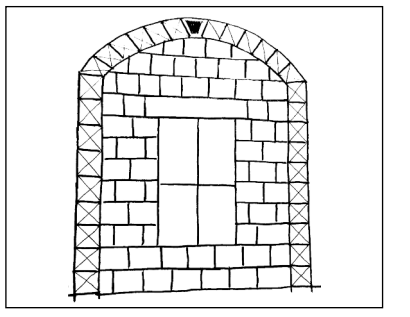
Taqtoqa, çekûç

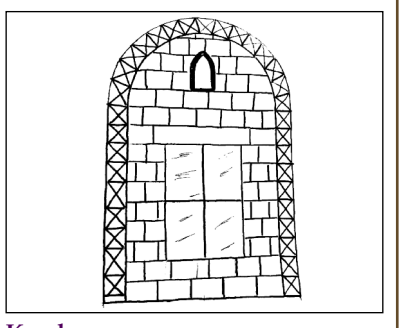
Qozîbir

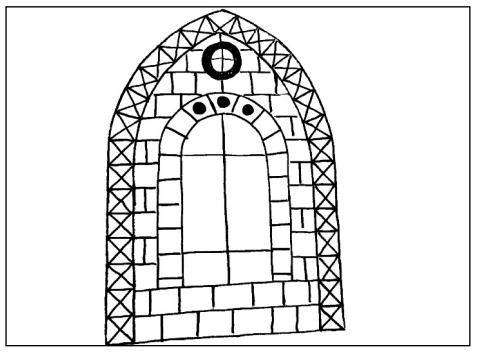
Paceya çepûrast

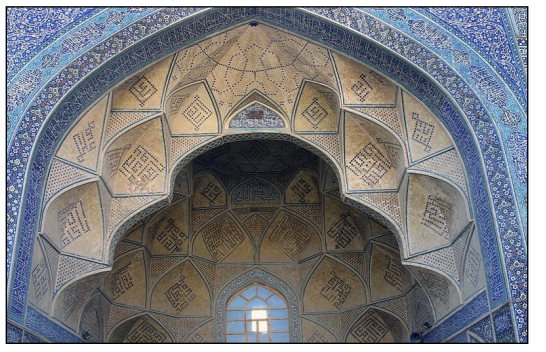
Kembera kol

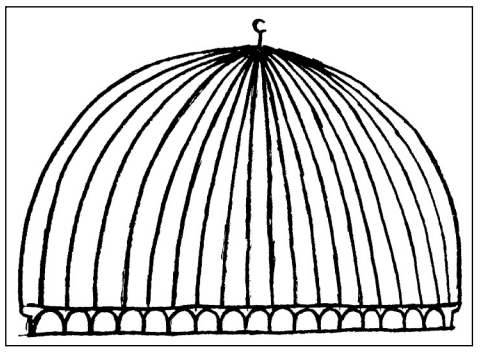
Kembera çap

Kembera ecem

Muqernes

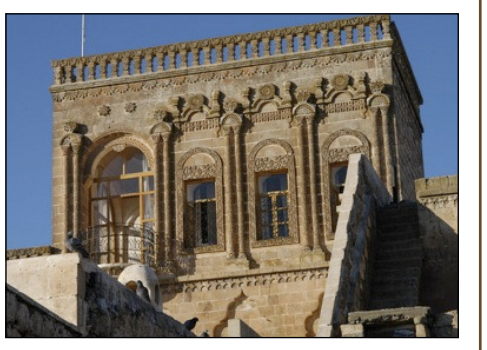
Qub, qube

Çend dîmen ji avahiyên Mêrdînê
Quelques modèles architecturaux à Mardin
A few architectorial patterns in Mardin

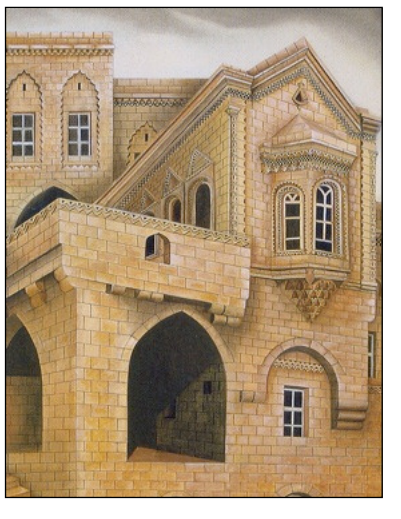

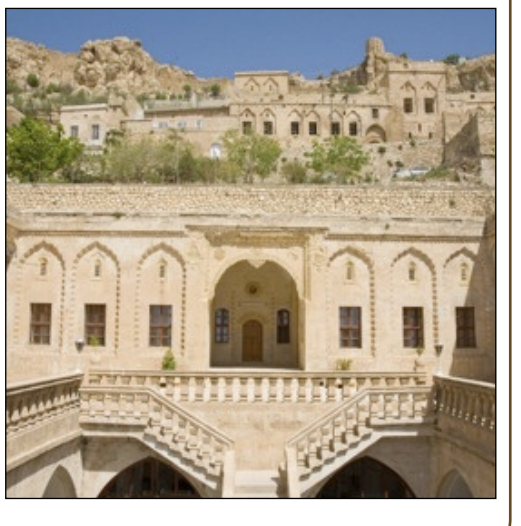

Termsaziya pizişkî bi kurdî

- III -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
jiberbirin	çocuk aldırma	avortement	abortion, induced abortion
jiberxwekirin	çocuğunu aldırma	avortement par soi-même	self-induced abortion
jiberçûn: beravêtin	düşük, düşük yapma	fausse couche	miscarriage
sîs	akşın, albin	albinos	albino
sîsî	albinizm	albinisme	albinism
kêm, edav, edab, nêm	irin	pus	pus
kêmxwîn, xwînkêm	kansız, anemik	anémique	anaemic
kêmxwînî, xwînkêmî	kansızlık, anemi	anémie	anaemia
kerr, nebihîsa	sağır	sourd	deaf
kerrî, nebihîsahî	sağırlık	surdité	deafness
kîsê zerdavê, ziravdank	safra kesesi	vésicule biliaire	gall bladder
kor, nebîna	kör	aveugle	blind
korî, korahî, koranî, nebînahî	körlük	cécité	blindness
bînahî	görme gücü	vue	vision, sight
kula guvirandinê (herisê)	ülser, mide ülseri	ulcère d'estomac	peptic ulcer
lîr, lûr	kurdeşen, ürtiker	urticaire	urticaria
spîxwînî, losemî	lösemi, kan kanseri	leucémie	leukemia
bariste	kütle	masse	mass
masûlkhestîkî	kas-iskelet	musculosquélettique	musculoskletal
neasayî	anormal	anormal	abnormal
bawîtî	romatizma	rhumatisme	rheumatism
belekî	vitiligo	vitiligo	vitiligo
berdêr	verimli, doğurgan, üretken	fertile	fertile
berdêrî	verimlilik, doğurganlık, üretkenlik	fertilité	fertility
berjeng	semptom, belirti	symptôme	symptom
bêxwînî	iskemi, lokalize anemi	ischémie	ischemia
buhujek	çözelti, solüsyon	solution	solution
bişav	süspansiyon	suspension (chimie)	suspension (chemical)
ceribandin	deneme	expérience	experiment
dermanxane	eczane	pharmacie	pharmacy
dermannasî	farmakoloji, eczacılık bilimi	pharmacologie	pharmacology
dermannas	farmakolog, eczacı	pharmacologue	pharmacologist
dildank	perikard, kâlp zarı	péricarde	pericardium
dilkulî	kalp iltihabı, kardit	cardite	carditis
masûlkedil	miyokard, kâlp kası	myocarde	myocardium
masûlkedilkulî	miyokardit, kâlp kası iltihabı	myocardite	myocarditis, myocardial infection
dilnasî	kardioloji	cardiologie	cardiology
dilnas	kardiolog	cardiologue	cardiologist
domdar	kronik	chronique	chronic
dot	kız evlat, kız	fille	daughter
dûnde	evlat, döl	enfant	offspring, child
azmûn	1. deney, deneme; 2. test, sınav	1. expérience ; 2. test	1. experiment; 2. examination, test
azmûnî	deneysel	expérimental	experimental
fîloyî	filaryal (hastalığa özgü)	éléphantiasique	elephantic
fîloyîbûn	fil hastalığı	éléphantiasis	elephantiasis
aşikkulî, mîdekulî	mide iltihabı, gastrit	gastrite	gastritis
gurrîtî	uyuz hastalığı	gale	scabies
guhkulî	kulak iltihabı	otite	otitis
gurçikkulî	böbrek iltihabı	néphrite	nephritis
herisandin (heriskirin), givêrandin, ferikandin	1. sindirmek; 2. sindirme	1. digérer ; digestion	1. to digest; 2. digestion
herisîn, givêrîn, ferikîn	sindirilmek	être digéré	to be digested
givêrker	sindirimi kolaylaştıran, hazmettirici	digestif	digestive
hewdan, hewahildan, ragirtin	enfeksiyon	infection	infection
hewdayî, hewahildayî, ragirtî	enfekte olmuş	infecté	infected
jin	kadın	femme	woman
keç	kız	fille	girl
keçel	kılkıran hastalığına yakalanmış, kel	teigneux	affected with tinea capitis
keçelî	kılkıran, kellik	teigne	tinea capitis
kêm, nêm	irin, cerahat	pus	pus
kefse	dizanteri	dyssentéry	dysentery
kotî	cüzamlı, cüzama özgü	lépreux	leperous, leprotic
kotîtî, kotîbûn	cüzzam	lèpre	leper, leprosies
kur	oğlan	garçon	boy
lenfgirêk	lenf bezi, lenf yumrusu	ganglion lymphatique	lymph node, Lymphatic gland
lenfkulî, avkênc, kênc, arinc	lenf yumrusu yangısı, lenfadenitis	lymphadénite, inflammation des glandes	lymphadenitis glandula inflamation
marik	kurt, askarit	ascaride	round worm, ascaris
mêr	erkek	homme	man
mîrxiçik, mîrkute, mîkutok	suçiçeği	varicelle	chicken pox
mîzdankulî	mesane iltihabı, sistit	cystite	cystitis
mûkurm	kılkurdu	enterobius vermicularis, oxyure	pinworm

Eşîra Goyî
û taybetmendiyên devoka wan a kurmancî

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

Pêşek
Riknekî kurdnasiyê jî zaravanasî, devoknasî û nifşnasiya gelê kurd e. Her wiha ji bo ku pêvajoya geşedana zimanê kurdî derkeve holê û kurdiya destpêkî (proto-kurdish) aşkera bibe jî pêwistî bi vî riknî heye.

Em ê di vê gotarê de -li gorî hinek çavkaniyên berdest- konfederasyona eşîrên Goyî û taybetmendiyên devoka wan a kurmancî binirxînin û çend agehiyan bi we re pareve bikin.

Kovara Hawarê di rûpela yekem a hejmara xwe ya yekem de kurmancên goyî wiha dide naskirin: *"Herwekî xelkê Geliyê Goyan berî çardeh salan, gava tiyare dîtin, tavil bi zarê xwe balafir nav lê kirin. Ji lewre ko ji banî, ji bala difire."* Ji vê hevokê diyar e ku afirîneriya xeyala goyiyan bala Mîr Celadet Bedirxan jî kişandiye û lewre pesna vê afirîneriyê daye. Herwiha bi riya vê hevokê lêkolînên li ser vê devokê jî raspartine nifşên li pey xwe.

1. NASNAME Û WAR
Hinek çavkanî navê "goyî" dispêrin kurdên gutî (Ihsan Colemêrgî) û hînek jî dispêrin peyva "koyî/çiyayî" (Bedel Boselî); lê belê ev agehî bi awayekî zanistî nehatine piştrastkirin. Ev nav ji ku hatibe û ji kîjan peyvê hatibe darijtin jî rastiyek heye ku şûnwarê konfederasyona eşîrên Goyî dikeve navbera deverên Botan û Behdînan. Navenda Goyiyan, Qilabana bi ser Şirnexê ve ye; lê di nava Colemêrg, Sêrt û Wanê de belav bûne. Pareke eşîrê jî li Hewlêr, Zaxo û Sersingê dijî. Ji ber kavilkirin û şewitandina gundên Kurdan bi destê Romê gelek endamên eşîra Goyî derbasî başûrê Kurdistanê bûne û li Wargeha Mexmûrê dijîn. Gelheya eşîrê der û dora sed hezar neferî ye û misilmanên şafiî ne..

Di dîroka Kurdistanê de Geliyê Goyan devera yekane ye ku derveyî pergala axatiyê jiyaye û serbixwe heta roja îro hatiye. Bi gotineke din pergala axatiyê tu carî li vê derê bi ser neketiye û axa ji vê deverê derneketine.

Goyî ji du hozan pêk tên û li 33 gundan belav bûne: Derşûvî û Ripinî. Her gundek ji çend tîre û bavikan pêk tê. Ripinî digel baskên xwe hemû li devera Revengan dijiyan û pêşiyên wan Evdalan in. Piştî ku şer û nexweşî dikeve navbera wan her du bavikên Ripinî ji nava eşîrê vedikişin û derbasî devera Ripinê ya îroyîn dibin, li vê derê ji xwe re gundan ava dikin.

Warên Ripiniyan: Qilaban, Ripin, Dalokon, Şirîş, Kalgê, Ziravik, Kadîn, Hilal, Şêxan, Sêgirik, Nêrweh e. Beşeke wan jî li bajarokên Kiror û Dêrhînê (Dêra Hînê) dijîn.

Warên Derşûviyan: Helet, Kalhesinan, Çeman, Mehrav, Nîreh, Billeh, Şiwêd, Robosk, Bêcih, Mêrgeh e. Beşeke wan jî li bajarokên Kiror û Dêrhînê (Dêra Hînê) dijîn.

Endamên eşîrê heta roja îroyîn jî mêr şal, şapik û tergalê kurdî; jin kiras-kurtik û fistanên kurdî li xwe dikin. Meqamên lîstîkên goyiyan ev in:
a. Emer Axa,
b. Fatmagê (taybetî goyiyan tenê ye),
c. De Gidî (ev lîstik zêdetir li gundê Dêra Hînê tê lîstin)
d. Bavlekan,
e. Dugavî,
f. Milonê (govenda giran),
g. Sêgavî,
h. Çep û Rast,
i. Şêxanî,
j. Hey Sêmêlê (govenda wê bi tevger û rîtmeke bilez tê gerandin).

Xwarinên wan ên sereke ev in:
a. Hilisa (helîse): Ji goşt, doşav û danê kutayî tê çêkirin.
b. Kutilka birincê
c. Kutilka savar
d. Xevis: Ji doşav, ard û rûne malê tê çêkirin.
e. Giro: Ji toraq, birinc û doşavê tê çêkirin.
f. Kerengmast: Ji kerengên kelandî û mastê avjêkişandî tê çêkirin.
g. Hêlizmast: Ji heliz û mastê çikandî tê çêkirin. Hêliz: Çêreyek e ku li zozanan û çiyayên bilind peyda dibe. Ji meha nîsanê heta destpêka meha gulanê hêşîn e û wekî alifê pêz û dewêr jî tê bikaranîn. Çêja wê gelekî tehl û dijwar e.
h. Jajî bûg û mandî/mendî.

Tevnkarî jî di nava goyiyan de bi pêş ketiye: Parzûn, xurc û xalîçeyên wan gelekî navdar in.

2. ÇEND RÛPEL JI DÎROKA GOYIYAN:
Şerefxan (1543-1603) di Şerefnameyê (1597) de dibêje ku devera Finikê aydî çar eşîrên kurd e û navê eşîra Goyî dikşîne. Li gorî Şerefxanî devera Finikê ji destpêka belavbûna îslamê heta dagirkirina Aqqoyuniyan di destê binemala Mîr Evdal de bûye. Piştî ku herêm bi qasî sed salî di bin zilma Tirkmenên aqqoyunî de zêrezêr dike, gelê herêmê biyaniyan ji axa xwe diavêjin û desthilatdariya wan heta nivîsandina Şerefnameyê jî domandiye. Ev rewşa xweser a eşîrê di bin banê Dewleta Osmanî de jî berdewam dike. Sir Mark Sykes -ê ku Peymana Sykes-Picot (16.05.1916) bi navê wî tê nas kirin- sala 1908an li çend deverên Kurdistanê digere; di gotareke xwe ya derheqa eşîrên heyama osmanî de qala goyiyan jî dike û hejmara wan bi qasî 1400 malbatî destnîşan dike. Herwiha dibêje ku eşîra Goyan canfidayê azadiya xwe ne. Di sedsala 20an de dema ku hêzên Îngilîzan dest bi dagirkirina Îraq û beşeke Kurdistanê dikin eşîra Goyî li hemberî dagirkeran berxwedaneke xurt dide. Mirov dikare bibêje ku berxwedana Kurdan a li Zaxoyê bi eşîra Goyî dest pê dike û di roja 04.04.1919an de generalê îngilîz Alfred Pearson di navbera gundê Bêcih û Mêrgeyê de bi destê goyiyekî bi navê Mistoyê Şaho (ji gundê Bêcihê) tê kuştin.

Goyiyan di salên 60î de piştgiriyeke xurt dane Mele Mistefayê Barzanî û agirê Şoreşa 11ê Îlonê geş kirine.

Ew 34 gundiyên Roboskiyê yên ku roja 28.12.2012an ji hêla balafirên cengî yên Dewleta Romê ve hatin qetilkirin jî ji eşîra Goyî ne.

3. TAYBETMENDIYÊN DEVOKA GOYIYAN

3. a. Dengnasî
Di devoka goyiyan de hinek deng ji hin devokên din ên kurmancî cihêtir in.

3. a. 1. Dengê [a]yê vediguhere [o]yê. Herwiha ew peyvên ku di piraniya devokan de bi dengê [a]yê dest pê dikin di devoka goyî de bi tu carî wekî dengê [a]yê nayên bi lêv kirin. Bi gelemperî [a] vedigure [o]yê; lê carinan jî bi temamî winda dibe.

bav	bov
av	ov
averê bûn (ji riya sereke derketin)	varê bûn

3. a. 2. Dengê [e]yê yê dawiya peyvan her tim vediguhere [a]yê û [e]yên din jî carinan.

me	ma
ez	a (az)

3. a. 3. Dengê [b]yê carinan vediguhere [v] û [f]yê û dengê [v]yê jî vediguhere [b]yê.

bi	vi
dehbe (ji "dâbbe"ya erebî)	dahfa

3. a. 4. Dengê [r]yê carinan bi temamî winda dibe û carinan kirpandin ji ser radibe.

ser	sa
dev jê berde!	dev jê baada!

3. a. 5. Dengê [k]ya dawiya peyvan carinan vediguhere [g]yê û carinan jî [g] vediguhere [k]yê.

hostak/hostayek	hostog
rik/rikoyî	rig/rigawî
bêgavî	bêkovî

3. a. 6. Dengê [ê]yê carinan vediguhere [ö]ya almanî û tirkî û carinan jî wekî xwe dimîne.

ê (ango erê)	ö
nesitêle	nastöla
bêcih	böjeh

3. a. 7. Ji bilî çend awarteyan qertafa [di-]yê ya lêkerên dema bê bi gelemperî vediguhere [t]yê.

diaxive.	t'oxiva.
dima.	t'mo.

3. a. 8. Carinan dengê [o]yê vediguhere [ö]ya almanî û tirkî û carinan jî wekî xwe dimîne..

ode	öde
gûzên Bêcihê ji gûzên gundên din xweştir in.	gözîn Böjeh ji gözîn gundîn dî xwaştir in!

3. a. 9. Carinan daçeka [ji]yê vediguhere [ş]yê.

ji xwe re	ş'xwa ra
Yekî ji wan got.	Êk ş'won gweht.

3. a. 10. Carinan hinek deng tên sivik kirin û vediguherin [y]yê.

tedbîr	teybîr
li hev hatin	leyhotin
li hev ketin	leyketin
leva kirin (pareve kirin)	leyvekiyin

3. a. 11. Wekî gelek devokên kurmancî di devoka goyî de jî dengê [ü]yê heye.

bûk	bük
şû	şü
tû	tü
xwîn	xün

3. a. 12. Dengê [h]yê yê ku di gelek devokên kurmancî de winda bûne di kurmanciya goyiyan de maye. Mirov dikare bibêje ku dengê [h]yê xîmekî bingehîn ê peyvsaziya devoka goyî ye.

gotin	gwehtin
birîn, birandin	birihîn, birihandin
çav	çehv

3. b. Peyvsazî

3. b. 1. Bi hinek paşgirên kêmnas dariştina peyvên resen

destar	gêrisa (ji gerandin û gêrkirinê)
wêrane	harifta (ji herifînê)

3. b. 2. Bi riya lêkera [kirin]ê cureyekî lêkerên cotlêkerî hatiye afirandin û wateya [karîn, şiyan]ê lê hatiye bar kirin.

ez nikarim.	az nekir kim.
nikarim bêm.	nehat kim.
nerakir kim.	nikarim rakim.
tu dê bikaribî biçî Cizîrê?	tê kir kî biçî Cizîrê?
ev bar giran e, nayê karîn ku bê hilgirtin.	av bor giron e, ne hilgirt kit.
dikarim rakim/nikarim rakim.	rokir kim/narokir kim.

Rovî kirin şivanê mirîşkan,
rovî rûnişt û girîya…

Gotin rovî:
- Tu ji bo çi digirî?

Got:
- Ez şaşika xwe wek Goyîyan girê nadim...!

Rwîvî kirin şivonî mîrîşkon,
rwîvî rwînişt î girî...

Gweht:
- Ti ji ba çi digirî?

Gweht:
- A şoşko xwa wey Göyiyon girênedokim..!

3. b. 3. Bi riya hinek dengên parastî mirov dikare reh û rêçikên hinek peyvan texmîn bike.

şêmîk	şipîng (şûna piyan a li berê deriyan)

3. b. 4. Bi riya guherindina hinek dengan dariştina peyvên kêmnas.

şilijîn/şilijandin (şil û pil bûn/kirin)	şirizîn/şirizondin

3. b. 5. Bi riya qutkirina dawiya hinek lêkerên bi pêşgira [ve]yê pêkhatî, hinek navdêrên kêmnas hatine dariştin.

veder/vegir (nexweşiya bi riya temas û nefesê digihêje kesekî dîtir)	vadir (ji vedan)
herka avê (riya herikîna avê)	verêj (ji verêjtinê)

3. b. 6. Bi riya paşgirên kurdî ji peyvên biyanî lêkerên kêmnas hatine dariştin.

belaya xwe kirin stûyê yekî, miselet bûyîn	baliştin

3. b. 7. Di peyva yekjimar a mê û nêr de tewang nemaye; lêbelê di peyva pirjimar de heye. Herwiha di ravekan de jî ravekerên mê bi [e]yê tên tewandin.

Azêd got	Ozod gweht.
Zelalê got	Zelal gweht.
Gundiyan digotin	Gundiyon digwehtin.
sivikê malê	sivikî mol**e**

3. c. Cureyên Peyvan

3. c. 1. Veqetandek

Di devoka goyî de veqetandeka peyvên mê [o] ye.

mala me	molo ma
cewaba te	cewobo ta

Veqetandeka peyvên nêr [î] ye.

rezê xwe	rezî xwa
xalê me	xolî ma

Veqetandeka peyvên pirjimar [în] e.

mezinên me	mazinîn ma
dengbêjên wan	dengbêjîn won

3. c. 2. Cînavk

Cînavkên kesane yên yekjimar

ez	(a) az
tu	ti
ew	ew

Cînavkên kesane yên pirjimar

em	am
hûn	hûn
ew	ewon

Cînavkên şanîdanê yên nêzik

ev (yekjimar)	ev
ev (pirjimar)	evon

Cînavkên şanîdanê yên dûr

ew (yekjimar)	ew
ew (pirjimar)	ewon

Çend numûneyên alîkar ji bo têgihiştina hevoksaziya devoka goyî

Di her odeyekê de nêzikî pêncî mirovî rûniştin.	Ha ödeg da nêzîkî pênceh mirahv rûnîştîn.
Tiştek heye tiştanî Bi xwe hewa dikeve ser banî Ne pî pê ve ye ne panî.	Tiştik heye tiştonî F'xwe hewo t'kevit sa bonî Ne pî pê ve ye ne pehnî.
Rihberdan hêsan e, lê kurkirin zehmet e.	Rihbadon heson iha, lê kurki rin zehmet a.
Bixwaze ji deriyan, bike sedeqeya seriyan.	Bixoza j'daryon, bike sedeqo saryon.
Evdalan, mala xwe xera kir bi xeyalan.	Evdolon, molo xwa xirov kir v'xe yalon.
Kesê ne li malê, nizane dinya li çi halî ye.	Kesî na l'mole, nizonit dinyo l'çi hol a.
Roj diçe, lê bela naçe.	Roj diçit, bes belo noçit.
Cih ji xerîban (biyaniyan) ava nabe.	Ceh j'xeyîvon oxir novit.
Heçî (kesê) li ser destan neçe, qedrê piyan nizane.	Heççî l'sa deston neçit, qedrî pîyon nizonit.
Jina pevguherandî (berdêlkirî) her dienire.	Jino peygûharî ha eniriya.

DOŞAVA MASTÎ

Got, sibehekê jinikeke qilabanî dê biçûya bêriyê. Hêj neçûyî kurê wê dibêjê ji min re mast bîne. Jinik diçe mastî diîne, kurik dibêje doşavê berde nav, jinik diçe doşavê diîne û berdide nava mastî. Kurik nasekine, dibêje mêst û doşavê ji hev veqetîne. Diya kurikî ji qehran dikevê wî mastî dirijîne ser serê kurê xwe, kurê xwe dihêle, wisa diçe bêriyê. Heta êvarê kurikê biçûk wisa dimîne, çiqas mêş û kêşên dinyayê hebin tên ser serê wî.

DIFSÎ MOST

Gö, sihorîgi jingîg Qulovî dê çövo bêrî. Hêj neçöyî kurî wi d'bêjitê ş'mi ra most bêna. Jinig d'çi most t'ênit, kurig d'bêjit difs bikâ nêv, jinig diçit difs t'ênit û diki nêv most. Kurik nohedirit d'bêjit: most û difs jey bikâ, difsi ş'nêv most dâbêxa. Dîyo kurik ş'qehron tkevit ew most û difs qepî f'serî kurî xwe da dikit, kurî xwa dhilit, weson diçit bêrî. Heto êvorî kurgî kiçik dmêni wason, çen mêş î kêşîn dinyoyi tin sa serî wi.

4 - **Spasî**

Di amadekirina vê gotarê de gelek hevalên goyî alîkariya min kirin. Di serî de spasiya kekê Umer Encu û Osman Unver dikim. Spasiyên taybet ji bo berhevkar Seyda Goyan ku gelek zehmetî bi vê nivîsê re kişandin, edîtoriya vê nivîsarê kir, pirtûkên xwe yên li ser devoka goyî ji min re şandin û beşeke berhema xwe ya ber çapê bi min re pareve kir. Bi rastî berhema wî ya bi navê "Dastanên Kurdî -bi devoka goyî-" şahesereke qada xwe ye û hemû berhemên wî ji aliyê Enstîtuya Kelepora Kurdî (Silêmanî) ve hatine weşandin.

---

1 Hawar, sal 1, hejmar 1, 15 Gulan 1932, Çapxaneya Tereqî, Şam.

2 http://www.yuksekovahaber.com/yazi/bu-bir-fermandir-2556.htm

3 http://www.bedel-boseli.com/2012/08/goyi-esiretinin-isim-anlam-ve-tarihi.html

4 http://tr.wikipedia.org/wiki/Goyan_Aşireti

5 http://wejeyagoyiyan.blogcu.com/goyan-goyi-asireti/10672828

6 http://ku.wikipedia.org/wiki/Şerefxanê_Bedlîsî

7 Şerefname, Şerefxanê Bedlîsî, Avesta, Stenbol, 2007, r. 245.

8 The Kurdish Tribes of the Ottoman Empire, Mark Sykes, The Journal of Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Vol. 38, (1908) p. 451- 458.

9 The Kurdish National Movement: Its Origins and Development, Wadie Jwaideh, Syracus University Press, New York, 2006, p. 148.

10 Roboskî-Goyîler, Ismaîl Beşîkçî, http://www.ilkehaber.com/yazi/robosk-goyler-9466.htm

11 https://www.facebook.com/omurkan73

12 https://www.facebook.com/oso.goyi

13 https://www.facebook.com/misexti

Herwiha bnr.

http://www.bbc.co.uk/remembrance/wall/record/12557

http://books.google.com.tr/books?id=FCbspX-dGPYC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=goyan+tribe&source=bl&ots=RmH2iXWk8H&sig=Sv_I99e1tyMdcAv5RB3vtX6FOoU&hl=en&sa=X&ei=o9mlU73eIMeK0AXMp4DQBQ&ved=0CD0Q6AEwBQ#v=onepage&q=goyan%20tribe&f=false

http://intersci.ss.uci.edu/wiki/eBooks/Articles/1908%20Kurdish%20Tribes%20Sykes.pdf

http://www.kaldaya.net/2012/Articles/02/45_Feb20_AbdulmaseehBoya.html

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information

© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 55 - Payîza 2014

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 55an rojên di navbera 13 – 20.12.2014an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên ji "*Folklorê Kurdî*" ya Sadiq Bahaeddîn Amedî, Peyvên ji "*Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê*" ya Hecîyê Cindî, Termînolojîya Pizîşkî, Peyvên ji *Dîwana Laleş* ya Şêx Memdûhê Birîfkanî, Devokê Berrîya Mêrdînê, Peyvên Ji *Gundê Mêrxasan* ya Elîyê Evdirehman û Hin peyvên nenas /kêmnas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbekir), Lezgînê Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Rênas Awdal (Zaxo), Newzad Hirorî (Dihok), Sidqî Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçasalan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Peyvên ji *Gundê Mêrxasan* ya Elîyê Evdirehman

- I -

Amadekar: Têmûrê XELÎL

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
agirdewran	yoğun bir biçimde yapılan atak	salve	salvo, volley fire
berawirî hevdu kirin; qincilandin ser hev, xwe qoçandina ser hev	iki büklüm olmak	se replier, se blottir	to squat down, to huddle up
bêterşe; bêteşe	biçimsiz	difforme	formless, shapeless, strangely shaped
bînber; bêhnber	canlı	vivant	living
cem kirin; cemandin, civandin, xirve kirin	toplamak	rassembler, réunir	to collect, to gather
çilo; çilû	yemlik meşe yaprağı	fourrage de feuilles de chêne	oak leaves used as fodder
xwe çivilandin; xwe civilandin	büzülmek, kabuğuna çekilmek	se recroqueviller	to shrivel
darînek	köpek yalağı	mangeoire pour chien	feeding bowl (for dogs)
egle kirin	durdurmak, oyalamak	retenir, retarder	to delay, to detain
fek; dev	ağız	bouche	mouth
hetimîn; cehimîn	defolmak	s'en aller, décamper, foutre le camp	to go away, to clear off
heyse-beys; xurtoşe, hele-bel	hengame, kargaşa	pagaille, remue-ménage, confusion	chaos, mess, confusion
hêbet	heybet	majesté	majesty, awe
hît	büyük taş, kaya	roc, rocher	large stone, rock
hilcinîn; hiljenîn	duvar örmek	bâtir un mur	to build a wall
vehirmijîn	yeniden güzelliğine ermek	retrouver sa beauté	to regain one's beauty
hoşev; hoşib	yüksek boylu ve içinde zorla yürünebilinen otluk yer	endroit couvert de hautes herbes	tarea covered with tall grass
kelêşk; kelêjk	bir deri bir kemik olan hayvan, zayıf hayvan	animal squelettique	very thin animal, skelletic animal
kepûr; kepir	çorak verimsiz toprak	terre aride	barren land
kewrek kirin	deşmek	percer, éventrer	to tear open, to disembowel
kirtik-kirtikî; pirtî pirtî, çîtî çîtî, çêtî çêtî	et parçacığı	un petit bout de viande	a small piece of meat
kizox; kozix, kuzix, holik, kox, kolik, koxik, kokel	klübe	cabane, hutte	hut, shed
leq lê ketin	kaçışmak	se débander, se disperser dans le désordre	to disperse, to scatter
livat; lebat	kıpırtı	remuement, mouvement léger	slight movement or motion
malîvan; neferên malê	aile bireyleri	membre de la famille, familier	family member
mencenêq; mencenîq	1. mancınık; 2. namert; 3. fırlama	1. catapulte, levier; 2. lâche; 3. bâtard	1. catapult; 2. coward; 3. bastard
milmilîn	salınmak	se pavaner	to prance, to show off
peçinîn; nixamtin, niximandin, nixaftin	üstünü örtmek	couvrir, envelopper	to cover
pirîsk; çirîsk	kıvılcım	étincelle	spark
pirpişîn; pilpişîn, pişpişîn	şişmek, kabarmak	enfler, être balloné	to swell, to be swollen

Sadiq Bahaeddîn Amêdî

- V -

"Folklorê Kurdî"

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kurrî; kurîk	eşek veya at yavrusu	petit d'un âne ou d'un cheval	foal
kavlan; qewlik	kılıf	étui	case, sheaf, cover
cinînk	küçük bostan	potager	vegetable garden
tanc; tac	taç	couronne	crown, diadem
helêxistin; li dar xistin	tertiplemek	organiser, mettre sur pied	to arrange, to set up, to organize
bestî	kumsalda yetişen kavun karpuz	pastèque ou melon des terrains sablonneux	watermelon
serkêr	biçak ucu	pointe du couteau,	knife tip, knife point
vebirandin	soyunu tüketmek, kökünü kazimak	déraciner, éradiquer	to uproot
leq dan; gestin, gez kirin, kit kirin	ısırmak	mordre	to bite
leq; gez, kit	ısırık	morsure	wound left by a bite, bite
verisîn, veristin	sökülmek, çözülmek	se défaire, se dissoudre, se désagréger	to dissolve, to disintegrate
verisandin	sökmek, çözmek	défaire, dissoudre, désagréger	to undo, to dissolve
qermebira; qirmebira	eski arkadaş, candan dost	ami fidèle, ami intime	old friend, close friend
lalî; ba, cem, def, nik	yanına, …e/a	chez	at
temet; qasî	kadar	autant que	as much as
mêşereş	karasinek	mouche	fly
peşîn; pişkîn, pekîn	fırlamak, sıçramak	jaillir, gicler	to splash, to squirt
nihiştin; nihîn, niştin, veniştin, dadan, xwe danîn	oturmak, konmak	s'asseoir, se poser, se nicher	to alight, to perch, to sit down
min	yaklaşık 3 kiloluk ağırlık birimi	poids d'environ 3 kg	about 6 pounds weight
Leyla û Mecrum			
tal; tak, ta	kar tabakası	couche de neige	layer of snow
qoqil	delik	trou	hole
Sîseban			
hevkûf; hevta, hemta	emsal, tay, denk	pair, homologue, du même rang	peer, someone of equal rank
hêve; bi vir de	buraya	par ici	hither, to this way
miştin	çemremek	enrouler	to roll up
lê xurrîn	çıkışmak	admonester, réprimander	to rebuke, to chide, to reprimand
Zembîlfiroş			
ser bi ser	eşdeğer ölçüde takas	troc par échange de quantités égales	barter with equal quantities

Peyvên ji dîwana Şêx Memdûhê Birîfkanî

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bargiran	sorumluluğu ağır	qui a de lourdes responsabilité	having great responsibility
berahî; berê	önceki	précédent	previous
bêvar; bîvar, bîvêr, bîmar	hasta	malade	diseased, sick
bîv; delîve, keys, fersend	firsat	opportunité	opportunity
hijîn; hejîn	sallanmak, sarsılmak, titremek	bouger, s'ébranler	to move, to set off
helpeqijîn; hilpeqijîn	fışkırmak	jaillir	to burst, to erupt
hewdan	1. iltihaplanmak; 2. yangı, iltihap	1. s'infecter ; 2. infection	1. to become infected; 2. infection
hevgur; hogir:	can arkadaşı	ami intime	intimate friend, close friend
gêlme: girara gavanan	çoban ve sığırtmaçların hayvan sahiplerinden toplayıp aynı kaba koydukları yemek	pot-pourri des mets divers collectés par un berger ou un bouvier auprès des villageois	mixed food gathered from the owners of animals by a shepherd or a herdsman
mirîstin; mirisîn	emmek	téter, sucer	to suck
qeft; qevd	tutam	poignée, petite quantité	pinch, small amount
qar	sessizlik, sükünet	calme, silence	silence, calm
rind	güzel, uyumlu, iyi	beau, bon, avenant	beautiful, good, pleasant
şehyan; şahî, dawet	şenlik, düğün	fête, festivité	feast, festivity
şermende; şermîn	mahcup	confus, honteux	ashamed, comfused
sorepel	köz	braise	embers
terzin; terazin	güneşe bakan yeşil yüksek dag yamacı	versant de montagne exposé au soleil	sunny hillside or slope
vehandin: hûnandin, vehûnandin, vehûnan	örmek	tisser	to weave
zerdav	safra suyu	bile	bile

Folklor

- VII -

“Hikyatêd Cimaeta Kurdîyê” ya Hecîyê Cindî

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kîlerdar	kiler sorumlusu	préposé au cellier	cellar keeper
malmêr	kadının kocasının akrabaları	la parentèle du mari	the husband’s relatives
malbavan	kadının baba tarafı	la parentèle du père de l’épouse	the wife’s relatives
xemkêş: xemxwer	başkası için gam yiyen	qui se fait du souci pour autrui	anxious for others
gazinîn	yakınmak, serzenişte bulunmak	se plaindre	to complain
tulim	gayda	cornemuse, musette	bagpipe
kûrnêt; kûrnîyet	derin düşünce	méditation, pensée profonde	meditation
tûjfikir; tîj	keskin fikirli	qui a l’esprit vif et affûté	sharp-minded, sharp, smart
nitirandin	süslemek	parer, embellir	to embellish, pattern
kate: kade	çörek	petit pain au beurre	a kind of kurdish flat cake
dabelandin: daqultandin, da’ûran	çiğnemeden yutmak	avaler	to swallow
kaş (mê): kêş, wezn	ağırlık, tartı	poids	weight
tawa (taba) xwe anîn	dayanmak, tahamül etmek	endurer, supporter	to endure, to bear
çeper; perçîn, pêjan, perjan, sênc, tan	çit, çeper	haie	hedge, fence
miqaze; mexaze	mağara, yer altı şehri (masallarda)	caverne	cave, cavern
hol bûn; gindirîn, girêl bûn, gurîl bûn, tilor bûn, gêr bûn	yuvarlanmak	rouler, se rouler	to roll

Devokê Berrîya Mêrdînê

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kabik; pehnî, panî, pajne	ökçe	talon	heel
kalik	karpuz kavun	désignation collective pour melon et pastèque	melon and water-melon
kalîn	melemek	bêler	to bleat
kalî şîn, şînkal	hiç olgunlaşmamış meyve veya sebze	fruit vert, légume non mûr	unripe fruit or vegetable
kalxenê	bir gün önceden kalma bulgura su ve un katılarak pişirilen bulgurçorbası	soupe faite en ajoutant de la farine et de l’eau au pilaf de boulgour de la veille	soup made with day-old bulgur, mixed with water and flour
kara bûkê	düğün için geline yapılan hazırlık	préparatifs faits pour la future mariée	wedding preparations for the bride
kardorî	nöbetleşe iş	travail en alternance	shift work
kaşkaşok; xişîlank	kaygan yer	pente glissante	slippery slope
kaş kirin; kişandin	çekmek, sürüklemek	traîner	to draw, to drag
kavkulîlk	mantar	champignon	mushroom
kayîn	1. geviş; 2. geviş getirmek	1. rumination ; 2. ruminer	1. chewing cud, rumination. 2. to ruminate
kefandin	katlayarak dikmek	ourler	to hem
kejî; kezî	kiriş,	tendon	tendon
kel	1. boynuzlu küçük baş hayvan; 2. damızlık koç, teke, boğa veya erkek manda	1. ovin cornu ; 2 bouc, bélier, taureau ou buffle étalon	1. horned sheep or goat; 2. breeding ram, goat, male buffalo or bull
kêl	1. teyel, dikiş; 2. karık, agos	1. couture, faufilure ; 2. sillon	1. basting, stitch; 2. furrow
kêl; kîle	kile	boisseau	bushel
kel çûn	taşmak	déborder en bouillant	to boil over
kelbuhartî	tadından çıkartmak	1) trop bouilli ; 2) (fig.) qui a dépassé la mesure	1. too much boiled ; tasteless; 2. (fig.) to go too far
kelkele; kelkel, kelekel, kelkelêjan, gelegerm	yaz günlerinin öğle zamanı kavurucu sıcak saatleri	canicule	heat wave
kelmîz; mîzoke, birmîz, pirmîz	altına işeyen	incontinent	incontinent
kelogirî; kelegirî (bûn)	ağlamaklı olma	avoir la gorge nouée, être sur le point de pleurer	to feel like crying, to have a lump in the throat
kelpik; qelpik	yara kabuğu	croûte (d’une blessure), escarre	scab (of wound)
kemidandin; kemitandin, kemijandin	kaynar suya batırmak	ébouillanter	to scald
kemidîn; kemitîn, kemijîn	kaynar suya batırılmak	être ébouillanté	to be scalded
kemîn; bose	pusu	embuscade	ambush
kerrakîtk; kirkirok	kıkırdak	cartilage	cartilage
kerrane	kocaman	énorme, colossal	gigantic, enormous
kerratî; kafirkeratî, kerafî	zehir zıkım	poison amer	bitter poison
kevirdeqî	taşa çarpma sonucu ayak parmaklarında oluşan azgın yara	blessure au doigt de pied, écrasé	wound of toes crushed by a stone
kevnar	antik, eski, kadim	antique, très ancien	ancient, old, antique
ketina kirasan, ketina cilan, bênimêjî	aybaşı	menstruation, règles	menstruation, menses
kirş, kirşê zik	şişgöbek, göbek	embonpoint	pot-bellied
kiş, kişkirin	çobanın sürüyü peşinden sürümesi	faire avancer le troupeau devant soi (berger)	drive (a herd of animals)
kizirk, kizrik, çizrik	kuyruk yağının eritildikten sonra kalan gevrek posası	friton	crackling, beats of sheep fat
li kolxê şeytên çûn	heba olmak	s’en aller à vau-l’eau	to go in vain
komisîk	küme	petit groupe, regroupement	huddle
konikê pîrê: tevnika pîrê	örümcek ağı	toile d’araignée	spider web
pîrik, pîrê, tevnepîrk, pîrtevînk, pîrpîrok	örümcek	araignée	spider
komirîşk, komerîşk, kolemişk:	köstebek	taupe	mole
kose	köse	glabre, imberbe	beardless, smooth shaven
şara kesrewanî	kesrevani puşu	foulard royal, foulard de qualité	kesrevani turban, a high quality scarf

Hin peyvên kêmnas / nenas

- I -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şivqelûn; qelûna doxdirêj	uzun saplı pipo	pipe à long tuyau	long-stemmed pipe
bigîrik; bigîrk	tutacak, elecek, sap, kabza	poignée, manche	handle, knob
terz; terze, teriz, terg, savarok, şilor	dolu	grêle	hail
qozeqer; keskesor, keskûsor	gök kuşağı	arc-en-ciel	rainbow
pelqaz; pelqik, avzelêlk, berboq	deri ya da ciltte oluşan su kabarcığı	ampoule, cloque	blister
çeqel; kevçîka guh, kovika guh, gofika guhî	kulak kepçesi	oreille externe, pavillon de l'oreille	ear lobe, external ear, auricle
qêl; guhan	hayvan memesi	mamelle, pis	udder
pexirandin; vepexirandin (dipexirîne, pexirand, bipexirîne!)	eşelemek (tavuklar için)	farfouiller, fouiner	to nose around, to ferret
hewl; hewêl, xêl, wîr, wir, şaş, çaxar, <çavê wî yê çepê hewl bû>	şaşı, <sol güzü şaşı idi>	1) louche; 2) loucher, <son œil gauche louchait>	1) shady, shifty, dubious; 2) to squint, <his left eye squinted>
veşikandin; vemalîn, vemaltin, hildan, radan	kolları sıvamak	retrousser les manches	roll up one's sleeves
halojinik: serjinik	1. kılıbık; 2. kadın işlerini yapan	1. mari soumis à sa femme ; 2. homme qui accomplit des tâches féminines	1) hen-pecked husband; 2) does tasks traditionally done by women
jarav kirin; jorav kirin, carî kirin, av tê werdan	durulamak	rincer	to rinse
gêng; kort, bor <ev erd gêng e/ gêng maye>	hiç sürülmemiş arazi <bu arazi hiç sürülmemiş>	terre vierge, non labourée, <cette terre n'a jamais été labourée>	virgin soil, unploughed land, <uncultivated land>
perijîn <stêrk diperijin>	ışıldamak, ışın saçmak, <yıldızlar ışıldıyor>	scintiller, briller <les étoiles scintillent>	to sparkle, to shine, <the stars are twinkling>
serpene; rik	sırık, herek v b v	perche, échalas, tuteur	rod, stick, pole, stake, support
pelît; qirme, helîl, kesme, cilt, nanê cil	köfter, kesme	tarte épaisse au moût de raisin et de farine	a tart made of flour and concentrated grape juice
sparî... bûn; spartin <sparî Xwedê bî>	emanet olmak <Allaha emanet olasın!>	être confié à, être remis à, <soit confié à Dieu, que Dieu te protège>	to be left to, to entrust, to, <trust in God, may God protect you>
hilgiftin; <hildigive, hilgift, hilgive!>, hilgaftin	yukarı kaldırmak	soulever	to lift
gûbeq; gûyê beqan, kevza avê	su yosunu	algue, mousse	moss (botanical) froth (beer)
pazpazûk; şûjik	akarsulardaki yassı ve kaygan taş	pierre ronde et glissante dans un ruisseau	flat and slippery stones in a stream
malkir; malker	yuva yapan, yuva kuran	bâtisseur, qui fonde et fait prospérer un foyer	nester, nesting, builder
heyibîn; heybet girtin, tirs bi ser ketin <mêrik heyibî û çû>	başını alıp kayıplara karışma <adam başını alıp gitti>	disparaître, partir sans laisser de traces ; <le type a disparu>	to vanish, to disappear, <the man vanished into thin air>
kelijîn; kelicîn, kelîn:	kaynamak	bouillir	to boil
bacxwer	haraç ile geçinen	rançonneur	a person demanding ransom, an extortionist
qingîn: qûrîna qulingan	turna ötüşü	craquètement (grue)	clattering (of a crane)
nebedîyar:	ıssız, sakin tenha yer	endroit isolé et calme	Isolated or secluded place
arix-curix	işe yaramaz şeyler, kalitesiz seyler	bric-à-brac	bric-à-brac, odds and ends, junk
apan <xalan xelk in, apan mulk in>	baba tarafından olan akrabaların bütünü, <anne tarafı eloğlu, baba tarafı ise servet sayılır>	parentèle du père <la parentèle de la mère c'est autrui, la parentèle du père c'est du patrimoine>	relatives on father side, <maternal relatives are not counted as close as paternal ones>
xalan	anne tarafından olan akrabaların bütünü	parentèle de la mère	all relatives from mother side
alfêz kirin; alguher kirin: ji rûniştina dûr û dirêj rabûn û cîhê xwe guhirîn û piçekî li ser xwe gerîn	dinlenmeden sonra hareket etmek, gezmek	se dégourdir les jambes	to stretch one's legs
aqiloşk:	salyangoz	escargot	snail
arang kirin; aşî kirin	aşı vurmak	vacciner	to vaccinate
arang; aşî	aşı	vaccin	vaccination, vaccin
avgerden	büyük kepçe	grosse louche	large ladle
avgil	kirli su, çamurlu su	eau sale, eau boueuse	dirty water, muddy water
badilî	kalp romatizması	rhumatisme cardiaque	rheumatic heart
barxan	yük eşyası	charge, cargaison	a load, cargo
barxane	depo, ambar	entrepôt, dépôt	warehouse
bask	kol	1) bras, 2) aile	1) arm, 2) wing
bê bineta; bê binyad	mesnetsiz	non fondé, sans fondement	unfounded, groundless
bengulî	örük bağı	ruban	ribbon, ribbon
benporik	saç bağı	ruban de cheveux	hair ribbon
berhelînk; hesan	bileyi taşı	pierre à aiguiser	whetstone
berberang; koka ran, koka hêtê	kasık	aine	groin
berfişo; şilope, şilove, şilape:	sulu kar, sulu sepken	neige fondue	sleet, melted snow
berg; bergî, bergeh: <berga xanî>	ön taraf, cephe, <ev cephesi>	façade <façade de la maison>	front, façade, <frontage>
berguhk	kulak koruyucu	oreillette, protège-oreilles	ear guard, ear muff
berhoste	kalfa	contre-maître	foreman
bertulhêçk; mak	oyunda ebe	l'enfant qui doit chercher les enfants cachés (jeu de cache-cache)	the seeker (the child who has to find the thers in a game of hide an d seek)
bêjandin; beştin, <dibêjînim, bêjand, bibêjîne!>, bêjing kirin	(un) elemek	tamiser	to sieve (general), to sift flour
bê(h)tin: (dibêt, bêt, bibêt!), bên (dibê, bêt, bibê!), bêjing kirin, li bêjingê xistin <ardê xwe bêt, kepeka xwe rêt>	(un) elemek <ununu eledi, kepeğini döktü>	tamiser <il a tamisé la farine et jeté le son>	sift flour <he sifted his flour, thre away his bran>
beytûne; beytûte, xapang, fawirme	merdivenin en üst kata çıkışı üzerinde yapılan korunak ve eşya yeri	grenier	loft or attic
bêwêrte; bêzarok	evlatsız	sans enfant	childless
birra; tûj <kêra birra>	keskin <keskin bıçak>	affuté, aigu, tranchant <couteau tranchant>	sharp, keen <keen-edged knife>

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 56 - Bihar 2015

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê ya 56an

Civîna Kurmancî ya 56an rojên di navbera 22 – 29ê tebaxa 2015an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stokholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Hin peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê, Devoka Berrîya Mêrdînê, Peyvên ji *Gundê Mêrxasan* ya Elîyê Evdirehman û Hin peyvên nenas / kêmnas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbekir), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Rênas Awdal (Zaxo), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Devokê berriya Mêrdînê
IX

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kûçelanî: kolanî	başıboş, hayta	vagabond, errant	idler
kûçelan	köpekleri öldürmek için verilen iğneli veya zehirli ekmek	pain empoisonné ou piégé d'aiguilles pour tuer les chiens nuisibles	pinned or poisoned bread to kill the dogs
kuçik	ocak	âtre, foyer	fireplace
kufik	küf	moisissure	mould
kufkufe	palavracı	mythomane, fieffé, menteur	arrant liar
kulab	koyun kuyruğunun ucu	pointe de la queue du mouton	tip of the tail (of sheep)
kulmoz	eşek arısı yuvası	nid de frelons	wasp nest
kulorîk: xilorîk	ekşili sulu köfte	soupe aux boulettes	bulgur-dumpling soup
kulpik	duvarda küçük zula	petite niche	small stash on the wall
kumika dîk: tarik, tar, popelîsk, kûfik, şehik	ibik	crête	crest
kumik	kavuz	glume	glume
kupandin, gupandin	darp sonucu içe çökme veya şişme	cabosser	to buckle
kurkutandin: zilqutandin	kırpıştırmak	faire cligner	to blink
kurkutîn: zilqutîn	kırpışmak	cligner	to blink
kurm: kirm	1. kurtçuk, kurt 2. solucan 3. istek, arzu	1. larve 2. ver 3. envie	1. larva 2. worm 3. desire
kurreder: qurreder!	elin körü!	1. nourriture dure à avaler, saloperie 2. interj. ta gueule!	1. damned stuff (used of something harmful to eat, drink, smoke, etc.) 2. shut up!
kurûze	düzine	douzaine	dozen
kusp	1.iyi pişmemiş ve yağsız yemek 2. posa	1. plat mal cuit et qui manque du beurre 2. lie	1. unwell cooked and unwell oiled food 2. bagasse (left after fruits or vegetables have been crushed)
kutan: qutan, deq, aşî, aşle	aşı	vaccin	vaccine
kwîrik: korik	buğday sürmesi	rouille (de blé)	tilletia tritici
labût: labîte	övendirenin yassı demir başlığı	grattoir (de charrue)	a piece of flat metal mounted on a stick used to clean the mud off a plow
lal	1. dilsiz 2. gülmekten veya ağlamaktan sesin çıkmaması 3. bir şeyin kendi ekseni etrafında son süratle dönmesi	1. muet 2. qui perd la voix sous le coup de l'émotion 3. rotation à vive allure	1. dumb 2. becoming paralyzed after intense laughing or crying 3. rotating extremely fast
arîklêxistî: dewlêxistî, xwelîkîbûn	külleme hastalığı	mildiou	mildew
lank: tûş, toş	yassı oyun taşı	caillou lisse de jeu	flat game stone
laq	kaburga ve kasık arası ince et tabakası	mince couche de viande entre les côtes et à l'aine	thin layer of meat between the ribs and groin
laş	1. vücut 2. ceset	1. corps 2. dépouille	1. body, carcass 2. corpse
lebîxe: lepoxe: kulîlka hîro di nav şîr de dikelînin û arvan pê de dikin, ji bo nexweşîya heftûzkê	ilaç olarak kullanılan lapa	onguent obtenu en faisant bouillir des fleurs de bîro dans du lait épaissie de farine pour soigner l'hydrosadénite suppurée (heftûzk)	mush used as a medicament
lêç: mawinc	eğri	incliné	aslope
lêf: lehf	dağ eteği	piémont	foot of a mountain
lîtir, ritil	batman	unité de poids (voir ritil)	unit of weight
lolijandin: lewlijandin,	yalpalatmak, sendeletmek	faire vaciller, faire osciller, chanceler	to wobble, to totter
lolijîn: lewijîn, şewişîn, veşewişîn	yalpalamak, sendelemek	vaciller, tituber	to wobble
lotik: lîtik	hoplama zıplama	sautillement, gambade	leap
dan lotikan: lîtik dan	sevinçten oynamak, hoplayıp zıplamak	gambader de joie, sautiller	to leap

Hin peyvên kêmnas – nenas (II)

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
celx: qelşên di dîwaran de	yarık, çatlak	fente, fissure	crack
cergî: jirgî	-den beri	depuis	since
circir	fermuar	fermeture éclair	zipper
cû: cûh, gamêşê nêr	camız	buffle	water buffalo
cûr: hirsim, qore, qorix	koruk	raisin vert	unripe grape
cûr	in	antre, trou	hole
<cûrê kêrwêşkan>	tavşan ini	trou à lièvres	rabbit hole
curne, cirnexweş	sevimsiz, sıkıcı, huysuz	déplaisant	unlovely, unpleasant
çarbask	kopça, agraf	agrafe	hook and eye closures
çaybejî: çaya bejî	yabani çay	thé sauvage	saga
çêrî: çêrîk, çiqlik, tilmizk, siqilk, cirdik, utifk	şıngıl, çıngıl	grapillon	bunch of a cluster
çermiqandin: qirçimandin	buruşturmak, büzmek	froisser	to wrinkle, crumple
çeycag	kümesten yumurtayı çıkartmak için kullanılan çekecek	pince en bois pour retirer les œufs du nid	a stick used to remove the eggs from poultry
çil dan xwe: çil dan, xwe hilavêtin, xwe çeng kirin, xwe zer kirin	hoplamak	sautiller	to jump
çitan: kitan	kadın baş örtüsü	foulard de femme couvrant la tête	women headscarf
çirtik	etek saçağı	frange d'une jupe	skirt fringe
çit û pit, çiplaz, gebaz, nêrûmê, kebaz, çitepit:	çıtçıt	bouton de pression	press stud
çixizî kirin: gizî kirin, xayîntî kirin	hile yapmak	tricher	to cheat
dabeştin: dapeştin, peşikandin, kezixandin, kezaxtin, kewişandin: kesixandin: >ez dadibejînim – min dabeşt	budamak	élaguer	to prune
darşeq: binmilk, golte, darê binçengan	koltuk değeneği	béquille	crutch
darşo: şûnik, şonik, keleşo	çamaşır tokacı	battoir	clothers wringer
delikandin: "erdê didelikînin"	1. düzeltmek 2. sıvamak	1. ratisser 2. enduire	1. to level 2. to daub
deriwandin: (dideriwîne, deriwand, bideriwîne!), deribandin	yorgan sırımak	faufiler, une couette	to line a quilt
derzeneka piştê	omurga	épine dorsale	spine
destexweh	kadınlarda candan arkadaşlık	sœur de cœur, meilleure amie	blood sisters
destik: kostek	çöpçatan	marieuse	matchmaker
destkûs: casûs	casus	espion	spy
destpêketî	işlenmiş	travaillé, entamé	processed
devlû: ko, kuh, ne tûj	kör	aveugle	blunt
dilbêş	yufka yürekli	tendre	tenderhearted
elk: pîrelk	alkarısı	créature féminine mythique, de grande taille, aux seins généreux et à la chevelure abondante, qui enlève les hommes. selon les croyances populaires, pour s'en débarrasser, il faut lui piquer le sein avec une aiguille	al, hal
êtir: sebir	sabır	patience	patience
êxle	at, katır veya eşek sürüsü	troupeau d'ânes de mules ou de chevaux	horse, mule or donkey herd
ferferk: keps, derdekopan, sereseme, xuy (bi xuyê ketin)	epilepsi	épilepsie	epilepsy
fîşekkêş	sürme (tüfekte)	levier d'armement	bolt
gêleşok: gelemşe	karışıklık, kargaşa, dağınıklık	tohu-bohu, confusion	disarrangement, clutter
gêlma gavanî: girara gavanan	1. sığırtmaçların evlerden toplayıp tek bir kaba koydukları yemek 2. karman çorman	1. pot pourri de plats offerts au bouvier 2. méli-mélo	1. various dishes collected by cowheard from different houses and put in the same bowl 2. higgledy-piggledy
gepiçîn	kırışmak, buruşmak	être froissé, se froisser	to be wrinkle, be crumple
gepiçandin	kırışık buruşuk hale getirmek	froisser, friper	to wrinkle, crumple
gerdelor: hereba	hortum	tourbillon	whirlwind
gerelawjanê	sıra ile türkü söyleyerek yapılan eğlence toplantısı	réunion festive où les convives chantent à tour de rôle	meeting held with entertainment by singing ballads
gelmû	kıl ve yün karışımı iplik	fil fait d'un mélange de poils et de fils de laine	hair and wool blend yarn
porê gelmû	kırlaşmış saç	cheveux gris	gray hair
gêtir: gêt	baldır	cuisse	thigh
gidavk	kar suyundan beslenen dere	torrent alimenté par la fonte des neiges	rivulet
gijmûrandin	büzmek	froisser	to gather
gijmûrek	büzgü	froufrou	gathers
gijok : givêj	alıç	aubépine	haw
gildik, bişkul	1. kığ 2. ince döşek	1. crottin 2. matelas fin	1. sheep, goat, or camel turds 2. thin mattresses
girjbûn	kramp	crampe	cramp
gîrhe: kevz	yosun	mousse	moss
gîvir: 1.pisîkê nêr; 2. pisîkê nêr yê mezin	1. eril kedi 2. yaşlı eril kedi	1. chat 2. vieux chat	1. male cat 2. old male cat
ganboxe	yaşlı eril kedi	vieux chant	old male cat
gîzirgo	çalılara takılan yapağı	flocons de laine qui s'accrochent aux buissons lors du passage du troupeau	wool peace which has been installed in the bushes during passing of sheep
gorî: dor, ger <gorîya min e> = dora min	sıra	tour	turn
goştî	1. yeni doğmuş bebeklere bağırsaklarının çalışması için verilen şekerli veya şekersiz anne sütü 2. ev için besiye çekilmş hayvan 3. tuzlanıp kışa kaldırılan et 4. etli yemek	1. lait de mère sucré ou non donné aux nourrissons 2. animal engraissé 3. viande salée pour la conservation 4. plat de viande en sauce	1. process of given breast milk with or without sugar to operate intestine of he newborn 2. fattened sheep or cattle for own use 3. salted meat to be used in winter 4. meat dish

Ji ferhengoka Memdûhê Birîfkanî ya dawîya dîwana wî -1-

Amadekar: Emîn NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
A			
axwîrk: axûrk	tatarcık	phlébotome	*phlebotomus*, sandfly
arîşe	sorun, mesele	problème	problem
arînk	aşırı ağlama (çocuklar için)	pleurnicherie, pleurs à chaudes larmes	intense cry (of childern)
azirîn	azmak, kızmak, kızışmak	s'emporter	to be or get stirred up, be agitated,
azirandin	azdırmak, kızdırmak	fâcher, excéder	to stir up, agitate
siting: stêng	eşekarısı	frelon	hornet
aqar	akar	propriété, possession	property
alînk: pêalînk	çelme	croche-pied	trip up
aloz	karmakarışık	embrouillé, confus	entangle, chaotic, complicated
alozî	karmakarışıklık	confusion, embrouillamini	entanglement, complication, complaxity
alîk: alif, êm	yem	fourrage	fodder, forage
ahîn: hesinî, hişk	sert, demir gibi	dur (comme le fer)	very hard
B			
bakûre: gopal	baston	canne, crosse	shepherdstick, stick
barove: barana dijwar di gel bayê	rüzgarla karışık şiddetli yağmur	tempête de vent et de pluie, bourrasque de pluie	rainy wind
beldîk: çar rojên dawî yên kanûna yekê	aralık ayının son dört günü	les quatre derniers jours de décembre	last four days of december
belik	polip	polype	polyp
berav	bileği	pierre à aiguiser	sharpening stone
beraze	1. kiriş, 2. manivela	1. solive, poutre 2. levier, manivelle	1. balk, beam 2. lever, manivelle
berbiyav: berbihav, hewşa malê	avlu	cour	yard
bevil: hempa	emsal, denk	alter égo, pair, équivalent	equivalent
bêldoxe: çar rojên pêşî yên kanûna duyemîn	ocak ayının ilk dört günü	les quatre premiers jours de janvier	the first four days of january
bêmik: dendik	çekirdek	graine	seed, kernel
bêteşe	biçimsiz, kaba	difforme, distordes	distorted
bindok: telpa binê rûn	yağ tortusu	résidu du beurre fondu	butter sediment
binecih: nişstecih, xelkê cih	yerli, yerleşik	habitant, résident	native, inhabitante, resident
binekok	esas, asıl	origine	origin
binwaşe: binwaş, hîm, xîm, binyad	temel	base, fondation, fondement	base, ground
birçêlk: hêrik	kursak	gésier	gizzard
bîtik: bûkik, bîk	gözde çıkan arpacık	orgelet	sty on the eyelid
birûsî: birûsk	şimşek	éclair	lightning
C			
cewî: stirk	reçine	résine	resin
cû: cew, hevring, qilix	kırkı	tonte, ciseaux de tonte des moutons	shearing
Ç			
çemiyan: çemîn	eğilmek, bükülmek	se pencher, s'incliner	to bend, to bow
çîng	ebe yeri	cible, dans un jeu	target
çînganê	saklambaç	cache-cache	hide-and-seek (play)

Ji Gundê Mêrxasan ya Elîyê Evdirehman (II)

Amadekar: Têmûrê XELÎL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pûsî: xûsar, qir, xwîsî	kırağı	brouillard	hoarfrost, rime
qal:1. kad, çêl, çêlî, gilî, behs 2. qan	1. bahis, söz 2. oyunda sayı	1. parole 2. point (dans un jeu)	1. talk 2. point (game)
qedar: xedar	gaddar	brutal, injuste	brutal, inhuman
seyîs	seyis, at bakıcısı	palefrenier	hostler
siteqirîn: seqirîn	rahatlamak, istikrara kavuşmak	s'apaiser, se calmer	to relax, to get rest
şevûka reş	uğursuz gece, meşum gece	nuit néfaste	illfated night
weyne: werîne, bîne, biîne, bihîne!	getir!	amène, apporte !	bring!
wîlandin	mırıldamak (şarkı/ türkü)	fredonner	to mumble
xirmijîn: xilmaş bûn, xirmaş bûn	uyuklamak	somnoler	to fall asleep
xişikandin: xuşikandin	sürüklemek	trainer	to drag behind
zalp: zerp	güçlü	fort, puissant	strong, hard
zax	mağara	caverne	cave
zulf	zülüf	cheveu, boucle de cheveux	lovelock

guhik	ateşli el silahlarında arpacık kanatları	[oreillette) guidon et viseur de fusil	wings of the front sights (of guns)
guhkê masîyan	tatlı su midyesi	écrevisse	river mussels
gulank: gulale, tûncik, çûncik	kahkül	mèche de cheveux	bangs
gulang: bisk, zilf	zülüf	boucle de cheveux	lovelock
gulbe	gurup	groupe	groupp
guv: <tu çima guv î?>, guhişî	düşünceli, dalgın	pensif, méditatif	lost in thought, absent-minded, pensive
haya	haberi olan, bilen	informé, averti	informed, knowing
hebing: hebin	çadırı kazıklara bağlama ipi	corde de fixation de tentes aux pieux	tent rope
hêke	küstah, utanmaz	insolent, effronté	insolent, impudent, rude
hekûke, kanala avê	su kanalı	canal d'irrigation, rigole	water channal

Hin peyvên ji derdora Bidlîs û Wanê

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
nifs: mifs, mifsik, sefînk	süzgeç	filtre	filter
liha: <birayê lihê/liha>	asıl, öz <öz kardeş>	vrai, authentique	genuine
dezbînûk/dezbêng, dezbilînk	bağırdak, bağıldak	bande de tissu qui maintient un bébé dans son berceau	the strap with which a baby is kept in its cradle
befşik: befş	yemeği karıştırmada kullanılan enli tahta	spatule en bois	wooden food mixing paddel
zigir: zuxur	çakıl	gravier	gravel
şiv: fetl	viraj	tournant, virage	curve
karkîn	değirmenin tahılı iyi öğütmemesi durumu	état de grains mal moulus, mal moulu	the state where the mill grinds grain badly
rûdan	budamak	élaguer	to prune
kerik	ceviz zarı	membrane du cerneau de noix	walnut membrane
jûr	olgunlaşmamış meyve	fruit vert, immature	immature fruit
kirre	taş yığını	amas de pierres	pile of stones
kelkele	kupkuru ot	herbe très sèche	very dryed grass
şepîk	hayvan sürme çubuğu	bâton de berger	stick for drawing animals
dolik: nabînk	merdane	rouleau de pâtissier	rolling-pin
pêjxane	mutfak	cuisine	kitchen
tewaş	yemeğe renk ve tat katmak için kullanılan katkı maddeleri	condiment	condiment
moçik	kepçe	louche	scoop, soup ladle
tilgez: tênşîr, şîregerm, şîrogermî, tîngerm, golm	ılık	tiède	tepid, lukewarm
gûzik	karabiber	poivre noir	black pepper
kezixîn	salamuraya yatırmak	être saumuré	to be brined
geve	kebe	couverture en tissu du pétrin	felt piece used as a floor covering
takon	kıl çadır parçalarının dikiminde kullanılan iplik	gros fil destiné à coudre les pièces d'une tente	tent thread
pêbên	hayvanların ayaklarını bağlamada kullanılan ip	entrave en corde	rope used to connect the legs of the animal
palû: palîv, paldim, qûş	paldum	croupe	crupper
simtin: simîn, simandin	delmek	percer, performer	to bore, pierce, drill
alîsk	oyma kalemi	burin à bois	woodcarver
kezaxe	el işi püsküllü hırka	chandail aux pompons tissés mains	handmade tassels cardigan
pişbênik: şûtik, piştên	kuşak	ceinture en tissu	cummerbund, girdle
berstûk: melîtk	çocuk önlüğü	bavoir	bib
berukan: kevink	kefiye	keffieh	kaffiyeh, head wear
hinûn	sıva	enduit	coating
hinûn kirin: hunin	sıvalamak	enduire	to coat
vewejartin: vedana erd	tarladan taşları ayıklamak	nettoyer un champ de ses pierres	to remove stones from the field
gêlendî	küçük tırpan	petit râteau	small scythe
sîqal	tırpana özgü bileyi taşı	pierre à aiguiser la faux	scythe sharpener
şaxik: quloç	boynuzdan yapılan yağdanlık	corne à huile	oil horn
şinik: alaveke pîvanê (çar şinik tenekeyek e)	şinik	mesure de volume représentant environ 3 litres	peck
xotax	boyunduruğa binip öküzleri süren çocuk	enfant juché sur le joug pour conduire les bœufs	child who rides plog animals while sitting on the yoke
samêtil: xenîke, benkulabe, bendikê kulabê, qetikê kulabê	boyunduruk çubuğunun bağı	corde du manche de joug	the rope of yoke bar
bercil	semeraltı çulu	tapis de selle	saddle blanket
çelome	demir yaba	fourche en fer	pitchfork
maxir	istikamet çubuğu	bâton de navigation	steering stick
darkaş	yük taşımada kullanılan ve tek parça ağaçtan oluşan kızak	traineau en une seule pièce de bois	slide consists of a single timber used in carring loads
berpişt	çul	tissu grossier de bât	gunny
rist: pezbend, derzbend	çobanın uyanmak için kendine ve belli bir koyuna bağladığı ip	corde que le berger attache à sa main et à un mouton pour le réveiller en cas d'agression	the rope which sheepherd ties to himself and one of the sheep to wake him

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 57 - Payîz 2015

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stokholmê ya 57an

Civîna Kurmancî ya 57an rojên di navbera 12 – 19/12/2015an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stokholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: *Ji Ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Hin peyvên ji Dîwana Ehmedê Nalbendî, Peyvên ji ferhengoka Paul Bêdarî, Termînolojîya pizîşkî, Peyvên ji ferhengoka Jaba ya Rewendan* û *Hin peyvên nenas /kêmnas*.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lezgînê Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Rênas Awdal (Zaxo), Mahmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî
- II -

Amadekar: NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
defzen, defjen	tef çalan	joueur de tambourin	def-player
dewîn, diwîn	ayran çorbası	soupe de petit lait aux boulettes de boulghour ou de riz	soup made out of buttermilk and cooked pounded wheat groats or rice
dêkwane; dûkane, bêkane, dêkane, hodax, hodar, zilîqo	kuşları avlamakta kullanılan özel yapışkan bir madde	un adhésif spécial utilisé dans la chasse aux oiseaux	a particular adhesive used for hunting birds
dikak	erzak	provisions	stored food stuffs
dûmahî; dawî	son	fin, suite	end
dîlpank; peyîzk	merdiven	escalier	stairs
deqdank	dövme araçları kabı	boîte à outils de tatouage	tattooing box
elind	şafak	aube	dawn
yekcar; yekcarî, êkcarî, bi carekê	büsbütün, tamamiyle	totalement, absolument, d'un seul coup	totally, altogether, absolutely
êre; hêre, vêre, vira, vêrê	bura, burası	ici	here
gûnîk; telîs	torba	gros sac	burlap sack, ginnysack
hisîk; xerbenk, xirnûf, xurnîfk, xurnîk, xirnîk (*ceratonia siliqu)*	keçi boynuzu	carobier	carob
îskele	iskele	échafaudage	scaffold
stirk *(eremurus spectabilis)*, gûlik	çiriş otu	asphodèle	asphodelus, eremurus spectabilis
pang; pag	ahır	étable	stable
perûk	kumaş	tissu	fabric, cloth
parzîng; tûr	çanta	sacoche	bag
pasevan; pasban	bekçi, muhafız	gardien	guard
pela	sonbaharın ilk yağan gür yağmuru	la première pluie drue de l'automne	the first lush rain of autumn
pelatînk; pelîtak, pelpelatînk, minminîk, pepûle, pirpirok, îdîdok, firfirok, pilpilok, belîtank, beletîfk, bilbilîtank, belatînk, perperok, pirpirk, pinpinîk, pelpelîsk, pilpilîng, sîperik, pirpirînk, pîtanok, mînik, pirik, perperenk	kelebek	papillon	butterfly
pelçem; pelçim, belçim, belg, berg, per, pel	yaprak	feuille	leaf
pelepel	bir işi acele ve stres altında yapma	à la hâte, hâtivement	doing something in hurry or under stress
pelex; pêçêbûyî	elinden iş gelen, becerikli	capable	a capable person

stirk - *eremurus spectabilis*

pelatînk - *Nymphalidae*

Xirnûf - *Ceratonia siliqua*

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî

û revendên li derdora Mûş û Bazîdê

Amadekar: ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
teşenek	yangılanma, iltihaplanma	inflammation	inflammation
teşenekî	yangılı, iltihaplı	inflammatoire, infectieux	Inflammatory, inflammation
ajotin	sürgün	déportation	deportation, exile
derteng; tengûder	geçit vermeyen	passage étroit	narrow passage
aşîv; destcerar	derecik	ruisseau, rigole, ru	stream, rivulrt rill
derêrê; dererê	yoldan sapmış	dévié	Diverted, deviated
awer; awir, ar, agir	ateş	feu	fire
awirîn; hêwirîn	yerleşmek, barınmak	s'installer, s'abriter	to inhabit, to shelter
reşkon; reşmal	karaçadır	tente noire en poils de chèvre	black goat-hair tent (traditionally nomadic)
bereba; berba, kozer	harman artığı, çer çöp	résidus de fétus de paille et de grains sur l'aire de moisson	bits of straw and grain left after harvesting
gilûle	1. mermi, 2. top mermisi	1. balle, 2. obus	1. bullet, 2.shell
birûsk	1. yıldırım, 2. acı sancı	1. éclair, 2. élan de douleur	1. lightning, 2. sudden sharp pain
sînebend	1. kolon, 2. sütyen	1. poitrinière, 2. soutien-gorge	1. hobble strap, breast collar 2. brassiere
berhavêjî; berçûyî	düşük	avorton	a runt, a puny person
berhev	1. toplu, 2. amade	1. rassemblé, 2. prêt, préparé, en ordre	1. assemblied, rallied, 2. prepared, ready, in ranks
bez	iç yağı	graisse	fat, grease
don, dohn, duhn	yağ	graisse, huile	oil
bijûjin; şûjin, sûjin	çuvaldız	grosse aiguille	packing needle
dêm; dêmî	kurak arazi	aride	arid
pistan	meme	mamelle, pis	nipple (woman), udder (animal)
pişkivîn; bişkivîn	1. açılmak, açmak (çiçek), 2. sökülmek (dikiş)	1. éclore (fleur), 2. se défaire, filer, se détricoter	1. to blossom, 2. to disintegrate, to unstitch
belaş; mift	beleş	gratuit, gratis	free, for free, free of charge
betal	1. boş, 2. işsiz, 3. geçersiz, 4. saçma	1. vide, 2. inoccupé, sans emploi, 3. caduc, 4. vain	1.empty, vacant, 2. unemployed, 3.nul and void, invalid, 4. In vaim, fruitless
bintas; 1. tebaxçe, 2. tepsî	1. fincan tabağı, 2. tepsi	1. soucoupe, 2. plateau	1. saucer, 2. tray
kuhr; binîya tevşo /çekûç/ dasê, bin, qûn	dip	fond, extrémité	bottom
borîn; bihurîn, derbas bûn	geçmek	passer v.i.	to pass
borandin; bihurandin, derbas kirin	geçirmek	passer v.t.	to pass
buk; devî, devîk	çalılık, fundalık	buisson, bosquet	bush
sîrix; sirîx	hayasız	effronté, sans vergogne	shameless, brazyk
bêdad	adaletsiz, adil olmayan	injuste	unjust, unfair
bêdadî	adaletsizlik	injustice	injustice
jibîrvekirin; jibîrkirin, bîrkirin	unutma	oubli, omission	oversight, omission
ji bîr ve kirin; ji bîr kirin, bîr kirin	unutmak	oublier	to forget
bêmizd; bêmiz, bêheq	ücretsiz	sans rémunération	unpaid

Baxê Kurda:
Sercemê dîwana Ehmedê Nalbendî (I)
Berg 1

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	înglîzî
nişter dan	neşter vurmak	inciser	to scalpel
ji destê xwe kirin; ji dest birin/dan/revandin	elinden kaçırmak	louper, rater	to lose sth
qeşmer	kaba	plaisantin, grossier	rude, cheeky
cerd	talan	pillage	plunderer
şol; dabaş, şuxul, kar, îş	iş	travail, affaire	matter
ferş; xalîçe	halı	tapis	carpet
vehandin	dokumak	tisser	to weave
mereq; meraq	merak	1. curiosité, 2. souci	1. curiosity, 2. worry
gidoş	godoş	maquereau	pimp
xiroş	feryat, figan	cri	roar
vebûrîn (veborîn)	aşmak	excéder	to exceed
porîn	dırdır etmek	grommeler, bougonner	to nag
şenboz; şemûz, şehmûz	haşarı, huysuz	irritable, qui a un sale caractère	naughty, jumpy
fehl	azgın, şehvetli	en rut, excité	rut, rutty, horny, hot
kebend; kember	kemer	ceinture	belt
pê ve dan	1. sokmak, ısırmak, 2. çarpmak	1. mordre, 2. frapper	1. to bite, 2. to bite (litt. & fig.)
pel	köz	braise	ember
rezvan	üzüm bağbanı	vigneron	vineyard farmer
bexşandin (yekî)	hibe etmek, bağışlamak	faire grâce, pardonner	to donate
(meşk) kan; keyîn, kîyan, kil dan, kil kirin, kilîn, kilandin	yayık yaymak	baratter	to churn
dilzelal; dilpaqij	temiz kalpli	qui a bon cœur	pure hearted
şêlî; şêlû, şolî, şulû, şwilî, şwêlî	bulanık	trouble	impure
hewale; hewalik	teras korkuluğu	clôture en brique d'une terasse	roof fence (usually of bricks)

Hin peyvên kêmnas – nenas - IV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
hêlî; bi hêrs	kızgın	fâché, en colère	angry, in a temper
hêl	1. güçlü, 2. çabuk, hızlı, 3. yüksek ses	1. puissant, fort, 2. rapide, veloce, 3. à haut voix	1. forceful, strong, quick, 2. quick, rapid, swift, 3. loud voiced
dengê birî	yüksek ses	haute voix	aloud,
dengê xwe birî kirin	sesini yükseltmek	élever sa voix	to raise oneès voice
birî	doğum sancısı	contraction d'enfantement, travail	contractions, labour pain, to be in labour
<birî têne min>	doğum sancısı çekiyorum	j'ai des contractions	I have labour pains
birî	güç, kuvvet	force, puissance	force, power
<birîyê xwe bidê>	güç vermek	donner de la force	act forcefully
henîdaşk; hinetîşk, henetîşk, kevza keviran	kaya yosunu, liken	bot. lichen	lichen
hepeng	başıboş, toplumda değeri olmayan kişi	vagabond, vaurien	a tramp, a vagrant, a good-for-nothing
hesî	bulanık görüntü	flou, brouillé	wooly, vague, blurred
hevdest	suç ortağı	complice	accomplice
hevlîz	oyun arkadaşı	compagnon de jeu	playmate
hewre; herwe	beleş	gratis, gratuit	for free, free, free of charge
<werin malê hewre!>	gelin gelin beleş mala gelin!	venez à la marchandise gratuite!	come and buy very cheap things!
hilkijîn; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çekmek	suffoquer, être à bout de souffle	to suffocate, to bebreathless
hilkijandin; helehel pê ketin, bêhn ji westê çikîn	nefes darlığı çektirmek	essouffler	to be out of breath
hilkundirîn	inatkar olmak	être têtu	to be stubborn
îşkene; afik, merge, avdonk	sos, işkene	bouillon	clear soup,
jelîl; jêlil, jêhil; ji jêr ve <jelîl temaşayî çavên te bikim>	aşağıdan yukarıya doğru "gözlerine aşağıdan yukarıya doğru bir bakayım"	du bas vers le haut "que j'examine ton œil du bas vers le haut"	upwards, upward, f "let me examine your eyes completely"
jinza; jajerûn, zivrok, pîne (xwarinek e, ard, şekir û rûn diqelînin, rûnê nivîşk dihelînin berdidin ser. didin jinên nûzayî).	yeni doğum yapan hanımlara un, şeker ve tereyağından yapılan yemek	bouillie à base de farine, du beurre et du sucre servi aux parturientes	a soup prepared from fried flour, sugar and butter for post-partum women
kanoşk; qele, qale, keleh (di fitbolê de)	kale (futbolda)	but (football)	goal
kar (f), kara xwê	tuz ocağı	mine de sel	salt main
kenîşt; şelîq, şîraq, kî, çîrt, kilîç, kinîştik, kêlîşk, şîqal	çapak	chassie	eye gunk
kêrc; kîn, kerb	kin	haine	hatred
<filankes ji min bi kêrc e>	falankes bana kinli	un tel a de la haine envers moi	that person hates me
kerekinc; kevjal	yengeç	crabe	crab
kevar: *kesên ku dizanin bi kevir şer bikin*	taşla savaşmayı bilen	personnes qui savent travailler la pierre	person who knows how to fight with the stones
kirtûpan	savsak, dikkatsız, düzensiz	négligeant, étourdi, désordonné	careless, slipshod, sloppy
kul; na'ozk, kulna'ozk	yapay mağara	grotte artificielle	man-made cave
qube	kubbe	voûte, dôme	vault, dome
kuncandin	dışkılı yünleri kırpmak	tondre la laine souillée de crottin	to shear wool of livestock which is soiled with feces
guncîn, guncîyan	1. sığmak, 2. uymak	1. s'ajuster, 2. s'accomoder, suivre	1. to fit, to adjust 2. to adapt oneself, to comply
<ew nabine qabilê hisaban, naguncine defter û kitaban> E. Xanî	"onların sayıları hesaplanamaz, sayıları defter ve kitaplara sığamaz" E. Xanî	"leur nombre est incalculable, livres et cahiers ne peuvent les contenir" E. Xanî	"their number is incalculable, their number can not be fit them in the books" E. Xanî
guncandin	1. sığdırmak, 2. uymasını sağlamak, 3. uyarlamak	1. ajuster, accorder, conformer, 3. rendre compatible	1. to fit, to adjust, accommodate, 2. to comply, comform, 3. to comply, make s.th. compatible
kurtisandin	budamak	élaguer	to prune, lop off
kusk; kuskî	keski	ciseau, burin	chisel
kusk; çavşîn, çavsût	mavi gözlü	qui a des yeux bleus	blue eyed
kuxika xirtikî	krup hastalığı	méd. croup, laryngite diphtérique	medic. croup, diptheria, spasmodic laryngitis
kûzik; koc, koce, kûp, îvik	asma kilit	cadenas	padlock
loş vedan	palavra atmak, atmak	affabuler	to palaver, fabricate tell stories
malofî; malovî	evcil	domestique, apprivoisé	domesticated, tame
marmij; hekîmê/ kesê ku jehra maran dimije û mirov ji jehrîbûnê xelas dike	yılan zehirini emerek hastayı tedavi eden	guérisseur qui suce le venin de serpent	a healer person who sucks snake poisen out of a bite as a treatment
maşik; roja piştî Newrozê ku keç û xort derdikevin çolê	Newroz ertesi genç kız ve erkeklerin birbirlerini tanımak amacıyla kıra çıkmaları	le lendemain de Newroz où les jeunes gens partent à la campagne pour faire connaissance	day after Newroz when young men and women go to the countryside to know one another better
maşik	mekanizma tırnağı	mécanique d'une arme à feu	the tab mechanism of a fire-arm
mebranî; mevranî (nebîranî, nefse, megîran, mehburan, negîranî, mebîranî)	aşerme, aşerenlik	caprice, toquade, lubie	a capice, a fad, a craze
"Zînê mebranî ye" (dilê zînê di dema ducanîtîyê de diçe tiştekî)	Zîn aşerenlik çekiyor	Zîn est capricieuse (elle a des toquades quand elle est enceinte)	Zîn has capricious, (she has crazes when she's pregnant)
mengole	yararsız	bon à rien, vaurien	good-for-nothing, vagrant
bisteh	cesur	brave, courageux	brave, courageous
<bisteh be>	cesur ol	soit courageux	be brave
bistehî	cesaret	courage, bravoure	courage, bravery,
erzin	akdarı	millet	millet
menhûne	ipotek, tutu	hypothèque, gage	pledge, pawn, mortgage
merdemêr; mêrê merd	mert, cömert	généreux	generous
merînî; mirovanî, mervatî	insancıl, insan düşkünü, dost	humain, bienveillant	humane, benevolent
merşen; mevşen, teneşo	teneşir	banc ou table sur laquelle on procède à la toilette d'un mort	bench for ritual washing of dead
mêşin; mêşinî, xuynerm	mülahim	docile, doux	mild, soft, smooth
mifa; feyde	yarar	bénéfice, profit	benefit, profit
mifa jê wergirtin /dîtin	yararlanmak	bénéficier, profiter	to gain benefit from,to profit from
mirk; ewr	gözde beyaz leke	opacité du cristallin	corneal opacity

<mirkek li ser çavê wê ye>	gözünde beyaz bir leke var	il y a une opacité sur son cristallin, elle a du cataracte	an opacity on her cornea, she has a cataract
mirtal; cobel, alîyê teng yê avahîyekê	yan cephe, evin ensiz yüzü	le côté latéral et étroit d'un bâtiment	gable
miştok; darikê cigarê, bask	ağızlık	fume-cigarette	cigarette holder
mormorîk	böğürtlen	mûre sauvage	blackberry
mûzî; mozîk, gupik, gopal	penis ucu	gland du pénis	glans (of a penis)
nag; nage, mey, meya, hêştira mê, deveya mê	dişi deve	chamelle	she-camel
nana kirin; înkar kirin	inkar etmek	dénier	to deny
nanwergerînek; şabok, bistik	eşün	spatule en bois utilisée pour retourner le pain dans le four	a woden spatula to turn over bread while in the oven

Devoka Zaxoyê
di ferhengoka Paul Bêdarî de
- I -

Amadekar: Rênas AWDAL

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**ingilîzî**
avêtin	atmak	jeter, lancer	to throw
berê	eskiden, önce, önceden	auparavant	before, previously
bêrehim	merhametsiz, şefkatsız	cruel, impitoyable	cruel, merciless
boç	kafa (başın ön üst kısmı)	le sommet du crâne	horn-like prominence of forehead
salwext, salewext	yıllık	annuellement	yearly
şehyane; şayînetî, şahînetî	şenlik, düğün	fête, fête de mariage	party, festival, wedding celebration
derketin	çıkmak	sortir	to go out,
dewlemend; dewletî, heyî	zengin	riche	rich, wealthy
durist	dürüst	honnête, droit	honest, straight, upright,
şêr	aslan	lion	lion
delal	güzel, iyi	beau, bien	handsome, good looking,
diz	hırsız	voleur	thief
gelo; aya, erê	acaba	est-ce	I wonder if , is it?
hinêr, huner	hüner, maharet	art, aptitude	skills
holê; watov, ho	böyle	ainsi	so, thus, as well as
kêm	az	peu	few, little
kûr	derin	profond	deep
mesxere; pêtirank	maskara, şaklabanlık	1. moquerie, 2. ridicule	1. mockery, 2, ridicule jeer
ûşî; gûşî	salkım	grappe	bunch, cluster,
pêşî	1. ön, 2. önce, ilk	1. devant, 2. avant	1. front of, previously, 2. before
tekbîr; tedbîr, tevdîr	tedbir, önlem	précaution, mesure	precaution, plan
tevz; tîz, qerf, qirf, tinaz	istihza, alay	sarcasme	sarcasm,
tevzên xwe pê kirin	alay etmek	se moquer de	to mock s.o.
têr	1. yeter, 2. tok	1. suffisant, 2. rassasié	1. enough, 2. full, satisfied
torî; torik, tûrg, çeqel	çakal	chacal	jackal
çol	1. sahra, çöl, 2. kır, 3. yaban yer	1. désert, 2. campagne, 3. terre non habitée	1. desert, 2. countryside, 3. uninhabitedd
çûn	gitmek	aller	to go
zengil	zil	clochette, sonnette	bell

Termsaziya pizîşkî bi kurdî
- IV -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
endam	organ	membre, organe	organ
endamîk; organîk	organik	organique	organic
endamwer; organîzm	organizma	organisme	organism
azmûngeh	laboratuvar	laboratoire	laboratory
genî	septik	septique	septic
genîbûn; genîtî	septisemi	septicémie	sepsis
xwîngenîbûn; xwîngenîtî	septisemi	septicémie	septicemia
jinpizîşkî; pizîşkîya jinan, jînekolojî	jinekoloji	gynécologie	gynecology
jinpizîşk; pizîşkê jinan, jînekolog	jinekolog	gynécologue	gynecologist
hewdêr	enfektif	infectieux	infective
hinavpizîşkî	dahiliye	médecine interne	internal medicine
hinavpizîşk	dahiliye doktoru, dahiliyeci	médecin spécialiste de médecine interne	internist
mîkrob	mikrop	microbe	microbe
bîyokîmya	biyokimya	biochimie	biochemistry
bîyolojî; zindenasî	biyoloji	biologie	biology
keçel	kel	teigneux	affected with tinea capitis
keçelî	kellik	teigne	tinea capitis
kezebkulî; cegerkulî	hepatit	hépatite	hepatitis
kula reş, kulereş, weba	veba	peste	plague

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 58 - Bihar 2016

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Hewlêrê

Civîna Kurmancî ya 58an vê carê li Hewlêrê, paytexta başûrê Kurdistanê, di navbera rojên 21 - 28.05.2016an de li dar ket.

Hewlêr bajarekî gelekî kevn e û xwedî dîrokeke dûr û dirêj e. Despêka wê, li gor hindek çavkanîyan, diçe heta 7-8 hezar salî berî niha. Navê wê di dema sumerîyan de wek Urbîlîum derbas dibe. Ev nav di dema asûrîyan de bûye Urbîlîm û piştre Arbêla. Bi dû re, di zimanê suryanî de bûye Arbêl, bi erebî Erbîl û ji wir jî di kurdî de bûye Hewlêr /Hevlêr.

Hewlêrê di bin destê sumerîyan, asûrîyan, medîyan, axîmenîdîyan, makedonîyan, partîyan, sasanîyan, selçûq û osmanîyan de roleke mezin lîstîye. Bûye devereke gelekî girîng û stratejîk. Bi wext re bûye bajarekî pirrengî, hembêza xwe ji gelek netewe û dîyanetan re vekirîye. Niha tê de ev pirneteweyî û pirdînî her berbiçav e. Neteweyên cuda cuda û dîn û dîyanetên cihêreng her bi hev re wek bira dijîn. Bajar nimûneyeke gelekî baş ya pêkvejîyanê dinimîne.

Desthilatdarîya kurdî dixebite ku ev pêkvejîyana her berdewam be, hevwelatîyên wê û yên başûrê Kurdistanê her di vê rêyê de têdikoşin û nîşan didin ku ji vê prensîpê nehêne xwarê.

Me bi dirêjahîya civînê ev hewa tenefus kir, di vê atmosferê de, bi kar û xebata xwe ve mijûl bûn. Di gel xeterîyên terorê, gefa Da'işê û krîza aborîyê em bi serbilindî li wir man û bi serbilindî vegerîyan. Lê dilê me ma her li wir, di gel birayên me.

Di vê civînê de li ser babetên têvel yên wek Balindeyên Kurdistanê, Faûna (heywan), Flora (gulûgîya), Termînolojîya pizîşkî, Çêkirina benî, bastêq û helîlan, Hin peyvên kêmnas/ nenas û Peyvên ji pirtûkên Xelîfe Ûsiv hat kar kir.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata civînê li jêrê têne pêvkêş kirin.

Termsaziya pizîşkî bi kurdî

- V -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	**turkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kîmyaçare	kemoterapi	chimiothérapie	chemotherapy
kur	erkek çocuk, oğlan	garçon	boy
kurî	eksen	**axe**	axis
laşnasî	anatomi	anatomie	anatomy
mîrxiçik, mîrkute, mîrkutok, xwirîyên avî	suçiçeği	varicelle	chicken pox
hinavbînî	endoskopi	endoscopie	endoscopy
hinavbînk	endoskop	endoscope	endoscope
navdilkulî	endocardit	endocardite	endocarditis
neberdêrî	kısırlık	infertilité	infertility
neşterkar	cerrah	chirurgien	surgeon
neşterkarî	operatörlük, cerrahlık, cerrahlık ilmi	chirurgie	surgery
tanedêr	pirojenik olmayan, hararet oluşturmayan	non pyrogène	nonpyrogenic
nîşan	işaret	signe	sign
nûciwan	genç	adolescent	adolescent
nûza	yenidoğan	nouveau-né	neonate
nûzayane	neonatal	néonatal	neonatal
pizîşkê çavan	göz doktoru	ophtalmologue	ophthalmologist
pizîşkîya çavan	göz doktorluğu	ophtalmologie	ophthalmology
pankurm	tenya	ténia	tape worm
panpejîk	birkaç ülkeye yayılan, yaygın	pandémique	pandemic
pizîşkê zarokan	çocuk doktoru, pediyatrist	pédiatre	pediatrist
pizîşkîya zarokan	pediyatri, çocuk doktorluğu	pédiatrie	pediatrics
pejîk, şof	salgın hastalık	épidémie	epidemy
pejîknas	epidemiyolojist	épidémiologiste	epidemiologist
pejîknasî	epidemiyoloji	épidémiologie	epidemiology
perçivtin, perçifîn	ödem	œdème	oedema
perçivtî, perçifî	ödemli	œdémateux	oedematous
perdemêjî	beyin zarı	méninge	meninges
perdemêjîkulî	menenjit	méningite	meningitis
pest	basınç	pression	pressure
pesta xwînê	tansiyon	tension	blood pressure
pesta çavî	göz tansiyonu	tension oculaire	intraocular pressure
pestandî	sıkıştırılmış	pressurisé	pressurized
pestandin	sıkmak, basıncını ayarlamak	pressuriser	to pressurize
pestpîv	sfigmomanometre, barometre	sphygmomanomètre, baromètre	sphygmomanometer, barometer
pis	erkek oğlan	fils	son
pişkulî, sîkulî, pişikkulî, satilcan	pnemonit, akciğer iltihabı, zatürye	pneumonie	pneumonitis
pizîşk	doktor	docteur	physician
pizîşkî	tıbbi	médical	medical
pizîşkî	tıp	médecine	medicine (science)
riskîyan	sedimantasyon	sédimentation	sedimentation of a solution, sedimentation
saxlem, tendurist	sağlıklı	sain, en bonne santé	healthy
saxlemî, tenduristî	sıhhiye, sağlık	santé	health
şilemenî	sıvı, akıcı	liquide	liquid
sinêle, sengele	genç, delikanlı	adolescent	teenager

sinêletî	gençlik, delikanlılık	adolescence	teenage
sîngkulî	zatürrye	pneumonie	pneumonia
şîrxwerî	bebeklik dönemi	petite enfance	infancy
şîrxwer, berşîr, pit	bebek	bébé	infant
sorgok	alyuvar	érythrocyte, hématie	erythrocyte
sorîlank	dölüt, fetus	foetus	fetus
spîgok	akyuvar	leucocyte	leukocyte
stewr	steril	stérile	sterile
stewrandin	1. sterize etmek, 2. sterilizasyon	1. stériliser, 2. stérilisation	1. sterilize, 2. sterilization
stewrî	sterilik	stérilité	sterility
şû, mêr	koca	mari	husband

Faûna
Semender, beq, req, kûsî

Amadekar: Eyûb SÎNAN KIRAN

SEMENDER

kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
semenderê Colemêrgê	*neurergus strauchi*	Hakkari semenderi	salamander de Hakkari	Hakkari's potted newt
semender	*salamandra salamandra*	lekeli semender	salamander de feu	fire salamander
semenderê Ûrmîyê	*neurergus crocatus*	Urmiye semenderi	salamander d'Ourmieh	Lake Urmia newt
semenderê Kurdistanê	*neurergus microspulotus*	Kürdistan semenderi	salamander du Kurdistan	Kurdistan newt

Semenderê Colemêrgê
Neurergus strauchi

Semender
Salamandra salamandra

Semenderê Ûrmîyê
Neurergus crocatus

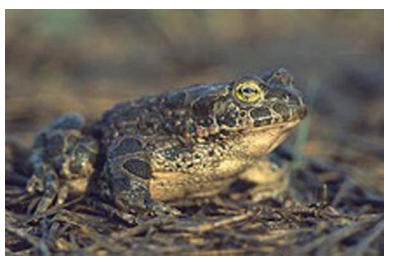
Semenderê Kurdistanê
Neurergus microspulotus

BEQ, REQ Û KÛSÎ

kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
beqa bibelalûk	*bufo bufo*	sigilli kurbağa	crapaud commun	common toad
qurqurk	*bufo viridis*	gece kurbağası	crapaud vert	the european green toad
beqa dara	*hyla arborea*	ağaç kurbağası	rainette verte	common tree frog
beqseydik, beqa kesk	*hyla savignyi*	yeşil kurbağa	rainette européenne	european tree frog
beqa golan, beqbelûsk	*rana ridibunda*	ova kurbağasi	grenouille rieuse	marsh frog
beqa xetxetî	*rana camerani*	şeritli kurbağa	grenouille zébrée	stripped frog
req, sêlak		su kaplumbağa	tortue d'eau	pond tortle
reqê golan	*mauremys caspica*	hazer çizgili kaplumbağa	tortue de la mer Caspienne	Caspian turtle
reqê deqdeqî	*emys orbicularis*	benekli kaplumbağa	cistude	European pond turtle
reqê Feratê	*rafetus euphraticus*	Fırat kaplumbağası	tortue d'Euphrate	Euphrates softshell turtle
kûsî	*testudo graeca terrestris*	tosbağa	tortue, tortue terreste	common tortoise

Beqa bibelalûk
Bufo bufo

Beq Qurqurk
Bufo viridis

Beqa dara
Hyla arborea

Beqseydik, beqa kesk
Hyla savignyi

Beqa golan, beqbelûsk
Rana ridibunda

Beqa xetxetî
Rana camerani

Reqê Golan
Mauremys caspica

Reqê deqdeqî
Emys orbicularis

Reqê Feratê
Rafetus euphraticus

Kûsî
Testudo graeca terrestris

Hin berhemên ji tirî

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

Ez li mala Hecî Mihemed Bakay bûme mêvan û min pirsa mahsera - mişţaxa ji Hecî û xanima wî kir. Mala Hecî li gundê Misûriyê di nav rez û erdê bav û kalên wan de, bi awayekî nûjen hatibû avakirin. Bi dilovanî heciyê (72) heftê û du salî û xanima wî Rûqiye ya ku di heman jiyê de bû, dest pê kirin, ji me re mijara kewdan, mişţaxa û çêkirina benî û bastêqê vekirin. Qin bi qinê ve dikirin. Gava min li wan guhdarî kir, ew hest bi min re çêbû ku her wekî ez li nav rez im û me dest bi çêkirina benî - sîncoq û bastêqê kiriye. Carinan xanima Hecî, xwe li gemê dida û dikudand ku benîyên xwe di pelûlê de bike, lê Hecî bergiya wê dibirî û digot "hela raweste em hê nehatine wî delavî". Her weha me roja 17ê gulana 2016an şevbuhêrkeke bi dilê xwe derbas kir.

Ji xwe tiriyê baş û xweşik di ber re dihêt çinîn û dihere bazarê. Payiza paşîn ew tiriyê ku nehatiye hevdan di mêwê de mayî, ketober dihêt hevdan. Navê vê hevdanê çinîn e. Helbet ew tirî bêtir tiriyê mezrone, yê şîreyê ye û di payiza paşîn de, di mêwê de û wek efara tirî, bi yek qutfên di mêwê de dimînin re ketober dihêne hevdan.

Dema em tiriyê mayî tevî berhev dikin, diçinin, em tînin mişţaxa, dixin kîsan an telîsan, diesirînin, diguvêşin, ji bo ew keşmûna mayî baş zuha bibe, em wan guvişkên keşmûnê dixin mengeneyê diguvêşin da av tê de nemîne, zuha bibe.

Ew şîreya ku me ji tirî wergirtî, em dixin neqran. Li gora pirbûna şîreyê em hinek axa sipî dixin nav, tevlê dikin. Ew axa sipî ji bo dawerivandin û sipîkirina şîreyê ye. Bi gotineke din şîreya tirî bi wê axa sipî rafîne dibe. Navekî din yê wê axa sipî, axa dimsê ye.

Em paşê şîreya xwe dikewidînin. Kewidandin nîvkelî kirin e. Di wê nîvkeliyê de, dema gemara di nava şîreyê de ya bi ser dikeve, agir ji binê neqrê vedikişînin, em wê şîreya nîvkelî heta ku sar bibe, bicemide, di nav re tev didin, li hev dixin, bi vî awayî ew gemar dadinisile, xwe bera binî dide.

Dema şîre sar bû, cemidî û gemarê xwe bera binî da, em di ser re ya paqij diparzinînin, em wê şîreya paqij vedigerînin neqreke din, ji nuh ve agir dixin bin. Heta bi kel were, em dikelînin, dema bikele kef bi ser dikeve, em cara duduyan wê kefê ji ser diqeşêrin, em wê qeşartinê bi kevgîrê dikin.

Ger ew şîre ji bo bastêqê be, em hinek ard-arvan tev lê dikin, ya ji bo benîyan be ardê wê hinekî zêdetir e, qalindtir dibe.

Tasa yendo, ew tasa bi çembilê direj, ji me re tasa pîvana şîreyê ye. Wê şîreya arvan li nav ketî, ji bo nebe girêk, em di safokekê re diparzinin, li safokê dixin. Em wê şîreya paqij ku di safokê re hatiye parzinandin dîsa dixin neqra, didin ser êgir û heya dikele tev didin. Piştî kel pêket em hêdî, hêdî agir ji binê neqrê dibirin. Carinan em sêlekê dikin navbera êgir û neqrê û carinan em agir ji binî vedikişînin, da zêde nekele û nebe girêk û neşewite.

Dema pelûla me hazir bû, destpêkî em ji bo bastêqê bi kar tînin. Paçikên hêzar an naşor, cabonê baş ku me amade kirine, em du tasên yendo bera ser paçikê bastêqê didin, du kes wê pelûlê bi hosteyî li ser wî paçikî li hev vedigerînin û tenik lê belav dikin. Dema hê pelûl germ e em tenik di paçik didin, em nahêlin qalind bibe. Bastêqa peltenik û sipî ya baş e.

Benî-sîncoq jî bi eynî metodê ye. Pelûla beniya hinekî qalindtir ango tîrtir e. Ji bo tîrtir bibe hinek arvanê zêde dikeve nav. Em berê gwîzên xwe yên malê, ger xwemalî tune bin yên kirrînê, yên qenc em berî şkenandinê demekê dixin nav avê. Di avê de êvarekê an çend saetan dihêlin da ku di şkenandinê de qin hûr nebin. Em gwîzên xwe dişkênin, qinên xwe darvedikin, benikên qin pê ve darvekirî, bi aqûlan ve girêdidin, bi dar de dikin. Aqûl ew darikên serê wan çetelî ne û ji bo bidardekirinê bi kêr in. Li gora qalindbûnê em carekê an çend caran wan gwîzên darvekirî ku aqûl bi serê benikê beniya ve girêdayî, di pelûlê de dikin. Ew pelûla ji ber benî û bastêqê dimîne û nema bi kêr tê bera teştekê an ser sinîyekê didin hinekî zuha dikin. Di pey re em bi kêran dîlim dîlimî dikin û wek kesme em hiltînin.

Ev pêzanînên ku min ji Hecî Mihemed û mala wan wergirtî anî û ji muxtarê Misûriyê, ji Mehmet Bakay re xwend da ku kêmaniyan bibînim û li agahdariyên xwe zêde bikim. Muxtarê me yê hêja pirr dilşad bû kêfa xwe gelekî anî û got; mala te ava te hemî tişt qin bi qinê vekiriye, pesnê nivîsa min da. Lê dîsa jî hin tişt min ji muxtarê xwe wergirt. Ez wan jî li vir pêşkêşî we hêjayan dikim.

Me berê, tiriyê xwe yê şîre li ser tahteke ku hewdekî ji keviran di binyê re çêkirî radixist. Me li ser wê tahtê di telîs û kîsan de ew tiriyê xwe diguvaşt. Ava wî tiriyî ango şîreya ji kîsan diherikî, dikete wî hewdî. Me ji wir bi satilan ew şîre bera neqran dida û dikewidand. Lê nuha em hewdên ji betonê çêdikin. Kewidandin yanî şîrgermî kirina şîreyê ku nivkelî dibû û qirş gemar bi ser diket. Me bi miqeşê ew gemar jî ser digirt. Me ew herrî, gemara ku ji şîreyê diqeşart dixiste kîsan û bi dar de dikir. Me satilek datanî binî ku ew av, şîreya ji kîs dadinisilî careka din li neqrê vedigerand. Ew herrî û pirrika di kîs de mayî êdî ya avêtinê bû, me dirijand. Kîsên xwe dişûşt û ji bo bikaranîna careke din hiltanî.

Min ji muxtar pirsa miqeşê kir; got doxa wê dirêj, serê wê fireh, girover û qulqulî ye ku bi wê kef û gil û gemar ji ser şîreyê digirtin ango wek Hecî Mihemed gotî diqeşartin. Tişta min jê fehm kir, kevgîra mezin e.

Her weha, muxtarê dilovan, kar û berpirsiyariyên xwe hemî li aliyekî hişt û bi pirsên min ve daket. Dilê xwe bijand vê xebata hêja û xwest ji dil alikariya min bike. Bi berdewamî, tevdan-lihevxistina şîreyê gelekî girîng dît ku divê bihête nivîsandin. Dema me ardê xwe, arvan diavêt nav şîreyê, me dest bi tevdanê dikir. Hem agir di bin neqrê de ye û hem jî em li ser hev bi darekî şîreyê li hev dixin. Divê agir nerm be, yanî ne agirekî gûrr be û li ser hev ew şîre were tevdan, lihevxistin. Darikê pelûlê, ew darê ku pê pelûlê li hev dixin, darekî wek doxa merrekê ye, serê wî befşikî, pan e. Serê wî darê befşikî carinan bi sifir ango bi paxir dihate kiras kirin da ku tama pelûlê xera neke. Em her serê wî darikê pelûlê li binê neqrê dibin û tînin da ku binî negire, nebe girêk û neşewite.

Beran, bêcik: darikên mêwan qul dikirin û darikên ziravtir tê re derbasdikirin, dixistin temtêla tişt û tebayên dilên wan dixwest, qinên gwîza dixistin qirika wan, bi gwîzan dixemilandin û di pelûlê de dikirin. Wek: beran, mirov, dîk hwd.

Qumaşk: Bi çirpiyên ji hinarê yan ji belalûkê şivên nerm wek sê xelekên girover di ser hev re li darikên **silêvî** li hev suwar dikirin. Dîsa bi gwîzan guluk pê ve dikirin, dixemilandin, çend caran di pelûlê dadikirin. Dibû selikeke ji pelûlê û ji gwîzan, pê dilê zarokan şad dikirin û carinan hundurê wê jî bi qin û çerezan dadigirtin.

Mewîj: Tiriyên di rez de dimînin didin hev, berhev dikin. Helbet tiryên mewîjan cihê ye. Jê re tiryê cînas dibêjin. Cînas cureyekî tiryên xweşik e, baş e, zû digihê, namîne payiza paşîn. Tiriyên mayî diçinin, tînin li mişţaxan radixin, libên xerabe jê dineqînin. Yên paqij û neqandî bi hinek zeyta zeytûnan û ava bi ariya êzingan kelandî, dişon û dixin selikên çirpî. Ew tiriyên mewîjan yê paqij û neqandî, di wê sepetê de dikin û li mişţaxê radixin. Heta ew tirî zuha bibe li ser mişţaxan raxistî dimînin. Zuhabûn, li gora tîna rojê, ji hefteyekê heta bi deh rojan diajo. Piştî zuha bû, didin hev dîsa dixin selikan û ava paqij lê dikin, dişon. Piştî şûştinê li ser paçikên paqij radixin heta zuha dibe. Piştî zuhabûnê li serradê dixin, ji darik û kirşan paqij dikin û hiltînin.

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
dema kergê: dema mehserê	bağbozumu zamanı	période des vendanges	vintage season
mehser, masere, isle, ûsil, îsir	şırahane, üzüm şırasının çıkarıldığı yer	pressoir à raisin, emplacement du pressoir	the place where grapes are crashed to produce syrup
mehsere	üzümün sıkılarak şırasını çıkarma işlemi	pressurage	crashing or squeezing of the grapes to produce syrup
mişţaxe	üzüm kurutma yeri	emplacement du séchage des raisins	a place where grape are left to dry in order to produce raisin
kewidandin	üzüm şırasını ısıtmak	bouillir le jus de raisin	to boil the grape juice
tirîyê mezrone	şıra üzümü	chasselas	chasselas
qutif, çirtim, siqil, tilmist	cıngıl	grapillon	a part of a cluster
şîre	şıra	jus de raisin pressé	concentrated syrup
efara tirî: paşerok	bağ bozumu artığı	résidus de vendanges	leftover of harvest
esirandin, givaştin	sıkmak	presser, pressurer	to squeeze
keşmûn, pap, simarte, sîmirte	posa	lie de raisin	dregs
neqir, niqre, dist	büyük kazan	chaudron	large cauldron
moçik	uzun sapli tas	louche	big and deep ladle
naşor, cabon, japon, çapon	amerikan bezi	étoffe en coton blanc	american cloth
aqûl, heçîk, çelake	çengel	crochet, croc	hook
miqeş, kefgîra mezin	büyük kevgir	grand écumoire	large skimmer
tiryê cînas	cins üzüm	variété de raisin de qualité	a noble sorts of grape
qin, kakil	ceviz, badem gibi yemişlerin içi	cerneau	kernel

Tirîyên mezrone chasselas grapes

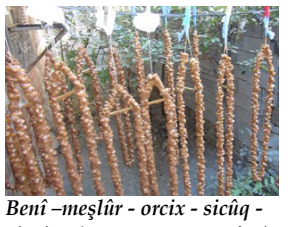
Helîl – kesme-pelît-peksîmet : *confection or delicacy made of grape juice and flour*

Mewîj: *raisin*

Dims – mot-doşav - difs: *boiled grape juice*

Benî –meşlûr - orcix - sicûq - sincix - kome - şaran: *confection of nuts dipped in grapes juice*

Bastêq: *fruit pulp dried in thin layers*

Balindeyên li Kurdistanê

- II -

Amadekar: Îsmaîl TAHA ŞAHÎN

kurdî	**latînî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
başkulok	*saxicola torquata*	taş kuşu	tarier pâtre, traquet pâtre	african stonechat
serqelûnk, belg, qîrik	*phoenicurus ochruros*	kara kızılkuyruk	rouge-queue noir	black redstart
bilbil, hizar	*luscinia megarhynchos*	bülbül	rossignol	nightingale
dûvsork, kurîsork, dûvsoran, bûkesor, dûbilindik, dûlesorik, kurîreprepînk, kurîfitfitînk, terîsorik, dwîhelînk, pitpitok, pit, boqsor	*cercotrichas galactotes*	çalı bülbülü, pas renkli çalı kızıl gerdanı	agrobate roux	rufous, tailed scrub robin
bersorik, berçêlsorik, binhefsorik, behefsorik, bûksoran, cwîsorik, melak, melasorik, qurimdar	*erithacus rubecula*	kızılgerdan	rouge-gorge	european robin
bindehlok	*cettia cetti*	kamış bülbülü	fauvettes des roseaux, phragmite, bouscarle de cetti	cetti's warbler
xiçik	*acrocephalus melanopogon*	bıyıklı kamışçın	lusciniole à moustaches	moustached warbler
çûçeşîn	*hippolais pallida*	ak mukallit	fauvette pâle	eastern olivaceous warbler
serreşik	*sylvia atricapilla*	karabaş ötleğen	fauvette à tête noire	eurasian blackcap
hejîrok	*sylvia borin*	boz ötleğen	fauvette des jardins	garden warbler
têltenbûrik	*scotocerca inquieta*	sürmeli çalı ötleğeni	dromoïque vif argent	streaked scrub warbler
sîçipk	*phylloscopus trochilus*	söğütbülbülü	pouillot fitis	willow warbler
çirkone, çilmêrik, çilmêre, dehlîk, bintanik, wincik	*phylloscopus collybita*	bayağı çıvgın	pouillot véloce	common chiffchaff
çeqçeqok, kezanok, çixçixk, çikçikan	*muscicapa striata*	benekli sinekkapan	gobe-mouche gris	spotted flycatcher
belakîtik, gumgumî	*ficedula albicollis*	halkalı sinekkapan	gobe-mouche à collier	collared flycatcher
poşîreşk, mamreşik, êtîmok:	*parus major*	büyük baştankara	mésange charbonnière	great tit
serşînk, seraşînok, xecxecok	*parus caerulus*	mavi baştankara	mésange bleue	eursaian blue tit
pispilk, tilîxwerk, dûvçinarik	*remiz pendulinus*	bayağı çulha kuşu	rémiz penduline	eurasian penduline tit
berkute, belîkute, berkure, belîşte, fiştik, toteber, toteberk	*sitta tephronota*	büyük kaya sıvacı kuşu	sittelle des rochers	persian nuthatch
kevirhilperk, teyirkê kevran	*tichodroma muraria*	duvar tırmaşık kuşu	grimpereau échelette	wallcreeper
çirçirok, çirçirk, çirçiradînk, garisok, cit, diç, sîlîl, hinbank	*emberiza calandra*	tarla kiraz kuşu	bruant proyer	corn bunting
çûka zer, zerwêleyê cehan, beyarok, çîçilo, çûkzer, çûçezer, tûtre'êl, zerolî, berzere	*emberiza melanocephala*	kara başlı çinte	bruant mélanocéphale	blackheaded bunting
kezwankelotik	*coccothraustes coccothraustes*	bayağı kocabaş	gros-bec, casse-noyaux	hawfinch
zengulîtik, zengilok, zengulîlat, zengilîle, kilîlmilîl, belingosik, serxûnik	*carduelis carduelis*	saka kuşu	chardonneret élégant	goldfinch
serstirîk, çûçika têvrîyan	*carduelis cannabina*	keten kuşu	linotte mélodieuse	common linnet
sivyankê çolê	*passer hispaniolensis*	söğüt serçesi	moineau espagnol	spanish sparrow
sêdidank	*petronia petronia*	kaya serçesi	moineau soulcie	rock sparrow
reşîşik, zerzûrî, gwîbijînk, reşwêle, reşolî, reşçêle	*sturnus vulgaris*	sığırcık	étourneau sansonnet	starling
teyirkulî, xezayî, xezayîk, xezalok	*sturnus roseus*	ala sığırcık	étourneau roselin	rosy starling
zerwêle, zerwêleyê şamî, zerwêlê xatûnî, zerêle, pîropîro, tuyotuyo, tiyopiyo, silobapîro	*oriolus oriolus*	bayağı sarıasma	loriot d'Europe	eurasian golden oriole
qirgurg, qira kelexan, qijak	*corvus corax*	karakarga	grand corbeau	common raven
qelereşk, kelebeş	*corvus corone*	leş kargası	corneille noire	carrion crow
qir, qirika belek, qirbelek, qelegewir, qirgewrik	*corvus cornix*	başlıklı karga	corneille mantelée	hooded crow
qirereşka ziyanan, qirereşik, qelexirab, qelexurav	*corvus frugilegus*	ekin kargası	corbeau freux	rook
qijqelank, qelqîşk, qelespîk, qelebask, qijqel, dûvdirêj, qijok	*pica pica*	avrupa saksağanı	pie bavarde	eurasian magpie
şirkak, kirrkak, kirrkewk, çilkak, alik	*garrulus glandarius*	bayağı alakarga	geai des chênes	eurasian jay
qaqîşk, qelqîj, qelqijk, qijyank, qaqwîşk	*pyrrhocorax*	kırmızı gagalı dağ kargası	crave à bec rouge	chough

Balindeyên malî

mirîşk	*gallus gallus domesticus*	tavuk	poule	chicken
'elok,'elelok, culux, qulî, qulîqulî, antax, mirîşka şamî, şamî, hindî	*meleagris gallopavo*	hindi	dindon sauvage	turkey
mirîşka fîr'ewnî	*numida meleagris*	yabani beçtavuğu	pintade de numidie	helmeted guineafowl

Hin bilindeyên biyanî yên naskirî

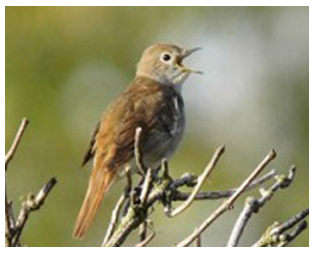
tawis	*afropavo congensis*	tavus	paon	peacock
totîk, tûtik, tolî	*psittacula krameri*	papağan	perroquet	parrot
kerdîkil	*Struthio camelus*	devekuşu	autruche	ostrich

başkulok -
saxicola torquata

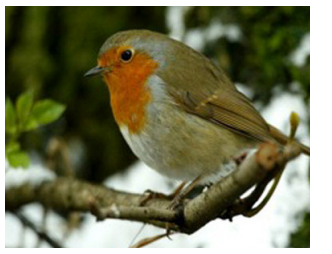
serqelûnk, belg, qîrik -
phoenicurus ochruros

bilbil, hizar -
luscinia megarhynchos

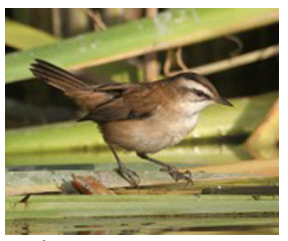
dûvsork, kurîsork, dûvsoran, bûkesor, dûbilindik, dûlesorik, kurîreprepînk, kurîfitfitînk, terîsorik, dwîhelînk, pitpitok, pit, boqsor -
cercotrichas galactotes

bersorik, berçêlsorik, binhefsorik, behefsorik, bûksoran, cwîsorik, melak, melasorik, qurimdar -
erithacus rubecula

bindehlok -
cettia cetti

xiçik -
acrocephalus melanopogon

çûçeşîn -
hippolais pallida

serreşik -
sylvia atricapilla

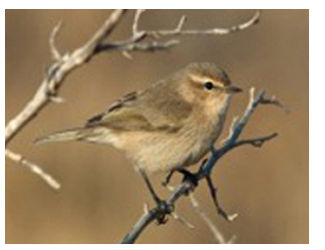
hejîrok -
sylvia borin

têltenbûrik -
scotocerca inquieta

sîçipk -
phylloscopus trochilus

çirkone, çilmêrik, çilmêre, dehlîk, bintanik, wincik -
phylloscopus collybita

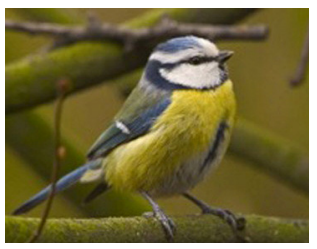
çeqçeqok, kezanok, çixçixk, çikçikan -
muscicapa striata

belakîtik, gumgumî -
ficedula albicollis

poşîreşk, mamreşik, êtîmok -
parus major

serşînk, seraşînok, xecxecok -
parus caerulus

pispilk, tilîxwerk, dûvçinarik -
remiz pendulinus

berkute, belîkute, berkure, belîşte, fiştik, toteber, toteberk -
sitta tephronota

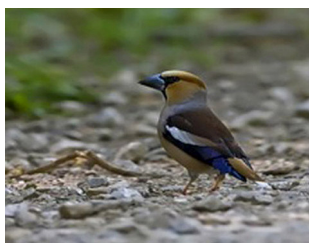
kevirhilperk, teyirkê kevran -
tichodroma muraria

çirçirok, çirçirk, çirçiradînk, garisok, cit, diç, sîlîl, hinbank -
emberiza calandra

çûka zer, zerwêleyê cehan, beyarok, çîçilo, çûkzer, çûçezer, tûtre'êl, zerolî, berzere -
emberiza melanocephala

kezwankelotik - *coccothraustes coccothraustes*

zengulîtik, zengilok, zengulîlat, zengilîle, kilîlmilîl, belingosik, serxûnik - *carduelis carduelis*

serstirîk, çûçika têvrîyan -
carduelis cannabina

sivyankê çolê - *passer hispaniolensis*

sêdidank - *petronia petronia*

reşîşik, zerzûrî, gwîbijînk, reşwêle, reşolî, reşçêle -
sturnus vulgaris

teyirkulî, xezayî, xezayîk, xezalok -
sturnus roseus

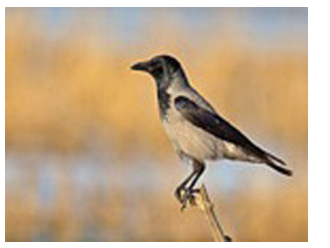
zerwêle, zerwêleyê şamî, zerwêlê xatûnî, zerêle, pîropîro, tuyotuyo, tiyopiyo, silobapîro -
oriolus oriolus

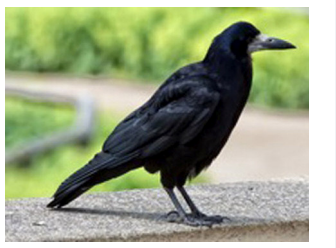
qirgurg, qira kelexan, qijak -
corvus corax

qelereşk, kelebeş -
corvus corone

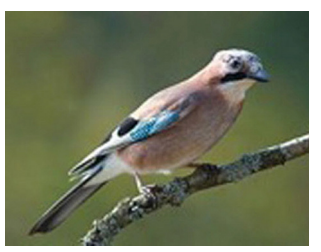
qir, qirika belek, qirbelek, qelegewir, qirgewrik -
corvus cornix

qirereşka ziyanan, qirereşik, qelexirab, qelexurav -
corvus frugilegus

qijqelank, qelqîşk, qelespîk, qelebask, qijqel, dûvdirêj, qijok -
pica pica

şirkak, kirrkak, kirrkewk, çilkak, alik -
garrulus glandarius

qaqîşk, qelqîj, qelqijk, qijyank, qaqwîşk -
pyrrhocorax

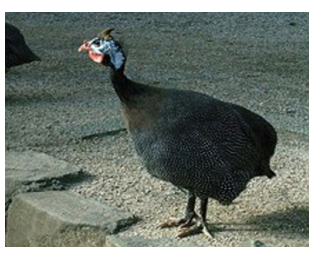
Balindeyên malî

mirîşk -
gallus gallus domes-ticus

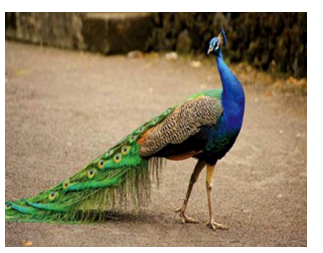

'elok,'elelok, culux, qulî, qulîqulî, antax, mirîşka, şamî, şamî, hindî -
meleagris gallopavo

mirîşka fîr'ewnî -
numida meleagris

Hin bilindeyên biyanî yên naskirî

tawis -
afropavo congensis

totîk, tûtik, tolî -
psittacula krameri

kerdîkil -
struthio camelus

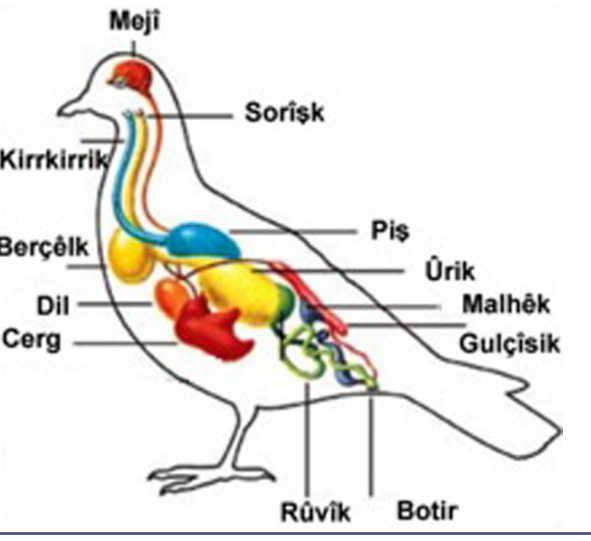
Endamên laşên çûkan

Amadekar: Îsmaîl TAHA ŞAHÎN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilizî
enî	alın	front	front
alek, rû	yanak	joue	cheek
nikil	gaga	bec	beak
banê serî	tepe	sommet du crâne	top of head
patik	ense	nuque	back of the head
navmil	omuz	partie inter-scapulaire	interscapular area
pişt	sırt	dos	back
binpişt, qaçik	kuyruk sokumu	bas du dos	low back
dûv, kurî, boçik, terî	kuyruk	queue	tail
bindûv	altkuyruk	croupion	vent
şaper	uçuş tüyleri	rémige	primary remigez
tenişt, tehêl, kêlek	yan gögüs	flanc	flank
roq, çîp	kuş bacağının üçüncü bölütü	tarse	tarsus
penc	pençe	griffe	clow
ran, hêt	but	cuisse	thigh
zik	karın	ventre	belly
serçeng	kanat ucu	extrémité de l'aile	manus
berçêlk, qûtildank, bertork	kursak	jabot	crop
guhik	kulakçık	oreillette	auricle
qirik	boğaz	gorge	throat
erzink	çene	menton	chin

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
mejî, mêjî	beyin	cerveau	brain
sorîçk, sorsork	yemek borusu	œsophage	oesophagus
kirkirk	soluk borusu	trachée	trachea
berçêlk, qûtildank, bertork	kursak	jabot	crop
dil	kalp	cœur	heart
cerg, ciger, mêlak, kezeb	karaciğer	foie	liver
rûvîk, rovî, rûdî	bağırsak	intestin	intestine
botir, pind	kloak	anat. cloaque	cloaca
gulçîsk, gurçîsk, gurçik, guhçîlik	böbrek	rein	kidney
malhêk, hêkdank	yumurtalık	ovaire	ovary
ûrik, kursîdank, destarok, aşik	taşlık	gésier	gizzard
piş, pişik, sih, sîpelk	akciğer	poumon	lung

Hin peyvên kêmnas – nenas

- V -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
navçît: benpork, pê kezîyên xwe girê didin	örük bağı	ruban pour nouer les nattes de cheveux	hair ribbon
navrewan: navran, di şalwar de sêkuja di navbera herdu lingan de	apışlık	entrejambe du pantalon, du pantalon bouffant	a piece of cloth in a trouser covering crotch
teberzîn	teber	hallebarde	halberd
nefsmezin: qure	havalı	arrogant, prétentieux	arrogant, self-important
nehêre	yayık	baratte	a churn
nîçkirin	fondip	action de boire (cul sec)	quaff
nîç kirin	fondip yapmak	boire (cul sec)	to quaff
niyas: nas	tanıdık	relation, connaissance	acquainted
berniyas, bernas	tanınan, bilinen	familier, connu	familiar, know
pale pûse: pel û pot, pizgur, pilî pirtî	pılıpırtı	bric-à-brac	junk, clobber
palebetalk: şeytanmijûlk, karbetalk, şivanşitexilînk	çalışan birini oyalamak veya dikkatini dağıtmak	chose ou élément qui distrait du travail, distraction	distractor or distraction from serious work
palor: palûl, mijane, mijank	kızağın boyunduruk bağlantı çubukları	bâtonnets de connexion de l'axe du traîneau	yoke's rod ?
paloş: pelax, pelex	kurutulmuş ot	herbe sèche	dryed gras
paşedîn	arı kovanlığı	rucher	apirary
pêberjêr	yokuş aşağı	descente	downhill
pêberjor	yokuş yukarı	montée	uphill
pêgirtek	1. merdiven korkuluğu, 2. parmaklık	rampe de l'escalier, ballustrade	1. staircase, 2. railing
pêhevraz	yokuş yukarı	montée	uphill
peletî: pele'ewir, pel, pelt, pelta ewir	bulut parçası	un bout de nuage	clouds part
pêrê: rêbizink, êkpê	patika	sentier, sente, sentier de chèvre	hiking ???
perese bûn: terebera bûn, tarovaro bûn, bijale bûn, pijale bûn, belawela bûn	darmadağın olmak	être sans dessus-dessous, être éparpillé	to be scattered
perese: terebera, tarovaro, bijale, pijale, belawela	darmadağın	éparpillé, en désordre	scatterd
pêvend kirin: aşle kirin, patrome (petreme, petirme, metirme) kirin	aşılamak	greffer, transplanter	to graft, transplant
pêvend	aşılama	greffe, transplantation	graft, transplant
pêxîk: taq	kör pencere	niche (dans le mur)	niche
bargîn: bargîr, beygîr	beygir	rosse, cheval de somme	packhorse

pêxim lê xistin: pêyê xwe lê xistin	sekte vurmak	empêcher, entraver, interrompre, suspendre	to impede, to interrupt, to block
pêxim	sekte	interruption, suspension, arrêt	standstill, failure, interruption
peyîk	peyk: şalvarda apışlık uzantısı	entre-jambe ample du pantalon bouffant	baggy part of a pair of shalvar
pîngal: hêlîvank, motik, pînekal	fol	pondoir	poultry nest egg
pîngaz	tavuğun yuva dışında yumurtladığı yer	lieu où les poules pondent à l'extérieur du nid	place the hen lays her eggs outside the nest
barîbûyî, bacêle	yuva dışında ya da gizli bir yerde yumurtlayan tavuk	poule qui pond hors du nid ou dans des endroits cachés	the hen that lays eggs out of her nest or in secret places
qeb xwastin: meydan xwastin	meydan okumak	défier	to challenge
qeb: hevrik	rakip	rival, concurrent	competitor
rax: best "raxa çêm"	yatak (ırmak vs için),	lit lit de rivière	 river bed
semax <filankes mirovekî semax e>	oturaklı, ağırbaşlı	sérieux, solennel, tenace (qqn est un homme sobre)	sober, solemn
sengolik: sengol, singol, singole	bir yaşını doldurmuş dana	veau d'un an	one year old calf
sengole	(mecazi) tonbul genç	adolescent dodu,	an obese teenager
sûs girtin: jeng girtin	paslanmak	rouiller	to rust
şatik (Qoçgirî)	ense	nuque	nape
şay	oyunda eş	partenaire de jeu	fellow-players
şeh	tüfekte fişeklerin sürülerek takılan yaylı altlık	chargeur à ressors d'arme à feu	magazine
şel: şîl: <şelek bûz> perçe	parça "buz parçası"	morceau, motte « bloc de glace »	piece "a piece of ice"
şelal: firk, fir, sêrek	seyrek	clairsemé, espacé	sparse
şêrgul: bijîya şêr	aslan yelesi	crinière de lion	lion's mane
şetele: <şetele ket nav pêz>	1. çığ, 2. bela, felaket, musibet	1. avalanche, 2. calamité, désastre	1. avalanche, 2. trouble, calamity, disaster
şewe, şeb	göztaşı	sulfate de cuivre	copper sulfate
şewşibandin	yalpalamak	tituber, chanceler	to lurch
şirne: qîl, limbûz, lembûz, limûz	fil veya vahşi domuz dişi	défense (de sanglier)	ivory, tusks

Hin Peyv ji pirtûkên Xelîfe Ûsiv

- 1 -

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
Eqîda Îmanê			
tuneyî: çuneyî	adem, yok (yoktan)	néant	nothingness
xudanruh: giyandar	canlı varlık	vivant, être vivant	living being
destbilindkirin: destvegirtin, destraberkirin	dua için el açmak	le fait de lever les mains pour la prière	raising hends in prayers
adetî: ji rêzê, edetî	sıradan, bayağı, olağan	usuel, ordinaire	normal, ordinary
Xutbe			
dehyek: ji dehan yek	onda bir	un dixième	one tenth
Feraîz			
bêparî: zirbehrî, zirbarî	mahrum bırakma/etme	privation	deprivation
xudanferz: xwedanê pareke mîrateyê: mîratgir, mîratxwer, wêris	mirasçı, kalıtçı	héritier	heir
navdan: binavkirin	adlandırmak	nommer	to name
Teqrîz			
kûtxwer: kurtêlxwer	yiyici	vénal	venal
bêbiha: bêqîmet	değersiz	sans valeur, vil	worthless
xudanbiha: biqîmet	değerli	précieux, qui a de la valeur	worthy, valuable
kêmbiha	ucuz, değeri düşük	bon marché	cheap
palan: kurtan, semerê keran	semer	bât	packsaddle
pêç: şaşik <ji serî veke pêç û emamet, xudê nedaye wî bext û seadet>	sarik	turban	turban
bihîn= bihîstin <ger nebihin> ez dibihim, min bihî	duymak	entendre	to hear
nav mela: bi nav mela ye, qaşo mela	sözde molla	il n'a de mollah que le nom, soit disant mollah	so-called molla
bêçav: çavkor, kor, kore, nebîna	kör	aveugle	blind
payende: <dinya ne payende û baqî ye>	destek, dayanak	durable	enduring, eternal, long-lasting
can: ciwan <mizgîn li we be ey pîr û cana, çi kesê wê bixwîne dibe feqîh û zana>	genç	jeune	young
şorezar: şorekî, şorak, şoregeh	çorak arazi	terre infertile à cause de la salinisation	barren land
serece: cizama keran: <zen dikin li wan rabûye serce>	eşek cüzzamı	lèpre des ânes "ils croyaient avoir contracté la lèpre des ânes"	leprosy of donkeys

Heşare

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdi	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
heşare	*insectum*	haşere	insecte	ınsect
kurmê daran ê sor	*cossus cossus*	ağaç kızılkurdu	cossus, gâte-bois	larva of goat moth
kurmê daran ê zer	*zeuzera pyrina*	ağaç sarıkurdu	zeuzère du poirier	larva of leopard moth
spîyê gezoya bîstanan	*aphis gossypii*	pamuk yaprak biti	puceron du cotonnier	cotton aphid
spîyê gezoya gulan	*aphis rosae*	gül yaprakbiti(gül afidi)	puceron vert du rosier	rose aphid
spîyê pelên gûzan	*callaphis juglandis*	ceviz yaprak biti	puceron du noyer	walnut aphid
spîyê pelên teneyî (dexl)	*rhopalosiphum padi*	ekin yaprak bitleri		the bird cherry-oat aphid
spîyê simbilên (gulîyên) genimî	*sitobion avenae*	hububat yaprak biti	puceron du noyer	the english grain aphid
spîyê pelên genimî	*schizaphis graminum*	buğday yaprak biti	puceron de céréales	spring grain aphid
spîyê pelên xoxan	*myzus persicae*	şeftali yaprak biti	puceron vert du pêcher	green peach aphid
spîyê koka nîskan	*smynthurodes betae*	mercimek kök biti	puceron de la racine de lentilles	bean root aphid
kurmê baqilkan	*bruchus rufimanus*	bakla tohum böceği	charançon de pois	broad bean weevil
kurmê nîskan	*bruchus lentis bruchus ervi*	mercimek tohum böceği	zabre de graines de lentilles	lentil seed beetle
kurmê pelên genimî	*tinea granella*	buğday güvesi	teigne des grains	corn moth
kurmê koka teneyî (dexl)	*zabrus tenebrioides*	ekin kamburböceği	zabre des céréales	corn ground beetle
spîyê genimî	*sitophilus granarius*	buğday biti	charançon du blé	weat weevil
spîyê birincî	*sitophilus oryzae*	pirinç biti	charançon du riz	rice weevil
maşotê nokan	*heliothis dipsacea*	domates yeşilkurdu	leucanie	marbled clover
maşotê gûzika pembûyî	*helicoverpa armigera*	pamuk yeşilkurdu	ver de coton	cotton bollworm
maşotê pelên pembûyî	*spodoptera littoralis*	pamuk yaprak kurdu	noctuelle méditerranéenne	egyptian cotton leafworm
maşotê pembûyî	*spodoptera exigua*	çizgili yaprak kurdu	légionnaire de la betterave	beet armyworm
kurmê gindoran (petêx)	*myiopardalis pardalina*	kavun sineği	mouche de melon	melon fly
kurmê fistiqan	*eurytoma pistacia*	fıstık içkurdu		eurytoma
qoşnîla koka nîskan	*porphyrophora polonica*	mercimek kökkoşnili	chenille de lentilles	polish cochineal
kurmê şitlê sebzeyan	*agrotis segetum*	bozkurt	noctuelle des moissons	turnip moth
tevnepîrka pembûyî	*tetranychus urticae*	iki noktalı kırmızı örümcek	tétranyque à deux points,	twospotted spider mite.
tevnepîrka pembûyî ya sor	*tetranychus cinnabarinus*	kırmızı örümcek	araignée rouge du cotonnier	the carmine spider mite,
kurmê gûşîyên tirîyan	*lobesia botrana*	salkım güvesi	eudémis de la vigne	european grapevine moth
maşotê çêreyê	*pyrausta sticticalis*	çayır tırtılı	chenille des près	meadow caterpillar??
qimilê tûyan	*dolycoris baccarum*	dut kımılı	punaise des baies	sloe bug
kulîyê kesk	*tettigonia (locusta) viridissima*	yeşil çekirgeler	grande sauterelle verte	great green bush-cricket
kulîyê çolê	*schistocerca gregaria*	çöl çekirgesi	criquet pèlerin	desert locust
gûstêrk, teyîsteyîsok, teysok, stêrstêrok, agirstênk,zîqzîqok, baranbirk	*lampyris noctiluca*	ateş böceği	lampyre, ver luisant	glow-worm
spîyê gurîtîyê	*sarcoptes scabiei*	uyuzböceği	sarcopte	itch mite

Kurmê daran ê sor -
Cossus cossus

Kurmê daran ê zer -
Zeuzera pyrina

Spîyê gezoya bîstanan -
Aphis gossypii

Spîyê gezoya gulan -
Aphis rosae

Spîyê pelên gûzan -
Callaphis juglandis

Spîyê pelên teneyî (danî) -
Rhopalosiphum padi

Spîyê simbilên (gulîyên) genimî -
Sitobion avenae

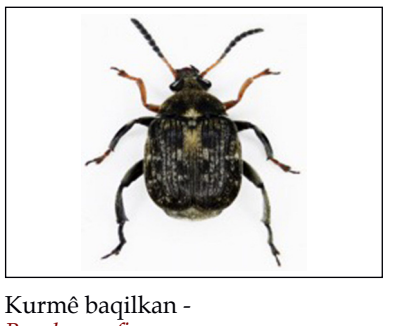
Spîyê pelên genimî -
Schizaphis graminum

Spîyê pelên xoxan -
Myzus persicae

Spîyê koka nîskan -
Smynthurodes betae

Kurmê baqilkan -
Bruchus rufimanus

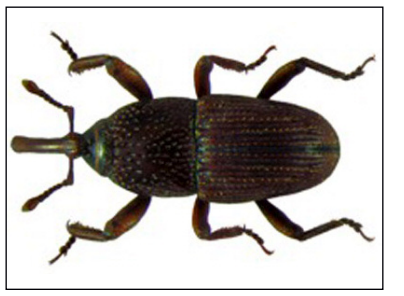
Kurmê nîskan -
Bruchus lentis

Kurmê pelên genimî -
Tinea granella

Kurmê koka teneyî (dexl) -
Zabrus tenebrioides

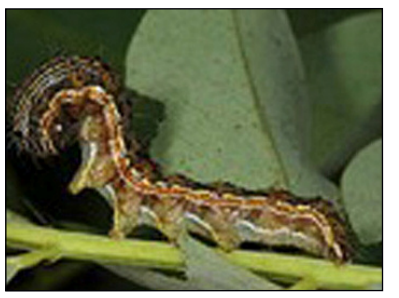
Spîyê genimî -
Sitophilos granarius

Spîyê birincî -
Sitophilus oryzae

Maşotê nokan -
Heliothis dipsacea

Maşotê gûzika pembûyî -
Helicoverpa armigera

Tevnepîrka pembûyî -
Tetranychus urticae

Tevnepîrka pembûyî ya sor -
Tetranychus cinnabarinus

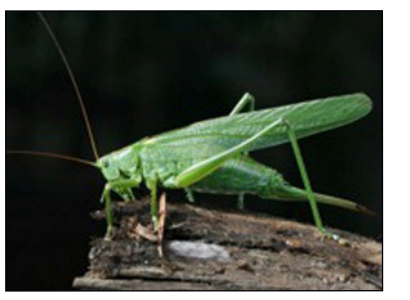
Kurmê gûşîyên tirîyan -
Lobesia botrana

Maşotê çêreyê -
Pyrausta sticticalis

Qimilê tûyan -
Dolycoris baccarum

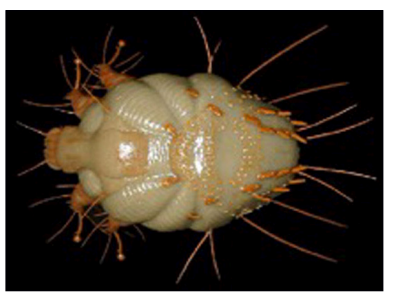
Kulîyê kesk -
Tettigonia (Locusta) viridissima

Kulîyê çolê -
Schistocerca gregaria

Gûstêrk -
Lampyris noctiluca

Spîyê gurîtîyê -
Sarcoptes scabiei

Hinek termên entomolojîyê

Amadekar: Eyûb Sînan KIRAN

kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
şehmar, şemar, bijmar, şarmar, zîvzîve, hezarpê, çilpê, pirpêtk	*chilopoda*	çiyanlar	mille-pattes	milipede, centipede
kurmê toxuman	*bruchidae*	baklagiller biti	puceron des cosses	bean weevils
spîyê biqalik	*diaspididae*	kabuklu bitler	hémiptères	diaspididae, hemitera
goştxwer	*carnivora*	etçil	carnivore	carnivora
perwanegel	*lepidoptera*	kelebekker	lépidoptère	lepidoptera
mêşgel	*diptera*	çiftkanatlılar	diptère	diptera,fly
gûzika buhukan	*cocoon, pupa*	böcek mumyaları	cocon	cocoon, pupa
xerzê mêşan		sinek yumurtaları	œuf de moustique	musquito eggs
kurmê daran	*cossidae*	ağaç güvesi	zeuzère	cossidae
spîyê pelên nebatan	*aphididae*	yaprak biti	aphydés	aphididae
neçîrvan	*predator*	avcı	prédateur	predator
heşerexwer	*insectivorous*	böceklerle beslenen	insectivore	insectivore
giyaxwer	*herbivor*	otçul	herbivore	herbivore

Gulûgîyayên Kurdistanê

- I -

Amadekar: Ehmedê DIRÎHÎ

Termînolojîya zanistî ya botanîk û gulûgîyayan xwedî zimanekî pir taybetî ye. Di vê zanistê de her gulûgîyayek xwedî çend navên lipeyhev in. Bo nimûne, wek navê malbatê, navê wan yên xweser, navên varyetê û paşnavê wan.

Gava ku gulûgîyayeke nû yan jî cureyeke wê ya nû tête dîtin, eger berê navê vî cureyî tune be, navê wê yê zanistî li gor prensîpeke zanistî û navneteweyî lê tête kirin. Navê bingehîn dîyar e, lê paşnav û cure ne dîyar e. Zanyar di vê rewşê de çend rêyan didin ber xwe. Yek ew e ku navê kesê ew gulûgîya dîtîye lê bête zêde kirin. Ya din jî, ku piranî li gor vê diçin, navê cihê ku ew lê hatîye dîtin lê, zêde dikin. Ew cih dikare deverek be, bajar yan jî welatek be, yan jî navê xelkekî be. Bi vî rengî ew dibe xwedî navekî nû yê zanistî û temam. Êdî ew nav li gor wê li navenda navneteweyî ya qeydkirina navên zanistî tête nivîsin û dikeve lîsteya katalogan.

Di navên gulûgîyayan de, em dibînin ku gelek navên zanistî hene, ku di bin van navên latînî de hatine nivîsîn: *"Kurdicum, Kurdica, Kurdistanica, Carduchorum/ Karduchorum"*.

Me wisan rast dît ku em wan navan wergerînin kurdî û bikin: Kurdî/… Kurdan, Kurdistanî/ ... Kurdistanê, Kardoxî.

Bo nimûne, *"Tulipa"* heye ku bi kurdî jê re dibêjin -alal, hilale, mêlaq, lale, helal. Lê li Kurdistanê cureyek hatîye dîtin ku jê re gotine *"Tulipa Kurdica"*. Em jî vî navî dikin -*laleya kurdî*-. Heçî peyva lale ye, peyveke kevn ya îranî ye; -alaleg- paşê di farsî û kurdî de bûye -lale/ alal hwd.

Li gor vê, em li jêrê hindek ji wan wergeran pêşkêş dikin.

Beşa Kurdicum û Kurdica

latînî	**kurdî**
Achillea nobilis subsp kurdica	Bêwîjan kurdî
Alcea kurdica	Hêroya kurdî
Anchusa azurea var kurdica	Gûriza kurdî
Anthemis kurdica	Beybûna kurdî
Euphorbia kurdica	Xweşîla kurdî
Fritillaria crassifolia subsp kurdica	Gulşilêra kurdî
Fritillaria imperialis subsp kurdica	Gulnixwîna kurdî
Hesperis persica subsp kurdica	Qaçmûka kurdî
Linum pycnophyllum subsp kurdicum	Kitana kurdî
Nerium oleander subsp kurdicum	Rûlika kurdî

latînî	**kurdî**
0*Ornithogalum kurdicum*	Axbandira kurdî
Orobanche kurdica	Giyagurga kurdî
Phlomis kurdica	Sîvanoka /guhbeloka kurdî
Pistacia atlantica subsp kurdica	Kizwana kurdî
Plantago kurdica	Belghewêza kurdî
Prunus kurdica	Êrûga kurdî
Ranunculus kurdicus	Çûnga kurdî
Thlaspi kurdicum	Nançûka kurdî
Tragopogon kurdicus	Spinga kurdî
Tulipa kurdica	Laleya /alala kurdî

Achillea nobilis subsp kurdica
Bêwîjana kurdî

Alcea kurdica
Hêroya kurdî

Anchusa azurea var kurdica
Gûriza kurdî

Anthemis kurdica
Beybûna kurdî

Euphorbia kurdica
Xweşîla kurdî

Fritillaria crassifolia subsp kurdica
Gulşilêra kurdî

Fritillaria imperialis subsp kurdica
Gulnixwîna kurdî

Hesperis persica subsp kurdica
Qaçmûka kurdî

Linum pycnophyllum subsp kurdicum
Kitana kurdî

Nerium oleander subsp kurdicum
Rûlika kurdî

Axbandira kurdî
Ornithogalum kurdicum

Orobanche kurdica
Giyagurga kurdî

Phlomis kurdica
Sîvanoka - guhbeloka kurdî

Pistacia atlantica subsp kurdica
Kizwana kurdî

Plantago kurdica
Belghewêza kurdî

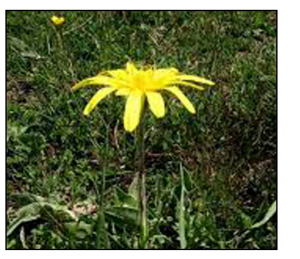
Prunus kurdica
Êrûga kurdî

Ranunculus kurdicus
Çûnga kurdî

Thlaspi kurdicum
Nançûka kurdî

Tragopogon kurdicus
Spinga kurdî

Tulipa kurdica
Laleya - alala kurdî

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

Kamuran A. BEDIR KHAN
Joséfa BERTOLINO
Kendal NEZAN

Ferhenga KURDÎ - FRANSIZÎ

PÊŞGOTIN

Ferhenga kurdî-fransizî xwedî dîrokeke dûr û dirêj a ku diçe ta salên 1930an. Di wê demê de, birayên Bedirxan, tevî hin rewşenbîrên kurd ên li Binê Xetê, dest bi tevgera nûjeniya kurmanciyê kiribûn, kovara Hawarê û pirtûkên bi alfabeya xwe ya latînî çap dikirin. Mîr Celadet li ser rêzimana kurmancî û ferhengeke kurdî-kurdî dixebitî. Mîr Kamûran jî dixwest ferhengeke kurdî-fransizî ya berfireh amade bike.

Rêzimana Mîr Celadet, piştî mirina wî ya bêwext, bi destê hevalê wî Roger Lescot hat temam kirin û di sala 1970ê de, li Parîsê, li jêr navê *Grammaire kurde (dialecte kurmandji)* çap bû. Mixabin, temenê Mîr Celadet wefa nekir ku xebata ferhenga xwe ya kurdî-kurdî bibe serî.

Mîr Kamûran di sala 1947an de li Fransayê bicîh bû, û ta 1970ê li Xwendegeha zimanên rojhilatî *(Ecole des langues Orientales)* ya Zanîngeha Parîsê profesoriya ziman û çanda kurdî kir. Mîr, di van salan de çendîn pirtûk li ser rêzimana kurdî û fêrbûna zimanê kurdî weşandin, Qur'an wergerand kurmancî û li ser ferhenga kurdî-fransizî xebitî. Hevjîna wî, Nathalie d'Ossovetzky, ku aristokrateka polonî bû û baş bi rûsî û almanî jî dizanibû ta mirina xwe, di sala 1975an de, alîkariya vê xebatê kir, nexasim ji bo ferheng û çavkaniyên rûsî.

Di sala 1978an de Mîr Kamûran jî piştî nexweşineke kurt koça dawî kir. Berî wefata xwe ji bo ferhengê bi qasî 25.000 peyv berhev kiribûn û wergerandibûn fransizî. Lê ew di wê baweriyê de bû ku ev xebat nîvcû bû, ji çapê re ne amade bû. Dixwast ku bi hindikî peyvên ku di ferhengên Qanatê Kurdo û Bakaev de hene li ser bên zêde kirin û ferheng bi peyvên soranî û dimilî jî bên dewlemend kirin ta ku bibe ferhengeke hemî zarava û devokên kurdî.

Ev erka giran bi awayekî kete ser milên min.

Amadekirina ferhenga zimanê gelekî ku di coxrafyayeke berfireh, asê û perçekirî de belav bûye, nebûye zimanê dewletê, neketiye nav teşeyên kedî yên normên fermî, bê guman ne karê kesekî û ne jî yê çend salan e. Ji bilî bikaranîna berhevok û ferheng û çavkaniyên nivîskî, xebatên li ser zargotinê, li ser zarava û devokên Kurdistanê û yên civatên kurdî yên dervayî Kurdistanê (Xorasan, Anatolya navîn, Qefqas û hwd.) divêtin.

Ji bo destpêkê me komeke xebatê li Parîsê pêk anî. Tê de: du xwendekarên berê yên Mîr Kamûran, Joséfa Bertolino û Caroline Delassus, hevjîna Roger Lescot, Marlise Lescot, zimannasê kurd Xosrow Ebdullahî û hin welatiyên kurd ên ku li gundan mane, cotkarî, şivanî an jî pîşekarî kirine, bi kurdî mezin bûne û jiyane.

Piştî danîna Enstîtuya kurdî, bergeha me firehtir bû; me dikarî salê du caran zimannas, nivîskar û rojnamevanên kurd ên ji navçeyên cihê yên Kurdistanê bicivînin, li ser pirsên berhevkirina peyvên kurdî yên devokan, yên pîşeyan, yên klasîkên nivîskî û yên zargotiniyê û bikaranînên wan ên îdyomî û methelokî bixebitin. Xebatên *Kurmancî*, li jêr serpereştiya Reşo Zîlan, alîkariyeke hêja dan zelalkirina wateyên gelek peyv û îdyoman û bi vî awayî ferhenga me dewlemendtir kirin. Dîsa, xebata koma *Vate* li ser zaravayê kirdkî, li jêr serpereştiya Malmîsanij, û ferhenga wî, bûn bingehên peyvên dimilkî yên ferhenga kurdî-fransizî.

Di warê soranî ango kurdî ya navendî de me ferhengên kurdî-ingilîzî yên Tewfîq Wehbî û Şefîq Qezaz wekî bingeh zanî, ji wan û ji ferhengên kurdî yên pirzaravayî yên Gîwî Mukriyanî û Hejar Mukriyanî gelek sûd wergirt.

Ji dawiya sedsala XIXan vê de rojhilatnasên rûs û zanayên kurd ên sovyetî û rûsî di gelek waran de xizmeteke mezin dane pêşvebirina kurdnasiyê. Me di xebata xwe de ji Ferhenga kurdî-fransizî *(Dictionnaire kurde-français)* ya Alexandre Jaba, ku di sala 1879an de li Sankt Petersbûrgê çap bûye û ji 15.000 peyvan pêk tê, ji ferhengên kurdî-rûsî yên zanayê kurd ê navdar Qanatê Kurdo, ji ferhengên X. Bakaev û I. Farîzov gelek sûd wergirtiye her weha ji berhevokên hêja yên zargotina kurdî yên zanayên kurd Ordîxan û Celîlê Celîl.

Li Bakurê Kurdistanê jî di niv-sedsala dawîn de ferhengnasiya kurdî pêşve diçe. Piştî ferhenga Yûsif Ziyaedîn Paşa bi wergera tirkî ya M. Emîn Bozarslan, ferhengên kurdî-tirkî yên Musa Anter (1967) û D. Îzolî (1992), Zana Farqînî ferhengên mezin ên tirkî-kurdî (2000) û kurdî-tirkî (2005) amade û çap kirine ku xebatên dewlemend û hêja ne.

Ferhenga kurdî-fransizî ya li destê we yekem ferhenga bi zimanekî biyanî ye ku peyvên ji hemû zarava û devokên kurdî bi wergera wan a fransizî pêşkêşî xwendevanan dike. Tê de bêtir ji 85.000 peyv hatine civandin. Lê ji ber ku hin peyv li gor navçe û devokan bi awayên cuda tên bilêv kirin û lewre hatine dubare kirin hejmara peyvan bi qasî 70.000î ye. Me ev guherteyên devokî bi hêviya ku rojekê bi kêrî lêkolînên li ser *diyalektolojî* ango zaravanasiya kurdî bên xistin nav ferhengê.

Li gor zimanên din ev hejmareke gelek bilind û nîşana dewlemendiyeke mezin e.

Kurdî, nexasim di warên jiyana gundîtiyê, ya cotkarî û xwedîkirina pez û dewaran de, her wisa jî di warê peywendiyên civakî û merivatiyê de pirr zengîn e.

Em carina di warê wergera wan a fransizî de ketin tengasiyê. Zimanê Molière û Voltaire her çend kevn û navdar be jî, ji bo **xezûr** û **zirbav** tenê peyva *beau-père*, ji bo **xesî** û **jinbav**ê peyva *belle-mère*, ji bo **zava** û **kurhilî** *beau-frère*, ji bo **pismam**, **kurxal**, **kurmet**, **kurxaltî**, **amoza** peyva *cousin,* ji bo **dotmam**, **keçxal**, **keçmet**, **keçxaltî** peyva *cousine* bi kar tîne.

Di kurdî de bi dehan peyv li ser teşeyên simbêlan, li ser awayên serî, poz û difn, hwd hene ku li hemberî wan kêm wûşeyên fransizî hene, her weha ji bo navên kar û berxan li gor jî û temenên wan.

Di milê din de, kurdî di warên ramanî, felsefî, zanistî û îdarî de beşeke girîng a peyvên xwe ji zimanên din, bi taybetî ji erebî û fransizî deyn kiriye. Tê de çend sed peyvên yewnanî (bexdenûs, fîdan, fîstan, îspanax, kilîse, mengene, mermer, qanûn, qelem, hwd.) hene, lê yên tirkî pirr kêm in. Ta ku me kariye, me li ber peyvên ku ji zimanên biyanî ketine nav kurdî rîşeya wan diyar kiriye.

Lê hin peyvên reng e biyanî ketine kirasekî kurdî yê wisa lihevhatî ku reg û rêçikên rêwîtiya wan a dîrokî ji binemala wan a seretayî êdî nexuya ne, li benda lêkolînên etîmolojiyeke zanistî ne.

Piraniya peyvên kurdî *polîsemîk* ango pirwate ne. Wateya wan di nav zeman de, carna jî li gor herêm û navçeyan, li gor civatê û awayê bikaranînê diguhere. Tenê di mînakan de bikaranîna wan dikare têgihîştina wan zelal û ronak bike. Lewre me di vê ferhengê de cihekî fireh daye mînakên bikaranîna peyvan di wateyên wan ên cuda de. Ev nimûne, li gor pêdiviyê, ji çavkaniyên zargotinê, ji gotinên pêşiyan û ji kilam û stranan hatine hilbijartin.

Wekî ingilîzî, kurdî jî pirîcar merem û mebestên xwe, ziravî û nuansên xwe bi formên îdyomî îfade dike. Û me qasî pê zaniye ew îdyom berhev kirine û bi kar anîne.

Ferhengên bêkêmasî, yên ku tevahiya peyv û dewlemendiyên zimanekî bicivînin nîn in. Ferhenga me jî ne îstisna ye; wekî Xanî yê mezin gotiye ji "kemalê dûr e". Peyvên hin devokan, yên ku em ji wateya wan ne ewle bûn, yên nûçêkirî û hêj baş rûneniştî, navên hin giya û çûkan ji ber nebûna agahiyên tekûz di vê çapa yekem a ferhengê de cîh negirtin Em hêvîdar in ku xwendevan û zimannas me ji van kêmasî û şaşiyan agahdar bikin ku çapên pêşerojê kamiltir bin.

Ferheng berhema xebata gelek welatiyên kurd û dostên fransiz e. Navên hin ji wan beşdarên domdar ên xebata amadekirinê, ya xwendin û rastkirinê, di rûpela pêşî ya taybetî de hatine nivîsîn. Em ji hemiyan re ji bo keda wan, her weha ji ferhengnasê fransiz ê navdar Alain Rey ji bo pêşgotina wî, ji *Centre national du livre* (Navenda neteweyî ya pirtûkan) ya Fransayê ji ber arîkariya wê ya ji bo çapa ferhengê spasdar in.

Spasiyeke germ û taybetî ji bo dotmîra me ya wefadar Sînemxan Bedirxan ji bo hevkarî û pistivaniya wê.

Bi vê xebatê me xwast rêza xwe ji zimannas û welaparêzê kurd ê mezin Mîr Kamûran Bedirxan re nîşan bidin, amanca ku di vî warî de dabû ber xwe bibin serî û giyanê wî yê pak şad bikin.

Em hêvîdar in ku ev ferhenga ku tabloyeke berfireh a zimanê kurdî yê zindî, gelerî û edebî tevî dewlemendiyên wî yên zaravayî û devokî pêşkêş dike alîkar be ji bo xwendevanên kurd û fransizîaxêv ên din ji bo çêtir têgihîştina ziman û çanda kurdî.

Kendal Nezan

INSTITUT KURDE DE PARIS

Gulana 2017an de derdikeve

DICTIONNAIRE
KURDE - FRANÇAIS

FERHENGA
KURDÎ - FRANSIZÎ

Sous la direction
de Kendal NEZAN

Préface
d'Alain REY

85 000
entrées

Riveneuve éditions

hejmar 59 - Payîz 2016

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 59an rojên di navbera 10 – 17.12.2016an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Peyvên ji Berrîya Mêrdînê, Hin peyvên hêla başûrê Wanê, Tesîra zimanê asûrî/ siryanî li ser kurmancî, Şetrenc, Peyvên ji ferhengoka Jaba ya rewendan, Hin peyv ji "Nameyek Şernexê" û Hin peyvên kêmnas/ nenas.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Rojen Barnas (Diyarbekir), Michael Chayet (Waşington), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Divekim û *Vedikim:*

Bandora zimanê sûryanî/aramî li ser kurmancî

Bi xameya : Michael L. CHYET

Di vê lêkolînê da, behsa taybetmendîyên devokên du deverên Kurdistanê tê kirin – Behdînan tevî Şîrnex û Hekkarîyan ji alîyekî, û Tûr 'Abdîn ya Mêrdînê ji alîyekî din – ku têda akincî yan rûniştvan yan binecîyên mesîḧî yên sûryanî-axêv bi sedan salan li tenişta kurmancan jiyane. Texmîna min wisa ye, ku sûryanî-axêv li pêvajoya sedsalên borî hînî kurmancî bûne, û ku wan -- çend alîyên rêzimana kurmancî bi şaşî fêm kiribûn, û ku ew şaşîyên wan bûne norma kurmancî ya wan deveran.

I. Lêkerên hevedudanî. **Ve-di-kim** ***yan*** **di-vekim** Pêşpirtikên ku yan berî yan paş nîşana dema niho *di-* tên ev in: *ber-, çê-, da-, der-, hil-, ra, rû-, ve, wer-*.
Di pirranîya devokên kurmancî da û bi giştî di soranîyê da, nîşana dema niho *di-* (*[d]e-* bi soranî) dikeve di navbera van pêşpirtîkan û reh (yan koka) dema niho ya lêkeran; lêbelê li deverên behskirî (Behdînan tevî Şîrnex û Hekkarîyan ji alîyekî, û Tûr 'Abdîn ya Mêrdînê), nîşana dema niho *di-* tê pêş van pêşpirtikan. Herwisa, nîşana neyînî *na-* jî. Mînak:

Kurmancî	***Behdînî û Torî***	***Soranî***
(Ez) hil-**di**-gr-im	**di**-hil-gr-im	heł-**de**-gr-im
(Ez) rû-**di**-n-im	**di**-rû-n-im	da-**de**-nîş-im

Neyînî:

Kurmancî	***Behdînî û Torî***	***Soranî***
(Ez) hil-**na**-gr-im	**na**-hil-gr-im	heł-**na**-gr-im
(Ez) rû-**na**-n-im	**na**-rû-n-im	da-**na**-nîş-im

Em binêrine şikla fermanî (împeratîf) ya van lêkerên hevedudanî:

hil-**di**-gr-im	*fermanî*:	hil-gr-e
rû-**di**-n-im	*fermanî*:	rû-n-e

Texmîna min wisa ye: ji bona yên ku hînî kurmancî dibin, xuya ye ku şikla fermanî ya lêkerên wek *rûne!* Yan *veke!* reha dema niho ya van lêkeran e, û li gorî wê mentiqê, dema niho bi xwe dibe *di-rûn-im* û *di-vek-im* li şûna *rû-di-n-im* û *ve-di-k-im*.Bi giştî xwendekarên zimanên biyanî bi vî awayî rêbaz û qanûnên rêzimanî sade dikin (simplification).

Ev rewşa hanê di farsîyê da jî tê xuya kirin: Li şûna ***di-*** ya kurmancî ***mī-*** heye, ku bi tacikî û darîya Efxanistanê wek ***mē-*** tê xwendin. Di farsîya Îranê da, ***mī-*** dikeve navbera pêşpirtikê û reha dema niho ya lêkerê, lêbelê di devokên tacikî û darî da, ***mē-*** li pêş e, wek mînak: Farsî ***ber-mī-ā-yem*** = 'Ez derdikevim' beramberê tacikî û darî ***mē-ber-ā-yem***; Farsî ***der-mī-āver-em*** = 'dertînim' beramberê tacikî û darî ***mē-der-ār-em***.Li Efxanistanê, axêverên zimanên puştûyî û ûzbekî wek zimanê duwem hînî farsî dibin, û her wisa li Tacîkistanê û li Ûzbekistanê tacikî-axêv û ûzbekî-axêv bi sedan salan li tenişta hev jiyane. Vêca rewşa sosyolîngvîstîk ya van zimanan dişibihe rewşa kurmancî û sûryanî.

II. Dema paşerojê ya lêkeran. Hem bi kurmancî û hem jî bi aramîya nûjen (sûryanîya nûjen), dema paşerojê ji nîşana paşerojê (ê/dê/wê bi kurmancî û bit- bi aramîya nûjen) tevî geranî (yan subjunktîf)a dema niho pêktê: mînak: ***Ew*** **ê** ***bi-pirs-e*** û ***Ez*** **ê** ***bi-pirs-im***; **bit-***mbaqir* û **bit-*mbaqr-in*** bi aramîya Nûjen (***mbaqir*** = ***bi-pirse***). Li Behdînan û her wisa li Tûr 'Abdîn jî, pêşpirtika ***bi-*** ya geranî/subjunktîfê kêm e: mînak, dibêjin ***dê pirs-ît*** û ***dê pirs-im*** li şûna***Ew*** **ê** ***bi-pirs-e*** û ***Ez*** **ê** ***bi-pirs-im***.Di van devokan da, reha tazî ya dema niho (***pirs-***) dişibihe şikla geranî/subjunktîfê ya aramîya nûjen (ango ***pirsît*** dişibihe subjunktîfa tazî ya aramî ***mbaqir***). Ji ber ku ev diyardeya hanê bi tenê xuya ye di devokên kurmancî da yên ku li tenişta mesîḧîyên aramî-axêv hene, em dikarin wê yekê wek bandora zimanê aramî li ser kurmancî bibînin.

III. Nîşankirina zayenda rengdêran û partîsîpên dema borî. Di devokên behdînî da, zayenda rengdêran tê diyar kirin: wek mînak: **yê** baş – nêr e; **ya** baş – mê ye; **[yê]t** baş – pirhejmar e. Ji ber ku di zimanên samî da (ango 'erebî, aramî/sûryanî û 'ibrî), zayenda rengdêran her gav bi qertafekê tê nîşandan (mînak: ṭayyib = yê baş [nêr]; ṭayyiba = ya baş [mê]; ṭayyibīn = yêt baş [pirhejmar]). Li Tûr 'Abdîn jî, ev diyarde jî heye, herçende ku bikaranîna wê kêmtir xuya ye.

nêr:	***wê***	yan	***î***	= yê bi behdînî
mê:	***wa***	yan	***a***	= ya bi behdînî
pirhejmar:	***wê***	yan	***[y]a***	= yêt bi behdînî

Mînak: Paîza, tirh û şebeş û petîx jî, ***a*** zeḧf in.; Ew ḧeywanat ḧemû jî ***a*** sêhrkirî ne
Destnîşankirina pirhejmar wek 'a' li şûna 'ên/êt' – şaşîyên xwendekaran tîne bîra mirovî, yên ku '*dest***an*** min' li şûna 'dest***ên*** min' dibêjin.
Vêca, ev yek -- nîşaneke din ya şaşîyên bîyanîyan e, yên ku hînî kurmancî bûn.

IV Li Behdînan, li şûna ***hiştin/hîştin*** şikla ***hêlan*** heye. Reha dema niho jî: '***di-hêl-im***'. Bi soranî jî dibêjin ***hêştin*** **(**dema niho: ***de-hêł-im)***, û her wisa bi farsî jî lêkera ***haštan*** jî heye (dema niho: ***mī-hal-am***), ku îro kêm bi kar tê. Ji ber ku ***hêlan*** bi tenê li Behdînan (û li Qerejdaxê jî, li gorî Mehmûd Lewendî) diyar e, ez wisa texmîn dikim ku ev yek jî mînakeke din ya şaşîyên bîyanîyan e, yên ku hînî kurmancî bûn.

Hin peyvên kêmnas – nenas

- VI -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şîl kirin; tûjî kirin, zûl kirin	dilimlemek	couper en tranches	to slice
şîl; tûjî, tîṣk, kûzî, zûl, tîfṣ	dilim	tranche	a slice (for fruite)
şîlaq; ṣilmaq, zîrçoq	çapak	chassie	eye gunk
şopik	merdane	rouleau	rolling-pin
şurt; qarûṣ	sokak süpürgesi	grand balai	big broom
şût; ṣematokî, hulî	kaygan	glissant	slippery
şûtikîn	kaymak	glisser	to slip
tefeş; rû, çehre	çehre, yüz, surat	face, visage	face
tefeşpan; rûpan	geniṣ çehreli	visage plat et large	flat face
telb	kurum	suie	soot
terş; pez	küçük baş hayvanlar	ovin	sheep and goats
terşvan	küçük baş hayvanlar çobanı	berger d'ovins	sheepkeeper
berdestik	mutfak eldiveni	gant de cuisine	glove shaped pot holder
tileylan (cizîrî)	palyaço	clown	clown
til kirin (qoçgirî); avêtin, çekirin	atmak	jeter, lancer	to throw
tilmiz; tilik	şıngıl, çitmik	grapillon	a piece of bunch
tînalk; dirrî, dirrik, strî, kelem, qelem	diken	épine	thurn
ting (t'ing); sergo, basme	gübrelik	fumier	dunghill
sergo; poxang, gûfank, sergîfk	mezbele, çöplük	décharge publique	tip, dump
tirak; tirag	sandalet	sandalette	sandal
tîrava; wexta 'esrê ye, 'esir	ikindi	milieu de l'après-midi	midafternoon
tirmêt; tirbît, hevalên jidil û samîmî, <filankes û filankes tirmêtên hev in>	tanış, tanıdık, samimi arkadaş	ami sincère, ami dévoué	close friend
ûd; minet	minnet	obligation, dette de reconnaissance	gratefulness, obligation

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî

ya dawîya dîwana wî

- III -

Amadekar: E. NAROZÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
pelixîn	ezilmek, darbeyle ezilmek	être écrasé	to be crushed
pelîşqe; kevn û kot	külüstür, eski püskü, pejmürde	vieillerie, usé, élimé	worn out
peqîşk; batifk, belqok, peqik, peqpeqik	kabarcık	ampoule, cloque	blow, blister
perîşk; pirmîçk, kuliyên berfê	kar tanesi	flocon de neige	snowflake
perozînk	karmaşa, kargaşa, bela	trouble	trouble
peyak; kesê ku ji axa xwe dûr dikeve, barkirî, koçkirî	gurbetçi, göçmen	émigré	immigrant, migrant
pêrar	bir önceki yıl	il y a deux ans	two years ago
pêrpîne	semiz otu	pourpier	purslane (*portulaca oleracea*)
pêşkêş; diyarî <ev pêşkêşa min e>	hediye	présent, cadeau	gift
pifdank; zeqzeqe	balon	ballon	balloon
pirêmiz; prîmûs, pirmûs	purmuz	réchaud de camping	primus
pişî/pîşî/piş; kêxmîte, kimxîte	un tozu	poussière de farine	milldust
pitpit; pitepit	dırdır	grommellement, murmure	grumble, murmur
pût	cılız, güçsüz	chétif, maigrichon	puny
pîremêr; kalemêr	yaşlı erkek	vieillard	old man
pilox; pûx	tam olgunlaşmış	bien mûr	overripe
porpor; lomekirin, pûkepûk, pitepit	dırdır	grommellement, murmure	grumble, mumble
ripin; repin	bitki kökü	racine	plant root
taf, afet	bela, afet	calamité, désastre	disaster
tamar/temar; tamara xewê, morîka xewê	derin uyku	sommeil profond	deep-sleep
tamîzk; şevtirsk, hilbûn/hildan	uçuk	bouton de fièvre, herpès	cold sore
tebayî; tevahî	birlik, birliktelik	ensemble, totalité	togetherness, together
tilîz/telîz bûn; (terr û telîz bû) <kabarcık su topladı>	su toplamak (sivilce için)	s'infecter, devenir purulent	inflamed (blister)

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî û revendên li derdora Mûş û Bazîdê - III -

Amadekar: ELÎŞÊR

	kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
cirnix	şemate, hêwirze	şamata, hengame	tumulte, vacarme	tumult
cûn	cûm	bir çiğnemelik	chique, quantité à mâcher en une seule fois	a mouthful of chewing gum
cihal	çewal	çuval	gros sac	sack
çespan	çapik	çevik	agile	agile
çekme	cizme	çizme	botte	boot
çuneyî	tuneyî	yokluk; fakirlik	indigence, pauvreté	nothingness; poverty
çûyîn	çûn	gitmek	aller	to go
çûye şû	çûye mêr	evlenmiş kadın	mariée	married women
çêr	xeber	küfür	juron, invective	swear
dadfiryad	hewarûgazî	feryat ve yardım	appel au secours	sos
debîr	katib	sekreter	secrétaire	secretary
dik	sekû	seki	banc en terre battue	a platform or earth bank
di gel yekûdû	bi hev re	birlikte, beraber	ensemble	together, togetherness
demîn	xûy	huy, alışkanlık	caractère, nature	habit, temper
dewar	hesp	at	cheval	horse

Hin peyvên hêla Başûrê Wanê

Amadekar: Mele ŞEBAN TURGUT û ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
axur; rêya paxêlan	yük kızağı yolu ve izi	piste de traîneau	sled path and track
baskê hiryê; hirya şehkirî ya ji bo ristinê li mil hatî alandin	eğirmek üzere kola sarılan yün miktarı	quantité de laine peignée enroulée autour du bras pour être filée	in spinning yarn, yarn wrapped around arm
berçik; ciyê qûtreşandina teyran	kuş yeminin serpildiği yer	endroit où on jette des grains pour les oiseaux	place where birdseed is strewn
berkur; çermê xebxebê	boynun altındaki sarkık deri	fanon	dewlap
berqendik: benê li ber kofîyê tê girêdan	hotozun etrafına bağlanan kaytan	cordelettes de la haute coiffure traditionnelle kurde	ornate cord for women's headdress
bêçî; sexel; navê karik û berxan a bi giştî	oğlak ve kuzu sürüsü	troupeaux d'agneaux et de cabris	herd of kids and lambs
biçirk; kada bê mirtoxe, bê kakil	yağlı sade çörek	petit pain au beurre	unsweetened plain pastry
bilulik; lûleya ji darê çêbûyî ya bi heyayê zarokê kur ve dihat girêdan ku cihê xwe şil neke	küçük çocuklarda sidik akıtma kavalı	tube en bois fixé au pénis de petits garçons pour les empêcher de souiller leur lit	in baby boys wooden tube for preventing bedwetting
biluvan: perdeya li ser berxika nû hatîye dinê	yeni doğmuş oğlak veya kuzuyu çevreleyen zar	membrane entourant un agneau nouveau né	membrain around newborn lamb
bindanik; nanê ji arvanê ber destarê	eldeğirmeni unundan yapılmış ekmek	pain fait avec de la farine du blé moulu avec un moulin à main	bread made from flower ground in a handmeal
birnut; birnotî	enfiye	tabac à priser	snuff
bizmîrik; bizmik	burunluk	muselière	muzzle
bor; darê ku livayê lê dipêçin	keçe dürüm sırığı	bâton autour duquel on enroule la laine cardée	stick for cardıng felt into batt
cawiya gûnîyê; benîştê gûnîyê	geven sakızı	gomme d'astragale	a type of astragalus gum
cehcur; erdê hatî kutan, hatî qahîmkirin	basılarak sıkıştırılmış toprak	terre compressée	compressed soil
celeb; koma masîyên ku payîzan koç dikin	güzün göçen balık sürüsü	banc de poissons migrant en automne	fish flock which migrate during the autumn
çarberî; tifka aşvanî, cihê agirê aşvan	değirmenci ocağı	âtre du meunier	fireplace of a miller
çemberak; şîşa yan hesina devê tirpanê bi destîyê ve girê dide	pırazvana	partie aigue du râteau qui s'encastre dans le manche	tang
çilak; singa bi arîkan ve tê aliqandin	çengel (ağaçtan)	crochet en bois	wooden hook
çilaq; sîle, zileh, şemaq, şimaq, şîmaq, şîrmaq, şeqam, şilaq	tokat	gifle	slap
çingiz; mirovê kurt û lawaz	kısa ve sıska	de taille courte et malingre	short and skinny
destbilunik; destbênk, destbilînk; benê zarok di landikê de pê tê girêdan	bağırdak	bandelette ou cordon entourant le berceau pour empêcher le bébé de tomber	the strap with which a baby is kept in its cradle
deveker; qismê ji zevîyê yê nehatibe dûritin li ser pêyan maye	tarlanın biçilememiş bölümü	partie non labourée d'un champ	part of field which has not been harvested
dexş; dehf, dehfdan	iteleme	poussée, bousculade	push
dewilte; dewij, dewijn, tiflê li ser nivişkê qijilandî dikeve	eritilmiş yağın üste çıkan tortusu	écume se formant à la surface du beurre fondu	froth that forms on the surface of melted butter
dunhe; dange, cihê alifê pez a li ser berfê	kar üstünde küçük başhayvanlara yem verildiği yer	emplacement sur la neige pour le fourrage des ovins	sheep forage place on snow
êsîle; goşe, qurnet (ji bo keleh û xanîyan… birîna penîrê wekî çarêsîle/çargoşe; penîrê çarêsîle)	köşe	coin	corner
fisose; cûreke kûjeyan a bêhn jê tê	kokarca	putois	skunk
gerdîle; toterik, tayîre, çerx, teker	tekerlek, teker	roue	wheel
gindir; gundor, bejna insanê kurt û tijî	kısa ve tıknaz	courtaud	short and fat
gizim (kirin); xwe jê re hişk kirin	horozlanmak	se pavaner, faire le bravache	to swagger
gizîre; gizre, xang	yemlik olarak kaldırılan meşe yaprakları yığını	amas de feuilles de chêne stockées comme fourrage	oak leaves organized as a stack
gîrnijîn; bişirîn	gülümsemek	sourire	to smile
gîsî; cihê birînê	yara izi	cicatrice	scare
gocar; koçak, palê herî dawîyê	artçı ırgat	le dernier moissonneur d'un rang	the last reaper in the row
gulte; balgeya stûnê, serstûn	sütun başlığı	chapiteau	column head
gurgemêş; har, hirçê gurgemêş; hirçê har	azgın ayı, kuduruk ayı	ours en furie	furious bear

Devokê Berriya Mêrdînê

- X -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

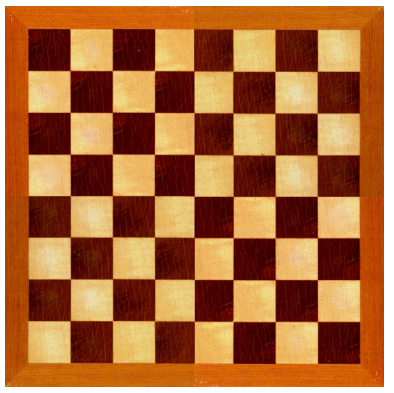
kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kozîya agir; kêle	ateş yakmak için yapılan odun/ tezek veya çırpı çatısı	disposition conique de bûches ou de brindilles pour faire le feu	pyramid fire
kulbuşî; kurî, kulbî <ji kulbuşî xwarin>	açgözlülük, açgözlülükten yemek	avidité, <manger par avidité>	greed, rapaciousness
şegreşîwan	ağıtçı kadın	pleureuse, vocératrice	female professional mourner
hitil-mitil	illahî	quoi qu'il arrive	or else
kurreder; qurreder	elin körü, zehir zıkkım	ferme la !, ta gueule !	general curse word, shut up !
kurrûze	paket, kutu, karton	paquet, boîte	pack, box
kurtêlxur	otlakçı, başkasının sırtından geçinen	parasite, pique-assiette	freeloader, sponger
kutayî, raçandina baş	iyi dokunmuş	bien tissé	well woven
latan	deve bacağı	patte du chameau	camel leg
lûl	gezinme, dolanma	promenade, flânerie	wander around
lûl bûn	gezinmek, dolanmak	flâner, se promener	to wander around
malanî; malane	eve yaraşır ev hanımı	maîtresse de maison	housewife
maltin; maliştin	süpürmek, silmek	balayer, essuyer	to sweep, erase
mazmaze	kart koç, yaşlı koç	vieux bouc	old ram
mejîleqandin	1. beyin sarsıntısı, 2. sapıtma	1. choc cerébral, 2. déraillement, dérangement	1. brain concussion, 2. go haywire
melkezêt, merkezêt	ince ve şefaf bir tür kumaş	variété de tissu mince et transparent	a type of tiny and transparent fabric
merkeb; seleşîr, seleşîr, çapîk	altına yemek konulan büyükçe sepet	grand panier en forme de cloche sous lequel on met la nourriture à protéger des animaux	upside down basket for protecting food from insects and animals
mestere; nimûne	örnek, nümunelik	échantillon	sample
mewîjok; hêşînok; wek pizikan sor dibe, tayeke dezîyê rengîn tê hildikişînin	mavi irinli çiban	pustule à pus bleuâtre	a type of foot blow
miz, mize	mayhoş	acidulé	tart
mezeloq	yapışkan	collant, gluant	sticky
mîl	yara fitili	mèche médicale	wound wick
mirarokî; mirîmirî	ölgün	mourant	deathly looking
mirçînî	şaplatma	claquement	clapping
mixmixîn; ximximîn	patates, soğan, et vb.nin bütün halinde ocak veya tandırda ateş altında veya fırında kapalı bir kap içinde iyice pişmiş durumu	(légume) cuit braisé ou étuvé	to roast (onions, potatoes, etc.) thoroughly

Şetrenc

Amadekar: Selam NÛMAN

kurmancî	tirkî	fransizî	ingilîzî
şetrenc, setrenc, kişik	satranç	échecs	chess
texteyê şetrencê	satranç tahtası	échiquier	chessboard
malik	hane	case	square
malikên rengtarî	koyu haneler	cases noires	dark squares
malikên rengvekirî	açık haneler	cases blanches	light squares
berik, kevir	taş	pièce	piece
kevirên spî	beyaz taşlar	pièces noires	white pieces
kevirên reş	siyah taşlar	pièces blanches	black pieces
şah, melik	şah	roi	king
wezîr, ferezîn	vezir	reine	queen
keleh, rex	kale	tour	rook
hesp	at	cavalier	knight
fîl	fil	fou	bishoppion
peyak, peya, serbaz, cundî, beydeq	piyon	pion	pawn
şahmat, şaxmat	şah mat	échec et mat	checkmate
teslîm!	mat!	mat	resignation
pate, beraber, serbiser, dergûşî, dergûşkî	yenişememe, berabere kalma	match nul, pat	draw
vekirin	açılış	ouverture	opening
federasyona cîhanî ya şetrencê	dünya satranç federasyonu	fédération mondiale des échecs	world chess federation
rêbazên şetrencê	satranç kuralları	règles des échecs	rules of chess
rêz	yatay sıra	rang horizontal	rank
stûn	dikey sıra	rang vertical	file
kiş	şah	échec	check
pateya bêkiş	pat	impasse	stalemate
livên vekirinê	açılış hamleleri	mouvements d'ouverture	opening moves

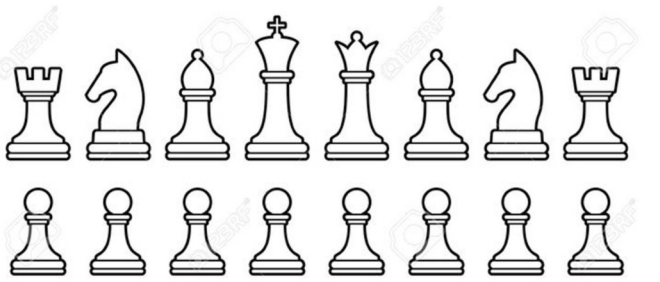
rox	rok	roque	castling
di derbasbûnê de	geçerken almak	en passant	in passing
payedarkirin	piyon terfisi	promotion	promotion
xwarin	almak	prendre	to capture
liv	hamle	mouvement	move

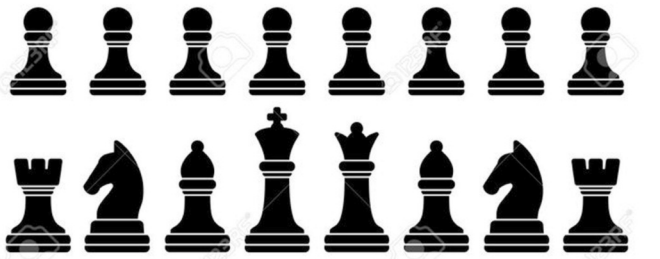

Texteyê şetrencê

Kevirên şetrencê

Rêza kevirên şetrencê

Şah, melik

Wezîr, ferezîn

Fîl

Hesp

Keleh, rex

Peyak, peya, serbaz, cundî, beydeq

rêzkirina kevirên şetrencê

Hin peyv ji "Nameyek Şernexê"

ya pirtûka Evdirehman Gundikî

- I -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
aravî	açık mavi	bleu clair, bleu de lessive	light blue
avrijînek	suyun durmadığı eğimli arazi	pente raide ou l'eau coule sans cesse	sloping land where water constantly flows down
avxwerik	sel sularının arazide oluşturduğu oyluk	cavité creusée par des crues	shallow gully
bablesût	hortum	tourbillon	whirlwind
bakut	rüzgarla oluşan kar yığını	congère	snowdrift
balingî	yastık	oreiller	pillow
bapîçk, bapêçk	dürüm	rouleau	roll (of food)

bavdost	babanın arkadaşı, dostu	ami du père	father's friend
bavenî	rüzgar almayan yer	endroit à l'abri du vent	windless place
bebleşêr (bableşêr)	aslan yavrusu	lionceau	lion cub
belsîs	dik kulaklı beyaz tiftik keçisi	chèvre angora blanche aux oreilles droites	upright eared white Angora goat
berbin	dağ eteği düzlüğü	plateau de piedmont	mountain range
berdolik	küçük koyak	petit vallon	small cove
berreşe: xwehdana simbêlan	bıyığı terleme çağı	puberté (lit. âge de transpiration de la moustache)	puberty (lit. perspiration of the mustache)
berevez: berqefa	rüzgar ve yağmur almayan doğal korunak	abri naturel qui protège du vent et de la pluie	wind-safe and rainsafe natural shelter
bergelî	ana vadiye açılan dere yatakları	lits de ruisseaux aboutissant à la vallée principale	creek bed in the main valley opening
berhilûsok	kaygan taş	pierre glissante	slippery stone
berûk	saf tutmuş tarım işçilerinin işe koyulma vaziyeti	mise au travail d'ouvriers agricoles disposés en rang	line of farmers working in the field
beten	toprak örtülü eğimli dağ arazisi	terrain montagneux escarpé	sloping mountain land covered with soil
binas	suç, hata	faute	crime, fault, guilt
binaskar	suçlu, hatalı	coupable, fautif	guilty, criminal
bixurûk	çiçek tozu	pollen	pollen
bolik	genç kız ve delikanlıların karşılıklı atışmaları	chant lyrique interprété en alternance par des garçons et des filles	lyric sung in alternate repartee by a male and a female
bûklûk	tomurcuk	bourgeon	bud, rosebud
ciwanekeç	genç kız	jeune fille	young girl
coqî: birr	grup (insanlar için)	groupe (d'hommes)	group (of people)
çakemêr	yiğit	brave	brave
çakemêranî	yiğitlik	bravoure	bravery
çakemêrane	yiğitçe	bravement	bravely
çavşelipî	çekik gözlü	qui a des yeux bridés	slant-eyed, almond-eyed
çêrik: dûrikên dawetan, dîlok, dîlanok, stranên dawetan	halay türküleri	chanson de danse, air de danse	dance song
çim(ik)	koyun veya keçi tırnağı	sabot d'ovidés	sheep hoof
çîq(ik): çît	çit	claie	reed fance
çîx xwastin	meydan okumak	défier	to defy, challenge
darmêş	yaban arılarına kovan işlevi gören ağaç kovuğu	ruche d'abeilles sauvages dans un creux d'arbre	wild bees' trunk hallow hive
dêhleşêr: dêleşêr	dişi aslan	lionne	lioness
dêhl-: dêl-	köpek, kurt vb gibi hayvanlarda dişilik ön eki	femelles	prefix denoting a female animal
deqdan: distan,dûzdan, sêpik, dexdanik, xacirgan	sacayağı	trépied	trivet
derkon	çadır önü	pas de la porte de la tente	the area in front of the tent

Gulûgîyayên Kurdistanê

- II -

Amadekar: Ehmedê DIRIHÎ

Beşa *Kurdicum* û *Kurdica*

Latînî	**Kurdî**
Astracantha kurdica	Gunîya kurdî
Aubrieta parviflora var kurdica	Dîdaya kurdî
Centaurea kurdica	Çavbeloqa kurdî
Cephalanthera kurdica	Salepa kurdî
Colchicum kurdicum	Ciwanemerga kurdî
Corydalis rutifolia subsp kurdica	Şepirzeya kurdî
Cynara kurdica	Engînara kurdî
Daphne oleoides subsp kurdica	Defneya kurdî
Delphinium kurdicum	Delava kurdî
Draba bruniifolia subsp kurdica	Gulzerîna kurdî
Euphrasia kurdica	Devhirça kurdî
Hedysarum kurdicum	Guringeya (qoringe) kurdî
Iris reticulata kurdica	Newroza kurdî
Koeleria kurdica	Giyagewrika kurdî
Linaria kurdica	Belgîzera kurdî
Marrubium kurdicum	Pisila kurdî
Noanea kurdica	Sewinceya kurdî
Paronychia kurdica	Kepeka kurdî
Potentilla kurdica	Hêzgiyaya kurdica
Prangos kurdica	Heliza kurdî
Pterocephalus kurdicus	Sirgeya kurdî
Rhynchocorys kurdica	Nukloya kurdî
Scabiosa kurdica	Zîwana kurdî
Scorzonera kurdica	Zirgizêra kurdî
Scutellaria kurdica	Majarka kurdî
Sideritis libanotica subsp. kurdica	Çayçiyaya kurdî
Symphytum kurdicum	Mijmijoka kurdî
Taraxacum kurdicum	Giyakewa kurdî

Astracantha kurdica -
Gunîya kurdî

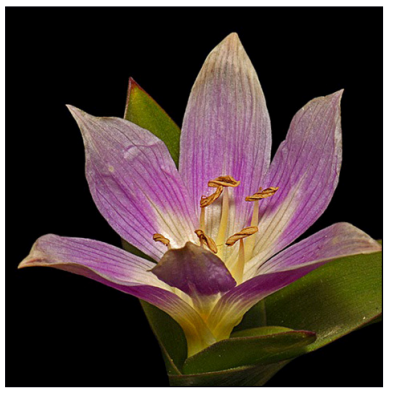
Aubrieta parviflora var kurdica -
Dîdaya kurdî

Centaurea kurdica -
Çavbeloqa kurdî

Cephalanthera kurdica -
Salepa kurdî

Colchicum kurdicum -
Ciwanemerga kurdî

Corydalis rutifolia subsp kurdica -
Şepirzeya kurdî

Cynara kurdica -
Engînara kurdî

Daphne oleoides subsp kurdica -
Defneya kurdî

Delphinium kurdicum -
Delava kurdî

Draba bruniifolia subsp kurdica -
Gulzerîna kurdî

Euphrasia kurdica -
Devhirça kurdî

Hedysarum kurdicum -
Guringeya (qoringe) kurdî

Iris reticulata kurdica -
Newroza kurdî

Koeleria kurdica -
Giyagewrika kurdî

Linaria kurdica -
Belgîzera kurdî

Marrubium kurdicum -
Pisila kurdî

Noanea kurdica -
Sewinceya kurdî

Paronychia kurdica -
Kepeka kurdî

Potentilla kurdica -
Hêzgiyaya kurdica

Prangos kurdica -
Heliza kurdî

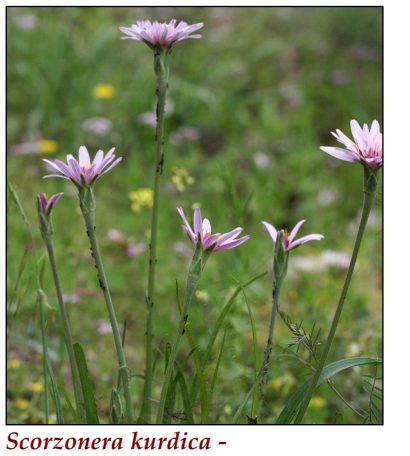
Pterocephalus kurdicus -
Sirgeya kurdî

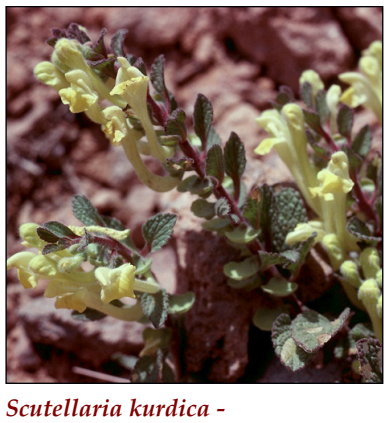
Rhynchocorys kurdica -
Nukloya kurdî

Scabiosa kurdica -
Zîwana kurdî

Scorzonera kurdica -
Zirgizêra kurdî

Scutellaria kurdica -
Majarka kurdî

Sideritis libanotica subsp. kurdica -
Çayçiyaya kurdî

Symphytum kurdicum -
Mijmijoka kurdî

Taraxacum kurdicum -
Giyakewa kurdî

Beşa *Kurdistanica*

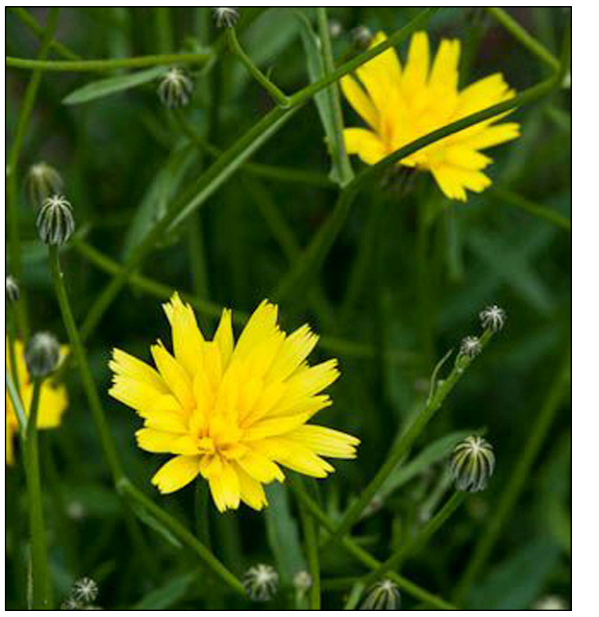
Latînî	**Kurdî**
Aquilegia kurdistanica	Pêkotira kurdistanî
Bellevalia kurdistanica	Gêleqira kurdistanî
Crepis kurdistanica	Sîroka kurdistanî
Crucianella kurdistanica	Spîneşa kurdistanî
Paeonia kurdistanica	Gulhirça kurdistanî
Scilla kurdistanica	Gêlika kurdistanî

Aquilegia kurdistanica
Pêkotira kurdistanî

Bellevalia kurdistanica -
Gêleqira kurdistanî

Crepis kurdistanica -
Sîroka kurdistanî

Crucianella kurdistanica -
Spîneşa kurdistanî

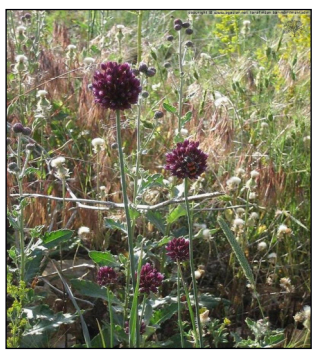
Paeonia kurdistanica -
Gulhirça kurdistanî

Scilla kurdistanica -
Gêlika kurdistanî

Beşa *Carduchorum* - kardoxî

Latînî	**Kurdî**
Allium carduchorum	Sîrmoka (sîrim) kardoxî
Amygdalus carduchorum	Behîva kardoxî
Biarum carduchorum	Karîya kurdoxî
Convolvulus carduchorum	Lavlavka kardoxî
Delphinium carduchorum	Hêzerana kardoxî
Fritillaria carduchorum	Gulşilêra kardoxî
Onopordum carduchorum	Kerenga kardoxî
Thesium carduchorum	Giyastêrka kardoxî

Allium carduchorum -
Sîrmoka (sîrim) kardoxî

Amygdalus carduchorum -
Behîva kardoxî

Biarum carduchorum -
Karîya kurdoxî

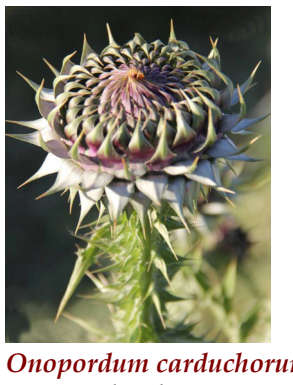
Convolvulus carduchorum -
Lavlavka kardoxî

Delphinium carduchorum -
Hêzerana kardoxî

Fritillaria carduchorum -
Gulşilêra kardoxî

Onopordum carduchorum -
Kerenga kardoxî

Thesium carduchorum -
Giyastêrka kardoxî

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 60 - Bihar 2017

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 30 Salîya Kurmancî li Zanîngeha Zaxoyê

Civîna Kurmancî ya 60î rojên di navbera 13 û 20ê gulana 2017an de li Zanîngeha Zaxoyê, li başûrê Kurdistanê, hat li dar xistin.

Heçî Zaxo ye, bajarekî bi têra xwe bedew û kevn e, ku dikeve ser sêkuja sînorên di navbera Kurdistana bakur, başûr û rojava. Bajarekî pirrengîn û pirçandî ye, ku di gel rûniştevanên xwe yên ji netewe û komên etnîkî û dînî yên têvel jîyaneke birayane û bextewer derbaz dike.

Zaxoyê di serdema rejîmên sitemkar û zordest de êş û azarên neheq û nemirovî kişandîne. Bi her awayî rê li ber girtibûn da ku timî di jîyaneke paşketî, hov, nezanî û xizanîyê de bimîne. Hîç aştî û aramîyek nebe para wê ku di gel pêkhateyên xwe wek bira bijî.

Îro pêkhateyên etnîkî yên wek kurd, asûrî/suryanî û êrmenî hwd, tevî dîn û mezhebên cihêreng yên wek misilmantî, xiristîyanî û êzîdîtîyê pêkve dijîn û pêkvejîyaneke wekhev, aştî û aramîyê diborînin. Cînar, ji cînartîyê zêdetir wek bira dest didin hevûdû, alîkarîyê didin hev û ji hev re xwedî derdikevin. Hîç yek bi çavekî kêm û nizim li birayê xwe nanihêre û wî piçûk nake, naxîne û timî dide ser serê xwe.

Ev hêvîyeke gelekî mezin dide me, welatê me bi xurtî ji xizanîyê derdikeve û ber bi pêş diçe. Zanîngeha Zaxoyê, ku di sala 2010an de hatîye ava kirin, yek ji nîşanên vê pêşketinê ye. Li hember paşdemayînê û cereyanên sîyasî û dînî yên wek Daişê astengeke berbiçav e ku rûniştevanên Zaxoyê li hev nêzîktir dike. Dinyaya wan ronahî, mêjîyên wan vekirîtir dike û zanistî dixe nav ref û tofên cudacuda yên civata Zaxoyê û Kurdistanê.

Li vir em dixwazin ji dil û can spasî serekê Zanîngehê birêz Prof. Dr. Lezgîn Ebdî Cemîl û cihgirê wî birêz Prof. Dr. Ebdulwehab Xalid Mûsa û herweha hemû heval û karbidestên wan bikin ku em bi dirêjahîya hefteyekê kirin mêvan. Ji hîç tiştekî dirixî nekirin da ku em xwe bi rastî jî li mala xwe, di meydana kar de bibînin. Wan ji me re şahîya 30 salîya xebata Koma Kurmancî jî saz kir û me ew bi hev re pîroz kir.

Beşdarên vê civînê li ser babetên wek Hin peyvên hêla başûrê Wanê, Hin peyvên kêmnas – nenas, Ji dîwana "Baxê Kurda" ya Ehmedê Nalbend, Ji ferhengoka Memduh Birîfkanî ya dawîya dîwana wî, Komek peyvên girêdayî bi balindeyan ve, Nexweşîyên nebatên çandinê û Termînolojîya pizîşkî xebitîn.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn:
Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyub Kiran (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).
Encamên xebata ji vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Komek peyvên girêdayî bi balindeyan ve

Amadekar: Îsmaîl ŞAHÎN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bajêre: bajêrî, bajêle, bacêle, bahêle, pînewalî, pînevalî, şeridî: mirîşka ku li mala xudanê xwe venahewe û hêkê nake, li malên der û cîranan hêkê dike.	kümesin dışında yumurtlayan tavuk	poule qui pond des œufs hors de son poulailler	hen laying eggs outside its nest
balefir: balefirê ketî, firoke, bi firê ketî, firake, fireke: têjikê balindeyî ewê nû bi firê dikeve.	kanatlandı	oisillon qui commence à voler de ses propres ailes	fledgling: chicken that begins its first flying
banê serî: kulovanka serê balindeyî ya ku dikeve pişt enîyê û heta serê patikê diçe.	kanatlıların hotozu	aigrette, huppe	vertex
bare: refa kewan ya rêka koçkirinê /barkirinê girtî.	göçmen keklikler sürüsü	volée de perdrix migrantes	flock of migrating partridges
bareşe: bireşe: nexşê bersingê kewî, ewê mîna ristikeke reş ji enîyê dest pê dike, li semta çav û guhikan dadikeve û li stûyî herdu ser digehine hev.	kekliklerin göğüs motifleri	marque en forme de ruban noir qui descend du front d'une perdrix vers ses yeux et se rejoint sur le cou	black band of the partridge running from the forehead across the eye and running down the head to form a necklace that encloses a white throat
barik: varik, têjmirîşka - çi nêr be çi jî mê - hêj bi duristî tekûz nebûyî. Eger mê be, gelek dibêjinê "mamirk" û eger nêr be, dibêjinê "ferxik".	piliç	poulet	boiler, chicken
basik: 1. bask, çeng, 2. roq, çîpil, çîp, çîq, çîm: lingê balindeyî yê di navbera tilan û ranî de.	1. kanat, 2. tavuk ayağı	1. aile, 2 . jambe	1. wing, 2. leg
bêderpê: çîqrût, çîprût, bêberpêk, bêderpêk. balindeyekî baskên pêyan rût û bêper.	ayakları paçasız kuş	oiseau à pattes nues, déplumées	bird with featherless tarsi
biderpê: pêderpê, biperpêk. balindeyê roq yan baskên pêyên wî bi per in.	ayakları paçalı kuş	oiseau à pattes palmées	bird with feathered tarsi
bi firê êxistin: balefir kirin: mezinkirina têjikan ku bikarin ji hêlînê derbikevin û bifirin.	büyütüp salıvermek	élever des oisillons et les préparer à voler de leurs propres ailes	to grow a fledging to fly
binebirr: biryayî, binbirr, qedyayî: balindeyên neman û qirrbûna yekcarî bi ser de hatî.	soyu kurutulmuş	dont l'espèce à disparu; éteint, exterminé	extinct
binheftik: binhefk, berkur: ew parçe û pişk e ku ji serê balindeyî yekser dikeve di bin erzinkê de.	çene altı (kuş)	sous le bec	bird chin
binhêlînk: têjika dûmahîyê ji hêkê derkeftî ku pêşçav ji hemû têjikan biçûktir diyar dike.	bir kuluçka döneminde çıkan en son yavru	dernier né de la couvée	the last pup during an incubation period
binkurî; bindûv: ew per in ku yên ji binî bi ser perên kurîyê yên dirêj de dihên.	kuyruk altı tüyleri	plumes du dessous de la queue et des ailes	under-tail coverts
binpişt: ew pişk e ku ji laşê balindeyî ku dikeve bin piştê û qederekê berî dûmahîya çengan di ser kurîyê re ye.	sırt	partie supérieures qui va du dos jusqu'à la joction des ailes	ridge
çengokirî; baskokirî: balindeyê şahperên çengên wî bi dest hatîne hilkêşan da ku nefire.	kanat tüyleri kesilmiş	oiseau aux ailes coupées pour l'empêcher de voler	wingclipped

çengo kirin: karê hilkêşan û înanedera şahperên herdu çengên balindeyî da ku nikaribe bifire.	kanatlarını yolmak	ôter les plumes des ailes pour empêcher l'oiseau de voler	to trim a bird's primary flight feathers "primaries" so that it is no longer fully flighted
çûçelk: têjika mirîşkê ya ku ji nû ji hêkê derkevtîye, hêj bi dû makê ve ye.	civciv	poussin	chick
destkehî: kewê ku mirov bi biçûkatî û bi destê xwe kehî/kedî kiriye.	yavruluk döneminden itibaren evcilleştirilmiş	perdreau apprivoisé tout petit	hand-tamed partridge
'evdal; porê nêr, dîkê por.	erkek çil kuşu	francolin mâle	male francolin
fir: ew qedera firînê ye ku balinde li hewa û li teqekê "li ser hev" û bê dadan pê diçe.	uçuş	vol, envol	flight
firdan; firîn; çeng li ba xistin:	uçmak	voler, s'envoler	to fly
firxweş: balindeyê ku xweş difire.	iyi uçan	au vol rapide	swift
hebîs: nêrekewê bi mezinî hatîye girtin û xudan kirin.	yetişkin iken evcilleştirilmiş erkek keklik	perdrix mâle approvoisée agée	tamed older male partridge
hêkker: mirîşka xweş û berdewam hêkan dike.	iyi yumurtlayan tavuk	pondeuse, (poule) qui pond bien	egg laying chicken
heram kirin; herimandin, xera kirin:	bozmak (kuluçka yumurtası için)	abîmer l'œuf, pourrir	to spoil egg (of hens)
înaneder; derxistin: bişkivandina hêkan û derxistina têjikan ji berê balindeyan ve.	civciv çıkarmak	éclore (œuf)	to hatch
ji hêk westan; ji hêk ve bûn: ji hêkkirinê rawestana mirîşka hêkker.	yumurtadan kesilmek	cesser de pondre	to stop laying eggs
kewbîr: demê nêçîra nêrekewan û kurkbûna mêkewê ku dikeve meha nîsanê hingê ceh zer dibin û pûş dibin.	güney Kürdıstan'da nisan ayına rastlayan erkek keklik avı	saison de chasse aux perdrix mâles où l'orge commence à mûrir (avril)	hunting male partridges in april in southern Kurdistan
kewê biqîj: cûnekewek e, xwandina wî bi ser dengê "qu wê we qu wê we" ve diçe.	çığırtkan keklik	perdrix criarde, vociférante	vociferous partridge
kewê davdoz:	tuzakların farkında olan ve onlardan kaçınan keklik	perdirx avisée qui évite les pièges	partridge that is aware of traps and avoid them
kewê lal: kewê di xwandina xwe de sê çar caran li dengê xwe vedigere.	kekeme keklik	perdrix bégayeuse, qui ressasse son chant sans l'achever	partridge that does not complete its song and repeats it over and over
kewê pax: cûnekewekî dengstûr û awaznexweş e, xwandin û qebqeba wî li kewên dî tehl e.	kaba sesli keklik	perdrix au cacabement fort et désagréable	partridge with loud and ugly voice
kewê pîk: cûnekewekî şerker e, demê kew nêzîk dibin, wê gavê dixure û karê şerî dike.	kavgacı keklik	perdrix agressive, querelleuse	aggressive partridge
kewê ribat; rubad, kewê nêçîr: ewê rût û bê rikeh ku li erdî dihête girê dan û danan, kozik bo dihête çêkrin da ku bi rêka xwandinê kew qest bikinê û bikevine davikên li pêşîya wî hatîne vedan.	avcı keklik	perdrix attachée qui par son cacabement attire les perdrix à piéger	decoy male partridge
kewkedî: kewê kehî/kedî.	evcil keklik	perdrix aprivoisée	tamed partridge
kewreşik: cûnekewek e, ji kewê asayî piçekî rengtarîtir û biçûktir e, ji gotinan, hindek carinan, di gel bara (ref) kewî hatîye dîtin.	koyu renkli keklik	perdrix noire	black partridge
kewvavêr: demê barkirina kewê zozanî ye. Ji 20ê meha sibatê heta serê meha adarê vedikêşe. di vî demî de, kewê xwecih dimînin û yên zozanî qesta zozanan "cihê têjikînîya xwe" dikin. Li wê derê dibine cot û hêkan dikin.	yaylacı ve yerli kekliklerin ayrışma zamanı	période allant du 20 février au début mars au cours de laquelle perdrix sédentaires et perdrix migrantes vers les estives se séparent	time of the year (in late winter) when mountain partridges separate from lowland partridges and migrate back to the highlands
davdoz:	kuş tuzağını gören keklik	perdrix avisée, qui s'aperçoit des pièges	partridge that sees bird trappings
kewxurikan; kewxurikanê: berbûna hev û qebqeba şerî ya nêrekewan.	keklik dalaşı	combat de perdrix	partridge quarrel
kumir; kumirk, kumbir, timir, dumir: limtegoştê sorê mîna tancê bi banê serê dîkilê mirîşkê ve.	ibibik	crête	rooster comb
kund; dûvkurt, dûvqut: balindeyê dûv û kurîya wî qut.	kuyruğu kısa kuş	à queue courte	short-tailed
kunqijik: li kunekevra asê ku qaqîşk (cûne qirereşkek e) bo xwe dike hêlîn.	yüksek kayalıklardaki karga yuvası	cavité rocheuse, haut perchés d'accès difficile où le corbeau fait son nid	rocky hole used of crow as nest
meriqîn; cilqbûn, xerab bûn: xirabbûna hêkê ya ji ber mana demekî dirêj li ber germayeke bilind.	cılk	se gater (œuf)	to rotten, to go bad (of eggs)
miqebiç: kewê bi têjikatî dihête xudan kirin, tenê xwedîyê xwe nas dike. Gelekî xurt e, cîyê rûs (rût) ji laşê mirovî dide ber nikilan.	yavruyken evcilleştirilmiş keklik	perdrix apprivoisée dès son plus jeune âge qui reste agressive envers tous sauf son approviseur	partridge tamed from the time it was a chick and is hostile against everybody except its tamer
mirîkane: girêka donî ewa di ser kurîya balindeyan re.	kuyruk üstü bezi	glande uropygiale	uropygial gland
margîroyî bûn; marîgîroyî bûn**:**	erkek kekliğin çiftleşme özlemi	perdrix mâle en rut	longing for mating of male partridges
na'orte: di demê kurkbûna mêkewan de civîna nêrekewan ya li şinikî (şinik: dîk) ku gava nêrekew ji mêkewan vediqetin.	erkek kekliklerin kuluçka döneminde zayıf bir erkek keklik etrafında onunla çiftleşmek için toplanması	attroupement des perdrix mâles autour d'un mâle faible quand les femelles ne sont pas disponibles	gathering of male partridges around a weak male partridge for sexual mating when the female partridges are not available because of hatching
nikildan: nikilder: bi nikil şikandina çûçelkê ya hêka nebişkivî ya çûçelk tê de da ku çûçelk jê derbikeve.	civcivin yumurtadan çıkmak için yumurta kabuğunu gagalaması	piquer l'œuf pour sortir sa coquille (poussin)	to pick (an egg)
nikilseranê: şerrê dîkilên mirîşkan û nêrekewan e ku gava bi nikilan berhingarî serê hevdu dibin.	horoz ve erkek kekliklerin gagayla dövüşü	combat de coqs ou de perdrix mâles à coups de bec	fight between birds in which they peck each other
pilpilk; pêpilk, spîyên mirîşkan, pind, pend: pêşîk û kirnîkeke biçûk ya bê çeng e. Bi şev li ser pîst, per û xwîna balindeyên kehî dijî. Bi roj xwe di kelş û kunên kolikan ve vedişêre. Ew xwe kom komî di bin çeng û navranên wan de diçirisîne heta lê dibe şev. **Latînî:** *mecanthus stramincus*	kümes hayvanları biti	pou de volaille	bird mites
pilpilkî: mirîşk û balindeyên kehî yên pilpilkan lê daye.	kümes hayvanları bitiyle bitlenmiş	infestée de poux (volaille)	infested by mites
pirz; pûrt: perên nazik û şela yên li laşê sorîlank û têjika balindeyî ve, ku demê ji nû ji hêkê derdikevin, ango berî per lê peyda bibin.	tüy	duvet d'oisillons	down
qebîn: qebqeb	ötmek (keklik için)	cacaber	to sing (of partridges)
serdifink; xîlik: parçeyeke nerm û çermîn e, herdu xinxinkên balindeyî di nav re ne.	burun üstü eti		snood
serhêlînk: têjika balindeyî ewa berî hemû têjikan ji hêkê derkeve.	kuluçkadan ilk çıkan civciv	premier-né d'une couvée	first hatched chick
şinik: kewê nêr, dîk:	erkek keklik	perdrix mâle	male partridge
spîlik: 1. spîyatîya hêkê, spîka hêkê, 2. parçeyê girover yê rengîn ku li neynika çavê balindeyî werhatîye.	1. yumurta akı, 2. kuşların gözlerindeki renkli küre	1. blanc d'œuf, 2. iris de l'oeil d'un oiseau	1. egg white, 2. bird eye ring
wirîçwirîç; çewçew:	ötmek (serçeler için)	pépier	to tweet (for sparrow)
xerz: tovê hêkan yê biçûk yê di malhêkê de kom bûyî ku piştî fisandinê dibe hêk.	yumurta (tavuk ve balıklar için)	frai	spawn

Hin peyvên kêmnas – nenas
- VII -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
velîstin: firkketina dest û pêyan	burkulmak	se faire une entorse (au poignet, au pied)	to be twisted, to be sprained
vepesirandin	soğutmak, ılık hale getirmek	attiédir	to make lukewarm
vepesirîn	ılık hale gelmek, soğumak	devenir tiède, refroidir	to become lukewarm
qewartin	oymak	évider	to carve
weza kirin: zeîf kirin	gücünü zayıflatmak	affaiblir	to weaken
xerz	1.fidan, 2. balık yumurtası, 3.havyar	1. plan, planton, 2. œuf de poisson, 3. caviar	1. sapling, 2.fisheggs, 3. caviar
xirmaşe	tırmık	râteau, herse	harrow
xêv: xêvik, dilsax, kawik	naif	naïf	naive
xewtehlî bûn: xew tewirîn: xew revîn, xew verevîn, xew veherimîn, xew teqizîn, dijxew bûn, xew lê herimîn	uykusu kaçmak	avoir du mal à se rendormir, avoir une insomnie	to be unable to sleep
xiroşme	karma karışık, savaş alanına dönmüş	sans dessus dessous, chaotique	turmoil
xişt: 1.naçix, labût: rimeke taybetî ye ku pê masîyan digirin	zipkin	harpon	harpoon
zanc: cot, zo, "*zanc û fer*", <cot û kit, zo û fer, cot û tek>	çift	pair	pair
zexmik: goştê xeşandî li ser savar yan birincê	pilav üzerine konan haşlanmış et	viande bouillie, servie sur le pilaf	cooked meat put on bulgur or rice
zî: kulîyek hirî bi têra teşîyekê	bir iğlik yün	quantité de laine convenable pour un fuseau	amount of wool suitable for one wool spinner
zîbende	yakışıklı, şık	qui porte beau, seyant	good-looking
zirmol: zirtole	kaba	grossier, malotru	rude, impolite
zirz	sert, aksi	rude, revêche	rough
zivir: "*hewa wisan zivir bû*"	bozuk, sert	mauvais, maussade, rude	harsh
hegîş	madenden ateş karıştırıcısı	tisonnier, ringard, pique-feu	fire place rod
binşûjin: bisûjin,derzîya gir, derzîya 'eba	küçük çuvaldız	grosse aiguille à coudre des capes	small packing needle
zexam: "*wî zexamî dikir, min ew da erde*"	pehlivan güreşçi	lutteur	master of wrestling
lê 'êtirîn	başına bela olmak	être importuné pour qch./ ne savoir quoi en faire	to be hindered, to get in trouble
soxe; soxa	ölüden kalan şahsi eşya (giysi, tüfek, kılıç, kalkan, bıçak, tabanca vs)	effets personnels d'un défunt	personal belongings of a dead person
xewisî; vexewisî	yalancı uyku	faux sommeil	allegdely asleep
xewisîn; vexewisîn	uyur gibi etmek	faire semblant de dormir	to pretend to be asleep
xewisandin; vexewisandin	uyur gibi ettirmek	hypnotiser, mettre en état de sommeil	to hypnotise
peyîk; peyîsk	merdiven	degré, échelle	ladder, stairs
sargermî	üşütme		cold (sickness)
şeplorî	kurdeşen	refroidissement	urticaria
qolik; çomaq	davul tokmağı	maillet pour percussion	drum club
sersot	eğsi, köseği	baguette de percussion	poker (for a fire)
rêbirr	yol kesen	bandit	bandit
gulmast; gêlemast	süt yoğurt karışımı bir yiyecek	plat fait d'un mélange et de yoghourt	food made of mixing milk and yoghurt
giv; givî	peynirin torbaya dökülmeden önceki hali	l'état du fromage avant son égouttement	before the cheese is poured into the bag
serxas	başbuğ	chef d'une troupe	officer of irregular troops
rêvî; rîvî, revî, gurî, pêtik, alav	alev	flamme	flame
nojek	azgın	enragé, très agressif	rowdy
rûtal, rûtele, rewtele	hayta	canaille	rascal
rewas kirin	atların yele ve kuyruk tellerini kesmek	couper la crinière et les crins de la queue d'un cheval	to trim horse mane and tail
dureh, duqor, ducisin	melez	hybride, métissé	hybrid
cidan, ci'dan	3 yaşında erkek deve	chameau de 3 ans	three-year old male camel
mencî	3 yaşında dişi deve	charnelle âgée de 3 ans	three-year old female camel
maxlûl, mexlûl	2 yaşındaki deve (dişi - erkek)	chameau ou charnelle agé de 2 ans	two-year old camel
şayiş	endişe	souci, inquiétude	worry
veherandin	onarmak	réparer, restaurer	to repair, restore
jê firk ketin	ayrı düşmek, uzaklaşmak	s'éloigner l'un de l'autre, être séparé	to become separated from each other
kulxe; himbiz	sık	dense, grouillant	thickset and crowded
çing: çawan	nasıl	comment	how
xulî bûn	huylanmak	être de mauvaise humeur, être contrarié	to be in bad humor
nexwazî: "*ez ne ku nexwazîyê dikime*"	isteksizlik	manque de volonté	unwillingness

Hin peyvên hêla Başûrê Wanê
- II -

Amadekar: Mele Şeban TURGUT û ELÎŞÊR

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
helemar: koma maran	yılan sürüsü	repaire de serpents	den of snakes
herişîn	1. yıkılmak, çökmek, 2. sıyrılmak, tahriş olmak	1. s'effondrer, 2. s'écorcher	to be/become mashed, be/become smashed
herişandin	1. yıkmak, 2. sıyırtmak, tahriş etmek	1. démolir, 2. s'écorcher, irriter	to mash, smash
hespê şêh: hespê qîçik	kirli sarı at	cheval isabelle	dun horse
hewîk	bataklık	marécage	swamp
hilwaz; kizir	az kurumuş	demi-sec	damp, easily dried
hon; ber, berok: berê paleyan	biçimlik alan	champ à moissonner affecté à un moissonneur	land in front of the harvester (to work on)
hûrkên piyan: qeydikên pêyan	ayak bileği	cheville	ankle
înan /xistin îşteîştê	strese sokmak	stresser	to put stress
kelajik; keleşk, keveşk, kevişk, keletor, kapek, kelpik	saç kepeği	pellicule (de cheveux)	dandruff
di kel de birin: qertîşê wê li ser rakirin	yara kabuğunu kaldırmak	enlever la peau d'une plaie	to scrape
kele: binê leyanê/hedikê /lekanê	kar ayakkabısı altı	semelle d'une raquette de neige	underside of snow shoe

kepîfeç: xwedîyê kepîyê tepisî, pozpelixî, pelisî	basık burun	nez épaté	saddle nose
kerav: ava dibe du ker/şeq	ırmağın iki kola ayrıldığı yer	bifurcation d'une rivière, d'un cours d'eau	bifurcation
kerê kotanê: den, dêndî, dênde, dinde, hesinê gêsin pê ve tê girêdan	pulluk kulağını sabana bağlayan metal kısım	pièce métallique qui relie le bâti au soc de la charrue	metal part that links the ploughshare with the plow
kêlinçk	hafif bir yumruk	un léger coup de poing	slight blow
kilk: dûvê heywanan yê kurt (yê bizinê)	kısa kuyruk	queue courte d'un animal (chèvre)	short tail of animals (like goat)
kimbêl: tarta li çolê çêdibe	doğal tezek	bouse de vache naturelle	cowpat dried on the field
kirujk, kurîşk, kiruşk	büzgü	pli, pince	pleat
kornak	gübrelik	fumier	pressed dung collected to be cut into pieces for heating
kovil: qoç, qurm	kök, ağaç gövdesi	tronc d'arbre	stump
kurebeq	çamurlu gölet	flaque, étantg boueux	puddle
kûvî: kurh, pişt (wek: kurha dasê)	sırt (kesici aletlerde)	dos (d'un instrument tranchant)	back of sickle, axe etc.
kwarik; kuwar, selemêş	kovan, arı kovanı	ruche	hive
maçik: destika tirpanê	tırpan eleceği	manche du faux	grips of the scythe
malmişt: çop, zibilê nav malê	çöp	ordure ménagère	household garbage/dust
marûte; sirne: koma masîyan	balık sürüsü	banc de poissons	shoal of fish
meyav: ava meyî, ava sekinî, ava mend	durgun su	eau stagnante	bayou
mêzaxe: ciyê ard ku ji bin beraş tê	su değirmeninde unun döküldüğü yer	déversoir de farine d'un moulin	mill spout
mikare: miqar	keski	ciseau plat	chisel
mirk: tiftîka binê mûyê bizinan	yüksek kaliteli keçi yünü	duvet de chèvre	soft and fine kind of goat hair
misas: hesinê binê gopal	baston dibine takılan demir	pique-bœuf, aiguillon	iron tip of a walking cane
mukre: perçe erdê di nav zevîyê de ya imkana kêlana wê tunebe	tarlada sürülmesi mümkün olmayan yer	parcelle d'un champ impropre au labourage	an unploughable area in a field
nikore	değirmen taşı bileme keseri	instrument à aiguiser les meutes	stone sharpener
nirqozik: niqrosik, neqlosk	uyuklama	somnolence	drowsy
nişţav; binavî: ava ji cihê avdanê derbas dibe	sulamadan taşan su	l'eau qui dépasse l'aire à irriguer	water that excedes the limits of the irrigated area
nûkanê; cîqanê	"beni görmedin", kuku oyunu	coucou ! jeu de cache-cache	peek-a-bow
nûyîn: cihoka nixamtî, çavika ku ava çalavê jê derdikeve	kanalizasyon	canalisation en terre cuite	earthenware water pipe
oremarî	koçları dik ve doğru olan teke /keçi türü	bouc à cornes droites	ram and hegoat that has straight horns (especially from Oramar region in Hakkari)
pertal: quruncok	çimdikleme	pincement	pinch and nip
pertal kirin: quruncandin/quruncok avêtin	çimdiklemek	pincer	to pinch and nip
pêpapûl: pêtikpan	düztaban	qui a des pieds plats	flat-footed
pêperî	ayak parmakları yapışık	qui a des orteils collés	web-toed
pilorîk: biraştina şêlim, kartol, sêv û hwd di nav pelên agirî de	közde meyve/sebze pişirmek	cuisson sur des braises de légumes ou fruits	turnips, potatos, apples and the like baked under ember
pînî: ard di avê de dikelînin û rûn dikin ber	su, un ve yağdan yapılan bir yemek	bouillie de farine au beurre	food made of cooking flour in water and oil
pîxam: bêxemî: mirovekî pîxam	gamsız	insouciant	careless
popîn	hotozlu tavuk	poule avec une crête	chicken head plumage
porsil: sil, silop	mayis, hayvan pisliği	bouse de bétail	cattle manure
pozik: cihê binê şîpê yê teng	darboğaz	goulet	bottleneck

Termînolojîya pizîşkî

- VI -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**înglizî**
ta	ateş, humma	fièvre	fever
tabir, taşkên	ateş düşürücü	antipyrétique	antipyretic
tagirtî	ateşi olan, ateş yapan	fièvreux, qui a de la fièvre	feverish
tadêr	pirojenik, ateşten oluşan	pyrogenique	pyrogenic
têhnhez	termofil, termofilik	thermophile	thermophile, thermophilic
teşenekirî	yayılmış, yaygın	répandu	disseminated
teşene kirin	yayılmak	se répandre	to disseminate
teşenekirin	yayılma, dağılma	dissémination	dissemination
azmûn	test	test, examen	test
tevizandî	uyuşturulmuş	endormi, engourdi	made numb
tevizandin	uyuşturmak	endormir	make numb
tevizî	uyuşmuş	endormi, engourdi	affected by numbness
tevizîn	uyuşmak	s'engourdir	numbness
çarekar	terapist	thérapeute	therapist
çare	terapi, tedavi	thérapie	therapy
timpejîk	yöresel hastalık, belirli bir topluluğa özgü hastalık	maladie endémique propre à une région	endemic
tirşî	asit	acide	acid
tirşatî	asidite	acidité	acidity
tirşîhez	asidofil, asidofilik	acidophile	acidophil, acidophilic
tirşxwînî	asidoz, akademç, şeker hastalığında kanın asitli hali	acidose	acidosis, academia
ûrkulî	gastrit, mide mukozası iltihabı	gastrite	gastritis
ûrûrûvîkulî	gastroenterit, mide ve bağırsak iltihabı	gastro-entérite	gastroenteritis
verişiyan/ vereşîn	kusmak	vomir	vomiting, emesis
werimî/ perçifî, êvitî	şişmiş	enflé, gonflé	oedematous, swollen
werimîn/ perçifîn, êvitîn	ödem, şişme	œdème	oedema, swelling
xwebihujîn/xwebihujandin	1. otoliz, 2. otolize olmak/ etmek	autolyse / autolyser	1. autolysis, 2. to autolyze
xwedijelaş	otoantikor	auto-anticorps	autoantibody
dijelaş/ dijeten	antikor	anticorps	antibody
xwekar	1. otomatik, 2. otomat	1. automatique, 2. automate	1. automatic, 2. automaton
xwekarî	otomasyon	automation	automation
xweser	otonom, özerk	autonome	autonomous
xweserî	otonomi, özerklik	autonome	autonomy

Nexweşiyên nebatên çandinê

Amadekar: Eyûb KIRAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	înglizî
darhişkîya nîskan	*fusarium oxysporum*	mercimek solgunluk hastalığı	fusariose	pea-wilt
arîya (pembûloka) sêvan	*podosphaera leucotricha*	elma küllemesi	mildion de pomme	apple powdery mildew
zengreşîya (jengreşîya) fistiqan	*pseudocercospora pistacina*	antep fıstığında karazenk	rouille noire de pistache	pistachio black rust disease
zenga (jenga) genim	*puccinia recondita*	buğday kahverengi pas hastalığı	roulle brune de blé	leaf rust fungus of wheat
zengzerîya genim	*puccinia striiformis*	buğdayda sarı pas	rouille jaune de blé	stripe rust
ariya (xulika /pembûloka) genim	*erysiphe graminis*	tahıl küllemesi	mildion poudreux des graines	grain powdery mildew
ariya (xulika) xiyargelan	*erysiphecichoracearum*	kabakgillerde külleme hastalığı	mildion poudreux de cucurbitacées	curcurbit powdery mildew
darhişka pembo	*verticillium dahliae*	pamuklarda solgunluk hastalığı	verticilliose	cotton leaf chlorosis
zenga (jeng) nokan	*uromyces ciceris-arietini*	nohut pas hastalığı	rouille de pois chiche	chickpea rust disease
ariya (xulika) rezan	*uncinula necator*	bağ küllemesi	oïdium de vigne	powdery mildew of grapevine
şitilhişkîya pembo	*alternaria solani*	pamuklarda fide kök	alternariose	seedling root rot disease in cotton
kokşewata nîskan	*ascochyta medicaginicola*	mercimekte kökboğazı çürüklüğü	ascochyte medicinale	burning spot disease
zenga (jeng) mêxikan (qurnefilan)	*uromyces dianthi*	karanfillerde pas hastalığı	rouile d'oeillet	carnation rust
ariya (xulika) gulan	*podosphaera pannosa var. rosae*	güllerde külleme hastalığı	oïdium de rose	rose powdery mildew,
zenga (jenga) gulan	*phragmidium mucronatum*	güllerde pas hastalığı	rouille de rosier	phragmidium mucronatum
pelkufkîya pelên bacansoran (fringiyan)	*cladosporium fulvum*	domates yaprak küfü	cladosporiose de la tomate	tomato leaf mold
kokşewata îsotan	*phytophthora capsici*	biberlerde kökboğazı yanıklığı	phytophthora capisici	root-head blight of peppers
balûka kartolan	*synchytrium endobioticum*	patates kanseri hastalığı	gale noire	potato canker

arîya (pembûloka) sêvan
podosphaera leucotricha

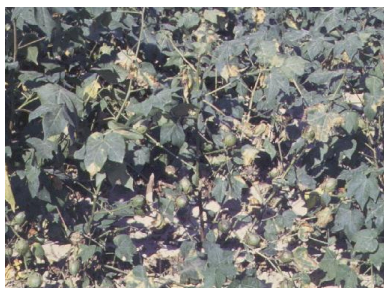
kokşewata nîskan
ascochyta medicaginicola

zenga (jeng) mêxikan (qurnefilan)
uromyces dianthi

zenga (jeng) nokan
uromyces ciceris-arietini

darhişka pembo
verticillium dahliae

ariya (xulika) xiyargelan
erysiphecichoracearum

ariya (xulika/pembûloka) genim
erysiphe graminis

zenga (jenga) genim
puccinia recondita

darhişkîya nîskan
fusarium oxysporum

zengreşîya (jengreşîya) fistiqan
pseudocercospora pistacina

balûka kartolan
synchytrium endobioticum

ariya (xulika) rezan
uncinula necator

kokşewata îsotan
phytophthora capsici

ariya (xulika) gulan
podosphaera pannosa var. rosae

şitilhişkîya pembo
alternaria solani

zengzerîya genim
puccinia striiformis

pelkufkîya pelên bacansoran (fringiyan)
cladosporium fulvum

Ji Baxê kurda:
sercemê dîwana Ehmedê Nalbend - berg 1
- II -

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bijiyan (jêk bijyan) (tnp.)	dağılmak	se disperser	to disperse
bîrker, çolang	dokumacı (Kürt "şal û şapik" dokumacısı)	tisserand (de costumes kurdes)	weaver (of Kurdish dresses)
buhiştin: bihiştin, buhijîn	erimek	fondre	to melt, to crumble
cihêl	genc	jeune	young
çik kirin; miçiqandin	kurutmak	sécher, assécher	to dry off, tu cut off
daresyan, daresîn (tnp.)	çullanmak	assaillir, attaquer, se jeter sur	to assail
dinya şeqandin	dünyayı gezmek, dünyayı dolaşmak	parcourir le monde	to go around the world
dinyaşeqîn	dünyayı gezen	globe-trotter	world roamer
fertene (m.)	hengame, kargaşa	tumulte, tohubohu	turmoil
gurî /gurrî/ (m.)	alev	flamme	flame
hefhef (m.)	aşırı tamah	radin, avare	greed
hevran (m.)	değirmene götürülen buğday yükü	charge de blé à moudre	grain for milling, milled grain
hilo (n)!	kalk!	lève-toi !	get up!
hing (m.)	ağır inme	coup sévère	heavy stroke
jiyar (m.)	geçim	subsistance	living
kezax (m.)	budama	élagage	pruning
mizeyt	kuru üzüm yapma işlemi	processus de fabrication de raisin secs	process of making raisens from wine grapes
pê li dilî nan	isteğine rağmen (idiom)	contre son gré	to supress one's desire
qelp (m.)	kabuk	coquille, écorce	shell, skin
renîn (tp.): xeritandin	kazımak, yontmak, rendelemek	tailler, raboter	to scratch off
rişt: rivişt, ribişt (n.)	döl, evlat	progéniture	offspring
sîkar	kılıç, süvari kılıcı	sabre	sabre
şaqol (n.)	uzun ve ince bacak	jambe longue et fine	long trunk, thin and long leg
tirken: tirek, tiro	osurgan, yellenen	péteur(se)	fart
tolaz	genç	jeune	young
vewerhan (tnp.)	çökmek, yıkılmak	se dessécher, se désagréger, s'effondrer	to be/become dry, to disintegrate, to collapse
xav û xilêl	güçsüz, dayanıksız	faible, frêle	weak
xilêl	uykulu, uyuşuk	endormi, apathique	drowsy
xirandin (tp.)	yoldan çıkartmak	séduire, faire dévier du bon chemin	to drive away, to delude
xweşxura	obur	glouton	gluttonous
zûr	az yeşillikli taşlık küçük tepe	monticule, pierreux parsemé de verdure	small hill with rocks and little grass

Ji ferhengoka Memdûh Birîfkanî
ya dawîya dîwana wî - IV -

Amadekar: E. NAROZÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
xazok; xazûk, xazxazok:	1. açgözlü, 2. dilenci	1. avide, 2. qui mendie, mendiant	1. beggar, 2. greedy
xefik: xefk, faq, fex, feq	tuzak	piège	trap
xelîtik: xelît	boyuna asılan çanta	sac porté en bandoulière	quiver
xilt	bir cilt hastalığı	une maladie de peau	any generalised skin lesion
xepare: xepar, berkol, xilxilandin, tevirkirin	eşeleme, çapalama	sarclage	lightly digging beneath a plant in order to soften up the soil
xerpişandin: xirmîçik, [xirmûşik/ termûşik] lê dan	tırmalamak, cırmıklamak	égratigner, pincer	to scratch
xezam; xezan	sonbahar, güz	automne	automn
xilingîn: kulîn	aksamak, topallanmak	boiter	to limp, hobble
xilole	oyuk	creux, caverneux	hollow, cavernous, porous
xirek	yalama, laçka	lâche, détendu, qui a du jeu	slack
xirepşan: pevçûn	vuruşmak	s'affronter	struggle, battle
xirîyan: ji rê derketin (fikrî)	yoldan sapma	dévier du bon chemin, dérailler	to go astray, to be perverse
xirîk	hiçkırma	sanglot	sob
xirş; şixir; darşixir: dara bêber (bêmêwe)	ürün vermeyen ağaç	arbre stérile, qui ne donne pas de fruit	barren (of trees), strile fruit tree
xurdewat	hırdavat	bric à brac	odds and ends
xuristî/xweristî	doğal, tabii	naturel	natural, self-made
xurî : firî	yün	laine	wool
xuşînk; xweşik	güzel, hoş	beau, belle, agréable	handsome, pretty, nice
xuşîmank; xweşik: (ji bo zarokan)	güzel, hoş	charmant, mignon (enfant)	charming (child)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS**, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 61 - 2017

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 61an rojên di navbera 9 – 16.12.2017an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Peyvên ji Berrîya Mêrdînê, Hin peyvên hêla başûrê Wanê, Hin peyv ji "Nameyek Şernexê", Hin peyvên ji devoka Zaxoyê, Ferhengoka Ehmedê Nalbend û Hin peyvên kêmnas/ nenas.

Herweha li ser çapkirina berhevoka 60 hejmarên Kurmancîyê gotûbêj hatin kirin, dîtin û pêşniyar hatin pêşkêş kirin. Li ser rastkirina hemû hejmarên wê xebatek hat parve kirin û her hevalekî li ser beşa xwe kar kir.

Ev hevalên han beşdarî civînê bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Michael Chayet (Waşington), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji xebata vê civînê li vê jêrê têne pêşkêş kirin.

Hin peyvên hêla Başûrê Wanê

- III -

Amadekar: Mele Şeban TURGUT û ELÎŞÊR

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
ranî: siwax	sıva	enduit	plaster
ringêle	uzun tüylü koyun	mouton à poils longs	long-haired sheep
qewam: dara du çiqil ya pê serê kopal ditewînin	baston başını bükmede kullanılan ucu çatallı ağaç	petite fourche en bois utilisée pour courber un bâton pour le transformer en canne	tree branch used for bending cane
qiçilik; çiqil	duvara çakılan ağaç askılık	crochet en bois planté dans le mur	wall climbing tree hangers
qirame	kar yığını	amas de neige	snow drift
qormatîx;kamax	kalça	croupe, fesse	hip
qumç	hotozlarda ek süs	ornement ou parure de coiffe traditionnelle de femme kurde	extra adornment for Kurdish women headdress
salte	balık avlama sepeti	panier à pêcher des poissons	basket for trapping fısh
sehusû	malumat, bilgi	information, nouvelle de (qqn)	news, data
semixî	yarı sönmüş	mi-éteint (feu)	semi extinguished (of fire)
sicêf	yorgan, aba vs süsü	ornement de couette ou d'aba	orniments of aba, quilt etc.
sîvok	dik iniş	descente abrupte, pente abrupte	steep slope
solh	darı samanı	paille de millet	millet hay
sute	keklik tuzağı	piège à perdrix	partridges trap
şaxdurbên	burma boynuzlu koç	bélier aux cornes bouclées	curled-horned ram
şaxbinoje	kısa boynuzlu koç	bélier aux cornes courtes	short-horned ram
şeliqîn	derisi soyulmak	être dépouillé, être écorché, peler	to be skinned
şora	alabalık yumurtası	œuf de truite	redds of char
tahtî; kulav	keçe	feutre	felt
taqa paresûyê	kaburga yüzü	face d'une côte, d'une côtelette	side of a rib bone
tepik	kunduz tuzağı	trappe pour castor	beaver trap
têrîtik	tuvalet	toilette	toilet, wc
tirtîl; qîtik, tût	çelik (çelik çomak oyununda)	bâtonnet (dans le jeu de bâtonnet)	short stick in piggy game
tiyan; tan	ağaç dallarından örülüp sıvanan duvar	mur fait de branchages tressés et enduits de terre battue	wattle wall
tomik; tomk,tovik,lextik, êm, qût	yem	foin	fodder
toş	bela, felaket	catastrophe, désastre, calamité	catastrophy
ture	bir yıllık sürgü	rejeton ou brindille d'un an	yearly twig
tûş kirin	belasını aramak, sataşmak	chercher querelle, harceler	to put someone into trouble
vizk; gupik, serpelî	penisin baş kısmı	gland de la verge	glans
xwanik	bir yemlik ot yığını	brassée d'herbes suffisante pour un repas	a pile of grass
wîrt; korik, kwîrik — latînî (*tilletia tritici)*	buğday sürmesi	carie du blé	wheat smut
zirtilîn	sıcaktan tanelerin olgunlaşmadan büzülerek kuruması	(grains de céréales) s'assécher avant maturation sous l'effet de fortes chaleurs	grain burnt by heat before coming to maturity
zivirçe, çirik, sêlimî	peynir rostosu, kızartılmış peynir	fromage rôti ou frit	fried cheese
alevizk	vajina	vagin	vagina

Devoka Zaxoyê

Amadekar : Rênas AWDAL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şinate; xelebalix	şamata	tohu-bohu, vacarme	hubbub
qirîsk; çirûsk	kıvılcım	étincelle	spark
mirîto	gamlı, üzgün, sıkıntılı	triste, chagrin, déprimé	depressed
vil; nerm	yumuşak	doux, tendre, mou	soft, overripen
vil kirin; nerm kirin	yumuşatmak	adoucir, amollir	to soften, to make overrifen
vil bûn	yumuşamak	s'adoucir, devenir doux, se ramollir	to soften, to become overripen
berhesan	bileyi taşı	pierre à aiguiser	sharpening stone, whetstone
avsîrafk, avşorafk : sûravk	salamura	saumure	brine for pickling
vezelandin	uzatmak	allonger, étendre	to stretch out
damil; dehmên, dehman, dam	etek	jupe	skirt (of a dress)
şelandin	yük hayvanlarının koşum takımını indirmek	débâter	to take off pack-saddle
veşelandin	soyundurmak, soymak-	se déshabiller, se dévétir	to undress, take off clothes
tîsanê : di hejmara 29an de li peyva "qaç"ê ya babeta "hinek lîstikên gelêrî" binihêre.	bk. *qaç*, geleneksel oyun, in Kurmancî N°29	voir *qaç*, jeu traditionnel, in Kurmancî N°29	see *qaç*, traditional game, in Kurmancî N°29
tirbîlkanê : di hejmara 29an de li peyva "hingilyo"yê ya babeta "hinek lîstikên gelêrî" binihêre.	bk. *hingilyo*, geleneksel oyun, in Kurmancî N°29	voir *hingilyo*, jeu tradionnel, in Kurmancî N°29	see *hingilyo*, traditional game, in Kurmancî N°29
tomnûk; tomik	tuzak, hapis	piège, cachot	trap, dungeon
eloelok, eloşîş, şamî	hindi	dinde	turkey
kulaf	kedi tırnağı	griffe de chat	claw of cat
şerxitîn	dolaşmak (ip için)	s'emmêler (fil, corde)	to tangled up, entangled (of thread)
şêlobêl	karışık	confus, instable	unstable, in turmoil
pizo; pito	erkek bebek	bébé mâle	baby boy
hito; hitê; pitê	kız bebek	bébé femelle	baby girl
kimkimark	kertenkele	lézard	lizard
tîfş; zûl	dilim (karpuz, kavun ve kabaklar için)	tranche (de melon, pastèque)	slice (of melon etc)
kwîzî	dilim (meyveler için)	quartier (d'un fruit)	slice (of fruit)
binçenganê	güreş	sport : lutte	wrestling
binkefşanê	güreş	sport : lutte	wrestling
pêçîqik; pêzirav	çırpı bacak	jambe effilée, fine	thin leg
dilwaswas; waswasî, taswasî, paswasî	vesveseli, tasalı	suspicieux, soupçonneux, méfiant	douting, suspicious
gotgotk	söylenti	rumeur	rumours

Hin peyv ji "Nameyek Şernexê" ya pirtûka Evdirehman Gundikî - II -

Amadekar : Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
destbizavî kirin	elini çabuk tutmak	se hâter, se dépêcher	to hurry up
devcew; devhevring, devqilix	kırkı izi	tondeuse (de mouton)	shears
dîqik; dûxa çîyê	geçit zirvesi	point culminant d'une passe de montagne	high point of mountain pass
dirb	patika yol	sentier	path
dirêşûşk; derzîya mêşan û hwd	arı iğnesi	aiguillon à venin (d'abeilles, etc.)	sting, stinger
dolik	suyu kurumuş oyluk	sillon drainé	draine furrow
dolûba	rüzgarla dönme	tourbillon	whirl
dûndan	zürriyet	descendance	descendant
enîsiteyr	alnında yıldız akıtma olan at	cheval qui a une tache blanche en forme d'étoile sur le front	horse with a white star on its forehead
êwirgeh, hêwirgeh	konaklama yeri	gîte, étape	place to stay
fehlehesp, hespê fehl	kısırlaştırılmamış at	étalon, cheval non castré	stallion
fengêrî; fenbazî	hile	tricherie	trick
ferx	hayvan yavrusu	petit d'un animal, d'un oiseau	young of an animal, chick of birds
fûrek	uçucu (sıvılar için)	volatil, qui s'évapore	volatile (liquid)
gezik	gez	cran de mire	rear sight
sêrik	arpacık	guidon (d'une arme à feu)	front sight
gêwil	moral	humeur, moral	mood, temper, humour
girofk; girofik	yumak	pelote	ball of yarn
gorangeh	yazlık açık hava toplanma yeri	lieu de rassemblement estival en plein air	open air meeting place during summer
gorisî	bağdaş	jambes croisées et pliées	to sit cross-legged
guhveçingî... kirin	kulaklarını dikmek/ kabartak	dresser les oreilles	to prick up one's ear
gulat	topak, top	balle, boule	ball, lump
gulbişkêv	çiçeklerin açma zamanı	saison de floraison	season of opening of blossoms
gunhîl; guhnêr	dağ keçisinin çiftleşme zamanı	période d'accouplement des bouquetins	mating season for mountain goats
telaştin	yontmak	tailler, raboter	to plane
hewînk, hewîng, hewîngeh	barınak, barınacak yer	abri	shelter
hevsû	komşu	voisin	neighbour
kavişkî; kawêşkî, kalvêjî	erginlik öncesi doğum	naissance prématurée	pre-mature birth
kabreş	kara bacaklı (atlar için)	qui a des jambes noires (cheval)	black legged (horse)

Devokê Berrîya Mêrdînê -XI-

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
som şkênandin; sirra yekê şkenandin	itibarını düşürmek	porter atteinte à la réputation de qq'un	to harm someone's reputation
dox; doz	dava	cause	legal case, cause
nalçe	topuk demiri, nalça	renforcement en fer du talon des chaussures	steel heel plate
nangenimî kirin; xweşmerdîtî kirin	yalakalık etmek	se montrer obséquieux	to bootlick
navdil	yemek borusu, kalp ve ciğerlerin ortak adı	nom familier commun du tube digestif, du cœur et des poumons	common name for gullet, heart and lungs
navpî, navpîl	omuz arası	partie supérieure du dos située entre les épaules	upper back
nazbalîf; nazbalîşk	işlemeli yastık	traversin d'apparat brodé	decorated pillow
nebedî, nebedîr	gözden kaybolmak	qui disparaît, perdu de vue	disappearing
nebî nebî	sakın ha !	que cela n'arrive jamais ! jamais	don't you dare !
nehişî	şuursuz	inconscient, qui a perdu connaissance	unconscious
nemes	saç-baş kepeği	pellicule (de cheveux)	dandruff
simîtî	karık	éblouissement des yeux par la neige	photokeratitis
çixat	kibrit	allumette	match
niqirîsk	1. hıçkırık, 2. son nefes	1. hoquet, 2. dernier souffle	1. hiccup, 2. last breath
niqniqank	çerez, abur cubur	amuse-gueule	snacks
nişûg, pozank; kêf	enfiye	tabac à priser	snuff
nivişt	muska	amulette	amulet
nîvsîtil	orta boy kazan	chaudron de taille moyenne	middle-sized boiler
nuqurçandin; niçandin, niqurçk lê dan	dürtmek	aiguilloner, pousser du coude	to jog
nuqurçandin; niçandin, niqurçklêdan	dürtme	touche légère, incitation	jog
nuqurçk; niç	dürtü	aiguillon, touche incitative	jog
ofandin: <kulên xwe ofand>	muradına ermek	accomplir ses vœux	to fulfill one's whishes
paç, xeftan	kaftan	caftan	kaftan
ji hev pak bûn	ödeşmek	apurer ses comptes, être quitte l'un envers l'autre	to settle accounts
palik girê dan	işe başlamadan elbiselerini toparlayıp bele bağlamak	rassembler et attacher autour de sa taille ses effets avant de se mettre au travail	to gather clothes and tie belts before starting work
paşgotinî	dedikodu, gıybet, çekiştirme	médisance, commérage	backbiting
pêşil	küçükbaş hayvanlarda ön kısım	partie avant d'un ovin	front half of lamb
paşil	küçükbaş hayvanlarda arka kısım	partie arrière d'un ovin	back half of lamb
paşmêr	artçı	homme d'arrière-garde	rear guard
paşmêrî	artçılık	arrière-garde	rear guarding
paşopêş	ters yüz	à l'envers	backwards
paşpaşkî	geriye doğru	vers l'arrière, en arrière	rearward
patpatk	mantar tabancası	pétard	banger, firecracker
pelik	pul	paillette	sequins
pelîse	darmadağın	éparpillé, en désordre	messy
pelte: <hêka pelte>	kabuğu iyice sertleşmemiş yumurta	œuf à la coquille peu dure	premature (egg)
pêşik	(giysilerde) etek	pan (d'un vêtement), jupe	skirt (in clothes)

Ji *Baxê Kurda: sercemê dîwana Ehmedê Nalbend*

Berg 1 - III -

Amadakar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
pal vedan	yaslanmak	s'adosser	to sit leaning against something
bexş (m.)	af, bağışlama	amnistie, pardon	amnesty
hîn	serin	frais	cool
dilhîn	ferahlatıcı	rafraîchissant, réconfortant	refreshing
çir	ısrarcı	insistant	insistent, nagging
mirîd	mürit	disciple, adepte	disciple, follower
duqat	iki kat	double, à deux étages	double
hat û bat; hatnehat, çûnûnehat	dönüşü olmayan yol	sans retour	irreversible
şevberat (= şeva nîva meha şe'banê); şeva beratê	berat gecesi	la nuit du milieu du mois de chaban (8e mois du calendrier musulman, de l'hégire)	night of mid shaban (the 15th of the eighth month of the islamic lunar calendar)
veman (tnp.)	kalmak	rester en arrière, être laissé en arrière	to be in arrears, to be left behind
rasterê	doğruca, direkt	chemin direct, droit chemin	straight
rasterê kirin	doğru yola getirmek	ramener sur le droit chemin	to guide to the right/straigt way
qurot	sakat, malul	invalide, handicapé	disabled, impaired, handicapped
kelotin (tp.) (dikeloje); kotin	kemirmek	ronger	to gnaw, to nibble
'emel kirin; peyda kirin	bulmak, elde etmek	trouver, pourvoir, obtenir	to obtain, to find
serbar (n.)	ekstra yük	surcharge	extra load
qeşabestî; qeşagirtî	buztutmuş, donmuş	gelé, congelé	frozen
tirrbilind; bitirr	kibirli	arrogant, prétentieux, plein de morgue, snob	snobbish, arrogant
hilê xistin;	bir şeyin olmasına neden olmak	causer, provoquer	to cause to happen, to provoke
zever (m.)	güç, kuvvet	force, puissance	power, strength
hemer	tıka basa yemiş	gavé, repu	gorged (of eating greedly)
dalehî (m.)	yakınma, sitem	reproche amical	friendly reproach
fer	gerekli, zorunlu	nécessaire, obligatoire	essential
tekye (m.)	tekke	couvent de derviche	dervish monastery

Hin peyvên kêmnas – nenas

- VIII -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**turkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
zelandin: <xwe ji gunehan zelandine> xwe ji gunehan paqij kirin, xwe ji gunehan şûştin	günah çıkartmak	se purifier de ses péchés	to wash away sins
berxşo: kesê ku berxan dişo (berî birînê),	1. kuzu yıkayan, 2. kuzuları kırpmadan önce yıkama	1. laveur d'agneaux, 2. lavage des agneaux avant la tonte	1. lamb washer, 2. lamb washing
zîdan	döl eşi, plasenta	placenta	placenta
nexweşîya reş	şarbon basili	bacille de charbon	*bacillus anthracis*
kepelek; kepene, kepenek	kepenek	papillon de blé	*fasciola hepatica*
lend: <sube ye sube lend e>: bilind	yüksek	haut	high
lend	tavşan ini	terrier du lièvre	rabbit's lair
girêbend: <muhbeta dilan girêbend e>	bağlantı	lien, attache	bond
mil: <helebê vir de mil e>	yukarı kısım	partie haute, hauteur	upper side
pûr: <pûra mala Simko>:	ganimet	butin, aubaine	loot
pûr kirin: <mal pûr kirin>:	yağmalamak	piller	to loot, plunder
pûrtikandin: <te ew pûrtikand>	soyup soğana çevirmek	déplumer, dépouiller	to rob
fisîn; fişîn: <difise, fisîya>	havası boşalmak, hava kaçırmak	se dégonfler, péter	to run out of air
fis bûn	hava kaçırmak	se dégonfler	to run out of air
fisandin; fişandin	havasını boşatmak	dégonfler	to release air (from something)
pifildîk:	kabarcık, su toplaması	ampoule, vésicule	blister
devrût: <birek devrûtê mala Dîbo>:	kendini adamış	dévoué	devotee
parsûhişk, înadkar	inatçı	têtu, opiniâtre, qui a la tête dure	stubborn
riko, rikîno, rikoyî, birik	dikbaşlı	rancunier, têtu	bullheaded, stubborn
li hev mûm (/mûn) bûn: <em gelekì li hev mûm dibûn>	birbirini kırmamak	être affable, serviable l'un envers l'autre	to be gentle with each outher
dilmeyno: <dema zarok dilmeyno dibe>	dispepsi	dyspepsie	dyspepsia
satircem, satilcan	zatürre	pleurésie	pleuritis
golî: <ava golî>	ılık	tiède	lukewarm
buxur	damızlık deve	chameau reproducteur	breeding camel
dustan, distan, sêpêk	üç ayaklı ocak demiri	trépied en fer d'un foyer	three-legged hearth iron
pejrandin	olgunlaştırmak	faire mûrir	to ripen
pejrîn	olgunlaşmak	mûrir	to ripe
fûta:	1. peştemal, 2. havlu	1. tablier en toile, 2. serviette	1. apron, 2. towel
şûşebend, camekan	vitrin	vitrine	showcase, window
xaçhebîn; xiristîyan	hırıstıyan	chrétien	christian
hebandin	1. tapmak, 2. tapma, 3. sevmek, 4. aşk	1. adorer, 2. adoration, 3. aimer, 4. amour	1. to adore, 2. adoration, 3. to love, 4. love
kirîn û firotin	alışveriş	commerce	shopping, trading
avbirk	drenaj sistemi	drainage	drainage, draining
şindok	fakir	gueux, indigent, pauvre	poor
tevek; hemû	tüm, bütün, hepsi, toptan, hepten	tout, totalité	all
kajtin, lûrîn; kaztin	ulumak	hurler	to howl, to ululate
malevanî; mazûvanî, mazûbanî	ev sahipliği, konuk ağırlama	hospitalité, accueil d'hôtes	hostship
hêşka; hêja; hêca	tam şimdi, biraz önce	tout juste, juste maintenant	right now, just now
xew teqisîn; xew tewirîn, xew revîn,xew verevîn <xewa min teqisî>	uykusu kaçmak uykum kaçtı	perdre le sommeil j'ai perdu le sommeil	to lose sleep I lost my sleep
xwe ranêzîkî yekî kirin; xwe nêzîkî yekî kirin <Ozmîn xwe ranêzîkî min kir>	birine yaklaşmak Osman bana yaklaştı	s'approcher de quelqu'un Osman s'est approché de moi	to come close to someone Osman came close to me
stranên nivatinê; stranên şînê	ağıt	élégie	threnody
darqoq	ucu topuzlu değenek	bâton dont l'une des extrémités est en forme de boule	end knob wand
piçikandin;	tırmandırmak	escalader	to escalate
kîçax; çiçax, kengê	ne zaman	quand	when, which time
tûtê; darqîtik	çelik çomak oyunu	jeu de bâtonnet	piggy, steel game
topedar	yakartop	jeu de la balle au prisonnier	dodge ball
hino hino	yavaş yavaş	petit à petit, doucement	gradually, slowly

Dustan, distan, sêpêk. Three-legged hearth iron

Wîrt; korik, kwîrik. Tilletia tritici

Kabreş. Black legged (horse)

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 62 - Bihar 2018

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 62an li Zaxoyê

Civîna Kurmancî ya 62an bi mêvandarîya Zanîngeha Zaxoyê, di navbera rojên 23.06 – 30.06.2018an de, li bajarê Zaxoyê bi rê ve çû.

Ev civîna didwan bû ku Zanîngehê xwe dida ber barê civînê, beşdarên wê kirin mêvanên xwe û di xizmetê de çi kêmasî nekir. Birêveberên wê girîngîya civînên Kurmancî qenc nasîne û loma pûte didin berdewambûna van civînan. Ji ber hindê Zanîngeha Zaxoyê û Enstîtuya Kurdî ya Parîsê li hev kirine ku civîna Kurmancî salê carekê li Zaxoyê yan jî devereke din ya Behdînan li dar bikeve. Bi rastî em ji vê encamê gelekî kêfxweş in û spasdarên birayên xwe yên birêveberên zanîngehê ne.

Di vê civînê de em li ser van babetan xebitîn: Stêrnasî, Gumgumok, Erd, av û hewa di devoka celalîyên Bazîdê de, Peyvên zaxoyî, Devoka Berrîya Mêrdînê, Hin peyvên kêmnas - nenas, Termên pizîşkî û Ferhengoka Ehmedê Nalbend.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn:
Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Ehmedê Dirihî (Çewlik), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Mehdî Jaferzadeh (Xorasan), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyub Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Ebdilwehab Mûsa (Berwarî), Emîn Narozî (Batman), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Reşo Zîlan (Agirî).

GUMGUMOK

Amadekar: Eyûb KIRAN

Kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**înglizî**
gumgumok; margîsk, qumqumk, kimkime, marmarok, kelbizêr, mazîzerik, marmêlke, meqezer, kêlbik	*Lacertilia*	kertenkele	gecko	gecko
kelbizêr; gumgumoka dîwaran, çepçepîsk	*Asaccus elisae*	yaprak parmaklı keler	gecko aux doigts feuillus	leaf-toed gecko
gumgumoka zinaran, xemegur, kêvlûle	*Laudakia stellio*	dikenli keler (böcek reis)	gecko épineux des rochers	stellion, hardim, hardun
gumgumoka Mêrdînê	*Cyrtopodion heterocerus/ Mediodactylus heterocercus*	Mardin keleri	gecko avec doigts fins d'Asie-Mineure	Asia Minor thin-toed gecko
gumgumoka Ruhayê (berferêt)	*Eublepharis angramainyu*	leopar keleri, Urfa keler (Fırat keleri)	gecko léopard d'Urfa	western leopard gecko
Bizinmişk	*Varanus griseus*	dev kertenkele	gecko géant du désert	desert minor
gumgumoka çîyan	*Phrynocephalus persicus*	topbaş keler, kurbağa başlı keler	gecko à la tête de grenouille	toad agama

gumgumok; margîsk, qumqumk, kimkime, marmarok, kelbizêr, mazîzerik, marmêlke, meqezer, kêlbik
Lacertilia

kelbizêr; gumgumoka dîwaran, çepçepîsk
Asaccus elisae

gumgumoka zinaran, xemegur, kêvlûle
Laudakia stellio

gumgumoka Mêrdînê
Cyrtopodion heterocerus/ Mediodactylus heterocercus

gumgumoka Ruhayê (berferêt)
Eublepharis angramainyu

Bizinmişk
Varanus griseus

gumgumoka çîyan
Phrynocephalus persicus

marîjoka zer
Eumeces schneideri

MARÎJOK

Kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**Îngilîzî**
marîjok; sûsmar, margîsk, margîse, marmarok, majmajok, mazelîlk	*Ophisops elegans*	kertenkele	lézard	Lizar
marîjoka erda	*Ophisops elegans Ménétries*	tarla kertenkelesi	lézard aux yeux de serpent	snake-eyed lizard
hulîse, marhulîse, bûkmar, balîfa maran, dîya maran	*Mabuya aurata*	tıknaz kertenkele	trachylepis aurata	golden grass mabuya/ levant sking
margîsk, margîse	*Acanthodactylus boskianus*	tarak parmaklı kertenkele	lézard aux doigts en forme de peigne	bosk's fringe-fingered lizard
marîjoka/ margîska dîwaran	*Podarcis muralis*	duvar kertenkelesi	lézard des murs	wall lizard
marîjoka Heranê	*Acanthodactylus harranensis*	Harran kertenkelesi	lézard de Harran	Harran lizard
marîjoka Bendîmahîyê	*Darevskia bendimahiensis*	Bendimahi kertenkelesi	lézard de Bendimahi	Bendimahi lizard
marîjoka Wanê	*Darevskia sapphirina*	Van kertenkelesi	lézard de Van	Van lizard
marîjoka Agirîyê	*Darevskia unisexualis*	Ağrı kertenkelesi	lézard au ventre blanc	white-bellied lizard
marîjoka Erezê	*Eremias pleskei*	Aras kertenkelesi	lézard d'Aras	transcaucasian racerunner
marîjoka Sîpanê	*Eremias suphani*	Süphan kertenkelesi	lézard de Sipan	Suphan racerunner
marîjoka Qersê	*Lacerta agilis*	Kars kertenkelesi	lézard des souches	sand lizard
marîjoka piştbişirît, dîya maran, marmarok, balîfa maran	*Mabuya vittata (Heremites vittatus)*	şeritli kertenkele	lézard au dos strié	bridled mabuya
marîjoka Kapadokyayê	*Lacerta Cappadocica*	Kayseri kertenkelesi	lézard de Cappadoce	Cappadocian lizard

dêmar, marîjoka kesk	*Lacerta trilineata*	iri yeşil kertenkele	gros lézard vert des Balkans	Balkan green lizard
marîjoka pozkurt ya çolê	*Mesalina brevirostris*	kısa burunlu çöl kertenkelesi	lézard au nez court du désert	blanford's short-nosed desert lizard
marîjoka zozanan	*Ablepharus bivittatus*	yayla kertenkelesi	lézard à doubles raies	twin-striped skink
marîjoka serreş	*Lacerta princeps*	Siirt kertenkelesi	lézard du Zagros	Siirt lizard, zagrosian lizard
marîjoka deqdeqî	*Chalcides ocellatus*	benekli kertenkele	lézard à pois	ocellated bronze skink
marîjoka xetxetî ya kesk	*Lacerta strigata*	çizgili yeşil kertenkele	lézard vert de la Caspienne	Caspian green lizard, striated lizard
marîjoka zer	*Eumeces schneideri*	sarı kertenkele	lézard jaune	schneider's skink

marîjok; sûsmar, margîsk, margîse, marmarok, majmajok, mazelîlk
Ophisops elegans

marîjoka erda
Ophisops elegans
Ménétries

hulîse, marhulîse, bûkmar, balîfa maran, dîya maran
Mabuya aurata

margîsk, margîse
Acanthodactylus boskianus

marîjoka/ margîska dîwaran
Podarcis muralis

marîjoka Heranê
Acanthodactylus harranensis

marîjoka Bendîmahîyê
Darevskia bendimahiensis

marîjoka Wanê
Darevskia sapphirina

marîjoka Agirîyê
Darevskia unisexualis

marîjoka Erezê
Eremias pleskei

marîjoka Sîpanê
Eremias suphani

marîjoka Qersê
Lacerta agilis

marîjoka pişt bişirît, dîya maran, marmarok, balîfa maran
Mabuya vittata , (Heremites vittatus)

marîjoka Kapadokyayê
Lacerta Cappadocica

dêmar, marîjoka kesk
Lacerta trilineata

marîjoka pozkurt ya çolê
Mesalina brevirostris

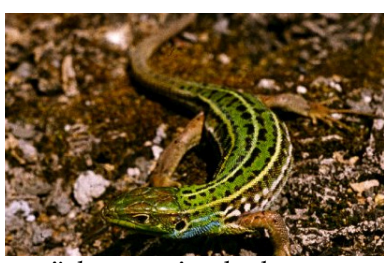
marîjoka zozanan
Ablepharus bivittatus

marîjoka serreş
Lacerta princeps

marîjoka deqdeqî
Chalcides ocellatus

marîjoka xetxetî ya kesk
Lacerta strigata

Hin peyvên kêmnas – nenas

- IX -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
qirçîn; sekihîn <diranên min diqirçe>	kamaşmak (dişler için)	crisser, (v.i), (dents)	to set on edge (teeth)
qirçandin; sekihandin	kamaştırmak (dişler için)	crisser (v.t)	to set on edge (teeth)
navkutk<di navkutka reşkotan de ye>	ortasında	milieu, centre	center, heart
cemahî; cema	dini toplantı	assemblée religieuse	religious gathering
elbanevan; erbanevan, erebanequt, defikvanî	tefçi	joueur d'elbane (tambourin à une basque)	tambourine
pîrekal; kalûpîr	yaşlı	personne âgée	elderly
int jê hilanîn; înat (kerb) jê rakirin, girr jê girtin	kin tutmak	avoir des griefs contre qqn, avoir de la rancune	to grudge
heşr rakirin	mahvetmek	dévaster, exterminer	to devastate
niçik; çipik	damlacık	gouttelette	driblet
sekan bûn	sakin olmak	être calme, apaisé	to be calm
qoqlîk; kulang, qilîqildank, qidîlank, kolan, kokelîk, gundlî, qilîqan	omuz	haut des épaules, nuque	shoulder
raxêlin, raxînin <her tiştî raxêlin ber çavan>	göz önüne sermek	déployer, exposer	to display
hayidor; haydar	haberdar	averti, informé	informed, aware

terq <terqa revê lê da>	dağılma, kaçışma	dispersion, fuite désordonnée	flight and bolt
Parêzvan	bostan koruyucusu	gardien de potager ou d'un champ de pastèques	vegetable garden keeper
Rikaxe	kafes	cage	cage
li hev arîyan <(bi) devê mîratê sustem û beşateşa li hev arîya>	kızışmak	s'exciter, s'engager avec fougue	to engage in fierce fighting
fîşek; fetisîye/werimîye, fîşek di xiznê de asê bûye	silahın tutukluk yapması	s'enrayer (fusil)	lock or failure to feed in a rifle
pavan; panêr	bekçi	gardien	watchman
qel(a me); qir(a me)	katliam	extermination	extermination
qepik <qepika li ser çîçikan e>	kuluçka tavuk	poule pondeuse	hatching hand

Devoka Berrîya Mêrdînê - XII -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
gewgilandin	oyalamak	retarder exprès	to delay intentionally
nişêt	alamet, belirti	signe	sign, omen
paşgotinî	dedikodu, gıyabında konuşmak	commérage, potin, médisance	gossip
patpatk; teqteqoşk, teqteqok, tereqe, patpatok, patpat, pireqûşk	mantar tabancası	pétard, pistolet jouet	banger, toy pistol
pelik; polik, pûlik, pûlek	pul	paillette	sequins
rapelikîn	1. tırmanmak, 2. diklenmek, 3. saldırmak	1. grimper, 2. se dresser, 3. attaquer	1. to climb, to scramble, 2. to quarrel, 3. to attack
pelişîn	çullanmak	se précipiter sur	to plunge
peloxî: pelixî	erimiş çürümüş	écrasé, décrépit	crone, decrepit
peqilk; peqiq, peqilk, peqoşk, bilq	su kabarcığı	bulle	bubble
perxane	darmadağın	éparpillé, désordonné	mess
daw; pêş, koş, dang	kucak	giron	lap
pêşî(yên me)	ata(larımız)	ancêtre	forebears, ancestor
pev xistin; li hev siwar kirin, lêk dan, ser hev kirin, li hev dan, vêk êxistin	monte etmek	assembler, monter	to assemble
pev xistin; girêdan, bişkov girtin, qumçik bi hev xistin, bişkok dadan, qumçik girtin	düğmelemek	boutonner	to fasten button
pevxistin	montaj	montage	montage
pêwr	ateşböceği	luciole, ver luisant	glow worm
pidandin; pivandin	bastırmak, tıkmak	tasser, compresser	to press, compress
pi'în; pêhn, pihên, pên, pîn	tekme	coup de pied	boot, kick
pîj; spêne, gaz, pînc, pûnc	kama	cheville, coin	wedge
pinisîn	sinmek, sus pus olmak	se replier sur soi	to cringe
pi'oş; poş <bizina poşş> Pi'oş; poş	kulakları beyaz keçi	chèvre aux oreilles blanches	goat with white ears
pîrotankî; pîrvanokî, pêtî, pîravêtî	pörsük, pörsümüş, buruşuk	chiffonné, fripé, flétri	wrinkles of the skin due to excess of wetness
pîstik; zar, perde	zar	membrane	membrane
bistîk; pistîk, bistî	sapcık, sap	tige, pédoncule	petiole
hirîya piştpez	koyun sırt yünü	laine du dos du mouton (de meilleure qualité)	sheep's back wool (the best quality)
qûşt	nüktedan	qui a de l'humour, qui a de l'esprit	witty
qûştî; laqirdî, henek	nükte	mot d'esprit, humour	wit

Peyvên Zaxoyî - I -

Amadekar: Rênas AWDAL

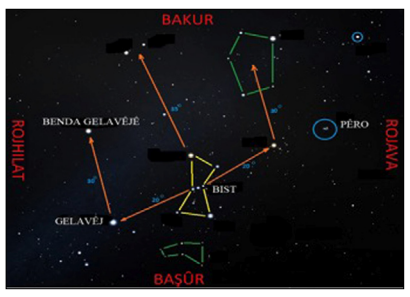
kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kelevaj	sırtüstü uzanma	allongement sur le dos	supine, recline
pişţstan <xwe pişţstan kir>	sirtüstü uzanma, sırtüstü uzandı	allongement sur le dos	supine, to lie on one's back
(xwe) kelevaj kririn	sırtüstü uzanmak	s'allonger sur le dos	to recline
gevaztin: bnr hejmer 51 >gevizandin			
pwît; pirç, por	tüy	poil	fuzz, feather
tîtilk	bızır, klitoris	clitoris	clitoris
hêvên	yoğurt, peynir vb için maya	levure	yeast
pertîlk; pertol, pertal	eşya	effets, bric-à-brac	article, ware, stuff
tekname; tekename	dar uzun keçe	tapis de feutre, étroit et long	elongated felt
metfînî: metfûnî	türlü	ragoût de légumes	meat and/or vegetable stew
firho; firo, firû	ilk üç günlük sütten yapılan maya tutmamış taze peynir	fromage frais fait avec du lait des 3 premiers jours	cheese made wıth milk of first 3 days
girş, karîte, kêran	kiriş	poutre, solive	beam
perçivîn 1. werimîn, 2. razan, raketin,	1. şişmek, 2. yatmak,	1. s'enfler, 2. se coucher	1. to swell, 2. to lie
xepek; xerpek, qelîştek, qelş, kelş	çatlak	fissure, fente	crack
şilqav (ji bo avê) <şilqava avê lê da>	sahile çarpan/kırılan dalga	onde, vague brisée au rivage	breaker (waves)
qurçifîn, qurçimîn, qurtifîn, qurç bûn	kopmak	se détacher, se rompre	to be peaked, be cliped, be niped, to be plocked
qundirçifandin: qurçimadin, qurtifandin, qurç kirin	bükerek koparmak	détacher en la courbant (branche etc)	to peak, to clip, to nip, to plock
tîqlîq; irqên	aniden gülme	rire soudain	sudden roar of laughter
şêlan <ez dîwarên malê dişêlînim>	perdahlamak	enduire	to smooth, polish, gloss
sîqilboq	şehvetli kadın	femme voluptueuse	lustful woman
stewber; steber, kevirûheste	kav, çakmak taşı ve demiri	briquet rudimentaire où l'on frotte le silex contre une lame de fer pour allumer le feu	tinder and punk, fire starter
tomik: nextik, qûtê/êmê mirîşkan	kuş yemi	grains pour oiseaux	birdseed
pîşo; pûşî - kevirheste; beraste – heste; ste 	çakmak kavı - çakmak taşı - bileme demiri	briquet rudimentaire où l'on frotte le silex contre une lame de fer pour allumer le feu	tinder and punk, fire starter

Stêrnasî

- I -

Amadekar: Îsmaîl ŞAHÎN

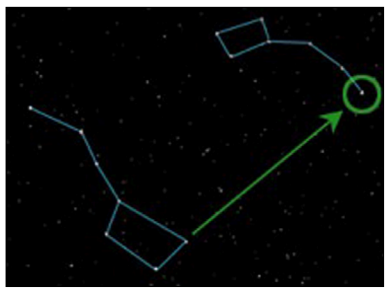
kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Bist; gez: sê stêr in, bi rêz û li rastekê û yek li ser yekê û berwarkî di zikê koma ku bi erebî jê re dibêjin "hizam-el-cebar".	Orion kuşağı	Ceinture d'Orion	Orion's Belt
Benda Gelavêjê: stêra geş ya berî her stêreke navdar ya wek gelavêjê diêt yan derdikeve.	Prosyon	Procyon	Procyon
Pêwr; Pêro, Pêrû, Perwîn, Sifirka Êtîman, Komka Sêwîyan: şeş stêr in, li pêşçav hûrik û nêzîkî hev in. Wekî komkeke hûrestêran serê şevên zivistanan li esmanî berî derkeftina stêra gelavêjê diyar dibin.	Ülker/ Süreya yıldızı	Les Pléiades	The Pleiads
exter; kewkeb	gezegen	planète	planet
komstêr	takımyıldız	constellation	constellation
Stêra Sibê; Stêrka Gavanan, çîkê pigê: extera ku bi erebî dibêjnê "zuhre" (=venus).	Sabah, Yıldızı, Çoban Yıldızı, Venüs	Etoile du matin, Etoile du Berger, Vénus	Morning Star, Venus
Terazî; Terazû: komstêra ku dikeve hindava nîva jêrî ji goka erdî û di navbera birca keçikê û birca dûpişkê de ye.	Terazi (takımyıldız)	Balance (constellation)	Libra (constellation)
Termê Nihê; Hirça Mezin: koma stêra ku herdem li esmanê jorî diyar e. Pêşçav wekî taweyeke destikdirêj diête dîtin. Li hindek cihan, devê taweya ku çar stêr in, "darbest" diête bi nav kirin û dûlikê tawê sê stêr in. Yek jina mîrî ye, ya dî keça wê û ya dawîyê jî bûka wè ye. Li gor vê bawerê, navê "termê Nihê/nûhî/nîhê" lê hatîye kirin.	Büyük ayı	Grande Ourse	Ursa Major
Cotikê Hejîran; Cotikê Kewgîran: du stêrên geş in û dikevine xilasîya dûpişkê havînan. Li rasta qîbleyê derdikevin û biharan berspêdeyê li milê rojhilatê derdikevin. Pêşçav du bihostekan nêzîkî hev in. Havînan, demê derkeftina wan hejîr digehin û kewgîr derdikevine nêçîrê. Ji ber hindê ev nave lê hatîye kirin.	Akrep burcu takımyıldızından ikisi	Shaula et Lesath (étoiles de la constellation du Scorpion)	Shaula and Lesath (stars at the Scorpion's constellation)
Xanê Bilepekî: koma ku ji pênc stêran pêkhatîye.Pêşçav wekî çargoşeyekî bi dûvik e, havînan li milê nişîv (milê qîbleyê) dîyar e.	Yunus (Delphinus) (takımyıldızı)	Dauphin, Delphinus (constellation)	Delphinus (constellation)
Dûpişk: komstêra ku li esmanan pêkve wêneyekî nêzîkî yê dûpişkê pêk diînin.	Akrep takımyıldızı	Scorpion (constellation)	Scorpion (constellation)
Rêka Kadizan; Rêya Kadizê, Rêça Kadiz, Kakêşîn, Kadiz, Kakêş: êşa spîve, li nîva esmanî ku di şevên tarî û zelal de wek ewran berçav dibe.	Samanyolu	Voie Lactée	Milky Way
Behrem; Behram, Berem, Stêra Sor, Merîx	Merih	Planète rouge, Mars	Red Planet, Mars
stêra bidûvik; stêrka bidûçik, stêrka bikurî, stêrka bidûlik, stêrka biboçik: stêra pêşçav û dûvkekî dirêj pêve. Hindek caran nêzîkî koma rojê dibe û diête dîtin.	kuyruklu yıldız	comète	comet
Sêkuç: sê stêrên geş in ku havînan wekî sêgoşeyekê demê 'eşayê, "demê nivistinê", li esmanî diyar dikin.	Üçgen takımyıldızı	Chevelure de Bérénice	Coma Berenices
Gelavêj; qurix; qurex, qurax, qurx, qunbere, çîkê çilek: stêra sor ya ku serê payîzê derdikeve û derkeftina wê dibite nîşana serê tezîbûna (sarbûna) seqayê û kêmbûna ava kanîyan. Şingalî dibêjn: "Heke qurix hilat, gurê avê hat".	Sirius	Sirius	Sirius
Qoşan; qoşen: kom û gumtilê stêran.	yıldız kümesi	amas d'étoiles	star cluster
Landika Îsa pêxember: koma stêran ya ku wêneyekî nêzîkî yê landikê pêk diînit ku bi erebî dibêjnê (qîqaws).	kral takımyıldızı	Céphée	Cepheus

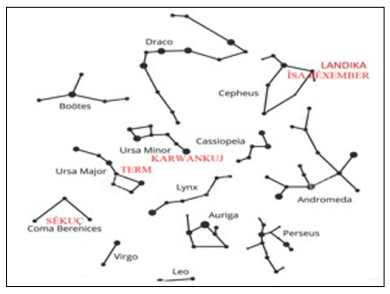

Gelavêj, Bist û pêro

Keywan, cotikê hejîran û dûpişk

Karwankuj

Landik, sêkuç, term û karwankuj

Pêro

Keywan, terazû û dûpişk

Xanê bilepekî

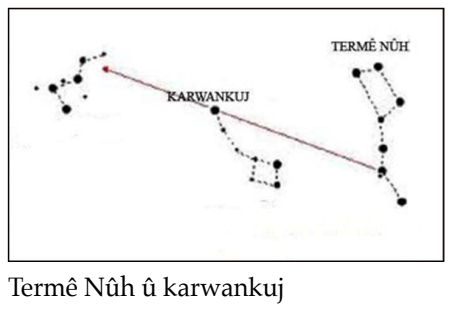

Landik, karwankuj û term

Rêka kadizan

Terazû û dûpişk

Termê Nûh û karwankuj

Stêra bidûvik

Termên Pizişkî

(VII)

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
aşikbînî	gastroskopi	gastroscopie	gastroscopy
aşikbînk	gastroskope	gastroscope	gastroscope
aşikqelêşî	gastrotomi	gastrotomie	gastrotomy
behîvokkulî	bademcik enfeksiyonu, tonsillitt	amygdalite	tonsillitis
termqelêşî	otopsi	autopsie	autopsi
çermkulî	dermatit	dermite, dermatite	dermatitis
derşaneyî	hücre dışı	extra cellulaire	extracellular
devkulî	stomatit	stomatite	stomatitis
vereşînk	emetic	émétique	emetic
dijvereşînk	antiemetik	antiémétique	antiemetic
dildankkulî	kâlp zarı iltihabı, perikardit	péricardite	pericarditis
gehbînî/movikbînî	artroskopi	arthroscopie	arthroscopy
gehbînk/movikbînk	artroskop	arthroscope	arthroscope
gehkulî/movikkulî	artrit	arthrite	arthritis
gêwil, gewz, beşer	ruh hali, haleti ruhiye	humeur	mood
guhdêrk	gögüs dinleme aygıtı, stetoskop	stéthoscope	stethetoscope
gurçikjêkirin	nefrektomi	néphrectomie	nephrectomy
gurçikqelêşî	nefrotomi	néphrotomie	nephrotomy
hêkdankjêkirin/ malhêkjêkirin	ooporektomi	ovariectomie	oophorectomy
hêkdankkulî/ malhêkkulî	ooforit	ovarite	oophoritis
hêlikjêkirin/gunjêkirin	orşiektomi	orchiectomie	orchiectomy
hestîkulî	kemik iliği iltihabı,osteomielit	ostéotomie	osteomyelitis
hestîqelêşî	kemik ameliyatı, osteotomi	ostéomyélite	osteotomy
hokar/hokarnasî	nedenbilim, etiyoloji	éthiologie	etiology
hûrbînî	mikroskopi	microscopy	microscopy
hûrbînk	mikroskop	microscope	microscope
xurdebînk	büyüteç	loupe	magnifying glass
kêmmîz	oligürik hasta	patient oligurique	oliguric patient
kêmmîzî	oligüri	oligurie	oliguria
korerûvîjêkirin	apandis ameliyatı	appendicectomie	appendectomy
madebînî (bnr aşikbînî)		voir aşikbînî	see aşikbînî
madebînk (bnr aşikbînk)		voir aşikbînk	see aşikbînk
malzarokbînî	rahim, histeroskopi	hystéroscopie	hysteroscopy
malzarokbînk	histeroskopi	hystéroscope	hysteroscope
malzarokjêkirin	rahim alma ameliyatı, histerektomi	hystérectomie	hysterectomy
malzarokulî	uteritis	utérite	uteritis
mejîkulî	beyin iltihabı, ensefalit	encéphalite	encephalitis
mîzçikyayî	anurik, anurikten etkilenen biri	anurique	one who is affected by anuria, anuric
mîzçikî	anüri	anurie	anuria

Erd, av û hewa di devoka celalîyên Bazîdê de -I-

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

Erd

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
erdê ketî; erdê tebiqî	çökük toprak	terrain déprimé	sunken, collapsed / depressed land
erdê kaş û kerîş	dik taşlı yamaç	terrain en pente et pierreux	slope covered with soft rock
kirr: doraliya çiyayekî teqiyayî	volkanik dağ eteği	versant d'un volcan	slops of a volcanic summit
tele	etrafı taşlı doğal çukur	dépression ou cavité naturelle cerclée de rochers	a natural deep gape or hole covered with stones
herîsork; teqnesor	kızıl çamur	boue rouge	red soil
herîreşk: teqnereş	kara çamur	boue noire	black soil
porang; axa seran, axşor	yıkanmakta kullanılan doğal sabunlu toprak	variété de terre poudreuse utilisée comme savon ou lessive	a kind of soil which is used for washing
kûrî; kêş (cihoka herî piçûk)	tarlalardaki su kanalcığı	petite rigole d'irrigation d'un champ	the smallest watering canal in the fields
cew; cihok (ji "kûrî"yê mezintir)	kanalcık	rigole	canalette
herq (ji "cew"ê mezintir)	ark	canal d'irrigation	arc
newal; nihal (ji "herq"ê mezintir)	dere, vadi	val, vallon	valley
kendal ((ji "newal"ê mezintir)	kend, hendek	falaise	coulee, gully, ditch
qûç	tepecik, tümsek	amas	bulge
kûrik/hûrik (ji "qûç"ê mezintir)	tepecik	éminence	hummock
tep (ji "kûrik"ê mezintir)	tepe	monticule	hill
girik (ji "tep"ê mezintir)	tepe	tertre	mound
gir (ji "girik"ê mezintir)	tepe	colline	hill
kêrt (ji "kir"ê mezintir)	büyük tepe	haute colline	high hill
çiya (ji "kêrt"ê mezintir)	dağ	montagne	mountain
hember/dibûr/hevraz/kaş	yokuş	pente ascendante, montée	ascent, upword slope
rastahî; rast	düzlük	terrain plat	plain (land)
deyşt ; deşt	ova	plaine	plain, lowland
ger	meydan	plateau	table land

best	düzlük	terrain plat longeant un cours d'eau	plain (land)
serger	düz doruk	sommet plat	flat peak
hêsî	doruk	sommet	summit, peak
kurre	taşsız yamaç	pente non pierreuse	stoneless slope
kot	keskin dağ zirvesi	sommet pointu	sharp peak
kotîz; levde	ondüleli arazi	terrain ondulé	undulated terrain
çêlaxî	çimenli vadi yamaçları	versant verdoyant et herbeux d'un val	grassy valley slopes
qula xurdûz	dipsiz mağara	caverne très profonde	very deep cave
hezgeh	çimenli batak	marais herbeux	moor, grassy bog
kêş	vadi ağzındaki verimli toprak	terrain fertile des bords d'une vallée	fertile soil in the mouth of the valley
xişir; berxişk, xijeber, xijir	çakıl	caillou, gravier	gravel
xişirgeh	çakıllık	zone de cailloux et de graviers	gravel area
xîştor	çakıl yokuş	pente caillouteuse	gravel slope
beleban; gome	büyük kaya	gros rocher	big rock
herîrêtk	bataklık	marécage	swamp
ciqnaq; cûmaqî	1. balçık, 2. yapışkan çamurlu bataklık	1. gadou, 2. marécage boueux	1. sticky mud, 2. swamp

Ji Baxê kurda: sercemê dîwana Ehmedê Nalbend – berg 1

- IV -

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
pot(î)	tatsız	insipide	tasteless
kizot; cihêz, rihêl, kar	çeyiz	trousseau	clothes and furniture bought for a new bride
xisim; xism, xims (m.)	ağırlık biriminde beşte bir	mesure de poids ancienne, cinquième	local old weight unit = one - fifth
tekyanişîn	tekyenişin	résident d'un couvent de derviches	tekke resident
seqa kirin	metal kesici aletlere su vererek bilemek	tremper (le fer)	to quench and sharpen the metal cutting tools
wec: wirc (m.)	fayda, çıkar, yarar	intérêt, bénéfice	interest, worth, benefit
perîn (tnp.)	çiftleşmek	s'accoupler	to copulate (of animal), to engage in sexual intercourse (of animal)
şepilandin (tp.)	perişan etmek	laisser sans moyen, rendre misérable	to disturb, to confuse
şepilîn (tnp.)	perişan olmak	être démuni, être désemparé	to be/become disturbed, to be / become confuse
hestîgiran; dargiran, hestîse, dares	sıkıcı, sevilmez	ennuyeux, apathique	dull, boring, unlovable
xwe şkandin; li xwe danîn	tevazu göstermek	se montrer humble, modeste	to show humbleness, to behave modestly / humbly
mikum; mehkem	muhkem, güçlü, sağlam	robuste, solide, fortifié	fortified, strong
mikum kirin; mehkem kirin	sağlamlaştırmak, güçlendirmek	renforcer, fortifier	to fortify, to strengthen
tîl; şahîk, şutî, hulû	pürüzsüz, kaygan	lisse, poli	burnished
tîl bûn	pürüzsüz olmak, kaygan olmak	être lisse, poli	to be burnished
tîl kirin	pürüzsüzleştirmek, kayganlaştırmak	polir, rendre lisse	to burnish
bi ser da birin; ji rê derxistin	kandırmak, yoldan çıkarmak	tromper, dévoyer	to deceive
ger; gerik (m.)	polen	pollen	pollen, flour
reman (m.)	hiristiyan orucu	carême	christian fasting
sebab (se+bab); kûçikbav, segbav	köpek oğlu köpek, it oğlu it	fils de chien	(lit. dogfather) [expletive]
binheram; bîj, bîjî	piç	bâtard	bastard
sertûk, sertû (n.)	kaymak	crème (de yaourt)	yogurt butter/cream
xoşxeber (xweşxeber); xweşbêj, xweşsohbet, xweşqise	hoşsohbet	beau parleur, qui a une conversation plaisante	fine speaker
guhde	itaatkâr	obéissant, docile	obedient
malcemîn; çavbirçî, çavbirsî	açgözlü	avide	greedy
xinê; xenî	aşırı memnun	comblé	feeling revel, gratified, rich
kerheşîn; kerkut	eşek siken	baiseur d'ânesse	donkey fucker
tehem!; tehe, mixabin	ne yazık ki, maalesef	hélas	alas!
fîlar; firar	firari, kaçak	fugitif	fugitive, escaped prisoner / soldier, fleer, runaway
helaş	çalı - çırpı	brindilles	sticks, twigs and leaves jused to caver wood roofs
hewente; hawante	nafile, avanta	vain	vain, meaningless
leq	oynak, laçka	lâche, qui a du jeu	shaky, slack
leqîn, leqiyan (tnp.)	oynamak, sallanmak	bouger, être branlant, avoir du jeu	to be unsteady, to be shaky
leqandin (tr)	oynatmak, sallamak	faire bouger, secours, branler	to budge, wag
şemal (m.)	mum	bougie	candle
çirûk; çikûz	cimri	avare	ungenerous, mean
xwîk; xûk, xûgî (m.)	haraç	rançon	tribute

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 63 - Payîza 2018

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 63an li Stockholmê

Civîna Kurmancî ya 63yan rojên di navbera 15 – 22.12.2018an de li Kitêbxaneya Kurdî li bajarê Stockholmê hat li dar xistin.

Di vê civînê de li ser van babetan hat kar kirin: Termên pizîşkî, Peyvên ji Berrîya Mêrdînê, Hin peyv ji ferhengoka A.Jaba, Hin peyv ji "Nameyek Şernexê", Hin peyvên ji devera Zaxoyê, Ferhengoka Ehmedê Nalbend, Peyvên ji devera Şemdînan û Hin peyvên kêmnas/ nenas.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Lezgînê Çalî (Barzan), Elîşêr (Wan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Ergîn Opengîn (Şemdînan), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Berhemên ji vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Hin peyv ji "Nameyek ji Şernexê" ya pirtûka Evdirehman Gundikî

- III -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kalekal	meleme	bêlement	bleat
keçxezal	güzeller güzeli	fille d'une grande beauté	beautiful girl
kejînî	sarışın	blond	blond
kelakûçik	kürekkemiği	omoplate	shoulder blade
kelaş	gövde	carcasse	carcass
kêrvoşk; kêrwîşk, kêvrîşk, kirûşk	tavşan	lièvre, lapin	rabbit
kesrewan	kesrevan	châle de grande qualité	a high quality scarf
kevçîhilgir	eli kaşık tutan	en âge de tenir une cuillère	anybody (litt. 'spoon holder')
kevî	dağlık alanlarda erimemiş kar parçası	plaques de neige non fondue en montagne	patches of unmelted snow on the mountain
tex; tar, tilm	kar yığını	amas de neige	snowdrift
kewîsûk	ince kar	neige fine	thin layer of snow
kêlik	hedef	cible	target
kiştînî	hışırtı	bruissement, bruit léger	rustle, indistinct low sound
kitomat	tek tük	rare, peu nombreux	stray,sporadic
kondel	mekan	repaire, antre	hangout

Peyvên Zaxoyî

-II-

Amadekar: Rênas AWDAL

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bahlîlk/behlîlk ; behlûlk, balûke, balûlke, be'lalûk, balûk	siğil	verrue	wart
bersilk; pelê silkan	pazı	bette, blette	chard
bîqanê; cîq, cîk, wîq, wîqanê	saklambaç	jeu de cache-cache	peek-a-boo
bizot, sotik	bir ucu yanmamış diğer ucu köz olan ağaç parçası	braise	charred tree branch
destper lê dan	mastürbasyon yapmak	se masturber	to masturbate
destperlêdan	mastürbasyon	masturbation	masturbation
destper(k)	mastürbasyon	masturbation	masturbation
gunweqî; gunokî, gunekî, gunosî, ritlowî, bagunî	testis fıtığı	hernie des testicules	inguinal hernia
hulusîn	kaymak	glisser	to slip
jêk çûn: <ez tehisîm piyên min jêkçûn û ez ketim erdî>	bacakları/parmakları ayrılmak	flageoler	to fall apart
kelpik	kabuk	casse, gousse	husk, shell
kelwaş	vücut, gövde, beden	corps	body, frame
koz; çêregeh	otlak, mera	pâturage	pasture
kunc; destkurt, zendê kurt	kısa kollu, kolu kısa	qui a des bras courts	short-armed

Termên Pizişkî

- VIII -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bezetirş	yağ asidi	acide gras	fobifatty acid
kelmîzî	yatak ıslatma	incontinence nocturne	nocturnal incontinence
navgehkanî/navmovikanî	eklem içi	intraarticulaire	intraarticular
navmasûlkanî	kas içi	intramusculaire	intramuscular
navqoqikanî	intracranial	intracrânien	intracranial
navşaneyî	hücre içi	intracellulaire	intracellular
perdemejîkulî	menenjit	méningite	meningitis
pidûkulî	dişeti iltihabı	gingivite	gingivitis
pirmîz	poliürik	polyuric	polyurie
pirmîzî	poliüri	polyurie	polyuria
pirxwînî	hiperemi	hyperémie	hyperemia
qoqikqelêşî	kranyotomi	craniotomie	craniotomy
rûvîbînî	enteroskopi	entéroscopie	enteroscopy
rûvîbînk	enteroskop	entéroscope	enteroscope
rûvîkulî	enterit	entérite	enteritis
şekirmîzî/glûkozmîzî	glikozüri	glycosurie	glycosuria
sîngbînî	torakoskopi	thoracoscopie	thoracoscopy
sîngbînk	torakoskope	thoracocospe	torakoskope
sîngqelêşî	torakotomi	thoracotomie	thoracotomy
şîrjêçûn	galaktorea	galactorrhée	galactorrhoea
şûntilî	parmak izi	empreinte digitale	fingerprint
tiftemîzî	alkaluri	alcalurie	alkaluria
tîrêjnas	radyolog	radiologue	radiologist
tîrêjnasî	radyoloji	radiologie	radiology
tîrêjnigar	radyogram	radiogramme	radiogram
tîrêjnigarî	röntgen filmi	radiographie	radiography
tirşemîzî	asidüri	acidurie	aciduria
tîrêjzanistî	radyolojik	radiologique	radiological
xwînmîzî	kanlı idrar, hematüri	hématurie	hematuria
zikbînî	laparoskopi	laparascopie	laparascopy
zikbînk	laparoskop	laparascope	laparascope
ziktilêr	karnında su toplanmış	qui a le ventre ballonné	one who has ascites
ziktilêrkî	asitik	ascitique	ascitic
ziktilêrî	karında su toplanması	ascite	ascites
zikqelêşî	laparatomi	laparatomie	laparatomy
zîkulî	kolpit	colpite	colpitis
zimankulî	dil iltihabı, glosit	glosssite	glossitis
ziravdankjêkirin	safra kesesi çıkarımı, kolesistektomi	cholécystectomie	cholecystectomy
ziravdankkulî	safra kesesi iltihabı, kolesistik	cholécystique	cholecystitis

Ji *Baxê Kurda: sercemê dîwana Ehmedê Nalbend,* Berg 1, - V -

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
tera bera	darmadağın	épars, disséminé	scattered
gulûl /gulol/ (m.); doyîn, duhîn, bnr: dewîn	yoğurt ve pirinç kaynatılarak yapılan bir ayran çorbası	soupe épaisse de babeurre au riz	thick soup made out of cooked yoghurt and rice
jivan (m.)	buluşma	rendez-vous, rencontre	meeting
noj (m.)	kene	tique	tick
vêk êxistin (vêk xistin) (tp.)	bir araya getirmek, toplamak	rassembler, collecter	to collect, to gather
çûn/hatin telba yekî	üstüne gitmek/ varmak	se précipiter sur, marcher sur	to beset, to invade
vegêran /vegêrran/ (tp.)	geri çevirmek	retourner, renvoyer	to bring back, to send back
dilman (m.)	kalbi kırılmak	être offusqué, froissé	resentment
vekan, vekiyan (tnp.) bnr: kayîn	geviş getirmek	ruminer	to ruminate
dexel	çer-çöp	ordures	trash, sweeps
ranîn, ranan (tp.)	bastırmak	appuyer, pressurer	to press upon
xweşhelist	rahat kalkan	prompt	prompt
qeristin: qerisîn (tnp.)	donmak	geler	to freeze
peste (m.)	neşeli ritmik melodi	mélodie rythmée et joyeuse	joyful rhythmic melody
resîd kirin	silmek	effacer, liquider	to liquidate, to reset, to erase, to delete
çiliqîn (tnp.)	ikiye ayrılmak, yarılmak	se fendre	to split, to cleave
tebiqîn (tnp.)	içe doğru yamulmak, çökmek	être cabossé, bosselé	to dent
şir; xûs	lakayıt	négligeant, peu sérieux	negligent, indifferent, absent-minded
heziqîn (tnp.)	mahvolmak	périr, s'anéantir	to get into trouble, to perish, to be ruined
vêk dan	toplamak	réunir, rassembler	to collect
fir kirin	yudumlamak	siroter	to sip, to drink
serhosta	ustabaşı	maître en chef	chief master, foreman
şepilîn; şepikîn, şerpilîn (tnp.)	şaşakalmak	être confus, perplexe	to get confused
çavzil; çavvekirî	gözü açık	vif, futé, débrouillard	open-eyed
tursî; tisî	yavan, katıksız	(pain, nourriture) sans condiment, sans beurre	plain, without codiment (bread, food)
çûn/hatin pêş(î) yekî: <ware da biçîn pêş filmekî>: gel bir film izleyelim	bakmak	regarder	to look, to stare
tehlî (m.)	yoğun yağmur yağışı	averse de pluie	rainfall
birîskîn; birûsîn (tnp.)	parıldamak	scintiller	glitter
serkarwan	kervanbaşı	chef de la caravane	leader of the caravan

Devokê Berrîya Mêrdînê

- XII -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
perxane	darmadağın	épars, disséminé	cluttered
pidandin; pindivandin	parmak atmak, dürtmek, teşvik etmek, kışkırtmak, kızıştırmak, tahrik etmek	aiguillonner, stimuler, inciter	to incite
pîjok	ucu sivri merhem tübü	tube de pommade avec un applicateur pointu, effilé	ointment tube with a thin applicator
pinisîn	sinmek	se faire petit, intimidé, se tapir, se sentir petit	to cringe, to crouch down
pinisandin	sindirmek	dissuader, intimider	to intimidate, to saturate
pirnixîn	kendini büyük görmek	avoir une haute opinion de soi, prendre des grands airs	think oneself important
qarmeçî	kamçı	fouet, cravache	horsewhip
qarot; qîvarê qert	soyulup yenilen bitki sapı	partie comestible d'une tige de plante	dry stem (stalk) of plants like thistle
qarot	iyice kömürlenmemiş odun	bois insuffisamment carbonisé	charred wood
qarik	oyunda en son oynayan	le dernier joueur (dans un jeu de cartes)	the last player
qelemsiltan; qumaşeke qalind û giranbiha ku jê xeftanên jinan çêdikin	kaftanlarda kullanılan kalın ve pahalı bir tür kumaş	tissu épais et précieux servant à confectionner des caftans de femme	thick and expensive fabric used in caftans
qelte; basme	basma	toile de coton imprimée	cotton print
qemirandin; qumandin, qemandin	kızartmak	1. rissoler, rôtir, 2. roussir	to roast
qemirîn	1. kızarmak, 2. bronzlaşmak	1. rôtir, 2. bronzer, tanner	1. to roast, 2. to suntan, to become brown (as by exposure to the sun)
qeşmûş; qeşmûşk	büzülmüş kabuk	1. rabougri, desséché, 2 grain de raisin desséché, pourri	1. clad and crust over a bruise, 2. dry and rotten grape
qewlê xwe kirin; rawestan	1. sözleşme, 2. gecici bir sürede bir yerde çalışmak	1. conclure un accord, 2 travailler temporairement ailleurs	1. to come to an agreement, 2. to work away from home for a certain period of time
qibale; karê qibale	götürü	forfait, prix forfaitaire	lump sum
qijmirî; qijmirokî	ölü gibi	cadavre ambulant, à demi mort	feeble
qilxan	kurumuş kenger	chardon desséché	dried thistle
qît, <lê bi qît e>	israr	insistance	insistence
qoçan	tapu	titre de propriété	land register, deed
qoçel; qiloç	boynuz	corne	horn
qorî	değirmen oluğu	conduit d'eau d'un moulin à eau	duct or pipe for bringin water to the mill
qortamez	rektum	rectum	rectum
qurmiçandin	koparmak (bitkiler için)	pincer une tige de plante par la queue	to pick (a plant) from the stem
qurnisîn	sinmek	se replier, se faire petit	to cringe
qurincandin; qurçandin, quncirik dan	çimdiklemek	pincer (quelqu'un)	to nip, to pinch
qurumoşk; qoçik	elden ayaktan düşmüş	grabataire	whacked
qurwelk, qirwelk	nükte	plaisanterie	joke
qûşt	nüktedan	qui a de l'humour	witty
rakişadin	germek	tendre, étirer	to stretch
keser ranîştin; keser kişandin/ kêşan, keser vedan	ah çekmek	soupirer	to sigh
gav ranîştin	uzun adım atmak	marcher à grands pas	to stride
rapaş kirin	arkadan dayamak	se pencher en arrière	to lean from behind

Peyvên devera Şemdînan

- I -

Amadekar: Ergîn OPENGÎN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
bagurdan; bageran, lox, banguran	loğ taşı	rouleau de pierre de compression des toits en terre battue	stone roller
barik	polen	pollen	pollen
bariste; barist, haf	iki tarla arasındaki sınır olan tümsek	monticule servant de borne entre deux champs	embankment
bazeber	atlama taşı	grosse pierre où on pose le pied pour franchir un ruisseau	step stone
bełm	pirinç sapı	paille de riz	rice strow
beng	tarla yamacı	pente d'un champ	sloping part of a field
bêqerem	halsız, takatsız	à bout de force, exténué	feeble
berîn/berû:	geniş	large	wide
bêrmok; bêmok, bêwik	yumuşak bir menengiç türü	variété de térébinthe	a type of terebinth with small and softer shell
bernas	insan tanımada uzman kişi	fin connaisseur des hommes	(someone) who knows a lot of people
boge	ayak altında ezilmiş ot veya saman	herbes ou pailles foulées aux pieds	sulled or foulied hay
bogexor	her şeyi yiyen	omnivore	omnivorous
çavî	delik	trou, orifice	opening, hole
celebok; tetik, nig, tilavêjik, lûleb:	tetik	déclencheur	trigger
çem	ırmak kenarlarındaki ekilebilen yer	rives cultivables des cours d'eau	cultivated area along a river
destxoş; destxweş	kullanışlı	facile à utiliser	user-friendly, handy
destnexoş; destnexweş	problem çıkaran kişi	casse-pieds	problem maker
kêzme	çalı veya fundalıkların kesilip toprakta kalan sivri uçlu kısımları	tiges pointues d'arbisseauts ou de plantes coupées restant à terre	thorny tip of a cut bush or thick plant
dirîdê befrê, londera berfê	kar yığını	amas de neige	snow pile
duker; duav	nehrin iki kola ayrıldığı yer	bifurcation d'une rivière	river bifurcation

dokêş	sütü sağım yerinden getiren kişi	personne qui transporte le lait de l'endroit de la traite à la ferme	carrier of diary from the milking place
êkedar	ırmakta karşıdan karşıya geçiş için su üzerine konan kalınca ağaç	poutre servant de pont de fortune pour franchir un cours d'eau	a wooden beam used as a footbridge on a river
gełte	şakadan boğuşmak	empoignade amicale	harmest tusle
bingelte	şakadan boğuşmayı seven	amateur d'empoignades amicales	someone who tusle a lot for fun
girrik	yabani armut	poire sauvage	wild pear
girrikehirç	yabani dağ armudu	poire sauvage de montagne	mountain wild pear
gom; ger	akarsudaki göl kısmı	partie stagnante d'une rivière	pond in a river
gulîr; gurdîl	içi pudra haline dönüşmüş mazı	gland de chêne poudreux	oak apple
guwale; geval, pelt, peleewr, pelete, telp	parça bulut	cumulus	cumulus, isolated thick heap clouds
herzalk, enzêl	yüksek platform	hutte au toit plat servant de plateforme	raised platform
hukmemêr	balığ, ergen (erkekler için)	adolescent, pubère	male adolescent
janeser; serêş	başağrısı	migraine	headache
kasik	tabak	plat, bol	plate
kerxerêk	patika	sentier	pathway
kujbin	iç köşe	coin	interior corner
kuristik:	armut	poire	pear
mêlaq	ben	grain de beauté	beauty spot
mizewr:	ince ve yaygın bulut	stratus	thin clouds, stratus
nepetî	halsız, bitap, bitkin	épuisé, exténué	worn-out
pênda; qereşang	koyu renkli balmumu	cire d'abeille sombre	dark beeswax
perç	sık çalılı koru	bosquet dense	a dense thicket
pû, pidî	dişeti	gencive	gum
qatork	ot veya ekin sapı	tige d'herbe ou de céréales	edible stalk
paşerok	artık	reste	harvest remnant
qît; tîk	dik	droit	upright
qoleẍe; qurmik, qoçik, quromik, qomik	elden ayaktan düşmüş	grabataire, impotent	stiff and arthritic
radêr	kızak yolu	piste	slag path
rêber	evi iyi geçindiren aile reisi	chef de famille apprécié, bon père de famille	an efficient head of family
sefar; firaqspî	kalaycı	étameur	thinsmith
sêmîn; sêrokî	taziyenin üçüncü günü	3ème jour de deuil	third day of mourning
serejin	mahir ev kadını	maîtresse de maison expérimentée	a skilled housewife
pêkirî	çalışarak tecrübe edinmiş, denenmiş	expérimenté	experienced
gupik	ot veya çiçeklerin baş kısmı	extrémité ronde d'herbes ou de fleurs	top of plants
şewkor; şevkore, şevkor(k), şevekor	gece körü	aveugle de nuit, qui ne voit pas la nuit	nightblind

Ferhengoka kurdî ya A. Jaba 1858

devoka Hekarî û revendên li derdora Mûş û Bazîdê

-IV-

Amadekar: ELÎŞÊR

zimanê Hekarî we ekradêd wî kenarî	**kurdî**	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
-D-				
dewar	hesp, olax	davar	bétail, gros bétail	cattle
dotira rojê	dusube	ertesi gün	le surlendemain	after tomorrow
dêla hespî	dûvê hespî	at kuyruğu	queue de cheval	horsetail
-F-				
fanûs	fener	fener	lanterne, lampe de tempête	lantern
firr	qurt	yudum	gorgée	sip
ferş kirin	raxistin	sermek	étaler	to spread out on the ground
firûzî	fîtefît	ıslık	sifflement	whistle
fekirin	nêrîn	bakmak	regarder	to look
fêkî	êmîş	meyve	fruit	fruit
-H-				
herzekar	bêedeb	edepsiz	insolent, mal élevé	ill-mannered
hej	batlax	bataklık	marécage	swamp
hesun/hisun	sûyîn	bilemek	aiguiser	to sharpen
hiş	‘eqil	akıl	raison, entendement	reason discernment
hevotin	hînkirin	öğretmek	enseigner	to teach
hilatin	biderketin	çıkmak	se lever, décamper	to go out
hilawîstin	daliqandin, dahiştin	asmak	suspendre	to hang
hilpask/helpask	hilpaz/helpaz	tırmanma	ascension, escalade	climbing
hilgirtin	hilanîn	kaldırmak, saklamak	épargner, mettre de côté	to save
hilkirin	vêxistin	(ateş) yakmak	allumer	to light a fire
hemyan	kemera zêran	altın kemer	ceinture en or	gold belt
hindiwane	zebeş	karpuz	pastèque	watermelon
hingaftin	lêdan	vurmak	frapper	to hit
hingustîr	gustîr, gustîl	yüzük	bague	ring
hûkirin	te‘lîm kirin	öğretmek, talim etmek	enseigner, instruire	to teach
hole	’ewrawî	bulutlu	nuageux	cloudy
hêcet	bahane	bahane	prétexte, alibi	pretext
hêj, hêja	niha	şimdi	maintenant	now
hêsayî	rahet	kolay	facile	easy

heyveron	taveheyv, tavehîv	mehtap	clair de lune	moonlight
hêlan	hiştin	bırakmak	laisser	to leave, to let
hêlûn	lane, hêlîn	kuş yuvası	nid	nest

('Hê)

heşkefirî /hişkefiro	xilindor	ağız	colostrum	beestings
hewceyî	muhtacî	ihtiyaç	besoin, nécessité	necessity
hewîyan	sakin bûn	yerleşmak	s'installer	to settle down

-J-

jar	feqîr	fakir	pauvre	poor
ji bo çi	çira	neden, niçin	pourquoi	why
ji mêjan	ji mêj	çoktan	depuis longtemps	for a long time
jêkirin	birrîn	kesmek	couper, trancher	to cut
jêhatî	xurt	becerikli	adroit, débrouillard	resourceful

-K/G-

kasik	kas	kase	bol	bowl
kalefirî/ kalefiro	firo	ağız	colostrum	beestings
gawmêş	gamêş	camış	buffle	buffalo
kep	poz	burun	nez	nose
kepir	holik	kulübe	hutte	hut
kihil	kil	sürme	khol	khol
ker	kerî	sürü	troupeau	herd
ker	parçe, kerî	parça	morceau	bit
kir	kirnîk/ qirnîk	kene	tique	tick
keret	car	kere, defa	fois	time
kerek	loqek	lokma	bouchée	bite
kerik	ker	parça	morceau	bit
gîro	derengî	gecikme	retard	delay
kezeb	ceger	ciğer	foie	liver
kefî	desmal	kefiye	keffieh	light shawl of Arabs
kul	birîn	yara	plaie	wound
kilan	çelqandin	yaymak	baratter	to make ayran/butter
gemar	pîs	pis	sale, souillé	dirty
gumreh	rêwinda	gümrah	égaré, errant	copious
kwêxe	keya	muhtar	chef de village	headman of a village
kurr	herî, hirî	yün	laine	wool
kurtan	palik	semer	bât	packsaddle
kûrik	cêb, berîk	cep	poche	pocket
gorî te me	qurbana te me	sana kurbanım	que je te sois sacrifié	litt. "I am your victim"
kusan	çawan	nasıl	comment	how
kuştî	guleş	güreş	lutte (sport)	wrestling
kolan	zoqaq	sokak	rue	street
gulank	bisk	zülüf	boucle de cheveux	lovelock
gulî	kezî	saç örgüsü	natte	braid
kunc	qulç	iç köşe	coin	inner corner
goy	hol	top	balle	ball
gêzik	sivnik, gêzî	süpürge	balai	broom

-L-

lawî	ciwanî	güzellik	beauté	beauty
lib	heb, tene	tane	pièce, exemplaire	piece
libat	hereket, liv	hareket	mouvement	movement, move
lihevhatin	pevketin	anlaşmak	s'entendre, se mettre d'accord	to come to an agreement
leyî	sêlav, lehî	sel	inondation, crue	flood
lêp	hîle	hile	tricherie	trick
lêbokî	tirane, henek	şaka	moquerie	joke

-M-

mast	qatix	yoğurt	yaourt	yoghurt
maldar	dewlemend	zengin	riche	rich
malîn	paqij kirin	temizlemek	nettoyer	to clean
micdayî	qesdî	kasten	à dessein	deliberately
mezaxtin	xerckirin	sarfetmek	dépenser	to expend
mezixîn	telefbûyîn	harcanmak	être dépensé	to be consumed
mizûrî	xulam	uşak, hizmetçi	valet, serviteur	servant
mist	kulim	yumruk	poing	punch
miştin	malîn	süpürmek	balayer	to sweep
mixik	kermêş	sivrisinek	moustique	mosquito
mil	çepil/çepl	kol	bras	arm
melewan	sobekar	yüzücü	nageur	swimmer
mencel	sîtil	kazan	chaudron	cauldron
mûçîn	mûçing	cımbız	pincette à poils	tweezers
mûrik	morî	boncuk	verroterie	bead
mêrxwas	şûrhingêv, mêrxas	yiğit	brave, vaillant	valiant
mêwik	pişkoj	gonca	bouton de fleur	flower bud

-N-

navno	bednam	adı kötüye çıkmış	malfamé	infamous
nixte	barîn	yağış	précipitation	rainfall/snowfall
nemed	kulav	keçe	feutre	felt
nepenî	taldeh	kuytu yer	endroit isolé	sheltered nook
nezan	naşî	acemi	novice	tyro
negihan	kal	yetişmemiş	immature	unripe
nîvkî	nîvî	yarım	moitié	half

-P-

paçik	kerkon	çaput	chiffon	rag
parêz	qurix	üzüm bağı	vignoble	vineyard
parêv	biryan	tandır kebabı	tandoori, viande cuite au four	dish of meat roasted in an oven

paşestû	pişteştû	ense	nuque	nape
palûv	paldim, paldûv	paldım	croupière	binding strap
payîn	hifizkirin	korumak	garder	to protect
pirç	tûk	tüy	poil, duvet	feather
pirspan	pîne	yama	pièce de raccommodage	patch
pîj	dirî	diken	épine	thorn
pelîte	pilte	lamba fitili	mèche (de lampe)	lamp wick
pûjan	pûng	yarpuz	menthe	pennyroyal
peyîftin	gotin, peyivîn	konuşmak	parler	to speak
pêxwarin	qatix	katık	encas, casse-croûte	anything eaten with bread
pêxwas	pêkol	yalın ayak,	nu-pieds	lumpenlean foot, lumpen
pêreda	virda	buraya,	ici, par ici	here, hither
pîrhevo	’enkebût	örümcek	araignée	spider
pêjn	dengê pêyan	ses seda	bruit, signal	sound, noise
pêşû	mixmix	sivrisinek	moustique	mosquito
pêlav	midas, sol	ayakkabı	chaussure	shoe

Hin peyvên kêmnas – nenas

- X -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
arizî; arinzî	1. özel, 2. şahsi	1. privé, 2. personnel	1.private, 2. personal
dilmînî; diledil	teselli	consolation	solace, comfort
qilqal; fikar, endîşe	tedirginlik	inquiétude, anxiété	anxiety, uneasiness
behle	aptal	idiot, stupide	stupid
dewkil	yayık yayan	personne qui baratte	someone who churns
darê kelberû 	palamut ağacı (*quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis)*	chêne	valonia oak
kalox; kaloxk, qalik, qewlik; qaba debancê	tabanca kılıfı	étui de revolver	(pistol) pouch
xew zir bûn; xew herimîn	uykusu kaçmak	s'éveiller et ne plus pouvoir s'endormir	to interrupt (of a sleep)
pizinî; pizirî, peritî: <kincên wî pizinî bûne>	yırtık pırtık	haillons	ragged, tattered
pizgurk	paçavra, çaput	chiffon	ragged
zehlê yekî birin	bıktırmak	ennuyer, rendre malade	to cloy, to bore, to sicken
dilbaristan kirin: dilrehet kirin	rahat/ huzur vermek	soulager, réconforter, mettre à l'aise	to comfort, to relieve
cîl; çîl	saz (ot)	roseau	thatch
çorax; axeban	çorak, killi toprak	sol argileux	loam
veng: weha	böyle	ainsi	thus, in this way, lite this
weng: wisan	öyle	ainsi	so, in this way, lite that
hêvisîn; hîn bûn	öğrenmek	apprendre, s'instruire	to learn
hêvisandin; hîn kirin	öğretmek	enseigner, instruire	to teach
pîç bûn: <serê çiçikan pîç bûye> serê çiçikan hildaye	diri	être raid, ferme (seins)	to erect
kakil kuncî	çerez, atıştırmalık şeyler	amuse-gueule	snacks
kinc û kol: cil û berg	giysi	habit, vêtement	clothes
qozî; balûl, balole, balolke	dürüm	encas servi dans du pain enroulé	roll, wrap
şeq; şek, çaq	bacak	jambe	leg
navşeq; navran	apış arası	entrejambe, entrecuisse	perineum
xinix; xiniz	hain	traître	traitor
derdexûn kirin: dernexûn kirin	başaşağı çevirmek	renverser, chavirer	to turn upside down
hewlik; hewlî	avlu, bahçe	cour d'une maison	yard
harim	sebze ve meyve bahçesi	verger	vegetable and fruit garden
ketin xewletê	gelin ile damadın yalnız kaldıkları ilk 2-3 gün	s'isoler, rester dans l'intimité (pour un jeune couple de mariés)	to stay a lone in the first 2-3 days (especially for brides and grooms)
nixirtkirî; niqirkirî, dergûşdeq	beşik kertmesi	craqué, encoché (d'un berceau)	betrothed in the cradle
sifto: <goşt sifto bûye>	kokak, kokuşmuş	avarié (viande), puant	stinky
şevnistî	akşamdan kalan yemek	reste du repas de la veille	leftovers
mêrandin; nîşandan	göstermek	montrer	to show
cerisqe; cerisqal	vinç	grue (engin)	winch
cixizî	oyun bozanlık	qui gâche le jeu, mauvais joueur	spoilsport
cixizî kirin	oyunbozanlık yapmak	gâcher le jeu	to spoilsport
barodan	koyunlar doğurduktan sonra kuzularıyla birlikte salma	lâcher les brebis avec les agneaux qu'elles viennent de mettre bas	letting lambs to milk their mothers
bihare	baharın ekilen bir buğday türü	variété de blé ensemencé au printemps	wheat cultivated at spring time
cêla; dekî	gibi	comme	like
çakî; bi çi awayî, çankî, çakîne, çikanê, çawakî	nasıl, ne şekilde	comment, de quelle façon	how, in which way
çîl dan; zîl dan	filizlenmek	germer	to sprout

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d’information

© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*

Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 64 - Bihara 2019

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 64an li Almatayê

Civîna Kurmancî ya 64an bi mêvandarîya civata Berbangê ya kurdên Qazaxistanê di navbera rojên 16.06 – 24.06.2019an de li bajarê Almatayê li dar ket.

Kurdên Almatayê û Qazaxistanê kurdên cihêlî ne, sirgûnkirî ne û zêdetir ji 80 salan e li wan deran dijîn.

Piranîya kurdên Qazaxistanê, di serdema Stalîn de, ji salên 1937 - 44an de ji devera Naxçiwana Azerbaycanê, Misxet û Batûma Gurcistanê hatine rakirin û şandine Asyaya Navîn. Rejîmê ev karê han bi awayekî gelekî hovane anîye cih. Kurd ji erdê wan, ji gund û êrdimên wan hatine hilkirin, xistine vagonên bar û veguhastina heywanan. Bi dirêjahîyades çend hefteyan, zar û zêç, kal û pîr, di wan vagonan de, berê wan tî û birçî dane diyarekî çûn û nehatê. Di rê de, bi sedan kes ji nexweşîyê telef bûne û ew ji trênê avêtine xwarê. Cendekên wan bi bêhurmetî kirine para heywanên hov û dirinde, nehiştine ku ew li gor adetên bavûkalan bêne veşartin, bibin xwedî gor û kêlekê.

Bi vî rengî, ev gel ji alîyê rejîmeke dîktator ve, li deverên cihê cihê yên komarên Sovyetê, hatîye tarûmar kirin. Qir, neman û belengazî bûye qeyd û zincîreke koleyan di stûyê wan de. Bi salan li ber xwe dane da ku rehên wan neqele, li warê nû hêşîn bibin û jiyana xwe bidomînin.

Wê jiyana ne xweş, pêjmûrde û aloz demeke dûrûdirêj kudand heta ku dinya guherî, pê re jî rewşa kurdan.

Niha kurdên Qazaxistanê ew rojên reş li dû xwe hiştine û jiyaneke xweştir dibuhirînin. Di gel xelkên Qazaxistanê pêkve û wek bira dijîn. Ji ber kurdbûna xwe nayên zêrandin. Di nav wan de dînamîkeke xurt heye ku xwe li gor pêşveçûna aborî, civakî û sîyasî biguherînin. Di gel wê herikînê bi rê ve biçin û hemaheng bijîn. Dest ji tiştên kevneperest û paşdemayînê berdin û berê xwe hertim bidin pêş. Kurdbûna xwe, ziman, çand û dîroka xwe biparêzin. Ji hev re xwedî derkevin.

Me di wan çend rojan de rewşa kurdên xwe bi çavên xwe dît, derd û kulên wan yên rojên tarî bihîstin û bûn hevparên wan yên wan rojan û herweha hêvîyên wan yên rojên pêş. Em bûn mêvanên wan, me mazûvanîya wan ya camêrane dît, bûn şahidê kesera dilê wan ya dûrîya ji welat.

Spas û hezar spas ji bo wan rojên xweş bi we re, qedirzanî û qedirgirîya we. Bila mal û jiyana we şên be, rojên xweştir bibin para we.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn:
Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Elîşêr (Wan), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyub Kiran (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên xebata ji vê civînê li jêrê têne pêşkêş kirin.

Marên Kurdistanê

Amadekar: Eyûb KIRAN

kurdî	latînî	tirkî	fransizî	îngilîzî
marê cûn, marê gewr	*coluber caspius*	hazer yılanı	dolietrophis Caspius	caspian whipsnake
marê duserî	*eryx jaculus*	mahmuzlu yılan, iki başlı yılan	boa des sables	javelin sand boa
marê reş, reşemar	*coluber jugularis*	kara yılan	dolietrophis jugularis	large whip snake
marê teyar, tîremar, tîrmar, marê siwaran	*coluber najadum, platyceps najadum*	ok yılanı	cinglard, fouet	slender whipsnake, Zagros whipsnake dahl's whip snake
marê belek	*coluber nummifer*	sikkeli yılan	hemmorrhois nummifer	asian racer, coin-marked snake
marê belek yê sermezin	*coluber ravergieri*	kocabaş yılan	hemarrhois raverfieri	spotted whip snake
marê sor	*coluber schmidti*	kırmızı yılan	couleuvre de Schmidt	red-bellied racer
marê belek ê Ruhayê	*coluber (spalerosophis) diadema*	urfa yılanı	spalerosophis diadema	diadem snake, royal snake
marê belek ê Serêkanîyê	*coluber ventromaculatus*	benekli yılan	coluber ventromaculatus	hardwicke's rat snake, glossy-bellied racer
marê tixbelek, marê tuxobelekî	*eirenis coronella*	halkalı yılan	eirenis	crowned dwarf racer
marê belek yê qut	*eirenis lineomaculatis*	bodur yılan	eirenis lineomaculatis	common english name is not available
marê piştbişirît	*eirenis decemlineatus*	çizgili yılan	eirenis decemlineatus	narrow-striped dwarf snake
marê stûreş	*eirenis collaris*	yakalı yılan	eirenis	collared dwarf racer
marê avî, marê avê	*natrix tesellata*	su yılanı	couleuvre tessellée	dice snake, water snake
marê peravan	*natrix natrix*	yarı sucul yılan	couleuvre à collier	grass snake
maregîskê mezin	*vipera/macrovipera lebetina*	koca engerek	vipère du levant	levantine viper, blunt-nosed viper
marê Wanê	*eirenis punctatolineatus*	van yılanı	eirenis punctatolineatus	dotted dwarf racer
marê serreş	*eirenis rothii*	kudüs yılanı	eirenis rothii	roth's dwarf racer
marê zer	*elaphe quatuorlineata (sauromate)*	sarı sıçan yılanı	couleuvre à quatre raies	four-lined ratsnake
marê malan, marê kulînan	*elaphe situla*	ev yılanı	couleuvre léopard	european ratsnake, leopard snake
marê serkort	*malpolon monspessulanus*	çukurbaşlı yılan	couleuvre de Montpellier	montpellier snake
marê zer yê serî reşbelek	*eirenis (pseudocyclophis) persicus*	iran yılanı	eirenis persicus	dark-headed dwarf racer
marê zer yê serreş	*rhynchocalamus melanocephalus*	toprak yılanı	rhynchocalamus à tête noire	black-headed ground snake, palestine kukri snake
marê çavpisîk	*telescopus fallax*	kedi gözlü yılan	couleuvre-chat d'Europe	cat snake
marzurî	*leptotyphlops macrorhynchus*	ipliksi yılan	myriopholis macrorhyncha	longnosed worm snake, hook-snouted worm snake
marê kor	*typhlops vermicularis*	kör yılan	indotyphlos braminus	blind snake
koremar	*vipera aspis*	engerek	vipère	viper
marê biqiloç, marê serbizin	*vipera ammodytes*	boynuzlu engerek	vipère ammodyte	nose-horned viper, sand viper
maregîskê Qersê	*vipera wagneri*	vagner engereği	montivipera wagneri	wagner's viper
maregîskê Agirîyê	*vipera raddei*	ağrı engereği	montivipera raddei	armenian/ caucasus viper
marê serşonik	*walterinnesia aegyptia*	çöl kobrası	cobra noir du désert	desert black snake, black desert cobra
marê serşonik	*elapidae (fam)*	kobra	elapides	elapids
marê pozdirêj	*rhinotyphlops episcopus*	sivriburun yılan	carphophis	worm snake

Marê cûn, marê gewr
Coluber caspius

Marê duserî
Eryx jaculus

Marê reş, reşemar
Coluber jugularis

Marê teyar, tîremar, tîrmar, marê siwaran
Coluber najadum, platyceps najadum

Marê belek
Coluber nummifer

Marê belek yê sermezin
Coluber ravergieri

Marê sor
Coluber schmidti

Marê belek ê Ruhayê
Coluber(spalerosophis) diadema

Marê belek ê Serêkanîyê
Coluber ventromaculatus

Marê tixbelek, Marê tuxobelekî
Eirenis coronella

Marê belek yê qut
Eirenis lineomaculatis

Marê piştbişirît
Eirenis decemlineatus

Marê stûreş
Eirenis collaris

Marê avî, marê avê
Natrix tesellata

Marê peravan, Marê qeraxê golan
Natrix natrix

Maregîskê mezin
Vipera/macrovipera lebetina

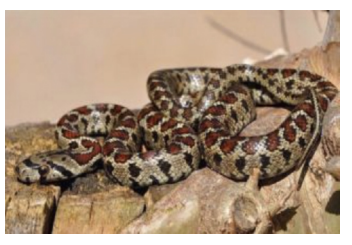
Marê Wanê
Eirenis punctatolineatus

Marê serreş
Eirenis rothii

Marê zer
Elaphe quatuorlineata (sauromate)

Marê malan, marê kulînan
Elaphe situla

Marê serkort
Malpolon monspessulanus

Marê zer yê serî reşbelek
Eirenis (pseudocyclophis) persicus

Marê zer yê serreş
Rhynchocalamus melanocephalus

Marê çavpisîk
Telescopus fallax

Marzurî
Leptotyphlops macrorhynchus

Marê kor
Typhlops vermicularis

Koremar
Vipera aspis

Marê biqiloç, marê serbizin
Vipera ammodytes

Maregîskê Qersê
Vipera wagneri

Maregîskê Agirîyê
Vipera raddei

Marê reşê serşonik (Ruha)
Walterinnesia aegyptia

Marê korê pozdirêj
Rhinotyphlops episcopus

Peyvên ji zargotina kurda

Ji pirtûka: O. Celîl û C. Celîl, 1978
Amadekar: Zinar SORAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
Razanxane	yatakhane	dortoir	inn, dormitory
Revoçî	at bakıcısı	palefrenier	hostler, stableman
Şûlikîn; sûrikîn	süzülmek, sürünmek	se glisser, s'insinuer, se faufiler	to glide, to slink away, to slip away
Komek; komekî	yardım	aide, assistance	help, aid
Qeretûk, qeratî, reşayî	karartı, siluet	silhouette, figure dans l'ombre	shadow, figure in the dusk
Şaqis man; şeqizî man	hayrete düşmek, şaşa kalmak	être étonné, être stupéfié	to be perplexed, to be bewildered
Şendilxwaz; Şemdilxwaz, destegulî, şertê dilxwazê, bi dilxwazî	lades oyununda kim ne dilerse şartı	Parie ce que tu veux (quand deux parieurs tirent un bréchet de volaille chacun de son côté)	whatever wish (when two persons pull a wishbone apart the one getting the longer fragment will have his wish granted)
hespê kêşê	asil at	cheval pur-sang	highbred horse
çok vedan; çok dan	diz çökmek	s'agenouiller	to kneel
miçilge(h)	bahis, şart	pari	bet, wager
peşkilandin; peşkivandin	dağıtmak	disperser	to deal, to hand out
peşkilîn; peşkivîn	dağılmak	se disperser	to scatter
balçîq; destîyê şûr	kılıç kabzası	garde (d'une épée)	hilt
jingavan	sığırtmaçın kadını	femme du bouvier	cowherd's wife
bahan ; bahane	eve yakın tarla	champ proche de la maison	a field nearby the home
penî lê dayîn; pehnî kirin, pehnî dan	topuklamak	frapper du talon	to kick, to give a kick
lopijîn	debelenme, çırpınma	se débattre, s'agiter	flicker, flutter
tilîpan; tilîpantk, fîtke, fîtok, çiprîsk, çipisk, çipîsk	fiske	chiquenaude	flick, FLIP
çaqûlî	çelme	croche-pied	trip (the action of tripping someone)
derzenek	bel kemiği, omurga	épine dorsale	backbone, spine
çerêx	iz	trace, empreinte	trace, track
ferhît; ferxê hûtan	1.balina yavrusu, 2.dev yavrusu	1. baleineau, 2. enfant d'un géant	1. calf of the whale 2. young of the giant

Devokê Berrîya Mêrdînê
- XIII -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
şîrevoçkî; şîrevanakî, şîravokî	tatsız tuzsuz yiyecek şeyler	fade, insipide	tasteless
şîrkuştî; şîrherimî	süt yoksunu	privé d'allaitement	run dry of breast milk
şîrvekirin; şîrevekirin	sütten kesmek	sevrer	wean
şiva hesin; şiva hesinî, şiva trênê	ray	rail	rail
sîwan	hale, ayla	auréole	halo
<heyvê sîwana xwe gerand>	ayın etrafında hale oluştu	la lune a un halo	halo appeared around the moon
sinoq; sinûx	sönük, sinmiş	éteint, découragé, déprimé	extincted
şolifandin	yüzüne gözüne bulaştırmak	s'empêtrer	to mess up
som kênandin <soma keçikê kênandin>	halel getirmek	dénigrer, diffamer	to injure (sb's reputation), to defame
şorbeşîr	sütlaç	crème au riz	rice pudding
stûleq; stûhej, serhejhejok	titrek boyunlu	qui a des tremblements dans le cou (dystonie cervicale)	person with neck tremor (cervical dystonia)
stûqulîk	boyun arkası	nuque	nape (of the neck)
xwîrazk	salamura	saumure	brine
tarik; tarikê rêxê	tezek kasnağı	cadre en bois utilisée dans la confection de galettes de bouse de vache séchée	round frame for making dung fuel
tewşiya xewê	uyku sersemliği	étourdissement au réveil	drowsiness, somnolent
reşkê şevê; teba, têba	gulyabani	épouvantail	bogey, goblin
tekirme avêtin	dokundurmak, sataşmak	taquiner	to tease, to taunt
tekirme	dokundurma, sataşma	taquinerie, aggression verbale	taunt, tease
têkişandin	yorgan gibi şeylere yüz çekmek	mettre une housse (à une coquette, un édredon)	to stretch out the bedclothes
tel; te'êl	yan	côté	side
li tela yekî ketin	dokunmak, alınmak	être offusqué, être froissé	to resent, to take umbrage at
telaqreşî	karalama, karaçalma, iftira	dénigrement, calomnie	aspersion, slander
telp <telpa qahwê>	telve	marc de café	coffee grounds
terrvebûn; terrevebûn	1. yeşarmek, 2. kadının bir süre sonra hamile olması	1. reverdir, 2. être fécondée, être engrossée	1. reviving, reinvigoration, 2. getting pregnant after a period of infertility
tev derbas kirin; şehkî derbas kirin	birbirine geçirmek	imbriquer	to intertwine, to interlace
tevîzok	sancı başlangıcı, sancı belirtisi	signal annonciateur de spasmes, début de spasme	ague, chill
tevzî	spazm	spasme	spasm
tevrabûn	1. kalkışma, 2. kabarma	1. soulèvement, 2. ballonnement	1. rebellion, uprising 2. bulge
hilpesirîn	kabarma	enflement, ballonnement	swelling
tewaş	yağlı	gras, graisseux	tallow, fatty
tê werbûn (di… de werbûn)	1. yüksek bir yerden düşme, 2. aldanma	1. tomber de haut, 2. se tromper	1. fall in 2. fall for
tewr; awa, şikil	tür, çeşit	sorte, variété	kind, sort
tewtihîn	sendelemek	chanceler	to totter, to reel
textik; text	demir girmez arazi	terrain dur, incultivable	hard soil
textirme	harman öncesi ihtiyaçlık buğday	blé non vanné	unthreshed wheat for keeping purposes
tiftifandin	bezenme süslenme	se pomponner	to primp oneself
tilîping	pandik atma oyunu	un jeu populaire kurde	a kurdish folk game
tilîweş	parmakları döken bir tür cüzzam	variété de lèpre se portant sur les doigts	a type of leprosy causes shedding of fingers
tiridînî; tiredînî	delişmen, zıpır	foufou, folâtre, espiègle	idiot
tiroviro	eften püften, saçma sapan	absurdité	nonsense
tixarîs	yamuk	trapèze	trapezium; skew
top	kumaş topu	rouleau de tissu	roll of cloth

Di devoka celaliyan a Bazîdê de “erd, av û hewa” -II-

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

av:

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
- ava kaniyan	kaynak suyu	eau de source	spring water
- ava berf û baranê	sarnıç suyu	eau de pluie	stored rain water
- ava şor	tuzlu su	eau salée	saltwater
- ava tehl	acı su	eau amère	bitter water
- ava tirş (ava madenî)	maden suyu	eau minérale	mineral water
- av dikişe/tê: av diherike	su akıyor	l’eau coule, l’eau s’écoule	the water is flowing, is streaming
- av birrîn	suyu kesmek	couper l’eau (en irrigation)	to stem the water (in irrigation)
avbirr	tarımda su kesme dönemi	période de coupure d’eau	the period of stemming water (in irrigation)
- xûlexûla avê	su uğultusu	murmure de l’eau qui coule	the murmur (purling, babbling) of streamin water
- camaxa avê	diş tartarı, calculus	tartre	tartar, calculus
camaxî bûn: camax girtin	diş tartarlanmak	s’entartrer	calculus (tartar) formation
camaxê lê xistin	tartar hastalığına yakalanmak	avoir une inflammation dentaire due au tartre	to get calculus (tartar)
- av lê rast kirin: bêyî delav av berdan ser mêrg an jî zeviyê	salma sulama	irriguer (les prés ou les champs)	flood (surface) irrigation
av zayîn	yerden çıkmak (su), kaynamak (su çıkmak)	sourdre	to issue, to come up (water)
*avzêmk: ava ku dizê û nakişe	su kaynağı, kaynarca	source d’eau coulant en plusieurs endroits	source (with still water)
serkanî	çok kaynaklı alan	zone riche en sources	spring-rich area
kanîkork	kurupınar	source à sec	dried-up spring
benda avê; bendav	baraj, set	digue, barrage	dam, weir
-devê bendê	baraj kapağı	porte d’une digue, d’un barrage	dam cover
delav; derav	1. su tevzi hattı, 2. delta, 3. su geçidi,	1. ligne de distribution de l’eau, 2. estuaire, 3. passage de l’eau	1. irrigation ditch 2. delta 3. waterway
- delav kirin	su tevzi sistemi yapmak	répartir l’eau d’irrigation	to distribute water (in irrigation)
lêkend	sel	crue	flood
lempere; pêl	dalga	vague	wave
lempere rabûn	dalgalanmak (su için)	former des vagues, onduler	to billow, to undulate
qersî	kışları donmayan ırmak	cours d’eau qui ne gèle pas en hiver	unfrozen river in winter
bîjek	sazlıklarda ot bitmeyen kanal	canal d’irrigation où l’herbe ne passe pas	a pathe through reedy marsh
pîjdangên bîjekê	yenilebilir körpe kamış	roseau tendre consommable	newly grown reed
hûfik: şikeve: sarinc	soğuk hava deposu	chambre froide	cold store
barij û baran			
barij	serpme yağışlı, rüzgarla yağan yağmur	pluie et vent	wind with sprinkle
barij; bariş	yağış	pluie, précipitation	downfall
ewr; hewr	bulut	nuage	cloud
hîs	buğu	buée	mist, steam
avhêsrî bûn: hîs girtin	buğulanmak	s’embuer	to mist, to become misty
pûsî	kış başlangıcı kırağısı	gelée hivernale précoce	early winter frost
qiravî	güz sonları kırağısı	gelée de fin d’automne	late autumn frost
dêjnî/dêjnij; reşêk <dêjnijeke baranê bariya>	kısa süreli yağmur	ondée, giboulée, pluie brève	shower
zîpik: cureyekî barijê yê ku hebên wê qeşakî û gir in; çandiniyê dike xesîl	dolu	grêle	hail
- zîpikê hûr	ufak dolu	grêle fine, grésil	small hailstone
- zîpikê gir	iri dolu	grosse grêle, grelon	big hailstone
şexte	1. şidetli rüzgarla gelen zarar verici dolu, 2. don	1. tempête de grêle, 2. givre	1. hurricane, 2. frostbite
çem	puslu hava	brume,	misty weather

ba

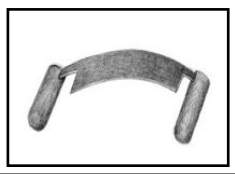
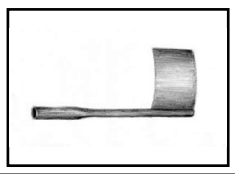
bahork	meltem rüzgarı (bihar, payîz û havînan)	brise	breeze
tîpî	kar fırtınası	tempête de neige	snowstrom
bayê jêrîn: bayê bêderan/bayê ecem	güneydoğudan esen rüzgar	vent d’été du sud-est	southeaster, southeast wind
bayê jorîn: bayê giran ê rojavayî ku ewran diweşîne û ji hev belav dike; sar û hênik e, nahêle baran bibare	kuzeybatı rüzgari	vent froid du nord-ouest (qui dissipe les nuages)	northwester, northwest wind
dewqelîn/bayê Elegezê, bayê qibleyê yê germ; bayê ku erdê diqelîne û çandiniyê hişk dike	sıcak güney rüzgarı	vent du sud qui assèche les terres et dessèche les récoltes	a hot south wind
arzeba; werzeba: bayê biharê yê ku xwelî, ka û baranê direşîne, erdê ziwa dike, berf û bûzê dihelîne	kuzeydoğu rüzgarı	vent de printemps du nord-est, souvent accompagné de pluie	northeaster, northeast wind

berf-bûz

berfê qilç girtîye: berfê kurşe girtîye: hişk bûye û mirov dikare bi ser re bimeşe, pê tê de naçin xwarê	kar donmuş	la neige est gelée et dure	the snow has crusted
şepe, berfa ku ba li cihekî kom dike	rüzgarın oluşturduğu kar yığını	amas de neige formé par les vents, congère	snowdrift, drifting snow
çîl: berfa hişk a ku pê tê de naçin xwarê	donmuş sertleşmiş kar	neige gelée et dure sur laquelle on peut marcher	crusted snow, frozen snow
tîl: bûza şimşat a ku mirov li ser dişiqite	buz pisti	piste gelée sur laquelle on peut glisser	ice
xizag; xizek	atlı kızak	traîneau à cheval	sleigh

Hin peyvên kêmnas – nenas (XI)

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
lerzete: ricif	titreme	tremblement	tremble
lerzeta	sıtma titremesi, sıtma nöbeti	fièvre intermittente de paludisme	ague
hevişîn, hêvişîn, şîr miçiqîn	anne sütünün kesilmesi	tarissement du lait maternel	drying up of breast milk
xêlî; zehf, gelek	çok, epey	beaucoup, très	much, lots, many
hîvrû	ayyüzlü	visage de lune	moonfaced
pilût kirin: rût kirin	soyup soğana çevirmek	dépouiller	to rob
pilût: rût, tazî, rûs	çıplak	nu, dénudé	naked, bare
xwe qîlî ser pişta hespê kir: xwe qîlî ser kirin	üzerine sıçramak	sauter sur un cheval, monter à cheval d'un saut	he/she jumped upon the horse, to leap on
çirtik; çêrî, qiçil, parçeyên ku gûşîyê tirî pêk tînin	küçük üzüm salkimi	grappillon	tufts that make up a bunch (of grapes)
îşqilkanê, hindilkê, îşqilk, hopkanê	seksek oyunu	marelle	hopscotch
<bi îşqilkanê diçim>	sekerek gitmek	marcher en ricochant	to skip, to ricochet
pîsxû(h) : bedxû	kötü huylu	mal élevé, qui a un sale caractère	ill-mannered, ill-natured
şermedar: şermezar, şermende	mahçup	confus, embarrassé	embarrassed
êqazk, pîqazk, pêqilaçk *(chenopodium)* 	kazayağı	chénopode	goosefoot
savêr	köpek yalağı	écuelle du chien	trough for domestic dog
mijgiro	dabaklarken deride et parçaları bırakma	restes de chair sur une peau à tanner	remains of the meat on the skin/hide (in tanning)
mixmor	kor ateş	braise incandescente	glowing fire
çîçk: pir hindik	çok az, azıcık	un peu	little, slightly
qolik	davul tokmağı	baguette de grosse caisse	drumstick
qolik; polik	altin veya gümüş pul	ancienne pièce de monnaie	golden or silver sequin/spangle
jî	1. Yaş, ömür, 2. Ana kök, 3. Elek kirişi, 4. bazı telli muzik enstrümanı kirişi	1.âge, 2. racine, 3. corde de tamis, 4. corde de certains instruments de musique	1.age, 2.taproot, 3. the wire of the sieve 4. the string of musical instruments
gulîçek	dalcık	brindille, rameau	twig
qulbişkov(k); qulpik, xulpoq	düğme iliği, düğme deliği	boutonnière	buttonhole
gurûzî bûn, gurizî bûn	ürpermek	frissonner	to shudder, to tremble
<min mar dît gurûzîyê ez girtim>	yılanı gördüm ürperti tuttu beni	j'ai vu le serpent, j'ai été pris de frissons	I saw the snake a shiver went through me
gurûzî; gurûzekî, gurûsî	pürüzlü	rugueux	rough
pîrkotkî bûn; pîrotankî bûn	pörsümek	se ratatiner, se recroqueviller	to shrivel up
makmij: paroneyê (2 salî) ku dev ji mêtina dêya xwe bernedabe	sütten kesilmemiş düve	génisse non sevrée	unweaned heifer
hamûd, haw	deve semeri	selle de chameau	camel saddle
gum: boşê deveyan	deve sürüsü	troupeau de chameaux	a herd of camels
qiyar: bi simtraşê rastkirina siman e	kayarlama, hayvan toynağını nallanmaya uygun hale getirmek	parage du sabot avant le ferrage	preparing the hoof for shoeing
qiyar kirin: bi simtraşê sim traş kirin	nalbent bıçağıyla kayarlamak	parer un sabot	to pare the hoof
simtraş 	toynak bıçağı	fer à parer	paring iron
bavker: hêstir	katır	mule	mule, hinny
rewas: qusandina dêl û bijîyên hespan	atların yele ve kuyruklarını kesme	coupe de la crinière et la queue d'un cheval	trimming horsehair (of the mane and tail)
bavgur: kûçikên bavgur	kurt köpeği	chien-loup	wolf dog
nûber	yeni doğmuş hayvan yavrusu	nouveau-né (un animal)	newborn young (animal)
perbijang: = kêlî, kop	gözkapağı	paupière	eyelid
teşk	dizin iç kısmı	mollet	calf (anatomy)
bixawî: =bazinê dest/pê, qevd (ya dest/pê)	bilek	poignet	wrist
serçimka guh	kulak üst ucu	extrémité supérieure de l'oreille	earlobe
dûrnêrî,	özlem (aşk)	désir ardent de revoir un être aimé	(amorous) yearning, longing
kût	kör	émoussé	blunt
<kêra kût>	kör bıçak	couteau émoussé, peu tranchant	blunt knife
vir	seyrek	clairsemé	sparse
malîvan	1.Ev sahibesi, 2. Aile bireyi	1. maîtresse de maison, 2. membre de la famille	1.landlady, 2. member of a family
kerxîç, derxîçek	çalıdan yapılan kuzu ağılı kapısı	porte en branchages d'un parc à agneaux	pen gate made of canes
berbanûk 			
çetel, çeqelîk, çiftelastîk, çetellastîk, qewsik	çatallastik, sapan	lance-pierre	slingshot

payîze, payîzde, payîzî	güzün ekilen buğday	variété de blé semé en automne	wheat sown in autumn
ret bûn	bitmek, tükenmek	s'épuiser, finir, s'achever	to finish, to end (intr v)
ret kirin	bitirmek	achever, terminer	to finish, to end (tr v)
şarpe ; şalpe, şerpe' şe'r, eşarpe	eşarp	écharpe	scarf
sexme: rotik, xilç, hej, çuqlî, şivik şivika ku di ber fasûlye û sebzeyan de diçikînin ku xwe lê bigerîne	herek, ispalya	tuteur	prop (a pole or stake for holding up a plants)
eşkene: avgoşt	et suyu çorbası	bouillon de viande	broth
patîle, qatme, şamborek	gözleme	beignet	pirogue
xulqteng	asabi, sinirli	coléreux, emporté	ill-tempered
kûz kirin: xûz kirin	domaltmak	bomber, ballonner	to bulge
tilmeqûn	kaba et, popo, kıç	fesse	buttock

Hin peyv ji "Nameyek ji Şernexê
ya pirtûka Evdirehman Gundikî
- IV -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kundil hatin	çömelmek	s'accroupir	to squat, to crouch down
kunmêrû; mûristan	karınca yuvası	fourmillière	ant nest, ant colony
kunzivîrg	yaban bal arısı yuvası	nid d'abeilles sauvages	a wild bee's nest
kupirrûk	kalan kırık diş kökü	racine d'une dent cariée	the remainder of the root of a broken tooth
kûstan; kwêstan	yayla	estive, alpage	summer pasture
lawîn; kurî, kurînî	oğlan	garçon	boyhood, boy
M			
malqibîlg	şarjörlük	magasin d'une arme	magazine storage case
mazîçin	mazı toplayan	ramasseur de glands, glandeur	gallnut picker/gatherer
mecref	kayık küreği	rame	oar, paddle
mecrefvan	kürekçi	rameur	oarsman, paddler, rower
mehreg	otla doldurulmuş eyer	bât bourré de foin	a saddle stuffed with grass
mel; teyr: <melê baz>	kuş	oiseau	bird
mêjûk	süt kuzusu	agneau de lait	suckling lamb
mêrçak; çakemêr, mêrê çê	yiğit	brave, vaillant	a valiant person
merçiqandin; pelçiqandin, eciqandin	ezmek	écraser	to mash, to crush
merz	sınır	frontière	border
mêşdoz	arı kaşifi	chercheur d'abeilles	bee seeker
mîrgeh	emirlik, beylik	émirat, principauté	emirate
mîrmêş	ana arı	reine d'abeilles	queen bee
mirûç	bnr Kurmancî hej 39an	voir Kurmancî no. 39	see Kurmancî number 39
mişênî	kanat sesi	battement d'ailes	whirring, clapping of wings
mişûti, şûtik, piştebend, pişt,	kuşak	ceinture	sash, waistband
N			
nêjgirî	heybeyi çaprazlama sırtına atmak	porter une besace en bandoullière	to take the saddlebags off
nêrekevok	erkek güvercin	pigeon mâle	male pigeon
nihar	nara	cri, vocifération	shout, vociferation
P			
palûn kirin	koyun otlatmak	faire paître des moutons	to graze sheep
palûnvan	koyun otlatan	pâtre, pasteur	sheep grazier
parzon	taşıma heybesi	besace	a carriage saddlebag
paşdiz	hırsızlıkta kandırmakla yükümlü olan	voleur chargé de berner, de tromper	the one among thieves who is assigned the task of luring victims
patexwer	işbirlikçi	collaborateur	collaborator
patexwerî	işbirlikçilik	collaboration	collaboration
pehîz; payîz	güz, sonbahar	automne	autumn, fall
pejing; pej, pejel	küçük ve ince dal parçası	brindille	twig, sprig
pel	köz	braise	ember
pelgazg	maşa	pincettes	tongs, pliers
peloxte	yarı sönmüş ateş	feu mi-éteint	partially extinguished fire
perasû	kaburga	côte, côtelette	rib
perixandin, firkandin	ovmak	frotter	to rub, to knead
perwerayî	sarsak, kocamış	usé, élimé	worn-out
pesartin, <destê xwe pesart dîwêr>	dayamak	appuyer	to lean against, to recline on
pil	tutam	pincée	a pinch
pişteroj	güneş görmeyen yamaç	versant de montagne qui ne reçoit pas le soleil	the shady side of the mountain
pişтqof	kambur	bosse	hunchback
pûnc	saçak kök	racine fibreuse	fibrous root

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS**, 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN**, *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 65 - Payîza 2019

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 65an li Zanîngeha Zaxoyê

Civîna Kurmancî ya 65an dîsan bi mêvandarîya Zanîngeha Zaxoyê, di navbera rojên 25.10 – 5.11.2019an de, li bajarê Zaxoyê bi rê ve çû. Her di wan rojan de li zanîngehê Kongreya cihanê ya kurdnasîyê jî, ku bi hevkarîya Zanîngeha Zaxoyê û Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, li dar ket. Karbidest û xwendekaran xizmeteke baş pêşkêşî mêvanan kir û ev kongre di medyaya Kurdistanê de xweş deng veda. Em gelekî spasdarî birêveberên zanîngehê û xwendekarên wê ne.

Di vê civînê de em li ser van babetan xebitîn: Erd, av û hewa di devoka Celalîyên Bazîdê de, Devoka Berrîya Mêrdînê, Hin peyvên kêmnas - nenas, Ferhengoka Ehmedê Nalbend, Hin heywanên ku navên wan yên zanistî bi kurdî - kurdistanî ne, Nexş û nîgarên berrikan, Gotinên ji Zargotina Kurdan û Peyvên kêmnas - nenas li Behdînan.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Khosro Abdullahî (Selmas), Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Hemîd Kiliçaslan (Mêrdîn), Eyub Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Ebdilwehab Mûsa (Berwarî), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Hindek Peyvên Kêmnas yên Behdînan

- I -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
alefkî; ji nişkê ve, alifkî	aniden	soudain, tout d'un coup	suddenly
amî bûn; ecêbgirtî bûn	şaşa kalmak, hayret etmek	être étonné, ahuri, stupéfait	to be astound, to be amazed
<ez amî bûm>	hayret ettim	j'étais étonné, stupéfait	I was amazed
ava; ducanî	hamile	enceinte,	pregnant
bayloz; elok, eleşîş, şamî	hindi	dinde	turkey (the bird)
beleçek; tûzên hişkkirî yên gundoran	kurutulmuş kavun dilimi	tranche de melon séchée	dried melon slice
belîn; bilîn	uğraşmak	s'occuper, s'affairer	to tinker, to fumble
caranî kirin; çend carkî kirin, carî kirin	birkaç kez yapmak	refaire quelque chose à plusieurs reprises	do something several times repeatedly
çen	küçük ekmek parçaları	morceau de pain ou de nourriture donné à un chien pour le récompenser	the piece of bread or food given to a guard dog as bribe
<seyê fêrî çenan bû bêxêr e>	ekmek kırıntılarına alışmış köpek hayırsızdır	le chien habitué à être récompensé n'est bon à rien	the dog accustomed to bread crumbs is useless
çileçile; barçêmik, çilîmilî, çirîmirî, mêrmêrong, mêronk, çekçekîle, çermçermok, şevşevok, şevşevînk, şebşebok	yarasa	chauve-souris	bat (the bird)
raçêlek; zerzûrî	sığırcık	étourneau	starling the bird
dilûk; kûzer, kozer	elekle elenirken kalan artık	résidus de grains, paille sur l'aire de battage	stalks of a cereal crop that stays in a sieve or sifter
dira; genimok	mısır	maïs	corn, maize
distik; qazana mezin	büyük kazan	chaudron	big pot, caldron
girîtî; rextik, xirtik, dolmik	dolmalık kabak	courgette	zucchini squash
girok; gulle, şingalî	kurşun	balle	bullet
gîx	yara izi	cicatrice	scar
givirandin;	irileşmek, şişmanlamak	faire pousser, engraisser	batten, fatten
givirikî	gelişmiş büyümüş, (canlılar için)	grandelet	grown up, plump child
givirîn	büyümek, semirmek, canlı için	pousser, grandir	fatten, grow up
gizê xwe ji yekî kirin;	sakınmak, çekinmek	prendre garde, s'abstenir, se tenir à distance, éviter qn	shun, eschew and stay away from someone
gizê xwe girtin	temkinli davranmak	être sur ses gardes, être prudent	avoid, stay clear from, eschew
gizgirtî	temkinli	prudent, sur ses gardes	stayed clear, cautious
gorim; xwîşka şûyî	görümce	belle-sœur (soeur du mari)	one's husband's sister
guşme; meremît, meremût	sade menengic veya badem ve cevizle ezdikten sonra pekmez karıştırılarak yenen bir kahvaltılık yemek türü	pâte de térébinthe mêlée du raisiné agrémentée parfois de noix ou d'amandes pilées servie au petit-déjeuner	terebinth ground with or without wallnuts and usually mixed with grape moalesis and eaten as breakfast dish
havildan; hilgirtin, hildan	kaldırmak	soulever,	pick up, lift up
hêfkirin/hêfdan; lê nihêrrîn, berê xwe dan	bakmak	regarder, observer	to look, to observe
herêm bûn; nêzîk bûn {herêmî filan tiştî bûn}	yaklaşmak, yakınlaşmak	s'approcher	to come close, approach
herîşik; bnr kur 53 > hevrîşk	bkz Kurm. n° 53 hevrîşk	cf. Kurm. n° 53 hevrîşk	see Kurm. N° 53 hevrîşk
hêrizîn	beceriksizce, sakarca	manier ou gérer avec maladresse	fumble, to handle or manage awkwardly
hunîn; hinûn; <ez dihunim, min hunî, bihune!>	sıvamak	enduire	to daub, to plaster

hetan; tanê bi herrîyê hunî	çalı çırpıdan örülmüş, çamurla sıvanmış çit	haie de brindilles couvertes de boue	a hedge made of twigs coated with dirt and mud
hêzme; dillihevketin, diltevlihevbûn, me'dxelandin, qilderabûn, 'elincî	mide bulantısı	nausée	nausea
hîl; bawerî, jê êmin bûn	güven	confiance	trust, assurance
<bi Ella hîla me bi te heye>	vallahi sana güveniyoruz	par Dieu, nous te faisons confiance	we swear God that we trust you
hilhilk; têjikê beqan, masîkê keran	kurbağa yavrusu	têtard	tadpole, polliwig
hîmî; xuryayî, mehî, mehyayî	yıpranmış	usé, élimé, râpé	worn by rubbing or extensive use, as of cloths
hizimtin; tep bûn, rûçûn	içe doğru yumulmak, çökmek	s'engouffrer, sombrer	to sink [as of sinkholes]
ıllakî; îcbarî	mecburi	obligatoire	obligatory, compulsory
kalîstok; kaxik, pirût	seramik	céramique	earthenware, terra cota, crock
kanis; xû, edet	görenek, adet , huy	disposition, habitude, caractère	character, disposition, habit
<ev çi kanisê te hey?>	nedir senin bu adetin?	qu'est-ce cette habitude que tu as ?	what is this manner that you have?
kelok	duygulu, etkili	émouvant, touchant,sensible	emotionally and sensationally effective
<mûzîka wî kelok e.>	müziği duygulandırıcıdır	sa musique est touchante, émouvante	his music is touching
kilîle; beqmaroşk, mazîrek	kertenkele	lézard	lizard
kilmîç; gilî, girêz	sümük [mucus]	morve	nasal
kiranî	tatbik etme, uygulama, yerine getirme	pratiqué, application	practically practiced, actually done
kiranî kirin	tatbik etmek, uygulamak, yerine getirmek	pratiquer, appliquer, mettre en pratique	to do practically, to do actually
<kira xwe kiranî kir> ??	eylemini tatbik etti/	il a mis en pratique son action	he practiced the action
kirope kirin	ağaçları aşırı budamak	élaguer, émonder	to pollard [a tree]

Hin peyvên kêmnas – nenas

- XII -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
desthewar	avare	oisif, désœuvré	idle
destebar; destdanhev	iki kişinin el ele tutuşarak yük yüklemesi	se donner la main pour soulever et placer une charge	load handling
sexme; sîxme	çubuk, sırık	bâton, perche	stick
eşkene, avdonk	et suyu	bouillon de viande	broth, stock
patîle; kadesurk, sembusek, şamborek	gözleme	galette fine sans levain	pirogue
xulqteng	asabi	irascible, coléreux	short-tempered
pilût kirin : kinc jê daxistin: <qûna wan pilût bikin>	soymak (elbise için)	déshabiller, dévêtir	to undress, to strip
kûz kirin	domaltmak	incliner le buste	to crouch down
kamkêşî: <dîwarekî kamkêşî ye>	rutubet tutan, rutubet çeken, rutubetli	hygroscopique	hygroscopic
kamandin, kamkirin	duvarın nemlenmesi	s'humidifier, devenir humide	the humidity of the wall
peçrûm kirin	kırılmış cam veya seramik gibi şeyleri yapıştırmak	recoller les morceaux de verre ou de céramique brisée	to glue together (shards of glass or ceramic)
leydan	ottan halat yapmak için kullanılan sarma aleti	outil servant à enrouler des gerbes d'herbes pour faire des cordes	a tool for making rope out of grass
lûr kirin; badan, lûl dan	döndürmek	faire tourner	to spin
palax	kuru hasır otu	jonc séché utilisé pour confectionner des nattes	dried reed used in making straw mats

Di devoka Celaliyan a Bazîdê de "erd, av û hewa"

- III -

Amadekar: Omîdê Mistefayê CELALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
cemad ketin erdê; qerîse girtin	don tutmak	geler	to freeze
sênc; germahî; <sênca (tîna) hewayê şikestîye)	ısı	chaleur	heat, warmth
cembere (cemberek, cemre, koz, zîp)	zemheri	la période la plus froide de l'hiver	the coldest time in winter
hewaya zozanê	yayla havası	le temps ou l'air des estives	highland weather
hewaya aranê	kışlak havası	le temps ou l'air du bas pays, des lieux d'hivernage	lowland weather
rojên werzan			
pîrê; 1. sisiyê biharê	23 mart günü	le 23 mars	23rd of march
2. firtoneka pîrê; tîpiyên pîrê	18 – 23 mart arası tipi	giboulées de la période du 18 au 23 mars	the stormy period that lasts from the 18th to 23rd of march
kernemût; kernewût	29 mart günü	le 29 mars	29th of march
gamêşqiran; gamêşqirîn	18 nisan	le 18 avril (le 7 avril ailleurs)	18th of April (7th of April elsewher)
sêzdek	2 nisan	le 2 avril	2nd of April
çuxsermilan	uzun süren kış	long hiver	prolonged winter
sala dirêj	artık yıl(366 gün)	année bissextile	leap year
salê (zivistan ?) dirêj kir	kış uzun sürdü	l'hiver a été long	winter lasted long

Hinek heywanên ku navê wan bi Kurd û Kurdistanê hatine bi nav kirin

Amadekar: Eyûb KIRAN

navê latînî	**navê kurdî**	**navê tirkî**	**navê fransizî**	**navê îngilîzî**
vulpes vulpes Kurdistanica	roviyê sor ê Kurdistanê	Kürdistan kızıl tilkisi	renard rouge du Kurdistan	Kurdistan red fox
glyptothorax kurdistanicus	masiyê Zêya biçûk,	vantuzlu yayın balığı	poisson-chat suceur mésopotamien	mesopotamian sucking catfish
oxynoemacheilus Kurdistanicus	masiyê çemê Çomanê	Çoman nehri balığı	poisson de rivière de Choman	Choman river fish
oxynoemacheilus Tigris	masiyê çemê Dîcleyê	Dicle nehri balığı	poisson du Tigre	Tigris river fish
oxynoemacheilus hazarensis	masiyê gola Hezerê	Hazar gölü balığı	poisson du Lac Hazar	Hazar lake fish
vipera raddei Kurdistanica	maregîskê Kurdistanê	Ağrı engereği	vipère de roche raddei du Kurdistan	Kurdistan rock viper of raddei
hemidactylus Kurdicus	gumgumoka Kurdan (Qeredax)	Karadağ kertenkeksi	lézard de Karadag	Karadag lizard
salamandra infraimmaculata semenovi	semenderê agirhez	Kurdistan ateş semenderi	salamandre de feu du Kurdistan	Kurdistan fire salamander
timon Kurdistanicus	gumgumoka Kurdistanê	karabaşlı kertenkele	lézard à tête noire du Kurdistan	Kurdistan lizard
polyommatus Kurdistanicus	pinpinîka Kurdistanê	çokgözlü Van esmeri kelebek	papillon brun du Kurdistan	Kurdistan brown butterfly
lycaena kurdistanica	pinpinîka sor a Kurdistanê	kermanşah ateş güzeli kelebek	papillon couleur de feu du Kurdistan	Kurdistan fiery copper butterfly
vanesa cardui	pinpinîka strîyan	diken kelebeği	papillon peint des épineux	painted lady
gratidia (ramulus) kurda	kulîyê kurdî yê gratidia	değnek çekirge	sauterelle kurde gratidia	Kurdish grasshopper of gratidia
clonaria kurda (uvarov, 1944, Zaxo)	kuliyê kurdî	değnek çekirge	sauterelle kurde clonaria	kurdish grasshopper
dociostaurus kurdus	kuliyê mezin yê Kurdan	Kürt çekirgesi	grande sauterelle kurde	kurdish great grasshopper
saga hakkarica	kulîsing	Hakkari çekirgesi	criquet de buisson de Hakkari	hakarian bush cricket
ısophya hakkarica	kulîkeskê Hekarîyê	çayır çekirgesi	criquet vert de Hakkari	hakarian green cricket
bolivaria kurda	hespikê nebiyan yê Kurda	peygamber devesi	mante religieuse	kurdish praying mantis
kurdia uvarovi	kulîkeskê Kurdistanê	yeşil çekirge	criquet vert du Kurdistan	Kurdistan bush cricket
kurdia nesterovi	kulîkeskê Kurdistanê	yeşil çalı çekirgesi	criquet vert kurde de buisson	kurdistan bush cricket
zabrus kurdistanicus	kurmê zîlên teneyan	ekin kambur böceği	coléoptère des champs	Kurdistan ground beetle
camponotus Kurdistanicus	murîyê mor	Kürdistan kırmızı karıncası	fourmi mauve du Kurdistan	Kurdistan purple ant
cataglyphis Kurdistanica	murîyê sor	kırmızı karınca	fourmi rouge du Kurdistan	Kurdistan red ant
assyriella (levantina) Kurdistana	şeytanoka (qaqilok) Kurdistanê	Kürdistan salyangozu	escargot du Kurdistan	Kurdistan snail
sheytanocus amidicus	şeytanoka (qaqilok) Amîdê	Amid salyangozu	escargot d'Amid	Amid snail
assyriella Mardinensis	şeytanoka (qaqilok) Mêrdînê	Mardin salyangozu	scargot de Mardin	Mardin snail

roviyê sor ê Kurdistanê,
vulpes vulpes Kurdistanica

masiyê Zêya biçûk,
glyptothorax kurdistanicus

masiyê çemê Çomanê,
oxynoemacheilus Kurdistanicus

masiyê çemê Dîcleyê,
oxynoemacheilus Tigris

masiyê gola Hezarê,
oxynoemacheilus hazarensis

maregîskê Kurdistanê,
vipera raddei Kurdistanica

gumgumoka Kurdan (Qeredax),
hemidactylus Kurdicus

semenderê agirhez,
salamandra infraimmaculata semenovi

gumgumoka Kurdistanê,
timon Kurdistanicus

pinpinîka Kurdistanê,
polyommatus Kurdistanicus

pinpinîka sor a Kurdistanê,
lycaena kurdistanica

pinpinîka strîyan,
vanesa cardui

murîyê mor,
camponotus Kurdistanicus

murîyê sor,
cataglyphis Kurdistanica

Peyvên ji Zargotina Kurda

- II -

Ji pirtûka: O. Celîl û C. Celîl, 1978
Amadekar: Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kevink, kevnik	mendil	mouchoir	handkerchief
sêrebend; sêhrbaz	cadı	sorcière	witch
şeq û deq: teşqele	bela	trouble	trouble
serbêrî	1. sütsağıcı başı, 2. süt sağımında hayvanın başını tutan	1. trayeuse en chef, 2. personne qui tient la tête de l'animal à traire	1.chief milkmaid, 2. the one who holds the animal's head during milking
sivetir: sibehtir, dotira rojê, roja paştir	ertesi gün	le jour d'après	the next day
nîx kirin; îx (êx) kirin, xîya kirin, nixandin	ıhtırmak	faire mettre à genoux un chameau	to make a camel kneel
şev şkestin	geceyi yarılamak	passer le minuit	to pass midnight
bizirav	cesur	brave, courageux	brave
kesîv; kesîb	fakir	pauvre, indigent	poor
lêp; lêb, lêhb, xap	oyun, hile	tricherie, tromperie	trick
gerdenkêl	uzun dik boyunlu	qui a un cou long et droit	one who has a long, upright neck
stûlûle	uzun yuvarlak boyunlu	qui a un cou rond et long	one who has a long round neck
xisar	zarar, kayıp	perte, dommage	loss
bextreşî	iftira	calomnie	slander, calumniation
birr	kısım, grup, sürü	partie, section, groupe	group, bunch (of people or animals)
bêwayîk; bêyûm, bêoxir	uğursuz	porte-malheur, de mauvais augure	inauspicious
kol vedan	eşelemek	creuser un trou	to dig a hole
xalçê: xalê çê	iyi dayı	oncle maternel bienveillant	good maternal uncle
bavçê	iyi baba	bon père	good father
soranî	bir tür kaliteli hançer	une variété de poignard de qualité	a kind of dagger
maşîyan; pêtî bûn	pörsümek	se recroqueviller	shrivel up
li rûbara dinyê	yeryüzünde	sur terre, sur la face du globe	on the surface of the earth

Devokê Berrîya Mêrdînê

- XIV -

Amadekar: Hemîd KILIÇASLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
lek; lik	plastik	plastique	plastic
qaşo; qaşka, qaşoka, goya, ne ji xwe ve, seko, qasto, di dilê xwe de	güya, sözde	soi-disant	so called
şeqapêl kirin; şeqopîlo kirin	1. bacakları aşırı açmak, 2. parçalamak	1) écarter largement les jambes, 2)écarteler	1. to do a split, 2. to split
totik	kafa	tête	head
totikvala	beyinsiz, kafasız	écervelé	brainless, stupid
vêl	yayvan	plat, plan	flat (specifically for dishes)
veqelaştin	yarmak	fendre	to dissect
werbêj	bir kerede elekten geçen	qui passe au premier tamissage	one round of sieving
werêv	süzüntü	liquide drainé	drained liquid
wezî	bir eğirmelik yün	quantité de laine à filer par un fuseau	one round of spinning wool
xweşber	iyi işleyen (cihaz), iyi çalışan (insan)	qui fonctionne bien, productif	well-working (person, device)
xewixîn	açlıktan bayılmak	s'évanouir d'inanition	**faint with hunger**
xirxêç	kargaşa	confusion, tohu-bohu	mess, chaos
xirram; tîşxal, kêran	sivri taşlık yer	sol caillouteux	gritty soil
xirpişîn	çullanmak, üstüne çökmek	se battre, se jeter sur	to throw oneself on to
xurufîn; xirifîn, xeriftin	bunamak	devenir sénile, gâteux	to become senile,dementia
xwîn avêtin	kan öksürmek	cracher du sang, hémoptysie	hemoptysis, expectoration of blood
xwîndawerivîn	iç kanama	hémorragie interne	internal bleeding
xwîn verişîn	kan kusmak	vomir du sang, hématémèse	hematemesis, the vomiting of blood
yekber	tek enli	(tissue) d'une simple largeur	single width fabric
yekker	tek parça	pièce d'un tenant	a single piece
zarêş; pidûkulî	dişeti iltihabı	gingivite	gingivitis
zengirîn	yaranın cerahat bağlaması	suppuration d'une plaie	suppuration of the wound
zexelî	hile, kötü niyet	tricherie, tromperie, mauvaise foi	ill-intentioned dishonesty
ziravîçk	ipince	filiforme, mince	slim, slender
zivêr bûn	bıkmak	en avoir marre	to be bored, to be fed up
zivêr kirin	bıktırmak	exaspérer, excéder	to bore someone
zopelan; zopzope, zirzope, zepzepe	kaba insan	grossier, malotru, brute	rude
zorçoxî; zorçoyî, zorbazî	şiddet kullanma, kaba kuvvet kullanma	usage de la force, de la violence	use of force
zorga	baskı, zorlama	coercition, contrainte	coercion
zotik	rektum	anus, rectum	rectum
dercaw	havlu	serviette (de bain)	towel
niqêr	leke	tache	stain
gambore; gembole	cesur	brave, courageux	brave, courageous

Nexşên berrikan

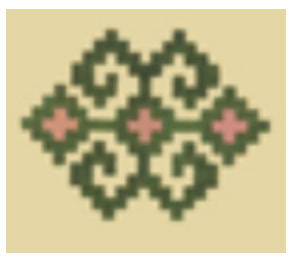
Amadekar: Îsmaîl Taha ŞAHÎN

GOL

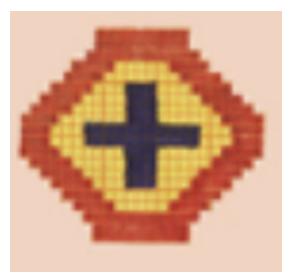

GOLA BIKUMKULAVK

GOLA ÛRISÎ

HÛRENEXŞ

ÇARNÊK (nêk = nîk)

ÇAVÇÛÇIK çûçik = çûk)

ÇAVIK

ÇEQELOK

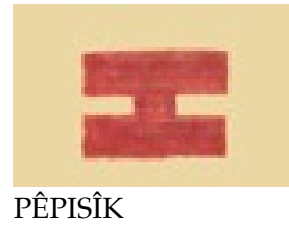

GULBELAVK

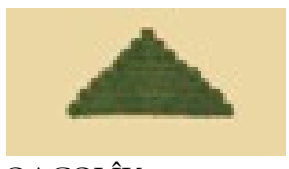

KIRMIK (=kurmik)

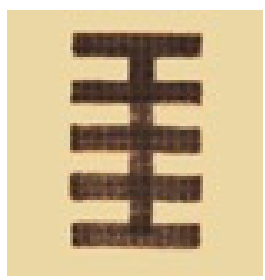

KOPALOK (=gopalok)

NÊK (=nîk)

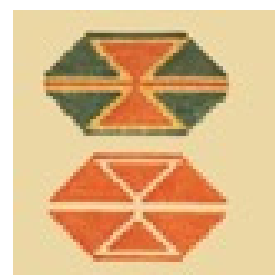

NÊKA TIRKÎNÊKA BÊNANÎYÊ HEŞTNÊK

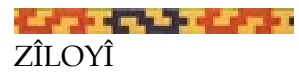

PÊPISÎK

QAÇOLÎK

ŞE

STÊRIK

SUMKERK (sum = sim)

ZÎLOYÎ

NEXŞÊN BERATÎYÊ

ÇARÇAVIK

KUMKULAVK

NÊKA ECEMÎ

ŞIMIK

YEMENÎYA GUHZENGIL

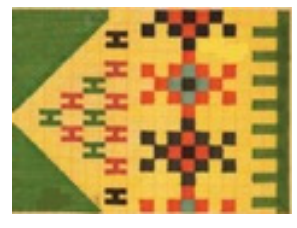

XEMŞUKUR

NEXŞÊN DORMANDOR Û DIRÊJAHÎYÊ

ÇEQIK, MEQESOK (çeqik = çiqil)

DARIK

GORAN, herkî

GULEREŞK

KUMKULAVKA SENEMÊRÎYÊ <Heçya nekit senemêrî, bila neçit mala mêrî>

MERAŞÎ

GULHIZAR,
HIZARE

GULSARYA

KESNEKER

LÛLEPER

ŞEMERÎ

Ji Baxê Kurda:
sercemê dîwana Ehmedê Nalbend

berg 1 - VI -

Amadekar: Newzad HIRORÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
sifir (n.)	bakır	cuivre	copper
hawîş kirin	teselli etmek (çocuk için)	réconforter (un enfant), consoler	to comfort (especially a child)
gerisîn (tn.)	ezilmek, yenilmek	être défait, subir un échec, une défaite	to be defeated
veşirîn (tnp.)	gizlenmek	se cacher, se dissimuler	to hide (int.)
cemisîn (tnp.)	pıhtılaşmak	se coaguler, se solidifier	to coagulate, to solidify
deqisîn (tnp.)	gerilemek, gelişmemek	ne pas progresser, attarder,	to fail to thrive, to deteriorate
serkeş	asi, dik başlı	rebelle, désobéissant	rebel, disobedient
circir (m.)	münakaşa, dırdırlaşma	dispute, chamaillerie	haggle, wrangle
remidîn (tnp.)	aşırı sulamadan tarla ve bostanların çürümesi	pourrir (culture) en raison d'une irrigation excessive	to overirrigate
setimîn (tnp.)	çarpışmak	se heurter, entrer en collusion	to collide
tîvil (n.): tîvkil, tûşik	kabuk	pelage	peel
dilter	neşeli, sevinçli, keyifli	joyeux, gai, enjoué, allègre	joyful, delighted
jorda (ji jor de)	yukarıdan	de haut	downwards
mêvanhewîn	misafirperver	accueillant, hospitalier	hospitable
xwîs; xwîz	gizlice, gizli, sinsi	furtif, surnois	stealthy, sneaky
çav dan yekî: çav lê kirin	taklit etmek	imiter, singer,	imitate, to do like, to follow suit
tilove (n.): tilote, gelwaz, giloze, gûşî	salkım	grappe	(hanging) cluster
bêxîret	tembel	oisif, paresseux	lazy
nejî	yokluk çeken, yoksul	miséreux, indigent	poverty-stricken
çavên yekî hatin der: ruhê yekî hatin der, kulecergî bûn	iflahı kesilmek	en baver, peiner, en voir de toutes les couleurs	to suffer heavily
şilikîn (tnp.)	aksamak	boiter	to limp
venan (tp.)	konmak, inmek, tuzak kurmak	se nicher, tendre un piège	to lurk, to set up (a trap), to stand up a stone
celandin (tp.)	ovalamak, temizlemek	purifier, laver à plusieurs reprises	to cleanse
rengiz	rengarenk, renk renk	coloré, polychrome	colourful
çav bi yekî ranebûn	birisinden utanmak	ne pas oser regarder qn, avoir honte envers qn	to be ashamed of somebody
girrik, girik (m.); lerza tayê	sıtma nöbeti	fièvre de paludisme, frisson de fièvre	chill, ague
havî: avî	yabancı, ecnebi	étranger	alien, foreigner
tesme (m.)	tasma, kayış	collet,collier	collar, strap, collet
rendeş: rende	rende	rabot	carpenter's plane
xulpelêl	kar veya toprak fırtınası	tourbillon	whirl
şolqetîn	işbitirici	expéditif, rapide	expediter
wecqetîn	işbitirici	expéditif, rapide	expediter
rengandin (tp.)	boyamak	peindre, teinter, colorier	to paint
pişтîgiran; bargiran	yükü ağır olan	lourdement chargé, qui porte une charge lourde	heavy-laden
belafiş	anlamsız, saçma	absurde	absurd
virr li xwe dan: virt li xwe dan	aldırmamak, kulak asmamak, görmezden gelmek	ignorer, ne pas prêter attention	to ignore
bivirr	kayıtsız, ilgisiz	indifférent	indifferent
bewirîn (tnp.)	pişmemek (ekmek için)	ne pas être bien cuit (pain)	to become half-baked
pelatîq	kurnaz, üçkağıtçı, entrikacı	rusé, futé,malin,	cunning

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, *www.fikp.org*
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** *Réalisation :* **M. HASSAN**

hejmar 66 - Payîza 2021

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 66an ya Kurmancî

Ev ji du salan zêdetir bû ku civîna Kurmancî ji ber sedemên pandemîyê nehatibû li dar xistin. Pandemîya malwêran, ji bilî ku gelek ezîzên ber dilê me ji me standin, bû sedemên gelek alozîyên cîhanî û deverî jî. Vê malkambaxê hevalê me yê delal, gula civîn û civata me kek Hemîd Kiliçaslan jî ji me stand û berê wî da oxira dawîn. Wî bi rastî dilê me hemûyan sot û tê de birîneke kûr vekir. Bila berî her tiştî serê malbat û mermalên wî û yê me hemûyan sax be, sebir û metanet para me hemûyan be. Bila dilovanîya Xwedê li ser be û cihê wî behişt be.

Me ev civîn wek civîneke ne fizîkî, lê bi rêya Înternetê saz kir. Ji ber hindê ev ji bo me bû civîneke serbûyerî. Me ew di roja 30.10.2021ê de da dest pê kirin û piştî mehekê qedand. Sedemê evçend dirêjbûna civînê bi derfetên hevalan ve girêdayî bû. Me bala xwe dida wextên wan û civîn li gor wê şev yan jî roj li dar dixistin.

Vê carê me li ser babetên xwe yên nîvcih mayî yên wek Peyvên kêmnas – nenas, Peyvên kêmnas – nenas yên Behdînan, Peyvên ji pirtûka Zargotina Kurda û pirtûka Nameyek ji Şirnexê, herweha hindek babetên nû yên wek Ferhenga kurdîya Xorasanê, Navên hin gul û gîyayên Kotolê, Ferhenga govendên Kurdan û Mamikên kurdên hêla Batmanê kar kir.

Bi sayeya ev hevalên beşdar ev berhemên jêrîn hatin bi dest xistin.

Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Michael Chayet (Waşington), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Mehdî Jaferzadeh (Xorasan), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Behrûz Şucaî (Kotol), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Hindek peyvên kêmnas yên Behdînan

- II -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
koç; kolkedar, kutik, qoc	odun kütüğü	souche d'un arbre	baulk
koser: kujiyê dîwarî ji aliyê derve	dış köşe	coin extérieur	outer corner
kulok; xembar, aciz	dertli, üzgün	triste, affligé	dreary, glum
kwî; kinîşt, kêvjik, şîlaq	çapak	chassie	eye mucus
larba	ön satış	prévente	sell in advance
larbayî kirin	önceden satmak	vendre d'avance	to sell in advance
layik; lalî, sênîk	yemek tabağı	assiette, plat	plate, dish
lebik	kaygılı	soucieux, inquiet	worried, apprehended
levd; firrek, firake	uçurum	abîme	cliff
malîte	sincap deliği	trou d'écureuil	squirrel hole
mar; hesûd	kıskanç	jaloux	jealous
marî; hesûdî	kıskançlık	jalousie	jealousy
mejkod(i)k	kafatası	crâne	cranium
mekeb	bnr > merkeb		
meriçîn; miriçîn, pilçiqîn, pelçiqîn	ezilmek	s'écraser, être écrasé, être forcé	to be crushed, pressed, smashed, squashed (insects, soft fruit)
meriçandin; miriçandin, pilçiqandin, perçiqandin	ezmek	écraser, presser, fouler	to crush, press, smash, squash, squeeze
meşkolk; mişkûlk	gözkapağı	paupière	eyelid
basik; bask	sigara ağızlığı	fume-cigarette	cigarette holder
muhl/mol: (min mola xwe daye wê)	meyil	penchant, tendance	tendency
mukir; herimî, pîs	berbat, adi	souillé, sale	dirty, wicked
nîlan; ciwan, bedew	güzel	beau, joli	pretty, beautiful
nipitîn; nivistin	uyumak	dormir	to sleep
panîkêş: kevçîyê solan	kerata, çekecek	chausse-pied	shoehorn
pejinîn	ağaçların kurumuş dallarını kesmek	élaguer les branches mortes	to trim dead branches of a tree or a log
pêkijîn; bêhnişîn, bêhnijîn	hapşırmak	éternuer	to sneeze
pelix; sak, gedek	manda yavrusu	buffletin	buffalo calf
pelpîs	eğik, yamuk	oblique	oblique
pengurre	çer çöpün bir derede oluşturduğu tıkanıklık	engorgement d'un cours d'eau par des détritus	blockade of a stream with dead branches and leaves
pereş	posa	résidu	pulp
perpûn	aşı	vaccin	vaccine
pêrm	ihmal edilmiş	négligé	neglected
pêrm kirin	ihmal etmek	négliger	to neglect
pêrm bûn	ihmal olmak	être négligé	to be neglected
perweste bûn: <perwesteyê xudê bûm>	mütevesil olmak	implorer, supplier	to implore, invoke, beg
pêwestan: <ez bi te nawestim>: ez bi te nikarim	edebilmek, yapabilmek	pouvoir, être à même de	to be able to
pinto: pîs, pintî	pis, kirli	malpropre, sale	dirty, filthy
piriskîn: turiskîn	defolmak	ficher le camp	to clear out, go away!
tirgar, tasa avê	tas	bol	bowl
qebark; kivark, karok	mantar	champignon	mushroom
qelaztin: xwe li ber venûsandin û hêdî bo çûn (pişîkê xo qelaste mişkî)	pusuda beklemek	se tapir	to stalk
qeloş	iflas etmiş, müflis	ruiné	bankrupt

Hin peyvên kêmnas – nenas

- XIII -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
kevirxwê	kaya tuzu	sel de roche	rock salt
xudîk; xwedaketî, damayî: <dilê mino yê xudîk e>	ruhu sıkılmış, çökmüş	déprimé, abattu	depressed
nihar; şîn: <dilê mino ji niharê>	yas	deuil	mourning
bijandin: belav kirin	dağıtmak	disperser	to disperse
armancanê	nişan alma oyunu	jeu de tir sur cible	target shooting contest
lêb; hîle: <van filan di gel me lêb e>	oyun, hile	tricherie	deceipt, stealth, trickery
tan; perçîn, perjan, sênc: <şeşxane lê bûne tan e>	çit	haie	hedge
gemirandin; gemarî kirin: <bigemirîne!>	kirletmek	salir, souiller	to soil, make dirty
serhonaz; serekê kêlindîkêşan	tırpancı başı	faucheur en chef	head scythe wielder
teribandin: <seya pez diteriband>	bozmak, dağıtmak	dérégler, défaire, disperser	to break
heyseheys: <diketine heyseheysa wî ku ka li kû maye	merak, endişe duyma	souci, inquiétude	worry, concern, anxiety
pilitandin; lepitandin: <min nikarîbû ez pêçîyên xwe bipilitînim	kımıldatmak, hareket ettirmek	bouger, remuer	to move
hinder: <tang, li hindera cihê ku>	hiza	ligne, rang, niveau	the same row, alignment
kumişîn	(üstüne) çökmek	se tapir, se blottir	to pounce on
çermilaq	cılız	maigrichon	very thin, scrawny, skinny
bêayîk	kusursuz, masum	innocent	innocent
çaw: werîsên bi gîhayê badayî hatîye çêkirin > bnr rîsî		botte de foin, tressée	
hemla xwe danîn	doğum yapmak	accoucher, donner naissance, enfanter	to give birth
keleske	at arabası	chariot à cheval	horse carriage
kîs kirin: hêz/ hoz kirin, koz kirin	kuzuları koyunlardan ayırmak	séparer les agneaux des brebis	separating lambs from sheep
mîta: mîna	gibi	comme	as, like
heşirî bûn: <ez heşirî bûm>: =ez ji hiş ketim/ gêj bûm	sersemleşmek	s'étourdir, devenir étourdi	to get dizzy
te'l dan; pêl dan, têl dan, tal dan	itmek	pousser	to push
lend: bistanên çêlekan	inek memesi	pis de vache	udder
mêreg; mereg, kadîn	samanlık	grange à foin	hayloft
ecer; nû	yeni	nouveau	new
biskurînewe: şekirina hirîyê	yün taramak	peigner (laine)	to comb wool
arpîyok; bêjinga arî/ard	un eleği	tamis à farine	flour sieve
baçore: kesê bêçineyî diaxive, lewçe, geveze	boş boş konuşan, geveze	bavard, moulin à paroles	one who talks nonsense, talks gibberish
gareş; çêlek – ga – gamêş- madek:	büyükbaş hayvan	bovin	cattle, bovines
bacî; stran:	şarkı	chanson	song
lê nişstin; siwar bûn	binmek	monter	to get on
apince	palto	manteau	overcoat
bidî: şahid, biçavdî	şahit	témoin	witness
palûn	kadın uçkuru	braguette d'un sous-vêtement féminin	drawstring for women's under garments
coban: werîsê pê gîya û sap bi firxûnê ve girê didin	yük bağlamada kullanılan urgan	grosse corde en poils de chèvre utilisée pour fixer des bottes de foin sur une charrette à bœuf ou à cheval	rope for securing a load (on animal's back
dargur; dargurd, gurd	gergi iplerini askıya alan değnek (dokuma tezgahında)	bretelle du canevas d'un métier à tisser traditionnel	wooden part of a carpet loom

Mamik û tiştanokên hêla Xerzan

Amadekar: NAROZÎ

1. zîq û zîq, heşt ling û du çîq	cot/ halet û herdu ga
2. sindirûk li ser sindirûkê, nifte bi destê bûkê:	destar
3. diçim ser dîyarekî, dikutim bizmarekî, deng diçe hezarekî	gurîna ewran
4. kumê hûtik, tije nûtik	hêjîr
5. kumê xezalê, gêr bû newalê	botaf
6. tendûra xumxumî, tije nanê genimî	esman û stêrk
7. şivterik li guherik/ şiva ter, li guher	mar
8. keçika bi kezî, li ser banan dibezî	dû
9. heke meke, kevnikek tije çek e ji Xwedê pêştir kas nikare veke	jina ducanî
10. deve bi barê xwe ve diçe aş, lê dûvê wê naçe aş	dev û kevçî
11. qesra spî, bê derî	hêk
12. reş e reş e weke qîr, kutilkan çêdike weke jina mîr	kêzika gûgerîn
13. li avê dixim dişikê, li tehtê dixim naşikê	kaxiz
14. li avê dixim naşikê, li tehtê dixim dişikê	hêk
15. lemê lem da, behrê kef da, masî hat û gumgum di dev de	çira
16. tiştekî min heye hima xweliyê li xwe dike	gîsin, gêsin, gasin
17. bi kû ve diçim li dû min tê	sî, sîber
18. hêstira qero li bênderê, ne gur dixwe ne diz dibe	mîro, mîstranok
19. darînok, şêrînok, guhbelok	mêw
20. binî axîn e, nîvî zilîn e, serî zêrîn e	genim
21. binî axîn e, nîvî zilîn e, serî zîvîn e	ceh
22. heroj pînan li xwe dixe	sêla nan
23. ne li erd e, ne li esman e, hêlîna begrewan e	gun
24. reş e reş e weke qîr, spî ye spî ye weke şîr	qijik
25: ji darê dikim hebek e, li erdê dixim hezarek e	hinar
29. dest dide qûnê dev ji hev diçe	meqes

Çend gul û gihayên Gelîyê Kotolê

Bêhrûz ŞUCAÎ

kurdî	***latînî***	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
jîre	*Carum carvi*	kimyon	carvi ou cumin des prés	cumin, caraway
xîtik	*Anthriscus sylvestris*	frenk maydanozu	cerfeuil sauvage ou cerfeuil des bois	cow parsley
tehlik	*Valeriana officinalis*	kedi otu	valériane officinale ou Valériane des collines	garden valerian
xwirnik	*Erodium cicutarium*	turnagagası	bec-de-grue à feuilles de ciguë, érodium commun	redstem filaree
ṣetere	*Fumaria officinalis*	şahtere otu	fumeterre officinale ou Pied-de-Céline	earth smoke
pîjindar (bêjan, bêwîjan, gula mêş, gulikê, maran, pûjang)	*Achillea millefolium*	civanperçemi	achillée millefeuille	yarrow
pelghewêz (belghewês, belghevês, pelhewês)	*Plantago Major*	sinirli ot	grand plantain	broadleaf plantain, white man's foot, greater plantain
kulîlka pênêr	*Ranunculus acris*	acı düğünçiçeği	renoncule âcre ou bouton d'or	meadow buttercup
çehvhişinok	*Lepidium draba*	yabani tere	brocoli sauvage	whitetop, hoary cress, thanet
sêbiske	*Tulipa Agenensis*	kaba lale	tulipe d'Agen	eyed tulip
şivsork	*Artemisia vulgaris*	bayağı yavşan	armoise commune ou armoise citronnelle	*common mugwort*
elegez	*Puschkinia Scilloides*	karsümbülü	squill rayé ou squill du Liban	striped squill lebanon squill

jîre
Carum carvi

xîtik
Anthriscus sylvestris

tehlik
Valeriana officinalis

xwirnik
Erodium cicutarium

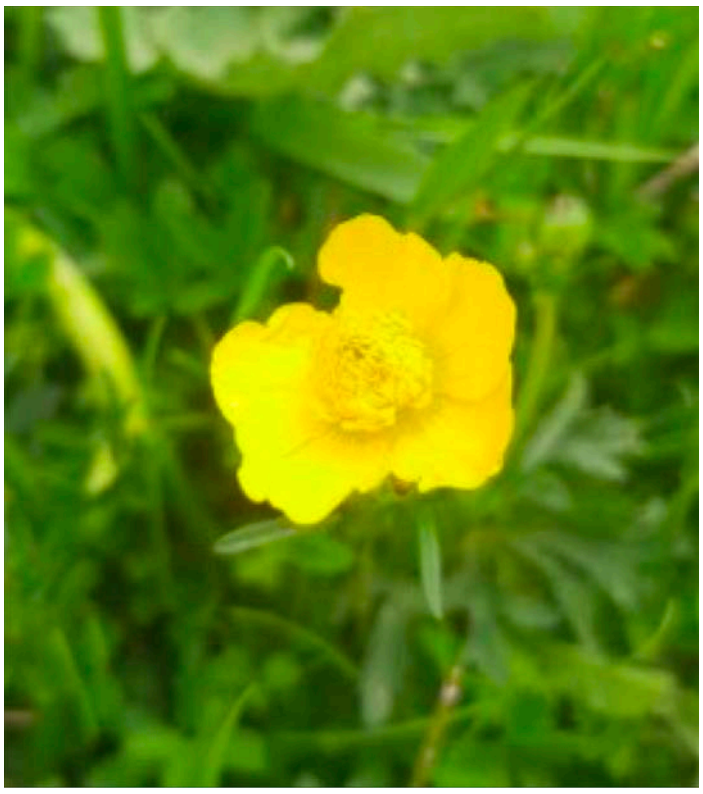
ṣetere
Fumaria officinalis

pîjindar (bêjan, bêwîjan, gula mêþ, gulikê, maran, pûjang) *Achillea millefolium*

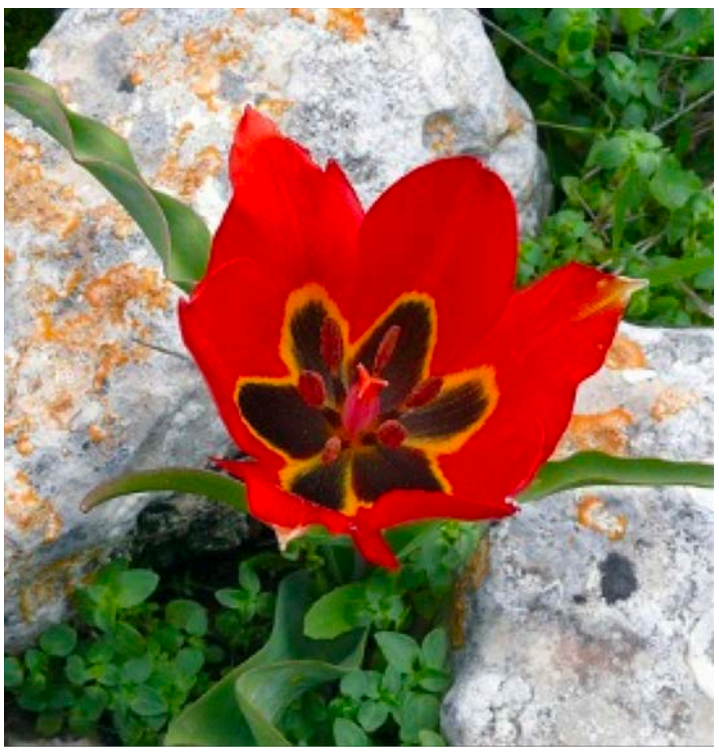
pelghewêz (belghewês, belghevês, pelhewês)
Plantago Major

kulîlka pênêr
Ranunculus acris

çehvhişinok
Lepidium draba

sêbiske
Tulipa Agenensis

şivsork
Artemisia vulgaris

elegez
Puschkinia Scilloides

Ferhengoka govendên Kurdan

Amadekar: Michael L. CHAYET

bi alîkarîya Arjen BRÛSK û Reşo ZÎLAN

Navên govendan:

Bablekan (Lûtik; Meyroke; Rişko)
Bagîye - Qamişlok
Bêlûte/Bêlimte - Farqîn, Bidlîs, Şîrnex
Bêrîyokê - Behdînan
Cirîd - Serhed
Çargeh (Delîlo)
Çeçenê - Qamişlok
Çepik – Hekarî, Bilîs, Dîyarbekir, 'Entab, Semsûr, Riha
Çepî (Çopî) - Silêmanî, Kerkûk
Çepkî - Mûş/Varto
Çirtequlî
Çopî (Çepî) - Silêmanî, Kerkûk
Delîlo (Çargeh; Sêgavî)
Di Cî de (Cîda)
Dunigî (Koçerî) - Riha
Dondirxan
Dûz (Dik halayı)
Ekmelî - Ûrmiye heta Kotolê
'Elo Dîno
Eyşokê - Mûş
Gerdûn - Silêmanî, Kerkûk
Giranî
Harkuşta
Ḧarranî
Hejîrok (Şemame)
Ḧelebî
Hełpeřke - Govendên Soranîaxêvan
Hespê Begzade (Teymez) - Hekarî
Hûrizî – Mêrdîn, Qamişlok
Keleşo (Govenda Şoreşgeran)
Keşeo/Keşewo - Dîyarbakir 1
Koçerî (Dunigî) - Erzirom
Kurmancî - Qamişlok
Lorkê
Lûtik (Bablekan) - Behdînan
Meyroke (Bablekan)
Milanê – Hekarî, Behdînan
Narê - Gelîyê Kotolê
Papûrê - Bidlîs
Qilîçik - Rewan (Erevan)
Qutkê - Bohtan
Reyhanî - Mêrdîn
Rişko (Bablekan)
Romanî (Tenzere) - Serhed
Sêgavî (Delîlo)
Sêpêyî - Silêmanî, Kerkûk
Simsimî
Simson??
Şamîran - Şîrnex (Goyî)
Şemame - Hekarî û Şîrnex
Şeř e - Serhed
Şewqo (Dûzo)
Şêrêzdîn
Şêxanî - Hekarî û Şîrnex, Behdînan
Tenzere/Tamzara (Romanî) - Serhed
Teymez (Hespê Begzade) - Hekarî
Têmûrê Aẍa (Temîlav) - Wan, Bazîd
Tilmercan - Behdînan
Til[y]anê - Zaxo
Wer Xanê - Cizîra Bohtan
Xanim
Mîrî - Kerkûk
Xelef im
Xirfanî (Xurpanî) - Mêrdîn, Qamişlok
Ẍerzanî - Bidlîs
Zîvgiro - Mûş
Zozan

Termînolojîya (peyvsazîya) govendgêrîyê:

kurdî	tirkî	fransizî	ingilîzî
cergebez = reşbelek	kadınların ve erkeklerin yan yana olduğu dans	hommes et femmes dansant côte à côte sur une même ligne de danse	men and women dancing side by side in one dance line
çêrik = dûrikên dawetan, dîlok, dîlanok, stranên dawetan	halay türküleri	chanson de danse, air de danse	dance song
çok şkandin	halayda diz bükmek	plier son genou (dans la danse)	to bend one's knee (in dancing) 2
dawet	düğün, düğün halayı	1) fête de mariage, 2) danse collective accompagnée de musique et de chants, ronde	1) wedding festivities; 2) dance dîlan (dîlok, dîlanok) folk dance & accompanying folk song rabûn dîlanê (Kotol) to dance govend folk dance
govend girtin	halay çekmek	danser (dans une ronde)	to dance
ketin govendê	halaya katılmak	entrer dans la danse	to join the dance
govendgêr	halay çeken	danseur (de danses populaires)	dancer, folk dancer
govend geřandin	halayı döndürmek	faire tourner la danse	to lead a dance
sergovend = serçopî, serçemk (Behdînî)	halay başı	meneur de la danse	leader of the dance
serê govendê kişandin	halay başı olmak	mener la danse (à la tête d'une ronde)	to lead the dance
binçemk (Behdînan)	halayın sonundaki dansçı	danseur qui ferme le rang	dancer at end of the line
vegeřandin/li hev du geřandin	solistin söylemekte olduğu şarkıya aynı dizeleri tekrarla eşlik ederek cevap vermek,	reprendre la chanson du chanteur principal dans les chants alternés qui accompagnent les danses populaires	to sing and respond (the leader sings one verse, then the other dancers respond by repeating the same verse; this give and take is repeated for each verse)

Amûrên mûzîkî yên govendan:

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
balaban: dûdik, pîzpîzk	balaban	genre de clarinette, instrument à vent de la musique populaire kurde	flute-like woodwind instrument
bilûr	kaval	flûte de berger	shepherd's flute, end-blown flute
def û zirne, dihol û zirne	davul zurna	grosse caisse et zirne (instrument à vent à embouchure au tube évasé)	drum and zurna (reed wind instrument)
'erbane, def	erbane	tambourin à une peau	tambourine
kemançe	kemençe	vielle à pique à trois ou quatre cordes	string instrument, similar to fiddle
klarnet (qirnete)	klarnet, gırnata	clarinette	clarinet
ney	ney	flûte de roseau, pipeau	Turkish name for balaban
rebab, ribab	rebap	instrument à archet à trois cordes et une caisse à résonance en noix de coco	string instrument with one string
tembûr	tambur	tambur, luth à long manche et six cordes pincées	string instrument, similar to Turkish saz 3

Peyvên ji Zargotina Kurdan (III)

Amadekar: Zinar SORAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
kinyazî: mîranî	beyce	princièrement	princely
nanxur	emir kulu	serviteur, qui est à la charge de qqn	servant, stipendiary, aide
qeter; qetre <hindî çav qetre dike>	göz alabildiğince	aussi loin que l'œil peut voir	as far as eye can reach
çilvilîn	ışıldamak, parlamak	briller, scintiller	to sparkle, to scintillate
xişûş	nazik	délicat	nice, delicate
hêzing	iç çekme	soupir	sigh
bayîs	sebep	cause	cause
çarniçik; çarkenar	dörtköşe	rectangulaire	fourcorner, rectangular
dolavrês; dolabrês	çıkrıkçı (dokuma)	fileuse	spinning wheel worker
bane	mandıra	ferme	dairy
tofil, toqil: tivil	soğan zarı	membrane d'oignon, pelure	membrane of onion
hîva kêrr	hilal	croissant	crescent
qotik	püskül	pompon	tassel
delme	etek	jupe	skirt
solmest	ayağında mes olan	qui porte des chaussettes à semelle de cuir	person wearing inner shoes
mest	mes	chaussettes à semelle de cuir	inner shoe
vir û viz	yalan dolan	bobards	monkey business

Kurdîya Xorasanê (I)

Amadekar: Mehdî JAFARZADEH

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
A			
acirix, zeîf û lawaz	zayıf, cılız	maigre, faible	weak, feeble
aciz, zirav, ne stûr, ne qalind, zeîf, nazik, tenik.	ince	mince, fin	thin, slim
acîw, sitemkêş	mazlum	opprimé	oppressed
afirnifir, nifir	beddua,	malédiction, anathème	curse
aftefe, misîn	ibrik	aiguière	ewer
ajnî, avjenî	yüzme	nage, natation	swimming
aldîn, dê û bav	ebeveyn	parents	parent
alebilût, reşûspî	alaca	pie	tawny, pıed
alçix, sîstema bi deyndana şîr ya du cînaran, dema ku şîrê pez û dewarên gund kêm dibe, gundî li hev dikin ku her roj şîrê hemû gund yan çend malan bidin malbatekê û ev deyndan bi dorê digere di nava cînaran da; deynkirin û deyndana şîrî bi dor	köylerde sırayla süt borç alma/verme	système de prêt de lait entre voisins lorsque le bétail ne donne pas assez de lait, les paysans s'organisent pour donner à tour de rôle chaque jour toute la production du lait d'un village à une famille	system of lending milk between neighbors when the livestock does not provide enough milk, the farmers are organized to distribute all the milk production of the village to a certain family each day
alçix kirin	köylerde sırayla süt borç almak/vermek	prêter du lait entre voisins d'un village	milk exchange between neighbors
aliş kirin, guhertin	değiştirmek	changer	to change
alli, êşa didanan ji ber xwarina tiştên tirş, hal, kuh, koh, hilû	kamaşmak (diş)	agacement (dent), sensibilité (dent)	dazzle (tooth)
alûbixare, alûyên hişkkirî	kurutulmuş erik	prune séchée	dry prune
alûçe, gîyayeka wek maqarneyê ye ku li ser darên din dişide û wan pûç dike	küsküt, bağbozan, cuscuta spp	cuscute	dodder
alxur, serhildayî, kesê ku li hember her tiştî ye	asi	rebelle	rebellious
amixte, amuxte, li kesek yan tiştek adet kirin. hînî kesekê/î bûn	alışkın, münis	habitué à quelqu'un ou à quelque chose	accustomed, being used to something / someone
aramçî, navbeynkarî kirin, ji hev cuda kirin	ortalığı yatıştıran	médiateur, arbitre	arbiter, intermediator
aramkîne, (r) bi aramî, hêdî hêdî.	yavaşça, sakince	doucement, calmement	slowly, gently, calmly
ardane, golikên ku ji şîr ve hatine kirin, êdî şîr naxwin	sütten kesilmiş buzağı	veau sevré	weaned calf
arelenav, yekdermîyan	her ikiden bir	un sur deux	every other one
arîg, qerisîn û nexweşîya ji ber sermayê	üşütme	refroidissement	to catch cold
arpeşk, nearam, ne sakîn	ateş parçası, yaramaz	turbulent, tumultueux	naughty
aşne, dost, heval	arkadaş, aşina	ami, pote	friend, buddy
atile kirin, cuda kirin	ayırmak	séparer	to separate
avekî, tiştên avek	sıvı	liquide	liquid
avgerdan, melaqeya mezin	kepçe	louche	ladle
avgerm, kanîya ava germ	kaplıca	eau thermale	thermal springs
avgoşt, şorbeya goştî	bir türlü et haşlama	bouillon de viande	meat stew from Khurasan
avkêsk: avkîsk: avkişandî û nemgirtî	su çekmiş	trempé, mouillé	soaked
avrêj, cihê ku ava baranê têda diherike û digihêje newalan	su yolu, su akıntısı	rigole	watercourse
avrûmend, xwedî avrû	şerefli, onurlu	honorable	honorable, respectable
av reşîn, av pijiqandin	su serpmek	asperger de l'eau	to sprinkle water
avxurî: avxor, stikan, pîyale	bardak	verre à eau	glass
avzîpo: 1. çaya zêde zelal/ kêmreng, 2. şorbeya ron	çok açık, sulu	1) thé léger, 2) soupe claire	very light
awadan: avedan, ava	bayındır	prospère	prosperous, flourishing
awandin: dewisandin, hepişandin, ebandin	tıka basa doldurmak	entasser, tasser, remplir à bord	to cram, stuff
awarde, bêzar	bezgin, bezmiş	à bout, exténué	harass, sick and tired, fed up with
awarde kirin, bêzar kirin	bezdirmek	harceler, importuner, mettre à bout	to harass, sick and tired, fed up with
awat, bi ber	verimli	fertile	fertile (land)
awirdan, mirûzdan, rûyê xwe tirş û tal kirin	asık suratla bakmak	jeter un regard sévère	to pout, scowl, make a face
axir: afir	yemlik	mangeoire, auge	trough
axzûn,	azgın	enragé, agressif	aggressive, furious
axirbarî / axirkişt/ axirpişt = binhenban, binhêlînk, paşlandik:	son beşik (çocuk)	dernier-né	youngest child
axirbend: dermale, dabestî: pez û dewarên ku li malê li ber axiran dihên xwedîkirin	besi hayvanı	bête engraissée	domestic cattle and sheep fattened for slaughter, fatling
axirîk, axirî	sonunda	à la fin, finalement	at last, lastly, finally
axiş, yûnceya çinandî ya ku li ber tavê hatî raxistin bo zuhabûnê	kurutulmaya bırakılmış yonca/ot	foin étalé au soleil pour sécher	clover and other grass left out to dry in the sun
ayîş, neçandina û istirahetdana zevîyê	nadas	jachère	fallowing field
azirde 1. nexweş, nerahet, 2.	1. hasta, 2. doğuştan engelli	1) malade, 2) handicapé (de naissance)	1. Sick, ill, 2. disabled (from birth)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** Réalisation : **M. HASSAN**

hejmar 67 - Havîna 2022

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 67an ya Kurmancî

Civîna bîranîna hevkarê me kek Hemîd

Koma Kurmancî vê carê di navbera rojên 18.06 - 25.06. 2022yan de li Qoserê, li ser daxwaz û sponsorîya ***Weqfa Hemîdê Smaîlaxa***, li dar ket.

Kek Hemîd di roja 27.11.2020an de ji ber nexweşîya malkambax ya koronayê ji vê dinyayê koç kir. Di serî de mal û malbata xwe û herweha em hevkar û hevalên xwe yên bi dehan salan xistin xemeke kûr û diltezîn. Heval û hevkarê hêja bi salan xizmeta çand û zimanê gelê xwe kir û berhemên xwe pêşkêşî civînên Kurmancîyê kirin. Bê guman, koça wî ya weha ji nişkê ve, zerereke mezin gihand kar û xebatên me.

Kek Hemîd ji alîyê xebata xwe ve cidî bû, girîngîyeke bêsînor dida erkên xwe û li xebata xwe hûr dinihêrî. Gencîneyeke wî ya dewlemend ya peyv û çanda kurdî hebû. Meraqeke wî ya piralî ji bo derxistina çavkanîyên kurdî hebû. Xwedan bîr û hafizeyeke dewlemend bû. Dilê wî timî ji bo tiştên kurdî lê dida.

Kek Hemîd mirovekî civatê û civatgêrîyê bû.

Bi hevalên xwe re dost û girêdayî, bi neyarên kurdan re herdem wek neyar tev digerîya.

Kek Hemîd bi koça xwe ya dawîyê em baskoyî kirin. Di civînên me de cihekî gelekî vala li dû xwe hişt. Lê di gel vê jî, hevkarên wî di her civînekê de wî bi bîr tînin, navê wî û xebata wî bi qencî dinirxînin.

Zarokên wî piştî koça bavê xwe ji mal û mulkê bavê xwe, li ser navê wî, weqfeke xêrxwazîyê, WEQFA HEMÎDÊ SMAÎLAXA, ava kirin. Pir bi îsrar em vexwandin bajarê rehmetî, xwe dan ber hemû cure mesrefên civîna Kurmancî ya 67an. Bi dirêjahîya civînê di hîç xizmetekê de dirixî nekirin. Qedir û qîmeteke bêhempa dan civînê û beşdarên wê. Em gelekî spasdarên van merdan in ku kek Hemîd ji me re wek peymayî hiştine. Bila jî û temenê wan dirêj be û ji rêya rehmetî tu caran dernekevin.

Ev hevalên han di civînê de beşdar bûn: Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Omîdê Mistefayê Celalî (Bazîd), Lezgînê Çalî (Barzan), Eyûb Kiran (Qerejdax), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Fadil Omer (Dihok), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Elîşêr (Wan), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî).

Hindek toponîmên kurdî

- I -

Fadil OMER

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
A			
Agirdan	ateşlik	brasero	fireplace
Agirkede	ateşgede	temple du feu	fire temple
Al; alî, rex, hêl	taraf, yan	côté, flanc, direction	direction, side, flank
alîsk	yalanan yer	endroit léché	licked place
aqar	akar	territoire d'un village, territoire non habité d'un village	area, teritorial area of a village, unhabited areas of a village territory
aqid	kemer (mimari)	arc (architecture)	arch (architecture)
asteng:	dargeçit	1. passage étroit, 2. défilé, gorge	a narrow passage or gorge
avî	sulak	irrigué	irrigated land
avbend	baraj	digue, barrage	dam, dike
avzeh; zenek, avzih	sulu yer, sulak arazi	terrain humide	marsh, wetland
B			
ba-: pêşgira cihî ye bo navê gundan. wekî Bamernê, Batêlê, Bawerdê...	özellike köy yer adlarında geçen bir ön takı	préfixe indiquant l'emplacement d'un village	a prefix indicating place, usually in village names
banê bilind; asman	gök	ciel	sky
banehî, bane	geçici konaklama yeri, mandıra	compement provisoire	temporary habitat
baristan; barxane	yük yeri, depo, ambar	entrepôt	stockroom, warehouse
bask baskê çiyayî; perê çiyê	dağ yamacı	flanc de montage	foothill, flank
bave	karık	fourrure	furrow
bazber; bazeber	atlama taşı	pierre à enjamber	stepping stone
bincan; avbend, bendav	set, akarsu önündeki set	digue	dike, dam
berbank	teras	terrace	terrace
berbeten	tepe eteği	flanc de colline	hill flank
berbihar	baharın erken geldiği yerler	territoire bénéficiant d'un printemps précoce	warm and sunny parts of country where spring comes earlier
berkaşxank	tavan ile duvar arasındaki boşluk (içerden)	espace entre le toit et le mur, corniche	cornice, meeting point between walls and a ceiling
bersivande; bergivande, binsivande, binsilinde	damlarda saçak altı (yapılarda)	espace situé sous l'avant-toit	Underside of the eaves of the roofs

bêv	balık tuzağı	piège à poisson	fish trap
bîmaristan	hastane	hôpital	hospital
binar	dağ eteği	pied de montagne	foothill, mountainside
binwaşe; binaşe	1-değirmen temeli, 2- temel, esas	1. fondation de moulin, 2. fondation	1. Mill foundation grand, 2. Foundation, base
Binbîv; bindav, serdav, jêrzemîn	mahzen, bodrum	sous-sol	basement, cellar
binecih	yerleşim yeri, ikametgah	habitat	settelment, dwelling
binekok	köken, orijin	origine	origin
binistir; binaxe	temel, esas	base, fondation	base, foundation
birêm; bêrm, bêrim	küçük göl, havuz	mare	pond, tarn
birîngeh	dalları kesilen ağaçlık bölge	terrain planté d'arbres élagués	an area with trees ready for trimming
bîvik; hoçik, çûng, çûk, şar	oyunda sobeleme yeri	variété de jeu de cache-cache	"home base" in a game like seek and hide

C

cade	cadde, yol	Route, chaussée	road
cinîk	meyve bahçesi	verger	orchard

Hin peyvên kêmnas – nenas

- XIV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
gunêle; guhnêl, gunhêl, gunêl, hilatin	keçilerin kızgınlığa gelme zamanı	période de rut des caprins	estrous cycle
bîno: =genî: <av di golan de bimîne bîno dibe>	kokuşmuş	puant	stinking
cûr, bêsîre, bîsirke: =hirsim	koruk	raisin vert	sour grape
cure	bodur	nain	dwarf
pahnepê	düztaban	à pieds plats	flatfoot
helamet, kal, mamik	bostan korkuluğu	épouvantail	scarecrow
nêrcekî	erken çiçeklenmiş tütün	tabac fleuri prématurément	early flowering tobacco
nêtûk	çilek	fraise	strawberry
devçor, devzêfok, xeberok, xeberbêj, zimanpîs, devpîs	küfürbaz	grossier, ordurier, qui injurie à tout va	foul-mouthed
pêro; pêrih, pêreh	büyük baş hayvanlar	bovin, troupeau de bovins	bovine cattle
bindok	erimiş yağın altındaki tortu	dépôt d'impuretés formé quand le beurre est chauffé	impurities beneath melted fat
niçilîn	dikmek (ağaç vb)	planter (un arbre)	to plant, mount
daşilqandî	aşırı şımarık (özellikle çocuklar için)	gâté (enfant)	spoiled child
xecîl bûn; xecilîn	mahçup olmak, utanmak	être embarrassé, être confus	to be embarrassed
şîvikî, zeliqokî, nûsekî, çir	yapışkan, yapış yapış	collant, gluant	sticky
şîvik: zelqok, nûsek	yapışkan, zamk	glu, colle	glue, sticky
kelbizdonek	kertenkele	lézard	lizard
xiştik; sîx, debûz	şiş	broche pointue	sharp point rod
êlbet; ezbet	nesil, sülale	lignée, souche	family line
dimor; bêoxir	uğursuz	porte-malheur	illomened
qenterê deveyan	deve kervanı	troupeau de chameaux	camel caravan
devetûk	deve tüyü	poils de chameau	camel hair
xişarge; xişargeh, hişargeh, şargeh	barınak, korunak	abri	covert, harbour
akil; qentera avê, darê avkişandinê	su kantarı	joug de bois ou sangle d'un porteur d'eau	carrying pole, sholder pole, milk maid's pole
menderûk; menderûn	büyük loğ taşı	gros rouleau de pierre	big road roller

Çilfis, *bogenke* *(lat.) Mephitis mephitis*	kokarca (tir)	mouffette (fra)	skunk (îng)

Fisteqa belek (*lat.) Vormela peregusna*	alaca kokarca (tir)	putois marbré (fra)	marbled polecat (îng)

Hin peyv ji hêla Wanê

Amadekar: ELÎŞÊR

(kurdî) keşkevêr; xasxask
(latînî) Labidos
(tirkî) martı
(fransizî) cygne
(îngilîzî) seagull

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
keşkevêr; xasxask	martı	cygne	seagull
berkumtil	ışkın yaprağı	feuille de rhubarbe	leaf of rhubarbs
debûş	yapışkan	collant, gluant	sticky
galote	erkek keklik sürüsü	volée de perdrix mâles	flock of male partridges
kaçur	yarı sucul yılan	serpent semi-aquatic	natrix natrix
kitre; destî	demet	bouquet	bunch
kurî	yalak (tarla/bostan için)	abreuvoir	trough (for field/orchard)
mehsûlk; masûlk	masura	bobine	bobin
maxutik	masuraya sarilan ip	fil embobiné	spool
lêmişt; mecrefe, befrîk, berfok, befirmalk	karküreği	pelle à neige	snow shovel
arînûk; arînok, aronk	çocukların uzun süre ağlaması	pleurnicherie longue d'enfant	a child's long fit of wheeping
gogirandin	yuvarlak veya küresel yapmak	arrondir, rendre rond ou sphérique	to make round or spherical, to perfect
bêla	iki katlı ev	maison à étage	any two-story building
kirane	balyoz	masse, massue	sledgehammer
kelawîş; lawaz, lexer	yağsız et	viande maigre	lean meat
bergorî	mezarlıkta dağıtılan adak	offrandes distribués au cimetière pour le salut d'un défunt	votive distributed in the cemetery

Hindek peyvên kêmnas yên Behdînan

- III -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	turkî	fransizî	îngilîzî
qera; medreb: zevîya birincî	pirinç tarlası	rizière	paddy wet land in which rice is grown
qeyr; qerî: sebir <qeyra min nayê>	sabır	patience	patience, longanimity
qidqidank, qidank, gilîzank, grîzank, diqdiqank; xurîk, xudxudîk, qidîk, gidgidîk, xidxidîk, xidîk	gıdıklama	chatouille, chatouillement	tickle
qidqidank înan/ anîn, qidqidank vekirin	gıdıklamak	chatouiller	to tickle (vt)
qidqidank hatin, qidqidank vebûn	gıdıklanmak	être chatouillé	to tickle (vi)
rapalandin	süzmek	égoutter, décanter	strain, sieve (to separate precitations from the solution)
repol: durdim, tepol	tortu, telve, küspe	précipité, sédiment	precipitate, sediment, dregs
Rêsirandin	güçten düşürmek (bakımsızlıktan), sindirmek	affaiblir par abus ou par négligence	to weaken by neglect and abuse
Rêsiryan	güçten düşmek (bakımsızlıktan), sinmek	s'affaiblir, dépérir, s'affaisser	to become weak by neglect and abuse
Ribyan	şişmanlamak	grossir	to fatten
ringe; berezîv, berzîv, berhisûnk, xiçeber	sıva tesviye taşı	pierre ronde de polissage des murs en torchis	a round handful smooth stone used for polishing mud walls
rîpelok: belbelçî, fitnegêr	fitneci	intrigant	instigator
ristok; rist	çamaşır asma ipi	ccorde à linge	cloth string
rûş; zivir	pürüzlü	rugueux	rough, coarse
şalo	menengiç ezmesi	pâté ou mélasse de térébinthe dont on extrait de l'huile	ground terebinth before extracting its oil
şaqisîn	şaşırmak, şaşa kalmak	être étonné, s'étonner, s'émerveiller	to wonder, to marvel
şeftilî	savsak, düzensiz	maladroit	clumsy
sêgvank	çöplük	dépotoir, poubelle	dump, garbage
sêlek; sêhlank, sêlak	kumluk yer	terrain sablonneux	sandy area
sertibilk	yüksük	dé à coudre	thimble
şeşqel; baskên rûçikandî	yolunmuş tavuk kanadı	aile de poulet déplumée	unfeathere chicken wing
sîpe; ciwan, law, genc	genç	jeune homme, adolescent	young
şîrigî	mor	violet	violet
soqandin (tizbî), tizbî kişandin	tespih çekmek	égrainer un chapelet	to turn prayer beads in sequence
swazik; kefezik	bıktırma	excédant, exaspérant	roiled (e.g. by waiting too long), fed up
tilxe; texe, tex	buzlu kar tabakaları	couches glacées de neige	frozen snow layers
vînok, fînok, fîçosk, no	şehvetli kadın	femme lascive, concupiscente	hypersexual women
waram, pergal	düzen,	ordre, agencement	order, discipline
xanik	küçük hamur açma tahtası	petite planche d'étalage du pétrin	a small tripod used in spreading dough
xaşiyan; xaşîn	haşlanmak	cuire à l'eau bouillante, bouillir	to boil or cook too much (vi)
xaşandin	haşlamak	faire cuire à l'eau bouillante, ébouillanter	to boil or cook too much (vt)
xizik; kesk	yeşil	vert	green
xosin; civîn, sixêf	küfür	juron	expletive, curse

dil xulisîn; dil vexwîsiyan	içi geçmek	s'évanouir, tomber dans les pommes	to feel fainting, swoon, to feel nauseating
xuloxe; xulole	oyuk	creux	hollow
xozî, xwezî	tükürük	salive	saliva
zara	tabak	assiette	plate
zemir	aşırı yemekten hareketsizleşen	incapable de bouger par excès de nourriture (serpent)	not able to move of eating too much
zemirîn; zemixîn: <mar zemirî>	aşırı yemekten hareketsizleşmek	devenir immobile après avoir trop mangé	to eat too much to the extend not to be able to move
Ziraq	kendini yakışıklı gösteren	tiré(e) à quatre, épingles	dress ostentatiously
zivîrik; kirrêfok	bal üreten uzun ve ince siyah veya sarı renkli bir eşek arısı türü	une variété de taon noir ou jaune produisant un miel collant	a breed of long and thin black and yellow wasps producing a sticky honey
zuhum, zum, zom	yağ	huile	oil, oily

Peyvên ji "Nameyek ji Şirnexê"

ya pirtûka Evdirehman Gundikî

- V -

Amadekar: Mistefa AYDOGAN

kurdî	**tirkî**	**franzizî**	**îngilîzî**
şehitîn	yanılmak	se tromper	to slip up
şehitandin	yanıltmak	tromper	to slip up
şelme	kuşak	ceinture	girdle, waistband
şêrejin	aslan yüretli kedin	femme forte, lionne maîtresse-femme	brave women, heroine
şêremêr	aslan yürekli erkek	brave, vaillant comme un lion	stalward
şerxitîn	karmakarışık olmak	être confus, être emmêlé	to complicate
şerxitandin	karmakarışık etmek	emmêler, rendre confus, compliquer	to complicate
sevîk; sevî, sevîlk	sepet	panier	basket
sibandek; sivandek, sivêrnek	saçak	avant-toit,	eaves
sorav; soravk	allık	rouge (fond de teint)	blusher
spîyav	beyaz yüz pudresı	poudre blanche de maquillage, fond de teint blanc	white face powder
stûnka kepîyî	burun kemiği	Arcade du nez	nose bridge
sîxo (kalaşnîkov)	akm kalaşnikov	kalachnikov (mitraillette)	kalashnikov akm
şolk; şelig, şêlik: <şolkek fîşek li me hat reşandin>	yaylım ateşi	mitraillage	barrage, shelling
tarîmij	yoğun sis	brume épaisse	heavy fog
taw	tabaka	couche, étage	layer
tezînek; tezînk, tevz, tevzînek, tevzî, teztezînk	ürperti	frisson	shudder, frisson
tovil; tûvil	kabuk	coquille	shell
vehejandin	sallamak	bercer	to shake (continously)
vehejîn; vehejyan	sallanmak	se bercer, être bercé	to shake
vekêşîn; vekişyan, vekişîn	çekilmek	se retirer	to retreat, withdraw
vewerandin: daweşandin	silkmek, silkelemek	épousseter, secouer	to shake
xetîrk; xetîr	meşale	torche, flambeau	torch
xirenîx; şerenîx, xirecir	hırgür	altercation, querelle	dispute, quarrel
xweharzî; xwarzî	kız kardeş çocuğu	enfant de la sœur	the child of one's sister
yêksim	tek tırnaklı	solipède	one-hoofed
zengarû	paslı	rouillé	rusty

zivîrg *Amegilla spp (lat)*	mavi bantlı arı (tir)	abeille à stries bleues (fra)	blue-banded bee (îng)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** Réalisation : **M. HASSAN**

hejmar 68 - Payîza 2022

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan
Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna 68an ya Kurmancî

Civîna me ya vê carê jî bi rêya înternetê, dîjîtal, çêbû. Civînê di roja 10.12.2022yan de dest pê kir û ji ber derfet û mecalên hevalên beşdar heta dawîya meha yekan ya sala 2023yê domand.

Babetên civînê berdewamkirina ew babetên me yên berê bû ku me neqedandibûn. Ew jî ev babet bûn: Peyvên kêmnas – nenas, Peyvên ji pirtûka Zargotina Kurdan, Peyvên ertoşî û pinyanişyan, Peyvên ji Xorasanê, Peyvên ji herêma Têrkan û Hindek peyvên kêmnas yên Behdînan.

Bi sayeya ev hevalên beşdar ev berhemên jêrîn hatin bi dest xistin.

Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Michael Chayet (Waşington), Lezgînê Çalî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Mehdî Jaferzadeh (Xorasan), Qadir Kûtewî (Wan), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Emîn Narozî (Batman), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Têmûrê Xelîl (Rewan), Reşo Zîlan (Agirî)

Hin peyvên ji devera Têrka

- I -

Amadekar: Fexrîyê TÊRKÎ

*** Têbînî: Têrkan deverek e ku dikeve bakurê Amedê**

kurdî	tirkî	fransizî	îngilîzî
cûr	kümes hayvanlarının yumurtlama veya kuluçka yeri	nid de volaille	nest for domesticated large birds
qinûtik; metelok	atasözü	proverbe, adage	proverb, adage
gejgerûn; gerînek, zivirek:	girdap	tourbillon, vortex	eddy, whirlpool
boran; kevok:	güvercin	colombe, pigeon	pigeon, dove
fîşteq	yalaka, yağcı	flagorneur, flatteur	smarmy person, brown nose
nîrê reş (dema serma li genimê dixe û reş dibe): >>bnr wîrt			
xincik	bağ kulübesi	cabane des champs	hut, lean-to
garîgan	öcü	fantôme, monstre, créature surnaturel pour faire peur aux enfants	bogey, bugbear, bugaboo = ghost, goblin, or other hostile supernatural creature; any terrifying thing. (children are scared into submission with this story)
şewşî bûn	sersemleşmek	être étourdi, s'étourdir	to be groggy
xirb	1. koyun ağılı, 2. hayvanların satıldığı yer	1. bercail, x 2. marche de bestiau	1. sheep corral, 2. place where animals are sold
qatya; qatî: >>bnr arîk			
xîç bûn: >>bnr fît bûn			
qayîmbûn	dama oyununda her iki tarafın 1 taşı kalmasından dolayı oyunun berabere bitmesi	faire jeu égal (dans le jeu de dames)	being tied in checkers because each side has only 1 piece left
tax	çizgi, hat (oyunda)	ligne (dans une jeu)	line in a game
çiçit; çuçit, çuçut: >>bnr çaqûr			
'êbra 'ê, bila bê	çelik çomak oyununda başlangıçta söylenen söz	cri de lancement dans le jeu de bâtons	said at the start of tip-cat game
hîndik: >>bnr qomik			
çorçê: >>bnr qaç			
qorî	palamut ve meşe ağacı ormanı, meşe korusu	forêt de chêne	oak grove
pêrtik: >>bnr perçîn			
kokbir	büyük balık ağı	filet de pêche à larges mailles	large fish net
sêla avê; sêlavî *(lat. rafetus euphraticus*	su kaplumbağası	tortue d'eau	river turtle
gocê kirin	malak ve buzağıları emzirmeye alıştırmak	apprendre à téter aux jeune veaux	to begin nursing (of newborn calf)
gocê bûn	emmeye alışmak (malak ve buzağılar için)	s'habituer à téter (pour veaux et agneaux)	to begin suckling (of newborn calf)

sawe; sawa	körpe	tout jeune (animal)	young (animal), newborn
jê xwî kirin	nefret etmek	détester, haïr	to hate, dislike
zîrtok	çabuk parlayan	susceptible	quick to anger
tûr	kurumuş bağ çalı çırpısı	grappes asséchées sur vigne	dried grapevines
qeş	üzüm bulamacı köpüğü	écume de mélasse de raisin	foam at top of boiled grape juice
qeşik	iri kevgir	écumoir	skimmer, ladle (for skimming off foam)
zûro	haylaz, yaramaz	turbulent, agité	spoiled brat
bars; şilxe, zeyî	arı oğulu	essaim d'abeilles	swarm of bees
mûr: >>bnr marî			
marê qij:>>bnr marê reş			
qezlan; qizlan, keslan, terlan	tembel	paresseux flemmard	lazy
pangêran: >>bnr bangerdan			
hulmeyî ... bûn; bazqendî ... bûn : >>bnr <<<<xorasanî>>>			
bazqendî ... b. >=hilbaskî ...,			
gulang; çarşî, çarsû, sûk	çarşı	marché	market
qefik; qefok	selin getirdiği çalı-çırpı	détritus charriés par le torrent	debris, detritus, remains (deposited on river bank after flood)
borxane; boranxane: >>bnr borangeh			
serbine: >>bnr serpene			
daya neçû; deya naçe, zaye (ze'ê) naçe	zayi olmamak	ne pas être perdu ou gaspille	not to be lost or wasted
naûsk; nawûsk, nawîsk, na'oz	taş mezar	tombe en pierre	cliff tomb, rock tomb

Sêla avê; sêlavî
Rafetus euphraticus
Su kaplumbağası
Tortue d'eau
River turtle

Hin peyvên kêmnas – nenas

- XV -

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
şêlîn- şêla- bişêle; şûlikîn; *<tu ê li ser zikê xwe bişêlî>*	sürünmek	ramper	crawl, creep
gêle >> gêre			
gizilgo	birbirine karışmış yün	laine emmêlée	tangled skein of wool
girê; girik	topak (peynir için)	boule de fromage	cheese ball
hevyek; bi qasî hev, wekî hev	denk, özdeş	équivalent, égal	identical, equal, equivalent
kêrbirr	bıçak yarası	plaie de couteau	knife wound, scar
navpêketî	adı çıkmış	connu, réputé, notoire	well known, famous; notorious
nemûş; neqş	nakış	broderie	design
nemûşkar; neqişkar	nakışçı, desenci	brodeur, dissinateur	designer
serdoş	ilk sağım	lait de première traite	first milking
nîvişkan; nivîşkan, nîvcî, nîvcih, nîvco, nîvçe	yarım, natamam	à moitié incomplet	unfinished, incomplete
paydoş	ikinci sağım	seconde traite	second milking
pêtik >>bnr kildank			
pozik	ayakkabı ucu	extrémité de la chaussure	pointed shoe tip
qûnkêl >>bnr qûnderz			
qot; parî	lokma	bouchée	piece, morsel
serkutk; seroke, serok	iri bulgur	gros boulghour	coarsely ground bulgur
dilbêş; dilbiêş	şefkatli	tendre, affectueux	compassionate, tenderhearted
pureng; pereng	köz	braise	ember, glowing coal
sîper; sîperik, minminîk	kelebek	papillon	butterfly
çilîçilî; çilî, pîcemok	yarasa	chauve-souris	bat (animal)
kara *<tu kara û jîr î>*	aktif, etkin	actif	active
kincîl, derguş, landik	beşik	berceau	cradle, crib
pirmilî	solgun, soluk	pâle, délavé	faded, withered, wilted
pirmilîn	solmak	flétrir, devenir délavé	to fade, withere, wilte
çûqulk; çûqlî >>bnr çiqil			
nepelî	patika	sentier	path, trail
virvirik; zîzok, barûme >>bnr vizik			
sefik; kêmaqil	alık	simplet, simple d'esprit	foolish, simple-minded
kax kirin, kaxan kirin	yabani otları ayıklamak	tier, enlever les mauvaises herbes	to weed
rêjne	sağnak	averse	downpour, cloudburst
qil bûn; pengizîn	sıçramak	sauter	to jump, leap, spring
boncî; bocî, boncîk	fino	caniche	small dog, lap dog
palisqe; fanisqe	palaska	ceinture militaire	military belt
tekemeke kirin; tekepeke kirin *<jinikê tekemeke nekir>*	tereddüt etmek	hésiter	to hesitate
xwe pihpihandin; xwe tît kirin	süslenip bezenmek	se pomponner	to get dressed up, to adorn oneself
xişûşî *<bila tu xişûşî ji te re çênebe>*	tereddüt, vesvese	suspicion, doute, inquiétude	worry, concern, care, anxiety
telb; telbe, merkirin, xawkirin, te'bîrkirin *<diçin telbê sebzeyên xwe>*	bağ – bostan bakımı	bêcher	to hoe, dig in garden
nevantî	çekememezlik	antipathie, attitude déplaisante	being unpleasant (of a person), unlikability
nevan; nehez *<guh nedine nevanan>*	sevilmeyen, sevmeyen	déplaisant, antipathique	unlikable, unloved (person)
hêlekanok; zenzîloq	salıncak	balançoire	swing (playground ride)
tavgerm; tehre *<di tavgermê de>*	güneş ısısı / sıcaklığı	chaleur du soleil	warmth of the sun, solar heat
têger	bulaşici	contagieux	contagious
xefirandin *<xwedê te bixefirîne>*	bağışlamak (dini)	pardonner, épargner	to forgive, pardon (of god)
sergihayî *<min xwendina xwe sergihayî kir>*	bitirme, tamamlamış	achevé, complété	completed

sergihayî kirin; gihandin serî	bitirmek, tamamlamak	achever, finir, compléter	to complete, bring to an end
sergihayî bûn	bitmek, tamamlanmış olmak	être achevé, complété	to be completed, come to an end
manc; xarûr	karasaban kabzası	manche de la charrue	handle of plow
geleş *<wî bi geleşeke xweş pêşwazîya min kir>* >>bnr beşer			
zîya	hortum	tornade	whirlwind
cixe	filiz	plant	sprout, bud, young shoot
xilît; toq, tok	dikenli tasma	collier denté	studded collar
hêzan	kiriş	solive	beam (in building)
qoçanîk >>bnr berdekanî			
zerge >>bnr tawe			
soraxî; tam neqelîyayî	tam pişmemiş	saignant (viande)	rare (meat)
xelasek; qilasik	son, bitim	fin	end, termination
hewûg;hewik, hebik; tene	tahıl	graine	grain
çor <çora mirîşkan/ dewaran> >>bnr pejîk			
evrane >>bnr arwane			
xotik; daşik	sıpa	bourricot	foal, colt (of donkey)
arbirûsk	ateş parçası (idyom)	hyperactif	hyperactive
pûndik >>bnr pîn			

Kurdîya Xorasanê (II)

Amadekar: Mehdî JAFARZADEH

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
B			
badkêş, hîcam	hacamat	ventouse	cupping
badkêş kirin/ lê dan	hacamat etmek	poser une ventouse	to treat or bleed by cupping
bafe	grup, cemaat	groupe, communauté	group, community
bak	korku	peur, crainte	fear
balaban *(lat. Falco cherrug)*	atmaca, doğan vb. yırtıcı bir kuş	faucon	saker falcon
balaxane	iki katlı evlerde üst kat	étage supérieur d'une maison à étage	upper floor, second storey
bamişt	kar kümesi	amas de neige	snow cluster
bangî	feryat, figan	clameur	mourning
dan bangîyan	feryat, figan etmek	pousser des cris, pleurer un mort	to wail, to mourn (the dead)
banke	plastik bidon	bidon en plastique	plastic container
barceme >>bnr cem, cemb			
barî	tas, kâse	coupe, bol	bowl
barrijîn; barrîn	melemek	bêler	to bleat
bargiran; giran >>bnr ducanî	hamile	enceinte	pregnant
barşeng; barxwar	eğik yük, dengesiz	fardeau en déséquilibre, mal équilibré	out of balance, unbalanced
şeng; şor	sarkık	pendant, pendouillant	dangling, hanging
baş kirin	bitirmek	compléter, finir	to complete, finish
batinqelp	kötü kalpli	qui a le cœur mauvais, malveillant	evil, wicked
batinsaf	iyi niyetli	bienveillant	benevolent, well meaning
batir	cesur	brave, courageux	brave, courageous
batman	ağırlık birimi olarak 4 kilo	poids de 4 kg	unit of weight 4 kg
bavender	üvey baba	beau-père (mari de la mère)	stepfather
baxpork	saçbağı		hair band, hair tie
baxtere	sebze	verdure, légume	herbs and vegetables
baydan	yenilmek, kaybetmek	perdre, être vaincu	to lose (a game)
bayem	badem	amande	almond
bayî	tas, kâse	bol	bowl
bazbazonek	uzun atlama	concours de saut	jumping contest
bazqendî	bazı hayvanların arka ayakları üzerine kalkarak ağaç yapraklarına ulaşması	le fait de se dresser sur ses pattes arrières pour atteindre les feuillages	to stand on two back feet (sheep, etc., in order to reach leaves on trees)
bedbatin	kötü kalpli	mauvais, méchant, malveillaant	evil, wicked
beddil	kıskanç	jaloux, suspicieux	jealous; suspicious, mistrustful
bedçav	kem gözlü	porteur de mauvais œil	possessed of the evil eye
bedre >>bnr vêdrok			
bedgan; kêmşîr	az süt veren (hayvan)	qui donne peu de lait (vache)	non-lactating (of cows, etc.)
bedhesaw	borcuna sadık olmayan	mauvais payeur	delinquent (in paying a debt)
bednav	adı kötüye çıkmış	malfamé	infamous, notorious
bedoxir	uğursuz	funeste, porte-malheur	unlucky, unfortunate
bedreg	kötü soylu, soysuz	vil, de mauvaise engeance	of bad pedigree
bedtoxim	mayası bozuk	vil, de mauvaise ascendance	of bad pedigree, no-good
bedpişk	1. obur, 2. kötü huylu	1) glouton, 2) de mauvais caractère	1. glutton; 2. ill-tempered, bad tempered
bedxasîyet	kötü huylu	de mauvais caractère	ill-behaved, misbehaving
bedxurag	pisboğaz	goinfre, vorace	someone who greedily devours anything that is edible
bedzat	fitneci	intrigant	troublemaker
behre	fayda, yarar	bénéfice, avantage	benefit, good, advantage
behrenedî	hayır görmeden ölen	qui mort prématurément sans avoir goûté à la vie	not having tasted life (due to untimely death)
bejnkur, bejnqol >>bnr bejinkurt	kısa boylu	court de taille	short man

balaban
Atmaca, doğan vb. yırtıcı bir kuş
saker falcon
Falco cherrug

Hindek peyvên kêmnas yên Behdînan

- IV -

Amadekar: Lezgînê ÇALÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
alîstin >>bnr alastin			
balo! birako!	arkadaş	camarade	dude!, bro!
beravêşk	yeni geline aile veya dostları tarafından verilen hediye	cadeau de mariage offert à la mariée	gift given to a new bride by family and friends
berroj >> 1.bnr berroj, 2. rûgeş	şen yüzlü	joyeux, qui a une mine joyeuse	gladsome, cheerful
binîz; zîlan	ahşap kapılardaki ilkel ağaç menteşe	cheville en bois	wooden hinge
cangebrîx / cangerîx	yeni doğmuş bebekler için dağıtılan tatlı	pâtisserie distribuée après la naissance d'un bébé	sweets distributed to celebrate the birth of a child
ceftkirin >>bnr debaxkirin		tanner (peau)	to tan (hides)
daşêr	ceviz ağacını silkeleyen	cueilleur de noix qui secoue le noyer	one who shakes the walnuts out of a tree
çelake >>bnr aqûl			
deramo; deramî, êwerî, êvelî	yabancı	étranger	foreigner, outsider
dora derî	kapı sürgüsü	verou	bolt of a door
germave	hamam	hammam, bain turc	Turkish bath
heyte	hayta	1. garde armé, 2. canaille	1. armed guard, 2. rascal
hey (hê, heyt) kirin	kovmak	chasser, expulser	to expel, kick out
heyt heyt kirin; (lê) heytandin	azarlamak, paylamak	gronder, réprimander	to scream at s.o.
hiljenîn	yün çırpmak	carder	to card, full (wool)
hinşerî; heşerî	cinsel dürtüden dolayı azgınca davranan, azgın	en rut, surexcité	wild, horny (of donkeys)

Peyvên ertoşî û pinyanişîyan

Amadekar : Qadir QUTEWÎ

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
dundeh >>bnr dûnde			
silavî; serxweşî, sersaxî, behî <ez di silavîyê de me>	taziye, başsağlığı	condoléances	condolences
tehsîp	cana yakın	aimable, sympathique	warm, friendly, amicable
pijikî; bijikî	paramparça	en pièces, en morceaux	shattered
pijikîn; bijikîn	paramparça olmak	être émietté, en pièces	to shatter
berhem kirin <fılankesî axaftineke berhem kir>	rezil etmek	humilier, déshonorer	to disgrace, besmirch someone's honor
hevrikî	rekabet, çekişme	rivalité, compétition	competition, rivalry
baykele (<= barîkella>)	aferin!	bravo, félicitations	bravo!, good for you!, congratulations!, well done!
şeqî <şeqî nebe>	zahmet, yorgun	fatigué	tired, fatigued
besxeber	kısacası	bref, en résumé	in brief, long story short
li ber kirin	giydirmek	habiller, dresser	to dress, put clothes on
gerr	ırmaklarda derin yer	l'endroit de la rivière où l'eau est profonde	place where the river is deep
mohl	yaşına uygun davranmayan	immature pour son âge	immature for his age

Peyvên ji zargotina kurda

(IV)

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
şe'nbaz >>bnr şahbaz			
cîrax	döşek	matelas	mattress
serde'watî; serdawetî	düğüncübaşılık, düğün kahyalığı	meneur de la danse ou de la fête	wedding manager
zaxzaxî	çizgili	rayé, à rayures	striped
serkele	kelle (yemek)	tête de mouton (en cuisine)	sheep's head (as food)
lolev >>bnr lolib			
doşirme	et suyu ile yapılmış pilav	plat de riz cuit au bouillon de viande	rice cooked in meat broth
qeynter; qenter, qentere	çığındırık	joug en bois du porteur d'eau	shoulder yoke (for carrying water)
tap >>bnr tab			
tî-têriz; xinamî	kayın ve kayının aile fertleri	famille par alliance	brother-in-law and his family (for wife)
şil'et	mürtet	apostat	apostate
wesilîn	ulaşmak, kavuşmak	atteindre, arriver, parvenir	to reach, arrive
wesilandin	ulaştırmak, kavuşturmak	faire parvenir, convoyer	to transport, convey
maşxur; me'aşxwer	bağış alıcı	bénéficiaire de dons, d'offrandes	recipient of donations
goger	polo oyuncusu	joueur de polo	polo player
nehîn >>bnr nehênî			
qulbet; qible, qulbe, qilwe, qilve, quble	kıble	direction de la Mecque, qiblah	qiblah, direction of mecca

KURMANCÎ

MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** Réalisation : **M. HASSAN**

hejmar 69 - Bihara 2023

KURMANCÎ

rojnameya taybetî ya Enstîtuya kurdî ya Parîsê li ser pirsên zaravayê kurmancî

Min ev nivîsî ne ji bo sahibrewacan

Belkî ji bo biçûkêd Kurmancan

Ehmedê Xanî
(Sedsala XVII)

Civîna Dihokê ya 69an

Civîna koma Kurmancî ya 69an li bajarê Dihokê di navbera rojên 18 - 24.06.2023yan de li dar ket.

Ev civîn bi alîkarîya Parêzgeha Dihokê û bi piştgirîya parêzerê wê birêz Dr Elî Teter hat pêkanîn. Em gelekî spasî karbidestên demûdezgeha parêzgehê û parêzgarê wê kek Dr Elî Teter dikin ji bo alîkarîya wan.

Bi vî awayî, em piştî çend salan careke din bûn mêvanên bajarê xwe Dihoka rengîn, me ciwanî, bedewî û pêşdeçûna wê dît.

Di vê civînê de hevkarên me li ser van babetan xebitîn: flora û fauna, peyvên nenas û kêmnas, hin peyvên ji hêla Sêwregê û xwarinên devera Behdînan. Ev hevkarên me beşdarî vê civînê bûn:

Rênas Awdal (Zaxo), Mistefa Aydogan (Mêrdîn), Evîn Bagdu (Waşington), Lezgînê Çalî (Barzan), Newzad Hirorî (Dihok), Eyûb Kiran (Qerejdax), Qadir Kûtewî (Wan), Mehmûd Lewendî (Qerejdax), Selam Nûman (Qamişlo), Fadil Omer (Dihok), Zinar Soran (Dêrik), Îsmaîl Şahîn (Sêmêl), Reşo Zîlan (Agirî).

Encamên vê xebatê li jêrê tên pêşkêş kirin.

Xwarinên kevn û nû yên devera Behdînan

Amadekar: Îsmaîl Şahîn

Nav	Rave û pêkhat
Afik, qurtik, medfînî	Xwarina ron ya ku ji ava kelandî û danekî/şînkatîyekî wekî lobîkan, fasolîyan, bamîyan, kulindî û pitatan û ... htd pêk diêt û di gel girarê (savar, birinc, danhêrk) diête xwarin.
Aqnî, avşirînk, êxnî	1. Aqnî, êxnî: Ertoşî. Girara bêafik û kutilkên avşirînkê yên bêtemate. 2. Avşirînk: Berwarî Jorî , Hiror. Kutilkên ji têkilê hûrkê birincî û goştî diêne çêkirin, yên di nav afika nok û hestîyan de diêne kelandin. 3. Êxnî: Akrê. Afika alînokan ya di gel pîvaz, rûnî, xwê û goştî diête kelandin û di gel birincê/savarê jî diête xwarin. 4. Avşirînk: Zaxo. Kutilkên ji hûrkê birincî û bê tirşatî di gel rûvîkên heşandî diêne kelandin. 5. Birinc û goştê têkde hevîrkirî di gel hestîyên pezî û silqesoran li ser kuçkî diête kelandin. 6. Şorbeya tirş yan jî şirîn ya danhêrkî û ya kulind di nav de. 7. Kutilk yan jî danê qutayî di afika spî (bêtemate) de.
Ardoşavk, poxîn, arpoxînk	Ardê genim û cehê ferîk yê qelandî dihête moxil kirin û di rûnî de diête qelandin. Mast bi ser de diête kirin yan jî di nav şekir yan jî doşavê (mot, dims) de diête têkvedan.
Artûk	Ardikê tûhişkan yê piştî qutan û hêranê bo xwarinê berdest dibit û zivistanan di nav doşavê de diête têkvedan û xwarin.
Axavk, mirtoxe	Rûn, ard, şekir û xwê ya bo navzikê kutilkan di nav hev de diête qelandin. Pêştir tisî (tirsî) bo jinên zihistanî (zeyîstanî), piştî zarokbûnê dihête pêşkêş kirin da ku bi hêz bibin.
Asîde, lorkesor, qawît	Savar/danhêrk ya ku di nav doşavê de diête kelandin. Di destpêkê de doşav di avê de diête têkil kirin û germ kirin. Paşê savar/danhêrk bi ser de diête berdan û pêkve diête kelandin heta ku wekî şorbeyeka tîr lê diêt. Paşê rûnê sorkirî lê diête kirin, sarve dibit û pêşkêş dibit bo xwarinê. Pelûka şirînkirî bi doşavê, ard, av, rûn û doşav pêkve diêne kelandin. Ar di rûnî de diête sor kirin û doşav bi ser de diête berdan û dimînite li ser agirî heta qenc têkilî hev dibit.
Avemast, dewmast. çeqilmast	Têkila avê û mastî ya ku bo vexwarinê diête şilqandin û têkvedan.
Avpîvazk, qelîpîvazk	Pîvaz, av û rûnê goşt tê de. Goştî hûr dikin û dikelînin û tijî nav pîvaz dikin û filfilan (bîber) dikine nav û tûj dikin û dixwin. Li hindek cihan pîvazan hûr dikin û di rûnî de diqelînin, ava simaqê berdidine nav û baş dikelînin. Ji nû û hêj agir li bin, piçeka birincî berdidine nav ji bo nişa xwe biditê. Hosa têkde çendekê dihêline li ser agirî û diînine xwarê û dixwin. Afika bêtemate ya ku pîvaz bi tinê têde ye.
Avtirşik	Ava tirş ya ava simaq tê de ye. Afika kutilkan.
Awar, lak, pelûk, gevol	Xwarina ku ji ardî û ava germ û rûnê dinavhevde kelandî pêk diêt.
Awark	Şorbeya bêrûn ya ku bo xwarina heywanên kehî yan bo mirovan diête çêkirin.
Awarşîr	Awara ku ji şîrî, ardî û avê pêkhatî germ dikin û wek şorbe didin nexweşan.
Babnelmalk, pitpitok, mêrnelmalk, balavîk, pîrxenîk	Girara hûrkê savarî piştî hilpifandin, dikelînin. Ev girar zû dikelit û ne gelekî birrû (biqedir) e. Behra pitir demê beravê (balav) xelk ji beravê westayî dihatin, ji ber derengwextî û dertengî û negehiştinê ev xwarin çêdikirin. Hindek caran şeva zelamê malê li mal neba, dihate çêkirin. Hindek caran di ber çêkirinê re cûnedengekî bi ser pitpitê ve jê dihat.
Bacanîk	Bacansorka di rûnî de di gel pîvazê diête qelandin.
Basîq (bastêq)	Şirînahîyek e ku ji ava kelandî ya tirî, ard û nişayê diête çêkirin. Ew qenc diête kelandin heta baş tîr dibit. Paşê di sênîyekê de diête vala kirin û diête hêlan heta hişkve dibit. Piştre wê pêşkêş dikin û qatqatî li hev dipêçin.
Befiremast	Befir û mastê di navhev de û têkilî êk kirî. Li cihên befirîn, gelek caran demê befir dibarit, hindek mastî berdidine ser befirê û tevlîhev dikin û dixwin, jê re dibêjnê "befiremast".
Befirşîr, befreşîr	Befir û şîr ya di nav hev de û têkilî êk kirî. Li cihên befrîn, gelek caran demê befir dibarit, hindek şîrî berdidine ser befirê û tevlîhev dikin û dixwin, jê re dibêjnê "befirşîr".
Beleçek, belçek	1. Hevîrê ku dirêjkanî wek basoq (bastêq) û seceqan(benî) diête zirav kirin û xirr kirin, di nav doşavê de diête vedan û li ser agirî diête kelandin û bo xwarinê pêşkêş dibit. Hevîrê wek totikên tenik diête pan kirin û di gel doşavê û li ser agirî diête qelandin, piştî ji doşavê diête derêxistin, dibite nanekî şirîn û diête xwarin. 2. Biha (bîhok) hûrkirî, kelandî û zerkirî (palaftî) ya ku bo xwarinê di nav doşavê diête vedan. Sewikehejîra (hevîrê hêjîran) pirtpirtkirî û di nav doşavê vedayî ya ku zivistanan bi nanî diête xwarin. Hejîrên di nav doşavê de diêne kelandin. Kulindê hişkkirî yê ku zivistanan dikine di doşavê de û dixwin. Sêv, xox, hurmîk, hulîk (alûçe, incas), mewîjên ku diêne hişk kirin û di nav doşavê diêne vedan û kelandin. Li cihekî tezî (sar) û di cerekê de bo xwarinê diêne sar kirin. Doşava her fêqîyekê ji bilî ya hejîrê. 3. Kûzîyên (tûjî) gindorî (qawin) yên ku diêne spî kirin, li ber hetavê diêne hişk kirin û bo zivistanan diêne hilgirtin. Li hindek cihan piştî hişkkirinê di nav doşavê diêne vedan.
Berrûşîr	Xwarina berrûya şîn (kerik) bi şîrî. Berrûya şîn diête spî kirin û gez (leq) lê diête dan û firra şîrî bi ser de diête kirin.
Birûş	Şorbeya ku ji genimê qutayî diête çêkirin.

Nav	Rave û pêkhat
Biryanî	Girara ku ji dan û goşt û kakilbahîv û xatûnokan (kişmîş) û gelek tiştên dî pêk diêt, ku têkde û di êk amanê de diêne kelandin û pêşkêş kirin.
Borek	Nan û hevîrê piştî şêlanê (stran) di gel gûza qutayî diête têkil kirin, pan kirin û pirtpirt kirin. Di nîva her pirtekê de ji penîrê hûrkirî û giyayekî zerkirî diête dagirtin. Paşê wek badek (balole, durum) û baloçkan (balole) diête badan û di rûnî de diête sor kirin û bo xwarinê diête pêşkêş kirin.
Cambergwîzk	Birinca kelandî ya bi nîsk.
Çirxûs, çilxûs, çerxûs	Xwarina ji nanê req yê hûrkirî û yê ku rûnê sorkirî bi ser de diête berdan pêk diêt. Li nik feleyan, têkilî cehê hêrayî di rûnê sorkirî de û yê ku av bi ser de diête berdan û goşt di nav de diête têkil kirin. Paşê têkde li ser kuçkî diête kelandin, ku bo şanedêrê (festîvalên civakî yên xiristîyanan) diête pêşkêş kirin. Li hindek cihan di demê nankêmahîyê de, girara cehê qelandî û paşê hêrayî û yê ku xelk wekî danhêrkê dikine girar. Cehê ku xelk xwê, dew û avê dikinê û dikin poxîn. Li Berwarî Jorî û Kêsteyê, ceh û genimê xav û bi conî qutayî û yê ku wek girar diête lênan (çêkirin). Li nav Doskîya Jorî, pelûka arê cehî.
Çîçavk, çîç	Garisê qutayî (hêrayî), piştî ku têkilî piçeka birincî/maşan diête kirin, di rûnî de diête qelandin. Paştir nêzîkî saetekê di avê de (ku divêt av ji danî pitir bit) diête kelandin û wekî nîskê bo xwarinê diête pêşkêş kirin. Li hindek cihan garis di nav dewî de diête kelandin.
Çîçbirinc, pelavçîç	Girara ku ji têkilê garisê zerê (gilgil) qutayî û birincî diête pêşkêş kirin. Garisê qutayî di nav birincî, rûn û avê de diête kelandin.
Çîçmaş, pelavçîç	Girara ku ji têkilê garisê zerê qutayî û maşan diête pêşkêş kirin. Garisê qutayî di nav maşan (carna di gel hindek birincî jî) diête vedan û di rûnî û avê de diête kelandin.
Çilbirr(k)	Afika pîvazê û ya bacan û simaqê ya hêk di nav de diête şikandin, ku hemî têkde û di navhev de diêne kelandin. Li hindek cihan pîvaz, hêk û qelî/goşt yên ku di navhev de diêne kelandin.
1. Çirrik, 2. Şîre	1. Penîrê ji nû şikandî, yê ku hêj nebûye gumtil (girik). Bo xwarinê di nav avelorê (şûjî) de diête kelandin. Penîr zer û çirr dibit, wek xwarin, li ser helaneberan (teht) diête kelandin û pêve pif dibit. 2. Leymûn, şekir û av, yên ku wek xwarin, di nav êk de diêne werkirin û kelandin.
Danhêrk, kelîştok	Girara genimê gir yê nekelandî ye ku bo girarê diête hêran.
Danqut, danequt, pelqut	Danê genimî yê ku bêî bête kelandin, wek savarî, gir û bi saxî li aşî diête kirin. Sivî û kelpik ji dindikan diête vekirin û wek girar diête lênan û kelandin. Xav û kelandî bi vî navî diête bi nav kirin.
Danquta bimaş	Xwarina ku ji danqut û maşan pêk diêt. Ji rêve (destpêk) dan qut diête nimandin (nermijandin). Paşê pîvaz diête hûr kirin, sor kirin û bi ser danqutî de diête berdan. Dûmahîyê maşên kelandî di nav hildikin û piştî keleka sivik diêtê, wek xwarin pêşkêş dibit.
Dewîn, meyr(ik), mehîr	Dew û danqut yên ku têkde diêne kelandin.
Doleme	Kutilkên ku ji birincî/tevî savarî û danhêrkê di gel qîmeya hevîrkirî diêne çêkirin. Di gel kulindzerî (kundirê zer) û di a fika spî de diêne kelandin.
Doşav, difs, mêhvet	Ava fêqî (nexasim ya tirî û xurmeyê) ya ku diête/hatîye kelandin, heta ku tîrve dibit.
Doşavmast	Mast û doşava tevlihev.
Doşavrûn	Rûnê helandî yê ku doşav bi ser de diête berdan û bi nanî diête xwarin.
Doxave, doxeba, doxeva, kutildewk	Kutilkên ku ji goşt û birincê pêkve hevîrkirî diêne çêkirin û di nav dewê keşkan de diêne kelandin. Girara ku mast bi ser de diête kirin.
Firû, firo, firoh	Mastê wî şîrî ye ku hêj zak (zêk) e.
Garisdewk	Gulola garisî. Garisê zerê qutayî yê ku di nav dewî de diête kelandin. Dew di destpêkê de diête kelandin, paşê garisê qutayî di nav de diête berdan û herdu têkde dikelin heta wek dewîneka piçekê hişk lê diên.
Gelçe	Têkilê çinîyên nanê req û toza jajîyê (ya binê pîstî) ku avê lê direşînin û dixwin.

Nav	Rave û pêkhat
Gêlemast	Têkilê şîrê kelandî û mast. Şîrê kelandî sarve dibit, bi ser mastî de diête berdan û têkvedan. Li hindek cihan doşav jî di nav diête hilkirin û bi nanê qelandî diête xwarin.
Girar	Savar/danhêrk/birinc ya wek dan bo xwarinê diête kelandin û pêşkêş kirin.
Girara bihingedan (bihegdan)	Girara ku hingedan** têde ye, (hindek) goştî û nokan jî dikinê.

** Hingedan, hegdan
şeytanteresi (tr)
asafoetida (fr)
ferula assa-foetida (îng)

Girargaris	Girara garisê zer. Garisê zer yê bo xwarinê û wek girar di avê de diête kelandin û pêşkêş kirin.
Girarşîr, teftîşîr, şorbeşîr, şîrbirinc, şorbebirinc	Birincê ku di nav şîrî de diête kelandin. Şorbeya şîrî ya ku birinc/danqut/savar/danhêrk/garis têde ye, ku pitir ji bo nesax û nexweşan diête pêşkêş kirin.
Girrdo	Danqutê ku diête bişaftin û wekî girara hişk lê diête kirin, di sênîyeka mezin de diête rû (ro) kirin. Kortek li nîvekê diête, vedan. Ew kort ji dewî diête tejî kirin û paşê du sê çemçeyên rûnê pezî bi ser wî dewî de diêne vala kirin û kuncîyên qutayî û qelandî dormandor li ser diêne reşandin.
Givişk, îpraxok, rihik, kiftik, giştik, gilviçk	1. Berwarî Jorî. Hulolok (xilorîk) û gulmiçkên(kemçek, cûm) birincê nimandî û qîmeyê goştî yên ku di navhev de diêne hevîr kirin û kelandin. Binê qazanê bi hestîyan diête veşartin, Birinc û goştê hûrkirî di nav êk de diête hevîr kirin û hulolokên biçûk jê diêne çêkirin. Hestî bi wan hulolokan diêne veşartin. Paşê tûxek (qat) ji pirtên bacanreşkan û êk ji hulolokan diête danan heta qazan tejî dibit. Rûn û piçeka avê bi ser de diête berdan. Li ser agirî diête danan û dimînt heta dikelit û pêşkêş dibit. Li hindek cihan birincê nimandî û nehevîrkirî, di gel têkilê qîme û pîvaza hûrkirî diête givaştin. Parçeyên dirêjok jê diêne çêkirin. Rêz rêz wek îpraxan di qazanê de li serêk diêne danan. Di afika bacansorkê/ya simaqê de diête kelandin. Gava ji avê hişk dibit, pêşkêş dibit bo xwarinê. 2. Pirtên penîrê meyî, yên ku ji avê diêne givaştin û wek xwarin pêşkêşî zarokan diêne kirin.
Gozebez, gwîzebez	Kakilgwîzên hûrkirî, yên ku di nav hinigvînê de kelandî û nekelandî de diêne vedan û xwarin. Li hindek cihan hingivîn û kakilgwîz pêkve diêne kelandin û sarve kirin û xwarin.
Gulol, gulor	Dewîna birincî. Dew û birincê ku di navêk de diête kelandin, ne wek dewînê ron e, belku hişk e û pitir bi ser girarê ve diçit. Li Zaxoyê dewîn doşav pê diête werkirin. Berwarî Jorî û Kêsteyê dewîna birincî, demê berxbirrê/herrîkêlê bihar û havînan bi rûnê pezî, doşavê yan jî bi hingivînî diête xwarin.
Gulola govê	Gulola ku li hindek cihan wek edet, zivistanan, demê koçer pezê xwe dikine di govan de, diête çêkirin.
Gurînk gurînde, gulînd	Li Akrê, herkî û gulî. Têkilê dewî/mastî û çinîkên nanê tenikê req. Li hindek cihan nanê req diête qetqet kirin û mast/afik bi ser de diête werkirin.

Ji Faunaya Kurdistanê
Navên Hinek Heywanan

Amadekar: Eyûb KIRAN

pilo, pilopilo, bêrbêrok,qodqode,
aşaşok, şêrê murîyan, kerro (kurdî)
myrmeleon formicarius (lat.)
karınca aslanı (tr)
grosse fourmi, fourmi-lionne (fr)
antlion (îng)

gayê hirçê, kêzika qoçxezal (kur)
lucanus cervus (lat)
geyikböceği (tr)
lucane cerf-volant (fr)
stag beetle (îng)

kurmê gewdeya kerengan, kurmê qeysika
agapanthia cardui (lat)
longhorn böceği (tr)
agapanthe du chardon f(r)
longhorn beetleteke (îng)

dûpişkên kurdistanê

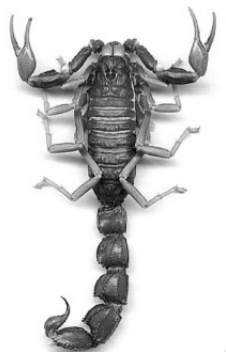
dûpişk (kur)	*scorpius (lat)*	akrep (tr)	scorpion (fr)	scorpion (îng)
dûpişka Kurdistanê (kur)	*calchas birulai (lat)*	Kürdistan akrebi (tr)	scorpion du Kurdistan	Kurdistan scorpion

dûpişka Mêrdînê (kur)
hottentotta saulcyi (lat)
Mardin akrebi (tr)
scorpion de Mardin (fr)
Mardin Scorpion (îng)

dûpişka dêldirêj (kur)
compsobuthus matthiesseni (lat)
uzun kuyruklu akrep (tr)
scorpion à longue queue (fr)
the buthid scorpion (îng)

dûpişka reş (kur)
androctonus crassicauda (lat)
kara akrep (tr)
scorpion noir à queue large (fr)
the Arabian fat tailed scorpion (îng

dûpişka zer (kur)
leiurus abdullahbayrami (lat)
sarı akrep (tr)
scorpion jaune (fr)
yellow scorpion (îng)

Guhandar

kerqolan, kerqulan, kerkûvî (kur)
equus hemionus (lat)
Asya yaban eşeği (tr)
âne sauvage d'Asie (fr)
the Asian wild ass (îng)

şivir (kur)
dama dama (lat)
alageyik (tr)
cerf (fr)
the European fallow deer (îng)

xezal (kur)
gazella arabicas (lat)
ceylan (tr)
gazelle (fr)
the gazelle (îng)

kirre, evor (kur)
rupicapra rupicapra (lat)
çengel boynuzlu dağ keçisi (tr)
chamois (fr)
the chamois (îng)

bizinkovî (kur)
capra aegagrus (lat)
dağ keçisi (tr)
bouquetin, chèvre sauvage (fr)
the wild goat, maintain (îng)

pezkovî (kur)
ovis oriantalis (gmelinii) anatolica (lat)
anadolu yaban koyunu (tr)
mouton sauvage, mouflon (fr)
the Anatolian wild sheep (îng)

mişkên erd û zevîyan

mişkê erdan (kur)
microtus arvalis (lat)
bayağı tarla sıçanı (tr)
campagnol rat des champs (fr)
the common vole campagnol (îng)

mişkê daran (daristan) (kur)
dryomys nitedula (lat)
orman faresi (tr)
lérotin commun, loir des forêts (fr)
the forest dormouse (îng)

(dûmahî) mişkên erd û zevîyan

mişkê cîloyê (kur)
dryomys pictus (lat)
küçük hasancık (tr)
souris (fr)
forest dormouse (îng)

mişkê avî (kur)
arvicola terrestris (lat)
su sıçanı (tr)
souris aquatique (fr)
the European water vole (îng)

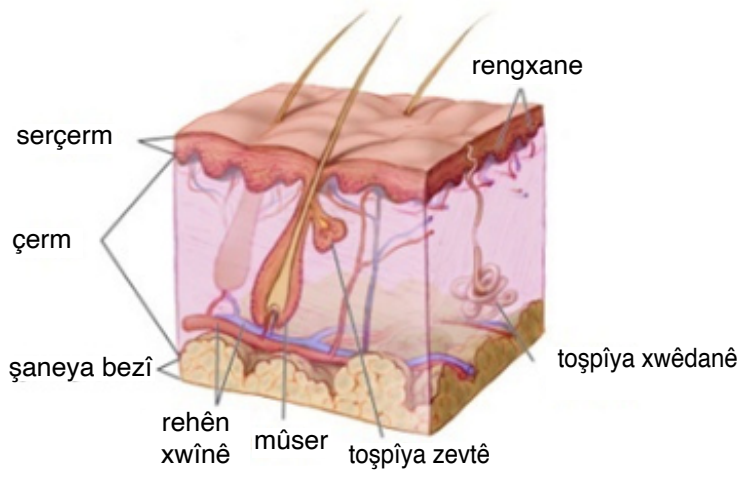
meymûna avî (kur)
myocastor coypus (lat)
su maymunu (tr)
castor (fr)
the nutria, the coypu (îng)

S
xiltê kor yê Mûnzûrê (kur)
nannospalax tuncelicus (lat)
Dersım kör faresi (tr)
taupe du Dersim (fr)
mole rat, mannos palax munzuri (îng)

Nexweşîyên çermî

Amadekar: Fazil OMER

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
bahînk	gül hastalığı	rosacée	rosacea
balûlk; behlûlk: >>bnr belalûk			
bawesîr: >>bnr bawesîr			
belekî: >>bnr belekî			
bûk; bîk, bûkik	arpacık	orgelet	stye
birîn	yara	plaie, blessure	wound, injury
bîrova hişk	sedef hastalığı	psoriasis	psoriasis
bîrova terr; bîrova şil	egzema	eczéma (purulent)	eczema
bizmarok; kengiroşk, kengirok	topuk dikeni	cor	corn or clavus
çinîçinî	çiçek bozuğu	qui a des marques de petite vérole	pockmarks
dax	yanık izi	cicatrices de brûlure	scar of burn
deq	dövme	tatouage	tattoo
êvitîn; werimtin; girbûn; hildan, perçifîn: >>bnr werimîn			
germişk: >>bnr germajok			
girêk	tümör	tumeur, nodule	tumor, swelling, node

Wêneyê çermê dabirê

Çend peyv ji hêla Sêwregê

Amadekar: Eyûb KIRAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
argilikî	ateşli/şehvetli kadın	lubrique, nymphomane, qui a le feu au cul	nymphomaniac
argilikî bûn	ateşli olmak, şehvetli olmak (kadınlar için)	être lascive, lubrique, nymphomane	to be a nymphomaniac
bîtik: >>bnr vîtik			
ciq bûn	bıkmak	en avoir assez, en avoir marre, être blasé	to be fed up
ciqbûn	bıkma	ras-le-bol, le fait d'en avoir assez	being fed up
ciq kirin	bıktırmak	exaspérer, importuner, pousser à bout	to make somebody feel fed

deşî kirin: <deşî min neke>	birilerini terk etmek	abandonner	to leave somebody, abandon
dêlferac	çatal kuyruklu (kuşlar için)	à queue fourchue (oiseaux)	fork-tailed
dirêtkirin	su içmeye teşvik etmek için çobanların çıkardığı ses	onomatopée lancée par le berger pour faire boire le troupeau	the sound shepherds make to encourage animals to drink water
gulşivan	çoban gülü	anthyllide vulnéraire	wound wort, kidney vetch

gulşivan (kur)
Anthyllis vulneria (lat)
çoban gülü (tr)
anthyllide vulnéraire (fr)
wound wort, kidney vetch (îng)

Hin peyvên kêmnas – nenas

(XV)

Amadekar: Reşo ZÎLAN

kurdî	**tirkî**	**fransizî**	**îngilîzî**
pincik, pîncik, pîj	bitkilerin yanlarından çıkan ve gelişmesini engelleyen filizler	pousse parasite émergeant des côtés de plantes	sprouts emerging from the sides of plants and preventing their development
cixêlkar	dolandırıcı	escro	scammer
cixêzî	hile, dalavere	escroquerie	trick, scamm
pisûnk, pişîk, pişîlok	karahindiba topuzu	pappus	pappus
dêlik; qalîşk, tehleşîr(k), tehlîşk (*lat. taraxacum officinale*)	karahindiba	pissenlit, dent de lion	dandelion
kût: ko, kul, kuh, kut	kör (kesici aletler için)	émoussé, usé	dull
karmax	iri delikli kalbur	crible, passoire	colander
bêqudoş	uğursuz	sinistre, porte-malheur	ominous, sinister
deneşe, teneşe	ham kaysı	abricot vert	unripe apricot
rişî, gifik, gilovend	püskül	gland (de passementerie)	tassel
peyt: pihêt, pêt, hêl	1. süratli, hızlı, 2. sert	1. rapide, 2. dur	1. fast, 2. hard
hişk, zexim	sıkı	ferme, serré	firm, tight
cihnivêjk, şemilk, sernivêj, dugurd, sucadk	secade	tapis de prière	prayer rug
kislan, keslan	tembel	paresseux	lazy
kend	yamaç	pente	slope
derhûrk, berçîçeq, berqut: >>bnr taşlik			
pirçilaskî	saç, çimen veya yapraklar için dazlaklaşma/ cılızlaşma	dégarni, déplumé, pelé	etiolated
sêwixîn: >>bnr fisirîn			
sîrmo	frenk soğanı	ciboulette	chive
pêqazk	sirken, kaz ayağı	chénopode blanc	goosefoot, chenopodium album
şemlik	renkli ipek başörtüsü	foulard coloré en soie	colorful silk headscarf
eprî	renkli yazma	foulard coloré	colorful headscarf
pûşî	puşi	voile couvrant la tête et le visage	veil
suve ketin; suketin	küsmek, darılmak	être fâché, être en froid avec qn	be offended
sû	taraf	côté	side
sû; sînahî, bînahî	görme gücü	vision, vue	vision
rakilandin: <lê dinê bi hev ketîye û em rakilandin>	sarsmak	ébranler ; secouer	to shake, to quake
xwerd /xwird /xurd: < gur pîr dibe dibe xwerdê kûçikan>/ <ji agirê dojehê re bibin xwird û nan>	yem, yiyecek	proie, pitance	prey, food, feed, pittance
qûnmeqes; qisqanck (*lat. forficula auricularia*)	kulağakaçan	perce-oreille	earwig
merdûx= >>bnr qermox			
cêwik= cêwîk, cimik, cemik: >>bnr cêwî			
hevalcêwî, hevalcem	ikizlerden her biri	jumeau (un des deux)	one of the twins

sêwik= setik	üçüz	triplet	treling, triplet
xuşrûk: = gijnîjok	ufak dolu	grésil	small hail
kumî, kumê, dombelan	mantar (yenen tipler), dombalan	truffe des sables	mushrooms
kormîk= reşad, dêjnik (*lat. lepidium sativum*)	tere otu	cresson	garden cress
dirne	nokra sineği kurdu	myiasis, douve du foie	myiasis
dirne kirin	tulum, lastik vb şeyleri yamalamak, yapıştırmak	réparer pneu ou objets en caoutchouc	to patch or repair materials like leather and rubber, etc.
goma kirin	lastikli şeyleri onarmak	réparer avec de la glu	to glue rubber
serqê, xêr	hayır, sadaka	aumône	charity
girmist: gurmist, gulmist: >>bnr mist			
qap: >>bnr borangeh			
malexan: >>bnr kêlindî			
serdanpê: serapa, serepê, seranpê, ji serî hetanî pê	baştan aşağı	de pied en cap	from head to toe
zirze: <zirzeya derî>	kanca, kapı kancası	loquet	hook lock
pêşder: pêşderî, berderî	kapı önü	le pas de porte	door front
berfanî: berfa nerm	yumuşak kar	neige molle	soft snow
taketenê: tikîtenê, tikûtenê	yalnız başına	tout seul	all alone
qol: >>bnr =êzing			
qolkêşan	Yezidi kültüründe şeyh Adi ayini yemeklerinin hazırlanmasında ve pişirilmesinde kullanılacak kütüklerin törensel olarak taşınması	transport cérémoniel des bûches servant à faire cuire des plats destinés à la célébration du culte yézidi du cheikh Adi	ceremonial carrying of logs to be used in preparation and cooking of food for the sheikh Adi feast in yezidi culture
gizre	odun yığını	amas de bûches	woodpile
lûlaq, gilîlok, zembelîlk, şembelîlk, çemçulig, jujî	buz sarkıtı icicles	stalactite	stalactite
kuşkur, keşkul: >>bnr pesarî			
çilxût, cirkêş	didişmeci, tartışmayı didişmeyi seven	querelleur, chicaneur	quarrelsome
piştkocik: >>bnr > piştxûz			
firşik, firdoqî, firdik	ekmek, yogurt ve hıyardan yapılan bir yemek	plat à base de pain, yogurt et concombre	dish made of bread, yoghurt drink and cucumber
meyrok, maşot, pepik	tirtil	chenille	caterpillar
beşîle	tohumluk salatalık	variété de concombre dont les pépins servent à planter	type of cucumber kept for its seeds
şeverîx	tohumluk acur	variété de concombre rond dont les pépins servent à planter	type of armenian cucumber kept for its seeds
xîjok, xijoq: >>bnr şemitokî			
xilole, xil	gevşek, sıkışmamış	lâche, laxiste, mal serré	loose, lax, slac

dêlik; qalîşk, tehleşîr(k), tehlîşk (kur)
(lat. *taraxacum officinale*)
karahindiba (tr)
pissanlit, dent de lion (fr)
dandelion (îng)

sîrmo (kur)
frenk soğanı (tr)
ciboulette (fr)
chive (îng)

pêqazk (kur)
sirken, kaz ayağı (tr)
chénopode blanc (fr)
goosefoot, chenopodium album (îng)

qûnmeqes; qisqanck (kur)
(lat. *forficula auricularia*)
kulağakaçan (tr)
perce-oreille (fr)
earwig (îng)

KURMANCÎ
MAGAZINE LINGUISTIQUE KURDE, supplément du Bulletin de liaison et d'information
© **INSTITUT KURDE DE PARIS,** 106, rue La Fayette, 75010 Paris - France, Tel. : 00 33 (0)1 48 24 64 64, www.fikp.org
Directeur de la publication : **Reşo ZÎLAN,** Réalisation : **M. HASSAN**